

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

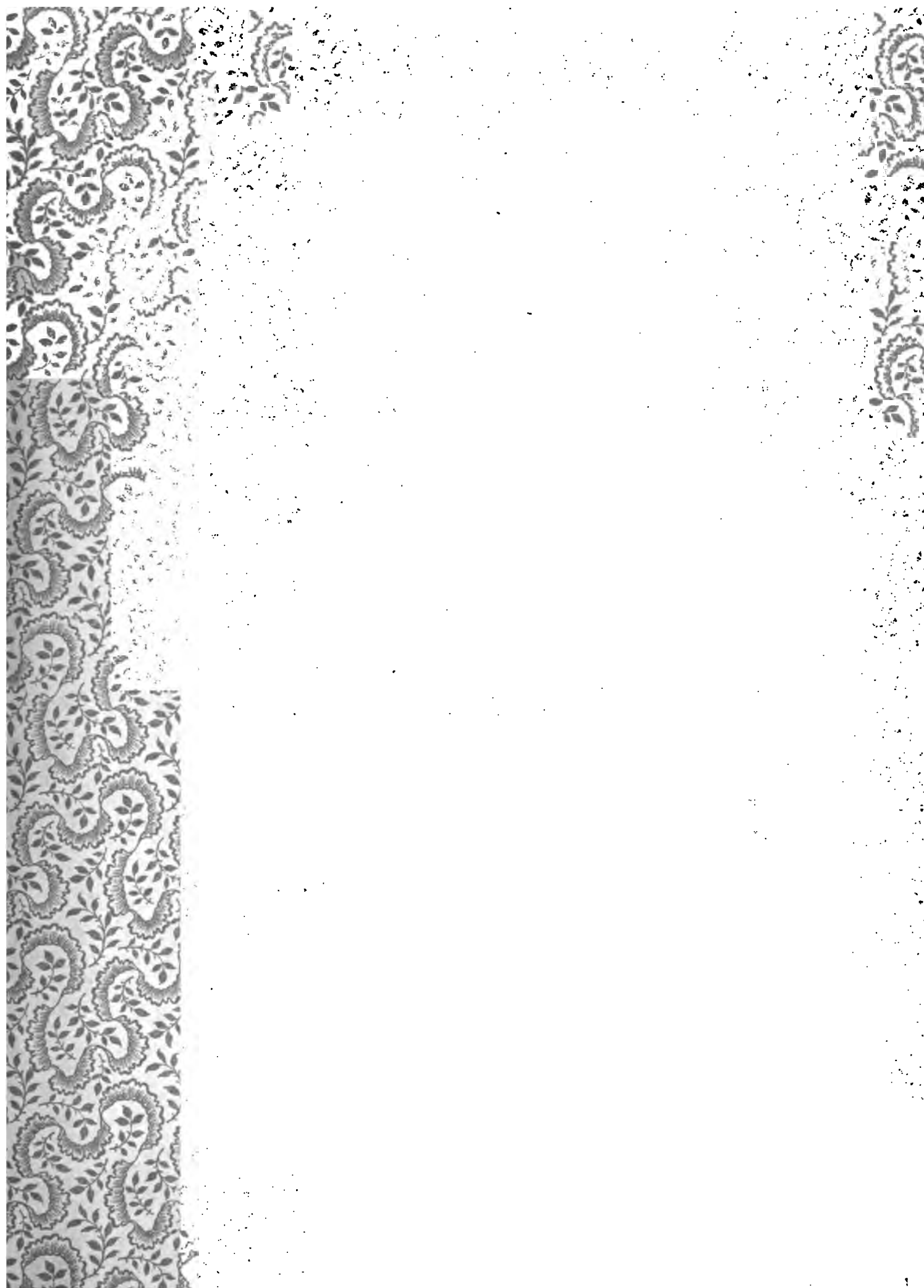
About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

LELAND STANFORD JUNIOR UNIVERSITY

943

M815e

MONVMENTA
GERMANIAE
HISTORICA

INDE AB ANNO CHRISTI QVINGENTESIMO
VSQVE AD ANNVM MILLESIMVM
ET QVINGENTESIMVM

EDIDIT

SOCIETAS APERIENDIS FONTIBVS
RERVVM GERMANICARVM MEDII AEVI

EPISTOLARVM TOMI II PARS II

GREGORII I REGISTRI L. X—XIV.

BEROLINI
APVD WEIDMANNOS
MDCCCXCV

GREGORII I PAPAE
REGISTRVM EPISTOLARVM

TOMI II PARS II.

LIBRI X—XIV

CVM APPENDICIBVS.

POST PAVLI EWALDI OBITVM

EDIDIT

LVDOVICVS M. HARTMANN.

BEROLINI
APVD WEIDMANNOS
MDCCCXCV

180923

MONVMENTA
GERMANIAE
HISTORICA

INDE AB ANNO CHRISTI QVINGENTESIMO
VSQVE AD ANNVM MILLESIMVM
ET QVINGENTESIMVM

EDIDIT

SOCIETAS APERIENDIS FONTIBVS
RERVVM GERMANICARVM MEDII AEVI

EPISTOLARVM TOMI II PARS III

GREGORII I REGISTRI.
PRAEFATIO ET INDICES.

BEROLINI
APVD WEIDMANNOS
MDCCCIC

GREGORII I PAPAE
REGISTRVM EPISTOLARVM

TOMI II PARS III.

PRAEFATIO ET INDICES.

POST PAVLI EWALDI OBITVM

EDIDIT

LVDOVICVS M. HARTMANN.

LIBRARY

BEROLINI
APVD WEIDMANNOS
MDCCCIC

VIA FORMATO

Aulae Vimariensis officina typographica.

PRAEFATIO.

Quae sequuntur de collectionibus et codicibus et ordine chronologico epistularum Gregorianarum maxima ex parte succincte ea repetunt, quae Paulus Ewald ipse, qui auspiciis Guilelmi Wattenbach hanc editionem instituit, in Novo Archivio nostrae societatis t. III p. 431—625 docte et acute disseruit („Studien zur Ausgabe des Registers Gregors I“), cum quasi fundamenta critica Registri Gregoriani iecit. Attamen multa, quae hic non ad rem pertinere vel mihi quidem satis demonstrata non esse videntur, omisi; nonnulla ex notis manuscriptis Ewaldi mutavi; alia ipse addidi vel supplevi.

Vindobonae Martio mense 1899.

Ludovicus M. Hartmann.

DE EPISTULARUM GREGORIANARUM COLLECTIONIBUS ET CODICIBUS.

Dubium non est, quin iam multo tempore ante Gregorium nostrum Registrum earum epistularum, quae ab episcopis Romanis dictabantur, conditum atque in archivio Lateranensi asservatum sit. Gregorius ipse diversis locis de hoc scrinio agit; cf. indicem sub verbo: scrinium. Equidem non dubito, quin omnes epistulae in Registrum receptae sint, quamquam Gregorius uno loco, nescio qua ex causa, Registro non usus est (cf. V, 7 p. 289; adde III, 54 p. 212 n. 4 et XI, 56^a p. 332 n.)

Beda in praefatione historiae ecclesiasticae narrat: „[Nothelmus] nonnullas ibi beati Gregorii papae simul et aliorum pontificum epistolas, perscrutato eiusdem sanctae ecclesiae Romanae scrinio, permissu eius, qui nunc ipsi ecclesiae praeest, Gregorii (II.) pontificis, invenit”. Quinque fere annis post, a. 735, Bonifatius ad Nothelimum episcopum Cantuariensem scribit (M. G. Epist. III p. 284): „Similiter et diligenter obsecro, ut illius epistolae, qua continetur, ut dicunt, interrogationes Augustini pontificis ac praedicatoris primi Anglorum et responsiones sancti Gregorii papae, exemplar mihi dirigere curetis quia in scrinio Romanae ecclesiae, ut adfirmant scriniarii, cum ceteris exemplaribus supra dicti pontificis quaesita non inveniebatur”. (De causis quibus factum est, ut haec epistula (XI, 56^a) non inveniretur, cf. II, 332 n.) A. 742 autem Gemmulus diaconus Romanus Bonifatio rescribit (Epist. III p. 308) se attritum doloribus epistolas S. Gregorii a Bonifatio postulas tum mittere non posse; sed id agere „ut, dum alia vice hic vestrum missum direxeritis, quae praecepistis, impleta esse reperiantur, ut absque tarditate quae desideratis expleantur”. Atque iterum, ut videtur, postquam hac Gemmuli epistula accepta alius Bonifatii nuntius Roma in Germaniam revertit, Bonifatius Ebertho, archiepiscopo Eboracensi, scribit (Epist. III p. 347): „Interea ad indicium caritatis fraternitati tuae direxi exemplaria epistolarum sancti Gregorii, quas de scrinio Romanae ecclesiae excepi; quae non rebar ad Britanniam venisse; et plura iterum, si mandaveris, remittam; quia multas inde excepi”. — Iohannes diaconus, qui vitam Gregorii, praesertim ex epistulis compositam, Iohanni VIII papae (872—882) dedicavit, in praefatione operis scribit: „Si cui tamen, ut assolet, visum fuerit aliter, ad plenitudinem scrinii vestri recurrens tot charticios libros epistolarum eiusdem patris (scilicet Gregorii), quot annos probatur vixisse, revolvat”; et IV, 71 idem scribit: „Ab exponendis epistolis, quamdiu vivere potuit, numquam omnino cessavit: quarum videlicet tot libros in scrinio dereliquit, quot annos advixit. Unde quartum decimum epistolarum librum septimae indictionis imperfectum reliquit, quoniam ad eiusdem indictionis terminum non pertingit. Ex quorum multitudine primi Hadriani papae temporibus (772—795) quaedam epistolae decretales per singulas indictiones excerptae sunt et in duobus voluminibus, sicut modo cernitur, congregatae”.

Quibus locis efficitur ex Registro Lateranensi alias epistulas iam tempore Bonifatii, alias in fine saeculi VIII excerptas esse.¹ Ut de his primum agamus, notandum est, Iohannem diaconum affirmare epistulas tempore Hadriani excerptas atque collectas secundum indictiones, sicut in Registro inveniabantur, in duo volumina divisas esse. Hae divisiones in ea classe codicum manuscriptorum inveniuntur, quam litera R signamus; primum volumen, r, aut secundum, q, in multis codicibus solum invenitur; in superscriptione vel subscriptione eiusmodi codicum verba „ex Registro” non desunt. Ewald recte, ut videtur, contendit, hanc collectionem ab Hadriano I papa Carolo Magno imperatori oblatam esse, qui etiam in aliis Gregoriana sectatus est. Nam Hadrianus papa a. 794 (cf. *Epist.* V, 55, I-E. 2483) scribit ad Carolum: „Meminit enim vestra praerectissima regalis praecelsa scientia, qualiter in ipsa sancti Gregorii papae epistola Sereno episcopo Massiliensi directa (IX, 208) fertur infra cetera contineri, ubi eundem episcopum increpans inquit: Aliud enim est picturam adorare” etc. Epistula illa, cuius Carolus meminisse dicitur, non invenitur nisi in codicibus classis R; neque Hadrianus pro certo habuisset imperatorem eius epistulae meminisse, nisi eam Carolo ipse misisset.

At iam ante classem R alias Gregorianarum epistularum collectiones et extitisse et in Germania cognitae fuisse cum ex illis Bonifatii verbis tum ex ipsis fere codicibus efficitur. Nam de quibus infra agemus et cod. Coloniensis 92 et Petersburgensis (olim Corbeiensis) neque archetypi sunt et iam saeculo VIII scripti sunt. Sed hi codices non easdem epistulas continent, quas codices R, sed ille duas collectiones, quas P et C signamus, hic collectionem P solam. Atque Alvinus c. a. 798 scribit (*Epist.* IV, 215): „Epistolam vero, quam beati Gregorii de simpla mersione dicunt esse conscriptam (I, 41), in epistolari suo libro, qui de Roma nobis adlatus est, non invenimus. Alias vero omnes perspeximus in eo libro, quem ad occidentalium partium ecclesias pontifices vel reges scripserat. Ideo dubii sumus, an illius sit an ab aliquo huius sectae auctore sub eius nomine scripta sit”. Cum epistula I, 41 in omnes codices R recepta sit, in codicibus C et P autem desit, dubium non est, quin Alvinus collectione C aut P aut utraque usus sit, R vero non cognoverit. Item Bonifatius sine dubio loco supra laudato aut de altera ex eis aut de utraque agit. Fortasse collectionem C, in qua nullae epistulae in Britanniam missae continentur, in Britanniam misit; fortasse Alvinus collectionem P epistolarem librum dicit, in qua multae epistulae ad occidentalium partium personas continentur. Sed de hac re certi aliquid affirmare non ausim.

REGISTRUM HADRIANUM = R.

Codices R, qui collectionem Hadrianam continent, 686 epistulas exhibent per ordinem indictionum, quarum pleraque titulo atque nonnullae subscriptionibus indicant ex registro sumptas esse. Praeter codices, qui omnes illas epistulas continent, exstant alii, qui aut indictiones IX—XV (r) aut indictiones I—VII (q) solas habent; quod mirum non est consideranti Iohannem diaconum l. l. narrare epistulas Gregorianas Hadriani papae tempore duobus voluminibus collectas esse. Itaque scriptores facile aut unum aut alterum volumen solum describere potuerunt.

R 1: Codex Casinensis 71 fol. (0,38 × 0,29 m) membr. saec. XI. exeunte characteribus langobardicis duplici columna diligenter conscriptus, cuius descriptionem habes apud Tosti, *Bibliotheca Casinensis* p. 243 ss. et facsimile ib. post p. 210 (tab. VI). 393

¹ Cf. etiam Mommsen in *N. A.* XVII, 393.

epistulae indictionum IX—XV ab uno eodemque scriptore atramento pallide subfusco scriptae; ultimae in paginis 153—156 coartantur, ut omnes in hoc quaternione locum habeant; inde ab indictione I p. 157—204 alter scriptor nigro atramento atque maioribus characteribus utitur; p. 205 incipit manus tertia. Ante primam epistulam totius codicis inveniuntur haec verba: „In nomine domini epistolę ex registro beati Gregorii pape mense september indictione nona“, ante primam indictionem, i. e. ante secundam partem codicis: „In nomine domini incipit epistolę ex registro domini Gregorii de indictione prima“. Numeri, quibus epistulae notantur et in ind. IX et in X et in XII a numero 1 incipiunt, atque iterum epistulae indictionum I—VII continuo a numero 1 usque ad 293 numerantur. Ex quibus apparet duas illas partes Registri Hadriani etiam in archetypo codicis R 1 distinctas fuisse; adde, quod post „Explicit indictio XV“, i. e. in fine primae partis, habes: „Item epistola quam reliqui de mense aprili indictionis XIII.“ cum ep. VII, 42.

Quaterniones („III“ in pagina hodie 68 notata, „XI“ manu correctoris in p. hodie 172) habent aut quattuor aut duo folia duplicia, quibus duo folia praeposita sunt. In primo folio primi quaternionis sine ulla superscriptione incipit „Simbolum quod dictavit s. memoriae Gregorius papa“ et sequuntur epistulae indictionis IX (cf. supra). „Liber primus“, „L. secundus“ etc., quae verba in margine initio uniuscuiusque indictionis adduntur, manu posteriore scripta sunt; errore „librum tertium“ „liber quintus“ sequitur itaque indictio ultima „liber XV“ dicitur. — In contextu post datum, si quod est, et superscriptionem et numerum, quae minio scripta sunt, ante epistulas quasdam sequitur breve argumentum, quod plerumque postea erasum est. Epistulam IX, 181 (63 indictionis II) sequitur cuiusdam sermonis fragmentum (Florilegium Bibl. Casinensis II p. 20 ss.), quod ad epistulas non pertinet; ubi scriptor saec. XIV. superscripsit „Alia de honore, qui exhiberi debet sacerdotibus“. In fine codicis post ultimam epistulam sine ulla superscriptione tertius ille scriptor scripsit vitam Agapiti papae (Baronius ad a. 536).

Codex saeculo, ut videtur, XIII. a correctore perlustratus est. — Ewald contulit. — A codice R 1 duo codices descripti sunt:

Codex Parisiensis 2281 fol. membr. saec. XI.—XII., olim Colbertinus, unus, ut videtur, ex Colbertinis, quibus Maurini usi sunt. Historiae Agapiti papae in fine additae sunt quattuor epistolae, ex quibus una apocrypha est, ceterae ex Beda sumptae.

Codex Urbinas 99 fol. membr. saec. XV., splendidis ornamentis insignis. In titulo legitur: „In hoc codice continentur libri novem registri beati Gregorii cum epistolis suis“; sequitur — quo R 1 caret — „tabula super registro“, i. e. index novem libros enumerans et tractatum Gregorii de panibus azimis „Dicta beati Gregorii ex ratione sacrificii“, qui incipit: „Solet plane movere“. Liber I—VII = indictiones IX—XV; liber VIII = ind. I—V; liber IX = ind. VI—VII; sed secundae partis Registri, i. e. indictionum I—VII, epistulae continuo numerantur. In fine historia Agapiti. —

R 2: Codex Trevirensis 171 fol. (0,260 × 0,355) membr. saec. X., initialibus varii coloris ornatus atque a diversis scriptoribus partim optime scriptus, qui in initio epistularum non raro uncialibus litteris utuntur. Codex iste olim XXXII quaternionum fuisse videtur; nam hodie in fol. 20*, ubi ep. XIV, 2 scripta est, legitur XXXI. Sed hodie, quamquam finis codicis: „Explicit liber ex registro sancti Gregorii“ superest, desunt plurima folia, cetera inter se commutata sunt. Manu saec. XII. in fine additur: „Epistolae numero DCLXII“, in primo folio nuper adiecto legitur manu moderna scriptum: „In nomine domini incipiunt ex registro sancti Gregorii papae mense ind. IX, quae fuit indictionis eius prima“. Sed initio indictionis VII invenitur: „Incipit ex registro“ etc., ut in R 1, ad quem Trevirensis in contextu prope accedit. Ordo epistularum, quamquam magnis lacunis interruptus, idem est atque in R 1, si folia codicis ita ordinantur:

fol. 1. 2. 3 (ex ind. IX); fol. 6. 7. 8. 9. 25—28. 35. 29 (ex ind. IV); fol. 30—34. 4. 5 (ex ind. V); fol. 24. 10. 11. 12. 13. 14—20 (ex ind. VI); fol. 20. 21. 22. 23. 36. 37 (ex ind. VII). — Cf. Beschreib. Verzeichniss der Handschr. d. Stadtbibl. zu Trier von M. Keuffer II p. 89 s. — Epistula XIII, 43 bis exhibetur. — Ewald epistulas quae supersunt contulit. Dubitari potest, an ad hunc codicem pertineat fragmentum quoddam codicis Trevirensis, cuius nihil fere nisi titulus superest. Codex iste sub Ecberto archiepiscopo Trevirensi (977—993) Ottoni II. traditus est. In primi folii pagina prima versus aliquot Ottoni imp. inscribuntur; atque in verso litteris capitalibus aureis scriptum legitur: „Incipit liber epistolarum beati Gregorii papae. quas diversis in partibus transmittendo edidit. et postea in unum corpus collectas. eundem librum. a pluribus placuit appellari registrum:“; folium secundum vacuum relinquitur; in folio tertio et hodie ultimo imago Gregorii papae depicta est; cf. N. A. II, 437 s.; Keuffer l. l. p. 95.

R 3: Codex Sangallensis 670 in 4° membr. saec. X., diligentissime scriptus et correctus, continet post Pseudo-Isidorum inde a quaternione XXX., foliis 422—506, triginta sex epistulas selectas, sed inter se eodem ordine adornatas, quo omnes codices R utuntur. Glossae quaedam et correcturae, si Scherrero (Verzeichniss der Handschr. der Stiftsbibliothek von St. Gallen p. 216) et Ewald credis, ab Ekkehardo IV. additae sunt. — Ordo epistularum hic est: I, 8. 15. 19. 23. 24. 33. 34. 40. 51. 66. 76. 79. 82. II, 17. 22. 44. 45. 46. 48. 50. III, 38. 47. 54. 61. IV, 11. 24. 30. V, 36. 44. 45. VII, 5. 7. 31. VIII, 11. IX, 147. 218. — Ewald contulit. —

De aliis codicibus pseudoisidorianis, qui aliquot epistulas Gregorii continent cf. P. Hinschius, *Decretales Pseudo-Isidorianae* (1863) p. XXX et cod. Colon. 114 s. XI.

R 4: Codici Escorialensi d I 1 fol. membr. a. 992 (era 1030) characteribus minusculis visigothicis duplici columna bene conscripto, „Codex Emilianus“ dicto, e San Millan de la Cogolla, cuius descriptionem facit Ewald in N. A. VI, 236—238, collectionem canonicam, quae Hispana dicitur, continenti, in fol. 230—235 et in fol. 393—397 alia scripta addita sunt, inter quae, manu, ut videtur, saec. XI. fol. 393 ss. epistulae Gregorii e R selectae („Incipit liber registrum“) haec: I, 9. 12. V, 49 (interpolata) VIII, 32. VI, 28. VII, 40. V, 47. III, 17. IV, 9. 10. 18. III, 26. VI, 55. — Ewald contulit.

Accedunt ad hos alii codices R aut integri aut abbreviati, qui non collati sunt. *Integri:*

Codex Carpentoractensis 213 fol. membr. saec. X.—XI.: folium primum deest; epistulae partis secundae numeris 1—290 enumerantur; librorum numeri non notantur; item ultimae tres epistulae deesse videntur.

Codex Laurentianus, (Conventi soppressi 541 (Cumaldolensis) fol. membr. saec. XI.—XII. Post Symbolum habes: „In nomine domini incipit (corr. in incipiunt) epistole beati Gregorii“ et post VII, 42 sub numero 205 ep. VIII, 17 primam sententiam usque „informat“ cum nota: „Req. in ant.“. Ultimum folium codicis deest.

Codex Matritensis B 12 fol. membr. saec. XII. In prima pagina manu saec. XV. scriptum est: „hic liber est maioris Messanensis ecclesie“; sequitur Symbolum. Post indictionem XV habes proprium indicem epistularum indictionis I—VII. In fine additur ultima pars falsae epistulae IX, 147.

Codex Oxoniensis 2100 (olim Bodl. 193) fol. min. membr. saec. XI optime scriptus. Post Symbolum habes: „Registri Beati Gregorii Pape Urbis Rome Liber Primus Incipit“ etc. Manus posterior 13 libros enumerat. Secunda pars maioribus litteris et alio atramento scripta est. Initia epistularum post superscriptiones minio scriptas variis coloribus decorata sunt.

Codex Parisiensis 15311 fol. membr. saec. XII. In fine additur pars falsa ep. IX, 147.

Codex Parisiensis 2284 (Delamarre) fol. membr. saec. XII., in medio mutilus, in fine addita est ultima pars falsae formae ep. IX, 147.

Codex Divionensis 180 (144) fundi antiqui, olim monasterii Cîteaux, 0,356 × 0,257 m, saec. XII.—XIII. In folio 1 imago Gregorii papae cum duobus scribis. Ante titulum habes bullam Clementis III. (I-L. 16514) et Symbolum. Sequitur prima pars Registri et inter hanc et secundam in f. 113^v epistula V, 6 et pars falsae epistulae ad Felicem Messan. („Quod autem scripsi Augustino“ etc.) Post ep. XIV, 17 in fine codicis additur ultima pars falsae ep. IX, 147.

Codex Namurcensis 76 fol. chart. saec. XV.; in fol. 1: „Iste liber pertinet monasterio b. Marie virginis de Jardineto iuxta Walcuriam in comitatu Namurcensi Leodiensis diocesis“. In fine „Explicit registrum beatissimi Gregorii pape scriptum et finitum anno Domini 1493 in die sc̃i Marcelli martyris post epiphaniam dñi per manum cuiusdam fratris“ etc. (Anal. Bolland. I, 524 ss.). Sequuntur vitae Sanctorum.

Codex Erlangensis bibl. Univers. 658 saec. XV.: „Epistolae ex Registro b. Gregorii papae“.

Accedunt codices, qui non totam collectionem R continent, sed fragmenta collectionis, quae ex R hausta esse videntur:

Codex Veronensis 44 fol. membr. saec. IX.—X., fol. 146 ss. habet 24 fragmenta epistularum sub titulo „Opus excerptum ex codice epistolarum beati Gregorii“. Cf. Reifferscheid, Sitzungsber. d. kais. Ak., phil. hist. Cl., 49 p. 64.

Codex Veronensis 45 fol. membr. saec. X. post Regulam pastorem fol. 186 fragmenta sex epistularum exhibet, quae ex cod. Veron. 44 sumpta sunt, sub titulo: „Item eiusdem ex codice epistolarum“.

Codex Sangallensis misc. 1398 saec. XI.—XII. continet excerpta e 28 epistulis, quarum prima est IV, 16. Cf. Halm, Sitzungsber. d. kais. Ak. 50 p. 140.

Codex Oxoniensis collegii Corporis Christi 283 saec. XIV. continet post epistolam Ciceronis ad Servium fol. 44—48 fragmenta 32 epistularum hoc ordine: II, 31. IV, 28. 43. V, 25. IX, 109. X, 12. XIII, 28. 23. 37. X, 6. XIII, 32. IV, 14. V, 20. X, 6. XII, 4. XIII, 14. V, 40. II, 48. III, 15. I, 77. II, 37. 17. IV, 14. VI, 11. 20. I, 81. XIII, 17 praeter quinque alia nondum certe definita.

Codex Casinensis 157 I saec. XI. habet: „quae sequuntur ex epistolis b. Gregorii papae per diversa loca sunt excerpta“.

Codex Bononiensis Collegio Spagnuolo 8 saec. XII. „Absunt indictiones XII. XIII. XIII. XV. I cum dimidio undecime et secunde, ut collationem faciendo observavi“. Incipit ab ep. I, 1; terminat sub n° CXLIIII cum epistula IX, 147 interpolata. (Ex Pflugk-Harttung, Iter Italicum p. 11.)

Codex Monacensis 7482 fol. chart. habet inscriptionem: „Magister Conradus Onsarg canonicus Ratisponensis me donavit monasterio Yndersdorff anno 1478“ et continet Registrum abbreviatum sub numeris 1—502, in octo libros divisum, ita ut indictiones IX, X + XI, XII, XIII, XIV, XV, I + II, III + IV + V + VI + VII in singulis libris contineantur; ante unumquemque librum habes indicem epistularum.

Codex Oxoniensis collegii Corporis Christi 280 saec. XV. ex. continet fol. 161—162 quasi indicem aliquot epistularum librorum XIII et XIV cum aliquot brevibus argumentis. In fine habes: „Explicit epistolarum sive Registri beati Gregorii romani pontificis liber 14“.

Codex Norimbergensis Cent. II n. 92. C saec. XIII. (vel Cent. I, 60 saec. XIV.): Gregorii M. Epistolae. Multae epistolae desunt; fol. 57 habes: „Incipiunt epistolae indictionis nonae“, sed hanc superscriptionem sequuntur epistolae indictionis I. Numeri librorum et indictionum transmutati sunt. (Ex: De Murr, Memorabilia bibliothecar. Norimbergensium, Norimb. 1786, I p. 240).

Ex catalogis vetustis nota e. g. hos codices:

Codex Scaffhusanus non post saec. XI., „Regestum Gregorii“ in catalogo librorum sub abbate Sigfrido comparatorum; cf. H. Boos, *Handschr. der Ministerialbibl. in Schaffhausen* (1877) p. IV. *Iam non exstare videtur.*

Rievauz, ex catalogo saec. XIV. (Wright and Halliwell, *Rel. Antiquae* (1845) II, 183): 1) *Prima pars registri, et Augustinus de vera religione, et Marsias, in uno vol.* 2) *Secunda pars registri, et liber de scientia dictandi, in uno vol.*

Amelungsborn: catalogus a. 1412: Nr. 181 Registrum Gregorii. Holzmindener Gymnasialprogramm 1876, H. Dürre, Beitr. zur Gesch. der Cistercienserabtei A. p. 21.

Praeterea cf. catalogos Laureshamensem, Corbeensem, Nonantulanum a. 1106 editos a Maio in Spicilegio Romano V, p. 178 („in duobus libellis“). 206 („Registrum“). 220 („Registrum“).

PRIMA PARS REGISTRI HADRIANI = r.

Codices r continent Registri Hadriani indictiones IX—XV, i. e. 393 epistulas; in initio legitur Symbolum, ut in R; superscriptiones singularum indictionum, ut in R.

r 1: Codex Parisiensis 2279 (olim S. Martialis Lemovicensis 118) membr. saec. X. in., a duobus vel pluribus scriptoribus conscriptus, quorum unus (qui scripturam antiquiorem archetypi imitari solet) primam partem et in fol. 98 initium ep. 27 indictionis XII. (usque ad verba „quod verum deum“) scripsit; cetera pars folii vacat; in fol. 99 scriptor alter continuat. — Codex initium sumit a symbolo et post indictionem XV. habet „Item epistola quam reliqui“ etc., sicut in codicibus R. In fol. 202 sequuntur quaedam breves supplicationes secundum dies et sanctos ordinatae. — Et Ewald et partem ego contulimus.

r 2: Codex Parisiensis 11674 fol. membr. saec. IX., olim „Liber sancti ac beatissimi benedicti abbatis Floriacensis“, deinde in bibliothecam Coislinianam translatus atque ab Henrico du Cambont, duce Coisliniano atque episcopo Mettense, a. 1732 monasterio S. Germani a Pratis donatus.

Quaterniones octonis foliis constant, quorum post f. 167 et 250 singula et ultimi quaternionis bina deperdita sunt. Codex iste a diversis scriptoribus diligenter scriptus, quorum nomina partim addita sunt; ita invenitur in fol. 71^r iuxta Quat. VIII: „Pars Aaron“, in f. 189^r sub Quat. XXIII: „Pars Ledouuardi“; in f. 96^r quod est primum quaternionis XIII: „Rodbertus“ eraditur. Ante indictionem XII invenitur nota „Liber tertius“, ut in R 1. Lineae superscriptionum per vices rubro et nigro atramento scribi solent. — Ewald contulit.

Codex Vaticanus 620 fol. membr. saec. XI., hodie ex 15 quaternionibus compositus, quaternione XVI. deperdito, media epistula VII, 28 (n° 191) terminatur, ut hodie 377 epistulas habeat. Goussainvilleo cognitus, nobis non collatus.

Codex Parisiensis 2282 fol. membr. saec. XII. In fine indictionis XV additur praeter ep. VII, 42 etiam ep. IX, 157 et spuria ep. Zachariae papae I.-E. † 2258.

Codex Parisiensis 14300 saec. XII. cf. infra (R cum epistulis praetermissis).

Codex Gothanus (II n. 129) n. 132 fol. membr. saec. XIII. continet 45 epistulas ex r; cf. Iacobs et Ukert, Beitr. zur öffentl. Bibl. zu Gotha (1836) II p. 100.

SECUNDA PARS REGISTRI HADRIANI = q.

Codices q continent epistulas indictionum I—VII; desunt superscriptiones, in quibus Registri mentio fit, excepto ante indictiones VI et VII; numeri epistularum uno tenore a n° 1 usque 293 continuantur. Ante epistulas index additur.

q 1: Codex Ambrosianus C 238 inf., fol. membr. saec. X. Initio codicis, qui sub n° 76 in catalogum bibliothecae Bobiensis a. 1461 compositum receptus est, invenitur haec nota manu s. XIII. scripta: „Iste liber est monachorum congregationis s. Iustine de observantia ordinis sancti Benedicti residentium in monasterio sancti Columbani de Bobio. Scriptum sub numero 76.“ A cardinali F. Borromaeo bibliothecae Ambrosianae donatus est. Codex diligenter scriptus, superscriptionum lineae saepe per vices rubro et nigro atramento conscriptae, sed numeri nigri saepe ad praecedentem epistulam trahuntur. Numeri saepe confunduntur. Index ita inchoat: „Incipiunt capitula libri Registri I. De his qui fideles fuerunt“, atque etiam in contextu superscriptio vel titulus primae epistulae desunt. Quaedam brevia argumenta etiam ceteris epistulis in indice adduntur. Indictionis V. epistulas sequitur n° 227 fragmentum Pauli diaconi III, 23—25: „Cum Langobardorum rex Autharit“ cum sermone „Oportet“ etc. (XI, 2; cf. not. 366, 29). Epistula XIII, 43 bis ponitur. Ultimam epistulam sicut in indice ita in contextu sub n° 294 sequitur pars epistulae spuriae „ad Secundinum inclausum“ (IX, 147), quae incipit „Imaginis“ (p. 147); ex eo, quod in indice „ad“ pro dativo in hac sola epistula ponatur atque in contextu „Gregorii“ pro nominativo, intellegitur hoc fragmentum postea additum esse. — Magnam partem ego, alia rogatu meo vv. dd. Holder-Egger et Starzer contulerunt.

Vat. F Maurinorum: Codex Vaticanus 622 fol. membr. saec. X., characteribus pressis a diversis scriptoribus conscriptus. Post quatern. XIII alia manu additur passio sancti Petri Alexandrini et subscriptio saec. XII.: „Iste liber est monasterii sancte crucis fontis avellane Eugubine diocesis“; exstat praeterea in hoc codice kalendarium quoddam et translatio S. Silvestri papae. Scriptura epistularum post quaternionem VII differt a priore; sed iam folii 27, cuius pars vacat, pars non a primo scriptore scripta est. Ante numeros epistularum additur caput vel capitulum excepto in epistulis ultimae partis, ubi numeri ad epistulas praecedentes trahuntur. Prima epistula falso Anastasio ep. Antiocheno inscribitur. Cetera cum q 1 concordat.

Codex Monacensis 17079 (Schefflariensis 79) in 4° membr. saec. X.—XI., continet 294 epistulas atque omnimodo cum codicibus q 1 et Vat. F concordat.

q 3: Codex Parisiensis 2278 (olim Puteanus) in 4° membr. saec. IX. cum correcturis saeculi XI. In ultimo folio invenitur nota saec. XI.: „Hic est liber S. Benedicti Floriacensi“; continet 293 epistulas. — Indictiones III—VII rogatu meo contulit v. d. Molinier.

Codex Bruxellensis 2517 (Vallis S. Martini) saec. XI.; incipit ab VIII, 1; in fine invenitur sermo: „Oportet“ etc.

Codex Bruxellensis 5408 (olim Gemblacensis) saec. XII. concordat cum superiore.

Codex Namurcensis 5 (monasterii S. Huberti) fol. membr. saec. XII.: „Epistolae Gregorii pape numero 293“, fol. 1—86.

Codex Vindobonensis 4372 fol. membr. et chart. saec. XIV. continet fol. 1—104 epistulas Gregorii atque concordat cum Vat. F; index ob confusionem 291 epistulas enumerat, contextus 304.

Codex Vatic. Palatinus 314 fol. chart. saec. XIV. continet in fol. 121—177 post titulum: „Registrum sive epistolare b. Gregorii pape“ 187 epistulas; ordo epistularum

inde a 25. confunditur; sed numeri epistulis antepositi cum numeris in ceteris codicibus q concordant; 294 est fragmentum epistulae ad Secundinum. Sed n° 295 et 297 epistulae V, 49 et VII, 38 ex r adduntur.

Codex Marcianus 71 (Bessar.) fol. chart. a. 1468, a Gallicciolli in editione Veneta adhibitus, continet fol. 1—171 sub nomine registri 295 epistulas. (Cf. Valentini, *Bibliotheca manuscripta ad S. Marci Venetiarum*, Codices Lat. II p. 275).

q 2: *Codex Vatic. Christinensis* 598, 8°, saec. IX. fol. 63—69 fragmenta codicis q olim integri exhibet. Folia hodie transposita incipiunt in media ep. XII, 10 atque cum lacunis usque ad XIII, 13 pergunt. Rogatu meo v. d. Starzer contulit.

COLLECTIO DUCENTARUM EPISTULARUM = C.

Collectio C, quae ducentas epistulas continet in omnibus codicibus cum tertia classe *P* (vide infra) coniuncta invenitur; nam etiam in *C* 2, ubi epistulae *P* desunt, index vestigia coniunctionis servavit. In omnibus codicibus praeter *C* 3, in quo ordo epistularum transmutatus est, epistulae *P* collectioni *C* postponuntur atque epistulae utriusque collectionis ita conflatae sunt, ut scriptores unam ab alia non segregaverint. Attamen has duas collectiones olim divisas esse cum ex eo apparet, quod codices *P* vetustissimi collectionem *C* non contineant (vide infra), tum quod in utraque collectione data, quae in *Registro Lateranensi* addita erant, diverso modo recipiantur. Nam in *C* non nisi uno loco (inter ep. 24 et 25: „mense maii indict. II“) datum aliquod additur.

Hanc collectionem ex *Registro Lateranensi* excerptam esse in nullo codice commemoratur. Nam codices huius classis nullum titulum neque ullam superscriptionem prae se ferunt, sed incipiunt his verbis: „Incipiunt capitula epistolarum beati Gregorii papae urbis Romae“, quae index et post indicem epistulae ducentae sequuntur. Epistularum series neque secundum indicationes neque secundum libros divisa est.

C 1: *Codex Coloniensis* 92 fol. membr. saec. VIII., ex codicibus Gregorianis forte praestantissimus. In folio primo, quondam codicis tegumento, scriptum est: „Codex sancti Petri sub pio patre Hildibaldo scriptus“; Hildibaldus fuit episcopus Coloniae c. a. 794—818.

Codex iste optime conscriptus est binis columnis, partim per cola et commata, a variis scriptoribus; in folio 134^r, quod est ultimum quaternionis *V*, scriptor quidam „Gunthil“ nomen suum in margine addidit. Corrector quidam codicem perlustravit, qui passim in margine aut inter lineas ξ signum vitii atque notas quasdam tironianis similes addidisse videtur. Quaterniones duodecim numerantur usque ad fol. 94; secunda series numerorum incipit a numero 1 in fol. 102. *Collectio ducentarum epistularum* explicit in fol. 105; de his quae sequuntur cf. infra *P*b 1. *Collectioni* praepositur index primus 253 epistularum (*C* + *P*): „Incipiunt capitula epistolarum“ etc. cum numeris et nominibus accipientium, quibus raro breve argumentum eorum, de quibus in quaque epistula tractatur, additum est. In fol. 169—180 continetur secundus index ducentarum epistularum cum 21 primis collectionis *P*, uberior, sed barbarice conscriptus, qui praeter numeros et nomina longiora regesta continet. Ad regestum epistulae n° 89 manu saec. XII. in margine notatur: „Ab hinc emendanda sunt capitula“; tamen etiam post hoc regestum correcturae inveniuntur.

Facsimile folii 134^v apud Arndt, Schrifttafeln II² n° 43. 'Codicis descriptio apud Jaffé et Wattenbach, Eccles. metrop. Coloniensis codices manuscripti (1874). — Ewald contulit.

Codex Coloniensis 93 fol. membr. saec. X., secundum Jaffé et Wattenbach l. l. p. 35 de C 1 descriptus; simili modo ut in C 1 correctori emendanda notis tironianis indicata sunt. Post indicem secundum haec nota invenitur: „Epistolaris beati Gregorii sub pio patre Hadebaldo scriptus atque beati (sic!) Victori traditus“; Hadebaldus a. 819 Hildibaldo successit; de beati Victoris Xantensi monasterio agi notant Jaffé et Wattenbach l. l. —

C 2: Codex Vaticanus Palatinus 266 fol. min. membr. saec. IX., in una columna optime scriptus; scripturae ductus cum ligaturis cursivis codici C 1 similis; continet septem quaterniones, quorum primus duobus, ut videtur, foliis excisis sex folia, ceteri octona habent. Correcturae aliae manu coeva aliae manu aetatis inferioris additae sunt. — Superscriptio vel titulus propter prima folia excisa deest. In primo folio quod exstat usque ad f. 16 index ille 221 epistularum cum argumentis scriptus est, qui est in C 1 secundus. Sequuntur in f. 16^v usque 126 ducentae epistulae et in f. 126^v, quod est ultimum, notitia nunc erasa: „Codex de monasterio o . . .“ Epistulae collectionis P in hoc codice desunt. — Cf. etiam Reifferscheid, Sitzungsberichte d. kais. Akad. t. 56 p. 513 s. (Wien, 1867). — Ewald et rogatu meo iterum v. d. Tschiedel contulerunt.

C 3: Codex Dusseldorpiensis B, 79 fol. min. membr. saec. IX., olim, ut videtur, Werdensis, ab octo vel novem scriptoribus vel pluribus conscriptus. In indice, qui epistulis praepositur, enumerantur 253 epistulae, ita ut, quod non nisi in hoc codice invenitur, 54 epistulis collectionis P n° 55 usque 253 collectio C postponatur. Idem ordo in contextu servatur, ubi sub numeris 56—254 epistulae collectionis C conscriptae sunt. Titulum et numerum ep. IX, 129 hic codex et in contextu et in indice omisit, ita ut pro 200 solummodo 199 epistulae enumerentur. — Ewald contulit.

C 4: Codex Parisiensis 14500 (olim Victorinus) fol. membr. saec. X. in una columna conscriptus, continens epistulas 253, ex quibus epistulae collectionis C n° 1 usque 201 numerantur. Codex iste non magni valoris est; desunt epistulae a fine ep. 72 (IX, 9) usque ad finem ep. 77 (IX, 15): cf. not. II p. 47 l. 26. — Partem huius codicis rogatu meo v. cl. Molinier contulit. Idem est, quem Maurini sub nomine San-Victorini citant.

C 5: Codex Guelferbytanus 75, in 4° mai. membr. saec. XI., singulare quoddam exemplum coniunctionis collectionum C et P cum q (vide infra); quaterniones a variis scriptoribus conscripti. Prima folia huius codicis iam olim deperdita a scriptore saec. XV. supplentur, qui ante genuinum codicem duo folia addidit. Itaque genuinus codex hodie incipit in indice, qui cum secundo indice et argumentis codicis C 1 concordat, inde ab ep. 51; argumenta 221 epistularum sequitur brevis notitia ceterarum 32 epistularum collectionis P sine argumentis et tum verba: „Expliciunt capitula libri primi. Incipiunt capitula libri secundi“; additur brevis index 225 epistularum q*. Sequuntur epistulae collectionum C et P secundum ordinem. — Ewald nonnullos locos ex hoc codice contulit.*

Accedunt praeterea codex Remigianus „700 annorum“, quem Maurini in epistulis C et q adhibent; et codex Vossianus Goussainvillei, quem Ewald eundem esse putat ac codicem Latinum Isaacii Vossii n. 2421: „Gregorii M. epistolae cum notis marginalibus“ a Montfaucon, Bibl. bibliothecarum I p. 679 laudatum; et codex S. Mariae de Ripoll Catalauniensis 15 fol. membr. saec. XII. cum 253 epistulis, secundum Villanueva, Viaje literario a las iglesias de España VIII, 53, qui, ut videtur, Barcelonam translatus incendio periit. —

Ordo epistularum in codicibus C hic est: IX, 114—137; 143—147; 150—153; 157—166; 168—175; 179—182; 184; 185; 187; 167; 188—191; 1—10; 12—22; 25; 28—43; 45—51; 192—196; 198—203; 209—222; 225—227; 228; 230; 231; 233; 234; 236—240; 52; 54—59; 61—66 a; 67—81; 83—100; 102; 104—106; 110; 107; 113.

COLLECTIO PAULI = P.

Tertia classis codicum Gregorianorum, quae minorem numerum epistularum (53—54) continet, quam R et C, collectio Pauli ideo dicitur, quia in codice Pa 1, qui est antiquissimus (v. infra), Pauli cuiusdam epistula ad Adalardum abbatem Corbeicensem praefationis modo praefigitur. Paulum ipsum, quisquis est, non primum has epistulas collegisse, sed ab altero codice descripsisse, ex ipsius epistolae tenore apparet. Utrum Paulus notus ille scriptor rerum Langobardicarum fuerit an alter Paulus alias ignotus, dubitari potest; nam Paulus Warnefridi filius neque in historia Langobardorum neque in vita S. Gregorii, quam conscripsit, epistulas quae in collectione P continentur cognovisse videtur.

In codicibus P nullo loco commemoratur epistulas ex Registro Lateranensi excerptas esse; ante indicem inveniuntur haec verba: „Incipiunt capitula diversarum epistolarum sancti Gregorii papae urbis Romae“, post indicem: „Expliciunt capitula. Incipiunt epistolae beati Gregorii papae“ etc. Index cum contextu ita concordat, ut personas eas, ad quas quaeque epistula transmissa est, eodem modo — aut casu dativo aut praepositione „ad“ praeposita — enumeret, quo in contextu enumerantur, atque argumenta earum solummodo epistularum proferat, quibus etiam in contextu argumenta adduntur. Iam supra dictum est collectionem P plerumque cum C coniunctam esse.

Praeter numerum et dilectum epistularum P et a R et a C ita differt, ut plerisque epistulis datum quoddam addatur, quo non solum mensis et indictio, sed etiam dies, quo quaeque epistula scripta sit, commemoretur. Sed ipsi codices P eo modo, quo scriptores codicum his datis usi sint, inter se differunt, ita ut classis P in duo genera codicum divisa sit: in codicibus

Pa atramento nigro „data die . . mense . . . indictione“ in fine epistolae additur; sed in codicibus.

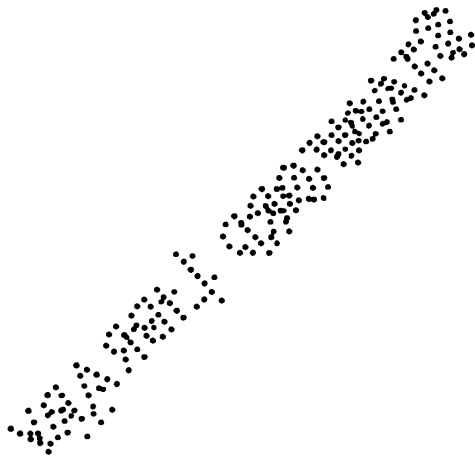
Pb eadem data ad epistulas sequentes falso trahuntur atque atramento rubro eodem modo scribuntur, quo superscriptiones epistularum sequentium, ita ut datum, quod in Pa ad epistolam praecedentem pertinet, a scriptoribus Pb post numerum vel post superscriptionem epistolae sequentis immittatur.

Pa.

Pa 1: Petersburgensis 6. F. I, 7 fol. membr. saec. VIII, olim Corbeiensis (cf. antiquum catalogum apud Delisle, Cabinet des manuscrits II p. 423 n° 82 et notum forte manu s. XVII. scriptam in vetere codicis tegumento: „ex Libris | Corbeiensis monasterii“); deinde S. Germani a Pratis (numero 169, qui in dorso additur, antiquioris; numero 858, qui in folio primo invenitur, catalogi secundi: cf. N. A. V, 246); tunc furto sublatus a. 1791 (cf. Delisle l. l. p. 52. 55); itaque invenitur diversis locis codicis notu „Ex Museo Petri Dubrowsky“, qui hunc cum permultis aliis bibliothecae publicae Petersburgensi dedit. Forma foliorum est 0,31 × 0,20 m, ex quibus scriptura c. 0,26 × 0,14 m explet. Facsimile folii 3^r huius codicis editioni nostrae additur. Cf. de eo Epist. IV, 509.

...id facit ueritate deficiente; Studendum ergo est sibi magnificam
 amore studi quique concilio; nam sine diuina gratia humana dilec-
 tio quidquam in posterum dummodo quod; ut amplius noceat; deinde
 secunda mea; m. Indicio II
 GREGORIUS; m. a. u. r. i. o; a. u. g. u.

Domino p. i. c. a. r. quod n. o. r. c. o. n. s. u. e. u. i. t. m. i. s. e. r. i. c. o. r. d. i. c. e. r. s. a. m. u. l. o. r. c. o. n. s. u. e. n. t. e. r. a. b. e. n. i. g. n. a. h. u. i. u. s. u. e. m. i. o. n. e. r. e. p. l. e. n. d. u. r. i. t. e. u. m. o. r. u. m. d. e. b. i. l. i. u. m. i. n. o. p. i. a. l. u. s. u. a. n. t. e. l. u. s. i. t. c. o. n. s. o. l. a. c. i. o. r. u. m. s. a. b. l. e. u. e. r. a. p. r. o. q. u. a. r. e. l. a. c. r. i. m. a. b. i. l. i. o. m. n. i. e. r. i. c. e. l. e. p. o. s. t. u. m. u. r. i. n. o. m. n. i. p. o. t. e. n. s. d. e. i. q. u. i. e. l. e. m. e. n. t. a. d. e. i. s. t. r. i. f. a. d. h. o. c. c. o. r. d. a. c. o. n. p. u. n. x. i. t. i. n. c. o. l. o. m. e. i. n. a. m. o. r. i. s. s. u. i. c. o. n. f. a. n. c. i. a. d. o. m. i. n. o. r. u. m. s. e. r. u. a. i. m. p. e. r. i. u. m. & u. i. c. t. o. r. i. a. s. e. o. r. u. m. i. n. e. u. n. t. i. g. e. n. t. i. b. u. s. l. u. x. u. i. o. u. s. m. a. l. e. s. t. a. t. i. s. s. e. c. e. n. d. a. t. t. r. i. g. e. n. t. a. h. a. q. u. i. b. r. a. s. a. u. r. i. q. u. a. s. c. o. n. f. a. m. u. l. o. r. m. e. u. s. b. u. s. a. d. d. u. l. t. e. r. i. b. o. r. a. c. i. o. n. i. b. u. s. e. g. e. n. t. i. q. u. i. b. u. s. f. i. d. e. l. i. t. e. r. e. r. e. g. a. u. t. & q. u. i. d. a. q. u. e. d. a. m. o. s. t. r. a. n. t. u. r. b. e. n. i. g. n. a. m. o. r. i. a. l. e. r. f. e. m. i. n. i. s. & d. i. u. e. r. s. i. s. p. u. n. c. t. u. s. p. o. s. t. c. a. p. t. i. u. s. r. a. t. e. f. u. g. i. e. n. t. e. s. u. e. n. i. e. r. u. n. t. & q. u. i. b. u. s. q. u. a. n. t. u. m. l. o. c. o. r. u. m. p. o. s. s. u. n. t. r. a. p. t. i. u. s. a. l. i. q. u. e. i. n. m. o. n. a. s. t. e. r. i. u. s. d. a. t. u. s. u. n. t. q. u. e. u. e. r. o. l. i. n. g. u. i. s. n. o. m. i. n. e. c. a. p. i. p. o. t. u. e. r. u. n. t. s. i. n. g. u. l. a. r. i. t. e. r. d. e. g. e. n. e. r. i. i. n. o. p. e. m. u. n. a. m. d. u. c. u. n. t. p. l. a. d. u. n. t. i. n. h. o. c. q. u. o. d. a. c. e. i. t. n. u. n. c. i. t. a. l. i. q. u. e. d. e. b. i. t. u. s. s. u. p. e. r. e. r. e. p. o. t. e. s. t. & q. u. i. b. u. s. d. u. m. m. o. d. o. p. a. r. t. i. o. n. i. s. m. i. s. e. r. i. c. o. r. d. i. a. m. n. o. n. s. o. l. u. m. i. n. d. i. g. e. n. t. e. s. i. n. a. g. n. i. s. r. e. d. a. c. i. e. n. t. e. r. & i. m. p. e. r. g. r. a. t. i. u. s. u. r. i. p. e. r. e. n. t. u. n. d. e. d. e. r. u. m. e. s. t. u. s. a. m. u. l. o. r. o. m. n. i. e. s. p. u. n. c. t. a. d. o. m. i. n. o. r. u. m. c. o. n. c. o. r. d. i. c. e. r. o. r. d. e. n. t. q. u. a. t. e. n. u. s. o. m. n. i. p. o. t. e. n. s. d. e. i. l. o. n. g. a. u. o. b. i. s. & q. u. i. d. a. t. e. m. p. o. r. a. t. r. i. b. u. n. d. a. & p. r. o. p. r. i. a. u. e. s. t. i. f. f. e. l. i. c. i. t. u. m. a. m. s. o. b. o. l. e. m. d. i. u. i. n. o. m. a. n. d. i. p. u. b. l. i. c. a. f. l. o. r. e. r. e. c. o. n. c. e. d. a. t. R. o. s. e. q. u. o. q. m. i. l. i. t. u. m. n. a. p. p. d. i. c. t. u. c. o. n. f. a. m. a. l. i. m. e. u. m. i. c. i. s. u. o. b. o. n. e. p. r. e. m. i. e. q. u. o. q. g. l. o. r. i. o. s. o. c. a. s. t. o. m. a. g. n. i. u. e. l. f. a. c. t. o. d. a. s. u. n. t. u. n. d. o. n. a. d. o. m. i. n. o. r. u. m. c. u. n. t. i. s. u. b. d. i. s. c. i. p. l. i. n. a. d. i. r. i. g. a. t. i. a. s. d. e. n. d. o. s. u. r. i. p. e. r. e. n. t. & h. o. c. q. u. o. d. p. r. i. u. s. q. u. o. d. o. m. i. n. a. r. i. c. o. n. s. u. e. n. t. u. o. m. n. i. e. m. u. r. m. i. l. i. t. a. u. e. r. t. e. r. e. n. t. d. a. d. i. e. x. i. i. m. e. n. m. a. r. t. i. i. n. d. i. c. x. i. i. G. R. E. G. O. R. I. U. S. c. o. n. s. d. u. e. c. t. o. r. i. b. u. s. m. a. g. g. a. r. u. s. s. u. e. p. u. n. d. o. r. p. g. a. l. l. i. c. o. n. s. e. r. u. a. m. u. r. i. n. t. e. r. m. e. d. i. a. s. i. n. t. u. r. b. a. s. g. e. n. t. i. u. m. c. o. n. s. t. r. u. n. t. i. r. a. m. e. n. t. a. n. o. p. r. i. a. n. o. s. s. u. s. p. i. c. a. r. i. c. o. n. p. e. l. l. i. t. m. u. l. t. u. m. a. b. a. l. i. s. b. o. n. a. l. e. c. t. i. o. n. e. d. i. s. t. a. n. t. e. s. i. c. u. t. e. n. i. m. a. p. e. l. l. a. t. i. o. b. e. d. i. p. & i. n. a. p. o. s. t. o. l. o. r. u. m. p. r. i. n. c. i. p. i. s. f. a. m. i. l. i. a. d. e. c. l. e. s. i. a. e. a. m. e. m. u. l. t. i. t. u. d. i. n. i. s. f. l. o. r. i. s. d. e. m. o. n. s. t. r. a. t. s. e. d. a. d. b. & i. s. c. e. t. e. r. o. s. m. o. r. u. m. c. l. a. r. i. t. e. r. p. r. e. d. i. c. t. e. a. d. q. u. o. s. q. u. i. b. u. s. p. e. s. t. i. s. u. b. e. n. e. a. g. a. m. u. t. a. g. n. a. t. i. o. n. e. c. u. r. s. e. r. u. i. u. n. t. a. s. s. i. d. u. e. c. o. m. m. o. n. e. r. e. u. t. r. a. p. i. n. i. s. g. e. n. t. i. u. m. a. d. i. p. r. a. u. i. t. a. b. u. s. a. b. s. t. i. n. e. a. n. t. & f. a. m. i. l. i. a. d. e. c. l. e. s. i. a. e. n. o. n. s. o. l. o. n. o. m. i. n. i. s. s. e. d. & i. n. t. e. r. i. s. o. n. a. n. t. u. r. N. o. t. a. u. t. e. m. d. e. u. o. b. i. s. c. o. n. s. t. r. u. n. t. u. r.

Folium 1^r habet post verba: „Incip. capitula diversarum epistularum Beati Gregorii papae urbis Romae“ *epistulam:* „Carissimo fratri et domino Adalardo viro Dei Paulus supplex. Cupieram, dilecte mi,“ etc. *Fol. 1^r—40^r, cuius pars ultima abscisa est, continet indicem (fol. 1^r—2^r) et epistulas Gregorii. Quaterniones numerantur: II in f. 16^r; III in f. 17^r; IIII in f. 32^v. In fol. 40^v adduntur haec verba:* „Dominus noster Iesus Christus supra petram sedebat marmoream, petrus tristis erat ante eum. Et dixit dominus ad illum: petre quare tristis es? et dixit dominus n . . .“ — *Quae hodie sequitur foliis 41—104, aliis manibus conscripta* „egloga quam scripsit Lathcen filius Baith de moralibus Iob quas Gregorius fecit“, *non semper cum codice Pauli coniuncta erat, sed sero adnexa est.*

Quin epistula, quae codici praefixa est, a Paulo ipso scripta sit, mihi quidem dubium non est. Cf. haec verba epistulae: „Suscipe tamen quamvis sero epistolas quas desiderasti; et quia mihi eas ante relegere prae occupatione totas non licuit, 34 ex eis scito relectas et prout potui emendatas esse, praeter pauca loca, in quibus minus inveni, et tamen meo ea sensu supplere nolui, ne viderer tanti doctoris verba immutare. quibus in locis et forinsecus ad aurem zetam, quod est vitii signum, apposui. Tua itaque fraternitas, si se facultas dederit, reliquas epistolas ad emendatiorem relegere studeat codicem“ etc. *Itaque Z „signum vitii“ inveni in epistulis 5. 8. 9. 10. 12. 21. 22. 35; praeterea corrector primus idem est, qui epistulam Pauli ad Adalardum conscripsit, sed diversus a scriptore reliquae partis codicis nostri.*

In indice numerantur 55 epistulae, quarum 41. est: „Suagrio etherio virgilio et desiderio eps a partib. Galliarum“; *sed quoniam haec epistula (IX, 218) in contextu deest, in contextu 54 tantum epistulae numerantur. Index non nisi ad numeros 38—51 brevia argumenta addit. Ultima epistula huius codicis (54 = indicis 55) est epistula XI, 1: „Palladio presbytero“ etc., eadem, quae iam sub n° 27 cum in indice tum in contextu conscripta est. — Hunc codicem, qui est maximi valoris, Ewald contulit, et ego nonnullos locos perlustravi.*

Pa 2: Codex Bambergensis 601, 4° membr. saec. X., olim Michelsbergensis (cf. Beitr. z. Kunst- u. Litt.-Gesch. von Jaek u. Heller I p. XXIII et Dümmler in Anzeiger f. Kunde der D. Vorzeit t. 24 a. 1877 p. 185), una columna conscriptus, continet diversa scripta S. Augustini et Cassiodori de anima et fol. 111^v—159 Gregorii epistulas, quae ad Pa 1 prope accedunt cum in contextu tum in datis. Attamen non invenitur in hoc codice epistula Pauli ad Adalardum. Index eiusdem formae est atque index in Pa 1; at in contextu non tantum ep. IX, 218, sed etiam ultimo loco XI, 1 deest, ita ut in indice 55, in contextu 53 epistulae contineantur. — Codex iste cum Pa 1 maxima affinitate coniunctus, sed erroribus et interpolationibus plenus, postquam Pa 1 repertus est, minimi valoris. Ewald contulit. —

Pb.

Pb 1: Codex Coloniensis 92 fol. membr. saec. VIII. (cf. supra C 1), in quo collectioni C fol. 105^v—169 collectio P adiuncta est. Epistulae IX, 218 et XI, 1 cum in indice tum in contextu desunt. Ewald contulit. — Ad hunc codicem propter coniunctionem collectionis C cum P propius accedunt sequentes tres codices:

Codex Coloniensis 93: cf. supra p. XV; non collatus.

Codex Parisiensis 14500: cf. supra C 4; non collatus.

Pb 6: Codex Guelferbytanus 75: cf. supra C 5; plerasque superscriptiones epistularum Ewald contulit.

Pb 3: Codex Dusseldorpiensis B, 79: cf. supra C 3. In hoc codice collectio P collectioni C anteposita 54 epistulas continet; nam XI, 1 et in contextu et in indice

his invenitur (n° 27 et 54), epistolae IX, 218 etiam vestigia in indice desunt. In contextu post 54 numeros collectionis P sub numero 56 prima ep. collectionis C ponitur, ita ut inter duos numeros aliquid excidisse videatur. — Ewald contulit. Huc etiam pertinere videntur duo folia in initio et in fine addita

Codici Alençonensi 9 fol. membr. saec. XIII.; in quibus foliis inveniuntur hae epistolae: XI, 2. II, 6. 33. 29. 35 ex P et IX, 122. 136. 157. 169. 171. 3. 4 ex C. Cf. *Cat. gén. des manusc. Dép. II* (1888) p. 483.

Adde praeterea codices Remigianum et S. Mariae de Ripoll ut ad C (cf. supra). —

Pb 2: Codex Vindobonensis 934 (olim Salisburgensis) fol. membr. saec. IX. Post triginta epistulas Hieronymi continet collectionem Pauli, quam versus Bedae et alia scripta Bedae Ambrosii aliorum sequuntur. Scriptus est in una columna a diversis scriptoribus, qui aut scriptura minuscula Karolorum aut scriptura quadam transitoria litteris cursivis permixta aut (in quibusdam versibus Bedae) uncialibus litteris utuntur; ultimus scriptor in fine codicis (f. 199) scribit: „Finis adest operis, mercedem posco laboris. | Qui scripsit scripta, sit memoria eius benedicta“. Indici Hieronymianarum epistularum in f. 2^v additur index Gregorianarum post verba: „Item capitula sancti Gregorii papae“; in fol. 55^v incipiunt sine superscriptione post Hieronymianas Gregorianae epistolae. Index ipse barbarico sermone conscriptus, atque nominibus personarum, quibus epistolae transmissae sunt, etsi casu dativo enumerantur, „ad“ praepositio praepositur, e. g.: „I. ad sereno episcopo maxiliensi“. Ordo epistularum eo differt a ceteris codicibus collectionis P, quod tres illae epistolae, quae in ceteris ultimae sunt, in hoc codice collectioni praeposuntur hoc modo: XI, 10 = 1; XI, 1 = 2; IX, 147 = 3; V, 6 = 4 etc. Index hoc modo numerat usque ad n° „LV. epistula missa in baioaria de diversis causis contenente capitula XIII“, i. e. epistula Gregorii II papae Jaffé-Ewald 2153. Et in indice et in contextu vestigia ep. IX, 218 desunt, sed etiam in contextu ultimo loco additur epistula illa Gregorii II. In contextu olim epistolae ita numerabantur, ut in ceteris codicibus, i. e. V, 6 = 1; V, 8 = 2 etc.; sed postea veteribus numeris erasis novi addebantur, qui numeris indicis correspondent. Pb 2 a bono archetypo quamvis cum magna incuria descriptus est; archetypi folia transmutata fuisse videntur, quod scriptor codicis Pb 2 non intellexit; itaque quae in fol. 76 — 80 scribit, post fol. 80 addenda sunt; attamen desunt epistolae 31—35 propter lacunam archetypi, ut videtur. — Partim Ewald partim ego contulimus.

Codex Einsiedlensis 179 (0,266 × 0,220 m) membr. s. X. p. 4—93 continet epistulas Gregorii; quaterniones signati XVIII—XXIII. „Numeratio“ epistularum „erronea est, quia XVIII vacat et a n° XXVIII transilit ad XL. Sunt ergo revera 52 epistolae quibus accedunt aliae duae, quae non habentur in indice“ (ex catalogo). Ultimae tres epistolae sunt IX, 147. XI, 10. 1. — Epistulas sequitur commentarius in Boethium de consolatione philosophiae.

Codex Monacensis 2648 in 4° membr. saec. XIII. (olim „liber sancte Marie in Aldersbach“ 118) continet post vitam Gregorii a Iohanne diac. conscriptam fol. 118^v — 152 collectionem Pauli, quae et in ordine epistularum et in indice cum codice Vindobonensi concordat: 1 = XI, 10; 2 = XI, 1; 3 = IX, 147; 55 = epistula Gregorii II papae. Data fere omnia omissa, item ep. V, 39. Superscriptiones epistularum aliquando transpositae sunt. —

Pb 4: Codex Berolinensis theol. 322, 4° mai. membr. saec. IX. et

Pb 5: Codex Coloniensis 94 fol. membr. saec. X. et ceteri codices, in quibus collectio P cum q coniungitur, infra enumerabuntur. —

Pb 7: Codex Monacensis 14641 fol. membr. saec. IX. post Hieronymi epistolam ad Oceanum in fol. 12—31 duodecim epistulas ex collectione P sumptas continet,

inter quas etiam pars epistulae IX, 218 (cf. Pa 1. 2). Ordo epistularum in hoc codice hic est: XI, 27. V, 59. IX, 218. II, 6. 9. 10. V, 49. 50. 58. II, 31. 30. IX, 147. — Ewald nonnullos locos contulit, alios ego.

Ordo epistularum in codicibus collectionis P (praeter Pb 7) hic est: V, 6. 8. 24. 29. 30. 31. 32. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 49. 50. 58. 59. 60. 62. 63. XI, 36. 37. 38. 39. 40. 1. 2. 9. 43. 46. 47. 48. 49. 52. 53. 27. II, 6. 9. 10. [IX, 218]. II, 31. 30. 7. 32. 29. 33. 34. 35. 36. 37. 38. IX, 147. XI, 10. (XI, 1.)

COLLECTIONES CONIUNCTAE ET TRANSMUTATAE.

Diversae epistularum collectiones, R, r, q, C, P, saepissime inter se coniunguntur. De coniunctione C + P cf. codices supra laudatos; collectio P collectioni C additur neque ulla mutatio singularum collectionum perficitur neque ulla epistula bis invenitur. Nam nullae epistulae his duabus collectionibus communes sunt praeter IX, 218, quae in P non nisi in indice apparet, atque IX, 147, cuius genuina forma non nisi in C et R invenitur, cum P in appendice formam interpolatam exhibeat. Alio modo fit coniunctio

$$q^* + P.$$

Codices q et codices P praeter ep. IX, 147 has quattuordecim epistulas indictionis quartae communes habent: XI, 36—38. 40. 1. 9. 46—49. 52. 53. 27. 10; harum epistularum in coniunctione q + P novem epistulae XI, 36. 37. 40. 46. 47. 48. 49. 52. 53 ex q eiciuntur, ne repetantur; ep. XI, 27 e P eicitur, ita ut ep. XI, 1. 9. 10. 38 solae bis in eiusmodi codicibus inveniuntur. — Sed archetypus q non solum per eiectionem novem illarum epistularum, sed etiam eo a ceteris codicibus secundae partis Registri Hadriani differt, quod in fine mutilus sit; itaque desunt ultimae epistulae inde ab ep. XIV, 13 media; epistulae IX, 228. 229 inter se non dividuntur, ep. XIII, 43 bis recipitur, ut in q; ita 280 capita efficiuntur. At archetypus q* non nisi epistulis 16—31 numeros cum vel sine „cap.“ anteposuisse, superscriptiones ep. XIII, 13—15 omisisse videtur. Index, superscriptio totius collectionis vel subscriptio, termini indictionum desunt. — P etiam in hac coniunctione indicem conservat, cui anteponitur superscriptio: „Incipiunt capitula diversarum epistolarum beati Gregorii papae urbis Romae“; in fine contextus legitur: „Expliciunt epistolae beati Gregorii papae“. Vestigia ep. IX, 218 et in indice et in contextu desunt. Itaque restant 52 epistulae.*

q 2 + Pb 4: Codex Berolinensis theol. 322 in 4° mai. membr. saec. IX., diligenter una columna conscriptus; facsimile apud Arndt, Schrifttafeln³ I, tab. 17. In folio codici praeposito invenitur nomen „Albericus Celiturma“, in primo folio: „Liber sancti Liudgeri episcopi in Werthina“. In f. 99 post fragmentum ep. XIV, 13 ultima pars primae et secunda pagina tota vacat; prima pagina f. 100 indicem P cum numeris 52 continet, quorum ultimi sunt: Secundino etc. (IX, 147); Gregorius Sereno (XI, 10); Palladio etc. (XI, 1). Sed in contextu ep. XI, 10 ultima est, quae hic nullo numero notatur. Epistulis XI, 1. 9. 10, quae in hunc codicem bis receptae sunt, in margine crux praeposita est. Epistulas in f. 127 catalogus abbatum Werthinensium et alter archiepiscoporum Coloniensium sequitur, qui saec. X. inchoati sunt. — Epistulae a correctore, qui codicem Coloniensem 94 sequitur (cf. seq. cod.), correctae sunt. — Ewald contulit.*

q* 3 + Pb 5: *Codex Coloniensis* 94 fol. membr. saec. X., duobus columnis optime conscriptus. In initio codicis est: „In Assumptionem sanctae Mariae sermo beati Hieronimi presbiteri“. — *Epistularum Gregorianarum forma proxime ad codicem Berolinensem accedit, ita ut etiam notae marginales eadem in utroque codice inveniuntur; sed Coloniensis etiam alias addit.* — q* 3 et partem Pb 5 Ewald contulit.

Vat. E: Codex Vaticanus 621 in 4° mai. membr. saec. X., scriptura Berolinensi similis (cf. de eo Reifferscheid in *Sitzungsber. d. kais. Akademie, phil.-hist. Classe*, t. 63 p. 653 ss.). Codex incipit: „In hoc codice continentur epistolae beati Gregorii papae numero CCIII^oXC“ (corr. e: CCCXC), quasi rudimentum q genuini nondum transmutati. — *Superscriptiones omissae ep. XI, 13—15 postea nigro atramento additae sunt. Subscriptio quaedam („Explicit registrum“ etc.) post ultimum fragmentum q* (XIV, 13) erasa atque pro ea in rasura superscriptio collectionis P: „Incipiunt capitula diversarum epistolarum beati Gregorii papae urbis Romae“ addita est, quam P continuo sequitur. In indice IX, 147. XI, 10. 1 numeris egent, in contextu XI, 10 omnino atque XI, 1 primo loco deest; sed XI, 1 post IX, 147 alia manu erasa subscriptione quadam postea additur. Saec. XII.—XIII. in fine codicis additur fragmentum ex Grat. Decret. p. I dist. 19, 6. — Hic codex Goussainvilleo et Maurinis cognitus erat.*

Codex Parisiensis 2280 (olim Colbertinus) saec. X.; ultima ep. in q* est XIV, 13. Attamen, ut in Vaticano, 293 epistolae q* notantur.

Codex Oxoniensis, bibl. Laudianae, misc. 449, saec. XII., fol. 1—117; in ultima pagina notatur: „Dominus Andreas Noviomensis canonicus dedit hunc librum, qui vocatur Registrum, ecclesiae sancte Marie de Ursicampo in elemosinam“. Superscriptio codicis est, ut in Vaticano: „In hoc codice continentur epistolae beati Gregorii papae urbis Romae numero ducente nonaginta III“; sed additur: „Incipit liber VIII. pars secunda“. Epistolae IX, 147. XI, 10. 1 in hoc codice etiam in contextu collectionis ultimo loco positae sunt. Quas post „Expliciunt epistolae“ etc. sequuntur quattuor foliis interrogationes Augustini et ea pars ep. V, 40, quae in P deest (cf. I p. 331). — Superscriptiones epistularum et initiales minio scriptae. Manu inferioris aetatis correctus. — Huc etiam pertinere videtur:

Codex Bruxellensis 11196, 4° membr. saec. XII. in., cuius numeri ita confusi sunt, ut 254 epistolae numerentur; primae epistolae sunt VIII, 1 ss., ultimae: II 37. 38. IX, 147 (formae interpolatae) XI, 10. 1.

Codex Thuaneus quidam, quem Goussainvilleus ad quasdam epistulas q et P citat, huc pertinere videtur.

C + P + q*.

Coniunctis collectionibus C et P et q neque C neque P mutantur; nam hic etiam ep. XI, 27 in P conservatur; sed e collectione q eae epistolae eiectae sunt, quae ei cum C aut cum P communes sunt; item ep. IX, 82 eicitur, quae cum IX, 66^a confunditur. De epistulis P et q communibus cf. supra; C et q communes sunt hae epistolae indictionis II: IX, 1. 12. 18. 25. 41. 42. 45. 49. 51. 52. 58. 79. 80. 81. 86. 87. 93. 102. 104. 107. 110. 129. 134. 135. 137. 147. 152. 153. 164. 166. 167. 173. 175. 180. 181. 184. 185. 195. 196. 202. 203. 213. 214. 215. 216. 218. 219. 220. 222. 226. 227. 228. 231. 234.

Praeter has epistulas in hac coniunctione q etiam ep. IX, 185. 229 omisit, sed ep. IX, 147 conservavit, ita ut haec epistula in codicibus C + P + q ter inveniatur; epistolae IX, 176 et XIII, 43 duobus locis repetuntur, sicut in q.

Huius generis codices sunt hi:

C 5 + Pb 6 + q* 4: *Codex Guelferbytanus* 75 in 4° mai. membr. saec. XI.: cf. supra C 5. Indicem universarum epistularum et collectiones C et P, i. e. librum

primum, sequitur q, liber secundus huius coniunctionis, cum superscriptione: „In hoc codice continentur epistolae b. Gregorii papae numero CCXII“; etiam index, qui ex superscriptionibus epistularum collatus est, ob confusionem numerorum CCXIII tantum epistulas numerat. Et ordo epistularum et contextus et notae marginales demonstrant hunc codicem originem trahere a sequenti codice; index lacunam exhibet et epistulae superscriptionibus carent, ubi in Trevirensi desunt.*

q 1: Codex Trevirensis 170 in 4° membr. saec. IX.: „Ex dono rev. episcopi Trevirensis Iosephi de Hommer. 1827“; parvula minuscula characteribus regularibus insigni scriptus a diversis scriptoribus. Quaternionis h ultima pagina vacat; scriptor alter in quat. i continuat; in quat. ultimo, p signato, primus scriptor revenire videtur. Inde ab ep. XIII, 21 rubrae superscriptiones atque initiales desinunt atque epistulae usque ad XIII, 46 superscriptionibus carent. — Superscriptio totius codicis sic habet: „In hoc codice continentur epistolae beati Gregorii papae numero CCXCIII“; attamen 225 tantum epistulas continet, scilicet epistulas q exceptis illis cum C vel cum P communibus. Quamquam hoc defectu evidenter efficitur q* quondam cum C et cum P coniunctum fuisse, in hoc codice et C et P desunt; idem demonstratur eo, quod index deest, atque forma contextus q* 1 prope ad q* 2. 3 accedit, sed eos integritate lectionum superat. — Ewald contulit.*

R + P + C.

Coniunctiones R + P + C inferioris aetatis esse videntur, quam supra memoratae; in his coniunctionibus ordo epistularum transmutari non solet, sed registro Hadriano eae epistulae aliarum collectionum aut adduntur aut inseruntur, quas R non habet. Quod diversis modis fieri potest.

R SUPPLETUM.

In R suppleto ita epistulae aliarum collectionum cum R coniunguntur, ut post epistulas indictionis VII sine interruptione vel titulo eae epistulae collectionis P addantur, quas R non continet; deinde sequitur superscriptio: „De octava indictione nullę hucusque inventę sunt epistolę, sed quę secuntur usque ad finem libri in alio volumine sunt repertę sine certis indictionibus, quas simili modo transscripsimus numero CXLV“ et post hanc superscriptionem eae epistulae C, quas R non habet.

Itaque adduntur indictioni VII hae 21 epistulae P secundum ordinem: V, 6. 29. 30. 31. 32. 43. 50. XI, 39. 2. 43. II, 6. 9. 10. 7. 32. 29. 33. 34. 35. 36. 38.

Quas sequi debent epistulae C hae secundum ordinem: IX, 114—128. 130—133. 136. 143—146. 150. 151. 157—163. 165. 168—172. 174. 179. 182. 187—191. 2—10. 13—17. 19—22. 28—40. 43. 46—48. 50. 192—194. 198—201. 209—212. 217. 221. 225. 230. 233. 236—240. 54—57. 59. 61—66. 66^a. 67—78. 83—85. 88—92. 94—100. 105. 106. 113.

Sed R suppletum ep. IX, 210, quam ob similitudinem cum III, 11 confundit, suo loco omisit. Ad hanc classem codices hi pertinent:

R 1 + P* 1 + C* 1: Codex Coloniensis 95 fol. membr. saec. XII, diligenter scriptus atque initialibus ante singulas indictiones positus insignis. In margine primae paginae notatur manu s. XIII.: „Pertinet ad ecclesiam maiorem Coloniensem“ et „liber epistolarum beati Gregorii papae maioris ecclesie in Colonia“. Initio codicis index generalis, ante singulas indictiones speciales indices ponuntur. — Inter epistulas indictionis XIII receptae sunt ex collectionibus canonum V, 57^a et spuria synodi acta ad ep. VIII, 17 interpolata (I. - E. † 1366). Ep. V, 6 et V, 30 non inter ceteras epistulas collectionis P, quae ep. XIV, 13 sequuntur, inveniuntur, sed illa ante VIII, 1, haec post indictionem II inseritur; at in hoc codice ep. V, 8 et V, 24, quae iam inter epistulas*

indictionis XIII receptae sunt, inter epistulas collectionis P repetuntur. Epistulas P sequitur spuria epistula ad Felicem Messanensem (I.-E. † 1334) ex collectione pseudoisidoriana orta, post quam additur subscriptio: „Explicit registrum vel regestum sive register sancti Gregorii papae urbis Romae indictione VII feliciter“ et superscriptio: „Incipiunt capitula epistolarum 146. De octava indictione“ etc.; praeter epistulas supra memoratas inter has epistulas C repetitur etiam ep. IX, 93, quae iam inter epistulas R secundae indictionis recepta est.

Codex Parisiensis 2283 (Colbertinus) fol. membr. saec. XII., initio et ultima parte mutilus; nam hodie incipit ab ep. VII, 38 atque finem habet post 71. ex epistulis „sine certis indictionibus“ i. e. ep. IX, 33, ita ut prima pars registri et secunda pars epistularum sine certis indictionibus hodie desit.

Codex Monacensis 22204 fol. membr. saec. XII. scriptus sub abbate Gebhardo (1141–1191) prope accedit ad Coloniensem 95 et ad sequentem; finem habet in ep. 101. epistularum sine indictione i. e. ep. IX, 238.

Codex Monacensis 18024 (S. Quirini Tegernseensis) fol. membr. et chart. saec. XIV.; finem habet, sicut praecedens codex in ep. 101. epistularum sine indictione, post quam addit „etc. etc. etc.“ In superscriptione ultimae partis deest „numero 145“. De ep. V, 6. 30 et spuria ad Felicem Messanensem eadem notanda sunt, quae ad Coloniensem.

Codex Trecentis 43 fol. membr. saec. XII. post libros III et IV moralium habet epistulas Gregorii 839 secundum *Catalogue général des Mss. des bibl. publ. des départements* II (1855) p. 43; itaque, si ad hanc classem pertinet, 12 epistulae aut desunt aut non numerantur. Prima epistula: I, 1.

Codex Augustanus quidam, quo editio (princeps) Zaineriana usa est, prope ad Monacenses accessit. Titulum autem indictionis XIV omisit atque epistulas cum indictionibus in 13 partes vel libros divisit; pars XIII vel indictio VII continet epistulas P et finit in spuria ep. ad Felicem Messanensem, quam sequitur cum superscriptione „De octava indictione“ etc. (sine „numero 145“) pars 14, quae finit in ep. IX, 238.

R CUM EPISTULIS PRAETERMISSIS.

In codicibus huius ordinis epistulae registri Hadriani earumque ordo non mutatur. Post indictionem VII additur superscriptio: „Epistolae quae praetermissae sunt de superioribus indictionibus“ et 32 epistulae, scilicet V, 6. XI, 2. II, 6. 32. 29. 35 — IX, 122. 144. 157. 169. 171. 3. 4. 5. 20. 33. 200. 61. 66. 68. 69. 83. 85. 89. 91. 98. 113 — V, 29. 30. 32 et spuriae pseudoisidorianae Felicis Messanensis ad Gregorium et Gregorii ad Felicem (I.-E. † 1334 = Maur. XIV, 17); huic ultimae epistulae datum additur: „data kalendis novembris indictione XII“, quod Maurini in nota exhibent. Illae epistulae libri IX. vel indictionis II. sumptae sunt ex illis epistulis C, quas R non habet, solito ordine; ceterae sunt ex collectione P. Ad hunc ordinem codicum pertinere videntur hi:

Codex Londiniensis, *Kings Library* 6. C. X. saec. XI.—XII.: *Liber de clauistro Roffens. per Alexandrum priorem*. Superscriptiones epistularum rubris et viridibus litteris, initia passim ornamentis decorata. In fine codicis habes notam: „Hic desunt duę epistolę“. Cf. N. A. XV, 600.

Codex Oxoniensis collegii Omnium animarum 18 saec. XII.: „Registrum sancti Gregorii (ras.) in XIII (sic!) libris datum collegio animarum fidelium per magistrum Thomam gascoigne sacre pagine professorem eboracensis diocesis, et dator libri vult quod concathenetur in libraria communi prefati collegii, 1439⁶⁶“. Columnae numerantur; initiales variis coloribus decoratae. In fine additur: „Sententia b. Gregorii pape de lapsu sacerdotum excerpta de decretis canonum. Dilectissimo filio Secundino: De Imaginibus“ etc. Data desunt in ep. V, 6—II, 35, sed exstant in ep. V, 29—V, 32. Datum ep. ad Felicem, ut supra.

Codex Oxoniensis collegii Oriensis 60 fol. mai. membr. saec. XIII.; fol. 4: „Registri beati Gregorii pape urbis Rome. Liber primus incipit. Mense septembri“ etc.; liber XIV habet 45 epistulas; fol. 201: „Data Kalendis novembris indictione duodecima. Epistolarum Beati Gregorii pape urbis Rome Liber Quartus Decimus Explicit“.

Codex Parisiensis 2286 (Colbertinus 1052) fol. membr. saec. XIII.; quattuordecim libros *Registri* sequitur liber 15.: „epistolę prætermisę“. *Indictio VII* in fine mutila est atque in ep. XIV, 13 finit. Itaque archetypus eodem modo mutilatus erat, quo archetypus q + P. — Maurinis cognitus.

Codex Parisiensis 11675 (S. Germani) fol. membr. saec. XII., olim Corbeiensis Maurinis et Goussainvilleo cognitus, 517 epistulas continere dicitur sine librorum divisione vel datis. Sed datum ep. ad Felicem ut supra.

Codex Parisiensis 2285 (Colbertinus) fol. membr. saec. XII. ex., in initio mutilus. Ante duas epistulas spurias desunt ep. V, 29. 30. 32. — 701 epistulas continere dicitur sine librorum divisione vel datis.

Codex Atrebatensis bibliothecae urbis 860 saec. XII. et

Codex Cantabrigiensis Ii. 3. 33 saec. XII. et

Codex Cantabrigiensis 1973. Kk. II, 10 saec. XV. inter se concordant et prope ad Oxoniens. accedunt.

Codex Rotomagensis 516 (O. 16) s. XI. et *Codex Rotomagensis* 517 (A. 146) s. XII., initio mutilus, et *Codex Rotomagensis* 518 (O. 17) s. XII.: cf. *Catal. gén. des manusc. Dép. I* p. 113 s.

Huc etiam pertinere videtur *Codex Ebroicensis* 110 s. XII. et *Codex Abrincatensis* 102 s. XII.; cf. *Catal. gén. des manusc. Dép. II*, 454. X, 46.

Ad hos codices accedunt alii, in quibus pro R ante „epistolas praetermissas“ aut r solum aut q solum invenitur.

Codex Parisiensis 14300 (Sanvictorinus) saec. XII.; post r habes 52 epistulas, ut videtur, illas „praetermissas“ et alias aliquot ex r repetitas aut ante omissas. In fine inveniuntur ep. IX, 98 et duae illae spuriae, quibus I.-E. 1239 et V, 57^a additae sunt. — Goussainvilleo, ut videtur, cognitus.

Codex Oxoniensis collegii S. Iohannis baptistae 63 saec. XIV. in., „Gregorii Epistolarum pars 2“, scilicet q, libri VIII—XIV cum praetermissis; prope accedit ad Oxoniensem coll. Omn. anim. 18; sed deest fragmentum de imaginibus. — Scriptus diversis manibus et initialibus variis coloribus depictis ornatus.

Ad hanc classem pertinere videntur plerique Normannici, quibus Maurini usi sunt, qui plerumque 31 epistulas praetermissas (epistola Felicis deesse videtur) enumerant; item codices Anglici, quibus Jamezius usus est. — Notandum fortasse aliquot codices, qui non diligenter perlustrati sunt, ex eis, quos sub R enumeravimus, huc pertinere.

CODIFICATIO MEDIOLANENSIS.

In hac codificatione tres collectiones epistularum Gregorii non purae inveniuntur, sed inter se commixtae sunt; nam epistulae C, quas R non habet, inter omnes indictiones secundae partis diffunduntur, dum maxima pars earum epistularum collectionis P, quas R non habet, in ultimum librum recipitur.

Vatic. A: *Codex Vaticanus* 617 fol. membr. saec. XV., optime scriptus, nitidis deauratisque initialibus ante unamquamque epistolam positis atque picturis ante unamquamque indictionem insignis. Epistulae in 14 libros, quorum quisque unam indictionem continet, divisae sunt. Post ultima verba ultimae epistolae notatur: „Explicit registrum sancti Gregorii pape multo studio correctum ad instantiam Reverendissimi domini domini Io. Arcimboldi tituli sanctae Praxedis presbyteri cardinalis et archiepiscopi

Mediolanensis. Per me Oddonem de Beka Alamanum scriptum“. *Post hanc notum codex indicem cum superscriptionibus et subscriptionibus librorum, inscriptionibus et initiis et datis epistularum exhibet. Codex iste (olim n° 2534) et Goussainvilleo et Maurinis cognitus erat, atque iam tunc post Symbolum fidei aliquot folia exciderant, ut epistula I, 1 et pars ep. I, 2 deessent. Ab hoc codice descriptus est Vaticanus 4908 fol. membr. saec. XVI. — Dubitari non potest quin aut Iohannes IV., archiepiscopus Mediolanensis (1485—1488), aut Oddo de Beka Alamannus novi huius ordinis auctor sit. Hunc ordinem, quamquam sine certa ratione compositus neque ulla aut datorum aut veterum codicum auctoritate fultus est, tamen ei, qui ante Maurinos Gregorii Registrum ediderunt, secuti sunt, atque etiam Maurini novum suum ordinem ita composuerunt, ut a codificatione Mediolanensi principium sumerent et plurimis locis ab ea non recederent. — Ultimas genuinas epistulas sequitur etiam in codificatione spuria ad Felicem Messanensem; deinde „Dicta b. Gregorii ex ratione sacrificii: Solet plane movere“ (sicut in cod. Urbin. 99); tunc epistola spuria Pilati. Ultimas sex indictiones, quae hoc ordine confunduntur, perillustranti occurrunt in indictione II: 130 epistulae; in III: 65; in IV: 75; in V: 58; in VI: 62; in VII. praeter ultima tria: 33. —*

COLLECTIONES DIVERSAE.

Praeter collectiones iam memoratas exstant quaedam, in quibus antiquus ordo omnino non servatur, divisio secundum libros vel indictiones omnino negligitur. Ordo epistularum R omnino confunditur, et inter epistulas R ceterae epistulae nulla ratione vetusti ordinis habita inseruntur. Inter hanc confusionem tria genera codicum commemoranda sunt:

COLLECTIO 715 EPISTULARUM

incipit ab ep. VIII, 1; epistulae indictionis I et II plerumque inter se commutantur; post ep. 130 nulla omnino veteris ordinis memoria servari videtur; n° 181 invenitur symbolum; partem indictionis VII sequuntur aliquot epistulae collectionis P atque in fine totius collectionis maxima pars epistularum r.

Vatic. D; Codex Vaticanus 619 (olim 190) fol. membr. saec. XII. diligenter scriptus exhibet 11 paginis indicem 715 epistularum, qui numeros, superscriptiones, initia complectitur. In prima pagina contextus superscribitur: „In hoc codice continentur epistole beati Gregorii pape urbis Rome“ et in margine manu s. XV. notatur nomen possessoris: „Theodori de Leliis auditoris“. Aliquot epistulae data servaverunt. Post epistulam 715 in fol. 236^v legitur: „Explicit register beati Gregorii pape urbis Rome feliciter“ et verba paene crasa: „Liber sancte Marie Fus . . . censis (Fusniacensis?) ecclesie“. Continet etiam „interrogationes Augustini“ (XI, 56^a). — Codex iste et Goussainvilleo et Maurinis cognitus erat.

Codex Boloniensis 72 (S. Bertini) fol. membr. saec. XII. incipit: „In hoc codice continentur epistole b. Gregorii pape urbis Rome numero DCCXVI“; epistula ultima (716) est VII, 42.

Codex S. Audomeri 188 in bibliotheca civitatis St. Omer saec. XII. incipit ab ep. VIII, 3, quia primum folium deest; ultima epistula est VII, 42, ut in praecedenti:

Codex Londoniensis (Brit. Mus. Egerton 630) membr. saec. XIV. continet S. Gregorii M. epistolas 715 (Arch. IX, 495).

Codex Lucensis 39 (bibl. capit.) fol. chart. saec. XV. a Vaticano D descriptus.

COLLECTIO 557 EPISTULARUM

incipit a 24 epistulis r, quas epistulae C sequuntur; accedunt post C epistulae aliae ex registro Hadriano; ultimae huius collectionis epistulae sunt hae: III, 28, 29, 44.

Codex Lipsiensis (bibl. Univ.) 338 fol. max. membr. saec. XIV., „liber Celle sancte Marie“. *Indicem sequitur superscriptio*: „In nomine domini incipiunt epistole ex registro b. Gregorii pape“; post epistolam 557 additur sine inscriptione vel numero fragmentum epistolae III, 47; deinde tractatus de somniis (cf. XI, 56^a interr. VIII); tum epistolae duae Hispanicae (cf. N. A. III, 141 n. 1).

Codex Lipsiensis (bibl. Univ.) 316 saec. XV. a praecedenti descriptus; sed in hoc codice index epistulas sequitur.

Codex Pragensis (Musei Bohemici) XIII. A. 1 fol. membr., e conventu Augustinorum Raudnitz, s. XIV. ex. duobus columnis pulchra minuscula scriptus initio mutilus. *Ultimae epistolae*: III, 28. III, 29. III, 44 et fragmentum III, 47 („Et antequam“ usque „ad amorem flamma“) in fol. 119. Sequitur tractatus de somniis et duae epistolae Hispanicae a. 1212. (V. d. Dvořák dedit.)

COLLECTIO 709 EPISTULARUM.

Codex Parisiensis 2288 (olim Tellerianus) membr. saec. XII. continet 709 epistulas sine divisione vel notis chronologicis. *Epistulas praecedat sermo de mortalitate* („Oportet“ etc.) et *Symbolum fidei*. *Primae epistolae sunt*: I, 2. 3. 4; *ultimae*: XIII, 34. 41. 42.

Codex Parisiensis 2287 (olim Tellerianus) membr. saec. XII. cum praecedenti codice concordat.

Codex Bruxellensis 292: „Registrum b. Gregorii . . . scriptum ac finitum in KorsSENDON anno domini 1462. per fratrem Wallerium de Vliet de Rethy, conventualem dioti monasterii“. *Concordat cum praecedentibus*. Sed v. cl. J. Petit, conservator bibl. Regiae Bruxellensis, 708 tantum epistulas numerari asserit, inter quas primae: I, 2. 3. 4. 5. 6, ultimae: XIII, 38. 39. 1. 34. 41. 42.

Codex Bruxellensis 1555 (Rouge cloître) anno 1485.: „Registrum b. Gregorii papae“ concordat cum praecedenti codice.

Codex Trevirensis (capit.) 91 fol. chart.: „Incipit Registrum sive Epistolare B. G.“ etc. „Finitum ac completum hoc opus a. 1502“ etc. (Vir rev. Lager dedit). Continet 710 ep. —

CETERI CODICES,

quos, cui ordini codicum adnumeremus, nescimus:

Codex Andegavensis 194 (186) fol. membr. saec. XII., initialibus decoratus, duabus columnis scriptus; post R inveniuntur aliae epistolae, quarum ultimae sunt hae: II, 6. 32. 29. 35. V, 49 (aut forma amplificata huius ep.). Numeri, ut in R (itaque falsum est quod in Cat. gén. des Manusc. Dép. XXXI p. 251 de numeris scribitur). Fortasse ad R cum epistulis praetermissis pertinet.

Codex Argentoratensis (Iohann.) A 17, qui a. 1870. per oppugnationem urbis periisse videtur. Cf. Arch. VIII, 463.

Codex Carnotensis 50 (71) fol. membr. s. XII.; fol. 1: „Incipit Symbolum“ etc.; „Epistolae ex Registro b. Gregorii papae urbis Romae mense septembri, indictione nona“. *Prima ep.*: I, 1; *ultima in fol. 241^v*: III, 49. Sequitur falsum decretum I.-E. † 1366. Cf. Catal. gén. des manusc. Dép. XI, 24.

Codex Dresdensis 54a: Gregorii M. epistolae, a. 1437. Cf. Arch. VIII, 715.

Codex Escorialensis A. I. 6 fol. membr. saec. XIV. Cf. Arch. VIII, 809.

Codex Fuldensis 52 (II. d. 1) saec. XII.: Gregorii M. epistolae; cf. N. A. V, 225.

Codex Parisiensis 2289 (Dupuy) saec. XIV. post sermonem „Oportet“ et Symbolum continet 563 epistulas vel fragmenta epistularum; primae epistolae ad Registrum Hadrianum pertinent; ultimae quattuor: X, 19. I, 6. 27. 7. Unicuique epistolae additur indictio, ad quam pertinet.

Codex Parisiensis 15992, saec. XII.: Excerpta ex Registro Gregorii. Cf. Delisle, Biblioth. de l'école des chartes XXXI (a. 1870) p. 33.

Codex Parisiensis 2993 A (Colbertinus) saec. XII. continet 40 epistulas, quae ex Registro Hadriano sumptae esse videntur.

Codex Traiectensis 285 fol. membr. saec. XV. in.: cf. Arch. VIII, 582.

Codex Pallantinus (Valenciae) 17 fol. chart.: cf. Arch. VIII, 822.

Codex Zaluscianus 414: „Liber epistolarum Gregorii papae, codex memb. nitidissimus“ (ex catalogo Janoskii a. 1752).

DE EPISTULIS PER DIVERSOS AUCTORES VEL CANONUM COLLECTIONIBUS TRADITIS.

Liber diurnus Romanorum pontificum praecipue in parte prima (cf. Sickel, Prolegomena z. Liber Diurnus II) multas formulas continet, quae aut totae aut ex parte cum Gregorii epistulis concordant. Aliae, ut videtur, ex epistulis Gregorianis, quae in Registro Lateranensi asservabantur, originem duxerunt, aliae ex formulis ipsis, quibus iam Gregorius in dictandis epistulis usus est. (Cf. notas Baluzii et Garnerii apud Rosière, Liber diurnus).

Beda in historiam ecclesiasticam Anglorum aliquot epistulas in Britanniam missas vel ad res Anglorum pertinentes recepit, scilicet ep. VI, 50. 50^a. XI, 36. 37. 39. 45. 56. 56^a, ex quibus VI, 50 apud Bedam aliam superscriptionem habet, aliam in codicibus R; epistulae VI, 50^a. XI, 56^a autem neque in collectione R neque in C neque in P inveniuntur. Beda narrat epistulas Gregorianas sibi a Nothelmo e scrinio Romanae ecclesiae allatas esse¹. Notandum est apud Bedam neque superscriptiones neque subscriptiones et data abbreviata esse. Ex quo efficitur utraque etiam in Registrum Lateranense recepta esse.

Paulus diaconus in historia Langobardorum has epistulas totas exhibet: IX, 66. 67. 126; praeterea partem epistulae V, 6 affert. Illae epistulae in codicibus C fere solae sunt, quae ad Langobardos pertineant; haec epistula non nisi in P invenitur. Paulum ex archivio ecclesiae Romanae non hausisse certum est, sed collectione C usum esse; an etiam collectione P in componenda historia Langobardorum usus sit, Ewald dubitavit. Nam contextus fragmenti illius V, 6 apud Paulum IV, 29 aliquot locis differt a codicibus P: 287, 3: esset divisa] divisa esset — 4: quod modo autem] Malcus autem isdem episcopus — 6—7: cui et prandium factum est] om. — Attamen crediderim differentias illas non ita graves esse, ut Paulum ex collectione P hausisse refutatum sit, cum alius fons inveniri nequeat. Atque etiam quod Paulus epistulas collectionis P, quae ad res Langobardorum pertineant II, 7. 32. 33 non receperit, satis grave argumentum ex silentio praebere non videtur. Registri Hadriani vero vestigia apud Paulum non reperiuntur.

Iohannes diaconus maximam partem vitae Gregorii quam Iohanne VIII. pontifice scripsit, ex epistulis Gregorianis compilavit; itaque 210 epistulas (inter quas etiam sermonem „Oportet“) vel totas vel partes earum exhibet, atque ex aliis locis elucet eum alias

1) Cf. supra p. VII et Mommsen in N. A. XVII p. 387 ss.

quasdam epistulas cognovisse et ex eis hausisse. Sed omnes epistulae, quibus Iohannes utitur, etiam in Registro Hadriano (R), de quo ipse IV, 71 agit, continentur praeter has quinque: VI, 50^a. XI, 56^a, quas e Bedae historia ecclesiastica sumpsit; V, 6, cuius fragmentum intra eosdem terminos conclusum eodemque contextu atque Paulus in historia Langobardorum exhibet, ex qua sine dubio hausit; epistulam spuriam ad Felicem Messanensem (I.-E. † 1334) atque V, 57^a, quae in genuinis collectionibus Gregorianis desunt atque sine dubio a Iohanne ex canonum collectionibus sumptae sunt. Cum Iohannes earum epistularum, quae non nisi in collectionibus C et P inveniuntur, nullam omnino exhibeat, dubium non est, quia has duas collectiones non cognoverit. —

Canonum collectiones ante Pseudo-Isidorum editae, ut Maassen, *Geschichte der Quellen und der Litteratur des canonischen Rechts im Abendlande*. I (1870), 301 ss., docuit, non multas epistulas Gregorianas receperunt. Hadriana aucta habet V, 57^a et XI, 10 sub tit. CXXXVIII. CXXXVIII, quarum illa in epistularum veteribus collectionibus deest, sed ex canonum collectionibus in R recepta, haec autem et in R et in additamentis ad collectionem P asservatur. Dionysiana Bobiensis habet item V, 57^a atque XI, 56^a interpolatam, cuius formam genuinam Beda et aliae aliquot collectiones praebent. Post collectionem Chietinam additur ep. IX, 147 forma interpolata, quam P exhibet. Hispana inter decretales tit. C—CIII exhibet I, 41. V, 53. IX, 227. 228. 229, quarum primae duae et ultima non nisi in R, tertia et quarta etiam in C asservantur, omnes in Hispaniam missae; quae, ut ex inscriptionibus et subscriptionibus plenis neque abbreviatis demonstratur, non ex R vel C, sed ex originalibus sumptae sunt. Hispana aucta praeter has epistulas et V, 57^a etiam I, 39^a continet, quod mandatum Gregorii in collectionibus epistularum Gregorianarum deest atque primum a Balusio e codice Parisiensi editum est. Herovalliana collectio (et similes codices) praeter XI, 56^a et V, 57^a et synodum Gregorii II a. 721., quam etiam Hadriana et Dionysiana Bobiensis continent, addit n° LXXV. LXXVI. epistulas IX, 218. 213, quae in Franciam missae sunt; utraque epistula etiam in codice Carnotensi s. VIII. de originali (non e collectionibus) descripta est; ep. IX, 213 etiam in cod. Bernensi saec. VII. atque pars huius epistulae IX, 213 (usque „sollicitam“ p. 199, 18) in Wirzburgensi theol. fol. 56 saec. IX. (de quo cf. Dümmler in *Forschungen* VI, 122) invenitur. Praeterea singuli codices singulas epistulas receperunt, e. g. Barberinus XIV, 52 (ol. 2888) ep. V, 49 (secundum Maassen p. 302) vel collectio ecclesiae Arelatensis epistulas V, 58—60 ad primatum Arelatensem pertinentes vel codex Bodl. 893 ep. VI, 12. Itaque quae in diversis collectionibus canonum recurrunt, sunt ep. V, 57^a et XI, 56^a, quae neque in R neque in C neque in P exstant. Pseudo-isidorus autem diversas epistulas ex veteribus canonum collectionibus sumpsit, ipse autem praeter genuinam XI, 27, quam et in R et in P invenire poterat, spurias illas epistulas Felicis ad Gregorium et Gregorii ad Felicem Messanensem addidit.

EDITIONES.

Cum Ewald primus sit, qui tres illas collectiones et codicum diversa genera disposuerit atque in ordinem redegerit, mirum non est, quod omnes priores editores et in dispositione epistularum et in contextu restituendo a recta via aberraverint, plerumque inferioris aetatis et peioris notae codices secuti, nullo critico iudicio genuinum ordinem ab arbitrario discernentes.

Editio princeps: Gregorii Registrum: sine titulo vel subscriptione vel anno; „In nomine dñi nostri Ihesu cristi. | Incoipiunt capitula libri sequētis | ex registro sancti Gregorij pape | urbis rome Indictione nona“ etc.; ut videtur, typis Güntheri Zainer c. a. 1472.

Augustae exarata, codicem quendam, qui R suppletum continebat, ad literam sequitur. (Hain, Repert. Bibl. I² n° 7991).

Quae sequuntur editiones ante Maurinos omnino omnes ordinem codificationis Mediolanensis exhibent, perpauca tantum mutant; sed epistulas in duodecim libros dividunt, scilicet indictiones XI. et XII. librum tertium, indictiones I et II librum septimum appellantes. Iam Ildefonsus Toletanus, de viris illustribus c. 4 (Isidori Hispal. opp. ed. Arevalus VII, 167) narrat, Gregorium epistulas suas in duodecim libros distinxisse, atque Gratianus in P. I dist. 47, 5 secundum hunc librorum ordinem citare videtur; itaque in vetere editione a. 1508 post singulos libros additur: „Explicit liber etc. secundum computationem Gratiani in decretis“. Dubitari non potest, quin veteres codices ante Gratianum hunc ordinem exhibuerint.

„Epistole ex Registro beatissimi Gregorii pape primi. Cum inhibitione Sanctissimi Iulii pape II. . . . facta 1505“ post vitam Gregorii continet 12 libros epistularum; Lazari Soardi, Venetiis a. 1504. (ita ad calcem). Fol.

„Epistole ex Registro beatissimi Gregorii huius nois pape primi. Cu duob. Repertoriis admodū comodis“ etc. Parhysiis 1508. Expensis Udalrici Gering et magistri Berchtoldi Remboldt sociorum. 4°. In praefatione habes: „Admiror qua ratione liber hic epistolarum ex Registro sanctissimi Gregorii . . . ad hanc usque diem fuerit desideratus Nec solum ex una civitate conquisita sunt, verum etiam e pluribus praesertim ex Urbe et Veneta civitate necnon Parisiorum Academia magnis cum impensis procurata fuerunt“.

„Sancti Gregorii magni: ecclesie doctoris precipui opera olim diversis tomis dispersa nunc vero beneficio magistri Bertholdi Remboldt in unum sunt volumen redacta“. Epistulae continentur fol. 356—408. „Explicit Parisiis per magistrū Bertholdum Remboldt. Expensis eiusdem ac Iohannis Parvi“. 1518. Fol.

Gregorii Magni opera, ed. François Regnault. Rotomagi 1521 (sed in titulo: Parisiis).

Gregorii Magni opera, typis Claudii Chevalon. Parisiis 1523.

Aliae editiones citantur: Parisiis 1533. Lugduni 1539. 1540. Parisiis, ed. Guillard 1542. Basileae 1551. 1550 (in secundo volumine Registrum invenitur). Parisiis 1562 (Ludovici Mirei?). Parisiis 1551 apud Jo. Roigny (in secundo tomo f. 152—251: epistolae).

„Opera D. Gregorii Papae huius nominis primi cognomento magni omnia quae extant accuratissima diligentia uti lector facile passim deprehendet maxime in libris epistolarum repurgata“. Basileae 1564, 2 tomi in uno volumine, fol. Cura Huldrici Cocci. Epistulae incipiunt tom. II col. 63.

Parisiis 1571 apud Nivellium; ed. Gilotius Campanus; 2 t. —

Venetiis 1571 apud Bartholom. Rotam; 2 t. in 4°; epistulae continentur in t. 2 p. 451 ss.

Antverpiae 1572.

Venetiis 1583 apud Dominicum de Farris; 2 vol. in 4°; epistulae continentur in t. 2 p. 450 ss.

Parisiis 1586 apud Iacobum du Puis, Seb. Nivellium et M. Sonnum; 2 vol. fol.; epistulae continentur in t. 2 p. 175 ss. (cf. editionem a. 1571).

„Gregorii Magni papae primi opera, Sixti V. pont. max. iussu diligentissime emendata et in tomos 6 distributa“, ed. Petrus Tossinianensis, episcopus Venusinus, ex typis Vaticanis. Romae 1588—1593 fol. Epistulae in t. 4 (a. 1591) continentur, quibus Antonius cardinalis Caraffa indicem rerum addidit. Haec editio saec. XVII. quasi fundamentum ceterarum erat. — Attamen a Th. James, qui inde ab a. 1602. Bodleyanae bibliothecae praefectus fuit, contra hanc editionem publici iuris factae sunt: „Vindiciae Gregorianae seu restitutus innumeris pene locis Gregorius M. ex variis mss. Genavae 1625“. Ipse scribit: „In collatione librorum epistolarum usi sumus 5 exemplaribus mss. unde

petitis per errorem factum est ut nesciatur“. *Codices Anglicani quos perlustravit omnes, ut videtur, R cum epistulis praetermissis continebant; itaque falso asserit James in praefatione editionem Vaticanam plus quam 160 epistulas continere, quae non a Gregorio nostro dictatae sint. Lectiones quas James ex Anglicanis adduxit, plerumque minimi valoris sunt. — Editionis Romanae auctoritatem secutae sunt hae:*

Parisiis 1605; fol., („additis praeterea in hac editione rebus aliquot lectu ac scitu dignis quae in Romana editione desiderantur“), in 6 tomis.

Romae, 1613; 8° („Editio secunda Romana“), in 10 volum., quorum quartum epistulas continet.

Douai, 1615 („Sixti V. iussu emendata et aucta“), in 2 volum.

Antverpiae apud Petrum et Ioannem Bellerum, 1615; fol., in 6 tomis, et

Parisiis, 1619; fol., in 6 tomis, et

Parisiis 1640; fol., in 6 tomis ad verbum editionem Parisinam a. 1605. repetunt. —

A. 1669. ab Antonio Dadino Alteserra iuris canonici in universitate Tolosana professore editae sunt „Notae et observationes in XII libros Epistolarum Gregorii M.“; qui interpretationibus et commentariis suis studium Gregorianum maxime adiuvit. —

„S. Gregorii papae primi cognomento Magni opera in tres tomos distributa ex quamplurimis manuscriptis codicibus emendata“ ed. Petrus Goussainvilleus. Lutetiae Parisiorum impensis societatis Typographicae librorum officii ecclesiastici iussu regis constitutae 1675. Tomus secundus continet Registrum epistolarum. In notis res, quae in epistulis tractantur, commentariis illustrantur; quas notus ab doctore Sorbonnae Auget dictatas esse Maurini postea demonstraverunt. Goussainvilleus contendit 35 codicum lectiones cognovisse, e quibus 7 Anglicanos ex Jamezii opere sumpsit et octo Vaticanos per amicos, inter quos cardinalis Bona nominatur, contulit; inter Vaticanos sunt Vatic. 617. 619. 620. 621; Urbin. 99. Gallicorum codicum Goussainvilleus magnum numerum perlustravit, inter quos Petersburg. 6. F. I, 7 (olim Corbei.); Paris. 11674. 11675; Thuaneum; Vossianum; fortasse etiam Paris. 14300. 14500. 2287, scilicet duos Victorinos et unum Tellerianum. Plurima pars ceterarum codicum Gallicorum ad diversa monasteria, praecipue Normannica, pertinuisse et R cum epistulis praetermissis continuisse videtur. Quamquam in notis Goussainvilleus non semel discrepantias chronologicas elucidavit, tamen ordinem veterum editionum conservavit; Caraffae indicem suae editioni addidit.

„S. Gregorii papae I. cognomento Magni opera omnia. Ad ms. codices Romanos, Gallicanos, Anglicanos emendata, aucta et illustrata notis. Studio et labore monachorum Ordinis S. Benedicti e Congregatione S. Mauri“. Tomus secundus. Parisiis. Sumpt. Claudii Rigaud. 1705. Haec editio a Dionysio Sammarthano inchoata est; at multifariis laboribus pressus epistularum editionem Domino Guillaume Bessin concessit, qui etiam tractatum de epistularum ordine restituto composuit, quo Sammarthani laudem non meruit. Nam ordinem veterum editionum non raro mutavit. Secundum data, quae codex Corbeiensis, nunc Petersburgensis, exhibet, epistulas collectionis P plerumque suo loco restituit. At certis ex causis non solum epistulae C, adhuc quasi ad libitum disseminatae, sed nonnumquam etiam epistulae R locis, quos in veteribus editionibus obtinebant, remotae sunt. Epistulae in 14 libros secundum indictiones dividuntur. Partes Registri, quae non proprie epistulae sunt, in appendicem relegantur; at aliquot epistulae, praesertim ex collectionibus canonicis, in Registrum recipiuntur. Notarum Goussainvillei, aliis Augeti notis auctarum, magna pars repetitur. Indices suppleantur atque augentur. — In praefatione codices enumerantur, quorum variae lectiones passim in notas recipiuntur. Codices Germaniae Maurini omnino non cognoverunt, Anglicanos non nisi ex Jamezio. Vaticanos citant A—F, inter quos Palat. 266 optimae notae non invenitur, quia non ante a. 1623. Romam translatus est, illorum autem varias lectiones Maurinis communicavit St. Baluzius,

qui collationem quandam iam a. 1600. absolutam codicum A—D adhibuit¹, hodie etiam in codice Vat. Christinensi 299 asservatam atque iam a Goussainvilleo fortasse adhibitam; sed Maurini etiam alia collatione eorundem codicum a D. Claudio Estiennot facta usi sunt. Ex Gallicanis praeter illum antiquissimum Corbeensem adhibuerunt alium Corbeensem, nunc Paris. 11675; unum Remensem S. Remigii; quinque Colbertinos (Paris. 2281. 2283. 2285. 2286 et fortasse 2993 A); Sanvictorinum (Paris. 14500); duos Tellerianos (fortasse Paris. 2287. 2288); unum S. Gatiani apud Turonos (cf. Delisle Notice sur les manusc. de Tours, 1883 p. 60); quattuordecim alios, inter quos 7 Normannicos, quorum maxima pars R cum epistulis praetermissis continuisse videtur. Notandum est etiam hos codices plerumque non maxima cum diligentia neque cum omnibus epistulis, quas exhibent, collatos esse. — Repetita est haec editio a. 1744 Venetiis (typis Ang. Geremia, Car. Pecori, Aug. Savioli); et eae quae secutae sunt editiones ordinem et textum editionis Maurinorum fere ad verbum imitatae sunt atque nihil fere novi attulerunt, quamquam Gradonicus iam a. 1739. in epistula „De nova S. G. M. editione procuranda“ scripsit.

Gregorii Magni opera ed. Gallicciolli, tom. VII—IX. Venetiis 1768—1776. Pauca sunt, quae in hac editione adduntur. Textus Maurinorum repetitur uno tantum novo codice (Venet. 71) adhibito.

Gregorii Magni opera in Migne, Patrologiae cursus completus, ser. Lat. tom. 76, Paris. 1851: repetitur ad verbum editio Maurinorum. — Singulae vel complures epistolae selectae a diversis editae sunt; cf. e. g. „Selectae S. G. p. I. epistolae de sacris Sardorum antiquitatibus“ ed. G. Marietti, Taurini. 1825.

DE EPISTULARUM GREGORIANARUM ORDINE CHRONOLOGICO.

Quoniam epistolae in collectione R (r + q) ad instar Registri Lateranensis secundum indictiones ordinatae sunt atque omnes indictiones pontificatus nostri complectuntur, collectio R ordinem epistularum ex diversarum collectionum codicibus restituturo fundamentum atque regula esse debet. Neque dubitari potest, quin etiam intra unamquamque indictionem, si rem omnem spectas, ordo servetur. Nam singulae indictiones in menses dividuntur, quamquam in aliquot codicibus superscriptio „mense N.“, quae vere ad sequentes epistulas pertinet atque plerumque rubro minio scripta est, ad praecedentem epistolam trahitur, quasi datum praecedentis epistolae esset. Quo studio in archetypo R id actum sit, ut ordo Registri Lateranensis servetur, ex eo certissime efficitur, quod, ubi ordo indictionum neglectu scriptoris non servatur, ut in ep. VII, 42, diserte notetur hanc epistolam ex alia indictione relictam esse; ubi ordo mensium negligitur, aut addatur, ut in ep. II, 51. 52 — sine dubio ex Registro Lateranensi — in fine epistolae: „data die N. mense X. ind. Y.“, quo demonstratur eas epistulas suo loco omissas et supplementi causa in fine indictionis positas esse, aut superscriptio, qua expressis verbis notatur epistolam non ad finem indictionis, sed ad alium quendam mensem pertinere, ut in ep. VI, 63. Si cuiusdam mensis epistolae non exstant, tamen superscriptio eius mensis ponitur, ita ut aliquando una superscriptio alteram nulla epistula interiecta sequatur, epistolae autem quae superscriptiones sequantur ad ultimum mensem solum pertineant. — Duae tantum epistolae IV, 33 = V, 52 et IX, 176 = IX, 231 sive errore librarii sive alia ex causa, quam hodie non perspicimus, diversis locis bis in Registrum Lateranense aut in archetypum R relatae sunt.

1) Baluzii codex ex collatione a. 1600. descriptus hodie in bibl. Paris. no. 2289^a asservari dicitur.

Cum in *C* neque indictiones neque menses indicantur, hac tantum ratione verus ordo epistularum *C* investigandus est, ut quaeratur, quo loco 54 illae epistolae collectionibus *R* et *C* communes in *R* receptae sint. Omnes hae epistolae (cf. supra ad *C* + *P* + *q**, p. XX) in *R* et *q* in indictione II inveniuntur, ita ut libenter perpendas, num ceterae 146 epistolae *C* ad eandem indictionem referendae sint. At ordo illarum, quamquam sine dubio etiam in *C* ex Registro Lateranensi receptae sunt, alius esse videtur atque in *R*. Nam 54 illas — si ceteras interim omittis — hoc ordine in *C* inuenies:

a) IX, 129. 134. 135. 137. 147. 152. 153. 164. 166. 173. 175. 180. 181. 184. 185. 167. —

b) IX, 1. 12. 18. 25. 41. 42. 45. 49. 51. —

c) IX, 195. 196. 202. 203. 213. 214. 215. 216. 218. 219. 220. 222. 226. 227. 228. 231. 234. —

d) IX, 52. 58. 79. 80. 81. 86. 87. 93. 102. 104. 110. 107. —

Cum numeri nostrae editionis ordinem codicum *R* sequantur, elucet ordinem in *C* ab ordine in *R* observato aberrare eo, quod epistolae *C* in quattuor portiones distributae sint, intra quas in universum idem ordo servatur, atque in *R*; sed ipsae portiones inter se ita locum mutarunt, ut hodie pro originario ordine *b d a c* ordo *abcd* servatur. Portiones b) et c) accurate cum ordine *R* concordant; in a) epistula IX, 167 sola locum mutavit et in d) IX, 107 et IX, 110 inter se locum mutarunt. Itaque dubitari non potest, quin in originali, ex quo codices *C* descripti sunt, idem ordo servatus sit, qui in *R*, vel quin etiam *C* ex Registro Lateranensi descriptus sit, quamquam quattuor illae portiones aut foliis transpositis aut alia ex causa postea locum inter se mutaverunt; item certum est non illas ipsas solas epistulas, quae forte etiam in *R* receptae sunt, sed etiam illas 155 epistulas *C*, quae non nisi in *C* inveniuntur, ordinem Registri intra indictionem II sequi. Accedit, quod in codicibus *C* ante ep. IX, 143 addatur „mense maio indictione II“ — quod datum solum in *C* ex Registro Lateranensi relictum sit — atque hoc datum cum datis, quae epistolae IX, 137 (apr.) et IX, 147 (mai.) in *R* prae se ferunt, optime concordet. Itaque ut verus ordo restituatur, epistolae *C* eodem ordine, quo intra quattuor illas portiones receptae sunt, intra ordinem epistularum *R* intercalandae sunt.

Quo modo hac via singulae epistolae suis locis restituantur, ex sequenti tabula videsis, in qua epistolae, quae et in *R* et in *C* inveniuntur, secundum ordinem maiusculis numeris in medio, epistolae, quae non nisi in *C* receptae sunt, supra lineam, epistolae, quae non nisi in *R* exstant, infra lineam positae sunt. Oritur quaestio, quomodo epistolae quae supra et quae infra eandem lineam inveniuntur inter se ordinandae sint, et ad quem locum epistolae *C*, quae inter singulas portiones supra memoratas incidunt, pertineant.

b: IX, 1. (Sept.) $\frac{2-10.}{11. (Oct.)}$ 12. (Oct.) $\frac{13-17.}{18.}$ $\frac{19-22.}{23. 24.}$ 25. $\frac{28-40.}{26. 27.}$ 41. 42. $\frac{43.}{44.}$ 45. $\frac{46-48.}{49. (Nov.)}$ $\frac{50.}{51.}$ |

d: 52. $\frac{54-57.}{53.}$ 58. $\frac{59. 61-78.}{60.}$ 79. (Dec.) 80. 81. $\frac{83-85.}{82.}$ 86. (Ian.) 87. $\frac{88-92.}{93.}$ $\frac{94-100.}{101.}$ 102. $\frac{103.}{104.}$ 104. (Febr.) $\frac{105. 106. (110.)}{107.}$ $\frac{108. 109.}{110.}$ $\frac{(113.)}{111. 112. (Mart.)}$ |

a: $\frac{(114-128.)}{129. (Apr.)}$ $\frac{130-133.}{134.}$ 135. $\frac{136.}{137.}$ $\frac{143-146.}{138(Mai.)-142.}$ 147. $\frac{150. 151.}{148. 149.}$ 152. 153. $\frac{157-163.}{154-156.}$ 164. (Iun.) $\frac{165.}{166.}$ 166. 167. $\frac{168-172.}{173. (Iul.)}$ $\frac{174.}{175.}$ $\frac{179.}{176-178.}$ 180. 181. $\frac{182.}{183.}$ 184. 185. $\frac{(187-191.)}{186.}$ |

c: $\frac{(192-194)}{197}$. 195. 196. $\frac{198-201}{197}$. 202. 203. $\frac{209-212}{204-208}$. 213. 214. 215. 216. $\frac{217}{218}$.
 219. 220. $\frac{221}{223}$. 222. $\frac{225}{223}$. 224. 226. 227 (Aug.). 228. $\frac{230}{229}$. 231. $\frac{233}{232}$. 234. $\frac{(236-240)}{235}$. |

Omnes epistolae maiusculis litteris in hac tabula notatae certis mensibus in codicibus ipsis attributae sunt, item eae, quae infra lineam posita sunt; eae quae supra lineam posita sunt iis mensibus attribuendae sunt, quibus epistolae, quarum numeros maiusculis litteris conscriptos ad utramque partem posuimus, attribuuntur; itaque intra has epistulas epistolae C aliquando duorum mensium spatio circumcluduntur, neque, nisi ex re ipsa elucet, demonstrari potest, utrum eae priores sint, quae infra, an eae, quae supra lineam sint. Maius spatium conceditur eis, quae in C intra duas portiones intercidunt, in tabula nostra uncis inclusis, numero 29, aut certe dubitari potest, ad quam portionem pertineant; nam de epistulis IX, 113 et 114—128 nihil aliud affirmari potest nisi eas inter Februarium (110) et Aprilem (129) datas esse, quoniam d, ultimam, a, prima portio epistularum C, continuo sequitur; de epistulis IX, 187—191, quae aut ad Septembrem (ante IX, 1) aut ad Iulium trahendae sunt, hoc notandum ep. IX, 187—189 cum IX, 186 certe coniunctas esse; item epistolae IX, 51 et IX, 52 ita inter se coniunctae sunt, ut epistolae IX, 192—194 non ad b trahi possint, quo IX, 51 a IX, 52 disiungeretur, atque vere ad c ante IX, 195 pertineant; ex eadem causa cave, ne ep. IX, 236—240 inter IX, 51 et IX, 52 interponas; accedit, quod ep. IX, 237 sine dubio ad IX, 234 pertineat. —

Ex epistulis P habes has, quae, cum P et R communes sint, restituendo ordini prosunt:

(a:) V, 8. 24. 38. 39. 40. 41. 42. 44. 49. 58. 59. 60. 62. 63.

(b:) XI, 36. 37. 38. 40. 1. 9. 46. 47. 48. 49. 52. 53. 27.

(c:) II, 31. 30. 37.

Praeterea IX, 147. XI, 10. 1. Ex quo ordine elucet etiam P eodem fere ordine quo R usum esse, sed ordinem simili confusione turbatum esse, qua ordo epistularum C; quae in fine adduntur tres epistulas sine dubio postea additas esse cum alia nonnulla tum forma interpolata epistolae IX, 147 demonstrant. Intra ipsas tres portiones, quae ad singulas indictiones (c = X; a = XIII; b = IV) pertinent, aliquot transmutationes notandae sunt; sed ep. XI, 1. 9 ipsis temporum notis, quas codices exhibent, indicant se ad eum mensem pertinere, quem eis codices R. q assignant. Accedit quod plerisque epistulis P temporum notae additae sint, ex quibus ordo restitui posset, nisi notae ipsae magna ex parte iam in archetypo P summa corruptione affectae essent. De singulis temporum notis cf. singulas epistulas.

ORTHOGRAPHICA.

Quamam usus sit Gregorius orthographia, ex epistularum codicibus certe intellegi non potest; nam cum collectiones epistularum, quae solae exstant, non ante saeculum VIII. ex Registro Lateranensi excerptae atque ne singularum collectionum archetypi quidem servati sint, orthographiam Gregorianam etiam in veterrimis codicibus a scriptoribus barbaris et inferioris aetatis male fucatam esse verisimile est. Qui veram auctoris orthographiam cognoscere vult, exemplaria aliorum eius operum ad aetatem Gregorianam prope accedentia perlustret. Itaque ut verae orthographiae restituendae fundamenta iacerem, cod. Trecensem 504 Regulae pastoralis saec. VII. contuli, ad quem cod. Paris. 2206 Moraliū prope accedit; qui codices quamquam autographa non sunt, quin non multum ab

originali discrepent, dubitari non potest atque etiam conici licet eos ab uno ex eis codicibus, quos auctor ipse in Gallias misit, descriptos esse. Cf. quae praecipue de Trecensi conscripsi in N. A. XV, 529 ss.

Ex qua inquisitione mihi quidem elucere videtur Gregorium, quamvis „ipsam loquendi artem, quam magisteria disciplinae exterioris insinuant, servare“ despexerit (V, 53^a p. 357, 37), quamvis regulas rhetoricas atque etiam casus modosque aliquando servare contempserit, in orthographia non multum a regulis grammaticorum discedere; nam in veteribus illis codicibus corrector coaevus omnia fere quae per negligentiam barbari scriptoris irrepperint constanter correxit.

Quae in codice Trecensi et similibus a vulgata orthographia constanter abhorrent, haec fere sunt:

e pro ae: herere; heresis; celibatus; ceruleus; lesus, lesit; levus; pene; sphaera —

ae pro e: aesus; interpretaetur; piaetatis; praeces; depraecatio; praetium —

p cum b non commutatur; b pro v vel v pro b saepissime corrigitur —

qu pro c: aliquando: loquuturus et semper quur —

e anteposita (s impura) non invenitur —

ti pro ci vitatur; item si

e pro i vel i pro e errore scriptoris posita est, constanter corrigitur —

oe pro e vel e pro oe vel f pro v non commutantur, nisi errore scriptoris verba

(e. g. „profectus“ pro „provectus“) ipsa commutantur —

geminatio falso adhibetur his verbis: repperire, gluttientes; e contrario habes: tintinabulum —

h in initio verborum vel post c saepius omissa saepe a correctore additur —

h addita: himum; hisdem vel similia corriguntur —

i pro y in verbis graecis saepe —

i addita: hii fere semper corrigitur —

m in fine accusativi declinationis primae omissa saepe postea a correctore additur;

item m addita in ablativo —

o pro u et u pro o non nisi errore librarii —

In assimilatione nulla regula servatur; sed amm-, app-, asp-, astr-, inl-, inr-, opp- fere semper cum assimilatione scribuntur; eundem et umquam praevalent.

Haec non falsa, sed notanda:

ae: caelum, paenitentia, saeculum etc. —

a pro e: conspersio; item similia si ad vocabulum primitivum reditur —

p pro b: optulit; optinere; suptiliter —

d et t: apud pro apud et similia saepe et sine ordine —

e et i: saltem et saltim; -tenu et -tinus —

geminatio: rennuere; sollicitus; sollers; at: cotidie —

h: sepulchrum —

n: quoties et quotiens —

o et u: adulescens; epistula et epistola; soboles; utrobique —

p: contemptus vel similia constanter in: contemptus etc. corriguntur —

ph: aliquando f supponitur —

s post x semper fere omittitur —

u: extinguere etc. fere semper.

Itaque in editione curanda orthographica ita formavimus, ut expellerentur vitia ea quae ab orthographia auctoris, quam per Trecensem et similes codices cognitam habemus, abhorreant atque non nisi per errorem et consuetudinem librariorum inferioris aetatis in codices nostros irrepperint. Ex apparatu autem orthographica semovimus omnia. Hic

vero subicimus optimorum librorum varietatis orthographicae exempla, non solum falsa, sed quaecumque, si ad orthographicam spectas, notabilia videntur, unde appareat, quatenus librarii a scriptura in editionem recepta discedant. (Cf. praeterea varias lectiones ad libros I—IV.)

e pro *ae*: in plurimis codicibus habes *heresis* etc.; *herere* etc.; *Grecus*; item saepissime *querere* et adiectiva in *-eus* exeuntia et *pre-* praepositionem in compositis; sed *r* 1 haec verba plerumque recte scribit. — Item in initio verborum, ut *egritudo*, *eternus*, *equitas*, *estimare* *R* 1 vel *r* 2. — In casibus declinationis primae vel *que* pro *quae* passim *R* 1. *Pa* 1. *C* 1. — Praeterea in verbis ipsis passim praecipue in his: *cecus*, *celum*, *lesio*, *letania*, *letari*, *meror*, *pene*, *penitentia*, *prebere*, *premium*, *sepe*, *sevire*. Haec habes saepe cum in ceteris tum in *R* 1. *q* 1. —

ae pro *e*: raro in *R* 1; saepius in *r* 2 et praecipue in *r* 1; saepissime in *Pa* 1. *C* 1: in fine ablativi declinationis 3. et adverbiorum et aliorum; praeterea in verbis ut *comprehensus* sim.; *quaeri*, *quaerela*; *praeces*; *praemere*; *praetium* — *haereditarius*, *plaeibium* *r* 1 — *aeclesia* *Pa* 1, sed interdum correxit; *C* 1 — *aerores* pro *errores* *Pa* 1 340, 18 — *praesbiter* semper, *aepistola*, *aequabus* *C* 1.

b pro *p* exempla: *obtata* *r* 2 422, 1; *inbendat* *Pb* 1 326, 20; *abto* *C* 1 II, 92, 20; scribsimus aliquando *C* 1.

p pro *b* exempla: *opreptionem*, sed corr. *R* 1 403, 19; *supreptiones* *C* 1 II, 73, 14; *repuplica* interdum *Pa* 1. *C* 1 II, 108, 13; *pleps*, sed corr. *Pa* 1 — *suptilis* saepius *R* 1. *r* 1. 2. *C* 1 (in prima parte *R* 1 ex *subtilis* corr.); *subtilis* *q* 1. *Pa* 1 — *optinere*, *optulit* semper fere *R* 1. *r* 1. 2. *q* 1. *Pa* 1.

b pro *v*, quamquam interdum correxit, saepissime *R* 1, e. g. *futurum* pro *perfecto* ponens, ut: *levabit*, *deportabit*, *curabimus*, *deflebit* etc.; item in diversis verborum temporibus, ut: *decreberis*, *probaberis*; item in verbis ipsis, ut: *hexari*, *beneno*, *belitis*, *beneratione*, *betuimus*; *benivolentia*, *ebocatus* (corr.), *inbigilet* (corr.), *conbellere*; *bita*, *vibere*, *brebiter*, *cubcant*, *caterbas*, *faborem*, *fobere*, *dilubium*, *grabamen*, *labatio*, *Rabennates*, *cibitas*, *nuabitus*, *obile*, *fribulus*, *nobit*, *nobembrio*, *iubentus*, *adiubare* — raro *r* 1. 2: *fribolus* aliquando *r* 1. 2; *dilubium*, sed corr. *r* 2; *archibum* *q* 1. — Saepissime etiam *C* 1 et saepe *Pa* 1, sed corr. fere semper *Pa* 1.

v pro *b* saepe *R* 1, e. g. *perfectum* pro *futuro* ponens, ut: *curavimus*, *exoravit*, *ivit*, *properavit*; addit: *acervitas*, *devere*, *guvernare*, *iuvante*, *livertas*, *liventissime*, *plevem*, *promviterium*, *prevere*, *provitas*, *superve*, *noviscum*, *sivi*, *tivi*, *vene*, *veneficium*, *viennium*, *vinus*, sed non raro correxit — raro *r* 1, ut: *acervitas* 302, 2 vel *r* 1. 2, ut *vivo* pro *bibo* 400, 22 — *urps* *Pa* 1, sed constanter correxit — aliquando etiam *C* 1, ut *Favium* II, 77, 20 vel *antel* ib. 20.

v ante *x* addit aliquando *R* 1, ut: *distinxit*, *finxisse*, *iniuncxerit*, *restrinxit*, *subiuncxat*; item *C* 1.

v ante *h* addit in verbis *nichi*, *nichil* persaepe *R* 1. *r* 1. 2.

c omittit in verbo *cunti* 450, 9 *R* 1, sed corr.; item habet *Theotista* pro *Theoctista*. Item saepe *Pa* 1: *cunti*, *autor*, sed aliquando corr. Item *c* omittitur in verbo *iurisditio* in *r* 1 et aliquando in verbis *autoritas*, *quiquid* *r* 2.

c pro *q*: *crumaretur* *R* 1 321, 7. — *Pa* 1 II, 328, 5: *casticatum*. *C* 1 II, 104, 5: *melecatum*.

q pro *c*: *apoggrinario* *R* 1 410, 10. — *trigesimum* *r* 1 335, 22. — *sagrilegum* *Pa* 1 444, 11.

c pro *q* u. *condam* *C* 1 II, 74, 12. — *condam* *r* 2 335, 21.

*q*u pro *c*: *quur* *q* 1. — *quotidie*; *conloquutione*, *loquutus*; *Iaquinthi* *C* 1.

c pro *h*: hoc utrum non invenitur in *R* 1; sed *pacientibus*, *spacium*, *servicium* *r* 1; *Humfucius* *r* 1. 2, *prccium*, *spacium* *q* 1. Item *Pa* 1 non raro, ut: *dacione*, *inicium*,

indiccio, malicias, praecii, partialiter, ulcio. Saepissime C 1, ut: amicia, cicius, praecium, sollicitior.

ti pro ci: conditio, provintia, solatium, similia aliquando r 1. 2. q 1; praecidit R 1. r 2 282, 20. — audatia, effatia, solatium Pa 1. — Plurima exempla praebet C 1.

d pro t: aliquando scribit odiosum, quando, idem pro otiosum, quanto, item R 1, sed corr.; similia passim in r 1. 2 et e. g. reliquid r 1 341, 23, velud r 2 393, 3; reliquid etiam q 1. Pa 1 sed corr. q 1. — adque saepissime Pa 1. Pb 1. C 1, sed saepe corr. Pa 1. — astudia q 1 II, 377, 14.

t pro d: aliut, set, quot sim. saepissime, corr. in parte secunda R 1; aliquot, aliquit etiam r 1. 2. — aput, illut Pa 1, sed saepe corr. in apud. — atventum R 1 II, 14, 5; egritudo R 1 II, 372, 29.

e anteposita vel s impura: exenium fere semper. — inspertus pro inexpertus r 1. 2: 485, 9.

e pro t: R 1 non raro in ablativo vel dativo, etiam in genet. decl. 3 vel in persona 3. coniug. 3. praesentis (i. e. futurum pro praes.) vel in infinitivo pass.; syllaba de- pro di-; item verba transmutantur ita: relecta pro relecta, legata pro ligata, accedit pro accidit, excedit pro excidit; possetis pro possitis; adde: perstetit, retenuisse vel similia; habes etiam: adhibetis II, 371, 7. Eiusdemodi sunt vitia in r 1. 2. Adde letania vel laetania semper in R 1. r 1. 2 et Apollenaris r 1. 2; heresem saepius quam heresim. — Eadem saepe in q 1 et in Pa 1. Pb 1, sed Pa 1 plerumque corr. — Item saepissime C 1.

i pro e aliquando in R 1. r 1. 2. q 1 praecipue in syllaba di- (pro de-) et in casibus obliquis declinationis 3. et infinitivis; praeterea in verbis, ut praecedentium, deligamus, abscidere, decidente; eligerit, exigerit, sed etiam indulgimus, egimus pro egemus simil.; negligere, intellegere recte R 1. r 2. q 1, sed negligere, intelligere r 1; saltim saepe corr. R 1, quatinus r 1. 2. q 1. — Idem vitium saepissime invenitur in Pa 1 in plurimis verbis et casibus, item in Pb 1 et maxime in C 1.

e pro oe vel ae non raro R 1, ut obedire, pena, praelium, penitentia, cepi pro coepi; rarius: obediencia r 1; pena r 2. Recte plerumque Pa 1, falso saepe C 1.

oe pro e vel ae, ut proemium, poene (pro paene), poenitentia saepe r 1. 2; poetitionis C 1 II, 100, 18.

f pro ph persaepe in nominibus Graecis; at etiam passim ph pro f, ut prophanus, prephatus R 1, sed plerumque corr.

i pro g aliquando R 1, sed plerumque corr., ut aie pro age; atenda pro agenda; peratendum; denetemus. E contrario magistratus pro maiestatis Pa 1 326, 16.

geminatio: repperire, rennuere semper fere in omnibus codicibus; item plerumque quattuor, sollemnis, sollicitus et parrochia vel parroechia, comminus R 1. r 1. 2; cottidie R 1, sed cotidie r 1. 2; querella R 1. r 2, sed querela r 1; tollerare R 1. q 1. Pa 1; sepelire ex sepp. corr. q 1; celeberrima, Affricane q 1; immitari q 1. Pb 1; ammove, ammissa r 1. 2; promissisti r 2. — Pa 1: sollemnis et solemnis; cottidie; ammittant, ocassionem, sexagissimum, centissimum, vellim, sed aliquando corr. — C 1: Affrici, apparibus (pro: a paribus), caussis, manumississe, tullisse, dispendiis, sim.; item Pb 1. — E contrario habes aliquando: sumopere r 1. 2; aserens, appellatur q 1; iussisent, debuisse, praepolentis, sufragium, ocassionem et semper aeclesia Pa 1; discussio, posidere, aseruit C 1.

h addit in initio pronominum, ut: his, hisdem pro is, idem saepissime R 1. C 1. Pb 1, non raro etiam r 1. 2. Item cohercere, cohercitio, inhertem, exhorta, exhistimet, adhimitur, heremum, honera, horthodoxa, habundantia, hostendere R 1, sed etiam r 1. 2 atque q 1. Pa 1. Item in nominibus propriis, ut: Hillirici, Hisauriae, Israhel (ex ihl) R 1 et aliquando r 1. 2. Eadem saepe Pb 1. C 1. — Post c: sepulchrum R 1. r 1. 2; Machedonius R 1. r 1. 2; archana R 1; apochristarius r 2; archa, sed corr., hipochrisin Pa 1; Anchonitano, subdiachono (II, 108, 12. 109, 5. 112, 22) C 1. — Post t: thomus Anthioceno R 1; Anthiociae, cartha q 1; Cathenensibus C 1. —

h omittitur in omnibus fere codicibus post *c* in verbis Graecis: *scolasticus*, *scisma* atque etiam saepissime in: *carta*, *cartularius*, *sim.* — *Calcedonensis*, *Antiocenus* R 1. — In initio verborum saepe omittitur praecipue in R 1. q 1. C 1, e. g. in verbis: *abere*, *actenus*, *exibere*, *peribere*, *intare*, *ora*, *ortamur*, *exortatio*, *aurire* etc., sed R 1. q 1 saepe correxerunt; rarius r 1. 2. Pa 1. — *detraes* R 1 318, 17.

i pro *y* saepissime in verbis Graecis et nominibus propriis, ut: *presbiter*, *sinodus*, *martiris*, *misteria*, *sinagogis*, *Siracusanus*, *Illiricum*; item saepius *elemosina* etc. — Sed etiam e contrario

y pro *i* in verbis Graecis, praecipue in R 1, ut: *symoniacus*, *paradysus*, *ydolorum*, *Epyphanium*. — Pb 1. C 1: *mynisterium*, *Neapolym*. — *ymler* r 1 436, 9.

i additur: *hit* saepissime R 1. Pa 1. Pb 1.

k: *kme*, *kmi* = *carissime*, *carissimi* passim ubique.

m addita vel *m* omissa plerumque ad vitia constructionis pertinere videntur; sed nota e. g. *certamina* . . . *finiendam* R 1 484, 24; *causam* . . . *decisa est* R 1 394, 1; *reddendam* *communio* C 1 II, 58, 25 — et contra: *quequam*, sed recte corr. in *quemquam* R 1 455, 1; *transmittere* pro *transmitterem* r 2 352, 24; *cuncta* . . . *potestatem* r 2 347, 2; *macula manus* . . . *abstergeat* r 1 376, 16; *que* pro *quem* C 1 II, 50, 21, Pa 1 324, 21, sed corr. Pa 1 etc.

n pro *m*: *ponpatici* r 1. 2 321, 23; *menbra* r 1 450, 5.

m pro *n*: Pa 1: *intemtionem* 332, 15; *volumtatis* 335, 20, sed corr.; *contemplan-*
tionis 446, 18.

n addit C 1 e. g.: *occansionem* II, 64, 6; *contingerit* II, 111, 28 vel omittit: *sub-*
staciae II, 102, 14 et in verbis, ut: *exiret*, *debeat*, *memoratur* pro *plurali*. — *Quotiens*
recte semper R 1. r 1. 2.

o pro *oe*: *parrochia* R 1; *diocesis* R 1: r 2 plerumque.

o pro *u*: *incolomis*, *incolomitas* plerumque R 1. r 1. 2. q 1. C 1 — *epistola*, *soboles*
et *subolis* R 1. r 1. 2; *porto Veneris*, *tonsorari* R 1. r 1. 2. C 1; *iocundius* R 1. r 1;
tonica, *consolendum* R 1, sed corr.; *sodorem*, *mondaretur* r 1, sed corr.; *monitione*, sed
corr. q 1. — Saepe Pa 1, ut: *aliquatolum*, *adolationis*, *adolari*, *confamulus*, *coram*
(pro: *curam*), *costodia*, *insolis*, *macolatus*, *murmor*, *orbem* (pro: *urbem*), *parvoli*, *verecon-*
diae, *visos* (pro: *visus*), sed plerumque correxit. — Item saepe Pb 1. C 1 e. g.: *com-*
monis, *consolator*, *monitos* (pro: *munitos*), *matoro*, *murmor*, *postolant*; et in fine, ut:
adventos, *apostolos*, *cognitos*, *sacrandos* pro *-us*.

u pro *o*: *dumini*, *contentus* (pro *-os*) raro R 1, sed corr.; *tundant*, *tundentes* R 1;
fribulus et *frivulus* R 1. r 1; *cummemorare* r 2 469, 8, sed corr.; *munitione* r 2 289, 9;
epistula, *territurio*, *prumptiorem* q 1. — Pa 1: *epistula*; passim: *agnuscant*, *corpure*,
episcoporum, *idulorum*, *munachis*, *munte*, *pulluit*, sed aliquando corr. — Pb 1. C 1:
apostulos, *cognuscat*, *epistula*, *idulorum*, *prumptissima*, *subdiacuno*, *territurio*, *tutus*
(pro: *totus*), sed etiam *studium*, *quantum* pro *studio*, *quanto*; *unru* Pb 1 328, 14; *Panormu*
C 1 II, 50, 5. 20.

p: *contempsit*, *consumpta*, *praesumptio*, *redemptor*, *sumptus* r 1. 2. q 1. Pa 1. C 1,
sed R 1 habet etiam: *temtare*, *redemtor*, *sumtus* — *p* falso additur raro in r 1, ut
contempnit; saepius in r 2. q 1: *contempnit*, *condempnare*, *dampnare*, *sollempnis*. — Pa 1
aliquando: *solempnia*.

s pro *r*, ut *dinoscimur*, *perducimus*, *teneamus* (pro passivo), *lucramus*, *opinamus*;
sed etiam *praesumentes* (pro adverbio) aliquando R 1. r 1. 2. — *tenos* pro: *tenor* r 1
394, 29; *percussa* pro: *percursa* r 1 482, 8.

r addit Pa 1 335, 2: *usurpartionis*.

s post *x* semper fere omittit R 1, saepissime r 1. 2; q 1 aliquando corr. — Pb 1. C 1
saepius: *exs-*, atque *ex-* saepe in *exs-corr.* —

s addunt in verbo *isdem* vel *hisdem* (masc.) omnes fere codices. — In fine verborum *s* non raro addit vel omittit C 1 et aliquando R 1. r 1. 2.

u: *extinguere, unguere, urguere, inpinguet, tinguuntur* R 1. r 1. 2

De assimilatione haec fere notanda sunt:

adc- et *acc-* R 1. r 1. 2 (*adceptis*, corr. R 1 404, 12) —

adf- et *aff-* R 1; *aff-* r 1; *adf-* saepius r 2. q 1. — *adflictio* et *aff-* Pa 1. Pb 1. C 1.

adg- R 1 r 2; *agg-* interdum r 1. — *adg-* Pa 1. Pb 1.

adl- R 1. r 2; *all-* r 1; *adl-* et *all-* q 1 — *adl-* C 1.

amministrare, ammonere constanter, raro *adm-* R 1. r 1. 2 (*amittere* pro *admittere* r 1 447, 14); *amm-* et *adm-* q 1. — *ammonere, ammiror* saepius Pa 1, sed corr. in *adm-* e. g. 290, 8. 339, 1. 341, 18. 342, 5 — *amm-* et *adm-* Pb 1 — *amm-* C 1.

adn- constanter R 1. r 1. 2. q 1 —

adp- R 1. r 2; *adp-* et *app-* r 1; *adp-*, sed corr. q 1 — *appetere; adponat* corr. in *app-* Pa 1 334, 23 —

acq- saepius R 1; *adq-* r 1. 2 — *adq-* C 1.

arr- R 1. r 1; *adr-* interdum r 2 — *arripere* Pa 1 —

ads- et *ass-* R 1. r 1. 2, sed r 1 saepius assimilatur; *ads-*, sed saepe corr. q 1 — *adscribere, adstringere, adsensus, assidue*, sed interdum corr. Pa 1 — *adsurgere, assidue* C 1 — *adscribere, adsensus* Pb 1.

adt- R 1. r 2. q 1; *att-* r 1 — *adtendere* Pa 1. Pb 1. — *adt-* C 1.

coll- saepius R 1. r 1. 2, sed conl- R 1 423, 4. 8; r 1 341, 19. 461, 1 etc.

comm- constanter R 1. r 1. 2 —

comp- saepius R 1 r 1. 2. q 1, sed etiam *comp-*, e. g. R 1. r 1. 2 360, 13. 473, 19 — *comp-* Pa 1. C 1. — saepius *comp-* Pb 1.

inm-, e. g. *inmerito, inmoderatus*, sed *imminere* R 1. r 1. 2 et in r 1 *persaepe* *imm-*, e. g. *immoderatus* — *inm-* et *imm-* Pb 1 — *inm-* C 1.

inp- fere semper R 1. r 2 (*ita* corr. R 1 318, 27; r 2 471, 23); *imp-* plerumque r 1; *inp-* saepe q 1, sed corr. — *inp-* *persaepe* Pa 1, sed aliquando corr., vel etiam *imp-* — *inp-* et *imp-* C 1; *ita*, sed saepius *inp-* Pb 1.

inl- fere semper R 1. r 1. 2. q 1. Pa 1, sed saepe corr. q 1. Pa 1. — *inl-* C 1.

inr- constanter R 1. r 1. 2. Pa 1. Pb 1. — *inr-* saepius C 1.

obp- (e. g. r 2 325, 8) raro R 1. r 1. 2. — Pb 1.

off- semper R 1. r 1. 2 —

summ- constanter r 1. q 1; *subm-* interdum R 1. r 2 (*subm-* corr. in *summ-* e. g. R 1 446, 43; *summ-* in *subm-* r 2 446, 43. 455, 13) — *submisso* Pa 1 313, 19 — *summ-* C 1.

supp- constanter R 1. r 1. 2 (*subp-* corr. R 1 340, 11) — *subp-* et *supp-* q 1 — *subp-* C 1

subr- constanter R 1. r 1. 2. q 1. Pa 1. Pb 1. C 1, sed corr. q 1 —

In pronominiibus semper fere assimilatur e. g. *eundem, eorundem* vel *similia* in R 1. r 1. 2. q 1. Pa 1 — *quicquid* constanter R 1. r 1. 2. q 1, *quidquid* Pa 1. — item: *umquam* vel *similia* constanter R 1. r 1. 2 cet. — Sed cf. *tandiu* — *quandiu* R 1 II, 368, 4.

NUMERI EDITIONIS MAURINORUM

CUM NOSTRA COMPARANTUR.

<i>Editio Maurinorum — nostra</i>		<i>Edit. Maur. — nostra</i>		<i>Edit. Maur. — nostra</i>	
<i>I, 1—9</i>	<i>I, 1—9</i>	<i>I, 55</i>	<i>I, 53</i>	<i>II, 7</i>	<i>II, 8</i>
<i>I, 10</i>	<i>II, 6</i>	<i>I, 56</i>	<i>I, 54</i>	<i>II, 8</i>	<i>II, 11</i>
<i>I, 11—19</i>	<i>I, 11—19</i>	<i>I, 57</i>	<i>I, 55</i>	<i>II, 9</i>	<i>II, 12</i>
<i>I, 20</i>	<i>I, 10</i>	<i>I, 58</i>	<i>I, 56</i>	<i>II, 10</i>	<i>II, 13</i>
<i>I, 21</i>	<i>I, 20</i>	<i>I, 59</i>	<i>I, 57</i>	<i>II, 11</i>	<i>II, 14</i>
<i>I, 22</i>	<i>I, 21</i>	<i>I, 60</i>	<i>I, 58</i>	<i>II, 12</i>	<i>II, 15</i>
<i>I, 23</i>	<i>I, 22</i>	<i>I, 61</i>	<i>I, 59</i>	<i>II, 13</i>	<i>II, 16</i>
<i>I, 24</i>	<i>I, 23</i>	<i>I, 62</i>	<i>I, 60</i>	<i>II, 14</i>	<i>II, 17</i>
<i>I, 25</i>	<i>I, 24</i>	<i>I, 63</i>	<i>I, 61</i>	<i>II, 15</i>	<i>II, 18</i>
<i>I, 26</i>	<i>I, 25</i>	<i>I, 64</i>	<i>I, 62</i>	<i>II, 16</i>	<i>II, 51</i>
<i>I, 27</i>	<i>I, 26</i>	<i>I, 65</i>	<i>I, 63</i>	<i>II, 17</i>	<i>II, 19</i>
<i>I, 28</i>	<i>I, 27</i>	<i>I, 66</i>	<i>I, 64</i>	<i>II, 18</i>	<i>II, 20</i>
<i>I, 29</i>	<i>I, 28</i>	<i>I, 67</i>	<i>I, 65</i>	<i>II, 19</i>	<i>II, 21</i>
<i>I, 30</i>	<i>I, 29</i>	<i>I, 68</i>	<i>I, 66</i>	<i>II, 20</i>	<i>II, 22</i>
<i>I, 31</i>	<i>I, 30</i>	<i>I, 69</i>	<i>I, 67</i>	<i>II, 21</i>	<i>II, 23</i>
<i>I, 32</i>	<i>I, 31</i>	<i>I, 70</i>	<i>I, 68</i>	<i>II, 22</i>	<i>V, 10</i>
<i>I, 33</i>	<i>I, 32</i>	<i>I, 71</i>	<i>I, 69</i>	<i>II, 23</i>	<i>V, 16</i>
<i>I, 34</i>	<i>I, 33</i>	<i>I, 72</i>	<i>I, 70</i>	<i>II, 24—27</i>	<i>II, 24—27</i>
<i>I, 35</i>	<i>I, 34</i>	<i>I, 73</i>	<i>I, 71</i>	<i>II, 28</i>	<i>II, 29</i>
<i>I, 36</i>	<i>I, 39^a</i>	<i>I, 74</i>	<i>I, 72</i>	<i>II, 29</i>	<i>II, 32</i>
<i>I, 37</i>	<i>I, 35</i>	<i>I, 75</i>	<i>I, 73</i>	<i>II, 30</i>	<i>II, 33</i>
<i>I, 38</i>	<i>I, 36</i>	<i>I, 76</i>	<i>I, 74</i>	<i>II, 31</i>	<i>II, 34</i>
<i>I, 39</i>	<i>I, 37</i>	<i>I, 77</i>	<i>I, 75</i>	<i>II, 32</i>	<i>II, 38</i>
<i>I, 40</i>	<i>I, 38</i>	<i>I, 78</i>	<i>I, 76</i>	<i>II, 33</i>	<i>II, 30</i>
<i>I, 41</i>	<i>I, 39</i>	<i>I, 79</i>	<i>I, 77</i>	<i>II, 34</i>	<i>II, 35</i>
<i>I, 42</i>	<i>I, 40</i>	<i>I, 80</i>	<i>I, 79</i>	<i>II, 35</i>	<i>II, 28</i>
<i>I, 43</i>	<i>I, 41</i>	<i>I, 81</i>	<i>I, 78</i>	<i>II, 36</i>	<i>II, 31</i>
<i>I, 44</i>	<i>I, 42</i>	<i>I, 82</i>	<i>I, 80</i>	<i>II, 37</i>	<i>II, 37</i>
<i>I, 45</i>	<i>I, 43</i>	<i>I, 83</i>	<i>I, 81</i>	<i>II, 38</i>	<i>II, 39</i>
<i>I, 46</i>	<i>I, 44</i>	<i>I, 84</i>	<i>I, 82</i>	<i>II, 39</i>	<i>II, 40</i>
<i>I, 47</i>	<i>I, 45</i>	<i>I, 85</i>	<i>IX, 9</i>	<i>II, 40</i>	<i>II, 41</i>
<i>I, 48</i>	<i>I, 46</i>			<i>II, 41</i>	<i>V, 49</i>
<i>I, 49</i>	<i>I, 47</i>	<i>II, 1</i>	<i>II, 3</i>	<i>II, 42</i>	<i>V, 47</i>
<i>I, 50</i>	<i>I, 48</i>	<i>II, 2</i>	<i>II, 4</i>	<i>II, 43</i>	<i>II, 42</i>
<i>I, 51</i>	<i>I, 49</i>	<i>II, 3</i>	<i>II, 7</i>	<i>II, 44</i>	<i>II, 43</i>
<i>I, 52</i>	<i>I, 50</i>	<i>II, 4</i>	<i>II, 10</i>	<i>II, 45</i>	<i>II, 44</i>
<i>I, 53</i>	<i>I, 51</i>	<i>II, 5</i>	<i>II, 9</i>	<i>II, 46</i>	<i>II, 45</i>
<i>I, 54</i>	<i>I, 52</i>	<i>II, 6</i>	<i>II, 5</i>	<i>II, 47</i>	<i>II, 52</i>

<i>Editio Maur.</i>	—	<i>nostra</i>	<i>Editio Maur.</i>	—	<i>nostra</i>	<i>Editio Maur.</i>	—	<i>nostra</i>
<i>II, 48</i>		<i>II, 46</i>	<i>IV, 23</i>		<i>IV, 27</i>	<i>V, 33</i>		<i>V, 27</i>
<i>II, 49</i>		<i>II, 47</i>	<i>IV, 24</i>		<i>IV, 25</i>	<i>V, 34</i>		<i>V, 28</i>
<i>II, 50</i>		<i>II, 48</i>	<i>IV, 25</i>		<i>IV, 23</i>	<i>V, 35</i>		<i>V, 33</i>
<i>II, 51</i>		<i>II, 49</i>	<i>IV, 26</i>		<i>IV, 26</i>	<i>V, 36</i>		<i>V, 34</i>
<i>II, 52</i>		<i>II, 50</i>	<i>IV, 27</i>		<i>IV, 24</i>	<i>V, 37</i>		<i>V, 50</i>
<i>II, 53</i>		<i>II, 36</i>	<i>IV, 28—30</i>		<i>IV, 28—30</i>	<i>V, 38</i>		<i>V, 35</i>
<i>II, 54</i>		<i>I, 41^a</i>	<i>IV, 31</i>		<i>V, 46</i>	<i>V, 39</i>		<i>V, 42</i>
			<i>IV, 32</i>		<i>III, 63</i>	<i>V, 40</i>		<i>V, 36</i>
<i>III, 1—36</i>		<i>III, 1—36</i>	<i>IV, 33</i>		<i>IV, 31</i>	<i>V, 41</i>		<i>V, 38</i>
<i>III, 37</i>		<i>VI, 42. IX, 137</i>	<i>IV, 34</i>		<i>IV, 32</i>	<i>V, 42</i>		<i>V, 40</i>
<i>III, 38</i>		<i>III, 37</i>	<i>IV, 35</i>		<i>IV, 35</i>	<i>V, 43</i>		<i>V, 41</i>
<i>III, 39</i>		<i>III, 38</i>	<i>IV, 36</i>		<i>IV, 34</i>	<i>V, 44</i>		<i>V, 48</i>
<i>III, 40</i>		<i>III, 39</i>	<i>IV, 37</i>		<i>IV, 36</i>	<i>V, 45</i>		<i>IX, 151</i>
<i>III, 41</i>		<i>III, 40</i>	<i>IV, 38</i>		<i>IV, 33. V, 52</i>	<i>V, 46</i>		<i>IX, 153</i>
<i>III, 42</i>		<i>III, 41</i>	<i>IV, 39</i>		<i>IV, 37</i>	<i>V, 47</i>		<i>IX, 161</i>
<i>III, 43</i>		<i>III, 42</i>	<i>IV, 40</i>		<i>IV, 38</i>	<i>V, 48</i>		<i>V, 51</i>
<i>III, 44</i>		<i>III, 43</i>	<i>IV, 41</i>		<i>IV, 39</i>	<i>V, 49</i>		<i>V, 53</i>
<i>III, 45</i>		<i>III, 44</i>	<i>IV, 42</i>		<i>IV, 40</i>	<i>V, 50</i>		<i>V, 55</i>
<i>III, 46</i>		<i>III, 45</i>	<i>IV, 43</i>		<i>IV, 41</i>	<i>V, 51</i>		<i>V, 56</i>
<i>III, 47</i>		<i>III, 46</i>	<i>IV, 44</i>		<i>IV, 42</i>	<i>V, 52</i>		<i>V, 57</i>
<i>III, 48</i>		<i>III, 47</i>	<i>IV, 45</i>		<i>IV, 43</i>	<i>V, 53</i>		<i>V, 58</i>
<i>III, 49</i>		<i>III, 48</i>	<i>IV, 46</i>		<i>IV, 44</i>	<i>V, 54</i>		<i>V, 59</i>
<i>III, 50</i>		<i>III, 49</i>	<i>IV, 47</i>		<i>V, 6</i>	<i>V, 55</i>		<i>V, 60</i>
<i>III, 51</i>		<i>III, 50</i>				<i>V, 56</i>		<i>V, 61</i>
<i>III, 52</i>		<i>III, 51</i>	<i>V, 1. 2</i>		<i>V, 1. 2</i>	<i>V, 57</i>		<i>V, 62</i>
<i>III, 53</i>		<i>III, 52</i>	<i>V, 3</i>		<i>V, 17</i>	<i>V, 58</i>		<i>V, 63</i>
<i>III, 54</i>		<i>III, 65</i>	<i>V, 4</i>		<i>V, 18</i>			
<i>III, 55</i>		<i>III, 53</i>	<i>V, 5</i>		<i>V, 3</i>	<i>VI, 1—6</i>		<i>VI, 1—6</i>
<i>III, 56</i>		<i>III, 54</i>	<i>V, 6</i>		<i>V, 4</i>	<i>VI, 7</i>		<i>VI, 10</i>
<i>III, 57</i>		<i>III, 66</i>	<i>V, 7</i>		<i>V, 5</i>	<i>VI, 8</i>		<i>VI, 7</i>
<i>III, 58</i>		<i>III, 55</i>	<i>V, 8</i>		<i>V, 7</i>	<i>VI, 9</i>		<i>VI, 8</i>
<i>III, 59</i>		<i>III, 56</i>	<i>V, 9</i>		<i>V, 9</i>	<i>VI, 10</i>		<i>VI, 9</i>
<i>III, 60</i>		<i>III, 57</i>	<i>V, 10</i>		<i>V, 8</i>	<i>VI, 11—26</i>		<i>VI, 11—26</i>
<i>III, 61</i>		<i>III, 60</i>	<i>V, 11—15</i>		<i>V, 11—15</i>	<i>VI, 27</i>		<i>VI, 46</i>
<i>III, 62</i>		<i>III, 59</i>	<i>V, 16</i>		<i>V, 43</i>	<i>VI, 28</i>		<i>VI, 27</i>
<i>III, 63</i>		<i>III, 58</i>	<i>V, 17</i>		<i>V, 20</i>	<i>VI, 29</i>		<i>VI, 28</i>
<i>III, 64</i>		<i>IX, 166</i>	<i>V, 18</i>		<i>V, 44</i>	<i>VI, 30</i>		<i>VI, 63</i>
<i>III, 65</i>		<i>III, 61</i>	<i>V, 19</i>		<i>V, 45</i>	<i>VI, 31</i>		<i>VII, 42</i>
<i>III, 66</i>		<i>III, 64</i>	<i>V, 20</i>		<i>V, 37</i>	<i>VI, 32</i>		<i>VI, 29</i>
<i>III, 67</i>		<i>III, 62</i>	<i>V, 21</i>		<i>V, 39</i>	<i>VI, 33</i>		<i>VI, 30</i>
			<i>V, 22</i>		<i>V, 54</i>	<i>VI, 34</i>		<i>IX, 167</i>
<i>IV, 1—7</i>		<i>IV, 1—7</i>	<i>V, 23</i>		<i>V, 24</i>	<i>VI, 35</i>		<i>VI, 32</i>
<i>IV, 8</i>		<i>IV, 10</i>	<i>V, 24</i>		<i>V, 19</i>	<i>VI, 36</i>		<i>VI, 33</i>
<i>IV, 9</i>		<i>IV, 9</i>	<i>V, 25</i>		<i>V, 21</i>	<i>VI, 37</i>		<i>VI, 34</i>
<i>IV, 10</i>		<i>IV, 16</i>	<i>V, 26</i>		<i>V, 22</i>	<i>VI, 38</i>		<i>VI, 35</i>
<i>IV, 11—14</i>		<i>IV, 11—14</i>	<i>V, 27</i>		<i>V, 23</i>	<i>VI, 39</i>		<i>VI, 36</i>
<i>IV, 15</i>		<i>IV, 8</i>	<i>V, 28</i>		<i>V, 25</i>	<i>VI, 40</i>		<i>VI, 37</i>
<i>IV, 16</i>		<i>IV, 15</i>	<i>V, 29</i>		<i>V, 26</i>	<i>VI, 41</i>		<i>VI, 38</i>
<i>IV, 17—22</i>		<i>IV, 17—22</i>	<i>V, 30—32</i>		<i>V, 30—32</i>	<i>VI, 42</i>		<i>VI, 39</i>

<i>Edit. Maur.</i>	—	<i>nostra</i>	<i>Edit. Maur.</i>	—	<i>nostra</i>	<i>Edit. Maur.</i>	—	<i>nostra</i>
VI, 43		VI, 40	VII, 39		VII, 36	IX, 19		IX, 30
VI, 44		VI, 41	VII, 40		VII, 37	IX, 20		IX, 33
VI, 45		VI, 43	VII, 41		VII, 38	IX, 21		IX, 28
VI, 46		VI, 44	VII, 42		VII, 39	IX, 22		IX, 31
VI, 47		VI, 45	VII, 43		VII, 40	IX, 23		IX, 32
VI, 48		VI, 47	VII, 44		VII, 41	IX, 24		IX, 164
VI, 49		VI, 48	VII, 45		IX, 179	IX, 25		IX, 45
VI, 50		VI, 55				IX, 26		IX, 48
VI, 51		VI, 50 ^a	VIII, 1—3		VIII, 1—3	IX, 27		IX, 79
VI, 52		VI, 50	VIII, 4		VIII, 5	IX, 28		IX, 66. ^a 82
VI, 53		VI, 51	VIII, 5		VIII, 10	IX, 29		IX, 86
VI, 54		VI, 52	VIII, 6—9		VIII, 6—9	IX, 30		IX, 87
VI, 55		VI, 53	VIII, 10		VIII, 11	IX, 31		IX, 93
VI, 56		VI, 54	VIII, 11		VIII, 12	IX, 32		IX, 94
VI, 57		VI, 56	VIII, 12		VIII, 13	IX, 33		IX, 101
VI, 58		VI, 49	VIII, 13		VIII, 15	IX, 34		IX, 102
VI, 59		XI, 57	VIII, 14		VIII, 16	IX, 35		IX, 103
VI, 60		VI, 58	VIII, 15		VIII, 17	IX, 36		IX, 104
VI, 61		VI, 31	VIII, 16		VIII, 18	IX, 37		IX, 107
VI, 62		VI, 57	VIII, 17		IX, 15	IX, 38		IX, 108
VI, 63		VI, 59	VIII, 18		VIII, 19	IX, 39		IX, 109
VI, 64		VI, 60	VIII, 19		IX, 65	IX, 40		IX, 199
VI, 65		VI, 61	VIII, 20—27		VIII, 20—27	IX, 41		V, 29
VI, 66		VI, 62	VIII, 28		VIII, 14	IX, 42		IX, 66
			VIII, 29		VIII, 28	IX, 43		IX, 67
VII, 1—3		VII, 1—3	VIII, 30		VIII, 29	IX, 44		IX, 90
VII, 4		VII, 5	VIII, 31		VIII, 30	IX, 45		IX, 91
VII, 5		VII, 4	VIII, 32		IX, 43	IX, 46		IX, 112
VII, 6—18		VII, 6—18	VIII, 33		VIII, 31	IX, 47		IX, 129
VII, 19		IX, 138	VIII, 34		VIII, 32	IX, 48		IX, 134
VII, 20		IX, 139	VIII, 35		VIII, 33	IX, 49		IX, 135
VII, 21		IX, 140				IX, 50		IX, 163
VII, 22		VII, 19	IX, 1—2		IX, 1—2	IX, 51		IX, 121
VII, 23		VII, 20	IX, 3		VIII, 35	IX, 52		IX, 147
VII, 24		VII, 21	IX, 4		IX, 11	IX, 53		IX, 186
VII, 25		VII, 22	IX, 5		IX, 158	IX, 54		IX, 187
VII, 26		VII, 23	IX, 6		IX, 195	IX, 55		IX, 38
VII, 27		VII, 24	IX, 7		IX, 197	IX, 56		IX, 40
VII, 28		VII, 25	IX, 8		IX, 202	IX, 57		IX, 23
VII, 29		VII, 26	IX, 9		IX, 154	IX, 58		IX, 24
VII, 30		VII, 27	IX, 10		IX, 155	IX, 59		IX, 27
VII, 31		VII, 28	IX, 11		VIII, 4	IX, 60		IX, 110. 111
VII, 32		VII, 29	IX, 12		IX, 26	IX, 61		IX, 227 ^a
VII, 33		VII, 30	IX, 13		IX, 42	IX, 62		IX, 22
VII, 34		VII, 31	IX, 14		IX, 41	IX, 63		IX, 25
VII, 35		VII, 32	IX, 15		IX, 49	IX, 64		IX, 203
VII, 36		VII, 33	IX, 16		IX, 51	IX, 65		IX, 204
VII, 37		VII, 34	IX, 17		IX, 52	IX, 66		IX, 201
VII, 38		VII, 35	IX, 18		IX, 29	IX, 67		IX, 149

<i>Edit. Maur. — nostra</i>		<i>Edit. Maur. — nostra</i>		<i>Edit. Maur. — nostra</i>	
<i>IX, 68</i>	<i>IX, 156</i>	<i>IX, 117</i>	<i>IX, 212</i>	<i>X, 38</i>	<i>X, 17</i>
<i>IX, 69</i>	<i>IX, 53</i>	<i>IX, 118</i>	<i>IX, 211</i>	<i>X, 39</i>	<i>X, 21</i>
<i>IX, 70</i>	<i>IX, 58</i>	<i>IX, 119</i>	<i>IX, 225</i>	<i>X, 40</i>	<i>IX, 69</i>
<i>IX, 71</i>	<i>IX, 59</i>	<i>IX, 120</i>	<i>IX, 230</i>	<i>X, 41</i>	<i>IX, 68</i>
<i>IX, 72</i>	<i>IX, 60</i>	<i>IX, 121</i>	<i>IX, 227</i>	<i>X, 42</i>	<i>IX, 196</i>
<i>IX, 73</i>	<i>IX, 162</i>	<i>IX, 122</i>	<i>IX, 228. 229</i>	<i>X, 43</i>	<i>IX, 114</i>
<i>IX, 74</i>	<i>IX, 173</i>	<i>IX, 123</i>	<i>IX, 232</i>	<i>X, 44</i>	<i>IX, 143</i>
<i>IX, 75</i>	<i>IX, 80</i>	<i>IX, 124</i>	<i>IX, 240</i>	<i>X, 45</i>	<i>XI, 3</i>
<i>IX, 76</i>	<i>IX, 81</i>	<i>IX, 125</i>	<i>IX, 234</i>	<i>X, 46</i>	<i>IX, 182</i>
<i>IX, 77</i>	<i>IX, 142</i>	<i>IX, 126</i>	<i>IX, 235</i>	<i>X, 47</i>	<i>IX, 16</i>
<i>IX, 78</i>	<i>IX, 175</i>	<i>IX, 127</i>	<i>Epist. III p. 156</i>	<i>X, 48</i>	<i>IX, 34</i>
<i>IX, 79</i>	<i>IX, 177</i>			<i>X, 49</i>	<i>VIII, 34</i>
<i>IX, 80</i>	<i>IX, 178</i>	<i>X, 1</i>	<i>X, 1</i>	<i>X, 50</i>	<i>IX, 4</i>
<i>IX, 81</i>	<i>IX, 176. 231</i>	<i>X, 2</i>	<i>IX, 165</i>	<i>X, 51</i>	<i>XI, 4</i>
<i>IX, 82</i>	<i>IX, 237</i>	<i>X, 3</i>	<i>IX, 10</i>	<i>X, 52</i>	<i>IX, 5</i>
<i>IX, 83</i>	<i>IX, 39</i>	<i>X, 4</i>	<i>X, 2</i>	<i>X, 53</i>	<i>IX, 46</i>
<i>IX, 84</i>	<i>IX, 180</i>	<i>X, 5</i>	<i>IX, 89</i>	<i>X, 54</i>	<i>IX, 50</i>
<i>IX, 85</i>	<i>IX, 181</i>	<i>X, 6</i>	<i>IX, 116</i>	<i>X, 55</i>	<i>IX, 55</i>
<i>IX, 86</i>	<i>IX, 183</i>	<i>X, 7</i>	<i>IX, 117</i>	<i>X, 56</i>	<i>IX, 56</i>
<i>IX, 87</i>	<i>IX, 184</i>	<i>X, 8</i>	<i>X, 3</i>	<i>X, 57</i>	<i>IX, 57</i>
<i>IX, 88</i>	<i>IX, 185</i>	<i>X, 9</i>	<i>IX, 72</i>	<i>X, 58</i>	<i>IX, 61</i>
<i>IX, 89</i>	<i>IX, 99</i>	<i>X, 10</i>	<i>X, 4</i>	<i>X, 59</i>	<i>IX, 62</i>
<i>IX, 90</i>	<i>IX, 100</i>	<i>X, 11</i>	<i>X, 5</i>	<i>X, 60</i>	<i>IX, 77</i>
<i>IX, 91</i>	<i>IX, 12</i>	<i>X, 12</i>	<i>IX, 171</i>	<i>X, 61</i>	<i>X, 18</i>
<i>IX, 92</i>	<i>IX, 18</i>	<i>X, 13</i>	<i>IX, 170</i>	<i>X, 62</i>	<i>X, 19</i>
<i>IX, 93</i>	<i>IX, 160</i>	<i>X, 14</i>	<i>IX, 172</i>	<i>X, 63</i>	<i>X, 20</i>
<i>IX, 94</i>	<i>IX, 150</i>	<i>X, 15</i>	<i>IX, 85</i>	<i>X, 64</i>	<i>IX, 78</i>
<i>IX, 95</i>	<i>IX, 141</i>	<i>X, 16</i>	<i>XIII, 20</i>	<i>X, 65</i>	<i>XI, 5</i>
<i>IX, 96</i>	<i>IX, 148</i>	<i>X, 17</i>	<i>XIII, 21</i>	<i>X, 66</i>	<i>IX, 233</i>
<i>IX, 97</i>	<i>IX, 152</i>	<i>X, 18</i>	<i>X, 6</i>	<i>X, 67</i>	<i>IX, 132</i>
<i>IX, 98</i>	<i>IX, 44</i>	<i>X, 19</i>	<i>X, 7</i>	<i>X, 68</i>	<i>XII, 5</i>
<i>IX, 99</i>	<i>IX, 205</i>	<i>X, 20</i>	<i>IX, 105</i>		
<i>IX, 100</i>	<i>IX, 206</i>	<i>X, 21</i>	<i>X, 8</i>	<i>XI, 1</i>	<i>XI, 2</i>
<i>IX, 101</i>	<i>IX, 169</i>	<i>X, 22</i>	<i>XIV, 16</i>	<i>XI, 2</i>	<i>XI, 1</i>
<i>IX, 102</i>	<i>IX, 200</i>	<i>X, 23</i>	<i>XIV, 17</i>	<i>XI, 3</i>	<i>XI, 14</i>
<i>IX, 103</i>	<i>IX, 207</i>	<i>X, 24</i>	<i>X, 9</i>	<i>XI, 4</i>	<i>XI, 6</i>
<i>IX, 104</i>	<i>IX, 47</i>	<i>X, 25</i>	<i>IX, 76</i>	<i>XI, 5</i>	<i>XI, 7</i>
<i>IX, 105</i>	<i>IX, 208</i>	<i>X, 26</i>	<i>IX, 113</i>	<i>XI, 6</i>	<i>IX, 188</i>
<i>IX, 106</i>	<i>IX, 218</i>	<i>X, 27</i>	<i>X, 10</i>	<i>XI, 7</i>	<i>IX, 189</i>
<i>IX, 107</i>	<i>IX, 219</i>	<i>X, 28</i>	<i>IX, 198</i>	<i>XI, 8</i>	<i>XI, 8</i>
<i>IX, 108</i>	<i>IX, 222</i>	<i>X, 29</i>	<i>X, 11</i>	<i>XI, 9</i>	<i>IX, 238</i>
<i>IX, 109</i>	<i>IX, 213</i>	<i>X, 30</i>	<i>IX, 168</i>	<i>XI, 10</i>	<i>IX, 239</i>
<i>IX, 110</i>	<i>IX, 215</i>	<i>X, 31</i>	<i>X, 12</i>	<i>XI, 11</i>	<i>IX, 54</i>
<i>IX, 111</i>	<i>IX, 216</i>	<i>X, 32</i>	<i>IX, 3</i>	<i>XI, 12</i>	<i>XI, 9</i>
<i>IX, 112</i>	<i>IX, 220</i>	<i>X, 33</i>	<i>IX, 75</i>	<i>XI, 13</i>	<i>XI, 10</i>
<i>IX, 113</i>	<i>IX, 223</i>	<i>X, 34</i>	<i>X, 13</i>	<i>XI, 14</i>	<i>XI, 43</i>
<i>IX, 114</i>	<i>IX, 224</i>	<i>X, 35</i>	<i>X, 14</i>	<i>XI, 15</i>	<i>XI, 44</i>
<i>IX, 115</i>	<i>IX, 214</i>	<i>X, 36</i>	<i>X, 15</i>	<i>XI, 16</i>	<i>XI, 11</i>
<i>IX, 116</i>	<i>IX, 226</i>	<i>X, 37</i>	<i>X, 16</i>	<i>XI, 17</i>	<i>IX, 36</i>

<i>Edit. Maur.</i> —	<i>nostra</i>	<i>Edit. Maur.</i> —	<i>nostra</i>	<i>Edit. Maur.</i> —	<i>nostra</i>
XI, 18	IX, 192	XI, 67	XI, 52	XII, 37	IX, 88
XI, 19	IX, 193	XI, 68	XI, 45	XII, 38	XII, 14
XI, 20	IX, 194	XI, 69	XI, 46	XII, 39	IX, 8
XI, 21	IX, 37	XI, 70	IX, 221	XII, 40	IX, 13
XI, 22	XI, 12	XI, 71	XI, 53	XII, 41	IX, 19
XI, 23	IX, 123	XI, 72	XI, 54	XII, 42	IX, 209
XI, 24	IX, 174	XI, 73	IX, 7	XII, 43	IX, 236
XI, 25	XI, 13	XI, 74	XI, 55	XII, 44	IX, 84
XI, 26	XI, 16	XI, 75	IX, 217	XII, 45	IX, 96
XI, 27	XI, 17	XI, 76	XI, 56	XII, 46	IX, 98
XI, 28	XI, 36	XI, 77	XI, 58	XII, 47	XIV, 15
XI, 29	XI, 35	XI, 78	XI, 59	XII, 48	XII, 15
XI, 30	XI, 18			XII, 49	IX, 106
XI, 31	XI, 19	XII, 1	XII, 1	XII, 50	XII, 16
XI, 32	XI, 20	XII, 2	IX, 136		
XI, 33	XI, 21	XII, 3	IX, 144	XIII, 1	XIII, 3
XI, 34	XI, 22	XII, 4	IX, 119	XIII, 2	XIII, 4
XI, 35	XI, 23	XII, 5	IX, 131	XIII, 3	XIII, 5
XI, 36	XI, 25	XII, 6	IX, 133	XIII, 4	XIII, 6
XI, 37	XI, 24	XII, 7	XII, 2	XIII, 5	XIII, 8
XI, 38	IX, 97	XII, 8	XII, 3	XIII, 6	XIII, 7
XI, 39	IX, 118	XII, 9	IX, 190	XIII, 7	XIII, 9
XI, 40	XIII, 30	XII, 10	IX, 35	XIII, 8	XIII, 11
XI, 41	IX, 145	XII, 11	IX, 71	XIII, 9	XIII, 12
XI, 42	IX, 146	XII, 12	XII, 4	XIII, 10	XIII, 13
XI, 43	IX, 83	XII, 13	IX, 74	XIII, 11	XIII, 10
XI, 44	XI, 26	XII, 14	IX, 73	XIII, 12	XIII, 15
XI, 45	XI, 27	XII, 15	IX, 130	XIII, 13	XIII, 16
XI, 46	XI, 28	XII, 16	IX, 63	XIII, 14	XIII, 17
XI, 47	XI, 29	XII, 17	IX, 64	XIII, 15	XIII, 14
XI, 48	IX, 20	XII, 18	IX, 70	XIII, 16	XIII, 18
XI, 49	IX, 21	XII, 19	IX, 17	XIII, 17	XIII, 19
XI, 50	XI, 30	XII, 20	IX, 124	XIII, 18	XIII, 22
XI, 51	XI, 31	XII, 21	IX, 126	XIII, 19	XIII, 23
XI, 52	XI, 32	XII, 22	IX, 125	XIII, 20	XIII, 24
XI, 53	XI, 33	XII, 23	IX, 127	XIII, 21	XIII, 25
XI, 54	XI, 34	XII, 24	XII, 6	XIII, 22	XIII, 26
XI, 55	XI, 38	XII, 25	IX, 128	XIII, 23	XIII, 27
XI, 56	XI, 40	XII, 26	IX, 159	XIII, 24	IX, 120
XI, 57	XI, 42	XII, 27	IX, 6	XIII, 25	IX, 122
XI, 58	XI, 41	XII, 28	XII, 8	XIII, 26	XIII, 29
XI, 59	XI, 47	XII, 29	XII, 9	XIII, 27	XIII, 31
XI, 60	XI, 50	XII, 30	XII, 11	XIII, 28	XIII, 32
XI, 61	XI, 51	XII, 31	XII, 10	XIII, 29	XIII, 28
XI, 62	XI, 48	XII, 32	XII, 12	XIII, 30	XIII, 33
XI, 63	XI, 49	XII, 33	XII, 13	XIII, 31	XIII, 34
XI, 64	XI, 56 ^a	XII, 34	IX, 115	XIII, 32	XIII, 35
XI, 65	XI, 39	XII, 35	IX, 157	XIII, 33	XIII, 36
XI, 66	XI, 37	XII, 36	IX, 191	XIII, 34	XIII, 37

<i>Edit. Maur.</i> — <i>nostra</i>	<i>Edit. Maur.</i> — <i>nostra</i>	<i>Edit. Maur.</i> — <i>nostra</i>
<i>XIII</i> , 35 <i>XIII</i> , 38	<i>XIII</i> , 45 <i>XIII</i> , 47. 49. 50	<i>Appendix V</i> <i>V</i> , 57 ^a
<i>XIII</i> , 36 <i>XIII</i> , 39	<i>XIII</i> , 46 <i>XIII</i> , 48	„ <i>VI</i> —
<i>XIII</i> , 37 <i>XIII</i> , 40	<i>XIII</i> , 47 <i>IX</i> , 92	„ <i>VII</i> —
<i>XIII</i> , 38 <i>XIII</i> , 41		„ <i>VIII</i> <i>VIII</i> , 36
<i>XIII</i> , 39 <i>XIII</i> , 42	<i>XIV</i> , 1—14 <i>XIV</i> , 1—14	„ <i>IX</i> <i>XI</i> , 15
<i>XIII</i> , 40 <i>XIII</i> , 43	<i>XIV</i> , 15 <i>IX</i> , 95	„ <i>X</i> <i>XII</i> , 7
„ <i>XIII</i> , 41 <i>XIII</i> , 44	<i>Appendix I</i> —	„ <i>XI</i> <i>III</i> , 67
<i>XIII</i> , 42 <i>XIII</i> , 45	„ <i>II</i> <i>II</i> , 1	„ <i>XII</i> <i>XIII</i> , 1
<i>XIII</i> , 43 <i>IX</i> , 14	„ <i>III</i> <i>II</i> , 2	„ <i>XIII</i> —
<i>XIII</i> , 44 <i>XIII</i> , 46	„ <i>IV</i> —	

siasticis exhibere utilitatibus pollicetur, spem possit retributionis adsumere. Quoniam vero, quantum didicimus, praedictum magnificum filium nostrum serenissimus dominus^m imperator ad sua sub festinatione iusserat vestigia properare, quaesita oportunitate inferre te convenit, quia non oboedientiaeⁿ culpa, sed fratris et coepiscopi nostri Maximi eum causa retinuit. Quae etsi tarde, finem tamen eo studente percepit². Hoc tamen dilectionem tuam volumus^o sollicitè attendere, ne se in quacumque causa^p, ubi gravamen^q est pauperum, misceri consentiat, ne fortasse potentia personarum aliquatenus pressus cogatur agere^r, quod animae illius non possit expedire. Cuncta ergo cum^s Dei timore tractate^t, aeternam maxime mercedem perpendite^u.

IX, 238.

10 *Gregorius I. papa Leoni, episcopo Catanensi, Severum, virum magnificum, praesentium latorem commendat.* 599, Aug.

Cod. C: cap. 144.

Edd. M: Lib. XI. ep. 9; G: Lib. IX. ep. 5. — Iaffé Reg. 1765 (1357).

GREGORIUS LEONI EPISCOPO CATENENSI.

15 Filius noster Severus vir magnificus^t praesentium lator ad Siciliam venire desiderans nostris se apud fraternitatem vestram petiit epistolis commendari. Venientem ergo cum qua decet sacerdotali caritate suscipite eique in quo usus exegerit vestra solacia ministrare, quatenus vobis coram positus in nullo se contra iustitiam sentiat laborare^a, sed magis auxilii vestri ope suffultus quiete sua^b, quam studiose diligit, securius^o perfruatur nosque de eius tranquillitate, quae illi per vos fuerit procurata, laetificare possimus.

IX, 239.

Gregorius I. papa Talitanum, publici patrimonii cura praeditum, hortatur, ne patrimonium ecclesiae Romanae ab „hominibus publicis“ quaquum molestia affligi sinat. 599, Aug.

25 *Codd. C: cap. 145.*

Edd. M: Lib. XI. ep. 10; G: Lib. IX. ep. 6. — Iaffé Reg. 1766 (1358).

GREGORIUS TALITANO.

Cum tanta nos de vobis oporteat caritate praesumere, ut, si ecclesiae nostrae utilitates apud alios^a agerentur, vestram illic adhiberemus^b gloriam adiutricem, satis

30 ^{m)} dominus C 3. ⁿ⁾ ita C 1; inoboedientiae ex oboediae corr. C 2 m. 2; oboedientia C 3. ^{o)} volumus C 2. 3. ^{p)} causa om., sed suppl. m. 2 C 2. ^{q)} gramen codd. n., sed corr. m. 2 C 2. ^{r)} ex augere corr. C 2. ^{s)} cum om. C 1. ^{t)} tractante C 2. ^{u)} perpendit C 3.

IX, 238 in titulo: Cathenensi C 1. 2; Cathenensi C 1. 3 in indicibus; Chatenensi C 3; Kathanensi C 1. — Post titulum ante Filius in marg. add. scripta C 1. ^{a)} lab. sent. C 2. ^{b)} quietem suam codd. n. ^{c)} ita C 1. 2; serius C 3.*

IX, 239 in titulo: Talitani C 1 et in ind. C 1. 3; Talittani corr. in Tallitano C 2; Talitano C 3; Talano C 1 in arg.; Talatano C 2 in arg. ^{a)} alias C 1. ^{b)} adheremus C 3.

2) Cf. ep. IX, 234.

IX, 238. De Leone cf. ep. VI, 30 n. 1) De Severo cf. ep. V, 34 n.

40 IX, 239. Talitanus quo munere functus sit, dubito: comitis largitionum an privatarum an patrimonii? In Italia, in Sicilia, in Italia et Sicilia?

REG. GREG. II.

234
debemus, quoniam in vobis est causa, gaudere, quia vos non oportet^e negligere, quod amore beati Petri apostolorum principis praestare^d ipsi apud alios poteratis. Quia igitur comperimus publici patrimonii curam vestrae^e esse ordinationi^f commissam, idcirco paterna dulcedine salutantes patrimonium vobis nostrae^g ecclesiae secundum iustitiam commendamus. Quo ne forte, fieri ut assolet, occasione inventa homines publici quandam vellent^h inferri molestiam, hoc magnitudinis vestrae bonitasⁱ fieri non permittat, sed ab omni illud hominesque ipsius inquietudine tueatur sicque salva ratione pauperum partes attendat^k, ut elemosina vicem impleat servata iustitia et vobis ex hoc ante Deum maior merces^l ad crescat. Hortamur ergo, gloriosissime fili^m, ut ita benignos vos exhibere tamⁿ circa ecclesiae nostrae, quam diligitis, utilitates, quam etiam in omnibus debeatis, quatenus et iniuncta salubriter expleatis^o et omnipotentem vobis^p Deum, quod summopere studendum est, placabilem faciatis.

IX, 240.

Gregorius I. papa Domnellum erogatorem imperatoris iussu rogam militarem etsi invito animo iterum suscepisse gaudet. Scribit de sex centenariis, quos exarchus ex Ravennatis ecclesiae cimeliarchio mutuatus sit, restituendis. Cum pecuniis eum Romam venire desiderat, quae urbs „diversis“ inquit „est attrita languoribus, ut neque in murorum custodia idonei persistant“. 599, Aug.

Codd. C: cap. 146.

Edd. M: Lib. IX. ep. 124; G: Lib. VII. ind. II. ep. 129. — Iaffé Reg. 1767 (1281).

GREGORIUS DOMNELLO EROGATORI.

Epistolam gloriae vestrae plenam boni filii caritatis suscepimus, ex qua quidem^a de molestia corporis vestri noster est animus contristatus. De divina tamen miseratione confidimus, quod, qui vos^b miseram et deiectam diligere fecit Italiam, ipse vobis et corporis salutem restituat^c et in aeterna retributione compenset. De militari enim roga, quam vos contra voluntatem vestram principali significastis iussione iterum^l suscepisse, omnino sumus libenter amplexi scientes, quod magnitudo vestra cautiore salubriorique provisione militari necessitati concurrat.

De sex vero centenariis, qui in cimeliarchio^d Ravennatis^e ecclesiae fuerant commendati, sicut^f vestra testatur^g epistola, ab excellentissimo exarcho in cotidiana militum praefecturae^h sunt mutuatiⁱ; qui^k ut hactenus minime restaurentur, cuius sit causa, cognoscitis. Quod^l enim scripsistis hoc praedicto filio nostro exarcho visum esse, ut, quia pax ad conclusionem tenuit³, de pecuniis hic competentibus primum rogam illarum

^e) oporteat C 1. ^d) praestari codd. n. ^e) vestram codd. n. ^f) ordinatione codd. n. ^g) vestrae codd. n. ^h) valent C 3. ⁱ) om. hoc verb. C 3. ^k) adtendit C 1. ^l) mercis codd. n., sed m. 2 corr. C 2. ^m) gloriosissimi filii codd. n. ⁿ) tunc C 1. ^o) expletos C 3. ^p) vos codd. n.

IX, 240. ^a) ex qua diem C 3. ^b) ita edd.; nos codd. n. ^c) restituit corr. m. 2 in restituet C 2. ^d) cameliarchio C 1. ^e) Ravennati C 2. 3. ^f) si, ut con. Mommsen. ^g) temptatur C 3. ^h) praefecturae C 3. ⁱ) mutati codd. n., sed corr. m. 2 C 2. ^k) quae con. Mommsen. ^l) Quid codd. n.

IX, 240. Eidem Domnello missa est ep. IX, 173. De erogatoris munere cf. C. I. XII, 37, 16. 1) I. e., ut videtur, pro indictione III. 2) Simili modo Heraclius ab ecclesiis mutuatus est ad expeditionem Persicam: Theophan. p. 302 de B., a. 6113. Cf. nov. Iust. 7 c. 2. — De cotidianis expensis cf. ep. V, 39 p. 328 n. 4. Mihi quidem ex hoc loco apparere videtur exarchum per erogatorem rogam solrisse, praefectum autem, ut antea, rem frumentariam et commeatum providisse. 3) De hac pace cf. ep. IX, 44 n. 2.

partium faciatis, gloria vestra caute prospiciat^m, si vel debet fieri vel sit quo modo praesumendum, ut, si praefectura partium illarum acceptas pecunias recuperare negligit, haeⁿ partes ob hoc periculum de militis nuditate sustineant. Sed hi^o quibus mutuatae dicuntur ipsae pecuniae debent a mutuante constringi, quatenus, si quae novae erunt^p 5 expensae, centenaria ipsi restituant^q et sic^r pecuniae quae sine erogantis non possunt tangi periculo subtractae quibus debentur, admissio quod^s nobis inminet periculo minime aliis dispergantur^t indebite. Et haec quidem nos nec cum novo in causa viro, nec Romanorum partium ignaro agimus; cui quippe constat, quod, si pax minime fuerit reparata^u, belli tempore in his locis nisi solius divinae potentia^v maiestatis^w . . . : nam 10 humanum non praevalet subvenire remedium. Sciens ergo magnitudo vestra^x voluntatem dominorum principum^y, quanta cura de Romanae civitatis praecipue subventionem sit provida, quod ex donis eorum^z evidenter agnoscitur, sed et partium istarum imminens periculum sub omni curae tuae loci civitatis^a cum pecuniis huc^a venire, ne, si^b omissum fuerit et adversi aliquid, quod non optamus, evenerit, neque apud Dominum neque 15 apud rerum dominos cuiuslibet optentu personae vos excusare quoquo modo^c valeatis. Romana^d enim civitas peccatis nostris facientibus^e diversis est attrita languoribus, ut neque^e in murorum custodia^f idonei persistant.

EXPLICIT INDICTIO II.

^m) proficiat C 1. ⁿ) hec C 1. ^o) hii codd. n. ^p) ita scr.; sicut noverunt codd. n.; si sunt, sicut 20 noverunt, con. Mommsen. ^q) restituerant C 3. ^r) ita scr. Mommsen; se codd. n. ^s) qui codd. n. ^t) dispargantur C 2. ^u) reparati C 3. ^v) potentiae codd. n. ^w) hic desse aliqua videntur. ^x) vestrae codd. n., sed corr. C 2. ^y) principium C 3. ^z) locus corruptus; fortasse legendum: sub omni cura debet velociter restitutis c. p. Mommsen censet post curae tuae nonnulla verba omisa esse, quae hoc vel simili modo supplenda esse putat: sollicitudine vix posse evitari, praestabit fortasse omisa custodia eius. — 25 ^a) hic C 3. ^b) nisi codd. n. ^c) e. quomodo C 3. ^d) Romano C 1. ^e) nec qui codd. n. ^f) custodio C 1. 3.

Explicit cet.: ita codd. R. q. q* post ep. IX, 235.

4) Cf. ep. V, 30 n. 1. 5) Cf. ep. IX, 232 (n. 3).

MENSE SEPTEMBRI INDICTIONE III.
MENSE OCTOBRI INDICTIONE III.

X, 1.

Gregorius I. papa Romano, defensori Siciliae, mandat, Lucillum, ab episcopatu insulae Melitensis submotum, et eius filium Petrum hortetur, ut res ecclesiae ablatas Traiano episcopo restituant; recusantes apud Iohannem, episcopum Syracusanum causam dicere cogat. Traiano censet e Syracusano, cui praefuerit, monasterio monachos quattuor vel quinque concedi; de privatis eius rebus quicquam detrahi vetat. 599, Sept. Oct.

Codd. R: Indictio I—III. cap. 132; q: cap. 131.

Edd. M: Lib. X. ep. 1; G: Lib. VIII. ep. 1. — Iaffé Reg. 1768 (1284).

GREGORIUS ROMANO DEFENSORI SICILIAE.

Nihil proficit sacerdotum culpas ulcisci et commissarum deiectione crimina vindicare^b, si eis^c qui convincente facinore^d deponuntur amissio^e honoris solacium^f et^g casus sui coeperint esse compendium. Questus itaque nobis est frater et coepiscopus noster Traianus¹ Lucillum^h quondamⁱ insulae Melitensis episcopum^k flagitii sui iniquitate perterritum^l non solum res ecclesiae, cuius non rector, sed^m inimicus potius extitit, abstulisse, verum etiam plurima eum eiusdem ecclesiae competentia de praeteritis retinere, quippe qui in fabrica vel sartaⁿ tecta ipsius nihil pertulit expendere, sed mente sacrilega suis totum studuit compendiis applicare. Et quia grave^o nimis ac contra Deum est, ut sua illi deiectione non sit poena, sed commodum, experientia tua eum districte commoneat, ut, quicquid abstulit vel^p apud se de praeteritis retinet, sine mora restituat^q. Qui si indita^r sibi nequitia negare fortasse voluerit, quia facile dicitur posse convinci, una cum reverentissimo fratre et^s coepiscopo nostro Iohanne² Syracusano^t residens subtili inquisitione huius rei veritatem rimamini, quatenus probatione habita, quicquid eum tulisse vel suppressisse claruerit, palam verecundia confusus restituat^u. Petrum autem praedicti^v Lucilli^w filium similiter studii tui sit ammonere, ut, quia et

Mense cet. R1. q. q* — sept R1. q*, sep abbr. q1 — octr abbr. R1, octb q1, oct q* — Incip. eple ex regesto s. G. ind. III R*1.

X, 1 post titulum addit: cap. CXXXII R1 — Scicille R1. *) digna add. Vat. A (ed. M). b) vindicaret q1. c) ei R1. d) facinora q*1. e) amisso q*. q1; amissi q3. f) solatio q*. g) in eis (ita q*3) corr. q*2. h) Lucillum q1; Lucellum cet. i) quod R1. k) eps R1. q*. q3. l) preterritum q3. m) et R1. n) sacra q*1. o) gravis q*2. 3. p) velut R1. q) restituatur R1. r) indita q. q*1; indicta R1; indicata q*2. 3. s) et om. q3. t) Syracusano R1. q*1. u) hic add. haec verba: quod inverecunde clam abstulit q. q*, edd. v) predictę q3. w) Lucillis q1.

X, 1. De temporis notis cf. N. A. III, 571, ubi efficit Ewald hanc ep. ad m. Octobrem pertinere. — De Romano, rectore patrimonii Syracusani, cf. ep. II, 38 p. 134 n. 1. IX, 28 ss. 1) De Traiano cf. ep. V, 20 n. 2. XIII, 22; Lucillo ind. II deposito successit: cf. ep. II, 43 n. IX, 25. 2) De Iohanne cf. ep. VI, 18 n.

ipse suprascriptae ecclesiae tulisse plurima perhibetur, honesta ea^z consideratione restituat; alioquin^y vestro et ipse est iudicio praesentandus, ut praecedente suptili inquisitione utrorumque causa uno^z valeat fine concludi.

Praeterea petiit a nobis suprascriptus Traianus^a frater noster, ut de monasterio suo, quod in civitate Syracusana^b situm est, ei quattuor vel quinque dari monachi debuissent. Quod pro eius solacio nequaquam aestimavimus^c denegandum, quia ad locum proficiscens incognitum, si proprios, quorum consolatione^d utatur, non habeat, mens affecta tristitia minus se^e ad ea quae utilitatis sunt erigit et ante incipit succumbere quam laboret. In qua re ne suprascripti reverentissimi fratris nostri Iohannis privilegiorum videremur praerogativa minuere, ita hoc illi noveris esse concessum, ut tamen fratris et coepiscopi nostri Iohannis sit arbitrio per omnia reservatum. Quia igitur petitioni^f suae praedictus frater noster adiecit, ut pueros quos de propria pecunia comparavit ac suos patrisque sui codices aut res alias proprias quas in eodem monasterio habet ei sit tollendi licentia, ratio nos hoc negare non pertulit. Sed ne postulata videamur indiscrete^g concedere, hanc^h tenendam observantiam scito, id est ut, quicquid, postquam abⁱ abbatis est remotus^k officio, comparavit vel quolibet titulo adquisivit, libera illi tollendi^l facultas^m sit; sed et hoc quod de monasterio illo in quo conversusⁿ est, quod in provincia Valeria in possessione iuris sui patrem eius^o manifestum est construxisse, pellente hostilitate decedens^p abstulit secumque detulit, sine aliqua ei dubietate reddendum est, quia alterius acquisitionis ius effugit, quod semel monasterii fuerit dominio sociatum. Si quid autem, dum^q adhuc illic abbatis fungeretur officio, adquisivit, non suum, sed monasterii ipsius esse cognoscat, et ideo de iure illud eiusdem monasterii auferri^r ulterius^s quolibet^t modo non patimur. Legatum igitur quod antedictum fratrem nostrum illum Capitulina conditrix^u suprascripti monasterii singulis annis de eodem monasterio per ultimam voluntatem suam habere constituit, experientia tua solaciantem^v iustitia favente sine^w aliqua faciat dilatione percipere.

X, 2.

Gregorius I. papa Sabino, subdiacono regionario, praecipit, ut Sisinnium, presbyterum Regitanum, idololatriae et sodomiae accusatum, si noxius inventus sit, in carcerem coniciat cumque cogat, ut filiis Victoriani, defuncti presbyteri, pecunias depositas restituat.

599, Sept. Oct.

Codd. R: Ind. I—III. cap. 133; q: cap. 132.

Edd. M: Lib. X. ep. 4; G: Lib. VIII. ep. 5. — Iaffé Reg. 1769 (1287).

GREGORIUS SABINO SUBDIACONO REGIONARIO.

Cum plerumque quod in laicis culpa est^a hoc crimen in sacro sit ordine constitutis, quanta in eis districtione puniendum sit piacularare flagitium, qui zelo rectitudinis

^z) honeste a q¹. ^y) in add. q³. ^a) in uno q¹. ^b) Traianus q¹. ^c) estimavimus q¹. ^d) consolatione in conversatione corr. R 1; consolatio q¹. ^e) ee R 1. ^f) petitionis q¹. ^g) indistricte R 1. ^h) ex ac corr. R 1. ⁱ) ab om. q³. ^k) semotus q². ^l) tollenda R 1. ^m) facultas q¹. ⁿ) conversatus q³. ^o) ei R 1. ^p) decens q¹. ^q) dum om., cum suprascr. R 1. ^r) auferre q¹. ^s) alterius q¹. ^t) quodlibet q¹. ^u) conditoris q. q¹; conditrix R 1. ^v) sociante R 1; solati (rasura) ante q¹. ^w) iustitiam faventes me q¹.

X, 2 in titulo: Savino q¹. q³. ^a) culpantes R 1.

X, 2. De Savino vel Sabino, rectore patrimonii Bruttiorum, cf. ep. II, 10 n.

utitur^b non ignorat. Quorundam siquidem relatione perlatum est^c, quia Sisinnius¹ Regitanae civitatis presbyter, quod auditu ipso intolerabile nimis est^d, idolorum^e venerator ac cultor sit, adeo ut in domo sua quoddam^f idolum positum habere praesumeret; sed et, quod non dissimile^g nefas est, sodomitae^h illumⁱ scelere maculatum. Et ideo quia tanti facinoris iniquitas districta^k ac suptili investigatione quaerenda atque plectenda⁵ est, hac tibi auctoritate praecipimus^l, ut vigilantibus studio et diligenti omnino cura perquiras et, si qua indicia adprehendere huius rei potueris, eum in custodia districta, quousque nobis renunties, redigas, ut, qualiter immanissimum facinus discuti debeat ac puniri, deliberare possimus^m. Scito autem, quia studium zelumque tuum, qualis contra nefandissima sit crimina, haec causa est sine dubio monstratura, per quam te¹⁰ apud nos aut multum de sollicitudine commendari aut periculose de neglectuⁿ noveris accusari. Unde necesse est, ut ita te vigilantem in hac requisitione studeas exhibere, quatenus et nos de sollicitudine tua laetifices et Deum tibi facias esse placabilem.

Hoc quoque de suprascripto^o nobis presbytero nuntiatum est, quod Victorianus quondam^p presbyter^q ei^r cum diversis rebus vel ornamentis actionis^s suae² aequae^t¹⁵ pecuniam^u commendasset; qui dum depositum abnegaret, iudicio habito convictus et^v, ut reddere debuisset^w, addictus sit; et quia eo restituere id quod condemnatus est differente^x is qui deposuisse^y dicitur obiit et necessitate eius perhibentur filii laborare, et hoc experientia tua diligenter inquirat atque ita salva ratione ad finem^z hanc causam perducatur, dum modo, si ita est, nec ille res alienas perfida mente retineat et orfani,²⁰ quod suum est, vel amisso patre recipiant^a.

X, 3.

Gregorius I. papa Mariniano, episcopo (Turritano), praescribit, ut monacham, cognatam Stephani, viri clarissimi, latoris praesentium, a Petro iam iterum e monasterio elicitam, reducendum curet. Idem mandat Vitali defensori et Filoxeno, viro magnifico, a cuius homine Petrus defensari dicatur. 599, Sept. Oct. ²⁵

Codd. R: Indictio I—III. cap. 134; q: cap. 133.

Edd. M: Lib. X. ep. 8; G: Lib. VIII. ep. 9. — Iaffé Reg. 1770 (1291).

GREGORIUS MARINIANO EPISCOPO.

Si latoris praesentium Stephani viri clarissimi^{a 1} querella veritate subsistit, omnino nos fraternitas vestra contristatos intellegat, cur tam^b pigra vel deses^c extiterit, ut ³⁰

^b) uritur, ut videtur, q*. ^c) est suprascr. q 1. ^d) nimium, post add. est q* 1. ^e) ex dolorum corr. q* 1. 2. ^f) ex quod corr. R 1. ^g) simile q 1. ^h) sodomie q 1. ⁱ) illud q* 1. ^k) districtę q 1. ^l) praecipimus R 1. q* 1, sed corr. q* 1. ^m) possemus R 1. q* 1, sed corr. q* 1. ⁿ) ex donec lectu corr. q* 1. ^o) superscr. q 1. ^p) quod q; quidam, ut videtur, q* 1; om. hoc verb. q* 2. 3. Vat. B. E (ed. M). ^q) pbris codd. n.; compresbyter Vat. B. E (ed. M). ^r) ei om. q* — cum ei cum R 1. q 1 — ²⁵ arcam ei cum scr. Mommsen. ^s) ita scr. cum Vat. D; actoris R 1. q* 2. 3. q 3; auctoris q 1. q* 1. ^t) ita scr.; atque codd. n. ^u) pecunia codd. n. ^v) et om. q 1; est et q 3. ^w) redderebuisset q* 1. ^x) differendo q 3. ^y) ex is de quo posuisse corr. q* 1. ^z) fidem q. ^a) recipiat q 1.

X, 3 titulum omisit spatio vacuo relicto q 1 et q 1. 4; Ianuario ep. Caralitano q 3; Stephano inscribunt hanc ep. q* 2. 3 et Vat. D. E (ed. M). — Mariniano epō R 1; Mauriano epō R* 1. ^a) v̄c abbr. codd. n. ⁴⁰ b) tantum q. q*. ^c) valde res q*. q 1.*

1) De nomine Sisinnii cf. ep. VIII, 3 n. 5. 2) Quid sit actio, colligas ex ep. III, 28 etc., Diurn. f. 54. Cod. Carol. n. 55 (Epist. III, 578) embol. Marini, pap. dipl. n. 73 etc.

X, 3. Haec ep. Mariniano, episcopo Turritano, missa esse videtur, de quo cf. ep. IX 11 n. 7.

1) Alius Stephanus, conditor monasterii Caralitani, memoratur in ep. IV, 10. ⁴⁵

ante^d ad nos facti^e pravitas quam correctio perveniret. Questus itaque est^f, quod cognatam^g eius, cui aliquando Petrus quidam nequissimus^h diabolico instinctu de monasterio exire suaserat atque aⁱ Gratioso notario nostro^k fuerat mutato^l habitu^m unde exierat revocata, nequissimus vir iniqua suasionem de monasterio rursus eiciensⁿ apud
 5 se nunc usque impudice retineat. Ex qua re valde nos, sicut diximus, tua desidia contristavit, cur necdum in monasterium revocata sit ac retrusa. Vel nunc ergo propositi tui^o consideratio et zelus te castitatis accendat^p id summopere modis quibus potueris^q studere, ut asperitatem, quam de tantae iniquitatis perpetratione concepimus, eius citius valeas praeceptione^r mollire. Nam et Vitali defensori² praecepimus, ut vobis
 10 hac in causa solaciari non differat. Sed quia memoratus Petrus ab homine filii nostri magnifici Filoxeni dicitur defensari, apud eum vobis cum omni studio et caritate instantanter agendum^s est, ut eam sine aliqua faciat dilatione restitui; quem credimus hoc, quia bonus omnino vir esse dicitur, sine mora facturum. Quod si forte, quod non credimus, aliqua hoc fuerit excusatione dilatum, tunc etiam publice contestandus est
 15 atque pro hoc^t fraternitas nobis vestra renuntiet, ut exinde^u in urbem regiam scribamur, quatenus, quod fieri honeste^v neglegitur^w, ea qua^x dignum est ultione plectatur.

X, 4.

Gregorius I. papa Romano, defensori suo Siciliae, mandat, ut Basilium, episcopum (Capuanum), in causis nimis occupatum, intra quinque dies excedere insula iubeat.

599, Sept. Oct.

30 *Codd. R: Indictio I—III. cap. 135; q: cap. 134.*

Edd. M: Lib. X. ep. 10; G: Lib. VIII. ep. 11. — Iaffé Reg. 1771 (1293).

GREGORIUS ROMANO DEFENSORI NOSTRO SICILIAE.

Perlatum ad nos est reverentissimum fratrem nostrum Basilium episcopum¹ velut unum de ultimis in causis occupari et praetoriis inutiliter observare. Quae res quoniam
 25 et ipsum vilem^a reddit et reverentiam sacerdotalem adnihilat^b, statim ut experientia tua hoc praeceptum susceperit, eum ita^c ad revertendum districta executione compellat, quatenus ei illic te^d insistente quinque diebus sub qualibet excusatione immorari^e non liceat. ne, si quolibet modo eum ibidem moram habere permiseris, cum ipso apud nos graviter incipias esse culpabilis.

30 d) ut tante q*; ut antea, om. ad q1. e) facti om. q*2. 3. f) est om., sed post add. R1. g) cognitam R1. h) quem nescimus Vat. F' (ed. M). i) a om. R1. k) non, ut videtur, add. q*. l) mutatu q*1; mutata q*2. 3. m) et add. q*2. 3. n) eliciens coni. Mommsen. o) praeposituu q1. q*2. 3; praepositum q*1. p) accedat q*1. q) potuerit q3. r) ita codd. n.; correctione edd.; praepositione vel praeventione coni. Mommsen. s) agendus q*1. t) ita q*. q3; hoc om. R1, pro hoc q1. u) et inde q*1. v) hoc nestae q*1. w) neglegentiam R1. x) quq R1.

X, 4 in titulo: defensor R1; defensori q1. R*1. q*3 et ex defensore corr. q*2; defeñ q*1. 4 — nr R1; nr i q*1. 4; nostri q*2. 3. q3; om. hoc verb. q1. R*1 — Sicilia q*1. 4. q3. a) vilum q*1. b) ex ad nihil corr. R1. c) ut add. q*1. d) illicite (pro ei illic te) q1. e) memorari q1.

2) De Vitali, rectore patrimonii Sardiniae, cf. ep. IX, 2 n.

40 X, 3. De Romano cf. ep. II, 33 p. 134 n. ep. IX, 72 n, 2.

Basilio, ep. Capuano, cf.

MENSE NOVEMBRI INDICTIONE III.

MENSE DECEMBRI INDICTIONE III.

MENSE IANUARIO INDICTIONE III.

MENSE FEBRUARIO INDICTIONE III.

X, 5.

Gregorius I. papa Gudiscalcum, ducem Campaniae, hortatur, ut direptum S. Archangeli monasterium vexare desinat. Perpendat, numquid, sicut ex illo monasterio, ita et multi de civitate, in qua consistat, ad Langobardos milites fuga non lapsi sint.

599, Nov. — 600, Febr.

Codd. R: Indictio I—III. cap. 136; q: cap. 135.

Edd. M: Lib. X. ep. 11; G: Lib. VIII. ep. 12. — Iaffé Reg. 1772 (1294).

10

GREGORIUS GUDISCALCO DUCI CAMPANIAE.

Illa praepositorum^a sollicitudo utilis, illa est cautela laudabilis, in qua totum ratio agit et furor sibi nihil^b vindicat. Restrīgenda ergo sub ratione potestas est nec^c quicquam agendum, prius quam concitata^d ad tranquillitatem mens redeat. Nam commotionis tempore iustum putat ira quod fecerit. Pervenit itaque ad nos magnitudinem tuam usque ad hunc esse impetum^e furoris impulsam, ut non solum frangi ianuas monasterii sancti Archangeli^f, verum etiam diripi exinde quod ibi inventum est feceris^g. Insuper autem sic contra abbatem eiusdem monasterii diceris exarsisse, ut, nisi occultans se iracundiae tuae tempore latuisset, non leve discrimen incurreret, denique ut^h metu tuo perterritusⁱ de domo, in qua se olim receperat, exire nunc usque non audeat^j. Quod ne frustra fecisse forsitan videreris^k, fugam monachi ipsius, qui ad hostes^l abiit^m, ad eiusⁿ, quantum ad nos perlatum est, crimen impingis asserens, quod cum ipsius^o voluntate fugiverit^p. Quod si ita est, contristamur et valde vestram sapientiam miramur. Nam si licitum putatis, ut aliorum culpa aliis^q sit nociva, multi huic possunt crimini subiacere. Diversorum enim nobilium servi, multarum ecclesiarum clerici, diversorum monasteriorum monachi, multorum iudicum^r homines saepe se hostibus tradiderunt. Ergo si hoc creditur, servorum^s utique domini, clericorum episcopi, monachorum abbates, diversorum fugacium iudices, omnes sub culpa sunt et crimine constituti.

Mense cet.: nov̄ abbr. codd. n. — decemb̄ R1; decēb̄ q1; decēb̄ q* — nov̄ post decēb̄ ponit q*, decēb̄ post feb̄ R1 — mense decēb̄ ind. III, cet. om. q1 — mēn̄ febr. ind. III, cet. om. R*1. — Ed. M in fine ep. seq. adnotat: Datum m. Febr. ind. III Vat. B, D, mense Decembri Vat. A.

X, 5 in titulo: ita R1. q1; Gudiscalco q*. q3 — dux q*1. 2. 3; duo q*4. ^a) propositorum R1. ^b) nil q1. q*1. ^c) ne q*1. ^d) concita R1. ^e) ita R1; hoc e. impetu cet. ^f) faceris R1. q1, sed in faceres corr. R1. ^g) et q3. ^h) praetritus q*1. ⁱ) audet q3. ^k) videris q*, videaris q3. ^l) hestes q*1. ^m) abit q*2. 3. ⁿ) eos q*1. ^o) ipsis q*1. ^p) fugiverit R1. q*1. 2 et ex fugiverit corr. q1, sed in fugerit (ita q3. q*3) corr. q*2. ^q) alii q1. q*. ^r) iudicium q1; iuditium q*3; iudic (ras.) um q*2. ^s) servos q1. q*1.

X, 5. Gudiscalcus Maurentio mag. mil. successisse videtur, qui non post ep. IX, 162 (599, Iun.) memoratur. Post Gudiscalcum Guduinus dux commemoratur: cf. ep. XIV, 10. 1) An hoc monasterium Neapoli fuerit, non constat. Et in ep. V, 50 et in ep. IX, 172 (n. 1) monasterii S. Archangeli mentio fit; in ep. I, 23 oratorium S. Archangeli in Lucullano castro commemoratur; de monasterio quodam S. Archangeli in civitate Neapoli sito, cuius in documentis s. X mentio fit, cf. Capasso in Arch. stor. Napolet. a. XVII (1892) p. 855. Cf. etiam ep. X, 9 n. 1. Adde Diehl l. l. p. 265.

Numquid et diebus magnitudinis tuae multi de civitate in qua consistis¹ ad Longobardos² milites fuga non lapsi³ sunt?² Et quis tantae discretionis tantaeque possit stultitiae repperiri, ut eorum iniquitatem tibi aestimet applicandam?⁴ Haec itaque sollicite pensa atque ex te aliorum causas existima et⁵ in quorundam adversitates⁷ falsis suspicionibus⁸ non ducaris. Si vero aliquis est, qui⁹ de praedicti monasterii abbate possit quid¹⁰ dicere, quod ad culpam reatumque eius pertineat, nos¹¹ hoc non negligi¹², sed magis una quidem cum eis quorum interest causam omnino districte et sollicite volumus perscrutari, ut aut feriat vindicta culpabilem aut absolvat veritas innocentem. Si autem nullus inveniri potuerit, qui contra eum hoc quod solus ipse perhibes asserat, hortamur, magnifice fili, ut a memorati monasterii abbatisque ipsius¹³ te adversitate contineas et potius tuitionem illis et propter Deum caritatem impendas. Et si quid est, unde animi vestri fortassis offensi sunt, pro nostra eis interventione remittite et ita vos, sicut Christianos convenit et prudentes, in eorum magis iuvamine commodate¹⁴, quatenus nos vobis¹⁵ gratias referamus et ante omnipotentem Dominum mercedem pro impensis servis eius solaciis¹⁶ adquiratis.

MENSE MARTIO INDICTIOE III.

X, 6.

Gregorius I. papa Clementinam patriciam hortatur, ut Amandum presbyterum, quem Surrentini episcopum elegerint, quam primum Romam venire sinat. 600, Mart.

Codd. R: Indictio I—III. cap. 137; q: cap. 136.

Edd. M: Lib. X. ep. 18; G: Lib. VIII. ep. 17. — Iaffé Reg. 1773 (1301).

GREGORIUS CLEMENTINAE PATRICIAE.

Amandum presbyterum¹ Sorrentinis² ad episcopatum, gloriosa filia, electum esse³ cognoscas⁴. Quem quia⁵ huc⁶ scripsimus debere transmitti, contristari de eius absentia non debetis, quia nec abscedere creditur qui mente vobiscum⁷ est. Et quoniam pastorem quaerentibus is qui vobis olim placuit gratus est, omnipotentem Deum⁸ benedicentes christiana magis in hoc⁹ devotione gaudete et, ut ad nos celerius aliis¹⁰ profuturus venire debeat, hilariter studete, quia sinceræ caritatis est exultare, quando is qui diligitur ad hoc vocatur, ut crescat.

¹) consistit q*1. ²) Longob. q3. ³) lapsi q*1. ⁴) adplicandum codd. n. ⁵) ut q*. q3.
⁶) adversitate q*3. ⁷) supitionibus q*1. ⁸) qui om. R1. q1. ⁹) aliquid q*. q3. ¹⁰) vos R1.
¹¹) negligere q*1. ¹²) abbatisque iste ipse q*1. ¹³) commendate q. ¹⁴) vobis om. q3. ¹⁵) solacia q1.

Mense cet.: mār abbr. R1. q1. q*, mār R*1.

X, 6 in titulo: Clementinæ q*. ¹) Surrentinis q3; Sorrentinis cet. ²) est q1. ³) cognoscat q*1.
⁴) qui q1. ⁵) huic q*1. ⁶) nobiscum q*. ⁷) dominum q*1. ⁸) hac R1. ⁹) alius q1. q*, sed
¹⁰) corr. q*2.

¹¹) Fugas Romanorum ad Longobardos frequentes fuisse ex hoc loco apparet. Cf. ep. V, 38 p. 325 n. 1. Troya l. l. p. 282.

X, 6. De Clementina cf. ep. III, 1 p. 159 n. 1. ¹) Amandus Iohanni (de quo cf. ep. I, 40 n.) successit. Eum consecratum esse die 22 m. Marti² ²) VI c. 598 s., fultus eius epitaphio in ecclesia SS. Felicii et Basilii a ³) positus est die XIII.
Mensis April. Ind. V. Imperante D
Reg. Graec. II.

X, 7.

Gregorius I. papa Anthemio, subdiacono Campaniae, mandat, ut Amandum, presbyterum oratorii S. Severini, in castro Lucullano siti, a Surrentinis episcopum electum, vita eius per eum et Fortunatum, episcopum (Neapolitanum), probata et cum consensu Clementinae patriciae ad se confestim mittat. 600, Mart.

Codd. R: Indictio I—III. cap. 138; q: cap. 137.

Edd. M: Lib. X. ep. 19; G: Lib. VIII. ep. 18. — Iaffé Reg. 1774 (1302).

5

GREGORIUS ANTHEMIO SUBDIACONO CAMPANIAE.

Postquam is qui ad episcopatum Sorrentinae^a civitatis electus fuerat aptus nobis non visus^b est¹, Amandum presbyterum oratorii^c sancti Severini, quod in castro Lucullano situm est², elegerunt. Eapropter experientiae tuae praecipimus, ut eundem presbyterum excusatione postposita sub omni ad nos studeat festinatione transmittere, quatenus petentium desideria cum Christi^d auxilio, si nihil est, quod eum impediatur, impleantur. Cuius vita^e vel actus quia melius possunt illic, ubi diu est conversatus^f, agnosci, curae^g tuae sit cum fratre et coepiscopo nostro Fortunato de eo diligenter inquirere. Et si nulla sunt, quae ad sacrum ordinem obsistere valeant^h, ad nos debetⁱ omni postposita tarditate transmitti. Ne autem^k gloriosa filia nostra Clementina hoc moleste suscipiat, ad eam experientia tua pergat et cum eius voluntate hoc faciat. Sin vero reniti^l fortasse voluerit, huc eum, sicut diximus, sine mora experientia tua transmittat, quia ita animi filiorum nostrorum a nobis pacandi^m sunt, ut tamen animarumⁿ utilitas non debeat praepediri.

20

X, 8.

Gregorius I. papa Iohannem, praefectum praetorio Italiae, redarguit, quod diaconiae Neapolitanae annonam, quae Iohannis, mali hominis, decessoris sui tempore fuerit ministrata, subtraxerit. Dolet, quod praeceperit, ut Dulcitius, vir magnificus, agens vices suas, nihil super diatypo sin expenderet. 600, Mart.

Codd. R: Indictio I—III. cap. 139; q: cap. 138.

Edd. M: Lib. X. ep. 21; G: Lib. VIII. ep. 20. — Iaffé Reg. 1775 (1304).

25

GREGORIUS IOHANNI PRAEFECTO PRAETORIO ITALIAE.

Quicquid tribuitur pauperi, si^a subtili consideratione pensetur, non est donum^b, sed mutuum, quia quod datur multiplicato sine dubio fructu recipitur. Scripsistis

X, 7 in titulo: Anthemio q. q3 — nro post subdiac. add. R*1. a) ita R1. q1; Surrentinae q3; 30*
*Sorrentinae q*2. 3; tinae q*1. b) missus (pro non visus) R1. c) ex oratorium corr. q*2. 3. d) ex*
*Christo corr. q1. e) cuius civita q*1. f) conconversatus q1. g) agnoscitur q*1. h) valeat R1.*
i) ex debes corr. R1. k) cum hic add. q1. l) ex retini corr. et spatium 3 litt. relinquit R1.
m) placandi q. q3. n) animorum q*1.*

*X, 8 titulum om. q*3 — Iohannis q*1. 4 — pp (= praefecto praetorio) abbr. R1. q. q*2. Vat. E. F 35*
*(ed. M); papae q*1. 4. R*1; praeposito Vat. D (ed. M); episcopo Neapol. Vat. A (ed. M) — Italiae om. q. q*.*
*Vat. D. E. F (ed. M). a) si om. q*1. b) spatio vacuo relicto om. hoc verb. et post. add. datum R1.*

X, 7. Cf. ep. praeced. et de Anthemio ep. I, 23 n. 1) De electionis modo cf. ep. V, 20 n. 3.
2) Cf. ep. I, 23 p. 28 n. 1 et ep. III, 1 p. 159 n. 3.

X, 8. Idem Iohannes, praefectus Italiae, aut eius praedecessor in ep. IX, 5 (n. 4) commemorari 40
videtur; neque an idem sit, cuius in ep. XI, 16 mentio fit, constat.

autem nobis, ut Dulcitio viro magnifico^c agenti vices vestras^{d 1} dicere deberemus, ne quid super diatiposin^{e 2} auderet expendere. Et quamquam sit laudabile futura prospicere, quia^f tamen infirma omnino^g cautela est, quae pietatis^h adiutorio non muniturⁱ, in hac sollicitudine vestra, quod nos pro^k vobis constaret^l, invenimus^m. Fertur itaque,
 5 quod annonas atque consuetudines diaconiae³, quaeⁿ Neapolim exhibetur^o, eminentia^p vestra subtraxerit⁴. Quod minus fortasse fuerat obstupendum, si Iohannis decessoris vestri non fuissent^q tempore ministratae^r. Si igitur haec ille, cuius cunctis notum est quam fuerit gravis actio, non negavit, quale^s sit sapientia vestra consideret, si vel in aliquo bono opere malus homo vos superet. Nulla enim occasione hoc subtrahere vos
 10 decuit^t. Quod etsi^u forte nullus vestris voluisset rationibus imputare, hoc de proprio vos impendere non debuit gravare^v precario^{w 5}, ut huius modi pietas in vestro^x patrona esset iuvamine, quae ministra fuisset in opere. Haec itaque eminentia vestra^y potentia qua pollet inspicere atque hoc quod^z sub decessoribus^a eius non est ademptum^b, ut solite valeat ministrari, bonitatis suae largitatem debeat magis ostendere, quatenus nec^o
 15 in his quae^d secundum iussionem agitis adversitatem^e aliquam^f incurratis^g et huius vobis officii administratio^h etⁱ coram hominibus laudem parare^{l-k} et coram omnipotente Deo possit providere mercedem.

MENSE APRILI INDICTIOE III.

X, 9.

Gregorius I. papa Fortunatum, episcopum Neapolitanum reprehendit de fuga Mauricii aliorumque monachorum e monasterio Barbatiani. Monachos nisi duobus tirocinii annis completis tonderi militesque sine ipsius consensu in monasteria ascisci vetat.

600, Apr.

Codd. R: Indictio I—III. cap. 140; q: cap. 139.

Edd. M: Lib. X. ep. 24; G: Lib. VIII. ep. 23. — Iaffé Reg. 1776 (1307).

- 25 o) ita q 3; vrm abbr. R1. q 1. q* 1; vras q* 2. 3. d) ita q* 2. 3; vra R1; vro q 1. q* 1. e) ita R1. q 1; biatiposim q 3; superbiae tiposin q* 1; superbia typosin q* 2. 3; superbiae typo seu typosi Vat. D; super diatim pensionem Vat. B; super ecclesiastico Vat. A (ed. M). f) qui q 1. g) omn. inf. R1. h) pietas R1; pietati sunt q* 1. i) minuitur, sed m. post. suprascr. munitur R1. k) hic fere aliqua deesse videntur; Mommsen proponit: pro[bare non posse] vobis. l) constare q 1. m) invenimur q* 1.
 30 n) qui q 3. o) m. post. in exhibentur corr. R1. p) exninentia q* 1. q) fuisset q 1. r) ex ministrare corr. R1. s) quales q 1; qualis, sed e suprascr. q* 2. t) ex docuit corr. m. post. R1. u) si R1. q 3; etsi cet. v) graviore q 3. w) precatio Vat. B. D. F (ed. M). x) vestra q 3. y) eminentia vestrae q* 1; eminentiae vestrae q* 2. 3. q 3. z) quod om. R1. a) ita scr. Mommsen; de decessoribus ed. M; a subdecessoribus ed. G; a successoribus codd. n. b) ita q*. q 1; adeptum R1. q 3. c) ita ed. M; h' q* 1;
 35 haec cet. codd. n. d) secum ante secundum add. B1. q 1. e) adversionem q*. f) non hic add. q*. q 3. g) hic curatis q* 1. h) officia ministratio R1. q 1. q* 1, sed corr. R1; officii ministratio q* 2. 3. q 3. i) verba et usque parare om. q 1. k) parere q* 2. 3.

Mense cet.: apr̄ abbrev. R1. q*, apr̄ q 1 — IIII q* 2. 3, sed corr. q* 3. — Ed. M. pro his citat Vat. A. B. E.

- 40 1) Mommsen contendit hunc eundem esse, qui in ep. IX, 5 (cf. n. 4) Iohannis praefecti vices agere dicitur. 2) „διαρύνωσις = dispositio“ in gloss. Graeco-Lat. Ducange. Sophokles in Greek Lexicon of the Rom. and Byz. per. inter alia citat nov. Iust. 43 pr. 3) De diaconiis pro sustentatione et alimoniis fratrum nostrorum Christi pauperibus (Diurn. 95) constitutis cf. ep. V, 25 n. 4. XI, 17. 4) Nota etiam hic reipublicae annonas per ecclesiam distribui: cf. ep. V, 36 p. 319 n. 3. IX, 5 n. 2. IX, 115. IX, 198 n. 2. 5) I. e. stipendio: cf. ep. II, 45 p. 144 n. 8. IX, 131 n. 2.

GREGORIUS FORTUNATO EPISCOPO NEAPOLIM.

Dum fraternitas vestra minus erga^a monasteria sibi subiecta studet esse sollicita, et ipsa culpam reprehensionis incurrit^b et nos de sua lenitate^c contristat^d. Pervenit autem^e ad nos Mauricius quendam, qui nuper in monasterio Barbatiani conversus^f est, ablatis secum aliis^g monachis fuga^h de eodem monasterio discessisseⁱ. Qua in re prae-
dictum nobis Barbatianum sua praecipitatio^k vehementer accusat, qui temere saecularem
hominem et non ante probatum tonsoravit. Numquid non vobis scripsimus^l, ut prius
eum probaretis et tunc, si aptus esset, abbatem facere deberetis? Vel nunc ergo circa
eum quem elegistis estote solliciti. Nam vos illo delinquente delinquitis^m, si ita se
coeperit exhibere, ut se ad fratrum ostendat regimen indignum.

Praeterea monasteriis omnibus fraternitas vestra districtius interdicit, ut eos quos
ad convertendum susceperintⁿ, prius quam biennium^o in conversatione compleant, nullo
modo audeant tonsorare. Sed hoc spatio vita moresque eorum sollicite comprobentur,
ne quis eorum aut^p non sit contentus^q quod voluit aut ratum non habeat quod elegit.
Nam dum grave sit inexpertos^r hominum obsequiis sociari, quis possit dicere, quanto
sit gravius ad Dei servitium improbatos^s applicari? Miles^t vero si converti^u voluerit^v,
prius quam nobis renuntietur^w, nullus eum sine nostro consensu qualibet praesumat
ratione suscipere. Quod^x nisi diligenter fuerit custoditum, omnem subiectorum in te
culpam inexcusabiliter^y noveris redundare, qui minus te erga eos rebus ipsis testaris
esse sollicitum.

MENSE MAIO INDICTIONE III.

X, 10.

Gregorius I. papa Zittani, magistro militum, litteris graeco sermone dictatis questo, „quod quaedam religiosa loca responsum iuri publico de rebus ei competentibus reddere contemnant“, respondet se Fantino defensori mandasse, ut religiosi in Panormitanis partibus apud electos iudices suorum actuum rationem reddant. 600, Mai.

Codd. R: Indictio I—III. cap. 141; q: cap. 140.

Edd. M: Lib. X. ep. 27; G: Lib. VIII. ep. 28. — Iaffé Reg. 1777 (1312).

X, 9 in titulo: Neapol. q*1. 4; Neapolitano q3. a) ergo q*1. b) ex incurrat corr. q1. c) in levitate corr. q*2; ignavia, in correctura, q1. d) ex constringat corr. constringit R1. e) aut, sed erad., q1. f) conversatus q*1. g) ex alias corr. q*1. h) fugam R1. q1. q*1. 2, sed corr. q*2. i) discessisset R1. k) praecipitatione q3. l) delinquitis q*1. q3. m) hoc verb. om. q*1. n) ut q1. o) contemptus R1. q1, sed corr. R1. p) inexperto q*. q1. Vat. D (ed. M); inexpertorum q3. q) improbitos q1. q*1, sed corr. q1; improbitos in improvidos corr. R1; improbos q3. r) ex millex corr. R1. q1. s) sicut vera q*1. t) renuntient R1. u) quodquod q*1. v) ex inexcusabitur corr. R1.

Mense cet.: mai abbr. R1. q*1. 2. 3; mā q*4 — In f. ep. seq. haec add. ed. M., quae citat Vat. A. B. E.

X, 9. De Fortunato cf. ep. III, 58 n. 1) Scil. ep. IX, 12 a. 598, Oct. Fortasse de eadem causa hic agitur, de qua in ep. X, 5; quod si verum est, Barbatianus abbas monasterii S. Archangeli fuit. 2) „ὑπετίει“ praescribitur in nor. Iust. 5 c. 2; 123 c. 35; sed unius anni spatium in reg. S. Benedicti c. 58. Cf. Loening, l. l. II p. 395. 3) Cf. ep. VIII, 10 n. 2.

X, 10. Zitta (cf. de hoc nomine C. I. L. V, 7793: c. Tzittani com. et trib.), ut ex contextu huius ep. apparet, mag. mil. Siciliae erat, fortasse Campaniano (cf. ep. I, 42 p. 66 l. 15) successerat. Etiam in nor. Iust. 75 = 104 ducis Siciliae mentio fit.

GREGORIUS ZITTANI MAGISTRO MILITUM.

Epistolas vestras graeco sermone dictatas me indico suscepisse, in quibus dicitis, quod quaedam^a religiosa loca responsum iuri publico de rebus ei competentibus reddere contemnant¹. Quae res me^b omnino contristavit, quia nostri est habitus non solum praeiudicia minime facere, sed etiam facta aequanimiter portare, nisi forte quod res pauperum defendere^c rationabiliter cogimur, ne apud omnipotentem Deum^d culpabiles inveniri valeamus. Proinde Fantino defensori² quae^e scripserim, vestrae gloriae transmissi, ut ipse religiosos^f quosque in Panormitanis partibus apud electos^g iudices venire compellat^h et suorum actuum rationem reddant. Omnipotens Deus caelestis vobis misericordiae largitatem praebeat, ut per cuncta quae agitis eius gratiaeⁱ serviatis.

X, 11.

Gregorius I. papa Constantio, episcopo Mediolanensi, ad litteras per Marianum, latorem praesentium, transmissas rescribit, se de Pompei episcopi causa, contra quem dudum apud Maximianum, episcopum (Syracusanum), questio mota sit, nondum satis explorata, iudicare non posse. Quae de Alamannis nuntiaverit, se non credere proficitur.

Codd. R: Indictio I—III. cap. 142; q: cap. 141.

Edd. M: Lib. X. ep. 29; G: Lib. VIII. ep. 30. — Iaffé Reg. 1779 (1314).

GREGORIUS CONSTANTIO EPISCOPO MEDIOLANENSI.

Relectis^a epistolis, quas ad nos per Marianum^b latorem praesentium transmissistis, gratam nobis sollicitudinem vestram^c fuisse^d rescripsimus², quod ea quae ad vos^e de fratre et coepiscopo nostro Pompeio, qui adhuc^f ita a nobis nominandus est^g, pervenerunt^h dissimulare minime pertulistis. Sed siⁱ, qualis fuit in requisitione cura, talis fuisset in discussione suptilitas^k, nihil ex hoc quod de eo dictum est^l fuisset^m ambiguum, sed utrum verum an essetⁿ compositum, patuisset^o, quia iam contra ipsum dudum in Sicilia apud reverendae memoriae fratrem^p nostrum Maximianum episcopum³ talis quaestio, ut cognovimus, mota est. Sed^q quia causa ipsius suptili omnino investigatione quaesita est, inventus est innocens, qui fuerat accusatus in crimine. Nunc

X, 10 in titulo: Cittano R1; Zittani q1. q* 2. 3; Zithani q3; Zyttani q* 1; Zytani q* 4; Zizani R* 1 — māg abbr. q* 1. 4; mas R* 1 — militum R1; militiq q1. q* 2. 3; militio q* 1. 4; militi R* 1. a) quidam R1. q1. q* 1, sed corr. R1. b) me om., nos post. add. R1. c) defende q* 1. d) dominum q* 1. e) quem q* 1. f) regiosos q* 1. g) delectos q* 1. h) ex compellar corr. R1. i) grā R1.

X, 11 in titulo: Mediolan abbr. R1. a) Relectis q1. b) ita R1. q1; Marinianum q*. q3. c) nostram q* 1. d) fugisse q3. e) vos in nos (ita q* 3) corr. q* 2. f) huc q3. g) est om. q. q* 2. 3. h) pervenerit q1. i) si om. q1. k) t' hic add. q* 1. l) est om. q* 1. m) ex fuisse ter corr. R1; n) in fuit corr. q* 1. o) ex rasura corr. esset q* 1. p) ita, ut videtur, q3 et ed. M.; potuisset codd. n. praeter q* 1, qui ex intuisset corr. sciri potuisset (ita etiam ed. G). q) frūm q1. r) sed om. q3.

1) Siciliae provinciae ... praetorem praefecimus, eius ut gubernatione omnia privata peragantur et militares expensae procurentur. Nam publicas eiusdem insulae functiones sub iurisdictione viri exc. comitis sacri patrimonii per Italiam esse antiqua consuetudo tradidit, cuius auctoritate tam exactio quam illatio earum procederet nov. Iust. cit. Cf. ep. V, 38 p. 325 (n. 4). 2) De Fantino, rectore patrimonii Panormitani, cf. ep. III, 55 n. IV, 43 n.

X, 11. De Constantio cf. ep. III, 29 ss. IV, 1 ss. 1) Idem esse videtur, qui in ep. VII, 14 defensor eccl. Mediol. appellatur; itaque illo loco Marianum pro Marinianum legendum est. 2) Ep. VII, 14, ut videtur (cf. ib. n. 4). 3) De Maximiano, ep. Syracusano, cf. ep. V, 20 n. 1.

igitur, quoniam illa, quae contra eum dicta sunt, non sub illa qua decuit^r districtione quaesita sunt et gesta, quae exinde apud fraternitatem vestram confecta sunt, neque ad condemnationem neque^a ad absolutionem eius probantur posse sufficere, non levis res agitur, ut^t incaute vel in transcurso debeat definiri. Nam grave est satis et indecens, ut in re dubia certa dicatur sententia. Et^u haec quidem^v gesta esse poterant⁵ ad definiendum^w idonea, si accusati ea confessio sequeretur, si tamen eandem confessionem suptilitas examinis ex occultis eiceret^x et non afflictio vehemens extorqueret, quae frequenter hoc agit, ut noxios se fateri etiam cogantur innoxii. Nam postquam praefatus episcopus, ut dicitur, cruciari custodia cremarique fame se asserit, scire debetis, si ita est, utrum noceat. Si sic fuerit extorta^y confessio, numquid, quando¹⁰ sententiam tales causae suscipiunt^z et ad sedem apostolicam appellatur, non et^a persona quae iudicatur praesens est et^b districtissime atque ab omni latere veritas^c quaeritur^d, ut tunc, si debeat necne manere^e sententia, decernatur? Necnon et si praedictus episcopus ad sedem apostolicam appellare voluerit, causa ipsius interius^f et cum omni est diligentia perscrutanda. Et ideo, postquam et persona absens est et¹⁵ gesta quae ad nos transmisistis nobis, sicut^g praefati^h sumus, idoneeⁱ satisfacere non videntur, temere aliquid de episcopi persona decernere nec debemus nec possumus, ne, quod absit, reprehensibiles inveniamur in nostris, quibus aliorum iure competit retractare sententias.

De Alamannis^k ⁴ autem quod vobis indicatum est, nos et longius quam vos positi²⁰ sumus^l et, quia^m verum non sit, minime dubitamus. Vestra tamen fraternitas bene fecitⁿ pro informatione nostra quod audivit scribere.

MENSE IUNIO INDICTIOE III.

X, 12.

Gregorius I. papa Libertinum expraetorem angustias fortiter ferre iubet. Pueris eius ut viginti vestes darentur, Romano defensori se mandasse nuntiat. 600, Iun. 25

Codd. R: Indictio I—III. cap. 143; q: cap. 142.

Edd. M: Lib. X. ep. 31; G: Lib. VIII. ep. 31. — Iaffé Reg. 1780 (1315).

GREGORIUS LIBERTINO EXPRAETORI.

Quanta vos saeculi huius premat angustia¹, incognitum non habemus. Sed quia in summa tribulatione positus sola est consolatio misericordia Creatoris^a, in eum spem³⁰

^r) quæ docuit (in dec. corr.) R 1. ^a) ne q 1 — neque ad absol. om. q 3. ^t) ut m. post. add. R 1.
^u) ut q* 2. 3; ad R 1. ^v) quidam R 1. ^w) de infiniendum R 1. ^x) ita codd. n.; eliceret edd. ^y) ex
extorta corr. q 1; exorta, ut videtur, q*. ^z) suspiciunt R 1. ^a) non et R 1. q* 2. 3; nonne (om. et) q 1;
nonne et q 3; net (pro non et) q* 1. ^b) ut q 1. q* 1. 2, sed corr. q* 2. ^c) veritatis q*. q 3; sed corr. q* 2.
^d) queratur q 1; que ritur in que ratur corr. q* 1. ^e) ex nec manere corr. R 1; ex nec remanere q* 2.
^f) ex interi corr. interim q* 1. ^g) sic ter q 1. ^h) pro, et spatium 5 litt. relinquit R 1. ⁱ) idonea est R 1.
^k) Alamansis, sed corr. q* 1; Alamandis R 1; Alemannis q 3. ^l) possumus (pro pos. sumus) q 3. ^m) qui q 1.
ⁿ) facit q 3.

Mense cet. in f. ep. seq. cum Vat. A. B. D. E. add. ed. M.

X, 12 in titulo: expretori R 1; expraetori q 1. 4. q 1; expretorio q* 2. 3. q 3; praetori Vat. D (ed. M). 40*
^a) conditoris q* 2. 3.

4) Quid de Alamannis nuntiatum sit, ignoro.

X, 12. De Libertino cf. ep. III, 37 n. IX, 4 n. 3. IX, 5 n. 5. XI, 4. 1) Etiam hic de quaestione Leonitii agitur.

vestram ponite, ad ipsum tota vos mente^b convertite, qui et iuste^c quem vult permittit affligi et confidentem in se misericorditer liberabit^d. Ipsi ergo gratias agite et patienter, quaeque inlata sunt, sustinete. Nam rectae mentis est Deum non solum in prosperis benedicere, sed etiam in adversitatibus^e collaudare. In his igitur quae patimini nullum
 5 contra Deum murmur cordi vestro^f subripiat, quia, ad quid hoc creator noster operetur, ignotum est. Forsitan enim, magnifice filii, aliquid illum in prosperis positus offendisti, unde te^g clementi amaritudine vult purgare^h. Et ideo nec temporalis te frangat afflictio nec rerum damna discrucient, quia, si in adversis gratias referens Deum tibi patientia feceris esse placabilem, et quae amissaⁱ sunt multiplicata redduntur et super
 10 hoc gaudia aeterna praestantur. Peto autem, ne iniuriosum ducatis, quod viginti^k annonas^l vestitus^m ad pueros vestrosⁿ per Romanum defensorem^o scripsimus praebere, quia de^p beati Petri apostoli rebus, quamvis parva sint quae offerantur, pro magna semper benedictione suscipienda sunt, quoniam et hic vobis valebit maiora impendere et apud omnipotentem Deum beneficia^p aeterna praestare.

X, 13.

15 *Gregorius I. papa Ecclesio, episcopo Clusino, mandat, ut de vita et actibus Iohannis diaconi, quem gloriosus vir Ansfrid una cum habitatoribus Balnei-Regis episcopum elegerit, cognoscat seque certiore faciat.* 600, Iun.

Codd. R: Indictio I—III, cap. 144; q: cap. 143.

Edd. M: Lib. X. ep. 34; G: Lib. VIII. ep. 34. — Iaffé Reg. 1782 (1318).

GREGORIUS ECCLESIO EPISCOPO CLUSINO.

20 Gloriosus filius noster Ansfrid^a ad nos scripta transmisit indicans, quod in castro Balneum^b Regis^c una cum habitatoribus loci ipsius sibi Iohannem diaconem elegerit episcopum ordinandum, de cuius omnino vita bona testatus est. Sed quia quae^d sunt^d canonica nesciunt et nos inexpertis vel incognitis manus temere non audemus imponere,
 25 fraternitas vestra cum omni sollicitudine ac vigilantia diversis quibus potuerit modis de vita actibusque ipsius requirere studeat; et si nihil est, quod ei canonice possit obistere, requirendum quoque est, si in opere Dei studium habuit vel psalmos novit. Et si talis fuerit, eum ad nos cum testificationis suae epistola dirigat; si vero aliter fuerit, vestris nobis similiter epistolis indicate^e et habitatores loci ipsius adhortamini,
 30 ut, si iste^f aptus non fuerit, sicut et suprascripto^g Ansfrid filio nostro scripsimus^h, alium sibi eligant, quiⁱ ad hoc officium cum Dei gratia aptus valeat inveniri^j.

^b) alterum vos hic add. q* 1. ^c) iniuste q 3. ^d) deliberavit R 1; liberat q* 1. ^e) adversis q 3.
^f) cordis vestri q*. — subrepat edd. ^g) te om. q 1. q* 1. ^h) purgari q. q*. ⁱ) commissa q 1.
^k) vigilantia R 1. ^l) ita R 1; annos q 1; a nobis q*. q 3. ^m) vestitas R 1; vestitos q 1. q* 1. ⁿ) nostros
 35 q* 2. 3. ^o) de om. R 1. ^p) benefaciat R 1.

X, 13 in titulo: Ecclesio R* 1 — eleusino R* 1. ^a) ita q. q*; Ausfritus R 1; Ansfridus R* 1.
^b) Valneum R 1. ^c) ita R 1. q 1; quia quaeque q*. q 3. ^d) ita R 1. q 1; sint q*. q 3. ^e) indicare R 1.
^f) iste om. R 1. ^g) sto q 1. ^h) quid q 1.

2) Annona ut alias pecunia vel species praestatur, ita hic vestes praestari videntur. 3) De Romano, rectore patrim. Syracusani, cf. ep. II, 38 p. 134 n. 1. IX, 28 ss.

X, 13. Eidem Ecclesio, episcopo Clusii Etruriae, missa est ep. XI, 3 et de eodem agitur in ep. XIV, 15. 1) Dux vel magister militum huius regionis (ducatus Perusini), quam Romani non multo ante recuperaverant, fuisse videtur. De hac regione cf. Diehl l. l. p. 68 ss. 2) Hoc oppidum post inducias a Langobardis captum est: cf. Paul diac. IV, 32. 3) Haec ep. desideratur in nostris collectionibus.
 45 4) Si in ep. XI, 3 de eadem electione agitur, Iohannes episcopus non factus esse videtur.

MENSE IULIO INDICTIONE III.

X, 14.

Gregorius I. papa Eulogio, patriarchae Alexandrino, litterarum intermissionem excusat. De podagrae doloribus, qui eum iam per duos fere annos teneant, queritur. Monachos Hierosolymitanos ad se de Agnoitarum errore interrogatum venisse negat. Quos vero ante biennium Constantinopolim adiisse scribit sequē, ab Anatolio diacono de illa haeresi (de qua Graeci patres cum Latinis consentiant) consultum, per litteras respondisse. 600, Iul.

Codd. R: Indictio I—III. cap. 145; q: cap. 144.

Edd. M: Lib. X. ep. 35; G: Lib. VIII. ep. 35. — Iaffé Reg. 1783 (1319).

GREGORIUS EULOGIO PATRIARCHAE ALEXANDRINO.

Transacto anno suavissima sanctitatis vestrae scripta suscepi, quibus pro aegritudinis meae nimietate respondere nunc usque non^a valui¹. Ecce enim iam biennium paene^b expletur, quod lectulo teneor tantisque podagrae doloribus affligor^c, ut^d vix in diebus festis usque ad horarum trium spatium^e surgere valeam missarum^f sollemnia celebrare. Mox autem cum gravi depellor dolore decumbere, ut cruciatum meum^g possim gemitu^h interrumpenteⁱ tolerare. Qui dolor interdum mihi lentus est, interdum nimius, sed neque ita lentus, ut recedat, neque ita nimius, ut interficiat. Unde^k fit^l, ut, qui^m cotidie in morte sum, cotidie repellarⁿ a morte. Nec mirum, quia peccator 15
Ps. 142, 8. gravis talis corruptionis carcere diu teneor inclusus. Unde compellor exclamare: 'Educa de carcere animam meam ad confitendum nomini tuo'. Sed quia meis adhuc precibus 20
optinere non mereor, rogo^o, vestrae sanctitatis oratio suae mihi intercessionis adiutorium praebeat meque a peccati et corruptionis pondere liberum reddat in illa quam bene nostis libertate gloriae filiorum Dei².

Scripsit autem mihi dulcissima et semper honoranda beatitudo vestra, quod ei communis filius Anatolius^p diaconus^q de Constantinopolitana urbe scripserat ad me 25
quorundam monachos^r de Hierosolymorum^s partibus venisse, qui a^t me aliquid de Agnoitarum^t errore^u requirerent; et dicitis^v, quia petiit^v, ut vestra mihi sanctitas scriberet, quid de eadem debuisset^w inquisitione sentire. Sed neque ad me de Hierosolymorum^x partibus requirentes aliquid^y monachi venerunt, neque eundem communem filium vobis^z potuisse aliud quam erat scribere, sed interpretem suspicor in eius epistolis 30

Mense cet.: ed. M. in nota f) ad ep. praeced.: Datum mense Iunii, Indict. III.

X, 14 in titulo: Alexandri^q R* 1. ^a) non om. R 1. ^b) plene R 1. Vat. B (ed. M). ^c) affrigo q 1. ^d) ut post. add. R 1. ^e) spacia q* 2. 3; spatiarum q* 1. ^f) hoc verb. om. q 1 — et missarum scr. Mommsen. ^g) non suprascr. R 1. ^h) gemitum R 1. q 1. q* 1, sed corr. R 1. q 1. ⁱ) interrumpere R 1. ^k) et R 1. ^l) fiat R 1. ^m) quid q* 1. ⁿ) repellor (om. cotidie) q. q*. ^o) roga q* 1; ut add. q. ^p) Anatholius 35
q 1. q* 2. 3. ^q) monachi q* 1. — quosdam m. edd.; quondam m. scr. Mommsen. ^r) ita q 1; Hierosolim. cet. ^s) a om. q 1. ^t) agnovitarum q*. q 3. ^u) dictis R 1. q* 1, sed corr. R 1. ^v) petit q* 1. q 3. ^w) debuisset q 1. ^x) Hierosolym. R 1; Hierosolim. q*. q 3. ^y) aliqui R 1. q 3. ^z) ita ed. M.; nobis codd. n.

X, 14 transmissa, ut ex ep. X, 21 apparet, per Abramium Alexandrinum. — De Eulogio cf. ep. V, 41n.
1) An de epistula in ep. IX, 175 commemorata agitur, cui noster brevius, quam Eulogio solet, respondit? 40
Notandum est nostrum semel in anno Eulogio scribere solitum esse. — De Gregorii valetudine cf. ep. VIII, 29 n. 1. IX, 175 n. 3. IX, 232 n. 2. 2) Similia saepius in epistulis Eulogio missis. 3) De Anatolio apocrisiario cf. ep. VII, 27 p. 474 n. 6. 4) De eadem re noster plura scribit in ep. X, 21. De Agnoitis cf. Timothei presb. librum de receptione haereticorum: Ἀγνοῖται οἱ λέγοντες ἄλλα τέ τινα τὸν Κύριον ἀγνοῆσαι κατὰ τὸ ἀνθρώπινον καὶ τὴν ἡμέραν δὲ τῆς συντελείας (Migne t. 86 c. 41 et passim). 45
Adde Leontii Byzantini de sectis 5, 6 (Migne 86 c. 1232) et 10, 3 (ib. c. 1261).

errasse. Nam isdem diaconus mihi iam ante biennium scripsit, quia a^a praedictis^b partibus ad Constantinopolitanam urbem talia requirentes monachi venerunt, meque studuit requirere, quid sentirem. Cui ego ante longum tempus quam vestra scripta susceperam^c, contra eandem heresim ipsa^d respondi, quae postmodum in vestrae sanctitatis epistola inveni^e; atque^e omnipotenti Deo magnas gratias retuli, quia de cunctis inquisitionibus Romanorum atque Graecorum patres^f, quorum nos sequaces sumus, uno spiritu sunt locuti. In multis enim eandem vestram epistolam ita repperi, ac si contra praedictam heresim scripta^g Latinorum patrum legerem^h. Et quantum potui de sanctissimo fratre meo amare bonum et laudare, perpendite, in cuius ore venerandosⁱ patres, quos multum diligo, recognovi. Sit ergo illi laus, sit in excelsis gloria, cuius dono adhuc in sede Petri clamat vox Marci^g, de cuius effusione spiritus cum sacerdos perscrutanda mysteria scilicet ad sancta sanctorum intrat, in sancta ecclesia velut^k in tabernaculo ex verbis praedicationis spiritalia tintinnabula resonant. Recta itaque et valde laudabilis est vestra praedicatio. Sed omnipotentem Dominum^l deprecamur, ut diu vos etiam in hac vita custodiat, ut de Dei organo, quod estis, in hoc mundo latius vox veritatis sonet^m. Pro me autem, peto, intercedite, ut huius peregrinationis via, quae mihi asperior facta est, cum celeritate finiatur, quatenus, qui ex meis non valeo, ex vestris meritis possim ad aeternaeⁿ patriae promissa pertingere et cum caeli civibus gaudere.

X, 15.

Gregorius I. papa Maximo, episcopo Salonitano, queritur de podagrae doloribus, quibus iam tempore, quo Veteranus presbyter Romae fuit, cruciatus sit. De Sclavorum incursionibus, de pauperibus tuendis, de Photinianistis ad fidem revocandis addit.

600, Iul.

Codd. R: Indictio I—III. cap. 146; q: cap. 145.

Edd. M. Lib. X. ep. 36; G: Lib. VIII. ep. 36. — Iaffé Reg. 1784 (1320).

GREGORIUS MAXIMO EPISCOPO SALONITANO.

Ad Romanam urbem veniens communis filius presbyter Veteranus¹ ita me podagrae doloribus debilem repperit, ut fraternitati^a tuae epistolis per me respondere nullatenus valuissem^b. Et quidem^c de Sclavorum gente^d, quae vobis^e valde imminet², et affligor^f vehementer et conturbor. Affligor in his quae iam in vobis patior: conturbor, quia per Histriae^g aditum iam ad Italiam intrare coeperunt. De Iuliano autem scribone³ quid dicam, quando ubique video, quia nobis peccata nostra respondeant, ut

a) qui a R1. q*2.3. b) praedictus q*1. c) ita R1; susceperam q*1; suscipere q. q*2.3. d) ipse q*; post ipsa ras. q1. e) inveniat q*3 et ex inveniatque corr. q*2. f) ex partes corr. R1. g) scriptam q*. q3. h) legeret R1; regem q3. i) venerando R1. k) vel q1. l) deum q3. m) sonat q*1. n) eterna R1.

X, 15 in titulo: Maximiano R1. q1. q*2.3, sed corr. q*3; Maximiano q*1.4 — Solicitano q*1.4.

a) fraternitatis q*2.3. q3. b) ex valuisse corr. R1. c) quidam q*1. d) gente Sclav. q*2.3. e) nobis q1. f) ex affligo corr. R1. g) stria R1.

5) Haec ep., ut videtur, indictione I scripta deperdita est. 6) Cf. ep. VI, 58 p. 432 n. 2.

X, 15. De Maximo cf. ep. IX, 234 n. 1) De Veterano cf. ep. XIII, 10. 2) Callinicus indict. II de Sclavis victorias reportaverat: cf. ep. IX, 154 (n. 1). Cf. Paul. diac. IV, 24: Langobardi cum Avaribus et Sclavis Histrorum fines ingressi universa ignibus et rapinis vastavere. 3) De Iuliano cf. ep. V, 29 n.

et foris a gentibus et intus a iudicibus conturbemur? Sed nolite de talibus omnino^h contristari, quia quiⁱ post nos vixerint deteriora tempora videbunt, ita ut in^k comparatione sui temporis^l felices nos^m aestiment dies habuisse. In quantum veroⁿ praevaleret^o fraternitas tua, opponere se pro^p pauperibus^q, pro oppressis debet. Quae etiam si prodesse minime valuerit, ipsa^r omnipotenti Deo mentis devotio sufficit quam dedit. 5

Prov. 24, 11. Scriptum est etenim^s: 'Eripe eos qui ducuntur^t ad mortem, et qui trahuntur ad interitum liberare ne^u cesses'. Quod si dixeris: vires non^v suppetunt, qui inspector est cordis, ipse intellegit. In omne ergo quod agis, inspectorem cordis appetite habere placatum; quicquid est, unde illi placeas, facere non omittas. Nam humani terrores et gratiae^w fumo sunt similes, qui leni aura^x raptus evanescit. Hoc certissime scito, 10

quia^y placere Deo^z et pravis hominibus nullus potest. In tanto se ergo aestimet^a fraternitas tua omnipotenti Deo placuisse, quanto se perversis hominibus displicuisse cognoverit^b. Ipsa tamen defensio pauperum moderata et^c gravis sit, ne, si quid^d nimis^e rigide agimus^f, ex iuventute vos^g arbitrentur homines superbire. Sed talis necesse est ut inveniatur pro oppressis nostra defensio, quatenus et humiles protectionem 15

sentiant et oppressores non facile invenient, quod ex malivola mente reprehendant.

Ezec. 2, 6. Attende ergo quod ad Ezechielem^h dicitur: 'Filiⁱ hominis, increduli et subversores Iob 30, 39. sunt tecum, et cum scorpionibus habitas'. Et beatus Iob ait: 'Frater fui^k draconum Phil. 2, 15. et socius strutionum^l'. Et Paulus discipulis dicit: 'In medio nationis pravae et perversae, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo'. Tanto ergo debemus cautius am- 20

bulare, quanto nos scimus^m inter Dei inimicos vivere.

De Frontinianistisⁿ autem fraternitas tua sit omnino sollicita et, sicut coepit, studeat, quatenus ad sinum sanctae ecclesiae revocentur. Si qui vero ad me^o venire voluerint et rationem recipere, prius iusiurandum praebeant, quia non permittant^p suis, quod in eorum errore etiam ratione recepta persistent. Et postmodum eis tua sanctitas 25

promittat, quia a me nullam violentiam patiuntur, sed rationem reddo^q. Si veritatem cognoverint, suscipiant^r; si non cognoverint, inlaesos dimitto^s. Si qui^t vero contra vos ex eis ad nos venire voluerint, minime eos fraternitas tua retineat, quia venientes aut rationem recipient^u, aut scito, quia terram illam ulterius non videbunt.

X, 16.

Gregorius I. papa Innocentio, praefecto Africae, initum honorem gratulatur domonesque praeparanti nuntiat cum Langobardorum rege usque ad mensem Martium quartae indictionis pacem factam esse; sed postea mortem regis nuntiatam esse. De 30

^h) omnimodo q 1. q*. ⁱ) qui suprascr. R1. ^k) in om. q 3. ^l) uitempis q* 1. ^m) nos om. R1. q* 1. 2, sed suppl. R1. q* 2. ⁿ) ut hic add. R1. ^o) prevalent R1. ^p) ex oppones et corr. se opponere et R1. ^q) pro pauperibus om. q 1. ^r) ita R1. ^s) ita R1. q* 2. 3. q 3; enim q 1. q* 1. 35

^t) dicuntur q* 1. ^u) non q 3. ^v) non suprascr. R1. ^w) alterum et add. q* 1. ^x) lenia v̄ra q* 1. ^y) qui q 1. ^z) deo om. R1. ^a) et add. q* 1. ^b) cognoverint q 1. ^c) et post. suppl. R1. ^d) quod q 1. ^e) nimiris q* 1. ^f) agitur q* 2. 3; agitis q 3. ^g) in nos corr. R1. ^h) Ezechiel R1. ⁱ) filii q* 1. ^k) fuit q 1. ^l) ex strutionum corr. R1; structionum q 1. ^m) noscimus q* 1. ⁿ) Frontianitatis R1; Fotinianistis q 3; Frontinianistis q 1. q* 2. 3, sed in Frontionianistis corr. q* 2; Fotianistis q* 1. 40

^o) te q 3. ^p) ita R1. q 1; ex promittunt corr. permittant (ita q* 1) q* 2. 3; promittunt q 3. ^q) redde q 3. ^r) suscipiam q 3. ^s) dimittam q 1. ^t) quis R1. ^u) recipiant q* 1.

⁴) Maurini notant de Photinianistis hic agi, quorum etiam in ep. Pelagii II I-K. 1056, a nostro scripta (Mansi l. l. IX c. 444) mentio fit; de his cf. Timotheum in libro de receptione haereticorum (Migne t. 86 c. 24 s.) et Augustin. de haeres. 45. Sed nota Marcell. com. ad. a. 554. 562 de quodam Frontiniano, Salonensi ep., ob tria capitula in exilio degente scribere, de cuius sectatoribus hic agi verisimilius est. Cf. Farlati Illyric. s. II p. 200 ss. 45

Anamundaro addit; suum in Iob commentarium postulanti S. Augustini libros commendat. De patrocínio in pauperes b. Petri, de quo Hilarus chartularius retulerit, gratias agit.
600, Iul.

Codd. R: Indictio I—III. cap. 147; q: cap. 146.

Edd. M: Lib. X. ep. 37; G: Lib. VIII. ep. 37. — Iaffé Reg. 1785 (1322).

GREGORIUS INNOCENTIO PRAEFECTO AFRICAE.

Luculenta eminentiae vestrae et condita^a cordis melle facundia^b ita^c sui nobis saporem medullitus infudit^d et in suo amore nos rapuit, ut nobis et dulce sonet quod scribitis et sapiat suave quod agitis; nec inmerito, quia qui bonis studiis comptus est^e iudicio^f magnus est, non favore. Praefecturae autem vos suscepisse cingula^g cognoscentes, laetitiae se miscuit nostrae^h tristitiaⁱ. Nam ex una parte laetati de propectu^k dulcissimi filii contristati sumus ab altera, quia, quam grave sit confusis temporibus locis maioribus^l esse praepositos, ex nostro prorsus dolore sentimus. Unde omnino studendum est, ut res aspera fiat mercedis occasio. Nam sicut nostis, de terra plena carduis frumentum egreditur et de spinis rosa producitur. Dum ergo seminandi vobis congruum tempus est, bonorum operum serere semina^m non cessetis, ut maiores in die messis laetitiae manipulos reportetis atque ad aeternam gloriam exⁿ transitorii honoris merito veniatis.

Cognoscentes igitur^o, quale studium in praeparandis drumonibus gesseritis¹, sollicitudinem vestram desiderato^p nuntio relevamus^q indicantes cum Langobardorum rege^r usque ad mensem Martium futurae quartae indictionis de pace propitiante Domino convenisse². Quae si retineat, ignoramus, quod isdem rex obisse postea nuntiatum^s est, licet adhuc habeatur incertum.

De Anamundaro^t autem quae scripsistis^u fecimus, sed voluntatem utinam sequatur effectus^v, quia, quantum ad nos pertinet, afflictis intercessionis nostrae solacium non negamus.

Quod vero in expositione sancti Iob⁴ transmitti vobis codicem voluistis, vestro omnino studio gaudemus^w, quoniam illi rei eminentiam vestram^x studere conspiciamus, quae nec totos foris vos exire permittat et ad cor iterum saecularibus curis dispersos recolligat. Sed si delicioso^y cupitis pabulo saginari^z, beati Augustini^a

X, 16 in titulo: praefecto Ioh. diac. IV, 78 et edd.; ep̄o codd., sed nigro atram. suprascr. praefecto R1.

- a) contra q3. b) mella fecunda R1; melle fecundia q1. c) ex alita corr. alta q*1. d) infundit q*1. e) comptest q*1, contemptus est q*3. f) iudici R1. g) suscepisset ingula q*1. h) nr̄a q1; vestrae q*1. i) ex tristitię corr. R1. k) proectu q*1. l) moribus q1. m) semina om. R1. n) et q*1. o) ita R1; igitur om. q. q*. p) sollicitudini vestrae desiderium q3. q) ex relevemus corr. R1; revelamus q1. q*2.3. r) ex gente corr. q*2. s) ita R1. q1. q*1.2, sed corr. q*2 in nuntiatum (ita q*3 et q3). t) Anamandorum R1. u) scripsisti R1. v) om. hoc verb. q3. w) congaudemus R1. x) illi regimen etiam vram (corr. in vrum) R1. y) dilectioso q*1. z) ex paulo s. corr. R1; pabulo signari q3; palosignari (in palosignari corr.) q*1. a) Agustini q*1. q3.

- 40 X, 16. Haec et sequens ep. per Hilarum transmissae esse videntur. — Eidem Innocentio missa est ep. XI, 7. 1) Ex hoc loco F. Lampe in dissertatione Qui fuerint Gregorii M. p. temp. in imperii Byzantini parte occident. exarchi et qualia eorum iura atque officia (Berol. 1892) efficere conatur tunc temporis novum exarchum (post Gennadium) in Africam missum non esse aut munus exarchi una cum praefectura ab eodem viro gestum esse. 2) In ep. IX, 195 m. Iul. ind. II scribit noster quod finita hac pace Agilulfus ... pacem non faciat. An indutiae initio anni 600 interruptae sint non constat, neque interruptas esse puto. Mense Februarii sequentis anni (601) admonet noster episcopos Siciliae, ut adversus hostes Siciliam invasuros auxilium a Deo precentur: ep. XI, 31. 3) Quisnam fuerit, ignoro. De Alamundaro, Saracenorum regulo, cogitari non potest. Alamund quidam proavus Rothari regis commemoratur in serie regum Langobardorum. 4) Cf. ep. V, 63^a.

patriotae vestri opuscula legite et ad comparationem siliginis^b illius nostrum furfurem non quaeratis^c.

Quale praeterea patrociniū qualemque affectum in utilitatibus pauperum beati Petri apostolorum principis amatoris sui gloria vestra praebuerit, Hilario^d cartulario nostro^e testificante didicimus. Ex qua re^f uberes gratias exsolventes^g omnipotentis Dei misericordiam exoramus, ut gratiae suae protectione vos muniat et nec malos contra vos homines exterius nec malignos^h spiritus interius praevalere permittat, sed ita actiones vestras in suo propitius timore disponat, ut, sicut fecit inter homines, ita quoque post longaevae aetatis discursus in sanctorum suorum vos esse faciat numero gloriosos.

10

X, 17.

Gregorius I. papa Ianuario, episcopo Caralitano, significat, ex Dominici, episcopi Carthaginensis, et Innocentii praefecti epistulis, quarum exemplaria transmittit, se cognovisse in Sardinia pauperes a maioribus opprimi; monet de iis, qui in ecclesias confugerint.

600, Iul.

Codd. R: Indictio I—III. cap. 148; q: cap. 147.

15

Edd. M: Lib. X. ep. 38; G: Lib. VIII. ep. 38. — Iaffé Reg. 1786 (1323).

GREGORIUS IANUARIO EPISCOPO CARALITANO.

Qualiter in^a Sardinia^b minores vel pauperes ab eis qui illic maiores sunt opprimantur, testantur^c reverentissimi fratris nostri Dominici Carthaginensis episcopi¹ atque eminentissimi filii nostri Innocentii^d praefecti² epistolae^e; a quibus ut quae nobis scripta sunt^f noveritis, ipsarum vobis epistolarum exemplaria praevidimus transmittenda. Et ideo, quia ea^g quae petenda^h sunt offeruntur, studiose agendum est, ut ea quae promittuntur opere compleantur.

Si qui eorum de quibus est quaestio in ecclesia fortasse refugerint, ita debet causaⁱ disponi, ut nec ipsi violentiam patiantur nec hi qui dicuntur oppressi damna sustineant^j. Curae ergo vestrae sit, ut eis sacramento ab his quorum interest de servanda lege et^k iustitia promittatur^l et per omnia commoneantur^m exire atque suorum actuum reddere rationem, quibus etiam ecclesiae vestrae defensorem deputare vos convenitⁿ. Cuius sollicitudine ea quae illis fuerint promissa servantur, quatenus nec aliis noxa^o sit^p et ipsis^q ecclesiastica salva ratione^r possint^s prodesse refugia. Ita ergo fraternitas vestra faciat, ut haec quae eius studio emendanda sunt mora^t per eam vel impedimentum aliquod^u non contingat.

^b) silignis q*2. 3, sed corr. q*2.^c) feratis q 1.^d) ita q. q*2. 3; Hylario R1; Hylaro q*1.^e) res R1. ^f) excolentes R1. ^g) malignus q 1.

X, 17 in titulo: Iohanni (pro Ianuario) omnes codd. — Carat q 1. q*1. 4; Caralis q*2. 3. ^a) in om. R1. ^b) Sardiniana q 1. ^c) opprimuntur q 1. q*1, sed corr. q 1 — testantur, quod scr., hic om. omnes codd. ^d) ita R1. q 1. q*, sed in Innocentii corr. R1. ^e) docuerunt m. post. add. R1; testantur hic m. post. add. q*2. ^f) ex s n corr. sint R1. ^g) haec q 3. ^h) petanda q*1. ⁱ) add. hic vñ R1, diligentia vestra edd. ^k) legeret q*1. ^l) promittantur q*. ^m) ex commoveantur corr. q*2. ⁿ) conveni R1. ^o) ita R1; noxia cet. ^p) ita R1. q*1. q 3; sint cet. ^q) ipsi q*1. ^r) salvatione q 1. ^s) possit codd. n. ^t) moram R1. q. ^u) aliquot R1.

5) De Hilario cf. ep. I, 73 n. 2.

X, 17. De Ianuario cf. ep. III, 36 n. 2. IV, 8 ss. 1) Cf. ep. X, 20. n. 2) Cf. ep. praecalentem. 3) De asylo ecclesiastico cf. ep. IX, 4 n. 3.

X, 18.

Gregorius I. papa Adeodato, abbati Neapolitano, scribit se monasterio eius S. Sebastiani et Graterense, quod situm est in Plaia, et Puteolanum, quod Falcidis dicitur, monasteria coniungere, salvis iuribus et Neapolitani posthac ordinandi et Puteolani episcopi.

600, Iul.

Codd. R: Indictio I—III. cap. 149; q: cap. 148.

Edd. M: Lib. X. ep. 61; G: Lib. VIII. ep. 39. — Iaffé Reg. 1787 (1324).

GREGORIUS ADEODATO ABBATI NEAPOLIM.

Quorundam monachorum eiusdem monasterii ad nos relatione pervenit^a monachos monasterii^b Graterensis, quod situm in Plaia¹ est, monasterio^c sancti Sebastiani², quod Neapolim in domo quondam^d Romani constructum est, ubi Deo miserante, sicut dictum est^e, abbatis^f geris officium, se monasteriumque suum uniri^g magnopere poposcisse, adeo^h ut cartasⁱ omnes eiusdem^k monasterii tuo monasterio, ut dicitur^l, tradidissent^m. Sed quia monasterium ipsumⁿ in Neapolitana^o est diocesi constitutum, ne quid constituere, quod absit, praeiudicialiter videamur^p, volumus, ut, quousque Neapolim ordinetur antistes^q, tuo interim monasterio antefatum Graterense^r monasterium cum omnibus ad se pertinentibus^s sit unitum. Cum vero propitiant Domino Neapolim fuerit episcopus ordinatus, utrum in perpetuo haec unio extendi an temporalis esse debeat, mature ac solidius cum Dei gratia pertractamus^t³. Quia vero monasterium Puteolis^u constitutum, quod Falcidis dicitur, ita esse destitutum a monachis perhibetur, ut non solum Dei^v illic opus minime celebretur, sed etiam paene pro derelicto, quod dici^w grave est, habeatur, idcirco tuo illud monasterium praesenti^x auctoritate cum omnibus ad se pertinentibus in perpetuo duximus uniendum ammonentes, ut monachos in praedicta utraque^y monasteria debeas deputare, qui et curam illic diligenter habeant et opus Dei regulari studeant institutione peragere atque ita se in his, sicut convenit, exhibere, ut nec illos de neglectu nec te de minori sollicitudine culpa confundat^z. Quicquid vero ad eadem monasteria pertinere cognoscis, si^a ab aliquibus inrationabiliter detinetur, ex hac nostra auctoritate repetendi exigendique atque tuo monasterio vindicandi habebis per omnia Deo adiuvante^b licentiam, quia dignum est, ut, quorum curam geris^c nullo modo defrauderis^d. Monachos autem quos^e in monasterium^f Puteolis^g situm^h deputaveris, sub tua quidem disciplina, sed tamen Puteolanoⁱ episcopo, cuius diocesis est, non Neapolitano^k noveris subiacere.

X, 18 in titulo: Adeodate q 1 — abba q 1 — Neapolitano R 1. q 3; Neapoli R* 1. ^a) pervenit om. R 1. ^b) in monasterio (ita q* 3) corr. q* 2. ^c) nomen q* 2. 3. ^d) quod R 1. ^e) est om. q 1. ^f) abbi R 1. ^g) viri q* 1. ^h) adea q* 1. ⁱ) caritas R 1. ^k) eius q 3. ^l) dicitur (ut om.) R 1. ^m) tradidisse q. ⁿ) (monasterium om.) post ras.: ipsum q* 2; ipsum monasterium q* 3. ^o) Neapolitana R 1; Neopol. q* 2. 3. ^p) videamus R 1. q 1. ^q) antistites q* 2. 3, sed corr. q* 2. ^r) Graterense R 1; Graterensens. ē. q 1. ^s) ad se pert. om. q 3. ^t) in pertractabimus corr. q* 2; pertractabimus q 3. ^u) Puteolis q 1. q* 1. ^v) dei om. q 3. q* 2. 3, sed suppl. q* 2. ^w) dicitur R 1. ^x) praesentia q* 1. ^y) itaque q 1. ^z) confundit q* 1. ^a) sibi q* 1. ^b) iuvante q 1. ^c) rebus om. q 1. ^d) frauderis q 1. ^e) quod R 1. ^f) monasterio q* 2. 3. ^g) Puteoculis q 1. ^h) situ q* 2. 3. ⁱ) Puteolane q* 2. 3. ^k) Neappollitano q* 1; Neopolitano q* 2. 3.

X, 18. De Adeodato abbate cf. ep. XIII, 4. 1) Hodie Chiaia. 2) I. e. monasterium SS. Theodori et Sebastiani, quod in documentis s. X monasterium S. Sebastiani in viridario vel ad casa picta appellatur: cf. Capasso in Archivio stor. Napolet. a. XVII (1892) p. 860 ss. — De eodem monasterio agitur in ep. IX, 10 (cf. ib. n. 1). IX, 165. 3) Fortunato post m. April. huius anni mortuo (cf. ep. X, 9) successit Pascasius ante m. Ian. a. 601 (cf. ep. XI, 19 et ep. X, 19). Unio, qua de agitur, confirmatur ep. XIII, 4. Cf. Wisbaum l. l. p. 34 s. et ep. XI, 54.

X, 19.

Gregorius I. papa clero et nobilibus civitatis Neapolitanae scribit nec Petrum diaconum ab iis electum, si faeneretur, dignum honore episcopali esse neque, quem altera pars elegerit, Iohannem diaconum, castitatis expertem. Alium eligendum esse scribit.

600, Iul.

Codd. R: Indictio I—III. cap. 150; q: cap. 149.

Edd. M: Lib. X. ep. 62; G: Lib. VIII. ep. 40. — Iaffé Reg. 1788 (1325).

GREGORIUS CLERO ET NOBILIBUS CIVITATIS NEAPOLIM.

Nec novum nec reprehensibile est in eligendo episcopo populi se vota in duas partes dividere¹, sed grave est, quando in huius modi causis non ex iudicio, sed ex solo^a favore venit electio. Prius enim quam scripta ad nos vestra discurrerent, Iohannem^b diaconem, qui ab altera parte electus est, parvulam^c habere filiam quorundam relatione cognovimus. Unde si rationem voluissent attendere, nec alii eum eligere nec ipse debuerat consentire. Nam qua praesumptione^d ad episcopatum audet accedere, qui^e adhuc longam corporis sui continentiam filiola teste convincitur non habere? Petrus autem item^f diaconus, quem a vobis^g electum asseritis^h, omnino, quantum dicitur, simplex est. Et nostisⁱ, quia talis hoc tempore in regiminis debet arce^k constitui, qui non solum de salute animarum, verum^l etiam de extrinseca^m subiectorum utilitate et cautela sciat esse sollicitus. Nam de eo insuper ad nos pervenisse cognoscite, quiaⁿ solidos dederit ad usuras; quod vos oportet cum omni suptilitate^o requirere; et si ita constiterit, alium eligite et ab huius vos persona sine mora suspendite. Nam nos^p amatoribus usurarum^q nulla ratione manus imponimus. Si vero suptili habita inquisitione hoc falsum esse patuerit^r, quia persona nobis eius ignota est et, utrum ita sit de simplicitate eius^s quod ad nos perlatum est, ignoramus^t, cum decreto a vobis facto^u ad nos eum^v venire necesse est, ut de vita moribusque ipsius sollicitius^w requirentes sensum quoque pariter agnoscamus^x, si huic iudicio aptus extiterit, vestra in eum adiuvante Domino desideria compleamus. Studii praeterea vestri sit etiam alium, qui aptus sit, providere, ut ne forte, si^y huic ordini^z hic non videatur idoneus, sit^a in quo se^b vestra declinare^c possit electio. Nam grave cleri^d illius erit^e opprobrium, ut, si hic fortasse adprobatus non fuerit, alium se dicant, qui eligi debeat^f, non habere.

IX, 19 in titulo: civitatis R1; civium q. q*; om. hoc verb. R*1 — Neapolim R1. q1; Neap1 q*1.4; 30
Neapoli q*2.3; Neapoli constitutis R*1. a) de solo q1; excelsolo q*1. b) iobis R1. c) parvulum q*1.
d) praesumptio q*1. e) quia R1. q1. f) idem R1. q1. q*1. g) vobis a vobis q*1. h) censeritis
q*1; censetis q3. q*2.3. i) non scitis R1. k) arte q*2.3, sed corr. q*2. l) verum om., sed
suppl. q1. m) extrinsecus R1. n) quod q*. o) sublitate q1. p) vos q1. q*1. q) amplius
usurae q3. r) putaverit q1. q*1; paruerit q*2.3. s) eius om. q. t) ignoramus om. q1. 35
u) ex facta corr. R1. v) eum om. q. w) sollicitus q1. x) agnoscimus q*1 — ut hic add. q3, et
Mommсен. y) ita q*2.3; si om. R1. q. q*1, sed suppl. R1; si del. Mommсен. z) cordini q*1. a) sit
om. q3 — et desit coni. Mommсен. b) esse q1. c) declinari R1. q1. q*. d) ex clerici corr. clericis R1.
e) ex eris corr. R1. f) ex debeant corr. R1.

X, 19. De electione, de qua hac ep. agitur, cf. ep. praeced. n. 3. 1) Populum Neapolitanum 40
iam antea in duas partes divisum esse apparet ex ep. IX, 47.

MENSE AUGUSTO INDICTIONE III.

X, 20.

Gregorius I. papa Dominicum, episcopum Carthaginiensem, de lue in Africa vagante consolatur.
600, Aug.

Codd. R: Indictio I—III. cap. 151; q: cap. 150.

Edd. M: Lib. X. ep. 63; G: Lib. VIII. ep. 41. — Iaffé Reg. 1789 (1326).

GREGORIUS DOMINICO EPISCOPO CARTAGINENSI.

Quanta in Africanis partibus lues inruerit, iam dudum agnovimus¹; et quia nec Italia a^a cladis percussione^b est libera, geminati in nobis^c dolorum sunt gemitus. Sed inter haec mala et alias calamitates innumeras desperata cor nostrum, carissime frater^d,
10 tribulatione deficeret, nisi fragilitatem nostram vox dominica praemunisset^e. Olim enim fidelibus evangelicae^f tuba lectionis insonuit adpropinquantem^g finem mundi: pestilentiam, bella et alia multa^h, quae adhuc, sicut nostis, in metu suntⁱ, eventura. Quae ergo praescientes patimur, affligi ex his nimium tamquam de incognitis non debemus. Nam plerumque et genus mortis in alterius mortis consideratione levamenⁱ est. Quantas
15 igitur detruncationes quantasque crudelitates^k vidimus, quibus mors sola remedium et^l erat vita tormentum^m? Nonne cum David optio esset mortis oblata, recusatis fame vel gladio populum suum Dei elegit manuⁿ succumbere?^o Ex qua re colligite^p, in his qui divina percussione intereunt quanta sit gratia, quando ea vocatione obeunt quam prophetae sancto pro^p munere constat oblatam^q. Itaque creatori nostro in cunctis ad-
20 versitatibus gratias referamus atque de eius misericordia confidentes patienter omnia toleremus^r, quia satis minus patimur quam meremur. Quoniam tamen^s ita temporaliter flagellamur^t, ut sine aeternae vitae consolatione minime relinquamur, necesse est, ut, quanto^u his signis nuntiantibus venturum iudicem^v in proximo non nescimus, tanto rationes nostras, quas in eius sumus examine posituri, bonae actionis studio et fletu
25 paenitentiae muniamus^w, ut tantae^x nobis percussiones favente eius gratia non damnationis initium, sed beneficium purgationis existant. Quia vero ea infirmitatis^y nostrae natura est, ut non possimus de obeuntibus non dolere, fraternitatis vestrae doctrina tribulatis^z sit solamen. Mansura^a illis bona quae promittuntur^b insinuet, ut per^c certissima roborati in comparatione futuri muneris^d discant de amissione temporalium non
30 dolere^e. Vestra eum^f lingua, sicut et credimus, magis ac magis a pravi operis perpetratione coerceat, bonorum praemia, malorum poenas edisserat^g, ut qui bona minus diligunt saltem mala pertimescant^h et ab his sese quae suntⁱ plectenda^k contineant.

Mense cet. om. R1; ags abbr. q, aüg q1 — In fine seq. ep. haec add. cum Vat. A. B. D. E. ed. M.*

*IX, 20 in titulo: Dominico R*1; Domico q*4 — Cartaginense R1; Cartaginensi q3; Cartaginiensi corr. ex*
35 *Cartaginensi m. post. q1 et Kartaginensi ex Kartaginiensi R*1; Cartagine q*. a) hac add. q3. b) disper-*
*cussione (om. cladis) q*1; tali percussione, ut videtur, q*2. 3. c) vobis q1. d) frim q1. e) praemo-*
*nisset q1; praemonuisset Vat. A. F. (ed. M). f) evangelica R1. g) adpropinquantem q*1; appropriantem R1;*
*adpropiantem q1. q*2. 3; adpropiante q3. h) ita q. q*2. 3; in metus est R1; in met' t q*1. i) ita edd.;*
libamen R1. q1; iuvamen q. q3. k) credulitates q1. l) et om. q3. m) victator mentum q*1.*
40 *n) manus q*1. o) colligitur R1. p) pro om. R1. q) oblatum codd. n. r) toleramus q*1.*
s) tamen om. R1. t) ex flagellemur corr. q1. u) in hic add. R1. v) iudicium q3. w) muniamur q1.
*x) ante R1. y) infirmitis R1. z) tribulantibus codd. n., sed corr. q1. a) mensura q*1. b) pro-*
mittentur R1. q1; promittuntur q3. q. c) ita R1. q; spe q*. d) ex muniri corr. q*2; muniri q3;*
*muniris q1; muneri q*1; numeri R1. e) dolore R1. q1. q*1, sed corr. R1. q1. f) eos q3. q*2. 3.*
45 *g) edisseras R1. h) ex pertimescat corr. R1. i) querunt R1. q3. k) plectendo q*. q3.*

X, 20. De Dominico cf. ep. II, 52 n. Eius epistulae, cui noster hac ep. respondere videtur, mentio fit in ep. X, 17. 1) Cf. ep. IX, 232 n. 3. 2) Cf. Matth. 24, 7. Luc. 21, 11. 3) Cf. 2. Reg. 24, 13 s.

Nam in flagella positos flagellis digna committere contra ferientem est specialiter superbire et saevientis¹ acrius iracundiam irritare; atque est primum genus dementiae nolle quempiam^m a malis suis iusteⁿ quiescere et Deum iniuste a sua^o velle ultione cessare. Sed quoniam in his divino adiutorio opus est, iunctis^p, dilecte frater, precibus omnipotentis Dei clementiam exoremus, ut et nos digne ista tribuat exhibere et^q 5 populorum ad haec operanda misericorditer corda compungat, quatenus in timore ipsius actus nostros salubriter ordinantes et ab ingruentibus malis erui et ad superna venire gaudia eius duce gratia, sine qua nihil possumus, mereamur.

X, 21.

Gregorius I. papa Eulogio, patriarchae Alexandrino, iterum respondet, cum Abramium Alexandrinum, superioris ad eum epistulae (X, 14) latorem, Neapoli diu moratum esse 10 cognoverit. De Agnoitis exponit. Deesse sibi peritos Graeci sermonis interpretes queritur. Addit de maioribus lignis praeparatis, quae transmitti ob navis parvitatem non potuerint. 600, Aug.

Codd. B: Indictio I—III. cap. 152; q: cap. 151.

Edd. M: Lib. X. ep. 39; G: Lib. VIII. ep. 42. — Iaffé Reg. 1790 (1327).

13

GREGORIUS EULOGIO PATRIARCHAE ALEXANDRINO.

Prov. x. 26.

‘Sicut aqua frigida animae sitiēti, sic nuntius bonus de terra longinqua.’ Quis^a vero mihi esse nuntius bonus, quantum ad sanctae ecclesiae adiutorium, potest, nisi vita atque incolumitas suavissimae mihi vestrae sanctitatis, quae ex percepta luce veritatis et eandem ecclesiam^b praedicationis verbo inluminat et ad meliorem viam 20 morum^c suorum exemplis informat? Quotiens autem in corde meo unanimitatem^d vestram relogo atque in corde vestro fixum me permanere cognosco, ago omnipotenti Deo gratias, quia dividi locis caritas non potest. Nam etsi corpore longe disiungimur, mente tamen semper indivisibiles sumus¹.

Communis autem filius Anatolius^e diaconus^f suis mihi scriptis innotuit, in urbe 25 regia nulla^g ecclesiastica, quaedam de causis terrenis^h mota². Sed credo, quod prius haec mihi nuntiaverit¹, quam de causa^k ecclesiae beatitudo vestra loqueretur, et gaudeo, quia, ubi vos adesse contigit^l, me non arbitror defuisse; nam veritatis minister, Petri sequax et sanctae ecclesiae praedicator illa scio^m quiaⁿ loqui potuisti^o, quae de sede^p Petri apostoli per os doctoris sonare debuerunt. 30

Ante hos autem^q dies Abramio^r Alexandrino veniente sanctitati vestrae rescripseram³, vel quid de scriptis vestris quae contra hereticos Agnoitas edidistis^s senserim vel cur tarde responderim^t. Sed isdem Abramius^u navigii necessitate compulsus diu perhibetur in Neapolitana^v civitate demoratus atque in eo sensu, quod^w dudum^x scripseram, ita rescribo: quia de doctrina vestra contra hereticos qui dicuntur Agnoitae 35

¹, ad se venientes q 3. ^m) quampiam q 1. ⁿ) suq iustitię R 1. ^o) suq q* 1. ^p) in cunctis q 1. ^q, et om. q 3.

X, 21 in titulo: patriarcha R 1. ^a) qui q 3. ^b) ecclę R 1. ^c) morem q 1. ^d) unanimitatem q*; unanimitatem q 1. ^e) Anatholius q* 2. 3. ^f) ut add. q 1. ^g) nonnulla q 1. ^h) terrenis om. R 1. ⁱ) ita R 1. q 1; nuntiaverat cet. ^k) causis q 3. ^l) contingit R 1. ^m) ita R 1; scit cet. ⁿ) que q* 1. ^o) potuisse q* 1. ^p) ex se corr. R 1. ^q) autem hos q* 2. 3. ^r) Abraham q* 1. ^s) edisti q* 1. ^t) responderimus q* 2. 3. ^u) Abrahamius q* 1. ^v) mea politana q* 1; Neopol. q* 2. 3. ^w) quo R 1. ^x) unum q* 1.

X, 21. De Eulogio cf. ep. V, 41 n. 1) Similia saepe occurrunt, e. g. in ep. VI, 58. Cf. ep. V, 36 n. 1. 2) Cf. ep. X, 14 n. 3. 3) Scil. ep. X, 14; quam cf.

fuit, valde quod ammiraremur^y, quod autem displiceret, non fuit. In eodem autem sensu iam dudum communi filio nostro Anatolio^z diacono plurima scripseram. Ita autem doctrina vestra per omnia Latinis patribus concordavit, ut mirum mihi non esset, quod in diversis linguis spiritus non fuerit diversus.

- 5 Nam hoc quod de ficulnea dixistis in eo sensu proprie beatus Augustinus^a loquitur, quia^b, cum evangelista subiunxit: 'Nondum enim erat tempus ficorum', aperte cognoscitur, Marc. 11, 13. quod per ficum Dominus fructum in synagoga quaesierat, quae folia^c legis habuit, sed^d fructum operis non habebat. Non enim poterat creator omnium nescire, quia fructum^e ficus non habuit, quod, dum tempus ficorum non esset, omnes poterant scire. De eo vero quod scriptum est, quia 'diem et horam neque filius neque angeli sciunt', omnino Marc. 13, 32. recte^f vestra sanctitas sensit, quoniam non ad eundem filium iuxta^g hoc quod caput est, sed^h iuxta corpus eius, quod nosⁱ sumus, estⁱ certissime referendum. Qua de re in multis locis isdem beatus Augustinus^k eo sensu utitur^l. Dicit quoque et aliud, quod de eodem filio possit intellegi, quia omnipotens Deus aliquando more loquitur humano, sicut ad Abraham dicit: 'Nunc cognovi, quia^m times Deum', non quia se Deus tunc Gen. 22, 12. timeri cognoveritⁿ, sed quiaⁿ tunc eundem Abraham fecit agnoscere, quia Deum timeret. Sicut nos diem laetum^o dicimus^p, non quia ipse dies laetus est, sed quia nos laetos facit^q, ita et omnipotens^r filius nescire se dicit diem quem^s nescire^t facit, non quod^u ipse nesciat, sed quia hunc scire^v minime permittat. Unde et pater solus dicitur scire, quia consubstantialis ei filius ex eius natura, qua^w est super angelos, habet, ut hoc sciat, quod angeli ignorant. Unde et hoc intellegi subtilius potest, quia incarnatus unigenitus factusque pro nobis homo perfectus in natura quidem humanitatis^x novit diem et horam iudicii, sed tamen^y hunc non ex natura humanitatis novit. Quod ergo in ipsa novit, non ex ipsa novit, quia Deus homo factus diem et horam iudicii per deitatis suae potentiam novit, sicut et^z in nuptiis, cum mater virgo diceret vinum deesse^a, respondit: 'Quid mihi et tibi est, mulier? Nondum^b venit hora mea'. Ioh. 2, 4. Neque enim angelorum Dominus horae subiectus^c erat, qui inter cuncta^d quae^e creavit horas et tempora fecerat; sed quia mater virgo, cum^f vinum defuit, per eum miraculum fieri volebat, statim ei responsum est: 'Quid mihi et tibi est, mulier?' Ac si aperte diceretur^g: Unde facere miraculum possum, hoc mihi ex patre, non ex matre est. Ex matre enim mori poterat, qui ex natura patris miracula faciebat. Unde et in cruce positus eandem matrem moriens recognovit, quam discipulo commendavit dicens: 'Ecce Ioh. 19, 27. mater tua'. Ait ergo: 'Quid mihi et tibi est, mulier? Nondum venit hora mea'. Quod Ioh. 2, 4. est^h: In miraculo, quod ex tua natura non habeo, te minime recognosco. Cum hora mortis venerit, cognosco matrem, quia, unde mori possum, hoc ex te habeo. Itaque scientiam, quam ex humanitatis natura non habuit, ex qua cum angelis creatura fuit, hanc se cum angelis, quiⁱ creatura^k sunt, habere denegavit. Diem ergo et horam iudicii scit Deus et homo, sed^{l-m} ideo, quiaⁿ Deus est homo^m. Res autem valde manifesta est, quia, quisquis Nestorianus non est, Agnoita^o esse nullatenus potest. Nam

40 ^y) admiremur *q* 1. ^z) Anatholio *q* 3. *q** 2. 3. ^a) Augustinus *R* 1. *q* 3. *q** 1, sed corr. *R* 1. ^b) qui *R* 1. ^c) ex filia corr. *R* 1. ^d) et *R* 1. ^e) fructus *q**. ^f) recte om. *q* 1. ^g) verba iuxta usque sed om. *R* 1. ^h) non *q** 1 — In marg. hic fere add. rubro atr.: de die autem illa et hora et atr. nigro: N. I. *R* 1. ⁱ) et *q* 1. ^k) Agust. *q** 1. ^l) quod *R* 1. ^m) cognovit *q* 3. ⁿ) qui *q* 1. ^o) laetum diem *q*. *q** 1. ^p) ducimus *q** 1. ^q) fecit *q* 3. *q** 2. 3. ^r) in marg. add. II *R* 1. ^s) dum nos *q* 3. ^t) ita *R* 1. *q*; nesciri *q**. 45 ^u) quid *q** 1. ^v) ita *R* 1. *q** 1; sciri cet. et in sciri corr. *q** 1. ^w) que *q* 3. ^x) divinitatis *q** et in ras. *q* 1. ^y) hic in marg. add. III *R* 1. ^z) ei *q*. *q**. ^a) deesset *R* 1. *q** 1. ^b) non *q* 1. ^c) ex subtus corr. *q* 1. ^d) cunctas *q* 1. *q**. ^e) quas *q** 1. ^f) cum om. *q* 1. ^g) verba ac si a. dic. om. *R* 1. ^h) ergo *q* 3. ⁱ) qui om. *q** 1. ^k) creati *q* 3. ^l) sed om. *q** 1. ^m) verba sed usque homo om. *q* 1. ⁿ) quia om., sed suppl. *R* 1. ^o) agnotus *R* 1. *q* 3. *q** 1, sed corr. *R* 1; agnoitis *q* 1.

50 4) Cf. Augustin., in psalm. 6, 1. 34 serm. 2 v. 11. 12; 77 v. 7; 98 v. 3; de divers. quaest. 60. 65; de trinit. I, 12. De hac Gregorii doctrina cf. Lau l. l. p. 426 ss.

MENSE SEPTEMBRI INDICTIONE III.

XI, 1.

*Gregorius I. papa Palladium, presbyterum de monte Sina, detractorum invidiam
aequo animo ferre iubet. Mittit cucullam et tunicam.* 600, Sept. 1.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 153; q: cap. 153; P: cap. 27 et 54.

Edd. M: Lib. XI. ep. 2; G: Lib. VIII. ep. 45. — Iaffé Reg. 1791 (1351).

GREGORIUS PALLADIO PRESBYTERO DE MONTE SINA.

Epistolis^a dilectionis tuae susceptis filium meum Simplicium requirere^b curavi et,
qua^c temptatione^d tua caritas urgueretur^e, inveni, de qua^f tamen mei^g verbi conso-
latione non indiget^h, cum ipsa veritas dicat: 'Si patrem familias Beelzebubⁱ vocave-
runt^k, quanto magis domesticos eius?' Quae^l iterum dicit^m: 'Si de hoc mundo essetisⁿ, Ioh. 10, 25.
mundus^o quod suum erat diligeret. Sed quia de hoc mundo non estis^p, sed ego elegi
vos de mundo, propterea odit vos mundus', mundum videlicet corda carnalia designans^q,
quae diligunt mundum. Haec ergo^r cum perfecte scire te audiam, miror^s dilectionem
tuam verbis hominum^t contristatam^u. Inter verba enim laudantium sive^v vituperantium
ad mentem semper recurrendum est, et si in ea non invenitur bonum, quod de nobis
dicitur^w, magna tristitia generari^x debet; et rursus, si in ea non invenitur malum,
quod de nobis homines^y loquuntur, in magna debemus laetitia^z prosilire^a. Quid enim,
si omnes laudant^b et conscientia^c accusat^d? Aut quae^e debet esse tristitia^f, si omnes
accusent et sola conscientia nos liberos demonstret^g? Habemus Paulum dicentem:
'Gloria nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae'; Iob quoque dicit^h: 'Ecceⁱ
in caelo testis meus^j'. Si ergo est nobis^k testis in caelo, testis in corde^l, dimitte^m

Mense cet. et in codd. R. q. q 2. 3 et in codd. P exstat: cf. N. A. III, 588. Data ante mense add.
Pa. Pb 1. 2. 3. 4. — septimo Pa 1^l. 2. Pb 2^l; sept R 1. q. q* 2. 3; sept Pb 1. 6; sep Pb 3 — III q* 2. 3.*

XI, 1. Haec ep. in Pa 1. Pb 2. 3 bis transcripta est, n°. 27. 30. 27 = Pa 1. Pb 2. 3 et n°. 54. 2. 54
= Pa 1^l. Pb 2^l. Pb 3^l. Deest in q* 1. Exstat et in Pb 4. 5 et in q* 2. 3. — In titulo: Palladio q* 2. 3.
Pb 4. 5. Pa 1 in ind. — de monte Sina om. P; de m. Syna R 1. q* 2. 3. — In marg. lit. unc. add. Pa 2:
E. AD. G. — a) epistula Pa 1^l. Pb 2^l. 3^l. b) recurrere Pa 2. c) quia Pa 1. d) temptatio q* 2. 3.
sed corr. q* 3. e) urgetur q* 2. 3. Pb 4. 5; argueretur R 1. f) quia Pa 2. g) temptatione me
Pb 3^l. h) corr. ex indigis corr. 2 indigit Pa 1; indigit Pb 2. 2^l. i) Belzebub Pb 1; Belzebud Pa 1;
Belzebub Pa 1^l. k) vocaverint q 3. l) quia Pb 1. 2. Pa 1; qui Pb 4. Pa 2. m) dicitur Pa 1^l. Pb 2^l.
n) corr. ex estis corr. 1 Pa 1; fuissetis R 1. o) enim add. Pb 2^l. p) verba mundus usque estis add.
in marg. corr. 2 Pa 1. q) designaris q* 2. 3, sed in designari corr. q* 2. r) igitur R 1. s) minor
Pb 1. t) omnium Pb 2^l. u) contristatum Pa 1^l. Pb 2^l. v) ex sine corr. Pb 2^l m. post w) dicitur
om. Pa 1^l. Pb 2^l. x) magnam tristitiam generare Pa 1. 2; generare etiam Pb 1. 2. 3. 4. y) om. homines
Pa 1. 2. Pb 1. 2. 3. 4. z) magnam deb. laetitiam Pa 1. 2. a) prosilire Pa 1. 1^l. Pb 2. 2^l, sed corr. Pb 2^l.
b) laudant R 1. Pa 1. 1^l. Pb 2. 2^l; laudabant Pb 1; laudent cet. c) conscientie R 1 — nos consc. Pa 2 —
conspiciant Pb 1. d) ita P; accuset cet. e) quod Pa 1. Pb 2^l. f) stristitia Pb 1. g) demonstretur,
signo interrogationis corrupto Pa 2. h) dicitur Pa 1^l. Pb 2^l. i) add. et conscius meus in excelsis Pa 2.
k) om. nobis Pa 2. l) om. testis in corde Pa 2. m) demitte Pb 2^l; demite Pa 1^l.

XI, 1. Cf. ep. seq., quacum haec transmissa esse videtur per Simplicium.

stultos foris loqui quod volunt. Quid aliud detrahentes faciunt, nisiⁿ in pulverem sufflant atque in oculos suos terram excitant^o, ut, unde plus detractionis^p perflant^q, inde magis nihil veritatis videant^r?

Vocandi tamen sunt etiam ipsi, tranquille^s ammonendi^t, eisque satisfieri modis
Matth. 17, 27. omnibus debet^u, scientes, quod de Iudaeis^v veritas dicit: 'Ne forte scandalizemus^w eos'. 5

Si autem^x satisfieri sibi ex veritate noluerint^y, habes consolationem, quam in sancto
Ibid. 18, 12. evangelio aspicias^z, quia cum Domino^a dictum fuisset^b: 'Scis, quia audito hoc^c verbo
Ibid. v. 14. scandalizati sunt', respondit: 'Sinite^d illos, caeci sunt^e, duces caecorum'. Paulus
Rom. 12, 18. quoque apostolus ammonet dicens: 'Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus
hominibus pacem habentes'; dicturus: cum omnibus pacem habeamus, quia^f hoc diffi- 10
cile esse prospexit^g, praemisit: 'Si fieri potest'; sed tamen adiunxit^h, quod^{i,k} possit
fieri^l, cum dicit^l: 'Quod ex vobis est^m'. Quia, si nos in mente caritatem erga odientes
servare cupimus, etsi illi nobiscum pacem non habentⁿ, nos tamen cum illis sine dubio
Prov. 4, 23. habemus^o. In omnibus ergo^p, fili dilectissime^q, cor custodi, sicut scriptum est: 'Omni
custodia serva cor tuum^r, quia ex ipso^s vita procedit'. 15

Haec breviter pro caritatis commemoratione^t rescripsi. Sed peto, ut pro me
orare debeas, quatenus omnipotens Deus^u et a^v malignis^w me^x spiritibus et a perversis
hominibus custodire dignetur^y, quia in hac vitae meae peregrinatione mala me simul
Ps. 87, 17 s. et multa^z circumdant, ita ut^a cum^b psalmista iure dicam^c: 'In me pertransierunt irae
tuae, et terrores^d tui conturbaverunt me. Circumdederunt^e me sicut aqua tota die^f, 20
circumdederunt me simul'. Caelestis gratia et nos in urbibus et vos in^g heremo pro-
tegit, quia antiquus hostis terrarum locis a temptatione non excluditur, quia, si in
paradiso hominem stravit^g, qui^h locus esse extra paradisumⁱ potest, in quo mentes
hominum penetrare non valeat? In sola ergo^k creatoris nostri protectione fidendum^l
Ps. 70, 3. est, cui ex intimo corde^m clamemus: 'Esto mihi in Deum protectorem et in locum 25
munitum, ut salvum me facias'.

Transmisimus vobis de benedictione sancti Petri apostoli cucullamⁿ et tunicam,
quae ea^o, petimus, caritate^p suscipe^q, qua a nobis transmissa^r sunt.

Data^s die Kalendarum Septembrium^t indictione IIII.

ⁿ) ni Pb2^l, sed m. post. corr. ^o) exercitant Pa1^l. 2^l, sed corr. Pb2^l. ^p) detractiones R1. q*2. 30
q3. Pb2^l, sed corr. Pb2^l; detractione Pa2; detractationis Pb2. ^q) perflant q3. q*2.3. Pa2; perfluant
cet., sed corr. 2 Pa1. ^r) vedeant Pb1; videat Pb2^l. ^s) ipse tranquilli Pb1; ipsae tranq. Pa1. 1^l.
Pb2. 2^l; ipsi et tranq. q3. ^t) ammonendo Pa2. ^u) debetur Pa2. ^v) his (pro Iudaeis) q3. q*2.
^w) scandalizamus Pb1. ^x) hoc Pa1^l. Pb2^l. ^y) ex veri noverint Pa1^l. Pb2^l. ^z) conspicias q3.
^a) dō Pb2^l. ^b) esset Pa2. ^c) hoc om. Pa2. Pb4. ^d) corr. ex responde sinete Pa1 corr. 1. 35
^e) et add. R1. ^f) quia om. Pa1^l. Pb2^l. ^g) perspexit P. ^h) si tamen adi. Pb2^l; si tunc xit
(om. sed tamen) Pa1^l. ⁱ) verba quod usque dicit om. Pa2. ^k) si add. Pb4. ^l) fieri possit Pa1.
Pb1.2; posset f.Pa1^l. ^m) est ex vobis Pa1^l. Pb2^l. ⁿ) non hab. pacem q3. ^o) habeamus q3.
^p) igitur Pa2. ^q) ex filii dilectissimi corr. Pa1 corr. 1; filii dilectissimi Pa1^l. Pb2^l, sed corr. Pb2^l;
filii kmē Pa2. ^r) tuum cor R1. q3. ^s) ipsa Pa1. Pb1. ^t) comm. car. Pb2. Pa2. ^u) deus om. 40
Pb2^l. ^v) a om. Pa1^l. ^w) malis q*2.3. q3. ^x) me om. Pa1^l. Pb2^l. ^y) dignet Pa1^l. Pb2^l, sed
corr. Pb2^l. ^z) et multa om. R1. ^a) ut om. R1. ^b) cum om. Pa2. ^c) dicamus q*2.3. q3.
^d) torrentes, suprascr. vel terrores q3. ^e) verba circumded. usque die om. Pa1, sed in marg. add. corr. 2.
^f) in om., sed post. add. R1. ^g) homine stratum Pa1^l; hominem stratum Pb2^l. ^h) quis Pb1. 2. 4.
Pa2. ⁱ) locus extra p. esse Pa2. ^k) ex solo erga corr. Pb2^l. ^l) confidendum Pa2. ^m) cordis 45
q*2.3. ⁿ) ex cuculum corr. Pb1. ^o) ea om. Pa2. ^p) susc. car. Pa2. ^q) in suscipi (ita
q*2.3. q3) corr. R1 in marg. ^r) transmissi R1. ^s) Data etc. ad ep. seq. trahunt codd. Pb; om. R.
q. q*. P^l. ^t) sept vel sēp abbr. codd.

1) Cf. ep. V, 41 p. 333 l. 15 ss.

XI, 2.

Gregorius I. papa Iohanni, abbati montis Sinai, ad instruendum hierocomium, quod a quodam Isauro illic constructum est, varia dona mittit. 600, (Sept. 1.)

Codd. P: cap. 28.

Edd. M: Lib. XI. ep. 1; G: Lib. XII. ep. 16. — Iaffé Reg. 1792 (1350).

GREGORIUS IOHANNI ABBATI MONTIS SINAE.

Sanctitatem vitae tuae^a humilitatis tuae testatur epistola^b, unde omnipotenti Deo magnas gratias agimus, quia adhuc esse cognoscimus, qui^c pro peccatis nostris^d valeant exorare. Nos enim sub colore ecclesiastici regiminis mundi huius fluctibus volvimur^e, qui frequenter nos^f obruunt, sed caelestis gratiae manu protegente de profundo relevamur. Vos ergo, qui in tanta quietis vestrae serenitate tranquillam vitam ducitis et securi quasi in litore statis, nobis navigantibus aut potius naufragantibus^g orationis vestrae manum tendite et conantes ad terram viventium pergere quantis potestis precibus adiuuate^h, ut non solum de vestra vita, sed etiam de ereptione nostra mercedem in perpetuumⁱ habere valeatis. Sancta trinitas dilectionem tuam suae protectionis dextera protegat detque tibi^k commissum gregem^l orando, ammonendo^m, exempla boni operis ostendendo in suo conspectu recte pascere, ut ad aeternae vitae pascua valeas cum ipso quem pascis grege pervenire. Scriptum quippe est: 'Oves meaeⁿ venient et pascua invenient'¹. Quae^o videlicet pascua^p tunc invenimus, quando huius vitae hieme carentes de aeternae vitae quasi de novi^q veris veritate^r satiamur.

Filio nostro Simplicio renuntiante cognovimus lectos^s vel lectisternia in hierochomio^t, quod a quodam^u illic Isauro constructum est, deesse. Propterea^v transmisimus lenas xv, racanas^w xxx, lectos xv; pretium quoque de emendis culcitis vel naula dedimus; quae dilectionem tuam petimus non indigne suscipere et in loco quo transmissa sunt^x praebere^y.

XI, 3.

Gregorius I. papa Ecclesii, episcopi (Clusini), valetudinem dolet; de quodam non temere electo gaudet; equum dono mittit; de latorum praesentium causis et de ecclesiis visitandis addit. 600, Sept.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 154; q: cap. 153.

Edd. M: Lib. X. ep. 46; G: Lib. VIII. ep. 46. — Iaffé Reg. 1793 (1330).

XI, 2. Nota datum, quod ad hanc ep. trahunt Pb, ad ep. praecedentem pertinere. — Sinai Pa 1 in ind. Pb 1 in ind.; Synai indices Pa 2. Pb 3, 4; Synae P* 1. ^a) et Pa 2. ^b) epistola om. Pa 2. ^c) quia Pb 3. ^d) nostris pecc. Pa 2. ^e) hic desunt aliquot folia in Pb 2, usque ad ep. XI, 46 in f. ^f) nos frequenter Pa 2. ^g) verba navigant. et potius om. et naufrag. in navig. corr. Pb 4. ^h) iuvate Pa 2. ⁱ) perpetuo, om. habere Pa 2. ^k) ut Pa 2. ^l) gregem om. Pb 4. ^m) commonendo Pb 1. ⁿ) me Pb 1. ^o) quia Pa 2. ^p) pascue Pb 1 — tunc pasc. Pa 2. ^q) no Pb 4. ^r) ita codd. n.; viriditate scr. edd.; hereditate coni. Mommsen. ^s) lectos om. Pb 3. ^t) hierichomio Pb 4; gerontocomio edd. ^u) quendam Pb 4. ^v) ex proptere corr. Pb 1; praeterea Pb 4. ^w) ita Pb 1. 4 et ex caucanas corr. Pb 3; racanas Pa 1; raganas Pa 2. ^x) sunt transm. Pa 2. ^y) praebere Pb 3.

XI, 2. De Iohannis Climaci vita et operibus cf. M. Raderi editionem apud Migne, patrol. Gr. t. 88 c. 585 ss. 1) Cf. Ioh. 10, 27 et 10, 9. 2) Hierocomium uno solo loco in A. SS. Febr. II p. 539 (not. a) male pro geroc. legi notat Ducange. Cf. ep. IV, 44 n. 2. 3) rachana = διεργωγὸς λιμάτιον ῥάκος, ῥάκη, ῥάχη: cf. ep. XI, 59 et Ducange h. v.

GREGORIUS ECCLESIO EPISCOPO.

Scripta fraternitatis vestrae suscipientes contristati sumus, quod vos per ea et graviter infirmatos et adhuc debiles esse cognovimus. Et licet sanctitatem vestram videndi^a desiderium haberemus, bene tamen fecistis isto^b vos illic tempore retinere^c, ne^d venientes hic de aegritudinis vestrae recidiva^e nobis tristitiam faceretis^f. 5

De episcopatu autem laudavimus, propter quod personam non temere elegistis, sed cauti^g, sicut decuit, extitistis^h. Venientibus enim vobis, si Deo placuerit, communi deliberatione tractabimusⁱ et quod utile visum fuerit Deo auxiliante disponemusⁱ.

Unum autem caballum vobis, qualem^k invenire potuimus^l, de benedictione sancti Petri transmisimus, ut habeatis, cum quo post infirmitatem vectari possetis. 10

De causis vero pro quibus latores praesentium hic venerunt quid actum sit, ipsorum omnia renuntiatione cognoscetis^m. Praeterea ecclesiisⁿ ad quas sine labore potestis accedere fraternitas vestra officium^o visitationis impendat, ut hi^p qui illic^q Deo propitio baptizantur inconsignati non debeant remanere.

XI, 4.

Gregorius I. papa Leontium exconsulem, quod Libertinum, virum magnificum, a se 15 commendatum, libertate privaverit, vituperat. Quamquam cautio, qua ad praeturam ille accesserit, et glorioso Palatino patricio et consiliario suo Theodoro, viro magnifico, et sibi ipsi execrabilis apparuerit, tamen a tota provincia eundem Libertinum gratiarum actione honoratum esse. De iudiciis mansuete agendis monet. Alia quoque ut corrigantur, petit. 600, Sept. 20

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 155; q: cap. 154.

Edd. M: Lib. X. ep. 51; G: Lib. VIII. ep. 51. — Iaffé Reg. 1794 (1336).

GREGORIUS LEONTIO EXCONSULE.

Cautionis^a exemplar Libertini^b viri magnifici^c ad me^d studuit gloria vestra trans- mittere, quatenus mihi ostenderet, cum qua obligatione^d vel mente ad praeturae^e digni- 25 tatem isdem Libertinus accesserit. Quae a glorioso fratre meo Palatino patricio² vel consiliario meo viro magnifico^f Theodoro³ relecta mihi suptiliter^g insinuata est atque execrabilis et mihi et cunctis apparuit, qui cognoscere valuerunt. Sed debeat^h gloria

XI, 3 in titulo: ecclesie R 1. R 1; Eudasio Vat. A (ed. M); Eulogio ed. G. — Syon add. R* 1. a) ex vivo corr. q 1. b) istos q* 2. 3, sed corr. q* 2. c) continere q*. q. d) non q 3. e) ita q 1 (cum 30 Vat. E. F. sec. ed. M); recidium a R 1; recideva q* 1; recidivam q* 2. 3. q 3; molestia add. edd. — aegritudine vestra recidiva Vat. D (ed. M). f) fateretis q 1. g) ex cautis corr. cautiis q 1. h) ex tractamus corr. R 1. q 1. i) disponimus R 1. q 1. q* 1, sed corr. R 1. q 1. k) quare q 1. l) verba qual. inv. pot. post transmisimus transponit R 1. m) ex cognoscitis (ita q) corr. R 1. n) eccles R 1. q 1; ecclesiq q 3. o) officii q 1. q* 1. p) hic q* 1. q) licet R 1. 35*

XI, 4 in titulo: ex consul q; exconsuli q. R* 1. a) et add. codd. b) verū R 1; om. haec verba q. q*. c) me om. R 1. d) oblatione q*. q 3. e) præturię q 1; prefecture q* 2. 3. f) vermē R 1. g) salubriter q* 2. h) debet q. q* 2. 3.*

XI, 3. De Ecclesio, ep. Chusino, cf. ep. X, 13 n. 1) De episcopatu Balneoregiensi agi videtur: cf. ep. X, 13 n. 4. 40

XI, 4. De Leontio cf. ep. VIII, 33 n. 1) De Libertino expraetore agitur: cf. ep. III, 37 n. IX, 4 n. 3. An idem fuit, cuius mentio fit in ep. VII, 19 (n. 6). IX, 5 (n. 5). IX, 28? Quam cautionem dederit, dubito; fortasse de suffragio promisso: cf. ep. V, 38 p. 324 n. 3. 2) De Palatino, quem, quo munere functus sit, nescimus cf. ep. IX, 44 n. 8 et IX, 5 n. 4. 3) De Theodoro cf. ep. III, 18 n.

vestra meminisse, quia numquam meas epistolas pro commendatione alicuius accepit, nisi ut protectionem vestram favente iustitia praestaretis. Et quia de eodem Libertino tota simul provincia gratias referebat, indicavi. Nam vel quis esset vel quales causas habuerit, neque umquam professus sum neque¹ hactenus suptiliter^k scio. Nam si et
 5 in ista^l causa cautionis^m culpabilis invenitur, de aliis causis quidⁿ pro se alliget, nescio; unum tamen hoc bene atque constanter novi, quia, et si quam^o rebus publicis fraudem fecit, substantia eius caedi^p debuit, non libertas. Nam in hoc, quod liberi caeduntur^p, ut taceam, quod omnipotens^a Deus offenditur, ut taceam, quod^a vestra opinio vehementer gravatur, piissimi tamen imperatoris^r nostri omnino tempora^s fuscantur. Hoc enim
 10 inter reges gentium et^t imperatorem^u Romanorum distat, quia reges gentium^t domini servorum sunt, imperator vero Romanorum dominus liberorum^u. Unde et vos, quicquid agitis, prius quidem servata iustitia^v, deinde custodita per omnia libertate agere debetis^w. Scriptum est: 'Quod tibi non vis fieri, vide, ne ipse alteri feceris'^x. Et per Tob. 4, 16. semetipsam veritas dicit: 'Quae vultis, ut faciant vobis homines, et vos eadem facite^y illis'. Libertatem ergo eorum qui vobis in discussione commissi sunt vestram specia-
 15 liter^y attendere debetis; et si ipsi a maioribus vestris iniuriari libertatem vestram^z non^a vultis, subiectorum vestrorum^a libertatem honorando^b custodite. Scimus enim qui dixit: 'Caelum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt'. Cuius quia^c verba^y Matth. 24, 35. non transeunt, sed per omnia implentur, metuamus, quod iterum^d dicit: 'In qua men-^y Matth. 7, 2. sura^e mensi fueritis, in ea metietur^f vobis'. Quid autem gloria vestra existimat, quia^g, si superbe, si crudeliter agimus, despecto Deo^h nobis hominesⁱ placamus? Nullo modo. Nam ipse qui^k despicitur eum contra nos quem despecto Deo placareⁱ volumus irritat. Curemus ergo per omnia placere Deo^m, qui potens est etiam iratos homines ad man-
 20 suetudinem reducereⁿ. Nam, sicut dixi, etiam mansueti homines indignante Deo ad iracundiam provocantur.

Si autem dicitur, quia sine verberibus atque terroribus fraudes^o publicae inveniri non possunt^p, hoc admittere poteram, si in ratiocinorum causa domnus^a Leontius non venisset^r; nam verum est, quia illi solent manibus excedere, qui^s in sensu et in lingua deficiunt. De qua re mihi^t vestra se^u gloria non valet excusare. Nam vel quae
 25 auditis vel quid^v dicitis suptiliter exquirens inveni^w, quia homines sine causa caeditis^x, qui^y auxiliante Deo verbis agere omnia potestis.

De causis vero eorum quos discutitis^z verum fateor, quia multa audiens quae^a numquam^b ante cognovi vehementer erubesco. Unde et vobis et^o piissimo domno^d imperatori taceo. Nam si mihi constare potuisset, quia iustas causas de suis rationibus
 30 haberent, et prius per^o epistolas vos pulsare habui et, si auditus minime fuisset, serenissimo domno imperatori suggererem. Sed quia mihi de eorum rationibus nihil constat, ideo, sicut dixi, et vobis et piissimo principi hactenus nihil dico. Turpe est enim

¹) neque R1. q3; nec cet. ^k) simpliciter q*2; suppliciter q3. ^l) iusta q*1; ista in ras. q*2.
^m) causationis q*2. ⁿ) qui q3. ^o) ita R1. q1; in add. q*. q3. ^p) ced. codd. n. ^q) verba omni-
 40 potens usque quod om. R1. ^r) imperatores q*. ^s) omni tempore q*. ^t) verba et usque gentium om. R1. ^u) ita q*2.3; imperatorum q1. q*1. ^v) iustia R1. ^w) debeatis q*1. ^x) facias q3.
^y) ex spirital. corr. q*2. ^z) vestram lib. q*1. ^a) verba non usque vestrorum om. q*1. ^b) honoran-
 dam q3. ^c) qui R1. ^d) item q*1. ^e) mesura R1. ^f) in eam et eicietur q*1; in ea mentietur
 45 de q1. ^g) qua R1. ^h) despectu (om. deo) q3. ⁱ) ita R1; hominem cet. ^k) qui post. suprascr. R1.
^l) ita q*2.3. q3; placere R1. q1. q*1. ^m) placare deum R1. ⁿ) adducere R1. ^o) fraude q*1.
^p) possumus R1. ^q) dominus q*2.3. ^r) invenisset R1. ^s) quod R1. ^t) mi q1. ^u) s q1.
^v) que q*. q3. ^w) invenit R1. ^x) ita q*1; cecidistis q3; ceditis cet. ^y) quia codd. n. praeter q3.
^z) verba qui usque discutitis om. q*1. ^a) quae om. R1. ^b) non michi quam R1; quam q. ^c) vobis
 et om. R1. ^d) domno om. q3; domni q*2.3. ^e) per om. q*1.

50 ⁴) De hoc loco cf. Gregorovii Gesch. d. St. Rom im Mittelalt. II⁴ p. 49 s. Eadem repetit noster in ep. XIII, 34.

me^f defendere, quod prius mihi non^g constiterit iustum esse, quia ego homines propter iustitiam diligo, non autem^h iustitiam propter homines postponoⁱ.

Ita ergo age, gloriose fili, ut in^k actione commissa prius illum habeas placatum, qui continet omnia, ac deinde serenissimi^l principis utilitatem cum omni sollicitudine impleas. Nam et^m in eius actione, a quo tibi commissa est, esse negligentem nonⁿ sine peccato existimo. Sed quia omnipotente Deo largiente^o idonea est vestra sapientia et rationes^p vigilanter ac suptiliter exquirere^q et Creatoris^r vobis iudicium per mansuetudinem placare, quotiens ira^s animum invadit, mentem edoma^t, vince te ipsum. Differ^a tempus furoris; cum tranquilla mens fuerit, quod placet iudica. Ira enim in vindicta malorum sequi^v debet rationem^w animi, non praeire, ut quasi ancilla iustitiae post tergum^x veniat et non lasciva ante faciem prorumpat. Aliquando vero ostendenda est et non exhibenda, aliquando exhibenda est, sed numquam sequenda. Quando enim in executione^y iustitiae placata mente^z irascimur^a, iracundiam et non sequimur^b et^c exhibemus. Ira enim, quae animum perturbat, quanta consideratione cavenda est!

Iac. 1, 19. De qua scriptum est: 'Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum et tardus ad iram. Ira enim viri iustitiam Dei non operatur'. Hinc rursum^d

Prov. 19, 14 scriptum est: 'Quis^e potens^f habitare cum homine^g, cuius spiritus facilis est ad irascendum?' Hinc iterum dicitur^h: 'Noli esse cum homine iracundo neque ambules cum viro furioso, ne forte discas semitas eius et sumas scandalum animae tuae'. Contra hancⁱ

Prov. 16, 32 in laude patientiae scriptum est: 'Melior est^k vir qui vincit iram, quam qui capit civitatem^l magnam'. Hinc David personam in se infirmorum^m sumens ait: 'Turbatus est prae ira oculus meusⁿ'. Atque ex ipsa perturbatione quid sequatur, adiunxit: 'Inveteravi inter omnes inimicos meos'. Ex ira quippe cum turbatus^o fuerit oculus cordis, inter inimicos nostros^p ad vetustatem reducimur, quia inter malignos spiritus ad vetustati^q hominis similitudinem revocamur. Cum igitur iram, quae cor permovet, sacra eloquia tot^r testimoniis detestentur, perpendamus, qua intentione debemus hoc vitium fugere, quod Deo iudice^s in testimonio illius totiens reprobat.

Alia^t quoque occurrit^u opinio, quia alii pro aliis gravantur^v et quibusdam, quae^w ex principali iussione expensa sunt, minime reputantur. Quod si verum sit^x, nescio. Si tamen ita est, hoc omnino facere et pro timore aeterni iudicii et pro ipsius humanae considerationis ratione minime^y debetis.

Ecce, gloriose fili, amore Dei tuoque provocatus cuncta quae sensi, cuncta quae^z audivi breviter indicavi. Sapientis autem viri est et breviter audita latius pensare et, quaeque Deo displicent, in celeritate corrigere^a. Omnipotens Deus caelestis^b vos gratiae protectione circumdet, ut hic vos et a pravis actibus et a perversis hominibus tueatur^c et apud nos postmodum in aeterna patria pia^d remuneratione laetificet.

^f) illa R 1; non om. est. ^g) non om. R 1 — non mihi q* 2. ^h) autem om. R 1. ⁱ) postpone q* 1; postponit q 3. ^k) in om. R 1. ^l) serenissimo R 1. ^m) et om. R 1. ⁿ) nos R 1. ^o) largiente q 1. ^p) ratio q 3. ^q) exquire q 3. ^r) creatori q 1. ^s) ira R 1. ^t) mente doma R 1. ^u) differt R 1; differt q* 1; in marg. add. Nota q 1. ^v) sed qui q* 1. ^w) ratione R 1; rationi q 1. ^x) post- 40 aequum q 1. ^y) executione codd. n. ^z) placamente q 1; placita mente q* 2. ^a) irascitur codd. n. ^b) irascitur R 1. ^c) et om. q* 2. ^d) rursus R 1. ^e) qui R 1. ^f) potest q*. q 3. ^g) homines R 1. ^h) aut q* 1. Nota pro furioso in marg. m. post. q 1. ⁱ) hac R 1. q* 1; hoc q 3. ^k) est om. q* 1. ^l) irascitur q* 1. ^m) infirmor q* 1. ⁿ) tuus q* 1. ^o) conturbatus R 1; si conturbatus q 3. ^p) irascitur om. q 3. ^q) veniunt R 1. ^r) tot om. R 1. ^s) iudex (om. deo) R 1. ^t) alio R 1. q* 1, 45 add. cum R 1. ^u) occurrit om. q 3. ^v) progravantur (om. aliis) q 1; graviter et suprascr. vel gravantur q 3. ^w) quum om. R 1. ^x) aut, sed in marg. add. vel sit q* 2. ^y) animum q 3. ^z) agi (in agis) cum, add. R 1. ^a) corrige R 1. ^b) caelesti q* 2. 3. q 1. ^c) tuatur q* 1. ^d) pia om. R 1.

XI, 5.

Gregorius I. papa Adeodatae, illustri feminae, reliquias expetitas mittit excusata retardatione. 600, Sept.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 156; q: cap. 155.

Edd. M: Lib. X. ep. 65; G: Lib. VIII. ep. 62. — Iaffé Reg. 1795 (1347).

GREGORIUS ADEODATAE INLUSTRI FEMINAE.

Ut moram in dandis reliquiis, quas gloria vestra^a petit, faceremus, non voluntate distulimus, sed praecedentis^b rei^c nos casus fecit ambigere. Deus autem omnipotens cordis vestri devotionem^d intuens miraculorum^e signis ammonentibus a vestra vos intentione fraudari non pertulit. Sed ideo desiderium vestrum modica voluit dilatione differri, ut docentibus miraculis et amor vobis cresceret^f in veneratione^g sanctorum^h et maior fieret exultatio gaudiorum. Quia ergo in affectuⁱ postulatae rei gloriae vestrae vota completa sunt, hortamur, ut cuius praedicatores colitis eius sollicite mandata^k servetis et, sicut religiosa devotione terrena sanctorum honoribus loca construitis, sic quoque cum eis mansionem vobis procurare in caelestibus festinetis, quatenus et hic illos in omnibus adiutores et in futura mereamini habere^l vita^m consortes.

XI, 6.

Gregorius I. papa presbyteris, diaconis et clero Mediolanensi concedit, ut, quem post dolendam Constantii mortem elegerint, Deusdedit, diaconus Mediolanensis, auctore Pantaleone notario suo, quem illuc transmiserit, episcopus ordinetur. Agilulfi regis epistola non turbentur; nam competitorem per Langobardos electum a se repudiari affirmat. Bono eos animo esse iubet, quia loca, unde possint alimenta S. Ambrosio servientibus clericis ministrari, non in hostium potestate, sed in Sicilia et in aliis reipublicae provinciis sint. Pantaleoni notario mandasse se addit de possessiunculis quondam Magno presbytero commissis et de aliis ecclesiae Romanae utilitatibus curam gerere. 600, Sept.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 157; q: cap. 158.

Edd. M: Lib. XI. ep. 4; G: Lib. VIII. ep. 65. — Iaffé Reg. 1796 (1376).

GREGORIUS PRESBYTERIS, DIACONIBUS ET CLERO MEDIOLANENSI.

Quantus^a nos de obitu fratris^b et coepiscopi nostri Constantii^l maeror afficiat, paginali explere locutione non^c possumus. Sed quam multa bona partes illae in uno

XI, 5 in titulo: illustri ex illustris corr. R 1. q 2; inlustris q. q* 1. 4. a) glę vrę R 1. b) precidentis R 1. c) re q* 1. d) vestra devotione q* 1. e) miraculo q 3. f) et add. q 3. g) benedictione R 1. h) scōs q* 1. i) effectu ed. M. k) mandatę q* 1. l) abe q* 1. m) vita mer. hab. q 3.*

XI, 6 in titulo: populo ante presb. add. R 1 — ppbbdd (pro presbyteris diaconis) abbreviant omnes codd. q. q* et R 1 — Mediolanens abbr. R 1, Mediolān q 1; Mediolanensis q*. q 3. R* 1 — ecclesiae add. R* 1. a) quantum q. q*. b) frī R 1. c) locutione, om. non R 1; locutionem, om. non q* 1. 2, sed corr. q* 2 in locutione.*

XI, 5. Haec epistula non concordat cum formulis Diurni de similibus rebus dictatis. De Adeodata cf. ep. VIII, 34 n.

XI, 6. Hanc ep. refert etiam Landulfus in Mediolan. hist. II, 9 (SS. VIII p. 48 s.). — Eandem superscriptionem habent ep. III, 29. XI, 11 sede vacante scriptae. 1) Ultimam epistolam Constantio misit noster m. Maio ind. III: ep. X, 11; eum III. die mens. Sept. obiisse referunt catalogi (SS. VIII p. 101 ss., Dümmler Gesta Bereng. p. 163), sedisse annos XVIII (l. VIII), sepultum esse „in Ienua in domo S. Ambrosii“.

REG. GREG. II.

homine perdiderunt, utinam vicinae^d repentina calamitate non^e sentiant! Nam quem ad modum sollicitus in^f ecclesiasticae regula^g disciplinae vel quam fuerit vigilans in tuitione civitatis vestrae, non habemus incognitum.

Sed quoniam obeunte pastore sine proprio vos esse non decet antistite, omnino grate suscepimus, quod Deusdedit diaconem vestrum ad episcopatus officium vos^h unanimes elegisse² Deo auctore signastis. Unde, quia bonorum studiorumⁱ desideria^k nulla debet tarditas impedire^l, vota in eo vestra complere cum Dei gratia festinamus. Et quia praedictus vir nobis non moribus, sed solum specie tenus notus est, oportet, ut, quanto^m in hac electioneⁿ non solum vestram utilitatem, sed etiam causam Dei agi cognoscitis, tanto debeatis esse solliciti; et si^o suptiliter requirentes, nihil est, quod ei¹⁰ ex ante acta vita criminis per sacros possit canones^p obviare aut si ad^q tenendam disciplinam vel exhibendum^r regimen idoneus repperitur atque cunctorum in eius, sicut scribitis, electione concordat assensus^s, divinitatis gratia suffragante eum^t praesentium scriptorum^u auctoritate sollempniter decernimus ordinari.

Illud autem quod vobis ab Agilulfo indicastis scriptum dilectionem vestram non moveat. Nam nos in hominem, qui non a catholicis^v et maxime a Langobardis^w eligitur, nulla praebemus ratione^x consensum³ nec, si^y alicuius praesumptionis usurpatione^z factus^a fuerit, in locum vel ordinem illum sacerdotis^b suscipimus^c, quia vicarius sancti Ambrosii indignus evidenter ostenditur, si electus a talibus ordinatur. Nec enim est, quod vos hac^d ex causa deterreat vel aliquam vobis necessitatem incutiat, quia, unde possint^e alimenta sancto Ambrosio servientibus clericis ministrari^f, nihil in hostium locis, sed in Sicilia⁴ et in^g aliis^h rei publicae partibus Deo protegente consistit. Ut igitur in ordinando eo qui a vobis electus est nulla possit mora contingere, Pantaleonem notarium nostrum transmisimus, qui eum, ut moris est⁵, adnitente^h consensus nostri auctoritate faciat consecrari. Cui etiam, quiaⁱ de^k possessiunculis quas Magnus quondam^l presbyter^m commissas habuerat vel de aliisⁿ ecclesiae nostrae utilitatibus curam gerere^o, vel quid^p agere debeat, in praesenti mandavimus, vestra se ei dilectio^q in omnibus devotam^r, ut decet^s, studeat exhibere.

^d) minime *Vat. D (ed. M.)* — velim ne conii. *Mommsen.* ^e) non *Vat. E. F (ed. M.)*, sed *om. codd. n.*; repentinam calamitatem *R 1. q 1. q* et *Vat. E. F (ed. M.)*. ^f) sollicitis sine *R 1.* ^g) regule ^h) nos *q* 1.* ⁱ) studiorum *om. q 1.* ^k) desiderii *q 1.* ^l) impendere *q 1.* ^m) quantum *q 1.* ⁿ) dilectione *R 1.* ^o) si *om. q 1.* ^p) canone *R 1.* ^q) sicut (*pro si ad*) *R 1.* ^r) exhibendam *R 1. q 1.* ^s) assensum *R 1. q* 1.* ^t) ita *q 1.* ^u) eam *R 1.* ^v) cum *cet.* ^w) scripturarum *q 3.* ^x) ad chatolicis *q* 1.* ^y) Long. *R 1.* ^z) nullam p. statione *R 1.* ^a) si *om. R 1.* ^b) usurpationis *R 1.* ^c) ita *R 1. q.* ^d) factum *q**. ^e) ex sacerdotem *corr. sacerdotum q 1.* ^f) suscepimus *q*. q 1.* ^g) sed *corr. q 1.* ^h) hanc *R 1.* ⁱ) ex hac *q*. q 3.* ^j) possit *q 1.* ^k) verba ministrari usque aliis *om. q 1.* ^l) in *om. q*. q 3.* ^m) ad mente *R 1.* ⁿ) quia *om. R 1.* ^o) de *om. q 1.* ^p) quod *R 1. q* 3.* ^q) quod *q 1.* ^r) quod *q* 1.* ^s) rasuram exhibet hoc verbo omisso *q* 2.* ^t) pñri *R 1. q 1.* ^u) pri *q**. ^v) aliq *R 1.* ^w) gere *q* 1* — curam gerere vel *del. Mommsen.* ^x) aliud, ut videtur, *add. q* 2. 3.* ^y) dilectatio *q* 1.* ^z) devota *R 1. q. q* 1.* ^a) docet *q* 1.**

2) *Deusdedit, episcopo Mediolanensi, missae sunt ep. XII, 14. XIII, 33; catalogi in n. sup. citati referunt cum sedisse a. XXVIII m. I d. XIV et obiisse III kal. Nov.; itaque consecratus esse videtur c. d. XV m. Sept. Cf. Oltrocchi, eccl. Mediolanensis hist. Ligustica (1795) p. 432 ss. 508 s.* 3) *Ex hoc loco apparet nullos cum Gregorii auctoritate episcopos intra fines Langobardorum existisse. — Cf. ep. III, 29 n. V, 18 n.* 4) *De patrimonio eccl. Mediolanensis in Sicilia sito cf. ep. I, 80 n. 1.* 5) *Cf. ep. XI, 14 et de electione et ordinatione episcoporum Mediol. in universum notam Ewaldi 8 ad ep. III, 29 et Wisbaum l. I. p. 44 s.* 6) *De Magno presbytero cf. ep. III, 26. 29.*

MENSE OCTOBRI INDICIONE III.

XI, 7.

Gregorius I. papa Innocentium, praefectum Africae, rogat, ne Victoris, episcopi Fausianensis, dioecesim contra edicti morem ab Africanis iudicibus vexari patiatur; duplicia tributa exigere vetet. 600, Oct.

5 *Codd. R: Indictio I—IV. cap. 158; q: cap. 157.*

Edd. M: Lib. XI. ep. 5; G: Lib. IX. ep. 1. — Iaffé Reg. 1797 (1352).

GREGORIUS INNOCENTIO PRAEFECTO AFRICAE.

Qui pravorum^a actuum eminentiam vestram^b vindicem esse desiderat, quid de^c aequitatis eius bono^d sentiat, aestimatis. Proinde reverentissimi fratris et coepiscopi nostri^e Victoris Fausianensis^f episcopi^g plenam vobis doloribus querellam deferimus, ut et^h malos abⁱ actione perperaⁱ corrigatis^k et oppressos ab iniustitia quam sustinent eruatis. Queritur siquidem suprascriptus^l frater noster^m multas in locis suis violentias multaque alia contra edictiⁿ 2 morem Africanos iudices exercere; denique ut duplicia illic tributa, quod auditu^o ipso intolerandum est, exigantur^s. Et quia huius mali emen-
15 datio^p vestrae specialiter auctoritatem dignitatis^q expectat, petimus, ut^r sup^utili indagatione perquirere et ita hoc Deo vobis debeatis imperante corrigere, quatenus afflictis pro mercede^r animae vestrae protectione iustitiae succurratis et huius emendationis exemplo alios a pravis de futuro actionibus arceatis.

XI, 8.

Gregorius I. papa Alexandro, praetori Siciliae, Iohannem diaconum, ad gubernandum ecclesiae Ravennatis patrimonium Siciliense, ne amplius decrescat, a Mariniano episcopo missum, commendat. 600, Oct.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 159; q: cap. 158.

Edd. M: Lib. XI. ep. 8; G: Lib. IX. ep. 4. — Iaffé Reg. 1798 (1358).

GREGORIUS ALEXANDRO PRAETORI SICILIAE.

25 Qui de filii^a caritate^b non dubitat, commendare ei quos diligit non recusat. Et ideo quia^c patrimonium ecclesiae^d Ravennatis quod in Sicilia^e constitutum est¹ ita

Mense cet.: octob. abbr. q, oct. q 1; octub. R 1 — ind. III om. R 1.*

XI, 7 in titulo: praefecto edd.; pbro R 1; p̄ro q 1; p̄ro q 1. 4. q 3; p̄bro q* 2. 3; ep̄o R* 1 et sec. ed. M. Vat. A; praetori Vat. B (ed. M.) — Africa q 1; Africano q* 1. 4. a) pravum q* 1. b) emi-
20 nentia q̄r q 1; eminentia q̄r q 1. c) quide q* 1. d) bonum R 1. e) verba nostri usque episcopi om. q* 2. 3. f) Fausianensis q 3. g) et ut q 1; et om. q 3. h) ab om. q* 1. i) perperam q 3; prava Vat. B (ed. M.); per opera cet. Vat. (ed. M.). k) corrigas q 1. l) ita q. q* 1.; sunt R 1; supradictus q* 2. 3. m) fraternitas q 3. n) ita q 1; dicti R 1. q* 1; diti q* 2. 3; om. hoc verb. q 3; Dei timorem vet. edd.; ed. tenorem con. Mommsen. o) auditu q 3; audito cet. codd. n., sed corr. R 1. p) enim datio q* 1.
35 q) et q*. q 3. r) merce q 1.*

XI, 8 in titulo: praetori q 1. q 3; PRA. ET R 1; p̄ret q* 4; pbro q 1; presbytero q* 2. 3 et Vat. A (ed. M.); prefecto R* 1. a) felici q 1. b) car. filii R 1. c) ex qui corr. q 1. d) ecla R 1. e) silicia q 1.*

*XI, 7. De Innocentio cf. ep. X, 16 n. 1) De Victore cf. ep. IV, 29 n. 1. IX, 202 n. XI, 12.
40 2) De edictis praefectorum agi videtur. 3) Cf. ep. I, 42. V, 38 n. 4 etc. 4) De competentia praefecti cf. librum meum Untersuch. etc. p. 35 ss. 93.*

XI, 8. Alexander, qui non nisi hic praetor appellatur, Libertino aut eius successori successit; sed fortasse idem adhuc in ep. IX, 54 vir magnificus solummodo dicitur (cf. ib. n. 2). 1) De patri-

dicatur deminutum, ac si nullus esset, qui illic utilitates ipsius agere potuisset, necesse^f fuit reverentissimum fratrem et coepiscopum nostrum Marinianum² de ordinando^g patrimonio ipso, ne amplius decresceret^h, cogitare. Ad cuius quia gubernationemⁱ Iohannem^k diaconem suum^l transmisit, paterno salutantes affectu petimus, ut ei tamquam^m a nobis misso, sicut de vobis confidimus, caritatem in omnibus impendatisⁿ.

XI, 9.

Gregorius I. papa Cononis, monasterii Lirinensis abbatis, virtutes per Menam, episcopum (Telesinum), praedicatas laudat. Columbum presbyterum commendat.

600, Oct.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 160; q: cap. 159; P: cap. 29.

Edid. M: Lib. XI. ep. 12; G: Lib. IX. ep. 8. — Iaffé Reg. 1799 (1360).

10

GREGORIUS CONONI ABBATI GALLIAE MONASTERII LIRINENSIS.

Praepositorum sollicitudo subiectorum cautela est, quia, qui^a super rem creditam vigilat, hostis insidias declinat. Quam autem sollers^b in regendis fratribus quantoque studio in eorum sis custodia vigilans, reverentissimo^c fratre et coepiscopo nostro^d Mena^e referente^f cognovimus^g. Et sicut nos audita^h decessoris tui incauta remissioⁱ 15 scopius contristavit, ita provisionis tuae sollicitudo laetificat, quia studii tui^j cautelam et tibi ad remunerationem et aliis ad utilitatis exemplum prodesse^k non dubium est.

Sed quia, quantum se adversarius noster^l ex omni parte^m praecaveriⁿ cognoscit^o, tanto per occulta quaerit disrumpere^p et repugnantem sibi callida nititur arte deicere^q, dilectionis tuae vigilantia ardentiori^r se^s semper cura succendat^t et ita cuncta Deo^u 20 adjuvante praemuniat, ut lupo saeviens huc illucque discurrens in^v oves dominicas ingrediendi locum non habeat². Eos ergo qui tibi commissi sunt^v a gula, a superbia, ab avaritia, a maliloquio et ab omni inmunditia redemptoris nostri suffragante^w gratia^x prohibere ac^y studii tui sit per omnia custodire, ut tanto^z tibi maior de commissa gubernatione merces adcreseat, quanto subiecti tui contra adversarii nequitias^a te fuerint 25 vigilante victores.

^f) nec R 1. ^g) ex ordinandi corr. q 1. ^h) ita R 1; decessere q 1. q* 1, sed corr. q 1; decessere, supruer. vel decideret q 3; deciderent q* 2. 3. ⁱ) gubernationi q 1. ^k) Iohs R 1. ^l) suum om. R 1. ^m) ut etiam quam R 1. ⁿ) ex impendatis corr. q 1.

XI, 9 om. q* 1. — In titulo: Conon q* 2. 3; Conon Pb 2 in ind. et Pb 3. 4; Canoni Pb 4 in ind. 30 Pb 4 abbatibus Pb 1. 6 — Galliarum Pb 4; Gallorum indic. Pb 1. 3. 4; Pb 1. 3. 6 et ind. Pb 2 abbr. Gall.; Pa 2 in ind. om. hoc verbum — monasterio R 1; monasterii q 3; montis cet. — Lirenensis P; Lirinensis R 1; Lirinensis q 3. q* 2. 3. ^a) qui om. Pb 3. ^b) sollicitus Pa 2. ^c) om. hoc verb. Pa 2. ^d) coep. n. et fratre Pa 2. ^e) Mena P; Menna R 1. q. q*. ^f) referente add. corr. 1 Pa 1. ^g) cognovi Pa 2. ^h) auditu a R 1; auditu q 3; audi ita Pa 2. ⁱ) tui studii Pa 2. ^k) prodiisse q 3. 35 ^l) avarius non aliter advers. Pa 2. ^m) in parate corr. Pa 2. ⁿ) ex praevicari corr. Pb 1; precavari R 1. ^o) ex cogitatione corr. Pb 1. ^p) ita Pa 1. Pb 4. q* 2. 3. q 3; q. discumbere Pb 1; queritis rapere R 1. ^q) corr. ²as delectur corr. 1 Pa 1. ^r) ardentioris Pb 1. ^s) se om. Pa 2. ^t) succedat R 1. ^u) in om. Pa 2. ^v) v. sint Pb 1; commissis (om. sunt) R 1; sunt commissi Pa 2. ^w) affragante R 1. ^x) gratia om. P; ante corr. redemptoris nostri in redemptore nostro corr. 1 Pa 1; redemptore nostro Pb. Pa 2. 40 ^y) a R 1. ^z) tanta Pa 2. ^a) adversaria nequitias q 3; nequitias adv. Pa 2.

nomen indicatus Iluvonn. in Sicilia agit Agnellus c. 111; rector eius commemoratur etiam ib. c. 31 et apud Martini in pop. dipl. n. 78. ²) De Mariniano cf. ep. V, 51 n. 5.

XI, 9 Ita Conone utique eius praedecessore cf. ep. VI, 54 n. 1) De Mena ep. „Telesino“, qui post 45 in sul a tunc Humum profectus est, ut se purgaret a criminibus, cf. ep. IX, 223 n. 1. XI, 15. 41. XIII, 7; Iohann (Idu Martini, Tullum) sedes eius episcopalis erat: cf. Gall. Christ. I c. 742. 2) Cf. Diurn. f. 46.

Itaque boni te^b dulcem, pravi sentiant correctorem^c. In qua videlicet correctione^d hunc esse ordinem noveris observandum, ut personam diligas et vitia^e persequaris, ne, si aliter agere fortasse^f volueris, transeat in crudelitatem^g correctio^g et perdas quos emendare desideras. Sic enim vulnus debes^h abscidereⁱ, ut non possis ulcerare, quod sanandum^k est, ne, si plus, quam res exigit, ferrum impresseris, noceas cui^l prodesse festinas. Ipsa enim in te dulcedo^m cauta sit, non remissa, correctioⁿ vero diligens sit^o, non severa. Sed sic alterum condiatur ex altero, ut^p et boni habeant^q amando, quod caveant, et pravi metuendo, quod diligant.

Haec, dilectissime fili^r, sollicite^s attende^t, studiose custodi^u, ut, dum tali moderatione Deo nostro incolumes quos^v suscepisti reddideris, in die aeternae retributionis eo dicente audire sis meritis^w: 'Euge serve bone^x et fidelis, quia in pauca fidelis^{Matth. 25, 21.} fuisti^y, supra multa^z te constituam; intra in gaudium domini tui.'

Filium praeterea nostrum Columbum presbyterum³, qui caritati^a tuae suis est^b meritis commendatus^c, in tua dilectione proficere optamus et ex nostra commendatione^d.

15 Data^e die^f ... kalendarum^g Novembrium^h indictione IIIIⁱ.

XI, 10.

Gregorius I. papa Serenum, episcopum Massiliensem, de imaginum eversione, a se iam dudum vituperata, reprehendit hortaturque, ut consternationem inde ortam compescat et malorum hominum societate absteineat. Quod de scriptis suis per Cyriacum quondam abbatem translatis dubitaverit, miratur. 600, Oct.

20 Codd. R: Indictio I—IV. cap. 161; q: cap. 160; P: cap. 53 (1).
Edd. M: Lib. XI. ep. 13; G: Lib. IX. ep. 9. — Iaffé Reg. 1800 (1361).

GREGORIUS SERENO EPISCOPO MASSILIENSI.

Litterarum tuarum^a primordia ita sacerdotalem in te^b esse benivolentiam^c demonstrabant^d, ut maior nobis fieret de fraternitate tua laetitia. Sed tanto^e eorum^f finis a suis dissensit^g initiis, ut^h non unius, sed diversarum esseⁱ mentium talis crederetur epistola. Ex illo autem, quod^k de scriptis nostris, quae ad te misimus, dubitasti^l

b) te om. P. c) correptorem Pb 1. d) correptione Pb 1. e) vita Pb 1. f) fort. ag. Pa 2.
g) correptio R 1. Pb 1. h) deb. vuln. Pa 2. i) absidere Pb 1. k) ita P; sanum cet. l) qui q 3.
m) dulcedo in te R 1. n) correptio Pb 1. o) si Pb 4. p) ut om. Pa 2. q) habent Pb 1.
30 r) dilectissimae filii Pb 1. s) sollicitatem R 1. t) corr. ex adtendite corr. 1 adtende Pa 1. u) custodite R 1. v) quod R 1. w) audiret is meritis R 1; a. merearis Pa 2. x) b. s. Pa 2. y) fuisti fidelis q 3. q* 2; om. fidelis R 1. z) multa om. R 1. a) caritatis Pa. R 1. b) e R 1; esse Pb 3.
c) commendator Pa 1. Pb 1. 3. d) ita R 1; verba et usque commendatione om. P; et extra commendationem q 3. q* 2. 3. e) data et cet. om. Pa 2, sed exhibent cet. codd. P; qui abbrev.: dat; ad ep. sequentem
35 haec trahunt codd. Pb. f) in die Pb 3. — Hic numerus, fortasse, ut Ew. coniecit, X deesse videtur; nam haec epistula, ut codd. R docent, mense Octobri scripta est. g) klr codd. n. h) novēb Pb 1. 6; novemb Pa 1; novembr. Pb 3. i) III Pb 3. 6.

XI, 10. Haec ep. in cod. Pb 2 prima est, in ceteris codd. P numero 53 signatur, deest in q* 1; recepta est etiam (nº. CXXXIX) in canonum collectionem, quae dicitur Hadriana aucta (cf. Maassen, l. l. p. 454. 461),
40 cuius codicem Monacensem 14,008 (= M) rogatu meo contulit v. d. Keyssner. Etiam in indice Gregorius ante titulum exhibent Pa 1. Pb 2. 3; ad Sereno Pb 2 in ind. — opo Sereno Pa 2 — Massiliensis R 1. q* 2. 3. q 3; Maxiliensis Pb 1. 6; Maxiliensi Pb 1 in ind. Pb 2. 3. Pa 1. 2 in ind.; Maxilensi Pa 1; Massiliensi Pa 2 — In marg. add. rubro de imaginibus scōrum R 1. a) tuarum om. R 1. M. b) inter Pb 1. c) bonevolentiam q 1. d) demonstrarent Pa 2. e) tanta P. M. f) in earum (ita q 1. Pa 2) corr. Pb 2. g) dissensit P. M. h) sed M. i) esse om. M. k) quē R 1. l) dubitastis Pa 1.

3) Columbus presbyter etiam commemoratur in ep. V, 17 in f.

XI, 10. De Sereno cf. ep. VI, 50 n.

quam sis incautus, apparuit. Nam si^m diligenter ea quae fraterno amore monuimus attendisses^a, non solum minime dubitasses^o, sed^p immo, quid te^q sacerdotali gravitate oporteret^r agere, cognovisses. Neque enim Cyriacus^a quondam^t abbas, qui scriptorum nostrorum portitor extitit^u¹, istius disciplinae vel eruditionis fuit, ut vel ipse aliud facere, sicut putas, auderet^v vel^w tu de eius^x tibi persona^y suspicionem falsitatis adsumeres^z. Sed dum^a monita salubria^b pensare postponis^o, contigit^d, ut iam^e non^f solum actu^g, verum etiam esses^h interrogatione culpabilis. Perlatum siquidem ad nos fueratⁱ, quod^k inconsiderato zelo^l succensus^m sanctorum imagines sub hac quasi excusatione, ne adorari debuissentⁿ, confringeres^o. Et^p quidem quia eas^q adorari^r vetuisses^s, omnino^t laudavimus, fregisse vero reprehendimus. Dic^u, frater, a quo factum^v sacerdote aliquando auditum^w est quod fecisti. Si non aliud, vel illud te non debuit revocare, ut^x despectis^y aliis fratribus solum te sanctum et esse^z crederes^a sapientem? Aliud est enim picturam adorare^b, aliud^c picturae historia^d, quid^e sit adorandum, addiscere^f. Nam quod legentibus scriptura, hoc idiotis praestat pictura^g cernentibus, quia^h in ipsa ignorantes videntⁱ, quod^k sequi debeant, in ipsa^l legunt qui litteras^m nesciunt; undeⁿ praecipue gentibus^o pro lectione pictura est. Quod^p magno-
pore u^q te^r, qui inter gentes habitas, attendi decuerat^s, ne, dum recto zelo incaute^t succenderis, ferocibus^u animis scandalum generares^v. Frangi^w ergo non^x debuit quod non ad^y adorandum in ecclesiis, sed^z ad^a instruendas solum modo mentes^b fuit nescientium collocatum. Et quia^c in locis venerabilibus sanctorum depingi historias non sine^d ratione vetustas^e admisit^f, si zelum discretionis^g condisses^h, sine dubio et ea quae intendebasⁱ salubriter optinere^k et collectum gregem non dispergere, sed^l dispersum^m potius poteris congregare, ut pastoris in te meritumⁿ nomen^o excelleret^p, non^q culpa dispersoris incumberet. Haec^r autem dum in hoc^s animi tui incaute^t nimis motus exsequeris, ita tuos^u scandalizasse^v filios perhiberis^w, ut maxima eorum pars a tua se^x

^m) quam si *Pa*; quasi *Pb 1*; quia si *Pb 2. M.* ⁿ) attendisse *Pa 1.* ^o) dubitasse *Pa 1.* ^p) sed *om. Pb. M.* ^q) de *Pa 2. Pb 2.* ^r) oportet et *Pb 1.* ^s) Ciriacus *Pa 1. Pb 2.* ^t) quod *R 1; om. quondam Pa*; quidam *Pb. M.* ^u) extat *Pa 2.* ^v) audire *R 1*; audiret *q 1*; avertat *Pa 1*; avertat *Pa 2.* ^w) studiolum *add. P. M.* ^x) tu de eius *R 1*; istud de eius *q 1*; istam de eius *q* 2. q 3*; haec verba *om. P. M.* ^y) personam *Pa 1*; personae *Pa 2*; personam *R 1. Pb. M.* ^z) assumeret *M.* ^a) *om. dum Pa 2.* ^b) salutis *Pa 2.* ^c) postpondi *R 1.* ^d) contingit *Pa 1.* ^e) ut esses iam *Pa 2*; ut et iam *q* 2.* ^f) in *add. R 1.* ^g) actum *R 1. Pa 1. M.* ^h) sed, *om. verum etiam esses Pa 2*; esse *pro esset R 1.* ⁱ) *add. sed Pa 1.* ^j) quod *om. M.* ^k) *add. rectitudinis Pa 2.* ^l) *suscensus Pa 1.* ^m) debeantur *Pa 2.* ⁿ) confringerem *Pb. Pa 2. M*; confringeris *R 1*; constringeres *Pa 1*; confreris *q. q* 2.* ^o) *add. si R 1.* ^p) quomodo *Pb 1.* ^q) adorare *P.* ^r) vetusti *Pa 2*; vetuisset *R 1.* ^s) *om. omnino Pa 2.* ^t) *om. dic Pa 2.* ^u) quo facto a *Pa 2*; a quo facto *q*; factum *om. M.* ^v) vel diacono factum *pro aliquando auditum Pa 2.* ^w) ut *om. P.* ^x) despectis *R 1. q 3*; disp. *cel.* ^y) esse *om. q* 2.* ^z) ita *M et ed. M.* ^a) credideris *q 3*; crederes et *q* 2*; crederis *cel.* ^b) adorare picturam *Pa 2.* ^c) *add. per q. q* 2. Pa 2.* ^d) historiam *codic. n., sed corr. Pb 2.* ^e) quod *M.* ^f) adducere *Pa.* ^g) ex picturis *corr. picturas R 1.* ^h) quae *Pa 2*; qui *Pa 1.* ⁱ) vident *om. Pa*; videant *R 1*; videns *M.* ^j) ita *R 1. q* 2. Pb 2. M*; quid sit *40* ^k) quod *Pa*; qui *Pb 1*; quid *cel.* ^l) ipso *Pa 1.* ^m) littera *Pa 1*; lite eras *M.* ⁿ) et *add. q.* ^o) gent. *prae. Pa 2.* ^p) quo *Pa 2.* ^q) a *om. P.* ^r) te *om. Pa 2.* ^s) attendi te quo erat *Pa 1*; attende quo erras *Pa 2.* ^t) qui tanto *R 1.* ^u) ferocioribus *q 3.* ^v) generaris *Pa 1. R 1. q 1*; generes *Pa 2.* ^w) frange *Pa 1.* ^x) non *om. Pa 1.* ^y) ad *om. R 1. q 1. q* 2. Pb 2. M, sed corr. Pb 2.* ^z) et *R 1.* ^a) ad *om. Pa, R 1.* ^b) instruendis n. m. mentibus *Pa 2.* ^c) que *Pa 1.* ^d) non desines *R 1.* ^e) vetustum *M.* ^f) amittit *Pb 1.* ^g) discretionis *R 1. Pa 2*; discretionem *Pa 1.* ^h) condis sub *R 1*; *condidisses Pa 2*; contendisses *M.* ⁱ) sine dubio etiam hic *add. q* 2. 3.* ^j) optineret *M.* ^k) sed *om. Pa 1.* ^l) dispersum *om. P. M.* ^m) intemeratus *Pa 2*; in te merito *Pb. M.* ⁿ) nomenque *q 3*; *numerus Pa 2.* ^o) excederet *R 1.* ^p) nunc *Pb 1.* ^q) ita *R 1. q. q* 2. Pa*; hinc *Pb. M.* ^r) haec *Pa 2.* ^s) incautem *R 1*; hinc autem *q 1. q* 2. M*; incautio *Pa 2.* ^t) ex ita vos *corr. q* 2, ex ut et* ^u) *vos Pa 2 m. 2*; ut et vos *Pa 1.* ^v) scandalizasses *R 1. M*; scandalizasset *Pa 1.* ^w) ex perhiberes *corr. q* 2*; *prohiberet in ras. M.* ^x) tua se *om. Pa 2.*

1) De Cyriaco abbate, qui m. Iulio ind. II. et ep. IX, 208 de eadem re ad Serenum scriptam et alias epistulas in Gallium portaverat, cf. ep. IX, 208 n. 1; fortasse mortuus est, antequam in Hispaniam venerat.

communione suspenderet⁷. Quando ergo ad ovile dominicum errantes oves adducas⁸, qui quas habes retinere^a non praeuales? Proinde hortamur, ut vel nunc studeas esse sollicitus^b atque ab hac^c te^b praesumptione compescas et eorum animos^d quos a tua disiunctos^e unitate^f cognoscis paterna ad te^g dulcedine^h, omniⁱ adnisi omnique^k studio revocare festines.

5 Convocandi enim sunt diversi^l ecclesiae filii^m, eisqueⁿ scripturae sacrae est testimoniis^o ostendendum, quia omne manufactum adorare non liceat^p, quoniam^q scriptum est: 'Dominum Deum tuum adorabis et illi^r soli servies'; ac^s deinde subiungendum^t, Luc. 4, quia^u quoniam picturas^v imaginum, quae^w ad aedificationem imperiti populi factae fuerant^x, ut nescientes litteras ipsam historiam^y intendentes, quid^z dictum sit^a, disce-
10 rent^b, transisse in^c adorationem videras, idcirco commotus es^d, ut eas imagines frangi^e praeciperes^f; atque eis dicendum^g: Si ad hanc instructionem, ad quam imagines^h anti- quitus factaeⁱ sunt, habere vultis in ecclesia^j, eas modis omnibus et fieri^k et haberi permitto^l; atque^m indica, quod non tibi ipsa visio historiae, quae picturaⁿ teste pande- batur, displicuerit, sed illa adoratio, quae picturis fuerat incompetenter exhibita^o;
15 atque in his verbis eorum mentes demulcens eos ad concordiam tuam^p revoca. Et si quis imagines facere voluerit, minime prohibe, adorare vero imagines omnimodis^q de- vita. Sed hoc sollicite fraternitas tua ammoneat^r, ut^s ex visione^t rei gestae ardorem compunctionis percipiant^u et in adoratione solius omnipotentis^v sanctae trinitatis^w humi- liter prosternantur.

20 Cuncta vero haec et^x amore sanctae ecclesiae et tuae fraternitatis loquimur. Non^y ergo ex mea correptione^z frangatur a zelo^a rectitudinis, sed magis adiuvetur^b in studio piaae dispensationis.

Praeterea^c pervenit ad nos, quod dilectio^d tua libenter malos homines^e in socie- tate sua recipiat^f, adeo ut presbyterum quendam^g, qui, postquam lapsus est et in suae^h adhuc dicitur iniquitatis pollutione versari, familiaremⁱ habeat^k. Quod quidem^l nos ex toto^m non credimus, quiaⁿ qui talem recipit scelera^o non corrigit, sed magis aliis^p talia perpetrare videtur^q dare licentiam. Sed ne forte aliqua^r tibi subreptione vel^s dissimulatione, ut a te reciperetur atque adhuc habeatur^t grate^u, suaserit^v, non solum

7) communionis responderet Pa 1; c. privaretur Pa 2. 8) adduces q. a) detinere P. M. b) verba
30 sollicitus usque te om. R 1. c) alia M. d) ut horum animas M. e) disiunctus Pb 1. f) caritate
Pa 2. g) cum tota (pro paterna ad te) Pa 2. h) dulcine M. i) omnia Pb 1. M. k) omniaque Pb 1;
add. et et om. verba omni usque omnique Pa 2. l) ita P; diversq R 1. M; dispersi q. q*. m) om.
filii M. n) eius qui R 1. o) testimonium R 1. Pa 2, sed corr. in testimonii R 1; testimonii q 1.
p) licet q. q*. q) quod Pa 1; quia Pa 2. r) ipsi R 1. q* 2. s) hec Pa 1. t) add. est Pa 2. M.
35 u) qui (pro quia) Pa 1; quoniam om. codd. v) pictura R 1. q. q*; picturas, ut videtur, Pa 1; picturae
Pb. M. w) quae om. Pa 2. x) ita Pa 1. Pb. M; fuerant factae R 1. q 1; fuerant facta q*, sed in fuerat
facta (ita q 3) corr. q* 2; factae sunt Pa 2. y) ex historias corr. R 1. z) ita Pa; quo Pb 1; quod
Pb 2. M; quia R 1. q. q*. a) est q 3. b) discerens M. c) que (pro in) Pa 2. d) commonemus
Pa 2; c. est M. e) verba frangi usque imagines om. R 1. f) praeciperis q. q* 2; preceperis q 3;
40 praecipueras Pa 1; perciperes Pb 1. g) est add. q 3. h) factae q 1. i) ecclesiis Pa 1. Pb. M.
k) offerri P. M. l) promittas M; permittas cet. codd. n. — Hunc locum ita exhibet Pa 2: eas imagines
quas confregisti easdem in ecclesia et haberi et offerri permittas, sicut consuetudo est antiqua. m) populo
add. Pa 2. n) scriptura Pa 2. o) exhibeat Pa 1. p) tuam conc. Pa 2. q) ita P. M; omnibus R 1;
modis omnibus q. q*. r) ammoveat Pb 1. s) ut post. suprascr. Pb 2. t) visionem (om. ex) Pa 2.
45 u) adorationem in compunctione aspiciat Pa 2. v) et in a. sollicitus omnipotens Pa 1; et oret sollicite omni-
potentem Pa 2; ei in adorationem (m. 2 suprascr.: unius, om. cet.) M. w) et sc̄ae trinitati Pa 2. x) et
om. Pa 2. y) nemo Pb; nemo enim (om. ergo) M. — Quod hic sequitur in Pa 2 vetustate corruptum et
post maxima ex parte alio folio absconditum est. z) correctione R 1. q 1; corruptione M. a) zelus
(om. a) Pa 2; ad zelo, sed corr. q* 2. 3. b) adiuvet Pa 1. Pb 1. c) propterea Pb 1. d) dilectione
50 Pb 1; dilectatio M. e) mal. hom. lib. q* 2. f) ex tua recipias corr. R 1. g) presbyter quēdam q 1.
h) sua Pb. M. i) familiarem ita tecum Pb 1; familiaritatem tecum Pb 2. M k) habeas R 1. q 3.
l) verba quidem usque quia om. Pa 2. m) tota M. n) scelere Pa 1. o) ab his M. p) verba
videtur usque vel om. Pa 1. q) aliquis Pb. M. r) haberetur Pb. M. s) atque grate Pa 1; grate q* 2;
grates R 1. Pb; gratis q 1. M; gratus q 3. t) adserat Pb. M.

hunc a^u te longius expellere, verum etiam excessus^v ipsius sacerdotali te^w zelo modis omnibus convenit resecare^x, alios vero, qui pravi^y esse memorantur, paterna adhortatione a sua pravitate compesce^z et ad viam^a stude^b rectitudinis revocare. Quod si, quod absit, salubri^c monitu^d eos videris in nullo^e proficere, et hos quoque^f curabis a^g te procul abicere, ne pravitates eorum ex eo, quod recipiuntur, displicere^h minime videantur etⁱ non solum ipsi^k inemendati^l remaneant, sed etiam eorum^m receptioneⁿ alii corrumpantur. Et considera^o, quam et hominibus execrabile et periculosum ante Dei sit oculos, si per^p eum a quo^q plectenda^r sunt crimina^s nutriri^t vitia videantur. Haec igitur, dilectissime^u fratrum^v, diligenter attende et ita agere stude, ut et^w pravos salubriter corrigas et scandalum de malorum^x societate^y filiorum tuorum^z animis^a non inducas^b.

XI, 11.

Gregorius I. papa presbyteris, diaconis et clero ecclesiae Mediolanensis scribit, agant, ut novo in Constantii defuncti locum episcopo substituto, Arethusa, clarissimae feminae, latricis praesentium, de legato a Laurentio episcopo ei eiusque coniugi et filiis relicto causa tandem terminetur. 600, Oct. 15

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 162; q: cap. 161.

Edd. M: Lib. XI. ep. 16; G: Lib. IX. ep. 10. — Iaffé Reg. 1801 (1364).

GREGORIUS PRESBYTERIS, DIACONIBUS ET CLERO MEDIOLANENSI.

Latrix praesentium Arethusa^a clarissima femina^b propter causam legati, quod ei coniugique vel filiis ipsius^c Laurentius reverendae memoriae episcopus vester^d reliquerat, diu apud nos est, ut recolitis, demorata. Unde scripta nostra recordandae^e memoriae fratri et coepiscopo^f nostro Constantio miseramus^g, ut cum ea sacerdotali studio causam ipsam definire iurgiorum cessante strepitu debuisset^h. Quod, sicut scire vosⁱ credimus, se et^k olim facere voluisse^l et^m adhuc facereⁿ tunc velle responderat. Sed quia latrix harum diu est in hac urbe demorata atque illuc distulit remeare, nunc^o usque decidi non potuit. Idcirco dilectionem vestram scriptis praesentibus^p adhortamur, ut memoratae mulieri illic venienti^q caritatem quam^r decet ecclesiae filiis^s impendatis^t et, cum auctore Deo^u ecclesia^v fuerit ordinata^z, id agatis, quatenus causa ipsa, quae

^a) ad Pb 1. ^v) excoelus R 1. ^w) te om. R 1. q 3. Pb 1. ^x) resecari Pb 1. M. ^y) pravis R 1. M. ^z) ita Pb. Pa 2. q 3. M; conpescat Pa 1; conpescere R 1. q 1. q* 2. ^a) vitam R 1. ^b) studii Pa 1. ^c) salubribus Pa 2. ^d) monito R 1; monitione Pb. M; moniti Pa 1; monitis Pa 2. ^e) in iniurio M. ^f) eos (om. et) quoque R 1, et eos q. M. ^g) ad Pb 1. ^h) displicere Pb 1. ⁱ) ut M. ^k) et n. s. ipsi om. Pa 1. ^l) inemendatiores q 3. ^m) eorum etiam R 1. ⁿ) corruptione M. ^o) considera Pb 1. q 1. M; considerate cet. ^p) si per om. Pa 1. ^q) quam Pa 1. ^r) plectanda Pb 1. ^s) crimina si Pa 2. ^t) nutri R 1. ^u) k. Pa 1; karissime Pa 2. ^v) fratrum q 1; fr̄ aure Pb. M; fr. curam Pa 1; fr̄ aurē curam Pa 2; frater cet. ^w) est q* 2; om. hoc verb. q. ^x) pravorum Pa 1. ^y) societata Pb 1. ^z) suorum Pa 1. ^a) con m r (ras. 4 litt.) nimis R 1; nimis Pa 1. ^b) dicas (om. non) R 1; non indicas q* 2. — amen add. Pb 1. M. — Pa 2 add.: data mens. sēp indictione (...?) —

XI, 11 in titulo: pp̄bb̄dd̄ abbr. R 1, pp̄dd̄ q. q; populo diaconib. R* 1 (cf. ep. XI, 6 tit.) — Mediolanensis R 1. q* 1. 2, sed corr. q* 2; Mediolanensi q 1. q* 3; Mediolanens q 3. ^a) Archusa R 1; ad rectus a q* 1. ^b) et f. R 1. q; d. f. q*. ^c) filii ipsius R 1; filius (om. ipsius) q* 1. ^d) nōr q*. ^e) recondandae q* 1. ^f) episcopo q 3. ^g) misereamus q 1. ^h) et add. R 1. ⁱ) si add. R 1. ^k) et om. q 3. ^l) verba voluisse usque facere om. R 1. ^m) voluisset et q 1. ⁿ) nam R 1. ^o) hoc verb. om. q* 1. ^p) venientem q* 1. ^q) tuam R 1. ^r) filios, ut videtur, R 1. ^s) impendite q* 2. 3. ^t) deo om. R 1. ^u) ecclē R 1.*

XI, 11. De hac superscriptione cf. ep. XI, 6 n. 1) De Laurentio, Constantii nuper mortui praedecessore, cf. ep. I, 80 n. 2) Cf. ep. XI, 6 n. 2. 45

tempore diuturno dilata est, ita sine mora aequitate^v servata debeat terminari, ut nec ante dicta femina amplius fatigari nec vos videamini contra ecclesiasticum propositum petentibus negasse quod iustum est.

XI, 12.

Gregorius I. papa Spesindeum, praesidem Sardiniae, hortatur, ut Victorem, episcopum (Fausianensem), in Christi fide inter barbaros et provinciales Sardiniae propaganda adiuvet. 600, Oct.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 163; q: cap. 162.

Edd. M: Lib. XI. ep. 22; G: Lib. IX. ep. 17. — Iaffé Reg. 1802 (1317).

GREGORIUS SPESINDEO PRAESIDI SARDINIAE.

Particeps procul dubio mercedis existit, qui bonorum se operum exhibet adiutorem. Quia ergo multi de barbaris et provincialibus Sardiniae ad christianam fidem dicuntur Deo propitio devotissime festinare¹, magnitudo vestra studium suum hac in causa decenter accomodet et fratri coepiscopo^a nostro Victori² in convertendis baptizandisque eis studiose concurrat, quatenus, dum de interitu multorum animae per baptismatis gratiam vobis fuerint solaciantibus liberatae, et apud^b homines laudem habere et apud omnipotentem Dominum, quod summopere studendum est, magnam mercedem possetis acquirere atque nos vobis gratias referentes magnitudini vestrae possimus modis omnibus existere debitores.

XI, 13.

Gregorius I. papa Ianuarium, episcopum Caralitani, laudat, quod virorum monasterium ex Epiphanii, lectoris defuncti, voluntate construi in eiusdem domo vetuerit propter adiacentem parthenonem. Mandat vero, ut monachos aut ancillis alio traductis collocet in earum domo aut in destituto Urbani monasterio foris civitate Caralitana. 600, Oct.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 164; q: cap. 163.

Edd. M: Lib. XI. ep. 25; G: Lib. IX. ep. 20. — Iaffé Reg. 1803 (1374).

GREGORIUS IANUARIO EPISCOPO CARALITANO.

Gratam nobis^a fraternitatis vestrae sollicitudinem fuisse cognoscite, quod^b pastoralis se^c vigilantia pro tutamine animarum, ut oportebat, exhibuit. Nuntiatum siquidem nobis est, quod in domo quondam Epiphanii^d lectoris ecclesiae vestrae^e idcirco secundum voluntatem ipsius monasterium construi vetuistis, ne^f pro eo, quod domus ipsa ancillarum Dei^g cohaerebat, deceptio exinde contingeret^h animarum. Et valde laudavimusⁱ, quia^k antiqui hostis insidias provisione congrua, ut decuit, praecavistis^l. Sed

^v) ex equitata corr. R 1.

XI, 12 in titulo: Spes in dñō q*2.3; Spesdeospes R*1; Spei in domino Vat. D (ed. M.) — presidis q*2.3, sed corr. q*2; om. hoc verb. R 1. ^a) et coepiscopo q 3. ^b) libera et aco ud q 1.

XI, 13 in titulo: episcopo om. q*2.3. ^a) vobis q 1. ^b) quos q 1. ^c) se om. q*1; e q 1 — pastoralis (ras.) evigilantia R 1. ^d) epiphania q*1; Epiphani q. q*2.3. ^e) vestrae om. R 1. ^f) non R 1. ^g) monasterio, ut videtur, add. q*1. ^h) contingeret q 1. ⁱ) laudabile R 1; laudavimus q*1. ^k) qui R 1. ^l) ex precadistis corr. R 1.

XI, 12. De Spesindeo cf. ep. IX, 195 n. 4 et de huiusmodi nominibus ep. VII, 32 n. 1. 1) De paganis in Sardinia cf. ep. IV, 23. 25. 2) De Victore, ep. Fausianensi, cf. ep. IV, 29 n. 1. IX, 202 n. XI, 7 n. 1. XI, 15 p. 275 n. 6.

XI, 13. De Ianuario cf. ep. III, 36 n. 2. IV, 8 ss. 1) Cf. ep. XIV, 2.

Reg. Greg. II.

quia perlatum ad nos est^m Pompeianam² religiosam feminam velle^a de eodem monasterio ancillas Dei tollere et per sua^o, unde tultae fuerant, monasteria revocare atque illic congregationem constituere monachorum, necesse est, ut, si impletum^p hoc fuerit, defuncti dispositio modis omnibus conservetur. Si vero factum hoc non^a fuerit, ne testatoris^r voluntas in totum videatur esse frustrata^a, volumus, ut, quia monasterium 5 Urbani quondam abbatis positum foris civitate Caralitana ita dicitur destitutum^t, ut ne unus quidem^u illic monachus remaneret^v, Iohannes^w, quem memoratus Epiphanius^x in monasterio^y, quod, sicut dictum est, in domo sua fiendum decreverat^z, abbatem esse constituit, si^a tamen nihil est, quod eum impediatur, abbas debeat ordinari^z atque reliquiae ibi, quae^b in domo antedicti Epiphanii^x condendae fuerant, recondantur et ei 10 modis omnibus applicetur, quicquid isdem Epiphanius^x in monasterio quod deputaverat aedificari contulerat^z, quatenus, etsi de loco propter suprascriptam^d cautelam voluntas eius disponitur^o, merces nihilominus inlibata servetur. Et haec quidem omnia fraternitas vestra una cum Vitale⁴ defensore^f disponat et ita^g ea utiliter studeat ordinare, ut, sicut de laudabili prohibitione, ita quoque de bona habere possit^h constructione mercedem. Ipsum vero monasterium licet fraternitati vestrae sit supervacuum commendari, 15 hortamurⁱ tamen ex abundantia, ut id salva iustitia, sicut vos decet, habeatis commendatum.

XI, 14.

Gregorius I. papa Pantaleoni notario mandat, Genuam proficiscatur, ubi et Deusdedit diaconum curet episcopum ordinandum et ecclesiae rationibus consulat. 600, Oct. 20

Codd. R: Indictio I—IV, cap. 165; q: cap. 164.

Edl. M: Lib. XI, ep. 3; G: Lib. IX, ep. 21. — Iaffé Reg. 1804 (1375).

GREGORIUS PANTALEONI NOTARIO.

Experientia tua praesenti auctoritate suffulta ad Genuensem^a urbem^b auxiliante Domino proficiscens Deusdedit diaconem ecclesiae Mediolanensis, si tamen a cunctis 25 electus est et nihil est^o, quod ei ex^d anteacta vita per sacros possit canones obviare, episcopum sollemniter faciat ordinari^o.

Praeterea quia multae illic ecclesiae nostrae utilitates sunt, quae Deo propitio porrigantur, sollicitum esse necesse est et ita omnia secundum capitularem subter adnexum¹ requirere utiliterque disponere, ut^f nulla^g te neglectus culpa respicere, sed 30 magis vigilanti Deo et^h hominibus valeat commendareⁱ².

^m) agnomens (pro ad nos est) R 1. ⁿ) vel q* 1. ^o) persona (pro per sua) R 1. ^p) impletum R 1. ^q) non om. q. q*. ^r) testatori q 3. ^s) frustrata q 1. ^t) destituti q 1. ^u) quidem om. R 1. q. ^v) remanere R 1. ^w) Iohem R 1. q. ^x) Ephiph. q* 1. ^y) immonast. q 1. ^z) decreveram R 1. ^a) constitutum sic R 1. ^b) ibidem q* 2. 3; ibi (om. quae) q 1. ^c) non tulerat q 1. 35 ^d) supradictam q 3. ^e) non disponitur edd.; deservitur vel sim. conl. Mommsen. ^f) ita edd.; defide R 1; huc verbi. om. q*. q. ^g) it q* 1. ^h) ex posset corr. R 1. ⁱ) hortamus q 1.

A 1, 14 in titulo: Pantaleoni q* 4. ^a) Genuensium q 3. ^b) urbem q* 1. ^c) et nihil est om. R 1. ^d) in ea om. q 3. ^e) ordinare q*. q 3. ^f) et q*. q. ^g) nullo q 1. q*; nullius q 3. ^h) ut q* 1. ⁱ) habent commendare q 1. 40

1) De Pompeiana eiusque monasterio cf. ep. I, 46, n. 1. 3) Fortasse de eodem abbate agitur in ep. XIII, n. 1) De Vitali cf. ep. IX, 2 n.

A 1, 14 Cf. ep. XI, a de eadem causa scriptam. — Dubito, an Ewald (ep. III, 40 n.) recte putet hunc Pantaleonem alium esse, alium Pantaleonem notarium in Siciliam missum (cf. ep. VIII, 26 n. 1).

1) Iussit De capitularibus cf. ep. I, 39^a, 1 (et IX, 131. XIII, 19). 2) Similia in Diurni f. 52 45 (perscriptum sunt iustorum in patrimonio).

XI, 15.

Gregorius I. papa Probo, abbati monasterii SS. Andreae et Luciae in synodo quinque episcoporum eius petitione per Paterium secundicerium relecta testamenti factionem concedit.
600, Oct. 5.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 166; q: cap. 165.

Edd. M: Append. IX; G: Lib. IX. ep. 22. — Iaffé Reg. post n. 1798 (1356).

In nomine domini Dei et^a salvatoris nostri Iesu Christi imperante^b domno^c Mauricio^d Tiberio^e perpetuo augusto^f anno XVIII^g eodemque domino^h consule anno XVIIⁱ sub die tertio nonarum Octobrii^k indictione IIII.^l

Praesidente beatissimo et apostolico papa Gregorio atque consedentibus reverentissimis Menna episcopo¹ Telesino², Basilio Capuano³, Constantio Numentano⁴, Montano^m Saonenseⁿ 5, Victore Fausanense^o 6, Iohanne presbytero titulo^p sanctorum^q Protasi et Gervasi⁷, Deusdedit presbyter^r titulo^a sanctorum Iohannis et Pauli⁸, Andromachus presbyter titulo Eudoxiae⁹, Rusticus presbyter titulo sanctae^s Susannae¹⁰, Vivulus^t presbyter titulo^u sancti Marcelli¹¹, Probinus^v presbyter titulo sancti Cyriaci^v 12, Iohannes presbyter titulo sanctorum Iohannis et Pauli¹³, Agapitus presbyter titulo Eudoxiae^w 14, Felix presbyter titulo sanctae Sabinae^x 15, Gratosus presbyter titulo sanctorum^y Nerei et Achillei¹⁶, Bonifatius⁷ presbyter titulo sancti Xisti^z 17, adstantibus etiam diaconibus¹⁸ et clero Paterius secundicerius¹⁹ dixit: 'Probus abbas^a monasterii sanctorum Andreae et Luciae²⁰ vestris^b, si praecipitis, desiderat aspectibus praesentari^c.'

XI, 15. Verba: In nomine usque ind. IIII rubro, quasi titulum, exhibent codd., sed R 1 rubro scribit usque ad verba: secundicerius dixit. a) dei et om. R* 1. b) imp. abbr. R 1. q 3; impris q 1; imperatoris q* 1. 4; imperatorum R* 1. c) dmo abbr. R 1, donn q 1, dñi q* 1. 4, dñm q* 2. 3. q 3. d) Mauritio q* 1. q 3. e) Tyberio R 1; et Tyberio R* 1. f) atque augustorum R* 1. g) XIII omnes codd., praeter R* 1: ab incarnatione dñi DCCCIII^o. h) dmo abbr. R 1; dno q 1. q*; don q 3. i) XI omnes codd. praeter R* 1, qui hunc numerum omisit. k) octb abbr. R 1; octub q 1. l) episcopo hic om., sed ante Menna add. epis R 1. m) Muntano q*; Mimiano al. Montano Vat. D (ed. M.). n) Savinense q*. q 3. Vat. E; Sabinense Vat. D (ed. M.); Saonense R 1. R* 1; Seonense q 1. o) Fausanense q 3. Vat. D (ed. M.); Fausenense q*; Fauson. R* 1; Fausin. Vat. E; Suasenense Vat. A. p) tt hic et fere semper abbr. R 1. q 1; titulos fere semper abbr. q* 1. q) verba sanctorum usque titulo om. q 1. r) presbytero q* 2. 3. q 3. s) verba sanctae usque titulo om. q* 1. t) ita q* 2. 3. q 3; Uuuus R 1; Uibulus q 1. u) ita q*. q 3; Provinus q 1; Probitius R 1. v) Ciriaci q. w) verba Eudoxiae usque sanctorum om. q* 1. x) Savinae q. y) Bonifacius q. z) ita R 1. q 3; Xysti q 1. q* 1; Syxti q* 2. 3. a) abba q*. b) virginis R 1 — se vestris q 3. c) praesentari q* 2.*

XI, 15. Recte, ut videtur, contendit Ewald, N. A. III p. 601, hanc constituti notitiam in codicibus suo loco, mense Oct. ind. IV., relatam atque annos imperii et consulatus a scriptore corruptas esse. Nota aliud esse datum protocolli, aliud cartae, quae recitabatur. [Fortasse inscriptio ex parte (scil. verba „imperante“ usque „XVII“) repetita est ex ea quae postea sequitur; certe formula „eodemque domino consule“ imperitum librarium arguit, cum requiratur postconsulatus. Mommsen.] 1) De dato cf. reg. V, 57^a p. 362 n. 4. 2) De Mena vel Menna cf. ep. XI, 9 (n. 1), ex qua apparet eum tunc Romae fuisse. 3) De Basilio cf. ep. IX, 72 n. 2. 4) Constantius successit Gratoso: cf. ep. V, 57^a, p. 366 n. 3. 5) Cf. de hac ecclesia ep. I, 76. — De ecclesia Sabinense cogitandum esse non credo. Nam ecclesiam Curium Sabinorum noster ep. III, 20 Nomentanae univerat: cf. ib. n. 2; adde dial. I, 4. 10. IV, 30. 6) De Victore cf. ep. IV, 29 n. 1. IX, 202 n.; eum tunc Romae fuisse etiam ex ep. XI, 12 elucet. 7) Cf. ep. V, 57^a p. 367 n. 1. 8) Cf. ib. n. 2. 9) Cf. ib. n. 4. 10) Cf. ib. n. 5. 11) Cf. ib. n. 6. 12) Cf. ib. n. 14. 13) Cf. ib. n. 11. 14) Cf. ib. n. 12. 15) Cf. ib. n. 13. 16) Cf. ib. n. 9. 17) Cf. ib. n. 7. 18) Cf. ep. V, 57^a p. 363 n. 2. 19) De Paterio cf. ep. V, 26 n. 3. — Similia gesta, sed municipalia, insunt e. g. apud Marini, pap. dipl. 74. 79. 80. 82. 83. 84. 87. 88. etc. 20) De Probo cf. ep. IX, 44 n. 1.

Gregorius episcopus sanctae ecclesiae catholicae urbis Romae²¹ dixit: 'Veniat'. Cum-
que ingressus fuisset, dixit: 'Cur adesse volueris, fateri te^d convenit'. Probus abbas
dixit: 'Petitionem^e prae manibus habeo. Postulo a beatitudine domini mei, ut eam
suscipi^f et vobis relegi^g iubeatis'. Dixit: 'Fiat'. Quae dum^h suscepta fuisset, Paterius
in his recitavit: 'In nomine domini Deiⁱ nostri Iesu Christi imperante domno^k Mauricio^l
Tiberio^m perpetuo Augusto anno XVIIIⁿ, post consulatum^o eiusdem domini^p anno^q
XVII^r die III kalendas Octobris^s, indictione quarta. Ea quae nunc beatitudini vestrae
desidero olim domino^t meo bene comperta sunt vestramque mihi conscientiam testem
esse^u quae suggero, quoniam, dum ante hos annos ex laico ad religiosum migrassem
officium, disposueram in cellulam^v super me solitarius habitare ibique ipsis^w paucis
diebus qui^x supersunt^y vitam transigere; propter quod nec aliquid de substantiola mea
ante ordinavi sive disposui sciens tam ab intestato quam ex testamento filium mihi
posse succedere. Quadam autem die, dum inter alios^z ad obsequia domini mei fuisset
ingressus, subito atque inopinato^a, introire^b in monasterio atque onera abbatis^c debu-
issem suscipere, praecepistis^d statimque surgentes^e non indulto ad deliberandum
vel tractandum mihi spatio ad monasterium iam cum^f monachis^g ambulare coactus
sum. Unde quia nihil antea de substantiola mea occurrit^h vel potui ordinare, idcirco
lacrimabiliter supplico, ut concessa per constitutiⁱ vestri decretum^k licentia fas mihi
sit de omnibus rebus meis voluntatem meam disponere, quatenus nec mihi oboedientia
mea^l officiat nec filio et pauperi possit esse damnosa. Nam cunctis notum est, quia
illos legalis sanctio^m quicquam de substantia sua prohibet, postquam monasterium
ingressi fuerint, ordinare, quibus disponendarum rerumⁿ suarum suppetit ante licentia^o,
non autem eos quos ad hoc quod numquam tractaverant praepositorum^p suorum
parere^q cogit instantia, quia^r, sicut legis voluntas hoc ex deliberatione^s facientibus
contradicit, ita eis qui compelluntur maiore, succurrit. Hanc autem suggestionem
supplicationemque meam^t Aemiliano^u notario sanctae ecclesiae Romanae noto meo^v
scribendam dictavi^w, cuique^x propria manu ego Probus servus vester subscripsi et
vobis beatissimo domino meo Gregorio papae porrexii. Ego Probus servus vester huic
petitioni a me oblatae^y subscripsi'. Dixit: 'Postquam textus oblatae nobis^z petitionis
innotuit, Probus abbas^a paulisper^b abscedat, ut de his quae petit cum fratribus filiisque
nostris, quid statuendum sit, deliberare possimus'. Quo recedente postquam diu de
eius petitione tractatum^c est, dixit: 'Probus abbas, quem^d abesse^e paululum feceramus^f,
rursus adveniat, ut ea quae nobis cum fratribus filiisque nostris in commune visa sunt
censeamus'. Cumque praesentatus fuisset, dixit: 'Ubi veritas cum^g ratione concordat,

d) te om. q^{*}. q³. e) petitionem q^{*} 1. f) suscipiet q^{*} 1. g) relegi vobis q^{*} 2. 3. h) ita q^{*}. q³; 35
qd (pro quae dum) R 1; quod cum q¹. i) dei om. q^{*} 2. 3. k) dñmo R 1; domini q¹; mñr q^{*} 1; dñm q^{*} 2. 3.
l) Mauritio q^{*} 1. m) Tyberio R 1. n) XCIII (ex XGIII, ut videtur, corrupt.) R 1. q¹. q^{*}; XIII q³.
o) pc abbr. codd. n. p) domi abbr. R 1; dñm q¹. q) anno om. q. r) ita q^{*} 2. 3; XVI R 1. q. q^{*} 1.
s) octubris R 1; octb q¹. t) domi R 1; dñ q¹. u) hic add. scio edd. et, ut videtur, q³; Mommsen scr.
pro desidero: suggero et pro quae suggero: desidero. v) cella q^{*} 2. 3. w) psi R 1. x) quibus R 1. 40
y) supersum R 1. q¹. z) alias q³. a) ut add. q³. b) introirem q³. c) abbi R 1 — debuisse me coni.
Mommsen. d) recepistis R 1. e) surgens q³. f) cum iam R 1; iam (om. cum) q¹. g) monachus q¹.
h) occurri codd. n. et Vaticani (ed. M.) — procurari coni. Mommsen. i) constitutionem q³. k) ita q^{*} 2. 3;
decreti cet. l) me q^{*} 1. m) sca notio q^{*} 1. n) verba rerum usque praepositorum om. R 1. o) prae-
posito q^{*} 2. 3. p) parare q³. q^{*} 1. 2, sed in parare corr. q^{*} 2. q) quam q. q^{*}. r) exinde liberatione q. q^{*}. 45
s) meam om. q³. t) ita q³. q^{*} 1; Emil. cet. u) meo om. q³. v) cui q³. w) ita q¹; abbate
R 1. q^{*} 2. 3; ab q^{*} 1; abbate facte q³. x) nobis suprascr. R 1. y) abba q^{*} 2. 3. z) pullisper q^{*} 1.
a) tractandum R 1. b) quam q^{*} 1. c) abisse q^{*}. q³. d) feceram R 1; faceramus q¹. e) cum om. R 1.

21) De hoc titulo cf. form. Diurni 84. 85 et ep. V, 57^a p. 365 n. 4. 22) Cf. ep. IV, 6 n. 2.

23) De hac formula: noto rogatorioque meo etc. cf. Brunner, Rechtsgesch. d. Urk. I p. 23 ss. et plurimas
cartas apud Marini, pap. dipl. 50

desideria^f petentis implere non minus iustum est^g quam benignum. Perpensa igitur serie a te^h petitionis oblatae omnia quae in ea locutus esⁱ ita esse recolimus. Neque enim vel in nostram umquam^k antea cogitationem^l ascenderat, ut in quocumque^m monasterio abbatisⁿ tibi curam debuissimus iniungere. Sed quodam die, dum de ordinando monasterio^o cui praeesse dinosceris cum nostris filiis tractaremus atque diu^p aptam^q personam huic officio quaereremus, ex improvise te ingrediente cordi nostro et eorum qui nobiscum ad tractandum aderant subito natum est, ut te illic abbatem^r Deo propitio constituere deberemus. Quod quia renitenti tibi^s constat impositum et voluntatis tuae rigorem^t vix nostrae potuerunt adhortationes inflectere, necesse fuit, ne forte habere potuisses^u post te^v spatium redeundi, ut iam ordinatum abbatem^r ad ipsum te monasterium, cuius nec monachus fuisti antea, mitteremus. Ne ergo haec oboedientia vel dilectioni^w tuae tristitiam vel aliis possit ferre iacturam, universas res tuas^x alienandi vel, ut volueris, disponendi liberam tibi per huius constituti nostri tribuimus statuta^y licentiam, per quae^z eam te in^a disponendis eis, ut tibi placuerit, habere noveris facultatem, quam habere poteris^b, antequam monasterium introires. Nec quicquam tibi abbatis^r officium, quod, sicut dictum est, repente ac invitatus nosceris suscepisse, formides obsistere, quia, ut in ordinandis^c disponendisque rebus tuis non haberes licentiam, dilectionem tuam, ne post se rediret, nostra^d, ut diximus, coegit instantia. Proinde ne qua te dubium faciat de his quae volueris ordinare suspicio^e, nullum umquam ecclesiae nostrae vel monasterii tui sive quolibet^f alio nomine ex monachicae conversionis statu vel abbatis officio, quocumque ingenio vel cuiuslibet excusationis^g specie contra praesentis seriem constituti venire decernimus, sed tamquam si ingressus monasterium non fuisses, ita omnia quae de universa facultate tua ordinaveris^h disposuerisveⁱ inlibata et sine aliqua Deo auctore statuimus refragatione servanda^j.

MENSE NOVEMBRI INDICTIONE IIII.

XI, 16.

Gregorius I. papa Iohanni, subdiacono Ravennae, mandat, cum praefecto diligentissime agat, ut Iohannis argentarii rebus consulat, qui indigentium fideiussione saepe adiutor, fide pro Inportuno quondam palatino interposita in summas angustias adductus sit. Videat, ne ipsa una statio, quae in Romana civitate remansit, eius temporibus claudatur. 600, Nov.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 167; q: cap. 166.

Edd. M: Lib. XI. ep. 26; G: Lib. IX. ep. 23. — Iaffé Reg. 1805 (1377).

^f) desiderio R 1. ^g) est iustum q* 2. 3. ^h) atque R 1. ⁱ) ee R 1; est q 3. ^k) inquam R 1. q 1. q*. ^l) cogitatio R 1. ^m) quaecumque q* 1. ⁿ) abb R 1. ^o) nom q 1. ^p) diu om. q 1. ^q) apertam q 1. q* 1. ^r) abb R 1. ^s) renitentibus R 1; retinenti tibi q 1. ^t) rogarem R 1. ^u) in posuisses (ita q* 3) corr. q* 2. ^v) ita q 1; posse R 1; post q*. q 3. ^w) dilectionis q 3. ^x) ita edd. cum q 3; ferre daturam universam restituas R 1. q*. q 1. ^y) statutam R 1. q*. q 3. ^z) ita R 1. q 1; quam cet. ^a) in te q 3. ^b) potueras R 1. ^c) ordinandi R 1. ^d) nostras R 1. q 1. q* 1, sed in nostram corr. q 1. ^e) ex suspiciem corr. R 1. ^f) quodlibet R 1. q*. q 1; quilibet q 3. ^g) accusationis R 1. ^h) ordinariis q 3. ⁱ) disposueris vel R 1; disposueris velud q 1; disposuerasve q 3.

Mense cet.: nov abbr. R 1. q. q 1. R* 1.*

XI, 16. Iohannes, cui etiam ep. XII, 6. XIII, 19 missae sunt, apocrisiarius et rector patrimonii Castorio (de quo cf. ep. V, 24 n.) successisse videtur. Idem fortasse est, qui in ep. III, 29. 30 (cum n. Ewaldi) commemoratur.

GREGORIUS IOHANNI SUBDIACONO RAVENNAE.

Qualiter Iohannes argentarius¹ indigentibus fideiussore^a fuit saepe remedium, experientia tua^b bene novit. Unde contigit, ut nunc Inportuno quondam palatino² fideiussor accedens necessitatem non modicam patiat, adeo ut in ecclesia^c diu iam residens³ vehementius affligatur. Sed quia quibusdam erat suspicio, quod praedicto^d 5 Inportuno^e non simpliciter^f, sed compendii causa fideiussor accesserit, ad sacratissimum corpus beati Petri apostolorum principis districta omnino sacramenta, quantum nobis renuntiatum^g, praebuit non solum nullum se ab eo ex toto commodum recepisse, verum etiam nec aliquid habuisse promissum, sed ei, ut ceteris, simpliciter accessisse^h. Et 10 quia tam^h longo tempore innocentis hominisⁱ affligi simplicitas non debet, apud eminentissimum filium nostrum praefectum modis quibus valueris agere, ut ipsa una statio^k, quae in Romana^l civitate^m remansit, eius temporibus claudi non debeat, sed eiⁿ pro mercede sua in hac afflictione subveniat atque eum directa iussione dignetur absolvere et amplius illum in hac esse necessitate minime patiat, quia quem ad modum simplex 15 benignusque sit vel diversis^o fuerit saepe in tribulatione remedium, nec ipsi habetur incognitum. Et ideo ita, sicut diximus, cum omni^p dulcedine apud eum stude agere, ut in huius absolutione multis possit ferre^q consultum et haec via remedii eius, sicut diximus, temporibus non claudatur.

MENSE DECEMBRIO INDICTIONE III.

XI, 17.

Gregorius I. papa Iohannem religiosum mensis pauperum et exhibendae diaconiae 20 praeponit eique concedit, ne expensorum rationem reddere cogatur. 600, Dec.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 168; q: cap. 167.

Edd. M: Lib. XI. ep. 27; G: Lib. IX. ep. 24. — Iaffé Reg. 1806 (1378).

GREGORIUS IOHANNI RELIGIOSO.

Licet eos qui pia intentione sollicitudinis^a curam debilibus ac egenis impendunt 25 sua apud omnes valeat tueri devotio, melius tamen est, si pro quiete sua de his fuerint muniti^b quae gesserint, ne deinde^c eis inquietudinis occasio, unde magis laudandi sunt, oriatur. Quia igitur te^d Iohannem religiosum intentionis tuae studio provocati mensis

XI, 16 in titulo: Iohs R1 — Ravennatis R1; Raveñ q. q* 1. 2. 3; Ravennensis q* 4; Ravenū R* 1. 30
^a) fideiussor q* 2. 3; fideiussoribus q 3; fideiussione edd. ^b) experientia q* 1. ^c) ecclesie q 3. ^d) praedictae R1. ^e) impertuno q 1. ^f) suppliciter R1. ^g) ren. est q 1; est ren. q 3. ^h) quantam q* 1. ⁱ) innocentes homines q 1. ^k) studio R1; statione q 3. ^l) Roma q* 1; Romam q 1. ^m) cū R1; civitatis q 1. ⁿ) eius R1. ^o) diverso R1. ^p) omnino q 1. ^q) referre R1.

Mense cet.: decembrio R1; decebr. q*; decembri R* 1; dec. om. q 1; novembri q 3.

XI, 17 in titulo: Iohs R1. ^a) sollicitudinis q* 1. ^b) munita q 1. ^c) deinde R1. q. q* 1; inde, 35 ut videtur, q* 2. 3. ^d) et R1.

1) De argentariis, eorum corpore eorumque contractibus cf. nov. Iust. 136 et edict. VII. — Ravennae saeculo V. et VI. commemorantur Iulianus argentarius (Agnell. c. 57. 59. 77. Marini pap. dipl. n. 114.) et aliquot alii (C. I. L. XI¹, 350; Marini, pap. dipl. n. 84. 90. 113. 115). 2) De palatinis cf. ep. IX, 72 n. 1. IX, 113 n. 2. 3) De asylo ecclesiastico cf. ep. IX, 4 n. 3. 4) Hic de cautione quadam 40 Inportuni agi videtur. Cf. de huius modi cautionibus ep. XI, 4 (n. 1).

XI, 17. Iohannes alias ignotus est. — Cf. cum hac ep. Diurni f. 95. 118.

pauperum et^o exhibendae diaconiae¹ elegimus praeponendum, ne qua tibi ex hac nascatur amministrazione^f dubietas, hac te munitione prospeximus fulciendum constituentes, ut de hoc quod ad mensas pauperum vel diaconiae exhibitionem percepisti sive subinde perceperis erogandum, nullis^g umquam hominum quolibet^h modo seu ingenio cogaris ponere rationemⁱ vel aliquam^k debeas molestiam sustinere. Sed quia ita ab^l humanis te omnibus esse^m volumus rationibus absolutumⁿ, ut Deo nostro de his quae tibi commisimus rationem te noveris positurum, hortamur, ut fidei in te sinceritas vigeat, sit mens in rebus intentior^o, cura propensior, voluntas pronior, studium^p vigilantius, devotio clarius, exhibitio efficacior, quatenus, dum divino iutus^q auxilio hoc opus^r solleter impleveris^s, et illi pro quibus sollicitudinem geris^t studii tui solacio utiliter consolentur^u et tu^v mercedis tuae bonum^w in aeterna vita redemptoris nostri^x gratia compensante^y recipias.

MENSE IANUARIO INDICTIOE IIII.

XI, 18.

Gregorius I. papa Venantium Syracusanum docet et suam et eius valetudinem pro
 15 *paenitentia a Deo irrogata esse accipiendam. Filias eius Barbaram et Antoninam salutat.*
 601, Ian.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 169; q: cap. 168.

Edd. M: Lib. XI. ep. 30; G: Lib. IX. ep. 25. — Iaffé Reg. 1807 (1381).

GREGORIUS VENANTIO SYRACUSANO.

Debitum salutationis alloquium solvens ea volui loqui quae patior; sed incon-
 20 gruum puto narrare quae nostis. Podagrae enim doloribus torqueor, qui^a et mihi et vobis non dispariliter^b noti, dum apud nos vehementer excrescunt, nos decrescere a vita fecerunt. Inter quos quid debemus aliud, nisi semper ad memoriam delicta nostra^c revocare atque omnipotenti Deo gratias agere? Quoniam qui ex carnis blandimento^d multa peccavimus, ex carnis afflictione purgamur. Sciendum quoque nobis est, quia
 25 poena praesens, si afflicti animum convertit, finis est culpae praecedentis, si autem ad timorem^e Domini minime convertit, initium^f poenae sequentis. Curandum ergo nobis est^g et summopere in fletibus^h tota mentis conversioneⁱ vigilandum, ne de tormento ad tormenta transeamus; considerandum quoque est, quanta erga^k nos dispensatione

^o) et om. q 1. ^f) amministrazione q* 1. ^g) nullis R 1. ^h) quodlibet R 1. ⁱ) rationes R 1.
 30 ^k) aliquid q* 1. ^l) ab om. q 1. ^m) te iterum add. q 1. ⁿ) absolvi q 3. ^o) intentior R 2. q; intensior R 1. q*. ^p) prunior, om. studium R 1. ^q) iustus R 1. q 1; iutus in adiutus corr. R 2; adiutus in aut iutus corr. q 3. ^r) hopus (om. hoc) q 1. ^s) implebueris R 1. ^t) egeris R 1. ^u) ex consoletur corr. R 1; consolenter q 1. ^v) tu om. q* 1. ^w) mercedem bonam q 3. ^x) nostri om. R 1. ^y) compensant R 1; compensanter q 1. q* 2. 3.

35 Mense cet.: ianū abbr. R 1, iān q*. q 1, ianuar. R* 1.

XI, 18 in titulo: Venantio R 1. q 1; Venatio R 2. q* 2. 3; Venantino q* 1. 4; Venancio R* 1 — Syracusano R 1. 2. q. q* 2. 3; Syracus. q* 1. 4; Siracusano R* 1. ^a) que q 1. ^b) condis pariliter (om. non) R 1. ^c) delicta nostra om. q* 2. 3. ^d) blandimenta R 1. q 1. q* 1. ^e) a timore q* 1; a timorem, sed corr. q* 2. ^f) est, quod post. add. q* 2, exhibet q. q* 3. ^g) est om. q 3. q* 2. 3. ^h) flectibus q* 1.
 40 ⁱ) conversatione q 1. ^k) ergo q* 1.

1) De diaconiis cf. ep. V, 25 n. 4. X, 8 n. 4 et de mensis pauperum Ioh. diac. v. Greg. II, 26 ss.

XI, 18. Genuinam epistolam non totam traditam esse, sed fragmentum solum contendit Ewald (inoppo, ut videtur, initio motus). — De Venantio cf. ep. I, 33 n. VI, 40 n. IX, 13 n.

pietatis agit¹ conditor noster, quod morte dignos adsidue percutit et tamen adhuc minime occidit^m. Minatur enim, quod facturus est, necⁿ tamen facit, ut dolores nos praecurrentes^o terreant et conversos ad timorem districti^p iudicis ab eius nos^q animadversione in termino abscondant^r. Quis enim dicat^a, quis enumeret, quanti in sua^t luxuria dimissiⁿ, in blasphemiiis quoque et superbia prouentes, in rapinis et iniquitatibus per-
 manentes^v usque ad diem obitus sui^w ita in hoc saeculo vixerunt, ut numquam^x dolo-
 rem vel capitis paterentur^y, sed subito percussi ignibus inferni sunt traditi? Nos
 ergo habemus indicium, quia derelicti non sumus, qui adsidue flagellamur, teste scriptura,
 Heb. 12, 6. quae dicit: 'Quem diligit Dominus castigat, flagellat omnem filium quem recipit'. In
 ipsis itaque verberibus Dei revocemus ad memoriam et eius munera et nostri reatus
 Isai. 43, 26. damna. Pensemus, quanta bona super nostram malitiam^z fecerit^a et quanta mala sub
 me in memoriam, ut iudicemur simul'. Iudicemur modo in nostra cogitatione cum Deo,
 1. Cor. 11, 31. ne districte postmodum iudicemur a Deo. Quid etenim Paulus dicit? 'Si nos ipsos
 iudicemus, non utique^c a Deo iudicemur'. Quisquis ergo^d festinat^e evadere districtio-
 nem sententiae iudicii sequentis, per amaritudinem paenitentiae omnem sibi dulcedinem
 interimat vitae praesentis. Quaecumque autem^f huius mundi^g bona sunt, cuius dona
 sunt, nisi Conditoris? Sed libere nobis non debet donum Dei, quod per delectationem^h
 sui separatⁱ ab amore Dei, ne data danti praeferamus et, dum bona percepimus^k
 etiam mali, unde^l crescere in eius timore debuimus, inde a timore illius disiungamur.
 Creator autem omnium isdem omnipotens Deus haec quae vobis in epistolis loquimur
 menti vestrae adspiratione sui spiritus infundat vosque ab omnis^m culpaⁿ iniquationibus
 tergeat et hic vobis consolationis suae gaudium et apud se quandoque praemia aeterna
 concedat. Dulcissimas filias meas domnam Barbaram^o et domnam Antoninam¹ mea peto
 vice salutari.

XI, 19.

Gregorius I. papa Pascasium, episcopum Neapolitanum, hortatur, ut beati Severini reliquias, ab Iohanne servo et actore petitas, Venantio, domino eius, oratorii consecrandi causa concedat.
 601, Ian.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 170; q: cap. 169.

Edd. M: Lib. XI. ep. 31; G: Lib. IX. ep. 26. — Iaffé Reg. 1808 (1382).

GREGORIUS PASCASIO EPISCOPO NEAPOLIM.

Iohannes^a servus^b et actor^c domni Venanti¹ sanctuaria^d beati Severini confessoris² oblata petitione^e suprascripto domno suo postulat^f debere concedi, quatenus in eius

¹) aget R 1. q 1. ^m) accidit R 1. ⁿ) hec R 1. ^o) nos om. q 3 — percurrentes q 1.
^p) stricti R 1. ^q) nos om. R 1. ^r) abscondat codd. n. ^s) dicti R 1. ^t) insula q* 1. ^u) demissi R 1.
^v) iniquitates (om. permanentes) q* 1. ^w) ob. sui om. q 1. ^x) unnumquam q 1. ^y) faterentur R 1. 2. q.
^z) nostras malitias q 3. ^a) dominus add. R 2. q*. ^b) deduc q 1. ^c) utque q* 1. ^d) quis
 ergo quis q* 1. ^e) festinantur R 1. ^f) autem om. q* 1. ^g) modi q*. q 3. ^h) dilectionem R 2.
ⁱ) reparat q 3. ^k) percipimus q 1. ^l) etiam aliunde R 1. ^m) ita R 2; omni R 1; omnibus q. q*.
ⁿ) culpis q* 1. ^o) Barbam R 2.

XI, 19 in titulo: Paschasio R 2. R* 1 — episcopo om. R 1 — Neapolitano R 1. q 3. R* 1; Neapolim
 R 2. q* 2. 3. q 1; Neapli q* 1. 4 ^a) Iohis R 1. ^b) servus om. R 1. ^c) auctor q* 1. ^d) sanctae mariae
 et q* 1. ^e) petitione q* 1. ^f) postulant R 1; postulante q*. q 3, sed in postulat corr. q* 2; postolat q 1.

1) Cf. ep. I, 33 n. XI, 23. 25.

XI, 19. Haec ep. scripta est secundum Diurni f. 12 (responsum de speranda sanctuaria). —
 De electione Pascasii cf. ep. X, 18 n. 3. X, 19; ad eundem datae sunt ep. XI, 22. XIII, 15; cf. ep. XI, 53.
 1) De Venantio cf. ep. I, 33 n. VI, 40 n. IX, 13 n. 2) De S. Severini sepulcro cf. ep. III, 1 p. 159 n. 3.

nomine oratorium propriis^s constructum sumptibus possit sollemniter consecrari. Et ideo, frater carissime, praefatis^h desideriis ex nostra te praeceptioneⁱ convenit oboedire, ut devotionis suae in consecratione quam postulat potiat^k effectu^l.

MENSE FEBRUARIO INDICTIONE III.

XI, 20.

5 *Gregorius I. papa Mariniano, episcopo Arabiae, significat, Candido abbati, latori praesentium, reliquias esse concessas. Addit valetudinem suam ita ingruescere, ut multum iam tempus in lectulo retentus sit.* 601, Febr.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 171; q: cap. 170.

Edd. M: Lib. XI. ep. 32; G: Lib. IX. ep. 27. — Iaffé Reg. 1809 (1383).

10 GREGORIUS MARINIANO EPISCOPO ARABIAE.

Latore hic praesentium Candido abbate¹ pro petendis reliquiis, quae et concessae^a sunt, veniente, quanto de fraternitatis tuae nutrimento laetatus sum, quod in eo studium^b tuae fraternitatis apparuit, tanto contristatus sum, quod eius^c, ut volui, praesentia frui non potui, propter^d quod me et aegrotum repperit et discedens^e in infirmitate adhuc positum dereliquit². Multum enim iam tempus est, quod surgere de lecto non valeo. Nam modo podagrae dolor cruciat^f, modo nescio quis in toto corpore cum dolore se ignis expandit; et fit plerumque, ut uno in me tempore ardor cum dolore configat et corpus in me animusque deficiat. Quantis autem aliis^g necessitatibus extra haec quae^h retuliⁱ infirmitatis afficiar, enumerare non valeo. Sed breviter dico, 20 quia sic me infectio noxii humoris inibit, ut vivere mihi poena sit, sed mortem desideranter^k expectem, quam gemitibus meis solam esse credo posse^l remedium. Proinde, frater sanctissime, divinae pro me pietatis misericordiam deprecare, ut percussione suae erga me flagella^m propitius mitiget et patientiam tolerandiⁿ concedat, ne nimio, quod absit, taedio in impatientiam^o cor erumpat^p et ea^q quae decurari^r per plagam 25 poterat culpa crescat ex murmure.

XI, 21.

Gregorius I. papa Marinianum, episcopum Ravennatem, sanguinis vomitu laborantem, Romam, ubi medicorum legibus quiete utatur, invitat. Hortatur, ut ante aestivum

^s) proprii q*1. ^h) praefati R 1; praefati viri q 3. ⁱ) prec. te R 1. ^k) patiat^r q 1. ^l) affectum R 1. q 1.

30 Mense cet.: febr. abbr. R 2. q*. R* 1, feb R 1. q 1.

XI, 20 in titulo: Mariano R 2. q 1. — Ravennae (pro Arabiae) q 3. ^a) concessa q*1. ^b) studio R 1. q 1, sed corr. R 1. ^c) eis R 1. q 1. ^d) ita R 1. 2. q 1; propter om. q*. q 3. ^e) descendens R 1. ^f) cruciatus q*1. ^g) aliis om. q*1. ^h) qui R 1. ⁱ) retulit q*1. ^k) desiderantem q*1. ^l) posse om. R 2. ^m) flagello q*1. ⁿ) verba tolerandi usque impatientiam om. q*1. ^o) impatientiam 25 (om. in) q 1. ^p) corrumpat R 1. q 1. ^q) eum q 1. q*2. 3. ^r) ita R 2. q*1. 2, sed in curari corr. q*2; curari R 1. q 3. q*3.

XI, 20. Is, cui haec ep. missa est, alias non occurrit. Dubito, utrum „Marinianus“ verum eius nomen sit, an superscriptio per seq. epistulas superscriptionem corrupta sit. 1) Neque de hoc quicquam scimus. 2) Cf. ep. VIII, 29 n. 1 IX, 175 n. 2, IX, 222 n. 2.

40 XI, 21. De Mariniano ad

Rsa. Gasa. II.

tempus, quod huic aegritudini medici dicant vehementer periculosum, veniat; ipse, quamquam valde sit debilis, qui se proximum morti videat, aut eum se curaturum aut in eius manibus moriturum sperat. Agonem, si eundi periculum sit, moveat, ut per hominem suum usque Romam eum comitetur. Cum paucis veniat, quia in episcopio cum eo manens cotidiana obsequia de hac ecclesia habiturus sit. Praecipit, ut ieiuniis, vigiliis, contionibus, quae Ravennae circa paschalem sollemnitatem habentur, abstineat. 601, Febr.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 172; q: cap. 171.

Edd. M: Lib. XI. ep. 33; G: Lib. IX. ep. 28. — Iaffé Reg. 1810 (1384).

GREGORIUS MARINIANO EPISCOPO RAVENNATI.

Venientes quidam Ravennates homines^a gravissimo maerore percussus sum^b, quia 10
fraternitatem tuam retulerunt^c de vomitu sanguinis aegrotare^d. Ex qua re solliciti et
singillatim eos quos hic doctos^e lectione novimus medicos^f fecimus requiri^g et, quid
singuli senserint quidve dictaverint^h, sanctitati vestrae scriptum misimus. Qui tamen
quietem et silentium prae omnibus dictant; quam si tua fraternitas in sua ecclesia
possit habere, valde sum dubius. Et ideo videtur mihi, ut ordinata illicⁱ ecclesia, vel 15
qui missarum sollemnia explere valeant^k vel qui episcopii^l curam gerere^m, hospitali-
tatemⁿ et susceptiones possit exhibere^o quisve^p monasteriis custodiendis praeesse, tua
fraternitas^q ad me ante aestivum tempus debeat venire, ut aegritudinis tuae ego specia-
liter, in quantum valeo, curam geram, quietem tuam custodiam, quia huic aegritudini^r
aestivum tempus medici vehementer dicunt periculosum. Et valde pertimesco, ne, si 20
curas aliquas cum adversitate temporis habueris, amplius ex eadem molestia pericliteris.
Ego enim ipse valde sum debilis, et omnino est utile^s, ut cum Dei gratia sanus ad
tuam ecclesiam redeas aut certe, si vocandus es, inter manus tuorum voceris et^t ego,
qui me proximum morti video, si me omnipotens Deus ante vocare voluerit, inter tuas
manus debeam transire. Si autem qualitas temporis ad veniendum praepedit^u, aliquo 25
parvo exenio^v dato apud Agonem agi^w potest, ut ipse vobiscum usque^x Romam^y suum
hominem transmittat. Si igitur eadem aegritudine gravari te sentis^z et venire disponis,
cum paucis tibi veniendum est, quia mecum in episcopio manens cotidiana obsequia
de hac ecclesia habebis.

Praeterea nec hortor nec ammonéo, sed stricte^{aa} praecipio, ut ieiunare minime 30
praesumas, quia dicunt medici valde^{ab} huic molestiae esse contrarium, nisi forte si^{ac}
grandis sollemnitas exigit; quinque in anno vicibus concedo^{ad}. A vigiliis quoque tem-
perandum est; sed et preces illae quae super cereum in Ravennati civitate^{ae} dici solent^{af}

XI, 21 in titulo: Mariano R 2; Maximiano R*1 — Ravennatis q*. q 3. a) venientes quidam Ra-
vennatis homines R 1. 2; veniente quodam Ravennati homine q*. q 3; venientes quodam Ravennati homines q 1. 35
b) me merore percussus invenerunt R 2 et secund. ed. M. Vat. A. F. — g. m. percussus (om. sum) q 1.
c) retulit q*. q 3. d) domos R 2. e) inquiri q*. q 3. f) dictave q* 1. g) illic om. R 1. h) va-
leat R 2. i) epi q*. q 3. k) hospitalitates R 1. l) ita R 2. q 3 et ex qui sive (ita q 1. q* 3) corr.
q* 2; qui suq R 1; qui suo q* 1. m) fraternistas q* 1. n) egreditudini R 1. o) ut ille q* 1.
p) et om. R 1. q) praepedierit, ut videtur, q 3. r) in xenio corr. q* 2. s) Agonem magis R 1; 40
agi magis R 2. t) ad add. q 1. u) usque Romam om. q 3. v) terentis q* 1. w) districte R 1;
triste q 1. x) valde om. q 3. y) si om. q 1. z) in Ravennatium q* 1; in Ravennati ciuem q 1; in
Ravennati cū (pro ciū) q* 2. 3 — in Ravenna per canticum Vat. D (ed. M.)

1) De eadem re scribit noster in ep. XIII, 30. 2) Cf. sanct. pragm. pro pet. Vig. c. 22: annonas
quae ... medicis ... antea dari solitum erat, et in posterum suam professionem scilicet exercentibus 45
erogari praecipimus. Cf. Cassiod. Var. VI, 19. 3) Scil. vicedominus: cf. ep. I, 11 et Marini, pap.
dipl. p. 306. 4) Scil. maior domus: cf. ep. VI, 53 n. 4. XI, 53. 5) Quia induitiae m. Martio
terminabantur: cf. ep. X, 16 n. 2. 6) Quattuor litaniae sollemnes enumerantur in ep. V, 11; cf. ib. n. 2.
7) Cf. de hoc ritu Duchesne, origines du culte chrétien p. 241 ss. Ennod. XIV. LXXXI (op. 9. 10).

vel expositiones evangelii, quae circa paschalem sollemnitatem a^a sacerdotibus fiunt^b, per alium dicantur; et tua dilectio contra virtutem sibi laborem minime imponat. Haec autem dixi, ut, si te^c melius senseris et venire distuleris, scias, quid debeas ex meo mandato custodire.

XI, 22.

5 *Gregorius I. papa Pascasio, episcopo Neapolitano, quod episcopatum ineunti iam praeceperat, iterum praecipit, ut, quae eius praedecessor clero et pauperibus non distribu-
buerat, praesente Anthemio subdiacono distribuat.* 601, Febr.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 173; q: cap. 172.

Edd. M: Lib. XI. ep. 34; G: Lib. IX. ep. 29. — Iaffé Reg. 1811 (1385).

GREGORIUS PASCASIO EPISCOPO NEAPOLIM.

10 Tempore quo fraternitas vestra ad^a episcopatus officium Deo auctore provecta est, constituisse nos recolet¹, ut ex pecuniis ecclesiae vestrae portio cleri vel pauperum quam minime decessor^b vester^c praebuerat, id est quadringenti solidi^d, seorsum fieri debuissent, qui^e eiusdem cleri atque pauperum erogationi^f proficerent; quod quia non
15 est diutius differendum, volumus, ut secundum distributionem praesentibus scriptis insertam coram Anthemio subdiacono nostro^g sine difficultate aliqua fraternitas vestra debeat erogare. Praebendi itaque sunt clericis vestris^h per singulos, sicuti prospexeritis, simul omniⁱ summa solidi centum; praeiacentibusⁱ, quos centum viginti sex esse cognovimus, dandi sunt solidi sexaginta tres, id est medium solidi^k per singulos^l;
20 presbyteris ac diaconibus et clericis peregrinis solidi quinquaginta; hominibus honestis ac egenis^m, quos publice petere verecundia non permittitⁿ, solidi centum quinquaginta, ita ut quidam eorum ad singulos tremisses^o, quidam ad binos, quidam ad singulos solidos^p vel, si visum fuerit, amplius dimittantur; reliquis vero pauperibus, qui^q ele-
25 mosinam publice petere consueverunt^q, solidi^r triginta sex. Ecce nos, quantum vel quibus dari debeant, distribuimus. Sed quia, sicut praevimus, non omnibus aequaliter est praebendum, necesse est, ut una cum praedicto subdiacono, prout praevideritis^s, dare singulis^t debeatis atque id modis omnibus^u studeatis, quatenus hoc quod alter iniuste detinuit vos devote ac celerius impendendo^v ad vestram possetis applicare mercedem.

30 ^a) a om. q 1. ^b) fuerit R 2. ^c) tu Vat. D (ed. M.)

XI, 22 in titulo: Pascasio R 1. 2 — Neapolitano R 1. q 3. R 1; Neapolitan R 2; Neapolim q* 2. 3. q 1 — Neapol Gr. P. eps q* 1. 4. ^a) de q 1. ^b) successor R 1. ^c) ut q 1. ^d) solidis R 1. ^e) quid R 1; qui ad q 3. ^f) erogani q 1; erogationem q 3. ^g) clerici vri R 1. ^h) omnis (om̄s q* 1) R 2. q*. q 1. ⁱ) ita edd.; periacentibus R 1; periacentibus R 2. q. q*. ^k) medius solidus R 2. q 3; medium solidum q 1. ^l) singulis R 1. 2. ^m) elenis R 1. ⁿ) mittit, om. verecund. non R 1. 2. ^o) verba tremisses usque solidos om. q* 1, verba quidam ad binos omnes codd. q*. ^p) que q 1. ^q) consueverant q*; conserunt R 1. ^r) ita R 1; solidos, ut videtur, cet. ^s) provideritis q 1; videritis q 3. ^t) singulo q 3. ^u) hominibus R 1. ^v) impendendo q 1.*

*XI, 22. De Pascasio cf. ep. XI, 19 n. 1) Cf. n. eorum de bonis
40 ecclesiasticis cautiones continent. 2) Scil. Fortun- quartarum
erogatione cf. ep. V, 13 n. 3. 4) De An- 78 n.
5) Praeiacentes esse eos, qui ante Pascasii
derim de clero maiore, scil. de presbyteris*

XI, 23.

Gregorius I. papa Barbaram et Antoninam imminente patris (Venantii) morte afflictas consolatur eisque patrocinium suum promittit. 601, Febr.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 174; q: cap. 173.

Edd. M: Lib. XI. ep. 35; G: Lib. IX. ep. 30. — Iaffé Reg. 1813 (1386).

GREGORIUS BARBARAE ET ANTONINAE.

5

Susceptis^a gloriae vestrae epistolis, quae pro verbis^b lacrimis^c loquebantur, non minor nos de^d dilectissimi filii nostri¹, quam vos de patris^e aegritudine maeror^f afficit. Nec enim extraneam^g possumus reputare tristitiam, quippe quae nobis caritatis lege fit^h propria. Sed quia in nulla desperationeⁱ de redemptoris^k nostri est misericordia diffidendum, animos vestros ad consolationem patris erigite, spem vestram in omni-
10 potentis Dei manu ponite; et in ipsius protectione confidimus, quia et ab omni vos adversitate custodit atque tribulationem vestram exhilarat^l et secundum paterna desideria propitius vos ordinari concedit. Si vero debitum humanae sortis impleverit, nec tunc^m desperatio vos aliqua comprimat vel quorundam vobis verba terrorem incutiant. Nam post Deum, qui orfanorum gubernator atque protector est, sic de dulcissimaⁿ
15 gloria erimus vestra^o solliciti atque utilitati vestrae providere, ut possumus, adiuvante Domino festinamus, ut nec vos iniustorum hominum concussio ulla perturbet et nos debitum, quod de parentum vestrorum bonitate contraximus, vobis per omnia repensemus. Gratia itaque caelestis suo vos favore nutriat, sua protectione a malis omnibus defendat, ut vitae vestrae incolumitas gaudium nostrum^p fiat.

20

XI, 24.

Gregorius I. papa Romanum, defensorem Siciliae, docet, clericorum causas apud episcopum, causas clerici vel laici contra episcopum apud defensorem agendas esse. Clericos ab Iohanne, episcopo (Syracusano), in paenitentiam missos, quos nesciente illo ieiecerit, episcopo sine mora restituat. 601, Febr.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 175; q: cap. 174.

Edd. M: Lib. XI. ep. 37; G: Lib. IX. ep. 32. — Iaffé Reg. 1812 (1388).

25

GREGORIUS ROMANO DEFENSORI SICILIAE.

Pervenit ad nos, quod, si quis contra quoslibet clericos causam habeat^a, despectis^b eorum episcopis eosdem clericos in tuo facias iudicio exhiberi. Quod si^c ita est, valde esse^d constat incongruum, hac tibi auctoritate praecipimus, ut hoc denuo
30

XI, 23 in titulo: Barbariae R 2 — Antoninae q 4. a) suscepti q* 1. b) puerb q* 1. c) clarimis q 1. d) ita R 2; de om. cet. e) patri q* 1. f) error post ras. 1 litt. q 1. g) extinea q* 2. 3, sed corr. q* 2. h) sit q 3. i) disp. R 1. q 1. q* 1; desp. cet. k) demptoris q 1. l) exhilaret q 3. m) dum q* 1. n) de culcissima q* 1; dulcissimae (om. de) q 3. o) gloria e. vestrae q*. q 1; gloriae e. vestrae q 3. p) vestrum q*. q 1.*

35

XI, 24 titulo R 1 rubro add.: ut clerici ad seculare iudicium non concurrant. a) ita R 2. q 1; habet q. q 3; causam habeat om. R 1. b) dispectis q*. q 1. c) si om. q* 1 — quoniam si scr. Mommsen. d) ees R 1; enim q* 1; eam q 1. q* 2. 3, sed erad. q* 2; quia valde (om. esse) q 3.*

XI, 23. Eisdem, filiabus Venantii (cf. ep. I, 33 n. IX, 232 n. 4), missa est ep. XI, 59. — Cf. ep. XI, 25. 1) Scil. Venantii.

40

XI, 24. De Romano, rectore patrimonii Syracusani, cf. ep. II, 38 p. 134 n. 1. IX, 28 ss.

facere non praesumas. Sed si quis contra quemlibet clericum^e causam habuerit, episcopum ipsius adeat, ut aut ipse cognoscat aut certe ab ipso iudices deputentur aut, si fortasse ad arbitros eundum est, partes ad eligendum^f ab ipso executio^g deputata^h compellat. Si quis vero velⁱ clericus vel laicus contra episcopum causam habuerit, tunc te interponere debes, ut inter eos aut ipse cognoscas^k aut certe te^l ammonente^m sibi iudices eligant^l. Nam si sua unicuique episcopo iurisdictio non servatur, quid aliud agitur, nisi ut per teⁿ, per quem^o ecclesiasticus custodiri illic ordo debuit^p, confundatur?

Item^a nuntiatum nobis est, quia quosdam clericos, qui a reverentissimo fratre nostro Iohanne episcopo² exigente culpa in paenitentia commissi^r sunt, nesciente eo^s tua illos exinde auctoritate eieceris^t; quod si verum est, rem te omnino inhonestam et non leviter increpandam fecisse cognoscas. Eisdem ergo clericos episcopo suo sine mora restitue; et hoc de cetero cave committere, quia, si neglexeris, nostros te noveris non mediocriter motus^u incurrere.

XI, 25.

Gregorius I. papa Iohanni, episcopo Syracusano, mandat, ut Venantium desperanter aegrotantem ad resumendum habitum suum (monachicum) inducat; quomodo filias eius Barbaram et Antoninam ordinet, cogitet, quarum ordinationi nunc Venantius obsistat eas imperatori commendans, cum, ut aut Romae aut in Sicilia fieret, ante petierit; curet, ne in substantia, donec imperator eas Constantinopolim ducere praeceperit, sigillum imponatur. Omnis violentia in Venantii testamento removeatur. Anatolio diacono suo hac de re se scripsisse addit. Romam adire cupientem invitat. 601, Febr.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 176; q: cap. 175.

Edd. M: Lib. XI. ep. 36; G: Lib. IX. ep. 31. — Iaffé Reg. 1814 (1387).

GREGORIUS IOHANNI EPISCOPO SYRACUSANO.

Fraternitatis vestrae scripta suscepi, quae mihi^a de dulcissimi filii mei domni Venantii aegritudine loquebantur^b et cuncta circa eum, qualiter acta sunt, enarrabant. Sed uno tempore auditis et illum desperate^c ac graviter aegrotare et in^d rebus orphanorum^e homines iniquos insistere vix se^f in corde meo dolor capere poterat; sed in hoc fuit solaminis^g, quod per gemitus^h erumpebat. Vestra igitur sanctitas primam quam debet curam negligere non debet, ut deⁱ anima eius cogitare debeat exhortando, rogando, Dei terribile^k iudicium proponendo, ineffabilem eius misericordiam promit-

^e) clericum q¹. ^f) iudicem add. q³. ^g) executio q¹. ^h) deputa R¹. ⁱ) ita R¹ q¹; vel om. cet. ^k) agnoscas R¹. ^l) te om. codd. n. praeter q³. ^m) ammonente q; ammonentes cet. ⁿ) ita scr.; per eum q³; preter cet. codd. n. ^o) quem q³; quam cet. codd. n. ^p) debuerat R². ^q) idem R¹. 2. q¹. ^r) commissi q¹; missi q³. ^s) illo q³. ^t) eieceris R¹ q¹ q¹. ^u) motos R¹ q¹ q¹.

XI, 25 in titulo: Syracus. q¹. q³. ^a) nihil R¹. ^b) loquebatur q¹. ^c) desperare q³. ^d) in om. R¹. ^e) orphanorum q¹; add. filiarum scilicet eius R². ^f) enim R¹. ^g) ita R¹ q¹ q¹; solamen in his q³; solacium, ut videtur, q¹ 2. 3. ^h) gemitum R¹. ^k) terr. dei q¹ q³.

1) De regulis ecclesiasticas iurisdictionis q¹ wacusanus, cf. ep. VI, 18 n.

XI, 25. De Iohanne cf. ep. VI, 11

tendo, ut ad¹ habitum suum² redire vel in^m extremum debeat, ne ei reatusⁿ tantae culpa^e in aeterno iudicio obsistat; ac deinde vestrum est cogitare, quo modo filiae eius domna Barbara et Antonina debeant^o ordinari, ut nulla occasio malis hominibus praebeatur^p. Nam postquam me de eis sollicitudinis curam gerere coniuravit addens, ut earum debeam ordinationi prospicere, aliud in epistola sua secutus est, quod hoc mihi student^q dubium non est, quia possit obsistere. Ait enim, ut serenissimo domno imperatori saepius supplicem, quatenus ipse eas faciat, ut praeviderit, ordinari; quod quam diversum sit^r priori voluntati, perpenditis. Ex qua re dubito^s, ne hominibus in Sicilia posit^{is} et quaerentibus occasionem in rebus ipsius apta detur occasio. Nam hoc cognito^t quid facturi sunt, qui nulla existente causa iam sigillum in substantia ipsius, quantum dicitur, nitebantur imponere? Numquid non illos videtur ratio ad faciem adiuvare^u et ad hoc illis iustam quasi praebere materiam? Si dixerint: domno imperatori commendatae sunt, negligere non possumus, periculi nostri interest^v, res in tutum^w facimus, quousque domnus imperator Constantinopolim duci praeceperit^x. Dic, rogo, quid ad haec ego facturus sum, quando habenti homini potestatem paterna videtur commendatio concordare? Me enim coniurat, ut ita eas ordinari provideam^y, quatenus aut in civitate Romana^z sint³ aut de Sicilia non^a tollantur, et ille id agit^b, ut eas nulla nec hic^c deducendi nec illic sit ratio retinendi. Vos tamen, in quantum potestis, malis hominibus obviate; earum substantiam propter omnipotentem Deum velut proprium defendite et, si adhuc licet, quo modo omnis occasio violentiae removeatur in praedicti viri domni Venantii testamento, praevidete. Si autem ita placet, ut palatio commendentur, mihi non debet pondus imponere, ut in anima mea curam ordinationis earum velit^d impingere, de quarum^e ordinatione^f qualiter cogitem, omnipotentem Deum^g sufficiat scire. Unde statim dilectissimo filio meo Anatolio^h diaconoⁱ, vel quid^j cum gloriosa patricia Rusticiana^k loqui studeat et qualiter^l de personis quarum mihi nomina sunt transmissa debeat exquirere et iudicare, scribere curavi, ut nobis omnia sub celeritate indicet et quae fienda sunt^m Deo ordinante disponantur.

Praeterea in scriptis quae ad nos misistis fraternitatem vestram contristatam invenimus eo, quod hic eam quasi proⁿ ingratitudine aliqua venire noluissemus, dum quando non illud ob aliud nisi sola utilitatis causa fecimus scientes propter personas ibidem consistentes valde necessariam illic vestram^o fuisse praesentiam. Sed^p ne^q forte^r ex hoc ingratum erga vos animum^s nostrum^t, quod absit, credatis existere, si veniendi vobis voluntas est, apto^u vos tempore apostolorum liminibus praesentate. Nam quantum ad nos^v pertinet, ita caritatem vestram diligimus, ut videre vos saepius cupiamus^w.

1) ad om. q 3. m) in om. q* 1. n) eis reatur q* 1. o) debeat R 1. q 1. q* 1. p) ex prevetur corr. preveatur R 1. q) studendi R 1. q 1. r) quandiu süpsit R 1. s) debito R 1. t) cognoscito R. q 1. q*. u) aduari R 1. v) interim q* 1. w) ita scr. edd.; res institutum R. q. q* 1; restitutum q* 2. 3. x) preciperit R; preciperet q 1. y) praevideam q*. z) Roma R 2. q 1. 3) Siciliano q 1. b) ait R 2. c) ita q*. q 3; id R 1. q 1; huc id R 2. d) velut R 2. q* 1; velud R 1. q 1. e) quorum R 1. q. f) ex ordinationes corr. ordinationis R 1 et add. earum. g) deum om. q 1. h) Anatholio q* 1. q 3. i) qui q*. q 3. j) Rustitiana R 2. q*; Rusticianio q 3. k) stud. equaliter R 1. l) fiendas (om. sunt) q 1. m) om. hoc verb. R 1; per q 1. n) curam R 1. o) sed om. q 3. p) nec q* 1. q) ergo add. q 3. r) ex animam corr. q 1. s) vrum q* 1. t) opto R 2. q* 2, sed corr. q* 2; aperto R 1. v) nos om. R 1. w) ex capiamus corr. q 1.

2) Cf. ep. VI, 40 Venantio exmonacho patricio missam. 3) Cf. ep. XI, 59. 4) De Anatolio, apocrisario Constantinopolitano, cf. ep. VII, 27 n. 6. — Haec ep. deperdita est. 5) De Rusticiana cf. ep. II, 27 n. et ep. seq.

XI, 26.

Gregorius I. papa Rusticianam patriciam rogat, ne se ipsius ancillam in epistulis dicat. Vela, quae miserit, iam suspensa nuntiat. Addit de podagrae doloribus, de miraculis in S. Andreae monasterio factis. Dominum Strategium cum parentibus eius, filiis Rusticianae, salutat. 601, Febr.

- ⁵ Codd. R: *Indictio I—IV. cap. 177; q: cap. 176.*
Edd. M: *Lib. XI. ep. 44; G: Lib. IX. ep. 38. — Iaffé Reg. 1816 (1394).*

GREGORIUS RUSTICIANAE PATRICIAE.

Excellentiae vestrae scripta suscepi, quae me^a in^b gravissima aegritudine positum
10 de salute, de devotione ac de dulcedine sua omnino relevarent^c. Unum vero aegre
suscepi, quia in eisdem epistolis ad me, quod semel esse poterat^d, saepius dicebatur:
ancilla vestra, et ancilla vestra. Ego enim, qui per episcopatus onera servus sum
omnium factus¹, qua ratione mihi se illa ancillam^e dicit, cuius susceptus ante^f epi-
scopatum proprius fui? Et ideo rogo per omnipotentem Deum, ne hoc verbum ali-
15 quando ad me in^g scriptis vestris inveniam. Ea autem quae ex purissimo et sincerissimo
corde^h beato Petro apostolorum principi muneraⁱ transmisistis praesente omni clero
suscepta atque illic suspensa sunt. Filius enim^k meus vir magnificus^l domnus Sym-
machus^m, quia ex podagrae dolore aegrotum me et paene desperatumⁿ repperit², scripta
vestra mihi dare distulit et post multum temporis, quam^o vela suscepta sunt, dedit.
20 Postmodum vero in^p scriptis excellentiae vestrae invenimus, ut cum letania ad beati
Petri ecclesiam portari debuissent. Quod ideo minime factum est, quia, sicut praedixi,
ante vela quam scripta^q suscepimus. Tamen praedictus vir cum omni familia domus
vestrae³ hoc^r fecit, quod^s nos facere cum clero voluistis. Sed et si voces defuerunt
hominum, habet ipsa vestra oblatio apud omnipotentem Dominum vocem suam. In
25 eius enim pietate^t confido, quia cuius vos corpus cooperuistis^u in terra eius vos inter-
cessio a peccatis omnibus protegit in caelo^v omnemque domum vestram sua^w provisione
regit et^x sua vigilantia^y custodit.

De podagrae autem molestia, quam vobis evenisse signastis^z, et contristatus vehe-
menter sum et laetatus: laetatus, quia humor noxius inferiora petens superiora per-
30 fecte^a deseruit; contristatus vero, quia in^b tam tenuissimo corpore dolores vos nimios^c
perpeti pertimesco. Ubi enim deest caro, quae virtus esse poterit doloribus resistens?
Me etenim, quem, qualis fuerim, nostis, ita amaritudo animi et adsidua exacerbatio
atque per hoc podagrae molestia afficit^d, ut corpus meum tamquam in sepulturam ita
siccatum sit; unde fit, ut iam raro de lecto surgere valeam. Si ergo mei molem cor-

- ³⁵ XI, 26 in titulo: patriciana q*4. a) me om. R1. b) in suprascr. q1. c) in relevarent
corr. m. post. q1. d) exsuperat coni. Mommsen. e) se illa om., sed ante mihi suprascr. te q1 — ancillam
in ras., ut videtur, ex illa corr. q1. f) hoc, ut videtur, in ante susceptum corr. q1; subiectus ante suscep-
tum Vat. A. E (ed. M.). g) in om. q1. h) de add. R1. i) ex mune corr. q1. k) ita R1. q1. q*1;
autem cet. codd. l) ū m̄ abbr. R1. q*1; q*2 in contextu rasur. et in marg.: vir magnus; q*3: vir magnus.
40 m) Symmachus q3. n) disp. q1. q*. o) in postquam corr. q1. p) post multum vero (om. in) q3.
q) ante vel aquam scriptam R1. r) hanc Vat. A. D. E (ed. M.). s) quam q et Vat. A. D. E (ed. M.).
t) pietatem R1. u) cooperuistis q*1. v) cqlum R1. q1. w) suo R1. x) ita q3; reget et R1;
reget (om. et) q*. q1. y) vigilantia q*1. z) signatis q1. a) profecto q*1. b) in om. R1.
c) nimio q*1. d) affecit q. q*1.

- ⁴⁵ XI, 26. Haec et sequentes epistolae certe una transmissae sunt. — De Rusticana cf. ep. II, 27 n
1) Cf. Gregorii titulum: servus servorum Dei. Baluz. apud Rozière Lib. diurn. p. 3 s. Ewald in N. A. III
p. 545. Grisar in Ztschr. f. kath. Theol. IV, 475 ss. 2) De Gregorii valetudine cf. ep. VIII, 29 n. 1.
IX, 175 n. 3. IX, 232 n. 2. 3) Cf. ep. VIII, 22 n. 2.

poris in tantam podagrae dolor ariditatem redigit, quid de vestro corpore sentiam, quod nimis siccum ante dolores fuit?

De elemosina vero quam beati Andreae apostoli monasterio⁴ fecistis, quid necesse Eccl. 29, 15. est me aliquid dicere, cum scriptum sit: 'Absconde^e elemosinam in sinu pauperis, et haec pro te^f exorabit'? Si ergo apud secretas aures Domini habet ipsa bona operatio⁵ vocem suam, sive nos clamemus, sive taceamus, hoc ipsum^g quod bene egistis clamat. Indico autem, quia tanta miracula^h, tanta cura, tanta custodia monachorum in eodem monasterio eiusdem apostoli est, ac si specialiter abbas monasterii ipse sit. Nam ut pauca de multis loquar, quae abbate ac praepositoⁱ monasterii narrantibus agnovi, quadam die duo exinde fratres transmissi sunt, qui aliquid emere pro monasterii utili-¹⁰ tate debuissent, unus iunior, qui prudentior videbatur, alter senior, qui custos iunioris^k esset. Perrexerunt utrique, et de pretio quod acceperunt ipse qui custos missus fuerat nesciente altero de eodem pretio furtum fecit. Qui mox ut in monasterium^l sunt reversi atque ante oratorii limen venerunt, arreptus daemonio^m is qui furtum fecerat cecidit et vexari coepit. Dimissus autem a daemonio concurrentibus monachis requi-¹⁵ situs est, ne forsitan de eo quod acceperat furtum fecisset; negavit, iterum vexatus est; dimissus atque iterum requisitusⁿ negavit atque iterum^o vexatus est. Octo itaque vicibus negavit, octo vicibus est vexatus. Post octavam vero negationem confessus est, quantos nummos furto abstulerat. Et agens paenitentiam prostratus se peccasse testatus est^o; ulterius vero^p ad eum daemonium non accessit.²⁰

Alio quoque tempore dum in die natalicio^q eiusdem^r apostoli iam meridianis horis^s fratres quiescerent, subito quidam^t frater apertis oculis caecatus coepit tremere, voces ingentes mittere^u, quibus vocibus testabatur ferre se non posse quod patiebatur. Concurrerunt^v fratres, viderunt caecum oculis apertis trementem et clamantem et a praesentibus alienum nihilque quod foris agi poterat sentientem: eumque in manibus²⁵ levaverunt atque ante altare beati^w Andreae apostoli proiecerunt ipsique pro eo in oratione prostrati sunt. Qui statim ad se reversus, quid^x passus fuerat, confessus est, quia senex quidam ei apparuit et canem nigrum ad eum dilaniandum dimisit dicens: 'Quare fugere voluisti de monasterio isto?' 'Cumque evadere de canis morsibus nullo modo potuissem, venerunt quidam monachi et eundem senem pro me rogaverunt.³⁰ Qui statim iussit canem^y abscedere, et ipse ad me reversus sum.' Qui etiam^z confessus est^a, quia 'eo die quo ista pertuli consilium habueram de eodem monasterio fugere'⁵.

Alius quoque monachus discedere ex eodem monasterio latenter voluit. Cumque hoc mente tractasset, venit^b oratorium ingredi; statim daemonio traditus vehementissime vexatus est. Relinquebatur vero a daemonio et, si extra oratorium stetisset, nihil³⁵ patiebatur adversi; si conatus fuisset ingredi, statim maligno spiritui^c traditus vexabatur. Cumque hoc saepius fieret, culpam suam confessus est, quia de monasterio egredi cogitabat. Tunc pro illo fratres collecti sese per triduum in precibus astrinxerunt^d, atque ita curatus est, ut ad eum postmodum numquam spiritus malignus^e accederet. Dicebat autem eundem se beatum apostolum, dum vexaretur, vidisse seque ab eo in-⁴⁰ crepatum esse, cur voluisset abscedere.

^e) abscondite q*1. q3. ^f) vobis q3. ^g) hoc ipsum om. q*1. ^h) tanta miracula om. R1.
ⁱ) ab abbate ac proposito (corr. in prep.) R1. ^k) iuniori q*1. ^l) monasterio R1. ^m) de demonio q*1; a daemonio, ut videtur, q*2.3. ⁿ) verba requisitus usque iterum om. q*1. ^o) ut add. R1. ^p) vero om. q3. ^q) natalicii q1. ^r) eius R1. ^s) horq R1. ^t) ex quadam corr. R1. ^u) mitteret R1; 45
emittere q3. ^v) concurrunt R1. ^w) ita R1; sancti cet. codd. ^x) qui q1. ^y) canem om. q3.
^z) saepe add. q*. ^a) est om. q*1. ^b) voluit q. ^c) malignus (corr. in maligno) spiritus R1.
^d) adstrinxerunt q*1. ^e) mal. spir. q*.

4) De monasterio S. Andreae cf. ep. IX, 44 n. 1 et I, 14^a n. 5) Eandem, ut videtur, historiolum de Theodoro quodam in monasterio suo puero narrat noster in dial. IV, 38. 50

Alii quoque duo fratres de eodem monasterio fugerunt^f atque aliqua prius collo-
quendo fratribus signa dederunt, quod per Appiam^g descendentes^h Hierosolimamⁱ ten-
derent. Qui exeuntes deverterunt^k de itinere et, ut a sequentibus inveniri minime
potuissent, retrusas cryptas^l iuxta Flammineam^m portamⁿ invenientes in eis se occultave-
runt. Cum vero vespertinis horis requisiti minime in congregatione inventi essent,
ascensis caballis eos quidam fratres secuti sunt per Metrovi^o portam^p exeuntes, ut eos
in Latinam vel Appiam viam^q sequerentur. Subito eis consilium ortum est, ut eos in
Salariam^r viam requirerent. Extra civitatem igitur pergentes^s deflexerunt^t in Sala-
riam^u. Eos vero^v minime invenientes per portam Flammineam^m decreverunt reverti.
Cumque reverterentur, mox ut equi eorum^w ante cryptas illas venerunt, in quibus se
absconderant^x, fixerunt gradum, pulsati et compulsi passum movere noluerunt. Con-
sideraverunt monachi rem talem sine mysterio esse non posse, attenderunt ad cryptas,
viderunt earum aditus missa maceria^y damnatos, sed caballis suis nusquam euntibus
descenderunt. Deposuerunt^z lapides qui in ore^{aa} cryptarum positi fuerunt^{ab}; ingressi
sunt^{ac} eosque in eisdem tenebrosis latibulis consternatos terrae invenerunt. Qui ad
monasterium reducti ex eodem miraculo ita meliorati sunt, ut eis^{ad} multum profuerit
ad parum temporis de monasterio^b fugisse.

Haec dixi, ut excellentiae vestrae innotesceret^c, cuius oratorio elemosinam fecistis.
Omnipotens autem Deus et in anima et in corpore et in omni domo caelesti vos
protectione custodiat et ad consolationem nostram diu vos vivere concedat. Dulcissi-
mum^d filium meum domnum Strategium^e cum gloriosis parentibus suis filiis vestris mea
peto vice salutari.

XI, 27.

Gregorius I. papa Theoctistam patriciam, sororem imperatoris, populi Constantino-
politani tumultu exagitata, ne obtrectatorum odio moveatur, monet. Verum suadet, ut
seditionis principibus clam accitis errorum suspicionem vel iureiurando amoliat. Cum
apud vestigia dominorum in regia urbe demoratus sit, multos ex eis venire consuevisse
narrat, quorum capitula semper defenderit; numquam in eis errorem, pravitatem, aliquid
de his quae contra eos dicebantur, se invenisse. Revera enim excommunicandos esse eos,
qui dicant religionis causa coniugia debere dissolvi et baptismum peccata penitus non auferre
et, si de iniquitatibus suis quis in triennium paenitentiam egerit, postmodum ei perverse
vivere licere et, si quis compulsus necessitate anathematizaverit, eum anathematis vinculo
non teneri. Pro parvulorum dominorum nutrimento vitam eius longius extendi desiderat.

601, Febr.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 178; q: cap. 177; P: cap. 37.

Edd. M: Lib. XI. ep. 45; G: Lib. IX. ep. 39. — Iuffé Reg. 1817 (1395).

f) fugierunt R 1. q 1. g) ita q; via Appia R 1; per Apiam q*. h) vel discedentes sup. lin. add. q 3.
i) Hierosolimam R 1; Hierosolimam in Hierosolimam corr. q 1; Hierosolimam q 3; Hierosolimam q*. k) diver-
terunt q. l) retrusam cryptam R 1. m) ita R 1. q 1; Flammineam q* 1. q 3; flameam q* 2. 3; flammeam
Vat. D. E (ed. M.). n) ita q. q* 1; metrofi R 1; meretrovi q* 2. 3; meretroni Vat. D. E, meretronii Vat. A
(ed. M.). o) Latina vel Appia via R 1. — Apiam viam q*. p) Salaria R 1. q) pergens q 1.
r) ita R 1. q 1. q* 1, sed. m. post. add. iter et q 1; iter hic add. etiam q 3. q* 2. 3. s) Salaria R. q.
t) ita q*; ve, suprascr. iam R 1; vetere q. u) eorum om. q 1. v) absconderunt q* 1. w) suprascr.
prae q 1. x) verba deposuerunt usque ingr. sunt om. q* 1. y) vel hora suprascr. q 3. z) fuerant,
suprascr. et q 1; fuerant et q 3. aa) ex, sed corr. R 1. ab) non add., sed del. R 1. ac) innotescerent
R 1. q 1. q* 1. ad) dulcimum R 1.

7) Eadem cryptae in quibusdam documentis medi aevi commemorantur. 8) De hac porta, postea
damnata, cf. Tomassetti, La via Latina nel medio ero (Rom. 1886) p. 6 ss. 9) De hoc cf. ep. VIII, 22
n. 7. XIII, 26.

XI, 27. De Theoctista sorore imperatoris cf. ep. I, 5 n. VII, 23 n.

REG. GREG. II.

GREGORIUS THEOCTISTAE PATRICIAE.

Magnas omnipotenti^a Deo gratias agere debemus, quod piissimi et benignissimi imperatores^b nostri tales de suo genere iuxta se propinquos habent^c, de quorum conversatione nobis omnibus grande sit^d gaudium. Unde et pro eisdem^e domnis^f continue nobis orandum est^g, ut eorum vita cum suis omnibus protegente caelesti gratia^h per
longa tempora et tranquilla servetur.

Indico autem, quodⁱ levitate populi tumultum^l contra vos^k detractationis^l exortum quibusdam nuntiantibus agnovi. Qua ex re excellentiam vestram audio^m fuisse non modiceⁿ contristatam. Quod si ita est, valde miror, cur vos, qui^o cor fixistis in caelo, verba hominum agitant^p in terra. Beatus etenim Iob^q, cum amici eius, qui ad conso-
landum venerant, in^r increpatione prosilissent^s, ait: 'Ecce enim in caelo^t testis meus et conscius meus in excelsis^u'. Qui enim vitae suae in caelo testem habet, iudicia
hominum in terra pertimescere non debet. Dux quoque bonorum Paulus dicit^v: 'Gloria^w
nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae'. Qui iterum dicit^w: 'Opus suum probet unusquisque, et sic in se ipso^x gloriam habebit et non in altero'. Si enim
laudibus^y laetamur, vituperationibus^z frangimur, gloriam nostram non in nobis, sed in aliorum ore posuimus^b. Et fatuae^a virgines in vasis suis^c oleum non sumpserunt^d, sapientes autem^e sumpserunt oleum in vasis^f cum lampadibus^g. Lampades quippe
nostrae^g bona sunt opera. De quibus scriptum est: 'Luceat lux vestra coram hominibus, ut^h videant opera vestra bonaⁱ et glorificent patrem vestrum, qui in caelis est'.
Tunc autem oleum in vasis cum lampadibus sumimus^k, quando de bonis actibus^l nitorem gloriae^m non a laudantibusⁿ proximis quaerimus, sed hunc^o in testimonio^p conscientiae servamus. In omne autem quod de nobis extra dicitur recurrere ad arcana mentis debemus. Etsi omnes vituperent^q, liber est tamen^r quem conscientia non accusat, quia, etsi omnes laudent, liber esse non potest, si hunc conscientia^s accusat^t. De Io-
hanne veritas dicit: 'Quid existis in desertum videre? arundinem^u vento^v agitatam?'
Quod videlicet per negationem dicitur, non per confirmationem, cum subditur^w: 'Sed quid existis videre? hominem^x mollibus vestitum? Ecce, qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt'. Quamvis^y enim iuxta veritatem evangelii Iohannes vestimento aspero fuerit^z indutus, per significationem tamen mollibus vestiti^a sunt, qui adulationibus ac laudibus delectantur^b. Negatur autem, quia Iohannes^c arundo vento agi-

XI, 27. Haec epistula exstat etiam in classi A 1 codicum Pseudo-Isidori (cf. Hinschium l. l. p. XXX et CVI), deest in q* 1. Pb 4. 5. — Titulum ita exhibent R 1. Pb 1. 6 et Pb 3 in ind.; Theoctistae q 3; Theoctistae q* 2. 3; Theoctistae Pa 1. Pb 3. 7 et Pb 1 in ind.; Theophistae Pa 2; Theohistae Pa 2 in ind. — patricinae Pa 2 — Campaniae add., sed post. del. Pb 3 in ind. a) omnip. om. Pa 2. b) benignissimi imperatoris Pb 1; benissimi i. Pa 1. c) abet R 1. d) fit Pa 1. e) ex eisdem corr. Pb 1; isdem Pa 1; hisdem R 1. f) dominis R 1. Pa 2 et ex domnis corr. Pb 7. g) est or. Pa 2. h) gr. caeleste Pa 2. i) ex quo corr. qua Pb 1. k) contra vos om. Pa 2. l) detractationis Pb 7. m) odio R 1; in tedio q* 2. 3. q 3. n) modico R 1. q* 2. 3. q 3. o) quae R 1. Pb 7. p) agitat R 1. q) Iob om., sed corr. 2 add. Pa 1. r) in om. R 1. s) in prosiluissent corr. Pb 1. 7. Pa 2. t) in caelo om. q 3. u) excelso Pa 2. v) didicit Pa 1. w) verba gloria usque dicit om. Pa. x) seipsum Pa 1. y) laudiremur Pb 7. z) et peractionibus corr. in detractationibus R 1. a) verba vituper. usque fatuae om. Pa 2. b) ex possumus corr. Pa 1 corr. 2; ponimus Pb. c) nostris Pa 2. d) non adsumserunt Pb 1. e) inquit Pa 2. f) suis add. R 1. g) nostra Pb 1. h) et Pa 2. i) vestra bona opera R 1. q* 2. 3. q 3. k) ex sumus corr. Pa 1 corr. 2. l) actis Pa 1. Pb 1. 2. m) nit. gloriae om. Pa 2. n) non adulantibus q* 2. 3. o) hoc Pa 2. p) testimonium Pa. q) vituperant Pb 1. r) tamen om. P. s) si c. eum Pa 2. t) accuset R 1. u) arundem R 1. v) om. vento q* 2. 3, sed add. q* 2. w) om. cum subditur q* 2. 3. x) homine videre Pb 1. y) quia Pa 2. z) ex fuerint corr. R 1. a) vestimentis R 1. b) dilectantur Pb 1. 2. c) Iohē R 1; Iohannis Pa 1. Pb.

1) Nescio, de quo tumultu agatur; nam de eo, quem Theophyl. Sim. VIII, 4 s. a. 602 die 2. m. Febr. exortum refert, agi non potest. 2) Cf. Matth. 25, 3 s.

tata^{d-o} fuerit, quoniam mentis eius fortitudinem nulla humani oris aura flectebat. Nos enim si laudibus erigimur^f, vituperationibus humiliamur^g, arundo vento agitata sumus. Sed absit hoc, absit a corde vestrae excellentiae. Scio, quia magistrum gentium studiose legitis^h, quiⁱ ait: 'Ego^k si adhuc hominibus placerem, Christi servus^l non essem'. Gal. 1, 10.

- 5 Si qua tamen vel parva tristitia ex hac re menti vestrae exorta est, credo, quod hoc fieri omnipotens Deus benigne permisit. Neque enim electis suis in hac vita^m promisit gaudia delectationisⁿ, sed amaritudines, tribulationes^o, ut^p medicinae more per amarum^q poculum ad dulcedinem aeternae redeant^r salutis. Quid^s namque dicit^t? 'Mundus gaudebit, et^u vos lugebitis'. Qua spe^v, qua promissione, paulo post additur^w: Ioh. 16, 20.
- 10 'Iterum videbo vos, et gaudebit cor vestrum, et gaudium vestrum nemo auferet^x a vobis'. Ibid. v. 22. Hinc iterum discipulis dixit: 'In patientia^y vestra possidebitis^z animas vestras'. Luc. 21, 19.

- Pensate, quaeso, ubi erit patientia, si deest, quod toleretur^a. Ego Abel esse non suspicor^b, qui Cain non habuerit. Boni enim si sine malis fuerint, perfecte^c esse boni^d non possunt, quia minime purgantur^e. Ipsa autem malorum societas purgatio bonorum est^f. Tres in arca filii fuerunt, unus inrisor patris extitit^g, qui^h, etsi in se benedictus fuit, maledictionis tamen sententiam in filio suscepitⁱ. Duos Abraham^k priusquam Cethuram uxorem^l acciperet^m, filios habuit, sed tamen carnalis eius filius reprobationis est filium persecutus. Quod magnus doctor exponit dicens: 'Sicut is qui Gal. 4, 29. secundum carnemⁿ est^o persequabatur eum qui secundum^p spiritum, ita et nunc'.
- 20 Duos Isaac^q filios habuit, sed unus, qui spiritualis^r extitit, ante minas fratris^s carnalis fugit. Duodecim Iacob filios habuit, sed unum, qui rectius vivebat, decem^t in Aegypto vendiderunt. In David^u propheta^v, quia fuit, quod purgari^w debuisset^x, actum est, ut persecutorem filium pateretur. Beatus Iob de societate reproborum dicit: 'Frater^y fui Iob 30, 29. draconum et socius strutionum'. Ad Ezechielem^z Dominus ait^a: 'Fili^b hominis, increduli et subversores sunt tecum, et cum scorpionibus habitas'. In duodecim^c apostolis unus reprobus mixtus^d est, ut esset, cuius persecutione undecim temptarentur. Apostolorum princeps discipulis loquitur dicens: 'Iustum Loth^e oppressum a nefandorum^f iniuria^g conversatione eripuit'. Aspectu enim et auditu iustus erat, habitans apud eos^h, qui deⁱ die in diem animam iusti^j iniquis operibus cruciabant'. Paulus quoque apostolus discipulis scribit dicens: 'In medio nationis^k pravae et perversae, inter quos Phil. 2, 15. luceatis, sicut luminaria in mundo, verbum vitae continentes'.

Quia ergo scriptura teste cognoscimus in hac vita bonos sine malis esse non posse, de stultorum vocibus excellentia vestra turbari nullatenus debet^l, maxime quia in omnipotente^m Deoⁿ tunc certa fiducia est^o, quando pro bono opere^p adversitatis

- 35 ^d) agitatus Pa 1. Pb; om. hoc verb. q* 2.3, sed post. add. q* 2. ^e) non add. Pa 2. ^f) ex erigimus corr. Pb 1.7. ^g) humiliemur Pa 1. Pb 1.2. ^h) legistis R 1. ⁱ) quia R 1. ^k) ego om. P. ^l) servum Pa 1. ^m) in hac vita om. Pa 2 — in h. v. el. suis q* 2.3. ⁿ) dilectionis Pb 1; delectationes R 1. ^o) tribulationum Pa 2. ^p) ex et corr. Pb 1. ^q) ex amaritudinem corr. amaritudinis R 1. ^r) ex redderent corr. redirent R 1. ^s) qui Pa 2. ^t) dicitur q 3. ^u) et om. R 1. q* 2.3. ^v) quas per Pa 1; quos per Pa 2. ^w) quam promissionem ducat addicit (corr. in addidit) Pa 2. ^x) aufert Pb 1.2. Pa 2. ^y) pacia Pb 1. ^z) possidebis q* 2. ^a) tolleretur Pb 1.2; tolletur Pa 1; pollicetur Pa 2. ^b) non suspicor ego Abel esse P. ^c) perfecti R 1; profecto Vat. F (ed. M). ^d) boni esse Pa 2. ^e) ex pugnantur corr. Pb 1. ^f) est bon. Pa 2. ^g) ex existit corr. Pb 1. ^h) quia Pa 2. ⁱ) filiis accepit Pa 2. ^k) Habraam Pa 1. ^l) om. uxorem q* 2.3. ^m) acciperit Pb 1.2. Pa 1; sed corr. Pb 1 —
- 45 Abr. filios h. priusquam Cethuram uxor. acc. Pa 2. ⁿ) R 1 om. carnem est — secundum. ^o) Pb 1 add. manu post. natus. ^p) Ysaac R 1. ^q) spiritualis Pb 1.2. ^r) ex patris corr. R 1. ^s) undecim Pb 1.2. ^t) add. autem Pa 2. ^u) in quo propheta David R 1. ^v) purgare Pa 1. Pb 2 et Pb 1 corr. ex pugnare. ^w) ex debuissent corr. R 1. ^x) fratrem Pa 1. ^y) Ezechielem R 1; Iezechielem Pa 2. ^z) dicit R 1. Pb 1. ^a) filii Pa 1. ^b) duodice Pa 1. ^c) permixtus Pa 2. ^d) Loht R 1. ^e) iniusta q 3. Pa 2 — ac luxuriosa add. in textu ep. b. Petri. ^f) oruit Pa 2. ^g) cum his P. ^h) de om. R 1. ⁱ) iustam Pa 2. ^k) ex nationi corr. nationis Pb 1. ^l) turbata non debet mirari Pa 2. ^m) om. in omnip. Pa 2. ⁿ) dei Pa 2. ^o) est fiducia Pa 2. ^p) opera Pa 1.

aliquid in hoc mundo recipitur, ut^a plena^r merces in aeterna retributione^s servetur^t.
 Matth. 5, 11. Unde in sancto evangelio veritas dicit: 'Beati eritis, cum adversum vos omne malum
 dixerint homines mentientes^u propter nomen meum'. Qui in consolatione nostra sua
 Ibid. 10, 25. in exemplum adducere opprobria dignatus est dicens: 'Si patrem familias Beelzebub^v
 vocaverunt, quanto magis domesticos eius?'
 5
 Sunt autem plurimi, qui vitam bonorum fortasse amplius quam debent laudant,
 et, ne qua^w elatio de laude subripiat, permittit omnipotens^x Deus malos in obtrec-
 tatione et obiurgatione^y prorumpere, ut, si qua culpa ab ore laudantium in corde
 nascitur, ab ore vituperantium suffocetur^z. Hinc est, quod doctor gentium se in prae-
 2. Cor. 6, 8. dicatione currere testatur^a per 'infamiam et bonam famam'. Qui etiam dicit: 'Ut seduc- 10
 tores et veraces'. Si igitur fuerunt, qui malam famam Paulo imponent, qui hunc
 seductorem^b vocarent, quis ergo^c Christianus debet indignum ducere pro Christo iniu-
 rias audire? Quantae^d autem virtutis^e praecursor^f nostri redemptoris fuit, novimus,
 qui per sacrum eloquium non solum plus quam propheta, sed etiam^g angelus vocatur,
 et tamen, sicut mortis eius historia^h testaturⁱ, post mortem a persecutoribus corpus 15
 eius^k incensum est^l. Sed quid ista de sanctis hominibus dicimus? De ipso sancto
 sanctorum, id est de Deo^l, qui pro nobis homo factus est, loquamur, qui ante mortem^m
 inⁿ iniuria, quia daemonium^o haberet, audivit, post mortem vero a suis persecutoribus^p
 Matth. 27, 63. seductor appellatus est, cum dicerent: 'Scimus, quia seductor ille dixit: post tres dies
 resurgam'. Quanta^q ergo nos peccatores a lingua vel manibus iniquorum hominum por- 20
 tare necesse^r est, qui in adventu aeterni iudicis^s iudicandi sumus, si et ipse tanta
 etiam^t post mortem pertulit, qui iudex venit^u?
 Haec, dulcissima et excellentissima^v filia, breviter dixi^w, ne, quotiens stultos
 homines derogare^x cognoscis^y, qualibet^z vel parvula mentis^a tristitia tangaris. Sed
 quia sedari^b hoc ipsum stultorum hominum murmur tranquilla^c ratione^d potest^e, pecca- 25
 tum credo, si bonum quod valet fieri negligitur, ut fiat. Nam cum placare^f insanas
 mentes atque ad salutem reducere^g possumus, scandalizare eos^h minime debemus.
 Sunt enim quaedam scandalaⁱ, quae omnino despicienda^k sunt, quaedam^l vero cum
 vitari^m sine culpa possunt, despicienda^k nonⁿ sunt, ne cum^o culpa servantur^p. Quod
 Ibid. 15, 11. sacro evangelio praedicante cognovimus, quia, cum veritas diceret: 'Non quod intrat 30
 in os^q coinquinat hominem, sed^r quod procedit ex^s ore, hoc coinquinat^t hominem^u'
 Ibid. v. 12. et discipuli^v responderent^w dicentes: 'Scis, quia Pharisei^w audito hoc^x verbo scandali-
 Ibid. v. 13 s. zati sunt?', protinus respondit: 'Omnis plantatio quam non plantavit pater meus caelestis

a) et Pa 1. r) plenas Pa 2. s) vita pro retrib. Pa 2. t) servatur Pa 2. u) om. menti-
 entes q* 2. 3. v) Belzebub Pa 1. Pb 1. w) neque Pa 1. Pb 1; ne (om. qua) Pa 2. x) om. omnip. 35
 Pa 2. y) iurgio Pa 2; et obiurg. om. q 3. z) suffocetur Pa 1. a) testatus R 1. b) ex sed
 doctorem corr. Pb 1. c) rogo R 1. d) quanta P. e) in virtus (ita Pa 2) corr. Pb 1. f) pro-
 corporis P, sed in praecursoris corr. Pb 1. Pa 2. g) et Pa 2. h) historiae Pb 1. i) dicit Pa 2.
 k) om. corpus eius R 1. l) dno q 3. m) ante (om. mortem) Pa 1. n) in om. Pb. Pa 2. q 3; iniuria
 in per iniuriam corr. Pb 1. o) daemonia Pa. p) a suis persec. om. Pa 2. q) quanto Pb 2. 40
 r) necesse port. Pa 2. s) iudicis om. q 3. t) ita P; sed i. etiam p. m. tanta Pa 2; i. ante quam R 1;
 i. tam ante quam q 3. q* 2. 3, sed in i. tanta ante quam et corr. q* 2. u) veniet Pa 2. v) aman-
 tissima q* 2. 3. w) dixit Pa 1. x) derogari P, sed corr. Pb 1. y) ex cognoscens corr. cognosces
 Pb 1. z) quamlibet R 1. q* 2. Pb 2. 7; in qualibet (ita cet.) corr. q* 2. a) parva (mentis om.) Pa 2.
 b) sedere Pb. Pa 1, sed corr. Pb 7. c) tranquillo Pa 1. d) non add. Pa 2. e) esse add. R 1. 45
 f) placere Pa. Pb 1, sed corr. Pa 2. Pb 1. g) non add. Pa 2. h) eas R 1. q* 2. i) verba scandala
 usque quaedam om. R 1. k) despicienda P, sed corr. Pb 1. l) add. satis m. 2. Pa 2. m) vitare
 Pa 1. Pb, sed corr. Pb 1. n) non om. q 3. o) cum om. Pa 2. p) servemus Pb 1; servetur Pa 2.
 q) in os intrat Pb 1. q* 2. r) verba sed usque hominem om. Pa 2. s) de P. t) inquinat R 1.
 u) discipulis R 1. v) responderunt R 1. q 3. Pa. w) Farisei Pa 1. x) hoc om. R 1. q* 2; verbo hoc q 3. 50

3) Cf. Cassiod. hist. trip. VI, 15 = Theodoret. h. e. III, 3.

eradicabitur. Sinite illos; caeci sunt, duces caecorum'. Et tamen cum tributum peteretur^r, prius rationem reddidit, per quam tributum solvere^s non deberet, atque ilico subiunxit: 'Ut autem non scandalizemus^a eos, vade ad mare et mitte hamum et eum^b Matth. 17, 26. piscem^b qui primus^c ascenderit^d tolle; et aperto ore eius invenies staterem. Illum sumes^e, da illum^f pro me et te^g'. Quid est^h autem, quod deⁱ scandalizatis aliis dicitur: 'Sinite illos; caeci sunt, duces caecorum' et, alii^k ne scandalizentur, a Domino tributum solvitur, etiam quod non debetur? Quid est, quod aliud^l scandalum esse permisit^m, aliud veroⁿ venire prohibuit, nisi ut nos doceret et illa scandala quae nos implicant in peccata contemnere et ea quae placare^o sine peccato possumus modis omnibus

10 mitigare?

Vestra itaque excellentia potest protegente Domino pravorum hominum^p scandala cum magna tranquillitate declinare. Priores^q enim subinde eorum^r vobis secreto vocandi sunt atque^s ipsis ratio reddenda et perversa quaedam capitula quae teneri^t existimant coram ipsis anathematizanda. Quod si^u etiam, sicut dicitur, dari anathema^v 15 ficte^w suspicantur^x, etiam iureiurando firmandum est vos eadem capitula numquam tenere, numquam tenuisse^y. Nec vobis indignum videatur tali eis modo^z satisfacere, nec de^a imperiali genere sit^b contra eos aliquod^c in vestra mente fastidium^d. Omnes etenim^e fratres sumus, unius^f imperatoris potestate conditi et^g sanguine redempti, et idcirco fratres nostros, quamlibet pauperes et abiectos, in nullo despiciere debemus.

20 Certe etenim Petrus potestatem regni caelestis acceperat, ut quaeque^h in terra ligaret vel solveret, essent in caelo ligata vel solutaⁱ, super^k mare ambulavit^l, aegrotantes umbra^m curabat, peccantes verboⁿ occidebat, mortuos oratione^o suscitabat. Et quia ex^p ammonitione spiritus ad Cornelium gentilem fuerat ingressus, contra eum a^q fidelibus quaestio facta est, cur ad gentiles intrasset et comedisset cum eis, cur eos in 25 baptismate recepisset^r. Et tamen isdem apostolorum primus tanta donorum^s gratia repletus, tanta miraculorum potestate suffultus querellae fidelium non ex potestate, sed ex ratione respondit, causam per ordinem exposuit, quo modo vas quoddam^t, velut linteam, in quo quadrupedia terrae et bestiae^u, reptilia^v atque volatilia inerant, de caelo summitti viderit^w vocemque audierit: 'Surge, Petre, occide et manduca'; qualiter tres Act. 11, 7. 30 viri venerint^x eum ad Cornelium vocantes, qualiter spiritus sanctus hunc cum eis ire praeceperit^y, qualiter isdem spiritus sanctus, qui venire in baptizatis^z in Iudaea post baptismum consueverat, in gentilibus^a ante baptismum venit. Si enim, cum a fidelibus culparetur, auctoritatem quam in sancta ecclesia acceperat attendisset, respondere poterat, ut pastorem suum oves quae ei commissae fuerant reprehendere non aude-

35 rent^b. Sed si in querella fidelium aliquid de sua potestate diceret, profecto doctor

r) peterent R 1. z) solverent R 1. a) scandalizamus (non *suprascr.*) Pb 1. b) piscem eum q*2. c) prius Pa 1; prior Pa 2. d) ascende R 1. e) ita Pa 1. Pb, sed in sumens corr. Pb 1; sumes et q*2. f) eis, ut videtur, q. q*. g) ecce (pro et te) R 1. h) quidem R 1. i) de om. Pa 2. k) alii, ut videtur, Pb 1. q 3; alii in alibi corr. Pb 7. l) autem (pro quod aliud) R 1; quod om. Pa 1. Pb, sed post. add. Pb 1. m) est p. Pa 2 — e. promisit Pa 1. n) vero om. Pa 2. o) placere Pa 1. Pb 1, sed corr. Pb 1. p) prav. hom. deo prot. Pa 2. q) prioris Pa 1. Pb, sed corr. Pb 1. 7. r) ita scr. Mommsen; spodeorum Pa 1. Pb 1. 2, sed Pb 1 corr. in eorum et add. ubi; spondeorum Pb 7. q*2. 3; spondeo R 1; eorum q 3; ipsorum Pa 2. s) in add. q*2. t) tenere Pa 1. Pb, sed corr. Pb 7. u) ita q. q*; quos (om. si) P; quos si R 1 — Pb 7 m. 2 add. ne. v) in anathemate corr. Pb 7. w) fincte R 1. q*2. 3, sed corr. q*2. x) suscipiantur R 1. y) tenuissem R 1. z) modis q*2. 3. a) te Pa 1. Pb 2; om. de, m. post. suppl. te Pb 1; tibi Pa 2. b) sic Pb 1. 2. Pa 1. c) aliquid Pa. Pb 1. d) fastigium P. e) enim Pa 2. f) unus R 1. g) eius add. Pb 1. Pa 2, enim Pb 2. h) et quod Pb 1. 2; et quid Pa 1; quicquid Pa 2. i) esset in c. ligatum vel solutum P. k) supra Pb 1. Pa 2. l) ambulabat P. m) eius add. Pa 2. n) vero Pa. R 1; vero verbo q 3. o) orationes R 1. p) ex om. Pa 2. q) ac Pb 2. r) suscepisset Pa 2. 50 s) donarum Pa 2. t) quondam Pa 2. u) et add. R 1. v) reptiliae Pa 1. Pb, sed corr. Pb 1. w) videret Pa 2. x) ad add. Pa 2 — venerunt q 3. y) praeciperat Pb. Pa 1, sed in praeceperat corr. Pb 1. z) corr. ex baptismatis Pb 1. a) gentibus P. b) auderetur q*2. 3, sed corr. q*2.

mansuetudinis non fuisset. Humili ergo eos ratione^o placavit^d atque in causa reprehensionis suae^o etiam testes exhibuit^f dicens: 'Venerunt autem mecum^g et sex fratres isti'. Si igitur^h etⁱ pastor ecclesiae apostolorum princeps signa et miracula singulariter faciens non dedignatus est in causa reprehensionis suae rationem humiliter reddere, quanto magis nos peccatores, cum de re aliqua reprehendimur^k, reprehensores nostros ratione humili placare^l debemus?

Ad me etenim, sicut nostis, cum apud vestigia dominorum in regia urbe demorarer, multi ex eis venire consueverant^m, qui de praedictis capitulis accusabantur. Sed teste conscientia fateor, numquam in eis aliquid erroris, aliquid pravitatisⁿ, aliquid de his quae contra cor^o dicebantur inveni; unde et eos^p opinione contempta familiariter^q suscipere^r et magis ab insequentibus defendere curabam. Dicebatur^s namque contra eos, quia sub optentu religionis coniugia solverent et quia^t dicerent, quod baptismata peccata penitus non auferret et, si de iniquitatibus suis quis^u paenitentiam in^v triennium ageret, postmodum ei^w perverse vivere liceret^x, et quia, si compulsi aliquid de quibus reprehendebantur^y anathematizarent^z, se dicerent^a anathematis^b vinculo nullo modo^c teneri. Et si sunt qui certissime talia sentiunt vel tenent, quia Christiani non sunt, dubium non est, eosque^d et ego^e et omnes catholici episcopi atque universa ecclesia^f anathematizamus, quia veritati contraria sentiunt^g, contraria loquuntur^h. Si enim dicunt religionis causa coniugia debere dissolvi, sciendum est, quia, etsiⁱ hoc lex humana concessit^k, lex tamen divina prohibuit. Per se enim^l veritas dicit^m: 'Quaeⁿ Deus^o iunxit^p,³⁰ Ibid. v. 9. homo non separet^q. Quae^r etiam ait: 'Non licet dimittere uxorem, excepta^s causa fornicationis'. Quis ergo huic caelesti legis latori^t contradicat? Scimus, quia scriptum Genes. 2, 24. est: 'Erunt duo in carne una'. Si igitur vir et uxor una caro sunt et religionis causa vir dimittit^u uxorem vel mulier virum in hoc mundo remanentem vel fortasse ad illicita^v migrantem^w, quae est^x ista^y conversatio^z, in qua una eademque caro et ex parte³⁵ transiit^a ad continentiam^b et ex parte remanet^c in pollutione? Si vero utrisque conveniat^d continentem vitam ducere^e, hoc^f quis^g audeat accusare, quando certum est, quia omnipotens Deus, qui minora concessit, maiora non prohibuit? Et multos sanctorum novimus cum suis coniugibus et prius continentem vitam duxisse et postmodum ad sanctae ecclesiae regimina migrasse. Duobus etenim modis sancti viri^h etiam a³⁰ licitis abstinere solent, aliquando utⁱ merita^k sibi apud omnipotentem^l Deum augeant, aliquando vero ut anteactae^m vitae culpas detergantⁿ. Tres etenim^o pueri in regis Babylonici^p obsequio deducti legumina ad vescendum^q petentes^r cibis^s regis^t uti^u

^c) rat. eos Pa 2. ^d) placuit Pa 1. Pb 1, sed corr. Pb 1. ^e) suos R 1. ^f) adhibuit P. ^g) om. mecum Pa 2. ^h) ergo Pb 1. ⁱ) et om. R 1. q. q*. ^k) deprehendimur Pb 1. Pa 1. ^l) placere Pa 1. ^m) ex consueverant corr. Pb 2. ⁿ) aliquid pravitatis aliquid erroris P. ^o) hoc verb. om. Pa 2. q* 2. q 3. ^p) de hos pro et eos R 1. ^q) familiam tuam R 1. ^r) ex suscipe corr. suscepi Pb 7. ^s) ex dicebat corr. decebat R 1. ^t) qui Pb 7. ^u) qui R 1. ^v) intra q* 2. ^w) ei om. P; eius R 1. ^x) liceat q 3. ^y) depreh. Pb 1; reprehendantur q* 2. ^z) anathematizari Pa 2; anathematizaret Pb 1. 2, sed in anathematizarent corr. Pb 1; anathematizare cet. ^a) dicere R 1. ^b) anathematizatis q* 2. 3, sed corr. q* 2. ^c) modi Pa 2. ^d) eos quia q* 2. ^e) om. et ego Pa 2, et q 3. ^f) universae ecclesiae q 3. ^g) et add. Pa. Pb 2. ^h) loquitur R 1. Pa 1; in marg. rubro: de non dissolvendis coniugiis R 1. ⁱ) si Pa 2. ^k) consensit Pa 2. ^l) etenim R 1. ^m) dixit q* 2. ⁿ) quod P. ^o) dominus Pa 1. ^p) ex coniunxit corr. Pb 1. 2. ^q) ex separet corr. separet Pb 1. ^r) qui q 3. ^s) excepto Pa 2. ^t) celestis l. latoris (in latori corr.) R 1. ^u) dimitti Pa. ^v) illicitam Pb. Pa 1; indita Pa 2. ^w) debet add. Pa 2. ^x) est om. q* 2. ^y) ita q 3. ^z) conversio q. q* 2. 3. ^a) transit R 1. q. q* 2. 3. ^b) in continentia Pa 2. ^c) manet R 1. ^d) ut add. Pb. Pa 1. ^e) duceret Pb 1. ^f) hos Pa. ^g) quisque q 3. ^h) veri Pa 1. ⁱ) ut aliq. Pa 2. ^k) meritum P. ^l) omnip. om. Pa 2. ^m) actae (om. ante) q 3. ⁿ) ex detergeant corr. R 1. ^o) enim Pa 2. ^p) babilonici Pb 1. q 3; babilonici Pa 1. ^q) ex escendum corr. R 1. ^r) penitentes Pa 1. ^s) cibos Pa 2; civis R 1. ^t) regis Pb 2. R 1. q* 2. ^u) ut Pa 1; om. hoc verb. Pa 2.

noluerunt, non quia culpa esset, si ea quae Deus creaverat^v ederent⁵. Noluerunt ergo ea sumere^w quae licebant^x, ut per continentiam virtus excresceret. David vero, qui alienam coniugem tulerat et valde pro sua culpa fuerat flagellatus⁷, aquam bibere longe^a post de Bethlemitica^a cisterna voluit. Quam cum eius fortissimi milites detulissent^b, bibere recusavit eamque fundendo Domino libavit^c. Licebat enim ei bibere, si voluisset^d, sed quia^e illicita se^f fecisse meminerat, laudabiliter et a licitis abstinerebat. Et qui prius^g pro culpa sua morientium militum sanguinem fundi^{h,i} non timuit, postmodum si aquam biberet, etiam viventium militum se^{i,k} sanguinem fudisse^l iudicavit dicens: 'Num^m sanguinem hominum istorum qui profectiⁿ sunt et^o animarum periculum^{1. Paral. 11, 19.} bibam?' Proinde cum boni^p coniuges aut^q meritum augere desiderant aut anteactae^r vitae culpas delere, ut se ad continentiam astringant et meliorem vitam appetant, licet. Si vero continentiam quam^s vir appetit uxor non sequitur aut quam uxor appetit vir^t recusat dividi coniugium non licet, quia scriptum est: 'Mulier sui corporis potestatem^{1. Cor. 7, 4.} non habet^u, sed^v vir; et^w vir sui corporis potestatem non habet^x, sed mulier^w'.

Si^x qui sunt vero^y, qui dicunt peccata in baptismo superficie tenus dimitti, quid est hac praedicatione infidelius, in qua ipsum fidei sacramentum festinant solvere? in quo principaliter ad caelestis munditiae mysterium anima ligatur^z, ut absoluta radicitus a peccatis omnibus soli illi inhaereat^a, de quo propheta ait^b: 'Mihi autem adhaerere^{Psal. 72, 28.} Deo bonum est'. Certe enim^c maris rubri^d transitus figura sancti baptismatis^e fuit, in quo hostes a tergo sunt mortui, sed alii contra faciem in heremo^f inventi^g. Sic^h quippe omnesⁱ, qui in sancto baptismo tinguntur^k, eorum peccata praeterita omnia^l laxantur, quia eis velut Aegyptii^m hostes a tergo moriuntur. Sed in heremo alios hostes invenimus, quiaⁿ, dum in hac vita vivimus^o, priusquam ad promissionis patriam pertingamus, multae nos temptationes^p fatigant^q et ad terram^r viventium tendentibus iter intercludere^r festinant^s. Qui ergo dicit peccata in baptismo^t funditus non dimitti, dicat in mari rubro Aegyptios^u non veraciter mortuos. Si autem fateatur Aegyptios^u veraciter mortuos, fateatur necesse est peccata in baptismo funditus mori, quia nimirum plus valet in absolutione nostra veritas, quam umbra veritatis^v. In evangelio Dominus dicit: 'Qui lotus^w est, non indiget, ut lavet, sed est mundus totus'. Si igitur peccata^{1oh. 13, 10.} in baptismo funditus minime^x dimittuntur, quo modo is qui lotus^w est mundus est totus? Totus enim mundus dici^y non potest, cui de peccato^z aliquid remansit. Sed nemo resistit voci veritatis: 'Qui lotus^w est, mundus est totus'. Nihil^a ergo ei^b de peccati^c sui contagio^d remanet, quem totum fateatur mundum ipse, qui redemit^e.

v) creavit Pa2. w) sed ea sumere nol. Pa2. x) ex dicebant corr. decebant R1; licebat Pa2.
 35 y) flagellandus Pa2. z) longe om. Pa2. a) ex betlehemitici corr. betlehemitica R1. b) detulisset R1. c) ex libuit corr. 2 Pa1. d) vellet Pa2. e) qui Pa. Pb2. q3; quia cet. f) se m. post Pb1. g) prius om. P. h) fundi sang. q*2 — fundi in fundere corr. Pb1. i) verba fundi usque se om. R1. k) om. se Pa1, se sanguinem Pa2. l) fundisse Pa1. Pb2 m) nam Pa1. n) perfecti Pa1. o) ad Pa. p) bone Pa2. q) at Pa1. r) anteacta Pb. Pa1, sed corr. Pb1.
 40 s) quia Pb7. t) vir om. q*2.3. u) habeat Pa2. v) verba sed usque habet om. Pa1. w) pro verbis et usque mulier haec exhibet Pa2: Similiter et mulier de viri corpore — similiter et etiam q3. x) sic R1. y) vero sunt P. z) lacunam 20 fere litt. exhibet et anima ligatur om. R1. a) inerat R1; inheret q*2. b) pro propheta ait: scriptum est Pb. Pa1, dicitur Pa2. c) enim om. P. d) rubri maris P. e) baptismati q*2. f) sunt, ut videtur, add. Pa1. g) ex invento corr. Pb1. h) si Pa1; sed Pa2. i) omnium quippe Pa2. k) tingitur Pa1. l) omnia om. Pa2. m) Aegypti Pa1; Egypti Pb1; Aegypti Pb2. n) verba quia usque vivimus om. Pa. o) temptatione q*2. p) ex fatigent corr. Pb7; fatigante (om. et) R1. q) terra R1. Pa1. r) intercl. iter Pa2. s) ex festinat corr. R1. t) baptismatis (om. in) R1. u) Aegyptios Pa1. v) veritas q3. w) locutus Pa1. x) non Pa2. y) dici mundus Pa2. z) in peccati corr. (om. de) Pb1. a) nil R1. q3. b) ei om. R1. q. q*. c) peccatis R1. d) contagione P. e) redimit Pa1.

Si qui^f autem sunt^g, qui dicunt, quia^h de peccato quolibet triennioⁱ paenitentia agenda est et postⁱ triennium in voluptatibus vivendum, isti^k adhuc nec praedicamenta^l verae fidei nec sacrae scripturae praecepta cognoverunt^m. Contra hos praedicator Gal. 6, 8. egregius Paulus dicit: 'Quiⁿ seminat in carne sua, de carne metet corruptionem'. Contra Rom. 8, 8. hos^o iterum dicit: 'Qui in carne sunt, Deo placere non possunt'. Ubi discipulis sub- 5
Ibid. v. 9. iungit: 'Vos autem non estis in carne, sed in spiritu'. Hi quippe in carne sunt, qui in 1. Cor. 15, 50. carnalibus^p voluptatibus vivunt. Contra hos^u dicitur: 'Neque corruptio incorruptionem^r possidebit'. Si autem dicunt pauci temporis paenitentiam contra peccatum debere sufficere, ut iterum liceat ad peccatum redire, recte eos^s pastoris^t primi sententia percutit, 2. Petr. 2, 22. qui ait^u: 'Contigit^v illis illud veri proverbii: canis reversus ad suum vomitum et sus^w 10
lota in volutabro luti'. Magna est enim contra peccatum virtus paenitentiae, sed si Matth. 10, 22 et 24, 13. quis in eadem paenitentia perseveret^x. Nam scriptum est: 'Qui^y perseveraverit usque Eccl. 34, 30. in finem, hic salvus erit'. Hinc scriptum est^y: 'Qui baptizatur a mortuo et iterum tangit eum, quid proficit lavatio^z illius?' Mortuum quippe est omne opus perversum, quod pertrahit ad mortem, quod vita^a iustitiae non vivit. Baptizatur ergo^b a mortuo 15
et iterum tangit eum, qui prava opera, quae se egisse meminit, deplorat, sed in eisdem se iterum post lacrimas implicat. Anima itaque quaelibet eiusdem mortui lavatione non proficit, qui^c hoc iterum faciendo quod planxit nec per lamenta paenitentiae^d ad rectitudinem iustitiae^e exsurgit. Paenitentiam enim vere^f agere est commissa plangere, sed iterum plangenda declinare. 20

Si qui vero sunt, qui dicunt, quia compulsus quispiam^g necessitate, si anathematizaverit, anathematis vinculo non tenetur, ipsi sibi testes sunt, quia^h Christiani non sunt, quiaⁱ ligamenta sanctae ecclesiae vanis se aestimant conatibus solvere ac^k per hoc^l nec^m absolutionemⁿ sanctae ecclesiae, quam praestat fidelibus, veram putant, si ligaturas^o eius valere non^p existimant^q. Contra quos diutius^r disputandum non est, quia 25
per omnia despiciendi^s et anathematizandi sunt, ut^t, unde se^u fallere veritatem credunt, inde in peccatis suis veraciter ligentur^v.

Si qui sunt igitur, qui sub nomine christiano haec quae praediximus errorum capitula aut praedicare audent^w aut taciti^x apud^y semetipsos tenere, hos^z procul dubio et anathematizavimus et anathematizamus^a. Ex omnibus tamen capitulis in eis^b, sicut 30
praedixi, qui ad me in regia urbe venire consueverant^c, nullum omnino errorem cuiuslibet praedicti^d capituli agnovi, sed^e neque fuisse existimo^e. Nam si fuisset, agnovissem^f. Quia vero^g sunt multi fidelium, qui imperito^h zelo succendunturⁱ, et saepe, dum quosdam quasi hereticos insequuntur, hereses^k faciunt, eorum infirmitati consulendum est et, sicut praedixi, ratione ac mansuetudine sunt placandi^l. Illis quippe sunt similes, de 35

^f) si quis R 1; sunt (pro si qui) Pa 2. ^g) sunt om. P. ^h) quia om. Pa. Pb 2. ⁱ) verba triennio usque post om. Pa 2. ^k) add. autem R 1. ^l) predicamento R 1. ^m) agnovimus R 1. ⁿ) que Pb 1. ^o) igitur add. q 3. ^p) carnibus Pb 1. ^q) om. hos R 1. ^r) incorruptelam P. ^s) hos P. ^t) pastoris om. q* 2. 3. ^u) dicit Pa 2. ^v) contingit P. ^w) sues R 1. Pb 1. 2. Pa 2, sed corr. Pb 2. Pa 2. ^x) perseverat Pa 2. q 3. ^y) verba qui usque est om. Pa 2. ^z) labatione Pa 1. ^a) vitae R 1; vitam Pa 1. 40
^b) baptizatus autem R 1. ^c) in que corr. Pb 1; om. hoc verb. q 3. ^d) per lam. paen. om. q* 2. 3. ^e) iustitia Pa 2. ^f) vera in veram corr. Pb 1. ^g) corr. ex quippiam R 1. ^h) qui Pb 1. ⁱ) qui q 3. ^k) hac R 1. Pb 2; haec in et corr. Pb 1. ^l) hanc per Pa 1. ^m) ne q* 2. ⁿ) absolutione Pa 1. Pb. R 1, sed corr. Pb 1. ^o) ligaturus Pa 1. Pb, sed corr. Pb 1. ^p) valerent (om. non) R 1. ^q) aestimant P. ^r) diu Pa 2. ^s) disp. Pb, sed corr. Pb 1 — desp. per omnia q* 2. 3. q 3. ^t) et Pa. Pb 2. ^u) se om. Pa 2. 45
^v) corr. in ligantur (ita Pa 2) Pb 1. ^w) aut dent Pa 2. ^x) tacita R 1. ^y) om. apud Pa 2. ^z) hos om. Pa 2. ^a) et anathematizamus et anamazamus Pa 1; et a. et anathematizavimus (in anathematizabimus corr.) R 1; et anathematizamus et anathematizamus Pb 2. 7; anathematizamus (om. cet.) Pb 1. Pa 2. ^b) meis (pro in eis) Pb 1. ^c) cons. venire Pb 7 — ex consueverat corr. consueverant R 1. ^d) praedicatione Pa 1. Pb 2. 7, sed corr. Pb 7; predicati Pb 1; predicatione Pa 2. ^e) verba sed usque existimo om. Pa 2. 50
^f) cognovissem Pb 1. ^g) veri q 3. ^h) imperato q* 2. 3, sed corr. q* 2; in preterito q 3; imperitiae Pa 2. ⁱ) succeduntur R 1. ^k) heres Pb. Pa 1, sed corr. Pb 1. 7; heredes Pa 2. ^l) ex placanda corr. Pb 1.

quibus scriptum est: 'Testimonium perhibeo^m illis, quod aemulationem Dei habent, sed Rom. 10. 2. non secundum scientiam'. Vestra itaque excellentia, quae in lectione, in lacrimis atque in^a elemosinis incessabiliter vivit, eorum, sicut petii^o, imperitiam placare^p mansuetis exhortationibus ac responsionibus debet, ut non solum de semetipsa, sed etiam de illis
 5 gloriam^a aeternae retributionis^r inveniat. Haec me vobis dicere nimius amor suasit, quia et in vestra laetitia me crescere et in vestra tristitia me existimo minorari. Omnipotens Deus^a gratia vos caelesti^t custodiat et salva domni^u nostri pietate et^v piissimae domnae^w tranquillitate pro parvulorum dominorum^x nutrimento vitam vestram longius extendat.

XI, 28.

10 *Gregorius I. papa Isacii, episcopi Hierosolymitani, fidem per litteras expositam laudat. Gaudet de orthodoxia imperatoris, cuius temporibus ora haereticorum conticescant. Monet de tollenda simonia et de componendis iurgiis, quae cum ea ecclesia, quae Nea dicitur, saepe in Hierosolymitana urbe nascentur.* 601, Febr.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 179; q: cap. 178.

15 *Edd. M: Lib. XI. ep. 46; G: Lib. IX. ep. 40. — Iuffé Reg. 1818 (1396).*

GREGORIUS ISACIO EPISCOPO HIEROSOLYMITANO.

Servata veritate historiae quid est aliud, quod diluvii tempore humanum genus extra arcam moritur, ad vitam vero in arca servatur, nisi hoc, quod aperte nunc cernimus, quia infideles quosque^a extra ecclesiam^b peccati sui^c unda peremit^d et fideles suos
 20 in fide atque^e caritate sanctae ecclesiae unitas quasi arcae compago custodit? Quae arca videlicet de imputribilibus^f lignis compingitur^g, quia de animabus fortibus atque in bono suo perseverantibus aedificatur; et cum a saeculari vita unusquisque convertitur, quasi adhuc ligna de montibus succiduntur; cum vero ad sanctae ecclesiae ordinem ad aliorum custodiam deducitur^h, quasi de excisis atque compositis lignis ad servandam
 25 vitam hominum arca aedificatur. Quae profecto arca cessante diluvio in monte requievit, quia huius vitae corruptione cessante, cum malorum operum fluctus transierintⁱ, in caelesti patria sancta ecclesia velut in excelso monte requiescit. In huius itaque arcae aedificationem vos currere relecta^k fraternitatis vestrae epistola^l rectae fidei compage gaudemus magnasque omnipotenti Deo gratias solvimus, qui et inmutatis gregis
 30 sui pastoribus fidem, quam semel sanctis patribus tradidit, etiam post eos inmutabilem^m custodit. Praedicator autem egregius dicit: 'Fundamentumⁿ aliud nemo potest ponere 1. Cor. 3, 11. praeter id quod positum est. quod^o est Christus Iesus'. Quisquis igitur cum dilectione Dei et proximi fidei, quae^p in Christo est, firmitatem tenet, eundem Iesum Christum

^m) de *add. P.* ⁿ) in *om.* q* 2. ^o) peti *Pa 2. q* 2; petit R 1.* ^p) placere *Pa. R 1.* ^q) gloriae
 35 *Pb. Pa 1.* ^r) in retributiones *corr. Pb 7.* ^s) omnipotentis dei *Pa 2.* ^t) gratias vos celestis *Pa 1; g. caelestis vos Pa 2.* ^u) domini *Pb 2. q 3.* ^v) et *om. Pa 2. Pb 2.* ^w) domine *Pb 2. 7. q* 2. q 3; in piissima dñā corr. et cum suprascr. Pb 1.* ^x) dominorum *bis, sed secundum erad. Pb 2.*

XI, 28 in titulo: Ysacio R 1; Isacio q; Isatio q. — Hierosolimitano R 1. q*; Hierosolimitano q.*
 a) quoque *R 1.* b) ecclq *R 1.* c) peccatis suis *R 1; peccatis sui q* 1.* d) ita *q* 1. q 3; pereremit R 1;*
 40 *perimit q 1. q* 2. 3.* e) in *add. q*.* f) imputribilibusque *q* 2. 3, sed que erad. q* 2.* g) tingitur *q* 2.*
 h) ducitur *R 1.* i) ex transierim *corr. R 1.* k) relecta *R 1. q* 1 — vñā hic add. R 1.* l) ep. *vñāe q* 1.* m) inmutabile *R 1.* n) autem *add. q 3.* o) qui *q*. q 3.* p) fideque *R 1; fide que in fidei que corr. q 1.*

XI, 28. Isacius Anno successit, de quo cf. ep. VII, 29 n. 4, et sedit inde ab indictione IV. (Theophan. a. 6083) usque ad ind. XII (Chron. Pasch. p. 699 B).

REG. GREG. II.

Dei et hominis filium^a a patre posuit fundamentum. Sperandum ergo est, quia, ubi Christus fundamentum est, bonorum quoque operum sequatur aedificium. Ipsa^r quoque Ioh. 10, 1^a. per se veritas dicit: 'Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est et latro. Qui autem^s intrat per ostium, pastor est ovium'. Quae^t paulo post^u subicit dicens: 'Ego sum ostium'. Ille ergo ad ovile ovium intrat per ostium, qui intrat per Christum. Ipse autem per Christum^v ingreditur, qui de eodem creatore ac redemptore humani generis vera sentit et^w praedicat, praedicata^x custodit, culmen regiminis ad officium portandi oneris^y suscipit^z, non ad appetitum gloriae transitorii^a honoris, curae quoque suscepti ovilis sollerter invigilat, ne oves Dei aut perversi homines prava loquentes dilanient aut maligni spiritus oblectamenta vitiorum persua-
dentes devastent. Sed in his omnibus^b ipse nos instruat, qui propter nos homo factus est¹. Qui dignatus est fieri quod fecit, ipse et infirmitati meae et tuae caritati spiritum^c sui amoris infundat atque in omni sollicitudine et custodia circumspectionis oculum nostri cordis aperiatur.

Quod vero ad^d sacros ordines rectae fidei viri perducuntur^e, eidem^f omnipotenti Deo gratiae sine cessatione solvendae^g erunt^h, et pro vita piissimi et christianissimi domni nostri imperatoris et tranquillissima eius coniugeⁱ et mansuetissima subole semper orandum est, quorum temporibus hereticorum ora conticescunt^k, quia, etsi eorum corda in insania perversi sensus ebulliunt, orthodoxi tamen imperatoris tempore prava quae sentiunt eloqui non praesumunt, ita ut aperte videamus impleri quod scriptum est: Ps. 32, 7. 'Congregans sicut in utre aquas maris'. Aqua enim maris sicut in utre^l congregata est, quia amara hereticorum scientia, quicquid hodie pravum sentit, in pectore^m comprimit et aperte dicere non praesumit. Tua vero fraternitas rectam per omnia fidem protulitⁿ, spiritaliter edocta^o quae quaerenda erant subtiliter enarravit². Fides itaque vestra fides est nostra^p. Ea tenemus^q quae dicitis, ea dicimus quae tenetis.

Quia vero^r pervenit ad nos in Orientis ecclesiis nullum ad sacrum ordinem nisi ex praemiorum datione pervenire, si ita esse vestra fraternitas agnoscit, hanc primam oblationem omnipotenti Domino offerat, ut a^s subiectis sibi ecclesiis errorem simoniace hereseos compescat. Nam ut alia taceam, quales esse in sacris ordinibus poterunt, qui ad hos^t non merito, sed praemio provehuntur? Scimus autem, quanta hanc animad-
versione apostolorum princeps insecutus est, qui primam damnationis sententiam contra Act. 8, 20. Symonem protulit dicens: 'Pecunia tua tecum sit in perditione, quia^u donum Dei existimasti pecunia possideri'. Ipse quoque creator ac redemptor humani generis^v dominus Deus^w noster, cum flagellum de resticulis fecisset, de templo cathedras vendentium columbas evertit. Quid est enim aliud in templo^x columbas vendere, nisi in
sancta ecclesia eam per quam spiritus sanctus^y datur ad pretium manus impositionem dare? Sed cathedrae^z vendentium columbas eversae sunt, quia talium^a sacerdotium in sacerdotio non deputatur^b.

a) apud se add. q^a. r) ibi q¹. s) autem om. q¹. t) cumque (om. ovium) R1. u) quod R1.
v) per Christum om. R1. w) et in ea corr. q¹. x) predicta R1. y) honoris R1; oneris in
oneris corr. q¹; honoris q^a. 1. z) suscepit q¹. q^a. 1. a) transitorii R1. b) in hominibus q^a. 1.
c) caritatis sps R1. d) ad om. R1. e) producantur q^a. q³. f) ei q^a. 1; eidem in idem corr. q^a. 2.
g) solvenda R1. h) ita R1. q¹; sunt q^a. q³. i) tranquillissime eius coniugi R1. k) conticescunt
q^a. 1. l) ex tre corr. q¹. m) in peccatorem corr. q³. n) pertulit q¹. o) et octa R1. p) ura
q^a. 1. q) tenus R1. r) ergo q¹. s) a om. R1. t) ita scr. edd.; qui ad hoc R1 et ex qui a hoc
corr. q¹; qui (om. cet.) q^a. 1. 2. q³ (sed in q^a. 2 post qui ras. 1 litt.); quia q^a. 3. u) qui q¹. v) gen.
hum. q. w) deus om. R1. x) in templo om. q³. y) scs sps q. z) cathedras q^a. 1. a) tale
q^a. 1. b) putatur R1.

1) Similia occurrunt in f. Diurni 46. 2) Cf. Diurn. f. 46. 3) Similia occurrunt in f. Diurni 46.
Cf. ep. V, 58 p. 369 n. 4.

Praeterea pervenit ad me, quia cum ea ecclesia quae Nea^c dicitur saepe in Hierosolymorum^d urbe vestrae ecclesiae iurgia nascuntur^e. Unde sanctitas vestra debet sollicite cuncta^o pensare et quaedam mansuete corrigere, quaedam vero quae corrigi nequeunt aequanimiter tolerare. Aperte etenim^f videmus quod per psalmistae vocem
 5 a^g sancta ecclesia dicitur^h: 'Supra dorsumⁱ meum fabricaverunt peccatores'. In^k dorso Ps. 128, 3. quippe onera^l portantur; supra dorsum ergo nostrum peccatores^k fabricant, quando eos quos corrigere non possumus patiend^m portamus. Navis etenim gubernator cum adversari sibi ventum considerat, quosdam fluctus directo clavo exuperat, quosdam vero, quos superari non posse praevidetⁿ, inflexo cursu prudenter declinat. Sic itaque
 10 sanctitas vestra quaedam compescendo, quaedam^o tolerando mitigetⁿ, ut in sancta Hierosolymorum^u ecclesia pacem cohabitantium per omnia conservet. Scriptum namque est: 'Pacem sequimini cum omnibus et sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum'. Heb. 12, 14. In rixa etenim mentis^r ipsum lumen clauditur bonae intentionis. Unde psalmista ait: 'Turbatus est prae ira oculus meus'. Et quid iam in nobis^s boni operis remanet, si
 15 pacem ex corde perdimus, sine^t qua videre Dominum non valemus? Vos itaque ita agite, ut de his quoque qui per iurgium perire poterant mercedis vestrae lucra colligatis. Omnipotens Deus dilectionem tuam gratia caelesti custodiat et de his^u qui sibi commissi sunt fructum multiplicem ac mensuram superaffluentem ad aeterna gaudia reportare concedat.

XI, 29.

20 *Gregorius I. papa Anatolio, diacono Constantinopolitano, mandat, significet imperatori, se ad consilium deponendi Iohannis, episcopi Primae Iustinianae, non posse accedere; episcopo enim aegrotanti, nisi ultro se abdicet, succedi per canones non licere. Curet, ut dispensator talis instituitur, qui custodiam civitatis non neglegat.*

601, Febr.

25 *Codd. R: Indictio I—IV. cap. 180; q: cap. 179.
 Edd. M: Lib. XI. ep. 47; G: Lib. IX. ep. 41. — Iaffé Reg. 1819 (1397).*

GREGORIUS ANATOLIO DIACONO CONSTANTINOPOLIM.

Scriptis^a mihi tua dilectio^b piissimum domnum nostrum reverentissimo fratri meo Iohanni Primae Iustinianae episcopo^c pro aegritudine capitis quam patitur praecipere
 30 succedi^d, ne fortasse, dum episcopi iura eadem civitas^e non habet, quod absit, ab hostibus pereat. Et quidem nusquam canones praecipunt, ut pro aegritudine episcopo succedatur, et omnino iniustum est, ut, si molestia corporis inruit, honore suo privetur

^c) erad. 6 fere litteras et quae nea om. R1; quae nea q1. q*1.2, sed in quae enea corr. q*2; quae enea q*3. q3. ^d) Hierusolim. R1. q*2.3; Hierosolym. q1; Hierosolim. q3; Hierusolimorum q*1. ^e) cure nota R1. ^f) ita R1. q1; enim cet. ^g) a om. q*2.3. ^h) in dicit corr. q*2. ⁱ) ex diversum corr. q*1. ^k) verba in usque peccatores om. q*1. ^l) onora q1. ^m) patienter, add. in marg. vel do q*2.3. ⁿ) provide q1. ^o) comp. quaedam om. R1. ^p) mitiget R1. q1. ^q) Hierusolim. R1. q*2.3; Hierosolym. q1; Hierosolim. q3; Hierlim. q*1. ^r) multis q3. ^s) bonis q1. ^t) ne R1. ^u) hi R1.

40 *XI, 29 in titulo: Anatholio q*. Matrit. A 151. Constantinopolitano q3. q*2.3; Constantinop q1. q*1.4; Constantino epō R1; Constantinopolim Matr. ^a) scriptis q3. ^b) innotuit add. q3. ^c) reverentissimum frēm meum Iohem P. I. epūm Matr. ^d) successorem Matr. ^e) civitis q*1.*

4) *De iisdem iurgiis agitur in ep. VII, 29.*

*XI, 29. De Anatolio apocrisario cf. ep. VII, 27 n. 6. An haec epistula ad eum pervenerit, ignoramus; nam iam m. Ianuario sequentis indictionis Gregorius eum mortuum esse novit: cf. ep. XII, 6.
 45 1) De Iohanne cf. ep. V, 10 n. 1 et III, 6 n. Depositus non esse videtur: cf. ep. XII, 10.*

aegrotus. Atque ideo hoc per nos fieri nullatenus potest, ne peccatum in mea anima ex eius depositione veniat. Sed suggerendum est, ut, si is qui est in regimine aegrotat^f, dispensator illi talis requiratur, qui possit^g eius curam omnem agere et locum illius in regimine ecclesiae ipso non deposito ac^h in custodia civitatis implere, ut neque Deus omnipotens offendaturⁱ neque civitas inveniatur esse neglecta. Si vero 5 isdem reverentissimus^k Iohannes fortasse pro molestia sua petierit, ut ab episcopatus honore debeat vacare, eo^l petitionem scripto dante concedendum est². Aliter autem nos id^m facere pro omnipotentis Dei timore omni modo non valemus. Quod si hoc petere ille noluerit quod piissimo dominoⁿ placet^o, quicquid iubet^p facere, in eius potestate est. Sicut novit^q, ipse provideat; nos tantum modo in depositione talis^r 10 viri^s non faciat permisceri. Quod vero ipse fecerit, si canonicum est, sequimur; si vero canonicum non est, in quantum^t sine peccato nostro^u, portamus.

XI, 30.

Gregorius I. papa Hadriano, notario Panormitano, mandat, ut, qui in Urbici abbatis monachorum numerum invita coniuge Agathosa, latrice praesentium, ascitus sit, eum coniugi reddendum curet, cum divina lex non permittat utrolibet invito solvi posse 15 coniugium. 601, Febr.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 181; q: cap. 180.

Edd. M: Lib. XI. ep. 60; G: Lib. IX. ep. 44. — Iaffé Reg. 1820 (1400).

GREGORIUS ADRIANO NOTARIO PANORMITANO.

Agathosa latrice^a praesentium questa est maritum suum contra voluntatem suam 20 in monasterio Urbici abbatis esse conversum¹. Quod quia ad^b eiusdem abbatis culpam et invidiam non est dubium pertinere, experientiae tuae praecipimus, ut diligenti inquisitione discutiat^c, ne forte cum eius voluntate conversus sit vel ipsa se mutare promiserit^d. Et si hoc reppererit^e, et illum in monasterio permanere provideat^f et hanc, sicut promisit, mutare compellat^g. Si vero nihil horum^h estⁱ nec quoddam^k 25 fornicationis crimen, propter quod viro licet uxorem relinquere^l, praedictam mulierem^m commisisse cognoveris, ne illius conversio uxoriⁿ relictae in saeculo fieri possit perditionis occasio, volumus, ut maritum suum^o illi, vel si iam^p tonsuratus est^q, reddere omni^r

^f) egrotus, *suprascr.* sit *R1*. ^g) post *q*1*. ^h) hac *R1*; *om. hoc verb. q*2.3*; hanc *Matr.*; conservare ac, ut videtur, *q3*. ⁱ) in obsequio episcopali *add. q3*. ^k) reverentissimum *Matr.* ^l) et 30 *Matr.* ^m) ita *R1*. ⁿ) ita *scr. Mommsen*; imperatori *edd.*; *hoc verb. om. codd.*; piissime *corr. in piissimo R1*; piissimo non *Matr.*; piissimi non *q**; piissimo et *ras. q1*. ^o) conplacet *q3*. ^p) iuvet, *suprascr.* libet *R1*. ^q) cognovit *q3*. ^r) ex tali (*ita q*1*) *corr. R1*. ^s) viro *q*1*. ^t) possumus (*ita q*3*) *post. m. add. q*2*. ^u) est *add. q3*; nostro est (*pro sine pecc. nostro*) *Matr.*

*XI, 30 in titulo: Adriano R1. q*2.3. Matr. A 151; Hadriano q.q*1.4. — Panormitano R1. R*1; 35 Panormo q1. q*; Panormi q3; om. hoc verb. Matr. — de monacho facto sine voluntate coniugis suq add. rubro R1. a) Agathola solatrix Matr. b) ex de corr. R1. c) discutias R1. Matr. d) promiserat Matr. e) reppereris Matr. f) provideas Matr. g) mutari compelle Matr. h) nihilorum q*1; nil horum R1. q3. i) fuerit Matr. k) vel quicquam suprascr. q3. l) dimittere Matr. m) praediota mulier Matr. n) uxoris R1. o) suum om. Matr. p) iam om. R1. q) continuo add. Matr. 40 r) omnino q.*

2) Cf. similem causam Castorii, ep. Ariminensis, de qua in ep. IX, 138 ss. agitur.

XI, 30. Haec et seq. ep. sine dubio una transmissae sunt. — De Hadriano vel Adriano cf. ep. IX, 110 n.; nescio an tunc temporis pro Fantino (cuius inter ep. IX, 198 et XIV, 4 mentio non fit) patrimonium Panormitanum rezerit; m. Dec. a. 602 vel Ian. a. 603 ei patrimonium mittitur (cf. ep. XIII, 22). 1) Cf. de hac causa ep. VI, 47 n. 1. 2.

debeas excusatione^a cessante, quia, etsi mundana^t lex² praecipit conversionis^u gratia utrolibet^v invito^w solvi^x posse coniugium^y, divina haec^z lex fieri non permittit. Nam excepta fornicationis causa virum uxorem dimittere^a nulla ratione concedit, quia, postquam copulatione coniugii viri atque mulieris unum^b corpus efficitur, non potest ex
 5 parte converti et ex parte in saeculo remanere.

XI, 31.

Gregorius I. papa universos episcopos Siciliae hortatur, ut adversus hostes in Siciliam descensuros litanis bis in hebdomade agendis auxilium a Deo precentur.

601, Febr.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 182; q: cap. 181.

10 *Edd. M: Lib. XI. ep. 51; G: Lib. IX. ep. 45. — Iaffé Reg. 1821 (1401).*

GREGORIUS UNIVERSIS EPISCOPIS SICILIAE CONSTITUTIS.

Super afflictiones et gemitus quos annosa hic continuatione de hostibus sustinemus maior nos metus excruciat, quod inimicos nostros omni adnisi ad Siciliae invasionem cognoscimus^a festinare¹. Sed ne^b haec illis molientibus prosperitatem multitudo
 15 nostrorum praebeat peccatorum, toto nos corde ad redemptoris nostri remedia conferamus et quibus resistere virtute non possumus lacrimis obviemus. Nam quid vobis cavendum quidve sit vehementius formidandum, ex istius provinciae debetis desolatione colligere. Itaque hortor, fratres carissimi, ut omni ebdomada^c quarta et sexta feria laetaniam inexcusabiliter indicatis^d et contra barbaricae crudelitatis incursus supernae
 20 protectionis auxilium^e imploretis. Sed ut ad^f aures Dei viam precibus faciatis, vigilantius studendum est, ut voces actibus adiuventur: nam inanis fit oratio, ubi prava est actio^g. Quia igitur quanto immane cernitis imminere periculum, tanto simul omnes in fletu debetis et gemitu^h occupari; filios vestros a saeculari perversitate sacerdotali quam primum adhortatione compescite; discant iniusta contemnere et quae Deo placita
 25 sunt amare, ut illos possitis habere ad impetrandamⁱ divinae misericordiae gratiam adiutores, ne, si^k neglexeritis^l, actio eorum preces orationum^m superetⁿ et saevientis inimici, quod absit, gladius resecet, quos monentis verba non corrigunt. Deus autem noster^o iustus et pius est et, sicut perseverantibus in pravitate^p districtus, ita est conversis misericors. Ad ipsum ergo tota mente, ad ipsum contriti cordis eiulatione curra-
 30 mus, ab ipso ereptionis nostrae solacia postulemus. Qui quoniam benignus et mitis est, si nos a malis nostris emendatos et sua viderit mandata diligere, et hic nos potens est^q ab hoste defendere et in^r futuro aeterna nobis gaudia praeparare.

^a) excusatio *Matr.* ^t) munda *Matr.* ^u) hoc verb. in *ras.* q 1. q* 1; conversationis *R 1.* q 3. *Matr.*

^v) ut quolibet *R 1*; utrumlibet *Matr.*; ex virolibet *corr.* viro licet q* 1. ^w) invota q 3. ^x) non *add.*

35 *Matr.* ^y) ex convivium *corr.* q* 2. ^z) in hoc *corr.* *R 1*; om. hoc verb. q 1. *Matr.* ^a) relinquere q 1.

Matr. ^b) ex mulieri suum *corr.* *R 1.*

XI, 31 in titulo: Sycciliam *R 1* — constit. *R 1.* q*; consist. q 1; const. q 3. ^a) ita q.*q; agnos-
 scimus *R 1.* ^b) me q* 1. ^c) ebdomade q 1. q* 2. 3. ^d) indicetis q* 1. ^e) axilium q* 1. ^f) ad om.,
 sed post. *suprascr.* *R 1.* ^g) ex oratio *corr.* operatio *R 1.* ^h) ita q; gemitus *cet.*, sed *corr.* q* 2. 3.
 40 ⁱ) impetrandum q*. q 1. ^k) utque (*pro ne si*) q* 1. ^l) ita q 1; sine glex ita *R 1*; si neglexit q 3. q* 2. 3;
 si neglex q* 1. ^m) orationem q 3. ⁿ) superent *codd. n.*, sed *corr.* *R 1.* ^o) ur q* 1. ^p) probi-
 tate *R 1*; provitate q 1; improbitate *coni. Mommsen.* ^q) potest q 3. ^r) in *suprascr.* *R 1.*

XI, 32.

Gregorius I. papa Dono, episcopo Messanensi, praecipit, ut, quae inter ecclesiae eius actores Placidumque, virum magnificum, iudicata sint, impleat. 601, Febr.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 183; q: cap. 182.

Edd. M: Lib. XI. ep. 52; G: Lib. IX. ep. 46. — Iaffé Reg. 1822 (1402).

GREGORIUS DONO EPISCOPO MESSANENSI.

Nullus umquam^a contentionibus^b finis imponitur, si impleri ea quae iudicata^c fuerint differantur. Filius itaque noster Placidus^d vir magnificus^e questus nobis est ea quae^f inter eum et actores^g ecclesiae vestrae^h iudicio definita sunt fraternitatem vestram nolle complere. Quod si ita est, miramur, ut, dum quieti vestrae vos deceatⁱ studere, contentionis vobis scrupulum reservetis. Proinde scriptis vos praesentibus^j adhortamur, ut suptiliter requirere debeatis et, si quid minus impletum est, si tamen nihil est, quod iuste possit obsistere, sine discordia compleatur, quatenus nec supra-scriptus^k magnificus vir se queratur^l inrationabiliter fatigari nec vos contra ordinis vestri propositum videamini despexisse quod iustum est.

MENSE IUNIO INDICTIONE III.

XI, 33.

Gregorius I. papa Hadrianum notarium in coercendis incantatoribus et sortilegis pergere iubet. 601, Iun.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 184; q: cap. 183.

Edd. M: Lib. XI. ep. 53; G: Lib. IX. ep. 47. — Iaffé Reg. 1823 (1403).

GREGORIUS ADRIANO NOTARIO.

Pervenit ad nos, quod quosdam incantatores atque sortilegos¹ fueris insecutus. Et omnino nobis sollicitudinem zelumque tuum gratum fuisse cognoscas; sed^a moleste tulimus, quod te dubitare, ne ab eis nobis contra experientiam tuam subripi potuisset, didicimus, dum quando^b certus esse ac^c scire debueris hoc tibi apud nos ad commendationem magis^d proficere, non^e ad culpam^d ascribi. Et ideo studii tui sit sollicite^f quaerere et, quoscumque^f huius modi Christi inimicos inveneris, ita districta ultione corrigere^g, ut et nos de experientia tua melius possimus habere iudicium et Deo te^h nostro, quod maxime studendum est, valeas commendareⁱ.

XI, 32 in titulo: Messanensis R1. q. q3; Mensanensis q1. a) inquam q*. q3. b) ex contentionis corr. contentioni R1. c) ex indicata corr. R1. d) Placitus q*2.3. e) uirū q*2; ras. ante questus q*3; om. haec verba q1. f) aequae q*1. g) auctores R1. h) dei add. q*. i) doceat q*1. k) ssti q*1; sunt q1; supradictus q3. l) sequeretur q*1.*

*Mense cet. post titulum seq. ep. ponunt q*1.4—III q*.*

*XI, 33 in titulo: Gladriano q1; Hadriano q3 — notario R*1. a) et R1. b) quando erad. q*2. c) hanc q*, sed hanc scire erad. q*2. d) verba magis usque culpam om. q*. q3. e) ita q1; proficerent (om. non) R1. f) quodcumque R1. g) corrige q*. q1. h) de (pro deo te) R1. i) commendare R*1.*

XI, 32. De Dono cf. ep. VI, 8 n.

XI, 33. De Hadriano cf. ep. IX, 110 n. XI, 30 n. 1) sortiligi commemorantur etiam in ep. IX, 204 (n. 2).

XI, 34.

Gregorius I. papa Desiderium, episcopum (Viennensem), grammaticam quibusdam exponere luget; de iis, quae petierit, concedendis se cogitaturum esse scribit, si, ut Candidus presbyter postea veniens retulit, saecularibus litteris eum iam non studere constiterit. Monachos cum Laurentio presbytero et Mellito abbate ad Augustinum episcopum euntes commendat.

601, Iun.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 185; q: cap. 184.

Edd. M: Lib. XI. ep. 54; G: Lib. IX. ep. 48. — Iaffé Reg. 1824 (1404).

GREGORIUS DESIDERIO EPISCOPO GALLIAE.

Cum multa^a nobis bona de vestris fuissent studiis nuntiata, ita cordi nostro est
 10 nata laetitia, ut negare ea quae sibi fraternitas vestra concedenda poposcerat minime
 pateremur^b 1. Sed post hoc pervenit ad nos, quod sine verecundia memorare non
 possumus, fraternitatem tuam grammaticam quibusdam exponere. Quam rem ita mo-
 leste suscepimus² ac sumus vehementius aspernati, ut ea quae prius dicta fuerant in
 gemitu et tristitia verteremus^c, quia in uno se ore cum Iovis^d laudibus Christi laudes
 15 non capiunt. Et quam grave nefandumque sit episcopo^e canere, quod nec laico reli-
 gioso conveniat, ipse considera. Et quamvis dilectissimus filius noster Candidus pres-
 byter³ postmodum veniens hac de re suptiliter requisitus negaverit atque vos conatus
 fuerit excusare, de nostris tamen adhuc animis non recessit, quia quanto execrabile
 est hoc de sacerdote enarrari^f, tanto^g, utrum ita necne^h sit, districta et veraci oportet
 20 satisfactione cognosci. Unde siⁱ post hoc evidenter haec quae^k ad nos perlata sunt¹
 falsa esse claruerint^m neque vos nugis etⁿ saecularibus litteris studere constiterit, et Deo
 nostro gratias agimus^o, qui cor vestrum maculari blasfemis nefandorum laudibus non per-
 misit, et de^p concedendis quae poscitis^q securi iam et sine aliqua dubitatione tractabimus^r.

Monachos vero quos una cum dilectissimo filio nostro^s Laurentio presbytero⁴ et
 25 Mellito abbate⁵ ad reverentissimum fratrem et coepiscopum nostrum Augustinum trans-
 misimus vobis in omnibus commendamus, ut fraternitate vestra solacianti nulla illos
 ad proficiscendum mora valeat impedire.

XI, 34 in titulo: Galliane R1. ^a) multa om. R1. ^b) vel pateretur *suprascr.* q3. ^c) ex
 vertemus *corr.* R1. ^d) Iovis R1. ^e) ita R1; episcopis q. q*. ^f) narrari R1. ^g) tanta q1. q* 1;
 30 tantum q* 2.3. ^h) ita q3; utrum ne (om. ita nec) R1; utrum ita necesse q*. q1. ⁱ) si om. R1.
^k) quae om. q*. ^l) et *add.* q* 1. ^m) claruerit R1. ⁿ) nugisset R1. ^o) agimus R1. ^p) de
 om. R1. ^q) ex poposcitis *corr.* R1. ^r) tractamus q* 1; tractemus q1. q* 2.3. ^s) fil. n. om. q1.

XI, 34 una certe cum sequentibus ep. transmissa per Augustini monachos. De Desiderio, ep.
 Viennensi, cf. ep. VI, 52 n. LL. III, 1 Conc. Merov. p. 178. 1) De qua petitione agatur, ignoramus;
 35 sed de pallii quadam concessione cogitari non posse censeo: cf. ep. IX, 220 n. 2. 2) Cf. ep. V, 53^a
 p. 357 n. 5. Adde Gregorovius l. l. II^a p. 88 ss. et Ebert, *Gesch. d. christl.-lat. Literatur* I p. 525, qui
 nostri et Tertulliani opiniones confert; affert etiam dial. II, 1: scienter nescius etc. 3) De Candido,
 rectore patrimonii Gallici, cf. ep. V, 31 p. 311 n. 3. VI, 10 n. In Galliam non multo post reversus est:
 cf. ep. XI, 43 s. 4) Laurentius et Petrus monachus ab Augustino Romam missi erant, postquam ab
 40 episcopo Arelatensi consecratus erat, ut refert Beda, h. e. I, 27: cf. ep. VIII, 29 n. 4; Laurentius a. 605
 Augustino episcopus successit: cf. Bed. l. l. II c. 4. Adde ep. seq. et ep. XI, 41. 48. 5) Bed. h. e. I, 29:
 misit cum praefatis legatariis suis plures cooperatores ac verbi ministros, in quibus primi et praecipui
 erant Mellitus, Iustus, Paulinus, Rufinianus; et per eos generaliter universa, quae ad cultum erant
 ac ministerium ecclesiae necessaria etc. Mellito noster ep. XI.
 45 Augustinus a. 604 episcopum Lundoniensem consecravit: cf.
 XI, 41. 48.

XI, 35.

Gregorius I. papa Berthae, reginae Anglorum, studium benevolentiamque erga Augustinum episcopum, a Laurentio presbytero et Petro monacho revertentibus relatum, laudat. Helenae, matri Constantini, quae Romanos ad fidem accenderit, eam comparat. Non iam apud Romanos, sed etiam per diversa loca et usque ad Constantinopolim ad imperatorem bonum studium eius pervenisse dicit. Hortatur, operam dare ne diutius dubitet, ut regis quoque animus ad amorem christianae fidei perducatur. 601, Iun.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 186; q: cap. 185.

Edd. M: Lib. XI. ep. 29; G: Lib. IX. ep. 59. — Iaffé Reg. 1825 (1380).

GREGORIUS BERTAE REGINAE ANGLORUM.

Qui post terrenam potestatem caelestis regni gloriam cupit^a adquirere, ad facien- 10
dum lucrum creatori suo debet enixius laborare, ut ad ea quae desiderat operationis
suae gradibus possit^b ascendere, sicut vos fecisse gaudemus. Remeantes igitur dilec-
tissimus filius noster Laurentius presbyter et Petrus monachus¹, qualis erga reveren-
tissimum fratrem et coepiscopum nostrum Augustinum^c gloria vestra extiterit quan-
taque illi solacia vel qualem caritatem impenderit, retulerunt. Et omnipotentem Deum 15
benediximus, qui conversionem gentis Anglorum^{d2} mercedi vestrae dignatus est pro-
pitius reservare. Nam sicut per recordandae^e memoriae Helenam matrem piissimi
Constantini imperatoris ad christianam fidem corda Romanorum accenderat^f, ita et per
gloriae vestrae studium in Anglorum gentem eius misericordiam confidimus operari^g.
Et quidem iam dudum gloriosi filii nostri coniugis vestri animos prudentiae vestrae bono, 20
sicut revera christianae^h, debuistis inflectereⁱ, ut pro regni et animae suae salute fidem
quam colitis sequeretur^j, quatenus et de eo et per eum de totius gentis conversione
digna vobis in caelestibus^k gaudiis retributio nasceretur. Nam postquam, sicut^l diximus,
et recta fide gloria^m vestra munita et litteris docta estⁿ, hoc vobis nec tardum nec
debuisset esse difficile; et quoniam Deo volente aptum nunc tempus est, agite, ut divina 25
gratia cooperante cum augmento possetis quod neglectum est reparare.

Itaque mentem gloriosi coniugis vestri in dilectione christianae fidei adhortatione
adsidua roborate, vestra illiⁿ sollicitudo augmentum in Deum^o amoris infundat atque
ita animos eius etiam pro subiectae^p sibi gentis plenissima conversione^q succendat, ut
et magnum^r omnipotenti Domino^s de^t devotionis vestrae studio^u sacrificium offeratis 30
et ea quae de vobis narrata sunt et crescant^v et vera esse modis omnibus adprobentur,
quia bona vestra non^w solum iam apud Romanos, qui pro vita vestra^w fortius orave-
runt, sed etiam per diversa loca et usque^x Constantinopolim ad serenissimum prin-
cipem pervenerunt^y. Unde sicut nobis^z de christianitatis vestrae solaciis^a laetitia facta

*XI, 35 in titulo: Adilberge (pro Bertae) R*1. a) cupi q*1. b) poscit q*1. c) August q1. 35*
d) angelorum q*1. e) piq recordante q*1. f) ita R1; accendit cet. g) operarius q*1. h) christiana
q*1. i) implectere R1. k) celestis R1. l) sicut om. R1. m) grā q1. n) illi om. R1.
o) deo q. q*. p) subiecto q*1. q) conversatione q. r) magna in R1. s) deo q3. t) de
om. R1. u) studium R1. v) ad crescant (om. et) q3. w) verba non usque vestra om. R1.
x) ad add. q1. y) venerunt R1. z) vobis R1. a) solacii R1. 40

*XI, 35. Bertam, uxorem regis Cantiae Aedilbercti Christianam de gente Francorum regia fuisse
narrat Beda, h. e. I, 25: quam ea condicione a parentibus acceperat, ut ritum fidei ac religionis suae
cum episcopo, quem ei adiutorem fidei dederant, nomine Liudhardo, inviolatum servare licentiam
haberet; filia Chariberti regis Parisini erat: cf. Greg. Tur. IX, 26. 1) Cf. ep. praeced. n. 4. 2) Cf.
ep. VIII, 29 n. 4 et Bed. h. e. I, 26. 3) Beda conversionem Aedilbercti regis iam ante Augustini con- 45
secrationem narrat; sed adiungit, h. e. I, 26 regem ita fecisse ut nullum cogeret ad christianismum.*

est, ita quoque de perfecta operatione vestra angelis fiat^b gaudium in caelis. Sic vos in adiutorio suprascripti^o reverentissimi fratris et coepiscopi nostri et servorum Dei quos illic^d misimus, in conversione^e gentis vestrae devote ac totis viribus exhibete, ut et hic^f feliciter cum glorioso filio nostro coniuge vestro regnetis et post longa
 5 annorum tempora futurae quoque vitae gaudia, quae finem habere nesciunt, capiat. Oramus autem^g omnipotentem Deum^h, ut gloriae vestrae cor etⁱ ad operanda quae diximus gratiae suae igne succendat et aeternae mercedis fructum vobis de placita sibi operatione concedat.

XI, 36.

Gregorius I. papa Augustino, episcopo Anglorum, summam omnium suorum de gente Anglorum ad fidem christianam transducta nuntiat laetitiam. Miracula edentem, ut superbiam caveat, hortatur. 601, Iun. 1.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 187; q: cap. 186; P: cap. 22. Cf. Beda, h. e. I, 31.

Edd. M: Lib. XI. ep. 28; G: Lib. IX. ep. 58. — Iaffé Reg. 1826 (1879).

GREGORIUS AUGUSTINO EPISCOPO ANGLORUM.

15 'Gloria in excelsis Deo et in terra pax hominibus bonae voluntatis'¹, quia granum^{Lac. 2, 14.} frumenti mortuum est^a cadens in terra², ne solum regnaret in caelo, cuius morte vivimus, cuius infirmitate roboramur^b, cuius passione a passione^c eripimur, cuius amore in Britannia^d fratres quaerimus, quos ignoramus^e, cuius munere, quos nescientes quaerebamus^f, invenimus. Quis autem narrare^g sufficiat, quanta hic^h laetitia inⁱ omnium^k
 20 corde^l fidelium fuerit exorta, quod gens Anglorum operante omnipotentis Dei^m gratia et tua fraternitate laborante expulsis errorum tenebris sanctaeⁿ fidei luce perfusa est, quod mente^o integerrima iam calcit idola, quibus prius vesano timore subiacebat, quod omnipotenti Deo puro corde subternitur, quod a pravi^p operis lapsibus sanctae praedicationis regulis ligatur^q, quod praeceptis^r divinis animo subiacet et intellectu^s sublevatur, quod^t usque ad terram se in oratione humiliat, ne mente iaceat^u in terra. Cuius hoc opus est^v, nisi eius qui ait: 'Pater meus usque nunc^v operatur, et ego^{loh. 5, 17.} operor'? Qui ut mundum ostenderet non sapientia hominum^w, sed sua se^x virtute^y convertere^z, praedicatores suos, quos in mundum^a misit^b, sine litteris elegit^c, haec^d etiam modo faciens, quia^e in Anglorum gentem^f fortia dignatus est^g per infirmos

30 b) fiant R1. c) superscripti q*2.3. d) illuc q*. e) conversatione q3. f) hic om. q1. g) oremus (om. autem) R1. h) dominum q3. i) corda (om. et) q*. q3.

XI, 36 deest in q*, sed exhibent etiam Pb4.5. — Augustino epō Angulorum Pb1 in ind. a) est om. q3. b) roboremur Pb1; roborantur Pb4. c) a passione om. P. d) Britannia R1.q3; Britania Pa1.Pb1, sed corr. Pa1 corr. 2 in Britannia; Britannia cet. e) corr. in ignorabamus (ita Pa2) corr. 1 Pa1. f) quaerebamus om. Pb4.Pa2; nesciebamus Pa2. g) enarrare Pa2. h) hinc Pa2. i) in om. P, sed add. corr. 2 Pa1. k) hominum Pb4. l) corda R1.Pb4; om. hoc verb. Pa2. m) dei om. Pb4 — dei omnip. Pa2. n) sancta Pb1. o) me Pb1.2.Pa1, sed corr. Pa1; ne Pb4. p) ex pravis corr. Pa1. q) legatur R1.Pa1. r) verba praeceptis usque quod om. Pb4. s) intellectus Pa1.Pb1. t) iacet Pb.Pa1, sed corr. Pa1. u) est hoc opus Pa2. v) modo Pa2. w) omnium R1. x) se om. Pa2. y) ex tute corr. Pa1. z) in converti corr. Pa2; corr. converti in convertere corr. 1 Pa1. a) ex in mundo corr. Pa1; in mundo R2.q3; immundo R1; mundum (om. in) Pb4. b) dimisit Pb4. c) ex eligit corr. Pa1; legit Pb4. d) hoc Pb1. e) in qui corr. Pa1; qui, sed erad. Pa2. f) ita R1.Pb1.Pa1, sed in gente corr. Pa1; gente in gentem corr. Pa2; gente R2.q3.Pb4. g) est dign. Pa2.

45 XI, 36. De Augustino cf. ep. VI, 49 n. 3. Hic primo in ep. VIII, 4 episcopus appellatur. Cf. ep. VIII, 29. XI, 34 n. 4 et ep. praeced. et seq. 1) Cf. ep. V, 42 in. 2) Cf. Ioh. 12, 24.

REG. GREG. II.

pa

operari. Sed est in isto dono^b caelesti, fraterⁱ carissime^k, quod cum magno gaudio vehementissime debeat formidari. Scio³ enim, quia^l omnipotens Deus per dilectionem tuam in gente^m quam eligiⁿ voluit magna miracula ostendit^o. Unde necesse est, ut de eodem dono caelesti et timendo gaudeas et gaudento pertimescas; gaudeas videlicet, quia Anglorum animae per exteriora^p miracula ad interiorem gratiam pertrahuntur, 5 pertimescas vero, ne inter signa quae fiunt infirmus animus in sui^q praesumptione se eleuet et, unde foras^r in honore attollitur^s, inde per inanem gloriam intus cadat. Meminisse etenim^t debemus quod^u discipuli cum gaudio a praedicatione redeuntes, dum caelesti Luc. 10, 17. magistro dicerent: 'Domine, in nomine tuo^v etiam daemonia nobis subiecta sunt', pro- 10 tinus audierunt: 'Nolite gaudere super hoc, sed potius gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in caelo^w'. In privata enim et^x temporali laetitia mentem posuerant, qui de miraculis gaudebant^y. Sed de privata ad communem, de temporali^z ad aeternam^a laetitiam revocantur, quibus dicitur: 'In hoc gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in caelo^b'. Non enim omnes^c electi miracula faciunt, sed tamen eorum nomina omnium^d in caelo tenentur ascripta. Veritatis^e etenim^f discipulis esse gaudium non debet, nisi de eo 15 bono quod commune cum omnibus habent et in quo finem laetitiae non habent.

Restat itaque, frater^g carissime^h, ut inter ea quae operante Deo exterius facis semper te interius suptiliter iudices ac suptiliterⁱ intellegas et temetipsum, quis sis^k et quanta sit in eadem gente^l gratia, pro cuius conversione^m etiam faciendorum signorum dona percepisti, et, si quando te creatori nostro seu per linguam siveⁿ per opera 20 reminiscaris^o deliquisse^p, semper haec ad memoriam revoces^q, ut surgentem cordis gloriam memoria reatus^r premat^s et, quicquid de faciendis signis acceperis vel accepisti^t, haec^u non tibi, sed illis deputes donata, pro quorum tibi salute collata sunt^v³.

Occurrit autem menti ista cogitanti, quid^w de uno Dei famulo actum sit, etiam egregie electo. Certe Moyses^x dum^y Dei populum ex Aegypto^z educeret, mira, sicut 25 tua^a fraternitas novit, signa in Aegypto operatus est. In Sina^b monte quadraginta diebus et noctibus ieiunans legis tabulas accepit inter coruscas et tonitruos^c pertimescente omni populo, omnipotentis Dei servitio selus familiari etiam colloquutione coniunctus est, rubrum mare aperuit, in itinere ducem habuit nubis^d columnam, esurienti populo manna^e deposuit^f, carnes^g desiderantibus usque ad satietatem nimiamⁱ in 30 heremo per miraculum ministravit. Sed cum iam sitis^k tempore ad petram ventum fuisset^l, diffusus^m est seque de eadem aquam educereⁿ posse dubitavit, quam iubente

^b) caelesti dono Pa2; dono om. Pb. Pa1, sed add. corr. Pa1. Pb5. ⁱ) fratres Pb1. Pa2.
^k) karissimi Pa2. ^l) quod P. ^m) gentem (ita et Beda) que, sed. del. que R1. ⁿ) elegi corr. in
elegit R1; elegi Pb1.4, sed corr. Pb4; voluit elegi Pa2. ^o) ostendi R1. ^p) exteriorum Pa2. 35
^q) sua Pa2. ^r) fortis Pa2. ^s) om. hoc verb. Pb4; non tollitur R1. Pa1. Pb1.2, sed corr. R1. Pa1
corr. 2; extollitur Pa2; in honorem tollitur B. ^t) enim Pa2. ^u) quia B. ^v) tuo nom. P.
^w) celos Pb1; caelis Pa2. ^x) etenim q3. ^y) ex gaudeant corr. Pb1; gaudent Pb4. ^z) ex tem-
pora corr. Pb1. ^a) om. ad Pb1, ad aeternam R1. ^b) caelis Pa2. ^c) omnes om. Pa1. Pb4, sed
add. corr. 1 Pa1. ^d) nomina omnium R1. q3. B; omn. nom. cet. — omnium om. Pa2. ^e) veritas 40
Pb2. ^f) enim Pa2. ^g) frēs Pb1. ^h) corr. ex carissimi corr. 1 Pa1. ⁱ) ac supt. om. q3.
^k) qui sis Pb1. ^l) in eadem gente sit Pb4; sit, in eandem gentem R1. ^m) conversatione Pb. Pa1.
ⁿ) seu P. ^o) reminiscaris B. q3; reminiscis Pa2. ^p) delinquisse Pb1.2. Pa1, sed corr. corr. 2 Pa1;
relinquisse R1. ^q) revocata Pa2. ^r) corr. ex rectus corr. 1 Pa1. ^s) presumat Pb1; primat Pa1.
^t) corr. ex accipistis corr. 2 Pa1. ^u) hoc R1. Pb4. ^v) sunt collata Pa2. ^w) quod Pa2. 45
^x) Moses Pa1. Pb2, sed corr. Pa1 corr. 2. ^y) cum R1. ^z) Egipto Pa1. ^a) vestra Pa2. ^b) Sina
Pb2.4. Pa1. q3; Syna cet. ^c) tonitruos Pb1. ^d) nivis Pa1. Pb2, sed corr. Pa1 corr. 1. ^e) populu
(corr. 2: populo) magnam (corr. 1: mannam) Pa1; mannam etiam Pb, sed corr. Pb2.4. ^f) de caelo
hic add. Pb. Pa2 et Pa1 corr. 1. ^g) posuit Pb. ^h) carnis, sed corr. Pb2; carnem Pa2. ⁱ) ad
animam satietatem Pa2. ^k) scitis Pb1. ^l) esset Pa2. ^m) ex diffusus corr. Pa. ⁿ) ex sedque 50
de adem aque ducere corr. al. m. Pa2.

3) Verba Scio usque collata sunt refert Beda in hist. eccl. I, 31.

Domino^o percussit atque^p largis utique^q fluentis^r aperuit. Quanta autem post haec per triginta et octo annos in deserto miracula fecerit^s, quis enumerare, quis investigare valeat? Quotiens res dubia animum^t pulsasset, recurrens ad tabernaculum secreto Dominum^u requirebat atque de ea protinus Deo loquente docebatur. Iratum Dominum
 5 populo placabat^v suae precis interventione^w, surgentes in superbia atque in discordia dissidentes dehiscentis terrae hiatibus absorbebat^x, victoriis premebat hostes, signa^y monstrabat civibus^z. Sed cum iam^a ad repromissionis terram ventum fuisset^b, vocatus in monte est^c et, quam culpam ante triginta, ut dixi, et octo annos^d fecerat^e, audivit, quia^f de educenda^g aqua dubitavit^h, et propter hoc, quia terram repromissionis intrare
 10 non possitⁱ, agnovit. Qua in re considerandum nobis est, quantum^j timendum sit^k omnipotentis^l Dei iudicium, qui per illum famulum tot signa faciebat, cuius culpam tam^m longo tempore adhuc servabat in cogitationeⁿ. Si^o igitur, frater carissime^p, et^q illum^r agnoscimus post signa pro culpa mortuum, quem^s omnipotentis^t Deo^u novimus^v praecipue electum, quanto nos debemus metu contremescere, qui necdum adhuc^w
 15 novimus, si electi sumus?

De reproborum vero miraculis quid dicere debeo^x, cum tua bene^y fraternitas noverit, quid^z in evangelio veritas dicit^a: 'Multi venient in illa die dicentes mihi^b: Matth. 7, 22. domine, in tuo nomine prophetavimus et in tuo nomine^c daemonia eiecimus^d et in tuo nomine virtutes multas fecimus. Sed dico^e illis: nescio, qui estis; recedite a me omnes^f
 20 operarii iniquitatis'. Valde ergo premendus est animus inter signa et miracula, ne fortasse in his propriam gloriam^g quaerat et privato^h suae exaltationisⁱ gaudio exultet. Per signa enim animarum lucra quaerenda sunt et illius gloria, cuius virtute ipsa eadem signa generantur^k. Unum vero nobis Dominus signum^l dedit^m, de quo et vehementer gaudere et electionis in nobis gloriam possimusⁿ agnoscere, dicens^o: 'In hoc sciatur^p, loh. 1, 53.
 25 quia mei discipuli estis^q, si dilectionem habueritis ad invicem'. Quod signum propheta requirebat, cum diceret^r: 'Fac mecum, Domine, signum in bonum^s, ut videant qui me Ps. 85, 17. oderunt et confundantur'.

Haec autem dico, quia auditoris mei animum in humilitate sternere cupio. Sed^t ipsa tua humilitas habeat^u fiduciam suam^v. Nam peccator ego spem^w certissimam teneo, quia per^x omnipotentis creatoris ac redemptoris nostri^y Dei domini Iesu Christi gratiam
 30 iam tua peccata dimissa sunt et idcirco electus^z es, ut^a per te dimittantur aliena.

^o) domino om. Pb4; deo Pa2. ^p) percussit atque om. P. ^q) largis utique om. R1.2. q3; in ras. haec verba add. corr. 1 Pa1. ^r) fluentis Pa; in effluentis Pb. R2; post ras. 3 liu. effluentis R1; in amnem fluentis aq3. ^s) faceret Pb. Pa1, sed corr. Pa1 corr. 1 et Pb4; sit ceterum, suprascr. operatus R1.
 35 ^t) niam R1. ^u) deum Pa2. ^v) placavit P. ^w) interventionisue R1. ^x) absolvebat, suprascr. vel absorbebat q3. ^y) signum Pa2. ^z) vicibus Pa2. ^a) iam om. Pa1, sed add. corr. 1 — iam cum Pb. Pa2. ^b) fuisset ventum Pb. Pa1. ^c) vocatur in m. (om. est) Pa2. ^d) ante, ut dixi, XXX et VIII a. Pb1; ante XXX et VIII a., ut dixi, Pb4. ^e) fecerit R1. ^f) verba quia usque dubitavit om. Pa2. ^g) de ducenda Pb1; educenda et de post. add. Pb4. ^h) in posset corr. Pa1 corr. 2.
 40 ⁱ) quanto R1.2. ^j) sit timendum Pa2; timidum sit Pb4. ^k) omnip. om. Pa2. ^l) culpa tot R1. ^m) cogitationes R1. ⁿ) si om. R1. q3, sed ras. exhibet R1. ^o) frs kmi R1; ff. kkme. R2; fri kme Pb1. ^p) et si et q3. ^q) illic R1. ^r) a add. Pa2, ab q3 et m. post. Pb4. ^s) omnip. om. Pa2; omnipotenti Pa1. Pb2; omnipotente cet. ^t) deo om. Pb. Pa1. ^u) cognovimus Pa2. ^v) adhuc om. Pa2. ^w) ex debeam corr. R1. ^x) bene om. R1; frat. bene Pa2. ^y) quod Pb4. ^z) dici-
 45 tur q3. ^a) multi dicent mihi in illa die Pa2. ^b) nom. tuo Pb1. ^c) iecimus Pa1. Pb2, sed corr. Pa1 corr. 1; eiecimus Pb1. ^d) corr. in dicit corr. 1 Pa1; dicit Pa2. ^e) omnes om. R1. q3. ^f) gloriam propriam Pb — om. gloriam Pa1, sed corr. 2 add. laudem (ita Pa2). ^g) privatus q3 — suo Pb2.
 50 ^h) exultationis R1. q3. Pb1. ⁱ) ita R1; gerantur Pa1. q3, sed in geruntur corr. Pa1 corr. 1; geruntur Pb. Pa2. ^j) signum dominus nobis Pb. ^k) ita R1. q3; om. hoc verb. Pa1, sed add. corr. 2 ostendit; ostendit Pb. Pa2. ^l) possumus P. ^m) dicit enim Pa2. ⁿ) cognoscent omnes (pro sciatur) Pa2. ^o) estis disc. Pa2. ^p) dicens Pa2. ^q) bono P. ^r) verba sed usque suma om. R1. ^s) habet Pa2. ^t) semper add. Pa2. ^u) per om. Pa2. ^v) nostri om. Pb1.3, sed post. suppl. Pb1. ^w) ex coelectus corr. Pa1. ^x) ex et corr. Pb1.

Nec habebis luctum de quolibet reatu^a in posterum, qui^b de multorum conversione gaudium conaris^c facere in caelo. Isdem vero conditor et redemptor noster cum de
 Luc. 15. 7. paenitentia hominis^d loqueretur, ait: 'Ita^e dico^f vobis: maius gaudium erit in caelo
 super uno peccatore paenitentiam agente^g, quam super nonaginta novem iustos, quibus^h
 non opus estⁱ paenitentia'. Et si de uno^k paenitente grande fit^l gaudium in caelo, 3
 quale gaudium factum credimus de tanto populo a suo errore converso, quia^m ad fidem
 veniens mala quae egitⁿ paenitendo^o damnavit? In hoc itaque caelo^p et angelorum
 gaudio repetamus ipsas quas praediximus voces angelorum, dicamus igitur, dicamus
 Luc. 2. 14. omnes: 'Gloria in excelsis Deo et in terra pax hominibus bonae voluntatis'.
 Data die kalendarum Iuniarum^q.

10

XI, 37.

*Gregorius I. papa Ethelbertum, regem Anglorum, ad diffundendam per omnem
 Angliam Christi fidem, ad idolorum cultum insequendum, ad fana evertenda incitat atque,
 Augustino episcopo, in monasterii regula docto, sacrae scripturae scientia repleto, oboediat
 et opem ferat, hortatur. Exemplum Constantini imperatoris prae oculis ponit. De pro-
 pinquo mundi interitu docet. Xenia mittit.* 601, Iun. 22. 13

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 188; q: cap. 187; P: cap. 23. — Beda, hist. eccl. I, 32.

*Edd. M: Lib. XI. ep. 68; G: Lib. IX. ep. 60. — Bedae hist. eccl. ed. Holder ex cod. Cantabr.
 (Freiburg) I, 32. — Iaffé Reg. 1827 (1416).*

GREGORIUS ADILBERTO REGI ANGLORUM.

Propter hoc omnipotens Deus bonos quosque ad populorum regimina^a perducit^b, 20
 ut per eos omnibus, quibus praelati fuerint, dona suae pietatis^c impendat. Quod in
 Anglorum gentem factum cognovimus, cui vestra gloria idcirco est praeposita, ut per^d
 bona quae vobis concessa sunt etiam^e subiectae vobis genti^f superna beneficia praesta-
 rentur. Et ideo, gloriose^g fili, eam quam accepisti divinitus gratiam sollicita mente
 custodi^h, christianamⁱ fidem in populis tibi subditis extendere festina. zelum^k rectitu- 25
 dinis tuae^l in eorum conversione^m multiplica, idolorum cultus insequere, fanorum aedi-
 ficia evertite, subditorum mores inⁿ magna vitae munditia^o exhortando, terrendo^p, blan-
 diendo^q, corrigendo et boni operis exempla monstrando aedifica, ut illum retributorem

^a) corr. ex rectu Pa1 corr. 1. ^b) qui in posterum (om. de) Pa2. ^c) amaris Pb; conoris Pa2; conaris, sed con in ras. Pa1. ^d) hominis om. Pa2. ^e) ita ait Pa2 — aut pro ait Pb1. ^f) corr. 30
 ex doco corr. 1 Pa1. ^g) agentem R1; agenti Pb. Pa1, sed corr. corr. 1 Pa1. ^h) ex qui corr. Pb1.
ⁱ) erit Pb. Pa1 — est opus Pa2. ^k) denuo (pro de uno) Pb4. ^l) ait R1. ^m) qui Pa, sed corr.
 Pa1. ⁿ) egit om. R1. ^o) appetendo R1. ^p) letoque celi R1. ^q) ita restituendum esse docent
 codd. R. q (cf. ante ep. XI, 33), nisi etiam hic legendum est: d. d. X. k. Iuliarum (cf. ep. seq.): pro iuniarum:
 ian̄ Pb3; ian̄ cet. codd. P. Dat. etc. om. R. q, ad ep. seq. trahunt codd. Pb. 35

XI, 37 om. q. — Adilberto R1. Pb2.3. R*1. Pa1 in ind. Vat. F (ed. M.): Adelberto q3; Adalb. in
 Adilb. corr. Pb3 in ind.; Adilpercho Pa1; Aldiberto Pb1.6; Adilberto q1; Hildiberto Pb2 in ind. Pa2;
 Hildeberto Pa2 in ind.; Adalbertho Vat. D; Ildeberto Vat. A; Alliberto Vat. B; Beda: domino gloriosissimo
 atque praecellentissimo filio Aedilbercto regi Anglorum Gregorius episcopus. ^a) regimen Pa2. ^b) adducit
 Pa2; per se ducit R1. ^c) potestatis Pb. Pa1, ita et Vatic. D, qui addit vel pietatis (ed. Maur.). 40
^d) utque Pb1. ^e) et in pro etiam R1. ^f) gentis R1; gente Pb1.4. ^g) gloriosae filii Pb1.2.
^h) ex custodire corr. Pb2. ⁱ) scristianam Pb1. ^k) corr. ex zelus Pb2. ^l) tuae rect. Pa2.
^m) conversatione q3. Pa2. ⁿ) ex Beda. ^o) munditiae Pb. R1. ^p) terrendo om. q3. ^q) ita
 R1. q1. Beda; om. hoc verb. P. q3.*

*XI, 37. De Adilberto vel Aedilbercto, rege Cantuariorum, cf. Bed. h. e. I, 25 ss. et ep. XI, 35 n.; 45
 cum mortuum esse die 24. m. Febr. a. 616 refert Beda in h. e. II, 5.*

invenias in caelo, cuius nomen atque cognitionem^r dilataveris in terra. Ipse enim vestrae quoque^s gloriae nomen^t etiam posteris gloriosius^u reddit^v, cuius vos honorem quaeritis et servatis^w in gentibus. Sic enim Constantinus quondam^x piissimus imperator¹ Romanam rempublicam a^y perversis idolorum cultibus revocans^z omnipotenti Deo domino^a nostro Iesu Christo secum^b subdidit seque cum^c subiectis populis tota ad eum mente convertit. Unde factum est, ut antiquorum^d principum nomen suis vir ille laudibus^e vinceret et tanto in opinione praecessores suos, quanto et in bono^f opere superaret. Et nunc itaque vestra gloria cognitionem^g unius Dei patris et filii et spiritus sancti regibus ac populis sibimet subiectis^h festinet infundereⁱ, ut et^k antiquos gentis suae reges laudibus ac meritis transeat et, quanto in subiectis suis etiam aliena peccata deteraserit, tanto etiam de peccatis propriis ante omnipotentis Dei terribile examen securior fiat.

Reverentissimus autem^l frater noster^m Augustinusⁿ episcopus^o in monasterii^p regula edoctus^q, sacrae scripturae scientia^r repletus, bonis auctore Deo^s operibus^t praeditus^u quaeque vos^v ammonet, libenter^w audite, devote peragite, studiose in memoria reservate^x, quia, si vos eum in eo^y quod pro^z omnipotente Deo loquitur auditis, isdem omnipotens Deus^a hunc pro vobis exorantem celerius exaudit. Si enim, quod absit, verba^b eius postponitis, quando eum omnipotens Deus poterit audire^c pro vobis, quem vos neglegitis^d audire pro Deo? Tota igitur mente cum eo vos in fervore fidei stringite^e atque^f adnsum illius virtute^g quam vobis divinitas tribuit adjuvate^h, ut regni sui vos ipse faciat esseⁱ participes, cuius vos^k fidem in regno^l vestro recipi et facitis custodiri^m.

Praetereaⁿ scire vestram gloriam volumus, quia, sicut in scriptura sacra ex verbis Domini omnipotentis agnoscimus, praesentis^o mundi iam terminus iuxta est et sanctorum regnum venturum est, quod nullo umquam poterit fine terminari. Adpropinquante autem eodem^p mundi termino multa imminet^q quae antea non fuerunt^r, videlicet inmutationes aeris terroresque de caelo et contra ordinationem^s temporum tempestates, bella, fames, pestilentiae^t, terrae motus per loca. Quae tamen non omnia nostris diebus^u ventura sunt, sed post nostros dies^v omnia^w subsequenter^x. Vos itaque si qua ex his evenire in terra vestra cognoscitis^y, nullo modo vestrum animum perturbetis, quia idcirco haec signa de fine^z saeculi praemittuntur^a, ut de^b animabus nostris debeamus esse solliciti, de mortis hora suspecti et venturo iudici in bonis actibus inveniamur^c esse^d praeparati^e. Haec nunc^f, gloriose filii^g, paucis locutus sum^h, utⁱ,

^r) conditionem q 1. ^s) quoque om. Pa 2. Pb 4. ^t) gloria vestrae nomen Pa 2. ^u) gloriosorem codd. n.; in gloriosio corr. Pb 4; gloriosius B. ^v) reddit Pa 2. q 3. B. ^w) reseratis Pa; reservatis Pb. ^x) quod q 1; quodam Pb 1. 2; quidam Pb 4; quoddam Pa 2. ^y) ac Pb 1. 2. ^z) revocatis q 1. ^a) domino deo q. ^b) se q 3. ^c) cum om. Pb 1. ^d) aniquorum Pb 1. ^e) vir is ille laudabili Pb 4. ^f) rasur. 2 litt., om. bono R 1. ^g) agnitionem R 1. ^h) subditis Pa 2. ⁱ) ex impendere corr. imfundere Pb 4. ^k) ut om. B; et om. q 1. Pa 2. ^l) autem om. B. ^m) ex fratrem nostrum corr. R 1. ⁿ) corr. ex Augustinus corr. 2 Pa 1; Augustinus Pb 2. ^o) hoc verb. om. Pb 4. ^p) monasterio Pb 2, sed corr. m. 1. ^q) regule doctus R 1. q 1, sed corr. R 1 in regula d.; regula d. P; regula edoctus B. ^r) scientie Pb. Pa 1. ^s) deo auct. Pa 2. ^t) opere q 3. ^u) deditus Vat. F (ed. M.). Pa 2; repditus q 1. ^v) quem quod vos Pa 2. ^w) libenter om. B. ^x) reservata Pb 1; reservatae Pb 2; servate Pa 2. ^y) ita B. q; in eo om. cet. ^z) pro om. Pa 2. ^a) ita R 1. q 1. B; om. deus P. q 3. ^b) vera R 1. ^c) o. d. eum aud. pot. Pa 2. ^d) audire neglegitis Pa 2; negletis a. q 1. ^e) stringere te in stringere te corr. R 1; stingite Pb 1. ^f) atque om. P. ^g) virte R 1. ^h) adjuvante Pb 1. 4. ⁱ) ess Pb 1. ^k) vos om. q 1; fidem vos Pb 1. ^l) regni q 1. ^m) custodire P, sed corr. Pa 1; faciat et custodiri B. ⁿ) propterea Pa 2. ^o) om. agnoscimus pr. R 1. ^p) eadem Pb, in eiusdem corr. Pb 4. ^q) ex multum imminet corr. Pb 2. ^r) fuerant Pb — ante ea non (in ras.) fuerant Pb 2. ^s) ordinationes R 1; corr. ordinationem in ordinem (ita q 1) Pb 4. ^t) et add. corr. Pa 1. ^u) nostris dieb. omnia Pa 2. ^v) nostris diebus Pa 2. ^w) omnia om. P. ^x) ex subsequenter corr. Pb 1. ^y) contigerit Pa 2. ^z) ex definire corr. Pb 1. ^a) permittuntur R 1. ^b) unde q 3. ^c) inveniamus q 1. ^d) esse om. Pa 2. ^e) parati Pa 2. ^f) enim Pa 2. ^g) filii Pa 1. Pb 2. 4. ^h) verbis add. Pa 2. ⁱ) et Pb. Pa 2.

1) Cf. ep. XI, 35.

cum christiana fides in regno vestro excreverit, nostra quoque apud vos locutio latior excrecat et tanto plus^k loqui libeat, quanto se in mente nostra gaudia de gentis vestrae perfecta conversione multiplicant.

Parva autem exenia transmissi, quae vobis parva non erunt, cum a^l vobis ex beati Petri apostoli fuerint^m benedictione suscepta. Omnipotens itaque Deusⁿ in vobis gratiam suam quam coepit perficiat atque vitam vestram et hic per multorum annorum curricula extendat et post longa tempora in caelestis vos patriae congregatione recipiat^{o-p 2}.

Data^q die X.^r kalendarum Iuliarum^u indictione IIII^v.

XI, 38.

Gregorius I. papa Vergilium, episcopum Arelatensem, monet, ut synodum simoniae exterminandae causa cogat et Serenum, episcopum (Massiliensem), a pravorum hominum societate prohibeat. Monachos ad Augustinum episcopum transmissos commendat.

601, Iun. 22.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 189; q: cap. 188; P: cap. 24.

Edd. M: Lib. XI. ep. 55; G: Lib. IX. ep. 49. — Iaffé Reg. 1828 (1405).

GREGORIUS VERGILIO EPISCOPO ARELATENSI GALLIARUM.

Cum divinae lectionis testimonio idolorum^a servitus avaritia nuncupetur, quo^b studio de templo Dei sit pellenda^{c 1}, cognoscitur et a quibusdam sacerdotibus, quod gementes dicimus, non cavetur. Tenet enim captivum cor saeva^d cupiditas et licitum suadet esse malum quod imperat atque id agit^e, ut uno eodemque^f gladio et dantem^g et accipientem interimat. Quis igitur post^h hoc^h locus contra avaritiam tutusⁱ esse praevaleat, si Dei illi a pravis sacerdotibus aperiatur^k ecclesia? Quando ovium^l saepta inviolata custodiat, qui intrare lupum invitat^m? Pro nefas! illicitoⁿ manus munere polluit et alios^o se benedictione^p credit erigere, cum ipse^q iam sit^r propria iniquitate substratus^s et sua nihilominus ambitione captivus. Huius^t ergo mali^u rapacitas quia^v arcem^v numquam mentis vestrae intraverit et innoxias^w habere vos manus de ordi-

^k) ita R1. q. Beda; amplius P. ^l) ex Pb1. q1; om. a Pa2. ^m) fuerint ex b. Petri (om. apostoli) Pa2. ⁿ) d. it. omn. Pa2. ^o) recipiat q. R*1. Beda; suscipiat cet. ^p) Beda addit: Incolumem excellentiam vestram gratia superna custodiat, domine fili^q. ^q) Data (dat. abbr. Pa. Pb1.6) etc. exhibent P et Beda, om. cet. codd., ad ep. seq. trahunt codd. Pb. ^r) ita Beda; pro die X: die Pa1; d Pa2; dies Pb1; die s Pb2.4.6; idē Pb3. ^s) ita Beda; ian Pb1.2.4.6; ianr. Pb3. ^t) Beda add.: imperante domino nostro Mauricio Tiberio piissimo Augusto anno decimo nono, post consulatum eiusdem anno decimo octavo. ^u) XIII Pa2.

XI, 38 om. q*1. — In titulo: Virgilio q. q*3. Pa2. Pb3 in ind. R*1 — episcopo om. R*1 — Abbat R1; Arelatensis q*2. Pb3.4 et Pb1.6 in ind.; Arelatenensis Pb1.6 — Galliaram R1. q; in Galliaram q*2.3; Gal Pa1 in ind.; Gal Pb in ind.; Galliaram om. codd. P in titulo. ^a) idorum Pb3. ^b) quod q3. ^c) ita R1. q. q*3; debellanda Pb. Pa2 et corr. 1 ex bellanda corr. Pa1; sit dei plena (in pellenda m. post. corr.) q*2. ^d) ex conserva corr. Pb1. ^e) ait Pa2. ^f) unum eademque Pb3. ^g) per q3. ^h) haec Pa2. ⁱ) totus Pb3. ^k) aperitur R1. q*2.3. ^l) obvium R1. ^m) ex invetiat corr. q*2. ⁿ) se add. corr. 2 Pa1. ^o) ob hoc Pa2. ^p) ex benedictionis corr. benedictioni Pb1. ^q) ipse om. P. ^r) sit iam P. ^s) subtractus R1. ^t) cuius R1. ^u) om. mali P. ^v) aram Pb1. ^w) innoxias Pb1; adnoxias q*2.3, sed corr. q*2.

2) Nota Gregorium erga Anglorum reges eisdem fere formulis usum esse, quibus erga Francorum reges. 3) Haec, quam Beda refert, clausula congruit cum Diurni f. I, 4: subscriptio ad comitem imperialis obsequii et ad exarchum et cum f. I, 3 ad patricium, in qua verba domine fili desunt.

XI, 38. De Vergilio cf. ep. I, 45 n. V, 58. 1) Cf. Gal. 5, 20.

nationibus^a perhibetis^v, omnipotenti^z Deo gratias agite et tanto ei vos^a debitores esse cognoscite, quanto inlaesi ab huius morbi contagio^b eo custodiente mansistis². Sed haec vobis minus quam poterant^c bona proficiunt^d, si hoc^e et^f aliis sollicite non vetastis^h. Sicutⁱ autem istud in te tibi malum displicuit, ita hoc et in fratre zelari^k debueras. Nam dum^l divina praecepta moneant^m proximos nostrosⁿ sicut nosmetipsos debere^o diligere³, non parvae culpa^p est^q despiceret^r et quod sibi quis metuit alii non timere^s. Vel nunc ergo, dilectissime^t frater^u, da operam^v, ut quod a correctione^w quiescendo in aliis perdidisti resarcias et ab hac^x quos potueris pravitate compescas, atque, ut synodus ad eradendam^y ipsam heresim congregari possit, insiste^z, quatenus cum^a dilectionis^b vestrae mercede melius ab omnibus caveatur, quod^c auctore Deo omnium fuerit constitutione damnatum.

Praeterea^d pervenit ad nos^e fratrem et coepiscopum nostrum Serenum^f pravos^g omnino homines in societate sua recipere^h, deniqueⁱ ut presbyterum quendam, qui post lapsum in suis adhuc dicitur^j iniquitatibus volutari, familiarem habeat; quod a vobis subtiliter requirendum est. Et si ita constiterit, curae vobis sit^k nostra hoc^l sic vice^m corrigere, ut et qui talem recepitⁿ, excessus^o non familiaritate fovere, sed^p discat potius ultione comprimere^q et qui receptus est, item^r discat^s lacrimis peccata diluere^t, non iniquitatem^u inmunditiis cumulare.

Monachos vero quos ad reverentissimum fratrem et coepiscopum nostrum Augustinum transmisimus⁶ fraternitas vestra^v habeat in omnibus commendatos et ita eis^w ad proficiscendum solaciari studeat atque concurrere^x, ut vobis sibi opitulantiibus celere Deo protegente quo directi sunt valeant perexire^y.

Data^a die X.^a kalendarum Iuliarum^b indictione IIII^c.

XI, 39.

Gregorius I. papa Augustino, episcopo Anglorum, pallium mittit eique mandat, ut in Eboracensi civitate episcopum ordinet, qui duodecim alios episcopos ordinet et iure

^a) habere etiam hic add. q^a 2. 3. ^y) probatis Pb. Pa 2 et ex prohibetis corr. Pa 1 corr. 1. ^z) omniip. om. Pa 2. ^a) ex eius corr. Pb 1; vos ei Pa 2. ^b) contagione P. ^c) poteramus R 1. ^d) ex sufficient corr. q^a 2. ^e) haec Pa 2. ^f) et om. q 1. ^g) ita P; in add. cet. ^h) vitastis R 1. q. Val. A. B. D. E (ed. M.); visitastis Pb 1. 2, sed corr. in vit. Pb 2; vitastis corr. in vetastis Pb 4; vetastis Pa 1; vetatis Pa 2. ⁱ) Sic Pb 1. ^k) zelare P. ^l) om. hoc verb. R 1; cum Pb. ^m) moneamus R 1. ⁿ) nos mon. prox. q 1 — nos (pro nostros) Pa 1. q 3; hos q^a 2. 3. ^o) nos (om. metipsos debere) Pa 2. ^p) parva culpa q 3 — non est parvae (om. culpa) Pa 2 — p. est culpa Pa 1. ^q) est om. Pb. ^r) despiceret P. q 1; desp. cet. ^s) alio non inferre Pa 2. ^t) kmē Pa 2. ^u) fratrum R 1. q 1. ^v) opera R 1. q 1. Pb 1. 2. ^w) ad correctionem q 3; a correptione Pa 2. ^x) hoc Pb 1. ^y) herudiendam Pb 1; erudendam Pb 2; erudiendam Pb 4; eradendam Pa 2; delendam q 3. ^z) insistere R 1. ^a) cum om. Pa. ^b) corr. ex dum lectionis corr. 2 Pa 1. ^c) cur R 1. ^d) propterea Pb 1. ^e) vos Pb 1. ^f) prava vos Pb 1. ^g) ita add. P. ^h) denique om. Pa 2. ⁱ) adhuc in suis d. q 1. Pa 2; in suis d. adhuc q^a 2. 3. ^k) sit vobis Pa 2. ^l) hunc q 1; om. hoc verb. R 1. ^m) auctoritate q 1. ⁿ) ita R 1. Pa 1. Pb 2 et ex accepit corr. Pb 1; recipit q 1. q^a 2. 3; recipere q 3. ^o) ita R 1. q^a 2. 3. q 3; om. hoc verb. P; sciat eum (pro excessus) q 1. ^p) se q 3. ^q) comprēmere Pb 1. 2; premere Pa 2. ^r) ita scr.; hoc verb. om. Pa 2; idem cet. ^s) cum hic add. Pb 1. q 1. ^t) ex dilueret corr. R 1. ^u) in hic add. Pb 1. q 1. ^v) tua Pa 2. Pb 2. 3. 4 et Pa 1 corr. 2 (om. vestra). ^w) eos R 1. ^x) concurrat Pa 2. ^y) ita R 1. Pa 1, sed in pergere corr. corr. 2 Pa 1; perexire Pb 1; pergere q. Pa 2; existere q^a 2. ^z) Data (codd. abbrev. dat) etc. exhibent soli codd. P; Pb ad ep. seq. trahunt. ^a) ita Pb, X om. Pa. ^b) febr Pa 2; om. mensem cet. ^c) III Pb 6.

2) Cf. ep. V, 58 (p. 369 n. 4). IX, 218 (p. 206). 3) Cf. Matth. 22, 39. 4) Cf. mandata, quae noster a. 599 m. Iul. episcopis Galliarum de congreganda synodo per Cyriacum abbatem transmisit, ep. IX, 218 etc.; sed illam synodum congregatam non esse efficitur et ex hoc loco et ex ep. XI, 40. 47. 49. 5) De Sereno, ep. Massiliensi, cf. ep. VI, 50 n. XI, 10. 6) Cf. ep. XI, 34 n. 4 s.

metropolitani perfruatur et pallium accipiat, sed Augustino subiaceat. Post Augustini obitum inter Eboracensem et Londiniensem episcopos ita honor distinguatur, ut ille prior sit, qui prius ordinatus fuerit. 601, Iun. 22.

Codd. P: cap. 25. — Beda, hist. eccl. I, 29.

Edd. M: Lib. XI. ep. 65; G: Lib. XII. ep. 15. — Bedae hist. eccl. ed. Holder ex codice Cantabrigiensi (Freiburg) I, 29. — Iaffé Reg. 1829 (1415). 5

GREGORIUS AUGUSTINO EPISCOPO ANGLORUM.

Cum certum sit pro omnipotenti^a Deo laborantibus ineffabilia aeterni regni praemia reservari^b, nobis tamen eis^c necesse est honorum^d beneficia tribuere^e, ut in spiritalis operis studio ex remuneratione valeant^f multiplicius insudare. Et quia nova Anglorum 10 ecclesia ad omnipotentis Dei gratiam^g eodem Domino largiente et te laborante perducta est, usum tibi pallii in ea ad sola missarum sollemnia agenda¹ concedimus, ita ut per loca singula duodecim episcopos ordines, qui tuae subiaceant dicioni, quatenus Lundoniensis^h civitatis episcopus² semper in posterum a synodoⁱ propria debeat consecrari atque honoris pallium ab hac sancta et apostolica^k, cui^l Deo auctore deservio, 15 sede percipiat.

Ad Eburacham^m veroⁿ civitatem³ te volumus episcopum mittere, quem ipse^o iudicaveris ordinandum, ita^p ut, si eadem civitas cum finitimis locis verbum Dei receperit, ipse quoque duodecim episcopos ordinet et metropolitani honore perfruatur, quia ei quoque, si vita^q comes^r fuerit, pallium tribuere Domino favente disponimus: 20 quem tamen tuae fraternitatis volumus dispositioni^s subiungere^t; post obitum vero tuum ita episcopis quos ordinaverit^u praesit^v, ut Lundoniensis^w episcopi^x nullo modo dicioni^y subiaceat. Sit vero inter Lundoniae^z et Eburachae^a civitatis episcopos in posterum honoris ista distinctio^b, ut ipse prior habeatur, qui prius fuerit ordinatus; communi autem consilio et concordia actione^c, quaeque sunt^d pro Christi zelo agenda, disponant^e, 25 unanimiter^f recta sentiant et ea quae senserint non sibimet discrepando perficiant^g.

Tua vero fraternitas non solum eos episcopos quos ordinaverit neque hos tantum modo qui per Eburachae^h episcopumⁱ fuerint ordinati, sed etiam omnes^k Britanniae

XI, 39 in titulo: Pa 2: Agustino, sed recte in indice; Pb 1.3 in indice: Agustino, sed in titulo Pb 1: Augustus; Pb 6: Augūst — Angulorum Pb 1 in ind. — Reverentissimo et sanctissimo fratri Augustino 30 coepiscopo Gregorius servus servorum Dei Beda. a) om. hoc verb. Pa 2; in omnipotente corr. corr. 2 Pa 1. b) reserari Pb 1. c) eis om. Pa 2. d) ex horum corr. Pb 3; honorum Vat. A. D (ed. M.). e) retribuere Pa 2. f) valeat Pa 2. g) ad D. gr. omnip. Pa 2. h) ex Lundionensis corr. Pb 2; ex Laudoniensis Pb 3; Lugdunensis Pb 4; Ludoniensis Pa 2; Londonensis Vat. D (ed. M.). i) sinodi Pb 1. k) sca sede apostolica Pa 2. l) cum Pb 1. m) ita Pa 1; Eburacam B; deborracham Pa 2; Eboradium Pb 1; 35 Eboracham Pb 2.3.4. n) autem Pa 2. o) ipsum Pa 1. p) ordinare ita dumtaxat Beda. q) civita (pro si vita) Pb 1. r) comis Pb. Pa 1, sed corr. corr. 1 Pa 1. s) dispositione Pb. Pa 2. t) permanere Pa 2. u) ep̄s quem ordinaveris Pa 2. v) praesis Pb 4. w) Luduniensis Pa 2; Lugdunensis Pb 4. x) ep̄i Pa 2; ep̄s Pb 1.4, sed corr. Pb 4; ep̄sc. Pb 2. y) dicionis Pb 1. Pa 2. z) Lugdonie Pb 4. a) Elhbarachae Pa 2; Eburace Pb 4; Eburacae B. b) dinctio Pb 1. c) concordia (om. actione) 40 Pa 2. d) quaequerunt Pb 2; q. erunt Pa 2. Pb 3. e) zelo disponant quae agenda sunt Pa 2. f) unanimiter Pb 2.4. g) proficiant Pb 1. h) ita Pa 1. Pb 1.2; Eburacae B; Eborrachem Pa 2; Eboracae Pb 4. i) ep̄i Pb 1. k) omnis Pa 2.

XI, 39. De Augustino cf. ep. VI, 49 n. 3. Adde ep. XI, 34 ss. — Superscriptio, quam Beda exhibet, scripta est secundum f. Diurni I, 9. 10 (ad episcopum). — Huius ep. Beda etiam in Chronico mentionem 45 facit. 1) De hac clausula cf. ep. V, 11 n. 3. Cf. septimam interrogationem Augustini. 2) Mellitus ab Augustino Lundoniensis episcopus consecratus est: cf. ep. XI, 34 n. 5. Cuius successori Iusto Bonifatius V papa pallium misit: cf. Bed. h. e. II, 8. I-E. 2006 s. Cf. 2020. 3) Eboraci, in metropoli Nordanhymbrorum, Paulinus consecratus est a. 625 (Iled. h. e. II, 9), cui Honorius papa pallium misit (ib. II, 17. I-E. 2020); qui episcopus postea expulsus in Cantiam rediit (Bed. h. e. II, 20). 50

sacerdotes habeat Deo domino nostro Iesu Christo auctore subiectos, quatenus ex lingua et vita tuae sanctitatis et recte credendi et bene vivendi formam percipiant atque officium suum fide ac moribus exequentes ad caelestia, cum Dominus voluerit, regna pertingant¹.

5 Data^m die X.^a kalendarum Iuliarum^o indictione IIII^p.

XI, 40.

Gregorius I. papa Aetherium, episcopum (Lugdunensem) convocandae synodo insistere iubet. Ut confirmentur ecclesiae eius privilegia, veteres tabulas, quas in scrinio ecclesiae Romanae inveniri posse negat, poscit. Gesta vel scripta b. Irenaei non esse reperta significat. Commendat monachos Angliam petentes, quos ad Augustinum episcopum miserit.

601, Iun.

10 Codd. R: Indictio I—IV. cap. 190; q: cap. 189; P: cap. 26.

Edd. M: Lib. XI. ep. 56; G: Lib. IX. ep. 50. — Iaffé Reg. 1830 (1406).

GREGORIUS ETHERIO EPISCOPO GALLIARUM.

Epistolarumstrarum^a plena venerabili gravitate locutio ita sibi cordis nostri
15 iunxit^b affectum, ut mutuum semper libeat^c miscere sermonem, quatenus, etsi corporali^d frui^e vobis^f praesentia^g non valemus^h, nilⁱ sibi contra nos absentia hoc intercurrente valeat commercio vindicare. Quantus namque in vobis ecclesiastici ordinis amor eniteat^k, quanta sit dilectio disciplinae, quantum observantiae studium salubrium decretorum, ex illo, quod nostram summissem^l et omnino libenter^m adhortationem accipitis
20 et servandam inviolabiliter praedicatis, ostenditis. Quia igitur ad aliorum emendationem promptumⁿ cor geritis et vetustatis^o malum libera, sicut decet, voce damnatis^p, postquam et aliis fratribus coepiscopisque^q nostris ipsa voluntas est^r, oportet, ut unanimes contra dominicos hostes insurgere^s et avaritiam de domo Dei synodali debeatis definitione proicere^t. Nil in dandis ecclesiasticis ordinibus auri saeva^u famis^v inveniatur, nil^w
25 blandimenta subripiant, nil^x gratia conferat, honoris praemium^y vita^z sit, provectus^{aa} incrementum modestia^{ab}, ut optinente^{ac} huius modi observantia et indignus qui praemiis^{ad}

1) pertingant Pa, sed corr. corr. 1 Pa 1. — Hic add. Beda: Deus te incolumem custodiat, reverentissime frater¹. m) Data etc. ad epist. seq. trahunt codd. Pb — dat omnes codd. n) X om. Vat. D (ed. M.). o) ita Pa et, ut videtur, Beda; Iul. abbr. Pb 1.6; Iulias Pb 3 — Hic add. Beda: imperante
30 domino nostro Mauricio Tiberio piissimo Augusto anno decimo nono, post consulatum eiusdem domini anno decimo octavo. p) XIV Par. 2280.

XI, 40 om. q*. In titulo: Gall Pa 1. Pb 2.3; Galliae Pa 2, sed recte in indice; Galliarum Pb 3 in ind.
a) epistolam vestram Pb 3. b) ita R 1. Vat. F (ed. M.); vinxit q 3. Vat. A. B (ed. M.); finxit P, sed in fixit (ita q 1) corr. Pa 1 corr. 2. c) libet Pb. Pa 1, sed corr. Pa 1 corr. 1. d) ita q 1 et ex corporale
35 corr. Pa 1; corporale R 1. Pb. Pa 2; corporaliter q 3. e) ex fruit corr. R 1. f) ita R 1. q 1. Pa; nobis Pb 1.3.6; nobiscum Pb 2; vestra q 3. g) praesentiae Pb. Pa 1, sed corr. Pa 1 corr. 1. h) ex valeamus corr. Pa. i) ita R 1. q 1. Pb 2 et ex nisi corr. Pa 1 corr. 1; nihil cet. k) amore niteat Pb 1; amor niteat Pa 2; amore initiat (in initeat corr.) R 1. l) misisse Pa 2. m) libentur Pb 1. n) pruptam Pb 1; prumptam Pa 1. Pb 2, sed corr. Pa 1 corr. 2; emendatione prompta Pb 4. o) vetustis R 1; vetustatis
40 Pb 1. p) ex damnetis corr. Pa 2; damnaris R 1. q) coepiscopis (om. que) R 1. r) est vol. Pa 2. s) surgere Pb 1. t) auri seba Pb 1; auri eba R 1; auri om. Pa 2. u) nihil Pb 1. v) ex praemia corr. Pb 1. w) ex vite corr. R 1. x) sapientia add. Vat. D (ed. M.). y) modestiae Pa 2. z) ex optinete corr. Pa 1 corr. 2. aa) primis Pa 1. Pb 2; primus Pb 1.4.

4) Subscriptio, quam Beda exhibet, scripta est secundum f. Diurni I, 10 (ad episcopum).

45 XI, 40. De Aetherio, ep. Lugdunensi, cf. ep. VI, 50 n. 1) Cf. ep. XI, 38 n. 3. 2) Cf. Verg. Aen. III, 57.

quaerit^b ascendere iudicetur et digne cui bonum testimonium actio perhibet honoretur. Haec^c vobis^d, dilectissime frater^e, cura sit, haec animis vestris sollicitudo semper invigilet, ut zelum, quem litteris ostendistis^f, cordis vestri testem esse opere demonstretis. Itaque adsidue instanterque^g ad congregandam^h synodum inminete et ita vosⁱ emixius exhibete, ut nominis dignitatem in^k officii amministrazione^l compleatis.

De eo vero quod ecclesiae vestrae ex antiqua consuetudine concedendum depositis requiri in scrinio fecimus, et nihil inventum est^m. Unde ipsas nobis epistolas, quas vos dicitis habere, transmittite, ut ex eis quod concedendum est colligamusⁿ.

Gesta vero vel scripta beati Herenaei^o iam diu est^p quod^q sollicite quaesivimus^r, sed^s hactenus ex eis aliquid inveniri non valuit^t.

Praeterea^u fraternitas vestra monachos quos ad reverentissimum fratrem et coepiscopum nostrum Augustinum direximus habere studeat in omnibus commendatos^v suamque illis^w propter Deum^x caritatem exhibeat atque ita illis studio sacerdotali obnixè concurrat et suo eos^y solacio^z ad agendum iter^{aa} adiuvere festinet^{ab}, ut, dum nulla eis illic^b res remorandi^c causas^d intulerit, et hi^e celerius perexire^f et vos mercedem de praestitis invenire possitis^g.

XI, 41.

Gregorius I. papa Mennae Telonensi, Sereno Massiliensi, Lupo Cabalonensi, Agilfo Mettensi, Simplicio Parisiensi, Melantio Rotumensi, Licinio (Andegavensi), episcopis Francorum, a paribus, commendat monachos una cum Laurentio presbytero et Mellito abbate in Angliam ad Augustinum episcopum proficiscentes. 601, Iun.

Codd. B: Indictio I—IV, cap. 191; q: cap. 190.

Edd. M: Lib. XI ep. 59; G: Lib. IX, ep. 52. — Iaffé Reg. 1831 (1408).

^b queret Pa 1. ^c hoc Pa 1. Pb 1. sed corr. Pa 1. ^d nobis Pb 4. ^e dilectissimi fratrum B1. Pa 1: dilectissime fratrum q 1: dilectissimi fratres q 3: dilectissimo frater cet. ^f ostenditis q. Pa 2. ^g intrantesque Pb 1. ^h congregandum Pb. Pa 1. ⁱ vos om. R1. q. ^k in om. R1. q: et (pro in) Pa 2. ^l ministr. R1. ^m est inventum Pa 2. ⁿ Hirenaei q 3. ^o est om. Pb. Pa 1. ^p quodam Pb 1: quodam Pb 2: quoddam Pb 4: quod in quoniam corr. Pa 1 corr. 2: quod nos Pa 2. ^q requisivimus Pa 2. ^r et B1. ^s prevaluit om. non B1. ^t propterea q 1. ^u commendatos Pb 1. ^v ex illos corr. R1. ^w propter Deum om. q 1. ^x eos om. P. ^y ex consolatio corr. Pa 1. ^z ita q 1 — ad iter ag. Pa 2. ^{aa} festinent B1. ^{ab} verba illic usque causas om. B1. ^b morandi q. ^d hic Pb. q. Pa 1. sed corr. Pa 1. ^e ita B1. q 1. Pa. sed in pergere (ita q 3) corr. Pa 1 corr. 2: perrexire Pb 2: perrexere Pb 1. 4. ^f ex possetis corr. corr. 2 Pa 1. ^g Datum, quod hic codices exhibent, ad ep. XI, 1 pertinet. Cf. N. A. III p. 368.

³ De quibus privilegis agatur, nescio. An de pallio? ⁴ Cf. Langen l. l. I, 167 ss. II, p. 475 et S. Irenaei, ep. Lugdunensis, opera ed. Massuet (1734). ⁵ Cf. ep. XI, 34 n. 4. 5.

XI, 41. De Mena cf. ep. IX, 223 n. 1. XI, 9 n. 1. — De Sereno cf. ep. VI, 50 n. 1. — De Lupo Cabalonensi, qui post a. 591 episcopus factus est (cf. Greg. Tur. X, 28), cf. Gall. christ. IV c. 868 ss. et citum eius in A. SS. Iun. 27. — Agilfusus, qui fertur patre ex nobili senatorum familia orto ex Chlodovei regis Francorum filia procreatus Paul. diac. in gest. ep. Mettensium (SS. II p. 264): catalogus ep. Mett. (SS. XIII p. 306) refert eum sedisse annos XII et obiisse X Kal. Dec. — De Simplicio nobil traditum esse videtur: sed iam a. 614 alius ep. Parisiensis concilio subscripsit: cf. Gall. christ. VII c. 22. — De Melantio, ep. Rotomagensis, qui Praetextato remoto et post occiso successit, cf. Greg. Tur. VII, 19. VIII, 31. 41 et Gall. christ. XI c. 11 s. — Licinius ep. Andegavensis fuisse videtur: cf. de eo SS. rer. Merov. I p. 883; diac. vitae eius referuntur in A. SS. Febr. 13. Adde Gall. christ. XIV, c. 349.

GREGORIUS MENNAE TELONAE, SERENO MAXILIAE, LUPO CABALONI, AGILFO METTIS, SIMPLICIO PARISIS, MELANTIO ROTUMO ET LICINIO EPISCOPI FRANCORUM A PARIBUS.

Licet fraternitatem vestram suscepti officii cura commoneat, ut religiosi viri
 5 et^a praecipue in causa^b animarum laborantibus omni debeat adnisi concurrere, non
 tamen ab re^c est, si sollicitudinem vestram epistolarum nostrarum sermo pulsaverit,
 quia, sicut ignis aura flante fit^d grandior, ita bonae mentis studia commendatione^e pro-
 ficiunt. Quia igitur redemptoris nostri gratia cooperante tanta de Anglorum gente ad
 christianae fidei gratiam multitudo convertitur, ut reverentissimus communis frater et
 10 coepiscopus noster Augustinus eos qui secum^f sunt ad hoc opus exequendum per di-
 versa loca asserat non posse sufficere, aliquantos ad eum monachos cum dilectissimis
 et communibus filiis Laurentio presbytero et Mellito abbate praevidimus transmittendos¹.
 Et ideo fraternitas eis vestra caritatem quam decet exhibeat atque ita illis, ubicumque
 necesse fuerit, auxiliari festinet, quatenus, dum vobis opitulantibus nullas illic remo-
 15 randi^g causas habuerint, et ipsi^h vestra se relevatos consolatione congaudeant et vos
 solaciorum exhibitioneⁱ in causa pro qua directi sunt possitis^k participes inveniri.

XI, 42.

Gregorius I. papa Aregio, episcopo Galliarum (Vapincensi), scribit, ut de simonia concilio exstirpanda nitatur monachosque ad Augustinum euntes commendatos sibi habeat.
 601, Iun.

20 *Codd. R: Indictio I—IV. cap. 192; q: cap. 191.*
Edd. M: Lib. XI. ep. 57; G: Lib. IX. ep. 51. — Iaffé Reg. 1832 (1407).

GREGORIUS AREGIO EPISCOPO GALLIARUM.

Cum in^a fraterna dilectione unum cor, unus sit animus, sicut in alterius prosperis^b
 mens laetatur, ita in adversis affligitur, quia in utroque particeps esse lege caritatis
 25 astringitur^c. Atque ideo maior nos de tristitia vestra¹ maeror^d invaserat, ne prolixi
 fortasse luctus afflictio adsiduo cor vestrum dolore pulsaret et vitam gemitibus oneraret.
 Sed susceptis caritatis vestrae epistolis optato sumus gaudio consolati atque omni-
 potenti Deo gratias egimus, quia^e et unanimitem vestram incolumem et animum ad
 consolationem redisse cognovimus^f. Nec enim aliter de vobis fuerat aestimandum, nisi
 30 quia, quicquid^g adversitatis esset, sacerdotali sine dubio patientia^h vinceretis.

Qualiter praeterea in abscidenda simoniaca heresi olim fraternitatis vestraeⁱ zelus
 exarserit, bene recolimus. Unde hortamur, ut operam studiosius impendentes^k districta

XI, 41 in titulo: m̄ (ras.) ne q — Tolone R*1 — Maxilia R1. q1. q*1.4; Masilia q*2.3 — Caba-
 loni R1; Cavalo q*1; Cavalō q1; Cabillonensis q3; Cavalon q*2.3.4; Cavalona R*1 — Acilfo R1 — Metus
 35 codd. n. — Simplitio q* — Parisio R*1 — Melancio q1. R*1 — Rotomo q*2.3; Rotumō R*1 — Licino
 q3 — epi q1 — a pār abbr. q1; a partibus q*2.3; partibus R1; ac paribus R*1. a) et om. q1.
 b) causas R1. c) habere R1. d) sit R1. e) studiatione (om. commend.) R1. f) cum q1.
 g) remorantibus q3. h) ipsa q*1. i) hic add. congaudeatis q*1. k) in positis corr. q*2.*

*XI, 42. a) in om. R1. b) prosperi q*1. c) adstringimur q1. d) memor q*1. e) qui
 40 R1. q1. f) cognoscimus q*2.3. g) quod add. q*1. h) penitentia q1. i) fraternitas v̄ra (in
 v̄re corr.) R1. k) impeditentes q1.*

1) Cf. ep. XI, 34 n. 4. 5.

*XI, 42. De Aregio, ep. Vapincensi, cf. ep. IX, 219 n. XI, 44. 1) De eadem, ut videtur, afflic-
 tione noster in ep. IX, 219 scripserat.*

inter alia quae scripsimus concilii¹ definitione^m damnetur², quatenus, dum voluntatis nostrae intentio sollicitudinis vestrae fuerit ope completa, et omnipotenti Deo oblationem gratissimam de vitiorum correptionibus offeratis et aliorum aedificationeⁿ, qualiter in vobis pastoralis officii cura^o fulgeat, ostendatis^p. Experientia autem vitae vestrae^q nos provocat, quam valde multis praeeminere cognovimus, ut de^r vobis hac in re grande^s solacium praesumamus. Et ideo fervorem vestrum, sicut auctore Domino coepistis, explete, ut bona quae in vobis recta intentione^t coepta sunt iuvante creatore omnium rectius impleantur.

Praeterea monachis quos ad reverentissimum fratrem et coepiscopum nostrum Augustinum transmisimus³ caritatem suam fraternitas vestra, ut consuevit, impendat¹⁰ et ita eis tam per se quam per alios quos potuerit ad proficiscendum solaciari studeat, ut, dum vobis providentibusⁿ nullas illic difficultates vel moras habuerint, et nos quod de vobis confidimus sentiamus et Deus vobis omnipotens pro conversione animarum, pro quibus transmissi sunt,^v recompenset.

XI, 43.

Gregorius I. papa Asclipiodoto, patricio Gallorum, Candidum presbyterum et ecclesiae Romanae patrimonium commendat; a regibus Francorum se poposcisse addit, ut ipsum patrimonium sub sua cura habeant. Reliquias beati Petri mittit. 601, Iun. 22.

Cod. P: cap. 30.

Edd. M: Lib. XI. ep. 14; G: Lib. XII ep. 17. — Iaffé Reg. 1833 (1362).

GREGORIUS ASCLIPIODOTO PATRICIO GALLORUM.

Prudentes viros, sicut estis, regibus adhaerere¹ multorum solamen est. Nam dum praestandi sibi locum ad animae datum utilitatem intellegunt, certum est, quia mercedis^a causas, ubi inveniunt, non postponunt. Quanto^b igitur affectu quantaque devotione gloria se vestra^c in causis pauperum studio pietatis impenderit, dilectissimo^d filio nostro Candido^e presbytero² renuntiante comperimus. Sed quoniam hanc sibi quodam modo nobilitas^f legem ponit, ut debere se^g quod sponte tribuit aestimet et, nisi in beneficiis suis creverit, nihil praestitisse se reputet, paterna^h dilectione salutantes gloriae vestrae suprascriptum¹ presbyterum et patrimonium ecclesiae nostrae fiducialiter commendamus, ut opis vestrae gratia^k praemunitus^l molestias^m et onera

¹) ex concilia corr. R 1. ^m) diffinitione q* 1; definitione q 1. ⁿ) edificationem codd. n. ^o) cure R 1. ^p) ostenditis q* 1. ^q) vestrae om. R 1. ^r) unde R 1. ^s) regendae (pro re grande) q* 1. ^t) in intentione q 1. ^u) providentibus R 1. ^v) suam gratiam add. q*.

XI, 43 in titulo: Asclipiodoto Pb 1, sed in indice Pb 1.2: Asclepiodoto; Asclepiodoto Pb 3.6; Asclepiodoto Pa 1. Pb 4; Asclepidoto Pa 2, sed in indice Asclipiodoto; Asclepituo P* 1. — Galliae Pa 2, sed recte in indice; Gall. Pb 3; Galliarum Pb 4, sed recte in indice. ^a) ex mercedem corr. corr. 2 Pa 1; mercedes Pb. ^b) quanta Pb 4. ^c) gloriae se vestrae Pb 4 — in caus. paup. gl. se vestra Pa 2. ^d) hoc verb. om. Pa 2. ^e) Candido Pa 1. Pb 1, sed corr. Pa 1. ^f) corr. ex mobilitas Pa 1; nobilitatis Pb 4. ^g) se Pb 1. ^h) vos add. corr. 2 Pa 1. ⁱ) om. sc̄m Pa. Pb 1.4. ^k) gratiae Pa 1. Pb, sed corr. Pa 1 corr. 2. ^l) premonitus in premunitum corr. corr. 2 Pa 1; premunitum cet. codd. ^m) molestia codd. n., sed corr. Pa 1 corr. 2.

2) Cf. ep. XI, 38 n. 3. 3) Cf. ep. XI, 34 n. 4. 5.

XI, 43 una, ut videtur, cum ep. seq. transmissa. — Ad Asclipiodotum, virum gloriosum, ep. IX, 225 data est. 1) Alium initium epistolae congruit cum ep. IX, 225. Sed quo munere A. functus sit, ignoramus. 2) De Candido, rectore patrimonii Galliae, cf. ep. V, 31 p. 311 n. 3; VI, 10 n. Eum tunc Romam venisse apparet ex ep. XI, 34 (n. 3).

nulla sustineat. Sicⁿ ergo studii in vos cura proficiat, utilitates^o pauperum vobis^p adnitentibus nutrantur^a, sentiamus quod de caritate vestra praesumimus^r. Augete favoris^a vestri praesidia, quia apud nobilium mentes semiplenum bonum videtur quod sine adiectione relinquitur. Et quoniam ab^t excellentissimis filiis nostris regibus popo-
 5 scimus, ut ipsum patrimoniolum sub sua habere^u cura dignentur^{r3}, vobis adminiculantibus impleatur^w, ut vestrum^x possit esse quod poscimus, quatenus et nos gratias referentes pro gloriae^y vestrae incolumitate orare enixius^a valeamus et vestrorum bonorum^a vicissitudinem^b Deus vobis omnipotens^o et hic et in futuro compenset⁴. Clavem⁵ vero a sacratissimo^d beati Petri corpore, in qua de catenis eius benedictio continetur, trans-
 10 misimus, quae collo vestro suspensa contra omnia adversa vos muniat.

Data^o die X. kalendarum Iuliarum indictione IIII.

XI, 44.

Gregorius I. papa Aregio, episcopo (Vapincensi), Candidum presbyterum, latorem praesentium, commendat. 601, Iun.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 193; q: cap. 192.

15 *Edd. M: Lib. XI. ep. 16; G: Lib. IX. ep. 62. — Iaffé Reg. 1835 (1363).*

GREGORIUS AREGIO EPISCOPO GALLIARUM.

In quanta^a apud nos memoria fraternitatis vestrae sit caritas¹, cordis^b vestri secretum^o requirite, et ex eo quem^d circa nos habet amorem colligitis. Et quoniam sincera in^o dilectione nec vires absentia nec locum habet oblivio, ita sibi saepius ima-
 20 ginata fraternitatis vestrae^f praesentia mens nostra reficitur, ac^g si corporeis oculis^h coram nosⁱ sisti cernamus, quia nec abesse credendus^k est, qui per dilectionis vinculum animis inhaeret. Quia ergo tanta in vobis sacerdotalis gravitatis ornamenta conspeximus, ut de vestro omnino instituto^l in moribus laetaremur, multa^m animis nostris de sollici- tudine vestra promittimus. Unde quiaⁿ sic ea quae^o Dei sunt^p agitis, sic in commissi^a
 25 vobis gregis custodia^r vigilatis, ut tamen ea quae ex latere sunt prudenti moderamine dispensetis, latorem vobis^s praesentium Candidum presbyterum² communem filium commendamus, ut opem illi in quibus necesse fuerit pro utilitate pauperum impendatis, quatenus, dum fraternitatis vestrae fuerit, sicut confidimus, iutus^t auxilio, in eius con- solatione nos invenisse^u sentiat.

30 ^{a)} ex si (ita Pb1) corr. Pa1 corr. 2. ^{o)} utilitate Pa, sed in utilitati corr. Pa1 corr. 2 — paup. util. Pa2. ^{p)} ut ante vobis add. corr. 2 Pa1; ut vobis Pa2; nobis Pb4. ^{q)} et hic add. corr. 2 Pa1. ^{r)} presumpsimus Pb4. ^{s)} favoribus Pb1; favores Pb4. ^{t)} ab post. add. Pb1. ^{u)} haberet Pb. ^{v)} dignetur Pa1. Pb, sed corr. Pa1 corr. 2. — hab. dignentur cura Pa2. ^{w)} impleantur Pa1. Pb. ^{x)} vras Pb1. ^{y)} gloria Pb4 — vestrae gloriae Pa2. ^{z)} nixius Pb1. ¹⁾ bon. vestr. Pa. ²⁾ sollici- tudinem Pa2. ³⁾ etiam hic add. ds Pb1. ⁴⁾ sacratissimi Pb1. ⁵⁾ date Pb1; dat abbr. cet. codd. et ad seq. ep. trahunt Pb.

XI, 44. ^{a)} quantum q*1. ^{b)} cordis om. q*1. ^{c)} ex secrete corr. secreta R1. ^{d)} quae q*1. ^{e)} in om. q*1; in sincera q3. ^{f)} v. frat. q*. ^{g)} et R1; ut (ex et corr. q*2) pro ac si q*2.3. ^{h)} vos oculis q. ⁱ⁾ ita R1; nos om. q*.q. ^{k)} credendum q1. ^{l)} instituit R1. ^{m)} nullis q*1. ⁿ⁾ quia om. q*.q3. ^{o)} quaeque R1. ^{p)} sunt om. R1. ^{q)} ex commissis corr. R1. ^{r)} custodiam q1.q*, sed corr. q*2. ^{s)} nobis R1. ^{t)} ita q1 et ex iustus corr. R1; fultus q*.q3. ^{u)} se add. q1.

3) Cf. ep. VI, 49. 57. 4) Multa in hac epistula congruunt cum f. Diurni 55 (preceptum com- mendatitium ante rectore in patrimonio ad patricium). 5) De clavibus S. Petri cf. ep. I, 25 n. 5.

45 XI, 44. De Aregio, ep. Vapincensi, cf. ep. IX, 219 n. XI, 42. 1) Aregium Romum profectum esse narrat eius vita in ep. IX, 219 n. laudata. 2) Cf. ep. praeced.

XI, 45.

Gregorius I. papa Vergilio, episcopo Arelatensi, Augustinum episcopum, ad cum fortasse venturum, commendat. 601, Iun. 22.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 194; q: cap. 193. — Beda, h. e. I, 28.

Edd. M: Lib. XI. ep. 68; G: Lib. IX. ep. 63. — Bedae hist. eccl. ed. Holder ex cod. Cantabrigiensi (Freiburg) I, 28. — Iaffé Reg. 1836 (1418).

GREGORIUS VERGILIO EPISCOPO ARELATENSI.

Quantus sit affectus venientibus sponte fratribus impendendus, ex eo, quod plerumque^a solent caritatis causa invitari, cognoscitur. Et ideo si communem fratrem Augustinum episcopum¹ ad vos venire contigerit^b, ita illum dilectio vestra, sicut decet, affectuose^c dulciterque suscipiat, ut et ipsum consolationis suae bono^d refoveat et alios, qualiter fraterna caritas colenda^e sit, doceat. Et quoniam saepius evenit, ut hi qui longe sunt positi prius^f ab aliis^g, quae sunt emendanda^h, cognoscantⁱ, si quas^k fortasse fraternitati vestrae sacerdotum vel aliorum culpas intulerit, una cum eo residentes^l suptili cuncta investigatione perquirite et ita vos in ea quae^m Deum offendunt et ad iracundiam provocant districtos ac sollicitos exhibete, ut ad aliorum emendationemⁿ et vindicta^o culpabilem feriat et innocentem falsa opinio non affligat^p.

XI, 46.

Gregorius I. papa a Brunichilda, regina Francorum, licentiam legati mittendi petit, qui Gallicos sacerdotes coerceat. 601, Iun. 22.

Codd. R: Indictio I—III. cap. 195; q: cap. 194; P: cap. 31.

Edd. M: Lib. XI. ep. 69; G: Lib. IX. ep. 64. — Iaffé Reg. 1837 (1419).

GREGORIUS BRUNIGILDAE REGINAE FRANCORUM.

Prov. 14, 34. Cum scriptum sit: 'Iustitia elevat^a gentem, miseros autem facit populos^b peccatum', tunc regnum stabile^c creditur, cum culpa quae cognoscitur citius emendatur. Multorum igitur^d ad nos relatione pervenit, quod dicere sine afflictione cordis nimia^e non valeamus, ita quosdam sacerdotes in illis partibus impudice ac nequiter conversari,

XI, 45. Hanc ep. exhibet Beda h. e. I, 28. — In titulo: Vigilio R*1; Virgilio q*3. q — Arelatensi q1; Arelatensis R1.2. q3. q*2.3; Arelatens q*1. R*1; Arelatensi q*4 — Beda: Reverentissimo et sanctissimo fratri Vergilio coepiscopo Gregorius servus servorum dei. ^a) eplerumque R1. ^b) contingerit R1. ^c) affectio q*1; affectuose B. ^d) in bonos corr. R1. ^e) consolanda Vat. D. E (ed. M.). ^f) propriis q*1. ^g) alii R1. ^h) emendenda q*1. ⁱ) cognoscat R1; cognoscit q1. ^k) si qua se — culpa Vat. D (ed. M.). ^l) resi q*1. ^m) in e que R1. ⁿ) ita B; (om. ad) aliorum emendatione R1. q1. q*1; ad illorum em. q*2.3. ^o) ita B; vindictam codd. n. ^p) Beda hic add.: Deus te incolumem custodiat, reverentissime frater. Data die decima kalendarum Iuliarum, imperante domino nostro Mauricio Tiberio piissimo Augusto anno decimo nono, post consulatum eiusdem domini nostri anno decimo octavo, indictione quarta.

XI, 46 in titulo: Brunigilde R1. q3; Brunichilde R2. Pa2; Brunihilde Pb1.2 in ind. et Pa1. Pb3.6; Brunilde Pa1 in ind. et Pb1; Brunehilde Pb4; Brunehilde Pb3 in ind. — Francorum reginae R1 — r. Francorum R2. ^a) iustitie levat R1. ^b) pop. facit Pb. Pa1; populos om. Pa2; fac. populosa R1. ^c) ex stabili corr. R1; stabiliri P. ^d) igur Pb1. ^e) nim. affectione cordis Pa2.

XI, 45. De Vergilio cf. ep. I, 45 n. — Et superscriptio et subscriptio, quas Beda affert, congruunt cum f. Diurni I, 10 (ad episcopum). ¹) Cf. ep. XI, 34 n. 4. — Maurini putant hic et in sequenti ep. de synodo communi episcoporum Galliae et Augustini convocanda agi. Cf. septimam interrog. Augustini.

XI, 46. De Brunichilda cf. ep. VI, 5 n. VI, 49 n. VI, 57 n.

ut et audire nobis opprobrium et lamentabile sit referre. Ne^f ergo, postquam huius nequitiae huc usque se tetendit^g opinio, aliena pravitas^h aut nostramⁱ animam aut regnum vestrum peccati^k sui iaculo^l feriat, ardentem^m ad haec debemus ulciscendaⁿ consurgere, ne paucorum facinus^o multorum possit esse^p perditio^q. Nam causa sunt
 5 ruinae^r populi sacerdotes mali^l. Quis enim pro populi^s se^t peccatis^u intercessor obiciat, si sacerdos, qui exorare debuerat, graviora committat^v? Sed quoniam eos quorum^w haec^x locus est^y insequi nec^z sollicitudo ad requisitionem^a nec zelus^b excitat ad vindictam, scripta ad nos vestra discurrant^c, et^d personam, si praecipitis^e, cum vestrae auctoritatis assensu transmittimus^f 2, quae una cum aliis sacerdotibus haec et^g suptiliter
 10 quaerere et^h secundum Deum debeat emendare. Nec enim sunt dissimulandaⁱ quae dicimus, quia qui emendare potest et negligit^k, participem se procul dubio delicti^l constituit. Provide^m ergoⁿ animae vestrae^m, provide^o nepotibus^s, quos cupitis regnare feliciter, provide^t provinciis et, priusquam creator noster manum suam ad feriendum^p excutiat, de correctione huius^q sceleris studiosissime cogitate, ne tanto post-
 15 modum acrius^r feriat, quanto modo diutius et elementer expectat. Scitote autem, quia^s magnum Deo nostro sacrificium placationis offertis^t, si tanti labem facinoris de vestris citius finibus amputatis.

Data^u die X. v. kalendarum Iuliarum^w indictione IIII.

XI, 47.

Gregorius I. papa Theodericum, Francorum regem, hortatur, ut ad damnandam
 20 simoniam iubeat synodum convocari; gratias agit, quod Augustino episcopo ad Anglorum gentem cuncti auxilium praebuerit, ut ex relatione revertentium quorundam monachorum compererit. Monachos ad Augustinum in Angliam proficiscentes commendat.

601, Iun. 22.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 196; q: cap. 195; P: cap. 32.

25 Edd. M: Lib. XI. ep. 59; G: Lib. IX. ep. 53. — Iaffé Reg. 1838 (1409).

GREGORIUS THEODERICO REGI FRANCORUM.

Excellentiae vestrae index cordis epistola, quanta in vobis fulgeat cum regia^a potestate prudentia, ita luculenti^b copia sermonis edocuit, ut dubium esse non valeat,

30 . ^f) hic post lacunam incipit Pb2. ^g) se om. R1 — tendit R1. Pb1.4. ^h) pravitas Pb1.
ⁱ) vestram Vat. A (ed. M.). ^k) peccata Pb1. ^l) iacula Pb4. ^m) ardentes R1.2. ⁿ) ulc. deb. Pa2.
^o) facinus Pa1. Pb1, sed corr. Pa1 corr. 2. ^p) esse possit Pa1. Pb2.4; om. haec verba Pa2. ^q) sit
 hic add. Pa2. ^r) ruina Pb1; ruinae causa sunt Pa2. ^s) propuli Pb1. ^t) se om. Pa1. Pb1,
 sed post peccatis suppl. corr. 2 Pa1; se pro populi Pa2. ^u) peccato q3. ^v) sacerdotes — debuerant
 35 — committant q3. ^w) coram q3. ^x) nec R1. ^y) ita R1; est locus R2; locutio e. P; locutus
 est q3. ^z) nostra Pa2. ^a) add. vult. Pa2. ^b) ex zelum corr. Pa1 corr. 2. ^c) discurrunt
 Pa1. Pb, sed corr. Pa1 corr. 1; decurrant q3. ^d) et ut Pa. Pb1.2; ut et Pb4. ^e) recipias Pa2.
^f) in transmittamus corr. Pa1 corr. 1; transmittamus Pa2. ^g) et om. Pb1. ^h) et om. Pb1. ⁱ) sunt
 om. Pb. Pa1, sed post dissim. suppl. corr. 2 Pa1; dissim. sunt Pa2. ^k) ex negit corr. R1. ^l) ex
 40 delecti corr. Pa1 corr. 1. ^m) verba provide^t usque vestrae in marg. suppl. Pb1. ⁿ) itaque Pa2.
^o) ergo add. Pb1. ^p) feriendam R2. ^q) vestri Pa2. ^r) crarius R2. ^s) quod R1. ^t) offeretis
 Pb. Pa1. ^u) data etc. om. R. q, ad ep. seq. trahunt codd. Pb. ^v) X om. Pb4. ^w) iulii Pa1; iul
 abbr. Pb1.6.

XI, 47. Hanc ep. ante ep. XI, 46 enumerat index Pa2. — In titulo: Theodorico R2. q1 et ex Deo-
 thorico corr. Teodorico Pa1 corr. 2; Deothorico Pb2 in tit. et in ind.; Deothorico Pb3 in tit.; Teodorico
 45 Pa2 in tit. et Pb3 in ind.; Teodorico Pb6 — rex Pb1. ^a) gia q1. ^b) lucenti q3.

1) Cf. Hos. 5, 1; 9, 8. Reg. past. I, 2. 2) Cf. ep. praeced. n. 1, sed et ep. XI, 38 n. 3. 3) Cf.
 ep. VI, 49 n. XI, 47. 50.

XI, 47. De Theodorico cf. ep. VI, 49 n. Nota nostrum hoc anno, postquam Brunichilda ex
 Austrasia pulsa est, et Theodorico et Theodeberto (ep. XI, 50) singulas litteras scribere.

quicquid laudabile^c de vobis fama narraverit. Et^d quoniam adhortationem^e nostram adeo regiis animis^f per laudis^g praedicamenta placuisse signastis^h, ut, quicquid ad Dei nostri cultum, quicquid ad ecclesiarum reverentiam, quicquid ad honorem pertinere cognoscitis sacerdotum, et studioso statui etⁱ velitis^k in omnibus custodire, iterata^l vos pro vestra magis^m mercede adhortationeⁿ pulsamus, ut congregari synodum iubeatis^o et, sicut dudum scripsimus¹, corporalia sacerdotibus^o vitia et simoniaca^p hereseos^q pravitatem omnium episcoporum definitione^r damnari atque^s de^t regni vestri amputari^u finibus faciatis nec plus illic^v pecuniam optinere, quam praecepta dominica^w permittatis. Nam dum omnis^x avaritia idolorum sit servitus², quisquis hanc et maxime in dandis ecclesiasticis honoribus vigilanter non praecavet³, infidelitatis perditioni⁴ subicitur⁵, etiam si tenere fidem quam neglegit videatur. Sicut ergo contra exteriores hostes, ita quoque contra interiores animarum adversarios studete esse solliciti, ut per hoc, quod Dei nostri inimicis fideliter repugnatis^b, et hic feliciter^e ipsius protectione regnetis^d et ad aeterna^e postmodum gaudia eius duce gratia veniatis.

Quanta praeterea bona reverentissimo fratri et^f coepiscopo nostro Augustino^g ad Anglorum gentem proficiscenti excellentia vestra praebuerit, revertentes ab eo quidam monachi retulerunt^h. Unde uberes gratias referentes petimus, ut his quoque monachis, qui ad eum directi sunt, suffragia vestra copiosius praebereⁱ atque eos ad proficiscendum iuvare dignemini^k, ut, quanto beneficia vestra eis amplius exhibetis^l, tanto maiorem vicissitudinem ab^m omnipotente Deo, cui serviunt, expectetisⁿ.

Data^o die X.^p kalendarum Iuliarum^u indictione IIII.

XI, 48.

Gregorius I. papa Brunichildae, reginae Francorum, de auxilio Augustino episcopo ad Anglorum gentem proficiscenti praestito gratias agit et monachos cum Laurentio presbytero et Mellito abbate in Angliam pergentes commendat. 601, Iun. 22.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 197; q: cap. 196; P: cap. 33.

Edd. M: Lib. XI. ep. 62; G: Lib. IX. ep. 56. — Iaffé Reg. 1839 (1412).

GREGORIUS BRUNIGILDAE REGINAE FRANCORUM.

Gratias omnipotenti^a Deo^b referimus, qui inter cetera pietatis suae dona, quae excellentiae^c vestrae^d largitus est^e, ita vos amore christianae religionis implevit, ut,

c) om. hoc verb. Pb 4. d) et om. Pb 1. e) corr. ex adorationem Pa 1 corr. 2; et orationem Pb 1; ad orationem Pb 4. f) regis (ita etiam q 1) animum (in animis corr.) R 1. g) laudes et q 3. h) sign. plac. Pa 2. i) studioso statu sacerdotum (om. et) Pa 2. k) debetis R 1; veletis q 1. l) iterata a et ras. unius litt. R 1; ita rata Pb 1. m) magis om. P. n) adoratione Pa 1. Pb 1. 4, sed Pa 1 corr. 2. o) sacerdotum q 1. p) simonicq Pb 1. q) heresis Pa. Pb 1. 2; heresi Pb 4. r) diffinitione Pa 1. Pb 2; diffinitione Pb 2. s) atque om. Pa 2. t) a P. u) amputare P. v) illis P. w) dominico Pb 4 — faciatis pro permittatis Pa 2. x) hois R 1. y) precavit Pa 1. z) perditionis R 1; perditiones Pa 1; perditione Pa 2. Pb 2. 4. a) ex subicimur corr. Pa 1 corr. 1. b) repugnatur P. c) fideliter Pb 1. d) regnatis Pb. Pa 1, sed corr. Pa 1. e) eternam R 1; aeternae Pa 2. f) et om. Pb 1. g) Augustino Pa 1; Agustano Pa 2. h) detulerunt Pa 2. i) preberent R 1. k) dignimini Pa, sed corr. Pa 1 corr. 2. l) exhibent Pa 2. m) ad Pb 1. n) expetatis R 1. 2, sed in expetitis (ita q 1) corr. R 1; expetatis q 3. o) data etc. om. R. q, ad ep. seq. trahunt codd. Pb. p) X om. Pb 1. 3. 4. q) il. Pb 3.

XI, 48 in titulo: Brunigilde R 1. q 3; Brunegilde q 1; Brunichilde R 2 et Pa 2 in ind.; Brunibilde Pa 1. 2. Pb 6 in tit. et Pb 1 in ind. et Pb 2. 3 in tit. et in ind.; Brunilde Pb 1 in tit. et Pa 1 in ind.; Brunichildae Pb 4 — regi Pb 1 in ind. a) om. hoc verb. Pa 2. b) duō q 3. c) excellentia Pb 1. d) vestrae om. R 1. e) est om. R 1.

1) Scil. ep. IX, 215. Cf. ep. XI, 38 n. 3. 2) Cf. Col. 3, 5. 3) Cf. ep. VI, 49 et ep. XI, 34 n. 4. 5. XI, 48. De Brunichilda cf. ep. VI, 5 n. XI, 46.

quicquid ad^f animarum lucrum^g. quicquid ad^h propagationem fidei pertinere cognoscitisⁱ, devota mente et pio operari studio^k non cessetis. Quanto autem favore quantaque opitulatione excellentia vestra reverentissimum^l fratrem et coepiscopum nostrum Augustinum^m proficiscentem ad Anglorum gentem adjuveritⁿ, nec ante silentio^o fama conticuit et postea quidam^p ab eo ad nos monachi redeuntes suptiliter retulerunt^q. Et quidem haec^r de christianitate vestra mirentur alii^s, quibus beneficia vestra adhuc^t minus sunt cognita: nam nobis, quibus experimentis iam nota sunt, non^u mirandum est, sed gaudendum. quia per hoc quod aliis impenditis vos iuvatis^v. Qualia^w igitur^x in conversione suprascriptae^y gentis redemptor noster fuerit^z operatus miracula, excellentiae vestrae iam notum est. Ex qua re magnam vos oportet habere laetitiam^a, quia maiorem^b sibi partem^c hac^d in re praestitorum vestrorum solacia vindicant, cuius post Deum^e auxiliis verbum illic praedicationis innotuit. Nam qui^f alterius bonum adjuvat^g, suum facit. Sed ut mercedis^h vestraeⁱ magis magisque sit fructus^k uberior, petimus, ut monachis praesentium^l portitoribus^m, quos cum dilectissimisⁿ filiis nostris Laurentio presbytero et Mellito abbate² ad praedictum reverentissimum fratrem nostrum pro eo, quod illos qui secum sunt sufficere sibi dicit non posse^o, transmisimus, patrocinii vestri suffragia benignius^p ministretis atque ita eis in omnibus adesse^q dignemini^r, quatenus, dum bonis excellentiae vestrae initiis meliora successerint^s et nullas illic moras vel difficultates invenerint^t, tanto erga vos et^u dulcissimos nobis nepotes vestros Dei nostri misericordiam provocetis, quanto pro eius vos amore in huius modi causis misericorditer exhibetis.

Data^v die X.^w kalendarum Iuliarum^x indictione IIII.

XI, 49.

Gregorius I. papa Brunichildam, reginam Francorum hortatur, ut simoniae propulsandae causa haberi synodum iubeat. 601, Iun. 22.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 198; q: cap. 197; P: cap. 34.

Edd. M: Lib. XI. ep. 63; G: Lib. IX. ep. 57. — Iaffé Reg. 1840 (1413).

GREGORIUS BRUNIGILDAE REGINAE FRANCORUM.

Quanta in vobis bona divino munere sint collata^a quantaque vos supernae gratia^b pietatis impleverit, inter cetera vestrorum testimonia meritorum illud etiam patenter

- 30 ^f) ad om. R1. Pb. Pa1, sed suppl. Pa1 corr. 1. ^g) lucrum om. q3. ^h) a Pa1. ⁱ) cognoscis Pa2. ^k) studio oper. Pa2. ^l) rever. om. Pa2. ^m) Agustinum Pa1. Pb2, sed corr. Pa1 corr. 1.
ⁿ) adjuvaverit Pa2. ^o) silentia R1. ^p) quidem q3. ^q) revertentes s. narraverunt Pa2. ^r) haec om. R1. ^s) mirarentur aliis R1; merentur alii Pb4. ^t) adhuc Pa1. ^u) verba non usque igitur om. Pa2. ^v) adiuvatis q3. ^w) quali Pb1. ^x) quanta Pa2. ^y) suq R1; spertq corr. in superscriptq Pa1; supradictae Pa2; suprascripta Pb1; superscriptae Pb4. ^z) sit Pa2. ^a) hab. laet. oportet Pa2. ^b) quam maiore R1. ^c) ex patrem corr. Pa1. ^d) ex hanc corr. Pa1. ^e) domini Pa2.
^f) quia R1. ^g) adiu cum lacuna 5 litt. R1. ^h) mercedes Pa1. Pb, sed corr. Pa1 corr. 1. ⁱ) hic suprascr. labor (ita Pa2) Pa1 corr. 1. ^k) fructus om. P — uberior sit Pa2. ^l) praesentibus Pa2. ^m) add. apicum Pa1 corr. 1. ⁿ) dilectis Pa2. ^o) ex posset corr. Pa1. ^p) ex benigni corr. Pa2;
40 benignus Pb1. ^q) abesse Pb1. ^r) dignimini Pa1. ^s) successerant Pb1. ^t) ex invenirent corr. Pa1 corr. 1. ^u) ac R1. q3. ^v) data etc. om. codd. R. q et ad ep. seq. trahunt codd. Pb. ^w) die X om. Pb4; die om., sed m. post. suppl. Pb2. ^x) iuliarum om. Pb1.3.

XI, 49 om. q*. — In titulo: Brunigildq R1. q3; Brunighilde R2; Brunihildae Pa. Pb2.3.6 in tit. et Pb1.2.3 in ind.; Brunildae Pa1 in ind. et Pb1 in tit.; Brunichildae Pa2 in ind.; Brunechildae Pb4 —
45 reg. Franc. ante Brun. ponunt Pb1.3 et Pb4 in ind. ^a) collecta Pb. Pa1. ^b) ita R2. q3 et ex gratiq corr. Pa1 corr. 1; gr̃q cel.

1) Cf. ep. VI, 57. VIII, 4 p. 7. 2) Cf. ep. XI, 34 n. 4. 5.

XI, 49. Cf. ep. praeced.

REG. GREG. II.

cunctis insinuat^c, quia et effera corda gentilium providi^d gubernatis arte^{e-f} consilii et regiam, quod maioris adhuc^g laudis est, ornatis sapientia potestatem^h. Et quoniam, sicut multis in utroque gentibus imminetisⁱ, ita quoque eas fidei sinceritate praecellit^{k-l}, magnam de vobis in emendandis inlicitis fiduciam capimus^m. Namⁿ qualiter adhortationem nostram excellentia vestra^o amplexa sit^o quantaque eam^p devotione gestiat^q adimplere, scriptorum^r vestrorum emissa dudum pagina testis est. Sed quia ipse bonarum mentium^{r-s} esse consuevit^t adiutor, qui etiam earum largitor est^u, confidimus, quod tanto propitius causas vestras sua pietate disponat, quanto ipse de sua vos esse videt^v causa sollicitas^w. Facite quod Dei est, et Deus faciet^x quod vestrum^y. Itaque synodum congregari^z praecipite² et peccatum simoniaca hereseos^a de regno vestro¹⁰ inter alia, sicut ante scripsimus³, definitione^b concilii^c studiosius prohibete. Sacrificium Deo devicto interiore hoste offerte^d, ut exteriores adversarios^e ipso adiuvante vincatis et^o, quale vos contra inimicos ipsius studium gesseritis, talem illum in vestro iuvamine sentiat^f. Mihi autem credite, quia, sicut multorum iam experimento didicimus, in damno expenditur, quicquid cum peccato congregatur⁵. Si igitur vultis nil^g iniuste¹⁵ perdere, summopere studete de iniustitia^h nilⁱ habere. In terrenis^k etenim rebus semper causa damni est^l origo peccati. Vos itaque si eminere adversantibus gentibus vultis, si eis^m auctore Deo victrices existere festinatis, eiusdem omnipotentis Domini cum timore praecepta suscipite, utⁿ ipso pro vobis contra adversarios vestros^o pugnare^p dignetur, qui^q per sacrum^r eloquium pollicitus est^s dicens: 'Dominus pugnabit^t pro vobis, et vos tacebitis'³⁰.

Data^u die^v X.^w kalendarum Iuliarum indictione IIII.

XI, 50.

Gregorius I. papa Theodebertum, Francorum regem, de synodo congreganda monet. De auxilio Augustino episcopo ad Anglorum gentem proficiscenti praestito, cuius monachi quidam ab illo reversi relationem fecerint, gratias agit; monachos, latores praesentium, in Angliam transgredientes, commendat. 601, Iun.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 199; q: cap. 198.

Edd. M: Lib. XI. ep. 60; G: Lib. IX. ep. 54. — Iaffé Reg. 1841 (1410).

^c) insinuant Pa 1. Pb 1. 2, sed corr. Pa 1. ^d) provide Pa 2. ^e) astu q 3. ^f) hic additis sed expunctatis verbis sapientia potestatem verba arte usque ornatis in marg. iterum add. corr. 2 Pa 1. ^g) adh. 30 mai. Pa 2. ^h) sapientiam potestatis q 3. ⁱ) ita P; dominetis R 1. q 3; nominatis R 2; eminentis edd. ^k) ut add. q 3. ^l) capiamus q 3. ^m) non Pb. ⁿ) excellentiae vestrae Pa 1. Pb, sed corr. Pa 1. ^o) amplecterit Pa 2. ^p) ita R 1. Pa. Pb 2. 4; eadem Pb 1; eandem q 3. ^q) scripturorum Pb 1. ^r) mentem Pb 1. ^s) testis add. Pa 2. ^t) et add. Pa 2. ^u) l. (largitor Pa 1; largior Pb 1) est earum Pb. Pa 1 — qui auctor est et earum Pa 2. ^v) videat Pb. Pa 1, sed corr. Pa 1. ^w) ita R 2. q 3; ex sollicitos 35 corr. R 1; sollicitos P — q. vos ipse de sua causa sollicitos videt Pa 2. ^x) faciat R 1. Pb. Pa 1, sed corr. Pa 1. ^y) est add. R 2. Pb 1. Pa 2. ^z) congregare Pb. Pa 1. ^a) heresis R 2. Pa 2. ^b) diffinitione Pa 1. Pb 1; diffinitione Pb 2. ^c) consilii R 1. ^d) offerre Pb 1. ^e) in ut corr. Pa 1 corr. 1; ut Pa 2. ^f) ex sensiat corr. Pa 1; senseatis Pb 2. ^g) ita R 1. q 3. Pb 2; nihil Pa. Pb 1, sed corr. Pa 1. ^h) iustitia Pb 1. ⁱ) nihil P. ^k) terrenus Pb 1. ^l) est damni Pa 2. ^m) earum q 3. ⁿ) et q 3. 40 ^o) vestros om. Pb. Pa 1. ^p) gubernare Pb 1. ^q) ex quia corr. Pa 1. ^r) persarum Pb 1. ^s) pollicetur Pa 2; locutus est R 1. ^t) pugnavit R 1. Pb 1. 2, sed corr. R 1. ^u) data (abbr. dat) cet. om. R. q, ad ep. seq. trahunt codd. Pb. ^v) die om. Pa 2. ^w) X om., sed m. 1 suppl. Pb 3.

1) Similia in ep. VI, 5. 6 et saepius in epistulis ad Francorum reges missis occurrunt. 2) Cf. ep. XI, 38 n. 4. 3) Scil. ep. IX, 213. 4) Fortasse de bello contra Wascones cogitat Gregorius. 45 Cf. Fredeg. IV c. 21. 5) Similia in ep. V, 38 p. 325 occurrunt.

XI, 50. Cf. ep. XI, 47 et de Theodeberto ep. VI, 49 n.

GREGORIUS THEODEBERTO REGI FRANCORUM.

Qui paternae adhortationis verba libenti animo suscipit et sinu cordis amplectitur, emendatorem se vitiorum fore procul dubio profitetur. Ex qua re satis nos excellentiae vestrae certos reddit absoluta promissio: nam eius^a quem idoneum ad^b solvendum esse cognoscimus verba pro pignore^c retinemus. Itaque excellentia vestra Dei nostri mandatis inhaerens studium ad congregandam^d synodum pro sua mercede adhibere dignetur, ut omne a sacerdotibus corporale vitium et simoniaca heresis, quae prima in ecclesiis^e iniqua ambitione surrexit, potestatis^f vestrae imminente censura concilii^g definitione^h tollatur et abscisaⁱ radicitus amputetur. ne, si plus illic aurum quam Deus diligitur, qui modo tranquillus in praeceptis suis despicitur, iratus in vindicta postmodum sentiat. Et haec quidem quia pro vobis loquimur, ideo inminere^k saepius non cessamus, ut prodesse excellentissimis ac dulcissimis^l filiis nostris vel importunitate possimus. Nam vestro regno per omnia proficit, si quod contra Deum in illis partibus geritur emendatione vestrae excellentiae corrigatur.

Quanta praeterea bona proficiscenti ad Anglorum gentem reverentissimo fratri et coepiscopo nostro Augustino excellentia vestra impenderit, referentibus quibusdam monachis, qui ab eo sunt reversi, cognovimus. De qua re maximas gratias exsolventes petimus, ut et monachis praesentium portitoribus, quos ad eundem fratrem nostrum direximus, vestra uberius beneficia ministretis, quatenus, dum vobis patrocinantibus nullas illic difficultates invenerint^m, sed coeptum iter facile Christo adiuvante peregerint, uberius mercedis vestrae fructum ante Dei nostriⁿ oculos faciat.

XI, 51.

Gregorius I. papa Chlotario, regi Francorum, de auxilio Augustino episcopo ad Anglorum gentem proficiscenti praestito, cuius monachi quidam ab illo reversi relationem fecerint, gratias agit et monachos, portitores praesentium, cum Laurentio presbytero et Mellito abbate in Angliam euntes commendat. Addit de synodo, qua simonia comprimitur, cogenda. 601, Iun.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 200; q: cap. 199.

Edd. M: Lib. XI. ep. 61; G: Lib. IX. ep. 55. — Iaffé Reg. 1842 (1411).

GREGORIUS CLOTHARIO REGI FRANCORUM.

Inter tot curas et sollicitudines, quas pro subiectarum^a vobis gentium regimine sustinetis, existere vos in causa^b Dei laborantibus adiutores, eximiae^c laudis et magnae mercedis est. Et quia tales vos bonis praecedentibus ostendistis, ut praesumere de vobis meliora possimus, praeterea^d quae pro mercede vestra sunt, libentissime pro-

XI, 50 in titulo: Theodeberto R1; Theoberto R2; Theodiperto q1; Theodeperto q3; Theodiberto q.*

^a) namque (om. eius) R1. ^b) ab q*. q3. ^c) pignere q1; pignora q*2.3, sed a erad. q*2. ^d) congregandum R1. q1. ^e) in excelsis add. R1. ^f) potestati q*1. ^g) consilii R1. ^h) diffinitione q*. ⁱ) ita R1. q1; abscissa q*. ^k) admonere al. m. suprascr. q1. ^l) ac dulc. om. q*1. ^m) invenerit q*1. ⁿ) ex nostro corr. R1.

*XI, 51 in titulo: Clothario q3; Clotario R1; Glothario R2. q1. q*1.4; Lothario q*2.3. ^a) subiectorum R1. ^b) causas q3. ^c) eximine q1. ^d) vel propterea suprascr. q3; praetereaque con. Mommsen; petere edd.*

XI, 51. Chlotarius (II.) patri suo Chilperico, regi Neustriae, a. 584 successerat; Brunichildae semper adversarius, post eius mortem (613) solus rex Francorum erat; mortuus est a. 628. Tempore, quo haec ep. scripta est duodecim tantum pagi inter Esara (Oise) et Secona (Seine) et mare litores Ociani Chlothario remanserunt: Fredeg. IV c. 20.

vocamur. Quidam igitur, qui^e cum reverentissimo fratre et coepiscopo nostro Augustino^f ad Anglorum gentem perrexerant, remeantes^g, quanta eundem^h fratrem nostrum excellentia vestra in praesenti positum caritate refecerit quantisque suffragiis proficiscentemⁱ adiuverit, narraverunt. Sed quia illorum^k Deo nostro semper opera^l grata sunt, qui^m a bonis quaeⁿ coeperint non recedunt, paterno affectu salutantes petimus, ut monachos praesentium portitores, quos ad praedictum fratrem nostrum una cum dilectissimis filiis nostris Laurentio presbytero et Mellito abbate transmisimus, habeatis peculiariter^o commendatos¹ et, quicquid^p illi^q ante exhibuistis, his quoque ad laudis vestrae cumulum^r uberius impendatis, quatenus, dum vobis providentibus coeptum sine mora iter expleverint, bonorum vestrorum Deus omnipotens recompensator^s existat 10 atque vobis et in prosperis custos^t et in adversitatibus sit adiutor.

Praeterea pervenit ad nos, quod sacri illic ordines cum datione pecuniae conferantur, et vehementer affligimur, si ad Dei dona non meritis acceditur, sed praemiis prosilitur. Et quia haec simoniaca heresis prima in ecclesia^u surgens apostolorum est auctoritate damnata^v, petimus, ut pro mercede vestra congregari synodum faciatis², 15 quatenus omnium sacerdotum definitione compressa et radicitus amputata nullas^w illic vires de cetero in periculum animarum inveniat nec ulterius sub qualibet excusatione permittatur exurgere, ut tanto vos omnipotens Deus noster contra adversarios vestros exaltet, quanto in suis vos mandatis zelum habere et pro animarum salute, quae huius sceleris fuerant gladio periturae, viderit^x cogitare. 20

MENSE IULIO INDICTIONE III.

XI, 52.

Gregorius I. papa Quiricum episcopum et ceteros in Hiberia episcopos catholicos, quo modo Nestoriani ad ecclesiam revertentes in catholicorum numerum recipiantur, docet. Eorum ad se litteras a legatis in urbe Hierosolymitana amissas esse nuntiat.

601, Iun.? Iul.? 25

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 201; q: cap. 200; P: cap. 35.

Edd. M: Lib. XI. ep. 67; G: Lib. IX. ep. 61. — Iaffé Reg. 1844 (1417).

^e) qui om. q 1. ^f) Agostino q* 1. ^g) ita q. q*; revertentes R 1. ^h) que add. q 3. ⁱ) proficiscentem R 1. q 1. q* 1. ^k) ita ed. M.; illa R 1. q* 1; illic, sed suprascr. vel illa q 3. ^l) ora, suprascr. vel vota q 3. ^m) si qui scr. Mommsen; quae q* 3. ⁿ) quae om. q 1. ^o) peculiariter R 1. 30 ^p) quod q* 2. 3. ^q) illic q 1. ^r) ex cumulus corr. R 1. ^s) repensator R 1. ^t) curator R 1. ^u) ecclesiis q* 1. ^v) damnati q* 1. ^w) nullus R 1. q 1. q* 1; nullas cet. ^x) peritura eviderit R 1; periturae vident q 3.

Mense cet. R. q. R* 1, om. P.

1) Cf. ep. XI, 34 n. 4. 5. 2) Cf. ep. XI, 38 n. 4. Nota non constare, utrum de concilio omnium 35 in Galliis episcoporum an de tribus synodis trium regnorum (Austrasiae, Neustriae, Burgundiae) agatur.

XI, 52. Quo die haec ep. scripta sit, valde dubito. Nam minime mihi constat Ewaldum in N. A. III, 595 recte disseruisse eam m. Iunio, die quem collectio P praebet, scriptam, sed mense Iulio, quem coll. R exhibet, registro insertam esse; cf. de hac re Mommsen in N. A. XVII, 395. Errore quodam aut in coll. R mensis indicatio transposita aut in coll. P dies in fine additus corruptus esse videtur. — Utrum 40 in Hiberniam an in Iberiam Ponticam an in Hispaniam, quae etiam Hiberia appellatur, haec epistula missa sit, viri docti disputant. Equidem puto de Hiberia Pontica agi; nam de Hibernia non agi ex codicibus efficitur, et de Hispania non agi ex eo efficitur, quod Arriana haeresis exempli tantum causa commemoratur. Nota etiam latorem huius epistulae ex Oriente Romam venisse, cum Hierosolymis litteras episcoporum perdidisset. 45

GREGORIUS QUIRICO EPISCOPO ET CETERIS IN HIBERIA CATHOLICA ECCLESIA EPISCOPIS.

Quia^{a, b} caritati^c nil^d longe est^b, quos dividunt loca iungat epistola. Lator^e itaque praesentium ad beati Petri apostolorum^f principis^g ecclesiam^h veniensⁱ fraternitatis vestrae se asseruit ad nos epistolas^k accepisse easque in Hierosolymorum^l urbe cum rebus quoque aliis perdidisse. In quibus, sicut^m ipse ait, studuistis inquirere, sacerdotes acⁿ plebes^o quae Nestorianae hereseos errore confusae sunt, cum ad matrem electorum omnium^p catholicam ecclesiam^q revertuntur, utrum baptizari debeant, an certe solius verae fidei confessione eiusdem matris ecclesiae visceribus adiungi.

Et quidem ab antiqua patrum institutione didicimus, ut^r, quilibet apud heresim in Trinitatis nomine baptizantur, cum ad sanctam ecclesiam redeunt, aut unctione chrismatis aut impositione manus aut sola professione^s fidei ad sinum matris ecclesiae revo-centur. Unde Arrianos^t per impositionem manus^u occidens, per unctionem vero sancti chrismatis ad ingressum ecclesiae^v catholicae^w oriens reformat^x. Monophysitas vero et alios ex sola vera^y confessione recipit^z, quia sanctum baptisma^a, quod sunt apud hereticos^b consecuti, tunc in eis vires^c emundationis accipit^d, cum vel illi per impositionem manus spiritum sanctum acceperint vel isti per professionem verae fidei sanctae et universali^e ecclesiae visceribus fuerint uniti. Hi^f vero heretici qui in Trinitatis^g nomine minime^h baptizantur, sicut suntⁱ Bonosiaci^k et Catafrigae^l, quia et illi Christum dominum non credunt et isti sanctum Spiritum^m perversoⁿ sensu esse quendam^o primum^p hominem^q Montanum^r credunt, quorum similes multi sunt alii, cum ad sanctam ecclesiam veniunt^s, baptizantur, quia baptismum non fuit, quod in errore positi in^t sanctae Trinitatis nomine minime^u perceperunt^v.

Nec potest hoc ipsum baptisma dici iteratum, quod, sicut dictum est, in Trinitatis nomine non erat datum. Nestoriani vero quia in sanctae Trinitatis nomine^u baptizantur, sed eos^v iudaicae^w perfidiae^x similes^y incarnatione unigeniti^z suae hereseos^a error

XI, 52 om. q*. — In titulo: Quirio R2. q3. R*1; qui romę R1; Quiricho Pb1 in tit.; Quiriaco Pb3 in ind.; Quirigo Pa2 in tit.; Quirico cet. — episcopo ex episcopis corr. Pa1 — Hiberia R2. R*1. Pb1 et Pa1 in ind.; Iberia R1. q3; Hibernia Pa. Pb2.4 in tit. et ind. Pa2. Pb2; Hibernia ex Hiberni corr. Pa1; Ibernia Pb3 — catholica ecclesia R. R*1. q3; catholicis (om. ecclesia) P; Pa1 cath. eps in titulo expungit et in marg. add. catholicis episcopis — epis etiam post ceteris ponunt R1. R*1. q3, in fine om. epis R*1. q3. Pb1 in ind., sed R*1 exhibet: c(onstitutis?). a) qui Pa1. b) verba quia usque est om. Pa2. c) caritate Pa1. Pb1.3. d) nihil Pb. e) epistolator Pb — Verba quia usque quos dividunt longa iungant epistolatur. Itaque presentium in textu delet et infra in marg. add. verba quos dividunt loca iungat epistola presentium itaque portitor litterarum corr. 2 Pa1. f) apostoli Pa. Pb2.4. g) principis om. Pa2. h) ecclesię R1. i) veniam Pb2. k) ad nos epist. om. Pa2. l) Hierus. Pa1; Hierusolim. Pb. R1; Hierusolim. Pa2; Hierusolim. q3. m) om. sicut Pb4. n) si (pro ac) Pa2. o) plebs (ex plebs corr. Pa1) codd. n. praeter q3. p) omn. elect. q3. q) eccl. cath. Pb1. r) vel q3. s) promissione R1. t) Arrium Pa2; Arrianus Pb1.2. u) manuum Pa2. v) ecclesiae om. omnes codd. n. praeter q3. w) catholici-cum Pa2. x) reformate Pa1. Pb, sed corr. Pa1. y) vero Pb1.2. z) recipiet R1. a) baptissima Pb2. b) hereticus Pb1. c) vere Pa2. d) accepit Pa1. Pb, sed corr. Pa1 corr. 1. e) universalis Pa2. q3. f) hinc Pb1. g) tritatis Pb1. h) minime om. R1. Pb4, sed supra lin. add. non R1. i) sunt om. P. k) ex bono corr. R1. l) ita Pa. Pb2.4. R1; Catafrigiae Pb1; Cata-brygae q3. m) spm scm Pb1. n) ex per universo corr. Pb2. o) sensum sequendum Pa1; s. sequendam (pro esse quendam) cet. P; sequendo Vat. D (ed. M.). p) parvum q3. q) om. hominem Vat. D (ed. M.). r) nontanum Pb1. s) venerint Pa2. t) in om. Pa2. u) verba minime usque nomine om. Pb. Pa1; non acceperunt (om. cet.) Pa2; nomina baptizantur corr. in nomine . . cceperunt Pa1. v) in sed et eos (ita Pa2) corr. Pa1; eos om. R1. — Hic add. quos Pa1. w) ex iudicę corr. Pa1; sandaice Pb1. x) ex perfide corr. Pa1; per fidei Pb1. y) similes in simile de corr. Pa1; de add. etiam Pa2. z) ex unigenito corr. R1. a) hereses Pa1. Pb, sed corr. Pa1.

1) Simili modo eodem fere tempore disserit de receptione haeticorum Timotheus presbyter: cf. Migne, patr. Graec. t. 86 c. 13 ss. 70 ss.

obscurat, ad sanctam ecclesiam catholicam^b venientes de^c verae fidei firmitate et confessione docendi sunt, ut unum eundemque^d Dei et hominis filium Deum^e dominum Iesum Christum credant, ipsum existentem in divinitate ante saecula et ipsum factum Ioh. 1, 14. hominem in fine saeculorum, quia 'verbum caro factum est et habitavit in nobis'. Verbum vero^f carnem^g dicimus factum non inmutando^h quod erat, sed suscipiendoⁱ quod non eratⁱ. Incarnationis enim^k suae misterio^l unigenitus patris nostra auxit, sua Ioh. 3, 13. non minuit. Una itaque persona est^m verbumⁿ et caro, sicut ipse ait: 'Nemo ascendit in caelum, nisi qui^o descendit de caelo^p, filius hominis'. Qui^q filius Dei in caelo, erat 1. Ioh. 5, 20. filius hominis, qui^r loquebatur in terra. Hinc Iohannes ait: 'Scimus, quia filius Dei venit^s et dedit nobis sensum^t. Qui^u nobis quem^v sensum^v dederit, ilico subiungit^w: 'Ut cognoscamus verum Deum'. Quem hoc^x loco verum Deum^y insinuat^z, nisi patrem omnipotentem? Sed quid etiam^a de omnipotente filio sentiat^b, adiungat^c: 'Et simus^d in vero^e filio eius Iesu Christo'. Ecce ait^f verum Deum patrem, verum filium eius Iesum Christum. Quem^g verum filium quid esse sentiat, apertius^h ostendatⁱ: 'Hic^k verus Deus et vita aeterna'. Si igitur iuxta errorem Nestorii alius^l verbum atque^m 15 alius essetⁿ homo Iesus Christus, qui verus est homo, utique verus Deus non essetⁿ et vita aeterna^o. Sed unigenitus filius verbum ante saecula factus est homo. Hic est ergo verus Deus et vita aeterna. Certe cum hunc^p sancta virgo conceptura esset et Luc. 1, 38. loquentem ad se angelum audiret, ait: 'Ecce ancilla Domini^q, fiat^r sicut dicis'. Quae cum eum concepisset et ad Elisabeth^s cognatam^t suam pergeret, ab eadem 20 ib. v. 43. Elisabeth^s protinus audivit: 'Unde ego^u digna, ut mater domini mei veniat ad me?' Ecce eadem virgo et^v ancilla Domini dicitur^w et mater. Ancilla enim Domini, quia verbum ante saecula unigenitus^x aequalis patri, mater vero^y, quia in eius visceribus ex sancto Spiritu qua^z eius carne factus est homo. Nec alterius ancilla^a, alterius mater, quia, dum unigenitus^b Dei existens ante saecula ex eius utero natus est homo^c, 25 investigabili^d miraculo facta^e est et ancilla hominis^f per divinitatem et mater verbi per^g carnem. Non autem prius in utero virginis caro^h concepta est et postmodum divinitas venitⁱ in carne^k, sed mox verbum venit in utero, mox verbum servata propriae^l virtute naturae factum est caro. Et perfectus homo, id est in veritate carnis et animae rationalis, natus est per uterum virginis filius Dei^m. Unde etⁿ unctus prae^o participibus 30 Pa. 44, 8. dicitur^p, sicut psalmista ait: 'Unxit te Deus Deus tuus oleo lactitiae prae consortibus tuis'. Unctus quippe est oleo, dono videlicet Spiritus sancti. Sed prae consortibus^q unctus est, quia omnes nos^r prius peccatores homines existimus et postmodum per unctionem sancti Spiritus sanctificamur. Ipse autem qui^s existens Deus ante saecula

^b) cath. om. R1. ^c) de om. Pa2. ^d) eiusdemque Pa2. ^e) deum om. P; Pa2 om. etiam 35 dominum. ^f) caro (pro vero) Pb1.4. ^g) caro hic etiam add. Pb1. ^h) imitando corr. in amittendo Pb4 — verba inmutando usque erat. Incar (in textu exhibit nationis) om. Pa1, sed in marg. suppl. corr. 2. ⁱ) in add. Pb2. q3. ^k) enim om. Pb4. ^l) ministerio Pb2. ^m) et add. Pb. ⁿ) verbo Pb2. ^o) quique Pa2. ^p) de c. desc. P — descendit Pa1. ^q) quia add. Pa2. ^r) qui om. Pa2. ^s) quia ven. f. d. Pa2. ^t) in add. Pb1. ^u) quem om. Pb. ^v) sensum om., sed post. suppl. Pb2. ^w) subiunxit 40 Pb1. ^x) hec Pb1. ^y) deum om. Pa2. ^z) insinuavit Pa2. ^a) iam P. ^b) sentit Pa2. ^c) adiungit q3. ^d) sumus R1; scimus Pb1. ^e) uno Pa2. ^f) ad q3. ^g) que Pb1. ^h) om. hoc verb. Pa2. ⁱ) ostendit q3. Pa2. ^k) est add. corr. 2. Pa1. q3. Pa2. ^l) aliud Pa2. ^m) atque om. Pa2. ⁿ) ex esse corr. Pa1. ^o) vitae aeternae Pa1. Pb1.4, sed corr. Pa1.; vita aeternae Pb2. ^p) una R1. ^q) domine Pa2. ^r) mihi add. corr. 2 Pa1. Pa2. ^s) ita R1; Helisabet Pa1. q3; 45 Helisabeth Pb1.2. Pa2. ^t) cognitam R1. Pa1, sed corr. Pa1 corr. 2; cognitam Pb1. ^u) ergo Pb1. Pa2. ^v) et om. Pa2. ^w) dicitur dñi Pb1.4. ^x) est add. Pa2. ^y) eius add. R1. ^z) quia Pb1; qua Pa1. Pb2.4. Pa2; que R1; ex q3. ^a) nec hic add. R1. ^b) qui ad unumgenitus Pb1. ^c) add. in Pa1. ^d) factus etiam hic add. Pb. ^e) factus Pb1. ^f) eius Pa2. ^g) per om. Pa1, sed supracorr. corr. 2. ^h) caro om. Pb1. ⁱ) venit post. suppl. Pb1. ^k) in carne om. Pb4. ^l) propria 50 Pa2. ^m) dei filius Pa2. ⁿ) et om. R1. q3. ^o) pro Pb. ^p) dicit Pa2. ^q) suis add. Pa2. ^r) nos omnes Pa2. ^s) quique Pa, sed corr. Pa1.

per sanctum Spiritum^t in utero virginis homo conceptus est^u in fine saeculorum, ibi ab eodem Spiritu unctus est, ubi^v conceptus. Nec ante conceptus et postmodum^w unctus est, sed hoc ipsum de Spiritu sancto^x ex^y carne virginis concipi^z a sancto Spiritu^a ungueri^b fuit^c. Hanc igitur veritatem nativitatis eius, quicumque a perverso errore Nestorii revertuntur, coram sancta fraternitatis vestrae congregatione fateantur^d eundem^e Nestorium cum omnibus suis sequacibus ac reliquis hereses anathematizantes. Venerandas^f quoque synodos quas^g universalis ecclesia recipit se^h recipere et venerariⁱ promittant^k, et absque ulla dubitatione sanctitas eos^l vestra servatis^m eis propriis ordinibus in suo coetuⁿ recipiat, ut, dum et^o per sollicitudinem occulta mentis eorum discutitis atque eos per veram scientiam recta^p, quae^q tenere debeant, docetis et per mansuetudinem nullam eis contrarietatem vel difficultatem de propriis suis^r ordinibus facitis^s, eos^t ab^u antiqui hostis ore rapiatis^v et tanto vobis apud omnipotentem Deum^w aeternae gloriae crescat retributio^x quanto multos colligitis, qui vobiscum in Domino sine fine glorientur. Sancta itaque Trinitas orantes pro nobis sua vos protectione custodiat vobisque in amore suo dona adhuc multipliciora^y concedat.

Data^z die X.^a kalendarum Iuliarum^b indictione IIII.

XI, 53.

Gregorius I. papa Anthemio, subdiacono Campaniae, mandat, hortetur Pascasium, episcopum Neapolitanum, ut Hilarum, Iohannis diaconi calumniatorem, depositum et verberatum in exilium mittat utque vicedominum et maiorem domus sibi ordinet. Si ille non oboediat, clerus istus personas eligat. 601, Iul. 10.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 202; q: cap. 201; P: cap. 36.

Edd. M: Lib. XI. ep. 71; G: Lib. IX. ep. 66. — Iaffé Reg. 1845 (1421).

GREGORIUS ANTHEMIO SUBDIACONO CAMPANIAE.

Cum fortius punienda sint^a crimina quae insontibus et maxime sacratis ordinibus ingeruntur, quam sitis^b culpabiles omnes, qui in causa Iohannis diaconi^c resedistis^d, attende^e, ut^f Hilarum^g criminatorem ipsius nulla ex definitione^h vestraⁱ poena veniens castigaret^k. Nec illud ad^l excusationem vestram esse credatis^m idoneum, quod vobis quasiⁿ iudicare volentibus solus frater et coepiscopus^o noster Pascasius^p dicitur distu-

^t ex scm̄ scm̄ corr. scm̄ spm̄ R1; scm̄ spm̄ Pa1. Pb2; spm̄ scm̄ Pb1. ^u est conc. Pa2. ^v ibi R1; inibi q3. — post conceptus: est add. q3. ^w postea Pa2. ^x scō spiritu Pa2. ^y ita edd.; et codd. n. ^z concepit (om. a), sed in concipi corr. R1; concepi Pb1.2. ^a spū scō P. ^b in ungui (ita q3) corr. R1. ^c fuerit Pb1. ^d ex fatentur corr. R1; fateamur Pb1. ^e quoque add. q3. ^f venerandos P, sed corr. Pa2. ^g ex quos corr. Pa2. ^h se om. Pa. ⁱ ex verare corr. Pa1; venerare Pb. ^k ex promittunt corr. Pa1; permittant Pa2. ^l eos hic om. et post servatis add. Pa2. ^m servetis Pb. Pa1, sed corr. Pa1. ⁿ castus Pb1; sensu q3. ^o et om. Pa2. ^p recte Pa2. ^q queque q3. ^r suis propriis Pa2. ^s in facitis corr. R1. ^t add. dominus Pa2. ^u ab om. Pb1. ^v eripiat Pa2. ^w deum omnip. q3; (omnipot. om.) dominum Pa2. ^x retr. crescat Pa2. ^y multo Pa2. ^z data (abbr. dat) etc. om. codd. R. q et ad ep. seq. trahunt codd. Pb. ^a an numerus omittendus est? ^b iul. om. Pb1.2; il. Pb3; iul. Pa1.

⁴⁰ XI, 53 om. q*. — In titulo: Anthemio Pa. Pb2 in tit. et Pa1. Pb2 etiam in ind.; Antonio Pa2 in ind.; Antemio Pb4 in tit. Pb3 in ind. ^a sunt R2. ^b scitis R1. ^c ex diaconis (ita Pa1. Pb3) corr. Pb2. ^d residistis Pb. Pa1. ^e adtendite Pa2; antendite Pb3. ^f ad Pb1. ^g Ylarium R1. ^h diffinitione q3; diffinitione Pa2; divinitione Pb1.2. Pa1; divinitate Pb3.4. ⁱ vestrae Pb. Pa1. ^k castigaverit Pa2. ^l ad om. Pa2. ^m credatis esse R; esse om. Pa2. ⁿ q̄s Pa1; quas Pb1; ⁴⁵ om. hoc verb. Pa2. ^o coepiscopis Pa1. ^p ita R2. q3. Pb. Pa1; Pascasius R1. Pa2.

XI, 53. De Anthemio cf. ep. I, 23 n. 1) An idem est, cuius in ep. X, 19 Pascasio, ep. Neapolitano, cf. ep. XI, 19 n.

lisce^a. Nam si zelus in vobis rectitudinis viguisset, facilius uni^r a multis rationabiliter suaderi, quam^a multi ab uno poterant sine causa differri. Quia ergo tantae nequitiae malum sine digna non debet ultione transire, suprascriptum^t fratrem nostrum Pascasium^u volumus^v ammoneri^w, ut^x eundem Hilarum^y prius subdiaconatus^z, quod indignus^a fungitur, privet^b officio atque verberibus publice castigatum faciat in exilio deportari³,⁵ ut unius poena multorum possit esse correctio^c. Cuius si^d forte lenitatem^e diaconi^f sui adhuc^g opinio lacerata non commovet^h et in hoc, quod non credimus, torpens extiteritⁱ, experientia^k tua haec quae diximus faciat^l et illius^m nobis neglectumⁿ renuntiet^o. Hortandus praeterea isdem frater^p ex nostro mandato est, ut se in omnibus vigilantem exhibeat et ecclesiae suae amplius^q disciplinam non neglegat, ne et peccatum¹⁰ de his qui ei^r sunt commissi sustineat et nos contra se vehementer stimulet, si in officii sui cura^s, quod non optamus, incautus vel lentus extiterit. Volumus autem, ut memoratus frater noster Pascasius^t et vicedominum^u sibi ordinet et maiorem domus⁴, quatenus possit vel hospitibus^v supervenientibus vel causis quae eveniunt idoneus et paratus existere. Si vero et negligentem eum prospicis^w et^x ea quae diximus implere¹⁵ differentem^y, omnis clerus eius adhiberi^z debet^a, ut communi consilio ipsi eligant, quorum personae ad ea, quae praediximus^b valeant ordinari.

Data^a die VI.^d idus Iulias indictione IIII.

XI, 54.

Gregorius I. papa Surrentino Agapiti abbatis monasterio monasterium Marcianense, in dioecesi Nucerina situm, coniungit, ita tamen, ut episcopus Nucerinus iurisdictionem³⁰ retineat.
601, Iul.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 203; q: cap. 202.

Edd. M: Lib. XI. ep. 72; G: Lib. IX. ep. 67. — Iaffé Reg. 1846 (1422).

GREGORIUS AGAPITO ABBATI.

Ne rebus venerabilibus vel quando licet^a culturae desit obsequium, nostra^b debet²⁵ sollicite cura prospicere. Quia igitur monasterium quod in fundo Marciano^c provinciae Campaniae situm est ita hostilitate faciente a congregatione funditus dicitur^d desolatum, ut ne^e unus exinde monachus, qui aliquam illic sollicitudinem vel curam debeat^f adhibere, remanserit, tuo illud^g monasterio^h cum omnibus rebus suisⁱ, vel quae ei competunt

^a) detulisse Pa 1. Pb 1.2.3. R 1. ^r) unus Pa 2. ^s) quia Pb 1. ^t) superscr. Pb 4; iste in istum³⁰ corr. Pa 2. ^u) Paschasium R. Pa 2. ^v) colonus R 1. ^w) amonere volumus (ulumus Pa 1) Pa — ammonere (ita q 3) in ammoneri corr. Pb 1. ^x) de R 1. ^y) Hylarium R 1. ^z) subdiaconus R 1; subdiaconus Pb 1; subdiaconus Pa 1. Pb 2.3.4; subdiaconii Pa 2. ^a) indigne Pa 2. ^b) privetur Pb. Pa 1. ^c) correctio Pb 1. ^d) si om. R 1. ^e) levitatem Vat. A (ed. M.). ^f) diaconis Pa 2. ^g) ad Pb 1. ^h) commonet R 1. ⁱ) existerit R 1. ^k) experientia Pa 2. Pb 2. ^l) fiat, suprascr. vel faciat q 3. ^m) de illo P; de illius, ut videtur, q 3. ⁿ) ita R 1; neglecta P; neglectu q 3. ^o) denuntiat Pa 1; denunciat Pb 1. ^p) frater om. q 3. ^q) templius Pb 4. ^r) quæ ei Pa 1; quieti Pb 1. ^s) curam (om. sui) q 3. ^t) Paschasius R. q 3. Pa 2. ^u) vicē dñm Pb. Pa 1. ^v) hostibus Pa, sed corr. m. 1 Pa 2. ^w) perspicis Pa 2. ^x) et om. R 1. ^y) differentur Pb 3. ^z) adhibere R 1, Pa 1 et ex adhiberi corr. Pb 3. ^a) debetur Pa 2. ^b) ex diximus corr. Pb 1. ^c) data (abbr. dat) cel. om. R. q et⁴⁰ ad ep. seq. (XI, 27) trahunt codd. Pb; om. etiam Pb 4, in quo deest ep. XI, 27. ^d) VII Pb 3.

XI, 54 in titulo: ac hbatī R 3. ^a) libet Vat. F (ed. M.). ^b) vestra q 1. ^c) Martiano q. ^d) dic. fund. q* 1. ^e) nec q 3. ^f) vel curam om. et scr. debet R 1; debet etiam q 1. ^g) illum codd. n. praeter q 3. ^h) monasterium q. ⁱ) sī R 1.

3) Nota hanc poenam. 4) De his muneribus cf. ep. VI, 53 n. 4. XI, 21 n. 3. 4.

XI, 54. Hic Agapitus alias non occurrit; cave, ne eum confundas cum abbate in ep. I, 12 commemorato.

actiones, utile prospeximus^k uniendum^l, ut res eius^m tenendi vel aⁿ detinentibus^o vindicandi libera tibi sit et sine aliqua dubietate licentia. In quo etiam studii^p tui sit^q monachos deputare, qui illic tempore quo intervallum de hoste fuerit et opus Dei celebrare et decenter^r debeant deservire. Nec aliqua illud praesumas excusatione
 5 negligere, quod ideo curae tuae, ut sollicitudinem illic debeat adhibere, committitur. Ipsum autem monasterium sic tuae nos ordinationi^s commisisse cognoscas, ut tamen iurisdictionem illic^t non^u episcopus Surrentinus², in cuius civitate monasterium tuum est, sed Nucerinus³, cuius est diocesis, habeat. Nam sic huius loci ordinationem disponimus, ut tamen iura sua singulis episcopis inviolata servemus.

XI, 55.

10 *Gregorius I. papa Eusebio, episcopo Thessalonicensi, significat, litteras eius ante, quam sibi redderentur, ab Andrea monacho, 'ad sanctum Paulum inclauso', cui Theodorus, Eusebii episcopi lector, lator praesentium, eas tradiderit, corruptas esse. Quem narrat ipsius nomine 'aliquos sermones' quoque confinxisse, se vero 'nec Graece novisse, nec ali-*
 15 *quod opus aliquando Graece conscripsisse' profitetur. De impostore quid in concilio a se statutum sit, eum, qui hanc epistolam deferat, indicaturum scribit. A Luca presbytero in suspicionem falsae doctrinae adducto et fidei confessionem et Nestorii Severique condemnationem exigi iubet. Theodorum lectorem commendat. 601, Iul.*

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 204; q: cap. 203.

Edd. M: Lib. XI. ep. 74; G: Lib. IX. ep. 69. — Iaffé Reg. 1847 (1424).

GREGORIUS EUSEBIO EPISCOPO THESSALONICENSI.

20 *Lator praesentium Theodorus ecclesiae vestrae lector ad sanctorum apostolorum limina veniens, dum omnes^a, homo quippe novus, haberet incognitos^b, Andreae monacho^c, qui ad sanctum Paulum^d inclausus fuerat^e, res et cartas quas detulit, ut re vera olim noto, innocenter^f deposuit credens^g, quod mens ipsius, sicut et nos ante habueramus,*
 25 *cum habitu concordaret. Sed tantae^h ille pravitatis inventus est, ut, si eius stultitiae sub inclausione specie paulo adhuc amplius licuisset, multorum animas malitiae suae falsitate deciperet et, quocumque potuissetⁱ, non levia scandala generaret. Nam inter alia quae isdem^j Andreas pessime cogitavit et fecit eam quoque quam ad nos misistis, dum apud ipsum a praefato lectore^k esset deposita^l, ita falsavit epistolam, ut, qui-*
 30 *cumque eam legeret, vos nec catholica^m nec recta sapere evidenter argueret. Ex qua re contigit, ut, dum veritatem studiose quaerimusⁿ, eius quae latebat^o iniquitas vul-*

^k) proximus q*1. ^l) veniendum q1. ^m) citius q3. ⁿ) ad q*1; post. a ras. 1 litt. q1.

^o) detenta tribus R1; tenentibus q1. ^p) studui q1. ^q) sunt q1. ^r) degentes q*.q3; decentes q1.

^s) fraternitati q3. ^t) ex iurisdictioni corr. iurisdictione m.1 q1. ^u) non om. R1. q1.

35 *XI, 55 in titulo: Thessalonicensi R1; Tessall. R2; Thesal. q1; Thessa1 q3; Thesalon1 q*1; Thessa-*
*lonicenses q*2.3; Thesalonicensi q*4; Tessaliq R*1. ^a) ut add. R2. q3; omnes om. q1. ^b) ut in-*
*cognitus q3 — incognitus etiam q1. ^c) monachi q1. ^d) scam paul q*1. ^e) innocentes R1.*
*f) quidem, ut videtur, add. q3. ^g) et (pro tantae) R1. ^h) et add. R1. ⁱ) eisdem q*1. ^j) ita*
R. q1; latore q.q3. ^k) esse disposita q1. ^m) catholicae q*1. ⁿ) quaereremus q1. q*1. ^o) iacebat*
 40 *R1. q3.*

1) *De monasteriorum unionibus cf. ep. X, 18 n. 3.* 2) *Amandus, cf. ep. X, 6 s.* 3) *A. 598, Oct. Primenius ep. Nuceriae erat cf. ep. IX, 45.*

XI, 55. De Eusebio cf. ep. VIII, 10 n. 1) Maurini recte, ut videtur, notant huius inter Andream et Eusebium disceptationis mentionem fieri apud Photium, bibl. 162 p. 104 B ss.; Andreas ibi Eusebio
 45 *παρὰ πρῶτον scriptis dicitur, cui Eusebius respondit contendens illum ἀφ' ἁρετοδοχητῶν esse.*

garetur; et tanta in eo repperta sunt, quanta nec de scelerato^p quocumque laico crederentur. Et quia inter diversa mala^q aliquos etiam sermones scripsit atque eos ex nostro nomine titulavit et suspecti sumus, ne eos alicubi transmiserit, fraternitas vestra sollicitudinem gerat et, si quid^r tale reppererit^s, eos et^t excindi^u et omnino faciat aboliri, ut, quod imperitus litterarum et scripturae divinae nescius nostro, sicut diximus, nomine praenotavit, quorundam animos non possit inficere. Nam nos nec graece novimus² nec^v aliquod opus aliquando graece conscripsimus^v. Alia vero mala ipsius vel quid de eo a nobis in concilio statutum sit, antedicti portitoris, quem fraternitati vestrae^w in omnibus commendamus, quia^x praesens inventus est, relatione cognoscitis^y.

Hortamur praeterea atque ammonemus, ut communem filium Lucam presbyterum, de quo populus, quantum dicitur, non modica suspicione mordetur, publice de se^z satisfacere et fidem suam moneas confiteri, atque sanctas synodos, quas apostolica veneratur ecclesia, se suscipere et sequi modis omnibus fateatur atque inter alia Nestorium et Severum ac sequaces eorum specialiter anathematizando condemnet^a, ut hac satisfactione^b in filiorum vestrorum^c cordibus nullum per illius occasionem contra vos possit scandalum remanere^d. Qui si forte, quod non credimus, facere hoc aliqua excusatione distulerit, nihil^e vobis cum illo commune sit, sed a familiaritate atque communione^f vestra per omnia segregandus est. Nam sicut iam ante scripsimus, melius est^g de ovili dominico^h morbosam ovem eicere, quam unius vitio sanas amittereⁱ.

Haec igitur, frater carissime, diligenter attende^k et ita stude, ut et filios vestros^l unitos ac devotos, sicut decet, habere possitis^m et hac de causa denuo ad nos querella non redeat. Latorem vero praesentium, ut praefati sumus, in omnibus commendamus; qui quoniam prius a malo monacho innocenter deceptus est et postmodum in convictioneⁿ eius fortiter perstitit^o, laboris sui retributionem hic apud vestram fraternitatem inveniatur, quamvis, quia^p in aeterna ei patria compensetur^q, certus existo. Si autem rursus ad orationem hic ad sanctos apostolos venire voluerit^r, eum fraternitas vestra sine aliqua mora transmittat.

XI, 56.

Gregorius I. papa Mellitum, abbatem in Franciis, Augustinum, Anglorum episcopum, monere iubet, idolorum fana ne destruat, sed in ecclesias mutet. Anglis concedatur, ut, quos idolis sacrificare consueverint, boves die dedicationis vel nataliciis sanctorum martyrum, quorum illic reliquiae reponuntur, in tabernaculis de ramis arborum factis et circa ecclesias positis comedant. 601, Iul. 18.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 205; q: cap. 204. — Beda, h. e. I, 30.

Edd. M: Lib. XI. ep. 76; G: Lib. IX. ep. 71. — Bedae hist. eccl. ed. Holder ex cod. Cantabr. (Freiburg) I, 30. — Iaffé Reg. 1848 (1426).

^p) descelerata q^{*} 1. ^q) male q^{*} 1. ^r) qui q 1. ^s) reperit R2. q^{*}. ^t) et om. R1. ^u) in excidi corr. q 1. ^v) verba nec usque conscripsimus om. q^{*} 1. ^w) fraternitas ur̄a R1. ^x) qui q 1. ^y) ex cognoscimus corr. q^{*} 1; cognoscis R1. ^z) des re R1. ^a) contemnet q3. ^b) satisfactio q^{*} 1. ^c) n̄orum R1. ^d) remeare q3. ^e) nil q3. ^f) commonitione R1. ^g) est om. q^{*} 1.2, sed post. add. q^{*} 2. ^h) ex dominicam corr. R1. ⁱ) vitiosa (om. sanas) mittere R1. ^k) adtendere R1. ^l) n̄ros R1. ^m) possetis R1. q^{*}, sed in possitis corr. R1; possitis q. ⁿ) in convictione q^{*} 1; in iniunctione R1; in coniunctione q 1. ^o) prestitit q 1. ^p) quod q3. ^q) compensentur R1. ^r) hic et post fraternita ras. exhibet q 1.

XI, 56. Numerum om., sed m. post. in marg. suppl. q 1. —

2) Cf. ep. X, 21 n. 7.

XI, 56. Et superscriptio et subscriptio huius epistulae, quas Beda exhibet, scripta sunt secundum Diurni f. I, 11 (ad presbiterum diaconum primicerium et secundicerium). — De Mellito cf. ep. XI, 34 n. 5.

GREGORIUS MELLITO ABBATI IN FRANCIIIS.

Post discessum congregationis nostrae, quae tecum est, valde sumus suspensi reddit, quia nihil de prosperitate vestri itineris audisse nos contigit. Cum vero^a Deus omnipotens^b vos ad reverentissimum virum^c fratrem nostrum Augustinum episcopum perduxerit, dicite ei, quid^d diu mecum de causa Anglorum cogitans tractavi, videlicet quia fana idolorum destrui in eadem gente minime debeant, sed ipsa, quae in eis sunt^e, idola destruantur. Aqua benedicta fiat^f, in eisdem fanis aspergatur^g, altaria construantur, reliquiae ponantur, quia, si fana eadem bene constructa sunt, necesse est, ut a cultu daemonum in obsequio^h veri Dei debeant commutari, ut, dum gens ipsa eadem fana suaⁱ non videt destrui, de corde errorem deponat et Deum verum cognoscens ac adorans ad loca^k quae consuevit familiariter concurrat. Et quia boves solent in sacrificio daemonum multos occidere, debet eis^l etiam hac de re aliqua sollemnitas^m inmutari, ut die dedicationis vel nataliciiⁿ sanctorum martyrum quorum illic reliquiae ponuntur tabernacula sibi circa easdem ecclesias, quae ex fanis commutatae sunt, de ramis arborum faciant et religiosi convivii^o sollemnitatem celebrent: nec diabolo iam animalia immolent, sed et ad^p laudem Dei in esu^q suo animalia occidant et donatori omnium de satietate^r sua gratias referant, ut, dum eis aliqua exterius gaudia reservantur^s, ad interiora gaudia consentire facilius valeant. Nam duris mentibus simul omnia abscidere impossibile esse non dubium est, quia^t is qui summum locum ascendere nititur^u gradibus vel passibus, non autem^v saltibus elevatur. Sic Israheliticus^w populo in Aegypto Dominus se quidem innotuit, sed tamen eis sacrificiorum usus^x, quae^y diabolo solebat exhibere, in cultu proprio reservavit^z, ut eis in suo sacrificio animalia immolare^a praeciperet, quatenus cor mutantes aliud de sacrificio amitterent, aliud retinerent, ut, etsi ipsa essent animalia quae offerre consueverant, vero tamen^b Deo haec et non idolis immolantes, iam sacrificia ipsa non essent. Haec igitur^c dilectionem tuam praedicto fratri necesse est dicere, ut^d ipse in praesenti illic positus perpendat, qualiter omnia debeat^e dispensare^f.

XI, 56*.

Gregorius I. papa Augustino episcopo (Anglorum), ad quaestiones per Laurentium presbyterum et Petrum monachum translatae respondit, videlicet 1) de reditu ecclesiarum

³⁰ *In titulo:* Melton p².3; Melito p⁴ — Dilectissimo filio Mellito abbati Gregorius servus servorum dei Beda. ^a) ergo Beda. ^b) deus hic iterum add. p 1. ^c) virum om. R 1. p 3. ^d) quod p 3. ^e) fanis add. p 3. ^f) ex sit et corr. R 1; fiat et p¹. ^g) aspargatur R 1. p¹. p 3. ^h) obsequium p 1. ⁱ) ita R 1. Beda; sua om. cet. ^k) ad add. p 3. ^l) debetis R 1. p 1; debet his p²; debet eis Beda ^m) aliquā sollemnitate p 1. ⁿ) ita B; natalicia R 1. p²; natalitiis p 3; natalitiis, sed is in ras. p 1. ^o) conciliis p 3. ^p) et ad B; et pro sed ad rodd. n.; sed suprascr. ad p 1. ^q) eius R 1. ^r) sotietate p 3. ^s) referantur R 1. ^t) et add. B. ^u) necesse est ut add. p². ^v) autem om., sed supra lin. suppl. R 1 ^w) ihlítico R 1; hisrahelítico p 1; isrhelico p².1; israelítico cet. ^x) usum p²; animalia add. p 3. ^y) ita Beda. p 3; quem p 1. p²; quos R 1. ^z) servavit p 1. ^a) immo R 1. ^b) vero tamen Beda. p².3. p 3; verumtamen cet. ^c) agitur p².1. ^d) et add. p 1. ^e) debeat om. R 1. ^f) Beda add.: Deus te inco-

⁴⁰ lumem custodiat, dilectissime fili. Data die XV. kalendarum (sic!) imperante domino nostro Mauricio Tiberio piissimo Augusto anno decimo nono, post consulatum eiusdem domini anno decimo octavo, indictione quarta¹.

XI, 56. Haec epistula deest in collectionibus nostris R. C. P; sed asservatur et apud Bedam in historia ecclesiastica I, 27 (= B) et in quibusdam veteribus canonum collectionibus (cf. Maassen, Gesch. der*

1) Dubium non est, quin in temporis notis, quas Beda exhibet, 'Augustarum' supplendum sit, cum haec ep. sine dubio post ep. XI, 34 et sequentes scripta atque mense Iulio in registrum relata sit.

XI, 56. De hac epistula, an genuina sit, saepe disputatur. Postquam Beda hanc epistolam primus, ut videtur, protulit, Bonifatius Nothelmo, qui Bedae ex scrinio Romanae ecclesiae plurima suppedi-*

distribuendo et de clericorum nuptiis; 2) de optima quaque consuetudine ex aliis ecclesiis recipienda; 3) de sacrilegii poenis; 4) et 5) de nuptiis licitis et illicitis; 6) de episcopis per episcopos consecrandis; 7) de ratione cum Galliarum episcopis habenda; 8) de mulieribus praegnantibus et de baptismo; 9) de iis qui nocturna pollutione inquinati sunt.

601, Iul.

Codd.: Beda, hist. eccl. I, 27; de collectionibus canonum vide infra notam.

Edd. M: Lib. XI. ep. 64; G: Lib. XII. ep. 31. — Bedae hist. eccl. ed. Holder ex codice Cantabrigiensi I, 27. — Iaffé Reg. 1843 (1414).

GREGORIUS AUGUSTINO EPISCOPO.

Per dilectissimos meos filios^a Laurentium presbyterum^b et Petrum monachum^c fraternitatis^e tuae scripta suscepi, in quibus^d me de multis capitulis requirere curasti. Sed quia praedicti filii^e podagrae me invenerunt doloribus afflictum, et cum urgerent

Quellen etc. I p. 304); ex quibus nobis collatae sunt cod. Lucensis 490 s. VIII ex. (cf. Duchesne, lib. pont., p. CLXV; nobis: L); cod. Ambros. S. 33 sup. s. IX ex., f. 276—286, collectionis, quae dicitur Dionysiana Bobiensis (cf. Maassen l. l. p. 475; nobis: A); cod. Paris. Lat. 3846 s. IX, olim Teller. Rem., f. 254 ss., collectionis, quae dicitur Sancti Amandi (cf. Maassen l. l. p. 780; nobis: T); cod. Paris. Lat. 3182 s. X, olim Bigot., f. 269 ss., collectionis, quae appellatur Fecampiana (cf. Maassen l. l. p. 784; nobis: F); denique, quem passim adhibui, ex collectionibus secundum ordinem digestis cod. Paris. Lat. 3848 B s. IX, f. 162 ss., Hero-vallianae (cf. Maassen l. l. p. 828; nobis: H). — Hanc ep. exhibet etiam Pseudoisidorianae coll. cl. A (cf. Hinschii ed. p. XXX. CVI.). — Maurini adhibent cum aliis codices tum Vat. D. — Titulum ita scripsi; deest apud Bedam; (rubro atr.) Responsum beati Gregorii ad Augustinum ep̄m (et nigro:) quem Saxoniae in predicatione direxerat inter cetera et ad locum L; Item scripta Gregorii papae ad Augustinum episcopum, quem in Saxoniam direxerat et Britanniam A; De expositione diversarum rerum beati Gregorii papae urbis Romae, quam transmisit in Saxonia ad Augustinum ep̄m, quem (quae T) ipse (add. T et Ps.-Is.: pro se) ad predicandum misit F. T. Ps.-Is.; Capitula canonum Gregorii papae. Rescripta beati Gregorii pape ad Augustinum ep̄m quem pro se in Saxonia ad predicandum misit H. — Initium epistolae: per dilectissimos usque non valui om. et B et F. T. H. Cf. Reg. Ewaldi I-E. 1843 et N. A. XVII p. 395 et Balleriniurum Append. in op. S. Leonis, qui Vat. 1343. 1344. Patavin. 159 citant (Migne, patr. Lat. 56, c. 272). ^a) ita L; filios meos A. ^b) ex Laurentius pr̄br corr. L. ^c) fraternitati L. ^d) a add. A. ^e) mei add. A.

taverat, tunc archiepiscopo Cantuariensi, scripsit (ante a. 741): ... diligenter obsecro, ut illius epistolae, qua continetur, ut dicunt, interrogationes Augustini pontificis ac praedicatoris primi Anglorum et responsiones s. Gregorii papae, exemplar mihi dirigere curetis — in qua inter cetera capitula continetur, quod in tertia generatione propinquitatis fidelibus liceat matrimonia copulare (cf. cap. V) — et ut scrupulosa cautela diligenter investigare studeatis, si illa conscriptio supra dicti patris nostri s. Gregorii esse comprobetur an non. Quia in scrinio Romanae ecclesiae, ut affirmant scriniarii, cum ceteris exemplaribus supra dicti pontificis quaesita non inveniebatur. (Epist. III, 284. Ewald coniecit etiam ib. p. 308 in ep. Gemmulii diaconi ad Bonifatium data de hac epistula agi.) Recte notat Mommsen (N. A. XVII p. 390. 395.) Bedam praefationem epistolae cognovisse quidem — nam Laurentium et Petrum in praefatione commemoratos ipse latores huius epistolae commemorat — sed non retulisse itaque mirum non esse, quod Bonifatii mandatarii epistulam nostram non reppererint. Sed verisimile est Bedae hanc cum ceteris epistulis Roma ex registro allatam esse. Eadem epistula eodem fere tempore vel paulo post in Italia edita esse videtur cum initio per dilectissimos etc.; ex qua editione ceterae collectiones canonum hauserunt. Quae cum ita sint neque quicquam in hac epistula inveniat, quod quin noster scripserit, fieri non possit, non dubito, quin genuina sit. — Mommsen l. l. ex verbis codicis Lucensis inter cetera et ad locum efficere studet non integram epistulam, sed excerpta tantum nobis asservata esse; an his verbis significatur totam epistulam ex registro excerptam esse? — De tempore notandum est nostram ep. post ep. XI, 45 scriptam esse (cf. n. 14); neque credo Laurentium et Petrum huius latores fuisse; Gregorium credo se excusare, quod, cum illi Romae essent, latius respondere non valuerit, quam in ep. XI, 39; hac nostra epistula latius respondet ideoque puto eam, postquam Laurentius et Petrus Roma profecti erant, eodem tempore, quo ep. ad Mellitum, transmissam esse.

citius se dimitti, ita relaxati sunt, ut in eadem^f me doloris afflictione^g relinquerent; singulis quibusque capitulis, ut debui, latius respondere non valui.

Primo capitulo^h „de episcopisⁱ qualiter^k cum suis clericis conversentur^l, vel^m deⁿ his quae fidelium oblationibus accedunt^o altario quantae debeant^p fieri portiones, et qualiter episcopus agere in ecclesia debeat^q 1. „ Sacra scriptura testatur, quam^r te bene^s nosse non est dubium^t, et specialiter^u beati Pauli^v ad^w Timotheum epistolae^x 2, in quibus^y eum^z erudire studuit, qualiter^a in domo Dei conversari debuisset^b. Mos^c autem^d sedis^e apostolicae est^f ordinatis episcopis praecepta^g tradere^h, utⁱ ex^j omni stipendio quod accedit^k quattuor debeant fieri portiones, una videlicet episcopo et familiae propter hospitalitatem atque susceptionem^l, alia clero, tertia pauperibus, quarta ecclesiis reparandis. Sed quia^m tua fraternitas monasteriiⁿ regulis erudita^o seorsum vivere^p non debet a^q clericis suis, in ecclesia Anglorum^r, quae auctore Deo nuper adhuc ad^s fidem perducta^t est, hanc debet conversationem instituere^u quae initio nascentis ecclesiae fuit^v patribus nostris^w, in quibus nullus eorum^x ex his quae possidebant^y ali-
15 quid suum^z esse dicebat^a, sed erant eis^b omnia communia.

Si^c qui vero sunt clerici^d extra sacros ordines constituti^e, qui se continere^f non possunt, sortiri^g uxores debent et stipendia^h suaⁱ exterius accipere, quia et de eisdem patribus, de^j quibus praefati sumus, novimus scriptum, quod^k dividebatur^l singulis, prout cuique opus^m eratⁿ. De eorum quoque stipendio cogitandum atque providendum
20 est^o, et^p sub ecclesiastica regula sunt^q tenendi, ut bonis moribus vivant et canendis^r psalmis invigilent^s et ab^t omnibus illicitis^u cor et linguam^v et corpus Deo auctore conservent. Communi autem^w vita viventibus iam de^x faciendis^y portionibus vel exhibenda hospitalitate et^z adimplenda^a misericordia nobis quid erit loquendum, cum omne^b quod^c superest^d in causis piis ac religiosis erogandum est Domino^e magistro

25 f) ex eodem corr. L. g) ex dolores afflictionem corr. L; dolorum afflictione A. h) Primo capitulo scr. rubro L; om. capitulo sic: I. Interrogatio b. Augustini episcopi Cantuariorum ecclesiae B; Primo etenim capitulo requisisti, ut tibi liber unus transmitti debuisset, in quo contineri possit A; Int(errogatio) T; I H; haec omnia om. F. i) etiam haec verba rubro scr. L; om. A. H. k) qualiter episcopi H; qualiter episcopum A. l) conversetur A. m) verba vel usque specialiter om. H. n) de om. T. F. o) add. ad L. p) debent L. q) eps agere in ecclesia d. B. T; eps in eccl. agere d. L. F; agere eps in eccl. d. A — hic add. et A, Respondit Gregorius papa urbis Romae B, R^p s^cs Gregorius papa Romae T, Responsio beati Gregorii papae urbis Romae F. r) quod L. s) bene te A. T. F. t) non est dubium L; dubium non est B. A; non dubium (om. est) T; non dubito F. u) apostoli H. v) a L. w) epistolam A; epistolę testantur F; testatur epistula H. x) in qua A. y) eum om. L. T. F. z) eum
30 hic add. L. H. a) conv. oportuisset T. F. H; oportuisse conversari L; conversari debuisset B. A. b) mox F. c) enim L. d) sed his qui T. e) ut add. L. T. H. f) traderent L. T; traderint H. g) et L. T. F. h) in B. i) accedet T; accidit F. j) atque susceptionem om. H. k) quia om. H. l) monasticis A. m) eruditus T. H. n) fieri B. o) debent ad L. p) Angelorum L. q) ad om. L. r) adducta B. s) instruere L. F. t) sub add. A. u) proprium add. F. w) habebat add. F. x) suum aliquid L. y) dicebant L. z) eis B. A. T; illis L. F; om. hoc verb. H. a) ante Si add. II. de illorum stipendio qui uxores ducunt H — si om. T; se F — qui om. L. b) clerici sunt L. T. c) constitute T. d) contineri L. e) sortire L. T. F. H. f) extipendia L. g) sua om. L. h) de his de (om. eisdem patribus) T. F. i) quia L. A; quia scriptum est II. j) dividebantur A; qui videbatur T. k) opus om. L. l) est atque prov. T — cogitandum atque om. H. m) ut F. n) sunt
45 om. T. o) canendi L. p) ut A. q) et add. B. r) temperent add. A. s) commune (om. autem) L; communis (om. autem) T. t) III. De communis vita vel elemosinis. — Iam te H. u) deficientis F. w) et om. L; vel A. x) implenda A. y) om̃s L. z) quod om. F. a) necessitatibus add. B. H. b) dñm L.

1) De quartis ecclesiasticis cf. ep. V, 12 n. 3. VIII, 7 n. 4 et de communi vita Bedae h. e. I, 26.

2) Cf. 1 Tim. 3, 1 ss. 3) Diurn. f. 6; cf. cautionem episcopi ib. f. 74. 4) Cf. ep. VI, 49 n. 3. 5) Cf. A. apost. 4, 32 ss. 6) Cf. ib. 4, 35. 7) Cf. ep. V, 51 n. 4. Adde I-E. 2315 (Mansi, l. I. XII c. 561, 13).

Luc. 11, 41. omnium docente^o: 'Quod superest, date elemosinam, et^d ecce omnia munda^e sunt vobis'?

II^f. „Cum una sit fides, sunt^e ecclesiarum diversae consuetudines et aliter^h consuetudo missarum in sancta Romana ecclesia atque aliter^h in Galliarum ecclesiisⁱ tenetur^k s. „Novit^l fraternitas tua Romanae ecclesiae consuetudinem, in qua se meminit⁵ nutritam^m; valde amabilem te habeatⁿ. Sed mihi placet^o, sive in Romana sive in Galliarum sive^p in^a qualibet ecclesia aliquid invenisti, quod plus omnipotenti Deo possit^r placere, sollicite eligas^s et in Anglorum ecclesia, quae adhuc ad fidem nova^t est, institutione praecipua^u, quam^v de^w multis ecclesiis colligere^x potuisti^r, infundas^s. Non enim pro locis res, sed pro bonis rebus loca amanda sunt. Ex singulis ergo¹⁰ quibusque ecclesiis quae pia, quae religiosa^a, quae recta sunt elige et haec quasi in fasciculo^b collecta^c apud Anglorum mentes^d in consuetudinem depone^e.

III^f. „Obsecro, quid pati debeat, si quis aliquid de ecclesia furtu^e abstulerit^h.“

Hoc tua fraternitas ex persona furis pensare potest^l, qualiter valeat^k corrigi. Sunt enim quidam, qui habentes subsidia furtum perpetrant^l, et sunt alii^m, qui hac in¹⁵ reⁿ ex inopia delinquant^o. Unde necesse est, ut quidam^p damnis, quidam vero verberibus et^a quidam^p districtius^r, quidam^p autem^s lenius^t corrigantur^u. Et cum paulo^v districtius agitur^w, ex caritate^x agendum est^r, non ex furore, quia ipsi hoc^s praestatur qui corrigitur, ne gehennae ignibus^a tradatur^b. Sic^o enim nos fidelibus tenere disciplinam^d debemus, sicut boni patres carnalibus filiis solent^e, quos et pro culpis ver²⁰beribus feriunt et tamen^f ipsos quos doloribus affligunt habere heredes quaerunt et quae^g possident ipsis servant^h, quos irati insequi videntur. Haec ergo caritas in mente tenenda est, etⁱ ipsa modum correctionis^k dictat^l ita, ut mens extra rationis regulam omnino nihil^m faciat.

Addisⁿ etiam „quomodo ea quae^o furtu^p de ecclesiis abstulerint^q reddere debeant.“²⁵ Sed absit, ut^r ecclesia cum augmento^s recipiat quod de terrenis rebus videtur amittere et lucra de vanis^t quaerat^u.

^o) omnium magistro docente B; magistrum omnium dicente L; et magistro omnium dicente (in docente corr. al. m.) A; et magistro omnium docente F. T. H. ^d) et om. F. ^e) munda L. ^f) II. Interrogatio Augustini B; om. numerum L; Interrogatio, om. cet., T. F; III. De missa celebranda, om. verbis usque tenetur H; Secundo quoque capitulo requiris quia add. A. ^g) sunt om. T. ^h) ita L. A. F; altera B. T. ⁱ) ecclesiis om. B. ^k) Respondit Gregorius papa add. B. T; respondit beatus Gregorius F. ^l) atque addidit (pro novit) A. ^m) nutritus es H. ⁿ) ita L. F. T; v. am. habeat, om. te et suprascr. m. post. quia vel quam ante valde A; verba valde usque habeat om. B. H. ^o) ut add. L. T. H. ^p) seu B. A. ^q) in om. L. ^r) possis si F. ^s) eligat A, sed t in ras.; elegat T. ^t) nova est ad fidem L. ^u) institutionem praecipuo L. ^v) quae B. ^w) in F. ^x) colligere om. L. ^y) potui L; potuit A. T. ^z) infundum L; infundat A. T. H. ^a) quae piam que regulam L. ^b) vasculo L; fasciculum B. ^c) collecto L. ^d) mens L; gentem A. ^e) deponat T. H. ^f) III om. L; III. Interrogatio Augustini A; III. interrogatio T; Interrogatio F; Tertio quippe capitulo requiris (om. obsecro) A; V. De furtis ecclesiae (om. verb. usque fraternitas) H. ^g) furti L; furto A. ^h) ita L; sed add. A; Respondit Gregorius add. B. F. T. ⁱ) oportet H. ^k) valeant L. ^l) penetrant L. ^m) aliqui A. ⁿ) haec A; in hac re F. ^o) delinquentes faciunt A; perpetrant H. ^p) quibusdam H. ^q) et om. A. ^r) destrictius, om. verb. usque districtius F. ^s) autem om. L; et aliis (pro autem) II; his T. ^t) levius B; aliis vero districtius hic add. H. ^u) corrigatur L. T. H. ^v) pauli T. ^w) agatur F. ^x) causa L. ^y) et add. B; car., non ex fur. agendum est H. ^z) potius add. A. ^a) ignis L. F. ^b) detur A. ^c) si T. ^d) discipline tenere H. ^e) desideriiis olent T. ^f) tam L. ^g) quaecumque A; hoc verb. om. T. ^h) servant T. ⁱ) verba et usque dictat om. H. ^k) correptionis B. ^l) dicat F. T. ^m) non A. ⁿ) ita A. F. T; addes B; addi est L; addis etiam om. H. ^o) autem (om. ea quae) II. ^p) ita B. F. T; furto L. A; furtum H. ^q) abstulerint om. H. ^r) ne T; absind (om. ut) L. ^s) augmentum L. T. H. ^t) damnis A. ^u) quaerere B. L. H; quaerat A. F. T. ^v) Hic add., quae suo loco omitt., cap. VIII et IX cod. A atque cap. VI et VII cod. J. et, quem fratres Ballerinii citant, Vat. 1343.

8) Cf. ep. IX, 26 et Duchesne, Origines du culte Chrétien (1889) p. 180 ss. Adde etiam ep. I, 41: in una fide nil officit s. ecclesiae consuetudo diversa.

III^w. „Si^x debeant^y duo germani fratres singulas sorores accipere, quae sunt ab illis longa^a progenie generatae^a.“

Hoc fieri modis omnibus^b licet, nec quicquam^c in sacris eloquiis invenitur, quod huic capitulo contradixisse^d videatur^e.

5 V^f. „Usque ad quotam^g generationem fideles debeant cum propinquis sibi coniugio copulari, et^h novercis et cognatis si liceat copulari coniugio^{h-1}.“

Et quidem^k terrena lex in Romana republica^l permittit^m, utⁿ sive^o fratris^p et^q sororis^r seu duorum fratrum germanorum vel duarum^s sororum^t filius et filia^u misceantur^v. Sed experimento didicimus ex^w tali coniugio subolem^x non posse succrescere, et sacra lex prohibet^y cognationis^z turpitudinem revelare^a. Unde necesse est, ut iam^b tertia vel^c quarta generatio fidelium licenter sibi^d iungi debeat^{e-10}. Nam^f secunda quam praediximus^g a se^h omni modo debet abstinereⁱ. Cum noverca autem^k miscere^l grave est facinus, quia et in lege^m scriptum est: ‘Turpitudinem patris tui non¹¹ revelabis’ⁿ. Neque enim patris turpitudinem filius revelare potest; sed quia scriptum¹² est: ‘Erunt duo in carne una’, qui turpitudinem novercae, quae^o una caro cum patre^p Genes. 2, 24. fuit, revelare praesumpserit, profecto patris turpitudinem revelavit. Cum cognata quoque miscere^q prohibitum est, quia^r per coniunctionem^s priorem caro fratris fuerat^t facta. Pro qua re etiam Iohannes Baptista^u capite truncatus est et sancto martyrio consummatus^v. Cui^w non est dictum, ut Christum negaret, et pro Christi confessione^x occisus est^y; sed quia isdem dominus noster Iesus Christus dixerat: ‘Ego sum veritas’, Ioh. 14, 6. quia pro veritate Iohannes occisus est, videlicet et^z pro^z Christo sanguinem fudit^a.

^w) Haec et seq. verba usque videatur om. II — III. Interrogatio Augustini B; III. Interrogatio T; Interrogatio F; Sexto quoque capitulo A; numerum om. L. ^x) requisisti si L. A. ^y) debent A. T. ^z) longe F. T. ^a) generali T. — Hic add.: Respondit Gregorius B. F. T — sed add. L. A. ^b) modis omnib. hoc fieri F. T. ^c) ita L. A; nequaquam T; nequaquam enim B. F. ^d) ita L. A. T; contradicere B; contradici F. ^e) Hic add. Addens L; in quo codice post hoc verbum aut unum aut plura folia exciderunt. Hic desinit etiam cod. Vat. 1343 Ballerini. ^f) V. Interrogatio Augustini B; Interrogatio F. T; Septimo quoque capitulo requisisti A; VI. De coniugiis propinquorum usque quo liceat (cet. usque coniugio om.) II. ^g) cotum T; quartam F. ^h) pro verbis et usque copulari scribit A: addens, quia in Anglorum gente novercis et cognatis libere misceantur. ⁱ) Respondit Gregorius add. B. F. T. ^k) quaedam (pro et quidem) B. ^l) lex Romanorum H. ^m) concedit A. ⁿ) aut F. ^o) sibi A. ^p) ita A; fratri F. T. H; frater B. ^q) et B; ut T; aut A. F. II. ^r) ita A; sorori F; sorore T. H; soror B. ^s) duorum T. ^t) sororum om. T. II. ^u) filii et filiae A. ^v) misceatur F. ^w) et T. ^x) suboli T. ^y) perhibet F. ^z) cognitionis T. ^a) non revelare II; revelari A. ^b) etiam II. ^c) tertia vel om. ^d) spatio vacuo relicto A. ^e) sibi licenter A; licent sibi T. ^f) coniungi debeat F; coniungant II. ^g) a add. A. ^h) prodimus T. ⁱ) a se om. A; a re F. ^j) debeat abstinere A; abstinere debet F. ^k) enim F. ^l) ita B. T. H; misceri A. F. ^m) et in lege om. II; et om. etiam A spatio vacuo relicto. ⁿ) pro reliquo capitulo H scribit haec: Et qui turpitudinem novercae revelat, turpitudinem patris revelat, cumque una caro dudum fuit. Cognata vero per coniunctionem fratris tui soror tua facta est. Si vero in Anglorum gente, dum esset in infidelitate, huic nefando coniugio fuerunt admixti, admonendi sunt, ut se absteneant et peneteant. Non tamen pro ea re, quod ignoranter ante baptismum commiserunt, communionem priventur. ^o) quia T. ^p) ista re (pro patre) T. ^q) misceri A. F. ^r) ita B. F; quae A. T. ^s) coniectionem F; iunctionem T. ^t) fuerit T; facta est F. ^u) Baptista om. A. ^v) coronatus F; consummatur T. ^w) verba cui usque est om. F. ^x) et om. A. ^y) pro om. T. ^z) hic ‘septimam’ interrogationem Augustini add. edd. G. M.: Declarari posco, an sic turpiter coniunctis sit indicenda separatio et sacrae communionis deneganda oblatio.

9) Recte affert Gussanv. legem Cod. Iust. V, 4, 19 (a. 405), qua eiusmodi matrimoniis licentia ... indulta est ... revocata prisci iuris auctoritate et Inst. I, 10, 4. Gothofredus ad illam legem notat Harmonopulum IV, 6, 22 illas nuptias prohibere. Cf. not. seq. 10) Cf. Cassiod. Var. VII, 46. S. Ambros. ep. ad Paternum (I, 60 Maur.). Aug. civ. dei XV, 16 quae viri docti citant. Adde etiam synod. Gregorii II. a. 721 et eiusdem papae litteras a. 726 ad Bonifatium missas (I-E. 2174; cf. 2239. 2599), quibus idem, quod nostra ep., praecipitur. Adde Gregorii II. ep. ad Martinianum a. 716. Cf. Der Katholik, 1882, 2 p. 64 ss. Richter-Dove, Kirchenr. a. p. 1085 n. 11. O. Mejer, Ztschr. f. deutsches Recht VII (1842) p. 172 ss.

Quia vero ^a sunt multi in Anglorum gente, qui, dum adhuc in ^b infidelitate essent^c, huic nefando coniugio dicuntur admixti¹¹, ad fidem venientes ammonendi sunt, ut se abstineant et grave hoc esse peccatum cognoscant; tremendum Dei iudicium^d timeant, ne pro carnali dilectione^e tormenta aeterni cruciatus^f incurrant. Non tamen pro hac re sacri^g corporis ac ^h sanguinis Domini communione privandi sunt, ne in eis illa ulcisci videanturⁱ, in quibus se per ignorantiam ante lavacrum baptismatis astrinxerunt. In hoc enim tempore sancta ecclesia quaedam per fervorem^k corrigit, quaedam per mansuetudinem tolerat, quaedam^l per considerationem dissimulat atque^m ita portat et dissimulatⁿ, ut saepe^o malum quod adversatur^p portando et dissimulando compescat. Omnes autem^q qui ad fidem veniunt ammonendi sunt, ne tale aliquid audeant perpetrare; si qui autem^r perpetraverint, corporis et ^s sanguinis Domini communione privandi sunt, quia, sicut in his qui per ignorantiam fecerunt culpa aliquatenus toleranda est, ita in his fortiter insequenda, qui non^t metuunt sciendo peccare^u.

VI^a. „Si longinquitas itineris magna interiacet, ut episcopi non facile valeant^v convenire, an debeat^w sine aliorum episcoporum praesentia episcopus^x ordinari^y.”

Et quidem in Anglorum ecclesia, in qua adhuc solus tu^a episcopus inveniris^b, ordinare^c episcopum non aliter nisi sine episcopis^d potes^e 12. Nam quando de Gallis episcopi^f veniunt, qui in^g ordinatione episcopi^h testesⁱ assistant^k? Sed fraternitatem tuam ita volumus episcopos^l ordinare, ut ipsi sibi episcopi^m longo intervalloⁿ minime^o disiungantur, quatenus nulla sit necessitas, ut in ordinatione^p episcopi^q pastores^r quoque alii, quorum^s praesentia^t valde est utilis, facillime^u debeant convenire^v. Cum igitur auctore Deo ita fuerint episcopi^w in propinquis sibi locis ordinati^x, per omnia episcoporum ordinatio sine adgregatis tribus^y vel quattuor episcopis^z fieri non debet^a. Nam^b in ipsis rebus spiritualibus, ut sapienter et mature^c disponantur, exemplum^d trahere a rebus etiam carnalibus possumus. Certe enim dum^e coniugia in mundo celebrantur, coniugati quique^f convocantur^g, ut qui in via iam coniugii praecesserunt^h in subsequenter quoque copulaeⁱ gaudio misceantur; cur non ergo^k et^l in hac spiritali ordinatione, qua per sacrum mysterium^m homo Deo coniungitur, tales conveniant, qui velⁿ in propectu^o ordinati^p episcopi gaudeant vel pro^q eius custodia^r omnipotenti Domino^s preces pariter fundant?

^a) autem A. ^b) in om. T. ^c) essent om. A. ^d) iudicium om. T. ^e) delectatione A. ^f) cruatus T. ^g) sacri om. F. T. ^h) et F. ⁱ) ita B. T; videamur A; videatur F. ^k) quaedam fervore F. ^l) etiam add. A. ^m) verba atque usque dissimulat om. T; verba et dissimulat om. F. ⁿ) semper T. ^o) aversatur F. ^p) hii (pro h') F. ^q) autem om. F. ^r) ac A. ^s) non om. T. ^t) prevaricare A. ^u) VI. Interrogatio Augustini B; VI. interrogatio T; Interrogatio F; L (post cap. III) superscriptionem om.; Octavo quoque capitulo requisisti A; VII. De ordinationibus fatiendis H, qui codex omisso initio huius capituli inde a verbis episcopi non longo intervallo inter se disiungantur excerpta exhibet. ^v) possint L. ^w) debeant L. T. ^x) episcopum, sed corr. L; episcopos F; epi T. ^y) ordinare T. ^z) Respondit Gregorius add. B. F; Resp. Gregorius papa add. T. ^a) tu solus L. A. ^b) inveneris L. F. T. ^c) ordinari L. ^d) sine alio episcopo A. ^e) potest L. F; potestatem T. ^f) episcopis L. ^g) in om. L. ^h) episcopo L. ⁱ) tibi add. L. ^k) adstant L. F. T. ^l) episcopum L. ^m) episcopi om. A. ⁿ) iter vallo L. ^o) minimi T. ^p) ordinationes (om. in) L. ^q) convenire non possint add. T; convenire non possumus F. ^r) pastorum F. T. ^s) aliquorum F. T. ^t) quia add. F. T. ^u) facile B. ^v) convenirent L. ^w) etiam add. T. ^x) ordinatione in ordinationes corr., om. verba usque ordinatio L. ^y) tres, sed corr. L. ^z) ex episcopi corr. m. post. L. ^a) debent L. ^b) quod add. T. ^c) aut sapientes aut maturi L. T; et sapienter et mature F; ut sap. ac mat. A. ^d) enim add. L. ^e) cum L. ^f) quoque F. ^g) coniunguntur A; vocantur F. T. ^h) processerunt L; praecesserint A. ⁱ) procul a te (pro copulae) F; om. hoc verb. T. ^k) ergo non L. ^l) nov et L; nobiscum (om. et) F. T. ^m) ministerium B. ⁿ) vel om. F. T. ^o) ita B. A; profecto L. F. T. ^p) ex ordinato corr. L. ^q) per T. ^r) custodia om. et pro eius in marg. add. eo L. ^s) deo B.

11) Longum est hic de illa consuetudine agere, qua olim plurimae gentes utebantur. 12) Cf. ep. XI, 39.

VII⁴. „Qualiter debeamus^u cum Galliarum atque Britanniarum^v episcopis agere^w.“

In Galliarum episcopis nullam^x tibi auctoritatem tribuimus, quia ab antiquis praedecessorum^y meorum temporibus pallium Arelatensis episcopus accepit, quem^z nos privare auctoritate percepta^a minime debemus¹³. Si igitur contingat, ut fraternitas tua ad^b Galliarum provinciam transeat, cum eodem Arelatense episcopo^c debet^d agere, qualiter, si qua sunt^e in episcopis vitia^f, corrigantur. Qui si forte in^g disciplinae^h vigoreⁱ tepidus existat^k, tuae fraternitatis zelo accendendus est. Cui etiam epistolas fecimus¹⁴, ut cum tuae sanctitatis praesentia in Galliis^m etⁿ ipse tota mente^o subveniat et quae sunt creatoris nostri iussioni contraria ab^p episcoporum moribus compescat. Ipse autem^q extra^r auctoritatem propriam episcopos^s Galliarum iudicare non poteris; sed suadendo, blandiendo, bona quoque tua^t opera eorum imitationi^u monstrando^v, pravorum mentes ad sanctitatis studia^w reforma^x, quia scriptum est in lege^y: ‘Per alienam messem transiens falcem mittere^z non debet, sed manu spicas^a conterere et manducare^b’. Falcem enim iudicii mittere non potes^c in ea segete, quae alteri^d videtur esse commissae; sed per affectum boni operis frumenta dominica^e vitiorum suorum paleis exspolia et^f in ecclesiae corpore monendo et persuadendo, quasi mandando^g converte. Quicquid vero ex auctoritate agendum^h est, cum praedicto Arelatensi episcopo agatur, neⁱ praetermitti possit^k hoc quod antiqua patrum constitutio^l invenit. Brittanorum^m vero omnes episcopos tuae fraternitati committimusⁿ, ut indocti doceantur, infirmi persuasione^o roborentur, perversi auctoritate corrigantur^{p 15}.

Deuter.
23, 25.

⁴) VII. Interrogatio Augustini B; VII. int. T; Interrogatio F; L superscriptionem om.; Nono quoque capitulo requisisti A; VIII. De episcopis Galliarum et Brittanorum H, in quo cod. excerpta huius cap. sequuntur.
^u) debemus B. F; debeas A; debeamus L. T. ^v) Britanniarumque B. ^w) Respondit Gregorius add. B. T; Responso Gregorii F, sed A. ^x) unam L. T. ^y) prodecesserunt L; decessorum F. ^z) Arelatensi epi acceperunt quam A. ^a) p precepta A; accepta F. ^b) hic ras. exhibet et ad om. L. ^c) eorum A. ^d) epis T — episcopum L. ^e) debeat F. T. ^f) qua (ex quae corr.) non L; om. sunt T. ^g) vita T. ^h) in om. A. ⁱ) disciplinis F. ^j) rigore L. ^k) existit A; extat F. ^l) epistolam facimus A. ^m) ex Gallis corr. Gallia L; Gallia F. T — fuerit add. A. F. ⁿ) et om. A. ^o) mente om. L; tota mentis unitate A. ^p) ex creatori nostro iussione c. ad corr. L. ^q) enim L; his (pro h) F. ^r) ita B. L, sed extra del. L; ex A. F. T; ex tua auctoritate propria scr. Mommsen. ^s) epis F; episcopum post, sed post del. L. ^t) tua om. B. ^u) imitatione L. T, sed in imitationem corr. L. ^v) monstrant a T. ^w) studium T. F. ^x) reformando A. ^y) sicut in l. scriptum est A. ^z) ex metere corr. L. ^a) spicam F. ^b) et manducare om. T. ^c) potest F. ^d) ex qua alterius corr. L. ^e) a add. A. ^f) paleas expoliet L. ^g) verba et usque mandando om. L. — mandando T; manendo F. ^h) ex agendus corr. L. ⁱ) ut nec A. ^j) add. hoc quod oportet fieri nec transgredi videatur A. ^k) institutio B. ^l) Brittanorum B. ^m) commisitimus L. A, sed in committimus corr. A. ⁿ) per suggestionem A; persatione F. ^o) Quae sequuntur hic in nota exhibent codd. T inter cap. VII et VIII (IX) et A in fine interrogationum post cap. VII (IX), item secundum Maurinos Vatic D alique libri, denique edd. G. M. Desunt et apud Bedam et in codd. F. H et in Pseudo-Isid. classi A. Neque credo haec ante folia excisa in cod. L fuisse, qui hanc capitulorum seriem exhibet: I—III; VI; VII; VIII; [lacuna]; VIII ex.; IX. — VIII interrogatio] T; Obsecratio Augustini M; decimo quoque capitulo A]. Obsecro [petisti A], ut reliquiae sancti Sixti martyris¹³ nobis transmittantur [transmitti debuissent A]. Concessio Gregorii [M; c. Gregorius T; om. haec A]. Fecimus quod [quae A] petisti, [ut add. A] quatenus populus [populo A] qui in loco quodam sancti Sixti martyris corpus [corporis T] dicitur [dixerunt T. M.] venerari, quod tuae fraternitati nec verum nec veraciter sanctum videtur, certa [pro verbis nec verum — certa: utrum ne veraciter sauctus sit, videtur incertum A] sanctissimi et probatissimi martyris beneficia suscipiens, colere [colore T] incerta non debeat. Mihi tamen videtur, quia, si corpus quod [quoddam A] a populo esse cuiusdam martyris [c. mart. esse T] creditur nullis illic miraculis coruscat et neque aliqui [aliquid T] de antiquioribus existunt, qui se a parentibus passionis eius ordinem audisse fateantur, ita reliquiae quas petisti [petistis T] seorsum [eorum T] condendae sunt, ut locus in quo praefatum corpus iacet modis omnibus obstruatur nec permittatur populo [populus T. M.] certum deserere et incerta [incertum T. M.] venerari.

13) Cf. ep. V, 58 et ib. p. 368 n. 2. 14) Ep. XI, 45. 15) Cf. ep. XI, 39 in f. 16) Pro his reliquiis hic locus interpolatus esse videtur; sed de qua ecclesia agatur, nescio.

VIII^a. „Si praegnans mulier debeat^r baptizari; aut postquam genuerit, post^r quantum tempus^t possit^u ecclesiam intrare^v; aut etiam ne^w morte praeoccupetur quod^x genuerit, post quot dies hoc^y liceat sacri baptismatis sacramenta^z percipere; aut post quantum temporis huic vir suus possit in carnis^a copulatione coniungi; aut si menstrua consuetudine tenetur^b, an ecclesiam^c intrare ei^d liceat aut sacrae communionis sacramenta percipere; aut vir suae coniugi permixtus^e, priusquam lavetur aqua, si ecclesiam possit intrare vel etiam ad mysterium^f sacrae^g communionis accedere. Quae omnia^h rudi Anglorum gentiⁱ oportet^k habere comperta^l.“

Hoc non ambigo^k fraternitatem tuam esse^m requisitam, cui iam etⁿ responsum reddidisse^o te arbitror^p. Sed hoc quod ipse dicere et sentire^q potuisti, credo, quia mea apud te volueris^r responsione firmari. Mulier etenim^s praegnans cur non debeat^t baptizari, cum non sit ante omnipotentis^u Dei oculos culpa aliqua fecunditas carnis^v? Nam cum primi parentes nostri in paradiso deliquissent, immortalitatem, quam acceperant, recto^w Dei iudicio perdiderunt^x. Quia itaque^y isdem omnipotens Deus^z humanum genus pro^a culpa sua funditus extinguere noluit, et immortalitatem homini pro peccato suo abstulit et tamen pro benignitate^b suae pietatis^c fecunditatem ei^d subolis reservavit. Quod ergo^e naturae humanae^f ex omnipotentis Dei dono servatum est, qua ratione poterit a sacri baptismatis gratia prohibere^g? In illo quippe mysterio^h, in quo omnis culpa funditus extinguitur, valde stultum est, si donum gratiae contradicere posse videatur.

Cum vero enixa fuerit mulier, post quotⁱ dies debeat^k ecclesiam intrare^l, testamenti veteris praeceptione didicisti, ut pro masculo diebus^m XXXIII, pro femina autem diebus LXVIⁿ debeat^o abstinere^p¹⁷. Quod tamen^q sciendum est, quia^r in mysterio^s accipitur. Nam si hora eadem qua^t genuerit actura^u gratias^v intrat^w ecclesiam, nullo peccati^x pondere gravatur^y; voluptas etenim^z carnis, non dolor in culpa est. In carnis autem^a commixtione^b voluptas est; nam in prolis prolatione gemitus^c. Unde et ipsi^d primae matri omnium^e dicitur^f: ‘In doloribus paries’. Si itaque^g enixam mulierem prohibemus ecclesiam intrare^h, ipsam ei poenam suamⁱ in culpam deputamus. Baptizare autem^k vel enixam mulierem vel hoc quod genuerit, si mortis periculo^l urguetur vel ipsa^m hora eadem qua gignit vel hoc quod gignitur eademⁿ qua natum^o est, nullo modo prohibetur, quia^p sancti mysterii gratia sicut viventibus atque discernentibus cum magna discretione providenda^q est, ita his quibus mors imminet^r sine ulla dilatione

q) VIII. Interrogatio Augustini B; Interrogatio VIII F; VIII T; quarto quoque capitulo requisisti A (post cap. III). Haec et sequentia desunt nunc in cod. Luc. — VIII. De baptismo et de prignatibus et partus earum H, excerpta ex seq. capitulo add. r) debet T. s) post om. F. t) temporis A. u) possit tempus F. T. v) introire A. w) baptizari aut (om. ne) A; baptizari ut ne F. x) si F. y) hanc F. z) sacramenta om. T. a) carnali A. b) in teneatur corr. A; teneretur T. c) in ecclesiam A. F. T. d) ei om. F. T. e) viro suo coniungi permittitur F. f) ministerium F. T. g) sancte F — communionis sacrae B. h) a add. A. i) gente A. k) verba oportet usque ambigo om. A. l) Respondit Gregorius add. B. F; Greg. T. m) arbitror (om. esse) A. n) te A. o) dedisse A. p) ita scr. Mommsen; me arbitror B. F. T; non ambigo A. q) sentire et dicere T. r) voluisti F. s) enim F. T. t) debet T. u) potentis F. v) carnis om. T. w) recto om. T. x) Sed add. A. y) ita B; itaque om. A. F. T. z) deus om. F. a) ita B; in A. T; om. hoc verb. F. b) per benignitatem F. T. c) sua et pietate A. d) et T; om. hoc verb. A. e) non T. f) in natura humana A. g) prohiberi A. F. h) ab illo quippe misterio A. i) quod T; se F. k) debeat dies A. F. T. l) introire A. m) dies T. n) vero XLVI (om. autem diebus) F. o) debet F. T. p) in abstinere (ita F) m. post corr. A. q) tamen om. T. r) quoniam F. s) ministerio F. t) quia T. u) deo m. 1 supra lin. add. A. v) gratiam F. w) intret A. F. T. x) peccato T; pacti F. y) praegravatur A. z) voluntas enim F. a) enim F. b) conuinatione F. c) gemitur F. d) ipse deus F. e) primum matrimonium F — p. omnium matri A. f) dicit F; deus T. g) ita B; ergo A; enim F. T. h) intr. eccl. prohibemus A. i) suam om. A. k) enim F. l) si mort. periculo om. F. m) ipsam B. n) hora add. A. F. o) natus F. p) quod F. q) praebenda A. r) eminet F.

17) Cf. Levit. 12.

proferenda^a, ne, dum^t adhuc tempus ad praebendum redemptionis mysterium quaeritur, interveniente paululum moraⁿ inveniri non valeat, qui redimatur^v.

Ad eius vero concubitum vir suus accedere non debet, quoadusque^w qui^x gignitur ablactatur^y. Prava autem in^a coniugatorum moribus consuetudo surrexit, ut mulieres
 5 filios quos gignunt nutrire contemnant^a eosque aliis mulieribus ad nutriendum tradant^b. Quod videlicet ex^o sola causa incontinentiae videtur inventum, quia, dum se continere nolunt^d, despiciunt lactare quos gignunt. Hae^o itaque quae filios suos ex prava consuetudine aliis ad nutriendum tradunt, nisi purgationis tempus transierit^f, viris suis non debent admisceri^g, quippe quia^h et sine partus causa, cumⁱ in suetis^k menstruis detinentur,
 10 viris suis misceri prohibentur, ita ut^l morte lex sacra feriat, si quis vir ad menstruatam mulierem accedat^{l^o}. Quae tamen mulier, dum consuetudinem menstruam^m patitur, prohiberi ecclesiam intrareⁿ non debet, quia^o ei naturae superfluitas^p in culpam non valet^q reputari^r et^s per hoc quod invita patitur iustum non est, ut^t ingressu ecclesiae privetur. Novimus namque, quod mulier, quae fluxum patiebatur sanguinis,
 15 post tergum Domini humiliter veniens^u vestimenti eius fimbriam tetigit atque ab ea statim sua infirmitas recessit^{u^o}. Si ergo in fluxu sanguinis posita laudabiliter potuit Domini vestimentum^v tangere, cur quae menstruam sanguinis^w patitur, ei non liceat Domini ecclesiam^x intrare? Sed dicis^y: illam infirmitas compulit^z, has vero de quibus loquimur consuetudo constringit^a. Perpende autem, frater carissime, quia omne quod
 20 in hac mortali carne^b patimur ex infirmitate naturae est digno Dei iudicio post culpam ordinatum; esurire namque^c, sitire, aestuare, algere, lassescere ex infirmitate naturae est. Et quid est aliud contra famem^d alimenta, contra sitim potum, contra aestum auras^e, contra frigus vestem, contra lassitudinem requiem quaerere, nisi^d medicamentum quidem^f contra aegritudines explorare? Feminae^g itaque^h et menstruus sui sanguinis
 25 fluxusⁱ aegritudo est. Si igitur bene praesumpsit quae vestimentum Domini in languore posita tetigit, quod uni personae infirmanti^k conceditur, cur non concedatur^l cunctis mulieribus, quae naturae suae vitio infirmantur?

Sanctae autem communionis mysterium in eisdem diebus percipere non debet prohiberi. Si autem ex veneratione magna^m percipere non praesumit, laudanda est,
 30 sedⁿ si perceperit, non iudicanda. Bonarum quippe mentium est et ibi^o aliquo modo culpas suas agnoscere, ubi^p culpa non est, quia saepe sine culpa agitur^q quod venit ex culpa; unde etiam cum esurimus, sine culpa comedimus, quibus ex culpa^r primi hominis factum est, ut esuriamus^s. Menstrua^t enim^u consuetudo mulieribus non aliqua culpa est, videlicet quae^v naturaliter accedit; sed^w tamen quod^x natura ipsa ita vitata est, ut etiam sine voluntatis studio videatur esse polluta, ex culpa venit^y vitium, in
 35

^a) ita B; offerenda A. F. T. ^b) necdum F. ^c) morte T. ^d) redimitur F. — Ante sequentia add.: X. De enixa muliere et menstruata II. ^e) prolis add. A. T. ^f) quae A. ^g) ablactetur A. T. ^h) in om. F. ⁱ) contempnunt F. ^j) tradunt F. ^k) in F. ^l) non volunt A. ^m) haec F. T. ⁿ) tempora transierint A; tempus transierint T. ^o) adiungi A. ^p) qui B. ^q) hi cum F. ^r) ita B; consuetis, supra con m. post. scr. in A; in consuetis T; consuetis (om. in) F. ^s) ut om. F. ^t) menstruatam F. ^u) ab ecclesia (om. intrare) A. T; ad ecclesiam (om. intrare) F. ^v) quae F. ^w) natura superfluens F. ^x) debet, suprascr. vel valet A; valeat F. ^y) computari, suprascr. re A. ^z) ac A; om. hoc verb. F. ^{aa}) ab add. A. ^{ab}) inveniens F. ^{ac}) d. vestimenta A; vestimentum domini F. ^{ad}) menstruum sanguinem A. ^{ae}) eccl. dni F. ^{af}) dicit aliquis A. ^{ag}) compluit F. ^{ah}) con-
 45 fringit F. ^{ai}) carne mortali F. T. ^{aj}) et add. T. ^{ak}) nisi, quod suo loco om., post famem add. T. ^{al}) et add. F. ^{am}) ita B; et medicamentum quidem F; medicamentum quid est T; medicamenta quaedam A. ^{an}) feminis T. ^{ao}) namque F. ^{ap}) suus sanguis (om. fluxus) A. ^{aq}) infirmas A. ^{ar}) cedatur F. ^{as}) ita B; magna veneratione A. F. T. ^{at}) et F. ^{au}) ita B. T; et sibi F; et om. A. ^{av}) cognoscere et ubi F. ^{aw}) me culpa agit F. ^{ax}) (quibus om.) ex culpa enim A. ^{ay}) esurimus F. ^{az}) menstruae F.
 50 ^{ba}) etenim A. ^{bb}) quia T. ^{bc}) si F. ^{bd}) quod om. F. ^{be}) veniet T.

18) Cf. Levit. 15. 19) Cf. Luc. 8, 43 s.

quo se ipsa, qualis per iudicium facta sit, humana natura cognoscat et homo, qui culpam sponte perpetravit, reatum culpae portet^a invitus. Atque ideo feminae cum^a semetipsis^b considerent^c et, si in^d menstrua consuetudine ad sacramentum^e dominici corporis et sanguinis accedere^f non praesumant^g, de sua recta^h consideratione laudandae sunt; dum vero percipiendoⁱ ex religiosae^k vitae consuetudine eiusdem mysterii amore rapiuntur, reprimendae^l, sicut praediximus, non sunt. Sicut enim in testamento veteri exteriora opera observantur^m, ita in testamento novo non tam quod exterius agitur, quam id quod interius cogitatur sollicita intentione attenditur, ut subtili sententia puniatur. Nam cum multa lex velut immunda manducare prohibeatⁿ, in evangelio
 Matth. 15, 11. tamen^o Dominus dicit: 'Non quod intrat in os coinquinat hominem, sed quae exeunt
 de ore, illa sunt quae coinquinant hominem'^p. Atque paulo post subiecit exponens:
 Ib. 19. 'Ex corde exeunt cogitationes malae'. Ubi^r ubertim^s indicatum est, quia^t illud ab omnipotente Deo^u pollutum esse in opere ostenditur, quod ex pollutae^v cogitationis
 Tit. 1, 15. radice generatur. Unde Paulus quoque apostolus dicit^w: 'Omnia munda mundis, coinquinatis autem et infidelibus nihil est^x mundum'. Atque mox eiusdem causam coinquinationis adnuntians subiungit: 'Coinquinata^y sunt enim et mens eorum^z et conscientia'. Si ergo ei^a cibus immundus non est, cui^b mens immunda non fuerit, cur quod munda mente^c mulier ex natura patitur, ei in immunditiam reputetur^d?

Vir autem cum propria coniuge dormiens nisi lotus aqua intrare^e ecclesiam non debet, sed neque lotus intrare statim debet. Lex autem veteri populo praecepit^f, ut
 mixtus vir mulieri et lavari^g aqua debeat et ante solis occasum^h ecclesiam non intrare²⁰; quod tamen intellegi spiritaliterⁱ potest, quia mulieri vir miscetur^k, quando illicitae concupiscentiae animus in cogitatione per delectationem^l coniungitur^m, quia, nisi prius ignis concupiscentiae a mente deferbeat, dignum se congregationi fratrum aestimare non debet, qui se gravari per nequitiamⁿ pravae voluntatis^o videt. Quamvis^p de hac
 re^q diversae hominum nationes^r diversa sentiant^s atque alia custodire videantur, Romanorum tamen semper ab antiquioribus usus fuit post admixtionem propriae coniugis et lavacri purificationem quaerere et ab ingressu ecclesiae paululum reverenter abstinere.

Nec haec dicentes culpam deputamus^a esse coniugium. Sed quia ipsa licita admixtio coniugis^v sine voluptate^w carnis fieri non potest, a sacri loci ingressu abstinendum est, quia voluptas^x ipsa^y esse^z sine culpa nullatenus potest^a. Non enim de adulterio sive^b fornicatione, sed de legitimo coniugio natus^c fuerat qui dicebat: 'Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis^d peperit me mater mea'. Qui enim in iniquitatibus conceptum^e se noverat, a delicto^f se natum gemebat, quia portat arbor^g
 Ps. 50, 7.

^a) portat A. ^a) feminae ideo (om. atque et cum) F. ^b) ita B; semetipsas A. T; semetipse F. 35
^c) ita B; considerant A. F. T. ^d) ita B; et in (om. si) A; et quae (om. si in) F. T. ^e) (om. ad) sacramenta A. ^f) accipere A. ^g) ita B; praesumunt A. F. T. ^h) recte F. ⁱ) ita B; ad percipiendum vero A; percipiendo vero F; percipienda vero T. ^k) religiosa F. ^l) reprehendendae A. ^m) ita B; observ. opera A. F. T. ⁿ) praecipiat F. ^o) tamen om. F. ^p) homines A. ^q) aut quae F. ^r) unde T. ^s) aperte A. ^t) quod F. ^u) apud omnipotentem deum A; omnipotenti deo (om. ab) F. 40
^v) polluta F. T. ^w) dixit F. ^x) est om. F. ^y) coinquinatae T; coinquinati F. ^z) eorum et mens A. ^a) ei om. F. ^b) cuius A. T. ^c) mente munda F. ^d) immunditia ei reputatur (om. in) A. — Ante sequentia add.: X. De concupito cum propria coniuge H. ^e) ita B; in add. A. F. T. ^f) ita B; dicens add. A. F. T. ^g) se lavare F. ^h) in add. A. ⁱ) spir. int. F. ^k) miscatur F. ^l) deliberationem A; dilectionem F. ^m) qui nisi sol occidat a ecclesiam non intret (in intrat m. post. corr.) 45
ⁿ) hic add. A. ^o) nequitia (om. per) A. ^p) voluptatis F. T. ^q) et quamvis A. ^r) hac de re A. F. T. ^s) rationes A. ^t) sentiunt F. T. ^u) et om. F. ^v) deponamus F — esse deputamus A. ^w) coniugum A. T. ^x) ita B; voluntate A. F. T. ^y) voluntas A. F. ^z) ipsa om. F. ^a) add. etiam A. ^b) non potest F. ^c) ita B; vel A. F. T. ^d) de fornicatione natus F. ^e) ita B; delictis A. F. T. ^f) conceptus F. ^g) ita B. T; a delictis A; in delicto F. ^h) arbor om. B. 50

in ramo^b humorem vitii quem¹ traxit ex radice. In quibus tamen verbis non^k admixtionem coniugum¹ iniquitatem nominat, sed ipsam videlicet voluptatem^m admixtionisⁿ. Sunt etenim multa quae licita probantur esse ac legitima^o, et tamen in eorum actu aliquatenus foedamur, sicut saepe irascendo culpas insequimur^p et tranquillitatem in nobis animi perturbamus. Et cum rectum sit quod agitur, non est tamen^q adprobabile, quod in eo^r animus perturbatur. Contra vitia quippe delinquentium iratus fuerat qui dicebat: 'Turbatus est prae ira oculus meus'. Quia enim non valet nisi tranquilla^{ps. 6, 8.} mens^s in contemplationis^t se lucem^u suspendere, in ira^v suum oculum turbatum dolebat, quia^w, dum male acta deorsum insequitur, confundi atque turbari a summorum contemplatione^x cogebatur. Et laudabilis ergo est^y ira contra vitium et tamen molesta, qua^z turbatum se aliquem reatum incurrisse aestimabat^a. Oportet itaque legitimam carnis copulam^b, ut causa prolis sit, non voluptatis; et^c carnis commixtio creandorum liberorum sit gratia, non satisfactio vitiorum. Si quis vero^d sua^e coniuge non^f cupidine voluptatis^g raptus^h, sed solum modoⁱ creandorum liberorum gratia utitur, iste profecto sive de ingressu ecclesiae^k seu de sumendo dominici^l corporis sanguinisque mysterio^m suo est iudicio relinquendus, quia a nobis prohiberi non debet accipereⁿ, qui in igne positus^o nescit ardere^p. Cum vero non amor creandae^q subolis, sed voluptas^r dominatur in opere commixtionis^s, habent coniuges^t etiam de sua commixtione^u, quod^v defleant^w. Hoc^x enim eis concedit^y sancta praedicatio et tamen de ipsa^z concessione metu^a animum concutit. Nam cum Paulus apostolus diceret: 'Qui^b se continere non^c potest, habeat uxorem suam^d', statim subiungere^e curavit: 'Hoc autem dico secundum^f indulgentiam, non secundum imperium'. Non enim indulgetur quod licet, quia iustum est. Quod igitur indulgere dixit, culpam esse demonstravit.

Vigilanti vero mente pensandum^g est, quod in Sina^f monte Dominus ad populum^{g,h} locuturus priusⁱ eundem^s populum abstinere a mulieribus praecepit²¹. Et si illic^k, ubi^l Dominus per creaturam subditam hominibus loquebatur, tanta provisione^m est munditia corporisⁿ requisita, ut, qui^o verba Dei perciperent^p, mulieribus mixti non essent, quanto magis mulieres quae^q corpus Domini^r omnipotentis accipiunt custodire in se munditiam^s carnis debent, ne ipsa inaestimabilis mysterii magnitudine graventur? Hinc etiam ad David de pueris suis per sacerdotem dicitur, ut, si a mulieribus mundi essent, panes^t propositionis acciperent²²; quos^u omnino non^v acciperent^{u,w}, nisi prius

^b) in robore *A.* ¹) vicino quam *F.* ^k) ipsam *add. F. T.* ¹) amixtione coniugium *F.* ^m) voluntatem *A. F.* ⁿ) comixtionis *A.*; commixtionis *T.*; commixtiones (*om. sunt etenim F.* ^o) ita *B.*; *m.* quae et licita et *l. (om. cet.) T.*; *m.* quae et licite agimus (*om. cet.) A.*; multae (*om. quae*) et licite et legitime (*om. cet.) F.* ^p) insequitur *F.* ^q) tamen *om. F.* ^r) quod vel in his *A.*; quod in eis *F.* ^s) (quia *om.*) nisi etenim (*enim F.*) tranquilla mens non valet *A. F.* ^t) in contemplatione *A. F. T.* ^u) lucis supernae *A.*; ad lucem *F.* ^v) (*om. in*) ira ergo *A.*; et in ira *F.* ^w) qui *A.* ^x) ad summorum contemplationem *F.* ^y) est ergo *A. F. T.* ^z) quia *A. T.* ^a) turbat animum. Sic itaque et bonum est coniugium et tamen de voluntate carnis habet apud se aliquem reatum (*om. cet.) A.* — estimabatur *F.* ^b) oportet itaque legitimam *c.* copulam *B.*; quia legitima *c.* copula oportet *A.*; quia (*om. T.*) legitime *c.* copula oportet *F. T.* ^c) sed *F.* ^d) *om. hoc verb. F. T.* ^e) sua *om. F.* — suam coniugem *B.* ^f) numquam *A.* ^g) voluntatis *A. T.* ^h) sit *add. A.* ⁱ) est dum *add. F.* ^k) ecclesiae *om. A.* ^l) corp. dominici *T.*; corp. domini *F.* ^m) ministerio *F.* ⁿ) accipere *om. A.* ^o) in ignem potens *F.* ^p) urere *T.*; urire *F.* ^q) ita *A.*; ortandi *B.*; procreandae *F. T.* ^r) voluntas *A. T.* ^s) comixt. in op. *A.* ^t) *suprascr. al. m.* ^u) vel coniugati *A.* ^v) admixtione *A.* ^w) quod *om. F.* ^x) defluant *F.* ^y) quod *T.*; quotquot *F.* ^z) concedit eis *A.* ^a) sua *T.* ^b) metus *A.* ^c) si quis *A.* ^d) suam uxorem *T.*; suam *om. F.* ^e) coniungere *F.* ^f) compensandum *F.* ^g) Sinai *A.* ^h) verba ad usque eundem *om. F.* ⁱ) ita *B.*; (*om. ad*) populum *T.*; populo *A.* ^j) ita *B.*; ante *A. T.* ^k) illuc *B.* ^l) ubi *om. F.* ^m) periuersione *F.* ⁿ) corporum *A.* ^o) qui *erad. A.* ^p) dei precepta percepturi cum in *ras., suprascr.* vel perciperent *A.* ^q) recipierent *F.* ^r) (*om. mulieres*) qui verum *A.* ^s) dei *A.* ^t) hic post excisa folia inc. *L.* ^u) panem *F. T.* ^v) verba quos usque acciperent *om. L.* ^w) et minime (*pro omnino non*) *A.* ^x) ita *B.*; perciperent *A. F. T.*

21) Cf. *Exod. 19, 15.*22) Cf. *1. Paral. 23, 29.*

mundos eos^x David^y a^z mulieribus fateretur^a. Tunc autem vir qui post admixtionem coniugis lotus aqua fuerit, etiam sacrae communionis mysterium valet^b accipere, cum ei iuxta praefinitam sententiam etiam^c ecclesiam licuerit intrare^d.

VIIIe. „Si post inlusionem, quae per somnium^f solet accidere^g, vel^h corpus Domini quilibetⁱ accipere valeat vel, si sacerdos sit, sacra mysteria celebrare^k.“

Hunc quidem^l testamentum veteris legis^m, sicut inⁿ superiori capitulo iam^o diximus, pollutum dicit²³ et nisi lotum aqua^p usque ad vesperum^q intrare ecclesiam non concedit^r. Quod tamen aliter^s populus spiritualis^t intellegens^u sub eodem intellectu accipiet^v quo^w praefati sumus, quia quasi per somnium^x inluditur qui temptatus inmunditia^y veris^z imaginibus^a in cogitatione^b inquinatur. Sed lavandus est aqua, ut 10 culpas cogitationis lacrimis abluat; et nisi^c prius ignis temptationis recesserit^d, reum se quasi usque ad vesperum cognoscat.

Sed est^e in eadem inlusione valde^f necessaria discretio, quae^g suptiliter pensari debeat^h, ex qua re accadatⁱ menti dormientis. Aliquando enim ex crapula, aliquando ex naturae^k superfluitate vel infirmitate, aliquando ex cogitatione^l contingit^m 24. Et 15 quidem cum ex naturae superfluitate vel infirmitate evenerit, omni modo haec inlusio non est timenda, quia hanc animum nescientemⁿ pertulisse magis dolendum^o est, quam fecisse. Cum vero ultra modum appetitus^p gulae^q in sumendis alimentis rapitur atque idcirco humorum receptacula gravantur, habet exinde animus^r aliquem reatum, non tamen usque ad prohibitionem percipiendi^s sancti^t mysterii vel missarum sollemnia celebrandi, cum fortasse aut^u festus dies exigit aut exhiberi mysterium^v pro eo, quod sacerdos alius in loco deest, ipsa necessitas compellit. Nam si adsunt alii, qui^w implere ministerium^x valeant, inlusio per crapulam^y facta^z a perceptione sacri mysterii prohibere non debet; sed ab immolatione sacri mysterii abstinere, ut arbitror, humiliter debet, si tamen dormientis^a mentem^b turpi^c imaginatione^d non^e concusserit^f. Nam^g 25 sunt, quibus ita plerumque inlusio nascitur, ut eorum animus etiam in somno corporis^h positus turpibus imaginationibusⁱ non foedetur. Qua in re unum ibi^k ostenditur ipsa mens rea, non^l tamen^m velⁿ suo iudicio libera, cum se, etsi^o dormienti corpore nihil^p meminit vidisse, tamen in^q vigiliis corporis meminit in ingluviem^r cecidisse. Sin^s vero

^x) eos mundos *L.* ^y) David *om. F.* ^z) a *om. L.* ^a) pateretur *L.* ^b) valebit *A.* ^c) etiam *om. A. F.* ^d) lic. intr. aeccliam *A.* ^e) VIII. Interrogatio Augustini *B.*; Interrogatio Augustini *L.*; Interrogatio *F. T.*; Quinto quoque capitulo requisisti *A.*; XII. De inlusione que in somnis accidet (*om. verbis usque celebrare*) *H.* ^f) somnum *F.* ^g) ita *B* et ex accedere *corr. A.*; accedere *L. F. T.* ^h) vel *om. F.* ⁱ) ita *B.*; libet *L.*; quis *A.*; quislibet *F. T.* ^k) Respondit Gregorius *add. B. F.*, R(espondit) *L.*, Gregorius *T.* ^l) et quidem hunc *A. T.*; equidem huic *F.* ^m) testamenti veteri lex *A.* ⁿ) in *om. A.* ^o) iam *om. A. T.* ^p) et *add. L.*, ei *F.* ^q) vesperam *B. F.* ^r) conceditur *F.* ^s) specialiter *A. F.*; tunc specialiter autem *T.* — *Add. in marg.*: vel quod tamen spiritualis populus *m. post. add. A.* ^t) populus (*ac m. post. suprascr.*) spiritualiter *A.*; ad illum populum dictum est spiritualiter autem *F.*; ad illum populum spiritualiter autem *T.* ^u) *add. populus F.* ^v) accipiens *L.*; accipit *A.* ^w) quem *A.* ^x) somnum *F.* ^y) in inmunditiam *F.* ^z) visis (*in ras.*) *L.*; vanis *A.* ^a) imaginationibus *A.* ^b) cogitationibus *F.* ^c) sic *A.* ^d) recedat et *A.*; recederit *F. T.* ^e) id est *F.* ^f) valde *om. T.* — necessaria valde *A. F.* ^g) ut *A.* ^h) debet *B.* ⁱ) ita *B.*; accedat *L. A. F. T.* ^k) natura et *F.* ^l) necessitate *T.* ^m) ita *add. B.* ⁿ) animus nesciens *L. A. F.* ^o) dolendus *A.* ^p) appetitu *T.* ^q) gula *L.* ^r) exinde apud se animus *A.* ^s) percipiendi *om. A.* ^t) sacri *L. A.* ^u) aut *om. F.* ^v) ministerium *A.* ^w) aliqui *F.* ^x) mysterium *L. F. T.* ^y) per crapula *L.*; pro crapula *F. T.* ^z) facta *om. L.* ^a) dormienti *F.* ^b) mentem *om. F.* ^c) turpis *A. T.* ^d) imaginatio *A.* ^e) non *m. post. in ras. A.* ^f) consenserit *L.* ^g) ex ñ (*non*) *corr. L.* ^h) corporilis *L.* ⁱ) imaginibus *F.* ^k) minus tibi *A.* ^l) non rea nec *T.* ^m) sit *add. A. F.* ⁿ) vel *om. T.* ^o) se *om. A.*; si *om. F.* ^p) nil *A.* ^q) in *om. T.* ^r) ingluviae *L.* ^s) ita *B. F. T.*; si *L. A.*

23) Cf. *Levit. 15, 16.* 24) Haec et sequentia citat *Ecbertus Eboracensis in Paenitent. III, 14* 50
(*Mansi l. l. XII c. 451*).

ex turpi cogitatione vigilantis^t oritur inlusio dormientis^u, patet animo reatus suus: videt enim^v, a^w qua radice inquinatio illa^x processerit, quia quod^y cogitavit sciens hoc per- tulit nesciens. Sed pensandum est, ipsa cogitatio utrum^z suggestione an^a delectatione vel^b, quod maius^c est^d, peccati consensu acciderit^e. Tribus enim^f modis impletur
 5 omne peccatum, videlicet suggestione, delectatione, consensu. Suggestio quippe fit^g per diabolum, delectatio per carnem, consensus per spiritum, quia et^h primam culpam serpens suggessit, Eva velut caro delectataⁱ est, Adam vero velut^k spiritus consensit. Et necessaria^l est^m magna discretioⁿ, ut^o inter suggestionem atque^p delectationem, inter^q delectationem et^r consensum iudex sui animus praesideat^s. Cum enim malignus
 10 spiritus peccatum^t suggerit^u in mente, si nulla peccati delectatio sequatur, peccatum omni modo perpetratum non est; cum vero delectari caro coeperit^v, tunc peccatum incipit nasci; si autem etiam^w ex deliberatione consentit^x, tunc peccatum cognoscitur perfici. In suggestione igitur peccati initium^y est^z, in delectatione fit^a nutrimentum, in consensu perfectio. Et saepe contingit^b, ut hoc^c quod malignus spiritus seminat
 15 in cogitatione, caro in delectationem trahat nec tamen anima eidem delectationi consentiat. Et cum caro delectare sine anima^d nequeat, ipse tamen animus carnis voluptatibus^e reluctans in delectatione carnali aliquo modo^f ligatur^g invitus, ut ei ex ratione contradicat, ne^h consentiat, et tamen delectatione ligatus sit, sed ligatum se vehementer ingemiscat. Unde et ille caelestis exercitusⁱ praecipuus miles gemebat dicens: 'Video Rom. 7, 23.
 20 aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae et captivum me ducentem in lege peccati, quae est in membris meis'. Si autem captivus erat, minime pugnabat; sed et^k pugnabat^l, quapropter et captivus erat^m et pugnabat igitur legiⁿ mentis, cui lex, quae in membris est^o, repugnabat. Si^p autem pugnabat^q, captivus non erat. Ecce itaque^r homo est^s, ut ita dixerim^t, captivus et liber: liber ex iustitia, quam
 25 diligit^u, captivus ex delectatione, quam portat^v invitus^w.

XI, 57.

Gregorius I. papa Petro, episcopo Hydruntino, ecclesiae Brundisinae visitatori, praecipit, ut de corpore S. Leucii in ecclesia Brundisina collocato sanctuaria denuo concedat Oportuno, abbati S. Leucii in quinto Romanae urbis miliario siti, quia, quae ante habuerit, furto ablata sint.
 601, Iul.

30 Codd. R: Indictio I—IV. cap. 206; q: cap. 205.

Edd. M: Lib. VI. ep. 62; G: Lib. IX. ep. 73. — Iaffé Reg. 1849 (1428).

^t) vigilantem T. ^u) etenim hic add. A, om. postea videt enim. ^v) unde etiam F. ^w) ex A.
^x) illa om. A. ^y) per quod F. ^z) in add. A. F. T. ^a) an in A. F; aut in T. ^b) an T; sive F.
^c) malum L. ^d) in add. A. F. T. ^e) ita B; accedit L; ceciderit A. F. T. ^f) etenim A. ^g) est
 25 quod fit T; est (om. quippe) F. ^h) cum (pro et) F. T. ⁱ) delecta F. ^k) quasi A. ^l) necessarium T. ^m) et est necessaria A. ⁿ) discretione T. ^o) ut om. A. F. T. ^p) et A. T. ^q) delectationem inter om. F. ^r) atque F. T. ^s) iudicem sui presidere animum A. F. T. ^t) peccata A. ^u) qui add., sed post. del. L. ^v) ex ceteri corr. in marg. ceperit L. ^w) add. assensionem (prima s in ras.) A, ad consensionem F. T. ^x) descendit F; descendit T. ^y) ita B. F. T; semen L. A. ^z) est om. L.
 40 ^a) fit om. F. T. ^b) contigit L. F. ^c) hoc om. A. ^d) animo T — sine a. del. F. T. ^e) voluntatibus L. ^f) suprascr. vel aliquando A. ^g) in marg.: vel labatur L. ^h) nec A. F. T. ⁱ) egregius J.
^k) si autem (pro sed et) F. ^l) captivus non erat add. F. ^m) et captivus non erat add. F. T. ⁿ) ita B. F et ex lege corr. A; lege T; legem, sed in lege corr. L. ^o) erat A. ^p) si aut. pugn. om. L. ^q) repugnabat A. ^r) ita F. ^s) est homo A. T. ^t) et add. F. T. ^u) delet L — vobis hic
 45 add. A. ^v) perfert A. ^w) in fine add.: expl amen L; Expliciunt interrogationes Agustini et exposi[c]iones Gregorii F.

XI, 57. Cf. de temporis notis N. A. III p. 622 s. — De Petro cf. ep. VI, 21 n.

GREGORIUS PETRO EPISCOPO YDRONTINO.

Oportunus abbas monasterii sancti Leucii^{a1}, quod in quinto Romanae urbis mili-
 ario situm est, sanctuaria eiusdem martyris, quae de ecclesia nomini^b ipsius dicata, ut
 astruit^c, furto^d ablata sunt, sibi denuo postulat debere concedi, ut in loco eodem recon-
 dantur. Et ideo, frater carissime, quia eiusdem beatissimi martyris corpus in Brin-
 disii^e ecclesia^f, cui visitationis impendis officium, esse dinoscitur, praefati viri desideriis
 ex nostra^g praeceptione convenit^h oboedire, ut inⁱ devotione quam postulat sortiatur
 effectum^{k2}.

MENSE AUGUSTO INDICTIOE III.

XI, 58.

Gregorius I. papa Bonifatio, defensori Corsicae, praecipit, ut clerum populumque 10
Aleriensis et Adiacensis civitatum ad eligendos episcopos adhortetur neu clericos com-
pelli apud laicos sinat. 601, Aug.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 207; q: cap. 206.

Edd. M: Lib. XI. ep. 77; G: Lib. IX. ep. 74. — Iaffé Reg. 1850 (1429).

GREGORIUS BONIFATIO DEFENSORI CORSICA. 15

Experientia tua non sine culpa est, quod Aleria¹ atque Aiadium^a civitates
 Corsicae diu sine episcopis esse cognoscens clerum et populum earum ad^b eligendum
 sibi sacerdotem distulerit commonere. Quae quoniam sine proprio amplius non debent
 esse rectore, praesenti auctoritate suscepta^c clerum et populum singularum civitatum
 hortari festina, ut inter se dissentire non debeant, sed uno sibi consensu unaquaeque 20
 civitas consecrandum eligant sacerdotem; et facto decreto ad nos is qui fuerit electus
 adveniat². Si autem in uno consentire noluerint, sed in duorum se electione dividerint^d,
 similiter decretis^e ad nos ex more factis adveniant^f, ut requirentes de vita, actu ac
 moribus eorum is qui visus fuerit ordinetur.

Quia vero^g multi illic pauperes opprimi ac pati praeiudicium perhibentur^h, expe- 25
 rientia tua sollicitudinem gerat et gravari eos contra iustitiam non permittat, sed itaⁱ
 studeat, ut nec^k agentes contra rationem impediri nec hi contra quos agitur iniuste
 valeant dispendium sustinere.

XI, 57 in titulo: Ydrantino q. q. a) Leutii R2; Laurentii R1. b) nominis R1. q1. c) astrui q1.*
d) Fusto q3. e) ita R2. q1. q; Brindisi R1; Brundisii q3. f) ecclē R1. q1. g) nrq R1. q1 — te* 30
add. Diurn. h) convenire R1. i) in om. q1. k) effectu q1 — ut devotionis suae in consecratione
quam postulat potiat effectum Diurn. 12. 14 — sortiatur effectum Diurn. 25.

Mense cet. om. q, sed post titul. seq. ep. add. ind. III q*1. 4, m ind. III q1. q*2. 3. — martio (pro*
augusto) Vat. D (ed. M.).

*XI, 58 in titulo: Bonifacio q*2. 3; Bonifacio R*1 — Corsicae q. q*1. 4; de Corsica R*1. a) aque* 35
aia (seq. spatium 6 fere litter.) R1; a. Adiacium q1. b) ad om. R1. c) insuscepta R1. d) divi-
serit q1. e) ex decretis corr. directis R1. f) aveniant q3. g) vero om. R1. h) perhibetur R1.
*i) ista q1. k) nec om. q*1.*

1) Monasterium S. Lucii ubinam fuerit, ignoro. 2) Ultima verba huius ep. secundum Diurni
f. 12. 14 scripta sunt. 40

XI, 58. De Bonifatio cf. ep. V, 6 p. 287 n. 2 no. 2. 1) Ep. VIII, 1 ultima est ex eis, quas
noster Petro ep. Aleriensi misit. 2) Similia verba in omnibus de visitatione praeceptis occurrunt: cf. ep. II, 25.

Praeterea pervenit ad nos, quod quidam clericorum te illic posito a laicis teneantur. Quod si ita est, tuae hoc¹ culpa^m noveris^m reputari, quia hoc fieri, si homo esses^u, non habuit^o. Et ideo de cetero sollicitudinem te habere necesse est, et hoc fieri non permittas: sed si quis contra clericum^p causam habuerit, episcopum ipsius adeat³. Qui si forte suspectus fuerit, executor^a vel ab ipso, aut si^r et hoc actor refugerit^s, a tua est experientia deputandus, qui partes^t sibi mutuo consensu^u iudices compellat eligere. A quibus quicquid fuerit definitum, ita vel tua vel episcopi sollicitudine servata lege^v modis omnibus compleatur, ut non sit, unde se possint litigiis^w fatigare.

XI, 59.

Gregorius I. papa Barbaram et Antoninam bene sperare iubet Romamque venturas esse gaudet; earum res et Iohanni, episcopo (Syracusano), et Romano defensori commendatas nuntiat. De racanis duabus addit ab iis sibi muneri missis. 601, Aug.

Codd. R: Indictio I—IV. cap. 208; q: cap. 207.

Edd. M: Lib. XI. ep. 78; G: Lib. IX. ep. 75. — Iaffé Reg. 1851 (1430).

GREGORIUS BARBARAE ET ANTONINAE.

Susceptis epistolis vestris omni modo cognita vestra sospitate laetatus sum atque omnipotentem Dominum deprecor, qui^a vos et a malignis spiritibus in cogitatione et a perversis hominibus atque ab omni contrarietate sua protectione custodiat sicque vos cum timoris sui gratia dignis coniunctionibus ordinet, ut omnes nos in vestra ordinatione laetificet. Vos autem, dulcissimae filiae, in eius adiutorio spem vestram ponite et sub umbra defensionis illius semper et orando et bene agendo malorum hominum insidias declinate. Quaecumque enim humana solacia vel adversitates fuerint, nullae sunt, nisi aut^b eius gratia protegat aut eius offensa^c perturbet^d. In nullo^e ergo hominum spem ponatis, totam mentem^f in fiducia Dei omnipotentis astringite. Nobis ergo^g dormientibus ille vos proteget, de quo scriptum est: 'Ecce non dormitavit neque dormiet^h, qui Pa. 120, 4. custodit Israel'.

Quod autem ad beati Petri apostolorum principis limina festinare vos dicitis, opto nimis¹ et aestuanti desiderio exspecto, ut dignis meritisⁱ iunctas in eius vos ecclesia videam, quatenus et vos de me solamen aliquantulum et ego de vestri^k praesentia non parvam laetitiam adquiram. Viro autem reverentissimo fratri meo Iohanni episcopo² et Romano defensori³ causas vestras studui commendare, ut quae^l coeperunt debeant Deo auctore perficere.

¹) hoc tuq R1. ^m) nequiverit q*: nequiverit non q3. ⁿ) esse q*1. ^o) debuit vet. edd. ^p) ex clericorum (ita q1) corr. clericos R1. ^q) ex eo utor q*, q3, sed utor erad. q*2. ^r) si om. q3. ^s) auctor refug. R1; auctore fugerit q*1. ^t) parce R1; parte q1. ^u) concessu q3. ^v) lege om. R1. ^w) ex ligiis corr. q1; langiis q*1.

XI, 59 in titulo: Antoniq R*1. ^a) ut q3. ^b) aut om. R1. ^c) offensa (ex offensas corr.) eius R1. ^d) perturbet q1. ^e) illo R1. ^f) tota mente R1. q*. ^g) enim R1. ^h) dormitat q*1; obdormiet q1. ⁱ) maritis coni. Mommsen. ^k) vestra q3. ^l) atque (pro ut quae) R1.

3) Cf. ep. VI, 11 n. 3.

XI, 59. De Barbara et Antonina, filiabus Venantii patricii, cf. ep. IX, 232 n. 4. XI, 23. 25
1) Cf. ep. XI, 25 (n. 3). 2) Scil. ep. XI, 25. 3) Haec ep. deperdita est. De Romano, rectore patrim. Syracusani, cf. ep. II, 38 n. 1. IX, 28 ss.

Exenium^m autem vestrum duas racanas, quas de labore vestro esse mandastisⁿ, libenter accepi. Sed tamen cognoscite, quia non mihi mandatum credidi. Nam vos de labore alieno^o laudem quaeritis, quia fortasse adhuc ad fusum manum numquam^p misistis. Nec tamen me res^q ista contristat, quia opto, ut^r sanctam^s scripturam legere ametis^t, ut, quamdiu vos omnipotens Deus viris coniunxerit, sciatis, et qualiter vivere et domum vestram quo modo disponere debeatis^u.

^m) exenim *q 1.* ⁿ) mandatis *q 1.* ^o) labore *urō* alieno (*in alienam corr.*) *R 1.* ^p) manum quam *R 1.* ^q) mores *q* 1.* ^r) ut *om. R 1.* ^s) sacram *q*.* ^t) amentis *R 1.* ^u) explic. eplae in d. IIII *add. R* 1.*

MENSE SEPTEMBRI INDICTIONE V.

XII. 1.

Gregorius I. papa Dominicum, episcopum Carthaginensem, ex morbo convaluisse gaudet. De reliquiis beati Agilei missis gratias agit. 601. Sept.

Codd. R: Indictio I—V. cap. 202; q: cap. 205.

Edd. M: Lib. XII. ep. 1; G. Lib. X. ep. 1. — Iaffé Reg. 1852 (1431).

GREGORIUS DOMINICO EPISCOPO CARTHAGINENSI.

Quam copiosa^a cordis vestri sit caritas, lingua interprete demonstratis, dum sic eius suavitate epistolarum vestrarum verba conditis, ut dulce et iucundum^b sit omne quod scribitis. Unde^c fit, ut fraternitatem vestram, quam corpore non possumus, dilectionis brachiis amplectamur^d. Nam quod animis concordibus^e longitudo negat itineris, praestat officium caritatis: et quoniam, sicut amantissimorum fratrum sanitate reficimur^f, ita aegritudine contristamur^g, omnipotenti Deo gratias agimus, qui maestitiam nostram nuntio solatus^h est prosperorum, quiaⁱ audientes vos infirmitatem gravissimam incurrisse, priusquam scripta vestra^k susceperimus^l, maiori tristitia tenebamur^m. Sed quia, quando de periculo mortis eripimurⁿ, ad quid, frater carissime^o, reservemur^p, incertum est, indutiarum^q tempus ad utilitatem animae convertamus^r et posituri venturo^s iudicii rationes causam nostram^t apud eum lacrimis et^u operibus muniamus^v, ut securitatem de his quae gessimus accipere mereamur. Nam et in causis saecularibus ad hoc frequenter benignus concedit iudex indutias, ut qui ante paratus non fuerat postmodum paratus ad iudicium veniat. Et quale est, si quod in terrenis^w negotiis custodimus pro salute animae neglegamus^x? Et ideo quia iuxta^y Iohannis apostoli vocem^z nullus sine peccato est, cogitationum inlecebras, linguae incontinentiam, delictorum opera^{aa} ad memoriam revocemus^{ab} et, dum licet, magno pulsatu^{ac} iniquitatum nostrarum maculas^{ad} deleamus^{ae}, ut iustus et pius redemptor noster non iuxta^{af} merita nostra vindictam exerceat, sed secundum^{ag} misericordiam suam flectatur^{ah} ad veniam. Et quia officium nostrum solum sua flere non sufficit, nisi et de alienis sollicitudinem gesserit, curam in commissi^{ai} gregis custodia studiosius impendamus et suadendo, hortando, terrendo,

Mense oct. ante haec add. incipit liber eiusdem S. G. pp. urbis romę ind. V R^a 1. — *sep. abbr. q 1. sept. R. q^a.*

XII, 1 in textu: Carthaginensem R1: Carthagineus R2: Carthagineus q^a. a copiosa q1. b iucundum R1: iocundum corr. c ut de q1. d amplectamur R1. q1. e et cordibus q3. f reficimus q1. g contristatur R1 h solatus q^a 1. q3: soluta R1. i qui q3 k scriptura v^{ra} R1: scripturam vestram q3. l susceperimus R2. m maiorem tristitiam tenebamus q1. n eripiamur q3. o v^{rs} kmī R1. p reservemus q1: servemus R1. q indutiarum R2. r ex cor vertamur corr. q^a 1. s) eventuro R1. t v^{rs} q1. u, et bis q1. v muniamur q3. w) ternis q3. x in ista R1. y delictorum operum R1. z revocamus R1. aa maculamur q1. ab debeamus q^a 1. ac iuxta et q1. ad secum q1. ae flectamur q^a 1. af commissis q1.

XII, 1 una, ut videtur, cum seq. epistula transmissa. — De Dominico cf. ep. II. 52 n. 1) Cf. 1. Loh. 1, 2 ss. 2) Gassman. comp. Matth. 7, 7 et Luc. 11, 9.

praedicando^g, in^h quantum superna clementia vires donat, officium implere opere festinemus, ut desideratum creatore nostro largiente praemium expectemus. Sed quia bonorumⁱ aliquid operari sine divino auxilio non valemus, iunctis omnipotentem Deum, dilectissime frater, precibus exoremus, ut in mandatorum suorum viam cum^k commisso grege gratia sua duce nos dirigat atque ipse nobis et intellegere et agere quae sibi placita sunt concedat, qui misericordiae suae dono nomen nos voluit habere pastorum.

Praeterea ex transmissione^l vestrae sanctitatis beati Agilegi martyris³ benedictionem ea caritate qua nobis est a vobisⁿ transmissa percepimusⁿ.

XII, 2.

Gregorius I. papa Savinellae, Columbae, Gallae beneficentiam „a paribus“ laudat iisque per Hilarum chartularium, latorem praesentium, mittit clavem a corpore beati Petri. 10
601, Sept.

Codd. R: Indictio I—V. cap. 210; q: cap. 209.

Edd. M: Lib. XII. ep. 7; G: Lib. X. ep. 7. — Iaffé Reg. 1853 (1437).

GREGORIUS SAVINELLAE, COLUMBAE ET GALLAE A PARIBUS.

Satis me, gloriosa filia, operationis tuae audita bona laetificant, quod illa agere 15
perhiberis, per quae^a, dum egentibus^b misericorditer subvenis, ipsa misericordiam consequaris et alios temporaliter nutriendo bonis in aeternum caelestibus^c satieris. Et ideo quia fidelis est cui credis, segura commenda ea quae tribuit^d, ut in die tribulationis recipias quod^e impendis. Ait namque egregius praedicator: 'Scio, cui credidi, et certus sum, quia potens est depositum meum servare in illum diem'. Ecce, gloriosa 20
filia, quanta sit bonorum operum certitudo, considera, et larga sit semper^f manus in opere, ut fiat vobis quod scriptum est: 'Absconde elemosinam in sinu pauperis, et haec pro te exorabit'^g. Quisquis igitur copiosum in caelis fructum habere desiderat, seminare, dum tempus est, non omittat, ut manipulos in die messis^h cum laetitia colligat. 25
Nam 'qui seminant in lacrimis, in gaudio metent'. Sed qualis messis ex huius modi semente futura sit, dicatⁱ apostolus: 'Qui seminat in carne sua, de carne et metet corruptionem; qui autem seminat in spiritu, de spiritu et^k metet vitam aeternam'. Ne vero inopia nos^l egestatis inveniatur, hanc nobis messem satione multiplici praeparemus et, quanto uberius satiari^m cupimus, tanto ei a quo totum accepimus largiusⁿ con-
feramus. Nam ipse de se Dominus dicitⁿ: 'Esurivi enim, et dedistis mihi manducare; 30
sitivi, et dedistis^o mihi bibere; hospes fui, et collegistis me; nudus^p, et operuistis me' et cetera, atque in conclusione subiungitur: 'Amen dico vobis, quamdiu fecistis uni ex his^q fratribus meis minimis, mihi fecistis'. Hoc ergo studiosius agite et^r haec agentes in terra vobis retribui nihil quaeratis, quia superna desiderantibus temporalia

^g) praeiudicando q 3. ^h) in om. q 3. ⁱ) boni, ut videtur, q* 2. 3. ^k) via (om. cum) q* 1; 35
via cum q* 2. 3. ^l) transmissione q 1. ^m) a vobis om. R 1. ⁿ) percipimus q* 1.

XII, 2 in titulo: Columbiæ R 1; Col. et cet. om. R* 1 — Calle q* 4 — a paribus R; paribus (om. a) cet.
^a) quem R 1. q 1. q* 1. ^b) ex agentibus corr. R 1. ^c) celestis q* 1. ^d) ita R 1. q. q* 1; tribuis cet.
^e) quo q 1. ^f) semper om. q. q*. ^g) exoravit R 1. q* 1; exorabat q 1. ^h) mensis q* 1. ⁱ) dicit q 3.
^k) et om. q* 1. q 3. ^l) nos inopia q 3. ^m) verba satiari usque largius om. q* 1. ⁿ) ait, ut videtur, q 3. 40
^o) dedisti R 1. ^p) fui add. q*. ^q) his om. q 3. ^r) ut R 1.

3) De hoc sancto eiusque veneratione cf. A. SS. die 15. Oct. (t. VII¹ p. 7 ss.).

XII, 2 eadem, ut videtur, nari cum ep. praeced. et seq. in Africam transmissa, quamquam hanc Hilarus, sequentem Donatideum transtulit. — De personis, ad quas haec ep. data est, nihil scimus.

nulla sunt. Sed ibi desideria vestra figite, ubi, quicquid retribuitur, finem non suscipit^a. Bonum ergo facientes non deficiatis, ut illic vobis thesauros thesaurizare possitis, ubi neque aerugo neque^t tinea demolitur et ubi fures non effodiunt nec furantur¹.

Praeterea gloriam vestram paterno salutantes affectu indicamus per latorem
 5 praesentium Hilarum cartularium nostrum² clavem nos aⁿ sacratissimo corpore beati^v
 Petri apostolorum principis transmisisse^w, in qua de catenis quoque ipsius benedictio
 continetur³. Quae collo vestro suspensa, hoc vobis eo intercedente gratia absolutionis
 fiat, quod illi fuit causa martyrii. Omnipotens Deus in suo vos timore custodiat atque
 sic cor vestrum ad bonam semper operationem accendat, ut et hic vobis suam gratiam
 10 tribuat et ad gaudia vos postmodum aeterna perducatur.

XII, 3.

Gregorius I. papa Columbo, episcopo Numidiaae, mandat, ut primate concilii adhibito iudicet inter Victorem episcopum et Donatdeum, latorem praesentium, qui diaconatu se iniuste exutum queratur, et Victorem, si iniuste iudicaverit, puniat. 601, Sept.

Codd. R: Indictio I—V. cap. 211; q: cap. 210.

15 *Edd. M: Lib. XII. ep. 8; G: Lib. X. ep. 8. — Iaffé Reg. 1854 (1438).*

GREGORIUS COLUMBO EPISCOPO NUMIDIAS.

Quam gravis et auditu ipso intolerabilis Donatdeum^{a1} latoris praesentium, qui se^b
 asserit fuisse diaconem, sit querella, data ab eo petitio, quae tenetur in subditis,
 fraternitati^c vestrae faciet^d manifestum. Sed quia pervenit ad nos, quod pro corporali
 20 fuisset^e depositus, dilectio vestra subtili hoc inquisitione^f perquirat, et, si ita est, in
 paenitentia retrudendus est^g, ut commissi flagitii^h vinculumⁱ lacrimis possit absolvere².
 Si vero insons ab huius modi perpetratoe claruerit, una cum primate^k concilii¹³ vel
 aliis fratribus coepiscopisque nostris omnia quae petitio eius continet diligenti a vobis
 examinatione quaerenda sunt. Et si querella eius veritate fulcitur, et in episcopo
 25 ipsius Victore⁴, qui contra Deum et sacerdotale propositum^m tantum committere nefasⁿ
 non metuit, canonici^o vigoris ita districtio teneatur, ut ex definitione^p vestra, quam sit
 iniquum quod fecit, intellegat et hic suo ordini reformetur^q, quia satis perversum et
 contra ecclesiasticam probatur^r esse censuram, ut frustra pro^s quorundam voluntatibus
 quis privetur, quem sua culpa vel facinus ab officiis^t quo fungitur gradu non deicit.

30 ^a) sufficit R1; suscepit q*1. ^t) nec q3. ⁿ) ad q1. ^v) beati om. R1. ^w) transmisit q1.

XII, 3 in titulo: Numidiaae q*3. ^a) ita R1. q1; donat et ras. R2; Donadeum q*1. q3; Donatdei,
 ut videtur, q*2.3. ^b) se om. q*1. ^c) fraternitate R1; fraternitatis q1. ^d) faciat q1. ^e) hic
 add. peccato R2 et supra lin. flagitio q3. ^f) inpositione q1. q*1.2. ^g) restruendus est q1; retrudatur,
 ut videtur, R2. ^h) ex flagitia corr. R2; est add. R1. ⁱ) (vinculum om.) sum m. post. in suam
 35 corr. R2. ^k) primitate R2. ¹) concilii q*1. ^m) sacerdotalem prop. q*1; sacerdotalem preposi-
 tum q1. ⁿ) fas q1. ^o) canonici R1. q1. ^p) difinitione R1. q1. ^q) formetur q*1. ^r) pro-
 bantur R1. ^s) pro om. R1. ^t) officiis R. q1. q*1; officii cet.

1) Cf. Matth. 6, 19. 2) De Hilaro cf. ep. I, 73 n. 2. 3) Cf. ep. I, 25 n. 5.

XII, 3 una, ut videtur, cum ep. praeced., sed per alium latorem transmissa. — De Columbo cf.
 40 ep. II, 46 n. 1) De huius modi nominibus cf. ep. VII, 82 n. 1. 2) De lapsis cf. ep. V, 6 n. 2. V, 18 n. 1.
 IX, 147 p. 146 n. 1. 3) De primatibus cf. ep. I, 72 n. 2. V, 3 n. 3. 4) Idem, ut videtur, secundum
 ep. XII, 8 (quam cf.) primatus locum in Numidia tenuit mense Martio huius quintae indictionis.

MENSE OCTOBRI INDICTIONE V.
MENSE NOVEMBRI INDICTIONE V.

XII, 4.

Gregorius I. papa Passivo, episcopo (Firmano), scribit, concupiscere se, ut tandem ecclesiae Aprutinae sacerdos praeficiatur. Quapropter Oportunum moneri iubet, ut vel monachus vel subdiaconus fiat, postea episcopus creandus. 601, Oct. Nov. 5

Codd. R: Indictio I—V. cap. 212; q: cap. 211.

Edd. M: Lib. XII. ep. 12; G: Lib. X. ep. 13. — Iaffé Reg. 1855 (1443).

GREGORIUS PASSIVO EPISCOPO.

Bene novit fraternitas vestra, quam longo sit tempore Aprutium^a pastoralis curae^b sollicitudine destitutum¹. Ubi diu quaesivimus, quis^c ordinari debuisset^d, et nequaquam potuimus invenire. Sed quia Oportunus^e mihi in moribus suis, in psalmodiae studio, in amore orationis valde laudatus^f religiosam vitam omni modo agere dicitur, hunc volumus, ut fraternitas vestra ad se faciat venire et de anima sua ammoneat, quatenus in bonis^g studiis crescat. Et si nulla ei crimina quae per legis sacrae regulam morte multata^h sunt obviant, tonsorandusⁱ est, ut vel monachus vel a vobis subdiaconus fiat et post aliquantum temporis, si Deo tum^k placuerit, ipse ad pastorem curam debeat promoveri. Si qua vero gravia^l obviant, multo magis ammonendus est, ut saeculum relinquat, ut haec perfectius^m defeat. Peto autem, ut pro me orare debeasⁿ, quia cum tribulationibus cordis fatigor nimis doloribus corporis. 15

XII, 5.

Gregorius I. papa Oportunum Aprutinum ex obiurgatione, quam ante in eum intulerat, adhuc maerentem consolatur atque, ut in corporis castimoniam precesque incumbat, hortatur. 601, Oct. Nov. 20

Codd. R: Indictio I—V. cap. 213; q: cap. 212.

Edd. M: Lib. X. ep. 68; G: Lib. X. ep. 14. — Iaffé Reg. 1856 (1444).

GREGORIUS OPORTUNO DE APRUTIO.

Pervenit ad me, quia ex eo tempore, quo^a dilectionem tuam verbis asperis^b propter quaedam, quae mihi iure displicuerant^c, contristavi, magna tibi sit^d oborta^e tristitia 25

Mense cet.: ita q. q*, qui oct et nov abbr.; m. octb ind. V, om. cet. R; mense novembrio indictione quinta om. cet. R* 1.

XII, 4 in titulo: Passivo q* — add. Firmano, ut videtur, q 3. a) Aprudentium q* 2.3; Abrutium 30 Vat. A (ed. M.). b) ita scr.; causae codd. c) ita R; om. hoc verb. q 1; qui q*. q 3. d) ordinare debuisse q 1. e) ita R; Inportunū q 1; Inportunus q* 1; Importunus q* 2.3. f) laudatur R 1. g) boni q 1. h) multa R 1. i) ita R 1; tunc orandus q 1; tunc hortandus q*. q 3. k) ita con. Mommsen, dumtaxat Er.; deo dictum R 1. q*. q 3; dñi dictum q 1; deo dutactum R 2. l) grandia, suprascr. vel gravia q 3. m) h' perfectus q* 1. n) ex debeatis corr. R 2. 35

XII, 5 in titulo: de Abrutio q*. q 1. Vat. A. E (ed. M.); de Abrucio R* 1; episcopo de Abrutio Vat. B; O. abbati (om. cet.) Vat. D (ed. M.). a) quod q 3. b) asperis q 1. c) displicuerat R 1. q 1. q* 1. d) sit tibi q 3. e) aborta R 1; abhorta q 1.

XII, 4. De Passivo, ep. Firmano, cf. ep. IX, 51 n. 1. 1) De castro Aprutio cf. ep. IX, 71 (n. 2), ex qua elucet iam ind. II mens. Nov.-Dec. sedem Aprutinam vacasse, et ep. seq. 2) Cf. ep. seq. 40

XII, 5. Cf. ep. praeced.

atque continuus animi^f maeror. Unde te, dilectissime fili, volo cognoscere, quia illa^g ego^h verba non asperitate cordis, sed amore tuaeⁱ animae sum locutus. Tu itaque ad omnipotentem Deum tota mente convertere; quam nihil sit fugitiva^k praesens vita considera: aeterna praemia lucrari festina: in quantum virtus sufficit, castiga carnem, quae, quando^l in voluptatibus^m vixit, animam castigavit. Benignitatem tuam proximisⁿ exhibe^o; psalmodiae et lacrimis horas^p vitae frequentius impende; inlata mala a proximis aequanimit^r tolera. Si contra veritatem iniuriam pertuleris, lucrum puta, ut haec agens^r per temporalia, quae despiciendo^s pateris, ad caelestia^t regna pertingas. Omnipotens autem Deus^u cor et corpus tuum^v caelestis^v gratiae salute perfundat, ut^w de eius spiritu^x et recta interius sentire et recta exterius sufficiat agere.

MENSE IANUARIO INDICTIO V.

XII, 6.

Gregorius I. papa Iohanni, subdiacono Ravennae, mandat, ut Claudii quondam abbatis monasterio Maurum cellerarium a Mariniano episcopo constituendum curet, non Constantium a monachis expetitur. Quae scripta Claudius abbas Gregorii nomine, ut ipse ea apto tempore emendat, dictaverit de Proverbiis, de Canticis canticorum, de Prophetis, de libris Regum, de Heptateucho, cum sensus valde permutatus sit, transmittere sibi iubet. De reditu eius cogitare differt. Marinianum episcopum moneat, ne suus in Iob commentarius ad vigilias publice legatur. Addit de regula pastoralis sua per Anatolium diaconum imperatori tradita et per Anastasium, episcopum Antiochenum, Graece reddita; de Albino et de formurum cura Augusto v. c. per praefectum committenda.

602, Ian.

Codd. R: Indictio I—V. cap. 214; q: cap. 213.

Edd. M: Lib. XII. ep. 24; G: Lib. X. ep. 22. — Iaffé Reg. 1857 (1452).

GREGORIUS IOHANNI SUBDIACONO RAVENNAE.

Venientes monachi monasterii quondam^a abbatis^b Claudii^l petiverunt sibi Constantium^c monachum abbatem debere constitui. Quos valde ego in sua petitione detestatus sum, quia mihi terrenae mentis esse omni modo apparuerunt, qui terrenum nimis^d hominem abbatem habere quaesiverunt. Cognovi enim, quod isdem Constantius^e peculiaritati^f studeat: quae res maxime testatur eum cor monachi non habere. Ac deinde cognovi, quia ad monasterium, quod in Piceni provincia situm est, solus pergere sine aliquo fratrum suorum praesumpsit; ex qua eius actione cognoscimus, quia qui sine teste ambulat recte non vivat: aut quo modo aliis regulam teneat, quam sibimet-ipsi^g nescit tenere^h?

^f) animę q 3. ^g) illic q* 1. ^h) ergo q 1. ⁱ) tuę bis q 1. ^k) fugitiva om. q 3. ^l) qdondo R 1; quamdiu, ut videtur, R 2. ^m) ita R 2. q 1; voluntatibus R 1. q*, q 3. ⁿ) proximos q* 1. ^o) adhibe q 3. ^p) curas R 1. ^q) equanimit q 1. ^r) ages q 1; agas R 1. ^s) despiciendo q* 1. ^t) verba caelestia usque tuum om. q* 1. ^u) et add. q. ^v) celesti R 1. q 1. ^w) et q 1. ^x) sps q 1. q* 1.

XII, 6 in titulo: Ravennati R 1. R* 1; Ravennatis R 2; Ravān q 1; Raveñ q* 1. 4; Ravennae q* 2. 3. q 3. ^a) quod R 1. ^b) abbati R 1. ^c) Constantinum R 2. q 3. ^d) nimis om. q 3. ^e) Constantinus q 3. ^f) ex peculiaritate corr. q 1; peculiaritatis R 1. q* 1. ^g) ipse R 2.

XII, 6. De Iohanne cf. ep. XI, 16 n. 1) De Claudio, abbate mon. SS. Iohannis et Stephani in Classitana civitate cf. ep. II, 45 p. 146 n. 2; ultimo in ep. IX, 179 commemoratur. — De abbatis electione cf. ep. VIII, 17. 2) Cf. Reg. S. Bened. c. 33 et S. Basilii c. 29.

Ab hoc igitur recedentes cellarium^h quendam nomine Maurum petiverunt, cuius vitae atque industriae multaⁱ testificantur, quia et^k quondam^l abbas Claudius eum quibusdam laudabat. Tua itaque experientia sollicite requirat et, si eius vita ad locum regiminis digna est, a reverentissimo fratre et coepiscopo nostro^m Marinianoⁿ hunc abbatem ordinari faciat³. Si^o vero est, quod ei omnino obviet, et^p ex sua congregatione invenire aptum minime possunt^q, ipsi sibi aliunde eligant, et is quem elegerint^r fiat. Hoc autem praedicto fratri et coepiscopo meo omnino dicere stude, ut peculiaritatem a quattuor aut quinque monachis, in quibus corrigi hactenus minime potuit, studiosissime compescat et hoc ipsum monasterium a tali peste mundare^s festinet, quia, si illic peculiaritas^t a monachis habetur, neque concordia neque caritas^u in congregatione eadem poterit permanere. Quid est autem habitus monachi, nisi despectus^v mundi? Quo modo ergo mundum despiciunt^w, qui in monasterio positi aurum quaerunt? Ita igitur tua experientia faciat, ut^x neque loci ordinatio differatur neque ad nos ulterius hac de re querella perveniat.

Praeterea quia^x isdem carissimus quondam^y filius meus Claudius aliqua me loquente^z de proverbiiis, de canticis canticorum, de prophetis^a, de libris quoque regum et de eptatico^b audierat⁴, quae ego scripto tradere prae infirmitate non potui, ipse ea^c suo sensu dictavit, ne oblivione deperirent, ut apto tempore haec eadem^d mihi inferret et emendatius dictarentur. Quae cum mihi legisset^e, inveni dictorum meorum^f sensum valde inutilius fuisse permutatum. Unde necesse est, ut tua experientia omni excusatione atque mora cessante ad eius monasterium^g accedat, convenire fratres faciat et^h sub omni veritate, quantascumqueⁱ de diversis scripturae^k cartulas detulit, ad medium deducant^l, quas tu suscipe et mihi celerrime trans mitte.

De tuo autem reditu, quia molestiam te^m valdeⁿ incurrisse cognovimus, Deo propitio in subsequenti^o cogitamus.

Illud autem quod ad me^p quorundam relatione perlatum est, quia reverentissimus frater et coepiscopus meus Marinianus^q legi commenta beati Iob^s publice ad vigilias^r faciat, non grate suscepi, quia non est illud opus popolare et rudibus auditoribus impedimentum magis quam pro vectum generat. Sed dic ei, ut commenta psalmorum legi ad vigilias faciat, quae mentes saecularium ad bonos mores praecipue informant. Neque enim volo, dum in hac carne sum^s, si qua dixisse me contigit, ea facile hominibus innotesci. Nam quia dilectissimae memoriae Anatolius^t diaconus⁶ quaerenti ac iubenti^u domno imperatori librum regulae pastoralis⁷ dedit, aegre suscepi; quem sanctissimus

^h) cellarium R1. q3. ⁱ) multi R1. ^k) et om. R2. ^l) quoddam R1. q1, sed corr. q1. ^m) nostro om. q3. ⁿ) Mariano R2; Mauriniano q*1. ^o) sin R1. ^p) om. hoc verb. R1; ut q1. ^q) in possunt corr. q1; possit q3. ^r) abbas add. q3. ^s) mundari q. q*. ^t) peculiaritatis q1. q*1, sed corr. q1. ^u) caritatis q*1. ^v) disp. q*1. ^w) ut om. R1. ^x) quia om. q*1. ^y) quod R1. ^z) aliquam eloquentem R1. ^a) prophetis q1. ^b) ita R1. q. q*2.3; eptatio q*1. ^c) autem R1. ^d) eandem q1. ^e) nichil egisset R1. ^f) eorum R1. ^g) monasterii R1. ^h) ut q1. ⁱ) quantas cum R1. ^k) scripturis, ut videtur, R2. q3. ^l) deducat R1; deducantur q1. ^m) molestia te q*. q1; molestante R1. ⁿ) valide q. ^o) subsequentis q1. ^p) adime q*1. ^q) Marianus R2. q*1. ^r) vigilia q1. ^s) sumus R2. q. q*1. ^t) Anatolius q*. q3. ^u) aconiubenti q1.

3) Nota papam quasi arbitrum de electione abbatis esse, quem episcopus Ravennas ordinaturus est.
4) Ex his scriptis expositiones in librum primum Regum et explanatio cantici canticorum ad nos pervenerunt. De quibus dubitatur, utrum vere Gregoriani opera an a Claudio abbate transformata an omnino falsa sint: cf. praefat. Maurin. in comm. in l. I Regum et Lau l. l. p. 319 ss. 5) De hoc opere cf. ep. V, 53a. Lau l. l. p. 311 ss. 6) De Anatolio, qui Constantinopoli apocrisiarius fuerat, cf. ep. VII, 27 p. 474 n. 6. 7) De hoc libro cf. ep. I, 24a n. Cf. praefationem Maurinorum in Regulam pastorem. Lau l. l. p. 315 s.

frater et coepiscopus meus Anastasius Antiochenus^v in graeca lingua transtulit; et^w, sicut mihi scriptum est, ei valde placuit, sed mihi valde^x displicuit, ut qui meliora habent in minimis occupentur.

In parte autem tertia beati Iob in eo versu in quo scriptum est: 'Scio, quod^{10b 19, 25.} redemptor meus vivat' suspicor, quia praedictus frater et coepiscopus meus Marinianus⁵ mendosum codicem habeat. Nam in scrinio⁸ nostro isdem locus aliter habetur, quam hunc in aliorum codicibus esse cognovi; atque ideo eundem locum relevavi feci, ut, sicut in scrinio nostro est, ita quoque hunc et saepe fatus² frater meus habeat. Quattuor enim verba sunt⁹, quae, si eidem loco defuerint, non modicum possunt^a lectori scrupulum^b generare. Haec omnia suptiliter et celeriter exequere; et si apud excellentissimum exarchum¹⁰ nihil potes^c, vel haec non videaris neglexisse quae potes.

De^d loco autem Albini^{e 11} quid dicam, de quo nobis aperte^f contra iustitiam respondetur^{d-g}? De quo tamen debes^h districtiusⁱ cogitare.

Praeterea ante aliquantum temporis experientiae tuae praeceperamus, ut apud¹³ eminentissimum filium nostrum praefectum ageret, quatenus cura formarum committi Augusto viro clarissimo^k debuisset¹¹², pro eo quod omnino sollicitus atque strenuus vir est; et ita hactenus distulisti, ut nobis nec, quid egeris, indicaris^m; et ideo apud eundem eminentissimum filium nostrum vel modo omniⁿ agere intentione festina, ut formae praedicto clarissimo viro per omnia committantur, quatenus sollicitudine sua²⁰ aliquid^o in eas valeat reparare. Nam sic despiciuntur^p atque negleguntur formae ipsae, ut, nisi maior sollicitudo fuerit, intra^q paucum tempus omnino depercant. Sicut ergo nosti, quam^r necessaria causa sit et generalitati^s utilis, sic^t studendum tibi est, ut praedicto, sicut diximus, viro pro sua sollicitudine modis omnibus committantur^u.

MENSE FEBRUARIO INDICTIO V.

XII, 7.

25 *Episcopus quidam haeresim abiurat atque in unitatem ecclesiae Romanae redit.*
602, Febr.

Codd. R: Indictio I—V. cap. 215; q: cap. 214.

Edd. M: Appendix X; G: Lib. X ep. 31.

^v) Anathiocenus q*1; Autiocenus R. q1. q*2.3. ^w) ut q*. ^x) valde om. R1. ^y) Marianus
30 R2. q*2.3. ^z) fastus q1. ^a) possent q3. ^b) scripulum R2. q1. ^c) potest R1. q3. ^d) verba
de usque respondetur om. q3. ^e) Albini q*2.3. ^f) aperite q*1. ^g) respondeatur R1. ^h) debes
tamen R1. ⁱ) districtus R2. ^k) v̄c R2. q. q*1; victori R1; hunc q*2.3. ^l) defuisset q1. q*1.
^m) ita R1. q1. q*1; indicares cet. ⁿ) ex inoda omnia corr. q1; m. omnino hoc R1. ^o) ita R1; aliquis
q. q*1; aliquatenus (pro a. in) cet. ^p) disp. q*. ^q) in R. ^r) quē R1; quē est q*1. ^s) gene-
35 ralitatis R1. q1. q*2.3; generalitatis q*1. ^t) sic om. q3. ^u) committatur q*.

Mense cet.: ind. V, om. cet. R*1.

8) *scrinium* = *bibliotheca*. 9) *Quae haec verba fuerint, non constat.* 10) *De Callinico agi videtur, non de Smaragdo (de quo cf. ep. XIII, 36). Fortasse de indutiis cum Langobardis faciendis hic cogitat noster aut de causa, quae sequentibus verbis indicatur.* 11) *De hoc nihil scimus.* 12) *Augustus*
40 *quidam etiam in ep. IX, 44 commemoratur. — In Notitia dign. Occ. IV sub dispositione praefecti urbis enumerantur comes formarum (cf. Cassiod. Var. VII, 6) et consularis aquarum; cf. sanct. pragm. pro pet. Vigili c. 25: consuetudines etiam et privilegia Romanae civitatis reparationi formarum concessa servari praecipimus. Cf. etiam C. I. L. XI¹ n°. 11. Nota secundum vitam Honorii iam papam formas urbis curare (cf. notam Duchesnii in libr. pont. et librum meum Untersuchungen etc. p. 149 s.).*

45 *XII, 7. Maurinorum coniecturam probo, qui contendunt hanc promissionem a Firmino ep. Istriae factam esse, quem ex ep. XII, 13 m. Martio scripta scimus ad fidem reversum esse. Equidem crediderim*
Res. Greg. II.

PROMISSIO QUAM SOLVI FECI.
IN NOMINE DOMINI IMPERATORE, CONSULE ET DIE ET INDICTIONE.

Quotiens cordis oculus nube erroris obductus supernae inlustrationis lumine fit serenus, magna cautela nitendum est, ne latenter auctor scismatis inruat et ab unitatis^a radice eos^b qui ad eam reversi fuerint telo iterum erroris abscidat. Et ideo postquam ego^c civitatis illius^d ille^e episcopus comperto divisionis laqueo quo tenebar^f diutina^g mecum deliberatione^h pertractans prona et spontanea voluntate ad unitatem sedis apostolicae divina gratia duce reversus sum, ne non pura mente, sedⁱ simulate reversus existimer^k, spondeo sub mei ordinis casu et anathematis^l obligatione atque promitto tibi et^m per te sancto Petro apostolorum principi atqueⁿ eius vicario beatissimo Gregorio vel successoribusⁿ ipsius me numquam quorumlibet suasionibus vel quocumque alio modo ad scisma, de quo redemptoris nostri misericordia liberante ereptus sum, reversurum, sed semper me in unitate sanctae ecclesiae catholicae et communione Romani pontificis per omnia permanere^o. Unde iuratus^p dico per^q Deum omnipotentem et haec^r sancta quattuor evangelia, quae in meis manibus teneo^s, et salutem gentiumque^t illius atque illius dominorum nostrorum rempublicam gubernantium^u me in unitate^v, sicut dixi, ecclesiae^w, ad quam^x Deo propitio sum reversus, et communione Romani pontificis semper et sine dubio permanere. Quod si, quod absit, aliqua excusatione vel argumento ab hac me unitate divisero, periurii reatum incurrans aeternae poenae obligatus inveniar et cum auctore scismatis habeam in futuro saeculo portionem. Hanc autem confessionis promissionisque meae^y cartulam illi noto^z meo cum consensu presbyterorum et diaconorum atque cleri^{aa}, qui me in hac unitate^b obligantes^c in suprascriptis^d omnibus^e prona similiter voluntate secuti^f atque propriis manibus subscripturi sunt, scribendum dictavi et propria manu subscribens tibi tradidi^g. Acta in loco illo, die et consule^h suprascriptoⁱ. Et^j subscriptio^k episcopi^l: Ego^m illeⁿ episcopus civitatis illiusⁿ huic confessioni promissionique meae praestito de conservandis suprascriptis^o omnibus sacramento subscripsi.

XII, 7 in titulo: missio R2 — fecit q — in nomine domini om. q* 2.3, domini om. R2; in m̄i dñi q1 — imperatori R1; imp̄ cet. — cōis R. q1. q*; Constantinopoli q3; constantin̄s q* 4 — et die et ind. om. q3 — d. (pro indictione) q*; ind cet. — promissio cuiusdam ep̄i heresym anathematizantis eminentissimi domui imperatoris illi consulibus illi die illi indic illi R* 1. a) a bonitatis q1. b) eius q* 1. c) ergo q*. d) illi R1. q*; illi q1. e) illi R1. q1; om. hoc verb. q*. q3. f) tenebatur R1. g) diu tela R1. h) cogitatione, ut videtur, q3. i) seu q*. k) extimer q1. l) anathemati R1. q1. m) ut et R1; et ut q3. n) verba atque usque successoribus om. q* 1. o) permanmanere q* 1. p) ratus q1; iurans q3. q) per om. q3. r) haec om. R1. s) teneo om. R1. t) gentiumque q*. q3. u) gubernatur R1; gubernatum q*. q1. v) untate q1. w) ecclesia q*. x) ad que q* 1. y) me q* 1. z) notario q. aa) clerus R1. q*. q1, sed in cleri (ita q3) corr. R1. b) uitate R2. c) se add. q*. q1 — obligantem se conī. Mommsen. d) superscriptis q. e) hominibus q3. f) consecuti R1. g) consi R2. q*; cōis R1. q1. h) ita R1; s̄sto R2; sto q* 1; isto q* 2.3. q3; iss̄to q1. i) et om. q3. k) subscripto R1. l) ep̄o R1; ep̄is q. q*. m) ergo q* 1. n) illi q. q* 2.3. o) superscr. q3; 40 sc̄is R2.

hanc formulam Iohanni diacono (cf. ep. praeced. et ep. XII, 13) missam esse, ut ille episcopus subscriberet itaque in Registrum receptam esse. Eius modi scripturae cautelam noster etiam ab alio episcopo Istriae (cf. ep. IX, 150) poposcit. Cf. etiam, quo modo Maximus Salonitanus Gregorio satisfecerit (cf. ep. VIII, 36. IX, 176) et Diurni f. 73 ss. — De invocatione et dato cf. ep. V, 57^a n. 2—4. XI, 15 (n. 1) et f. Diurni 73 ss. 1) Cf. ep. VIII, 7 n. 4. 2) De hac formula cf. ep. XI, 15 n. 23 et Diurni f. 73.

MENSE MARTIO INDICTIO V.

XII, 8.

Gregorius I. papa Columbo, episcopo (Numidia), mandat, ut una cum Victore primato vel et aliis episcopis et Hilario, chartulario suo, de Paulino, Tegesis civitatis episcopo, et verberatorum clericorum et simoniae accusato iudicet. 602, Mart.

Codd. R: Indictio I—V. cap. 216; q: cap. 215.
Edd. M: Lib. XII. ep. 28; G: Lib. X. ep. 32. — Iuffé Reg. 1858 (1461).

GREGORIUS COLUMBO EPISCOPO.

Quia bene olim nobis est cognitum fraternitatem tuam sacerdotali gravitate et zelo esse ecclesiastico decoratam satis, oportere prospeximus, ut interesse ad cognoscenda ea quae correctionis indigent debeas, ne, si fuerint dissimulatione postposita, licitum esse sibi quisque credat esse quod potest. Qualiter autem fratrem nostrum Paulinum^a Tegesis^b civitatis episcopum¹ clerus suus vel hi qui in sacro sunt ordine constituti² in se^c perhibeat corporaliter excessisse, audire non indiges, quippe quia, priusquam haec ad nos querella pertingeret, tibi iam factum est, sicut eis asserentibus didicimus, manifestum. Et quoniam praepositis in subiectorum poena fas esse non debet saeviendi^d, Victori fratri et coepiscopo nostro, qui primatus^e inter vos locum tenet^f, curavimus scribendum^g, ut una cum tua fraternitate vel cum aliis fratribus nostris^g episcopis, quos adhibere prospexeritis^h, inter memoratumⁱ fratrem consacerdotemque nostrum et clerum ipsius causa subtili debeat investigatione cognosci. Et ideo dilectio tua imineat atque sollicitudinem gerat, ut ea quae ad nos perlata sunt inaudita non transeant^k, ne discordia in ecclesia, unde magnopere pellenda est, nutriatur. Et^l si quidem contra eum clericorum suorum vera^m querella est, culpam suam, quam sponte considerareⁿ despexit, ita ecclesiastici vigoris definitione cognoscat, ut et de praesenti sentiat^o, quam sit grave quod fecit, et discat de futuro nil se plus agere posse^p, quam licet. Prae omnibus igitur hortamur, ut zelum quem propter Deum habere te novimus ardentius studeas exercere.

Et quia memoratus frater noster Paulinus ecclesiasticos ordines per simoniacam dare heresim, quod audire nefas est, dicitur, una cum antedicto primato^q vel aliis^r subtilius hoc et cum omni tibi diligentia sit curae perquirere. Et si ita, quod absit, inventum fuerit, studendum atque agendum est, ut et eum qui praemium accipere et eum qui dare non metuit canonicae ultionis sententia feriat, quatenus horum emendatio multorum possit esse correctio. Et priusquam haec radix mortifera coalescat^s et plures interimat, totius concilii definitione^t damnetur, ut nullus umquam pro quovis ordine

Mense cet.: ita codd. n. et sec. ed. M. Vat. B. D.

*XII, 8 in titulo: Columbo q*2.3 — Numidiq add. R*1. — Titulum et initium huius ep. in ras. exhibet R1. a) Paulinus R1. b) ita R1. q*1. q3. Tegessis q1; Tegessisse q*2.3, sed in Tegesso corr. q*2. c) suos q3. d) ex saevienda corr. q1. e) primatis R1. f) et add. R1. g) nostris om. R1. h) poteritis q3. i) temetipso totum R1. k) transeat q1. l) ideo add. q3. m) vere q1. n) ita R2. Vat. F (ed. M.); consecrare R1. q. q*, sed suprascr. vel emendare (ita edd.) q3; exsecrari Vat. B — conspexit R1. o) de presentiat R1; de presentia sentiat q1. p) possit R1. q1. q) primato q*1. r) alius q*1 — epis add. q3. s) malecat q1 — conl. haec r. mortifera q3. t) diffinitio q*1.*

XII, 8 una certe cum ep. seq. transmissa. — De Columbo cf. ep. II, 46 n. 1) De urbe, quae Tigris vocatur, cf. C. I. L. VIII p. 960. 2) De eadem distinctione cf. ep. VIII, 7 n. 4. 3) Cf. ep. sequentem de eadem causa scriptam.

accipere, nullus dare aliquid audeat nec^u quisquam ex gratia, sed promoveatur ex merito, ne et ordo ecclesiasticus confundatur et sit probitas vitae despectui, si praemium meriti indignus acceperit.

Hilaro^v autem^w cartulario⁴ nostro iniunximus, ut, si causa poposcerit, cognitioni^x vestrae interesse non rennuat. Si ergo necessarium fuerit, vestris illum apicibus, ut illic venire debeat⁵, facite^y certiozem, quatenus simul cum ipso tractantes melius decernere, quae statuenda sunt, debeatis.

XII, 9.

Gregorius I. papa Victori episcopo (Numidia primati) scribit de quaestione in Paulinum, Tegesis civitatis episcopum, una cum Columbo vel aliis sacerdotibus et Hilario chartulario intendenda. 602, Mart. 10

Codd. R: Indictio I—V. cap. 217; q: cap. 216.

Edd. M: Lib. XII. ep. 29; G: Lib. X. ep. 33. — Iaffé Reg. 1859 (1462).

GREGORIUS VICTORI EPISCOPO.

Quanto laetitiae nobis est fratres nostros cognoscere erga filios suos paterna caritate decenter esse sollicitos, tanto tristitiae deputamus, quando eos ab illicitis nec aliorum fratrum reverentia nec sacerdotii praevalet^a consideratio temperare. Quam^b 15
igitur gravis et aspera adversus fratrem nostrum Paulinum Tegesis^c civitatis episcopum^d clericorum eius^e vel eorum qui in sacro sunt ordine positi querella sit, fraternitati tuae liquere non dubium est, quia latere te in vicina^f non potuit, quod ad nos in longinquo pervenit. Et quoniam valde cavendum est, ne hoc, quod eum frustra in se corporali 20
iniuria queruntur excedere, aut licite praesumatur^g aut fiat dissimulatione deterius, sic^h manifesti excessus canonica semper moderatione premendi sunt, ut una res et praeteritorum correctio et esse possit regula futurorum. Proinde simulⁱ cum dilectissimo comuni fratre Columbo episcopo¹ vel aliis sacerdotibus quos praevideris inter^k supra-
scriptum fratrem nostrum et clericos ipsius causam subtili investigatione rimari te con- 25
venit. Et si supplicantium querella veritate subsistit, ita hoc regulari emendatione corrigite, ut et^l, quam sit malum quod fecit, agnoscat et officii sui discat de cetero terminos non exire. Nec loci tui, sicut dicitur, ab eo postponi ordinem patiaris, ne illi despectus suus ad periculum et tibi faciat^m ad culpam. Nam ad personam in priori loco positam respicit, quicquid a minore committitur, nisi sollicito cognoscaturⁿ. 30

Illud autem, quod isdem frater noster Paulinus ecclesiasticos ordines dare sub praemio perhibetur, subtilius a vobis et omnino districte quaerendum est. Et si ita, quod non optamus, esse claruerit, sic ad ulciscendum^o hoc vester^p se propter Deum zelus accendat, ut et ordinanti avaritia sua convertatur ad poenam et illicita ordinatio effectu carens ambitionis suae desiderio non fruatur. In qua re hortamur^q atque prae 35

^u) de R1. ^v) in Hilario corr. q1; Hylaro q*1. ^w) autem om. R2. ^x) agitationi q*1.
^y) faciat q1. q*1.

XII, 9 in titulo: de symoniaca rubro add. in marg. R1. ^a) praevalent q*. q1; praevalet R.
^b) quando R1. ^c) ita q*. q1; Tegis R1; Tegetis R2. ^d) ex ops corr. R1. ^e) et R1. ^f) ex vicino corr. R1. ^g) praesumatur q1. ^h) si R1. ⁱ) in simul R1. ^k) in R1; in te q1. ^l) et 40
om. R1. ^m) fiat, ut videtur, R2. q*2.3. ⁿ) cognoscatur q1. ^o) adolescendu R1. ^p) vester om., lac. 7 litt. R1. ^q) vos, ut videtur, add. R2. q*2.3.

4) De Hilario cf. ep. I, 73 n. 2. 5) Cf. ep. seq. in f.

XII, 9. Cf. ep. praeced., cui haec summa affinitate coniuncta est. — De Victore cf. ep. IV, 35 n. XII, 3 n. 4. 1) Cf. ep. praeced. 45

omnibus ammonemus, ut ita^r fraternitas vestra studeat esse sollicita, quatenus, priusquam unius vitio simoniaca illic hereseos nequitia convalescat^a, sententiae vestrae falce^t facto ex^u opere concilio radicitus amputetur. Nam quisquis ad hoc facinus emendandum^v officii sui consideratione vehementer non arserit^w, cum ipso se^x habere non dubitet portionem, a quo prius hoc piaculare^r flagitium sumpsit exordium. Et ideo id^a, sicut diximus, vigilanter atque studiose agendum est, ut concilium vestrum, quod^a nunc usque sine huius modi prava opinione Deo custodiente servatum est, huius sceleris^b venenati nec^c polluere possint nec perdere.

Praeterea Hilario cartulario nostro praecepimus^d, ut, si res exegerit, interesse^e vobiscum non differat. Unde, si necesse fuerit, vestris illi, ut ad vos venire debeat, epistolis indicate, quatenus haec omnia una cum eo salubriter Deo possitis adiuvente dirimere^f.

XII, 10.

Gregorius I. papa Iohanni, episcopo Primae Iustinianae, mandat, ut de Paulo, deiecto episcopo Docleatino, qui Nemesio, latore praesentium, successore constituto, episcopatum cum auxilio saecularium iudicum invaserit, poenas capiat eumque ablata reddere cogat. 602, Mart.

Codd. R: Indictio I—V cap. 218; q: cap. 217.

Edd. M: Lib. XII. ep. 31; G: Lib. X. ep. 34. — Iaffé Reg. 1860 (1463).

GREGORIUS IOHANNI EPISCOPO PRIMAE IUSTINIANAE.

Quando mala, quae paenitentiae fletu purganda sunt, augentur^a excessibus, ita maior est delinquentibus adhibenda correctio, ut et ipsi facinus suum poena saltem^b vindicante^c cognoscant et alios ab illicitis ecclesiasticae ultionis^d timor inhibeat. Dilectissimus itaque lator praesentium Nemesion^e ad nos veniens indicavit, sicut^f et gestorum exemplaria quae hic detulit continebant, Paulum Docleatinae^g civitatis^h episcopum inter alia mala in corporali crimine lapsam a suis fuisse clericis accusatum atque habita cognitione ita, quod sine dolore dicere non possumus, claruisse atque insuper, postquam convictus est, etiam libellum eum, in quo ea^h de quibus accusatus fuerat vera esse confessus est, optulisse; qua de re sententia illo episcopaliⁱ deposito^k se^l eius loco cum fraternitatis vestrae consensu^m esse episcopum ordinatum. Sed nunc eundem Paulumⁿ cum auxilio saecularium iudicum venientem episcopium^o more praedonis ingressum ablatisque violenter rebus ecclesiae, ab eo se proiectum et ad summam iniuriam ac necem paene perductum. Et^p quoniam tantae nequitiae pravitas^q nec dissimulanda nec leviter attendenda^r est, fraternitas vestra haec omnia diligenter curet addiscere

^r) ita om. R1. ^a) convalesca q*1. ^t) ex fallace corr. R1. ^u) et q*1. ^v) emendandus R1. ^w) adserit q1. q*1, sed corr. q1; asserit q*2.3; assurrexit Vat. D (ed. M.). ^x) se om. q*2.3. ^y) ita R1. q1; peculiare cet. ^z) ita R; hic q1. q*1; om. hoc verb. q*2.3. ^a) quod om. q*1. ^b) sceleri R1. ^c) veniat inec q*1. ^d) precipimus R1. q1. ^e) inter eum q*1. ^f) redimere q*2.3.

XII, 10 in titulo: G. Ioh. ep. om. q*1.4 — ep̄a R1. ^a) augetur q*1. ^b) seltim q*1. ^c) ex vindite corr. q1. ^d) tuitionis R1. q*. q3. ^e) Nemesino R1; Nemosion q3. ^f) sicut om. R2. ^g) Doclavenē q1. q*2.3; clavenē q*1; Declavenæ q3. ^h) hęc q3. ⁱ) ep̄o Paulino R1. ^k) depositum et q1. ^l) ita q1; se in q3; om. hoc verb. R1. q*. ^m) concessu R1. ⁿ) Paulinum R1. ^o) ep̄um q1. ^p) ut q*1. ^q) pravitatis q1. ^r) adtenda R1.

XII, 10. Haec epistula cum sequenti per Nemesion episcopo Scodritano missa est ad relegendum; cf. ep. XII, 11 (n. 1). — De Iohanne cf. ep. III, 6 n. V, 10 n. 1. ¹) Doclea, civitas provinciae Praevalitanae itaque sedi archiepiscopali Primae Iustinianae subdita: cf. Nov. Iust. 11. 131.

et, si ita se, ut edocti sumus, veritas habet, praedictum Paulum districta faciat executione compelli, ut, quaecumque^a abstulit, omni mora vel excusatione cessante^t restituat. Si vero nihil ecclesiae, sed propriumⁿ se dixerit abstulisse, quamvis grave et iniquum fuit, ut non a vobis vel^v metropolita^m eius hoc peteret, sed ausu temerario manu praesumeret agere, verumtamen, si quid proprium tulit, sub fraternitatis vestrae debet examinatione constare, si verum est. Sed et illud diligenter quaerendum est, si quid male de rebus dilapidavit ecclesiae vel nunc abstulit; hoc reformare ac satisfacere modis omnibus compellatur. Si autem differre temptaverit, quousque omne quod dilapidavit^x vel de substantia tulit ecclesiae restituat, in monasterio mittendus est^v, ut saltem coactus reddat, quod male auferre non timuit. Qui si^z forte, quod^a non credimus, post depositionem suam inverecunde^b ac mente^c perversa aliquid de episcopatu loqui atque rursus ad^d hoc qualibet aspirare praesumptione temptaverit, fraternitatis vestrae se contra improbitatem ipsius omnino vigor^e accendat atque dominici corporis et sanguinis communione privatum in monasterio eum^f usque ad diem obitus sui ad agendam^g curet paenitentiam retrudendum, quatenus perpetrati^h sceleris maculas dignis discat fletibus emundareⁱ, quas magis^k in interitu animae suae nequiter augere desiderat. Suprascriptus autem dilectissimus frater noster Nemesion in loco suo^l et^m episcopatus officio procul dubio reformetur, et, neⁿ denuo hac de re inquietudinem ac^o molestiam patiat, sollicitos vos esse necesse est, quia hoc^p non solum ad huius munitionem^q, verum etiam ad aliorum constat emendationem proficere, ut pravorum hominum praesumptio nil de cetero contra sacrorum canonum statuta vel ecclesiasticam disciplinam ullo modo audeat^r attemptare^s.

XII, 11.

Gregorius I. papa Constantino, episcopo Scodritano, litteras praecedentes transmittit et mandat, ut, si ipse, quod de Paulo Docleatino quondam episcopo praeceperit, exsequi possit, exsequatur, si minus, ad Iohannem perferendas litteras curet. 602, Mart. 25

Codd. R: Indictio I—V. cap. 219; q: cap. 218.

Edd. M: Lib. XII. ep. 30; G: Lib. X. ep. 35. — Iaffé Reg. 1861 (1464).

GREGORIUS CONSTANTINO EPISCOPO SCODRITANO.

Quae dilectissimus nobis lator praesentium Nemesion^a, qui se Docleatinae^b civitatis esse dicit^c antistitem^d, de facinore Pauli Docleatini^e, ut ipse asserit, quondam^f episcopi questus sit, fraternitati tuae fuerant suptilius indicanda^g, nisi scire te omnia testaretur, quippe quem et compassum sibi et voluisse subvenire, sed perhibet minime potuisse. Et quia^h tanti causa flagitii neglegi vel transiriⁱ non debet impunita, ne^k eius imitatione scelesti ab aliis, quod absit, sumatur audacia, fraternitas tua exemplaria scriptorum

^a) quodcumque q 3. ^b) incessante q*1. ^c) s. suum proprium R 1. ^d) sed q 3; se vel q*2.3; 35
velut coni. Eiv. ^e) metropolitano q 3; metropolitani q*2.3. ^f) depredavit q 3. ^g) est om. R 1.
^h) ipsi (pro qui si) R 1. ⁱ) quod om. R 1. q 1. ^j) inverecundum R 1. q 1. ^k) agmen (pro ac mente)
R 1. — Hic inc. fragmenta q 2. ^l) ab R 1. ^m) virga R 1. ⁿ) in m̄ meum q*1; in monasterium eum
ex in monasterium meum corr. q 1; in n̄m eum q 2. ^o) augendam R 1. ^p) perpetratis R 1. ^q) emen-
dare R 1. ^r) magnis q 2. ^s) suo loco q 1.3. q*; loco suo R. q 2. ^t) et om. R 1. ^u) nec q 1. 40
^v) vel R 1. ^w) hoc om. R 2. ^x) monitionem q*. q 2. ^y) habeat R 2. q 1. ^z) attendere R 1.

XII, 11 deest in q 3. — In titulo: Constano q*4 — episcopo om. R 1. ^a) Nemesyon R 2. ^b) Docleatimne q 2. ^c) dicit om. R 1. q 2. ^d) antistitem R 2. ^e) Docleatiani q 1. q*1. ^f) quod R 1. q. q*2.3, sed erad. q*2; qd q*1. ^g) indicando R 1. ^h) via R 1; visa q 1. ⁱ) transire R 1. ^j) te R 1.

XII, 11. Constantinus Iohanni successit, qui ultimo in titulo ep. IX, 156 commemoratur. 45

his subdita¹, quae ad reverentissimum Iohannem fratrem nostrum Primae Iustinianae civitatis episcopum servantem¹ vices nostras direximus, diligentius relegat^m et, si secundum eorum seriemⁿ explere se cuncta^o posse cognoscit, ea^p quae illi mandavimus ipsa^q omnia ex nostra auctoritate^r exequatur et faciat. Si vero hoc tibi quibusdam
 5 forte adversantibus obstaculis vides esse difficile, studendum est, ut eadem scripta nostra ad antedictum fratrem nostrum sine excusatione perveniant^s. Cui etiam et te convenit imminere, ut ea quae ei a nobis mandata sunt districtius exequi et nulla debeant occasione lentari, sed ita quae nequiter acta sunt emendatione congrua corrigantur, quatenus una res et ultio competens delinquentis^t et formido sit aliis in eodem
 10 ordine constitutis.

XII, 12.

Gregorius I. papa universos concilii Byzaceni episcopos Crementii, eorum primatis, graviter accusati, cum ipse circumsaevientibus hostibus de eo requirere non possit, iudices constituit.
 602, Mart.

Codd. R: Indictio I—V. cap. 220; q: cap. 219.

15 *Edd. M: Lib. XII. ep. 32; G: Lib. X. ep. 36. — Iaffé Reg. 1862 (1465).*

GREGORIUS UNIVERSIS EPISCOPIS CONCILII VIZACHII.

Sicut laudabile discretumque est reverentiam et honorem debitum exhibere^a prioribus, ita rectitudinis et Dei timoris est, si qua in eos^b correctionis indigent, nulla dissimulatione postponere, ne totum, quod absit, corpus incipiat morbus invadere, si
 20 languor non fuerit curatus in capite. Ante multum siquidem temporis quaedam ad nos^c de fratre nostro Crementio primate vestro^d perlata sunt¹, quae cor nostrum non modico maerore transfigerent; sed prementibus diversis tribulationibus et maxime circumsaevientibus^e hostibus ea nobis non fuit spatium requirendi. Et quoniam ita sunt gravia, ut transire indiscussa nullo modo debeant, fraternitatem vestram hishorta-
 25 mur affatibus^f, ut cum omni sollicitudine ac vivacitate veritatis^g indagare^h substantiam multis modis debeatis, etⁱ aut, si^k ita sunt, ultione canonica resecentur aut, si^l falsa^m, fratris nostri innocentia diu sub nefandae opinionis dilaceratione non iaceat. Unde neⁿ quis desidia tepor^o in requisitione sit, ammonemus, ut non cuiusquam^p personae sit^q gratia, non favor, non blandimenta vel quodlibet^r aliud quemquam vestrum vel ad^s
 30 discutiendum^t quae nobis nuntiata sunt molliat vel a tramite veritatis excutiat, sed sacerdotaliter^u ad investigandam vos propter Deum veritatem accingite^v. Nam si quis in hoc aut piger esse aut negligentem se praesumpserit exhibere, dictis criminibus apud omnipotentem Dominum se noverit esse participem, cuius zelo ad perscrutandas suptiliter nefandi causas^w facinoris non movetur.

35 ¹) servanti R1. q. q*. ^m) relegat R2. ⁿ) senem q2. ^o) secuta (pro se cuncta) q1. ^p) ea om. R2. ^q) ipse q*. ^r) ex n. a. omnia q*2.3. ^s) perveniat R1. ^t) delinqueritis R2.

XII, 12 in titulo: Vizachii om. R1; Vizantii R*1. ^a) exhiberi R1. q1. ^b) eis R1. ^c) ad nos om. R2. ^d) vrm R1. ^e) circumvenientibus R1. ^f) affectibus R1. ^g) suq add. R1. ^h) indicare q*1. ⁱ) et om. q*2.3. q2. ^k) si om. R1. q1. ^l) si om. R1. q1. q*. ^m) et
 40 add. R1. q1. q*. ⁿ) non q*2.3. q2. ^o) torpor, ut videtur, R2. ^p) cuiusdam q1.2. ^q) sit om. q2. ^r) quolibet R1. ^s) a q*2.3. q2. ^t) discutiendis R1. q1.2. q*. ^u) secundum taliter R1. ^v) accite R1. ^w) causa q*1.

1) Scil. ep. praecedentem.

XII, 12. De Crementio vel Clementio cf. ep. IX, 24 n. 1. 1) De causa Crementii ab imperatore
 45 ad papam delata cf. ep. IX, 24. 27.

XII, 13.

Gregorius I. papa Firmino, episcopo Istriae (Tergestino), ad ecclesiae unitatem reverso gratulatur rationibusque eius se prospecturum pollicetur. Paraturam de benedictione S. Petri mittit. 602, Mart.

Codd. R: Indictio I—V. cap. 221; q: cap. 220.

Edd. M: Lib. XII. ep. 33; G: Lib. X. ep. 37. — Iaffé Reg. 1863 (1466).

5

GREGORIUS FIRMINO EPISCOPO HISTRIAE.

Quem redemptor noster de servorum suorum numero perire non patitur, ita misericordiae suae inspiratione cor^a eius inlustrat, ut deserto erroris obscuro ad cognitionem lucis et viam redeat veritatis. Unde suscepta carissimae fraternitatis tuae epistola magna in Domino exultatione gaudemus, quod divina te^b gratia ad unitatem ecclesiae, a qua pertinacium et imperitorum hominum iniunctione^c disiunctus fueras^d, 10 revocavit. Sed quia quanto^e antiquus^f hostis superatum se conspicit, tanto insidiari acrius non quiescit, omnino sollicitum vigilantemque te esse convenit atque scutum constantiae contra iacula ipsius praeparare^g, ut inlisa frangantur^h et vim interius penetrandi non habeantⁱ. Nulla ergo te, frater carissime, rerum desideria, nulli terrores, 15 nulla blandimenta, nullae seductiones, quae venenatis verborum sagittis^k animas feriunt^l, a reversionis tuae fervore demoliant^m aut retro redire compellantⁿ, ne, qui fortiter^o superaveras, graviter supereris et captivus, quod absit, post victoriam tenearis; sed magis ut mater ecclesia^p per totum Deo propitio orbem diffusa^q ad suum te redisse^r gremium non inertem agnoscat, studiosissime tibi vigilandum^s ac laborandum^t est, ut 20 tecum possis^u et alios revocare, quatenus damna quae aversionis^v tuae exemplo commiseras non solum reversionis bono resarcias, sed etiam lucrum exhibeas, ut et^w ad promerendam praeteritorum veniam et futurorum praemia capessenda^x plus domino tuo videaris revocasse quam tuleras.

Nobis igitur omnino curae erit de^y fraternitatis tuae quiete, ut dignum est, 25 cogitare, quia, postquam nobiscum iam Deo protegente unus es^z, non aliter utilitates tuas quam nostras attendimus. Aliqua vero nobis de necessitatibus vestris Iohannes subdiaconus¹ scripsit; sed credimus de Dei nostri potentia, quia sanctus Petrus, ad quem reversi estis, vos deserere non habet². Modo autem de^b benedictione eiusdem sancti Petri transmisimus fraternitati vestrae paraturam unam, quam vos^c necesse est 30 cum ea caritate qua a nobis est^d transmissa^e suscipere.

XII, 13 in titulo: Istriae R2. R*1. a) cor om. R1. b) divinis q1. c) ita con. Mommsen, instinctione ed. M.; in functione R1. q. q*, sed suprascr. vel institutione q3. d) fuerat R1. e) quantum q1.3. f) antiquis R1. g) prepare R1. h) frangatur R1. i) habeat R2. k) sagittis R1. l) ex feriant corr. R1. m) demoliant q1. q*1; demoliantur q3. n) compellat q3. o) quid fortiter R1; qui fortem cet. p) in ecclesiq corr. R1; ecclesiq q1.3. q) urbem diffusam R1. r) rediisse te q2. s) invigilandum (om. tibi) q2. t) orandum q3. u) (om. te) cum posis q*1. v) aversionis R1. w) et om. R1. q1, sed supra lin. suppl. q1. x) compensanda R1. y) animo c. e. de R1; c. erit omnino de q*; c. e. omnimode q2. z) est R2. 1) debet q*3. Vat. A (ed. M.) et ex habet corr. q*2. 2) de om. q3. c) vos om. R2. d) est om. q3. e) missa R1. 40

XII, 13. Firminus, qui in ep. XIII, 36 episcopus Tergestinae civitatis dicitur, is episcopus esse videtur, cui noster formulam promissionis XII, 7 transmiserat; Severo, quem Smaragdus, cum primum exarchus erat, Ravennam duxerat, sed post relaxaverat (Paul. diac. III, 26), successit. Cf. Chron. patr. Grad. 2. 1) De Iohanne cf. ep. XI, 16 n. XII, 7 n.

MENSE MAIO INDICTIO V.

XII, 14.

Gregorius I. papa Deusdedit, episcopum Mediolanensem, hortatur, ne immobilia a Constantino praedecessore ante episcopatum acquisita et Luminosae, ancillae Dei, filiae fratris sui, legati titulo relicta ecclesiae suae vindicet. Luminosam ei commendat.

5

Codd. R: Indictio I—V. cap. 222; q: cap. 221.

Edd. M: Lib. XII. ep. 38; G: Lib. X ep. 42. — Iaffé Reg. 1864 (1471).

602, Mai.

GREGORIUS DEUSDEDIT EPISCOPO MEDIOLANENSI.

Nulli est dubium, quia, sicut sacerdotibus res in episcopatu^a adquisitas nulla est
 10 alienandi licentia, ita de eis quas ante habuerint quicquid iudicare^b voluerint^c, non
 vetantur¹. Itaque fraternitatem tuam tempore quo^d ad nos fuit questam esse recolimus,
 quod quaedam immobilia quae Constantius decessor vester Luminosae ancillae Dei
 filiae fratris sui^e testamenti serie legati titulo dereliquit iam^f episcopus adquisisset,
 decrevisseque^g nos, ut^h, si hoc constaret, nullum ex his ecclesia vestra praeiudicium
 15 pateretur. Quod et vosⁱ oportet recolere et molestiam aliquam praedictae ancillae
 Dei non facere nec ei sine cognitione de his quae possidet quicquam auferre^k. Sed
 si hoc ecclesiae vestrae actores^l probari posse confidunt, vestris nobis epistolis indicate,
 ut, qualiter hoc ipsum constare debeat^m, disponamus, dum modo cognita veritate nec
 ecclesia vestraⁿ pati praeiudicium nec illa iniuste videatur affligi, quia^o, quantum ali-
 20 qui^p perhibent, hoc suprascriptus decessor vester non^q in episcopatu, sed dum esset
 adhuc diaconus², adquisivit. Unde necesse est, ut^r, sicut diximus, facta probatione
 debeat constare quod verum est. Eandem vero ancillam Dei fraternitati vestrae^s
 commendamus, ut a nullo eam patiatur gravari vel opprimi, ne, si inquietata fuerit,
 ex huius causae occasione hoc pati quod non decet aestimetur. Et ideo, si quid forte
 25 fuerit, quod debeat emendari, aut a plano adhortationis vestrae moderamine corrigatur
 aut certe nobis suptiliter nuntietur, quatenus et vos ab invidia sitis extranei et^t nos
 quod facere convenit nullatenus^u omittamus.

MENSE AUGUSTO INDICTIO V.

XII, 15.

*Gregorius I. papa Lucido, episcopo Leontino, mandat, ut, quem Iohannes abbas e
 30 sua congregatione delegerit, presbyterum consecret.*

602, Aug.

Codd. R: Indictio I—V. cap. 223; q: cap. 222.

Edd. M: Lib. XII. ep. 48; G: Lib. X. ep. 54. — Iaffé Reg. 1865 (1482).

XII, 14 in titulo: Deusdedit q 3 — epis R 2 — Mediolanensii R 1; Medilanēu R 2. q 2. 3; Mediol
 q* 1. 4; Mediolā q 1. a) episcopatum R 1. q. q* 1. b) iudicare om. q* 1. c) voluerit q 1. d) quo
 35 om. q* 1. e) filiae suae fratribusque suis Vat. D. E (ed. M.). f) quam R 1. g) decrevissetque q 1.
 h) ad R 1. i) vobis q 3. k) auferret R. l) captores R 1. m) debeant R 1. n) vestra om. q 3.
 o) cetera desunt spatio vacuo relicto in R 2. p) aliquid R 1. q) est add. R 1. r) ut om. q 3.
 s) fraternitatem vestram q 3. t) et om. R 1. u) non q 3.*

Mense cet.: ag abbr. q 1. 4; om. augusto q* 2. 3.*

40 *XII, 14. De Deusdedit cf. ep. XI, 6 n. 2. 1) Cf. ep. VI, 1 n. 2. 2) Constantius diaconus
 appellatur etiam in ep. I, 80 (n. 3). III, 29 (n. 4).*

XII, 15. Ad eundem Lucidum data est ep. XIII, 22.

REG. GREG. II.

GREGORIUS LUCIDO EPISCOPO LEONTINIS.

Filius noster Iohannes abbas^a presbyterum sibi in monasterio suo ex congregatione eadem petit ordinandum. Ideoque fraternitatem vestram praesenti auctoritate duximus adhortandam^b, quatenus virum quem vobis^c de congregatione sua ad ordinationem^d presbyterii optulerit consecrandum, de eo, sicut est consuetudinis, quaeque^e sunt discutienda, subtiliter perquiratis et, si nihil in eo^f repperitum fuerit, quod ei possit obviare, canonice, sicut mos^g est, consecratur. Nihil ei aliud privilegii concedentes, nisi ut in congregatione sua, quotiens oportunum fuerit, sacra missarum debeat tantum modo celebrare mysteria.

XII, 16.

Gregorius I. papa Eulogio, patriarchae Alexandrino latores praesentium, in Sicilia a Monophysitarum errore ad fidem reversos, commendat. De Langobardorum gladiis et podagrae doloribus queritur. 602, Aug.

Codd. R: Indictio I—V. cap. 224; q: cap. 223.

Edd. M: Lib. XII. ep. 50; G: Lib. X. ep. 55. — Iaffé Reg. 1866 (1484).

GREGORIUS EULOGIO PATRIARCHAE ALEXANDRINO.

Latores praesentium Siciliam venientes a Monophysitarum¹ errore^a conversi sunt atque sanctae universali ecclesiae semetipsos adunaverunt. Qui ad beati Petri apostolorum principis ecclesiam pertendentes^b poposcerunt a me, ut eos meis epistolis vestrae beatitudini commendare debuissim, quatenus ab hereticis qui iuxta ipsos sunt^c nullam iam^d violentiam perpeti permittantur. Et quia unus eorum dicit monasterium in quo fuit a parentibus suis fuisse constructum, auctoritatem desiderat a sanctitate vestra percipere, ut hi qui in eo sunt heretici aut ad^e sinum sanctae ecclesiae redeant aut de eodem monasterio repellantur. Haec^f a nobis vobis indicata esse sufficiant^g; nam de vestra beatitudine novimus, quia, quicquid^h ad zelum Dei omnipotentis pertinet, cum omni facere fervore festinetisⁱ. Pro me vero ut oretis, peto, quia inter gladios^k Langobardorum quos sustineo podagrae doloribus vehementer affligor^{1 2}.

XII, 16^a.

Gregorius I. papa Mariniano, episcopo (Ravennati), homilias in Ezechielem ante annos octo coram populo dictas, sed nunc emendatas transmittit. 601—602.

Edd. M: Opp. S. Gregorii pp. tom. I col. 1173; G: tom. I col. 1137. — Iaffé Reg. 1401.

*XII, 15 in titulo: Lucillo Vat. A (ed. M.); Lucio q 3 — Leontinis R1; a Leontinis R*1. a) abh R1; abba q1. q*2.3; ab q*1. b) adhortandum q*. c) ex nobis corr. R1. d) ex hordinem corr. ordinem R1. e) quoque q*1. f) ea q*1. g) ita q*. q3; moris q1; nostri (om. est), sed in marg. corr. nostis R1.*

*XII, 16. a) erre q*1. b) perdentes q1. c) ipso s q*. d) iam om. q1. e) ad om. R1. f) Nec R1. g) in sufficiat corr. q1. h) quid R1. i) ita q*; festina R1. q1, sed in festinat corr. R1. k) gladiis R1. q1. l) Hic sequuntur in codd. R1. q1. q* ep. III, 66. 67, de quibus cf. t. I p. 228 ss. Desunt hae epistolae in cod. q3. — Nota in ep. III, 66. 67 q1 pro q*1, q2 pro q*2, q3 pro q*3 scriptum esse.*

XII, 16. De Eulogio cf. ep. V, 41 n. 1) De Monophysitis cf. ep. XI, 52. 2) De Gregorii valetudine cf. ep. IX, 232 n. 1. XI, 18 etc.

XII, 16^a. Cum noster in hac epistula dicat se homilias in Ezechielem ante 8 annos recitavisse, haec epistula dedicatoria, quae in Registro deest, hic ponenda est. Nam homiliae tempore, quo Agilulfus

DILECTISSIMO FRATRI MARINIANO EPISCOPO GREGORIUS EPISCOPUS
SERVUS SERVORUM DEI.

Homilias quae in beatum Ezechielem prophetam ita, ut^a coram populo loquebar, exceptae sunt, multis curis inruentibus in abolitione^b reliqueram. Sed post annos
 5 octo petentibus fratribus notariorum schedas^c requirere studui easque favente Domino
 transcurrens, in quantum ab^d angustiis tribulationum licuit, emendavi. Tua itaque dilectio
 has sibi ad legendum mitti poposcerat, sed valde incongruum credidi, ut aquam despica-
 bilem hauriret, quem^e constat de beatorum patrum Ambrosii atque Augustini torrentibus
 profunda ac perspicua fluentia adsidue bibere. Sed rursus dum cogito, quod saepe
 10 inter cotidianas delicias etiam viliores cibi suaviter sapiunt, transmisi minima legenti
 potiora, ut, dum cibus grossior velut pro fastidio sumitur, ad suptiliores epulas avidius
 redeatur.

*XII, 16^a in tit.: Mariniano cod. mon. Longipontis ord. Cist. et ed. Gussano.; Mariano et S. German. (litteris merovingicis scriptus saec. VIII.) et Corbeiensis antiquissimus. ^a) Omelias | ut in beato Hiezechiel
 15 propheta coram | loquaebat (r in ras.) Par. 2236; ita ut om. S. Germ. ^b) oblivione cod. mon. Vallis-
 clarae ord. Cist. ^c) chedas Par. 2236. ^d) in Longip. ^e) quam Par. 2236.*

*urbem oppugnaturus erat, dictae sunt, i. e. a. 593—594: cf. ep. V, 36 p. 319 n. 2 et Lau l. l. p. 313 s. —
 De Mariniano cf. ep. V, 51 n. 5. Cf. etiam ep. XII, 6.*

INCIPIT EX REGISTRO DOMNI GREGORII PAPAE.

MENSE SEPTEMBRIO INDICTIÖNE VI.

XIII, 1.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 227; q: cap. 226.

Edd. M: Appendix XII; G: Lib. XI ep. 1.

5

IN NOMINE DOMINI SALVATORIS NOSTRI IESU CHRISTI.

Per indictionem sextam^a die vicesima tertia mensis Novembrii^b temporibus domni et beatissimi papae Gregorii coronatus est Focas et Leontia Augusta in Septimo in

Incipit etc. usque Christi om. q*2.3 — post Incipit add. eple R*1 — sancti pro domni R*1 — papae 10
om. et add. ind. VI R*1 — septembrio R1; sept. abbr. q*1.4; septembri R*1. — Nota temporis notas in
codd. nostris repetitas esse ante ep. XIII, 3.

XIII, 1: di pro domini q*1.4; dni di et R*1. a) Per indictione sexta codd. n. b) noñ q*1;
novembrii R1. q1, sed in novembris corr. q1.

XIII, 1. Simile additamentum codices nostri exhibent ante indictionem II, scil. VIII, 36; equidem 15
crediderim et hoc et illud ex quodam chronico, quibusdam annalibus in Italia fortasse ex officio scriptis
sumptum esse; cf. quae de his rebus gestis narrat Chron. Pasch. p. 693 B: καὶ Μανρίκιος μὲν Τιβέριος σὺν
τῇ γυναικὶ Κωνσταντίνῃ καὶ παισὶν θ', τουτέστιν ε' μὲν ἄρρεσι, Θεοδοσίῳ, Τιβερίῳ, Πέτρῳ, Παύλῳ, Ἰουστίνῳ
καὶ Ἰουστινιανῷ, καὶ τρισὶ θηλείαις, Ἀναστασίᾳ, Θεοκτίστῃ καὶ Κλεοπάτρᾳ, φερίγει τῇ κβ' τοῦ θίου μηνός,
κατὰ Ῥωμαίους νοεμβρίου, τῇ νυκτὶ τῇ ἐπὶ γγ' διαφανούσης παρασκευῆς. Φωκᾶς δὲ τῇ γγ' τοῦ αὐτοῦ 20
μηνός ἡμέρᾳ ε' στεφθεὶς ὑπὸ Κυριακοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὸν σεβασμιον οἶκον τοῦ ἁγίου
Ἰωάννου ἐν τῷ Ἐβδόμῳ τῇ κε' τοῦ ξηθέντος μηνός, ἡμέρᾳ κυριακῇ — — Ἐκρατήθη δὲ Μανρίκιος
Τιβέριος μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ ὀκτὼ τέκνων αὐτοῦ εἰς τὸν ἅγιον Αὐτόνομον, πλησίον Πραινέτου· καὶ τῇ
κζ' τοῦ αὐτοῦ μηνός ἡμέρᾳ τρίτῃ ἐσφάγη πλησίον Χαλκηδόνος αὐτὸς Μανρίκιος καὶ Τιβέριος καὶ Πέτρος,
Ἰουστίνος καὶ Ἰουστινιανός καὶ Πέτρος δὲ ὁ ἀδελφὸς Μανρικίου, κοροπαλάτης ὢν, συσχεθεὶς καὶ αὐτὸς 25
ἐσφάγη, καὶ ἄλλοι δὲ συνεσχέθησαν ἄρχοντες. ἐσφάγησαν δὲ εἰς Λιαδρόμους πλησίον τοῦ Ἀκρίτα Κων-
σταντίνος ὁ Λύρδης, ἀπὸ ἐπύρχων γενόμενος πραιτωρίων καὶ λογοθέτης καὶ κοινάτωρ τῶν Ὀρμίσδου, καὶ

palatio¹ qui dicitur Secundianas, et occisus est Mauricius^c imperator cum omnibus filiis suis masculis, id est Theodosio^d iam coronato, Tyberio, Petro, Paulo et Iustiniano, simul et Petro fratre^e suprascripti^f Mauricii Augusti; sed et aliqui procerum, qui ei cohaerebant, id est Constantinus patricius et curator de Placidias^g²; sed et Georgius^h³ notarius principis¹. Venit autem icona^k⁴ suprascriptorum Focae et Leontiae Augustorum Romae septimo Kalendarum Maiarum, et adclamatum est eis in Lateranis in basilica Iulii^l⁵ ab omni clero vel senatu: 'Exaudi Christe! Focae Augusto^m et Leontiae Augustae vita!' Tunc iussit ipsam iconamⁿ domnus beatissimus et apostolicus Gregorius papa reponi^o eam in oratorio sancti Cesarii intra palatio^p⁶.

XIII, 2.

10 *Gregorii I. papae sermo de mortalitate et denuntiatio pro septiformi letania.*

Codd. R om. numerum; q: cap. 227 (228). Cf. Greg. Tur., hist. Franc., X, 1; Iohann. diac., r. Greg., I, 41.

Edd. M: t. I p. 1660 post Hom. in Erang.; G: Lib. XI ep. 2.

DENUNTIATIO PRO SEPTIFORMI LETANIA.

15 Oportet, fratres carissimi, ut flagella Dei, quae metuere ventura debuimus^a, saltem^b praesentia et experta timeamus. Conversionis nobis^c aditum dolor aperiat, et

^a) Mauritius q 1. q* 1. ^d) Theodosium q 1. q*, sed corr. q 1. ^e) Petrum fratrem codd. n., sed corr. q 1 in Petrus frater. ^f) ipsius in ras. q 1. ^g) Pacidias R 1. ^h) Gregorius R 1. ¹) suprascr. occisi sunt al. m. q 1. ^k) igona q 1. ^l) vigilia R 1. ^m) aūg al. m. in augi corr. q 1. ⁿ) ipsa
20 igona q 1; ipsa iconia q* 2. ^o) preponi R 1. ^p) in palatium corr. q 1.

XIII, 2. Titulum ita exhibet (et denuntiatio ex denuntio corr.) q 1; titulum om. R 1. q; primam litteram O magnam exhibent R 1. q* 2. 3; R* 1 (indict. VI n. 2): Ammonitio beati Gregorii papae tempore mortalitatis quoque temporibus eius Romae accidit; et de letania maiore; de cod. Bruzelli. 292 cf. N. A. III p. 453; cod. Paris. 12255 (= p), quem Ewald contulit, f. 190^b post homilias in Evangelia (rubro): Sermo de mortalitate ad populum in basilica b. Iohannis que appellatur Constantiniana; Greg. Tur.: Oratio Gregorii papae ad plebem; ed. M.: Oratio S. Gregorii ad plebem de mortalitate; ed. G.: Sermo beati Gregorii papae tempore mortalitatis. ^a) debueramus R* 1. ^b) saluti R* 1. ^c) om. hoc verb. p; autem R* 1.*

Θεοδόσιος ὁ υἱὸς Μαυρικίου καὶ Κομεντίου ὁ πατρικίος καὶ στρατηλάτης καὶ αὐτὸς ἐσαγγή πέραν πλησίον τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου πρὸς θάλασσαν, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐγένετο κενόρρωτον. Ita et Theophan. a. 6095. Cf. Theophyl. Sim. VIII, 8 ss., ex quo Theophan. ad a. 6094 hausit. Adde etiam Isidori Chron. (Auct. ant. XI p. 478) et Auctarium Harniense (Auct. ant. IX, 1 p. 338) et Iohann. diac. r. Greg. IV, 18—20 et Paul. diac. h. Lang. IV, 26. 1) De hoc palatio (τὸ ἑβδομον) cf. Chron. Pasch. p. 556. 562 B. a. 364. 383, ex quibus locis conicere licet morem fuisse imperatores hic renuntiari. 2) Cf. Chron. Pasch. p. 563 B. a. 385. 3) ἀναγεῖται ... καὶ Γεώργιος ὁ τοῦ Φιλιππικοῦ ὑποστράτηγος; Theophyl. Sim. VIII, 13. 4) De hoc more imagines imperatorum Romam mittendi cf. Diehl l. l. p. 186; L. pont. r. Constant. c. 10 et ep. I-E. 2180 (Migne patr. Lat. 89 c. 518). 5) Duchesne in L. pont. n. 5 ad r. Bonifatii II. iure dicit non de titulo Iulii Transiberino hic agi, sed de une des grandes salles du palais de Latran que l'on sait d'ailleurs avoir porté ce nom. 6) De oratorio S. Cesarii in palatio imperatorum in Palatino sito agit Duchesne in n. 11. 12 ad L. pont. in r. Sergii (cf. ib. c. 2).

40 *XIII, 2. Hunc sermonem referunt et Gregorius Tur. in hist. Franc. X, 1 et Iohannes diac. in vita Greg. I, 41; uterque narrat nostrum electum pontificem hunc sermonem fecisse litaniamque septiformem, cuius etiam Paul. diac. III, 24 Gregorium Turon. secutus mentionem facit, contra pestem inguinariam instituisse. Inaque dubium non est, quin haec litania cum eodem sermone aut bis aut multotiens, fortasse annuatim, instructa sit. (Cf. Baronium ad a. 590.) Nam denuntiationem etiam die IIII kal.*

cordis nostri durtiam ipsa iam^d quam patimur poena dissolvat. Ut enim propheta
 Jerem. 4, 10. teste praedictum^e est: 'Pervenit gladius usque ad animam'. Ecce ctenim cuncta plebs
 caelestis irae mucrone percutitur et repentina singuli caede vastantur. Nec languor^f
 mortem praevenit, sed languoris moras^g, ut cernitis, mors praecurrit; percussus quisque
 ante rapitur, quam ad lamenta paenitentiae convertatur. Pensate ergo, qualis ad con-
 spectum districti iudicis pervenit, cui non vacat flere quod^h fecit. Habitatores quiqueⁱ
 non^k ex parte subtrahuntur, sed pariter^l corruunt; domus vacuae relinquuntur, filiorum
 funera parentes aspiciunt, et sui eos ad interitum heredes praecedunt^m. Unusquisque
 ergo nostrumⁿ ad paenitentiae lamenta confugiat, dum flere ante percussione vacat^o.
 Revocemus ante oculos mentis, quicquid^p errando commisimus, et quod nequiter egimus¹⁰
 Ps. 94, 2. flendo puniamus. 'Praeveniamus faciem eius^q in confessione' et, sicut propheta ammonet,
 Thren. 3, 41. 'levemus corda nostra cum manibus ad Deum'. Ad Deum quippe corda cum manibus
 levare est^r orationis nostrae studium cum merito bonae operationis erigere. Dat^s pro-
 Ezech. 33, 11. fecto, dat tremori nostro fiduciam, qui per prophetam^t clamat: 'Nolo mortem pecca-
 toris, sed ut^u convertatur et vivat'. Nullus autem de iniquitatum suarum immanitate^v
 desperet^w; veterinosas namque Ninivitarum^x culpas tridua paenitentia abstersit^y¹⁵,
 et conversus latro vitae praemia etiam^z in ipsa sententia suae mortis emeruit. Mutemus^a
 igitur corda et praesumamus nos iam percepisse^b quod petimus. Citius ad precem^c
 iudex flectitur, si a pravitate sua petitor corrigatur. Inminente ergo tantae^d animad-
 versionis^e gladio nos importunis^f fletibus^g insistamus. Ea namque quae ingrata esse²⁰
 hominibus importunitas solet^h iudicioⁱ veritatis placet, quia pius ac misericors Deus
 vult a se precibus veniam exigi^k, qui^l, quantum meremur, non vult irasci. Hinc^m
 Ps. 49, 15. etenim per psalmistam dicitⁿ: 'Invoca me in die tribulationis tuae, et^o eripiam te; et
 magnificabis^p me'. Ipse ergo sibi testis est, quia invocantibus misereri desiderat, qui
 ammonet, ut invocetur.²⁵

Proinde, fratres carissimi, contrito corde et correctis operibus crastina die primo
 diluculo ad septiformem letaniam^q iuxta distributionem inferius designatam devota cum
 lacrimis^r mente veniamus. Nullus^s vestrum ad^t terrena opera in agros^u exeat^v; nullus

^d) Hic q 1 (cf. N. A. III, 460) addit: Cum Langobardorum rex Authari Italiae regnaret et Pelagius papa Romanam gubernaret ecclesiam et Paul. diac. h. Lang. III c. 23. 24. 25 usque ad verba est divisus; tunc sequitur
 in primo namque choro usque pauperum et infantum ab eocl. b. mart. Caeciliae et iterum incipit: Denuntiatio
 pro septiformi letania. Oportet, f. c., ut flagella etc. usque ad finem. ^e) dictum q* 2.3. R* 1. ^f) languo-
 rem R 1. ^g) languor (cum ras. 1 litt., in languorem corr.) moris R 1. ^h) quē R 1. ⁱ) ita q* 1. R* 1 et
 ex quisque corr. R 1; quoque q* 2.3; quippe quique p. ^k) in p. ^l) partem R* 1. ^m) procedunt R* 1.
ⁿ) vestrum p. ^o) ex vocat corr. p; vaccat R* 1. ^p) quicquid om. R* 1. ^q) faciemus p. ^r) levare
 est cum manibus R* 1. ^s) dū p. ^t) profectam p. ^u) ut om. q*. ^v) ex intra manitate corr. R 1.
^w) desperet q* 2.3. ^x) Ninnibitarum R 1. ^y) abstrusit R* 1. ^z) premium (om. etiam) R* 1.
^a) levemus R* 1. ^b) percipere p; precepisse R* 1. ^c) preces R 1. R* 1. ^d) enim (tantae om.) p.
^e) ex adversionis corr. p; a dei adversionis R* 1. ^f) inportunis s p. q* 1; importune q* 2.3. ^g) preci-
 bus R 1. ^h) importunis solent R* 1. ⁱ) dei add. R* 1. ^k) (om. vult) a se precibus veniam exigit
 R* 1. ^l) quia R 1. ^m) hic Greg. Tur. ⁿ) dicitur q* 2.3. ^o) et om. R 1. Greg. Tur. ^p) ita
 R 1. p. Greg. Tur.; magni q* 1; glorificabis q* 2.3; honorificabis R* 1. ^q) pro verbis crastina usque
 letaniam exhibent ab ipso feriae quartae diluculo septiformi laetania (septiformis laetaniae Greg. Tur.) p. Greg.
 Tur. ^r) ad lacrimas p. Greg. Tur. ^s) verba Nullus usque deprecemur om. p. Greg. Tur. ^t) a q* 2.3,
 sed erad. q* 2. ^u) agro q*. ^v) in exerceat corr. q* 2.⁴⁵

Sept. ind. VI factam esse et locus registri et ultima verba contextus, quem exhibemus, docent. Sed locus
 denuntiationis a. 590 basilica S. Iohannis Constantiniana, secundum codices nostros basilica S. Savinae
 erat; et dispositio litaniarum alia a. 590, alia secundum codices nostros. Nota Iohannem diac. l. l. in
 narratione et tempore cum Gregorio Tur., sed in contextu sermonis et dispositionis litaniarum cum
 codicibus registri concordare. — An pestis hoc anno iterum Romam vastaverit, (cf. Paul. diac. IV, 14?)
 dubito. ¹) Cf. Ion. 3.⁵⁰

quodlibet negotium agere praesumat, quatenus ad sanctae genetricis Domini^{w 2} ecclesiam convenientes, qui simul omnes peccavimus, simul omnes mala quae fecimus deploremus³, ut districtus iudex, dum^x culpas nostras nos punire^y considerat, ipse a sententia^z propositae damnationis parcat^a.

⁵ Letania clericorum exeat^b ab ecclesia sancti^c Iohannis baptistae³; letania virorum ab ecclesia sancti^d martyris Marcelli⁴; letania monachorum ab ecclesia beatorum^e martyrum^f Iohannis et Pauli⁵; letania ancillarum Dei ab ecclesia beatorum martyrum^f Cosmae et Damiani⁶; letania feminarum coniugarum ab ecclesia beati^h primiⁱ martyris Stephani⁵; letania viduarum ab ecclesia beati martyris Vitalis⁶; letania pauperum
¹⁰ et infantium^k ab ecclesia beatae martyris Caeciliae⁷.

Fecit^l et in basilica sanctae Savinae⁸ sub die^m IIII. kalendarum Septembrium indictione sexta.

MENSE SEPTEMBRI INDICTIO VI.

XIII, 3.

¹⁵ *Gregorius I. papa cives Romanos docet non esse observandas ad litteram de sabbato leges; corpus die dominico, excepta voluptatis causa, licere lavari.* 603, Sept.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 229; q: cap. 228.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 1; G: Lib. XI. ep. 3. — Iaffé Reg. 1867 (1485).

GREGORIUS GRATIA DEI EPISCOPUS DILECTISSIMIS FILIIS SUIS CIVIBUS ROMAE.

²⁰ Pervenit ad me quosdam perversi spiritus homines prava inter vos aliqua et sanctae fidei adversa seminare, ita ut die sabbato aliquid operari prohiberent. Quos quid aliud nisi Antichristi praedicatores dixerim^a? Qui veniens diem sabbatum atque dominicum ab omni faciet opere custodiri. Quia^b enim mori se et resurgere simulat, haberi in veneratione^c vult dominicum diem et, quia iudaizare populum com-

²⁵ ^w) genetricis dei q*2.3; dei genetricis R*1. ^x) cum Greg. Tur. ^y) punisse R1. ^z) suae add. p. ^a) Explicit add., cetera omnia om. p. — Sequitur hic add. R1. q*1. — Quae sequuntur concordant cum Ioh. diac.; alium ordinem exhibent et Greg. Tur. et Paul. diac. ^b) exeant q*2.3. ^c) beati R*1. q*. ^d) beati R*1. ^e) beatorum om. R*1. q*. ^f) martyrum om. R*1. ^g) Damiane q*1. ^h) beati om. R*1. ⁱ) petri et (pro primi) q*. ^k) ita R1; infantum R*1. q*. ^l) factę sunt R*1.
³⁰ ^m) subdiaconus q*.

Mense cet. om. q*2.3; sept̄r abbr. R1. R*1; febr̄ q1. q*1.4; septembri Vat. F' (ed. M.); februario Vat. A.

XIII, 3 in titulo: Romanis R*1 — Rubro add. in marg. de custodiendo die sabbati R1. ^a) dixerimus R1. ^b) qui R1. ^c) ex ratione R1.

²⁵ ²) S^a. Maria Maggiore; cf. Gregorovium l. l. II^a p. 32. Greg. Tur. X, 1 in f. ³) Haec ecclesia deest in ordine litaniarum a Greg. Tur. relato. De basilica Constantiniana Lateranensi agi videtur. ⁴) In Via Lata; cf. Gregorovium l. l. I^a p. 266 et ep. V, 57^a p. 367. ⁵) In Caclio; cf. ib. ⁶) Vel Protasi et Gervasi vel Vestinae cf. Gregorovium l. l. p. 259 et ep. V, 57^a p. 367 n. 1. ⁷) Trans Tiberim cf. ib. ⁸) In Aventino: cf. Gregorovium l. l. p. 260 s. Cf. notam huic epistolae praemissam.

XIII, 3. Hanc epistolam, cuius maximam partem etiam Iohannes diac. in v. Greg. IV, 51 refert,
⁴⁰ adulterinam esse conicit Gussant.; equidem Maurinis adsentio, qui contendunt epistolae reiciendae nullam causam existere, quippe quae in geminis nostris collectionibus existat et stilum Gregorianum redoleat. Sed edictum potius dixerim quam epistolam; atque titulus, quo Gregorius hic usus est: gratia dei episcopus genuinum hoc edictum esse demonstrat: cf. ep. V, 57^a p. 365 n. 4.

pellit, ut exteriorem ritum legis revocet et sibi Iudaeorum perfidiam subdat, coli vult sabbatum.

Ier. 17, 24. Hoc enim quod per prophetam dicitur: 'Ne inferatis onera per portas vestras die sabbati' tam diu teneri potuit, quamdiu legem^d licuit iuxta litteram custodiri. At^e postquam gratia omnipotentis Dei^f domini nostri Iesu Christi apparuit, praecepta legis, quae per figuram dicta sunt, iuxta litteram servari non possunt. Nam si quis dicit hoc de sabbato esse servandum, dicat, necesse est, etiam carnalia sacrificia persolvenda, dicat praeceptum quoque de circumcisione corporis adhuc usque retinendum^g. Sed contra Gal. 5, 2. se Paulum apostolum audiat dicentem: 'Si circumcidamini, Christus vobis nihil prodest'.

Nos itaque hoc quod de sabbato scriptum est spiritaliter accipimus^h, spiritaliter tenemus. Sabbatum enim requies dicitur. Verum autem sabbatum ipsum redemptorem nostrum Iesum Christum dominum habemus. Et quiⁱ lucem fidei eius agnoscit^k, si peccata concupiscentiae ad mentem per oculos trahit, in die sabbati onera per^l portas introducit. Non ergo in die sabbati onera per portas introducimus, si in redemptoris nostri gratia constituti pondera peccati ad animam per sensus corporeos non trahamus. Nam isdem dominus ac redemptor noster multa in die sabbati legitur operatus^m, ita ut Luc. 14, 5. Iudaeos reprehenderet dicens: 'Quis vestrum bovem aut asinum suum non solvitⁿ in die sabbati et ducit adquare?' Si ergo ipsa per se^o veritas non custodiri iuxta litteram sabbatum praecepit, quisquis otium^p sabbati secundum legis litteram custodit, cui alteri nisi ipsi veritati contradicit^q?

Aliud quoque ad me perlatum est, vobis a perversis hominibus esse praedicatum, ut dominicorum die nullus debeat lavare. Et quidem si pro luxu^r animi atque voluptate quis lavari appetit, hoc fieri nec reliquo quolibet die concedimus; si autem pro necessitate corporis, hoc nec dominico^r die prohibemus. Scriptum quippe est: 'Nemo Rom. 13, 14. carnem suam odio habuit, sed nutrit et fovet eam'. Et rursus scriptum est: 'Carnis curam ne^t feceritis in concupiscentiis'. Qui igitur carnis curam in concupiscentiis fieri prohibet, profecto in necessitatibus concedit. Nam si dominicorum die corpus lavare peccatum^u est, lavari ergo die eodem nec facies^v debet. Si autem hoc in corporis parte conceditur, cur hoc exigente necessitate toti^w corpori negetur? Dominicorum vero die a labore terreno cessandum est atque omni modo orationibus insistendum, ut, si quid negligentiae per sex dies agitur, per diem resurrectionis dominicae precibus expietur.

Haec, carissimi filii, certa constantia et recta praediti fide custodite, stultorum hominum verba despici^x, omnia quae ab eis dici cognoscitis nolite facile credere, sed in rationis trutina pensate, ut, dum erroris vento forti stabilitate resistitis, ad solida caelestis regni gaudia pervenire valeatis.

XIII, 4.

Gregorius I. papa Adeodati, abbatis Neapolitani, monasterio monasterium, quod Crateras dicitur, necessariis obsequiis destitutum, coniungit repulsis Basilii, episcopi Capuani, vindictis. 602, Sept.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 230; q: cap. 229.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 2; G: Lib. XI. ep. 4. — Iaffé Reg. 1868 (1486).

^d) legem om. q* 2.3. ^e) ut q 1; ac q* 2.3. ^f) dei om. R1. ^g) retinendam (a in ras.) q 1.
^h) accepimus q 1. q*. ⁱ) quia R1. ^k) cognoscit q 1. ^l) per om. R1. ^m) operatur q* 2.3.
ⁿ) solvet q 1; solvat q* 1. ^o) per se ipsa R1. ^p) diem R1. ^q) hic add. rubro R1 hanc superscriptionem: de abluendo corpore si necessitas exigit die dominico. ^r) ex proluxa corr. R1. ^s) dominicorum q*. ^t) nec q 1. ^u) preceptum R1. ^v) (om. nec) facies n R1 — In marg. add. rubro: de n faciendo opere in die domico R1. ^w) toto q 1. ^x) despici q 1. q* 1.

XIII, 4. De Adeodato, abbate monasterii S. Sebastiani, et de causa, de qua hac epistula agitur cf. ep. X, 18.

GREGORIUS ADEODATO ABBATI NEAPOLIM.

Quantum bene dispositae fratrum congregationi animus noster ex interni^a desiderii intentione congaudet^b, tanto^c ut^d destitutis et^e paene in desolatione positis fratribus^f Marcellini pastoralis sollicitudinis citius cura subveniat, vehementi maerore^g concutitur. Monachi siquidem^h monasterii quod Craterasⁱ dicitur Neapolitanae urbi e vicino^l fundati porrecta nos petitione informasse noscuntur locum ipsum ita paene funditus servorum Dei obsequiis destitutum^k, ut vix illic remanserint, qui hoc^l ipsius solummodo valeant esse custodes. Ob quam rem lacrimabiliter supplicantes a nobis poposcisse noscuntur, ut monasterio vestro^m ipsum unireⁿ monasterium deberemus, quatenus per sollicitudinem tuam et deinceps succedentibus aliis locus ipse auctore Deo regulari valeat ordinatione^o disponi. Sed dum huic rei frater^p et coepiscopus noster Basilius Capuanae^q ecclesiae^r praescens fuisset inventus^s, extitit valde contrarius asserens locum ipsum olim monasterio alio diocesis suae fuisse coniunctum et idcirco minime in alterius ius^t ecclesiae debere^u contradi^v. Contra quam obiectionem Neapolitanae rursum^w clerus ecclesiae multo esse^x aliter quam dicebatur oppositis allegationibus^y replicabat^z. Quibus diversa^{aa} sentientibus, ne constituere quicquam dubie videremur^{ab}, deputatis cognitoribus instituimus inter eos esse iudicium: quibus renuntiantibus manifesta ratione comperimus fratrem et coepiscopum nostrum Basilium nullum in praedicto Craterensi monasterio ius habere. Quo^b cognito monachis pia poscentibus necessario duximus praebere consensum^c. Praesentis itaque praecepti nostri auctoritate idem Craterense^d monasterium cellae vestrae constituimus uniendum hoc praecipue commonentes, ut locus ipse ita cum divino solacio per vos deinceps debeat ordinari, quatenus, dum ab hoste licuerit^e, deputati a vobis illic monachi debeant iugiter in Dei laudibus permanere, perturbationis^f vero tempore intra urbem in cella quippe propria revocari. Res vero omnes eidem monasterio competentes^g diligenti^h volumus cura perquiri atque recolligiⁱ easque^j, ut tibi visum fuerit, apte disponi. Nihilque quod eidem monasterio competit a quoquam detineri permittas, sed omnia in ius^k cellae, quippe iam tuae, reformare non neglegas, ut cunctis salubri ordinatione dispositis quae Deo placita nostra sunt auctoritate suffulta perpetuis^{k-1} maneant inconvulsa temporibus^l.

XIII, 4 in titulo: Adeodati q2.p*2.3; Deodato R*1 — epō R*1 — Neapolitano R1; Neapoli q.p*2.3; Neapol q*1.4; Neapolim R*1. a) internis R1. b) ex conget corr. q1. c) ita R1.q1; tantum cet. d) ita scr.; ex codd. n. e) sed codd. n. f) fratrum codd. n. g) errore q*.q2. h) monachis siquidem R1; monachis quidem q1. i) Cratera q1. k) destitutis R1; destituti q*1. l) loci coni. Mommsen; hoc erad. q*2. m) monasterium vestrum q, sed corr. q1. n) venire q*, sed corr. q*2. o) ratione R1. p) refēr R1; re frater q1. q) Capuanae q*1. r) ingressus q*2.3. s) ius om. q2. t) debere om. q1. u) contradico R1. v) rursus R1.q2, sed corr. R1. w) esse eccl. multo q2. x) allig. R1.q1. y) applicabatur R1. z) diversas R1. aa) ubi evideremur R1; ubi videremur q*1; dubie videremus q1. ab) qui R1. ac) concessum R1. ad) eundem Craterensem R1.q1.q*, sed corr. q*2 eundem in idem. ae) perturbatione R1. af) compententes q*1. ag) diligētie R1. ah) eaque R1.q1.q*. ai) huius R1. aj) perpeti ut R1. ak) verba perpetuis usque temporibus om. q1.

1) In Plaia: cf. ep. X, 18 (n. 1), in qua illa monasteria temporaliter uniuntur. 2) Idem commemoratur in ep. IX, 72. X, 4. XI, 15. 3) Cf. de hoc loco Wisbaum l. l. p. 34 s. 4) Cf. arengam: Piaae postulatio voluntatis vel similis. 5) Nota, quam prope ad urbem Neapolim Langobardi iam accesserint. 6) Nota monachos iam omnes cartas tradidisse: ep. X, 18.

XIII, 5.

Gregorius I. papa Adeodato, monacho S. Hadriani, permittit, ut quas ante sumptum vestem monachicam fecerit donationes, eae testandi gratia litteris consignentur.

602, Sept.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 231; q: cap. 230.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 3; G: Lib. XI. ep. 5. — Iaffé Reg. 1869 (1487).

5

GREGORIUS ADEODATO SERVO DEI.

Effectus iusta postulantibus indulgere et vigor^a acquitatis et ordo exigit rationis, praesertim quando petentium^b voluntatem et pietas adiuvat et veritas non relinquit^c. Quia igitur, priusquam in monasterio sancti Adriani², ubi es^d conversus, intrares rerumque tuarum illic donationem emitteres^e, et domos, hortua^f intra civitatem seu terras sationales^g vel vineas in fundo, sicut nos docuisti, Carsimiano^h, pariter et portiones tuas in fundo Folloniaca³ et Alisa¹ mancipiis tuis, quibus a te concessa libertas est, verbo largitus es^k ipsaque donatio, licet possit iure subsistere^l, praecipue in hoc, quod ab illis tribuitur¹ qui cum pompis suis saeculum relinquentes ad Dei se eligunt conferre servitium, quoniam tamen, ne quid futurum tempus oblivionis nubilo huic derogare quicquam valeat largitati^m, scripturae hoc desiderasⁿ tradere monumentis, quod ut queat^o robustum existere, a nobis tibi poscis dari^p licentiam: idcirco^q huius^r praecepti nostri pagina^a liberam tibi hoc faciendi concedimus facultatem, quatenus, dum omnia a te fuerint diligenter expressa^t et designatione tua noverint esse quod suum est, quod cunctis modo^u commune est, et ipsi sine contentione^v donata possideant et voluntas tua, quid ad quem pertinere voluerit, esse non possit ambigua. Quicquid enim huius modi scriptura^w interveniente feceris, firmum stabileque^x et ex rei ipsius veritate et hac nostra auctoritate non dubites, quippe quia non novum aliquid facere, quod lege est vetitum, sed dudum factum videris exprimere et salubriter amputandi causa litigii litterarum memoriae servanda^y deponere.

25

XIII, 6.

Gregorius I. papa Ianuario, episcopo Caralitano, mandat, ut adhibitis Innocentio atque Libertino episcopis inter Desideriam abbatissam, latricem praesentium, et Iohannem abbatem iudicet.

602, Sept.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 232; q: cap. 231.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 4; G: Lib. XI. ep. 6. — Iaffé Reg. 1870 (1488).

30

XIII, 5 in titulo: Adeodato q. q*2.3. R*1; Deodato R1; Adodato q*1; Dodato q*4. ^a) vigore R1. ^b) penitentium R1. q1. ^c) ex relinquit corr. q1. ^d) ex est corr. q1. ^e) emitteris q1. ^f) ita q1; horta R1; hortus q*1; ortua q*2.3; et hortos, ut videtur, q2. ^g) rationales R1. ^h) Carsimano R1. ⁱ) in et aliis a corr. R1. ^k) est R1. ^l) tribuetur R1. q1. ^m) largitatis q*. q2, sed corr. q*2. ⁿ) desiderat R1. ^o) ita q1; quod utique ad R1; quodque ad q*1; quodque ut ad q*2.3. q2. ^p) dare q. q*. ^q) per add. q*. ^r) unius R1. ^s) paginam q. q*. ^t) et xps sa q*1. ^u) moto R1. q1. ^v) contemptione R1. ^w) scripta R1. ^x) stabilemque codd. n., sed corr. q*2. ^y) servare q2.

35

XIII, 5. De Adeodato, quem in Sicilia fuisse verisimile est (cf. n. 2), certi nihil scimus. 1) Similes arengae saepius inveniuntur. 2) Hoc monasterium nescio qua ex causa viri docti contendunt Gregorianum fuisse. Cf. Rocch. Pirri, Sicil. sacr. c. 21. Cf. de eodem monasterio ep. I, 18 et Iohannis de Iohanne Cod. dipl. Siciliae p. 431. 433. 3) Idem fortasse fundus commemoratur in ep. I, 9 (n. 2). 4) Cf. ep. IV, 6 n. 2. XI, 15 (n. 22).

40

XIII, 6. De Ianuario cf. ep. III, 36 n. 2. IV, 8 ss.

GREGORIUS IANUARIO EPISCOPO CARALIS.

Quando inter religiosas personas de terrenis rebus controversia nascitur, ita sacerdotali est sollicitudine finienda, ut crescere non possit ex mora contentio. Desideria siquidem abbatissa latrix praesentium hic^a veniens quæstæ est substantiam parentum suorum pariter et germani sui sibi rationabiliter competentem¹ a Iohanne abbate² indebite detineri. Et quia eandem causam interveniente petit iudicio terminari, fraternitas vestra adhibitis sibi Innocentio atque Libertino fratribus et coepiscopis^b nostris^c cum eis negotii huius qualitatem diligenter examinet et pari consilio communique tractatu ita se in definiendo ex omni latere festinet exhibere sollicitum^d, quatenus et ipsa omni invidia favoris ac negligentiae careat et inter illos post definitionem vestram^e aliquod non possit litigium^f remanere^g. Si vero aliqua ex lege vobis ad proferendam sententiam fuerit nata dubietas, sapientem virum⁴ et quem nostis Dei timorem habere prae oculis, requirite, ut ab eo^h, quid sit legitimum, informatiⁱ nullam reprehensionem vestrae definitionis valeat calculus sustinere.

MENSE NOVEMBRI INDICTIO VI.

XIII, 7.

Gregorius I. papa Brunichildæ, reginæ Francorum, significat se secundum eius petitionem ecclesiæ S. Martini et monasterio et xenodochio Augustodunensi ab ea fundatis privilegia concessisse. Arcana mandata per legatos Burgoaldum et Vuarmaricarium transmissa curæ sibi fore scribit. Addit de Mena, episcopo (Telesino), criminibus abso-
luto; de litteris ad Aetherium datis (ep. XIII, 8); de bigamo quodam ad sacrum ordinem non admittendo; de legato, qui convocandæ synodo intersit, in Gallias mittendo.

602, Nov.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 233; q: cap. 232.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 6; G: Lib. XI. ep. 8. — Iaffé Reg. 1871 (1490).

GREGORIUS BRUNIGILDAE REGINAE FRANCORUM.

Inter quæ hoc apud vos^a tenet prae ceteris^b principatum, quod in mediis^c huius mundi fluctibus, qui regentis animos turbulenta solent vexatione confundere, ita cor ad divini cultus amorem et venerabilium locorum disponendam quietem reducit^d, ac si nulla vos alia cura sollicitet. Unde quia huiusce modi praepositorum actio subiec-

XIII, 6 in titulo: Caralis in Caralitano corr. R1; Caralitano R*1. ^a) huc q*. q2. ^b) et coepiscopisque R1; coepiscopisque q*. q1. ^c) nri sunt R1. ^d) ex solacium corr. q*2. ^e) vrum q*1. ^f) ex legitimum corr. q*2. ^g) permanere R1. ^h) habeo q*1. ⁱ) informatum q*. q2.

Mense cet.: nov abbr. R1. q1. q*.

XIII, 7 in titulo: Brunechilde q*; Brunegilde q2; Brunechildi R*1. ^a) nos R1. ^b) veteris R1. ^c) medii q1. ^d) reductis q1; radicatis R1.

1) Recte citat Gussanv. Cod. Iust. I, 3, 54 (56), 5 s. 2) Cf. de eo ep. XI, 13 n. 3. 3) Iisdem episcopis inter alios episcopos Sardiniae missa est ep. IX, 202. 4) I. e. consiliarium iurisconsultum.

XIII, 7. Haec epistula initio carere videtur. Cf. epistolae XIII, 9 secundam sententiam, quæ de acceptis litteris formulam, in nostra ep. omissam, sequitur. — De Brunichilda cf. ep. VI, 5 n. VI, 49 n. VI, 57 n. XI, 46.

torum magna solet esse munitio, prae aliis gentibus Francorum gentem asserimus felicem^o, quae sic bonis omnibus praeditam^f meruit habere reginam^g.

Epistolis autem vestris indicantibus agnoscentes ecclesiam vos sancti Martini in suburbano Augustodonensi^h atque monasterium ancillarum Dei nec non et xenodochiumⁱ in urbe eadem construxisse valde laetati sumus et gratias omnipotenti Deo retulimus, 5 qui cordis vestri sinceritatem ad haec operanda compungit. Qua de re ut et^k nos bonis vestris in aliquo^l participes haberemur, privilegia locis ipsis pro quiete et munitione illic degentium^m, sicut voluistis, indulsumus^l nec excellentiae vestrae amplectendaⁿ nobis desideria^o vel ad modicum differre pertulimus.

Paterna praeterea caritate salutationis praemittentes alloquium indicamus inlustribus 10 filiis nostris, vestrae vero excellentiae famulis ac legatis Burgoaldo et Vuarmaricario^p nostrum^q nos secundum scripta vestra^r praeuisse secretum. Qui omnia quae^s sibi iniuncta dixerunt^t suptili nobis insinuatione reserasse noscuntur. De quibus curae^u nobis erit sequenti tempore excellentiae vestrae, quid actum fuerit, indicare. Nam nos, quicquid possibile, quicquid est^v utile et ad ordinandam^w pacem inter vos et rem- 15 publicam^x pertinet, summa Deo auctore cupimus^y devotione compleri.

Menam^z vero reverentissimum fratrem coepiscopumque^a nostrum, postquam ea quae de eo dicta fuerant requirentes in nullo invenimus esse culpabilem^z, qui insuper ad sacratissimum corpus beati Petri apostoli sub iureiurando^b satisfaciens^z ab his quae obiecta eius opinioni fuerant^o se demonstravit^d alienum, reverti illic purgatum absolu- 20 tumque permisimus, quia, sicut dignum erat, ut, si in aliquo reus existeret, culpam in eo canonice puniremus^o, ita dignum non fuit, ut eum adiuvante innocentia diutius retinere vel affligere in aliquo^f deberemus.

De quodam autem episcopo, quem capitis infirmitas, sicut nobis praedicti magnifici viri dixerunt, amministrare suum non sinit officium, fratri coepiscopoque nostro 25 Aetherio^g scripsimus^t, ut, si intervalla eiusdem infirmitatis habuerit, data petitione ad implendum se locum suum profiteatur non posse sufficere, sed alium ecclesiae suae postulet^h ordinandum, quia vivente episcopo, quem abⁱ amministrazione officii sui non culpa, sed aegritudo subducit, alium loco ipsius sacri nullo modo permittunt canones ordinari. Si vero nullo tempore ad mentis sanae redit^k officium, quaeri persona debet^l 30 vita et^m moribus decorata, quaeⁿ et animarum curam gerere^o et eiusdem ecclesiae causam^p utilitatesque salubri valeat ordinatione disponere talisque, si^q superextiterit^r, eius possit loco succedere. Sed et si qui^s in sacro sunt^t ordine vel ad clericatus ministerium promovendi, antefato reverentissimo fratri nostro^u Aetherio^v, si tamen^w ipsius est dioceseos^x, reservandum renuntiandumque decrevimus, ut de^y habita inqui- 35 sitione, si nulli^z culpa quam^a sacri canones insequuntur subiecti sunt, ipse eos debeat

^o) felicem *om. R1. q1.* ^f) predicta *R1; predictam q1.* ^g) regnum *R1.* ^h) Augustonensi *q. q**; Aūgenesi *R1.* ⁱ) xenodochio (*om. et*) *R1; et sinodochium q*1. q2; et sinodochio q1; et synodochium q*2.3.* ^k) eo *R1; et om. q*1.* ^l) aliqua *q*1.* ^m) ut *add. q2.* ⁿ) ad plectendam *q1; ad- plectenda q*1.* ^o) desiria *q*1.* ^p) Uuarmacario *q. q*.* ^q) nro *R1. q1.* ^r) scripturam vram *R1.* 40 ^s) ex qui *corr. q1.* ^t) ita *q2. q*2.3; dixeris R1. q*1, sed in dixeritis corr. R1; dixeris q1.* ^u) cum *re q1.* ^v) est *om. R1.* ^w) ordinandum *q*1.* ^x) inter vos *etiam hic add. q*1.* ^y) ex capimus *corr. R1.* ^z) Menan *R1. q1. q*1.* ^a) ita *R1. q1; et coepm cet.* ^b) iureiurandum *R1.* ^c) opi- nionis revertant *R1.* ^d) demonstrant *R1.* ^e) ponemus *q1.* ^f) in aliquo *om. R1.* ^g) ita *q1. q*1; Etherio R1. q2. q*2.3.* ^h) postulat *q*1.* ⁱ) ab *om. q*1.* ^k) reddit *R1.* ^l) debeat *R1.* ^m) ex *q1.* 45 ⁿ) ita *q1; quae om. R1. q*. q2.* ^o) genere *q*1.* ^p) causas *q1; causa q2.* ^q) ita *q1. q*1; sit R1; sit ut si q2. q*2.3.* ^r) ita *q1. q**; super superextiterit *R1; superstes extiterit, ut videtur, q2.* ^s) quis *R1. q1.* ^t) sunt in sacros *q2; sunt in sacro q*1.* ^u) vro *q1.* ^v) Etherio *codd. n.* ^w) si tamen *om. R1.* ^x) dio- cesens *R1.* ^y) nuntiandumque decrevimus *inde, ut videtur, q2.* ^z) nulle *R1.* ^a) quas *R1. q1. q*.*

1) Cf. *ep. XIII, 11. 12. 13.*

2) Cf. *de Menae, ep. Telesini, causa ep. IX, 223 n. 1. XI, 9 n. 1.* 50

3) *De huius modi iuramentis cf. ep. VII, 18 n. 1.* 4) Cf. *ep. sequentem.*

ordinare. Excellentiae ergo vestrae cura^b nostrae^c se dispositioni^d coniungat^e, quatenus nec ecclesiae utilitates, quarum vobis maximus amor est, pereant et bonis vestris^f excellentiae vestrae mercedis augmenta succrescant.

Similiter vero de quodam bigamo requisiti, an ad sacrum ordinem potuisset accedere, iuxta canonicam regulam omnino vetuimus^g. Absit enim, ne vestris temporibus, in quibus tam multa pia ac religiosa agitis, aliquid contra ecclesiasticum institutum fieri permittatis.

Praefati autem viri magnifici filii nostri dato capitulari inter cetera petierunt, quod sibi ex vestra perhibuere^h iussione mandatum, ut talis debeat in Galliis a nobis persona transmittiⁱ, quae facta synodo cuncta quae contra sacratissimos canones perpetrantur omnipotente Deo possit auctore corrigere. In qua gloriae^k vestrae curam cognovimus, quantum de vita^l animae et de^m regni vestri soliditate cogitatis, quia redemptorem nostrum formidantes eiusque in omnibus praecepta servantes et hic agitis, ut diu regni vestri gubernacula subsistant, et post longa annorum curricula vos quoque de terreno regno ad regnum caeleste transeat. Aptoⁿ autem tempore, si Deo dictum placuerit, veneranda excellentiae vestrae desideria implere curabimus.

Nos itaque pro munitione^o locorum, de quibus excellentia vestra^p scripsit, omnia, sicut voluit, sancire studuimus. Sed ne fortasse ab eorum locorum praepositis eadem decreta nostra^q quoque^r tempore supprimantur, pro eo, quod eis quaedam^s interdicta esse noscuntur, haec eadem constitutio gestis est publicis inserenda, quatenus, sicut in nostris, ita quoque in regalibus scriniis teneatur.

Omnipotens Deus excellentiam vestram in suo semper timore custodiat atque ita vota vestra in filiorum nostrorum excellentissimorum^t regum nepotum vestrorum intercedente beato Petro apostolorum principe, cui eos commendatis, adimpleat, ut stabile vobis gaudium de eorum semper incolumitate, sicut cupitis, habere concedat^u.

XIII, 8.

Gregorius I. papa Aetherio, episcopo (Lugdunensi), mandat, ut episcopus quidam mente alienatus, si intervallum acgritudinis incidat, ad abdicationem inducatur, si minus, vicarius constituatur post illius obitum episcopus consecrandus. Ordinationes presbyterorum vel diaconorum, si est diocesis Aetherii, Aetherio reservat. 602. Nov.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 234; q: cap. 233.

Edd. M: Lib. XIII. cp. 5; G: Lib. XI. ep. 7. — Jaffé Reg. 1872 (1489).

GREGORIUS AETHERIO EPISCOPO.

Quamvis triste nobis sit^a valde quod loquimur atque fraterna nos compassione flere^b potius urgeat, quam aliquid de auditis definire permittat, suscepti tamen sollicitudo regiminis cor nostrum instanti pulsat aculeo magna nos ecclesiis cura prospicere et, antequam earum^c possit utilitas deperire, quid^d fieri debeat, Deo auctore disponere.

^{b)} curę R1. ^{c)} nra q*1. ^{d)} dispnsioni R1. ^{e)} coniungant q1. ^{f)} vestris om. q2.

^{g)} ita edd.; vitavimus codd. n. ^{h)} perhibere R1; perhibueret q1. ⁱ⁾ mitti q1. ^{k)} gloria q1.

^{l)} debita q1. ^{m)} de om. R1. ⁿ⁾ aperto q1. ^{o)} monitione q1. ^{p)} excellentiae vrae q*1.

^{q)} in nostro (ita q*3) corr. q*2. ^{r)} quo q1 — Mommsen coni. temere pro tempore. ^{s)} quae iam R1. q1. q*. ^{t)} et fil. excell. (om. nostrorum) q2. ^{u)} concedatur q*1.

*XIII, 8 in titulo: Aetherio R2. R*1; Etherio cet. ^{a)} sit nobis R1. q1; nobis sit R2. q2. q*.*

^{b)} flere om. q1. ^{c)} aurum R1. ^{d)} quod R1. q2.

XIII, 8. De Aetherio, episcopo Lugdunensi, cf. ep. VI, 50 n.

Pervenit igitur ad nos quibusdam referentibus quendam^o episcopum ita passionem capitis incurrisse^f, ut, quid mente^g alienata agere soleat, gemitus et fletus^h audire sit. Ne ergo languente pastore grex, quod absit, insidiatoris laniandus dentibus exponatur vel ecclesiae ipsius utilitates depereant, cautaⁱ nos necesse est provisione tractare. Et ideo quia vivente episcopo, quem^k ab officio suo necessitas infirmitatis, non crimen^l abducit, alium loco eius, nisi recusante eo, nulla sinit ratio ordinari^l, si intervalla aegritudinis habere est solitus, ipse data petitione nec se^l ulterius ad hoc ministerium, intellectualia^m nempe officia subvertente infirmitate, posse fateatur adsurgere et alium loco suo expetatⁿ ordinandum. Quo facto omnium sollemniter electione alter qui dignus fuerit episcopus consecratur^o, sic tamen, ut quousque eundem^p episcopum in hoc saeculo vita tenuerit^q, sumptus^r ei debiti de eadem ecclesia ministrentur^s. Enimvero si nullo tempore ad sanae redivit^t mentis^t officium, persona fidelis ac vitae est probabilis eligenda^u, quae ad regimen ecclesiae idonea possit existere atque de animarum utilitate cogitare, inquietos sub disciplinae vincla^v restringere, ecclesiasticarum rerum curam gerere et maturam^w atque efficacem se in omnibus exhibere. Qui etiam, si^x episcopo, qui nunc aegrotat, superstes^y extiterit, loco eius debeat consecrari.

Ordinationes vero presbyterorum vel^a diaconorum seu alterius ordinis si fieri in eadem ecclesia causa poposcerit, fraternitati tuae noverit reservandum, quatenus, si tuae est^a dioceseos^b, de eius qui ad hoc eligitur vita^c, moribus actuque perquiras. Et si placuerit nec est^d, quod in eo canonicae districtiois iudicium reprehendat, ad destinatum ordinem non aliter nisi te ordinante perveniat. Ita ergo fraternitas tua faciat atque haec vigilantia providenti^e disponat, ut nec^f Dei ecclesia neglectum ulterius habeat et consacerdotes suos non solum verbis^g, sed etiam exemplo locorum venerabilium curam laudabiliter habere commoneat.

XIII, 9.

Gregorius I. papa Theodericum, regem Francorum, laudat, quod aviam suam (Brunichildam), in his quae pro amore Dei eam desiderare cognoscat, adiuvet. Mandata eius arcana per Burgualdum et Vuarmaricarium missa se recepisse nuntiat. De pace sempiterna, quam cum republica inire festinet, gaudet. 602, Nov.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 235; q: cap. 234.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 7; G: Lib. XI. ep. 9. — Iaffé Reg. 1873 (1491).

GREGORIUS THEODERICO REGI FRANCORUM.

Scriptorum vestrorum eloquia incolumitatem^a vestram signantia laeti suscepimus; ex quibus ita transcendere vos^b prudentia^c aetatem agnovimus^d, ut evidenter appareat

^o) referent. quend. om. R1. ^f) se add. R1. ^g) p dñ te R1; qui mente q1. ^h) fletu R1.
ⁱ) causa R1. ^k) quem om. R1. ^l) necesse R1. ^m) intellectum alia R2. q1. ⁿ) expectat R1. q1. 35
^o) consecratur R1. ^p) unde R1. ^q) tenuerat R2. ^r) subtus R1; suntus q2. ^s) aministrentur q2.
^t) sane mentis reddito R1. ^u) ligenda q2. ^v) in vincolo (ita q*3) corr. q*2; vinculo q2; vindicta Vat. A (ed. M.). ^w) maturum q. ^x) quē etiam nunc R1. ^y) superstitis R1; superstios R2; superstes in superstis (ita q1) corr. q*1. ^z) vel om. R1. ^a) si tua est R1; si tuē q1; si tua (om. est) q*1; sicut tuae est Vat. F (ed. M.). ^b) in diocesis (ita q*3) corr. q*2. ^c) ut a R1. ^d) nec 40
hec (om. est) R1. ^e) ex providentia corr. q1; ex vigilantia providenti corr. vigilantia providentia (ita q*3) q*2. ^f) hec R1. ^g) verbum q1; verbo q2; verbū q*1.

XIII, 9 in titulo: Theodorico R2. q1. ^a) incalumnitatem R1; incalumnitatem R2. ^b) transcedere vos om., lac. c. 9 litt. R1. ^c) prudentiam et R1; prudentiam R2. ^d) cognovimus q*2.3.

1) De simili causa agitur in ep. XI, 29 et III, 24.

XIII, 9. De Theoderico cf. ep. VI, 49 n.

pro gentis Francorum felicitate excellentiae vestrae potestatis regiae^e gubernacula
supernae gratiae favore fuisse^f commissa. Inter quae¹ hoc^g quoque in^h vobis satisⁱ
laudabile mirandumque est, quod in his quae filiam nostram^k praecellentissimam aviam
vestram pro^l omnipotentis Dei amore desiderare cognoscitis iuvare sic studiosissime
festinatis, ut per hoc et hic feliciter et in futura vita^m regnum cum angelis teneatis.
Quia ergo hoc Deo donante ex magni venit discretione iudicii, ita omnia quaeⁿ excel-
lencia vestra voluit citius ac libenter^o implevimus, ut, quantum nobis bona vestra
placuerint, effectus nostri celeritate monstraremus.

Salutantes praeterea paterna dulcedine indicamus omnia quae viris inlustribus
famulis vestris Burgualdo et Uuarmaricario^p filiis nostris apud nos agenda mandastis
facta nobis fuisse habito secrete^q colloquio manifesta. Et valde laudavimus, quia et
praesentia sapientes, sicut decet, attenditis et sic^r munire futura^s sempiternae pacis
interventu inter vos et rempublicam festinatis, ut unum^t facti regni vestri firmitatem
in perpetuum salubriter extendatis². De quibus succedenti^u vobis tempore quae Deo
fuerint placita nuntiamus. Nam nos quicquid utile, quicquid probatur esse pacificum,
desideramus et^v, ut fieri valeant, studemus. Tantum est, ut, sicut nostra, ita quoque^w
Dei, quo sine nil possumus^x, in ea quae expediunt^y sit voluntas.

Sancta trinitas in suo vos semper faciat^a timore proficere et ita^a cor vestrum
placita sibi moderatione disponat, ut et nunc subiectis vestris^b de vobis et postmodum
vobis de se gaudium sine fine concedat.

XIII, 10.

*Gregorius I. papa Maximo, episcopo Salonitano, scribit, cum de Veterano pres-
bytero et Optato defensore eius nec non et de Thoma defensore ipse dixerit, quae cum
eis acta sint non debere subsistere, se nec portitoribus praesentium credere posse et
mandat, ut in posterum, si causam velit dicere, mittat legatum, qui litteras afferat ab
eo et presbyteris et diaconis et testibus subscriptas.* 602, Nov.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 236; q: cap. 235.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 11; G: Lib. XI. ep. 13. — Iaffé Reg. 1874 (1495).

GREGORIUS MAXIMO EPISCOPO SALONITANO.

Alia quidem scripta^a ad^b fraternitatem tuam antea feceramus^c, sed tempore quo
homines tuos quos^d ad nos misisti relaxare voluimus^e, scripsisse te quibusdam nostris^f
comperimus, quod^g Veteranum presbyterum atque Optatum^h defensoremⁱ tunc minime
in causa transmiseris, et ideo ea quae¹ cum ipsis acta sunt non debere subsistere. Sed

^e) regne R2. ^f) fuisset R1. ^g) hec R1. ^h) in om. R1. ⁱ) salutis R1. ^k) vram R1.
^l) pro om. R1. ^m) futuro vita R1; futuro vitę q1. ⁿ) quae om. R1. ^o) adibenter (pro ac libenter) q1.
^p) ita q*; Uuarmari (ras.) R2; (Guant maricario R1; Guarmaricario q1. ^q) ita R1. q1. q*1; secreto
R2. q*2.3. ^r) sicut q1. ^s) munere puta R1. ^t) pro unum lac. 5 litt. exhibet R1. ^u) succedi R1;
succedente q*. ^v) et om. R1. q1. ^w) que R1. ^x) possumus q*1. ^y) expediant R1. ^a) facia q1.
^b) ita om. R1. ^b) vestris om. R1.

XIII, 10 in titulo: Solitano R*1. ^a) quidam scriptura q*1. ^b) ad om. R1. ^c) ex faceremus
corr. q1 m. 2. ^d) quos om. codd. n. ^e) rixari noluimus Vat. D (ed. M.). ^f) nostri codd. n. —
narrantibus add. Vat. D (ed. M.). ^g) quos q1. ^h) optatu R1; Obtatum R2. ⁱ) atque R1.

1) Cf. ep. XIII, 7 n. 2) Cf. ep. praeced. Gasquet, *l'empire Byzantin et la monarchie Franque* (1888)
notat ad hanc ep. Theophyl. Sim. VI, 3 narrare a Theoderico legatos ad foedus contra Avaros pangendum
Constantinopolim missos esse. Equidem puto hos legatos aliquot annis ante missos esse.

45 XIII, 10. De Maximo cf. ep. V, 6 p. 286 n. 1; IX, 234 n. 1) Cf. ep. XIII, 38 n. 2.

et Thomas ecclesiae tuae defensor sibi verbo a te dictum perhibuit. Ex qua re iam nec praesentium portitoribus iudicavimus esse credendum, ne de ipsis^k quoque post haec similiter diceretur. Quia ergo haec nos res valde fecit ambigere et cautos esse debere promonuit^l, si causam vultis dicere, instructam^m de cetero personam cum mandato legaliter facto tua acⁿ presbyterorum seu diaconorum et testium subscriptionibus roborato^o gestisque ex more indito^p transmittite, ut, quicquid cum ea actum fuerit, possit iure subsistere^q. Nam nos non solum tibi, sed etiam^r omnibus quod iustum legitimumque fuerit parati sumus Deo^s iuvante^t per omnia custodire: tantum est, ut et^u tu quod lege praecipitur facere non omittas.

XIII, 11.

Gregorius I. papa Senatoris, presbyteri et abbatis, xenodochium Augustodunense, a Syagrio episcopo et Brunichilda regina exstructum, petentibus Brunichilda ac nepote eius Theoderico, cum possessionibus suis confirmat privilegiaque instituit, in his, ut abbates a rege 'cum consensu monachorum' sine simonia eligantur neve, nisi deposita abbatia, episcopi fiant. Querelae contra abbatem ab episcopo Augustodunensi, adhibitis sibi sex aliis episcopis, perquirantur. 602, Nov.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 237; q: cap. 236.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 8; G: Lib. XI. ep. 10; Pardessus, *Diplomata ad res Gallo-Francicas spectantia* t. I n. 221. — Iaffé *Reg.* 1875 (1492).

GREGORIUS SENATORI PRESBYTERO ET ABBATI XENODOCHIO
FRANCORUM.

Quando ad ea quae catholicorum regum corda pontificalibus^a sunt monitis^b provocanda ita ardenti desiderio divina praeveniente gratia succenduntur^c, ut ab eis ultro poscantur, tanto alacri et laeto sunt animo concedenda, quanto et ea ipsa quae cupiunt, si nollent facere, peti debuerant^d. Proinde iuxta scripta^e filiorum nostrorum prae-cellentissimorum regum Brunigildis^f ac nepotis^g ipsius Theoderici^h xenodochioⁱ quod

^k) ipsi (om. de) R1. ^l) ita R1. q*1; premon. q1. q*2.3. ^m) instructum R1. ⁿ) hanc R1. ^o) roboratum codd. n. ^p) indictum R1; inditum q1. q*. ^q) sustinere q*. ^r) quam add. codd. n. ^s) deo om. R1. ^t) iuvante R1; iubente q1. ^u) haec q*2.3.

XIII, 11 in titulo: xenodochio R1; xenodochio q1. q*1.4; xenodochio in xenodochii corr. q*2; xenodochii q*3; de xenodochio R*1 — Franc. abbr. q1. ^a) pontificalibus q*1. ^b) monitis om. R1. ^c) succeduntur R1. ^d) debuerunt R1. ^e) iuxta scripto R1. ^f) Brunigilde q1. q*1; Brunigildi R1; Brunechildi corr. in Brunechildis (ita q*3) q*2. ^g) neponitis q1. ^h) ita R1; Theoderici cel. ⁱ) xenodochium R1. q1. q*.

XIII, 11. Et hanc et sequentes duas epistulas falsas esse coniecerunt complures viri docti contra fidem codicum aut certe interpolatas esse contenderunt; inter quos Launoy, opp. V, 2 p. 445 ss., et Sickel in Actis Acad. Vind. t. 47 p. 566 (erregen Verdacht) et Loening, *Gesch. d. Deutschen Kirchenrechtes* II p. 392 n. 2, qui putat hoc privilegium a Hincmaro interpolatum esse, qui in opusculo intitulo quae exsequi debeat episcopus et qua cura tueri res et facultates ecclesiasticas eadem verba citat, quae in nostris privilegiis in dubietatem vocantur (Migne, *patrol. Lat.*, t. 125 c. 1091; cf. infra, n. 6); idem citat Flodoardi *hist. eccl. Rem.* c. III, 27 p. 382. Genuina esse haec privilegia contendit Mabillon, *de re diplom.*, II, 9, neque ego dubito, quin genuina sint, codicum auctoritate fultus. — Mentionem horum privilegiorum facit noster in ep. XIII, 7 (n. 1). — De monasteriorum privilegiis in universum cf. ep. VIII, 17. — Nescio an recte viri docti contendunt Senatorem abbatem S. Andochii fuisse: cf. *Gall. Christ.* IV, c. 483 s. 1) Cf. similem arengam in *Diurni* f. 77.

in civitate Augustodonensi^k a Syagrio reverendae memoriae episcopo² et praedicta excellentissima filia nostra regina constructum¹ est, cui tu^m praeesse dinosceris, huius modi privilegia praesentis auctoritatis nostrae decreto indulgemusⁿ, concedimus atque firmamus statuentes nullum regum^o³, antistitum, nullum quacumque praeditum^p dignitate vel quemquam alium de his quae xenodochio a suprascriptis praecellentissimis filiis nostris regibus iam donata sunt vel in futuro a quibuslibet aliis de proprio^q fuerint iure collata, sub cuiuslibet causae occasionisve^r specie minuere vel auferre et sive suis usibus applicare vel aliis quasi piis causis pro suae avaritiae excusatione concedere^s, sed cuncta quae ibi oblata^t sunt vel offerri contigerit, tam a te quam ab eis qui in tuo officio locoque successerint perenni^u tempore inlibata et sine inquietudine aliqua volumus possideri, eorum tamen usibus pro quorum sustentatione gubernationeque concessa sunt modis omnibus profutura.

Item^v constituimus, ut obeunte abbate atque presbytero^w suprascripti xenodochii atque monasterii non alius ibi quacumque obreptionis^x astutia^y ordinetur, nisi quem rex eiusdem provinciae⁴ cum consensu^z monachorum secundum Dei timorem^a elegerit ac praeviderit ordinandum.

Hoc quoque capitulo praesenti subiungimus, ut locum avaritiae excludamus^b, nullum de regibus, nullum de sacerdotibus vel quemcumque alium per se suppositamve personam de ordinatione eiusdem abbatis vel quibuscumque causis xenodochio ipsi^o pertinentibus audere^d in auro sive alia qualibet^e specie commodi quicquam accipere neque eundem abbatem ordinationis suae causa dare praesumere, ne hac occasione ea quae a fidelibus piis locis offeruntur aut iam oblata sunt consumantur.

Et quoniam^f multae occasiones in deceptione^g religiosarum^h personarum a pravis illis, ut dicitur, hominibus exquiruntur, abbatem atque presbyterum praedicti xenodochii nullo modo privandum deponendumque esse censemus, nisi causa specialiter criminis exigente. Unde necesse est, ut, si qua contra eum huius modi querella surrexerit, non solus episcopus civitatis Augustodonensisⁱ causam examinet, sed adhibitis sibi sex aliis^k coepiscopis suis⁵ suptili hoc investigatione^l perquirat, quatenus cunctis concorditer iudicantibus canonicae districtiois censura aut reum ferire aut innocentem possit absolvere.

Simili quoque definitione^m iuxta desideriumⁿ conditorum decernimus, ut nullus eorum qui eidem^o xenodochio atque monasterio^p abbas aut presbyter^q fuerit ordinatus ad episcopatus officium quacumque obreptione sit ausus^r accedere, ne res xenodochii

^k) Auguense R1; Augustonense q1. q*1; Augustidunense q*2.3. ^l) constratum q*. ^m) tu om., sed suprascr. q1. ⁿ) indulgimus R1. q1. ^o) ita R1. q1. q*1.2, sed suprascr. hic nullum q*2; nullum add. q*3 et ep. XIII, 12. 13. ^p) predictum R1. ^q) propria R1. ^r) occasionis suae R1. q1. q*. ^s) ex condere corr. q1. ^t) oblata q1. ^u) a praesenti ep. XIII, 12. 13. ^v) idem R1; id est q1. ^w) p̄bros R1. ^x) ita q1. q*2.3; reptionis R1; subreptionis q*1. ^y) studia R1; astutia q1; asstutia q*1. ^z) consu R1. ^a) timorem dei R1; dei om. q1; dei timore q*1; dei timorem q*2.3 et ep. XIII, 12. 13. ^b) excludamus R1; seclud. ep. XIII, 12. 13. ^c) ita q1; xenodochio ipso R1; at xenodochium ipsum q*. ^d) audire R1. ^e) aliquilibet q1. ^f) quoniam om. R1. ^g) ex deceptiones corr. q*1. ^h) religiosorum R1. q1. ⁱ) Augustodonensis q1. q*1; Augustidunensis q*2.3; Augdonensis R1. ^k) ex aliis q*1. ^l) investigare R1. ^m) finitione R1. ⁿ) ex iusta desideria corr. q*1 i. desiderium. ^o) que idem q1. ^p) verba monasterio usque xenodochii atque om. q*2, sed in marg. suppl. ^q) abbatem aut p̄brm R1; abbatem ad p̄brm q1; aḅ ut p̄br q*1. ^r) obreptiones ita usus R1 — sit aus. acc. quac. obr. q*2.3.

2) De Syagrio, ep. Augustodunensi, cf. ep. VI, 52 n. 3) Cf. infra n. 6. 4) Et haec verba mihi quidem demonstrare videntur hanc ep. genuinam esse; nam falsarius s. VIII vel IX de regibus provinciarum certe non locutus esset. 5) Nescio, cur hic viri docti falsitatis indicium inveniunt. Nam neque de chorepiscopis neque de episcopis suffraganis sedis Augustodunensis agitur. Nota episcopum Arelatensem adhibito Augustino iudicare etc.

atque^p monasterii iniqua erogatione consumens^t gravissimam egestatis necessitatem pauperibus ac peregrinis vel ceteris exinde viventibus generet. Episcopum vero tollendi de eodem loco monachum^u ad ecclesiasticum ordinem promovendum vel pro^v aliqua^w quacumque causa sine consensu abbatis atque presbyteri habere licentiam prohibemus, ne^x huius^y rei usque ad hoc usurpatio perducatur, ut loca quae acquisitione^z hominum 5 construenda sunt ablatione^a destruantur^b.

Haec igitur^c omnia quae huius praecepti decretique nostri pagina continet tam tibi quam cunctis qui in eo quo es ordine locoque successerint vel eis quorum interesse potuerit^d in perpetuum reservanda^e decernimus. Si quis vero regum^f, sacerdotum, iudicum atque saecularium personarum hanc^g constitutionis nostrae paginam agnoscens 10 contra eam venire^h temptaverit^b, potestatis honorisque sui dignitate careat reumque se divino iudicioⁱ existere de^k perpetrata iniquitate cognoscat et, nisi vel ea quae ab illo sunt male^l ablata restituerit vel digna paenitentia inlicite acta deflexerit, a sacratissimo corpore ac sanguine Dei domini redemptoris nostri Iesu Christi alienus fiat atque in aeterno examine districtae ultioni^m subiaceat. Cunctis autemⁿ eidem loco iusta ser- 15 vantibus sit pax domini nostri Iesu Christi, quatenus et hic fructum^o bonae actionis recipiant^p et apud districtum iudicem praemia aeternae^q pacis inveniant^r.

XIII, 12.

Gregorius I. papa Talasiae abbatissae parthenonem S. Mariae Augustodunensem, a Syagrio episcopo conditum, petentibus Brunichilda regina ac nepote eius Theoderico, cum bonis suis confirmat. Privilegia constituit: Abbatissae a rege cum consensu monachorum sine simonia eligantur; querelae contra abbatissam ab episcopo Augustodunensi, adhibitis sibi sex aliis episcopis, perquirantur. 602, Nov. 20

Codd. R: Indictio I—VI cap. 238; q: cap. 237.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 9; G: Lib. XI. ep. 11; Pardessus, Diplomata ad res Gallo-Francicas spectantia t. I n. 222; Baluzii Miscell. (ed. a. 1761) t. II p. 12 s. — Iaffé Reg. 1876 (1493). 25

^a) ita q². q²; om. atque R1. q¹. ^t) oblata suprascr. q². ^u) monachi R1. ^v) pro om. R1. ^w) alia R1. ^x) nec q¹. ^y) huius q¹. ^z) ad inquisitionem q¹. 2. q². 2. 3, sed in marg. add. vel requietionem q². 2. 3. ^a) oblatione q¹. 1. 2, sed corr. q². ^b) destruuntur q². 2. 3, sed corr. q². ^c) igitur om. q¹. ^d) potuerint q². q¹. 2. ^e) servanda q² et ep. XIII, 12. 13. ^f) ac R1. ^g) veniret R1. ^h) in temptaverint (ita q¹) corr. R1. ⁱ) iud. div. q². ^k) de om. R1. ^l) mala q¹. ^m) ultionis R1. q¹. 2, sed corr. q¹. ⁿ) autem om. R1. ^o) furtum q¹. ^p) percipiant R1. ^q) aeterna q¹. 30 ^r) inveniat R1.

6) Mirum sine dubio videri potest, quod noster etiam de regibus loquatur. Sed notandum est Gregorium iuxta scripta Brunichildae et Theoderici scribere atque privilegia regum, sic uti dicam, ex parte ecclesiastica confirmare. Sicut autem in privatorum donationibus sub poenarum et anathematis 35 minis constringuntur heredes successoresque, ut voluntatem donatoris observent, ita in diplomatibus regum successores constringi possunt. Itaque credo haec verba et fortasse alia in hac epistula deprompta esse ex regio Brunichildae filiique eius diplomate. — Exempla eius modi imprecationum refert Mabillon, de re dipl. II, 8 ex auctoritatibus regum Anglorum. — Quamquam hoc privilegium s. IX iam in Gallia notum erat, Gieseler, Lehrbuch d. K. G. II, 2 p. 8 contendit hanc imprecationem Gregorii VII. tempore additam 40 esse. — Cf. etiam similes imprecationes (sed sine regum commemoratione) in f. Diurni 32. 86. 89 et in conciliis Merovingicis.

XIII, 12. Cf. privilegium quod praecedit, quocum hoc verbo tenus concordat, omissis tantum modo verbis Simili quoque usque destruantur, quippe quae monasterio ancillarum non conveniant.

GREGORIUS TALASIAE ABBATISSAE.

Quando ad ea^a quae catholicorum regum^b corda pontificalibus sunt monitis provocanda ita ardenti desiderio divina praeveniente gratia succenduntur^c, ut ab eis ultro^d poscantur, tanto sunt alacri et laeto animo concedenda^e, quanto et^f ea ipsa quae cupiunt, si nollent facere, peti debuerant. Proinde iuxta scripta^g filiorum nostrorum praecellentissimorum regum Brunigildi^h ac nepotis ipsius Theodericiⁱ monasterio sanctae Mariae¹, ubi ancillarum Dei est congregatio constituta, in urbe Augustodonensi^k a reverendae memoriae Syagrio episcopo condito^l, cui praeesse dinosceris, huius modi privilegia praesentis auctoritatis nostrae decreto indulgemus^m, concedimus atque firmamus
 10 statuantes nullum regum, nullum antistitum, nullum quacumque praeditumⁿ dignitate vel quemquam^o alium de his quae eidem^p monasterio a suprascriptis filiis nostris regibus iam donata sunt vel in futuro a quibuslibet aliis de proprio fuerint^q iure collata, sub cuiuslibet causae occasionisve^r specie^s minuere vel auferre et^t sive suis usibus applicare vel aliis quasi piis causis pro suae avaritiae excusatione concedere^u, sed
 15 cuncta quae ibi oblata sunt vel offerri contigerit, tam a te quam ab eis quae^v in tuo officio locoque successerint a praesenti tempore inlibata et sine inquietudine aliqua volumus possideri, earum^w tamen usibus pro quarum sustentatione gubernationeque concessa sunt modis omnibus profutura.

Item^x constituimus, ut obeunte abbatissa praedicti monasterii non alia ibi quacumque obreptionis astutia ordinetur, nisi quam rex eiusdem provinciae cum consensu monacharum^y secundum Dei timorem elegerit ac praeviderit ordinandam.

Hoc quoque capitulo praesenti subiungimus, ut locum avaritiae secludamus^z, nullum de regibus, nullum de^a sacerdotibus vel quemcumque alium per se suppositamve personam de ordinatione eiusdem abbatissae vel quibuscumque causis ad monasterium
 25 ipsum pertinentibus audere^b in auro vel alia qualibet specie commodi quicquam accipere neque eandem abbatissam^c ordinationis suae causa dare praesumere, ne hac^d occasione ea quae a fidelibus piis locis offeruntur aut iam oblata sunt consumantur.

Et quoniam multae occasiones^e in deceptione religiosarum^f personarum a pravis illic, ut dicitur, hominibus^g exquiruntur^h, abbatissamⁱ praedicti^k monasterii nullo modo^l
 30 privandam deponendamque censemus, nisi causa specialiter criminis exigente. Unde necesse est, ut, si qua contra eam huius modi querella surrexerit, non solus episcopus civitatis Augustodonensis^m causam examinetⁿ, sed adhibitis sibi sex^o aliis coepiscopis suis subtili hoc^p investigatione perquirat, quatenus cunctis concorditer iudicantibus canonicae districtiois censura aut ream^q ferire aut innocentem possit absolvere.

35 XII, 12. ^a) om., sed ante ad supra lin. ea suppl. q 1. ^b) regnum q*1; om. hoc verb. q 1. ^c) succeduntur R1. ^d) ultra R1. ^e) concedenda q*1; coincidenda q 2. ^f) et om. q 1. ^g) iuxta scriptura R1. ^h) Brunigildi R1. q*1; Brunigildi q 1. 2; Brunichildi q*2, sed in Brunichildis corr. q 1. q*2; Brunichildis q*3. ⁱ) Theodorici q 1; Teoderici q 2. ^k) ita q 1. q*1; Augustudunensi q 2; Augustidunense q*2. 3; Augdonensi R1. ^l) condita R1. q*. ^m) indulgemus q 1. ⁿ) predictum R1. ^o) quemque
 40 q*1; quemcumque q 2. ^p) idem R1. ^q) ex fuerit corr. q 1. ^r) occasionis suae codd. n., sed corr. q 1. ^s) peciem R1. ^t) et om. q 2, erad. q 1 — sine q*1. ^u) possit add. q 2. ^v) qui R1. q 1. q*; in que (ita q 2) corr. q 1. ^w) eorum R1. q 1. q*, sed in earum (ita q 2) corr. q 1. ^x) idem R1. q 1, sed corr. q 1; id est q*1; id ē q*2. 3. ^y) monachorum R1. ^z) suę iudicamus R1. ^a) de supra lin. suppl. q 1. ^b) aut habere R1; aut (ras.)ere, sed corr. q 1. ^c) abbatissim (ras.) q*2.
 45 ^d) hec q 1; om. hoc verb. R1. ^e) occasione q*1. ^f) religiosorum R1. q 1, sed corr. q 1. ^g) (suprascr. in) hominibus, ut dicitur, R1. ^h) exquirant q*1. ⁱ) est add. q*1. ^k) eiusdem, ut videtur, q*2. 3. ^l) honore supra lin. add. q 1. ^m) ita q 1. q*1; Augustidun. q*2. 3; Augdonensis R1. ⁿ) exanimet q*1. ^o) ex q*1. ^p) hoc om. q 1. ^q) reum R1.

1) Maurini in Gall. Christ. IV c. 479 demonstrare nituntur hoc idem monasterium esse, quod alias
 50 S. Iohannis Maioris appellatur, et conferunt Greg. Tur. IX, 40.

Haec igitur omnia quae huius praecepti decretique nostri pagina continet tam tibi quam cunctis quae^r in eo quo es^a ordine loquere successerint vel eis quorum interesse potuerit in perpetuum servanda decernimus. Si quis vero regum^t, sacerdotum^u, iudicum atque saecularium personarum hanc^v constitutionis nostrae paginam agnoscens contra eam venire^w temptaverit, potestatis honorisque sui dignitate carcat reumque se iudicio divino existere de perpetrata iniquitate cognoscat et, nisi vel ea quae ab illo sunt^x male ablata^y restituerit^z vel digna poenitentia illicita^a acta deflexerit, a sacratissimo corpore ac sanguine Dei domini redemptoris nostri Iesu Christi alienus fiat atque in aeterno examine districtae ultioni^b subiaceat. Cunctis autem eidem loco iusta^c servantibus sit pax domini nostri Iesu Christi, quatenus et hic fructum bonae actionis recipiant et apud^d districtum iudicem praemia aeternae pacis inveniant.

XIII, 13.

Gregorius I. papa Lupi presbyteri et abbatis ecclesiam S. Martini Augustodunensem, a Syagrio episcopo et Brunichilda regina conditam, petentibus Brunichilda et nepote eius Theoderico, cum bonis suis confirmat et privilegia ut supra, ep. XIII, 11, constituit.

602, Nov.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 239; q: cap. 238.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 10; G: Lib. XI. ep. 12; Purdessus, *Diplomata ad res Gallo-Francicas spectantia* t. I n.º 223. — Iaffé *Reg.* 1877 (1494).

GREGORIUS LUPO PRESBYTERO ET ABBATI.

Quando ad ea quae^a catholicorum regum corda pontificalibus sunt monitis provocanda ita ardenti^b desiderio divina^c praeveniente gratia succenduntur^d, ut ab eis ultro poscantur^e, tanto alacri et laeto sunt animo concedenda, quanto ea^f ipsa quae^g cupiunt, si nollent facere, peti debuerant. Proinde iuxta scripta^h filiorum nostrorum praecellentissimorum regum Brunigildisⁱ ac nepotis ipsius^k Theoderici^l ecclesiae sancti Martini, quae^m in suburbanoⁿ civitatis Augustodonensis^o a Syagrio reverendae memoriae episcopo et praedicta excellentissima filia nostra regina constructa^p est, cui praeesse dinosceris, huius modi privilegia praesentis^q auctoritatis nostrae decreto indulgemus^r, concedimus atque firmamus statuantes nullum regum, nullum antistitum, nullum quicumque praeditum^s dignitate vel quemquam^t alium de his quae eidem ecclesiae a superscriptis praecellentissimis filiis nostris^u iam donata sunt vel in futuro a^v quibuslibet aliis de proprio fuerint^w iure collata, sub cuiuslibet causae occasionisve^x specie minuere

^r) qui R1. ^s) ex R1. ^t) regnum R1. ^u) et add. q*. ^v) in hac R1. ^w) agere in ras. q1; pervenire R1. ^x) sunt om. q*. ^y) oblata q*; ablata R1. q1. ^z) restituere R1. q1, sed corr. q1. ^a) illicita q*. ^b) ultionis R1. ^c) iuxta R1. ^d) et apud om. R1.

XIII, 13 titulum om. una linea vacua relicta q*2.3. ^a) ita R1; (om. ad) ea quae q1. q*1, sed in ea ad quae corr. q1; (om. ea) quae ad q*2.3; (om. ad) ea quae q3. ^b) credenti R1. ^c) divino R1. ^d) succeduntur R1. ^e) poscentur q*1. ^f) et R1. ^g) quaeque q3. ^h) scripta om. R1. q1, sed supra lin. suppl. q1. ⁱ) Brunigildi R1. q1. q*1, sed in Brunichildis corr. q1; Brunichilde q3; Brunehilde q*2.3. ^k) ipsius om. q* — petitionem supra lin. add. q3. ^l) Theoderici q*1. ^m) quod codd. n. ⁿ) suburbane q*1. ^o) ita q1. q*1; Augustidun. q*2.3; Augdonensis R1. — Hic ceteris omissis haec add. R*1: etcetera reorum superius hac eadem indictione capite VIII de xenodochio eiusdem civitatis Augustidunensis. ^p) constructum codd. n. ^q) presenti R1. ^r) indulgesimus q*1. ^s) praeditum R1. ^t) quemcumque q*1. ^u) regibus add. XIII, 11. 12. ^v) a om. R1. q* — post quibuslibet add. et R1. ^w) fuer R1. ^x) occasionis suae q*.

XIII, 13. Cf. privilegium quod praecedat, quocum hoc verbo tenus concordat. De Lupo, abbate S. Martini, cf. Gall. Christ. IV c. 449, ubi citatur necrologium Martinianum his verbis: Idibus Octobris depositio d. Lupi abbatis.

vel auferre et sive suis usibus applicare vel aliis quasi piis causis pro suae avaritiae excusatione^r concedere, sed cuncta quae ibi oblata sunt vel^a offerri contigerit, tam a te quam ab eis qui in tuo officio locoque successerint a praesenti tempore inlibata et sine inquietudine aliqua volumus^a possideri, eorum tamen usibus pro quorum sustentatione gubernationeque concessa sunt modis omnibus profutura.

Item^b constituimus, ut obeunte presbytero praedictae ecclesiae non alius ibi quacunque obreptionis astutia^c ordinetur, nisi quem rex eiusdem provinciae cum consensu clericorum secundum Dei timorem elegerit ac praeviderit ordinandum^d.

Hoc quoque capitulo praesenti subiungimus, ut locum avaritiae secludamus, nullum de regibus, nullum de sacerdotibus vel quemcunque alium per se suppositamve personam de ordinatione eiusdem presbyteri vel quibuscunque causis ad ecclesiam ipsam pertinentibus audere^e in auro vel^f alia qualibet specie^g commodi quicquam accipere neque eundem presbyterum ordinationis suae causa dare praesumere, ne hac occasione ea quae a fidelibus^h piis locis offeruntur aut iam oblata sunt consumantur.

Et quoniam multae occasiones in deceptione religiosarum personarum a pravis illic, ut dicitur, hominibus exquiruntur, presbyterum praedictae ecclesiae nullo modo privandum deponendumque esseⁱ censem, nisi causa specialiter criminis exigente. Unde necesse est, ut, si qua contra eum huius modi querella surrexerit, non solus^k episcopus civitatis Augustodonensis^l causam examinet, sed adhibitis sibi sex aliis^m coepiscopisⁿ suis sup^otili hoc investigatione^o perquirat, quatenus cunctis concorditer iudicantibus canonicae districtioⁿis censura aut reum ferire aut innocentem possit absolvere.

Haec igitur omnia quae huius praecepti decretique nostri pagina continet tam tibi quam cunctis qui in eo quo es ordine locoque successerint vel eis quorum interesse potuerit in perpetuum servanda^p decernimus. Si quis vero regum^q, sacerdotum, iudicum atque saecularium personarum hanc constitutionis nostrae paginam agnoscens contra eam venire temptaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat reumque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat et, nisi vel ea quae ab illo sunt male ablata restituerit vel digna paenitentia inlicite^r acta deflexerit, a sacratissimo corpore ac sanguine Dei domini redemptoris nostri Iesu Christi alienus fiat atque in aeterno examine districtae ultioni^s subiaceat. Cunctis^t autem eidem loco iusta servantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi, quatenus et hic fructum bonae actionis recipiant et apud districtum iudicem praemia aeternae pacis inveniant^u.

XIII, 14.

Gregorius I. papa Venantio, patricio Panormitano, de duobus episcopatus candidatis scribit, Urbicum abbatem sibi placere, sed quietem eius non esse turbendam; Crescentis diaconi, qui xenodochio praefuerit, mores explorandos. Alia de ea re mandata adiungit.

602, Nov.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 240; q: cap. 239.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 15; G: Lib. XI. ep. 14. — Iaffé Reg. 1878 (1500).

40 ^v) et cause pene R1. ^z) velle R1. ^a) volumus om. R1. ^b) idem R1. ^c) ac studia R1. ^d) ordinanda R1. ^e) ex audire corr. R1. ^f) in add. R1. ^g) speci sup^oscr. R1. ^h) et add. q3. ⁱ) esse om. q3. ^k) solum R1. ^l) Augustodon. q*1; Augustidun. q*2.3; Augdonensis R1. ^m) sex aliis om. q3. ⁿ) epis R1. ^o) investigatio q*1. ^p) servendam q*1; servandam R1. ^q) regnum R1. ^r) illicita q*2.3. q3. ^s) ultionis R1. ^t) verba cunctis usque ad finem om. q*1. ^u) inveniat R1.

45 XIII, 14. De Venantio cf. ep. I, 33 n. VI, 40 n. IX, 13 n.

GREGORIUS VENANTIO PATRICIO PANORMO.

Excellentiae vestrae electione^{a 1} in persona Urbici abbatis², quia valde nobis placuit, indicamus, quoniam, sicut iudicii vestri discretionem^b oportuit, ad ecclesiae gubernationem virum quaesistis vigilantem atque sollicitum et divinae scripturae scientia, quod maxime in sacerdotibus eligendum est, institutum^c. Sed quia ceteris sic est⁵ aliquis praeposendus^d, ut, dum ipse exterius proficit, interius non decrescat, quietem^e ipsius turbare non possumus, ne, cum eum ad altiora producimus^f, minorem illum se ipso^g fieri missum^h in fluctibus compellamusⁱ. Persona vero Crescentis diaconi propter quod omnino nobis ignota¹ est, prima nobis cura¹ fuit requirere, quem ad modum xenodochium cui praefuerat gubernasset, ut ex minimis, qualis esse^k posset¹ in maximis, 10 nosceremus; sed quid nobis scriptorum vestrorum portitores responderint, ab ipsis addiscitis. Hinc^m autem presbyterum dare omnino nobis excellentia vestra sciatⁿ esse difficile, quia personarum nos necessitas ad ordinanda alia loca pastoribus destituta non levis angustat. Et ideo quia Deum timere et animae vestrae vos^o novimus habere respectum, paterna caritate salutationis alloquium praemittentes hortamur, ut, sicut 15 decet, caute^p diligentique investigatione scrutari interius de vita, moribus actuque praefati diaconi^q debeatis et, si eum ad ecclesiae adsurgere regimen agnoscitis^r, vestra adhortatione omnes in eo se uniant; si autem aliud^s vestri^t sentit sollicitudo iudicii et eum pastorem curam efficaciter administrare non posse considerat, agendum est^u cum omnibus concorditer, ut alterum, qui aptus visus fuerit, de ecclesia ipsa 20 possint eligere, ut venientes^v tam diaconus qui iam^w electus est, quam etiam qui adhuc eligendus est, is qui Deo placuerit ordinetur. Enim vero si in ecclesia illa neque de presbyteris vel diaconibus sive reliquo clero huius modi inveniri potuerit, vel de alia sibi ecclesia talem ordinandum eligere festinent antistitem, qui vigilantibus sollicitudine exterioribus eorum^x utilitatibus et sacerdotali adhortatione animabus valeat 25 Deo miserante utilis repperiri. Praeterea ne qua hac in causa possit esse dilatio et peccata sic faciant^y, ut nullus de electis aptus existat, hortandus est clerus et populus, ut eis qui ad nos venerint^z sua debeant vice mandare, quatenus hic^a habeant eligendi licentiam^b nobisque hoc ipsum apicibus suis roboratis propriis subscriptionibus innotescant, ut, si vel hic inveniri potuerit, sine difficultate aliqua Christi cooperante gratia 30 consecratur. Quod tamen nos non voluntate impulsus loquimur, sed necessitate compulsi^o, quia, quantum ad nostrum est^d iudicium, de suis^e volumus ut debeant^f habere pastorem.

XIII, 14 titulum om. q*2.3 — Venāū abbr. q1. q*1.4 — patrici q*1; e patricio R*1. — Panormo q; Panorum q*1.4; de Panormo R*1; om. hoc verb. R1 — clero et plebi Panormitanae Vat. D (ed. M.). 35
 a) electio q*2.3. q3. b) discretionem ut q1. c) ex institutis corr. q*1. d) preponendum q1.
 e) quietatem q*1. f) producamus q*1. g) se ipsum codd. n. h) misso q3. i) verba ignota usque cura om. R1. k) esset q*. l) possit q*2.3. q3. m) hic R1; hunc q; hinc q*. n) sciatis q3.
 o) bonos R1. p) ita R1. q3; cauta cet. q) diaconis R1. r) agnoscatis q*2.3. q3. s) ita R1. q3; alium q1. q*1; aliter q*2.3. t) vñm q*1. u) est om. R1. v) ad nos add. R1. w) idem R1. 40
 x) eorum om. q3. y) faciunt q3. z) venerit id R1. a) hinc q3. b) habeat et eligendi licentia R1.
 c) impulsus q1. d) nro (om. est) R1. e) sui R1. f) debeat id R1.

1) Venantius, ut nobilissimus atque potentissimus civis Panormi consistens, non certe iure solus elegit, sed maxima pars in electione fuit; de modo electionis cf. Wisbaum l. l. p. 40 ss. De hac electione cf. ep. seq. 2) De Urbico, abbate S. Hermac Panormi, cf. ep. II, 38 p. 139 n. 4. IX, 20 n. 3) Cf. 45 quae de se scribit noster in ep. V, 53a p. 354.

XIII, 15.

Gregorius I. papa Pascasium, episcopum Neapolitanum, monet, ne Iudaeos agendis diebus festis prohiberi patiatur, quippe qui mansuetudine ad fidem revocandi sint.

602, Nov.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 241; q: cap. 240.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 12; G: Lib. XI. ep. 15. — Iaffé Reg. 1879 (1496).

GREGORIUS PASCASIO EPISCOPO NEAPOLIM.

Qui sincera intentione extraneos ad christianam religionem^a, ad fidem^b cupiunt rectam adducere, blandimentis debent, non asperitatibus studere^c, ne quorum mentem reddita plana^d ratio poterat provocare, pellat procul adversitas^e; nam^f quique^g aliter
 10 agunt et^h eos hoc sub velamine a consueta ritus sui volunt cultura suspendere, suas illiⁱ magis quam Dei probantur^k causas attendere^l. Iudaei siquidem Neapolim^m habitantes questi nobis sunt asserentes, quod quidam eos a quibusdam feriarum suarum sollemnibusⁿ inrationabiliter nitantur arcere, ne illis sit licitum festivitatum suarum sollemnia colere, sicut eis nunc usque et parentibus eorum longis retro temporibus
 15 licuit observare vel colere. Quod si ita se veritas habet, supervacuae rei videntur operam^o adhibere. Nam quid utilitatis^p est, quando, et si contra longum^q usum fuerint vetiti, ad fidem illis et^r conversionem nihil^s proficit? Aut cur Iudaeis, qualiter ceremonias suas^t colere debeant^u, regulas ponimus, si per hoc eos lucrari non possumus? Agendum ergo est, ut ratione potius et mansuetudine provocati^v sequi nos velint, non
 20 fugere, ut eis ex eorum^w codicibus ostendentes quae dicimus ad sinum matris ecclesiae Deo possimus adiuvante convertere. Itaque fraternitas tua eos monitis quidem, prout potuerit, Deo adiuvante ad convertendum accendat^x et^y de suis illos sollemnibus^z inquietari denuo non permittat, sed omnes festivitates feriasque suas, sicut hactenus tam ipsi quam parentes eorum per longa colentes retro tempora tenuerunt^a, liberam
 25 habeant observandi celebrandique licentiam.

XIII, 16.

Gregorius I. papa Barbaro, episcopo Carinensi, visitationem ecclesiae Panormitanae delegat eumque monet, ut in Victoris, defuncti episcopi, locum curet successorem eligendum.

602, Nov.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 242; q: cap. 241.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 13; G: Lib. XI. ep. 16. — Iaffé Reg. 1880 (1497).

XIII, 15 titulum om. q*2.3 — Paschasio R1 — Neapolitano R1 — R1 rubro add. in marg.: de non prohibendis Iudeis festos dies suos celebrare. ^a) a christiana religione q*1; a christiana religione q*2.3. q3. ^b) finem q1. ^c) scudere R1. ^d) a plana R1; a plano q1. ^e) adversita q1; asperitas R1. ^f) nam om. R1. ^g) qui q3. ^h) agentes (om. et) R1. ⁱ) illic R1. ^k) probante R1. ^l) ita add.; accendere q1. q*; accedere R1; agere q3. ^m) Neapoli R1. ⁿ) suprascr. sollemnitatibus q3. ^o) opera R1. ^p) utilius q3. ^q) logum q1. ^r) et om. q3. ^s) nil q1. ^t) cerimonia sua R1. q1. q*. ^u) debeat R1. q1. ^v) provocantes q1. q*. ^w) eos ex ea R1. ^x) accedat R1. ^y) at coni. Mommsen. ^z) somnibus R1. ^a) tenuerint q*1.

XIII, 15. De Pascasio cf. ep. X, 18 n. 3. XI, 19 n. 1) Cf. ep. I, 34. II, 6. VIII, 25.

40 XIII, 16. De formula, secundum quam haec ep. scripta est, cf. ep. II, 39 n. V, 13 n. et de ecclesia Carinensi, quondam cum Regestana unita cf. ep. III, 4 n. VI, 9 n. — De hac electione cf. etiam ep. XIII, 14 et seq. Adde N. A. VII p. 604.

GREGORIUS BARBARO EPISCOPO CARINIS.

Obitum Victoris Panormitanae civitatis antistitis¹ directa relatio^a patefecit; quam propter visitationis destitutae ecclesiae fraternitati tuae operam sollemniter delegamus^b: quam ita te convenit exhibere, ut nihil de provectionibus clericorum, redditu, ornatu ministeriisque^c, vel^d quicquid illud est, in patrimonio eiusdem a quoquam praesumatur^e 5 ecclesiae. Et ideo dilectio tua ad praedictam ecclesiam ire^e properabit^f et assiduis adhortationibus clerum plebemque eiusdem ecclesiae ammonere festinet, ut remoto studio uno eodemque consensu talem sibi praeficiendum^g expetant^h sacerdotem, qui et tanto ministerioⁱ dignus valeat repperiri et a venerandis canonibus nullatenus respuatur. Qui dum fuerit postulatus, cum sollemnitate decreti omnium subscriptionibus roborati 10 et dilectionis tuae testimonio litterarum ad nos sacrandus occurrat². Commonentes etiam fraternitatem tuam, ut nullum de altera eligi permittatis^k ecclesia, nisi forte^l inter clericos ipsius civitatis in qua visitationis impendis officium nullus ad episcopatum^m dignus, quod evenire non credimus, potuerit inveniri, provisurus ante omnia, ne adⁿ cuiuslibet conversationis meritum^o laicae personae^p adspirare praesumant^q et tu peri- 15 culum ordinis tui, quod absit, incurras.

XIII, 17.

Gregorius I. papa clero, ordini et plebi Panormitanae praecipit, ut visitori suo, Barbaro, episcopo (Carinensi), oboediant et episcopum eligant. 602, Nov.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 243; q: cap. 242.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 14; G: Lib. XI. ep. 17. — Iaffé Reg. 1881 (1498).

20

GREGORIUS CLERO, ORDINI ET PLEBI CONSISTENTI PANORMO.

Vestri antistitis^a obitum cognoscentes, curae nobis fuit destitutae ecclesiae visitationem fratri et coepiscopo nostro Barbaro^b sollemniter delegare. Cui dedimus in mandatis, ut nihil de provectionibus clericorum, redditu, ornatu ministeriisque^c a quoquam usurpari patiatur. Cuius^d vos assiduis adhortationibus convenit oboedire; et remoto 25 strepitu uno eodemque consensu talem vobis praeficiendum expetite sacerdotem, qui et a venerandis canonibus nulla discrepet^e ratione et tanto ministerio dignus valeat repperiri; qui, dum fuerit postulatus, cum sollemnitate decreti omnium subscriptionibus^f roborati et visitoris pagina prosequente ad nos veniat ordinandus^g; provisuri ante omnia, ne cuiuslibet vitae vel meriti laicam personam praesumatis eligere^h. Et non 30 solum ille ad episcopatus apicemⁱ nulla ratione provehatur^k, verum etiam vos^l nullis

XIII, 16 in titulo: Carinis om. q 1. a) ita edd.; delatio q 1; dilatio cet. codd. n. b) diligamus R 1. c) ministeriis R 1. d) ut q 1. e) in re q* 1. f) properet q*. q 3. g) presidentum R 1. h) expectant q 1. q* 1. i) tantum ministerium R 1. k) permittis q* 1. l) fortes R 1. m) ex epatus corr. R 1. n) ne om. R 1 — ad om. q* 2.3 — hoc add. q 3. o) ita R 1. q 3, sed in 35 meriti corr. R 1; meriti q 1. q* 1; meritis q* 2.3. p) in laica persona corr. q* 2. q) presumat R 1. q 1.*

XIII, 17: ordo q — consti q 1; cons q*; consistentium R* 1. a) antistiti R 1. b) Barraro q* 1. c) misterisq q 1. d) cui R 1. e) ex discrepat corr. q 1. f) subscriptionis q 1. g) ordin. veniat q 3. h) elige q 1. i) epatum apice R 1. k) proveatur q 1. q* 1; provetur in probetur corr. R 1; provehatur q 3; promoveatur, ut videtur, q* 2.3. l) verba vos usque veniam om. q* 1. 40*

1) De Victore cf. ep. I, 70 p. 90 n. 4; III, 27 n. 1. 2) Iohanni, ep. Panormitano, iam m. Iulio scribit noster ep. XIII, 40.

XIII, 17 scripta secundum formulam, de qua cf. ep. II, 40 n. Cf. ep. praecedentem.

intercessionibus veniam¹ promereri posse cognoscite, sed^m omnes quos ex vobis de laica persona adspirasse constiteritⁿ, ab officio et a communione alienos faciendos procul dubio noveritis^o.

XIII, 18.

Gregorius I. papa Passivo, episcopo Firmano, mandat, ut monasterium, a Proculo, diacono Asculano, in fundo Gressiano aedificatum, S. Savino consecret. 602, Nov.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 244; q: cap. 243.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 16; G: Lib. XI. ep. 20. — Iaffé Reg. 1882 (1499).

GREGORIUS PASSIVO EPISCOPO FIRMO.

Proculus diaconus ecclesiae Asculanae^a petitoria^b nobis insinuatione^c suggessit in fundo Gressianae^d iuris^e sui monasterium^f se pro sua devotione fundasse, quod in honore^g sancti Savini martyris^h desideratⁱ consecrari. Et ideoⁱ, frater carissime, si^k in tuae parochiae^l memorata constructio iure consistit et nullum corpus ibidem constat humatum, percepta primitus^m donatione legitima, id est conduma una, boves parⁿ unum, iumenta^o capita quinque, oves et capras promiscuas capita viginti, in fundo Gressiano^p, ubi ipsum^q monasterium^r fundatum^s, uncias octo, fundum^t Statiani^u uncias octo, fundum Paterni in^v integro, porcos decem, lectustrata^w, gestisque municipalibus^x alligata, et cetera secundum morem.

MENSE DECEMBRI INDICTIO VI.
MENSE IANUARIO INDICTIO VI.

XIII, 19.

Gregorius I. papa Iohanni, subdiacono Ravennae, mandat, hortetur Marinianum episcopum, ut cum Iohanne episcopo, latore praesentium, aut in gratiam redeat aut apud iudices contendat. Exuperantium episcopum, qui in eiusdem Iohannis dioecesi oratorium condiderit et consecraverit, reprehendit. 603, Ian.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 245; q: cap. 244.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 17; G: Lib. XI. ep. 21. — Iaffé Reg. 1884 (1501).

^m) et R1. ⁿ) constituerit q*1. ^o) noveris q*2.3.

XIII, 18 in titulo: Passivo q* — Firmano q*. q3. ^a) Aesculanae q3. ^b) petitori q*1. ^c) insinuatione R1. ^d) gressianae R1. ^e) viri R1. ^f) monasterio R1. ^g) hore q*1. ^h) desidera R1. ⁱ) te add. q*. q3. ^k) frs kmī (om. si) R1. ^l) parochiae q*1. ^m) sui add. q*. ⁿ) parium R1; par q. q*. ^o) ita R1; aeramenta q*2.3. Vat.; aeramenta ex aeramento corr. q1; amenta q*1; armenta q3. ^p) grassiano R1. ^q) ita q1; pro (pro ipsum) R1; p̄ q*2.3; p̄ ē q*1; prefatum q3; presbyter Vat. D (ed. M.). ^r) monasterius q*2; monasteriis q*3; monasterii Vat. D (ed. M.). ^s) ita q1. q*1; fundatum est q3; fundatus R1. q*3 et ex funditus corr. q*2. ^t) in fundo q3. ^u) ita q1. q*1; Stationi R1; Staciani q*2.3. q3. ^v) in om. q1. ^w) lectustratu R1. q*1; lectustratu q1. q*2.3; lectistrata q3. ^x) municipalibus lib R1.

35 Mense cet.: Data add. R*1 — decemb̄ abbr. R1. q*; dec̄ q.

XIII, 18 scripta est secundum formulam Diurni 11. (Cf. ep. IX, 180). — De Passivo cf. ep. IX, 51 n. 1. — 1) Fundus Grassianus vel Gressianus occurrit in diplomatis Conradi, Henrici, Lotharii et alterius Conradi imperatorum: cf. Catalani, De ecclesia Firmana (Firmi 1783) p. 103. 2) De capite S. Savini adhuc in templo metropolitano asservato cf. Catalani l. l. p. 101.

40 XIII, 19. De Iohanne cf. ep. XI, 16 n.

REG. GREG. II.

GREGORIUS IOHANNI SUBDIACONO RAVENNAE.

Lator praesentium Iohannes frater et coepiscopus noster¹ aliqua nobis de causis ecclesiae suae^a dato capitulari^b noscitur intimasse; quibus cognitis culpanda a nobis experientia tua fuerat, si ad^c te perlata hactenus indefinita remanserint. Sed inquirentes agnovimus, quod ad notitiam tuam minime sint perducta. Ipsum^d ergo quod nobis capitulare porrectum est his fecimus subter adnecti. Agnitis itaque omnibus^e ac discussis si ita apud te esse, ut suggestum est, manifesta veritate^f patuerint, fratrem et coepiscopum nostrum Marinianum^g² adire te volumus eumque modis omnibus adhortari, ut his quorum in peragendis^h negotiis ecclesiae ipsius esse dinoscitur debeat deputare, quatenus perpensis omnibus cum praedicto viro de his quae mota fuerintⁱ ecclesiastica inter se debeant tranquillitate decidere. Sin vero elegerint renitendum^k, experientia tua immineat esse iudicium et, quicquid cognitorum inter eos fuerit sententia definitum, te debeat exequente compleri, ne diutinis protractionibus^l dilato^m paupertas ecclesiae ipsius diversis, sicut iam factum asserit, dispensisⁿ ingravetur.

Indicavit etiam nobis, quod quidam Exuperantius episcopus³ ausu^o temerario in diocesi ipsius oratorium construxerit eumque sine praecepti auctoritate contra morem⁴ praesumpserit dedicare missasque illic publicas celebrare non metuit. Quam rem cum summa te^p celeritate ac districtione convenit emendare nec^q ulterius tale aliquid attemptari permittere^r. Oraculum⁵ vero quod incompetenti persona reppereris esse constructum huic proprio te volumus episcopo, si res, ut dictum est, ita se habere constiterit, sine mora aliqua reformare.

XIII, 20.

Gregorius I. papa clerum, ordinem et plebem 'consistentem Taurianis, Turris et Consentias' visitatori, Venerio episcopo (Vibonensi), oboedire et episcopum eligere iubet.
603, Ian.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 246; q: cap. 245.

Edd. M: Lib. X. ep. 16; G: Lib. XI. ep. 17; Baluzii Miscell. V, 476, (ed. a. 1761) t. II p. 13. — Iaffé Reg. 1885 (1299).

GREGORIUS CLERO ORDINI ET PLEBI CONSISTENTI
TAURIANIS, TURRIS ET CONSENTIAS.

Vestri antistitis obitum cognoscentes, curae nobis fuit destitutae ecclesiae visitationem fratri et coepiscopo nostro Venerio^a sollemniter delegare^b. Cui dedimus in

XIII, 19 in titulo: sub abbr. q 1 — Ravennatis R 1; Ravennati q 1. R 1; Ravennae q*. q 3. a) suae om. q* 1. b) capitulare q*. q 3. c) ex sad corr. q 1; si at R 1; ad (om. si) q* 1. d) ipsud R 1. e) omnibus om. q 3. f) verint atque R 1; om. veritate q 1. g) Marianum q 1. h) inter agendis R 1; inter in peragendis q 1. i) fuerant in fuerunt corr. R 1. k) et add. R 1. l) protectionibus R 1. m) ita R 1. q*; dilata q 1; dilatatum q 3. n) dispendiis q. o) auso q 1; ausi q* 1. p) cum summitate R 1; consumata q* 1. q) ita R 1. q 3; ne cet. r) permittas q 3.*

XIII, 20 in titulo: et om. R 1. a) Venerio R 1. b) deligare R 1. q* 1 — hic add.: et reliqua ut superius ad panormitanam eccliam R* 1 et cet. om.*

1) Cuius ecclesiae episcopus fuerit, nescio. 2) Scilicet episcopum Ravennatem, de quo cf. ep. V, 51 n. 5. 3) Cuius ecclesiae episcopus fuerit, nescio. 4) De his causis cf. f. Diurni 10. 11 et ep. praeced. etc. 5) Idem verbum oraculum occurrit in f. Diurni 32 et apud Paul. diac. IV, 46. 47. 48. Cf. Ewald in N. A. VII, 596.

XIII, 20 scripta est secundum formulam, de qua cf. ep. II, 40 n. Cf. ep. sequentem, in qua episcopus Consentinus omissus est; Consentiae episcopus fuerat Palumbus, de quo cf. ep. VIII, 3 n. 3.

mandatis, ut nihil de provectionibus clericorum, redditu, ornatu ministeriisque a^c quoquam usurpari^f patiatur. Cui vos adsiduis adhortationibus convenit oboedire: et remoto strepitu uno eodemque consensu talem vobis praeficiendum expetite sacerdotem, qui et a^d venerandis canonibus nulla discrepet ratione et tanto ministerio dignus valeat repperiri; qui, dum fuerit postulatus, cum sollemnitate decreti omnium subscriptionibus^e roborati et visitatoris pagina prosequente ad nos veniat ordinandus; provisuri ante omnia, ne cuiuslibet vitae vel meriti^f laicam personam praesumatis eligere. Et non solum ille ad episcopatus apicem nulla ratione provehatur^g, verum etiam vos nullis intercessionibus veniam promereri posse cognoscite, sed omnes quos ex vobis de laica persona adspirasse constiterit, ab officio et a communione alienos faciendos procul dubio^h noveritis.

XIII, 21.

Gregorius I. papa Venerium (Vibonensem) et Stephanum episcopos (a paribus), mortuis episcopis Paulino Taurianensi et illo Turritano, visitatores Taurianensis et Turritanae ecclesiarum constituit. De electione episcoporum mandat. 603, Ian.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 247; q: cap. 246.

Edd. M: Lib. X. ep. 17; G: Lib. XI. ep. 18; Baluzii Miscell. V, 477, (ed. a. 1761) t. II p. 13. — Iaffé Reg. 1886 (1298).

GREGORIUS VENERIO ET STEPHANO EPISCOPIIS.

Obitum Paulini Taurianensis^a ecclesiae¹, sed et illius^{b2} Turritanae^c ecclesiae antistitum directa^d relatio^e patefecit. Quapropter visitationis^f destitutarum ecclesiarum fraternitati tuae operam sollemniter delegamus^g. Quam ita te convenit exhibere, ut nihil de provectionibus clericorum, redditu, ornatu ministeriisque, vel quicquid illud est in patrimonio earundem ecclesiarum, a quoquam aliquo modo praesumatur. Et ideo^h dilectio tua ad praedictas ecclesias ire properabitⁱ et adsiduis adhortationibus clerum plebemque earundem ecclesiarum ammonere festinet, ut remoto studio uno eodemque consensu tales sibi praeficiendos^k expetant^l sacerdotes^m, qui et tanto ministerio digni valeantⁿ repperiri et a venerandis canonibus nullatenus respuantur^o. Qui dum fuerint postulati^p, cum sollemnitate decreti omnium subscriptionibus roborati et dilectionis tuae^q testimonio litterarum^r ad nos sacrandi occurrant^s. Commonentes etiam fraternitatem tuam, ut nullum de altera eligi permittatis^t ecclesia, nisi forte inter clericos earundem civitatum in quibus visitationis impendis officium nullus ad episcopatum dignus^u, quod

c) in R1. d) ad (om. et) q*1. e) subscriptionibus om. R1. f) veriti q*1. g) provehatur q*; provehetur R1. h) divio R1.

XIII, 21 titulum om. q*1. *) Taurianensis q*1; Tauriane R*1. b) ille R1: il q*; om. hoc verb. R*1. c) ita R1. q*2.3; ex Taurit. corr. Turritanae q*1; Taurine R*1. d) dilecta q*. e) relatione R1. f) et cetera ut ad barbarum ep̄m carinensem add. R*1 et cet. om. g) deligamus q*1. h) ideoque q*1. i) ita R1; properet q*. k) ita R1; talem s. praeficiendum q*. l) expectant q*1; expetent q*2.3. m) ita R1; sacerdotem q*. n) dignus valeat q*. o) respuatur codd. n. p) fuerit postulatus codd. n., sed corr. R1. q) et add. codd. n. r) litterum R1. s) ita R1. q*1; occurrat q*2.3. t) ita q*; permittas R1. u) nullum ad e. dignum R1.

XIII, 21 scripta est secundum formulam, de qua cf. ep. II, 39 n. V, 13 n. — Eisdem episcopis missa est ep. IX, 127, quam cf.; Stephanus incertae sedis regionis Bruttiorum, Venerius Vibonensis episcopus erat; unum ex his visitatorem ecclesiae Turritanae creatum esse non credo, sed alterum Consentinae (cf. ep. praeced.), alterum Taurianensis; sed tribus epistulis in unam redactis in titulo registrator visitatorem ecclesiae Turritanae, in contextu episcopum Consentinae ecclesiae omisisse videtur. 1) De Paulino cf. ep. I, 38 n. 1. VII, 19 n. 4. 2) Scilicet Mariniani, de quo cf. ep. IX, 11 n. 7.

evenire non credimus, potuerit inveniri^v. Provisurus ante omnia, ne cuiuslibet conversationis^w meriti laicae personae adspirare praesumant^x et tu periculum ordinis tui, quod absit, incurras.

XIII, 22.

Gregorius I. papa Gregorio (Agrigentino), Leoni (Catanensi), Secundino (Tauro-
menitano), Iohanni (Syracusano), Dono (Messanensi), Lucido (Leontino) et Traiano
(Melitensi), episcopis Siciliae, commendat latorem praesentium, Adrianum, chartularium
suum, quem ad regendum Syracusanum ecclesiae Romanae patrimonium mittit. Sacer-
dotibus ab iis, qui parochias infantium consignandorum causa perlustrent, nimiam
molestiam afferri vetat. Iam decessoris sui temporibus per Servum-Dei diaconum, tunc
rectorem patrimonii, summam constitutam esse, quae non augetur. 603, Ian. 5 10

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 248; q: cap. 247.

Edd. M: Lib. XIII ep. 18; G: Lib. XI. ep. 22. — Iaffé Reg. 1887 (1502).

GREGORIUS GREGORIO, LEONI, SECUNDINO, IOHANNI, DONO, LUCIDO, TRAIANO, EPISCOPIS SICILIAE.

Sicut nos nobis invicem spiritalia per apostolorum^a orationem^{b 1} ammonemur 15
impertire suffragia, ita in his^c quae necessitate iniuncti^d regiminis pro dispensatione
rerum pauperum Deo per nos fuerint auctore disposita sacerdotalia dignum est solacia
non deesse. Latorem siquidem praesentium Adrianum^e cartularium nostrum² ad regendum
ecclesiae nostrae patrimonium, Syracusanarum^f videlicet partium, dirigentes^g fraternitati
vestrae necessario duximus commendandum, ut, in quo usus exegerit, vestra solacia 20
conferatis, quatenus, dum et ad^h agendum per vos corporalibus et ad facilitatem
explendi quae coeperit spiritalibus orationumⁱ fuerit fultus auxiliis, prospere ea quae
ei^k a nobis iniuncta sunt Deo quoque valeat cooperante perficere. Vosmetipsos autem
ita ante conspectum omnipotentis Domini in bonis operibus debetis exhibere, ut inveniri^l
in vestra actione nequeat, quod vel Deo iudice percuti vel quolibet homine^m insidiante 25
valeat accusariⁿ. Nam eidem praefato cartulario nostro iniunximus, ut, si qua de
reverentissimis fratribus nostris episcopis inordinate acta^o cognoverit, prius quidem
secreta ac modesta adhortatione ipse corripiat: quae si emendata non fuerint^p, nobis
celeriter innotescat.

Praeterea relatum nobis est sanctae memoriae decessoris mei temporibus per 30
Servum-dei diaconem³, qui tunc ecclesiastici patrimonii curam gessit, fuisse dispositum^q,
ut sacerdotes per diversas vestras dioceses constituti^r, quotiens ad consignandos infantes

^v) potueris invenire R1. ^w) conversionis q*2.3. ^x) ex presumat corr. R1.

XIII, 22 titulum om. q*1 — Gregorio om. q. R*1 — Iohanni om. R1 — Traino q3. ^a) apłum R1. 35
^b) orationum R1. q1 — ammonemus q*. q1. ^c) in his om. q3. ^d) iniunctis q*1. ^e) ita R1. q1;
Hadr. q*. q3. ^f) Syracusanorum R1; Syracusanarum q*1. ^g) diligentes q*2.3. ^h) ad om. R1.
ⁱ) oratium R1. ^k) ei om., sed suppl. R1. ^l) invenire non possit (om. post. nequeat) q3. ^m) homo R1.
ⁿ) accusare R1. q1. q*1. ^o) actu R1. ^p) non om., sed supra lin. suppl. et fuerint ex fuerit corr. R1.
^q) dispositum q*1. ^r) constitutis q1. 40

XIII, 22. De Gregorio Agrigentino cf. ep. I, 70 p. 90 n. 2; de Leone Catanensi ep. VI, 30 n.:
de Secundino Tauromenitano ep. I, 71 n. 4; de Iohanne Syracusano ep. VI, 18 n.; de Dono Messanensi
ep. VI, 8 n.; de Lucido Leontino ep. XII, 15 n.; de Traiano Melitensi ep. X, 1 n. 1. Nota non nisi
Syracusanarum partium episcopis hanc epistolam missam esse. 1) Cf. Iac. V, 16. 2) De Adriano
cf. ep. IX, 110 n. XI, 30 n. 3) Cf. ep. IX, 8 n. 1. 45

egredimini, ultra modum gravari minime debuissent. Summa enim praefixa^a fuerat vobis, ut audio, consentientibus, quae ab eisdem sacerdotibus pro labore clericorum dari debuisset. Atque hoc quod tunc placuit, sicut nunc dicitur, minime custoditur. Unde fraternitatem vestram ammoneo, ut subiectis vestris graves non studeatis existere,
 5 sed, si qua sunt gravamina, temperetis, quia nec ab eo^t quod semel definitum est deflectere debuistis. Et in futura enim et in praesenti vobis vita prospicitis, si eos qui vobis commissi sunt sine gravamineⁿ conservatis.

XIII, 23.

*Gregorius I. papa Iulinum (Iulianum?), quem pro pauperibus stipem postulare pudeat, reprehendit. Nuntiat, se monasterio a Iuliano Catanæ condito solidos decem
 10 quotannis per Adrianum, notarium et rectorem patrimonii, emissa praecepti pagina, dari deputasse.* 603, Ian.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 249; q: cap. 248.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 19; G: Lib. XI. ep. 23. — Iaffé Reg. 1888 (1503).

GREGORIUS IULINO.

15 Gloriam vestram scripta suscipiens^a legenda laetus aperui, sed tristis perlecta replicavi. In eis quippe dicebatur, quod pudoris causa fuerit mihi vos ea quae dicenda erant tempore longo^b tacuisse. Et certum est^c, quia minus amatur qui adhuc erubescitur, atque omni^d modo contristatus sum, quia me a vobis comperi minus quam aestima-
 20 verim^e amari. In hoc autem valde me continetis^f, si^g mercedis causas^h mihi adsidue providendasⁱ studiose requiritis^k; nec^l debet^m esse verecundiae ei aliquid de elemosinis importune dicere, quemⁿ constat non res suas, sed ad dispensandum^o res pauperum habere. De causis itaque mercedis^p apud episcopum libere agere debuistis, etiam si
 25 meum animum, qualis in amore vestro existeret^q, nesciretis. Postquam et nos omnino gloriam vestram diligimus et dispensatoris^r locum in rebus, sicut scitis, pauperum tenemus, vestra, fateor, verecundia valde accusabilis fuit. Quam ideo tot verbis incre-
 pandando insequor, ut hanc a corde vestro funditus repellam et in mercedis causis magnum solacium vestrae^s provisionis habeam. Monasterio itaque vestro, quod a vobis in
 30 Catenensi^t urbe constructum est, per Adrianumⁿ notarium et rectorem patrimonii^v emissa praecepti pagina decem annuos solidos dari deputavimus^w, quos^x petimus sine iniuria suscipi, quia non haec vobis nostra oblatio, sed sancti Petri apostolorum prin-
 cipis benedictio offertur.

^a) praefixa q*1. ^t) habere (pro ab eo) R1. ⁿ) ex gramine corr. q1.

XIII, 23 titulum om. q*1.4 — Iuliano q3 et edd. ^a) suscipientes R1. ^b) loco q*1. ^o) es R1.

^d) omni om. q. q*1. ^e) estimarim q1. ^f) continetis R1. ^g) me add. R1. ^h) causam (om. mihi) q*1; causa mihi q3. ⁱ) providenda R1.q. ^k) requiritis q*2.3. ^l) ne q. ^m) ipse add. q3. ⁿ) quam R1. ^o) a disponendum R1. ^p) quē add. q3. ^q) existere R1.q1; fuerit q3. ^r) dispensationis q.q*. ^s) vñ R1. ^t) Catin. q3. ^u) ita R1.q1; Hadr. q*.q3. ^v) patri monasteria R1. ^w) quos putavimus hic add. q*1. ^x) Verba quos petimus usque ad finem inserta sunt epistulae, quam Vat. 5001 exhibet; de qua cf. ep. XIII, 26.

40 XIII, 23. Ewald contendit hanc ep. ad Iulianum datam esse eundem esse, quem in ep. XIII, 37 noster commemorat. 1) De Adriano cf. ep. IX, 110 n. XI, 30 n.

MENSE FEBRUARIO INDICTIONE VI.

XIII, 24.

Gregorius I. papa Honorio, episcopo Tarentino, baptisterii in ecclesia S. Mariae ab eo constructi usum permittit. 603, Febr.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 250; q: cap. 249.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 20; G: Lib. XI. ep. 24. — Iaffé Reg. 1889 (1504).

5

GREGORIUS HONORIO EPISCOPO TARENTINO.

Fraternitate tua indicante didicimus in civitate Tarentina, in qua praeesse dinosceris^a, in ecclesia sanctae Mariae baptisterium¹ te noviter construxisse. Et ideo, frater carissime, praesenti auctoritate suscepta tui desiderii complebis effectum, quatenus per sacrum lavacrum peccatorum illic maculae deleantur.

10

XIII, 25.

Gregorius I. papa Paschali et Consolantiae Sicilianis, ecclesiae Romanae debitoribus, scribit se Adriano chartulario mandasse, ut cum iis ita agat, ut ecclesiae utilitates nullum damnum sustineant. 603, Febr.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 251; q: cap. 250.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 21; G: Lib. XI. ep. 25. — Iaffé Reg. 1890 (1505).

15

GREGORIUS PASCHALI ET CONSOLANTIAE SICILIAE.

Epistolam magnitudinis vestrae latore^a praesentium deferente suscepimus et, licet tempora restituendae pecuniae in induitiis^b data¹ defluerint, petitionem tamen vestram nullo modo^c duximus contristandam. Adriano^d itaque cartulario nostro², quem illic ad regendum ecclesiae nostrae patrimonium direximus^e, de praesenti iniunximus quae vobiscum exinde loqui debeat, ut nec ecclesiastica in aliquo^f neglegatur utilitas et postulatio vestra sortiatur effectum. Quia ergo plus de animae vestrae salute quam^g de terrenarum rerum^h utilitate debetisⁱ esse solliciti, salutantes paterno affectu hortamur, ut mens onere^k tribulationis oppressa contra Deum non murmuret, ne post amissionem^l rerum etiam animae sequantur dispendia. Nihil^m de pravis actibus, nil cum peccato, necessitate quasi faciente, festinetis acquirere, sed spem in redemptoris nostri misericordia habentes, qui confidentes in se non deserit, tolerabiliter quae per-

25

*Mense cet. om. q*1.4 — iān (pro febr.) q1; febr. praeter R1. q*2.3. q3. R*1 etiam Vat. A. B. E (ed. M.).*

*XIII, 24 titulum om. q*1.4 — pro Honorio lacuna 9 litt. R1; Honorio q.q*2.3. R*1 — Tarentino R1. R*1; Terentino q1; Terentiano q*2.3. q3. *) enosceris R1.*

30

*XIII, 25 titulum om. q*1.4 — Paschali R1 — consuli (pro et Consolantiae) R1 et ed. G. *) latore om. R1. b) ex inducias corr. R1. c) nullomo q1. d) Hadr. q.q*. e) direxiremus q1. f) aliquod R1. q1. g) salutem qua q1. h) rerum om. q1. q*1. i) debemus R1. k) honore q*1. l) commissionem R1. m) nil q. q*1.*

XIII, 24. Maxima pars huius ep. scripta est secundum f. Diurni 31. — De praedecessore Honorii cf. ep. III, 44 n. 1) De hoc baptisterio in ecclesia collocato cf. Baluzium in editione Diurni Rozièriana p. 58.

35

XIII, 25. Baluzius in editione Diurni Rozièriana p. 10 titulum emendat: Paschali exconsuli pro P. et Consolantiae. Quam coniecturam refutandam non esse credo. Siciliae locatirum sensum habere videtur. — Mommesen conicit: praetori. 1) Cf. ep. X, 16 n. 2. XIII, 28 n. 3. 2) De Adriano cf. ep. IX, 110 n. XI, 30 n.

40

tulistis incommoda sustinete. Erigite animos. Tribulatio vires non opprimat. Adversa saeculi patientia superet. Pompam mundi mens secura despiciat. Actio vestra se ad ea quae Dei sunt occupetⁿ; considerantes, quam nullum sit, quicquid casibus subiacet, quicquid fine concluditur. Et cor se vestrum^o ultra^p quam convenit^a non affligat, sed
 5 studeat, quatenus^r in omnipotentis Dei protectione iure confidat, qui^s et^t non habita donat, amissaⁿ reparat et reparata custodit. Potens est enim, si vos in mandatorum suorum via ambulare cognoverit, et hic inlata damna multiplici compensatione sarcire^v et vitam vobis, quae toto magis adnisi petenda est^w, aeternam concedere.

XIII, 26.

Gregorius I. papa Rusticianam patriciam podagrae doloribus cruciari dolet atque
 10 de suis occupationibus gemit; petit, imperatorem moneat, ut Beatozem, comitem privatarum, qui multa contra omnes agat, maxime contra homines Rusticianae neptiumque, quasi res publicas quaerens, cohibeat. Strategium salutat. 603, Febr.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 252; q: cap. 251.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 22; G: Lib. XI. ep. 26; cf. Muratori, Script. rer. It. II, 2 c. 283. — Iaffé
 15 Reg. 1891 (1506).

GREGORIUS RUSTICIANAE PATRICIAE.

Quotiens de urbe regia ad nos aliquis venit, curae nobis est de corporis vestri sospitate requirere; sed peccatis meis facientibus et semper audio quae me paenitet^a audire, quia in tanta tenuitate atque debilitate adhuc in vobis referunt^b podagrae^c
 20 dolores excrescere. Sed oro omnipotentem Deum^d, qui^e omnia quae in vestro corpore aguntur^f ad salutem animae dirigat, ut^g flagella temporalia aeternam vobis^h quietem praeparentⁱ et per eos dolores qui cum fine sunt gaudia vobis sine fine concedat. Ego autem in tanto^k gemitu et occupationibus vivo, ut ad dies quos ago me pervenisse paeniteat^l solaque mihi in consolatione sit mortis expectatio^m. Undeⁿ peto, ut pro me
 25 orare debeatis, quatenus de hoc carnis carcere citius educar^o, ne tantis laboribus diutius torquear.

Praeterea indico quendam hic nomine Beatozem, qui quasi comes privatarum^p dici vult, venisse et multa contra omnes agere, maxime autem contra excellentiae vestrae homines^q vel nobilissimarum neptium vestrarum, quasi res^a publicas quaerens.

30 ⁿ) occupent q 1. ^o) nostrum R 1. ^p) utra q* 1. ^q) convertit q* 1. ^r) quatenus om. R 1.
^s) quia R 1. ^t) et om. q* 1. ^u) n. avita dona tam missa R 1. ^v) sarcine q 1; sarciri q* 1.
^w) petende te R 1.

XIII, 26. Huius epistolae initium usque ad verba s. fine concedat exhibet cod. Vat. 5001 f. 131—132 post carmen Anonymi Salernitani ad Pandulfum (cf. Arch. XII p. 247); cui Muratorius l. s. l. superscriptionem praeponit: Romani pontificis incerti epistola ad quemdam Constantinopoli agentem. Post concedat sequitur quia de beati Petri ap. rebus, quamvis parva sint, quae offerantur, pro magna semper benedictione suscipienda sunt, quoniam et hic vobis valebit maiora impendere et apud omnip. Deum beneficia aeterna praestari; quos petimus etc.: cf. ep. XIII, 23 n. x — Titulum om. q* 1.4. ^a) ita R 2. q*; pene et R 1; pudet q 1; penitet, suprascr. vel tedet q 3; taedet Vat. 5001. ^b) refertur q* 1. ^c) podagrae om. Vat. 5001.
 40 ^d) ita R 1. q 1. Vat. 5001; dñm q*. q 3. ^e) ut Vat. 5001. ^f) agunt R 1. ^g) dirigatur (om. ut) R 1. q 1. q*; dirigantur q 3. Vat. 5001. ^h) nobis q* 2.3. q 3. ⁱ) preparet R 1. ^k) tantum R 1. ^l) penitet q 1. ^m) expectatione q 3. ⁿ) ut de q* 1. ^o) educant R 1. ^p) privatorum R 1. q 1, sed corr. R 1. ^q) res om. q 3.

XIII, 26. De Rusticana cf. ep. II, 27 n. — Ex silentio effici potest nostrum mense Februario
 45 ignorasse Mauriciū necatum, Phocam imperatorem factum esse. 1) Cf. librum meum Untersuchungen etc. p. 75 s. 2) Cf. ep. VIII, 22 n. 2.

Et nos quidem eum perverse agere non permittimus, sed neque utilitatibus publicis possumus obviare. Vos ergo apud piissimum principem^r, sicut potestis, agite, ut ei agere prava contradicant. Nam cum omni strepitu neque utilitas publica agitur neque aliquid magni est compendii, quod repetere videtur.

Dulcissimum^a filium meum domnum Strategium³ mea peto vice salutari, quem omnipotens Deus sibi vobisque nutriet vosque semper de^t sua gratia et de vita^u illius consoletur. De reversione autem vestra quid scribere debeo, qui, quantum eam desiderem, scitis? Sed dum^v causarum obligationes aspicio^w, mihi in desperatione est^x, atque ideo creatorem omnium exoro, ut^y, ubicumque estis, ubicumque fueritis, suae^z vos dexterarum extensione^a protegat atque a malis omnibus conservet.

XIII, 27.

Gregorius I. papa Bonifatio notario mandat, Iohannem, clericum Ravennatem, dilato de eo iudicio, ut Romam veniat, hortetur. 603, Febr.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 253; q: cap. 252.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 23; G: Lib. XI. ep. 27. — Iaffé Reg. 1892 (1507).

GREGORIUS BONIFATIO NOTARIO.

Ea quae nobis experientia tua de Iohanne Ravennati clerico¹ indicavit facere idcirco distulimus, quia in^a absenti de qualitate personae iudicare^b non possumus. Sed hortare eum^c, ut ad nos venire festinet, quatenus in praesenti mores et personam^d ipsius suptiliter addiscentes, quid de his quae petit fieri debeat^e, sine dubietate aliqua disponamus.

XIII, 28.

Gregorius I. papa Philippo presbytero respondet, gaudere se de morte Andreae presbyteri, qui ad gaudia aeterna pervenerit. De pecunia, a Probo abbate ad xenodochium instituendum Hierosolymis relicta, se hoc quod deliberatum fuerat, immutare non potuisse scribit. Mittit solidos quinquaginta. Petit, ut mortem sibi a Deo precetur; graves enim gladiatorum oppressiones et causarum tumultus se pati. 603, Febr.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 254; q: cap. 253.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 29; G: Lib. XI. ep. 28. — Iaffé Reg. 1893 (1515).

^r) ita R 1. q 1; piissimos principes cet. ^a) dulcis dulcissimum R 1. ^t) de om. R 1. ^u) debita R 1.
^v) cum R 1. ^w) aspici q 1. ^x) desperationem (om. est) R 1. ^y) nam (pro ut) R 1. ^z) ex sive corr. q 1. ^a) d. cum tensione R 1.

XIII, 27 titulum om. q*1.4 — Bonifatio R 2. q*2.3; Bonifacio R 1. q; Bonefacio R*1 — add. Constantinopolitano R 1; Constantinopolit q*2.3; Constantinopolim R 2. q 1. R*1. ^a) in om. R 1. ^b) indicare R 1.
^c) eum om. q*. q 1. ^d) ita q 3; personae cet. ^e) debeat om. R 1.

3) De Strategio cf. ep. VIII, 22 n. 7.

XIII, 27. Constantinopolitano, quod codd. post notario addunt, recte, ut videtur, delent Maurini. Nam diaconum quattuor demum mensibus post hanc ep. scriptam Constantinopolim missum esse ex ep. XIII, 41 ss. efficitur. Equidem crediderim hic de Bonifatio illo notario agi, qui Siponti erat, qui in ep. V, 6 p. 287 n. 2 n. 3 enumeratur. 1) An Iohannes, diaconus Ravennas, qui ad gubernandum patrimonium ecclesiae Ravennatis in Siciliam missus erat (cf. ep. XI, 8), hic solummodo clericus appelletur, dubito.

XIII, 28. Philippus alias ignotus est.

GREGORIUS PHILIPPO PRESBYTERO.

Suscepi epistolas dilectionis tuae, in quibus mihi innotescere curavit^a, quod vir venerabilis Andreas presbyter de hac luce migraverit. De cuius ereptione gavisus sum, quia ad ea quae semper expedit^b gaudia aeterna pervenit. De solidis vero qui pro faciendo xenodochio^c a filio nostro Probo abbate^{d 1} Hierosolymis^e relictis^f sunt hoc^g quod deliberatum fuerat, ut fieri debuisset^h, inmutareⁱ non potui^k, sed benedictionem² parvulam sanctitati vestrae L solidos transmissi. Vos igitur pro me, sicut credo quia facitis^l, enixius^m orate, ut de praesentisⁿ vitae pelago me omnipotens Deus sua manu eripiat atque me requiescere^o in aeternae vitae litore concedat.

Graves enim hic gladiatorum oppressiones³ et causarum^p tumultus^q patior. Sed si me diligitis, orando monstrate, quatenus orationis vestrae intercessionem sentiam et amplius in tot malis atque perturbationibus non affligar. Omnipotens Deus sua vos manu protegat et pervenire cum vestris ad caelestia bona concedat.

MENSE MARTIO INDICTIO VI.

XIII, 29.

Gregorius I. papa Anthemio, subdiacono Campaniae, mandat de Pascasio, episcopi (Neapolitani), desidia negligentiaque reprehendenda, cum et quadringentos aut amplius iam solidos perdidisse episcopus dicatur, et, quod reverentiam episcopalem non deceat, 'cum uno aut duobus clericis ad mare descendere' culpetur. 603, Mart.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 255; q: cap. 254.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 26; G: Lib. XI. ep. 31. — Iaffé Reg. 1894 (1510).

GREGORIUS ANTHEMIO SUBDIACONO CAMPANIAE.

Pervenit ad nos fratrem et coepiscopum nostrum Pascasium^{a 1} ita desidem negligentemque in cunctis existere, ut in nullo, quia est^b episcopus^c, agnoscatur, adeo ut neque ecclesia ipsius neque monasteria sive filii vel oppressi pauperes eius erga se^d dilectionis studium sentiant nec aliquam^e supplicantibus sibi in quibus iustum est opem defensionis accommodet et^f, quod adhuc dici est^g gravius, consilia sapientium et recta

XIII, 28 titulum om. q*1.4 — pbro (p ex b in ras. corr.) post ras. 3 litt. R1; epō q1; prō R2.

a) curavi R1. b) expediunt q3. c) xenodochia R1. d) (om. a) filio n. P. abbati Vat. D. F (ed. M.). e) Hierusolimis R1; Hierusol. q*; Hierosolimis q1; Hierosolimis q3; Ierosolimis R2. f) relecti R1. g) hoc om. R1. h) debuisset R1. i) ita R2. q*. q3; inmutari R1. q1. k) ita R2. q1; potuisset (om. sed) R1; potuit q*. q3. l) quia facitis om. q3. m) pronixius q3. n) presenti R1. o) quiescere q. p) clausarum, suprascr. vel causarum q3. q) tumultis R1.

Mense cet. om. q*1.4 — mār abbr. R1. q1. q*2.3, mart. q3. R*1.

XIII, 29 titulum om. q*1.4 — Anthemio R1. q3. R*1; Anthemo R2. q1; Antemio q*2.3 — sub abbr. q1, subd. R2. q*2.3, subdiac R1 — R1 add. rubro: de epō cum uno aut cum duobus descende [ad ma]re. a) Pascasium q. b) et R1. c) episcopatus R1. q*1. d) erga om. se q*1. e) aliqua R1. f) verba et usque suscipere om. q*2.3. g) diem (pro dici est) R1 — dici quod est q*1.

1) Nescio an alius sit Probus, de quo agitur in ep. IX, 44 n. 1. 2) De hac voce cf. ep. VI, 58 n. 5. 3) Tempore, quo haec ep. scripta est, bellum gestum indutiasque interruptas esse elucet ex ep. XI, 31 (n. 1). XIII, 36. Cf. ep. XIII, 25 (n. 1).

XIII, 29. De Anthemio cf. ep. I, 23 n. 1) De Pascasio cf. ep. X, 18 n. 3. XI, 19 n. — Adde ep. XIII, 31.

REG. GREG. II.

suadentium nulla patiaturs ratione suscipere^f, ut quod per se nequit attendere ab alio saltem possit addiscere, sed rebus quae ad pastoris curam pertinent praetermissis ad fabricandum^b navimⁱ toto se studio inutiliter^k occupare. Unde, sicut fertur, contigit quadringentos aut amplius illum iam^l solidos perdidisse. Hoc quoque eius culpis adiungitur^m, quod ita cotidie despectus cum unoⁿ aut duobus clericis dicitur ad mare 5 descendere^o, ut et apud suos^p in fabula sit et^q extraneis sic^r vilis ac despicabilis^s videatur, ut nihil in se habere episcopalis genii vel reverentiae iudicetur. Quod si ita est, non sine culpa tua esse cognoscas, qui eum obiurgare atque coercere, ut dignum est, distulisti. Quia ergo hoc totum non solum ipsum reprobatur, sed etiam ad^t sacerdotalis officii pertinere probatur opprobrium, volumus, ut eum coram aliis sacer- 10 dotibus vel quibusdam de filiis suis nobilibus contestari debeas ac hortari, ut vitio^u torporis^v excusso deses^w esse non debeat, sed in ecclesiae suae ac monasteriorum cura sit vigilans, paternam filiis suis caritatem exhibeat, in defensionem pauperum cum^x discretionem in quibus iustitia suaserit sit erectus, consilia sapientum libenter suscipiat, quatenus et civitas illa eius queat sollicitudine consolari^y et ipse desidia suae culpas^z 15 valeat operire. Si vero, quod non credimus, post hanc adhortationem^a nostram solito adhuc more^b negligens esse temptaverit, ad nos est modis omnibus transmittendus, ut hic positus discere possit, quid^c vel qualiter secundum Dei timorem^d agere conveniat sacerdotem.

XIII, 30.

Gregorius I. papa Marinianum, episcopum Ravennatem, cum eruptionem sanguinis 20 patienti ieiunia medici omnino dicant esse contraria, hortatur, ne ieiunandi sibi laborem imponat.
603, Mart.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 256; q: cap. 255.

Edd. M: Lib. XI. ep. 40; G: Lib. XI. ep. 34. — Iaffé Reg. 1896 (1512).

GREGORIUS MARINIANO EPISCOPO RAVENNATI.

Multa nos, fratrum carissime, cogit infirmitas, ex quibus, si sani essemus, iure reprehensibiles^a videremur. Sed quia aliter subsistere in hoc fragili corpore positi non valemus, nisi eius languoribus serviamus, erubescere quod imponit necessitas non debemus. Et ideo quoniam eruptionem^b sanguinis patientibus ieiunia medici omnino dicunt esse contraria, his fraternitatem tuam hortamur^c affatibus, ut reducens ad animum 30 ea quae de aegritudine ipsa est solita sustinere ieiunandi sibi laborem minime imponat^l. Si autem^d Deo miserante adeo melioratam^e se esse ac virtutem suam^f sufficere^g posse cognoscit^h, semel aut bis in ebdomadaⁱ ieiunare permittimus. Sed illud te prae

^b) fabricandam R2; frabricandum q*2.3. ⁱ) ita R2. q. q*1.2, sed in navigium (ita q*3) corr. q*2; naves R1. ^k) utiliter q3. ^l) iam illum R. ^m) adiungunt R1. ⁿ) communi R1. ^o) descendere 35 q*1. ^p) vos q*. ^q) et om. q*1. ^r) sit q. ^s) despectibilis R1. ^t) a q*1. ^u) ut tio q*1. ^v) corporis q*. ^w) desidis q*. q1, sed corr. in desis q*2. ^x) cum om. R1. ^y) sollicitudinem consolare q*1 — consolaris q1. ^z) culpa q*1. ^a) orationem R1. ^b) adhuc more solito q3. ^c) quod R1. ^d) morem R1. q*1.

XIII, 30 titulum om. q*1.4 — Ravenati q1; Ravennae, ut videtur, q3. ^a) inreprehensibiles (om. 40 iure) R1. ^b) ruptionem q1; ruptiones R1; corruptionem Vat. D. E (ed. M.). ^c) oramus Vat. E (ed. M.). ^d) iāu (pro si autem) R1. ^e) meliorata R1. q1. q*. ^f) tuam q*. ^g) non add. R1. ^h) cognoscat R1. ⁱ) ita R2. q*2.3. q3; ebdomata q1 (t in ras.); ebdomade R1. q*1.

XIII, 30. De Mariniano cf. ep. V, 51 n. 5.

1) De eadem re scribit noster in ep. XI, 21.

omnibus studere convenit, ut exasperationem sentire nullo modo debeas, ne aegritudo^k, quae modo levior^l et quasi suspensa creditur, per exacerbationem postmodum gravius sentiat.

XIII, 31.

*Gregorius I. papa Anthemio, subdiacono Campaniae, mandat, Campaniae episcopos
5 convocet horteturque, ne deesse officiis pergant. Qui admonitionem neglexerint, eos ad
se mitti iubet.* 603, Mart.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 257; q: cap. 256.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 27; G: Lib. XI. ep. 35. — Iaffé Reg. 1896 (1511).

GREGORIUS ANTHEMIO SUBDIACONO CAMPANIAE.

10 Quotiens illa de fratribus coepiscopisque nostris audimus quae et^a illos reprehensibiles ostendere et nobis tristitiam valeant generare, de eorum nos emendatione non mediocriter cogit necessitas cogitare. Quia ergo nuntiatum nobis est Campaniae episcopos^l ita negligentes existere^b, ut inmemores honoris sui genio^c neque erga^d ecclesias neque erga filios suos paternae vigilantiae curam exhibeant vel monasteriorum sollicitudinem gerant seu in oppressorum se^e pauperum tuitionem impendant, ideoque^f hac
15 tibi auctoritate praecipimus, ut eis ad^g te convocatis ex nostro illos mandato districte commoneas, quatenus desides ulterius esse non debeant, sed sacerdotalem se habere zelum et sollicitudinem opere doceant atque ita in his quae eos iuste secundum Deum agere convenit vigilantes existant, ut nullum nos de eis denuo murmur exasperet. Si
20 quem^h vero eorum posthacⁱ negligentem esse^k cognoveris^l, ad nos eum sine aliqua excusatione trans mitte, ut, quam sit grave nolle^m ab his quae reprehensibilia et valde vituperanda sunt corrigi, regulari in se valeat districtione sentire.

XIII, 32.

*Gregorius I. papa Iohannem, episcopum Syracusanum, monet, ut Cosmam, ecclesiae
Syracusanae in possessione Iuliana presbyterum, qui a Maximiano episcopo ex monacho
25 monasterii S. Luciae subdiaconus factus erat, in ecclesia, in qua subdiaconi officio sit
functus, presbyterum cardinalem constituat.* 603, Mart.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 258; q: cap. 257.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 28; G: Lib. XI. ep. 36. — Iaffé Reg. 1897 (1513).

GREGORIUS IOHANNI EPISCOPO SYRACUSANO.

30 Quorundam ad nos relatione^a pervenit Cosmam, qui ex monacho monasterii sanctae Luciae^l a decessore vestro venerandae memoriae Maximiano² in ecclesia Syracusana^b

^k) egritudine R1. q*, sed corr. q*2. ^l) est add. R2. q*2.3. q3.

XIII, 31 titulum om. q*1.4 — Anthemo R2; Antemio q1 — subdiac. abbr. R1, subd. R2. q1.

35 ^a) de add. R1. ^b) existerent R1. ^c) ex genii corr. geniu R2. ^d) erga om. q*1. ^e) et add. q3. ^f) in ideo corr. q*2; ideo q3. q*3. ^g) a, ut videtur, R2. q1. ^h) quidem R1. ⁱ) ita R2. q*; post hanc R1. q1; post haec q3. ^k) eos R1. q1. ^l) cognoveris R1. ^m) nulla R1.

XIII, 32 titulum om. q*1.4 — Siracusano R1; Siragisano q*2.3. ^a) et add. q*1. ^b) Sirac. R1. q3.

XIII, 31. De Anthemio cf. ep. I, 23 n. ¹) Eadem fere, quae hic generaliter de episcopis Campaniae, in ep. XIII, 29 de Pascasio Neapolitano scribit.

40 XIII, 32. De Iohanne cf. ep. VI, 18 n. ¹) De monasterio S. Luciae cf. ep. VII, 36 n. 2. ²) Cf. ep. V, 20 n. 1.

factus subdiaconus atque a vobis postea in possessione quae Iuliana^c vocatur presbyter dicitur^d ordinatus, ita nimia tristitia et^e loci qualitate vehementer afflictum, ut vitam sibi poenam existimet et contritionis suae fugam^f quaerat^g auxilium. Et ideo quia tales erga subiectos nostros debemus existere, quales nobis^h, siⁱ subiecti fuissetis, nostros^k volueramus esse praepositos, magnae benignitatis^l est, si eum in ecclesia ubi subdiaconi est functus^m officio sanctitasⁿ vestra^o reducere atque illic presbyterum voluerit constituere cardinalem³. Quod et facere, quantum arbitramur, debetis^p, si tamen nihil est, quod iuste contra ipsum animos vestros exasperet. Si vero aliqua culpa est, suis nobis hoc epistolis fraternitas vestra, ut scire possimus, insinuet.

MENSE APRILI INDICTIONE VI.
MENSE MAIO INDICTIONE VI.

XIII, 33.

Gregorius I. papa Deusdedit, episcopo Mediolanensi, significat, inter cum et Theodorum episcopum a se Venantium, episcopum (Lunensem), cognitorem esse constitutum; ad quem Theodorum episcopum una cum defensore suo mitti iubet. 603, Mai.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 259; q: cap. 258.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 30; G: Lib. XI. ep. 37. — Iaffé Reg. 1898 (1514).

GREGORIUS DEUSDEDIT EPISCOPO MEDIOLANENSI.

Frater et coepiscopus noster Theodorus¹ multa queritur se^a contra iustitiam atque promissionem^b tuae^c sanctitatis perpeti; quae^d nos^e facile non duximus credenda^f. Sed quia haec relinquere^g sine inquisitione non possumus, fratri et coepiscopo nostro Venantio² eius causam deputavimus ventilandam, ut suptiliter ipse cognoscat nobisque renuntiet^h. Tua itaque fraternitas eundem episcopum cum defensore ecclesiae suae sub festinatione ad praedictum fratrem dirigat, ut nos eiusdemⁱ negotii cognita veritate suis ipse epistolis certiores reddat.

XIII, 34.

Gregorius I. papa Phocae Augusto, quem pacem diligere et iustitiam sequi confidit, susceptum imperium gratulatur. 603, Mai.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 260; q: cap. 259.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 31; G: Lib. XI. ep. 38. — Iaffé Reg. 1899 (1516).

^o) Iuliano q^{*}1. ^d) diac (pro dicitur) R1. ^e) ex q^{*}1. ^f) fuge q1. ^g) uxilium R2.
^h) nos q1. ⁱ) si om. R1. ^k) nro R1. ^l) beatitudinis R1. ^m) subdiac est factus R1. ⁿ) scitatis R2. ^o) vras q1. ^p) debitis R2; debebitis q1.

Mense cet. om. q^{*}1.4 — Inter ind. VI. et m mai numerum seq. ep. (CCLIX) ponit R1 — mad q1.

XIII, 33 titulum om. q^{*}1.4 — epis mediolani R2. ^a) se om. R1. ^b) promissiones R1; permissione q^{*}1; permissionem q3. ^c) est add. R1. ^d) queque q. q^{*}1. ^e) nos om. q3. ^f) credendum codd. n. ^g) linquere q3. ^h) et add. R1. ⁱ) idem q3.

3) De voce cardinalis cf. ep. I, 77 n. 3 et Diurni f. 8.

XIII, 33. De Deusdedit cf. ep. XI, 6 n. 2. 1) Cf. de Theodoro ep. IX, 223 n. 3. 2) De Venantio, ep. Lunensi, agi videtur, de quo cf. ep. IV, 21 n., non de Perusino eiusdem nominis, cui ep. XIV, 15 missa est.

XIII, 34. Nota Phocam imperatorem indictione VI iam die 23. m. Novembr. coronatum esse; Gregorium autem mense Maio demum gratulari. Ex quo colligi potest, quantum tempus nuntii Constan-

GREGORIUS PHOCAE AUGUSTO.

'Gloria in excelsis Deo'¹, qui iuxta quod scriptum est 'mutat^a tempora et trans- Dan. 2, 21. fert regna' et qui^b hoc cunctis innotuit quod per prophetam suum loqui dignatus est dicens: 'Quia dominatur^c excelsus in regno hominum et cui voluerit ipse dat illud'. Dan. 4, 14.

5 In omnipotentis quippe^d Dei incomprehensibili dispensatione alterna vitae mortalis moderamina^e, et aliquando, cum multorum peccata ferienda sunt, unus erigitur, per cuius duritiam tribulationis iugo^f subiectorum colla deprimantur, quod^g in nostra diutius afflictione probavimus^g. Aliquando vero cum misericors Deus maerentiaⁱ multorum corda sua^k decernit consolatione refovere, unum ad regiminis culmen provehit

10 et per eius misericordiae viscera in cunctorum mentibus exultationis suae gratiam infundit. De qua exultationis abundantia roborari^l nos citius credimus, qui benignitatem vestrae pietatis ad imperiale fastigium pervenisse gaudemus. 'Laetentur caeli et exultet Psal. 95, 11. terra' et de benignis vestris actibus universae reipublicae populus nunc usque vehementer^m afflicta hilaescat. Comprimentur iugoⁿ vestrae dominationis superbae mentes

15 hostium. Relevantur vestra misericordia^o contriti ac depressi animi subiectorum. Virtus caelestis gratiae^p inimicis vos terribiles faciat, pietas subditis benignos. Quiescat felicissimis temporibus vestris^q universa reipublica^r prolata sub causarum imagine praeda pacis. Cessent testamentorum insidiae, donationum gratiae^s violenter exactae^t. Redeat^u cunctis in rebus propriis secunda possessio, ut sine timore habere se gaudeant, quae

20 non sunt ab^v eis fraudibus adquisita^w. Reformetur iam singulis sub iugo pii imperii libertas sua. Hoc namque inter reges gentium et reipublicae imperatores distat, quod reges gentium domini servorum sunt, imperatores vero reipublicae domini liberorum². Sed melius haec orando quam suggerendo dicimus. Omnipotens^x Deus in cuncta cogitatione et opere cor vestrae pietatis suae gratiae manu teneat et,

25 quaeque iuste, quaeque clementer agenda sunt, inhabitator vestri pectoris sanctus spiritus^y benigne disponat, ut ex^z temporali regno vestra clementia post multorum annorum^a curricula ad caelestia regna pertingat^b.

XIII, 34 titulum om. q*1.4 — Foca R1; Phocae q1; Focae cet. codd. n. a) ita R. q1; inmutat q*. q3. b) ita R1. q3 et ex quid corr. q1; quia R2. q*. c) ex domitur corr. q1. d) quippe om. R1. e) consistunt m. 2 add. q1. f) iuno q*1. g) verba quod usque probavimus om. R1. h) nos hic add. q3. i) merita q*. k) suorum R1. l) irrorari R2; inroborari q1. m) vehementer om. R1. n) iugo om. R1. o) v̄rē miq̄ R1. p) gl̄q̄ R1. q) in add. q. r) reipublica q3. q*2, sed corr. q*2. s) gr̄a R1. t) excecate R1; exactet q*1. u) regnet R1. v) ita R; ab om. q. q*. w) inquisita R1. x) omnipot. om. R1. y) inhab. sc̄s sp̄s pect. v̄ri R1 — inh. v̄ri

35 pect. sp̄s sc̄s R2. q3. z) ita R2. q1, sed ex in ras. q1; et, suprascr. vel ex q3; et ut R1; ut et q*. a) annorum om. R1. b) perducatur q*2.3.

tinopoli Romam hiemali tempore pergentes in itinere morari soliti sint. Nota nostrum, certe cum m. Martio Rusticianae ep. XIII, 26 scriberet, quae Constantinopoli accidissent, ignorasse. — De Phoca imperatore cf. Reg. XIII, 1. Cui contrariam praedecessori gubernandi rationem sequenti, pacem vel indutias cum

40 Langobardis pacturo, alium exarchum missuro (cf. ep. XIII, 36), partes Romani pontificis contra schismaticos et contra oecumenicum patriarcham (cf. ep. XIII, 43 n. 1) sustenturo, Gregorius in omnibus fere consentiebat, cum Mauricio adversatus esset. Cf. etiam ep. XIII, 41. De his epistulis agunt Lau l. l. p. 233 s. Gregorovius l. l. II^a p. 66 s. 1) Eodem initio noster in ep. V, 42. XI, 36 utitur. 2) Eadem scribit noster in ep. XI, 4 (n. 4).

MENSE IUNIO INDICTIO VI.

XIII, 35.

Gregorius I. papa Eusebiam patriciam hortatur, ut a regiae civitatis tumultibus animum avertat; optat, ut cum nobilissimo coniuge tranquille vivat et de domni Strategii salute gaudeat. 603, Iun.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 261; q: cap. 260.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 32; G: Lib. XI. ep. 39. — Iaffé Reg. 1900 (1517).

5

GREGORIUS EUSEBIAE PATRICIAE.

Etsi occupata^a mens vestra divitiis^b aut fortasse regiae civitatis tumultuosis^c implicationibus^d nos per epistolas suas visitare postponit^e, nostrum tamen est etiam aversa^f filiorum corda dulci caritate prosecui^g eaque^h ad benignum animum et ammo- 10
nendo et orando revocare. Unde nunc debitum salutationis alloquium solvens^b hortor, ut vestra excellentia a civitatis illius superfluis tumultibus animum avertat plusque ea quae animae quam quae sunt corporis cogitetⁱ. Transitoria esse omnia perpendat. Venturi iudicis examen tremendum cum metu et lacrimis cotidie sine cessatione con- 15
sideret illumque diem^k, in quo perturbanda sunt omnia, cum timore ad animum reducat, ut iram iudicis in ipso iam die non timeat. Omnipotens autem Deus haec vestris^l cogitationibus adspiratione sui spiritus infundat vosque et hic cum nobilissimo^m coniuge tranquille vivere et de domni Strategiiⁿ salute gaudere faciat atque post longa tem-
pora ad aeterna praemia pervenire concedat.

XIII, 36.

*Gregorius I. papa Smaragdum, patricium et exarchum, hortatur, ut Firminum, 20
episcopum Tergestinum, ad ecclesiae unitatem reversum, ab iniuriis Severi, episcopi Gradensis, principis schismatis Istriarum defendat. Addit de triginta dierum pace cum Cillane facta et de Pisanorum dromonibus paratis et egressis.* 603, Iun.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 262; q: cap. 261.

Edd. M: Lib. XIII. cap. 33; G: Lib. XI. ep. 40. — Iaffé Reg. 1901 (1518).

25

*Mense cet. om. q*1.4 — VI om. q*2.3.*

*XIII, 35 titulum om. q*1.4 — Eusebiae R2. a) occupatas q*1. b) divini q*2.3; divinis actionibus Vat. D (ed. M.). c) nota quaedam, quam hic in marg. add. q*1, post recisa est. d) nos ponit R1. e) adversa R1. q1. f) persequi q*1. g) eamque q1. h) solveris R2. i) et add. R1. k) dei est (pro diem) R1. q*1. l) vestri R1. m) novissimo R1. 30*

XIII, 35. De Eusebia, filia Rusticianae patriciae, cf. ep. II, 27 n. 4. 1) Cf. ep. praeced. et nota Rusticianam eiusque familiam cum imperatore Mauricio intime coniunctam fuisse. Cf. ep. II, 27 n. 2) De hoc cf. ep. VIII, 22 n. 7.

*XIII, 36. Paul. diac. IV, 25 narrat: repulso apud Ravennam Gallicino rediit Smaragdus, qui prius fuerat Ravennae patricius; ultima Callinici nominis mentio fit in ep. IX, 176; sed cf. ep. XII, 6 35
n. 10. Adde Agnell. c. 98 (inscr.) C. I. L. VI, 1200 (a. 608 m. Aug.) VIII, 10529; Diehl, l. l. p. 172 s. et librum meum Untersuchungen etc. p. 12 s. 115.*

GREGORIUS SMARAGDO PATRICIO ET EXARCHO.

Olim novimus, excellentissime fili, quo^a desiderio quave concursione^b animi pro
adunanda Dei ecclesia in Histriae^c videlicet partibus zelo redemptoris nostri, amore
mercedis^d studii vestri fervor^e extiterit¹. Quod cum ita sit, ea quae nobis de illis
5 nuper sunt partibus nuntiata ad vestram non destitimus perferre^f notitiam. Firminus^g
siquidem frater et coepiscopus noster Tregestinae antistes^h ecclesiae ante adventum
vestrae excellentiae salubri consilio ab scismate quoⁱ inhaeserat^k resipiscens atque ad
unitatem matris ecclesiae rediens^l nostris est epistolis confirmatus², quatenus in verae
quod agnoverat^m sinum matris ecclesiae¹ fortitudine animi fixus ac stabilis permaneret.
10 Quo audito Severus Gradensis episcopus³ eiusdem caput scismatis eum diversis primum
coepit, si possetⁿ, suasionibus a bono^o revocare proposito². Quod dum perficere auctore
Deo minime^q valisset, seditionem illi suorum civium excitare non timuit. Quanta vero
praedictus frater et coepiscopus noster Firminus^r ex eadem inmissione pertulerit,
plenius illic ac veracius e vicino poteritis agnoscere. Directis itaque excellentiae
15 vestrae iussionibus his qui in Histriae partibus locum vestrum^s agere^t Deo auctore
noscentur districtius iubetote, quatenus et saepe dictum fratrem nostrum ab inlatis
debeant defensare molestiis et quietem illius multis ad imitandum profuturam modis
omnibus procurare, ut haec vestra provisio et conversorum sit optata securitas et
ocasio apta^u sequentium. Excellentiam quapropter vestram paterno salutantes affectu
20 petimus, ut zeli^v vestri in hac causa olim exhibiti^w nunc vehementius fervor incandeat
tantoque vos contra se hostes^x Dei vindices defensoresque repperiant^z, quanto^y apud
Deum^a pretiosior est animae^a quam defensio^b corporalis. Armet vos contra devios^c
ipsa quae in vobis viget fidei^d rectitudo, redintegretur^e vestris temporibus^f quod in
illis est partibus scissum corpus ecclesiae. Habetis in hac causa retributorem vestri
25 operis, rectitudinis ac integritatis auctorem. De divina namque miseratione confidimus,
quod tanto exteriores hostes nostri valentiores vos contra se repperient^g, quanto vos
inimici rectae fidei divino in se senserint^h amore terribiles.

Praeterea duasⁱ ad Cillanem^k epistolas^l misimus, si pacem quae ab excellentia
vestra in triginta diebus facta est custodiret^m; et rescripsit eam se servaturum, si
30 tamen ipsiⁿ a reipublicae partibus fuerit custodita. Homines autem illos quos tenuerat
omnes cum rebus suis relaxavit; sed de^o occisis hominibus suis valde dolebat^p atque

XIII, 36 titulum om. q*1.4 — Samaragdo q*2.3 — patricio om. et lac. 6 litt. exhibet R1; pater
q*2.3; patricio et, ut videtur, R2; et om. cet. codd. n. a) quod R1; qua q*1. b) ita R; conversione
q*.q1; conversatione q3. c) Ystriq R1. d) mercedi R1. e) fertior q*1. f) proferre R1.
35 g) Firannus R1. h) antestis ex antestitis (ita q*3) corr. q*2. i) quod R1; cui q3. k) in heres
erat R1. l) verba rediens usque ecclesiae om. q1. m) ignoraverat q3. n) possit q*.q1. o) bonos R1;
bono se q*1. p) preposito R1. q) minine q1. r) Firmanus R1. s) nrm R1. t) aperta q1.
u) zelum R1; zelus q.q*. v) exhibita q1; exhibitus q3. w) os hostes R1. x) depereant q3.
y) quantum q1. z) eum q3. a) anima q1. b) defensor q*1. c) ac metu os contra devios in R1.
40 d) fides R1. e) sed redintegretur R1; sed integretur q1.q*1. f) temporis R1. g) reperiant q3.
h) inserit (om. se) R1; insenserint (om. se) q*1; se senserit q1. i) ad vas (pro duas) R1.q1. k) ita
q*; ad Ancillanem q3; accila et ras. (om. ad) R2; accillanem (om. ad) q1; accinalem (om. ad) R1.
l) epistolam R. m) custodire R1. n) ipsa q3. o) de om. q.q*. p) ita R; doleat q1; dolet
q*.q3.

45 1) Tempore, quo primum exarchus erat, Smaragdus contra schismaticos pugnaverat: cf. Paul. diac.
III, 18. 26 et ep. I-K. 1064, quam in appendice proferemus, et ep. Childeberti ad Laurentium missam
a. 588 (Troya, Cod. dipl., n. 11; cf. librum meum Untersuchungen etc. p. 111). 2) Cf. ep. XII, 13.
Etiam ex hoc loco efficitur Smaragdum non ante 602, Mart., in Italiam venisse. 3) De Severo eiusque
schismate cf. ep. I, 16 ss. 4) De ducibus et tribunis agi videtur. 5) Dux quidam Langobardus
50 fuisse videtur.

nobis vehementer suspectus est, quia, si, quod^a Deus avertat, locum invenerit, etiam in pace eum non est dubium excessurum^r.

Ad Pisanos^s autem hominem nostrum dudum, qualem debuimus et quo modo debuimus, transmisimus; sed optinere nil^t potuit^u. Unde et drumones^v eorum iam parati ad egrediendum nuntiati^w sunt⁶.

5

XIII, 37.

Gregorius I. papa Pantaleonem notarium, cui discussionem in patrimonio partis Syracusanae commiserit, laudat, zelo eius per Salerium notarium suum comperto, quod modium sextariorum viginti quinque, quo conductores in frumento a colonis exigendo usi essent, confregerit. Praecipit, ut una cum Iohanne, episcopo Syracusano, et Hadriano chartulario et, si necesse fuerit, cum Iuliano pecuniam fraude illa partem egentibus colonis dividat. Ad quam rem per unamquamque massam colonos pauperes et indigentes describat. 603, Iun.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 263; q: cap. 262.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 34; G: Lib. XI. ep. 41. — Iaffé Reg. 1902 (1519).

GREGORIUS PANTALEONI NOTARIO.

15

Experientia tua, quod vel quale apud sacratissimum corpus beati Petri apostoli iusiurandum praeberit, memor est^a; unde nos quoque securi^b discussionis^c causam in patrimonia^d partis Syracusanae commisimus. Oportet ergo te fidem tuam et eiusdem^e beati Petri apostoli timorem semper ante oculos habere atque ita agere, ut neque ab hominibus in^f praesenti vita neque ab omnipotenti Deo in extremo iudicio valeas reprehendi. Salerio siquidem cartulario nostro^g narrante cognovimus, quia modium ad quem^h coloniⁱ ecclesiae frumenta dare compellebantur^j viginti et quinque sextariorum^k inveneris. Quod omni modo^l execrati sumus^l atque eandem^m discussionisⁿ causam tarde te^o fecisse dolumus. Quia vero eundem modium te^p fregisse et iustum^q fecisse commemoras^r, gavisi sumus. Sed quia praedictus cartularius summam quoque nobis indicare studuit, quae de fraudibus conductorum apud experientiam tuam iam de duobus

^a) sicut R1; si ut q1. ^r) excessorum R1. ^s) a Pisanos q*1. ^t) nihil q*1. ^u) potui q*1.q3. ^v) ita R1.q; drumones q*2.3; dromones q*1. ^w) nuntia q1.

XIII, 37 titulum om. q*1.4. ^a) memores R1.q1; memor es q*.q3. ^b) securili q3. ^c) discussionis q*1. ^d) ita q.q*; patrimonio R1 — patris (pro partis) q*1. ^e) tuam et eiusdem om. q3. ^f) in om. R1. ^g) ita R; ad quod q*.q3; cum quo q1. ^h) coloniae q*2.3. ⁱ) compellabantur R2.q1. ^j) omni modi q1. ^k) execratissimus R1. ^m) eandem R2; eundem cet. ⁿ) discussionis q*1. ^o) ardens R1.q1.q*; tarde te R2; te tarde q3. ^p) te om. R. ^q) iustam q*1. ^r) commemorans q*1.2, sed corr. q*2.

⁶) Ex hoc loco intellegimus, quam pauca nobis de huius temporis rebus gestis tradita sint. Non constat, sed verisimile est Pisanos ad rempublicam pertinuisse (cf. Troya, Cod. dipl. I p. 546 s.). Portus Pisanus etiam commemoratur in contin. Pauli diac. Romana c. 7 (Scr. rer. Lang. p. 201). Qui coniecturas sectatur, contendet Pisanos contra Smaragdum pro Callinico pugnatueros dromones parasse.

XIII, 37. De Pantaleone cf. ep. VIII, 26 n. 1. De munere Pantaleonis notandum est eum non rectorem fuisse — Adrianus tunc temporis rector patrimoni Syracusani erat — sed ordinatorem; quae ei iniunguntur concordant cum f. Diurni 51, non cum f. 52. Sed rectorem eum appellat Iohann. diac. in vita Greg. II, 53; cf. Grisar l. l. p. 334. 1) Cf. de hoc iuramento Grisar l. l. p. 528 et ep. VII, 18 n. 1. 2) De Salerio cf. ep. IX, 21 n. 1. 3) Cf. ep. I, 42 p. 62 n. 4 atque Mommsen in Ztschr. f. Soc.- u. Wirtschaftsgesch. I p. 57 s.

35

40

territoriis⁴ est collecta, sicut te studiose fecisse fracto iniusto modio gaudemus, quia⁵ in futuro⁶ nobis⁷, ita etiam de peccatis praeteritis cogitamus, ne, si ea quae fraudulenter conductores a rusticis abstulerunt ad nos⁸ perveniunt⁹, peccata quae ab ipsis perpetrata sunt ad nos trahantur¹⁰. Et ideo volumus cum omni fide¹¹, omni puritate considerato timore omnipotentis Domini reducta ad memoriam districtione beati Petri apostoli per unamquamque massam¹² colonos¹³ pauperes et indigentes experientiam tuam describere atque ex¹⁴ eis pecuniis quae in fraudibus sunt inventae vaccas¹⁵, oves porcosque comparare et singulis colonis pauperioribus¹⁶ ea distribuere. Quod facere te cum consilio viri reverentissimi domni Iohannis¹⁷ episcopi¹⁸ atque Adriani¹⁹ cartularii et rectoris²⁰ volumus. Si autem necesse propter consilium fuerit, etiam filius meus domnus Iulianus²¹ debet adhiberi, ita ut nullus alius agnoscat²², sed omnino secretum sit. Vos igitur qua ad vos²³ pertractate, utrum in auro an certe in pecuniis²⁴ eisdem colonis²⁵ pauperibus dari eadem²⁶ continentia debeat. Quicquid vero communiter steterit, prius descriptionem²⁷, sicut praedixi²⁸, facito et postmodum singulis iuxta qualitatem suae²⁹ paupertatis distribuere stude. Ego enim, sicut magister gentium testatur, 'habeo omnia et abundo'; nec³⁰ pecunias, sed mercedem quaero. Ita ergo age, ut in^{Phil. 4, 18.} die iudicii de eadem³¹ causa mercedis, quae experientiae tuae commissae est, mihi fructum quem feceris ostendas. Quod si pure et fideliter ac strenue egeris, et hic illud³² in filiis tuis recipis et postmodum retributionem plenariam in aeterni iudicii examine habebis.

XIII, 38.

Gregorius I. papa Gattulum, Romanum et Vvintarit hortatur, ut Optato defensori in disciplina sacerdotum territorii Nursini, cum extraneis mulieribus habitantium, emendanda opem ferant. Addit se Optato mandasse, ut ad Chrysantum, episcopum (Spoletanum), causam trahat, si adhortationem eius neglexerint. 603, Iun.

23 Codd. R: Indictio I—VI. cap. 264; q: cap. 263.
Edd. M: Lib. XIII. ep. 35; G: Lib. XI. ep. 42. — Laffé Reg. 1903 (1520).

GREGORIUS GATTULO, ROMANO ET VVINTARIT.

Pervenit ad nos, quod qui in sacro sunt ordine constituti in territorio Nursino³³ cum mulieribus extraneis habitent. Quod quia grave et valde est indecens, Optato

30 *) si add. R2. 1) ex futura corr. R2. 2) hic unum verbum deesse videtur, fortasse cogitatis — Mommsen coni. providisti pro nobis, edd. add. prospicimus. 3) nos om. R1. 4) perveniant R2. q3.
5) trahatur R1. 6) cum add. R1. 7) missam q1. 8) colones R1. 9) ex om. q*. 10) vacois q1.
11) pauperibus q*. q3. 12) Iohi R1. 13) Hadr. q*1. 14) cognoscat q1. 15) qua ad vos q*2.3; qua ad nos R1; qui ad vos q*1; ad vos (om. qua) q; apud vos (om. qua) R2. 16) pecuniis q*2.3. 17) verba
35 colonis usque eadem om. R2. 18) discriptione q1. q*1; descriptione R1. 19) dixi q3. 20) sua q1.
21) non R1. 22) eadem om. q3. 23) sed illud (om. et hic) R1.

XIII, 38 titulum om. q*1.4 — Gattulo R; Catulo q.R*1; Gatulo q*2.3 — Vvintarit R2; Muntarit R1; Vvitariē q1; Vintareto q3; Vvintaret q*2.3. 24) Mursino q*1.

4) De quibus territoriis agatur, ignoro; cf. enumerationem territoriorum, quae ad partes Syracusanus
40 pertinebant, in ep. IX, 29. 5) Cf. Diurni f. 51. 6) De Iohanne Syracusano cf. ep. VI, 18 n.
7) De Adriano, rectore patrimonii Syracusani, cf. ep. IX, 110 n. XIII, 22 (n. 2). 8) De Iuliano cf. ep. XIII, 23 n.

XIII, 38 una certe cum seq. ep. transmissa, quam cf. — De viris magnificis, ad quos haec ep. data est, nihil scimus.

REG. GREG.

defensori¹ praecipimus, ut eos debeat adhortari, quatenus, si^b ita est, nullus eorum cum extraneis mulieribus^c de cetero audeat habitare. Qui^d si forte adhortationem eius neglexerint^e, hoc quoque ei^f iniunximus, ut ad notitiam fratris et coepiscopi nostri Chrysanti^g² illud perducere debeat, dum modo aut per se illud^h corrigatⁱ aut cum eius auctoritate praedictus defensor^k studeat emendare. Et ideo magnitudo vestra in hoc capitulo, sicut eam decet, concurrat atque eundem defensorem^l habeat in omnibus commendatum, ut vobis solaciantibus et quae ei iniuncta^m sunt salubriter expleat et in aliis contra rationem laborare non valeatⁿ.

XIII, 39.

Gregorius I. papa Chrysantum, episcopum Spoletanum, monet, subveniat Optato defensori, si sacerdotes territorii Nursini admoniti cum mulieribus extraneis habitare pergant. 10
603, Iun.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 265; q: cap. 264.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 36; G: Lib. XI. ep. 43. — Iaffé Reg. 1904 (1521).

GREGORIUS CHRYSANTO EPISCOPO SPOLITINO.

Ex quorundam relatione cognovimus sacerdotes territorii Nursini cum extraneis 15 mulieribus commanere. Pro qua re valde nos fraternitas tua contristatos agnoscat, quae dudum talia, si tamen cognovit, minime passa est coercere. Sed quoniam^a Optato praecipimus^b defensori, ut haec debeat modis omnibus emendare, si quisquam ex eis in tali capitulo contumax voluerit apparere, ad fraternitatis tuae eum debeat evocare iudicium^c, ideoque sanctitati tuae necessario duximus scribendum, ut, si quos 20 de sacerdotibus ad tuam diocesem pertinentes^d cum extraneis mulieribus cognoverit habitare vel certe de quibus antedictus Optatus tuae renuntiaverit sanctitati, ammonitione^e sacerdotali praemissa et, si res ita exegerit, etiam^f canonicam adhibens disciplinam de cetero emendare festinet, quia nos audire talia nulla patimur ratione. Sed et presbyterum, quem dicunt sine Dei respectu plurimis^g violentias inrogare, ammonere eum 25 vel increpare pro talibus fraternitas tua studeat, quod^h si te audire noluerit, a comunione eum suspendereⁱ, ut vel sic incipiat a pravis se actibus remove.

^b) si om. q1. ^c) ex muliebus corr. q1. ^d) quod q3. ^e) neglexerit q1. ^f) ei om. R1.
^g) ita q*1; Chrysantis R1; Chrysanti cet. ^h) ita R2. q*1; ut per illud R1; aut per illum q. q*2.3.
ⁱ) corrigantur q1. ^k) de frē R1. ^l) de frī R1. ^m) iniuncte R2. ⁿ) laborem non habeat q3. 30

XIII, 39 titulum om. q*1.4 — Chrysanto R1. q3; Chisanto q1; Chisanio R2; Crisanto q*2.3. R*1 — Spolitano q*2.3. q3. R*1; Spolitino cet. ^a) quo q1. ^b) praecipimus R2. ^c) indicium R1. q1. q*, sed corr. R1. ^d) pertinentibus, ut videtur, q*2.3. ^e) commonitioni R1. ^f) et add. q. q*. ^g) plurimas q3. ^h) qui q3. ⁱ) suspende q3.

1) Optatus, quem Ioh. diac. in v. Greg. II, 53 defensorem territorii Nursini, ex hoc certe loco 35 hauriens, commemorat, alius esse videtur ac is, cuius in ep. XIII, 10 mentio fit. 2) De Chrysanto, ep. Spoletano, cf. ep. IX, 49 n.

XIII, 39. Cf. ep. praeced. — De Chrysanto cf. ep. IX, 49 n.

MENSE IULIO INDICTIO VI.

XIII, 40.

Gregorius I. papa Iohanni, episcopo Panormitano, pallium eo modo, quo Siciliae episcopis concedi solet, concedit. 603, Iul.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 266; q: cap. 265.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 37; G: Lib. XI. ep. 44. — Iaffé Reg. 1905 (1522).

GREGORIUS IOHANNI EPISCOPO PANORMO.

Apostolicae sedis benivolentia provocati^a fraternitati tuae, quod^b Panormitanae ecclesiae speculatoris suscepisse^c constat officium^d, pallii usum^e praevидimus concedendum, illis videlicet temporibus atque eo^f ordine, ut alios quoque insulae Siciliae sacerdotes vel decessores tuos usos^g esse non ambigitis^h. Illud autem ammonemusⁱ, ut apostolicae sedis reverentia nullius^k praesumptione turbetur. Tunc enim membrorum status integer manet, si caput^l fidei nulla pulset^m iniuria etⁿ canonum maneat incolumis atque intemerata semper auctoritas, ut, sicut a^o nobis huius quoque^p decoris usum ad sacerdotalis^q officii honorem accepisse te^r gaudes, ita etiam morum atque actuum probitate susceptum adornare contendas^s officium. Sic etenim alterno invicem eris decore conspicuus, si ad huiusce modi corporis habitum^t mentis quoque tuae^u bona concordent^v.

XIII, 41.

Gregorius I. papa Phocae Augusto (Bonifatium) latorem praesentium ex primicerio defensorum diaconum factum apocrisarium mittit, postquam apocrisarii locus per longum tempus vacavit. Addit de Langobardorum incursionibus. 603, Iul.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 267; q: cap. 268.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 38; G: Lib. XI. ep. 45. — Iaffé Reg. 1906 (1523).

GREGORIUS PHOCAE AUGUSTO.

Considerare cum gaudiis et magnis actionibus gratiarum libet, quantas omnipotenti Domino laudes debemus, quod remoto iugo tristitiae ad libertatis^a tempora^b sub imperiali benignitatis vestrae pietate pervenimus. Nam^c quod permanere in palatio

Mense cet. om. q* — VII q1.

XIII, 40 titulum om. q*1.4 — Iohs eps R1 — ex Panormę corr. Panormo R1; Panormitano R*1.

a) probatica R1. b) ita Diurn. Vat.; in quo q*.q1; in qua R1; quam in q3. c) suscepisse te q1. d) officio R1. e) usus q1. f) quo R1. g) usas q*1. h) ita R1.q1.q*2.3; ambigas q*1; ambigis Diurn. i) ammonemus om. q3. k) nullus q1.q*2.3. l) apud q1. m) pulsetur q3. n) ita q; et om. R1.q*. o) a om. R1. p) ita q*.q3; huiusque R1.q1; huius Diurn. q) sacerdotalem q*1. r) accepisset (om. te) R1. s) ex contendis corr. R1. t) amtum R1. u) tua q1; om. hoc verb. R1. v) concordet q1. q*.

XIII, 41 titulum om. q*1.4 — Focae q*2.3.R*1. a) liberatis q1. b) temporum R1. c) non R1.

XIII, 40. Huius epistulae maxima pars scripta est secundum Diurni f. 48 (de usu palli — episcopis Siciliae); sicut in ep. VI, 8, ultima verba formulae (privilegiorum confirmatio) omissa sunt; sed addita sunt verba ut apostolicae usque semper auctoritas. — De Iohannis electione cf. ep. XIII, 14. 16. 17; ad eundem datae sunt ep. XIII, 46. XIV, 3. 5. 9.

XIII, 41 una cum sequent. epistulis per Bonifatium transmissa. — De Phoca Augusto cf. ep. XIII, 1. 34 n.

iuxta antiquam consuetudinem apostolicae sedis diaconem vestra serenitas non invenit. non hoc meae neglegentiae, sed gravissimae necessitatis fuit, quia, dum ministri omnes huius vestrae^d ecclesiae tam contrita asperaque tempora cum formidine declinarent atque refugerent^e, nulli eorum poterat^f imponi, ut ad urbem regiam in palatio permansurus accederet¹. At^g postquam vestram clementiam omnipotentis Dei^h gratia⁵ disponente ad culmen imperii pervenisse cognoverunt, ipsi quoque suadente laetitia ad vestra vestigia venire festinabantⁱ, qui illuc^k prius accedere valde timuerant. Sed quia^l eorum quidam ita senectute sunt debiles, ut laborem ferre vix possint, quidam vero ecclesiasticis curis vehementer implicantur et lator praesentium, qui primus omnium defensorum fuit², bene mihi ex longa adsiduitate compertus est, vita, fide ac moribus¹⁰ adprobatus, hunc aptum pietatis vestrae vestigiis^m esse iudicavi. Unde eum auctore Deo diaconemⁿ feci et sub celeritate transmittere studui, qui cuncta quae in his partibus aguntur invento oportuno tempore valeat clementiae vestrae suggerere. Cui^o rogo ut serenitas vestra pias aures inclinare dignetur, ut tanto nobis celerius valeat misereri, quanto afflictionem nostram^p verius ex eius relatione cognoverit. Qualiter¹⁵ enim cotidianis gladiis et quantis Langobardorum^q incursionibus ecce iam per triginta et quinque annorum^r longitudinem premimur, nullis explere suggestionis^s vocibus valemus. Sed in omnipotente Deo confidimus, quia ea quae coepit consolationis suae nobis bona perficiet et qui suscitavit in republica pios dominos etiam^t extinguet^u crudeles inimicos. Sancta itaque trinitas vitam vestram per tempora longa custodiat, ut²⁰ de bono vestrae pietatis, quod tarde suscepimus, diutius gaudeamus.

XIII, 42.

Gregorius I. papa Leontiae Augustae gratulatur de imperio suscepto; Pulcheriae Augustae, quae in synodo Helena nova vocata sit, exemplum proponit. Ecclesiam Romanam commendat. 603, Iul.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 268; q: cap. 267.

Edid. M: Lib. XIII. ep. 39; G: Lib. XI. ep. 46. — Iaffé Reg. 1907 (1524).

25

GREGORIUS LEONTIAE AUGUSTAE.

Quae linguae^a loqui, qui animus^b cogitare sufficiat, quantas^c de serenitate vestri imperii omnipotenti Deo gratias debemus, quod tam^d dura longi temporis pondera cervicibus nostris amota sunt et imperialis culminis lene iugum rediit, quod libeat^e 30 portare^f subiectis? Reddatur ergo creatori omnium ab hymnidicis angelorum choris gloria in caelo, persolvatur ab hominibus^g gratiarum actio in terra, quia universa respublica, quae multa maeroris^h pertulit vulnera, iam nunc consolationis vestrae

^d) ita R 1. q 1. q*; nostrae, ut videtur, q 3. ^e) fugerent q 3. ^f) poterant q 1. q*, sed corr. q* 2. ^g) ut R 1; sed q; ad q*. ^h) deo q* 1 — disponente deo q* 2. 3. ⁱ) festinant q. ^k) illic (om. prius) R 1. ^l) qui q 1. ^m) vestigiis q 1. ⁿ) diaconum q* 2. 3. ^o) qui R 1. q* 1. ^p) vrm q 1. ^q) Longob. R 1. q 3. ^r) suggestionibus q* 1; suggestionum q 3. ^s) etiam om. q 1. q*. ^t) extinguit codd. n., sed in extinguet (ita q 3) corr. R 1.

XIII, 42 titulum om. q* 1. 4. ^a) lingua q* 2. 3. q 3. R* 1 — an lingua eloqui scrib.? ^b) ex quia nimis corr. R 1. ^c) quanta R 1. ^d) quoddam q* 1. ^e) beat R 1. ^f) portare q 1. ^g) omnibus R 1; 40 omnibus q 1. ^h) memoris q 1.

1) Anatolius apocrisiarius mortuus erat a. 601: cf. ep. VII, 27 n. 6 et XII, 6 n. 6. 2) De Bonifatio, qui ep. VIII, 16 primicerius defensorum factus erat, cf. ep. V, 6 p. 287 n. 2 n°. 2 et ep. seq. 3) Cf. ep. V, 39 p. 328 n. 1.

XIII, 42. De Leontia Augusta cf. ep. XIII, 1. Theophyl. Sim. VIII, 10.

45

invenitⁱ fomenta. Unde nobis necesse est omnipotentis Dei misericordiam enixius exorare, ut cor vestrae pietatis sua semper dextera teneat eiusque cogitationes^k caelestis gratiae ope dispenset^l, quatenus tranquillitas vestra tanto rectius valeat sibi servientes regere, quanto dominatori omnium noverit verius deservire. In amore catholicae fidei
 5 faciat defensores suos, quos fecit ex^m benigno opere imperatores nostros. Infundat in vestris mentibus zelum simul et mansuetudinem, ut pioⁿ semper fervore valeatis et, quicquid in Deo exceditur^o, non inultum^p relinquere et, si^q quid vobis delinquitur, parcendo tolerare. Sed dat^r nobis in vestra pietate Pulcheriae^s Augustae clementiam, quae pro^t zelo catholicae fidei in sancta synodo Helena^u nova vocata est^l. Omnipotentis^v
 10 Dei misericordia largiora vobis cum piissimo domino vivendi spatia concedat, ut, quo vestra longius^w vita extenditur, subiectionum omnium consolatio validius confirmetur.

Rogare forsitan debui, ut ecclesiam^x beati Petri apostoli, quae nunc usque gravibus^y insidiis laboravit, haberet^z vestra tranquillitas specialiter commendatam. Sed qui^a scio^b, quia omnipotentem Deum^c diligitis, non debeo petere quod sponte ex benignitate vestrae pietatis exhibetis. Quanto enim plus timetis conditorem omnium, tanto
 15 eius^d potestis^e ecclesiam amplius^f amare^g, cui dictum est: 'Tu es Petrus, et super hanc^{Matth. 16, 18.} petram aedificabo ecclesiam meam, et portae inferi non praevallebunt adversus eam' et cui dicitur: 'Tibi dabo claves regni caelorum; quodcumque ligaveris super terram, ligatum^{Matth. 16, 19.}
 20 erit et in caelo, et quaecumque^h solveris super terram, soluta erunt et in caelo'. Unde nobis dubium non est, quam forti amore ad eum vos stringitis, per quem solvi ab omnibus peccatorumⁱ nexibus^k desideratis. Ipse igitur sit vestri custos imperii, sit vobis protector in terra, sit pro vobis intercessor in caelo, ut per hoc, quod^l relevatis duris ponderibus in vestro imperio subiectos gaudere facitis, post multa annorum tempora in caelesti^m regno gaudeatisⁿ.

XIII, 43.

25 *Gregorius I. papa Cyriacum, patriarcham Constantinopolitanum, hortatur, ut posito universalis episcopi nomine in concordiam secum redeat. Bonifatium diaconum, latorem praesentium, commendat.*
 603, Iul.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 269; q: cap. 268 et 271.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 40; G: Lib. XI. ep. 47. — Iaffé Reg. 1908 (1525).

30 GREGORIUS CYRIACO PATRIARCHAE CONSTANTINOPOLITANO.

Quanta sit pacis virtus^a, frater carissime, ex voce dominica^b diligentius intuentes, quae ait: 'Pacem^c meam^d relinquo vobis^e; pacem meam do vobis', ita in eius nos^f Ioh. 14, 27.

ⁱ) intulit, *suprascr.* vel invenit q 3. ^k) eique cogitationis q*1. ^l) operis penset R 1. ^m) et q 1.
ⁿ) ex opio corr. q*1. ^o) excidetur R 1. ^p) multum q 1. ^q) si om. q*1. ^r) da R 1. ^s) ita edd.;
 35 pulchra q 1. q*, sed in pulchra corr. q*2; pulchra R 1; pulchram q 3. ^t) per q 1. ^u) Elena R 2. q. q*1.
^v) oipotent R 1. ^w) largius R 1. ^x) ecclesiq q*1. ^y) gravius R 1. ^z) habere R 1. q 1. q*1.
^a) quia q*1. ^b) ex scito corr. R 1. ^c) deum om. q. q*. ^d) eius om. q 1. ^e) potestatis q 3.
^f) ita R 1; amplius om. q. q*. ^g) debetis add. q 3. ^h) quodcumque q*1. ⁱ) ita R. q 1; peccatis q*. q 3.
^k) ita R 2. q 1; enixius R 1. q*. q 3. ^l) quo R 2. ^m) ex celestis corr. R 1. ⁿ) gaudeat q 1.

40 XIII, 43. *Hanc ep. bis exhibent codd. R 2. q. q*. — Titulum om. q*1. 4. — Ciriaco R 2. q 1. q 1'. q*2. q*2'. q*3'. R*1 — Constantinop. R 1; Constantinopolitano R 2; Constantinopoli R 2'; Constantinop q 1; Constantinop q 1'; Constantinop q*2. 3; Constantinopolim q*2'. 3'; Constanti R*1. ^a) virtutis q 1'. ^b) dominice q 1'. ^c) verba pacem usque vobis post do vobis transponit R 1 et om. q 1. q*1. 2. 3. ^d) meam om. R 2. R 2'. q*1'. 2'. 3'. ^e) nos in eius R 1.*

45 1) Cf. *Mansi l. l. VII c. 171: Act. VI conc. Chalced.*

XIII, 43. Cf. *ep. praeced. — De Cyriaco cf. ep. VII, 4 n.*

deceat dilectione persistere, ut locum praebere discordiae nullo modo debeamus. Sed quia in radice ipsius vivere aliter non valemus, nisi mente et actu humilitatem, quam ipse pacis auctor^f docuit, teneamus, cum ea caritate qua^g dignum est suademus, ut profanam elationem, quae animabus semper adversa est, cordis pede calcantes perversi superboque^h vocabuliⁱ scandalum^k auferre de medio^l ecclesiae festinetis, ne a^m pacis nostrae societate divisi inveniriⁿ possitis^o. Sed unus in nobis^p spiritus, una mens, una caritas, una in Christo, qui^q sua membra esse nos voluit, sit compago concordiae. Nam quam durum, quam^r indecens, quam crudele quamque a proposito sit sacerdotis extraneum pacem illum^s, quam aliis praedicat, non habere, sanctitas vestra consideret et suos de superbia scandalizare fratres abstineat. Sed haec magis studeat, ut vanae ac^t superfluae elationis^u auctorem humilitatis queat ense prosternere, quatenus^v huius modi^w victoria suum vos habitaculum sancti Spiritus sibi gratia vindicet et^x aperte in

2. Cor. 6, 16. vobis impleatur quod scriptum est: 'Templum Dei sanctum est, quod estis vos'.

Praesentium vero portitorem dilectissimum communem filium Bonifatium^y diaconum vobis in omnibus commendamus, ut, quocumque^z necesse fuerit^a, solacia vestrae^b, sicut 15 decet, sanctitatis inveniat.

XIII, 44.

Gregorius I. papa Eulogium, episcopum Alexandrinum, cum a quodam medicinali Alexandrino de quodam collectore apud sophistam puero summae pravitatis, repente diacono ordinato, compererit, ad simoniam evellendam hortatur. 603, Iul.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 270; q: cap. 269.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 41; G: Lib. XI. ep. 48. — Iaffé Reg. 1909 (1526).

GREGORIUS EULOGIO EPISCOPO ALEXANDRINO.

Quadam die, dum^a inter me atque familiares meos de consuetudinibus ecclesiarum^b sermo fuisset exortus^c, quidam^d, qui in magna civitate Alexandrina^e medicinale^f erat^g, collectorem^h se apud sophistamⁱ suum habuisse perhibuit summae pravitatis puerum^j; 25 repente dixit diaconem esse ordinatum. Atque addidit, quod per praemia et donationes ordinatus fuisset, quia^k eandem^l consuetudinem in sancta Alexandrina ecclesia convaluisse fatebatur. Quod ego audiens obstipui^m et valde miratus sum, quia sanctissimiⁿ ac beatissimi viri domni Eulogii lingua, quae^o tam multos^p hereticos ad fidem catholicam

¶ iterum hic pacis add. q. r. s) qua om. R1. q. 1. h) superboque q. r. i) vocabulis R1. 30
k) scandalorum q. 1. l) medium R1. m) nec (om. a) R1; ne (om. a) q. 1. n) invenire q. 1.
o) positus q. 1; possitis R1. p) vobis R2. R. 2. q. 1. q) quia R1. q. 1. r) quamque q. r. s) illam q. 1.
t) ac om. q. 1. u) electionis q. 1. v) ex add. R2. R. 2. q. 1. q. 1. 2. 3, in R1; lect. nostram habent
q. 1. 2. 3. 2. 3. w) eius modi q. 1. 2. 3. 2. 3. x) ut q. r. y) Bonifacium q. 1. q. r. z) quodcumque
q. 1. a) fuit R1. b) vestra R1. q. 1. 35

XIII, 44 titulum om. q. 1. 4 — patriarche R* 1 — Alexandrino R1. q. 2. 3. q. 3; Alexandriae R2. q. 1.
a) dum om. q. q. 2, sed supra lin. suppl. q. 1. b) cum hic add. q. 2. q. 3. c) f. exortus R1; exortus
esset q. 3. d) quadam R2. q. 1. e) Alexandria q. q. 2. f) ita codd. n.: medicinali arte erat imbutus
edd.; medicinam legerat ? Mommsen. g) coniectorem Vat. B (ed. M.). h) hostium. superscr. vel
hospitem q. 3. i) quem add. q. 3. k) in qui corr. q. 1. l) eundem R1; eadem q. 1. m) obstipui 40
R2. q. 2. 3. q. 3. n) sanctissima q. 3. o) qui q. 1. p) multis R1.

1) De titulo oisoxuerino; agitur, de quo cf. ep. V, 37 n. Latore, ut videtur, huius epistulae, Bonifatio (cf. ep. V, 6 p. 287 n. 2 n. 2), in sede apostolica sedente et Cyriaco mortuo Phocas imperator a. 607 pro Roma contra Constantinopolim in hac re indicavit.

XIII, 44. De Eulogio cf. ep. V, 41 n. 1) medicinalis artis medicinalis studiosus esse videtur. 45

revocat², simoniacam heresem³ de sancta Alexandrina ecclesia non erasit. Et quis erit, cuius exhortatio⁴ vel correctio hoc poterit emendare, si⁵ magna et ammirabilis doctrina eius hoc sine⁶ emendatione reliquerit? Unde⁷ pro absolutione⁸ animae vestrae atque⁹ pro augmento mercedis vestrae, ut ante conspectum¹⁰ tremendi iudicis vestra
 5 in omnibus perfecta sint¹¹ opera, festinare debetis simoniacam heresem, quae prima in ecclesia¹² exorta est¹³, sanctissima sede vestra, quae nostra est, funditus evellere atque eradicare. Propter hoc enim contigit, ut ecclesiasticorum ordinum¹⁴ plurimis sanctitas caderet, quia personae non pro vita et¹⁵ pro actibus, sed pro praemiis¹⁶ ad eos¹⁷ ordines adducuntur¹⁸. Si autem morum merita et non praemia quaeruntur¹⁹, ad²⁰ ordinationem
 10 personae indignae non veniunt²¹. Et tanto vobis²² incipiet merces adcrecere, quanto boni quique²³, qui adducti ad²⁴ sacros ordines fuerint, de animarum lucris²⁵ studuerint²⁶ cogitare.

XIII, 45.

Gregorius I. papa Eulogium, episcopum Alexandrinum, quod ex scriptis Bonifatii responsalis sui compererit, lumine captum fuisse dolet et, quod convaluerit, gaudet. De
 15 reliquiis sibi sine epistola transmissis Epiphanium diaconum mandatu suo Alexandro et Isidoro diaconis eius scripsisse nuntiat, ut constaret, illum quae transmissa essent, suscepisse. Monet, si maiora ligna mitti velit, Bonifatio diacono, quem nunc ad faciendam responsa ad urbem regiam transmittit, per litteras ad sese det mandata. De aliis reliquiis addit.
 603, Iul.

20 Codd. R: Indictio I—VI. cap. 271; q: cap. 270.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 42; G: Lib. XI. ep. 49. — Iaffé Reg. 1910 (1527).

GREGORIUS EULOGIO EPISCOPO ALEXANDRINO.

Magnas omnipotenti Deo gratias reddimus, quia in ore cordis experimento dulcis fit sapor^a caritatis, cum impletur quod scriptum est: 'Sicut aqua frigida sitienti, sic Prov. 25, 25.
 25 nuntius bonus de terra longinqua'. Ante hoc enim temporis Bonifatii^b responsalis mei, qui in urbe regia demoratur¹, vehementer me scripta turbaverunt, quae^d dicebant dulcissimam mihi atque suavissimam sanctitatem vestram defectum corporei^e luminis pertulisse^f. Ex quibus scriptis gravi maerore percussus sum. Sed subito creatoris ac redemptoris nostri gratia prosperante beatitudinis vestrae suscepi epistolam et sanos^g
 30 de ea corporis molestia quam^h audieram agnoscens exultavi vehementer, quia tanta laetitia cordis secuta est, quanta prius tristitiae amaritudo praecesserat. Scimus enimⁱ,

^a) hereseos q 1. ^r) ordinatio R 1. ^s) res (pro si) q 1; re (pro si) R 1. ^t) si q 1. ^u) ut de q*1.
^v) absolutione q 1. ^w) ita q 3; que R 1. q 1. q*. ^x) ita q 3; om. hoc verb. R 1. q 1. q*. ^y) sit R 1. q 1;
 inveniantur q 3. ^z) primam in ecclesiam q*1; prima ecclesiam q 3. ^{aa}) ita q. q*2.3; exortari R 1;
 35 exhortari q*1 — de hic add. q 3, a q*2.3. ^{bb}) ita R 1; ordinis q*; ordines q 1; plurimum (om. ordinum) q 3.
^{cc}) provitet q 1. ^{dd}) proprie nos R 1. q 1. ^{ee}) eosdem q 1. q*. ^{ff}) adducantur q*1. ^{gg}) feruntur R 1.
^{hh}) aut R 1. ⁱⁱ) veniuntur q*1. ^{kk}) nobis R 1. ^{ll}) quoque q. q*. ^{mm}) adnuntiat (pro adducti ad) R 1.
ⁿⁿ) lucri q 1. ^{oo}) studuerit R 1. q 1.

XIII, 45 titulum om. q*1.4 — item cui supra R*1 — Alexandriae R 2. q 1. ^a) favor q 3. ^b) Bone-
 40 facii q 3. ^c) ita R 1; cartularii add. q. q*. ^d) quaeque q*. ^e) corporeis R 1. q 1. ^f) pertulisset R 1.
^g) ita q. q*1; sanas R 1; sanatos q*2.3. Vat. D (ed. M.). ^h) qua q*1; quae q*2.3. ⁱ) enim om. q*. q 3.

2) Cf. ep. VII, 37. VIII, 29.

XIII, 45. De Eulogio cf. ep. V, 41 n. 1) Ex hoc loco effici potest Bonifatium, qui indict. IX
 Constantinopolim legatus missus est (p. 287 n. 2 n. 4) et Bonifatium ad Phocam missum (ib. n. 2) unam
 45 personam fuisse.

quia in^k omnipotentis^l Dei adiutorio multorum salus est vita vestra. Nam tunc^m inter fluctus nautae securi navigant, quando gubernator doctus atque artifex ad claviⁿ regimen sedet.

In salutis autem^o vestrae gaudio haec quoque mihi est exultatio addita^p, quia et inminutos^q ore vestro hostes ecclesiae et multiplicatos greges dominicos agnovi^r. 5 Crescunt enim cotidie per linguae vestrae vomerem^s grana caelestia atque in supernis horreis multiplicantur, ita ut in vobis^t impletum esse gaudeamus quod scriptum est: Prov. 14, 4. 'Ubi plurimae^u segetes, ibi manifesta fortitudo boum'². Unde aperte^v colligimus, quia quanto plus ad servitium Dei omnipotentis fugitivos eius reducit^{is}, tanto apud^w eum meritum maius habetis; et quanto^x meritum^y maius^z accipitis, tanto potestis^a 10 amplius impetrare^b quae petitis. Rogo ergo, ut pro me peccatore^c enixius oretis, quia et dolor corporis et amaritudo cordis et immensa vastitas mortalitatis inter tot barbarorum gladios me^d vehementer affligit³. Inter quae omnia non temporalem, sed aeternam consolationem requiro, quam per me impetrare non valeo, sed intercessionem vestrae beatitudinis hanc^e me optinere confido. 15

Secundo^f vero anno nulla sanctitatis vestrae scripta suscepi atque omnino contristatus sum. Et quidem^g vestra benedictio, quam sine epistola transmisistis, data atque suscepta est. Sed quia me plus lingua vestra quam data laetificet^h, minoris gratiae esse credidi quae dabanturⁱ. Communem autem filium Epiphanium diaconem^k 20 Alexandro atque Isidoro^l sanctissimae vestrae ecclesiae diaconibus feci^m rescribere, ut constaret, quia eaⁿ quae transmissa sunt suscepissem.

Scripsi vero, quia grandia^o ad arbores ac timones^p faciendos ligna paraveram, sed navis^q parva quae venerat haec^r portare non potuit^s, et nihil mihi exinde^t rescripsistis. Unde si sunt necessaria, communi filio Bonifatio diacono nostro^u, quem nunc ad urbem regiam pro faciendis responsis transmittimus^v, scribite^w, ut mihi ipse 25 rescribat, quatenus praeparentur et^x, cum beatitudo vestra transmiserit^y, parata valeant inveniri^z.

Praeterea^a transmisimus crucem parvulam, in qua de catenis amatorum vestrorum sanctorum Petri et Pauli apostolorum inserta benedictio^b, quae oculis vestris adsidue^c superponatur, quia multa per eandem benedictionem miracula fieri consueverunt^d. 30

Omnipotens Deus cordi vestrae beatitudinis adspiret, ut pro me orare adsidue curetis, et vos vestrosque^e omnes sua dextera protegat atque post longa annorum curricula^f ad caelestia regna perducatur.

k) in om. q*. q3. l) oipotenti R1. m) tua R1. n) navis q3. o) autem om. R1. 35
p) addicta R1. q) minutos q1. r) cognovi q*1. s) vomere R1. q*1; movere q1. t) vos q1.
u) plurimi R. v) ut de perte q*1; unde per te q3. w) a puro q1. x) quantum R1. q*. q3.
y) meritum om. R1. z) magis q1. q*1. a) potestatis R1. b) imprecare R2; implicare q1.
c) peccatorem (om. me) q1. d) gladiis meis R1. e) ac R1. f) secuto q3. g) quidam q*1.
h) ita R1. q1; laetificat cet. i) debantur q1. k) communi a. filio Epiphanio (Epif. q*1) diacono
q*. q3 — Epifanium R2. l) Ysidoro R1; Esydoro q*2.3; Esidoro q3. m) fecici q1. n) mea R. 40
o) gradia R1. p) attimones (om. ac) q*1. q) nobis R1. r) hoc q3. s) potui q1; ex poterat
corr. potuerit R2. t) exhiu R1. u) nostro B. diac. q3. v) ex transmisimus corr. q*2; trans-
missimus q*1. w) rescribite q3. x) ita R1. q; ut cet. y) transmiserint R1. z) valeat (corr.
in valeant) invenire R1. a) preter R1. b) est add. q*2.3. c) cottidie q3. d) nrosque R1.
e) circula q3. 45

2) Cf. ep. VII, 37. VIII, 39. 3) Cf. reg. XIII, 2. 4) De Epiphanio cf. ep. V, 35 n. 2.
5) Idem commemoratur in ep. VI, 58 (n. 4). 6) Cf. ep. X, 21 n. 8. 7) Cf. supra n. 1 et ep. XIII, 41
n. 2 — Et ex hoc loco et ex aliis huius epistulae elucet, quanta proficiscendi difficultates tunc temporis
exstiterint. 8) Cf. ep. I, 25 n. 5.

Eulogias^f vero sancti Marci a beatissima fraternitate vestra transmissas cum ea^g caritate qua sunt directae secundum notitiam earum^h suscepimus et gratias affectui vestro referimusⁱ, quia ex exterioribus^k, quales^l erga nos interius sitis^m, agnoscimus^o.

XIII, 46.

Gregorius I. papa Iohannem, episcopum Panormitanum, hortatur, ut clericis, quae
5 de redbitus, de tabulario ordinando, de vendendo vino promiserit, exsolvat. 603, Iul.

Codd. R: Indictio I—VI. cap. 272.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 44; G: Lib. XI. ep. 51. — Iaffé Reg. 1911 (1529).

GREGORIUS IOHANNI EPISCOPO PANORMITANO.

Implenda semper sunt postulantium desideria, quotiens illa poscuntur quae a
10 ratione non deviant¹. Et ideo quia quaedam capitula, quae servaturum te clericis tuis
petentibus promisisti, nostra ab eis postulamus^a auctoritate firmare, fraternitatem tuam
his hortamur affatibus, ut ea quae praesentia scripta continent sine aliqua debeat
refragatione servare^b. Primum, ut de redbitus ecclesiae quartam in integro^c portionem²
ecclesiae tuae clericis secundum meritum vel officium sive laborem suum^d, ut^e ipse
15 unicuique dare prospexeris, sine aliqua praebere debeas^f tarditate. De hoc vero quod
ex fidelium oblatione accesserit item^g quartam partem in solidis vel cellario³ eis^h
iuxta pristinam consuetudinem dare non differas, reliqua autemⁱ omnia mobilia in tua^k
retinens potestate. Immobilia enim ecclesiasticis redbitus adgregentur, ut multiplicata
quantitate clericorum tuorum quarta^l Deo largiente proficiant.

20 Tabularium⁴ autem una cum consensu seniorum et cleri memineris ordinandum,
qui annis singulis ad amputandam fraudis^m suspicionem sollemniter suas debeat rationesⁿ
exponere. Vindemiorum vero tempore isdem clerus^o emendi vinum de possessionibus
ecclesiae tuae ad iusta pretia, in quantum vendendum est, remedium consequantur^p.
Nam satis contra rationem est, ut quod potest extraneis^q venundari^r clericis dato
25 pretio denegetur. Possessiones^a igitur^t, vel si qua sunt alia^u ecclesiastico iuri^v com-
petentia et ab extraneis indebite detinentur, cum omni studio servata civilitate in ius
ecclesiae tuae reparare^w festina, ut negligens in aliquo videri^x non valeas. Si quid^y
igitur de quocumque^z clerico ad aures tuas pervenerit, quod te iuste possit offendere,
facile non credas, nec ad vindictam te res accendat^a incognita; sed praesentibus seni-
30 oribus ecclesiae tuae diligenter^b est veritas perscrutanda^c, et tunc^d, si qualitas rei popo-

f) eulogia p*1. g) ex R1. h) eorum R1. i) referimur R1. k) ita p*2.3.p3; ex
terioribus (om. ex) R2.p1; ex isterioribus R1; et exterius p*1. l) qualis R1.p. m) interius sitis R1.

XIII, 46 in titulo: episcopo om. p*2.3 — Panormitano R1.p1; Panormo p*1.4; Panormo p*2.3.p3.
a) postulamus p*. b) conservare p*. c) quarta integra (om. in) R1. d) suum om. p*2.3. e) ut
35 om. p*1. f) debeat p*1. g) idem R1; id est p*.p3; om. hoc verb. p1. h) eius R1. i) autem
om. p*1. k) in tua om. p3. l) quartam R1. m) fraudi R2. n) ratione p*1. o) clericos R1.
p) consequatur R1.p*.p3, sed in consequantur (ita R2.p1) corr. R1. q) extraneis om. p3. r) venun-
dari R2; venundare cet. s) possessiones p1. t) et add. R1. u) alia om. R2. v) in iuris corr. R1.
w) preparare p.p*. x) in aliqua videre R1. y) quis R1; quod p1. z) quacumque R1. a) ascendat
40 p*1. b) si add. R2.p1. c) perscrutandum R1; perscrutandam p1. d) tua (om. et tunc) R1.

9) Similia noster saepissime cum in aliis tum in epistulis ad Eulogium datis scribit.

XIII, 46. De Iohanne cf. ep. XIII, 40 n. 1) Cf. similes arengas in f. Diurni 15. 16. 32 et
saepius. 2) De quartis ecclesiasticis cf. ep. IV, 11 n. 3. V, 12 n. 3. VIII, 7 n. 4. 3) Cf. ep. I, 42
p. 65 n. 7. I, 63 n. 5. 4) Cf. ep. IX, 83 n. 3.

scerit, canonica^e districtio culpam foriat delinquentis. Haec itaque omnia sic sollicitè ac mansuete studii tui sit^f custodire, quatenus nec tu promissionis tuae videaris inmemor extitisse nec illi^s iustam contra te occasionem invenire valeant murmurandi^h.

MENSE AUGUSTO INDICTIONE VI.

XIII, 47.

Gregorius I. papa Iohannem defensorem in Hispaniam proficiscentem capitulari docet, quid in causa Ianuarii, episcopi Malacitani, et Stephani et Comitoli, gloriosi viri, observandum sit. 5 603, Aug.

Codd. R et c: Indictio I—VI. cap. 273.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 45; G: Lib. XI. ep. 52. — Iaffé Reg. 1912 (1530).

GREGORIUS IOHANNI DEFENSORI IN NOMINE DOMINI EUNTI SPANIA. 10 CAPITULARE, QUID OBSERVANDUM SIT A IOHANNE DEFENSORE.

In primis requirendum de persona presbyteri dilectissimi fratris^a et coepiscopi nostri Ianuarii¹, et si ita se veritas habet, sicut eiusdem episcopi petitio continet, in ecclesia atque loco suo isdem presbyter modis omnibus revocetur. Si autem dictum fuerit, quia contra ipsum causa aliqua mota sive probata est, suptiliter ipso praesente 15 et pro se rationem^b reddente quaerendum est et genus causae et modus^c probationis, ut ex hoc tu^d colligere valeas, utrum adhuc in exilio demorari an certe in ecclesia et officio suo debeat revocari.

De suprascripti^e episcopi persona^f hoc statuendum^g est, ut, si nulla contra eum criminalis causa, quae exilio vel depositione digna est^h, mota sive probata est, is qui 20 eo superstitiⁱ episcopus perverse ac^k contra canones in ecclesia eius ordinari praesumpsit sacerdotio^l privatus ab omni ecclesiastico ministerio repellatur. Qui etiam eidem^m dilectissimo Ianuario fratri et coepiscopo nostro tradendus est, ut aut ab ipso in custodia habeatur aut certe ab eo ad nos per omnia transmittatur. Episcopi enim qui eum ordinaverunt vel ordinationi eius consentientes interfuerunt inⁿ sex mensibus 25 dominici corporis et sanguinis communionem privati agere paenitentiam in monasterio decernantur^o, et suprascriptus^p Ianuarius loco et ordini suo modis omnibus reformetur. Si vero de communionem privatis mortis contigerit imminere periculum, benedictio ei viatici^{q-r} non negetur. Si^r igitur episcopi in praeiudicio condemnationis vel depositionis

^e) canonice R1. ^f) studiis tuis sic R1; studio tuo sit c3. ^g) illis R1. ^h) finem paginae 30 et paginam seq. vacuam reliquit c1.

Mense cet.: ags abbr. c*1.4 — VII R1.

XIII, 47 in titulo: natale (pro nomine) R*1 — Spania R1.c1.c*1.4; Spaniam R2.c*2.3 — capitulum c3 — quid R1.2; quod (qd) c*1.4.c3; qualiter c*2.3 — a om. c1 — defensori R1. ^a) frī R1. ^b) ratione R1. ^c) modis R1. ^d) ita R2.c3; recte c*2.3; hoc te R1.c1.c*1. ^e) suprascripti om. R1; suprascripta c*2.3; supscripti c1. ^f) persona om. R1. ^g) fatendum R1. ^h) sit c*1. ⁱ) ex eum s. corr. c1; eum superstitem c*; eum suppressit R2. ^k) at R1. ^l) ordinatus est (om. praes. sacerdot.) c3. ^m) idem R2. ⁿ) in om. c1. ^o) decernatur R1.c1, sed corr. c1. ^p) superscriptus c1. ^q) viatici bened. eis R2; benedictiones eis viaticum c3. ^r) verba viatici usque si om. R1.

XIII, 47. De Iohannis itinere cf. ep. sequentes; de persona Iohannis ep. II, 47 n. 1.º — De verbo capitulare cf. ep. I, 39^a. I, 40. IX, 131. 1) Ianuarius, episcopus Malacitanus, Severo successerat. Cf. Gams, Kirchengeschichte von Spanien II, 1, 419 et Isidor. de vir. ill. c. 43.

memorati episcopi se metu iudicis² consensisse³ ac talia fecisse sua sponte confessi fuerint, tempus eis⁴ abbreviandum est et modus paenitentiae temperandus⁵. Si vero ille qui locum eius invasit de hac fortasse luce migraverit et alter est ordinatus, quia levior culpa videtur non quasi isti superstiti, sed successisse defuncto, episcopatus illi
 5 officium ab eadem tantum modo⁶ ecclesia interdicatur, ut in alia ecclesia, quae a sacerdote vacaverit, si electus fuerit, esse possit episcopus, ad Malacitanam⁷ tamen ecclesiam numquam aliquo modo reversurus. Gloriosus autem Comitoli⁸, quicquid praedictus episcopus per violentiam atque insecutionem ipsius expendisse vel damnum pertulisse dato sacramento firmaverit, eidem episcopo restituere condemnatur. Si autem
 10 aliter, quam antefati episcopi petitio continet, actum esse forsitan perhibetur, suptiliter quaerendum est et cognita veritate cum Dei timore quod iustitiae ordo suaseri iudicandum.

Quia igitur Stephanus episcopus⁹ in odio suo quaedam ficta et de falsis se capitulis accusatum neque aliquid ordinabiliter factum¹⁰, sed iniuste se¹¹ asserit condemnatum,
 15 diligenter quaerendum est primo¹², si iudicium ordinabiliter est habitum aut si alii accusatores¹³, alii testes fuerunt; deinde causarum qualitas, si digna exilio vel depositione fuit; aut si eo praesente sub iureiurando¹⁴ contra eum testimonium dictum est seu¹⁵ scriptis actum est vel ipse licentiam respondendi et defendendi se¹⁶ habuit. Sed et de¹⁷ personis accusantium ac testificantium¹⁸ suptiliter quaerendum est, cuius condicionis
 20 cuiusve¹⁹ opinionis aut²⁰ ne inopes sint aut ne forte aliquas contra praedictum episcopum inimicitias habuissent, et utrum testimonium²¹ ex auditu dixerunt²² aut certe specialiter se scire testati sunt vel si scriptis iudicatum est et²³ partibus praesentibus sententia recitata est²⁴. Quod si²⁵ forte haec sollemniter acta non sunt neque causa probata est, quae exilio vel²⁶ depositione digna sit, in²⁷ ecclesia sua modis omnibus revocetur; hi
 25 vero qui eum²⁸ contra Dei timorem et statuta canonum condemnauerunt excommunicati in monasterium²⁹ ad agendam paenitentiam in³⁰ sex mensibus sunt mittendi, ita sane ut, si cuiquam³¹ eorum mortis³² contigerit imminere discrimen, viatici ei benedictio non negetur. Ipse autem, qui eo vivente locum eius temerarie ambiit, privatus sacerdotio ab omni ministerio ecclesiastico repellatur atque eidem³³ dilectissimo fratri et coepi-
 30 scopo nostro tradatur, ut eum aut ipse³⁴ ad nos transmittat³⁵ aut apud se in custodia habeat. Episcopi vero qui eum ordinare praesumpserunt vel perversae ordinationi ipsius praebuere consensum, idem³⁶ communionem privati in sex mensibus ad agendam

²) consensisset R1. ³) ei R1. ⁴) temperandum q1. ⁵) officium a habet tum modo R1.
⁶) Malicitana q*1; Malicitanam q1.q*2.3; Malaortana R1; Malatitanam R2. ⁷) Comitoli q*1.
 35 ⁸) et add. q3. ⁹) factus R1. ¹⁰) se om. R1. ¹¹) primum q*. ¹²) et add. q*.q3. ¹³) iureiuran-
 dum R1. ¹⁴) se eum R1. ¹⁵) si R1. ¹⁶) de om. R1. ¹⁷) ac testificantium om. R1. ¹⁸) cuius q3.
¹⁹) et in ras. q1. ²⁰) testimonio q*.q1, sed corr. q1. ²¹) ex auditu dixerint R1; auditu in auditu
 corr. q1. ²²) om. et R1.q1, sed suprascr. q1; vel si (pro et) q3. ²³) sententia recitata sunt R1;
 sententiae recitate sunt R2. ²⁴) ita add. q*1. ²⁵) ve R1. ²⁶) in om. R1. ²⁷) eum om. R1.
 40 ²⁸) monasterio R1; mōn q1. ²⁹) in om. q3. ³⁰) cui R2; cuiusquam q3. ³¹) partis R1.q1.q*1.2,
 sed corr. in mortis q*2; parti R2; mortis q3.q*3. ³²) idem R2. ³³) ipse aut, et ad suprascr. R1;
 post ipse ras. q1. ³⁴) ex transmittamus corr. R1. ³⁵) itidem q3.

2) Scil. Comitoli: cf. not. seq. 3) Comitoli in titulo Nova-Cartagenensi a. 589—590 (C. I. L. II, 3420) a Gams, Kirchengeschichte von Spanien II, 2, 35, et Florez, España sagrada V, 75, citato patricius
 45 et magister militum dicitur. Equidem credo hunc alium esse atque Κομεντιόλος, qui etiam πατριχίος καὶ στρατηλάτης (Chron. Pasch. p. 694 B) cum Mauricio interfectus est, postquam ex scribone στρατηγός Mauricio imperante contra Persas pugnaverat (cf. de eo Euagr. VI, 15. Theophyl. Sim. I, 4. II, 6. IV, 10. VII, 13. VIII, 1. 4. 8). Alius Comitoli exubitor commemoratur in ep. IX, 89. 4) Ubinam hic
 Stephanus episcopus fuerit, non constat; sed intra fines imperii eum resedisse certum est. Varia coniecerunt
 50 viri docti: cf. Gams l. l. II, 2, 36.

paenitentiam in monasterio^b deputentur. Si autem episcopi in praeiudicio condemnationis vel depositionis memorati Stephani se metu iudicis consensisse^c ac talia^d fecisse sua sponte professi fuerint, tempus eis^e abbreviandum est et modus paenitentiae temperandus. Si igitur is qui praedicti Stephani locum invasit fortasse defunctus est atque alius in ecclesia eius est episcopus ordinatus, illud de eo statuendum est, quod superius de causa fratris et coepiscopi nostri Ianuarii^f diximus. Quod si forte aliqua de obiectis contra memoratum Stephanum episcopum probata sunt, aliqua vero doceri minime potuerunt, cauta omnino^g consideratione pensandum est, utrum leviora capitula an certe graviora probata^h sintⁱ, ut ex eis, qualiter definitionem tuam formare debeas, possis scire. Gloriosus vero Comitulus, si^k suprascriptus episcopus innocens esse claruerit, quicquid de rebus eius vel ecclesiae ipsius tulit, ei^l sine aliqua dilatione restituat. Sed et quaeque se in persecutionem^m ac violentiam eius expendisse vel damnum isdem episcopus pertulisse iuraveritⁿ, item^o memoratus gloriosus^p reddat ac satisfaciat. Si autem talem culpam antedictum episcopum, quod absit, commisisse constiterit, ut constet eum non inrationabiliter esse depositum, eademque^q eius depositio confirmetur, ecclesiae^r res suae omnes quae ablatae claruerint^s restituantur, quia delictum personae in damnum non est ecclesiae convertendum. Si enim, ut dicitur, Comitulus defunctus est, ab herede eius quae ab illo iniuste tulta sunt sine excusatione reddantur.

XIII, 48.

Gregorius I. papa Iohanni defensori de prolapsa Capriac insulae monachorum disciplina restituenda mandat. 603, Aug.

Codd. R et q: Indictio I—VI. cap. 274.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 46; G: Lib. XI. ep. 54. — Iaffé Reg. 1913 (1531).

GREGORIUS IOHANNI DEFENSORI.

Ubi canonicam distractionem culparum contra se qualitas excitat, postponere^a quae corrigenda sunt non debemus, ne dissimulatione vires dare^b pravis actibus, quos falce^c nos disciplinae resecare convenit, videamur. Quia igitur pervenit ad nos monachos monasterii, quod in Capria^d insula, quae iuxta Maiorica^e item^f insula, est positum^g, ita perverse^h agere ac vitam suam diversis facinoribus summisisse, ut non omnipotenti Deo, sed antiquo se hosti, quod cum gemitu dicimus, ostendant potius militare, experientia tua praesenti auctoritate commonita adⁱ praedictum monasterium accedere

^b) monasteria R2; mon q1. ^c) consensus re R1. ^d) add. se q*1. q3. ^e) ei R1. ^f) corr. in Ianuario R1; Ianuari R2. ^g) omni q3. ^h) privata q*1.2, sed corr. in probata q*2; pravata q3. ⁱ) sunt q3. ^k) si om. R1. ^l) ei om. q*2.3, sed hic ras. exhibet q*2. ^m) per inconsecutionem R1. ⁿ) ita edd.; dixerit q*3 et ex iusserit corr. q*2; iusserit, suprascr. vel dixerit q3; iusserit R1. q1. q*1. ^o) ita R1; idem q*. q. ^p) gloria R1. q*1; glorio et s suprascr. q1; glorios R2. ^q) que om. q*. q3. ^r) ecclesiaeque q3. ^s) claruerunt q*1.

XIII, 48. ^a) preponere R1. ^b) daret q1. q*1, sed corr. q1. ^c) ex falces corr. R1. ^d) Capri q*1; Capraria q3. ^e) Maniorica R1. ^f) idem codd. n., sed hoc verb. om. q*2. q3 et post. suppl. q*2. ^g) positura q*2.3. ^h) perversa q*. ⁱ) ad om. R1.

XIII, 48. De Iohanne eiusque itinere cf. ep. praeced. 1) De Isla Cabrera agitur: cf. Gams, Kirchengeschichte von Spanien II, 1, 188. II, 2, 33 s., qui recte contendit, ex hac ep. effici non posse Ius insulas tunc ad Hispaniam pertinuisse, quippe quae temporibus Vandalorum a Vandalis et Vandalis derictis a Sardinia provincia penderent.

et vitam moresque illic conversantium suptili studeat^k investigatione perquirere et ita, quaeque resecatione digna reppererit, sicut canonicus ordo desiderat^l, congrua ultione corrigere atque eos, quae^m observare debeant, studeatⁿ informare^o, quatenus emendationis^p tuae modus et istos ad viam rectae conversationis reducere et te apud nos
5 nullo modo valeat accusare culpabilem.

XIII, 49.

Gregorius I. papa Iohanni defensori sententiae formulam dat, secundum quam iudicet.
603, Aug.

Codd. R et q: Indictio I—VI. cap. 275.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 45; G: Lib. XI. ep. 55. — Iaffé Reg. 1912 (1530).

GREGORIUS IOHANNI DEFENSORI EUNTI SPANIAE.

10

In nomine Domini. Imperatore, indictione et die^a. Cui officium cognitoris^b iniungitur, ita se pura atque intemerata conscientia debet in omnibus exhibere, ut ex his quae aliis iudicat ipse ultionem^c aeterni examinis non incurrat. Dum igitur ex deputatione sanctissimi^d et beatissimi atque apostolici domni mei papae Gregorii ego
15 Iohannes defensor inter Ianuarium episcopum civitatis Malacitanæ atque item^e illum et illum episcopos^f cognitor^g resedissem, necesse habui causam praedicti Ianuarii interna inquisitione discutere et a partibus suptiliter quaerere veritatem, an^h, sicutⁱ petitio eius continet, transmissis clericis^k a memoratis episcopis una cum hominibus^l gloriosi Comitoli^m de ecclesia fuerit violenter abstractus. Qui dum multa contra se invicem, sicut
20 gesta testantur, obicerent, ad conclusionem in reⁿ adque^o partes aliquando terminum pervenerunt petentes me debere de agnitis iudicare. Unde sollicite quae acta sunt relegens et veritatem diligenti investigatione perquirens nullam in antedicto Ianuario culpam, quae exilio vel depositione puniri digna esset^p, sed magis eiectum illum de ecclesia violenter inveni. Et quamquam huius modi temeritatem legum censura districtissime^q feriat^r, ego tamen legum vigorem sacerdotali moderatione temperans mediis
25 sacrosanctis evangelis^s, quibus praesentibus ab initio in hoc cognitor^t resedi iudicio, ea quae contra eum statuta sunt, licet iure non teneant^u nec alicuius momenti^v sint,

^k) studeantur *R1*. ^l) considerat *q. q**. ^m) ut *add. q1*. ⁿ) studeant *q*1*. ^o) inreformare *R1*; reformare *Vat. B (ed. M.)*. ^p) ex remandationis *corr.* remandationis *R1*.

30 *XIII, 49 in titulo: eunti om. R2. q1. q*1.4 — Spaniae R1.2. q*1.4: Spaniam q*2.3; Hispaniam q3 — Iudicium Iohannis defens in Spania q1. a) die et indictione q1; ind et ind q*.q3; ind etc. (om. et die) R2 — imper. ill. die ill. ind. ill. R*1. b) conditoris q*1. c) ultionis R1. d) ita scr. Ew.; om. hoc verb. codd. — etiam et om. q3. e) eidem q*; eosdem q3; idem R1. q1. f) illi et illi episcopo R1; ill et ill eps q*.q1. g) cognitores codd. n. h) ita scr. Ew.; aut codd. n. i) ita R1; si ut q.q*. k) transmissi clerici R1. q1. l) omnibus R1. q1. m) Comitoli q*1; comiti olim q1. n) in re om. q3. o) ita scr. Mommsen; atque R1. q1. q*1.2, sed corr. q*2 in utraque (ita q*3. edd.). p) essent R1. — Hic add. inventa est et post. om. inveni q3. q) districtissae R1. q1. r) feriat q*1. s) cognitos R1. q1. q*1.2, sed corr. q*2; cognito q3. t) teneantur q3. u) aliquos momento q*1; ullius (ex alios corr. q*2) momenti q*2.3.*

40 *XIII, 49. Florez in España sagrada t. XII p. 312. 315 s. minime gravibus argumentis fultus contendit cum ceteras epistulas ad Iohannem datas tum hanc sententiam ex veris documentis adulteratam esse et Ewald ex cod. Matr. Q 24 s. XVIII excerpit quandam disertacion sobre la verdad de las epistolas atribuidas a S. Gregorio el Magno dirigidas a Iuan Defensor. — Nota hanc epistulam non sententiam, sed sententiae formulam esse neque nomina episcoporum, quae noster ignorasse videtur, inserta esse.*
45 *Ignoramus igitur, an Iohannes in Hispaniam pervenerit atque iudicaverit. 1) Cf. ep. VIII, 17 n. 5.*

infirmi^r tamen et iniusta esse pronuntio atque memoratos illum et illum^r episcopos, qui postposita sacerdotali consideratione in fratris^r sui praeiudicium atque damnationem^r iniuste et contra Dei timorem versati sunt. condemnans in monasterio recipiendos ad agendam^r temporis paenitentiam statuo atque decerno. Illum vero, qui^r locum antedicti sanctissimi Ianuarii contra sacrorum^b canonum statuta nequiter praesumpsit invadere, item^c condemnans privari sacerdotio^d et ab omni ecclesiastico ordine removeri statuo^e. ut et hoc quod male est adeptus amittat nec ad officium^f, quod ante indignus^g gesserat, revertatur. Saepe dictum autem sanctissimum Ianuarium episcopum absolutum loco suo in episcopatus gradu Deo auctore reverti ac modis omnibus reformari constituo.

XIII, 50.

Gregorius I. papa Iohanni defensori exempla legum tradit, secundum quas iudicet. 10
603, Aug.

Codd. R et q: Indictio I—VI. cap. 276.

Edd. M: Lib. XIII. ep. 45; G: Lib. XI. ep. 56. — Iaffé Reg. 1912 (1530).

GREGORIUS IOHANNI DEFENSORI EUNTI SPANIA.
EXEMPLUM LEGIS.

De persona presbyteri hoc attendendum^a est^b, quia, si quam causam habuit, non ab alio teneri, sed episcopus^c ipsius adiri debuit, sicut haec Novellarum constitutio manifestat, quae eloquitur de sanctissimis et Deo amabilibus ac^d reverentissimis episcopis et clericis et monachis: Imperator^e Iustinianus^f perpetuus^g Augustus^h Petro gloriosissimo praefecto praetorio^{h.i} kapitulum^k LIII^l. Si quis contra aliquem clericum 20 aut monachum aut diaconissam aut monasterium^l aut ascitriam^m habet aliquam actionem, doceatⁿ prius sanctissimum episcopum, cui horum unusquisque subiacet^o; ille vero causam inter eos iudicet^p. Et si quidem utraque pars his^q quae iudicata sunt adquieverint^r, iubemus per loci^s iudicem haec executioni^t perfectae contradi^r et cetera. Ne

v) firma q*1. w) mem. ill et ill R2. q*2.3; memoratis illi et illi R1; memoratus ill et ille q*1; 25
memoratus (in memoratos corr.) ill et ill q1. x) fri R1. y) praeiuditio atque damnatione q*.q3;
damnatione etiam q1. z) in add. codd.; illius con. Mommsen. a) qui om. R1. b) sanctorum q*1;
sacrum R1. q1. c) id est R1; itidem q3; idem cet. codd. n. d) pribaris sacerdotium R1 — sacerdotium
etiam q1. e) removeris statu q*1. f) nec ad officium om. q*.q1 — et ad (om. nec, officium) q3 —
et add. q*1. g) indignum R1; indigne q3. 30

XIII, 50 in titulo: Ioh m. 2 add. q1 — euntis R2 — add. in q*2.3 — Spania q1. q*1.4; in Spaniam
q*2.3; in Hispaniam q3; Spaniae R1; Spaniis R2. — Ex epistolis (pro exemplum) q1. a) attestandum
q*2.3. b) est om. q1. c) ad episcopum q*1; episcopum q1. d) hac R1. e) imp. sine dubio
archetypus; imperante omnes codd. f) ita R1; Iustiniano q.*; Iustiano R2. g) abbr. pp codd., sed
papa q1, principe q3. h) om. verba augustus usque praetorio R2; abbr. aug. codd., sed augusto q3, 35
nq q1. i) abbr. pp codd. k) káp codd. l) ita R2. q; monaica q*1; monasteriam corr. in monaste-
rium q*2; monasterium q*3; monasteria R1. m) ita q3; amscitriam q*1. R2; ascintriam q*2.3; adsci-
trinam R1; aascitriam q1. n) ita codd. n.; adeat edd. o) unusqui subiacet R1. q1 — subiaceat q*.
p) diiudicet R1.2. q) his om. q1. r) ita cum cod. Berol. Auth. q1. q*2.3; adquiever R1; adquie-
verit cet. s) locis R1. t) secutioni R1. 40

XIII, 50. De Iohanne eiusque itinere cf. ep. praecedentes. 1) Est hodie cap. 21, et Novellae
inscriptio legitur: Imperator Iustinianus Augustus Petro gloriosissimo magistro sacrorum nostrorum
officiorum. Sed in fine Nov. Gr. add.: κατεπέμψθη Πέτρῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Cf. Savigny, Gesch. d.
R. R. im M.-A. t. IV Anhang 1. Noster ex Vulgata hausisse videtur: cf. ib. t. II § 90.

vero obiciatur, quia de clerico id est de clero eloquitur^u, non vero^v de presbytero, ^{Nov. 123}
sciendum est^w quia superius in eadem constitutione LI capitulo legitur appellatione^x
clericorum etiam presbyteros^y et diaconos^z contineri^a. Verba autem legis ista sunt^y:
'Presbyteros autem et diaconos^a et lectores et cantores^b, quos omnes clericos appella-
mus' et reliqua.

De persona Ianuarii episcopi sciendum est graviter omnino et contra leges^o actum,
ut violenter de ecclesia traheretur^d, dum quando, si quamlibet aliam iniuriam^e a quo-
cumque episcopus^f in ecclesia passus fuerit, iniuriantem lex capitali poena percutiat
et, sicut maiestatis^g reum, omnibus^h det accusandi illum licentiam, ut huius legis series
loquitur, Codicis libro primo titulo tertio constitutione undecima: 'Imperatores Archadius ^{Cod. 1, 3, 10.}
et Honorius Augustiⁱ Theodoro praefecto praetorio^k. Si quis in hoc genus sacrilegii
proruperit^l, ut in ecclesias^m catholicas intruens sacerdotibus et ministris vel ipso cultuⁿ
locoque aliquid importet iniuriae, quod geritur a provinciae rectoribus animadvertatur^o;
atque ita provinciae moderator sacerdotum et catholicae ecclesiae^p ministrorum^q, loci^r
quoque ipsius et divini^s cultus iniuriam capitale in convictos^t sive confessos reos^u
sententia noverit vindicandum^v'. Et post pauca: 'Sitque cunctis^w laudabile^x factas^y
atroces sacerdotibus^z aut ministris iniurias veluti publicum crimen insequi ac^a de
talibus reis^b ultionem mereri^c' et cetera. 'Dat. VI kal. Mai.^d Mediolano Honorio
Augusto quater et^e Euticiano^f consulibus'. Libri suprascripti tituli XII constitutione^g
secunda^h: 'Imperatoresⁱ Honorius et Theodosius Augusti Iovio^k praefecto praetorio^l. ^{Cod. 1, 12, 2.}
Fideli ac devota praeceptione sancimus nemini licere ad sacrosanctas^m ecclesias
confugientesⁿ abducere^o, sub hac videlicet definitione, ut, si quisquam contra hanc
legem venire temptaverit, sciat se maiestatis crimine^p esse^q retinendum. Dat.^r
kal. April.^s Honorio septies et Theodosio tertio consulibus'. Item eiusdem tituli con-
stitutione^t VI: 'Imperator^u Leo^v Augustus^w Eritrio praefecto praetorio^x. Praesenti ^{Cod. 1, 12, 2.}
lege decernimus per omnia loca valitura^y, excepta hac urbe regia, in qua nos divinitate
propitia degentes et, quotiens usus exegerit, invocati^z singulis causis atque per-

^u) locus valde corruptus in codd.; quia ecce de id est clero vel loquitur R 1.2; quia ec. eidē de clero loquitur q*1; quia ecce de eidem clero vel loquitur q*2.3; quia de eodem clero loquitur q 1; quia hec eadem de clerico loquitur q 3; quia de clerico hoc loquitur edd.; (cf. ep. VIII, 7 n. 4); quia de clero loquitur Mommsen. ^v) vero om. q. ^w) est om. q 1. ^x) appellationem R 1. q. q*. ^y) om. verba presbyteros usque sunt q*2.3. ^z) presbitorum et diaconorum q*1. ^a) verba contineri usque diaconos om. q. q*1. ^b) et lectorum et cantorum q*1 — et subdiaconos et cantores (om Berol.) et lectores Vulg. — *ἐποδ. καὶ ἀναγνώστας καὶ ψάλτας* Nov. Gr. ^c) legis R 1. q. ^d) vel tractum suprascr. q 3. ^e) quemlibet alia iuriam R 1. ^f) episcopo codd. n. ^g) maiestati q. q*1; magistrati R 1.2. q*2.3. ^h) in omnibus q*2.3. ⁱ) abbr. *imprte* q*; *impr* R 1. q 1 — Archadio et Honorio q*. q 3 — augustis R. q*. q 3; *aug* q 1. ^k) Sine dubio in archetypo abbr. *ppro*; presbytero (*prbo* aut *pbro*) codd. ^l) ipso superes R 1. q*1. q 3; sacrilegi ipso superes corr. in sacrilegii proruperit q*2; sacrilegi ipsū superit q*3. ^m) ecclesia R 1. ⁿ) ipsa cultu q*1; ipsis cultu q*2.3; ipsi cultu R 1. q 3; in ipso cultu q 1. — loco (om. que q 3). ^o) animadvertant R 1. ^p) om. q*2.3. ^q) ministrarum corr. in ministrorum q*2. ^r) loca q*1. ^s) divine R 1. ^t) convictas R 1. ^u) seu R 1.2. q 1. q*2.3 (corr. in se q*2); *seva* q*1; om. hoc verb. q 3. ^v) ita q; vindicandos cet. ^w) sit qua cunctis R 1; sit itaque c. q*1; sit quacumque q*2.3. ^x) laudabilis q*2.3; laudabile ut q*1. ^y) factus R 1; factum q 3. ^z) sacerdotalibus q*2.3; sacerdotum aut ministrorum q 3. ^a) hac q*1; ad R 1. q*2.3; at q 1. ^b) rei codd. n., sed rebus q 3. ^c) mereri (om. ultionem) q 3; meriri R 1. q*1; meriti q*2.3. ^d) datur R 1; data q* — VI kl maiarum R 1. q*. q 3; VI kl mai. R 2; VI kalendas maiorum q 1. ^e) et om. codd. n. ^f) Euthiciano q*. q 1; Euticiano q 3. ^g) Lib. ss. tt. XII const. codd. (constan q*1). ^h) secundo q*3; secundo corr. ex secundum q*2. ⁱ) om. q. q*2.3 (cf. not. praec.); ind. q*1; in. R 1. ^k) Iovio R 2. ^l) abbr. *ppro* R 2. q*. q 3; *pbro* R 1. ^m) sacrossanctas R 1. q*1; sacrossanctos q*2.3. ⁿ) confugientes R 1. q*1. ^o) adducere R 1. ^p) ad maiestatis crimen Cod. Theod. 16, 8, 19. ^q) esse om. R 1. ^r) data R 1. q 3. ^s) D. k. April. Ravennae Honorio VIII. et Theodosio III. AA. cons. Cod. Iust. ed. Krüger. ^t) constitutione q*1; constitut q*2.3; constitutum R 1. ^u) imperatore q*; *impr* R. ^v) Leone codd. n. ^w) *aug* abbr. codd. ^x) *ppr* in q*1; *ppri* q*2.3; *pbrm* R 1. ^y) valatura R 1. q*1. q 3. ^z) invacatis R 1. q*2.3. q 3; invocatis q 1; invocatus q*1.

sonis praesentanea constituta praestamus, nullos^a penitus cuiuscunque condicionis de sacrosanctis ecclesiis orthodoxae fidei expelli aut^b trahi vel protrahi confugas^c. Paulo post^d: 'Qui hoc moliri aut facere aut nuda saltem cogitatione^e atque tractatu^f ausi fuerint temptare, capitalis et ultima^h supplicii animadversione plectendi suntⁱ. Ex his ergo locis eorumque^k finibus, quod anteriorum^l legum praescripta^m sanxerunt, nullos expelli autⁿ eici aliquando^o patimur nec [in]^p ipsis ecclesiis reverendis ita quemquam^q detineri atque constringi, ut ei aliquid aut victualium rerum aut vestis negetur aut requies' et reliqua^r. 'Dat. pridie^s kal. Mart.^t Constantinopoli^u, Leone Augusto tertio consule'.

De persona episcopi Stephani hoc attendendum est, quia nec invitatus ad^v iudicium trahi nec ab episcopis alieni concilii debuit iudicari, sicut praedicta Novellarum^w constitutio, quae de episcopis loquitur, continet. Ait enim: 'Sed neque pro qualicumque^x pecuniaria^y vel^z criminali causa [ad]^a iudicem civilem aut militarem invitum episcopum producere vel exhibere citra^b imperialem iussionem^c permittimus, sed iudicem, qui tale aliquid sive ex scripto sive ex^d non scripto praesumpserit imperare, post cinguli privationem^e [XX^f librarum auri poenam persolvere iubemus ecclesiae, cuius episcopus produci aut exhiberi iussus est: executorem similiter post cinguli privationem^g] et verberibus subdendum et in exilio deportandum'. Item post pauca^h: 'Si autem a clericoⁱ aut alio quocumque^j aditio contra episcopum fiat propter quamlibet causam, apud sanctissimum eius^k metropolitam^l secundum sanctas regulas et nostras leges causa iudicetur. Et si quis^m iudicatis contradixerit, ad beatissimum archiepiscopum et patriarcham dioceseos illius referatur causa, et ille secundum canones et leges huic praebeat finem'. Contra hoc si dictum fuerit, quia nec metropolitam^l habuit nec patriarcham, dicendum estⁿ, quia a^o sede apostolica, quae^p omnium ecclesiarum caput est, causa audienda ac^q fuerat dirimenda^r, sicut et praedictus episcopus petiisse dinoscitur, qui^s episcopos^t alieni concilii^u habuit omnino suspectos^v. Quia ergo sententia non a suo iudice^w dicta nihil firmitatis optineat, lectionis huius tenor ostendit^x, libro septimo titulo XLVIII constitutione^y quarta: 'Imperatores^z Gratianus, Valentinianus^a et Theodosius Augusti^b ad Potitum vicarium. Et in privatis^c causis huius modi forma servetur^d, ne quemquam litigatorum sententia non a suo^e iudice^f dicta constringat. Dat.^g XI^h kal. Oct.ⁱ Romae Ausonio^k et Olibrio consulibus'.

Illud autem quod dicitur a servis suis accusatus, quia audiri^l minime debuerunt,

^a) nullus *q**1. ^b) expellant *R*1.*q**2, *sed corr. in* expelli aut *q**2; expelli aut *q**3; expellivit *q**1; expellant aut *q*3. ^c) configas *R*1.*q**. ^d) ita *R*.*q**; et paulo post *q*1; et post pauca *q*3. ^e) cogitationem *R*1. ^f) tractatus *R*1.*q**2.3. ^g) capituli *R*1.*q*1. ^h) ultimi *q**1. ⁱ) plectendus (om. sunt) *R*1; sunt *corr. in* sint *q**1. ^j) eorum (om. que) *q**; et eorum *q*3. ^k) anteriora *q*3. ^l) perscripta *q**; prescriptas *R*1. ^m) expellant (om. eici) *q*1 — *add. si* *R*1. ⁿ) aliquem *codd. n.* ^o) om. in *codd. n.* ^p) quemque *q**1; quemquem *q*3; que quem *R*1. ^q) et reliqua om. *R*2. ^r) id. *add. q*1. ^s) martiarum *R*2.*q*1; *abbr. mār ceteri codd.* ^t) Constantinopolis *q**2.3. ^u) aut *R*1. ^v) puellarum *R*1. ^w) quacunque *q*3; quaecumque *R*1.*q**1.2, *sed corr. q**2; qualibet *Auth.* ^x) penuria *R*1. ^y) aut *R*1. ^z) episcopum ad *Nov.* — ad om. *codd. n.* ^a) cetera *R*1.*q*1.*q**2.3; cet *q**1. ^b) imperiali iussione *R*1. ^c) et (*pro sive ex*) *R*1 — sive ex scripto om. *q*1. ^d) prohibitionem *R*2. ^e) om. verba XX librarum usque privationem *codd.*, quae verba ex *Novella* adicienda sunt. ^f) multa *q*. ^g) Si autem ecclesia *R*1. ^h) aliquocumque *R*1; ab alio quocumque a laico (om. aditio) *q*3 — actio pro aditio *q*1. ⁱ) eius om. *R*1. ^j) metropolitani *R*1. ^k) quid *q**. ^l) sit *R*1. ^m) a om. *q**1.2, *sed suppl. q**2. ⁿ) qui *q**. ^o) aut *q*1. ^p) *corr. in* fuerat ac dirimenda *q**2, quam lectionem praebet etiam *q*3.*q**3: fuerit *q**1. ^q) quia *q**1. ^r) episcopus *R*1; episcopo *R*2. ^s) consilii *R*1. ^t) suspectis *R*2 — *Cetera desunt q*3. ^u) iudicio *q**1. ^v) ostendat *R*1. ^w) *abbr. cons aut const codd.* ^x) *abbr. imp R*1.*q**2.3. ^y) Valentinianus om. *q*1.*q**2.3. ^z) ags *q**1. ^a) privato *R*1; privatorum *Cod. Iust.* ^b) servatam *R*1; servitur *R*2. ^c) nec quicquam litigatorum sententiam nam suo *R*1. ^d) codice *R*.*q**. ^e) data *R*1.*q**2.3. ^f) undecima *R*1; XI *ceteri codd.*; X *Cod. Iust.* ^g) octobrum *R*2; oct aut octb. *ceteri codd.* ^h) Ausoni *codd. n.* ⁱ) audire *q**2.3.

haec constitutio patefacit^m Codicisⁿ, libro^o nono titulo primo constitutione^p XX^q:
 'Imperatores Archadius et Honorius Augusti^r Eutichiano^s praefecto praetorio^t. Si quis^u Cod. 9, 1, 20.
 ex familiaribus vel ex servis^v cuiuslibet domus cuiuscumque criminis delator atque
 accusator emergerit eius existimationem, caput atque fortunas^v petiturus, cuius famili-
 5 aritati^w vel dominio inhaeserit^x, ante exhibitionem testium, ante examinationem iudicii
 in ipsa expositione criminum atque accusationis exordio ultore gladio feriat; vocem
 enim funestam interdici^y oportet potius quam audiri. Maiestatis autem crimen excipimus^z.
 Dat.^a VI id.^b Nov.^o Constantinopoli^d Caesaribus^e consulibus^f.

Si vero dictum fuerit, quia de hoc accusatus est quod ad maiestatis crimen
 10 attendit, nec ipsum de eo credendum fuit, si vita vel opinio eius^f talis ante non extitit,
 sicut legitur libro XLVIII titulo ad legem Iuliam maiestatis, digesto^g septimo^h: 'Mo- Dig. 48, 4, 7, 3.
 destinius, libro XII Pandectarum'. Post pauca: 'Hoc tamen crimen^h iudicibus non
 occasioneⁱ ob^k principalis maiestatis venerationem habendum est, sed in veritate.
 Nam et personam spectandam^l esse, an^m potuerit facere et anⁿ ante quid fecerit^o et
 15 an^p cogitaverit^q.

Quod autem dicit isdem episcopus, quia^r se absente aliqui vilissimi sunt testes
 exhibiti^r, hoc si verum est, nullius esse momenti lege noscendum est, constitutione^s
 Novellae^t, quae de testibus loquitur, capitulo XVI^u: 'Hoc quoque^v saepius agi novimus^w, Nov. 90 c. 9.
 quoniam^x quidam aut apud locorum defensores aut apud^x clarissimos provinciarum
 20 iudices aut etiam, ut adsolet, hic apud clarissimum magistrum census ingredientibus et
 querentes, tamquam ab alio passi aliquid^y contra leges aut aliter iniustitiam sustinentes
 aut damnificati, testes volunt producere; et ne postea obiciatur eis, quia per unam
 partem gesta confecta^z sunt, oportet et illum in ipsa civitate constitutum, ubi testimonia
 dantur^a, ammonitum a iudice aut defensore^b advenire et^c audire testes. ^d Si vero
 25 noluerit advenire, sed contempserit, ut ex una parte^d testimonia adversus eum inutilia
 sint^e, sancimus huius modi testimonia ita valere, tamquam si non ex una parte con-
 sisterent, sed etiam ipso praesente^f fuissent facta. Si^g enim repudiaverit et venire^h
 noluerit et audire quae deponunturⁱ, cum utique in publico^k sint^l, et non^m ex inevitabili
 quadam necessitate venire non possit, aequaliter erunt, tamquam si advenissent, et

30 m) patefecit q*; fatefacit R1. n) ita q1.q*; cui dices R; sic dicens edd. o) liber q1; om.
 libro cet. p) constitutionis q*. q) vicesima R1; vigesima q*2.3. r) imp A. et H. aug R1.q*2.3;
 imperantibus Archadio et Honorio aug q*1. s) Eutichiano q*1; Euthiciano q1.q*2.3. t) abbr.
 proporum q*1; pporum q*2.3; prepōr R1. u) rebus R1. v) formas R1. w) familiaritatis R1.
 x) inheserint R1.2.q1.q*2.3. y) ita codd. n.; interdicti Cod. Th. 9, 6, 3. z) ita R1.q1, sed in excepimus
 35 (ita R2.q*) corr. R1. a) data R1.q*1. b) idus R1; id. reliqui codd. c) abbr. novbr, novem, novb
 codd. d) apre q*1; op q*2.3; cp R.q1. e) cesaribus codd. n. (cesoribus q*1) sed Cod.: Caesario et
 Attico. f) est q1. g) degest R.q*; libro digestorum q1. h) creme R1.q1.q*2.3. i) occasionem
 Flor. k) ob om. R1.q1.q*2.3. l) ita Flor.; personam spectandum q1; persona expectandum cet.
 m) ante R1. n) om. an codd. n. o) ferit R1. p) ante q*. q) qui R1. r) ex exhibitis corr.
 40 q*2; exhibitis R1.q*3. s) constitutio q1.q*1. t) novella q*2.3. u) Incipit autem caput hoc in
 Novella: Et hoc vero quia multotiens actum scimus quod quidam cet., ubique admodum a nostra versione
 discrepat. — quoque om. R1. v) ita con. Schoell ad Nov.; agnovimus codd. n. w) quod q*2.3 Nov.
 x) apud om. q*. y) paschali quod R1. z) confesta q*1. a) damnantur R1. b) ita q1; amm.
 iudicem aut defensorem R1.q*. c) aut R1.q1; ad q*. d) pars R1.q1. e) st R1. f) ipsos
 45 praesentes R1.q*2.3. g) si om. R1.q*. h) bine R1. i) disponuntur q*1. k) publica q*1.
 l) ita scr.; sit codd. m) non om. q*1.

2) Die letzte Pandektenstelle auf kirchlichem Gebiet: Rudorff in Zeitschr. f. Rechtsgesch. VI
 (1867) p. 427. 3) Vetere quadam versione Novellarum noster hic usus esse videtur, cum locus et a Vul-
 gata et ab Iuliano discrepet. Cf. Biener, Geschichte der Novellen Iustini p. 230. Est apud Iulianum
 50 constitutionis 83 cap. 7, sed Haenelo teste in uno codice (ab Haenelo 17 signato) c. 6 et 7 in unum conflata
 sunt, ita ut nostri numerus cum hoc codice concordet. (Cf. Iuliani epitome instr. G. Haenel, a. 1873,
 p. 111 et p. XVI s.)

nulla utilitas ex contemptu suo ei adhibebiturⁿ, sed videbuntur quidem ex utriusque^o praesentia facta^l.

Ecce ammonendus est semper adversarius, ut ad audiendos testes adveniat. Quod quia hic omissum^p est, necesse est, ut, quod contra leges actum est, firmitatem non habeat. 5

Quales autem testes vel cuius opinionis ad testimonium admittendi sunt, plurimae leges ostendunt, quae paene nulli habentur incognitae; quae etiam et illud sanciant, ut vilissimis testibus sine corporali discussione credi non debeat. Quod autem dicitur, quia nihil scriptis iudicatum est, legendum est titulo^q XLIIII^r libro^s VII^t constitutione III^u, quia scriptis debuit iudicari; nam ibi inter alia praecipitur, ut sententia, 10
quae^v sine scripto dicta fuerit, nec nomen habere sententiae mereatur.

ⁿ) adhibuerint *codd.* ^o) exteriusque *R1.* ^p) commissum *q*1.* ^q) tit. *codd.* ^r) XVIII *R1. q1*; XVIII *R2. q**. ^s) lib *codd.* ^t) ita *R2*; VI *reliqui codd.* ^u) const. *codd.*; *Etc. addidit III.* ^v) quae *q1*; quae *om. q*2.3* (*qui manu post. add. quae*) *et R1.*

INCIPIT EX REGISTRO DOMNI GREGORII PAPAE.

MENSE SEPTEMBRI INDICTIONE VII.

XIV, 1.

Gregorius I. papa Paulum, scholasticum Siciliae, laudat, quod cum Leone, episcopo
Catanensi, in gratiam redierit, et quod in maleficos severe consulat. 603, Sept.

Codd. R et q: Indictio I—VII. cap. 277.

Edd. M: Lib. XIV. ep. 1; G: Lib. XI. ep. 58. — Iaffé Reg. 1914 (1533).

GREGORIUS PAULO SCOLASTICO SICILIAE.

Quanto^a nos gloria vestra dudum tristes effecerat, propter quod se adversus
reverentissimum fratrem et coepiscopum nostrum Leonem¹ querellas habere aliquas
perhibebat, tanto eodem fratre nostro ad nos modo veniente^b cor nostrum gavisum^c
est, quia in pristina vos concordia Deo propitio ad invicem^d redisse testatus est. Qui
etiam inter alia bona quae in vestris laudibus referebat adiecit omnino^e vos in ultione
maleficorum sollicitos ac districtos, sicut revera nobiles et^f Christianos oportuit, extitisse.
Unde valde in^g nobis laetitia^h quam de vobis sumpseramus excrevit, quia illumⁱ vobis
per hoc placabilem redditis, contra cuius inimicos zeli vestri rectitudinem exercetis.
Praeterea gloriam vestram paterna dulcedine salutantes hortamur, ut, quia satis est
moribus vestris accommodum pacem diligere, reparatam inter vos gratiam^k nullius
lingua^l perturbet, sed sic in vobis erga paternum amorem caritas ardeat, ut eam

Incipit cet. R. q. q* — rescripto pro registro q* 2.3 — domno q*.

Mense cet.: sept aut sēp abbr. codd.

XIV, 1 in titulo: Sycilia R1; Siciliae R2; Sicit q*1; Sicilia q1. q* 2.3; Sicilensis q* 4. a) Quanta R1.

b) venientes R1. c) gavisus R1. d) ad vicem q*1. e) omni R1. f) et om. R1. g) in om. q3.

h) licentia R2. q1. i) nullum q*. q3. k) gla R1. l) linguę q1.

XIV, 1. Eidem Paulo missa est ep. I, 3. 1) De Leone, ep. Catanensi, cf. ep. VI, 30 n.

adversi^m flatus more flammae non extinguatⁿ, sed augeat. Nam et antedictum fratrem nostrum item^o hortati^p sumus, ut ita paternam vobis dilectionem impendat, quatenus reciprocum gloriae vestrae affectum non odiose, sed velut mutuum tamquam faenerator^q semper possit exigere.

XIV, 2.

Gregorius I. papa Vitali, defensori Sardiniae, mandat, ut xenodochiorum Sardorum curam, ob Ianuarii, episcopi Caralitani, senectutem, simplicitatem, valetudinem oeconomoe ecclesiae Caralitanae et Epiphanio archipresbytero deleget. Permittit, ut possessorum Sardorum causa Constantinopolim eat; Bonifatio se iam scripsisse nuntiat, ut ei suum pro remedio illius provinciae oneribus afflictae solacium adhibeat. Addit de sacerdotibus in vacantibus ecclesiis constituendis; de monasterio S. Hermiae in domo Pomponianae; de rebus ecclesiarum monasteriorumque requirendis; de xenodochiis Hortulani et Thomae; de Epiphanii hereditate, cet. 603, Sept.

Codd. R et q: Indictio 1—VII. cap. 278.

Edd. M: Lib. XIV. ep. 2; G: Lib. XI. ep. 59. — Iaffé Reg. 1915 (1534).

GREGORIUS VITALI DEFENSORI SARDINIAE.

Experientia tua indicante comperimus xenodochia in Sardinia constituta¹ gravem^a habere neglectum. Unde reverentissimus frater et coepiscopus noster Ianuarius² vehementissime fuerat obiurgandus, nisi nos eius senectus ac simplicitas et superveniens aegritudo, quam ipse retulisti^b, suspenderet. Quia ergo ita est positus, ut ad aliquam ordinationem esse non possit idoneus, oeconomum^c ecclesiae ipsius atque Epiphanium^d archipresbyterum^e ex nostra districte^e auctoritate commune, ut eadem xenodochia ipsi in periculo suo sollicite ac utiliter studeant^f ordinare. Nam si quis illic post hoc neglectus extiterit^g, nulla se^h posse noverint apud nos ratione aliquatenus excusare.

Quoniam vero possessores nos Sardiniae petiverunt, ut, quia diversisⁱ oneribus affliguntur^k, Constantinopolim^l pro eorum debeas remedio proficisci, licentiam tibi eundi concedimus. Sed et^m dilectissimo filio nostro Bonifatio diaconoⁿ scripsimus⁷, ut suum tibi pro remedio provinciae illius studeat praebere solacium^o.

De ecclesiis^p autem quas vacare sacerdotibus indicasti praedicto reverentissimo Ianuario^q fratri et coepiscopo nostro scripsimus⁷, ut eas debeat ordinare, sic tamen, ut non omnes ad episcopatum de ecclesia ipsius eligantur. Nam sic eum convenit alias^r ordinare, ut ecclesiae suae de^s personis, quae in ea possunt proficere, necessitatem non^t faciat.

^m) adversitatis q3; adversi edd. ⁿ) extinguit q*1. ^o) idem R; ideo cet. ^p) ortati R2; ordinati R1. ^q) foeneratur q*.

XIV, 2 in titulo: Sardinia R1.q*1.4; Sicilia q*2.3. ^a) grande R1. ^b) retulis oti q*1. ^c) oeconomium R1; oeconomum R2. ^d) Epyphanium R1; Ephiphaniam q*. ^e) districta R1. ^f) studeat R1. ^g) existiterit R1; extiterint q1. ^h) re q1. ⁱ) qui adversis q*1.2, sed corr. q*2. ^k) ex adeliguntur corr. q*2. ^l) const q*1. ^m) et om. R1. ⁿ) ita R2; epō R1.q.q*1; om. hoc verb. q*2.3. ^o) solacia R1. ^p) ecclia R1. ^q) Ianuario, ut videtur, om. q1. ^r) alia R1. ^s) de om. R1. ^t) non om. R1.

XIV, 2. De Vitali cf. ep. IX, 2 n. 1) Cf. ep. IV, 24 (n. 2). 2) De Ianuario, ep. Caralitano, cf. ep. III, 36 n. 2. IV, 8 ss. 3) De hoc munere cf. ep. III, 23 p. 181 l. 1. VI, 53 n. 4. VII, 5 n. 2. 4) De Epiphanio cf. ep. IX, 197 n. 3. 5) Cf. ep. V, 38. 6) De Bonifatio cf. ep. V, 6 p. 287 n. 2 n. 2 et ep. XIII, 41 n. 2. 7) Hae epistolae non exstant.

Illud igitur^u, quod ad gubernationem quorundam monasteriorum personas prae-
positas, quae ante, dum adhuc in monachico et minori essent ordine^v, lapsae sunt,
indicasti, officium quidem abbatis suscipere, nisi omnino correcta^w vita et digna prae-
cedente paenitentia, minime debuerunt⁸. Sed quoniam iam abbatum, sicut dicis, officium
susceperunt, de vita, moribus ac sollicitudine eorum cura gerenda est^z, et, si actus
eorum inventus^y contra officium non fuerit^z, in eo quo^a sunt ordine perseverent; alioquin
remotis^b eis alii, qui commissis sibi animabus prodesse valeant, ordinentur.

Causa praeterea de monasterio sancti Hermae, quod in domo Pomponianae reli-
giosae feminae^c constructum est, quia plus blandimentis quam districtione agenda est,
experientia tua apud eandem mulierem cum dulcedine agere studeat, quatenus nec
illa in peccato proprio^d auctoris^e sui debeat postponere voluntatem et tu utilitates
monasterii valeas salubriter procurare. Puellas autem suas, quas antedicta Pomponiana^f
in monasterio mutata olim religiosa veste^g convertit, abstrahi ab ea vel inquietari nullo
modo patiaris, sed in ea qua sunt conversione Deo protegente permaneant.

Pro requirendis vero rebus ecclesiarum vel monasteriorum^h sive piarum causarum
quod scripsistiⁱ, prius quidem hi quorum interest ammonendi sunt, ut ab eis te insistente
atque^k solaciante modis omnibus requirantur. Quod si forte vel ipsi neglegentes exti-
terint vel certe qui eas requirere debeant inventi non fuerint, tunc omnia ipse perquire^l
atque ita repperta recollige, ut manu aliquid iudicium inferre cuiquam minime videaris.

De xenodochiis^m itaqueⁿ Hortulani^o atque Thomae¹⁰ nihil hactenus horum quae
indicasti cognovimus. Eapropter^p experientia tua iussionem principis ex hoc datam
diligenter inspiciat et omnia secundum eius tenorem disponat et nobis, quid egerit,
innotescat.

De hoc igitur, quod scripsisti fratrem et coepiscopum nostrum Ianuarium tempore
quo sacrificium celebrat^q tantam pati frequenter angustiam, ut vix post longa inter-
valla ad locum canonis redire valeat, quem reliquit, atque ex hoc multos dubitare, si
communione^r de eius debeant consecratione percipere, ammonendi sunt, ut nullatenus
pertimescant, sed cum^t omni fide atque securitate communicent, quia aegritudo per-
sonae^u sacri mysterii benedictionem nec mutat nec polluit^v. Secretius tamen omnino
isdem frater noster hortandus est, ut, quotiens sibi^w aliquam molestiam senserit, non
procedat, ne ex hoc et se despiciendum^x praebeat et infirmorum animis scandalum faciat.

Praeterea Pomponiana religiosa femina^y quæsta nobis est^z hereditatem quondam^a
generis^b sui Epiphani^c¹¹, in qua isdem Epiphanius^d Matronam coniugem suam filiam
antefatae Pomponianae usufructuariam constituerat, monasterio, quod in domo sua fun-
dari statuerat, postea extincto usufructu modis omnibus^e profuturam atque alia quae

^u) de abbatibus removendis, si non recte vixerint in *marg. rubr. add. R1*. ^v) minori e. ordinis
*R. q1. q*1*; minoris e. ordinis *q3*. ^w) correpta *q1*. ^x) inquire *R1* (*pro cura gerenda est*). ^y) eorum
inventus *om. R2. q. q**. ^z) non fuerit *om. R2. q. q** — exequitur (*ita q*3*) *supra lin. add. q*2*.
^a) quod *q1*. ^b) semotis *R1*. ^c) *ita q*; Pomponio onere *et lac. 7 litt. R1*; Pompaniane relēg *f R2. q*1*;
40 Pompaniane relēg *f q*2.3*. ^d) prio *R1*. ^e) auctori *q1*; actoris *q3*. ^f) Pomponina *q*1*. ^g) reli-
giositate *q3*. ^h) vel monasteriorum *om. R1*. ⁱ) scripsistis *q3*. ^k) te insist. atque *om. q3*. ^l) per-
quiret *R1*. ^m) xenodochiis *R1*. ⁿ) atque *q3*. ^o) Ortulani *q*. ^p) et propter *R1*. ^q) *ita*
*q*2.3. q3*; celebrare *R1. q1. q*1*, *sed corr. R1 in celebraret — R1 rubro add. in marg. de epō pro cuius*
infirmis populus recusabat suscipere communionem. ^r) utrum *q3*. ^s) ei *add. R1*. ^t) con *q*1*.
45 ^u) personae *om. R1*. ^v) polluiturus *q*1*. ^w) ubi *R1*; *om. hoc verb. q*. ^x) despicientium *R1*.
^y) *ita q*; rel *f R2. q*1*; rel *f q*2.3*; Pomponia *rm eclā R1*. ^z) est *om. R2. q*1*. ^a) quod *R1. q*2.3*.
^b) generis *R1. q*. ^c) Epyphani *R1*; Epiphani *q1*; Ephiphani *q*1*. ^d) Epyphanius *R1*. ^e) heredem
add. q3.

8) De simili causa cf. *ep. V, 17*. 9) Hanc et Maurini et Ewald putant eandem esse atque
50 Pompeianam, de qua cf. *ep. I, 46 n. 1 et XI, 13*. 10) Xenodochium Thomae, quondam episcopi, com-
memoratur etiam in *ep. IV, 8*. 11) Cf. de hoc Epiphanio *ep. XI, 13 (n. 1)*.

eidem Matronae proprietatis probantur iure competere ab experientia tua et a^f reverentissimo fratre et coepiscopo nostro Ianuario iniuste sublata et nihil exinde hactenus vel filiae suae redditum^g vel monasterio profecisse. Quod si ita se veritas habet aut aliquid te indecenter fecisse cognoscis, absque ulla mora ablata restitue aut certe, si aliter esse putas, ne^h gravari pars adversa praeiudicialiter videatur. electorum cum ea iudicium hac de causa nullo modo subire postponas, ut, utrum vera iustaque eius sit querimonia, definitioneⁱ iudicii declaretur.

XIV, 3.

Gregorius I. papa Iohanni, episcopo Panormitano, concedit, ut domum cum horto et balneo suo in urbe Roma positam cum Epiphanio, Romanae ecclesiae diacono, permutet. 603, Sept. 10

Codd. R et q: Indictio I—VII. cap. 279.

Ed. M: Lib. XIV. ep. 3; G: Lib. XI. ep. 60. — Iaffé Reg. 1916 (1535).

GREGORIUS IOHANNI EPISCOPO PANORMITANO.

Sicut rationi contraria procul est abiicienda petitio, ita in his quae bene desiderantur effectum negari non convenit. Quia igitur, ut fraternitatis tuae petitio, quae tenetur in subditis, continet, in qua una tecum presbyteri ac^a diacones ceteraque ecclesiastica officia subscribentes praebuere consensum, domum cum horto^b et balneo suo atque omnibus ad eam^c pertinentibus in hac urbe Roma^d positam, quae ad ius Panormitanae ecclesiae ex hereditate quondam^e Flori viri magnifici pervenisse dinoscitur, cum dilectissimo^f filio nostro Epiphanio^g diacono^h permutare desideras, pro eo, quod domus ipsa^h ita parte distectaⁱ, parte^k diruta, parte igne probatur esse consumpta, ut nihil exinde commodi, sicut testaris, ante multos iam annos nunc usque ecclesiasticis utilitatibus potuisset accedere, atque^l hac in re nostra tibi dari postulas auctoritate licentiam, provisionis tuae intentionem diligentius intuentes, postquam et nobis cognitum est domum ipsam in eo esse statu quo^m asseris atque ita minante ruina cotidie deteriorem fieri, utⁿ non solum ecclesiae tuae non utilis, sed potius subinde damnosa posse videatur existere, idcirco permutandi^o tibi eam^p cum balneo^q et horto suo omnibusque generaliter ad eam pertinentibus^r iuxta petitionem tuam, quam et veritatis et rationis apud nos ordo suffulcit^s, huius auctoritatis nostrae serie^t liberam per omnia concedimus facultatem, quatenus huius modi^u accepta licentia nec te culpa de temeritate^v vel incautela respiciat nec ille aliquid dubietatis^w incurrat². Nam providum salubreque est aliquid compendii procurare, unde nulla spes lucri, sed^x damni magis formido est.

^f) ea (pro et a) R1; a om. q3. ^g) redditum q*1. ^h) ne om. q*. ⁱ) definitione q.

XIV, 3 in titulo: Panorm^q*1.4; Panormo q*2.3. ^a) ita R; aut q*, q3; et q1. ^b) horta q1. ^c) ea R1. ^d) Roma supra lin. suppl. R1. ^e) quod R1. q*2.3. ^f) dilecto q1. ^g) Epyphanio R1: Ephiphanio q*1. ^h) domum ipsam R1. ⁱ) directa q3. ^k) parte om. R1. ^l) natorore (pro atque) R1. ^m) quod R1. ⁿ) et q*. ^o) permundi R1. ^p) ea R1. ^q) valnea R1. ^r) cum omnibus que genera utere eam pertin. R1. ^s) suffulsit R1; sulfulcit q*1. ^t) semper et (pro serie) R1. ^u) huius modi om. q3. ^v) de temerita et R1. ^w) dubietate R1. ^x) per (pro spes) lucris et R1.

XIV, 3. De Iohanne cf. ep. XIII, 40 n. 1) De Epiphanio cf. ep. V, 35 n. 2. XIII, 45 n. 4.

2) Nota episcopos cautionem facere solitos esse, ne praedia alienarent, secundum f. Diurni 74. Cf. Nov. Inst. 7. 120.

XIV, 4.

Gregorius I. papa Fantino, defensori Panormitano, significat, se Leonis episcopi (Catanensis) iterato rogatu Exhilarato episcopo condonasse delicta; quem cum clericis reconciliari iubet. 603, Sept.

Codd. R et q: Indictio I—VII. cap. 280.

Edd. M: Lib. XIV. ep. 4; G: Lib. XI. ep. 61. — Iaffé Reg. 1917 (1536).

GREGORIUS FANTINO DEFENSORI PANORMO.

Talia ad nos de fratre et coepiscopo nostro Exhilarato^{a 1}, sicut et ipse nosti, pervenerunt, quae districta^b omnino essent ultione plectenda; sed quoniam bis eam^c reverentissimus frater et coepiscopus noster Leo², qui etiam in causa eius iudicem^d fuisse testatus est, levigavit^e, ad ecclesiam suam^f illum retransmittendum^g esse praevidimus iudicantes sufficere illi hoc, quod eum diutius hic retinentes affiximus^h. Itaque experientiae tuae praecipimus, ut erga mores actusqueⁱ ipsius curam habeat atque eum frequenter ammonere, quatenus se^k et ad impendendum^l clericis suis caritatem benignum et, si res exegerit, ad corrigendas culpas debeat exercere sollicitum. Sed et clerum eius ammonere te volumus, ut humilitatem illi^m acⁿ oboedientiam, quam Dominus^o mandat, exhibeat nec in aliquo^p illi^q superbus praesumat existere. Quod si quis eorum, id est sive episcopus seu clericus, ammonitionem tuam neglexerit, ex hac nostra auctoritate canonica coercionem^r inoboedientiae culpam aut tu, sicut praevideris, corrige aut nobis renuntiare festina, ut disponere valeamus, qualiter disciplinae frenum extra iter^s suum pergere non permittat eos quos^t ad excessum aculeus pravae mentis irritat^u.

XIV, 5.

Gregorius I. papa Iohanni, episcopo Panormitano, mandat, iudicet inter Petrum, praesentium lutorem, qui tempore, quo conductor fuerat, relictam cuiusdam diaconi marito tradidisse dicebatur, et Fantinum defensorem. Res suas, quas apud ecclesiae colonos perhibet retineri, Petrus sine damno habeat. 603, Sept.

Codd. R et q: Indictio I—VII. cap. 281.

Edd. M: Lib. XIV. ep. 5; G: Lib. XI. ep. 62. — Iaffé Reg. 1918 (1537).

GREGORIUS IOHANNI EPISCOPO PANORMITANO.

Quia sunt culpa, in quibus culpa est relaxare vindictam, quaerenda semper est veritas, ut inquiri debeat, utrum accusatum noxa condemnet^a an a poena innocentia patefacta^b subducat. Itaque pervenit ad nos Fantinum defensorem^l ultionem^c exercere

*XIV, 4 in titulo: Panorm̄ abbr. q*1.4. a) Exhilarato R1. b) districto q*1. c) quamvis (in ras.) ea (om. quoniam bis) R1. d) iudicem se q*; iudex q3. e) legavit q*1. f) tuam q*. g) transmitt. R1. h) affiximus q1. i) actenus, sed actusque supra lin. add. R1. k) re q1 — et om. q3. l) impendendam q*1. m) huius add. q3. n) illic (om. ac) R1. o) ds R1. p) ali-
quid R1. q) ex illis corr. R1. r) in coertione corr. R1; coherctione q1; cohertione q3. s) ex
extrahitur corr. R1. t) quod R1. u) ex irrigat corr. instigat R1; irritat q*1.q3.*

*XIV, 5 in titulo: Panorm̄ q*1.4; Panormo q*2.3. a) ita ed. M.; commendate R1.q.q*2.3; commendat q*1. b) patet facta q1. c) defultione (pro def. ultione) q1.*

XIV, 4. De Fantino cf. ep. III, 55 n. IV, 43 n. 1) Ubinam Exhilaratus episcopus fuerit, ignoro. 2) De Leone, ep. Catanensi, cf. ep. VI, 30 n.

XIV, 5. De Iohanne cf. ep. XIII, 40 n. 1) De Fantino cf. ep. III, 55 n. IV, 43 n.

in Petro² latore praesentium voluisse pro eo, quod, quantum dicitur, relictam cuiusdam diaconi, tempore quo conductor^d fuit marito tradiderit. Sed quoniam iste coniugem diaconi asserit non fuisse dicens^e nec virginem illam ad eum venisse, denique ut nec religiosam vestem mutare praesumeret, postquam ille in ordine sacro promotus est, adiciens, et priusquam ad diaconem^f veniret^g et postea prava illam opinione^h vixisseⁱ, 5 ideoque fraternitatem tuam his hortamur affatibus^k, ut cum Dei, sicut decet, timore^l causam hanc suptili omnino investigatione perquirat et, si in^m coniugio diaconi mulieremⁿ de qua agitur fuisse constiterit, et suprascriptus^o lator memorato defensori et rectori patrimonii^p ad vindictam modis omnibus tradatur et cum competenti emendatione hi qui male sociati sunt disiungantur. Si vero in eius coniugio non fuit, memoratum 10 Fantinum ex nostro mandato commonere te volumus, ut ei^q facere nil praesumat, ne^r falsa illum accusatio apud eum in aliquo^s praegravet.

Quia vero reliquam sibi^t antedictus Petrus apud ecclesiae^u colonos^v perhibet reducere³, volumus, ut sine cuiusquam impedimento eam habeat, si tamen ita est exigendi licentia. Nam et si inventus fuerit esse culpabilis, non res suas amittere, sed in se 15 dignam debet^w ultionem suscipere^x.

MENSE OCTOBRI INDICTIONE VII.

XIV, 6.

Gregorius I. papa Mariniano, episcopo Ravennati, mandat, praecepiat Concordio, episcopo Caesenati, ut Fortunatum, latorem praesentium, iniuste deiectionum monasterii SS. Laurentii et Zenonis abbatem restituat. 603, Oct. 20

Codd. R et q: Indictio I—VII. cap. 282.

Edd. M: Lib. XIV. ep. 6; G: Lib. XII. ep. 1. — Iaffé Reg. 1919 (1538).

GREGORIUS MARINIANO EPISCOPO RAVENNAE.

Quia incongruum^a valde est a suscepto officio sola quemquam voluntate suspendi, quem culpa non removel, sollicitè disponendum est, ut nec prior ordinatio inrationabili^b destruat nec sine emendatione quae male secuta fuerint^c relinquuntur. Fortunatus itaque lator praesentium in monasterio sanctorum^d Laurentii^e atque Zenonis, quod in Caesinati^f castro est constitutum, a Natale^g quondam^h episcopoⁱ officium sibi abbatis asserens esse commissum nunc se a successore eius Concordio^l nulla existente culpa exinde remotum atque alium in loco suo queritur ordinatum. Quod etiam coram 30

^d) in conducta corr. R1. ^e) dicens om. q3. ^f) ex a diacono corr. R1. ^g) perveniret q*.
^h) opinionem R1. q1. q*1. ⁱ) vixisset R1. ^k) affectibus R1. ^l) et add. q1. ^m) in om. R1.
ⁿ) mulier q*. q3. ^o) ss tuus q*. ^p) patrimonium R1. ^q) ita R2. q. q*1; et R1; eis q*2.3.
^r) nec R1. ^s) ita q et ex aliquod corr. R1; aliquid q*. ^t) sibi om. q3 — res suas (pro rel. sibi) edd.
^u) ecla R1; ecclesiam q3. ^v) colonos q*2.3; colonus R2. q*1 — perhibet retineri edd. ^w) debeat R1. 35
^x) In fine huius ep. add.: expl. eplę ind. VI. Incip. eplę s. G. pp. urb. R. per ind. VII R*1.

Mense cel.: oct abbr. R1. q1, octob. q*, octubr. q3.

XIV, 6 in titulo: Mariano q*4 — Ravē abbr. q*1.4; Ravennati R*1. ^a) ex incongruam corr. R1.
^b) fuerit R1. ^c) sanctorum om. q. q*. ^d) Laurenti q*. q1. ^e) Cesinati R2. q*; Cęcinati R1; Cęsinati q1; Cessinati q3. ^f) Natl q*1. ^g) quod R1; quodam q3. ^h) epis R1. ⁱ) concordia q*. 40

2) Idem, ut videtur, Petrus conductor commemoratur in ep. I, 42 p. 66 l. 3. 3) De conductorum exactionibus cf. ep. I, 42 p. 66 et Mommsen in Zeitschr. f. Soc. - u. Wirthschaftsgesch. I p. 54 ss.

XIV, 6. De Mariniano cf. ep. V, 51 n. 5.

quibusdam diaconibus nostris, praesente praedicti Concordii^k diacone eiusdem episcopi sui causas allegante^l ex parte ita esse praeclaruit^m. Sed quoniam certior in partibus illis, ubi res acta estⁿ, potest esse probatio, fraternitas tua diligenter atque sollicitè hoc studeat perscrutari¹. Et si nulla manifeste causa depositionis extitit, quae praedictum^o Fortunatum ab^p abbatis officio removeret, eum in suo loco^q reformare festinet atque eius episcopum digna reprehensione increpare non desinat, cur decessoris sui nullis provocatus excessibus destruere ordinationem molitus est^r. Si vero aliter, quam edocti sumus, causam esse pars altera^s dixerit, subtili veritas investigatione quaerenda est et ita, quicquid canonicus ordo poposcerit, terminandum, ut nulla ea de re denuo querella remaneat.

MENSE NOVEMBRI INDICTIO VII.

XIV, 7.

Gregorius I. papa Alcisoni, episcopo Corcyraeo, sententiam Andreae, quondam metropolitae Nicopolitani, imperatoris iussione roboratam, confirmat, ut Cassiopi castrum in Alcisonis dioecesi situm, sed ab episcopo Euriae civitatis appetitum, sub Alcisonis
maneant iurisdictione. Hunc vero hortatur, ne Euriates clericos e castro eiiciat.

603, Nov.

Codd. R et q: Indictio I—VII. cap. 283.

Edd. M: Lib. XIV. ep. 7; G: Lib. XII. ep. 2. — Iaffé Reg. 1920 (1539).

GREGORIUS ALCISONI EPISCOPO CORCYRA.

Non inmerito elati cordis retundi postulatur ambitio^a, quando sacrorum^b canonum vigore postposito temerariae praesumptionis excessus aliena inlicitè concupiscendo non solum ad generanda dispendia noxius, verum etiam paci^c ecclesiasticae probatur esse contrarius. Relectis^d igitur fraternitatis tuae epistolis, quae de Cassiopi^e castro, quod in tua^f est dioecesi constitutum, ab episcopis Euriae civitatis^g vel prius vel modo sint^h actaⁱ, cognovimus et contristati sumus, quod hi qui ecclesiae tuaeⁱ pro impensa sibi caritate debitores esse debuerant inimici ei magis fieri^k nullo sunt^l pudore^m prohibiti; denique ut contra ecclesiasticam ordinationem, contra sacerdotalem modestiamⁿ, contra sacrorum^o canonum statuta praedictum castrum de iurisdictione eius abducere^p ac suae

^k) in concordii q*1; incordii q*2.3. ^l) alligante R2.q*1; alligantem q*2.3; allegantem q1 et ex alligantem corr. R1; delegante q3. ^m) perclaruit, ut videtur, R1.q3. ⁿ) est om. q*; et R1 — est acta q3. ^o) ei add. R1. ^p) ab om. q. ^q) in suum locum q*.q3. ^r) ita R; om. est q.q*; molitur q3. ^s) altra R1.

Mense cet.: nov abbr. R1.q*.

XIV, 7 in titulo: Alcissoni q1; Alcisoni q3; Alcisiñq R*1 — epi R2.q1.q*; pbro R*1 — Corcyra R2.q*.q1; Coreyrano R1; Coreyro R*1; om. hoc verb. q3. ^a) retunda postulandi ambitio est q3. ^b) sacrarum q*1. ^c) pati R1. ^d) relictis R.q*1, sed corr. R1. ^e) Cassiopi q*1. ^f) tuo q*1. ^g) Eurisq R1.q.q*1; Eurisq q*2.3 — civit q*1; civitate q*2.3. ^h) sunt R1. ⁱ) tuae om. R1. ^k) a add. q3. ^l) sunt om. q*. ^m) pudore om. q3. ⁿ) ex molestiam corr. R1. ^o) ex sacro corr. sacra R1. ^p) adducere codd. n.

¹) Nota in synodo Romana a. 649 Maurum, ep. Caesenatem, locum episcopi Ravennatis agere et in epistula Agathonis papae a. 680 Florum, ep. Caesenatem, inter suffraganeos episcopi Ravennatis subscribere.

XIV, 7. De Alcione cf. ep. VI, 7 n. et ep. XIV, 8, 13, in quibus de eadem causa agitur. ¹) Scil. ab Iohanne, ep. Euriae: cf. ep. XIV, 13.

molirentur^a potestati^r subicere, ut fierent quodam modo domini, ubi prius suscepti fuerant peregrini. Qua de re quoniam Andreas venerabilis memoriae^s frater noster² Nicopolitanus metropolita adnitente sibi principali quoque iussione, in qua ei causae huius fuerat iniuncta cognitio, prolata, sicut nobis patuit, noscitur statuisset sententia antefatum^t Cassiopi^u castrum sub iurisdictione ecclesiae tuae, quem ad modum semper fuit, debere persistere, formam eiusdem sententiae comprobantes^v apostolicae sedis auctoritate eam^w favente iustitia confirmamus atque robustam^x per omnia manere decernimus. Nam nulla aequitatis ratio, nullus canonum ordo consentit, ut^y parrochiam alterius alter aliquo modo debeat occupare. Unde licet distractionem contra se non modicam huius litigii culpa videatur exigere, propter quod ab eis mala pro bonis^z sunt reddita, studendum tamen est, ut excessu benignitas non vincatur^a nec illud quod etiam extraneis debetur fratribus necessitatem patientibus denegetur, ne nil agere caritas^b in episcoporum mentibus iudicetur, si sine consolationis remedio hi quibus magna est habenda compassio relinquantur^c. Oportet ergo, ut sacerdotes vel clerus Euriae^d civitatis ab antefati Cassiopi castri habitatione^e nullatenus repellantur^f, sed et beati Donati³ sanctum ac venerabile corpus, quod secum detulerunt^g, in una ecclesiarum antedicti loci, quam elegerint, sive intus seu foris habeant recondendi debita cum veneratione licentiam; sic tamen, ut dilectioni tuae, in cuius parrochia castrum ipsum est positum, emissam^h procuretur cautione munitio, per quam promittat nullam sibi in eo potestatem, nullum privilegiumⁱ, nullam iurisdictionem, nullam tamquam cardinalis episcopus ulterius auctoritatem^k defendere, sed^l pace^m Deo propitio redditaⁿ ablato^o venerabili sancti Donati, si maluerint, corpore ad propria se modis omnibus reversuros, ut huius promissionis persistente^p memoria nec illi de cetero quicquam^q sibi illic principaliter quacumque occasione audeant vindicare, sed omni se^r tempore esse ibidem hospites recognoscant et fraternitatis tuae ecclesia iuris vel privilegii sui in qualibet parte praecudicium non^s incurrat.

XIV, 8.

Gregorius I. papa Bonifatio diacono, Constantinopoli moranti, epistolam praecedentem mittit et mandat, hortetur imperatorem, ut, inducto priore edicto, Andreae, quondam Nicopolitani metropolitae, de Cassiopi castro sententiam ratam faciat. Alcisonem, epi-

^a) moliretur R1. ^r) potestatis R1. ^q*1. ^s) memoria R1. ^t) antefactum ^q*, sed corr. ^q*2. ^u) Cassiopi ^q*1. ^v) comprobant eos ^q1. ^w) ea ^q*. ^x) rebus item (pro robustam) R1. ^y) consenti aut R1. ^z) boni R1. ^a) ita R1; excessu b. n. vindicatur ^q1; excessum b. n. vindicetur ^q*1. ^b) excessum b. n. vendetur ^q*2.3; excessum b. n. vindicet Vat. A. F (ed. M.); excessum non videatur perpetrare Vat. D (ed. M.). ^c) agere om. et post caritas spatium c. 5 litt. reliquit ^q1. ^d) ex relinquatur corr. R1. ^e) Eurisq ^q3. ^f) habitationes ^q*1. ^g) repellatur ^q*. ^h) detulerat ^q1. ⁱ) et missa R1. ^j) fore, ut videtur, add. ^q1. ^k) auctoritate R1. ^l) ^q*. ^m) ^q3. ⁿ) defenderet et R1. ^o) pacem codd. n. ^p) redditam ^q1. ^q*. ^r) ablata R1. ^s) persistere ^q3. ^t) quisquam R1. ^u) se om. ^v) ^q*1. ^w) non om. R2.

2) De Andrea Nicopolitano cf. ep. VI, 7 n. Soterius ei successisse videtur: cf. Lequien, Oriens Christianus II. c. 137 et Honorii I. papae epistulum a. 625, Dec. 13 = I.-E. 2010. 3) Donatus secundum Martyrologium Romanum d. 30. Apr. primus episcopus Euriae tempore Theodosii imperatoris fuerat; in eodem Martyrologio adnotatur ad d. 29. Oct.: Cassiope in insula Corcyrae S. Donati, de quo scribit S. Gregorius papa (secundum Lequien, l. l. c. 145 s.). 4) Nota tunc temporis Sclavos (et Avaros) facto cum Langobardis foedere imperium impugnasse. Cf. Paul. diac. IV, 24. 28.

XIV, 8. De Bonifatio cf. ep. V, 6 p. 287 n. 2 n. 2 et ep. XIII, 45 n. 1.

scopum Corcyraeum, commendari iubet Eusebio, episcopo Thessalonicensi, et futuro metropolitae Nicopolitano, ne posthac ab actionariis eius damna sustineat. 603, Nov.

Codd. R et q: Indictio I—VII. cap. 284.

Edd. M: Lib. XIV. ep. 8; G: Lib. XII. ep. 3. — Iaffé Reg. 1921 (1540).

5 GREGORIUS BONIFATIO DIACONO CONSTANTINOPOLI.

Quotiens eorum nos^a discordia tristes facit qui pacis praedicatores esse debuerant, magna sollicitudine studendum est, ut litigii ablata materie^b ad concordiam redeant hi^c qui diversa^d ab^e invicem volunt^f. Quae igitur de Cassiopi^g castro, quod in insula Corcyra^h est positum, acta sint qualiterve id de iurisdictioneⁱ Corcyritani^k episcopi episcopus Euriae^l moliatur subtrahere et suae^m nequiter iurisdictioni subicere, valdeⁿ prolixum est dicere^l. Sed dilectioni tuae, ut^o cuncta suptiliter comprehendas, fratris^p nostri Alcisonis^q episcopi^r Corcyrae^s scripta transmisimus atque eius illic venire hominem fecimus, qui etiam verbo te ad singula minutius^t possit instruere^u. Hoc tamen breviter indicamus^v, quia, dum Mauricio^w quondam imperatori esset in praeiudicio^x ecclesiae Corcyritanae^y subreptum, nec iussio eius, quippe quae^z contra leges et sacros canones data fuerat, habuisset effectum^a et^b indecisa inter partes contentio remansisset^c, aliam^d illum ad Andream quondam fratrem^e nostrum tunc Nicopolitanum metropolitam^f iussionem dedisse, ut^g, quoniam utraque pars eius erat iurisdictioni^h subiectaⁱ, ipse^k hanc causam cognoscere et finire canonice debuisset. Qui metropolita^l cognita causa prolataque sententia, cuius tibi exemplaria misimus, praedictum Cassiopi^l castrum sub potestate ac iurisdictione Corcyritani episcopi, cuius et semper fuit diocesis, esse distinxit^m. Quam nos sententiam comprobantes apostolicae sedis auctoritate praevidimus confirmandam, et, ne ea quae decrevimus ita potuissent esse districta, ut nihil benignitatis habere viderentur admixtum, curae nobis fuit ita causam tempore disponere, sicut sententiae nostrae, quam ad teⁿ misimus, textus ostendit, ut^o neque episcopus vel clerus Euriae civitatis necessitatem habitationis incurrerent nec Corcyritanae ecclesiae privilegia in aliquo^p turbarentur. Sed quia inter ipsa primordia serenissimo domno imperatori^q subreptum est atque contra iudicatum Nicopolitani metropolitae, quod ecclesiastica rectitudine et canonica ratione suffultum est, episcopo Euriae, quod nec sine dolore audire vel loqui^r sine gemitu possumus, cum maiori iniuria episcopi Corcyritani^s atque clericorum eius antefatum Cassiopi^t castrum traditum memoratur, ut amota, quod dici grave est, iurisdictione Corcyritanae ecclesiae ipse illic omnem tamquam principalis^u habeat potestatem, sententiam nostram nulli dare praevidimus, ne contra iussionem clementissimi domni imperatoris vel, quod absit, in despectu ipsius aliquid facere videremur. Itaque dilectio tua pietati eius cuncta diligenter insinuet atque constanter astruat hoc omnino pravum^v, omnino iniustum^w, omnino illicitum et

XIV, 8 in titulo: Bonifacio R*1.q1.q*2.3 — Constantinopolitano R1; Constantinopoli q*1.4; Constantinopolim R*1.q*.2.3. a) nos om. q1. b) materia q*. c) hi om. R1. d) diversant q1. e) ad q*1. f) voluntate R. g) Cassiopi q*1. h) Corquira codd. n. i) de iurisdictione R1. k) Corcyritani R.q.q*1. l) Enryse q3 semper. m) sua q*1. n) vel R1. o) ut om. R1. p) fri R1. q) ita R2.q1; Alcisoni R1; Alcisonis q*1; Alcisonis q*2.3.q3. r) epō q*1. s) Corcyre q*; Corcyro R1.q3. t) nuntius q3. u) possi instrue R1. v) iudicamus q1; indicavimus q3; indicavimus q*. w) Mauricio q*. x) esset imperatori iudicio R1. y) Corcyritanae R1; Corcyritanae q1. z) qui codd. n. a) affectum q*1. b) ut R1. c) remansisse R1.q*1. d) tali q1. e) confrem (om. quondam) R1. f) metropolitā R1. g) et R1. h) iurisdictionis R1. i) subiecta q1. k) ipsa R1. l) Cassiopi q*1.q3. m) distinxit q*.q3. n) ante (pro ad te) q*1. o) et q*. p) aliqua R1. q) imprii q*1. r) vellem qui q*1. s) Corcyritani R1.q1.q*1. t) Cassiopi q*1; Cassiopi q3. u) principales R1.q1; principalem cet. v) parvum R1. w) iustum R1.

1) De eadem causa cf. ep. praeced. et ep. XIV, 13.

sacris esse valde canonibus inimicum: et ideo huius modi peccatum temporibus suis introduci in ecclesiae^x praeiudicium non permittat, sed quid de hoc negotio iudicatum antefati quondam^y metropolitae contineat vel qualiter a nobis ea quae ab illo decreta sunt confirmata fuerint^z, suggerat^a atque id agere studeat, ut cum eius iussione nostra illic sententia transmittatur, quatenus et serenitati^b ipsius, sicut dignum est, reservasse^c et rationabiliter correxisse quae male praesumpta sunt videamur. Qua in re omnino opera danda^d est, ut, si fieri potest, etiam ipse iussionem tribuat, in qua ea quae a nobis definita^e sunt servari praecipiat. Nam hoc facto omnis de cetero subreptionis locus obstruitur. Ita ergo ad compescenda haec praeiudicia vigilantiam tuam cum omnipotentis Dei adiutorio exercere festina, ut nec modo voluntas eorum qui perversa moliuntur aliquid contra antiquum ecclesiasticae^f consuetudinis statum^h optineat nec post ad exemplum res nefanda proficiat.

Quanta praeterea mala quantasque seⁱ oppressiones suprascriptus^k frater noster Alcison^l episcopus ab actionariis ecclesiae Thessalonicensis^m asserat sustinere, ut possis cognoscere, ipsam quam ad nos misit epistolam dilectioniⁿ tuae transmisimus^o. Ideoque praedictae ecclesiae^p responsalem venire ad te^p facito atque causam ipso praesente cognosce^q et de capitulis^r quibus te ratio moverit fratri et coepiscopo nostro Eusebio scribe, ut homines suos agere iniusta prohibeat et^s minores non premere, sed magis, in quibus iustum fuerit, moneat adiuvare. Hoc quoque volumus, ut ei qui in civitate Nicopolitana^t metropolita^u fuerit ordinatus^v, dilectio tua scribere debeat, quatenus causam de damnis quae ecclesiae suae^v inlata^w praedictus frater noster Alcison queritur cognoscere et quod iustum est debeat definire^x, quia a^y decessore ipsius negotium ipsum non decum, sed legitur^z reservatum.

MENSE DECEMBRI INDICTIONE VII.

XIV, 9.

Gregorius I. papa Iohanni episcopo permittit, ut quam beatæ Mariæ per Sabinum, subdiaconum Romanæ ecclesiæ et rectorem patrimonii, perfecit basilicam consecret.

603, Dec.

Codd. B et q: Indictio I—VII. cap. 285.

Edd. M: Lib. XIV. ep. 9; G: Lib. XII. ep. 4. — Iaffé Reg. 1922 (1541).

GREGORIUS IOHANNI EPISCOPO.

Basilicam quam^a a dilectione tua^b in honorem beatæ^c semper virginis Mariæ per Savinum subdiaconum nostrum et rectorem patrimonii^d suggeris esse perfec-

^x) ecliam R1; ecclesia q*. ^y) quod R1. ^z) imperatori add. q3. ^a) suggesserat q*, sed corr. q*2. ^b) serenitatem q3. ^c) reservare R1. ^d) ita q3; operanda cet. codd. ^e) a om. R1. ^f) difinita q*1. ^g) eclastica R1. ^h) statim R1. ⁱ) ita R1. q*1; se om. q. q*2.3. ^k) supradictus q*2.3; superscriptus q3. ^l) Altison q*1; Alcisoni q*2.3. ^m) Thessalonicensis R1. q*1; Tessalonicensis q3. ⁿ) dilectionis R1. ^o) verba transmisimus usque ecclesiae om. R1. ^p) ante te q3. ^q) cognoscite R1. ^r) de add. q3. ^s) ut q*1. ^t) Nicopolita R1. ^u) metropolita om. q1; metro q*1. ^v) tuæ q*. ^w) inlatis R1. q*1. ^x) diffinire q1. ^y) a om. R1; ad q*1. ^z) igitur R1.

Mense cet.: decem. R1; dec. q. q*2.3; sept. q*1.4; decembri R*1 — VI pro VII q*2.3.

XIV, 9 titulo addit: de ecla scq mariæ construenda R*1. ^a) quam om. q1, sed ras. exhibet. ^b) ad dilectionem tuam R1 — qua hic iterum add. R1. q*1.2, sed erad. q*2. ^c) et add. R1; semperque q3.

2) Cf. ep. praeced. n. 2.

XIV, 9 scripta est secundum Diurni f. 19. — An idem Iohannes est, de quo agitur in ep. XIII, 40 n., ep. Panormitanus? 1) Scil. Bruttiorum: cf. ep. II, 10 n.

tam^d consecrandi tibi^e praeceptionis nostrae serie^f facultatem^g noveris attributam, quatenus, frater carissime^h, devotionis tuae desiderium complensⁱ celebritatis^k perfectione gratuleris.

XIV, 10.

Gregorius I. papa Guduinum, ducem Neapolitanum, hortatur, ut in militem, qui monacham corruperit, exemplum edat. 603, Dec.

Codd. R et q: Indictio I—VII. cap. 286.

Edd. M: Lib. XIV. ep. 10; G: Lib. XII. ep. 5. — Iaffé Reg. 1923 (1542).

GREGORIUS GUDUIN DUCI NEAPOLIM.

Dum inter multa^a bona, quae nobis de magnitudine vestra saepius nuntiantur^b, illud in vos plus laudabile dicatur existere, quod castitatem diligitis et disciplinam, sicut dignum est, custoditis, satis mirati sumus, quod in milite illo, qui ancillam^c Dei diabolica instigatione perdidit^d, districtissima vindicta hactenus facta non fuerit. Nam moribus et bonitati vestrae valde conveniens fuit, ut ante ad nos ultio quam perpetratae culpa iniquitas^e perveniret. Sed quia vindictam^f huius sceleris^g non voluntate, sed aliorum credimus subreptionibus esse suspensam, ne hoc peccatum vel numerum indisciplinati^h militis vel loca illa in quibus commissum est valeat premereⁱ, hortamur, ut sine excusatione aliqua vel modo, qualis vobis fervor sit erga castitatis^k custodiam, demonstrantes ita pro^l exemplo aliorum districte emendare tantum facinus festinetis, ut et Deum vobis, in cuius ille hoc iniuria^m perpetravit et timorem eius despexitⁿ, placabilem faciatis et nos vobis de zeli vestri rectitudine gratias referamus. Nam tantam iniquitatem inultam remanere nullo modo patimur^o.

XIV, 11.

Gregorius I. papa Iohanni, episcopo (Ariminensi), mandat, ut Armenio episcopo, Anconitanae ecclesiae visitatore, adhibito exploret de moribus litterisque Florentini archidiaconi et Rustici Florentinique diaconorum, quibus electores Anconitani ad munus episcopale suffragati sint. 603, Dec.

Codd. R et q: Indictio I—VII. cap. 287.

Edd. M: Lib. XIV. ep. 11; G: Lib. XII. ep. 6. — Iaffé Reg. 1924 (1543).

^d) perfecte q*1. ^e) per add. q3. ^f) seriem codd. n. cum Diurn. Vat. ^g) facultatem om. q*2.3. ^h) kk q*1. ⁱ) complēs q*2.3. ^k) tuq add. R1.

³⁰ XIV, 10 in titulo: Guduini R*1. q1. q*1; Guduini R1; Guduino q*2.3. q3. Vat. D. E. F; Gundino Vat. A; Guidoni Vat. B (ed. M.) — Neapolim q. q*; Neapoli R1. ^a) multa om. R1. ^b) ex nuntiatur corr. R1. ^c) in ancilla R1. q1. q*1. ^d) perdidit, ut videtur, q1. ^e) iniquitatis q*1. ^f) vindicta q*. q1. ^g) celeris q*1. ^h) indisciplinato R1. ⁱ) premeret R1. ^k) ita, ut videtur, q1 et edd.; caritatis R1. q*. q3 et Vat. B. E. F (ed. M.). ^l) per q*1. ^m) iniuriam q. ⁿ) dispexit q*. ^o) pati-
³⁵ mus q1; paciemur q3.

XIV, 10. Guduinus Gudiscalco duci Campaniae successisse videtur. Tempore Mauricii imperatoris contra Avaros primum ταξιαρχος (Theophyl. Sim. VII, 11 s.), deinde ἐπιστρατηγος (ib. VIII, 5 ss.) fortiter pugnaverat. Seditione peracta Phocas eum in Campaniam misisse videtur.

GREGORIUS IOHANNI EPISCOPO.

Ne incauta eorum ordinatio qui ad^a episcopatum eliguntur valeat provenire^b,
vigilanti de eorum personis est sollicitudine requirendum. Indicatum siquidem nobis
est Florentinum^c archidiaconem ecclesiae Anconitanae^d, qui ad episcopatum^e electus^f
fuerat, scripturae quidem sacrae scientiam habere, sed ita aetatis^g esse senio^h iam
confractum, ut ad regiminis officium non possit adsurgere. Addentesⁱ etiam ita illum
tenacem existere, ut in domo eius amicus ad caritatem numquam introeat. Rusticus
autem diaconus eiusdem ecclesiae, qui similiter electus fuerat, vigilans quidem^j homo
dicitur^k, sed, quantum asseritur, psalmos ignorat^l. Florentinum vero diaconem^m ecclesiae
Ravennatisⁿ, qui electus ab omnibus memoratur, sollicitum esse novimus, sed^o qualis
sit interius, non scimus. Ideoque fraternitas tua^p una cum fratre et coepiscopo nostro
Armenio^q suprascriptae ecclesiae Anconitanae^r visitatore^s illic festinet accedere et
diligenter de vita ac moribus singulorum requirere vel, si nullo sibi sunt crimine^t
conscii, quod eos ad^u hoc officium vetet accedere. Pariter etiam requirendum est, si,
quoniam^v hoc de praefato archidiacono^w dictum est, quia numquam amicus domum eius
ingressus est, ita se veritas habet et utrum ex necessitate an ex tenacia^x talis sit aut si
ita senex est, ut ad regendum non possit adsurgere, vel si tactis^y sacrosanctis evangeliis,
sicut nobis nuntiatum est, iusiurandum praebuit^z numquam se ad episcopatum acce-
dere. Sed et de^{aa} Rustico diacono, quantos psalmos minus teneat, perscrutandum est.
Florentino autem diacono Ravennati^{ab}, si nullum, sicut diximus, crimen est, quod
obsistat, apud episcopum eius^{ac} agi necesse est, ut ei debeat cessionem^{ad} concedere,
non tamen ex nostro mandato vel dicto, ne contra suam eum^{ae} voluntatem cedere
videatur. Sed hoc ut norunt hi qui eum eligunt, ex se agant^{af}; tu vero de singulis
cum omni studio ac sollicitudine omnia quae scripsimus requirere^{ag} atque nobis stude^{ah}
suptiliter indicare, ut renuntiatione tua redditu certiores, quid post hoc Deo auctore^{ai}
fieri debeat, disponamus.

XIV, 12.

*Gregorius I. papa Theodelindae reginae de filio Adulouualdo nato et catholice
baptizato gratulatur. Secundo abbati se subtilius responsurum promittit, ubi morbus
suus remiserit, atque acta synodi tempore Iustiniani habitae transmittit. Adulouualdo
regi eiusque sorori phylacteria mittit. Petit, ut regi (Agihulfo) de facta pace gratias
agat.* 603, Dec.

Codd. R et q: Indictio I—VII. cap. 288.

Edd. M: Lib. XIV. ep. 12; G: Lib. XII. ep. 7. — Iaffé Reg. 1925 (1544).

XIV, 11. ^a) ade q*1. ^b) perveniri q 1. ^c) Florentium q*1. ^d) Anconitanę R 1. q*2.3.
^e) quia de epatu q*1. ^f) sed tatis (om. ita) R 1. ^g) senior R 1. ^h) At dicentes q 1; addiscentes q 3.
ⁱ) quidam q*1. ^k) dicit R 1. ^l) Florentinus vero diaconem R 1. ^m) noveris et R 1. ⁿ) ideo
fraternitatis tuę R 1. ^o) Armenio q 1. ^p) Anconitanę R 1. q 1. ^q) nullius s. s. criminis q 3.
^r) ab R 1. ^s) quoniam scr. Mommsen, om. codd. ^t) archidiaconem R 1. ^u) tenacitate R 1. ^v) adsurge
ve sit (ras. 2 litt.) actis R 1. ^w) praebuerit, ut videtur, q 1. ^x) de om. R 1. ^y) Ravennati q*1. 2,
sed corr. q*2; Ravennatis q 3. ^z) eis q 1. ^{aa}) cessionem R 1. ^{ab}) eum om. q*2.3. q 3. ^{ac}) agunt
q*1. ^{ad}) require q*1. ^{ae}) studes q*1. ^{af}) actores q*1.

XIV, 11. De Iohannis, episcopi Ariminensis, electione cf. ep. IX, 210. 1) Scil. post Sereni
obitum: cf. ep. IX, 51 n. 2) Cf. ep. V, 51 n. 4. 3) De Florentino cf. ep. IX, 167 n. 1. 4) Idem
commemoratur in ep. IX, 51. 5) De cessionibus cf. ep. V, 20 n. 6.

XIV, 12. De Theodelinda, regina Langobardorum, cf. ep. IV, 2 n. 8.

GREGORIUS THEODELINDAE REGINAE.

Scripta quae ad nos dudum a Genuensibus partibus transmisistis gaudii vestri nos fecere^a participem^b, propter quod omnipotentis Dei gratia et filium vobis donatum et, quod valde est^c excellentiae vestrae laudabile, catholicae eum fidei^d cognovimus sociatum¹. Nec enim de christianitate vestra aliud credendum fuerat, nisi id studere vos, ut quem divino munere suscepistis, catholicae rectitudinis auxilio muniretis^e, ut et redemptor noster familiarem te suam famulam cognosceret et Langobardorum^f genti novum regem² in timore suo feliciter enutrit. Unde oramus omnipotentem Deum, ut et vos in^g mandatorum suorum via^h custodiat etⁱ eundem excellentissimum filium nostrum Adalouualdum in suo faciat amore proficere^k, quatenus, sicut hic inter homines iam magnus est, sic quoque et^l bonis actibus ante Dei nostri oculos sit gloriosus.

Illud autem, quod excellentia vestra scripsit, ut dilectissimo filio nostro Secundo abbati³ ad ea quae scripsit respondere suptilius deberemus, quis vel illius petitionem vel vestra^m desideriaⁿ, quae multis esse profutura cognoscit, si aegritudo non obsisteret, duceret postponenda? Sed tanta^o nos podagrae infirmitas tenuit⁴, ut non solum non dictare, sed etiam nec ad loquendum^p possimus adsurgere, sicut et praesentium portitores legati vestri cognoverunt, qui nos et venientes infirmos invenerunt et discedentes^q in summo vitae periculo atque discrimine reliquerunt. Sed si omnipotente Deo disponente convaluero, ad cuncta quae mihi scripsit suptiliter respondebo. Eam tamen synodum quae pia memoriae Iustiniani tempore^r facta est^s per latores praesentium transmissi⁶, ut praedictus dilectissimus filius meus^t ipsam relegens^t agnoscat, quia falsa sunt omnia quae^u contra apostolicam sedem^v vel catholicam ecclesiam audierat. Absit enim nos cuiuslibet heretici sensum recipere vel a tomo^w sanctae memoriae Leonis prodecessoris^x nostri in aliquo deviare; sed quaecumque a sanctis quattuor synodis sunt definita^y, recipimus^z et, quaecumque reprobata^a sunt, condemnamus.

Excellentissimo autem^b filio nostro Adalouualdo^o regi transmittere filacta^d curavimus, id est crucem cum ligno sanctae crucis Domini et lectionem sancti evangelii, theca Persica⁷ inclausum. Filiae quoque meae sorori eius⁸ tres anulos transmissi, duo

XIV, 12 in tit. add. Langobardorum R1. ^a) ita edd.; facere codd. n. ^b) participes q. ^c) est, ut videtur, om. q1. ^d) fide R1. ^e) muneretis R1. q. q1. ^f) Longob. R1. ^g) in om. R1. ^h) viam R1. q1. ⁱ) ut q*. q. ^k) perficere R1. ^l) ex R1. ^m) nra q*2.3. ⁿ) desideria om. q*1. ^o) tanto R1; tanta q1; tante q*. q3. ^p) nalloquendum (om. nec) q1; non dico ad dictandum, s. e. ad loq. vix q3. ^q) eddescendentes R1; descendentes q1. ^r) tempore om. codd. n., sed in marg. suppl. tpi R1. ^s) in nr corr. R1. ^t) legens q1. q*2.3. ^u) quae om. q1. ^v) apostolia s. R1; a. fidem q*1. ^w) valeat homo R1; vel a domo q*1. ^x) ita q1; ex prodecessori corr. R1 prodecessoris; praed. cet. ^y) diffinita q*1. ^z) recepimus R1. ^a) ex repropitiata corr. R1. ^b) autem om., sed supra lin. suppl. R1. q*2. ^c) adulovalde R1. ^d) filacteria q3.

1) Paul. diac. IV, 25: Agilulfo quoque regi tunc nascitur filius de Theudelinda regina in Modiciae palatio, qui Adaloald est appellatus et IV, 27: Tunc etiam baptizatus est praenominatus puer Adaloald, filius Agilulfi regis, in S. Iohanne in Modicia et susceptus de fonte est a Secundo servo Christi de Tridento, (ex quo Paul. diac. hausit). 2) Nota Adalouualdum mense Iulio huius indictionis (a. 604) levatum esse regem super Langobardos apud Mediolanum in circo in praesentia patris sui Agilulfi regis (Paul. diac. IV, 30). 3) De hoc Secundo vel Secundino cf. ep. IX, 147 n. et supra n. 1. 4) Cf. ep. IX, 147 p. 143 n. 1. 5) Cf. Maassen, Geschichte der Quellen etc. p. 147. 472. 6) Cf. ep. IX, 147 p. 144—147. 7) Frisi, Mem. stor. di Monza I, 32, notat hanc thecam adhuc in fine saeculi XVIII Monzae asservatam esse. 8) Duas filias Agilulfo et Theodelindae fuisse scimus, ex quibus una, Gundeberga nomine, postea regina Langobardorum facta est; alteram, cuius nomen ignoramus, Paul. diac. IV, 28 narrat a Smaragdo exarcho a. 603 captam, indutiis pactis restitutam, mox Parmae mortuam esse. Qua de filio hic agatur, non constat.

cum iacinthis^o et unum cum albula; quae eis peto per vos dari, ut apud eos nostra caritas ex vestra excellentia condiaur.

Paterna praeterea caritate solventes salutationis officium petimus, ut^f excellentissimo filio nostro regi coniugi vestro pro nobis de facta pace^g gratias referatis atque eius animum^g, sicut consuistis^h, ad pacem et de futuro per omnia provocetis, quatenus mercedem populiⁱ innocentis, qui in scandalo perire potest, ante conspectum Dei inter multa bona quae agitis invenire^k possitis.

MENSE IANUARIO INDICTIONE VII.

XIV, 13.

Gregorius I. papa Alcisoni, episcopo Corcyrae, praecipit, ut salva ecclesiae eius iurisdictione Iohannem, episcopum Euriae, reliquias S. Donati in ecclesia S. Iohannis Cassiopensi recondere permittat. 10
604, Ian.

Codd. R et q: Indictio I—VII. cap. 289.

Edd. M: Lib. XIV. ep. 13; G: Lib. XII. ep. 8. — Iaffé Reg. 1990 (1545).

GREGORIUS ALCISONI EPISCOPO CORCYRA.

Resipiscentibus fratribus et ad salubre se consilium^a convertentibus non est neganda benignitas, ne plus in episcoporum^b mentibus culpa videatur posse quam caritas. Venientem^c igitur ad nos^d Petrum^e ecclesiae Euriae^f lectorem^g cum scriptis^h fratrisⁱ et coepiscopi nostri Iohannis^j coram responsalibus dilectionis^k tuae suscepimus, atque eum post relecta^l scripta quae detulerat curae nobis fuit requirere, si quid^m contra allegationemⁿ eorundem responsalium tuorum haberet quod diceret. Qui dum nihil sibi aliud iniunctum vel responsurum se penitus perhiberet extra hoc quod episcopi ipsius epistola continebat, ea quae^o canonibus congruebant^p Deo auctore sine tarditate decrevimus. Post longum vero temporis^q suprascriptus Petrus capitularem^r protulit, quem^s sibi datum^t a^u suo asserebat episcopo; et idcirco moras causa sustinuit. Sed quia in eodem capitulare memoratus sperasse^v legebatur antistes, ut in ecclesia beati Iohannis, quae intra castrum quod Cassiopi^w vocatur est posita, sanctum ac venerabile corpus beati Donati habeat recondendi licentiam³, paratum se esse inquiens dilectioni tuae, propter^x quod tua probatur esse diocesis, munitionem emittere^y, nullum tibi^z ex

^e) ita R1; iaccintis q1; hyacinctis q*1.q3; iachyntis q*2.3. ^f) ut om. q*1. ^g) animo R1; animos q1. ^h) ita R1.q1.q*1; consuestis q*2.3.q3. ⁱ) populo R1. ^k) inveniri q*.q1. 30

XIV, 13 in titulo: episcopi q*.q1 — Corciritane eccl̃e R1; Corcira R*1; om. hoc verb. q3. ^a) concilium q*2.3. ^b) ep̃m R1. ^c) veniente R1.q*.q3. ^d) ita R1; ad nos om. q*.q1. ^e) in Petro (ita q3) corr. R1. ^f) ita ed. M.; Hisauriq R1; Isauriae q*.q. ^g) in lectore corr. R1; lectore q*.q3. ^h) conscriptis q*1. ⁱ) fr̃ibus R1. ^k) dilectionis et omnia quae sequuntur om. q*2.3. ^l) postrelecta q*1. ^m) qua R1. ⁿ) allegationem q1. ^o) de add. q*1. ^p) ex congruebat corr. R1. 35
^q) tempus, ut videtur, q1. ^r) capitulare R1.q3. ^s) quod q3. ^t) dato R1.q1. ^u) ad q*1. ^v) petiisse Vat. D (ed. M.). ^w) Cassiopi q*1. ^x) propterea q1. ^y) emitteret R1. ^z) tibi om. q3.

9) Paul. diac. narrat IV, 28: factaque est pax mense nono (scil. ind. VII) usque Kalendas Aprilis indictionis octavae. Cf. ep. XIII, 36 atque Bethmann et Holder-Egger, Langob. Regesten, in N. A. III p. 233. 40

XIV, 13. De Alcisonē cf. ep. VI, 7n. XIV, 7n. 1) An eidem Iohanni inter alios ep. Honorii papae I-E. 2010 missa est? Cf. Lequien, Oriens Christ. II c. 146. 2) De hoc verbo cf. ep. I, 39a. I, 40. IX, 131. 3) De eadem causa cf. ep. XIV, 7 (n. 3).

hoc praeiudicium^a generari^b, petitionem ipsius^c sine effectu non praevidimus^d relinquendam, postquam ita sibi^e necessitatis tempore desiderat ferri consultum, ut ecclesiae tuae iurisdictionem servare se in omnibus fateatur. Hac itaque ratione permoti fraternitatem tuam scriptis praesentibus adhortamur^f, ut sine aliqua mora vel excusatione
 5 in praenominata beati Iohannis ecclesia recondendi suprascripti sancti^g venerabile corpus praebeat facultatem, ita sane ut prius scriptura interveniente te^h muniat numquam sibi in antefataⁱ ecclesia vel castro^k sub quolibet argumento aliquam iurisdictionem vel privilegium tamquam proprius episcopus vindicare^l. sed omne^m illic ius ac potestatem ecclesiae tuae, quippe cuius est parrochia, inviolabiliterⁿ custodire. Pariter quoque te^o,
 10 sicut isdem frater noster^p petiit, convenit respondere, ut tempore quo miserante Deo pace reddita illi ad propria fuerit revertendi licentia antedictum venerabile corpus auferendi secum sine aliqua obiectione fas habeat. Qua de re ne^q personale videatur esse quod geritur et inveniri^r possit, unde recidiva rursus excitetur contentio, etiam^a successores vestri in hac promissione pro conservandis omnibus sunt per omnia complectendi, quatenus huius modi proveniente cautela nec illi sibi de cetero quicquam in diocesi tua contra aequitatem et sacrorum^t canonum decreta praesumant^u defendere et ius^v ecclesiae tuae^w ex^x huius modi concessione praeiudicium aliquod^y nulla umquam ratione sustineat^z.

XIV, 14.

*Gregorius I. papa Felici, subdiacono et rectori patrimonii Appiae, mandat, ut
 20 quasdam possessiones ad luminaria ecclesiae S. Pauli Romanae tradat. 604, Ian. 25.*

Codd. R et q: Indictio I—VII. cap. 290.

Ed. M: Lib. XIV. ep. 14; G: Lib. XII. ep. 9. — Iaffé Reg. 1991 (1546).

GREGORIUS FELICI SUBDIACONO ET RECTORI PATRIMONII APPIAE.

Licet omnia quae^a haec^b apostolica habet^c ecclesia beatorum Petri ac^d Pauli,
 25 quorum honore et beneficiis adquisita sunt, Deo sint auctore communia, esse tamen^e debet in amministrazione actionum diversitas personarum, ut in adsignatis^f cuique rebus cura adhiberi possit impensior. Cum igitur pro ecclesia beati Pauli apostoli sollicitudo nos debita commoneret, ne minus illic habere luminaria isdem praeco fidei cerneretur^g,

^a) proiudicium q 1. ^b) negari R 1. ^c) si add. R 1. ^d) previdemus R 1. q 3. ^e) tibi R 1.
 30 ^f) adhortamus R 1. q 1. ^g) sancti om. R 1. ^h) te om. q*1. ⁱ) antefacta q*1. ^k) ex custo corr. R 1.
^l) vindicaret corr. in vendicaret R 1. ^m) ex omni corr. omnem R 1. ⁿ) ex violabiliter corr. R 1.
^o) tecum q*1. ^p) ex fri nri corr. R 1. ^q) ne om. R 1; ut synodale Vat. B (ed. M.). ^r) non add. Vat. B (ed. M.). ^s) et add. q 1. ^t) scōrum q*1; sacro R 1. ^u) ita q*1. q 3; praesumat R 1. q 1. ^v) ita edd.; huius codd. n. (huius in q 3). ^w) tuae om. R 1. ^x) et q 3. ^y) aliquo q 1. ^z) abstineat R 1.

35 *XIV, 14 in titulo maioribus litteris: † GREGORIUS EPISC. SERVVS SERVORVM Dī FELICI SVBDIAC. ET RECTORI PATRIMONII APPIAE || tit. — Felicis q*1 — Appia q 3; Apuliq R*1. ^a) quae om. R 1. ^b) hic q 1. ^c) ab R 1. ^d) et q. ^e) tamen om. q. ^f) ex adsignans corr. R 1. ^g) EIDEI (pro fidei) tit. — cerneret q*1.*

*XIV, 14. Eadem epistula marmori incisa in coenobio S. Pauli asservatur; hic titulus editus est
 40 a P. A. Galletti in inscriptionibus Romanis infimi aevi (a. 1760) t. I p. V n. 9 atque ab Angelo Maio in scriptorum veterum nova collectione t. V, 1 (a. 1831) ex manuscriptis Marinianis p. 213, ubi antiquiores editiones citantur. Rogatu meo titulum contulit v. cl. Huelsen. Cf. cum hac donatione titulos Sergii I. papae, de quo egit de Rossi in Bullet. di Archeol. Christ. II, 1 p. 89 ss. et Duchesne, Lib. pont. v. Sergii n. 38, et Gregorii II. papae, qui nunc in porticu S. Petri asservatur. (Cf. Coppi, Docum. stor. d. med. evo
 45 in Dissertazioni della Pontif. Accad. Rom. di Archeologia t. XV, 1862, p. 210 s.). — Felix enumeratur in catalogo rectorum, Ioh. diac. rit. Greg. II, 53; cf. ep. IX, 110 n. et Grisar l. l. p. 347 s.*

REG. GREG. II.

qui totum mundum lumine^b praedicationis implevit, et valde incongruum ac esseⁱ durissimum^k videretur, ut illa ei specialiter possessio non serviret^l, in qua palmam sumens martyrii capite est truncatus, ut viveret, utile iudicavimus^m eandem massam, quae Aqua Salviasⁿ nuncupatur¹, cum omnibus fundis suis, id est cella^o vinaria, Antoniano, villa Pertusa^p, Bifurco^q, Priminiano^r, Cassiano, Silonis^s, Corneli^t, Tessellata^u atque Corneliano^v, cum omni^w iure, instructo^x instrumentoque^y suo et omnibus generaliter ad eam pertinentibus eius^z cum Christi^a gratia luminaribus deputare. adicientes etiam eidem cessionem hortos duo^b positos inter Tiberim^c et porticus ipsius ecclesiae^d euntibus a porta civitatis parte dextra, quos dividit fluvius Almon^{e2}, inter adfines^f horti monasterii sancti^g Stephani, quod est ancillarum Dei positum ad sanctum Paulum, et adfines possessionis Pisiniani; simul et terrulas, quae vocantur Fossa latronis, positas item^h iuxta eandem porticum euntibus similiter a porta parte sinistra, ubiⁱ nunc vineae factae sunt, quae^k terrulae cohaerent ab uno latere possessioni Eugenitis quondam^l scolastici et ab alia parte possessioni monasterii sancti Aristi^m. Quae omnia quoniamⁿ Deo adiuvante per antedictae ecclesiae praepositos qui per tempora fuerint^o a praesenti septima indictione volumus ordinari et, quidquid exinde accesserit, luminaribus eius impendi^p atque^q ipsos exinde ponere rationes, idcirco experientiae tuae praecipimus, ut superscriptam^r massam Aquas Salvias cum praenominatis omnibus fundis suis nec non hortus^s atque terrulas^t quae superius continentur de brevibus^u suis delere debeat ac auferre et cuncta ad nomen^v praedictae ecclesiae beati Pauli apostoli tradere, quatenus servientes^w ibi^x praepositi omni post hoc carentes excusatione de luminaribus eius ita sine nostra studeant sollicitudine cogitare, ut nullus^y illic umquam^z neglectus possit existere^a. Facta vero superscriptarum^a omnium rerum traditione volumus, ut hoc praeceptum in scrinio ecclesiae nostrae^a experientia tua restituat^b.

XIV, 15.

Gregorius I. papa Venantio, episcopo Perusino, mandat, ut amphiballum tunicam quum celerrime Ecclesio, episcopo (Clusino), frigore laboranti transmittat. 604, Ian.

Codd. R et q: Indictio I—VII. cap. 291.

Edd. M: Lib. XII. ep. 47; G: Lib. X. ep. 53. — Iaffé Reg. 1992 (1481).

^b) ex lumen corr. R1. ¹) accessisse R1. q1; accessisse et Vat. B. F. ^k) durissime R1. ¹) ex serveritur corr. R2. ^m) iudicamus q. ⁿ) ita tit., R2. q*1; Aquas Salvias R1. q. ^o) colla R1. ^p) Pergurtusa R1. ^q) ita tit., q3; Bifurcum R1; Vifurcii R2; Bifurcu q*1. ^r) ita tit., R1.2; Primidiano q*1. q. ^s) Sinolis R1; Solonis q1. ^t) verba Corneli usque atque om. q3. ^u) ita tit., q*1; Tessellata R1.2; Tessellata q1. ^v) Corniliano R1. ^w) omni om. R1. ^x) instrictu q1; et instructu q3; instructa R1. ^y) instrumentumque q1. ^z) eius om. tit. ^a) Christo q1. q*1. ^b) ita tit., R1. q1, sed in duos corr. R1; duos q*1. q3. ^c) Tyberim R1. q*1. ^d) eclām R1. q1. ^e) Armon Vat. A. ^f) fines R1. Vat. B. ^g) sancti om. q3. ^h) ita scr.; idem et tit. et codd. ⁱ) ubi om. R1. ^k) ut que R1. ^l) QD tit.; quadam R2. ^m) ita tit.; Hedisti R1. q; Edisti R2. q*1. Vat. F; Hedesti Vat. A. B. ⁿ) quoniam, ut videtur, om. q1. ^o) fuer R1. ^p) INPENDI tit. ^q) atque om. R1 — luminaribus usque ad fin. om. R*1. ^r) superscr. q3. ^s) ita tit., R1, sed in hortos corr. R1; hortis q*1. q3; hortos R2. q1. ^t) terrulis q*1. q3. ^u) monasterium q3. Vat. F. ^v) sibi q3. ^w) nullius q*1. ^x) ex uti quam corr. unquam R1. ^y) EXSISTERE tit. ^z) superscriptorum R1. ^a) nostrae om. tit. — ecla nra et R1. ^b) hic add. tit.: BENE VALE. || DAT. VIII KAL. FEBRVARIAS IMP. DN N FHOCA PP. AVG. ANNO SECVNDO ET CONSOLATVS EIVS ANNO PRIMO IND. SEPTIMA ||

1) Cf. etiam titulum Mai, l. l. V p. 229. 2) De fluvio Alnone cf. Jordan, Topographie der Stadt Rom, II p. 112 s. 3) De brevibus cf. Grisar l. l. p. 325 et I-K. 950 (632).

XIV, 15. Praedecessor quidam Venantii in Dial. III, 13 commemoratur. Cf. etiam ep. XIII, 33 n. 2. Adde ep. I, 58 et Troya, Cod. dipl. I, 212 ss. 359 ss.

GREGORIUS VENANTIO EPISCOPO PERUSINO.

Fratrem et coepiscopum nostrum Ecclesium^{a1} frigore omnino laborare cognovimus pro eo, quod hiemale^b vestem non habeat. Et quia aliquid sibi a nobis petiit debere transmitti^c fraternitati tuae ad hoc per latorem praesentium transmisimus amphiballum^d tunicam et peto^e, ut a te ei debeat sine mora transmitti^f. Et ideo ad praedictum fratrem nostrum sub omni illud celeritate stude transmittere atque nobis, hoc ipsum quia transmiseras, tuis renuntiare epistolis non omittas; sed ita fac, ut ad transmittendum, quia vehemens frigus est, moram aliquam minime facias.

MENSE FEBRUARIO INDICTIO VII.

MENSE MARTIO INDICTIO VII.

XIV, 16.

Gregorius I. papa Leonem, episcopum Catanensem, hortatur, ut monasterium S. Viti in Aetna monte situm ab adversariorum iniuriis tueatur monachosque mulieribus uti vetet. Praeceptum Pelagii papae Elpidio episcopo datum confirmat eiusque exemplar adiungit.

604, Mart.

15 Codd. R et ρ: Indictio I—VII. cap. 292.

Edd. M: Lib. X. ep. 22; G: Lib. VIII. ep. 21. — Iaffé Reg. 1993 (1305).

GREGORIUS LEONI EPISCOPO CATENENSI.

Marcianus^a monachus¹ monasterii sancti Viti quod in Ethena^b monte est positum cum^c consensu, ut ait^d, congregationis eiusdem monasterii ad nos veniens questus^e est multas monasterium ipsum a quibusdam molestias ac praeiudicia sustinere. Inter quae illud nos quoque vehementissima exacerbatione commovit, quod in tantum monasterium ipsum innotuit calcari ac despici^f, ut etiam monachis ibidem degentibus mulieribus se iungi sine metu sit licitum. Quod si ita est, quam grave fraternitatem vestram^g et apud Deum peccatum et apud homines culpa respiciat, ipse poteris iudicare, quippe quia nulla te praevalens excusatione defendere. Aut enim hoc fieri nescisti^h et culpaⁱ neglectus vehementer argueris aut certe factum^k cognovisti et graviolem erga te videris indignationem exigere, cur tantum facinus ultione districtissima non punisti. Itaque scriptis fraternitatem vestram praesentibus ammonemus^l, ut^m cum omni hocⁿ vigilantia investigare^o festinet. Et si huius modi iniquitatem a quibusdam perpetrata inveni-

30 XIV, 15. a) ep̄m nrm eccl̄ sitim ρ*1. b) hiemale R1. c) habere permittit ρ*1. d) ex amphiballum corr. amphibalum R1; amphimallum ρ. ρ*1. e) pecto R1. ρ1; plecto R2. ρ*1 et Monac. 17079, sed in peto corr. R1. ρ*1; pectoralem ρ3 et ed. Maur. f) transmittere ρ3.

Mense: mense martio etc. om. Monac. 17079.

35 XIV, 16 in titulo: Catenensi ρ1. Monac. 17079; Cathenensi R1; Catanen ρ*1.4; Cata... R2. a) ita R1; Martianus ρ1. ρ*1. b) Ethena R1. ρ1; Ethana ρ*1; Ethna Mon. c) ita R1. ρ*1; cum om. ρ1. d) ad R1. e) questum R1. f) defecit R1. g) vestram frat. R1. h) nescis R1. i) culpa ρ*1. k) ex fac et corr. factum et R1 — recognovisti ρ1. l) ex ammoneri corr. R1; commonemus, ut videtur, ρ1. m) ex et corr. R1. n) hoc om. ρ*1. o) investigari R1.

1) De Ecclesia, ep. Clusino, cf. X, 13 n. XI, 3.

40 XIV, 16. De Leone cf. ep. I, 70 p. 90 n. 3. VI, 30 n. 1) De Marciano eiusque causa cf. etiam ep. seq.

ita huius perversitatis facinus digna studeat emendatione corrigere, quatenus et Deum placare et aliis, ne de cetero quid simile perpetretur, custodiae possit disciplinam ostendere. Molestias vero quas praedictum monasterium pati vel ea quae ei perhibentur invasa sanctitas vestra cognoscat et ita se, in quantum iustum est, in protectione eiusdem exhibeat, ut in nullo contra aequitatis ordinem valeat aliquo modo praegravari. 5 Praeceptum vero beatæ recordationis Pelagii prodecessoris nostri datum ad Elpidium^p prodecessorem vestrum^q, cuius subter^r exemplaria fecimus ascribi, sine aliqua volumus refragatione servari^r.

XIV, 17.

Gregorius I. papa Adriano, notario Siciliae, mandat de fratribus monasterii S. Viti in Aetna monte siti corrigendis, quos cum mulieribus vivere non puduerit. 604, Mart. 10

Codd. R et q: Indictio I—VII. cap. 293.

Edd. M: Lib. X. ep. 23; G: Lib. VIII. ep. 22. — Iaffé Reg. 1994 (1306).

GREGORIUS ADRIANO NOTARIO SICILIAE.

Res ad nos omnino detestabilis et nefanda pervenit, et miramur^a, cur, si veritate subsistit, eam minime cognovisti. Veniens autem ad nos Marcianus^b monachus monasterii 15 sancti Viti quod in monte Ethena^c est positum oblata^d nobis petitione questus est inter alia ita monachos eiusdem monasterii perverse ac nequiter vivere^e, ut etiam^f mulieres sibi sociare, quod dici nefas est, audeant. De qua re quia fratri et coepiscopo nostro Leoni scripsimus, ut requisita veritate, si ita reppererit, districtissima hoc^g studeat 20 severitate corrigere, necesse est, ut^h hac in re tua quoque se experientia ad investigandam veritatem etⁱ puniendum tantum scelus omni modo sollicita^k debeat^l exhibere, ut neque remisse neque neglegenter agi aliquid videatur. In aliis vero utilitatibus memorati monasterii solacia tua, in quantum ratio poposcerit aequitatis, impende, quatenus, et si quid ei, sicut dicitur, invasum est, secundum^m iustitiam reformetur et de cetero praeiudicium illic aliquod contra Dei timorem et legum ordinem nullo modo genereturⁿ. 25

^p) Helvidium *R* 1. ^q) ita *q* *1; super *R* 1; subter *q* 1. ^r) reservari *R* 1.

XIV, 17 in titulo: Siciliae *R* 1; *Sicilia* *q* 1; *Sicili* *q* *1. ^a) admiramur (*om. et*) *q* *1. ^b) ita *R* 1. *q* 1; *Martianus* *q* *1. ^c) Ehtna *R* 1. ^d) ablata *R* 1. ^e) vivere *om. q* *1. ^f) etiam *om. q* 1. ^g) ita (*pro hoc*) *R* 1. ^h) ut *om. R* 2. ⁱ) ex *q* *1. ^k) sollicita *R* 2. *q* *1. ^l) debet *R* 1 — debeat sollicita *q* 1. ^m) secum *R* 1. ⁿ) generentur *R* 1. — *R* 2 *add.*: expliciit liber ex registro sancti Gregorii. 30

³) *De Elpidii electione cf. I-K. 977. 982 (Coll. Brit. Pel. 5. 10). Adde I-K. 1030.*

XIV, 17. De Adriano cf. ep. IX, 110 n. XI, 30 n. — Cf. ep. praeced. —

APPENDIX I.

Gregorius diaconus sedis apostolicae Maximiano abbati monasterii S. Andreae, quod appellatur Clivus Cauri, in suo loco constituto et per eum eidem monasterio donat quattuor uncias fundorum Laveriani, Speiani, Ancessani. (Scriptum per Deusdedit notarium.)

587, Dec. 28.

Cod. Vat. Lat. 5617 f. 257 s.

Ed.: Mittarelli in Annal. Camaldun. IV c. 600 (App.).

In nomine domini Dei salvatoris nostri Iesu Christi. Imperante domno Mauritio Tyberio perpetuo Augusto anno sexto et post consulatum eiusdem domni nostri anno quarto, indictione sexta, vicesima octava die mensis decembris^{a 1}. Sancto et venerabili monasterio sancti Andreae apostoli nostro loco constituto, quod appellatur Clivus Cauri, in quo est Maximianus^b reverendissimus abbas², et per eum in eodem venerabili monasterio Gregorius indignus diaconus apostolicae sedis perpetuam salutem³. Quotiens laudis vestrae usibus licet parva quaedam conferimus, vestra vobis reddimus, non nostra largimur, ut haec agentes non simus elati^c de munere, sed de solutione securi⁴. Proinde ego Gregorius servus servorum Dei⁵ dono cedo trado ac mancipo⁶ et ex meo iure in vestro iure dominioque transcribo quattuor videlicet in integrum^d principales uncias trium fundorum Laveriani, Speiani, Ancessani⁷ cum castello suo vel cum adiacentibus suis, sive quo alio vocabulo nuncupantur, cum mancipiis, colonis suis vel cum omni iure et proprietate eorum, cum casalibus atque appendicibus suis parietinis, adiunctis adiacentibusque suis sive cum sylvis, campis, pratis, pascuis, salectis, sationibus^e, vineis, olivetis, arboribus pomiferis, fructiferis vel infructiferis diversique generis, puteis, fontibus, rivis aquae perennis limitibusque suis omnibus et omnibus ad easdem quattuor uncias superscripti Laveriani, Speiani atque Ancessani cum castello suo vel cum omni

²⁵ *App. I* edidit Mittarelli „ex ms. On. Panvinii de gente Anicia penes cl. v. marchionem Pompeium Frangepanum patricium Romanum“; ex Mittarellii editione hausit Marini, pap. dipl. p. 137 n°. 89. Codex Vat. 5617, qui mihi collatus est, est s. XVI—XVII. ^a) add. Vat. ^b) et add. edd. ^c) ita ex dati corr. in marg. Vat. ^d) in inde Vat., certe ex in in Archetypi. ^e) stationibus Mitt.

³⁰ *App. I.* Cf. etiam falsam chartam apud Mittarellium l. l. t. I c. 296 ss. 1) De dato cf. ep. V, 57^a p. 302 n. 4. XI, 15 n. 2) De hoc monasterio eiusque abbate cf. notam Ewaldi ad reg. I, 14^a. 3) Nota hanc donationem forma epistulae factam esse. 4) Eadem arenga utitur Gregorius II. papa in donatione SS. Petro et Paulo facta (I-E. 2184). 5) Nota Gregorium se iam ante episcopatum servum servorum Dei nominare. 6) Haec et sequentia conveniunt cum formulis, secundum quas etiam posterioribus saeculis privatorum chartae scribebantur. 7) Idem fundus invenitur in charta privata a. 984 edita a Mittarellio, Ann. Cam. IV c. 603 cum ecclesia S. Gregorii.

iure et proprietate eorum et omnibus ad se pertinentibus, constitutis via Tiburtina miliario ab urbe Roma plus minus vicesimo quinto, territorio Tiburtino, cohaerentes inter^f consortes aliarum octo unciarum iuris Gratosi viri^g honesti et inter affines^h: fundus qui appellatur Momordianum iuris comitis Commodi, et si qui alii affines sunt aut ab origine fuerunt, et quicquid est, in perpetuum, sicuti optime maximeque sunt et a meⁱ, auctoribus proauctoribusque meis bono, optimo et inconcusso iure possessae sunt et usque in hodiernam diem possidemus, una cum omni onere^k professionum et fiscalium^l tributorum: quas mihi obvenisse profiteor ex successione Desiderii clarissimi viri inter alios memorialis^m. De quibus quattuor uncis fundi suprascripti Laveriani, Speiani et Ancessani cum castello suo in integrum^d pro indivisa cum omnibus ad se pertinentibus quinque mihi dierum retineo usumfructum, quae retentio ipsius ususfructus praefato monasterio eiusque actoribusⁿ pro solenni et legitima traditione constare sanxerunt^o. Transactum vero usumfructum meum superius designatum antefatum monasterium habeat, teneat, possideat, iure dominioque suo in perpetuum vendicet ac defendat. In qua donationis pagina spondeo atque promitto nunquam me, haeredes successoresque meos nec per aliam quamlibet dolosam fictitiamque personam per cuiuslibet legis interventum^p contrariam inferre voluntatem: sed in huius me, haeredes successoresque meos promitto fidem chartulae duraturos. Quam largitatis meae paginam omni vi, dolo, metu et circumscriptione cessante Deusdedit viro honesto^r notario rogatorioque meo scribendam mandavi, cuique subtus manu^q mea subscripsi et testibus a me rogatis obtuli subscribendam, allegandi etiam gestis, quibus tibi placuerit. non expectavi^r deinceps professione mea ex more concedi licentiam sub stipulatione expositione solennitate^s interposita^o.

Imperante domno nostro Mauritio Tyberio perpetuo Augusto anno sexto, post consulatum eiusdem^t anno quarto, indictione sexta, vicesima octava die mensis decembris. Actum Romae die et consolatū suprascripto.

† Ego Gregorius peccator sanctae Romanae ecclesiae diaconus huic donationi a me factae in praefato monasterio de supra memoratisⁿ fundis ad omnia suprascripta relegi, consensi et subscripsi et testes, ut subscriberent^v, rogavi.

† Ego Romanus^a vir clarissimus huic donationi quattuor unciarum fundi suprascripti Laveriani, Speiani^w, Ancessani cum castello suo et omnibus ad se pertinentibus in integrum^d factae a suprascripto Gregorio diacono sedis apostolicae in suprascripto monasterio sancti Andreae apostoli rogatus ab eodem Gregorio, qui coram me subscripsit, ipsius praesentia testis subscripsi et hanc donationem ab eo praedicto Maximiano^x abbati traditam vidi.

† Ego Romanus¹⁰ vir honestus^p et tabellarius urbis Romae huic donationi quattuor unciarum fundi suprascripti Laveriani, Speiani^w, Ancessani cum castello suo et omnibus ad se pertinentibus in integrum^d factae a supradicto Gregorio diacono sedis apostolicae in supradicto monasterio sancti Andreae apostoli rogatus ab eodem Gregorio, qui coram me subscripsit, ipsius praesentia testis subscripsi et hanc donationem ab eo praedicto Maximiano^x abbati traditam vidi.

† Ego Bonifacius lector tituli sanctae Mariae huic donationi quattuor unciarum

^f) in ... edd. ^g) iuri edd. ^h) in terraffines Mitt. ⁱ) meis edd. ^k) iure edd. ^l) fiscalium om. edd. ^m) memorialis edd. ⁿ) auctoribus edd. ^o) pro c. l. interventu edd. ^p) oh Vat.; nobili edd. ^q) manus Mitt. ^r) Marini scr. expectata. ^s) Marini scr. sollempniter. ^t) domini nostri add. edd. ^u) suprascriptis edd. ^v) scriberentur edd. ^w) et add. edd. ^x) Max^o Vat.

8) De usufructu retento, qui pro traditione erat, cf. Brunner, *Rechtsgeschichte der romanischen und germanischen Urkunden* I, 117 s. 9) Cf. Brunner l. l. p. 139 ss. 10) Dubito, an nomen a librario corruptum sit.

fundi suprascripti Laveriani, Speiani, Ancessani cum castello suo et omnibus ad se pertinentibus in integrum^d factae a supradicto Gregorio diacono sedis apostolicae in suprascripto monasterio sancti Andreae apostoli rogatus ab eodem Gregorio, qui coram me subscripsit, ipsius praesentia testis subscripsi^e et hanc donationem ab eo praedicto
s Maximiano^a abbati traditam vidi^a.

v) subscripsi *om. edd.* *) Maximo *Vat.* *) *in fine add. et Vat. et edd.*: Falconius scriniarius sanctae Romanae ecclesiae haec quae superius leguntur ex antiquiori tomo quae Deusdedit sanctae Romanae ecclesiae scriniarius descripserat, compleverat et absolverat, quatinus emarcuerant, et fere iam deperierat, rogatu domni Roberti venerabilis abbatis monasterii sanctorum Andreae et Gregorii de Clivo Scauri, ne ex
10 toto consumeretur, decerpsi et in hanc paginam transferre curavi.

APPENDIX II.

Pelagius II. papa Gregorio diacono scribit Honoratum notarium cum Sebastiano episcopo Constantinopolim missum esse de tribulationibus per Langobardos illatis significaturum. Maxime Romanas partes omni praesidio destitutas esse neque exarchum auxilio venire posse. Mandat, moneat imperatorem, ut subsidia mittat. Presbyterum (Maximianum) quam primum remitti iubet. 5
584, Oct. 4.

Codd. et edd.: Iohannis diaconi vitae Gregorii l. I c. 32. (Ex qua etiam Galliccioli in Op. S. Gregorii, App. ad ep., t. IX p. 25 et Migne, Patrol. Lat. t. 72 c. 703.). — Iaffé Reg. 1052 (685).

PELAGIUS EPISCOPUS DILECTO FILIO GREGORIO VENERABILI DIACONO.

Omnia quidem quae necessaria fuerunt^a per Honoratum notarium¹ tibi curavimus 10
indicare^b, quem^c cum fratre et coepiscopo Sebastiano² ad dilectionem tuam direximus,
ut, quia in illis partibus ad Ravennam usque nunc cum viro^d gloriosissimo^e domno^f Decio
patricio³ fuit, ipse sua relatione te ex omnibus studeat informare vel, si qua necessaria
iudicaveris, possit domno^f imperatori⁴ suggerere^g, quia tantae calamitates ac tribula-
tiones nobis a perfidia Langobardorum^h illatae sunt⁵ contra suum proprium iusiuran- 15
dumⁱ, ut nullus possit ad referendum sufficere. Praedictum autem fratrem Sebastia-
num quo modo susceperimus vel in quali apud nos te suggerente fuerit caritate, ipsius
poteris relatione cognoscere. Qui etiam promisit nobis necessitates vel pericula totius

*App. II: Ipse contuli Vindobon. 469 s. XII (f. 10) et passim Vind. 414 s. XV (f. 10). Codices mihi collati sunt per v. cl. Tschiedel Vat. 600 s. XI (f. 61) et Palat. 270 s. XI (f. 9) atque per v. d. I. Sick- 20
berger Monac. 6255 s. X (f. 7, Mon. 1), Monac. 3765 s. X—XI (f. 10, Mon. 2), Monac. 18541^a s. X—XI
(f. 18, Mon. 3), Monac. 3751 s. XI (f. 18, Mon. 4), Monac. 9510 s. XI (f. 13, Mon. 5). ^a) fuerint Vat.;
fuer Vind. ^b) ex iudicare corr. Vind. ^c) quae Mon. 4. ^d) vere Pal. ^e) glorioso Vat. Pal. Mon. 2.
^f) domino Mon. 1. ^g) ex suggere corr. Vind. Mon. 3. ^h) Longob. Pal. Mon. 1. 2. ⁱ) autem
add. Vind.* 25

App. II. Cf. Ioh. diac. vit. Greg. I, 31: Quanta autem auctoritate ministerium sui apocrisiarius implevit, quantae reverentiae apud Augustos extiterit quantaque sollicitudine afflictae Italiae succurri saepius fecerit, si quis plenius nosse desiderat, epistolas antecessoris sui papae Pelagii ad eum super multimodis ecclesiae Dei necessitatibus destinatas, quae hactenus in scrinio sanctae sedis apostolicae studiosissime conservantur, percurrat; ex quarum multitudine hic unam intersero. quatenus et illius ministerii qualitas et reliquarum quoque consequentia cognoscatur etc. — Nota non abbreviatam inscriptionem epistulae ex registro sumptae. — 1) Idem esse videtur, qui postea ipse apocrisiarius Constantinopoli fuctus est. Cf. ep. I, 6 n. 6. II, 1 n. 2. 2) Fortasse de episcopo Resiniensi agitur: cf. ep. V, 40 n. 3) An hic Decius exarchus est, cuius infra mentio fit? 4) Scil. Mauricio, qui inde ab a. 582, Aug. solus imperator erat. 5) Cf. Paul. diac. III, 16 ss. 35

Italiae piissimo domino^k imperatori suggerere^l. Loquimini ergo et tractate pariter, quo modo nostris celerius^m possitis subvenire periculis, quia ita hic coangustataⁿ est respublica, ut, nisi Deus piissimi in corde principis impetraverit^o, ut insita sibi misericordia^p suis famulis largiatur et^q super illam diacoposin^r^u vel unum magistrum militum et unum ducem dignetur concedere⁷, in omni simus^s angustia destituti^t, quia^u maxime partes Romanae omni praesidio vacuatae^v videntur et exarchus scribit nullum nobis posse remedium^w facere, quippe qui nec ad illas partes custodiendas se testatur posse sufficere. Imperet ergo illi Deus nostris velociter subvenire periculis^x, antequam nefandissimae gentis exercitus loca quae adhuc in^y republica detinentur Deo sibi contrario, quod absit, praevaleant occupare.

Presbyterum autem⁸ ad nos retransmittere Deo iuvante^z festina, quia et in monasterio tuo et in opus quod^a eum praeposuimus necessarius esse^b omnino cognoscitur.

Data quarto nonarum Octobrium^c, indictione^d tertia.

- 15 ^k) domino *om. Vat.*; domino *Mon. 1.* ^l) *ex suggere corr. Vind.* ^m) celerius *om. Vat.*
ⁿ) angusta *Vind.* ^o) ita *Mon. 1. 2. 3. 4. 5 et in ras. Vind.*; imperaverit *Vat. Pal. Vind. 414.* ^p) solatia
add. Vind. et Vind. 414 et m. 2 Mon. 3. ^q) ut *in ras. m. 2 Mon. 1.* ^r) illam unam coposin *Vat.*; illa
diacoposin *Vind.* ^s) *ex sumus corr. Mon. 2.* ^t) constituti *Vat.*; destitui *Vind. Mon. 4, sed m. 2 corr.*
Mon. 4. ^u) videlicet *add. Pal. Mon. 2.* ^v) vacuatae *Mon. 2.* ^w) remedium posse *Pal. Mon. 2.*
20 ^x) periculis subvenire *Vat. Pal. Mon. 2.* ^y) a *Vat. Pal. Mon. 2.* ^z) adiuvante *Vat. Pal.* ^a) quod
Mon. 1. 2. 3. 4. 5; ad quod *Vind. et Vind. 414;* cui *Vat. Pal.* ^b) esse *om. Mon. 1. 3. 4.* ^c) octubrium
Vat. — octobr Vind. ^d) *ex indileccione corr. indiccione Pal.*

6) *An forte diatiposin legendum? cf. ep. X, 8 n. 2.* 7) *Cf. ep. V, 30 n. 6.* 8) *Maurini putant de Maximiano agi, de quo cf. Dial. III, 38. Adde ep. V, 53^a, I. Ioh. diac. I, 33.*

APPENDIX III.

EPISTOLAE PELAGII IUNIORIS PAPAE AD EPISCOPOS HISTRIAE.

(1.)

Pelagius II. papa Heliae (Aquileiensis) aliorumque Histriae episcoporum defectionem vehementer dolet, eos ad unitatem ecclesiae revocat atque suam fidem exponit. Se adhuc a mittendis litteris impeditum tunc demum per Smaragdum exarchum pace facta per Redemptum episcopum et Quodvultdeum abbatem monasterii maioris basilicae beati Petri litteras mittere posse scribit. a. 585—586.

Cod.: Paris. Lat. 1682 f. 3 ss.

Ed.: Baronii Annales ecclesiastici a. 586 c. 29 ss. — Iaffé Reg. 1064 (686).

DILECTISSIMIS FRATRIBUS HELIAE ALIISQUE EPISCOPIS VEL UNIVERSIS FILIIS ECCLESIAE HISTRIAE PARTIBUS CONSTITUTIS PELAGIUS EPISCOPUS SANCTAE ECCLESIAE CATHOLICAE URBIS ROMAE.

Quod ad dilectionem vestram, fratres filiique carissimi, nostra tardius scripta dirigimus, non malivolae voluntatis aut dissimulationis vel neglegentiae fuisse credatis, sed, sicut nostis, temporalis qualitas et hostilis necessitas hactenus impedivit. Nam sicut ait Dominus per prophetam: 'Numquid obliviscitur mulier filium uteri sui?' Non ergo credatis nos viscerum nostrorum divisionem non cum gravi fletu ac gemitu doluisse; sed utinam, carissimi, illuminet Dominus oculos cordis vestri, ut nostri cordis gemitum pro vobis videre possitis^a. 'Quis enim', sicut ait beatus apostolus, 'infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror?' et alibi: 'Si patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra'. Postea ergo quam Deus omnipotens pro felicitate christianorum principum per labores atque sollicitudinem filii nostri excellentissimi domni Smaragdi^b exarchi et chartularii sacri palatii¹ pacem nobis interim vel quietem donare dignatus est, cum omni sollicitudine festinamus praesentia ad vos scripta

App. III, 1. a) possit Par. b) Zmaragdi Par.

App. III. Baronius primus edidit, qui has tres litteras accepit a Nicolao Fabro Purisiis. Baronium secuti ediderunt Gallicciolli in App. ad opera S. Gregorii IX p. 26—54: Mansi, Concil. ampl. collectio IX, 891 ss.; Migne, Patr. Lat. 72 c. 706—738. Rogatu meo contulit v. cl. Molinier cod. Paris. Lat. 1682, s. IX. — Cf. notam ad App. III, 3 et de trium capitulorum schismate in universum ep. I, 16 ss. — Has litteras ann. 585 vel 586 scriptas esse ex eo efficitur, quod ante Eliam a. 586 vel 587 mortuum, sed certe post App. II scriptae sunt. Cf. librum meum Untersuchungen etc. p. 111.

App. III, 1. Huic epistulae pace facta in Istriam missae responderunt episcopi, ut iterum scriberet Pelagius ep. seq. 1) De Smaragdo cf. notas ad ep. XIII, 36.

dirigere hortantes et obsecrantes, ne in divisione ecclesiae ulterius quisquam studeat permanere. Nos enim secundum evangelicam vocem studemus fraternitati ac dilectioni vestrae, in quantum fragilitas nostra sufficit, quae nobis iussa sunt cum sinceritate cordis humiliter exhibere. Nostis enim in evangelio Dominum proclamantem^c: 'Simon, Luc. 22, 31. 32.

5 Simon! Ecce Satanaspexpetivit vos. ut cribraret sicut triticum; ego autem rogavi pro te patrem, ut non deficiat fides tua, et tu conversus confirma fratres tuos'.

Considerate, carissimi, quia veritas mentiri non potuit nec fides Petri in aeternum quassari poterit vel mutari. Nam cum omnes discipulos diabolus ad cribrandum poposcerit, pro solo Petro se Dominus rogasse testatur et ab eo ceteros voluit confir-
10 mari; cui etiam pro maiori dilectione, quam prae ceteris Domino exhibebat, pascendarum ovium sollicitudo commissa est; cui et claves regni caelorum tradidit et super quem suam ecclesiam aedificaturum esse promisit nec portas inferi adversus eam praevalere testatus est². Sed quia inimicus humani generis usque in finem saeculi non
15 quisquam maligno studio aliqua de fidei nostrae integritate diaboli instigatione fingere praesumpserit augmentari^d et ex hoc vestri fortasse videantur animi perturbari, necessarium iudicavimus per praesentem epistolam nostram et, ad viscera vos matris ecclesiae ut reverti debeatis, cum lacrimis exhortari et de nostrae fidei integritate vobis satisfactionem nostram mittere, quatenus nulla possit in vestris cordibus de nobis remanere
20 suspicio, ut in divini tremendique iudicii die de taciturnitate mea reus inveniri non possim.

Nos enim illam fidem praedicamus, tenemus³ et cum omni puritate conscientiae usque ad sanguinis effusionem defendimus, quae ab apostolis tradita et per successores eorum inviolabiliter custodita, reverenda Nicaena synodus trecentorum decem et octo
25 patrum suscepit atque redegit in symbolum; sed et Constantinopolitanam centum et quinquaginta patrum sub pia memoriae Theodosio seniore principe factam; etiam Ephesenam primam, cui praesides fuerunt beatae recordationis praedecessor noster Coelestinus Romanae urbis antistes et Kyrillus ecclesiae Alexandrinae episcopus; sed et Chalcedonensem^e sexcentorum triginta patrum, quae sub pia memoriae Marciano
30 imperatore convenit cuique sanctae recordationis praedecessor noster papa Leo per legatos suos vicariosque praesedit, et ut diversarum heresum damnanda exigebat adversitas, eandem fidem uno eodemque sensu declamantes latius ediderunt; sed et epistolam praedicti beatae recordationis Leonis ad Flavianum Constantinopolitanum episcopum datam, quae et thomus appellatur, per omnia veneramus, tenemus, defendimus
35 atque secundum eius tenorem adiuvante Domino praedicamus. Et sicut praedecessor noster iam saepe dictus beatae memoriae papa Leo synodum Chalcedonensem suscepit atque firmavit, ita et nos per omnia operante divina gratia veneramus, custodimus atque defendimus.

Si quis autem contra hanc fidem aut sapit aut credit aut docere praesumit, secundum eorundem patrum sententiam damnatum atque anathematizatum se esse cognoscat.
40 Non ergo patiamini falsis suspicionibus aut rumoribus denuo agitari, et in divisione ecclesiae malorum hominum persuasionibus, quod avertat Dominus, remanere. Quid enim vos a sanctae ecclesiae unitate dividitis? Quando nihil novi, nihil, quod absit, contrarium in Dei ecclesia praedicari^f cognoscitis vel teneri, sed unam eandemque
45 fidem, quae ab apostolis tradita et a sanctis patribus in praedictis quattuor synodis

^c) proclamantem *Par.* ^d) ita *Par.*; et argumentari *edd.*; ac commentari *coni. Mommsen.* ^e) ita *scr.*; Chalcedonensis *Par.* ^f) praedicare *Par.*

2) *Cf. Matth. 16, 18.* 3) *Cum hac professione fidei conferenda est f. Diurni 73 (promissio fidei episcopi).*

explanata atque confirmata dinoscitur, sincerissime teneri atque defendi modis omnibus comprobatur^g. Ubi ergo de fidei firmitate nulla vobis poterit quaestio vel suspicio generari, in unitate fidei atque in sinu^h sanctae matris catholicae et apostolicae ecclesiae permanentes, si quid forte causae est, unde vestri scandalizari animi videantur, manentes in unitatis caritate eligite de fratribus ac filiis nostris, quos ad nos ad inquirenda, de quibus movemini, transmittere debeatis: et parati sumus secundum praeceptionem apostolicam et cum caritate eos suscipere et cum humilitate Deo placita satisfactionis reddere rationem et sine aliquo impedimento cum omni dilectione, quando reverti voluerint, voluntate sincerissima relaxare.

- Col. 2, 6—8. Audiamus autem doctorem gentium clamantem: 'Sicut accepistis Christum Iesum dominum, in ipsum ambulate radicati et superaedificati in ipso et confirmatiⁱ in fide, sicut didicistis, abundantes in gratiarum actionem. Videte, ne quis vos decipiat per philosophiam et inanem fallaciam, nec ad contentiones aut superfluas quaestiones vestra ulterius studia convertatis'. Vocem eiusdem apostolicam humilitate cordis attendite;
2. Tim. 2, 23. sic enim scribens ad Timotheum ait: 'Stultas autem et sine disciplina quaestiones devota sciens, quia generant lites: servum autem Domini non oportet litigare'; et iterum
1. Cor. 11, 16. ad Corinthios: 'Si quis autem videtur inter vos contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus neque ecclesia Dei'. Et iterum post alia: 'Non est Deus dissensionis, sed pacis'.

Considerate ergo, quia, quicumque in pace et unitate ecclesiae non fuerit, Deum habere non poterit. Item ad Galatas scribens ait: 'Qui ex fide sunt, hi sunt filii Abrahae'. Providens autem scriptura, quia ex fide iustificat gentes Deus, praenuntiavit Abrahae, quia 'benedicentur in te omnes gentes'. Igitur qui ex fide sunt, benedicentur cum fideli Abraham. Quam ergo excusationem apud Deum post praesentem satisfactionem nostram ulterius habere potestis, quando nulla vobis de fidei nostrae sinceritate et puritate contraria suspicio remanebit? Audite protestantem et commonentem eundem apostolum: 'Nolite seduci; corrumpunt mores bonos colloquia mala'. Non ergo circumveniamur a Satana, non enim ignoramus cogitationes eius. Cum dilectione ergo fraterna et humilitate Deo placita, si cuius forte animi scandalizari^k videntur in aliquo, manens in unitatis caritate perquirat atque cognoscat. Nam sicut beatus Iacobus apostolus ait: 'Ubi zelus et contentio, ibi et inconstantia et omne opus pravum': et iterum doctor gentium: 'Quis vos impedivit caritati non oboedire? persuasio non est ex eo qui vocavit vos. Modicum fermentum totam massam corrumpit': et alibi: 'Ego confido in Domino, quod nihil aliud sapiatis: qui autem conturbat vos, portabit iudicium, quicumque est ille'. Et in subsequenti ait: 'Utinam abscindantur qui vos conturbant'. Et rursus ammonens dicit: 'Quod si invicem mordetis et comeditis, videte, ne ab invicem consumamini'; et iterum: 'Si spiritu vivimus. spiritu et ambulemus; non efficiamur inanis gloriae cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes'; 'Alter alterius onera portemus, et sic adimplebimus legem Christi': et alibi idem apostolus ait: 'Flecto genua mea ad Deum patrem domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis paternitas in caelis et in terra nominatur, ut det vobis secundum divitias gloriae suae virtutem, corroborari per spiritum eius in interiorem hominem, habitare Christum per fidem in cordibus vestris, in caritate radicati et fundati, ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis'. Et post alia: 'Obsecro itaque vos ego vinctus in Domino, ut digne ambuletis in vocatione qua vocati estis cum omni humilitate et mansuetudine, cum patientia supportantes invicem in caritate, solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis: unum corpus et unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestrae: unus Dominus. una fides, unum baptisma, unus Deus et pater omnium, qui super omnia et

^g) conprobatis *Par.* ^h) sinum *Par.* ⁱ) confirmate *Par.* ^k) scandalizare *Par.* ^l) in *om.* *Par.*

per omnia et in omnibus nobis'. Et dum tales exhortationes ammonitiones apostolicas habeamus, quis nos separabit a caritate, quae est in Christo Iesu domino nostro? Si enim cum humilitate et fletu diligenter intendimus, consideramus et intellegimus, quod ille sit insidiator noster, de quo dictum est: 'Quia adversarius vester diabolus sicut leo ^{1. Pet. 5, 8.} rugiens circuit quaerens, quem devoret'. Cui secundum eiusdem apostoli exhortationem cum omni nos concordia et unitate in fortitudine fidei resistere atque obviare necesse est. Exemplo enim omnes didicimus, carissimi fratres ac filii, quanta mala quantaque flagella divisionem ecclesiae fuerint subsecuta. Unde in ipsius misericordia licet indigni confidimus, quia, si ecclesiam suam adunari atque pacificari concesserit, omnia a nobis ¹⁰ quae pro delictis nostris suscepimus flagella, celerius removentur et unitas ac firmitas pacis ecclesiae pacem nobis et temporalem obtinet et aeternam.

Tantum modo rogamus et obsecramus et per divinum vos tremendumque Dei iudicium obtestamur, ubi sibi nullus hominum poterit argumentis vel excusationibus subvenire, ne ulterius per vos Dei dividatur ecclesia, sed hereditatem Domini communi ¹⁵ teneamus et possideamus studio. Quae autem sit eius hereditas, ipsius verba quae ad discipulos dicta sunt audiamus: 'Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis'; Ioh. 14, 27. et iterum: 'In hoc cognoscent omnes, quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis Ioh. 13, 35. ad invicem'. 'Id ipsum autem', sicut ait vas electionis, 'dicamus omnes, et non sint in ^{1. Cor. 1, 10.} nobis schismata, simus autem perfecti in eodem sensu et in eadem scientia', ut in sinu ²⁰ matris ecclesiae congregati efficiamur unus grex, ut unius Christi pastoris custodia ab omnibus externi internique hostis insidiis eius protectione atque defensione servemur illaesi.

Haec autem ad vos direximus per fratrem et coepiscopum nostrum Redemptum ⁴ et Quodvultdeum abbatem^m monasterii maioris basilicae beati Petri apostoli, quosⁿ ²⁵ vestra dilectio et complacita Deo caritate suscipiat et ad nos cum unitatis vestrae gaudio sine mora reverti dimittat^o, quatenus cognoscentes dilectionem atque oboedientiam caritatis vestrae cum sanctis angelis communiter atque veraciter dicere mereamur: 'Gloria in altissimis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis'.

Luc. 2, 14.

(2.)

Pelagius II. papa Heliae (Aquilensis) et aliorum Histriae episcoporum litteras ³⁰ *sibi magno dolori fuisse scribit. Hortatur, ne diutius a catholica ecclesia seiungere se pergant. Ad dissensiones tollendas aut Romam legatos mitti aut synodum Ravennae fieri cupit.* a. 585—586.

Cod. Paris. Lat. 1682 f. 5° ss.Ed.: Baronii *Annales ecclesiastici* a. 586 c. 37 ss. — Iaffé *Reg.* 1055 (687).

³⁵ ITEM PELAGII PAPAE AD EOSDEM EPISCOPOS.
DILECTISSIMIS FRATRIBUS HELIAE VEL ALIIS EPISCOPIS HISTRIAE
PELAGIUS EPISCOPUS.

Dilectionis vestrae per eos quos direxistis scripta suscepimus relectisque his gravi sumus maerore et dolore perculsi, cur neque his quae nos vobis scripsimus¹ respon- ⁴⁰ distis neque, ut fraternam decuerat caritatem, fidei nostrae satisfactione suscepta ad

^m) abbas *Par.* ⁿ) quod *Par.* ^o) demittat *Par.*⁴) *Redemptus episcopus ecclesiae Ferentinae commemoratur in Dial. III, 38.**App. III, 2.* ¹) *Cf. ep. praeced.*

unitatem ecclesiae revertendi oboedientiam commodastis, postremo nec taliter eos qui venerunt dirigere pertulistis, ut apertissimam lucidissimamque satisfactionem se paterentur accipere, sed scripto nobis quasi capitularem vel interdictum potius ostenderunt nihil iniunctum sibi a vobis aliud asserentes, nisi ut vestrae tantum modo essent portitores epistolae. In qua tamen nullam rationis satisfactionem quaesisse vos legitur, sed velut iudicatum, quid a nobis fieret, expressisset^a, quod quam pravum sit, quam iniustum patrumque regulis inimicum, si volueritis ad cognitionem veritatis accedere, splendidissime^b cum divino auxilio potestis addiscere. Unde nos cum propheta lacrimabiliter convenit exclamare: 'Obmutui et humiliatus sum et silui a bonis, et dolor cordis mei renovatus est'. Renovatus est dolor cordis nostri, quando diuturnae divisionis scandalum minime tanto fidei fulgore superatur, maxime quia pravorum hominum persuasionem decepti scripta nobis diversis infecta contagiis direxistis, eo quod in epistolis patrum quaedam testimonia non incongrua solum, sed nec ad causam pertinentia temptastis inserere, ita ut nec ordinem testimoniorum, qui in ipsis epistolis patrum legitur, servaretis, quippe ut quod scriptum nomine^c alterius fuerat alterius nominis titulo poneretis. 15

1. Tim. 1. 7. In quo evidenter dictum vobis apostolicum constat aptari: 'Nescientes, neque de quibus dicunt neque de quibus affirmant'.

Quod quidem non vestrae malitiae vel calliditati credimus ascribendum, sed veneno hostis malignissimi perspicimus exquisitum, qui zizania seminare per vasa irae usque in finem saeculi in Dei ecclesia non quiescit. Ex quo intellegimus fraternitatem vestram epistolas de quibus posuistis testimonia non legisse: neque enim, si vobis eorum scriptura constaret, illa quae apertissime pro fidei tantum modo causa sunt posita aliis congruere fingeretis. Propter quod ab errore divisionis, in quem falsis opinionibus incidistis, hortor et opto vos celerius revocari et non, sicut scriptum est, 2. Cor. 6. 14. 'iugum cum infidelibus ducere', sed illi iterum iugo mansueta colla submittere, de quo 25 Matth. 11. 29. ipse Dominus dicit: 'iugum enim meum suave est et onus meum leve est'. Quod nullo modo poterit quis vel ferre vel discere, nisi eidem iugo caritatis vinculis fuerit subiugatus, ipsi oneri per dilectionem, quippe ut spiritali sarcinae, mentem, humeros viresque subdiderit. Sicut namque animositas abscissionis intellectum facit per superbiam caligare, ita recuperatae caritatis humilitas mentes in unitate fidei perdurantes ad 30 cognitionem veritatis illuminat.

Propter quod praesentium portitoribus, quos fraternitas vestra direxit, et ex codicibus et ex antiquis polyptichis scrinii sanctae sedis apostolicae relecta sunt aliqua, quibus evidenter ostenditur nihil eorum quae in vestra posuistis epistola causae trium capitulorum convenire ullatenus aut verisimiliter coaptari. Ideoque necesse est vos omnes 35 epistolas synodales sollicito vigilanterque percurrere, ut evidentius agnoscatis, quia sancti patres nihil aliud de Chalcedonensi synodo in suis epistolis firmaverunt, nisi ut inviolabilis fidei definitio servaretur. Nam ad eandem synodum confirmandam beatae recordationis prodecessor noster papa Leo scribens inter alia sic ait¹: 'Ne ergo per malignos interpretes dubitabile videatur, utrum quae in synodo Chalcedonensi per unanimitatem 40 vestram de fide statuta sunt approbem, haec ad omnes fratres et coepiscopos nostros qui praedicto concilio interfuerunt scripta direxi, quae gloriosissimus et clementissimus princeps, sicut poposci, in notitiam vestram mittere pro catholicae fidei amore dignabitur, ut et fraterna universitas et omnium fidelium corda cognoscant me non solum per fratres qui vicem meam executi sunt, sed etiam per adprobationem gestorum syno- 45 dalium propriam vobiscum unisse^d sententiam, in sola videlicet fidei causa, quod saepe

App. III, 2. ^a) quid nobis expressisse *edd.*; vobis, (vos) expressisse *coni. Mommsen.* ^b) explendissime *Par.* ^c) nomini *Par.* ^d) unisse *vel* iniisse *codd. Leon.*; munisse *Par.*

1) S. Leonis Magni op. ed. fr. Ballerini t. I c. 1195 (I-K. 490).

dicendum, propter quam generale concilium et ex praecepto christianissimorum principum et ex consensu apostolicae sedis placuit congregari'.

Sed ne forte animis vestris aliqua adhuc videatur quaestio aut dubietas remanere, apertius quae ad Maximum Antiochenae ecclesiae antistitem scripserit pariter vobis
 5 curavimus indicare. Post plurima itaque sic ait²: 'Si quid sane ab his fratribus quos ad sanctam synodum vice mea^o misi praeter id quod ad causam fidei pertinebat gestum esse perhibetur, nullius erit penitus firmitatis, quia ad hoc tantum ab apostolica sunt sede directi, ut excisis heresibus catholicae essent fidei defensores. Quicquid enim praeter speciales causas synodali conciliorum ad examen episcopale defertur, potest
 10 diiudicandi habere rationem'. Ecce, sicut superius dictum est, cognoscitis, fratres carissimi, nihil aliud saepefactum prodecessorem nostrum, quam ea quae de fidei firmitate definita sunt confirmasse, quod paene in omnibus epistolis eius, si volueritis, plenius potestis cognoscere. Nam privatae causae, quae illic post definitionem fidei actae sunt, non solum minime confirmavit, sed et retractari atque diiudicari concessit. In enkykliis
 15 vero — quod est episcopalium collectio literarum, ex quibus aliqua in scriptis vestris testimonia incongrue similiter posuistis — unde mota sit causa vel quid piae recordationis Leo imperator per universas provincias sacerdotibus scripserit consulendo aut qualiter ab ipsis responsa suscepit, nobis quoque tacentibus eorum lectione valebitis plenius informari, ut nulla de cetero in vestris cordibus malignae excogitatio pravitatis
 20 locum subreptionis inveniatur. Nos enim propter prolixitatem huius epistolae ordinem causae ipsius declinavimus indicare. Nam si cum studio caritatis quae a nobis scribuntur cum timore Domini sollicite vigilanterque relegitis, facile sentietis, quantum sit periculum pro superfluis quaestionibus et hereticorum defensione capitulorum tamdiu ab universali ecclesia segregari.

25 Nolite ergo amore iactantiae, quae superbiae semper est proxima, in obstinationis vitio permanere, quando in die iudicii nullus vestrum excusare se valeat. Et neque Theodorus Mopsuestenus¹ neque Ibae epistola, quae ab adversariis est prolata, ante tribunal tanti iudicis vobis valeat subvenire. Doctores itaque gentium pareamus, qui in prima ad Corinthios epistola dicit: 'Aemulamini charismata meliora, et adhuc excellen- 1. Cor. 12, 31.
 30 tiorem vobis viam demonstro'. Quae ergo maiora sint et a se demonstranda promittit, ex ipsius voce audiamus intentius: 'Si linguis hominum loquar et angelorum, caritatem 1b. 13, 1-3.
 autem non habeam, factus sum sicut aes sonans, aut kymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam et noverim omnia mysteria et si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas et si tradidero corpus
 35 meum, ut ardeat, caritatem non habuero, nihil mihi prodest'. Et iterum: 'Fides, spes, 1b. 13.
 caritas: tria haec; maior autem his caritas'. Quam igitur ante Deum poteritis habere fiduciam, quando nullum scandalum generari vobis de fidei nostrae integritate cernentes tantis temporibus per superfluas quaestiones ab ecclesia Dei, quae una est, et a fraterna dividi vos caritate duratis? Ubi namque sit ecclesia constituta, licet ipsius Domini voce in
 40 sancto evangelio sit apertum, quid tamen beatus Augustinus eiusdem dominicae memor sententiae definierit, audiamus. In his namque ait esse Dei ecclesiam constitutam, qui sedibus apostolicis per successionem praesulum praesidere noscuntur. Et quicumque ab eorundem sedium se communione vel auctoritate suspenderit, esse in scismate demonstratur. Et post alia: 'Positus foris etiamsi pro Christi nomine mortuus eris, inter membra
 45 Christi [non numeraberis]³. Patere pro Christo haerens corpori: pugna pro capite'³. Sed et beatus Cyprianus egregius martyr in libro quem de unitatis nomine titulavit

^o) vicem meam *Par.* ¹) Mopsuestin⁹ *Par.* ³) non numeraberis *om. Par.*

2) *Ib. c. 1217 (I-K. 496).* 3) *Non inveni.*

inter alia sic dicit⁴: 'Exordium ab unitate proficiscitur. Et primatus Petro datur, ut una Christi ecclesia et cathedra monstretur'^b; et pastores sunt omnes, sed grex unus ostenditur, qui ab apostolis unanimi consensione pascatur. Et post pauca: 'Hanc ecclesiae unitatem qui non tenet, tenere se fidem credit? Qui cathedram Petri, super quam ecclesia fundata est, deserit et resistit, in ecclesia se esse confidit?' Item post alia: 5
'Ad pacis praemium pervenire non possunt, quia pacem Domini discordiae furore ruperunt'. Item ex eodem libro sic ait: 'Ad sacrificium cum dissensione venientesⁱ revocat ab altari et iubet prius concordare cum fratre, tunc cum pace redeuntes^k Domino munus offerre^l. Quia nec ad Cain munera respexit Deus⁶; neque enim habere pacatum Dominum poterat, qui cum fratre pacem per zeli discordiam non habebat. Quam sibi igitur pacem pro- 10
mittunt inimici fratrum? Quae sacrificia celebrare se credunt aemuli sacerdotum? Secum esse Christum, cum collecti fuerint, opinantur hi qui extra ecclesiam colliguntur? Tales etiamsi occisi in confessione nominis Christi¹ fuerint, macula ista nec sanguine abluitur. Inexpiabilis et gravis culpa discordiae, quae¹ nec passione purgatur. Esse martyr non potest, qui in ecclesia sancta¹ non est: ad regnum pervenire non poterit, qui 15
eam quae regnatura est derelinquit'. Et post alia: 'Cum Deo manere non possunt, qui esse in ecclesia Dei unanimitate noluerunt. Ardeant licet flammis et ignibus traditi vel obiecti^m bestiis animam suam ponant, non erit illa fidei corona, sed poena perfidiae; nec exigiturⁿ gloriosus, sed desperationis interitus; occidi talis potest, coronari non potest'. Item eiusdem: 'An esse^o sibi cum Christo videtur, qui adversus sacerdotes 20
Christi facit? qui se a cleri eius et plebis societate secernit? Arma ille contra ecclesiam portat, contra Dei dispositionem repugnat. Hostis altaris adversus sacrificium Christi rebellis, pro fide perfidus, pro religione sacrilegus, inobsequens servus. filius impius, frater inimicus contemptis episcopis et Dei sacerdotibus derelictis constituere audet aliud altare'. Item cuius supra: 'Peius scismatis crimen est, quam quod hi qui 25
sacrificaverunt, qui tamen in paenitentia criminis constituti Deum plenissimis satisfactionibus deprecantur. Illic^p ecclesia quaeritur et rogatur, hic^q ecclesiae repugnatur; illic qui lapsus est sibi tantum nocuit, hic qui scisma facere conatur multos secum trahendo decipit: illic animae unius est damnum, hic periculum plurimorum. Certe peccasse se ille intellegit et lamentatur et plangit, hic tumens in peccato suo et ipsis 30
sibi delictis placens a matre filios segregat, oves a pastore sollicitat, Dei sacramenta disturbat et, cum lapsus semel peccaverit, hic cotidie peccat. Postremo lapsus martyrium postmodum consecutus potest regni promissa percipere: hic, si extra ecclesiam fuerit occisus, ad ecclesiae non potest praemia pervenire'. Item cuius supra: 'Quod si in scripturis sanctis frequenter et ubique disciplina praecipitur et fundamentum reli- 35
gionis a^r fidei observatione ac timore proficiscitur, quid cupidius appetere^s, quid magis velle ac tenere nos convenit, quam ut radicibus fortius fixis et domiciliis nostris super petram robusta mole solidatis inconcussi ad procellas ac turbines saeculi stemus, ut ad Dei munera per divina praecepta venire possimus?'

Et ideo hortamur et obsecramus dilectionem vestram, ut tam terribilium patrum 40
testimonia cognoscentes nullo modo patiamini ulterius in divisione ecclesiae persistere, sed in viscera sanctae matris catholicae atque apostolicae regredi tota mentis intentione
Ps. 132, 1. celerate, ut radicati in caritate unitatis atque fundati dicere mereamur: 'Ecce, quam

^b) monstretur Par. ⁱ) veniente Par. ^k) redeunte Par. ^l) hoc verbum cum Cypri. om. edd.
^m) obiectis Par. ⁿ) nec religiosae virtutis exitus cum Cypriano edd. ^o) esse om. Par. ^p) hic edd. 45
hic et infra pro illic cum plurimis Cypriani codd. ^q) illic edd. hic et infra pro hic cum plurimis Cypriani codd.
^r) a edd.; ac Par. ^s) appeteret Par.

4) Cf. Cypriani op. ed. Hartel (Corp. script. eccles. III) t. I, de unitate ecclesiae cc. 4. 11. 13—14. 17. 19. 5) Cf. Matth. 5, 23 s. 6) Cf. Gen. 4, 5.

bonum et quam iucundum habitare fratres in unum!' veraciter exclamantes: 'repletum Ps. 125, 2. est gaudio os nostrum et lingua nostra exultatione'. Quibus breviori quidem stilo, abundanti tamen caritate responsis et de fraternitatis vestrae mentibus et de divinae misericordiae virtute confidimus sanctae vos citius reformari indubitanter ecclesiae. Si
 5 tamen pro nostris adhuc delictis aliquid inimicus animarum vobis obstinationis, quod absit, aut dubietatis intulerit, secundum quod interlocutio nostra gestorum apud nos habitorum suprema complectitur et sicut excellentissimo domno filio nostro Smaragdo^t exarcho Italiae supplicare curavimus, instructas huc ad nos personas, quibus facilius reddenda recipiendaque^u sit ratio, destinate^v, ut nulla deinceps consensus vestri dubietas
 10 supersit aut tarditas, si eis satisfactio plena reddatur. Vel si pro longinquitate locorum vel temporum qualitate pavescitis, illic Ravennae fiat congregatio sacerdotum, quo nos etiam, qui loco nostro intersint, divinitate propitia dirigamus, a quibus satisfactionem plenissimam capiat, ne amplius animae simplices divisae a sancta ecclesia pro superfluis quaestionibus tam longa obstinatione remaneant nec per vos, quos dominici
 15 gregis decet esse pastores, oves a saeptis ecclesiasticis evagantes rapacis^w lupi dentibus consumantur.

(3.)

Pelagius II. papa Eliae Aquileiensis ceterorumque Istriae episcoporum pro tribus capitulis argumenta accurate refellit. c. a. 586.

Cod.: Par. 1682 f. 8^v.—24^v.

Edd.: Baronii Annal. eccl. a. 586 c. 44 ss. — I-K. 1056 (688).

ITEM AD EOSDEM EPISCOPOS EPISTOLA TERTIA.
 DILECTISSIMIS FRATRIBUS HELIAE VEL UNIVERSIS EPISCOPIS HISTRIAE
 PARTIBUS CONSTITUTIS PELAGIUS EPISCOPUS.

Virtutum mater caritas, quae redemptoris sui lucris serviens nunquam ea quae
 25 sua sunt quaerit¹, desiderio anhelanti me impulit dudum fraternitati vestrae plena dulcedinis scripta transmittere, quae disiuncta diu possint suo corpori Christi membra sociare. In quibus plus precibus quam monitis loquens affectu quo valui exhortari^a curavi, ut quos aptos discutiendae rationi praeviderit huc dilectio vestra dirigeret, quatenus in trium capitulorum negotio vel quaeque aperta sunt cognoscerent vel quacque forsitan
 30 obscura viderentur haec eis collatio pacificae intentionis aperiret. Tandem dilectionis vestrae scripta suscepi, quae non rationis causas quaererent, sed deliberati apud vos iudicii sententia imperarent. Hoc autem quod vos audere^b de vestra sapientia video, fateor, dolens miror: et quidem per epistolas exempla, ut puto, humilitatis ostendi,

^t) Zmaragdo Par. ^u) ita edd.; recipiendq Par. ^v) ita con. Mommsen; mittere festinate edd.;
 35 festinate Par. ^w) rapaces Par.

App. III, 3. ^a) exhortare Par. ^b) audere edd.; audire Par.

App. III, 3. Gregorius de hac, ut videtur, epistula scribit in ep. II, 49, quae ad episcopos Hiberiae missa est: Ut igitur de tribus capitulis animis vestris ablata dubietate possit satisfactio abundanter infundi, librum, quem ex hac re sanctae memoriae decessor meus Pelagius papa scrip-
 40 *serat, vobis utile iudicavi transmittere. Paul. diac. in hist. Lang. III, 20 scribit: Pelagius Heliae Aquileiensi episcopo nolenti tria capitula Calchidonensis synodi suscipere epistulam satis utilem misit. Quam beatus Gregorius, cum esset adhuc diaconus, conscripsit. De hac epistula, ut viri docti coniecerunt, agi videtur. Sed an verum sit, quod Paulus tradit, affirmare non ausim; neque certo etiam de praecedentibus epistulis agitur.* 1) Cf. 1. Cor. 13, 5.

REG. GREG. II.

amoris specimen praebui. Sed dum nihil apud vos repperi ammonitionis meae verba
 Ier. 31. 9. proficere, flens gemensque cum propheta cogor exclamare: 'Curavimus Babylonem, et
 non est sanata'. Ignem, quantum valui, caritatis accendi et tantae scissionis exurere
 rubiginem volui, sed impletam prophetae sententiam peccatis exigentibus inveni, qui
 Ier. 6. 29. ait: 'Frustra conflavit conflator: scoriae eius non sunt consumptae'. Nulla in rescriptis
 flamma caritatis aspicitur, nullam vel post exemplum dulcedinem redolent in cunctis
 suis sermonibus, nihil, quod ad pacem perveniat, sonat. Pensate, quaeso, hoc, quod
 dicere nisi singultu interrumpente non valeo. longo divisionis usu quanto mentis frigore
 fraternitas vestra torpuerit, quae nec conficta recalescit. Quid igitur inter haec faciam,
 1. Pet. 5. 8. nisi ut pro vobis ad lacrimas vertar? 'Quia enim leo rugiens circuit quaerens quem
 devoret', scio et vos stantes extra caulas ovium. Non aptos^c fructibus palmites attendo,
 sed abscisos a radice vitis aspicio; et sudantes vos operarios cerno, sed tamen laborare
 extra vineam non ignoro. Ecce urgente fine cuncta vastantur: ad solitudinem terra
 redigitur, atque ut ita dixerim, procella diluvii mundum subruit. et vestra fraternitas
 Ier. 9. 1. arcam fugit. Cum Hieremia dicam: 'Quis dabit capiti meo aquam et oculis meis
 1b. 9. 18. fontem lacrimarum?' Et rursum: 'Deducant oculi nostri lacrimas. et palpebrae nostrae
 defluant aquis'. Dicam cum illo iterum²: 'Plorabo et requiescam'. Quia enim quietem
 concordiae in vestro corde non invenio, fessae menti lacrimas sterno. Quae enim mei
 spiritus esse requies potest, si ab occulto hoste inflictum vulnus mederi non potest?
 Ecce in cunctis mundi partibus sancta et universalis ecclesia unitatis suae radiis fulget,
 sed tamen adhuc umbram vestrae divisionis sustinet. Ubique in fidei statu perdurat:
 sed gaudere eam de sua salute prohibet vulnus, quod de vestra abscissione tolerat.
 Neque enim sanum caput brachiis marcentibus gaudet, nec se quasi incolume esse
 pectus laetatur, cum subiectorum viscerum doloribus tangitur: tota namque corporis
 compago afficitur, si pars eius vel extrema laceratur. Quicquid ergo est, quod aliam
 1. Cor. 12. 26. pati sentit, in se harmonia caritatis attrahit. Paulo attestante, qui ait: 'Et si quid
 patitur unum membrum, compatiuntur cetera membra'. Nos itaque sumus, qui vestro
 dolore transfigimur, nos, qui vestris scissionibus secamur. Tanto igitur damnis vestris
 festina debemus consolatione succurrere, quanto ea per caritatem cogimur ut nostra
 sentire. Nam et si differre forsitan volumus, supernae increpationis voce terremur, quae
 Ezech. 34. 4. ignavos pastores increpans dicit: 'Quod fractum erat non alligastis et quod abiectum
 non reduxistis et quod perditum non quaesistis'. Si differre volumus, indistrictae^d
 Ier. 8. 22. inventionis increpamur, qua per prophetam Dominus dicit: 'Numquid resina non est in
 Galaad aut medicus non est ibi? Quare ergo non est obducta cicatrix filiae populi
 mei?' Quid enim per resinam, quae fomentum ignis est, quae et in ornamentum
 domus marmora dissipata coniungit, nisi caritas designatur? quae et in amore corda
 succendit et, ut sanctam ecclesiam unitatis ornamento componat, discordes hominum
 mentes per pacis in se studium ligat. Quid per Galaad, quae acervus testimonii^e
 interpretatur³, nisi in scripturae sacrae altitudinem innumera sententiarum densitas dicit?
 Quid per medici vocabulum, nisi unusquisque praedicator? Quid per non obductam
 filiae cicatricem, nisi culpa plebis ante Dei oculos nuda monstratur? Resina ergo in
 Galaad defuisse convincitur, si pro ostendenda veritate, cum tanta adsint scripturae
 sacrae testimonia, associando vos sanctae ecclesiae nequaquam digni ardoris caritas
 exhibetur: et velut absente medico cicatrix non obducitur, si exhortatione cessante
 tantae scissionis culpa nullo velamine subsequentis pacis operitur. Sed iam tempus est
 ipsa nos suspicionum vestrarum vulnera tangere eisque auctore Deo medicamina pate-
 factae veritatis adhibere.

^c) demptis *edd.* ^d) indiscretas *edd.* ^e) *ita edd.*; acervum testimonium *Par.*

2) *Cf. Ier. 31, 16.* 3) *Hieron. de nomin. Hebraic. (Opp. ed. Vallarsius III, 11).*

Per ea quae piae memoriae Iustiniani principis temporibus acta sunt fraternitas vestra suspicatur sanctam Chalcedonensem synodum fuisse convulsam. Sed absit hoc a christiano opere, a christiana cogitatione. In ipsa quippe Nicaena, Constantinopolitana ac prima synodus Ephesena firmata est, et quisquis eandem parte^f aliqua convellere nititur, illas nimirum funditus, quae per hanc firmatae sunt, destruere conatur. Cui suspicioni in scriptis vestris ex sancti prodecessoris nostri Leonis epistolis ac enkycliis testimonia adiungitis, ut praefatam sanctam Chalcedonensem synodum illibatam debere servari monstretis. Quae quidem, fratres carissimi, ex paucis epistolis sumpta^g permixto ordine confusoque posuistis, ut, dum interiecta alia epistola ad alia prioris epistolae verba recurritur, quasi ex multis epistolis prolata viderentur. Et valde miramur, cur fraternitas vestra de tam, sicut diximus, paucis epistolis non pauca sumpserit, cum constet, quod de sanctae Chalcedonensis synodi illibata veneratione et prodecessorum nostrorum assertio innumera et multorum patrum consensus in enkycliis quasi quaedam lux se mundo^h nobis infudit. Sed quia semper dictandi ordo tanta sibimet connexione subiungitur, ut et praecedentia subsequentibus serviant et subsequentia ex praecedentibus suspendantur, eorum sensum quae prolata sunt melius pandimus, si infra supraque legentes, vel quo tendant vel unde pendeant, demonstramus.

A dilectione igitur vestra primum testimonium sancti prodecessoris nostri Leonis ponitur, quod in eius epistola ultima continetur, quo ait⁴: 'De rebus apud Nicaeam et apud Chalcedonem, sicut Deo placuit, definitis, nullum audeamus inire tractatum, tamquam dubia vel infirma sint, quae tanta per spiritum sanctum fixit auctoritas'. Cui secundum testimonium ex ea epistola a vobis adiungitur, quod illic paulo superius habetur, quo dicitur: 'Quia, sicut sancte veraciterque dixistis, perfectio incrementum et adiectionem plenitudo non recipit'. Interiectis autem duobus testimoniis de enkycliis assumptis praefati prodecessoris nostri item⁵ ad Leonem principem scripto vestro verba replicantur, quibus dicitur⁵: 'Legitimas divinitus inspiratas constitutiones velle movere non est pacifici animi, sed rebellis, dicente apostolo: 'Verbis contendere ad nihil est utile, nisi ad subversionem audientium'. Nam si humanis persuasionibus semper disceptare sit liberum, numquam deesse poterunt qui veritati audeant resultare'. Et eius rursum ad eum: 'Non sinas contra dexteræ omnipotentis Dei triumphos redi-vivis exurgere motibus extincta certamina'. Cuius adhuc testimonium post pauca subdidistis: 'Nihil prorsus de bene compositis retractetur'. Ultimum vero a vobis ponitur testimonium, quod in priori eius epistola, de qua multa iam testimonia prolata fuerant, continetur primum, quo dicitur⁶: 'Quae patefacta sunt quaerere, quae perfecta sunt retractare et quae sunt definita convellere, quid aliud est, quam de adeptis gratias non referre et ad interdictae arboris cibum improbos appetitus mortiferae cupiditatis extendere?' Haec sunt, fratres dilectissimi, quae beati Leonis ad Leonem principem verba posuistis, quae videlicet ab eo pro custodia illibatae fidei, non autem pro causis episcoporum specialibus, quae apud Chalcedonam gestae sunt, proferuntur. Nam quia pro solius fidei intemerata observatione dixerit, pensandum est, in eadem epistola quid praemisit; ait enim ad eundem principem loquens⁶: 'Supra cura rerum temporalium religiosae providentiae famulatum divinis et aeternis dispositionibus perseveranter impenditis, ut scilicet catholica fides, quae humanum genus sola vivificat, sola sanctificat, in una confessione permaneat et dissensiones, quae de terrenarum opinionum varietate nascuntur, a soliditate illius petrae, supra quam civitas Dei aedificatur, abigantur'. Si

^f) partem Par. ^g) sumpti Par. ^h) ita coni. Mommsen; (om. lux) se mundo Par.; sumendo coni. Baron.; sumendo lux mundo se coni. Labbaeus. An seminando legendum? ⁱ) idem Par.

⁴) Leonis I. papae op. ed. fr. Ballerini t. I c. 1341 (I-K. 539). ⁵) Leonis I. papae op. ed. fr. Ballerini t. I c. 1345 (I-K. 541). ⁶) Leonis I. papae op. ed. fr. Ballerini t. I c. 1339 (I-K. 539).

igitur fidem, fratres carissimi, in cunctis mundi partibus uno ac solido statu vigere non cerneretis, convulsum quicquam de sancta Chalcedonense synodo recte diceretis. At postquam nihil nunc aliud nisi de personis agitur, nihil de sancta Chalcedonensis synodi professione^k truncatur, quid aliud quam in verbis pacis iurgia^k quaeritis et auctoritatem patrum quasi sequendo declinatis? Namque ut isdem beatus Leo ostenderet, retractari quae perfecta sunt non deberi, qua haec intentione dixisset, ilico subdidit: 'Quia ad pacem universalis ecclesiae et ad custodiam catholicae fidei cura dignamini sollicitiore respicere'. Quid igitur, cum prohiberet definita convelli, ammonitionem protinus de custodia catholicae fidei subiunxit, et quia non hoc de retractandis causis specialibus, sed de sola fidei professione dixisse indicavit? Illa namque nunc in vestra quaestione vertuntur, quae ipse quoque prodecessor noster beatus Leo diiudicat, dum non nisi ea quae apud Chalcedonam de fide sunt statuta confirmat. Ipse quippe ad Anatolium Constantinopolitanae urbis episcopum scribens, dum eum de quodam novo ausu corripere, dicit⁷: 'Ut sanctam synodum ad extinguendam solum heresim et ad confirmationem fidei catholicae studio christianissimi principis congregatam in occasione ambitus trahas'. Et rursum: 'Ita abuti voluit concilio synodali, ut fratres in fidei tantum modo negotio convocatos et definitionis eius causa, quae erat curanda, pertractos^l ad consentiendum sibi aut depravando traduceret aut terrendo compelleret'. Qui ut nihil se omni modo de Chalcedonense synodo suscipere, nisi de sola fide gestum fuerat, demonstraret, eidem synodo scribens ait⁸: 'Et fraterna universitas et fidelium corda cognoscant me non solum per fratres, qui vicem meam executi sunt, sed etiam per approbationem gestorum synodaliū propriam vobiscum unisse^m sententiam, in sola videlicet fidei causa, quod saepe dicendum est'. Qui ergo unitum Chalcedonensi synodo in sola fidei causa se memorat, a cunctisⁿ quae illic specialiter gesta sunt se procul dubio extraneum demonstrat. Hinc est rursum, quod, cum praefato Anatolio de recipiendo Attico presbytero scriberet, dicit⁹: 'Ita ut Chalcedonensis synodi definitionem de fide, cui etiam dilectio tua subscribendo consensit et quam apostolicae sedis firmavit auctoritas, profiteatur se per omnia servaturum'. Qui Chalcedonensis synodi definitionem dicens vigilanter etiam 'de fide' non adderet, nisi causas, quae illic specialiter motae sunt^o, alias vitaret, et quidem si unam tantum modo, quae illic specialiter mota^o fuerat, reprobasset, solam nihilominus exciperet quae ei singulariter displiceret. At postquam nihil aliud synodi nisi fidei definitionem recepit, quid est aliud, nisi quod cetera quae illic specialiter mota sunt refutavit? Neque enim si vellet, unam tantum modo causam praefati Anatolii reprehendere vereretur, qui hanc suo iudicio non approbatam et serenissimis principibus et auctori eius eidem Anatolio non est veritus scriptis discurrentibus indicare. Cum vero et de illa praefato Anatolio private loquitur et rursum ad synodum scribens, quod de sola fide gestum fuerat se recipere confitetur, constat, quod et Anatolium de speciali criminis^p causa redarguit et cuncta privata negotia quae mota in synodum fuerant retractari concessit.

Rursum in scripto vestro testimonium de enkycliis ponitis, quod multi episcopi simul dicunt: 'Neque unum iota vel apicem possumus aut commovere aut commutare eorum quae apud Chalcedonam decreta sunt'. Cui aliud quoque testimonium quasi ex eadem epistola subiunxistis, quod videlicet Anatolii Constantinopolitanae urbis episcopi esse non dubium est, quo ait: 'De vero Chalcedonense sancta synodo dico, quo-

^k) verba professione usque iurgia om. et fide add. edd. ^l) ita Baron.; definitione eius causae, q. e. c. perfunctos Labb.; perfructos autem Par. ^m) inisse Par.; cf. p. 446 n. d). ⁿ) unit — causa convocata, cuncta edd. ^o) verba sunt usque mota om. edd.; sed Harduinus coniecit hic fere lacunam extare. ^p) ita edd.; crimen Par.

7) Ib. 1161 (I-K. 483).

8) Ib. 1195 (I-K. 490).

9) Ib. 1343 (I-K. 540).

niam ipsum quaerere omnino aut revolvere aliquid eorum quae ab ipsa finita sunt hominum est insidiantium tantum modo ecclesiis et universali Christi pacique'. In quo revolvi et convelli prohibeat, ipse subiungat; ait enim: 'Quo modo apostolica quidem et paterna dogmata olim nobis tradita in eo roborata sunt atque firmata'. Si igitur insidiantium est hominum apostolica dogmata et paterna convellere, quique eadem paterna et apostolica dogmata illibata recipiunt, constat procul dubio, quia insidiantes non sunt. Eiusdem namque synodi fidem intemeratam Deo auctore retinemus et sic privata negotia quae illic gesta sunt cum sancto et prodecessore nostro Leone praeterimus, ut definitionem fidei illic prolatam proposita etiam morte servemus. In praecedenti autem testimonio multorum simul episcoporum, utrum dictator an scriptor erraverit, ignoramus; neque enim in enkycliis continetur, ut ipsi in scripto vestro posuistis: 'Neque unum iota vel apicem possumus aut commovere aut commutare eorum quae apud^q Chalcedonam^r decreta sunt'; sed ita illic scriptum est: 'Neque unum iota aut unum apicem aut commovere aut violare eorum quae^q ab ea recte sunt et inculpabiliter^a definita'. Et longe est aliud non posse commoveri ea quae decreta sunt et non posse commoveri ea quae recte et inculpabiliter sunt decreta. Sciebant enim viri doctissimi ea quae illic gesta fuerant de causis specialibus a prodecessore nostro Leone recepta^t omni modo non fuisse; et idcirco cautissime scribunt commoveri aut violari quae recte ab ea et inculpabiliter definita sunt non deberi, ne, si cuncta confirmare se dicerent, sententiae saepe fati prodecessoris nostri Leonis obviarent. Unde et illic illico subiungunt: 'Ita sapiamus semper, sicut sapit apostolica Romanorum sedis^a ecclesia'.

Post haec quoque ex epistola^v eiusdem prodecessoris nostri Leonis ad Basilium episcopum testimonium posuistis, quo ait¹⁰: 'Obsecro dilectionem tuam, ut a Chalcedonensis synodi definitionibus in nullo animum relaxetis et quae ex divina sunt inspiratione composita nulla patiamini novitate temerari'. Et rursum: 'Ut autem possit haec exhortatio ad omnium fratrum et coepiscoporum notitiam pervenire, diligenti vestra fraternitas^w cura perspiciat, quia, quod saepe dicendum est, tota religio christiana turbatur, si quicquam de his quae apud Chalcedonam constituta sunt convellatur'. Sed utrum haec de causis quarundam personarum specialibus an de sanctae fidei definitione asserat, inquiratur ipse, quid superius dicat; ait enim¹¹: 'Haec scripta direxi, quibus dilectionem vestram credidi commonendam, ut sceleratis ausibus sancta constantia resistatis, ne in quoquam nostra communis fides aut trepida inveniatur aut tepida'. Qui igitur ammonitionem servandae fidei praemisit, ubi custodiri synodum voluit, indicavit. Si autem in huius epistolae sermonibus ambigimus, eum ex aliis suis epistolis, quo sensu haec dixerit, requiramus. Marciano namque Augusto scripta sua pro eadem synodo dirigens ait¹²: 'Ad gloriam vestram et ad Constantinopolitanum antistitem scripta direxi, quae evidenter ostenderent me ea^x quae de fide catholica in praedicta synodo definita fuerant approbare'. Qui si cunctas et speciales causas eiusdem synodi recepit, cur ea se approbare quae de catholica fide in praedicta synodo definita sunt specialiter asserit? Rursum quoque praefato principi scribens¹³: 'Quia omnibus modis oboediendum est potestati^y vestrae et religiosissimae voluntati, constitutionibus synodali, quae mihi de confirmatione fidei catholicae placuerunt, libens adieci sententiam'. Si ergo confirmationem fidei catholicae sibi placuisse eique sententiam adiecisse astruit, in his in quibus confirmatio fidei non fuit constat, quia sententiam non adiecit.

45 ^q) verba apud usque quae om. edd. ^r) Chalcedona Par. ^a) inviolabiliter edd. ^t) ita edd.; reperta Par. ^u) sedes Par. ^v) exempla edd. ^w) ita scr.; vestrae fraternitatis Par. et edd.; diligentiae vestrae, om. frat. Leo. ^x) ita scr.; mea Par.; me edd. ^y) pietati coni. Labb.

10) Ib. c. 1310 s. (I-K. 526). 11) Ib. c. 1311 ad Eucitheum, Irenaeum etc. (I-K. 525). 12) Ib. c. 1201 (I-K. 491). 13) Ib. c. 1203 (I-K. 491).

Adhuc autem ex eiusdem beati Leonis epistolis testimonium scriptis vestris inse-
 ritis, quo ad Basilium dicit¹⁴: 'Pie nobis et constanter utendum^a est, ne, dum talium
 disputatio admittitur, eorum quae divinitus definita sunt auctoritati derogetur'. Et
 infra: 'Nec in aliquam disceptationem plene definita revocanda sunt, ne ad arbitrium
 damnatorum ipsi de his videamur ambigere quae manifestum est per omnia prophetis
 et evangelicis atque apostolicis auctoritatibus consonare'. Quae autem vel superius
 definita divinitus vel inferius plene^a definita asserat, ex ipsa vel ex aliis eius epistolis
 vestra fraternitas pensat, in quibus numquam specialia gesta commemorat, sed sola quae
 de fide sunt prolata confirmat. Unde in his quoque verbis vigilanter imprimitur et,
 quae plene definita dixerit, attendatur, cum dicit: 'Ne de his ipsis videamur ambigere
 quae manifestum est per omnia prophetis et evangelicis atque apostolicis auctori-
 tatibus consonare'. Pensate, quaeso, fratres carissimi, si scripta Theodori prophetis
 et evangelicis atque apostolicis auctoritatibus consonant, quae redemptorem nostrum
 iniquis ausibus Deum negant; pensate, si illa epistola prophetis et evangelicis atque
 apostolicis auctoritatibus consonare videatur, in qua et hostis ecclesiae Nestorius defen-
 ditur et defensor ecclesiae Kyrillos accusatur; pensate, si illa Theodoriti scripta pro-
 phetis, evangelicis atque apostolicis auctoritatibus consonant, quae prius contra rectam
 fidem edita ipse postmodum conversus damnat. Extremum quoque sancti Leonis ad
 Aetium presbyterum testimonium ponitis, quo ait¹⁵: 'Ne patiarur sopitarum^b rerum cer-
 tamen afferri, quarum retractator non nisi sacrilegus invenitur'. Quod de quibus rebus
 astruat, ad eundem Aetium scribens ipse manifestat dicens: 'Nihil ab apostolicis
 umquam potero sentire diversum nec a mea ipse deviare sententia, ut quod sancto
 spiritu revelante confessus sum quodque mecum totius synodi professione praedicante
 patefeci, aliqua varietate commutem, cum facilius mihi sit quibuslibet et suppliciis ab
 hoc mundo auferri, quam ab ea quam generaliter reddidi^c professione mutari'. Si ergo
 cuncta res quae retractari non debet sola est professio fidei, ille retractator rerum
 erit acrilagus, qui professioni eius fuerit diversus. Nam quod^d beatus Leo solam in
 synodo professionem fidei summo ardore custodiat, innumeris epistolis demonstrat, ex
 quibus breviter pauca perstringimus, ut in eis certior facta vestra fraternitas colligat,
 quam multa taceamus. Hinc est enim, quod Marcianum Augustum scripto suo allo-
 quitur dicens¹⁶: 'Fatri autem meo Iuliano episcopo noverit vestra clementia hoc me
 proprie delegasse, ut, quicquid illic ad custodiam fidei pertinere probaverit, meo nomine
 vestrae fiducialiter suggerat potestati'. Hinc est, quod Pulcheriae Augustae scribens
 ait¹⁷: 'Quod vero piissimus imperator ad omnes episcopos qui Chalcedonensi^e synodo
 interfuerunt voluit me scripta dirigere, quibus ea quae illic de fidei regula sunt definita
 firmarem, libenter implevi'. Hinc est, quod Iuliano episcopo scribit dicens¹⁸: 'Quod
 necessarium credidit clementissimus imperator libenter implevi, ut ad omnes fratres qui
 Chalcedonensi synodo interfuerunt, scripta dirigerem, quibus placuisse mihi quae sanctis
 fratribus nostris de regula fidei confirmata sunt demonstrarem'. Hinc est, quod Pul-
 cheriae Augustae iterum scribens ait¹⁹: 'Circa fratrem autem meum veneratorem vestrum
 Iulianum episcopum, quantum debeat credere vestra dignatio, apostolicae sedis aesti-
 mate iudicio, cum in causa fidei, cui gloriose pietas vestra famulatur, vicem ipsi meam
 eatenus delegarim^f, ut ab ea quae vobis debetur observantia non recedens me pietati

^a) vivendum *coni. Labb.* ^a) plena *Par.* ^b) sopitorum *Par.* ^c) credidi *edl.* ^d) quod idem
edl.; qui idem *Par.* ^e) Chalcedonense *Par.* ^f) deligarum *Par.*

14) Haec verba ex ep. ad Leonem imp. scripta sumpta sunt: cf. ib. c. 1347 (I-K. 541). 15) Haec
 litterae deperditae sunt; cf. Leonis op. l. l. 1456 (I-K. 535). 16) Ib. 1205 (I-K. 491). 17) Ib. 1207
 (I-K. 492). 18) Ib. 1208 (I-K. 493). 19) Ib. 1189 (I-K. 488).

vestrae praesentare non desinat'. Causam quippe fidei memorans nequaquam 'eatenus' diceret, nisi, quicquid extra fidem ageretur in synodo, excludi voluisset.

Rursum per epistolam vestram dicitis a sede apostolica vos edoctos atque ab scrinio sanctae ecclesiae, cui Deo auctore praesumus, confirmatos, ne huic rei, quae sub piae memoriae Iustiniano principe gesta est, consentire debeat; atque hanc opitulationem excusationi vestrae adiungitis dicentes, quod in causae principio et sedes apostolica per Vigilium papam et omnes Latinarum provinciarum principes damnationi trium capitulorum fortiter restiterunt. In quibus verbis attendimus, quod res quae provocare vos ad consensum debuit, a consensu vos ipsa divellit. Latini quippe homines et Graecitatis ignari, dum linguam nesciunt, errorem tarde cognoverunt; et tanto eis celerius post cognitionem^s credi debuit, quanto eorum constantia, quo usque verum cognoscerent, a certamine non quievit; quorum consensum certe fraternitas vestra despiceret, si ausu praecipiti, priusquam verum cognoscerent, consensissent. At postquam diu ab eis laboratum est et longo tempore ad iniurias usque certatum, hinc vestra fraternitas penset, quia tot labores repente non relinquerent, nisi quae vera sunt agnovissent. Quid enim divini consilii fuisse credimus, fratres, quod diu Saulum omnipotens Deus repugnatorem suae fidei esse permisit et sic eum eiusdem fidei praedicatorum fecit, nisi ut cunctis quibus per illum fuerat praedicaturus ostenderet, quia valde verum esset Dei evangelium, quod et tanta duritia inclinata praedicaret, ut, dum ca auditores eius quae ab illo contra fideles gesta recolerent, repente eum ad fidem verum non sine evidenti ratione sentirent? Unde ipse quoque, dum praedicationem suam debere facile ab infidelibus recipi Domino diceret, ait: 'Domine, ipsi sciunt, quia Act. 22, 19. ego eram concludens in carcere et caedens per synagogas eos qui credebant in te'. Et cum Galatas relicta evangelii regula in Iudaismi conspiceret errore declinasse, suam eis priorem contra evangelium duritiam retulit et ab intentione perfidiae eorum mentes retorsit dicens: 'Audistis conversationem meam aliquando in Iudaismo, quoniam supra Gal. 1, 13-16. modum persequabar ecclesiam Dei et expugnabam illam et proficiebam in Iudaismo supra omnes coetaneos in genere meo abundantius aemulator existens paternarum mearum traditionum. Cum autem placuit ei, qui me segregavit de utero matris meae, et vocavit per gratiam suam, ut revelaret filium suum in me, ut evangelizarem illum in gentibus, continuo non adquevi carni et sanguini'. Ecce fratres carissimi, Paulus egregius doctor, quia diu veritati restitit, inde ad confirmanda corda audientium in eiusdem praedicatione veritatis adiutorium sumpsit ostendens profecto, quia fidem, cui tanto prius labore restiterat, postmodum sine magnae rationis certitudine non tenebat.

Debet ergo perpendere vestra dilectio, quia prodecessorum nostrorum in hac causa consensus tanto post inanis non fuit, quanto prius duris contradictionum laboribus insudavit. Sed his insuper factum Petri, qui et Paulum superat, vestra fraternitas ad memoriam reducat. Diu quippe restitit^b, ne ad fidem gentes sancta ecclesia sine circumcisione reciperet, diu se a conversarum gentium communione subtraxit, Paulo attestante, qui ait: 'Cum venisset Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat. Prius Gal. 2, 11. 12. enim quam venirent quidam ab Iacobo, cum gentibus edebat; cum autem venissent, subtrahebat et segregabat se timens eos qui ex circumcisione erant'. Et paulo post: 1b. 14. 'Sed cum vidissem, quod non recte ambularet ad veritatem evangelii, dixi Petro coram omnibus: si tu, cum Iudaeus sis, gentiliter et non Iudaice vivis, quo modo gentes cogis iudaizare?' Qui tamen ab eodem Paulo postmodum ratione suscepta, dum quosdam conspiceret, quod gentiles ad ecclesiam venientes pondere servandae circumcisionis Act. 15, 10. onerarent, dicit: 'Cur temptastis Deum imponentes iugum cervicibus discipulorum, quod neque patres nostri neque nos portare potuimus?' Numquid, fratres dilectissimi, Petro

^s) verba post cogn. om. edd.

^b) resistit Par.

apostolorum principi sibi dissimilia docenti debuit ad haec verba respondi: Haec quae dicis audire non possumus, quia aliud ante praedicasti? Si igitur in trium capitulorum negotio aliud, cum veritas quaereretur, aliud autem inventa veritate dictum est, cur mutatio sententiae huic sedi in crimine obicitur, quae a cuncta ecclesia humiliter in eius auctore veneratur? Non enim mutatio sententiae, sed inconstantia sensus in culpa est. Quando ergo ad cognitionem recti intentio incommutabilis permaneat, quid obstat, si ignorantiam suam deserens verba permutet? De ipso quoque auctore omnium Deo scriptura attestante cognoscimus, quia, dum consilium non mutetⁱ, saepe sententiam mutat; neque enim inopinatus ei proventus accesserat, cum de eo quem ipse ungui
 1. Reg. 15. 35. praeceperat dicebat: 'Paenitet me Saulem unxisse regem in Israel'. Hoc quippe se
 facturum etiam tunc praescivit, cum cum quasi approbando praetulit, nec ad paenitentiam quasi inopinatus dolor accessit, sed tamen paenitere^k se insinuat, quia non mutato consilio ea quae dudum dixerat de illo verba permutat.

In his autem testimoniis quae ex epistolis Leonis prodecessoris nostri posuistis praemisistis dicentes: 'Doctrina vestrae reverendae sedis est per beatum Leonem
 15 successoresque eius, unde pauca commemorare praesumpsimus, mortuum ab hominibus damnari nullatenus oportere'. Et tamen nulla eius testimonia subdidistis, quibus hanc sententiam firmaretis. Ea enim quae a vobis subiuncta sunt retractationem fidei fieri prohibent, non autem damnari infideles mortuos contradicunt. Sed neque hoc beatum Leonem prodecessorem nostrum quodam loco dixisse meminimus. Quis autem nesciat,
 20 quod in nullo sibi eiusdem sancti Leonis et beati Augustini praedicatio contradicat? Ipse namque ad Bonifatium comitem scribens ait²⁰: 'Si vera essent quae ab eis obiecta sunt Cacciliano et nobis possent aliquando monstrari, ipsum iam mortuum anathematizarem. Sed tamen ecclesiam Christi, quae non litigiosis opinionibus fingitur, sed
 25 divinis attestationibus comprobatur, propter quemlibet hominem relinquere non debemus'. Ecce mirabilis praedicator et scissionem sanctae ecclesiae propter hominem vetat et, si qua perversa deprehendat, eum, quem publice defendebat, Caccilianum se etiam post mortem anathematizare non abnegat, quia videlicet tunc viventibus vere con-
 30 suletur^l, cum culpa in fide perpetrata nec morte interveniente laxetur. Si vero hoc faciendum dicere fortasse praesumimus, hoc procul dubio facimus quod fieri vetamus^m. Theodorum quippe mortuum sancta synodus prima Ephesana damnavit; nam cum ab
 eius discipulis dictatum ab illo symbolum eadem synodo fuisset prolatum, ilico illic a sanctis patribus cum auctore damnatum est. Et quidem ipsi sancti patres in eadem synodo residentes ad Deum iam recepti sunt, postquam Theodorumⁿ damnaverunt; et
 35 si damnari non debuisse mortuum dicimus, procul dubio mortuos accusamus et incipimus committere quod nitimur prohibere. Sed cur diu et quae nostis loquimur? Eiusdem Theodori ex libris illius dicta replicemus; et si Iesum Deum ac Dominum nostrum post mortem vivere, immo quia vivere creditis^o, post mortem Theodorum^p postposita dubitatione damnatis^q: neque enim nostra fides patitur, ut qui tot blasphemias redemptori nostro hostis extitit a vobis ulterius defendatur. Ipse quippe contra Apollinarem
 40 in libro tertio²¹ loquens ait: 'Quo modo igitur tu, cui super omnes maxime decet dementium regimen, illum qui ex virgine natus est Deum esse et ex Deo consubstantiali patri existimari dicis, nisi forte sancto spiritui creationem imputare illius non iubes? Sed quis est Deus et ex Deo et consubstantialis patri? Et quidem qui ex

ⁱ) manet *edd.* ^k) poeniteri *Par.* ^l) consoletur *Par.*; consulatur *edd.* ^m) vitamus *Par.* 45
ⁿ) Theodorum *Par.* ^o) qui post mortem -- creditur *edd.* ^p) ita *scr.*: Theodorus *Par.* et *edd.*
^q) damnavit *edd.*

²⁰) *August. ep. 185 (50) c. 1 § 5 (Opp. II, 644).* ²¹) *Theodori libri contra Apollinarem deperditi esse videntur. Cf. Migne, patr. Gr. t. 66 c. 993 ss.*

virgine natus erat — o mirande! — et qui per spiritum sanctum secundum divinas scripturas plasmatus est et confictionem in muliebri accepit ventre. Inerat forsitan, quia, mox quam plasmatus est, et ut templum Dei esset, accepit; non tamen existimandum nobis est Deum de virgine natum esse? Et post pauca: 'Nec secundum tuam
 5 vocem pronuntiandum est omnino ex virgine natum Deum esse et ex Deo consubstantiali patri?' Et post pauca: 'Si igitur cum carne eum natum esse dicunt, quod autem natum est, Deus et ex Deo et consubstantialis patri est, necesse est et hoc carnem dicere, quod, si non hoc caro est, quoniam nec Deus nec ex Deo nec consubstantialis^r patri, sed ex semine David et consubstantialis ei, cuius semen est, non
 10 id quod natum est ex virgine Deus et ex Deo et consubstantialis patri?' Et post pauca: 'Non Deus verbum ex Maria natus est; natus autem est ex Maria, qui ex semine est David: non Deus verbum ex muliere natus est'. Et iterum: 'Quod enim dictum est: 'Ducebatur ab spiritu', aperte hoc significat, quod ab eo regebatur, ab eo
 15 ad voluntatem propositorum confortabatur, ab eo ad haec quae oportebat ducebatur, ab eo quod decebat docebatur, ab eo cogitationibus roborabatur, ut ad tantum certamen sufficeret, sicut et beatus Paulus docet: 'Quicumque enim spiritu Dei aguntur, Rom. 8, 14. hi sunt filii Dei'. Idem cuius supra: 'Dicant igitur nobis omnium sapientissimi, si pro sensu domino Iesu Christo, qui est secundum carnem, divinitas facta esset, sicut dicunt, quid sancti spiritus cooperatione ad haec Christus indigebat? Nec
 20 enim unigeniti divinitas spiritu indigebat ad iustificationem, spiritu autem indigebat ad vincendum diabolum, spiritu indigebat ad operanda miracula, spiritu indigebat, ut doceretur ea quae decebat peragere, spiritu indigebat, ut immaculatus appareret'. Et post pauca: 'Ac si dicat Iesus: ego quidem, quem videtis, nihil quidem facere possum secundum meam naturam, cum homo sim: operor autem, quia 'in me
 25 manens pater omnia facit'. Quoniam enim et 'ego in patre et pater in me', Deus Ib. 14, 11. autem verbum unigenitus Dei in me est, certum est, quod et pater cum ipso in me manet et opera facit. Et non est mirandum de Christo haec existimari, cum evidenter ipse de ceteris hominibus dicit: 'Qui diligit me verbum meum observet, et pater diligit
 30 cum, et ad eum veniemus et mansionem apud ipsum faciemus'. Et iterum: 'Sciebat suptiliter, ut notam quidem faceret gentibus pietatem, pateretur autem laborantium infirmitates et sic ad effectum suam voluntatem educeret; et iustificabatur inde et immaculatus ostendebatur sive reparatione sive custodia meliorum sive etiam paulatim ad meliora profectibus'. Et post pauca eiusdem Theodori ex commento secundum Iohannem²²: 'Dicit ad Thomam: 'Infer digitum tuum huc et vide manus meas; et
 35 porrige manum tuam et mitte in latus meum et noli esse incredulus, sed fidelis'; quoniam, dicit, non credis et tactum solum sufficere tibi ad credendum putas — haec enim dicens non me latuisti — tange manum et cape experimentum et disce credere et non diffidere. Thomas quidem cum sic credidisset 'Dominus meus et Deus meus' dicit, Ib. 28. non solum ipsum Dominum et Deum dicens — non enim resurrectionis scientia docebat et Deum^s esse eum qui resurrexit — sed quasi pro miraculo facto Deum collaudat'.
 40 Eiusdem Theodori ex commento quod est in actibus apostolorum libro primo²³: 'Ille autem dixit oportere paenitentiam agentes eos pro crucis iniquitate et agnoscentes salvatorem et dominum et omnium auctorem bonorum Iesum Christum, quoniam propter istam pervenit et assumptus est de divina natura in spiritu quidem, fidem suscipere et
 45 eius discipulos^t fieri ante omnia ad baptismum accedentes, quod et ipse tradidit nobis,

^r) exconsustantialis Par. ^s) ita edd.; dñm Par. ^t) discipulus Par.

22) Cf. Migne, *patrol. Gr.* 66 c. 783—784, ubi notatur eundem locum in concilio Constantinop. citari. Mansi l. l. IX c. 73 s. cap. 16 (ep. Vigili papae). 23) Cf. Migne l. l. c. 785—786 et Mansi l. l. IX c. 74 cap. 17.

reformationem quidem habens inspirationis futurorum: nomen autem celebrandum patris
 Act. 8, 12. et filii et sancti spiritus. Hoc enim quod est: 'Ut baptizetur unusquisque in nomine
 domini Iesu Christi?' Ut vocationem, quae in nomine patris et filii et sancti spiritus
 est, relinquentes Iesum Christum in baptismo vocent? Sed quale est hoc, quod in
 Moysen baptizati sunt in nube et in mari²⁴, ut diceret, quia sub nube et in mari
 Aegyptiorum separati sunt liberati eorum servitute, ut Moysi leges attenderent; tale
 est: 'Ut baptizetur unusquisque in nomine Iesu Christi', ut, cum ad ipsum accessissent
 tamquam salvatorem et omnium bonorum auctorem et doctorem veritatis ab ipso utpote
 auctore bonorum et doctore veritatis vocarentur, sicut omnibus hominibus quaecumque
 sectam sequentibus consuetudo est ab ipso dogmatis inventore vocari, ut Platonici et
 Epicurei, Manichaei et Marcianistae, et si quidem tales dicuntur. Eodem enim modo
 et nos nominari Christianos iudicaverunt apostoli. Eiusdem Theodori in libris de in-
 carnatione²⁵: 'Plus inquietabatur Dominus et certamen maius habebat ad animae
 passiones quam corporis et meliori animo libidines vincebat mediante deitate ad per-
 fectionem. Unde et Dominus ad haec maxime instituere videtur certamen'. Item
 eiusdem in libro contra Synoristas vel Apollinaristas²⁶: 'Sed si caro erat', inquit,
 'crucifixa, quo modo sol radios avertit et tenebrae occupaverunt terram omnem et
 terrae motus et petrae disruptae sunt et mortui surrexerunt?'²⁷. Quid igitur dicant et
 de tenebris in Aegypto factis temporibus Moysi non per tres horas, sed per tres dies²⁸?
 Quid autem propter alia per Moysen facta miracula, et quae per Iesum Nave, qui
 solem stare fecit²⁹, qui sol temporibus Ezechiae regis et contra naturam retroversus
 est³⁰? Et de Helisaei reliquiis, quae mortuum suscitaverunt³¹? Eiusdem ex libro
 octavo de incarnatione³²: 'Manifestum autem est, quod unitas convenit: per eam enim
 collectae naturae unam personam secundum unitatem effecerunt. Sicut enim de viro
 Math. 19, 6. et muliere dicitur, quod iam non sunt duo, sed una caro', dicamus et nos rationa-
 biliter secundum unitatis rationem, quod iam non sunt duae personae, sed una, scilicet
 naturis discretis. Et post pauca: 'Quo modo igitur homo et Deus unus per unitatem
 esse potest, qui vivificat et qui vivificatur, qui salvificat et qui salvificatur, qui ante
 saecula est et qui ex Maria apparuit?' Eiusdem ex interpretatione symboli trecen-
 torum decem et octo patrum³³: 'Sed Christum quidem secundum carnem assumptam
 servi formam, cum autem qui eam assumpsit super omnia nominans Deum, intulit tamen
 hoc secundum coniunctionem, ut per significationem nominum naturarum manifestam
 divisionem faciant. Nemo igitur neque cum qui secundum carnem ex Iudaeis est dicat
 Deum nec iterum Deum, qui est super omnia, secundum carnem ex Iudaeis. Iesum
 Act. 10, 38. enim dicit a Nazareth, 'quem unxit Deus spiritu sancto et virtute'. Qui autem de
 spiritu unctus est, omnino aliquid inde assumpsit. Quis autem furens dicat de spiritu
 aliquid assumpsisse divinam naturam?' Et iterum: 'Certus quidem et ipse filium Dei
 se non secundum deitatis dicens nativitatem, sed secundum quod domesticus Dei
 erat: per quod filii Dei per voluntatem domestici Dei constituti homines interim
 vocabantur'.

²⁴ non hoc dicit add. edd. post Baron. ²⁵ ita edd.: inventu revocari et in marg.: alibi inventore
 revocari Par. ²⁶ ita edd.: instituens Par. ²⁷ qui Par. ²⁸ quoniam Par. ²⁹ carnem om. edd.
³⁰ nominamus add. ³¹ Item ex commento epistolae ad Hebraeos add. edd. post Baronium. ³² ita
 edd. post Baron.: filius Par. et Baron.

²⁴ Cf. 1. Cor. 10, 2. ²⁵ Cf. Migne I. I. c. 991 ss. ²⁶ Didori Tarsensis haec esse dicuntur: 45
 cf. Migne, patr. Gr. 5, 33 c. 1561 s. ²⁷ Cf. Matth. 27. ²⁸ Cf. Exod. 10, 22. ²⁹ Cf. Ios. 10, 13.
³⁰ Cf. 1. Reg. 29, 9 s. ³¹ Cf. 4. Reg. 13, 21. ³² Cf. Migne, patr. Gr. 66 c. 981. ³³ Cf. Migne
 I. I. c. 1016 et Mansi I. I. IX c. 81 cap. 31. ³⁴ Sequentia ex commento in epistolam Pauli ad Hebraeos
 esse dicuntur: cf. Migne I. I. c. 933-934 et Mansi I. I. IX c. 82 cap. 32.

Haec de innumeris pauca protulimus, ut quasi per foramen angustum, quam nimium barathrum intus lateat, monstraremus. Ecce quales plus quam decem millia libros Theodorus scripsisse perhibetur! Pensate quaeso, si non tanto acriora tormenta promeruit, quanto pluriora conscripsit. Sed haec illius dicta quae prolata sunt utrum eius sint, fortasse dubitatur. Patrum, si placet, scripta proferamus, ita ut apud vos libros eius, quos de perfidia illius testes deduximus, deductis insuper testibus affirmemus. Armeniae quippe episcopi Proclo Constantinopolitanae urbis antistiti libellos contra Theodorum porrigentes dicunt³⁵: 'Fuit aliquis pestis homo, magis autem fera hominis habens formam diabolicam, mentito nomine Theodorus, qui schema et nomen episcopi habuit, in angulo et ignobili loco orbis terrarum latitans in Mompsuestino secundae Ciliciae vel^d oppido, vere quidem et principaliter a Paulo Samosateno descendens, licet Photino et ceteris heresiarchis in libro de incarnatione domini nostri Iesu Christi in toto suo proposito ipsis verbis inveniatur usus, et si quid peius. Iste per machinationem et audaciam et errorem diaboli volebat omnes homines acuta sua sicut colubrae linguae veneno, quod sub lingua aspidis est, deperire. Et interim quidem retinebatur suo latibulo, timens potestatem eorum qui a magno Deo et salvatore nostro Iesu Christo acceperunt calcare super colubres et scorpiones et omnes virtutes inimici³⁶: dico autem sanctos apostolos et qui consequenter ab his susceperunt, martyres et confessores et episcopos et ceteros sanctos. Invento autem, nescio quo modo, tempore coepit repetere^e et extra fines suos fiduciam gerens et in parochiam ad eum non pertinentem, tamquam eruditus sermocinator, et in Antiochia Syriae in ecclesia alloquens sic dixit: 'Homo Iesus, 'quid est enim homo, quod memor es eius?' Apostolus autem de Iesu Ps. 8, 5. dictum fuisse hoc dixit³⁷: 'Eum enim qui paulo minus ab angelis minoratus est, vidi- Hebr. 2, 9. mus', inquit, 'Iesum'. Quid ergo? Homo Iesus similiter omnibus hominibus, nullam habens differentiam ab homine eiusdem generis praeter ea quae gratia ei dedit'. Quibus Proclus Constantinopolitanae urbis episcopus rescribens ait³⁸: 'Fugiamus turbulentos et caenodoxos fallaciae rivos sectas Dei impugnantes: dico Aarii furorem dividensem individuum trinitatem, Eunomii audaciam circumcludentem scientiam^f incomprehensibilem naturam, Macedonii rabiem separantem a deitate inseparabiliter procedentem spiritum et novam istam blasphemiam, quae Iudaismi multo amplius blasphemiam superat. Nam illi quidem eum filium negant fraudantes ramo radicem, isti vero eum qui est, alterum introducunt detrahentes sinceram naturam'. Rursus de huius errore Iohannes quoque Antiochenae ecclesiae antistes ait: 'Multo autem tempore perseverans Theodorus persuasit multis et Nestorio, quod Christus filius Dei vivi, qui de sancta virgine Maria natus est, non est qui ex patre natus est Deus verbum consubstantialis genitori, sed homo pro qualitate suae voluntatis ex Deo verbo cooperationem suscipiens'. Rursus de eius errore Kyrillus ad Lamponem presbyterum scribens ait: 'Cum apud Heliam commorarer, vir aliquis ex his qui nobiliter militant in palatio epistolam multorum versuum et grandem obtulit mihi signatam, quam se dicebat accepisse ab Antiochenis orthodoxis. Subscriptiones autem erant in ea plurimorum clericorum et monachorum et laicorum. Accusabant autem orientales episcopos, quasi tacentes quidem Nestorii nomen et dissimulantes ei adversari, transientes autem ad Theodori codices de incarnatione factos, in quibus multo peiores Nestorii^g blasphemiae positae sunt. Pater enim fuit Nestorii perfidi, qui et illius mala locutus impius et in his factus est'. Rursus de errore illius idem Kyrillus Alexandrinae urbis episcopus ad Acacium Melitanae urbis episcopum scribens ait: 'Non oportebat latere sanctitatem vestram, aut forsitan cognovit,

^d) vili edd. post Baron. ^e) repere edd. ^f) scientiam Par. ^g) nefariae edd.

35) Cf. Mansi l. I. IX c. 240 s. 36) Cf. Luc. 10, 19. 37) Cf. Hebr. 2, 6. 38) Cf. Mansi l. I. c. 243 ss., videlicet concilii Constantinopolitani coll. V, ex qua et sequentia testimonia sumpta sunt.

quod omnes orientales religiosissimi episcopi in Antiochiam convenerunt, cum trans-
 misisset eis thomum dominus meus sanctissimus Proclus bonorum plenus intellectu
 et rectorum dogmatum. Erat enim ei ratio multa et longa de dispensatione domini
 nostri Iesu Christi. Supposuit vero capitula quaedam collecta a Theodori codicibus,
 quae consonantem Nestorii perfidiis intellectum habent, et adhortatus est eos etiam illa
 anathematizare. Rursus de errore illius Edessenae ecclesiae antistes ad beatum
 Kyrillum scribens ait: 'Iam vero quidam unitatem secundum subsistentiam omnibus
 modis abdicant. Morbus enim aliquis sublatens inveteravit orienti immedicabilis modo
 vulneris depascens ecclesiae corpus et^b plurimos quidem latens^b, apud autemⁱ quasi
 studiosos^k et supercilia extollentes eruditione latenter honoratus. Episcopus^l enim
 quidam provinciae Cilicum Theodorus vir verisimilis dicendi et potens suadere alia
 quidem supra tribunali de ecclesiae statu dicebat ad populi placentiam: alios autem
 laqueos in scriptis ponebat, qui in principiis quorundam eius codicum anathemate
 circumcludebant inspicientem non manifestare aliis scripta. Iste primus exposuit non
 esse vere Dei genetricem sanctam virginem, tamquam Deo verbo non suscipiente
 secundum nos nativitatem. Et post pauca: 'Nec enim dicunt secundum substantiam
 vel secundum subsistentiam unitum esse Deo verbo hominem, sed bona voluntate
 quadam, tamquam divina natura non suscipiente alterum modum unitatis propter non
 circumscriptibilem. Iste dominum nostrum Iesum Christum non oportere adorari sicut
 deum, sed relatione Dei honorari sicut imaginem quandam: magis autem manifestius
 secundum eos dicere, sicut instar aliquid relatione assidentis daemonis: iste et carnem
 Domini pronuntiavit nihil omnino prodesse dissipans Domini vocem quae est: 'Caro
 nihil prodest'. Iste et apostolos dicit non cognovisse Christum, quod Deus erat, sed
 supra fidem, quae est in homine, aedificatam esse ecclesiam. Rursum de errore illius
 Hisychius Hierosolymorum presbyter ecclesiasticae historiae scriptor ait: 'Ita Photinum,
 multis et aliis eius sectam^m secutis. Theodorus quidamⁿ praecipue imitatus est, mali-
 tiosus quidem loquendi et in lingua paratissimus et ipse tamen instabili voluntate, qui
 huc et illuc inclinans ferebatur. Clericatu enim Antiocheno a prima aetate con-
 numeratus et bene conversari pollicitus ad saeculares libidines reversus iterum delecta-
 batur. In omnibus autem bonis imitabilis et beatus vir Iohannes Constantinopolitanus
 episcopus scripsit epistolam, quae usque adhuc in codicibus legitur et a peiore ad
 meliorem paenitentiam eum transferre praevaluit: et iterum bene conversari, iterum in
 clericatu esse coepit. Et Antiochia relicta in Tharso transmigravit, ex qua in Mom-
 puestina transit ordinatus^o in ea episcopus, nondum Deo volente manifestam impietatis
 illius praedicationem fieri. Prima autem elementa suae doctrinae ex Iudaico vani-
 loquio incipiens codicem in prophetiam psalmorum conscripsit omnes de Domino prae-
 dicationes^p abnegantem. Culpatus vero et periclitatus contraria sibi dixit non ex
 voluntate, sed compulsus omnibus cerimoniis: et codicem ipsum delere pollicitus latenter
 conservabat Iudaicae impietatis viaticum. Et post pauca: 'Christum enim Iesum generis
 nostri salvatorem et dominum, quem splendorem paternae gloriae et imaginem sub-
 stantiae Paulus vocat³⁹ ferre eum omnia dicens verbo suae virtutis, qui purificationem
 nostrorum fecit peccatorum et ad dexteram paternae maiestatis consedit, de quo ad
 Corinthios^q scripsit epistolam: 'Quod in eo omnia sunt creata quae sunt in caelis et in
 terris, visibilia et invisibilia, quod per eum in eum creata sunt omnia et ipse est ante

^b) verba et usque latens om. edd. ⁱ) aliquos (pro autem) edd. ^k) studiosus Par. ^l) Honoratus
 episcopus Baron. ^m) eius sectam scr.; eos esse Par.; in multis et aliis eos esse secutos Baron.; multis
 ante eam saeculis edd. post. ⁿ) ita edd.; quadam Par. ^o) ornatus Par. ^p) praedictiones con-
 Baron. ^q) sic (!) pro Colossenses.

omnia', — hunc non incarnatum verbum, sicut evangelicis vocibus edocti sumus, sed hominem per vitae provectionem et passionum perfectionem coniunctum Deo verbo scripsit stultum^r in omnibus. Et haec in mysticis sermonibus ausus est⁷.

Contra errores eiusdem Theodori piae recordationis Theodosius et Valentinianus
 5 legem promulgantes inquirunt⁴⁰: 'Debitam a nobis venerationem piissimae doctrinae red-
 dentes eos qui ausi sunt contra Deum impie conscribere debitae condemnationi^a subicere
 et nominibus dignis vocari oportere existimavimus; iustum igitur circumdari eos confusione
 suorum peccatorum et in tali vocabulo permanere in aeternum, quatenus nec vivi
 liberentur et post mortem permaneant contempti. Igitur doctrina Theodori et Nestorii
 10 impiorum et pestiferorum visa nobis abominanda esse; similiter autem et omnes qui
 sequuntur eorum errorem et consentiunt eorum impietati iustum et ipsos eandem nomi-
 nationem mereri et confusionem indui, ut [non^t nominentur Christiani sed Nestoriani:
 ne^t], dum nominantur Christiani, ex ipso inveniantur decorati vocabulo longe constituti
 a Christianorum proposito et alienati a recta et immaculata fide'. Et post pauca: 'Si
 15 quis praeterierit praesentem nostram sanctionem et Theodoro et Nestorio assenserit et
 illorum socios imitaturⁿ, post gladii ultionem omnis eius substantia fisco addicatur'. Rursum
 contra errores illius piae recordationis Theodosius et Valentinianus legem promulgantes
 inquirunt: 'Nemo habeat aut legat aut scribat aut proferat Nestorium seu illius libros
 vel codices omnino nocibiles^v vel ipsius Nestorii vel alterius et maxime Nestorii adversus
 20 solos Christianos conscripta aut Theodori. Sed unusquisque habens tales codices publice
 illos proferat et in conspectu omnium igni tradat'. Et si adhuc fortasse post tot prolatas
 patrum contra illum sententias vestra fraternitas dubitat, Theodoriti libros legat, in
 quibus, dum contra Kyrillum Alexandrinae urbis antistitem eum defendere nititur, verius
 accusat dicens: 'Interpretationem Kyrillus accusat octavi psalmi et arguit haec verba
 25 divini Theodori; consideremus igitur, quis est homo, de quo stupescit et miratur,
 quod unigenitus dignatus est eius memoriam et visitationem facere. Sed quod^w quidem
 non dictum est de omni homine, in superioribus demonstratum est; quod autem de
 uno quolibet, ex hoc certum est'. Deductis itaque tot testibus blasphemias has eius
 esse quis dubitet? Et tantis blasphemis illius cognitis eum damnatum iure quis neget?
 30 Discussio ergo primo de Theodori damnatione capitulo nunc ad dicta epistolae Ibae^x
 indaganda transeamus, cuius tota series si sollerter aspicitur, sanctae Chalcedonensi synodo
 quam sit adversa, pensatur, in gestis namque eiusdem synodi et scriptis Leonis. Ac^y
 Kyrillus^z in Apollenaris dogma corruens reprobatur; scriptum quippe in ea est: 'Kyrillus
 autem libros Nestorii volens destruere lapsus est et inventus est in Apollenarii dogma
 35 cadens⁴¹'. In gestis synodi Nestorius ut redemptoris nostri adversarius iure damnatus
 ostenditur; verbis vero epistolae damnatus iniuste memoratur. Sic quippe in ea dicitur⁴²:
 'Antequam in synodo adveniret reverentissimus et sanctissimus archiepiscopus Iohannes,
 Nestorium ex episcopatu deposuerunt iudicio et inquisitione non facta'. In gestis synodi in
 Dei et domini nostri una persona duas naturas Kyrillus confessus ostenditur; in verbis epi-
 40 stolae unam naturam credere dicitur atque ab hoc sensu correptus sero resipuisse narratur.
 In gestis synodi anathematizatus Nestorius etiam post mortem dicitur; in verbis vero
 epistolae etiam post depositionem suam pro solo civium suorum odio ad civitatem suam
 non redisse perhibetur. Sic quippe illic scriptum est⁴²: 'Nestorius autem quia in suae erat
 odio civitatis et virorum qui in ea sunt maximorum, illic reverti non potuit'. In gestis

45 ^r) stultus *edd.* ^a) condemnationis *Par.* ^t) verba non usque ne *add. edd., sed om. Par.*
ⁿ) imitantur *Par.* ^v) omninociviles *Par.* ^w) quo *Par.* ^x) hic et infra Theodoretī pro Ibae
scr. edd. ^y) ac *om. edd.* ^z) hic *add. verba*: praedicatur: in epistola vero illa Theodoretī Cyrillus *edd.*

40) Etiam haec ex *conc. Constant. coll. V sumpta sunt*: cf. *Mansi l. l. c. 249 s.* 41) Cf. *ib.*
coll. VI, l. l. c. 298. 42) *Ib. c. 299.*

ac definitionibus synodi unus filius et^a Dominus praedicatur; in verbis vero epistolae unus filius dominus^a Iesus Christus dicitur et iuxta doctrinam Theodori atque Nestorii Deus tacetur. Et in gestis synodi nusquam Theodorus veritatis doctor dicitur; in verbis vero epistolae isdem, cuius blasphemias supra protulimus, veritatis doctor clamatur, qui nimirum si vera dixit, falsa erunt quae de veritate synodus protulit. Quisquis igitur, qui epistolam quae Ibae dicitur ostendere, quod sit ex synodo, nititur, quid aliud quam gesta eiusdem synodi destruere conatur? Si enim sibimet ipsis diversa sunt, nulla procul dubio auctoritate subsistunt, quia quae se impugnando destruunt alios aedificare non possunt; si sibimet ipsis diversa sunt, nulla firmitate convalescunt, Domino attestante, qui ait: 'Regnum in se divisum non stabit'. Sed absit hoc, absit ab illo venerando concilio, ut sibimet contraria sapiat et vel superiora subsequentibus discordia praeferat vel inferiora praecedentibus impugnatura subiungat. Sancta enim fides, quae uno illic spiritu accepta est, uno sensu credita, una etiam voce praedicata. Et idcirco in cunctis mundi partibus forma nostrae professionis facta est, quia in precantium vocibus sibimet ipsi dissimilis non est.

Sed cur tantum modo sanctam Chalcedonensem synodum convelli dicimus, si auctoritatem huic epistolae praebeamus?^b Quae nimirum si vera creditur, etiam tota sanctae Ephesenae synodi fides ac reverentia dissipatur: haec quippe ait, quod in ea Kyrellus praemiorum medicamine sapientum oculos excaecavit⁴³. Quid ergo illic de veritate certum dicitur, ubi ipsa veritas sacerdotibus vendita esse perhibetur? Sed quis hoc dicere, quis hoc consentiat patienter audire? Reprobetur ergo una epistola mentiens, ne utraque sancta synodus tantae falsitatis crimen sustineat, vestrae fidei fundamentum tenens^c, ne, postquam sancta prima Ephesena synodus quasi venalis arguitur, Chalcedonensis etiam, quod absit, culpa varietatis notetur, quae, ut in verbis suis, quantae sit concordiae, clareat, necesse est, ut vestra fraternitas ubi sit completa, cognoscat. Omnes namque novimus, quod in synodo^d numquam canones nisi peractis definitionibus fidei, nisi perfectis synodalibus gestis habeantur, ut servato ordine, cum prius synodus ad fidem corda aedificat, tunc per regulas canonum mores ecclesiae actusque componat. Vigilanti ergo cura respicite, quae in sexta illius actione sanctae fidei professio consummatur; moxque in septima ad institutionem iam fidelium regula canonum figitur; ulterioribus vero actionibus nihil de causa fidei, sed sola negotia privata versantur. Quod dum responsales vestri ita esse ambigerent, curae nobis fuit ex prolatis multis hoc codicibus demonstrare. Nos tamen hac de re numquam dubitari posse credidimus, quia et eadem series sic se insinuat, ut credi aliter contradicat. Primum quidem, quia, sicut dictum est, dum definita fidei regula in actione sexta ostenditur, ordo causae indicat, ut in actione subiuncta canonum forma sequeretur; secundum vero est, quia et in actionis sextae terminum iam canonum norma praelibatur, dum illic a principe venerabilibus episcopis dicitur⁴⁴: 'Aliqua sunt capitula. quae ad honorem vestrae reverentiae vobis reservavimus iustum existimantes haec a vobis regulariter singula per^e synodum firmari' etc. Praelibatione itaque sextae actionis ostenditur, quia iure constitutiones canonum non nisi in septima continentur. Quid enim supererat, quod perfecta fidei professione fieret, nisi ut quorundam fidelium actiones illicitas sancta synodus positae regulis iudicaret?^f Quamvis sollerter aspicimus, canonum regulas positae non, sicut putatur, septimae, sed in textu sextae actionis^g invenimus. Nam cum in eisdem constitutionibus sancientis non dies, non imperium ponitur, non qui residerent describuntur, procul dubio, cum non consueto exordio coeptae sunt, quia praecedenti actioni^h subnexae

^a) *verba et usque dominus om. edd.* ^b) *reprobemus edd.* ^c) *tenemus edd.* ^d) *synodum Par.*
^e) *per singula Par.* ^f) *ita edd.; litigaret Par.* ^g) *in septima, sed intextas s. actioni edd.* ^h) *actionis Par.*

43) *Ib. c. 299.* 44) *Cf. Mansi l. l. t. VII c. 174. 178.*

sint, demonstratur. Quia vero in actione sexta fidei causa perficitur, ipsa episcoporum omnium generali subscriptione declaratur; nam qui post sententiam subscripserunt, cuncta quae de fide agenda fuerant finita testati sunt. Unde et in causis post specialibus, nudis tantum modo verbis loquuntur atque ea quae decernentes dixerant nulla
 5 supposita subscriptione firmaverunt. Qui reverentissimi episcopi ita in actione sexta omnia quae de fide agenda fuerant cognoscebant, ut, sicut illic scriptum est, clamarent: 'Supplicamus, dimitte nos, pie imperator, dimitte nos'. Qui quia¹ non pro fide, sed pro specialibus causis detenti sunt, principali illic responsione monstratur, cum dicitur: 'Sacratissimus et piissimus dominus noster Marcianus Augustus ad sanctam synodum
 10 dixit: Laborastis multo spatio fatigationem perpassi: sustinete autem tres aut quattuor dies adhuc et praesentibus magnificentissimis iudicibus nostris singula quaeque vultis digno auxilio meritori^k movete competens adepturi solacium'. Qui igitur ad singula quaeque vellent motura retenti sunt, licet quia nequaquam ultra actionis sextae terminum pro fidei causa restiterunt.

15 Sed cur de his extensa oratione agimus, qui tanta prodecessoris nostri beati Leonis auctoritate fulcitur? Ipse namque, sicut multa superius epistolarum eius attestazione docuimus, gesta multiplicia causarum specialium reprobando auctoritatem synodi in sola fidei definitione constrinxit. Hinc est enim, quod peracta synodo cunctas nobis suspicionum nebulas tergens aperte ad Maximum Antiochenae sedis antistitem scribit dicens⁴⁵:
 20 'Si quid sane ab his fratribus, quos¹ ad sanctam synodum vice mea misi, praeter id quod ad causam fidei pertinebat gestum esse perhibetur, nullius erit penitus firmitatis, quia ad hoc tantum ab apostolica sunt sede directi, ut excisis heresibus catholicae essent fidei defensores. Quicquid enim praeter speciales causas synodali conciliorum ad examen episcopale defertur, potest aliquam diiudicandi^m habere rationem'. Sed
 25 solent nonnulli dicere haec eum pro Anatolii Constantinopolitanae urbis episcopi praesumptione dixisse; qui si et res gestas et ea quae nunc protulimus epistolae verba considerant, suspicari protinus falsa cessant. Namque cum praedictus Constantinopolitanae urbis episcopus novum aliquid conatur arripere, constat illic ei legatos sedis apostolicae cum summa auctoritatis libertate restitisse; quod et factum in synodo legitur
 30 et eiusdem synodi ad praefatum prodecessorem nostrum epistolis approbatur⁴⁶. A saepe fato autem eodem prodecessore nostro ad Maximum, sicut praediximus, novimus scriptum⁴⁵: 'Si quid sane ab his fratribus, quos ad sanctam synodum vice mea misi, praeter id quod ad causam fidei pertinebat gestum esse perhibetur, nullius erit penitus firmitatis, quia ad hoc tantum ab apostolica sunt sede directi, ut excisis heresibus
 35 catholicae essent fidei defensores'. Si ergo de Anatolii causa loquens hoc quod a vicariis suis actum in synodo fuerat, redarguit, nimirum quia contradixerant, reprehendit. Et quis haec vel stultus sentiat? Dum constet, quod hac de re beatus Leo Anatolio conquerenti multa in vicariorum suorum, quia contradixerant, laude rescribat, cuius epistolae nunc idcirco verba non ponimus, ne volumen hoc immoderatus extendamus
 40 Cum vero et subicitur⁴⁵: 'Quicquid enim praeter speciales causas synodali conciliorum ad examen episcopale defertur, potest aliquam diiudicandi habere rationem', aperte nobis licentia tribuitur, ut, quicquid illic extra fidei causas de personis gestum est, retractetur. Specialis quippe synodali conciliorum causa est fides. Quicquid ergo praeter fidem agitur, Leone docente, ostenditur, quia nihil obstat, si ad iudicium
 45 revocetur. Quia vero et apud eosdem episcopos, qui in Chalcedona resederunt, in veneratione synodus non nisi usque ad fidei definitionem fuit, per hoc aperte osten-

¹) qui qua *Par.* ^k) verba digno aux. mer. om. *edd.* — movere *Par.* ^l) quod *Par.* ^m) deiudicandi *Par.*

⁴⁵) *S. Leonis M. op. ed. fr. Ballerini t. I c. 1217 (I-K. 495).*

⁴⁶) *Ib. c. 1098. 1103.*

ditur, quod plerique Gracci antiquiores codices continere synodum non nisi in sex actionibus subiunctis canonibus demonstrantur, ut omnino cetera, quae privato studio fuerant mota, non habeant. Unde et enkyclia haec ita esse testantur. Nam Leoni Augusto Alipios episcopus Caesareae Cappadociae scribens ait⁴⁷: 'Sic se habentibus vestrae pietati significo, quia ea quidem quae particulariter examinata sunt et quae gesta a sanctis episcopis in Chalcedonensi civitate collectis non legi — neque enim a sanctae memoriae tunc episcopo Thalassio, qui interfuit sancto concilio, aliquid hic amplius est allatum ex his quae gesta noscuntur — sed tantum modo definitionem expositam ab illo sancto concilio hic⁴⁸ delatam inspexi'. Attestante ergo Alipio episcopo perdoce[mur], quia praeter causam fidei nihil de synodo in veneratione Thalassius⁴⁹ tenuit, qui illic et praeter causam fidei episcoporum negotiis privatis interfuit. Si igitur in actione sexta professio fidei consummatur moxque canonum regula figitur, si beatus Leo negotiis quae illic private mota sunt contradicit, si hoc quod ultra fidem gestum est nec is qui fecit Thalassius⁵⁰ tenuit, cur nos hereticam epistolam retractasse reprehendimur, qui hac in re cunctorum nos praecedentium auctoritate roboramur? Et quamvis ab eadem epistola alienum se Iba respondeat, quamvis, quia approbata sit, aut difficulter aut nullatenus demonstratur, licenter tamen unusquisque eam reprehenderet, etiamsi episcopi in eodem concilio residentes suis illam subscriptionibus approbassent. quia, postquam, beato Leone scribente, ius retractandi et diiudicandi⁵¹ conceditur, etiam si qua esse poterat eorum qui interfuerant in privatis negotiis auctoritas, vacuatur.

Discussio⁵² itaque secundo capitulo, tertium superest, quod tanto debemus in brevitate constringere, quanto et vos nobis hac in re non credimus resultare. Neque enim Theodoriti omnia scripta damnamus, sed sola quae contra duodecim Kyrilli capitula, sola quae contra rectam fidem aliquando scripsisse monstratur: quae tamen et ipse damnasse cognoscitur, qui in sancta Chalcedonensi synodo vera confessus invenitur. Nam quo modo post errorem recte sapiat, ut ea quae prius scripserat, et ea quae in Chalcedonensi synodo ab illo sunt gesta manifestant. Ipse namque Nestorio scribens ait⁵³: 'In his quae in tuam venerationem iniuste atque inique prolata sunt, nec si mihi utramque manum quis absiderit, potero praebere consensum'. Aemerio quoque Nicomediae episcopo scribens ait⁵⁴: 'Damnationi venerandi et sanctissimi Nestorii, quae facta dicitur, non debemus praebere consensum'. Ad Alexandrum quoque Hieropolitanum episcopum scribens ait⁵⁵: 'Et ante tuae sanctitati praedixi, quasi domini mei venerabilis et sanctissimi episcopi Nestorii fuerit dogma damnatum: nec ego⁵⁶, qui faciunt, communicabo'. Ad Alexandrum vero Syriae Palaestinarum praesulem scribens ait⁵⁷: 'Existimo prae omnibus maxime satisfactum esse domino meo sanctissimo ac venerando Iohanni episcopo, quod nullatenus adquiescam in damnatione domini mei sanctissimi et venerandi Nestorii episcopi praebere consensum, quae in Tharso et in Epheso facta est'. Qui postmodum tamen, quamvis cum resistentium certamine, sancto Chalcedonensi concilio admissus⁵⁸ aperte anathema in Nestorium protulit seque orthodoxum ipso heretico reprobato monstravit. Dudum namque sanctae ecclesiae diversa sentiens et contra beati Kyrilli duodecim capitula scribens ait⁵⁹: 'Sanctam virginem Θεοτόκον vocamus, non quod Deum⁶⁰ peperit per naturam, sed quod hominem ediderit coniunctum Deo, quem ipse formavit'. Et post pauca⁶¹: 'Si naturalis coniunctio facta est formae Dei et formae

⁴⁷) hac Par. ⁴⁸) Thalassius Par. ⁴⁹) deiudicandi Par. ⁵⁰) discussis Par. ⁵¹) cum his add. edd. ⁵²) amissus Par. ⁵³) eum Par.

47) Mansi l. I, VII c. 596. 48) Theodoretī ep. 172: Migne, patr. Gr. 83 c. 1485. 49) Ib. ep. 174 c. 1488. 50) Ib. ep. 175 c. 1488. 51) Ib. ep. 178 c. 1490. 52) Migne, Patr. Gr. 76 c. 393: Theodoretī reprehensio ad anath. I ex coll. V conc. Const. Cf. Mansi l. I, IX c. 290. 53) Ib. c. 404 ad anath. 3.

servili, et invenietur legislator necessitatibus legis^u serviens'. Et rursum⁵²: 'Nomine communicationis^v utentes, ut unum quidem filium adoramus et eum qui assumpsit et eum qui assumptus est, differentiam tamen cognoscimus naturarum. Theophoron autem dicere, portans vel deum indutus, hominem Christum, ut a multis sanctis patribus dictum est, non recusamus'. Et post alia⁵³: 'Considerate', inquit apostolus^w, 'pontificem^x confessionis nostrae Iesum fidelem ei, qui fecit illum, sicut et Moyses in omni domo sua'. Facturam autem eum quis esse dixerit recta sentiens, increatum et cum patre coaeternum et deum^z veram? Sed eum, qui est ex semine David, qui liber ab omni peccato pontifex noster fuit et victimam ipse se pro nobis obtulit Deo, habens in se certe Dei verbum adunatum sibi inseparabiliterque coniunctum'. Et rursum ut eum quasi ostenderet ad deitatem per incrementa crevisse, in eodem opere subiungit dicens: 'Ait angelus virgini: Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus altissimi obumbrabit tibi; ideoque quod nascetur ex te sanctum vocabitur filius Dei'. Considerate hic etiam, quia cuncta humanitus dicuntur: 'Erit', inquit, 'magnus', non dixit: est; et 'filius altissimi vocabitur', non dixit: vocatur; et 'dabit ei Dominus sedem David patris sui', non dixit: habet, sed 'dabit ei Dominus, et regnabit', non dixit: regnat; et super quos? 'super domum Iacob', non dixit: 'super angelos et archangelos'. Rursum in eodem libro secundo ait: 'Iesus autem plenus spiritu sancto regressus est a Iordane'. Et iterum: 'Regressus est Iesus in virtute spiritus in Galilaea'. Non Dei verbum cooperatione vel auxilio eguisse spiritus sancti arbitreris, sed visibile templum variis sancti spiritus donationibus fruebatur'. Et post alia: 'Iesus Christus', inquit, 'heri et hodie, ipse et in saecula'. Quo modo igitur, o sapientissimi, debemus advertere, quo modo idem ipse heri et hodie et in saecula, et temporaliter et aeternus, et in tempore et super tempora? nam si aeternus est, temporalis non est, et si in tempore est, super tempus non est'. Et rursum in domino Deo nostro Iesu Christo deitatis et humanitatis quasi unitatem astruens ait: 'Naturas discernimus Dei verbi: naturam integram dicimus et personam sine dubitatione perfectam^z. Nec enim sine persona fas est asseverare substantiam; perfectam quoque humanam naturam cum sua persona similiter confitemur. Cum vero ad coniunctionem respicimus, tunc demum unam personam merito nuncupamus'. Quis haec, fratres carissimi, plena omni impietate non videat? A quibus tamen constat, quod se postmodum ipse correxit, qui in sancta Chalcedonensi synodo Nestorium anathematizare consensit. Quis non videat, quanta temeritate plenum sit Theodoriti scripta superbiendo defendere, quae eundem ipsum constat recta post profitendo damnasse? Dum vero eius et personam recipimus et ea quae dudum latuerant prave scripta reprobamus, in nullo a sanctae synodi actione deviamus, quia sola eius heretica scripta respuentes et cum synodo adhuc Nestorium insequimur et cum synodo Theodoritum profitentem recta veneramus. Alia vero scripta illius non solum recipimus, sed eis etiam contra adversarios utimur. Nam cum Theodorus canticorum canticum vellet exponere et non ad commenta, sed potius ad deliramenta laboret, per hunc librum Aethiopissae reginae Salomonem blanditum fuisse professus est; quod Theodorus reprehendens nomen quidem eiusdem Theodori supprimit, sed tamen vesaniam patefecit. Eiusdem namque libri commenta conscribens ait⁵⁴: 'Audio plures canticum canticorum detrahentes et non credentes spiritalem esse librum, fabulas autem quasdam aniculares per vesaniam texentes componere et praesumere dicentes, quia sapiens Salomon ad seipsum et filiam Pharaonis hunc

^u) legibus *Par.* ^v) communicationes *Par.* ^w) apostolum cum *Theodoro* edd. ^x) an ita scr.?
et adeum *Par.*; et addam edd. ^z) perfectum *Par.*

52) *Ib. ad anath.* 5 c. 420. 53) *Ib. ad anath.* 10 c. 437. 54) *Migne, patr. Gr.* 81 c. 29 (in prooemio ad *Iohannem*).

librum conscripsit'. Quo modo ergo nulla scripta eiusdem Theodoriti recipimus, qui illum etiam contra Theodorum assertorem veritatis invenimus? Haec ad scripta vestra respondimus.

Sed opportunum valde iudicamus, ut ea quae sine scripto a responsalibus vestris audivimus breviter verba replicemus. Dixerunt enim Theodorum a Iohanne Antiochenae urbis episcopo mira per epistolam attestatione laudatum; quod verum nos nullo modo credimus. Si tamen et tale aliquid fortasse reperitur, plus fidem primae Ephesensae synodo, plus Kyrilli libris, plus Hisychii, quam aliis quae innotescere nunc usque nequiverunt epistolis commodamus. Debemus tamen accedere, etiam concedentes aliquid dicere; ita ergo, ut responsales vestri asserunt, esse sentiamus. Vos scitis, fratres dilectissimi, quod res quae dubietati subiacet in parte semper est interpretanda meliore. Quid itaque obstat, si, dum de eius errore occultum adhuc et dubium fuit, ab uno patre laudatus est et innotescente post perfidia paene omnium magnorum patrum sententiis velut immanis bestia quasi crebrescentibus iaculis est confossus? An non et malos a bonis aliquando laudatos novimus nec tamen eisdem laudibus defensos? Quid namque in heresiarchis^a Origene deterius et quid in historiographis inveniri Eusebio honorabilius potest? Et quis nostrum nesciat, in libris suis quantis Origenem Eusebius praeconiis attollat? Sed quia sancta ecclesia suorum fidelium corda benignius quam verba districtius pensat, et plus in hereticis sensum proprium, quam testatio Eusebii absolvere potuit, nec rursus Eusebium laudati Origenis culpa damnavit. An non et Gregorius Nysae urbis episcopus, cum canticorum canticum exponit, sicut^a inveniri in plerisque codicibus solet^a, magnis Origenem laudibus praeferat? An non et Hieronymus nostrae ecclesiae presbyter et singularis Hebraei sermonis interpretas tanto erga Origenem favore impenditur^b, ut paene discipulus esse videatur? Sed quia plus causa quam verba pensanda sunt, nec istis sua benignitas nocuit nec illum a reatu proprio favor alienae attestationis excusavit.

Rom. 10, 2. Cogor post haec, fratres carissimi, dolens cum Paulo dicere: 'Testimonium perhibeo vobis, quod aemulationem Dei habetis, sed non secundum scientiam'; cuius erga unitatem sanctae ecclesiae, dum viscera caritatis aspicio, discordes vos intolerabilis ingemesco. Pensate, quaeso, quo ardore sanctae unitatis anhelabat, cum Philippensibus

Philipp. 2, 1. 2. diceret: 'Si qua consolatio in Christo, si quod solacium caritatis, si qua societas spiritus, si qua viscera et miserationes, implete gaudium meum, ut idem sapientes, eandem caritatem habentes, unanimes id ipsum sentientes'. Qui igitur unanimitatem locuturus tot et tales inquisitiones praemisit, quantum esset huius virtutis meritum, non explendo, sed inquirendo monstravit. At contra, quam sit malum discordiae,

1. Cor. 1, 11. loquens Corinthiis ostendit; ait enim: 'Mihi significatum est de vobis, fratres, ab his qui sunt Clois, quia contentiones sunt inter vos; hoc autem dico, quod unusquisque vestrum dicit: ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo^c, ego vero Cephae, ego autem Christi'. Quod cum quanta animadversione loquatur, agnoscimus, si subiunctae in-

Ibid. 1, 12. crepationis verba pensamus; ait enim: 'Divisus est Christus? Numquid Paulus crucifixus est pro vobis aut in nomine Pauli baptizati estis?' Considerate igitur, fratres mei, et, dum Deo adhuc expectante omni incerti vitae fini permittimur^d, vigilanti cura perpendite; quia illam scissionem sanctae ecclesiae pro Theodoro facere fraternitas vestra non metuat, quam pro se vel profiteri Paulus expavit. Cur non ad memoriam pro unitate servanda beati Augustini dicta reducit, qui, dum de unico baptismo loqueretur, idcirco Kyprianum martyrem, qui de iterando baptismo scripserat, defunctum perhibuit, quia, licet pravum quid senserit, numquam tamen se a totius ecclesiae

^a) a om. Par. ^a) heresiarchos Par. ^a) verba sicut usque solet om. edd. ^b) intenditur edd.

^c) Appollo Par. ^d) sine permittimus Par.

communione suspendit⁵⁵. Sic igitur permanere in sanctitate servante constat, fratres dilectissimi, quia, dum vos ab ecclesiae unitate disiungitis, omne virtutis meritum perdidistis, etiam si recte teneatis; scriptum quippe est: 'Pacem sequimini cum omnibus Hebr. 12, 14. et sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum'.

- 5 Multa locuti sumus, quia et ad multa ratiocinando respondimus. Et cum testimonia ex patrum dictis innumera suppeterent, perpauca posuimus, videlicet cupientes, ut scripta nostra in causis singulis narratio breviata succingeret, ne fortasse taedium legenti generarent. Unum autem, quod iam superius diximus, non taedet, si etiam crebro replicemus, quia fidem sanctae Chalcedonensis synodi illibatam per omnia Deo
10 auctore servamus eiusque definitiones, sicut Ephesenae primae, Constantinopolitanae ac Nicaenae synodi irretractabiles nunc usque tenuimus vel morte proposita irretractabiles custodimus. Vestra igitur dilectio communionem fidelium orthodoxorum fratrum non fugiat, ne praesentis vocis nostrae adiutorium, si audire neglexerit, contra se in testimonium vertat. Nos autem ad Deum post verba recurrimus eumque, quantum
15 possumus, fletibus exoramus, ut hoc quod vobis ad sequendam concordiam a nobis dicitur, ipse in vestris mentibus manu intimae inspirationis operetur.

55) Cf. Augustini libr. de unico bapt. cap. 13 (Opp. IX, 538). Cf. August. ep. 108 (255).

APPENDIX IV.

Gregorius papa Vitaliano abbate atque presbytero petente duo monasteria S. Petri, alterum foras muros civitatis Beneventanae, alterum in civitate diruta quinto decimo miliario apud Beneventum a Theodora gloriosa femina constructum sub Romanae sedis iurisdictione suscipit. a. 715—741. 5

Cod.: Barber. XIV, 52 f. 296.

Ed.: N. A. VII p. 590 s. — Iaffé Reg. 1926.

AEPISTOLA BEATI GREGORII PAPE.

Gregorius servus servorum Dei Vitaliano religioso abbati presbytero^a duobus monasteriis ad nomen apostolorum principis P. constructis, unum foras muros civitatis Beneventane, aliud in civitate diruta XV^{mo} miliario apud dictam Beneventanam civitatem^b. 10

Quoniam^c semper sunt concedenda quae^d rationabilibus congruunt desideriis, oportet, ut devotio conditoris pie constructionis oraculi^e in privilegiis praestandis minime denegetur. Igitur quia postulasti a nobis, quatenus denominata monasteria, quae in loca suprascripta Theodora gloriosa femina^f construxit, privilegiis sedis apostolicae infulis decorentur, ut sub iurisdictione sanctae nostrae, cui Deo auctore deservimus, aecclēsiae constituta nulli alterius aecclēsiae iurisdictionibus submittantur, pro qua re piis tuis desideriis faventes^g hac nostra auctoritate id quod exposcitur effectui mancipamus. Et ideo omnem cuiuslibet aecclēsiae sacerdotem in praefatis monasteriis dicionem^h quamlibet habere hacⁱ auctoritate praeter sedem apostolicam prohibemus, ita ut^j, nisi ab abbate^k praefatorum monasteriorum fuerit invitatus, nec 20

App. IV. a) in add. Ew. b) dicta Beneventana civitate Barb. c) ita scr. Ew.; Scitis quoniam Barb. d) ita Diurn.; qua Barb. e) ita Diurn.; oraculis Barb. f) ita Diurn.; favente ac Barb. g) ita Diurn.; dictione Barb. h) ita Ew. cum Diurno; hac om. Barb. i) ita Ew. cum Diurno; ut om. Barb. j) ita Ew. cum Diurno; nisi abbas Barb. 25

App. IV. Hanc epistolam ex codice bibliothecae Barberinianae XIV, 52 edidit Ewald in N. A. VII p. 590 s., scriptam m. s. XI m. in additamento collectioni canonum Cresconii addito. Scripta est secundum Diurni f. 32 additis verbis: Sed si abba usque ordinare debeat. Ewald contendit hoc privilegium a Gregorio I. papa datum esse, haud satis firmis, ut puto, argumentis fultus. Equidem credo dubium non esse, quin aut a Gregorio II. aut a Gregorio III. datum sit. Nam nostri temporibus neque Beneventi, in civitate Langobardorum, monasterium esse neque privilegium monasterio Beneventano a papa concedi potuit, quippe quia ea civitas extra fines Romanae reipublicae ecclesiaeque catholicae esset. 1) De hoc verbo cf. ep. XIII, 17. Ewald l. l. p. 595. Rozière ad librum Diurnum p. 59. 2) Equidem non dubito, quin de Theodorata (cf. Paul. diac. VI, 1), uxore Romualdi ducis Beneventani, a. 687 mortui, agatur. 35

missarum ibidem sollempnitatem quispiam presumat omni modo¹ celebrare. Sed si abba obire contingerit, non extraneum, sed fratrum unum ex congregatione eligentes, quem aptum praeviderint, invitatus aepiscopus ordinetur; si et idoneum minime habuerint, inquirentes, ubi aptum repperire potuerint, et hunc eligentes, ut praelatum ab eis
 5 invitatus aepiscopus ordinare debeat; ut profecto^m iuxta id quod subiecti apostolici privilegii consistunt, inconcusse dotandus permaneat, constituentes per huius preceptionis nostrae paginamⁿ atque interdicentes omnibus omnino cuiuslibet aecclesie presulibus vel cuiuscunque dignitati praeditis^o potestate sub omnipotentis Dei nostri iudicio constituti a nobis praefatis monasteriis indulti quolibet modo existere temerator.
 10 Bene valete.

¹) ita *Ew. cum Diurno*; omnino *Barb.* ^m) ita *Ew. cum Diurno*; praefecto *Barb.* ⁿ) ita *Ew. cum Diurno*; pagine *Barb.* ^o) ita *Diurn.*; dignitate praeditus *Barb.*

APPENDIX V.

EPITAPHIUM SANCTI GREGORII PAPAE.

Suscipe terra tuo^a corpus de corpore sumptum
 Reddere quod^b valeas vivificante Deo.
 Spiritus astra^c petit, leti nil iura nocebunt,
 Cui vitae alterius mors magis ipsa via est. 5
 Pontificis^d summi hoc clauduntur^e membra sepulchro,
 Qui innumeris semper vivit ubique bonis.
 Esuriem dapibus superavit, frigora veste
 Atque animas monitis textit ab hoste sacris. 10
 Implebatque^f actu, quicquid sermone docebat^g,
 Esset ut exemplum^h, mystica verba loquens.
 Ad Christum Anglosⁱ convertit pietate magistra
 Adquirens fidei agmina gente nova.
 Hic labor, hoc studium, haec tibi cura, hoc pastor agebasⁱ, 15
 Ut^k Domino offerres^l plurima lucra gregis^k
 Hisque Dei consul factus^m laetare triumphis;
 Nam mercedem operumⁿ iam sine fide tenes.
 Hic^o requiescit Gregorius^p papa qui sedit annos
 XIII menses VI dies X. Depositus IIII idus Martias. 20

App. V. De hoc Gregorii epitaphio cf. de Rossi, Inscript. Christ. t. II p. 52. 78. 112. 209. 253. 266, qui edidit ex cod. Vat. Pal. 591; cod. Petropolit. F. XIV, 1 (olim Corb. 598 = syllog. Centulens.), de quo cf. Fortunati opp. poet. ed. Leo p. XXVI; cod. Vat. Pal. 833 (olim Laureham.); Petri Mallii descriptione basilicae Vaticanae — ex quo adnotationes sumpsit — atque Duchesne, Lib. pontif. t. I p. 313 s. Eadem Beda refert in h. Angl. II, 1 p. 64 ed. Holder. Ex codice Cassinensi Etymologiarum Isidori 320 saec. X—XI fol. 107^r edidit Reifferscheid, Biblioth. patr. Ital. II, 409 (Sitzungsber. der phil. hist. Cl. der Wiener. Akad. LXXI), ubi hoc distichon additur:

Item eiusdem sancti Gregorii papae.
 Hic vir dispiciens mundum et terrena triumphans
 Divitias (diuicitias C.) caelo condedit ore, manu. 20

Minima ipsius tituli fragmenta reperta sunt; cf. Sarti et Settele, App. ad (Dionysii) Crypt. Vat. monum. (1840) p. 80 ss. 125 et tab. 29. Epitaphium — papae Petrop., om. cet. — ^a) tuum Petrop. ^b) quo Petrop. ^c) ex astam corr. Petrop. ^d) pontifici Pal. 591. ^e) cluduntur Pal. 591; cludunt Petrop. ^f) hunc versum om. P. Mall. ^g) ex exemplum corr. Petrop. ^h) angelos Pal. 591. ⁱ) aiebas P. Mall. ^k) hunc versum om. Petrop. ^l) offeras Pal. 591. ^m) factis Pal. 591. Petrop. ⁿ) operis Petrop. ^o) Hic etc. 25 om. Petrop. et Pall. 833 et Beda. ^p) I add. P. Mall.

INDICES

- I. PERSONARUM ET LOCORUM.
 - II. RERUM, VERBORUM, GRAMMATICAE.
 - III. INITIORUM.
-

Numeri Arabici maiores et minores indicant paginam et versum, numerus II Arabicis praepositus tomum secundum. In indice personarum et locorum numerus Latinus addito numero Arabico maiore et notae sing. vel plur. indicant librum et numerum epistulae, quae ad quemque missa est atque numerum, quo cum Gregorius noster alloquitur. Uncis includuntur praeter has notas numeri ad illos locos pertinentes qui non a nostro, sed ab aliis personis dictati sunt. Nota: abb. = abbas; diac. = diaconus; ep. = episcopus; frat. = fraternitas; lat. = lator; presb. = presbyter, cetera huiusmodi.

I.

INDEX

PERSONARUM ET LOCORUM.

COMPOSUIT L. M. HARTMANN.

- A.**
- Aboridana (domus, Nolae): ancillae in Aboridana domo commanentes 27, 13.
- Abramius Alexandrinus II, 256, 31. 33.
- Acacius Melitanae urbis ep. (II, 459, 45).
- Accellus senior II 99, 3. 6.
- Acelina: sancta A. ecclesia (*Acilum, Asolo*) (21, 19); ep.: Agnellus.
- Acephali 151, 16. 18.
- Achilleus: presb. tituli S. Nerei et Achillei: Gratosus; Iustus.
- Acosimus: puer nomine A. natione Sicula 176, 17.
- Acropolis (v. *not.* 141, 35) ep.: Felix.
- Adelfus 393, 20.
- 1 Adeodata (*plur.* VIII, 34. XI, 5) inlustris II 36, 25; inlustris femina II 265, 5; gloriosissima femina II 228, 23; gloria vestra II 36, 26. 37, 9. 265, 6. 11; domus iuris sui II 228, 24.
- 2 Adeodata, dilectissima filia nostra abbatisa II 131, 20; monasterium, congregatio *eius* II 131, 21. 24. 36.
- 3 Adeodata, ancilla Dei II 100, 17; religiosa II 100, 24; latrrix praesentium II 100, 17. 28; habitus *eius* II 100, 29; petitio *eius* II 100, 18; mater: Fidentia.
- 1 Adeodatus (*sing. et plur.* III 48. VIII, 13) ep. primas provinciae Numidiae (ep. Africae II 15, 25) 204, 10 — frater carissime II 15, 26; frat. vestra 204, 11. 17. 21. II 16, 3. 14; dil. vestra II 16, 7; *Adeodati*: consilarii (consilii vestris adhibete participes 204, 32); epistola 204, 14; scriptorum series 204, 11.
- 2 Adeodatus, praesent. lator, qui se sui presbyteratus loco incongrue dicit expulsum 246, 16.
- 3 Adeodatus quondam diaconus (*sc. Iohannis Ravennatis*) 292, 5 (v. *not. ib.* 28); Ravennatis eccl. diac. 409, 13. II 166, 8; *cf. ib.* 16.
- 4 Adeodatus (*plur. et sing.* X, 18. XIII, 4) abbas Neapol. II 253, 7. 369, 1; sollicitudo tua II 369, 10; *Adeodati*: monast. (S. Sebastiani, ubi abbatis geris officium II 253, 11) II 253, 12. 15; (*ei uniuntur* monast. Graterense et Puteolis situm X, 18); cella II 369, 21; disciplina (sub tua disc. subiacere II 253, 30).
- 5 Adeodatus (*sing.* XIII, 5) servus Dei II 370, 6; in monasterio S. Adriani conversus II 370, 9; *eius* mancipia II 370, 12.
- 6 Adeodatus, in solo iuris ecclesiae II 180, 11; praesent. lator II 180, 11.
- 7 Adeodatus quidam civis Pisaurensis 306, 15.
- Adilbertus (*plur. et sing.* XI, 37) rex Anglorum II 308, 19; vestra gloria II 308, 22. 309, 2. 8. 21; gloriose fili II 308, 24. 309, 31; *Adilberti*: gens II 308, 23. 309, 9. 310, 2; reges ac populi subditi II 308, 25; II 309, 5. 8 (eorum conversio II 308, 26); regnum II 309, 20. 310, 1; subiecti II 309, 10.
- Adobin familia 106, 12 (v. *not. ib.* 40).
- 1 S. Adrianus: monast. S. Adr. (Hadr. 24, 3) II 370, 9.
- 2 Adrianus (v. *etiam* Hadrianus) Thebanae civitatis ep. 164, 2. 166, 7; *cf.* 165, 5. 166, 26. 27. 32. 167, 3. 16. 17. 19. 21. 24 — frater et coepiscopus noster 165, 22. 196, 4 (v. *not. ib.* 33); frater noster 166, 7; consacerdos noster 167, 36; *Adriani* diac.: Demetrius; consacerdotes 164, 2; omnes clerici 167, 16; homines 167, 10; professio 165, 5.
- 3 Adrianus (Hadrianus II 115, 28) (*sing.* IX, 110. XI, 30. 33. XIV, 17) notarius (Panormitanus II 300, 19; Siciliae II 436, 13) II 115, 28. 302, 20; notarius et rector patrimonii II 389, 28; cartularius noster (quem illic (*in Siciliam*) ad regendum ecclesiae nostrae patrimonium direximus II 390, 19) II 388, 18; cartularius II 388, 26; cartularius et rector II 401, 9 — exper. tua II 300, 22. 302, 23. 27. 436, 20; lat. praesent. II 388, 18; *eius* consilium II 401, 9.
- Adriaticum mare 467, 36.
- Adulouualdus (*filius Agilulfi et Theodelindae*) excellentissimus filius noster II 431, 9. 26; rex II 431, 26 — filia mea soror eius II 431, 28.
- Aemerius, *olim* Nicomediae ep. (II 464, 29); *ad eum scripta Theodoriti cf.* II 464, 30.
- Aemilianus, notarius s. eccl. Romanae notus meus II 276, 26.
- Aetherius *vel* Etherius (*plur. et sing.* IX, 218. XI, 40. XIII, 8) ep. Galliarum II 205, 13. 313, 13; II 373, 32; reverentissimus frat. noster II 372, 34; frater et coop. noster II 372, 35; dilectissime fratrum (frater II 314, 2) II 207, 25; fratrum (frater II 206, 16) carissime II 209, 25; frat. tua II 205, 25. 208, 31. 374, 18. 21; frat. vestra II 209, 20. 314, 11 — *Aetherii*: consacerdotes II 374, 23; eccl. II 314, 6. 372, 27 (eccl. causa

- utilitatesque II 372, 31; diocesis II 372, 35. 374, 19; epistolae (epist. vestrarum locutio II 313, 14; ipsae epistolae, quas vos dicitis habere II 314, 7); litterae II 314, 3.
- Aethiops in balneum niger intrat et niger egreditur, sed tamen balneator nummos accipit 223, 30; Aethiopissa regina II 465, 40.
- Aetia quondam gloriosae memoriae 78, 17.
- Aetius: S. Leo ad A. presb. II 454, 19. 21.
- Aetna v. Ethena.
- Africa, Africanus, Afri: 259, 13. 267, 12. 277, 7. 444, 5. II 228, 6; Africana ecclesia 142, 20; Africa vel Africana provincia 94, 14. 239, 12. 283, 11. 436, 31. 437, 1. 443, 16. 481, 12. 15. II 60, 22; Africanus partes 239, 3. II 33, 8. 255, 7; *Africae*: epi.: Adeodatus, Columbus, Dominicus, Maurentius, Valentio, Victor; clerici 142, 20; exarchus vel patricius: Gennadius; magister militum: Gaudiosus; notarius: Hilarus; praefecti: Innocentius, Pantaleon; vir magnificus Africae: Bonifatius; iudices (Africani II 267, 13; qui ad administrandam Africam provinciam diriguntur 94, 14 *cf. ib.* 16); monast. in Afric. prov. positum 481, 13; *cf. ib.* 15; (abbas: Cumquodeus); patrimonium S. Petri v. Petrus — Afri aliqui Manichaei, aliqui rebaptizati 133, 12. 13.
- 1 Agapitus presb. tituli Apostolorum 367, 12; presb. tituli Eudoxiae II 275, 15.
- 2 Agapitus vir venerabilis abbas 13, 12; abbas monasterii S. Georgii 13, 6.
- 3 Agapitus (*sing.* XI, 54) abbas *Surrentinus* II 328, 24 — *Agapiti*: monasterium II 328, 29. 329, 6. 7; ordinatio (*opp.*: iurisdictio) II 329, 6.
- S. Agathae: eccl. sita in Subora 253, 21 (*v. not. ib.* 39) — monasterium Ss. Maximi et Ag., quod Lucuscanum dicitur *cf. Lucuscanum*.
- 1 Agatho quondam ep. (Liparitanus) 210, 14. 17 (*v. not. ib.* 35).
- 2 Agatho (IX, 202) ep. Sardiniae II 190, 2.
- 3 Agatho, *electus episcopus Syracusanus* 358, 21.
- 4 Agatho lator praesentium 422, 20; *convertitur in monasterio S. Hermetis* 422, 25 (*v. not. ib.* 37).
- Agathosulatrix praesentium II 300, 20; maritus eius II 300, 20. 28 (*v. not. ib.* 46).
- Agellus: appendix, quae Ag. dicitur ex corpore massae Gratilanae II 106, 26.
- 1 Agilegius: beati Agilegi martyris benedictio II 348, 7.
- 2 Agilegius, notarius, *ut videtur, Carthaginiensis* 155, 18 (*v. not. ib.* 40).
- Agilfus (*plur.* XI, 41) ep. Francorum, Mettis II 315, 1 — frat. vestra II 315, 4. 13.
- Agilitani monasterii (in *Sardinia*) abbas: Musicus; monachi 282, 20.
- Agilulfus (Agon *appellatur* 234, 15. 235, 1. II 282, 26 — *plur.* IX, 66) rex 234, 15. 439, 12; rex Langobardorum 235, 1. 315, 7. II 86, 1. 184, 2 — excell. vestra II 86, 2. 4 — adventus eius *Romae* 319, 12; *dictum* in b. Petri iniuria II 71, 27; *cf.* II 72, 1; scripta eius II 72, 8. 266, 15 — duces eius per diversa loca et maxime in his partibus constituti II 86, 9; homines eius II 71, 26. 72, 7; (latores praesentium) II 86, 13. 282, 27; — pax cum A. *cf.* 315, 7. 9. 11. 13. 17. 19. 439, 15. 490, 19; II 48, 20. 21. 49, 10. 71, 13. 86, 2. 4. 8. 10. 14. 184, 2. 3. 251, 21. 432, 4. 5. 433, 11 — abbatem (*Probum?*), quem ad Ag. transmisimus II 48, 19.
- Agnella abbatisa (*ut videtur, Neapoli*) II 194, 32; monast. ipsius II 194, 32; latrrix praesent. II 194, 32.
- 1 Agnellus ep. (17, 14); S. Acelinae eccl. (21, 19).
- 2 Agnellus ep. (17, 14); S. Treientinae eccl. (21, 18).
- 3 Agnellus ep. 237, 27 (*v. not. ib.* 40).
- 4 Agnellus (*sing. et plur.* II, 6. III, 13. VII, 16. VIII, 19. IX, 45) ep. de Fundis, qui nunc incardinatus est Terracina 172, 1; ep. (civitatis Terracinae) 366, 3; Terracinae II 21, 11; de Terracina 459, 16) 105, 1. II 72, 27; *visitator eccl. Formiensis* 459, 17; frater et coepiscopus noster 173, 12; frat. tua 172, 4. 26. 173, 2. 459, 18. 21. 26; frat. vestra II 21, 13. 17. 20; dil. tua 459, 25; *cf.* 173, 15; civitas vel ecclesia eius 172, 7.
- 5 Agnellus (*sing. et plur.* VII, 10) abbas de Arimino 453, 6 — dil. tua 453, 7. 16.
- 6 Agnellus qui notarius nostrae esse fertur eccl. (*filius Agnelli* 3) 238, 3. 6.
- Agnes: oratorium S. Agnae (iuxta Panormitana civitate) 139, 11 — monasterium ancillarum Dei in honore beati Petri principis apostolorum etque Ss. martyrum Christi Laurentii, Ermetis, Pancratii, Sebastiani et Agnes (intra civitatem Lillabitanam) II 228, 24. 229, 2.
- Agnoitae II 256, 32. 35. 257, 39; Agnoitarum heresis II 249, 4. 8; error II 248, 27.
- Agon v. Agilulfus.
- (Agrigentum). Agrigentina civitas 171, 9. 271, 32 (*v. Iudaei*); eccl. 293, 8; *episcopi*: Eusanius, Gregorius; *visitator*: Petrus Troecalitanus; partes Agrigentinae II 62, 10; Agrigentinum territorium II 24, 19; (*ibi* monast. S. Stephani).
- Agrippianae thermae: (Romae) iuxta thermas Agrippianas (in domo Iohannis presb. oratorium) 418, 2. II 135, 14.
- Agrippinus presb. eccl. Fesulanae II 140, 7.
- Aiacium civitas (*episcopalis*) Corsicae II 344, 16; *cf. ib.* 21; clerus et populus II 344, 17. 19.
- Alamanni II 246, 20.
- Alamannicus, *cognomen Mauricii imp.* (22, 3.)
- Albanum: Albanensis civitas 366, 9; clerus, ordo et plebs consistens Albano 170, 21; *ep.*: Homobonus.
- Gallinas Albas v. Gallinas.
- 1 Albinus presb. tituli Ss. Marcellini et Petri 367, 15.
- 2 Albinus filius quondam Martini coloni 262, 22.
- 3 Albinus: de loco Albini II 353, 12.
- Alciso (*sing. et plur.* VI, 7. XIV, 7. XXX, 13) ep. Corcyrae II 425, 19. 427, 12. 428, 13. 432, 14; *unus ex* ep. Epiri 385, 28; frater noster II 427, 12. 428, 13. 21 — frat. tua II 425, 23. 426, 25. 433, 3; dil. tua II 426, 18. 432, 18. 37 — *Alcisonis*: eccl. II 426, 5. 25. 428, 21. 433, 8. 17; diocesis II 425, 24. 432, 28. 433, 16; parrochia II 426, 18. 433, 9; successores II 433, 14; responsales II 432, 18. 20; epistolae II 425, 23; II 428, 15; scripta II 427, 12.
- Aldio, magister militum II 110, 9; vir magnificus 129, 1; gloriosus II 110, 9; *Aldionis*: civitas II 110, 9; (degens illic populus II 110, 13. 16); epistolae II 110, 10.
- Alarenensis, v. Aleria.
- Aleria civitas Corsicae 400, 14; II 344, 16; *cf. ib.* 21; clerus et populus II 344, 17. 19; eccl. Alarensis 97, 1. 98, 12; *epi.*: Martinus, Petrus.
- 1 Alexander: *Theodorus* ad Al. Hieropolitanum ep. scribens (II 464, 31). *Theodorus* ad Al. Syriae Palaestinarum praesulem scribens (II 464, 34).
- 2 Alexander sanctissimae (*Alexandrinae*) eccl. diaconus II 408, 20.
- 3 Alexander (*plur.* XI, 8) praetor Siciliae II 267, 24; *cf. sequentem*.
- 4 Alexander vir magnificus (in *Sicilia*) 68, 10. II 79, 11. 15; eius epistolae II 79, 19; gener: Teclae.
- 5 Alexander, domnus (*Constantinopoli, ut videtur*) 9, 1. 474, 1.
- 6 Alexander Frigiscus praesent. portitor colonus eccl. nostrae II 70, 15.
- Alexandria (*Aegypti*): magna civitas Alexandrina II 406, 24; Alexandrina eccl. 432, 25; sancta II 134, 9. 406, 27. 407, 1; sanctissima II 408, 20; patriarchae (episcopi, antistites): Cyrillus, Eulogius; diaconi: Alexander, Isidorus; — sanctissima sedes II 407, 6; *Alexandrinae eccl.*: doctrina II 30, 16; consuetudo II 406, 27; populus II 31, 5; Alexan-

- drini (II 258, 33): Abramius, Dioscorus; navis Al. II 258, 35; (*urbs*) 432, 28; (II 459, 45).
- 1 Alexandria magnifica femina relictā quondam Vincomali 413, 24; eius utilitates 413, 26; *cf. sequentem*.
- 2 Alexandria II 168, 9; monasterium Ss. Herasmi, Maximi atque Iulianae, quod Neapolim ab Alexandria clarissimae memoriae femina fundatum est II 167, 29.
- Aligernus quidam II 66, 8; filia eius II 66, 8.
- Alipios, ep. Caesareae Cappadociae, Leoni Aug. scribens (II 464, 4. 9).
- Alirensis v. Aleria.
- Alisa fundus II 370, 12.
- Almon fluvius (*ante portam urbis Romae*) II 434, 9.
- Aloin: familia eius 106, 12.
- Alvinus (IX, 45), ep. Formiae II 72, 29.
- Aluminosa, ancilla Dei, proxima *Servi-Dei diaconi* II 46, 19.
- (Amalfi), Amalfitana civitas (*cf. castrum*) 401, 2; *eccl. cf.* 401, 2. 7; *civitatis* castrum 401, 4; *ep.*: Pimenius.
- 1 Amandinus ex presbytero et abbate 299, 23.
- 2 Amandinus (*plur.* IX, 5. 56) domesticus II 80, 13; gloria vestra II 44, 6. 10. 80, 14. 18. 20. 22; epistolae eius II 44, 14.
- Amandus presb. (oratorii S. Severini, quod in castro Lucullano situm est II 242, 9) II 241, 22. 242, 10.
- S. Ambrosius 59, 20; sancti antiqui patres, doctores defensoresque ecclesiae, Hilarius, Ambr., Augustinus, Gregorius 59, 11; beati patres Ambr. atque Augustinus II 363, 8 — vicarius S. Ambrosii (*ep. Mediolanensis*) II 266, 18; S. Ambrosio servientes clerici II 266, 21.
- Amos (*plur.* VIII, 6), ep. Hierosolymorum II 9, 7 — frat. vestra II 9, 8. 14; sanct. vestra II 9, 10; sanctissimus frater et consacerdos meus 476, 24 — eius ecclesia II 9, 13. 15; parrochiae II 9, 16.
- Anagnina civitas 366, 3; *ep.*: Pelagius.
- Anamundarus II 251, 24.
- 1 Anastasius (*plur. et sing.* I, 7. 24. 25. V, 41. 42. VII, 24. 31. VIII, 2. IX, 135) ep. 9, 8; patriarcha 41, 3; expatriarcha Antiochenus 28, 10; patriarcha Antiochenus 38, 14; ep. Antiochenus 331, 18. 335, 19. 469, 1. 478, 29. II 2, 20. 133, 7 — vestra beat. 9, 9. 38, 15. 336, 1. 26. 469, 7. 470, 1. 478, 25. II 2, 28. 3, 14. 26; sanct. vestra 39, 10. 478, 31. 480, 36. 481, 1. II 2, 31. 3, 15. 36. 4, 1; amor vester 9, 12; perfecta vestra sanct. 336, 7; dulcissima mihi atque suavissima sanct. vestra 336, 3; car. vestra 480, 1; vestra sanctissima caritas 336, 24; sanctissima vestra beat. 336, 26; suavissima vestra sanct. 469, 2. II 3, 33; suavissima beatitudo vestra II 2, 21; frat. tua II 133, 8. 134, 4; vestra frat. II 134, 17; dil. tua II 134, 21; vir sancte 39, 5 — vir sanctissimus frat. noster domnus 330, 22; sanctissimus frat. et coep. meus II 352, 33; dulcissimus atque suavissimus patronus domnus meus 336, 8; vir beatissimus domnus 41, 3; domnus 41, 7. 330, 22 — *Anastasi*: civitates 330, 23; subiectae ecclesiae II 134, 18; epistolae 469, 2. 14. 21. 36. II 2, 21. 4, 2; scripta 336, 28. 469, 7. 481, 1. II 133, 8; benedictio 337, 2. II 4, 8.
- 2 Anastasius (*plur.* I, 26) archiepiscopus Corinthiensis 40, 1; quondam ep. 360, 27. 32 — frat. vestra 40, 9. 13; carit. vestra 40, 14.
- 3 Anastasius ep. Tiburtinus 366, 11.
- 4 Anastasius (*sing.* VII, 29) presb. 475, 33; ducatum monasterii quod Neas dicitur *suscepit* 476, 18 — tua caritas 475, 34; tua frat. 476, 6; dil. tua 476, 23; carissime frater 476, 35 — eius epistola 475, 34; benedictio 477, 1.
- 5 Anastasius, domnus, abbas de Pentumis 206, 19 (*v. not. ib.* 42).
- 6 Anastasius religiosus 139, 10.
- 7 Anastasius tribunus (*in Corsica*) 443, 23.
- 8 Anastasius medicus 285, 4.
- 9 Anastasius II 68, 6.
- 1 Anatolius Constantinopolitanae urbis ep. II 452, 13. 43. 463, 25. 27; *cf.* II 452, 25. 35. 36. 38. 463, 37; *Anatoli*: causa (II 452, 34. 463, 35); praesumptio (II 463, 25).
- 2 Anatolius (Anatholius) (*sing.* IX, 187. 189. 201. 237. XI, 29) diac. 12, 29. 474, 13. 475, 14. II 26, 11. 178, 21. 179, 13. 189, 15. 248, 25. 249, 1. 256, 25. 257, 2. 258, 18. 286, 24. 352, 32; diac. (et apocrisiarius) Constantinopolitanus II 178, 27. 179, 26. 232, 19. 299, 27; quem ad faciendā responsa ecclesiae in urbe regia transmissi 474, 13 — tua dilectio II 178, 29. 179, 29. 189, 19. 232, 25. 27. 233, 6. 299, 28; dilectissimus filius meus (noster) 474, 13. 475, 14. II 26, 11. 178, 21. 179, 13. 286, 24; communis filius (noster) II 156, 16. 248, 25. 29. 256, 25. 257, 2. 258, 18; dilectissimae memoriae II 352, 32 — scripta ad Anatolium II 178, 21; *Anatoli*: epistolae II 248, 30; scripta II 256, 25.
- Ancessanus fundus (II 437, 17).
- (Ancona), Anconitana: civitas II 109, 5; ecclesia II 430, 4. 8. 12; *episcopi*: Florentinus, Serenus; *visitator*: Armenius; archidiaconus: Florentinus; diac.: Rusticus, Serenus.
- 1 S. Andreas apostolus 15, 17. 114, 12. II 288, 14 — dies natalicius II 288, 21; altare II 288, 26 — *S. Andrae* apostoli: monasterium, qui appellatur Clivus Scauri 14, 29. 32; sanctum et venerabile monasterium nostro loco constitutum, quod appellatur Clivus Cauri II 437, 10. 438, 12. 32. 39. 439, 3; monast. ad Clivum Scauri II 14, 29; monast. positum in hac urbe Romana in Clivum Scauri II 15, 4. 7; monast. (oratorium II 288, 34. 35) II 288, 3. 7. 13. 29. 32. 33. 37. 289, 1; abbates: Candidus, Maximus; monachi II 288, 15; *cf. ib.* 33. II 289, 12; *monasterii*: actores (II 438, 12); utilitates II 15, 5; congregatio (cuncteque congregationi Deo ibidem servientibus 14, 29) 15, 5 — monast., quod est super Mascalas baptisterium (*in Sicilia*) 216, 2; monachi 216, 3. 7 — monast., quod iuxta Vulcanum est positum 359, 8. 10 — monast. Ss. Andrae et Luciae II 275, 18; abbas: Probus — monast. Ss. Andrae et Thomae in Ariminensi civitate constitutum 348, 26; *cf.* 349, 1. 11; abbas: Luminosus; res 349, 3.
- 2 Andreas (VIII, 10. IX, 156) venerabilis memoriae frater noster Nicopolitanus metropolita II 426, 2; quondam frater noster tunc Nicopolitanus metropolita II 427, 17; metropolita II 427, 19. 428, 3; Nicopolitanus II 10, 17; frater et coep. noster 386, 17; frat. noster Nicopolitanae civit. ep. 385, 30 — eius consecratio 386, 1; praedecessores 386, 18; iudicatum II 428, 3; iurisdictio II 427, 18.
- 3 Andreas (*sing.* III, 44) ep. Tarentinus 200, 13; frater et coepiscopus noster 201, 13; episcopus 201, 24; eius clerici (oblata *ab eis* petitio) 201, 24.
- 4 Andreas (*v. not.* 376, 42) frater et coepiscopus noster 376, 28. 377, 29. 379, 1.
- 5 Andreas presbyter tituli S. Marcelli 367, 11.
- 6 Andreas vir venerabilis presbyter II 393, 3.
- 7 Andreas diaconus 291, 9.
- 8 Andreas abbas (*S. Martini Neapol., decessor Theodosii*) 350, 4.
- 9 Andreas monachus, qui ad S. Paulum inclausus fuerat II 329, 22. 28 (*cf. ib. not.* 43).
- 10 Andreas (*plur.* I, 29. VII, 23) illustris 42, 5. 466, 11.
- 11 Andreas (*plur.* VII, 26) 471, 9; *cf. praecedentem et not.* 471, 39; magnifice fili 471, 19. 472, 6; magnitudo vestra 471, 10. 33. 472, 11 — scripta eius 471, 10.
- 12 Andreas (*plur.* V, 51. IX, 101. 151) II 109, 18; *cf. sequentem*; scolasticus *Ravennae* 350, 22. II 151, 27 — gloria vestra 351, 13. II 109, 19; 151, 28; vestra caritas 351, 20; christianitas vestra II 152, 4 — filia mea gloriosa coniux vestra II 109, 32.
- 13 Andreas, vir magnificus domnus 409, 10. 15; *cf. praecedentem*.
- Andromacus presb. tituli Ss. Apostolorum 367, 2; presb. tituli Eudoxiae II 575, 12.

- Angelliorum dogma 218, 22 (v. not. ib. 43).
- Angli (cf. *pagani*): pueri Angli 389, 1; *Anglorum*: eccl. (nova II 312, 10) II 333, 12. 334, 8. 336, 16; ep.: Augustinus; gens 423, 25. 431, 27. 432, 4. II 30, 27. 31. 31, 1. 199, 24. 213, 23. 304, 16. 19. 305, 20. 29. 306, 19. 308, 22. 310, 2. 315, 8. 321, 4. 320, 16. 323, 15. 324, 2. 331, 9. 336, 1. 338, 8; rex: Adilbertus; gentis antiqui reges II 309, 9; regina: Berta; conversio 431, 32. II 304, 16. 29. 305, 3. 306, 19. 310, 2. 321, 9; cf. (II 470, 13); (totius gentis conversio II 304, 22); cf. II 31, 4. 306, 5. 334, 12; idola: II 331, 5.
- Anichiorum xenodochium II 46, 20. 23; praeest: Florentius.
- Anio, comes castri Aprutiensis, Firmensis II 90, 11 (v. not. ib. 32).
- Ansfrid (gloriosus II 247, 21) fil. noster ib. 30; eius scripta II 247, 21.
- 1 S. Anthemius v. Cures.
- 2 Anthemius (v. not. 390, 43) (*sing. et plur.* I, 23. 37. 40. 53. 57. 63. 66. IV, 31. VI, 23. 32. 35. VII, 20. IX, 36. 62. 68. 84. 87. 88. 94. 105. 108. 121. 136. 142. 144. 163. 190. 192. 193. X, 7. XI, 53. XIII, 29. 31); subdiac. (Neapolim II 101, 6) 27, 19. 50, 6. 55, 7. 74, 14. 78, 10. 81, 5. 84, 31. 87, 1. 267, 1. 390, 6. 401, 1. 463, 16. II 52, 10. 66, 6. 83, 26. 88, 16. 99, 1. 101, 26. 105, 14. 22. 112, 22. 124, 1. 180, 10. 181, 10. 24. 283, 26; subdiac. noster (Neapolim 410, 19) II 89, 15. 283, 16; subdiac. Campaniae II 134, 28. 139, 18. 140, 23. 162, 25. 242, 7. 327, 23. 393, 21. 395, 9; def. per Campaniam 463, 10 — experientia tua 55, 12. 74, 21. 75, 9. 78, 21. 26. 81, 9. 85, 2. 87, 7. 410, 22. II 99, 4. 102, 1. 105, 26. 28. 112, 26. 124, 4. 134, 30. 139, 22. 141, 5. 9. 163, 1. 180, 16. 181, 18. 26. 242, 10. 17. 18. 328, 8 — definitio eius II 327, 26.
- Antiochia 335, 21, Antiochenus (Antiochenus): (S.) Antiochena ecclesia II 134, 9. 447, 4; sedes (II 463, 19); urbs (II 466, 5) — episcopi (patriarchae, antistites): Anastasius, Gregorius, Iohannes, Maximus.
- Antonianus fundus II 434, 4.
- Antonina (*plur.* XI, 23. 59) dulcissima filia mea II 228, 15. 280, 24; domna II 228, 15. 280, 24. 286, 2; Barbara et Antonina: cf. Barbara; pater: Venantius.
- 1 Antoninus presb. tituli S. Balbinae 367, 15.
- 2 Antoninus (*sing.* II, 22. III, 9. 22) subdiac. noster 169, 3. 202, 20. 119, 6. 169, 12; subdiac. noster rector patrimonii in Dalmatia 180, 1; subdiac. noster et rector patrimonii sanctae, cui Deo auctore praesidemus, ecclesiae 190, 14 — exper. tua 119, 21. 169, 16. 180, 4.
- 3 Antoninus (quondam II 112, 24) defensor cf. 66, 26 — Antonini medietas legati 66, 33; ex testamento Ant. def. 137, 20; Antonini substantia 136, 12. 137, 23. 139, 17; Antonini def. temporibus 53, 15.
- 4 Antoninus 68, 24; cf. *praeedentem*.
- Antonius (*sing.* IX, 82) subdiac. noster II 97, 17; subdiac. noster II 87, 2. 97, 25; xenodochii in hac urbe Roma constituti, quod Valerii nuncupatur, praepositus II 87, 2. 18. 97, 25.
- 1 S. Apollinaris martyr: eius sollemnitates 292, 7; dies natalicius 292, 14; ecclesia 381, 9; (iuxta eccl. monast. ab Iohanne Ravennati constructum 381, 9. 14. 18); corpus 409, 23. 410, 7. II 39, 2. 172, 26. 173, 15; sepulcrum 409, 23.
- 2 Apollinaris, Apollinaris: in Ap. dogma cecidiase II 145, 27; corruens (II 461, 33) — Theodorus contra Apollinarem in libro tertio loquens (II 456, 40).
- Apollinaristae: Theodori in libro contra Synoristas vel Apollinaristas (II 458, 16).
- Apollonius, magister militum II 51, 26. 65, 4; gloriosus II 51, 26; communis filius II 51, 26; gloriosus fil. noster II 65, 4; lator praesensium II 65, 4.
- Appia (*scil.* via) II 289, 2; Latina vel App. via II 289, 7 — patrimonium Appiae II 433, 23; rector: Felix.
- Appio gloriosus domnus 124, 7; domnus 279, 26; coniux: Eusebia; eius filiae 279, 26.
- Aprutium (*urbs episcopalis*; cf. *epist.* XII, 4. XII, 5) II 350, 9. 25; castrum Aprutiense II 90, 11; comes: Anio; de Aprutio: Oportunus — cf. oratorium beati Petri.
- Aptonius: quondam A. illustrissimus vir 185, 25 (v. not. ib. 41); filius: Armenius.
- Aquae (in Gallia) episcopus: Protasius.
- Aquas Salvias (*Romae, ante portam*): massa, quae Aqua Salvias nuncupatur, cum omnibus fundis suis II 434, 3; massam Aquas Salvias cum omnibus fundis suis II 434, 18.
- (Aquileia) Aquileiensis civit. cf. 145, 21; ecclesia (18, 25); sancta eccl. (19, 1); mater nostra eccl. (21, 9); metropolitana eccl. (20, 23); sancta sedes (20, 16); ep. vel. archiep.: Helias, Severus; synodus: (20, 28.)
- Aquitania pallia 486, 18.
- Arabia: episcopus: Marinius II 281, 10.
- Archadius imperator Augustus II 415, 10. 417, 12.
- Archangelus: monasterium S. Archangeli quod Tropeis est constitutum 102, 22; cf. II 169, 6; monachi 102, 24. 103, 6 — S. Arch., quod Macharis dicitur II 169, 6; abbas: Fuscus — S. Arch. II 240, 17 (v. not. ib. 40). 18. 241, 5. 10; abbas II 240, 18. 241, 5. 10; monachus II 240, 21; oratorium: S. Archangeli quod in Luculano castro iuxta S. Petri basilicam esse dinoscitur 27, 21 (duo monachi ibi servantur ib.) — in honore beati Petri et sancti archangeli Michaelis 350, 6.
- Archelaus vir clarissimus medicus II 64, 3; medicus 313, 23 — possessiones eius 313, 23.
- Arcturi frigus II 148, 28.
- Aregis cf. Arogis.
- Aregius (*ep. Vapincensis*: cf. not. II 210, 45 — *plur. et sing.* IX, 219. XI, 42. 44) episcopus (II 209, 31) Galliarum II 315, 22. 317, 16 — reverentissimus frater noster II 209, 31; frater carissime II 211, 4; frat. vestra II 210, 17. 221, 19. 315, 31. 316, 10. 317, 17. 20. 28; tua frat. II 211, 32; caritas tua II 211, 25; vestra II 315, 27; sanct. tua II 210, 20; vestra II 211, 29 — Aregi: homines II 210, 17; archidiaconus II 211, 20. 26 — scripta discurrentia II 211, 32; epistolae II 315, 27.
- (Arelate) Arelatensis Galliarum II 310, 16; civitas 372, 2. II 203, 21; ep. II 337, 5. 17 (pallium Ar. ep. accepit II 337, 3; epistolae ad eum II 337, 7); Aurelius; Vergilius — intra muros Ar. civitatis monast. virorum II 203, 21. 25. 26.
- Arenata: locus, qui appellatur A. 114, 12 (quo sedes episcopalis Vellitrensis transmigrat; cf. not. ib. 40).
- Arethusa latrrix praesent. clarissima femina II 272, 19; eius coniux vel filii II 272, 20.
- 1 Argentius Lamigensis civitatis episcopus 100, 13.
- 2 Argentius praesentium portitor colonus ecclesiae nostrae II 66, 28.
- Arigius (*plur.* VI, 56. IX, 211) vir gloriosus patricius 312, 2; patricius de Gallia 430, 30; Gallus II 196, 21 — gloria vestra 431, 4. 6. 13 — eius actio 431, 4; utilitas 312, 5.
- Ariminum 182, 21. 346, 25. 419, 6; Ariminensis: civitas 80, 20. 112, 17. 348, 26; cf. 112, 19; ecclesia 347, 16. II 136, 13. 15. 24. 25. 137, 6. 14. 15. 26. 138, 7. 16. 20; pastoralis regimine destituta II 136, 13. 137, 15. 138, 9; ecclesiae: episcopus II 136, 21. 138, 10; cf. II 137, 16; Castorius, Iohannes; visitatores: Leontius, Severus; abbas (de Arimino): Agnellus; clerus, (ordo) et plebs (consistens Arimino II 137, 12. 196, 14) 80, 20. II 136, 25. 138, 16; clerus 347, 17; clerus vel cives II 136, 17. 138, 9; ordinatio II 137, 21. 138, 15; reditus 348, 1; regimen II 136, 19; 137, 19. 138, 13; dux Ar.: Aricinus; universi habitatores Arimino (filii dilectissimi 182, 22) 182, 21; habitatores loci (*sc. Ariminensis*) II 136, 14; habitatores civitatis 80, 9; patrimonium 347, 18; cf. monasteria:

- Ss. Andreae et Thomae; S. Stephani; S. Thomae; oratorium in loco iuris Themoteae.
- Aristobolus (*plur.* I, 28) expraefecto et antigrahus 41, 14.
- S. Aristus: possessio monasterii S. Ar. II 434, 14.
- Ariulfus (*dux Spolitinus*) 129, 2. 17. 130, 5. 144, 3. 11. 145, 18. 317, 28. 33; nec dicendus 106, 9 — Unarnifrida, ad cuius consilium cuncta agit II 71, 17. 23 — *Ariulfi*: rex II 71, 17; epistola 130, 6; persecutio 106, 2; pax cum Ariulfo (*v. not.* 317, 42) *cf.* 114, 10. 12. 145, 4. 7. 146, 9. II 71, 13. 17. 23.
- Armeniae epi. libellos contra Theodorum porrigentes (II 459, 7).
- 1 Armenius frater et coop. noster II 77, s. 430, 11; ecclesiae *Anconitanæ* visitator II 430, 12.
- 2 Armenius magnificus filius quondam Aptonii 185, 25.
- Arogis (*Aregis* 145, 18; *plur.* IX, 126) dux II 127, 1 — 145, 18 (*v. not. ib.* 45). II 125, 24 — gloriose fili II 127, 13; glor. vestra II 127, 2. 8 — *Arogis*: actionarii (homines, qui sub eis sunt cum bobus suis II 127, 9) *ib.* 8; homines II 125, 24 — contra Arogis ambulare II 71, 18; ab Arogis reverti II 72, 7.
- Arrius damnatus 268, 30; perversum Arrii dogma 36, 30 — *Arriana*: heresis 23, 5; nefanda her. II 220, 24; superstitio 177, 14 (*v. not. ib.* 30); error Arrianae hereseos II 222, 1; Arriani: II 325, 13.
- Ariscinus (I, 56) dux (civitatis Ariminensis) 80, 20.
- Asclipiodotus (*plur.* IX, 225. XI, 43) patricius Gallorum II 316, 30; Gallus II 217, 1 — gloria vestra II 217, 13. 17. 316, 28. 317, 7; caritas vestra II 317, 2 — *eius* tuitio II 217, 11; patrocinantibus vobis II 217, 12.
- (Asculum) Asculana eccl. II 385, 9; diac.: Proculus.
- Asinaria: possessio ea, quae As. dicitur (ab hominibus *Iohannis Syracusani* invasa) II 104, 10. 14.
- (Atella) Atellanae civitatis episcopus: Inportunus — *eius* ecclesiae clerus et plebs II 139, 28. 29; dominium II 139, 26; res *ib.* 29; electio episcopi II 139, 29.
- Athanasius (*sing.* VI, 62) presb. 343, 30; Isauriae monachus atque presbiter 208, 24; presb. de Isauria 437, 22; presb. Lycaoniae 445, 3; presb. monasterii sancti Mile, cui est vocabulum Tannaco, quod in Lycaonia est provincia constitutum 437, 27 — dilectio tua 438, 4 — *Athanasii*: fides catholica 438, 18; libellus 438, 8; locus vel ordo 438, 22; monasterium 438, 21 — codex, qui contra Athanasium presb. transmissus est 392, 25.
- Atticus: (*Leonispapae*) de recipiendo A. presbytero (II 452, 26).
- Auctarit: exercitus eius 144, 11 (*v. not. ib.* 42).
- Aventinus presb. tituli sancti Qui-riaci 367, 17.
- Aventius presb. tituli sanctae Praxedis 367, 11.
- Augustana ecclesia („nostri concilii“ in epistula episcoporum Istriae I 16*) a Galliarum episcopis ordinata (20, 26).
- 1 S. Augustinus, „sanctus antiquus pater, doctor defensorque eccl. 59, 11; beatus pater II 363, 8; beatus 479, 27. II 116, 11. 251, 30. 257, 5. 13. (447, 40. 456, 21. 466, 45); beatae memoriae ep. 448, 22 — *eius* dicta de unico baptismo (II 466, 45); libri 448, 22; liber de heresibus 458, 35; opuscula II 251, 30; scripta (II 456, 22).
- 2 Augustinus (*sing.* XI, 36. 39. 56*) ep. II 309, 12. 318, 8. 332, 9; ep. Anglorum (in Anglorum eccl., in qua adhuc solus tu ep. inveniris II 336, 16) II 305, 14. 312, 7; servus Dei 423, 27. 425, 5. 426, 26. 427, 25. 430, 32. 431, 29; praepositus (*servorum domini nostri*) 426, 4; quondam monasterii mei praepositus II 213, 24; a Germaniarum episcopis episcopus factus II 30, 30 (*v. not. ib.* 44) — frater noster II 6, 5; 323, 18. 324, 2. 6. 331, 26; frat. et coop. noster II 7, 5. 31, 4. 213, 24; frater II 331, 26; reverentissimus frat. et coop. noster II 303, 25. 304, 13. 305, 2. 311, 19. 314, 11. 316, 9. 320, 15. 321, 3. 323, 15. 324, 1; communis frater II 318, 8; reverentissimus frater noster II 309, 12. 321, 15; reverentissimus vir frater noster II 331, 4 — frater carissime II 306, 1. 17. 307, 12. 339, 19; tua frat. II 305, 21. 306, 26. 307, 16. 312, 21. 27. 333, 11. 334, 5. 14. 336, 18. 337, 4. 7. 19. 338, 9; dil. tua II 306, 2; tua sanct. II 313, 2. 337, 8 — praesentium portitor (lator 430, 32). 423, 27. 426, 26. 427, 25. 431, 29. II 118, 16 — *Augustini*: clerici II 333, 12; dicioni (dispositioni II 312, 21) subiacere II 312, 13.
- Augustodunum (de Austedono 427, 20) II 213, 13. 215, 8; Augustodunensis (Augustodunis II 418, 8): civitatis eccl. II 214, 8; civit. suburbanum II 372, 3. 380, 24; eccl. (*cf.* II 213, 29. 214, 5); ep. (adhibitis sibi sex aliis coepiscopis suis II 377, 27. 379, 31. 381, 19): Syagrius; provinciae rex II 377, 15. 379, 20. 381, 7; urbs Augustodunensis II 379, 7 — xenodochium in urbe Aug. II 372, 4; xenodochium (atque monast. II 377, 13. 32), quod in civitate Augustodunensi a Syagriono reverendae memoriae ep. et excellentissima filia nostra regina Brunigilda constructum est II 376, 25. 377, 19. 24; abbas atque presb. (Senator) II 376, 19; II 377, 13. 24; abb. II 377, 19. 21. 32; presb. II 377, 32; monachus II 378, 2 — in suburbano civit. sita: eccl. S. Martini; in urbe situm: monast. S. Mariae.
- 1 Augustus ep. (17, 15); ep. sanctae catholicae Concordiensis ecclesiae (21, 17).
- 2 Augustus vir clarissimus (*cui cura formarum committenda est*) II 353, 16. 19.
- 3 Augustus II 72, 11 (*cf. praecedentem?*)
- Aurelia (VII, 33) 482, 7; *cf. Dynamius*.
- Aureliana 454, 23; *cf. praecedentem et Dynamius*.
- Aurelianus (*plur.* IX, 217) ex Francis II 204, 18; *Aureliani frater*: dulcissimus filius meus II 204, 19 (*Dynamius?*)
- 1 Aurelius (*pro Aureliano*) praecessor *Vergilii ep. Arelatensis* II 204, 1 (*v. not. ib.* 42).
- 2 Aurelius presbyter, lator praesentium, filius noster, Galliarum partibus veniens II 212, 24.
- Aurea: Basilica-Aurea 101, 11 (*Romae, cf. not. ib.* 26).
- Auriana: possessio quae villa A. dicitur II 178, 6. 8 (*cf. ib. not.* 39).
- Ausimo civitas II 108, 13. 109, 3; eccl. II 108, 14. 16. 18. 109, 2; *visitator*: Serenus ep. Anconitan.; clerus et plebs II 108, 19; clerus, ordo et plebs consistens Ausimo II 109, 1; clerici civitatis II 108, 25.
- Ausonio et Olibrio consulibus (II 416, 31).
- Austedonum v. Augustodunum.
- Autharith 468, 25; rex Langobardorum 468, 20; nefandissimus 23, 11; „extinctus“ 23, 13 — *eius* homines 468, 21.
- Azimarchus (*plur.* IX, 63. 73. 77) scribo II 81, 8. 84, 10. 91, 28. 94, 19 — vir magnificus II 81, 8; magn. vestra II 84, 11. 17. 91, 27. 94, 23 — *eius* epistola II 91, 26; patrocinia II 84, 18.
- 1 Bacanda (*cf. not.* 5, 35. 278, 27 — *sing.* I, 8. II, 6) episcopus 105, 1 vel antistes 459, 17 Formiensis 10, 10 (*cui* ecclesia Menturnensis adiungitur ep. I, 8) — fraternitas tua 10, 15; frat. et coop. noster 5, 10. 278, 6 — lator praes. 5, 10 — obitus *eius* 459, 17 — quidam de clero *eius* 278, 6; petitio *eius* 10, 14.
- 2 Bacanda quondam xenodochus 11, 19.
- Bahan gloriosus filius noster magister militum II 108, 14.
- Baiae: monasterium S. Petri, quod in loco, qui Baiae dicitur, constitutum est 484, 20.
- S. Balbina: presb. tituli sanctae Balbinae: Antoninus, Petrus.
- Balbinus (*sing.* I, 15) ep. Rosellanus vel

- Rosellensis 16, 6. 366, 7; visitator eccl. *Populonensis* 16, 10 — dilectio tua 16, 9.
- Balneum - Regis castrum II 247, 21 (v. not. *ib.* 43); habitatores loci ipsius II 247, 22. 29; episcopus electus: Iohannes (v. not. *ib.* 43).
- Barbara (*plur.* XI, 23. 59) dulcissima filia mea II 228, 15. 280, 24; domna II 228, 15. 280, 24. 286, 2; Barbara et Antonina II 284, 5. 345, 14; dulcissimae filiae II 345, 19; (dulcissima II 284, 15) gloria vestra II 284, 6; earum: epistolae II 284, 6. 286, 5. 345, 15 — ordinatio II 284, 13. 286, 2. 5. 7. 16. 22. 23. 345, 18; exenium II 346, 1; utilitas II 284, 16; domus II 346, 6; parentes II 284, 18; pater (II 284, 7. 10): Venantius.
- Barbaricini (v. not. 260, 32): gens 262, 2; mancipia II 125, 7; *idolatria* 262, 3; *conversio* 260, 14; pax cum B. 260, 10; dux Barbaricinorum: Hospiton.
- Barbarus (*sing.* XIII, 16) episcopus Carinis II 384, 1; *visitator Panormitanae ecclesiae* II 384, 3. 13. 22; fraternitas tua II 384, 3. 12; frater et coop. noster II 384, 22; dilectio tua II 384, 6. 11; litterae eius II 384, 11.
- Barbatianus monachus, lator praesent. II 49, 20; *postea abbas monasterii cuiusdam Neapolitani* II 49, 19. 244, 4. 6.
- Baricis (*Barca Africae* v. not. 174, 43) episcopus: Petrus 174, 21.
- Barunitana ecclesia 24, 2 (v. not. *ib.* 33); *ex ea*: Marcellus.
- 1 Basilus: virorum fortissimorum Basilii, Gregorii atque Epiphanii testimonia II 31, 9; epistola prodecessoris nostri Leonis ad Bas. ep. (II 453, 22) cf. II 454, 2.
- 2 Basilus frat. et coop. noster (Capuanae eccl. II 369, 11) II 91, 15; 369, 18; ep. II 239, 23; Capuanae civitatis ep. II 91, 10; Capuanus II 275, 10; reverentissimus frater noster II 91, 10. 239, 33 — eius diocesis II 369, 13; utilitates II 91, 11.
- 3 Basilus (*plur.* IX, 153) II 153, 14; vir clarissimus II 71, 27; magn. vestra II 153, 15. 17; filii et omnis domus vestra II 153, 28.
- 4 Basilus Hebraeus II 111, 22. 112, 8 — filii eius II 112, 8. 13. 16.
- Bassus presb. tituli S. Pudentis 367, 14.
- Beator: quidam nomine B., qui quasi comes privatarum dici vult II 391, 27.
- Belliterna cf. Vellitrana civitas.
- Bellunata sancta catholica eccl. (21, 16); ep.: Laurentius.
- Benafrana v. Benefrana.
- Benedictus (*papa* I): beatae memoriae decessoris nostri B. praecceptio II 101, 12.
- Benefrana eccl. (Benafrana 87, 3) 87, 3. 389, 18 (cf. not. *ib.* 38); clerici: Crescentius, Servus Dei; diac.: Gratianus.
- 1 Benenatus (*sing.* II, 25. 44) episcopus 122, 6. 143, 5 (*scil. ecclesiae Misenatis, cui postea unitur Cumana* II, 44); visitator eccl. *Cumanae* 122, 6; B. quidam (*an quondam?*) Misenas episcopus II 124, 2; (*deponitur* cf. IX, 80); B. Misenas et B. *sine titulo* II 162, 26. 163, 2 — frater et coepiscopus noster 308, 18; frat. tua 122, 8. 17. 143, 18; caritas tua 122, 11; dilectio tua 122, 16 — pro construendo castro solidos accepit 124, 2 (cf. not. *ib.* 36); facinus eius II 162, 26; Romam evocatur IX, 163.
- 2 Benenatus (*sing.* IX, 180) ecclesiae Tyndarinae clericus 218, 19; ep. Tundaritanus II 174, 19 — frater carissime II 174, 23; dil. tua *ib.* 29.
- 3 Benenatus (III, 27) notarius 136, 2 (v. not. *ib.* 40); notarius rector patrimonii partis Panormitanae 184, 13.
- Beneventana civitas (II 468, 10. 11) *ibi* duo monasteria ad nomen S. Petri v. Petrus.
- Berta (*plur.* XI, 35) regina Anglorum II 304, 9 (cf. not. *ib.* 41); glor. vestra II 304, 14. 19. 24. 305, 6; christ. vestra II 304, 34 — gloriosus (fil. noster II 304, 20. 305, 4) coniux vester (*Edilbertus*) II 304, 27 — gens vestra II 304, 29. 305, 3.
- Bifurcus (fundus) II 434, 5.
- Bizacium, Bizacenus v. Vizacenus.
- Blanca vir clarissimus, filius noster II 231, 34.
- (Blanda) Blandana eccl. 141, 20 (cf. not. *ib.* 37); eius diocesis, diacones, religiosae personae 142, 2; ministeria 142, 9 — visitator (provinciae Lucaniae): Felix.
- Blandus Hortonensis civitatis ep. 44, 18; *Ravennae ab exarcho detinetur* *ib.* 19; quondam ep. II 182, 17 (*de obitu eius* cf. 275, 18) — eius filius: Scolasticus defensor II 182, 17. 20.
- Blentana civit. 366, 3; ep.: Romanus.
- Blerana civitas II 106, 24; servi Dei monasterii *ibi constituti* II 106, 24; congregatio illic consistens II 107, 3.
- Bona (*sing.* IX, 137) abbatissa (*proprio monasterio destructo Romam iuxta thermas Agrippianas translata*) II 135, 10; eius monaster. II 135, 22. 24; congregatio *ib.* 23. 25 — dilectio tua II 135, 32.
- 1 Bonifatius (*sing. et plur.* III, 4. 43. IV, 5. VI, 9. IX, 61) ep. Regitanus vel Regestanus 199, 23. 388, 1; Regio 162, 7. 237, 5. II 83, 6; *Carinensis ecclesia ei coniungitur* VI, 9 — frater carissime 162, 13. 388, 12; fraternitas tua 162, 8. 16. 200, 1. 237, 8. 10; vestra fraternitas II 83, 16; tua sollicitudo 388, 6; (reverentiss. II 129; 8. 132, 22) frater noster II 129, 11. 132, 25 — eius ecclesia 388, 8. II 83, 11; decessor: Lucius; subdiacones 237, 15.
- 2 Bonifatius presb. tituli S. Xisti II 275, 17.
- 3 Bonifatius (v. not. 287, 30 n° 1 et 233, 37): (dilectissimus 233, 19. II 91, 13) filius noster (meus 76, 11. 32. 233, 19) diaconus 410, 4.
- 4 Bonifatius (v. not. 287, 32 n° 2 — *sing.* VIII, 16. IX, 110. XI, 58. XIV, 8) primicerius defensorum *constituitur* VIII, 16; primus defensor II 18, 6; defensor Corsica II 344, 15; defensor II 115, 29; qui primus omnium defensorum fuit II 404, 9; diaconus (II 420, 26) Constantinopoli II 427, 5; diac. noster, quem nunc ad urbem regiam pro faciendis responsis transmittimus II 404, 12. 406, 14. 408, 24; responsalis meus, qui in urbe regia demoratur II 407, 25 — experientia tua II 344, 16. 35. 345, 5; dilectio tua II 427, 11. 35. 428, 15. 20; (dilectissimus II 406, 14) communis filius II 408, 24; dilectissimus filius noster II 420, 26 — lator praesentium II 404, 9; praes. portitor II 406, 14 — eius scripta II 407, 28 — cf. *sequentem*.
- 5 Bonifatius (v. not. 287, 36 n° 4) defensor 39, 10. 40, 12; 330, 21; lator praes. 39, 10. 40, 12 — cf. *praecedentem*.
- 6 Bonifatius frater (*Iohannis abbatis?*) praepositus monasterii S. Luciae Syracusani 160, 26.
- 7 Bonifatius (v. not. 287, 35 n° 3; XIII, 27) notarius *Siponti* (sedis nostrae 198, 21; noster II 170, 10) II 117, 20. — *Idem esse videtur, qui* II 392, 15 *et* (experientia tua) 16 *commemoratur* (v. not. *ib.* 35).
- 8 Bonifatius notarius, praes. portitor (*in Sardiniam missus*) II 125, 6.
- 9 Bonifatius notarius 287, 6.
- 10 Bonifatius lector tituli S. Mariae (II 438, 42).
- 11 Bonifatius: ipse (*sc. Augustinus*) ad Bon. comitem scribens (II 456, 22).
- 12 Bonifatius (*plur.* IV, 41) vir magnificus Africae 277, 7; magn. vestra 277, 8.
- 13 Bonifatius (v. not. 184, 39) 185, 14; praesentium lator vir clarissimus 184, 19.
- 14 Bonifatius quondam numerarius II 84, 12. 130, 2; cf. II 84, 21 — eius coniux II 84, 20. 130, 4 — ratiocinia II 84, 15; rationes II 130, 2.
- 15 Bonifatius quidam 206, 9 — cf. B. n° 13.
- 16 Bonifatius II 68, 6.
- Boninus (*sing.* IX, 191) defensor II 180, 27 — experientia tua II 181, 1.

- 1 Bonitus (?) abbas 417, 28; cf. n. 418, 35.
- 2 Bonitus gloriosus filius noster II 45, 6; filius noster II 45, 8; homo litteratus II 45, 14; nobis in actione est ib. 13; utilitates eius ib. 19 — *de praeturae administratione ab eo suscipienda agitur* IX, 6.
- Bonosiaci, heretici, qui in Trinitatis nomine minime baptizantur, quia Christum dominum non credunt II 325, 19.
- Bonus monachus II 54, 31. 55, 1; lator praesentium, servus Dei II 54, 12 — *ab Urbico monasterii Lucusani abbas ordinatus a Gregorio refutatur* IX, 20.
- Breonensis ecclesia („nostri concilii“ in *epistula episcoporum Istriae* I 16*), a *Galliarum episcopis ordinata* (20, 25 — *cf. additamenta tomi I*).
- Brindisium v. Brundisium.
- Britii v. Brittii.
- Brittania, Brittani II 305, 18; omnes Britanniae sacerdotes II 312, 28; Britanniarum episcopi II 337, 1; Brittanorum omnes episcopi II 337, 19 — *De iis agi videtur, qui ante Anglorum conversionem atque Augustini missionem Christiani erant*.
- Brittii: Brittiorum provincia 51, 22; Brittiorum partes II 125, 22. 127, 6 (*De rectore patrimonii et de episcopis huius provinciae* cf. IX, 129 cum notis).
- Brixia: episcopi et cives Brixiae 272, 27; cf. 273, 31.
- Brundisii (Brindis. II 344, 5) ecclesia obeunte pontifice destituta 399, 17; clerus et plebs 399, 22; monasteria in ea parochia 400, 2 — corpus S. Leucii in ea ecclesia II 344, 5 — *visitator: Petrus Hydruntinus*.
- Brunigilda, Brunihilda, Brunichilda (*plur.* VI, 5. 55. 57. VIII, 4. IX, 212. 213. XI, 46. 48. 49. XIII, 7; *gen.* Brunigildis II 376, 25. 379, 6. 380, 24) regina II 372, 2. 376, 26. 380, 25; regina Francorum 383, 19. 430, 6. 431, 22. II 5, 20. 197, 17. 198, 8. 318, 21. 320, 27. 321, 27. 371, 25 — excellentissima filia (nostra II 376, 26. 380, 25) II 5, 25; excell. vestra 383, 20. 384, 3. 12. 14. 430, 12. 15. 21. 431, 34. II 5, 21. 29. 6. 14. 7. 5. 18. 197, 23. 28. 32. 198, 9. 199, 11. 17. 200, 3. 4. 320, 29. 321, 3. 10. 18. 322, 5. 372, 8. 10. 14. 373, 1. 3. 16. 17. 22; excellentiae vestrae: christianitas 384, 3. 431, 23; bonitas II 197, 21; vestra christ. 432, 8. II 5, 23. 6. 21. 321, 6; glor. vestra II 373, 11 — *Brunigildis: vester proprius (scil. Syagrius)* II 199, 19; famulus II 197, 23; famuli ac legati Burgoaldus et Unarmaricarius II 372, 10; subditi II 5, 28; subiecti vestri II 7, 21; regnum (regn. potestatis vestrae II 5, 26; qui sub regno vestro est II 6, 22; regni vestri gubernacula II 373, 13) II 6, 27. 8, 6. 199, 10. 28. 200, 4. 319, 3. 322, 10. 373, 12; fines inri vestro subiecti II 199, 22; auctoritatis assensus II 319, 8; constitutio II 200, 4; epistolae (epistolarum series 430, 7) II 5, 29. 372, 3; litterarum eloquia 430, 14; scripta (scriptorum emissa dudum pagina II 322, 6) II 319, 8. 372, 12; iussio II 197, 29. 199, 13. 373, 9; auxilii patrocinium 384, 7; patrocinii auxilium 432, 3; patrocinii suffragia II 321, 17; potestas 384, 8. II 197, 24; religiosae sinceritatis solacia 431, 5; tuitio (tuitiois vestrae gratia 431, 2. 9) 432, 4. II 197, 28; nepotes (filii nostri excellentissimi reges nepotes vestri II 373, 23; dulcissimi nobis nepotes vestri II 321, 19) II 319, 12; filii nostri praecellentissimi reges Brun. ac nepos ipsius Theodericus (praecellentissimi filii nostri (reges II 376, 5) II 380, 30; filii nostri reges II 379, 11) II 376, 24. 379, 5. 380, 23; *eorum scripta ib.; filius: Childebertus; nepotes: Theodericus, Theudebertus; eccl. a Syagrio et Brunigilda constructa v. eccl. S. Martini; xenodoch. a Syagrio et Brun. constructum v. xenodoch. in civitate Augustodunensis*.
- Bulsinensis (cf. Urbs Vetus) civit. 366, 6 — *ep.: Candidus*.
- Burgoaldus inlustris filius noster, famulus ac legatus *Brunigildae* II 372, 10; vir inlustris, famulus *Theoderici regis*, filius noster II 375, 9; vir magnificus filius noster II 373, 8.
- Busa confamulus meus scribo 310, 12. 23. (Buxentum), Buxentina eccl. 141, 20 (cf. not. ib. 37); eius diocesis, diacones, religiosae personae 142, 2; ministeria 142, 9 — *visitator (provinciae Lucaniae): Felix*.
- Cabalonum (civit. *Franciae*) II 315, 1 — *ep.: Lupus*.
- S. Caecilia: ecclesia b. martyris C. (*Romae*) II 367, 10 — *presb. tituli S. Caeciliae: Victor*.
- Caecilianus (II 456, 27).
- Caecilius II 134, 13. 14.
- Caesar: imp. Caesar Fl. Mauricius Tiberius etc. (22, 1); *Mauricius* de notario comes excubitorum, de comite scubitorum caesar, de caesare imperator *factus* 221, 15 — *Caesaribus consulibus (in dato II 417, 8)*.
- 1 Caesarea (Caesariensis) Cappadociae (II 464, 4); *ep.: Alipios*.
- 2 Caesarea Palaestinae: *ep.: Eusebius* II 29, 6.
- 1 S. Caesarius: oratorium S. Cesarii intra palatio *Romae* (II 365, 9).
- 2 Caesarius venerabilis abbas, noster olim (i. e. *Romanus*) 485, 7; abbas monasterii S. Petri, quod in loco, qui Baiae dicitur, constitutum est 484, 20.
- (Caesena), Caesinas castrum II 424, 27, ubi monasterium Ss. Laurentii atque Zenonis; episcopi: Concor dius, Natalis.
- S. Calistus: titulus Ss. Iulii et Calisti: presbyter: Petrus.
- Callinicus (c. not. 472, 33; *plur.* IX, 141. 154) exarchus II 38, 28. 155, 28. 156, 18. 172, 12; exarchus Italiae II 138, 26. 154, 10 — (cf. 462, 24: excell. filius noster exarchus) — excellentissimus filius noster (meus dominus II 156, 18) II 155, 28; dulcissimus atque excellentissimus filius noster domn. II 172, 11; gloriosus 472, 10 — (dulcissima mihi II 154, 19) vestra excell. II 138, 27. 154, 13. 26. 30. 155, 3; dulcedo vestra II 155, 6 — *Callinici: auxilium tuitiois* II 139, 8; bonum patrocinii II 139, 9; obsequia II 155, 2; scripta II 156, 19; hostes II 154, 14; consiliorum particeps II 155, 4; *consiliarius: cf. Iustinus; maior domi: II 154, 27 — exemplar iusionis (iussio ipsa 154, 20), quae vobis pro scismaticorum defensione transmissa est* II 154, 18.
- Callipolis II 194, 9, (Gallipolis 399, 14); Callipolitanum vel (201, 12) Calliopolitanum: castrum II 194, 10. 11; eius homines, habitatores II 94, 10. 16 — *massa* II 194, 18. 23; eius homines ib. — episcopi: Iohannes, Savinus vel Savinianus; *visitator: Petrus Ydrontinus*.
- Callixenus II 75, 10. 16; filius Stephaniae II 75, 5. 11. 14. 188, 8; orfanus II 188, 14. 15 — *avia: Mammonia*.
- 1 Calumniosus, reverentissimus frater (et coepiscopus *Hortonensis* II 182, 9) noster II 182, 9. 16; frater noster ib. 29.
- 2 Calumniosus (*clericus, ut videtur, de Urbe Vetere*) praesentium lator 109, 19.
- Campana quondam patricia 176, 1; domna 68, 28 — *eius conductor: Felix*.
- Campania 68, 32. 158, 10. 13. 160, 14. 163, 1. 174, 1. 177, 11. 181, 13. 192, 10. 193, 1. 197, 1. 463, 11. II 134, 28. 139, 18. 140, 23. 162, 25. 240, 11. 242, 7. 327, 23. 393, 21. 395, 9; provincia II 101, 12. 328, 26 — *Campaniae: episcopi* II 395, 12; defensor (per Campaniam): Anthemius; subdiaconus (*scil. rector patrimonii*): Anthemius, Petrus — *dux: Gudiscalus (cf. Neapolis)*; iudex (provinciae 87, 9): Scolasticus — *quae in Campaniae partibus contigerunt (scil. populationes)* 410, 20; in Campaniae partibus: monast. a Liberio constructum II 162, 11. 163, 15; abb.: Theodosius — *patrimonium (diversa patr. 74, 18)* II 105, 10 — *cf. fundus Marcanus; massa Veneris; monast. S. Martini; Misenas portus; territor. Menturnense. Cf. Neapolis*.
- Campanianus gloriosus magister

- militum 66, 15; notarius eius: Iohannes.
- 1 Candidus (*sing. et plur.* II, 11, VI, 27) ep. de Urbe Vetere Maiore 405, 30; 109, 16; ep. civitatis Bulsinensis 366, 6; fraternitas tua 109, 21, 110, 5, 405, 21 — *destitutus* presbyteris 405, 31; in quibusdam monasteriis in sua parr. constitutis quidam monachi 405, 32, 406, 2.
- 2 Candidus presb. tituli S. Clementis 367, 16.
- 3 Candidus (*sing.* VI, 10, VII, 21, IX, 221) (dilectissimus 384, 5, 385, 12, 424, 10, 432, 7, II 8, 4, 303, 16, 316, 24; filius noster presb. 427, 1, 431, 10; (dilectissimus 428, 6, communis filius presb. 425, 12, 427, 4, 429, 5; presb. II 316, 28, 317, 26; presb. in patrimonio Galliis 388, 24; presb. noster per Galliis 464, 7; presb. in Francis II 212, 23 — dil. tua 388, 26, 389, 5, 464, 11, II 213, 3 — praesent. port. 384, 5, 385, 12; lator praesent. II 317, 26.
- 4 Candidus (VIII, 12) abb. monasterii S. Andreae ad Clivum Scauri II 14, 29, 15, 4.
- 5 Candidus lator praesent. abbas II 281, 11.
- 6 Candidus (*sing.* IV, 28) defensor (noster II 68, 21) 262, 20, II 68, 24 — experientia tua 262, 22.
- 7 Candidus lator praesent. homo vester (*scil.* Iohannis ep. Syracusani) 452, 22.
- (Canosium, Canusina, Canosina 77, 9) ecclesia 67, 4, 77, 9 r. not. ib. 24 — *visitator*: Felix Sipontinus — duo parochiales presbyteri ordinandi 77, 13; clerici 67, 4.
- Capitulina conditrix monasterii (in civitate Syracusana siti) II 237, 24.
- Cappadocia: Caesarea (II 464, 5).
- Capraria insula 299, 1 — monasteria in ea ib.
- Caprea insula Histriae provinciae II 152, 15; insula Capritana II 154, 12, 25, 155, 23 — habitatores II 152, 15 *eorum* petiti; cf. episcopus, quem vobis in vestra reformari petiveratis eccl. II 153, 2) ib. 28; 153, 4: *latores* praesent. responsales vestri II 152, 29; ecclesia II 153, 2, 5; ep. II 156, 4; cf. Iohannes ep. in castello quod Novae dicitur: ordinatio II 154, 25; populus, qui in insula consistit II 155, 30; plebs ib. 27, 156, 3 — *castello* Novae quasi per diocesim coniuncta II 155, 24. *Diocesi Ravennati adiungitur* II 156, 4.
- Capri insula 78, 1 — monasterium S. Stephani ib.
- Capria insula, quae iuxta Maiorica item insula, II 412, 27 — monasterium et monachi ib. 2, 3.
- (Capua) Capuana civitas II 91, 10; eius eccl. 294, 2, 1, 35, 398, 1, 7, II 369, 12; epi.: Basilus, Festus; visitator: Gaudentius; archidiaconus: Rusticus; clerus (et plebs 294, 7 cf. 192, 11) degens Neapoli ib. 15; clerici qui in Neapolitana civitate consistunt 308, 1; (monast. Craterense) olim monasterio alio dioceseos Cap. fuisse coniunctum II 369, 13.
- Caralis 240, 9; II 40, 22, 183, 7; Caralis Sardiniae 83, 4, 26, 84, 14, 99, 21, 240, 1, 263, 5, II 12, 19; Caralitana civitas II 274, 5 cf. 258, 23; II 183, 6, 13, 28, 184, 3, 186, 10; Caralitana eccl. 194, 10 cf. II 38, 1, 9, 192, 34, 252, 28, 273, 28, 420, 20, 30, 31; metropolis 73, 16; *ecclesiae*: archiep. vel ep.: Ianuarius; ep. 258, 23, II 190, 27, 191, 6; archiep. presb.: Epiphanius; quidam clerici disciplinam sui refugientes episcopi II 190, 26; lector: Epiphanius; defensor II 252, 28; cf. Vitalis; oeconomus II 420, 30; rustici possessionis ecclesiae II 191, 12; cf. II 192, 34; *civitatis*: Iudaei II 183, 6; nobiles *eorum* scripta II 183, 14) ib. 13; habitatores II 183, 28; monast. positum foris civitate Caralit. II 274, 5; abbas: Urbanus; xenodochia in Caralit. partibus constituta 258, 22 r. not. ib. 40) cf. II 186, 14, 19.
- Carinae II 384, 1; Carinensis ecclesia 388, 3; Gregorius Bonifatio ep. Regestano Carinensem eccl. coniungit 388, 1 (VI, 9) — episcopus: Barbarus.
- Carimianus fundus II 370, 11.
- (Carthago) Carthaginensis ep.: Dominicus.
- Cartolanum patrimonium (*cum Sabiniensi coniunctum*) 179, 5 — defensor: Urbicus.
- S. Cassianus: monasterium in honore S. C. constructum (*Massiliae*) 454, 22 (r. not. ib. 35); *privilegium ei monasterio conceditur* VII, 12 — abbatissa 454, 25, 455, 3, 10; Respecta: ancillae Dei 455, 10; congregatio 454, 26; dies dedicationis 455, 4.
- Cassianus fundus II 434, 5.
- Cassiopi castrum (in insula Corcyra positum II 427, 6; in parochia Corcyrae II 428, 14) II 425, 23, 24, 426, 5, 427, 20, 31, 432, 26, 433, 7; eius: habitatio II 426, 15; ecclesiae II 428, 16 — intra castrum posita: eccl. beat. Iohannis.
- Castelliense (r. not. II 32, 37) monasterium (quod in Scyllitana civitate est constitutum II 33, 27) II 32, 10, 12, 33, 28, 34, 5, 7; monasterii: abbas II 34, 12; monachi deputati illic II 32, 11; consistentes illic II 34, 12; congregatio eorum II 32, 11; oblata ab eis petiti ib. 7; II 32, 7, 10, 33, 27, 34, 15, 25 — castrum Scyllacium in solo iuris mon. fundatum II 34, 15; habitantibus illic solaticum eorum ib.
- 1 Castorius (*sing.* II, 15, V, 49) episcopus Ariminensis 112, 15, 348, 25; proprius ep. 348, 4 — frater et coepiscopus noster 124, 18, 182, 4, 346, 28; fraternitas tua 349, 1; frater carissime 112, 18; dilectio tua 113, 6 — eius civitas 112, 19.
- 2 Castorius (*sing.* V, 24, 25, VI, 31, IX, 167, 168, 178) reverentissimus conservus meus apost. sedis vestrae notarius (*in epist. Iohannis Ravennat.*: 228, 10); notarius (sanctae, cui Deo auctore praesidemus, ecclesiae 211, 3) 304, 24, II 155, 7; cf. 439, 12 et not. ib. 37; notarius noster (meus 359, 25) 306, 5, 402, 5, 12, 409, 9, II 166, 27; notar. noster Ravennae II 165, 23, 173, 12; notar. ac responsalis noster 490, 17; cartularius noster (cart. eccl. Romanae II 38, 28) II 152, 1, 153, 26, 169, 25, 172, 24, 25, 229, 10, 230, 5; cartular. II 39, 4, 150, 26 — experientia tua 306, 2, 306, 7, 28, 409, 13, II 166, 13, 28, 173, 19 — praesent. 402, 12) port. II 173, 3; lator. praesent. II 152, 1, 172, 24 — eius actio 410, 1; scripta 306, 9.
- 3 Castorius (III, 21) filius Urbici defensoris de Tibur 179, 1.
- Castus (r. not. 208, 37, 310, 47) gloriosus (vir) magister militum 310, 23, 320, 3; vir gloriosus 208, 2.
- Catacumbas: locus qui dicitur C. (ad secundum urbis miliarium, ubi corpora apostolorum requiescunt) 265, 21 (r. not. ib. 36).
- Catafrigae, heretici qui in Trinitatis nomine minime baptizantur . . . quia . . . sanctum Spiritum . . . esse quendam . . . Montanum credunt II 325, 19.
- Catana (Catena, Cathena), Catinenensis (Catenensis, Cathenensis): Catena II 51, 6; Catinenensis: civitas (Cathenensium civ. 2, 5, II 75, 8) II 60, 5 — eccl. (quae Cathenae fabricata est II 70, 16) 302, 26; 398, 29 cf. II 9, 28, 10, 12; ecclesiae: ep. (Catenensium II 9, 24): Elpidius, Leo; archidiaconus: Iohannes — diacones II 28, 13; acoliti II 9, 26; diocesis 487, 14; Catenense territorium II 62, 22; Catinenensis tractus II 61, 17; urbs II 389, 27 (monasterium a Iuliano in urbe constructum ib.); Catenenses partes II 62, 10, 63, 15; in Syracusanis Catenensibus vicinisque locis II 64, 19; *ibi* patrimonium eccl. nostrae II 61, 17, 62, 9, 63, 15; illustris vir de Catena: Iovinus; Samaracae degentes Catenae 406, 24; domus Cathenae II 188, 8, 13, 15; domus in civ. Cathenensium II 75, 8, 14, 16, 17.
- 1 Catella religiosa femina 83, 12, 84, 16 — filius eius Romanae ecclesiae militans 83, 13, 84, 17.
- 2 Catella: puella nomine Cat. 197, 8; dominus eius: Felix defensor.
- 1 Catellus, quem monachum Urbicus abbas in Lucuscani monasterio praepositum fieri voluerat II 54, 30.

- 2 Catellus palatinus 287, 14.
- 3 Catellus praesentium lator 463, 12 — soror: quae Stephano cuidam desponsata fuerat 463, 12.
- Catinensis v. Catana.
- Cellas - Cupias: possessio, quae Cellas Cupias appellatur, in insula Corsica in loco Nigeuno (*ubi* basilica Ss. Petri et Laurentii cum baptisterio) 400, 17.
- (Centumcellae), Centumcellensis civitas 366, 4 — episcopus: Dominicus.
- Cethegus: gloriosi filii nostri C. atque Flora iugales II 91, 8; filii nostri gloriosae personae II 91, 16.
- Chalcedona, Chalcedonensis eccl. 394, 23. 395, 25 (presb.: Iohannes); pro causis episcoporum specialibus, quae apud Chalcedonam gestae sunt (II 451, 39), quae apud Chalc. de fide sunt statuta (II 452, 12; *cf. ib.* 42; II 453, 13. 17. 463, 45. 464, 18); Chalc. concilium 18, 15. 22. 19. 21. 31. 36, 22. 268, 22. 269, 4. 273, 28; (II 464, 18); sanct. concilium 19, 37. 236, 16; (II 464, 38); illud (II 462, 10) venerandum conc. 341, 6; synodus 235, 24. 393, 22. II 7, 14. 146, 1. 184, 29. (443, 36. 446, 37. 452, 19. 23. 462, 5. 6. 23. 463, 18. 29. 36. 46. 464, 10. 25. 27. 465, 36. 37); *cf.* 170, 10. II 146, 4. (446, 38. 452, 20. 453, 36. 39); sancta synodus 18, 13. 170, 3. 9. 235, 19. 268, 20. 332, 17. 381, 29. 382, 5. II 31, 33. 144, 22. 25. 145, 22. 146, 1. 405, 9. (451, 2. 7. 12. 452, 2. 44. 461, 31. 462, 16. 18. 22. 465, 31. 35. 467, 9); veneranda syn. 322, 33; syn. sexcentorum triginta patrum (II 443, 29) synodi vel concilii: actio (II 465, 35); actiones *cf.* (II 462, 29. 30. 31. 35. 36. 37. 40. 44. 46. 463, 1. 5. 13. 464, 2. 12); auctoritas (II 463, 17); speciales causae (II 452, 9. 453, 17. 38. 463, 8); gesta multiplicia causarum specialium (II 463, 17); Graeci antiquiores codices (II 464, 1) — episcopi in eodem concilio residentes (II 464, 18); defensor II 144, 23; definitio 235, 20; (II 452, 28; *cf.* II 453, 19); epistolae (II 463, 30); fides 235, 19. 236, 16. 17. 18. 273, 8. II 144, 27; (453, 7. 9); sanctae fidei professio (II 462, 29); fides s. Ch. syn. eiusque definitiones (II 467, 9); specialia (II 454, 8) gesta (II 461, 32. 35. 38. 41. 462, 3. 7); in gestis ac definitionibus (II 461, 44); negotia privata, quae illic gesta sunt (II 453, 8); *cf.* (II 452, 39. 462, 31. 464, 11. 13. 20); sancta professio (II 452, 3); textus II 145, 28; extrema pars *ib.* 26; aliqua contra Chalc. syn. constituta 236, 13.
- 1 Childebertus (I) gloriosae memoriae Francorum rex II 203, 20.
- 2 Childebertus (II) (*plur.* V, 60. VI, 6) rex Francorum 373, 19. 384, 23; excellentissimus rex 312, 1; praecell. filius noster rex 369, 4. 370, 17. 371, 25 — praecellentissime filii 374, 32; excell. vestra (excell. vestrae celsitudo 374, 19) 373, 20. 374, 2. 30. 375, 1. 8. 385, 3. 14. 20; praecellentiss. filius noster 370, 21 — *eius*: epistola 373, 20; epistolae II 203, 25; petitio 369, 4; potestas (vestri culminis 385, 9; potestatis censura 374, 7) 385, 16; regnum (ecclesiae, quae sub regno sunt 370, 21. 371, 25; universi episcopi Galliarum, qui sub regno sunt 371, 10); *pater*: gloriosae memoriae pater vester (*Sigibertus*) 375, 4; *mater*: Brunigilda; *filii*: Theodericus, Theudebertus.
- Christodorus: magnifici (*Gordiae et Theoctistae*) homines domnus Marinus et domnus Christodorus 474, 3.
- S. Christophori monasterium in *diocesi Tauromenitana* II 93, 4. 7. 10.
- Christi - Mons: monachi in Christi-Monte insula constituti 75, 15; *cf. not. ib.* 41.
- Christus, (Iesu) Christi: cum Christi auxilio II 242, 12; corpus (*redemptoris nostri* corpus et sanguis) II 60, 1; compago corporis 156, 9; a Christi corpore, quod est sancta universalis eccl., dividere 235, 26; a sacratissimo corp. ac sanguine Dei Domini nostri Iesu Christi alienus fiat II 378, 13. 380, 7. 381, 29; cooperante gratia II 382, 30; gratia revelante 395, 5; gratia suffragante 271, 21; cum Christi gratia 104, 22. 252, 22. 358, 24. II 434, 7; inimici II 302, 26; laudes II 303, 14; cum Christi solacio 174, 9; pro Christi zelo II 312, 25 — Christo militare 221, 13 — Christo adiutore 149, 23. 388, 9; adiuvante 155, 8. 178, 14. II 323, 20; auctore 305, 1. II 313, 1; auxiliante 164, 12. 165, 13. 174, 10. 190, 20. 312, 1. 388, 25; comitante 165, 24; iuvante 176, 5; protegente 455, 17; regnante (in perpetuum Domino nostro Iesu Chr.) 362, 14 *in dato*; revelante 115, 14. 382, 26; suffragante 104, 23 — *Cf.* Christe eleison.
- Chrysantus (*sing. et plur.* IX, 49. 59. 107. 166. XIII, 39) II 82, 6; episcopus II 76, 1; ep. Spolitanus II 113, 22. 165, 1. 402, 14; frater et coep. noster II 402, 3; *visitator* Vivaniensis eccl. II 165, 2 — frater carissime II 76, 5. 82, 9; frat. vestra II 114, 3. 12; frat. tua II 165, 2. 6. 402, 16. 19. 26; tua sanct. II 402, 22 — *Chrysanti*: loca II 113, 27; *sacerdotes Nursini* ad *eius* diocesem pertinentes II 402, 21; presbyteri (qui sub vobis sunt) II 114, 1; iudicium II 402, 19; auctoritas II 402, 5.
- S. Chrysogonus: presbyter tituli S. Chrysogoni: Iohannes.
- Cicerio quidam monachus 308, 18; *cf.* 22; iuris eccl. *Misenatis* famulus *ib.* 20.
- Cilla, *ut videtur, duz quidam Lan-*
- gobardorum*: duas ad Cillanem epistolas misimus II 399, 28.
- Cinciana massa, *ubi habitat* Liberratus negotiator 67, 33.
- Citonatus vir magnificus 3, 14.
- Classis 306, 26; Classitana civitas II 19, 9 — *in ea* constitutum monast. beati Iohannis, beatorum Iohannis et Stephani.
- 1 Claudius (*sing.* IX, 179) abbas 146, 5. 401, 22. 25. II 174, 1. 352, 2; communis filius abbas monasterii beatorum Iohannis et Stephani, quod in Classitana civitate est constitutum II 19, 9. 20, 28; lator praesentium II 20, 28 — carissimus quondam fil. meus II 352, 15; quondam abbas II 351, 25 — tua dilectio II 174, 2. 5. 9 — *Claudius*: monasterium II 20, 31. 352, 9. 21; monasterii monachi II 351, 25. 352, 8; eorum congregatio II 352, 5. 10; monasteria II 20, 34; fratrum congregatio II 20, 31; epistolae II 174, 5.
- 2 Claudius (*plur.* IX, 230) in Spaniis II 226, 9 (*cf. not. ib.* 44); vestra gloria II 226, 10. 16. 227, 1.
- Clematius lector 361, 19. 21.
- S. Clemens: presbb. tituli S. Clementis: Candidus, Speciosus.
- Clementina (*sing. et plur.* I, 11. IX, 85. X, 6) patricia 12, 19. II 99, 13. 241, 21; nobilis femina 159, 8; gloriosa 159, 5; gloriosa filia II 99, 18. 241, 22; re vera carissima et filia II 100, 7; gloriosa filia nostra II 242, 16 — glor. vestra 12, 20. II 99, 14. 20. 28. 100, 5 — *eius* mancipia 159, 5.
- Clementius v. Crementius.
- Clivus Scauri (Cauri) *Romae*: monasterium ad Clivum Scauri v. mon. S. Andreae.
- Clotharius (*plur.* XI, 51) rex Francorum II 323, 29 (*cf. not. ib.* 42) — excell. vestra II 324, 3 — subiectarum vobis gentium regimen II 323, 30.
- (Clusium) Clusinus (II 247, 20) episcopus: Ecclesius.
- Coelestinus beatae recordationis praedecessor noster Romanae urbis antistes (II 443, 27).
- Columba (*sing. et plur.* XII, 2) gloriosa filia II 348, 15. 20; gloria vestra II 349, 4.
- 1 Columbus (*sing. et plur.* II, 46. III, 47. IV, 35. VI, 34. VII, 2. VIII, 14. 15. XII, 3. 8) episcopus (Numidia 412, 12. 442, 14. II 17, 12. 349, 16) 146, 23. 203, 7. II 355, 7 — karissime in Christo frater 146, 24; dilectissime frater II 17, 23; reverentissime frater 442, 30; frat. tua 147, 10. 21. 203, 8. 14. 32. II 355, 8; frat. vestra 412, 13. 17. 413, 9. 442, 15. 28. II 17, 13. 349, 19; car. tua 204, 4; sanct. vestra 412, 16. 23. 30. II 17, 20; dil. vestra II 349, 20; dil. tua II 355, 20 — dilec-

- tissimus communis frater ep. II 356, 23; frater et coepiscopus noster 204, 33. 239, 5 — *Columbi*: *primas*: Victor; diaconus (harum lator diac. vester 442, 15); Victorinus; cognitio (cognitioni vestrae interesse II 356, 4); apices II 356, 5; epistola 203, 19. 442, 15; scripta 203, 8. 412, 13.
- 2 Columbus domnus presb. 299, 9; filius noster presb. II 269, 13.
- Comas: portio, quam S. Romana eccl. in fundo Comas habere visa est II 163, 21.
- (Comum) Comensis ecclesiae clerici II 178, 3 (cf. *not. ib.* 37) — *possessio eorum*: villa Auriana.
- Comitaticius II 85, 15; comes civitatis Misenatis II 124, 5.
- 1 Comitoli quondam, excubitor II 102, 13; *Comitoli* liberti: Marcellus, Stopaulus; heres filiaque: Maria, uxor Pardi clerici.
- 2 Comitoli (v. *not.* II 411, 43) gloriosus II 411, 7. 412, 10. 13. 413, 18 — si enim, ut dicitur, C. defunctus est . . . 412, 17 — *eius* homines II 413, 18.
- Commodus comes (II 438, 4); fundus iuris *eius*: Momordianus.
- (Concordia) Concordiensis sancta catholica ecclesia (21, 17) — episcopus: Augustus.
- Concordius episcopus Caesenas II 424, 29, successor *Natalis episcopi* — *eius* diaconus II 425, 1.
- Conon (*sing.* XI, 9) abbas Galliae monast. Lirinensis II 268, 11 — dilectissime fili II 269, 9; dil. tua II 268, 20. 269, 14; car. tua II 269, 13 — *eius* decessor II 268, 15; subiecti II 268, 25.
- Consentias, Consentinus ep.: Palumbus — clerus, ordo et plebs consistens Consentias (vestri antistitis obitus II 386, 30) *ib.* 28 — quaedam ecclesia in possessione *Faustini* posita dioceseos Consentinae eccl. II 4, 25; Emolitana eccl., quae in *Consentina* est diocese constituta II 124, 20.
- 1 Consentius quondam def. II 105, 9. 23; patrimonii Campaniae curam gessit II 105, 10 — filius: Faustus (gloriosus vir).
- 2 Consentius puer II 92, 18. 20.
- Consolantia (et Paschalis) (XIII, 25) Siciliae II 390, 16; magnitudo vestra II 390, 17 — *eorum*: epistola II 390, 17.
- 1 Constantina (*plur.* IV, 30. 38. 39) coniux *Mauricii imp.* Augusta (quam Deus cum serenissimo domino universo mundo praeesse constituit 327, 3) 264, 2. 324, 10. 326, 15; piissima domina cf. 471, 11; tranquillissima domina 264, 26. 329, 21; serenissima domina 266, 5. 15. 324, 11. 325, 8; cf. 466, 23; pietas vestra 266, 8. 326, 3. 16; 327, 2. 29. 328, 2; (vestra 326, 20)
- serenitas 329, 22; serenitas vestrae pietatis 264, 3 — *Constantinae*: iussiones 264, 5; filii (piissimi 326, 21); parentes (vestri priores principes 328, 4); cubicularia: Gregoria.
- 2 Constantina abbatissa monasterio sancti Laurentii praeest 391, 8.
- 3 Constantina domna, clarissima puella *moritur* 471, 12 — sponsus *eius*: Andreas.
- Constantinopolis (v. *etiam* regia urbs), Constantinopolitanus: r. proceres, palatium (Secundianas) 286, 7. 296, 5. 470, 11. II 178, 27. 179, 26. 189, 18. 232, 19. 286, 14. 299, 27. 304, 33. 416, 8. 417, 8. 420, 25; civitas (illa civ. 402, 1) 279, 20. 438, 1. 23. 474, 5. II 60, 9 (civitatis delectatio II 23, 16); eccl. Const. 393, 22. 469, 31. 479, 20. II 59, 10. 60, 8 (eccl. consuetudines II 59, 10. 11 — errores in Const. eccl. II 31, 12); urbs (Constantinopolis II 158, 3) Constantinopolitana 279, 19. 392, 8. 353, 16. II 171, 8. 248, 25. 249, 2. (459, 7. 26. 463, 25. 27) — dilectus frater noster Constantinopolit. civitatis antistes 438, 23; ep. *rel* patriarchae Const. (Const. ecclesiae episcopatus 479, 20): Anatolius, Cyriacus, Flavianus, Iohannes, Proclus; presb.: Georgius; *diaconus*: Theodorus — diac. et apocrisarii *ecclesiae Romanae Constantinopoli*: Anatolius, Bonifatius, (Gregorius), Honoratus, Sabinianus — medicus: Theodorus — Const. heresis 322, 23; concilium 36, 20 (canones *eius* 479, 14. 16); Const. synodus (syn., quae in Constantinopoli postmodum facta est, quae a multis quinta nominatur 273, 2. 5; centum et quinquag. patr. II 443, 25) 19, 28. 247, 13. 268, 20. 382, 4. 479, 16. 17. II 157, 14. 451, 3; omnia gesta synodi *ib.* 16; fides synodi eiusque definitiones (II 467, 10).
- 1 Constantinus pia memoriae princeps 318, 22; (quondam II 309, 3) piissimus imperator II 304, 17; pia memoriae C. temporibus II 29, 5 — *eius* praecessores II 309, 7; mater: Helena.
- 2 Constantinus ep. Narniensis: r. Constantius.
- 3 Constantinus (*sing.* XII, 11) ep. Scodritanus II 358, 28 — frat. tua II 358, 31. 34.
- 4 Constantinus patricius et curator de Placidias II 365, 4.
- 5 Constantinus commun. filius excellentissimus vir domnus praefectus 452, 9 (v. *not. ib.* 40).
- 1 Constantius (*plur. et sing.* IV, 1. 2. 3. 22. 37. V, 18. VII, 14. VIII, 10. IX, 103. 149. 183. 186. 235. X, 11) diac. (*Laurentii*) Mediolanensis 99, 10. 186, 16. 188, 11. 189, 9. 15; cf. II 361, 21; ep. Mediolanensis (decessor *Deusdedit* II 361, 12. 20) 232, 8. 233, 18. 235, 10. 256, 17. 272, 25. 299, 20. 456, 20. II 12, 16. 110, 22. 150, 13. 156, 27. 176, 6. 178, 1. 215, 23. 230, 22. 245, 18 — frat. vestra 232, 9. 233, 21. 234, 10. 11. 13. 16. 235, 12. 273, 1. 274, 1. 5. 299, 23. 300, 11. 26. 457, 13. 19. 23. II 12, 23. 110, 23. 111, 7. 150, 20. 176, 7. 10. 178, 2. 230, 23. 31. 231, 5. 246, 2. 21; frat. tua 232, 11. 233, 5. 20. 23. 234, 1. 235, 14. 26. 256, 25. 257, 8. II 231, 15; sanct. vestra 272, 26. 273, 5. 456, 27. 457, 10. II 110, 26. 150, 22. 178, 7. 231, 12; filius noster 186, 16. 188, 11. 17. 189, 9; reverentissimus frater et coep. meus (noster II 178, 28) 236, 23. 269, 12; frater noster domnus 300, 28; frater noster II 179, 3; frater et coep. noster II 265, 27; reverentissimus vir frater noster II 156, 27; reverentissimus frat. noster II 215, 23; recordandae memoriae frat. et coep. noster II 272, 21 — *Constantii*: quidam epi. vestrae dioceseos 235, 11; fratres (vestri 273, 19); diocesis II 215, 23; defensor: Marianus; diac.: Erentius; homines II 178, 22. 28; iuris (vestri) *campus cum rinea* II 231, 1; iudicium II 150, 23; scripta 232, 9. II 178, 2; cf. 233, 19; epistolae (quas ad nos per Marianum lator. praesent. transmisistis II 245, 19) 300, 27; gesta (apud frat. vestram) confecta II 246, 2; obitus II 265, 27 — frater (Luminosa filia fratris eius II 361, 12).
- 2 Constantius (Constantinus 366, 10 — *plur.* IX, 60) episcopus civitatis Narniensis 366, 10. II 82, 16; *visitator* ecclesiae Teramnanae II 82, 17 — fraternitas vestra II 82, 17.
- 3 Constantius episcopus Numentanus II 275, 10.
- 4 Constantius presb. cellae *Fusci abbatis* II 169, 7.
- 5 Constantius monachus, abbas electus *monasterii SS. Iohannis et Stephani Classitani* II 351, 25. 28.
- 6 Constantius tunc defensor 85, 2.
- 7 Constantius magnificus vir tribunus 131, 4; custodiae civitatis Neapolitanae deputatus 131, 2.
- 8 Constantius praesent. lator. 147, 6 — *eius et Musteli* petitio *ib.* 5.
- Corcyra, Corcyritanus II 425, 19. 427, 12. 432, 14; Corcyra insula II 427, 8 (*ibi* Cassiopi castrum); Corcyritana eccl.: in praeiudicio *eius* subreptum II 427, 14; *eius* iurisdictio (amota II 427, 32) II 426, 5. 433, 2; ius (vel privilegium II 426, 23) II 433, 17; omne illic ius ac potestas II 433, 8; privilegia II 427, 26; ep. atque clerici eius II 427, 30; episcopus: Alciso — *eius* diocesis II 427, 31; iurisdictio II 427, 9; potestas ac iurisdictio II 427, 21.
- Corinthus, Corinthiensis (40, 1. II 12, 17), Corinthius (II 157, 7); ecclesiae utilitas 361, 29; (provinciae

Ad pag. 483 tomi II:

Cosmas: *cf.* Additamentum p. 514.
Cubulterna ecclesia II 105, 11. 23;
cf. not. ib. 40.

REG. GREG. II.

(quod Crateras dicitur Neapolitanae urbi e vicino fundatum II 369, 5) *ib.* 9; unitur monast. S. Sebastiani Neapolitano X, 18. XIII, 4 — *Diudicatur ad dioecesim Neapolitanam, non ad Capuanam pertinere* II 369, 11 ss. — *eius monasterii*: monachi (deputati illic II 369, 23; *cf.* II 253, 30; petitio *ab* iis porrecta II 369, 6) *ib.* 8. II 369, 5. 19 — cartae II 253, 12.

Cremenius (Clementius 246, 15 — *sing.* IV, 13) ep. primas Vizacenus 246, 15. II 60, 26. 31 — *eius* coepiscopi II 60, 32; concilium II 60, 31; frater noster primas vester (= *concilii Vizachii*) II 359, 21. 27; frater (et coep. II 57, 18) noster *ib.* 21 — frat. tua 246, 22; car. tua *ib.* 28.

1 Crescens presb. tituli sancti Laurentii 367, 3.

2 Crescens diac. II 382, 8. 17; xenodochium (cui praefuerat) II 382, 10. Crescentius clericus Benefranae ecclesiae 87, 3; *cf. ib.* 12.

(Creta) Cretensis episcopus: Iohannes.

217, 8; noster (mens II 51, 7) diac. II 10, 2. 75, 11. 85, 15; diac. noster (et rector 237, 25) Siciliae 489, 19; diac. rector (noster 487, 7) Siciliae 248, 5. 392, 6; (diac. et 288, 9) rector patrimonii Siciliae 412, 19; dil. tua 215, 4. 238, 9. 248, 8. 288, 10. 30. 302, 15. 18. 303, 4. 304, 13. 308, 22. 313, 5. 7. 11. 14. 23. 314, 10. 383, 9. 392, 10. 398, 25. 27. 414, 3. 462, 11. 487, 11. 18. 489, 23; filius meus II 51, 9; dilectissimus (dilectus II 70, 16) filius — *eius* epistolae 288, 15. 302, 15; scripta *ad eum* 412, 19.

1 S. Cyriacus: presb. tituli S. Cyriaci (Quiriaci 367, 17): Probinus — *eccl.* in honore Ss. Hermae, Sebastiani, Cyriaci atque Pancratii (*Neapoli a Romano v. c. fundata*) II 164, 17; degentes illic monachi *ib.* 20.

2 Cyriacus (*cf. not.* 444, 40 — *plur.* VII, 4. 5. 28. XIII, 43) episcopus (patriarcha II 405, 30) Constantino-
politani 444, 13. 445, 18. 474, 28 — vestra sanct. 444, 14. 475, 21. II 406, 9. 15; car. vestra 444, 24; beat. vestra 474, 29. 475, 13; vestra

eius eius ad Gregorium missae: II 120, 14. 24.

S. Cyrillus (Kyrillos (II 454, 16), Ky-
rillus (II 459, 37. 45 *cet.*)) II 145, 27. 146, 2. 147, 1. 3 (461, 39. 462, 19); beatus 36, 29 (II 460, c. 464, 41); beatae memoriae 480, 32; *cf.* (II 464, 23. 41); *eccl.* (urbis (II 459, 45)) Alexandrinae ep. (II 443, 28); Alexandrinae urbis antistes (II 461, 23); defensor *eccl.* (II 454, 16) — in Apollenaris dogma corruens reprobatur (II 461, 33) — *Cyrilli*: XII capitula 480, 32 *cf.* (II 464, 23. 41); fides 36, 29; libri (II 466, 17); scripta (II 459, 37. 45).

Cyrus: episcopus: Theodoritus.

Dalmatia (Delmata 118, 1) 49, 12. II 38, 22. 25. 159, 17 — *eius* pro-
consul: Marcellinus — patrimonium in Dalm. 180, 1; *cf.* 146, 15. 180, 24; *eius* rectores: Antoninus, Malchus — ep. (*sine certa sede*): Malchus; universi epi. (per 249, 1) Dalmatias constituti (frat. vestra 118, 2. 249, 2; vestra *eccl.* 249, 22) 118, 1.

- Damasus** beatae memoriae papa II 56, 15 — presb. tituli S. Damasi: *Leo, Speciosus*.
- E. Damianus**: ecclesia beatorum martyrum Cosmae et Damiani *Romae* II 367, 7.
- 1 **Decius** (*sing.* IX, 233) forensis presbyter (392, 5) episcopus Lillabitanus (II 228, 22) *digilur* 392, 9 — frater et coop. noster II 37, 9; reverentissimus frater (et coop. II 187, 17) noster *ib.* 27 — frater carissime II 228, 27 — civitas eius II 228, 28.
- 2 **Decius** vir gloriosissimus domn. patricius II (440, 12).
- Demetrianus** (IX, 52) et **Valerianus** clerici Firmani II 77, 17 — eorum: redemptio (vestra ac patris vestri *Pauli* ep.) II 77, 21; eccl. (mater vestra, *ib.* 22).
- Demetrias** civitas 166, 26.
- 1 **S. Demetrius**: monast. S. Demetrii, quod in hac urbe Roma situm est II 190, 28 — monasterii: iuris municipia *ib.* 29; monachi latores praesentium II 190, 29; abbas: *Fortunatus*.
- 2 **Demetrius** (*plur. et sing.* I, 14) ep. Neapolitanus 14, 9. 104, 12; sacerdotii honore privatus *ib.* 14.
- 3 **Demetrius** (VI, 7) unus ex episcopis Epiri 385, 28.
- 4 **Demetrius** diaconus (*Thebanae ecclesiae*: cf. 165, 2. 167, 20) 164, 16. 18. 167, 16 — deiectus honore suo et proconsuli traditus 164, 19. (*Dertona*), Dertonensis eccl. II 231, 14; ep. eius civitatis II 231, 15.
- Desideria** abbatissa (*in Sardinia, ut videtur*) latr. praesentium II 371, 3.
- 1 **Desiderius** (*plur. et sing.* VI, 52. IX, 157. 218. 220. XI, 34 — cf. *not.* 427, 36) episcopus (Viennensis 427, 20) Galliae II 205, 13. 212, 7. 303, 8; episcopus II 158, 30 — frater (fratrum II 209, 25) carissime II 206, 16; dilectissime fratrum II 209, 25; frat. vestra 427, 22. 428, 2. 4. II 158, 32. 159, 4. 7. 209, 30. 212, 8. 303, 10. 26; frat. tua II 205, 25. 208, 31. 303, 12; sanct. vestra 427, 25; vestra dilectio II 212, 10; *Desiderii*: eccl. (chartae eccl. II 212, 14) II 158, 33. 159, 5. 212, 10.
- 2 **Desiderius**: quattuor unciae fundorum Laveriani, Speiani, Ancesimani ex successione Desiderii clarissimi viri inter alios memorialis [II 438, 8].
- 1 **Deusdedit** (*sing. et plur.* XII, 14. XIII, 33) diaconus eccl. Mediolanensis II 266, 5. 274, 25; ep. Mediol. II 361, 8. 396, 17; (decessor: Constantinus) — frat. tua II 361, 11. 396, 22; frat. vestra II 361, 22; tua sanct. II 396, 19 — *Deusdedit*: eccl. II 361, 14. 17. 19.
- 2 **Deusdedit** presb. tituli S. Praxedis 367, 1.
- 3 **Deusdedit** presb. tituli S. Iohannis et Pauli 367, 2. II 275, 12.
- 4 **Deusdedit** vir honestus notarius rogatoriusque meus (ei paginam scribendam mandavi) (II 438, 19).
- 5 **Deusdedit** gener Felicis de Ortello 163, 4.
- Dinamius** v. **Dynamius**.
- Dioacorus Alexandrinus** (19, 33); damnatus 36, 23. 268. 21 (*v. not. ib.* 43). 382, 5.
- Diracitanus** v. **Dyrrhachium**.
- Disteriana** possessio II 66, 30.
- (**Doclea**), **Docleatina** civitas II 357, 24. 358, 29 — episcopi: Paulus, **Nemesion**.
- Dometianus** (III, 21) filius Urbici defensoris de Tibur 179, 1.
- Dometianus** cf. **Domitianus**.
- Domina** abbatissa monasterii S. Stephani in Agrigentino territorio II 24, 19. 25, 9.
- Dominica** v. **Domnica**.
- 1 **Dominicus** (*sing. et plur.* II, 52. V, 3. VI, 19. 60. VII, 32. VIII, 31. X, 20. XII, 1) episcopus Carthaginiensis (Africanus 398, 1) 155, 16. 435, 6. 481, 10. II 32, 19. 252, 19. 255, 6. 347, 6; episcopus 283, 5 — frater: sanctissime 156, 5; carissime 156, 33. 283, 21. II 255, 9. 347, 15; dilecte (mi 436, 10) 435, 7. II 32, 23. 256, 4; dilectissime II 348, 4; carissime fratrum II 33, 14; reverentiss. frater noster II 252, 19; vestra frat. 155, 19. 156, 16. 283, 11. 481, 17. 23. II 255, 27. 347, 9; frat. tua 481, 11; vestra car. 283, 6. 13; sanct. vestra 398, 2. 15. II 32, 20. 348, 7 — *Dominici*: fratres filique (vestri 435, 21. 23. 34); responsales vestri 156, 41 cf. *Prosper*; apices 283, 13; epistolae (suavitas ep. vestrarum II 347, 8) 155, 19. 283, 7. 398, 2. 16; litterae (tuarum locutio litt. II 33, 3); scripta II 32, 20. 347, 14; honor II 33, 11; offic. (officii vestri origo II 33, 9).
- 2 **Dominicus** (*plur. et sing.* I, 13) ep. Centumcellensis 13, 17. 366, 4.
- 3 **Dominicus** ep. civ. Utricolanae 366, 10.
- 4 **Dominicus** praesent. portitor presb. 113, 17.
- 5 **Dominicus** clericus (*Ravennas, ut videtur*) 407, 10; eius officium *ib.* 12.
- 6 **Dominicus** secretarius 66, 21.
- 7 **Dominicus** praesent. port. 464, 8. 14; eius: fratres (quattuor fratres sui de captivitate redempti) 464, 8.
- Domitianus** (*cf. not.* 222, 32 — *plur.* III, 62. V, 43. VII, 7. IX, 4) ep. metropolitanus *Melitinae* 222, 12. 337, 14. II 43, 1; unus ex episcopis Graeciae (*cf. epi. Graeciae*) 450, 1; frater et coop. noster metropolitae II 64, 4 — dulcissima (et suavissima 222, 13) beat. vestra 223, 22. 337, 15; beat. vestra 338, 10; (dulcissima 338, 7); vestra sanct. 223, 16. 30. II 43, 5; sancta frat. vestra II 43, 21 — eius: eccl. (substantia eccl. vestrae iuri supposita II 43, 15); homines II 43, 21; epistolae II 43, 4; scripta 222, 13. 337, 15; utilitas II 64, 4.
- 1 **Domitius** (*sing.* IX, 66^a) presb. II 54, 12. 23; *cf. ib.* 29; presb. et abb. II 86, 22; abb. atque presb. (*mon. Ss. Maximi et Agathae*) II 87, 1. 97, 26. 98, 7 — dilectissimus filius noster II 87, 1. 97, 26.
- 2 **Domitius** vir magnificus II 93, 30 (*v. not. ib.* 43). 94, 3. 160, 7 — filius ipsius II 160, 8.
- Domnellus** (*plur.* IX, 173. 240) erogator II 169, 22. 234, 20 — vestra magn. II 169, 23. 234, 26. 235, 10; glor. vestra II 234, 21. 235, 1 — nec novus in causa vir II 235, 7; militaris roga ab eo principali iussione iterum suscepta II 234, 24 — eius epistola II 234, 21. 29; molestia corporis *ib.* 22.
- 1 **Domnica** praeposita facta 473, 28 — domna 9, 2. 225, 5. 473, 28; gloriosa filia mea domna 473, 27; filia mea 473, 26 — cum sit Latina, graece scripsit 225, 6.
- 2 **Domnica** (*plur. et sing.* VII, 34) gloriosa filia 483, 5; uxor Iohannis 483, 1; epistolae eius 483, 2 — eadem videtur esse gloriosa coniux Iohannis praef. urbis II 121, 13. 27 commemorata (*cf. not.* 483, 37).
- Donatdeum** lator praesent., qui se asserit fuisse diaconem II 349, 17 — eius: petitio II 349, 18. 23; ep.: *Victor*.
- Donatistae** 92, 17. 95, 17. 100, 14. 147, 25. 267, 17. 271, 6. 413, 12. 434, 8. 15. 436, 29. 437, 1 — eorum episcopus: **Maximianus**; heresis 147, 23 (*in Don. heresem baptizare* 413, 8).
- 1 **S. Donatus**: Donati (sanctum ac II 426, 16) venerabile corpus II 426, 22. 432, 26. 433, 5. 11; *Euria* in *Casiopei castrum translatus* 426, 16.
- 2 **Donatus** reverentissimus frater et coop. noster 155, 17 (*in Africa, ut videtur*).
- 3 **Donatus** lator praesent. presb. II 10, 6.
- 4 **Donatus** archidiaconus (*Ravennas*) 350, 23; ab exarcho commendatus tamen a Gregorio episcopus non ordinatur *ib.*
- 5 **Donatus** (*grammaticus*): regulae Donati 357, 41.
- 6 **Donatus** officialis *Theodori ducis Sardiniae* 72, 27. 30.
- 7 **Donatus**: ager, quem Don. possidebat II 48, 28 (*in Sardinia*).
- 8 **Donatus** lator praesent. II 181, 25; *cf. ib.* 27.
- 1 **Donus** (*sing. et plur.* VI, 8. 37. VII, 35. VIII, 3. IX, 50. XI, 32. XIII, 22) ep. Messanensis (ep. Siciliae II 388, 13 *cf. epi. Siciliae*) 387, 13. 414, 13. 483, 23. II 76, 12.

- 302, 5 — frat. tua 387, 14. 483, 28. II 4, 26. 5, 7; frat. vestra 414, 13. 19. 21. 484, 3. II 4, 24. 5, 1. 76, 13. 17. 21. 302, 8; vestra car. II 76, 20; sanct. vestra 414, 17 — *Doni*: decessor 387, 17; civ. 414, 14; eccl. II 4, 21. 5, 3. 302, 8; ordo II 302, 13.
- 2 Donus presb. tituli S. Eusebii 367, 13.
- Droctulfus praesentium port. de hostibus ad rempublicam veniens II 47, 2 (v. not. ib. 32).
- Dulcidius diaconus (*Secundini servi Dei*) [II 147, 37]; filius noster diac. [II 149, 9].
- Dulcinus decessor *Marciani Lucrentis civitatis episcopi* II 93, 6.
- Dulcitius vir magnificus agens vices *Iohannis praef. praet.* II 243, 1; cf. not. ib. 40.
- Dynamius vel Dinamius (*plur.* III, 33. VII, 33 — v. not. 191, 16. 454, 37) patricius (Galliarum 191, 1) 385, 10 — filius noster domnus 274, 9; vestra glor. 191, 3; Din. et Aurelia per Francias (dil. vestra 432, 10) ib. 7; filii nostri Din. atque Aureliana 454, 23 — *eorum*: scripta (scriptorum vestr. pagina 482, 8); ad Dyn. scripta 274, 10.
- (Dyrrhachium), Diracitanus, Dyracianus episcopus: Urbicius.
- Eburacha civit. (cum finitimis locis II 312, 18) ib. 17; ep. (Lundoniae et Eburachae civitatis ep. II 312, 23; qui per Eb. episcopum fuerint ordinati ib. 28); ad Eb. civit. episcopum mittere (ut ipse quoque duodecim episcopos ordinet et metropolitani honore perfruat 312, 19) ib. 17.
- Ecclesius (*plur.* X, 13. XI, 3) episcopus (Clusinus II 247, 20) II 262, 1 — frater (et coop. II 435, 2) noster ib. 5; frat. vestra II 247, 25. 262, 2. 13; sanct. vestra II 262, 3 — infirmatus II 262, 3 — ecclesiae ab eo visitandae II 262, 12 — scripta eius II 262, 2 (cf. II 247, 28).
- Edantius gloriosus vir (per septim. indictionem) dux Sardiniae 74, 1. (*Edessa*), Edessena civ. (18, 11); eccl. (II 460, 6) ep.: Ibas.
- Egubium II 176, 20; Egubina eccl. II 177, 14; ep.: Gaudiosus.
- Elias v. Helias.
- Elpidius prodecessor *Leonis ep. Catinensis* II 436, 6; praeceptum Pelagii papae ad eum ib.
- Elpidius cf. Helpidius.
- Emolitana ecclesia (in diocese *Consentina* constituta) II 124, 20.
- Ephesus, Ephesinus: Ephesi ep.: Rufinus; Eph. concilium 36, 21; Eph. (prima 19, 29. 268, 21. 382, 4. II 443, 27. 451, 4. 466, 7) synodus 393, 17. 20. 23. 24. 480, 7. 28. 30. II 134, 9. 14. 456, 32. 34; sancta Eph. syn. (II 462, 18. 22); sancta Eph. prima syn. II 134, 5. 456, 31. 462, 23; illa synodus, quae sub primae Eph. imagine facta est II 134, 12; quidam illam Ephesinam primam synodum in eadem urbe existimant, quae quondam ab hereticis traditur esse composita II 134, 7; Eph. secunda episcoporum congregatio (19, 32); *Ephesinae synodi* vetustus codex 480, 29; definitiones 480, 6 (fides Ephesinae primae syn. eiusque definitiones (II 467, 10)); tota fides ac reverentia (II 462, 18).
- 1 Epiphanius (cf. not. 448, 42): libri beatae memoriae episcoporum Epif., Augustini et Filastri 448, 22; virorum fortissimorum Basilii, Gregorii atque Epiphani testimonia II 31, 9.
- 2 Epiphanius (v. not. 194, 40 et II 186, 42) archipresb. (*Ianuarii ep. Caralitani*) II 186, 6. 420, 20; presb. 194, 12. 259, 5; praesent. lator 259, 5.
- 3 Epiphanius (v. not. 316, 44) subdiac. 159, 1. 160, 16; filius vester (sc. *Heliae abbatis prov. Isauriae*) diac. factus est 316, 9. 11; dilectissimus filius meus (noster II 422, 20) diac. 316, 26; communis filius diac. II 408, 19.
- 4 Epiphanius quondam lector eccl. *Caralitanae* II 273, 28; cf. II 274, 7. 10. 11; gener Pomponianae II 421, 33; eius: domus (in domo monasterium ancillarum Dei II 273, 28) cf. 274, 2. 11. 16; abbas: Iohannes II 274, 10 — coniux: Matriona.
- Epiri (scil. veteris: cf. not. 385, 43) episcopi: Alcison, Demetrius, Philippus, Theodoritus, Zenon, (Andreas) — fratres carissimi 385, 30. 386, 13 — scripta eorum 385, 30.
- (*Epitaurus*), Epitaurensis, Epitauritana civitas 169, 13. II 14, 17 — eius habitatores II 14, 17; ep.: Florentius.
- Erasmus v. Herasmus.
- Eritrius praefectus praetorio (II 415, 25).
- Ermes v. Hermas.
- Eaycia, Eaychia, domna 9, 2 et 473, 25; mortua: ib.
- Etausimani campi II 182, 25.
- Ethens mons, in quo monasterium S. Viti positum, II 435, 18. 436, 16.
- Etherius v. Aetherius.
- Evangelus diaconus Sipontinae ecclesiae (vel *Felidis episcopi* 199, 10) 197, 23 — 198, 11 — eius filia 197, 23. 199, 11.
- Eudochia (gloriosa filia mea 473, 27) domna 9, 2.
- Eudoxia: presb. tituli Eudoxiae: Agapitus, Andromachus.
- 1 Eudoxius (Eudoxiani 479, 15. 19 — v. not. 448, 36. 479, 35) hereticus II 31, 8 — 448, 20. 479, 13. 16. 20. 27.
- 2 Eudoxius (ut videtur, filius Rusticianae: cf. not. 124, 32) (gloriosus II 24, 9) domnus 124, 7.
- Eventius diaconus (*Constantii ep. Mediolanensis*) II 176, 7. 178, 2. 230, 29 — communis filius II 178, 2. 20. 230, 29 — lator (portitor) praesentium II 176, 7. 178, 2. 15.
- Eugenius: possessio Eugenitis quondam scolastici II 434, 13.
- Eugenius (*sing.* IX, 96. 110) notarius II 106, 23. 115, 28 (fortasse rector patrimonii Tusciae: cf. not. II 106, 37) — experientia tua II 106, 26. 107, 4. 116, 18.
- Eulogius (*plur. et sing.* I, 24. V, 41. VI, 58. VII, 31. 37. VIII, 28. 29. IX, 175. X, 14. 21. XII, 16. XIII, 44. 45) — ep. (patriarcha II 170, 25. 248, 10. 256, 16. 362, 15) Alexandrinus 28, 9. 331, 18. 432, 19. 478, 29. 485, 19. II 29, 1. 30, 11. 406, 22. 407, 22; sanctissimus ac beatissimus vir domnus II 406, 28; frater carissime 334, 2. 8. 432, 22; vos, sanctissimi 485, 26; vos, beatissimi II 29, 17. 30, 21; vestra (carissima 335, 12; dulcissima et semper honoranda II 248, 24) beat. 332, 12. 31. 334, 14. 478, 35. 486, 5. 13. 16. II 29, 7. 30. 30, 13. 31, 9. 17. 21. 171, 9. 256, 27. 258, 31. 362, 18. 24. 407, 29. 408, 14. 26. 31; (dulcissima II 31, 25. 170, 26; suavissima 485, 20. II 30, 15. 256, 19; dulcissima mihi atque suavissima II 407, 27; veneranda 332, 17) sanct. vestra 332, 25. 432, 31. 33. 478, 31. 480, 26. 481, 1. 486, 23. 26. II 31, 30. 34. 171, 3. 12. 248, 11. 21. 27. 249, 4. 256, 31. 257, 11. 362, 21. 408, 16; (beatissima II 409, 1) vestra frat. 433, 9; car. vestra 480, 1 — epi.: curae eius subiecti 335, 4; sanctissima sed. eius II 407, 6; epistolae eius II 31, 23. 332, 25. 485, 20. 486, 21. II 31, 23. 249, 4. 7. 407, 29; apices 432, 33; scripta (suavissima II 248, 11) 481, 1. II 29, 7. 30, 15. 170, 26. 249, 3. 256, 32. 408, 16; benedictio II 258, 31. 408, 17.
- Eumorfiana: insula, quam appellant Eumorfianam, in qua situm oratorium beati Petri, 74, 17 (v. not. ib. 35).
- Eunonii error 36, 21.
- Eupaterius (*plur.* IX, 70) dux Sardiniae II 89, 26; filius noster gloriosus magister militum II 183, 12 — magnitudo vestra II 89, 28. 90, 2. 5 — eius patrocinia, tuitio II 90, 1. 2.
- Euphemius atque Thomas sacris ordinibus privantur 361, 10 — 361, 16. 20.
- 1 S. Euplus: basilica in honore Ss. Stephani et Pancrati et Eupli v. Stephanus.
- 2 Euplus conductor 66, 17 — neptis eius ib.
- 3 Euplus (filius Eusanii, episcopi

- Agrigentini*) praesentium port. 271, 32. 272, 5.
- Euprepia: monasterium Euprepiae (*Romae*), in quo ancillarum Dei congregatio esse cognoscitur 109, 7.
- Euria civitas: episcopi II 425, 24. 427, 10. 29; ep. vel clerus II 427, 25; sacerdotes vel clerus II 426, 14 — episcopus: Iohannes — lector ecclesiae: Petrus.
- Europae partes 322, 13.
- Eusanus Agrigentinae civitatis episcopus 271, 32.
- Eusebia (*plur.* XIII, 35; *cf. not.* 124, 32) patricia II 398, 7; (gloriosa II 23, 18) domna 124, 7. 279, 26; vestra excellentia II 398, 12 — *eius mater*: Rusticana II 23, 19; nobilissimus coniux (*Appio*: *cf.* 279, 26) II 398, 17; filiae: 279, 26; *filius*: Strategius?
- 1 S. Eusebii titulus: presbyter: Donus.
- 2 Eusebius (II 466, 16. 17. 19. 20) Caesariensis II 29, 5 — cunctorum martyrum gesta *ab eo* collecta II 29, 5; *eius* libri de gestis sanctorum martyrum *ib.* 9; libri (II 466, 17).
- 3 Eusebius (*sing. et plur.* VIII, 10. IX, 156. 196. XI, 55) ep. (archiep. II 184, 15) Thessalonicensis II 12, 16. 157, 6. 329, 20 — frater et coep. noster II 428, 17 — frater carissime II 184, 16. 330, 20; frat. tua II 184, 25; frat. vestra II 184, 32. 185, 24. 330, 3. 3. 24. 26 — *Eusebii*: eccl. II 329, 21; lector: Theodorus; presb.: Lucas; filii (orthodoxi II 184, 20) II 155, 2. 330, 15. 20; homines II 428, 18; *epistola* II 329, 24.
- 4 Eusebius (*sing.* II, 31) abbas 127, 19. 131, 15. 139, 7 (*in Sicilia*) — dominus 137, 4 — reverentissimus vir 131, 15 — dilectissime fili 128, 9; tua dilectio 127, 23. 128, 12; caritas tua 127, 20.
- Eutherius quondam magnificae memoriae 12, 21.
- Euticianus vel Eutichianus consul (II 415, 18); praefectus praetorio (II 417, 2).
- Eutyches in sancta Chalcedonensi synodo damnatus 268, 22. 382, 5 — *eius* error 36, 22.
- Eutychius (*sing.* III, 59) episcopus Tyndarinus 218, 18 — fraternitas tua 218, 19. 219, 5; tua caritas 219, 2 — *eius* scripta 218, 19 — ecclesiae *eius* clericus 218, 19.
- Eutyclus lator praesentium vir magnificus, qui se illustrem praefecturum esse memorat, II 120, 23.
- 1 Exhilaratus frater et coepiscopus noster II 423, 7 — *eius* ecclesia *ib.* 10; clerici, clerus *ib.* 13. 14.
- 2 Exhilaratus secundicerius 477, 1; noster 287, 8.
- Expectatus presb. tituli S. Vitalis 367, 5.
- Extranea ancilla Dei 68, 22.
- Exuperantius quidam episcopus II 386, 15.
- Fabius vir reverentissimus quondam ep. eccl. Firmanae (decessor *Passiri* II 77, 3) II 77, 20.
- Faborianus et Lumbricata, fundus constitutus territorio Lunensi II 8, 24.
- (Faesulae), Fesulana ecclesia II 140, 7 — diaconus: Servandus.
- Faianum, possessio posita in provincia Sicilia territorio Panormitano II 86, 26. 97, 22.
- (Falerii), Falaritana civitas 366, 3 — episcopus: Iohannes.
- Falcidis, monasterium Puteolis constitutum II 253, 18.
- Fantinus (*sing.* IV, 43. VIII, 23. IX, 8. 10. 35. 38. 39. 40. 74. 110. 119. 172. 198. XIV, 4) defensor (noster 284, 25. 285, 2. II 56, 26. 141, 7. 11) 66, 4. 68, 1. 278, 17. 308, 23. 484, 25. II 24, 18. 46, 15. 47, 15. 65, 15. 67, 11. 92, 10. 122, 23. 245, 7. 423, 30. 424, 8. 10; def. Panormitanus (Panormo II 423, 6) II 68, 5. 20. 169, 5; defensor Siciliae II 187, 7; rector patrimonii (partium Panormitanarum II 56, 26) II 424, 8 — exper. tua II 46, 16. 47, 18. 22. 65, 17. 28. 67, 20. 68, 9. 26. 92, 11. 123, 1. 6. 169, 10. 13. 187, 16. 423, 12; sollicitudo tua II 68, 28 — *eius* notarius 279, 2; cognitio II 187, 26; executio II 123, 9; iudicium II 187, 19. 28.
- Fanum, Fanensis civitas 146, 3 (*v. not. ib.* 34) — epi.: Fortunatus, Leo (*v. ib. not.*)
- Fausiana, Fausanensis (II 275, 11), Fausianensis: locus, qui intra provinciam Sardiniam dicitur Fausiana 263, 6 (*v. not. ib.* 32) — *ordinandus episcopus* 263, 10 — ep.: Victor.
- Faustinus Meriensis ecclesiae miles 484, 1; (filius noster II 4, 20) vir eloquentissimus II 5, 3 — lator praesentium 483, 25 — pater: Peltradius.
- 1 Faustus (*plur.* IX, 93) II 105, 6; gloriosus vir II 105, 25; gloriosissimus filius noster II 141, 21. 142, 5; gloria vestra II 105, 10. 15 — *eius* possessio II 141, 22. 142, 7; *epistola* II 141, 21; *petitio* II 142, 6 — pater: Consentius.
- 2 Faustus (*v. not.* II 93, 43) magnificus vir II 93, 30. 94, 3.
- 3 Faustus, qui Romani, viri magnifici ex praetore, cancellarius fuerat 88, 1.
- Felicianus quondam presb. 109, 6.
- Felicissimus diac. eccl. Lamigensis 100, 12 — *eius* petitio *ib.*
- S. Felicula: monasterium Ss. Marci, Marcellini et F. r. S. Marcus.
- 1 Felix ep. sanctae Tervisianae eccl. (21, 22). (17, 15).
- 2 Felix (*sing.* I, 38. 64. II, 9) ep. Messanensis 51, 6. 52, 7. 85, 12. 107, 16 — vir venerabilis 52, 7; frater carissime 107, 21; veneratio tua 51, 13; tua frat. 85, 18. 20; car. tua 85, 20; sollicitudo tua 108, 6 — *eius* civit. 51, 9; diocesis 51, 14. 52, 8 — frater tuus vir venerabilis ep. Paulinus 51, 7.
- 3 Felix (*sing.* I, 51. III, 41. 42. IV, 17) ep. Sipontinus 77, 8. 198, 18. 199, 6. 250, 6; *Canusinae* eccl. visitator 77, 12 — dil. tua 77, 11; frat. tua 198, 21. 26. 199, 7. 16. 250, 9; frat. et coep. noster 198, 9 — *Felicia*: clericus: Tribunus; nepos: Felix (*v. infra* 18).
- 4 Felix (*sing.* II, 42) ep. de Acropoli visitator prov. Lucaniae 141, 18 — frat. tua 141, 21.
- 5 Felix 287, 11 (*sing. et plur.* V, 8) 287, 11; episcopus in Serdica 289, 17 — frat. tua 289, 21; vestra 290, 3.
- 6 Felix (V, 2) episcopus 282, 12; unus ex Italiae episcopis 324, 16 — frater et coep. noster (mens 257, 18. 260. 6. 262, 9) 258, 9. 260, 23.
- 7 Felix (*v. not.* 366, 33 — *plur. et sing.* IX, 45. 98) ep. civitatis Portuensis 366, 5. II 72, 28. 107, 23 — frater carissime II 73, 1; car. vestra II 107, 24; frat. tua II 107, 27 — *eius* diocesis II 72, 32.
- 8 Felix (*plur.* VI, 44) episcopus Pisaurensis 419, 22; *cf.* 306, 6 — frat. vestra 419, 23. 420, 6; sanct. vestra 420, 7 — *eius* cathedra 420, 1.
- 9 Felix presb. tituli S. Sixti 367, 6.
- 10 Felix presb. tituli S. Savinae 367, 13. II 275, 16.
- 11 Felix praesent. lator diac. 247, 12.
- 12 Felix (*v. not.* II 433, 45 — *sing.* IX, 110. XIV, 14) subdiac. (et rector patrimonii Appiae II 433, 23) II 115, 27 — exper. tua II 434, 17. 24.
- 13 Felix praesent. lator abb. 75, 3 (*v. not. ib.* 27).
- 14 Felix 197, 11; defensor 197, 8 — puella *eius*: Catella.
- 15 Felix (*plur.* IX, 41. 90) cartularius 121, 21; Siciliae II 69, 6. 103, 1 — vir clarissimus 121, 15. 21; vir magnificus II 69, 26; filius noster vir gloriosus II 103, 29; vos, sicut revera filii II 103, 30; magn. vestra II 69, 7; glor. vestra II 69, 16. 103, 3. 7. 9. 14 — praesent. lator 121, 15. 20 — *eius* homo (lator praesent. II 103, 8) *ib.* 35; II 104, 9; possessiones II 69, 8. 27. 103, 30; *epistolae* II 69, 7. 26. 103, 3. 29. 35.
- 16 Felix quondam scolasticus II 79, 10 (in domo *eius* monast. S. Mariae constitutum *ib.*).
- 17 Felix conductor domnae Campanae 68, 27.
- 18 Felix nepos *Feliciae* ep. Sipontini 199, 9. 10.
- 19 Felix de Orticello 163, 5 — *eius* gener: Deusdedit.
- 20 Felix praesent. port. II 22, 19. 26.

- 21 Felix 50, 12 — *eius* relicta: domna Viviana.
- 22 Felix iugalis *Rusticus* II 163, 17.
- Feltrina sancta eccl. (21, 21) — ep.: Fonteius.
- Ferentina civitas 366, 7 — episcopus: Luminosus.
- Ferentis civitas 366, 9 — episcopus: Martianus.
- Ferrocinctus (Ferrocinctus?) quidam II 182, 23.
- Festus frater et coop. noster 192, 11; Capuanae ecclesiae episcopus *mortuus* 294, 2. 16; (quondam) 308, 6 — *eius* clerici ac cives 192, 11; archidiaconus: Rusticus.
- Ficulinus episcopus 303, 11: Severus; cf. *not.* 80, 33. 303, 36.
- Fidentia mater Adeodatae II 100, 17. 21.
- Filaster v. Philaster.
- Filimuth vir dignissimus 70, 22.
- Filippicus (*plur.* I, 31) comes scubitum 43, 17 — vestra excellentia 44, 7.
- Filoxenus filius noster magnificus II 239, 10 — homo *eius* *ib.*
- Firminus (*v. not.* II 360, 41 — *sing. et plur.* XII, 13) Tregestinae antistes ecclesiae II 399, 5; ep. Histriae II 360, 6 — frater carissime II 360, 15; (carissima II 360, 9) frat. tua *ib.* 25; vestra *ib.* 30; frater (et coop. II 399, 5. 13) noster *ib.* 16 — *eius* epistola II 360, 10; seditio civium *eius* II 399, 12.
- Firmum, Firmanus, Firmensis civitas II 81, 20. 82, 7; iuxta muros civ. (in fundo Visiano iuris *Valeriani notarii*) oratorium *ib.* — ecclesia II 77, 8. 20; (argentum ecclesiae II 77, 3) — *episcopi*: Fabius, Passivus — clerici Firmani: Demetrianus, Valerianus — notarius: Valerianus — Anio (comes castris Aprutiensis) Firmensis II 90, 11 (*v. not. ib.* 32).
- Flaminea porta (*Romae*) II 289, 9; retrusae cryptae iuxta *eam* *ib.* 4.
- Flaviana massa in finibus *Savinorum* II 107, 26; *ex ea*: Iohannes famulus.
- Flavianus sanctissimus regiae urbis episcopus (19, 33); Constantinopolitanus episcopus (II 443, 33); epistola Leonis papae *ad eum data* *ib.*
- Flavius Mauricius v. Mauricius.
- 1 Flora abbatissa 176, 3 — congregatio *eius* *ib.*
- 2 Flora: gloriosi filii nostri Cethegus atque Flora iugales II 91, 8; (filii nostri gloriosae personae II 91, 16).
- 1 Florentinus archidiac. (eccl. Anconitanae, qui ad episcopatum electus fuerat II 430, 4) *ib.* 15.
- 2 Florentinus Ravennatis eccl. diac. (qui electus ab omnibus memoratur II 430, 9) II 165, 24. 179, 11. 430, 20; *Florentini*: ep. II 430, 21.
- 1 Florentius (Epitauritanae civ. 169, 13) ep. 168, 22; quem habitatores Epitaurensis civitatis suum esse dicunt episcopum II 14, 17.
- 2 Florentius dilectissimus filius noster diaconus in xenodochio Anichiorum, cui praeesse dinoscitur II 46, 19. Cf. *seq.*
- 3 Florentius subdiac. noster 174, 3 (*v. not.* II 46, 37 et *praeced.*).
- Florianus 161, 9. 17.
- Florus quondam vir magnificus II 422, 19 — *eius* hereditas *ib.*
- Focas (Phocas II 397, 1. 403, 23 — *plur.* XIII, 34. 41) (II 364, 9); Augustus II (365, 5. 7.) 397, 1. 403, 23 — vestra clementia II 397, 26. 404, 5. 13; vestra pietas II 397, 24. 404, 11. 21; benignitas vestrae pietatis II 397, 11; imperialis benignitatis vestrae pietas II 403, 26; vestra serenitas II 404, 1. 14 — *Phocae*: dominationis iugum II 397, 14; icona (II 365, 5. 8) — ministri omnes huius vestrae eccl. II 404, 2 — *coniux eius*: Leontia.
- Folloniaca (*v.* Fulloniacus) et Alisa fundus II 370, 12.
- Fonteius episcopus (17, 14); ep. s. Feltrinae ecclesiae (21, 21).
- Formiae (*cf. not.* 278, 29), Formiensis ecclesia (*cui* Menturnensis adiungitur *epist.* I, 8) 10, 14; clerus et plebs 459, 21 — episcopi: Alvinus, Bacauda; visitator: Agnellus.
- Fortuna filia Iustae ex Hebreis 267, 4.
- 1 Fortunatus (*sing. et plur.* III, 58. 60. V, 50. VI, 11. 29. VII, 1. 20. IX, 12. 45. 47. 62. 69. 76. 80. 104. 113. 165. 171. 181. 207. X, 9) ep. Neapolitanus 217, 20. 219, 12. 350, 1. 366, 11. 389, 17. 407, 21. 441, 11. 463, 10. II 49, 18. 72, 28. 74, 7. 83, 25. 89, 6. 93, 24. 96, 5. 111, 18. 118, 15. 164, 12. 168, 19. 175, 5. 194, 31. 244, 1; (*ei* visitatio Misenatis eccl. *delegatur* II 96, 6. 27) — frater et coop. noster II 78, 12. 18. 96, 27. 242, 14; reverentissimus frater noster II 88, 24 — frater carissime II 73, 1. 175, 8; dil. tua 218, 4. 350, 6. II 96, 14; dil. vestra II 164, 21; tua car. 219, 13. II 96, 10; frat. tua 218, 9. 350, 10. 389, 18. 390, 1. 7. 15. 463, 16. 24. II 49, 22. 74, 10. 15. 24. 93, 28. 94, 6. 96, 6. 7. 15; frat. vestra 407, 22. 27. 408, 12. 441, 13. 442, 2. II 89, 7. 20. 111, 19. 26. 112, 12. 119, 2. 164, 13. 168, 20. 244, 2. 11; tua sanct. II 49, 25; sanct. vestra II 164, 16. 168, 24 — *Fortunati*: eccl. 389, 19; dioc. II 72, 32; civ. (ac parochia 389, 25. 27. 390, 7) II 118, 16. 164, 14; clericus (maritus praesentium latricis *cuiusdam* 441, 13) 389, 26. II 89, 7; filii (*scil.* Neapolitani) II 74, 21. 93, 31. 94, 12; monasteria civ. parochiaeque suae 390, 7; ei subiecta II 244, 2; sub eo constituta II 168, 21; iurisdictioni *eius* suppositi 390, 14; epistolae II 94, 1.
- 2 Fortunatus (*plur.* VII, 13) episcopus Fanensis 456, 1 — frat. vestra 456, 5. 12.
- 3 Fortunatus filius noster abbas monasterii S. Demetrii *Romae* II 180, 28.
- 4 Fortunatus lator praesent. (*abbas monast. Ss. Laurentii atque Zenonis in Caesinati castro*) II 424, 26 — ab abbatis officio remotus II 425, 5; *eius*: ep. (decessor *eius* II 425, 6) *ib.*
- 5 Fortunatus (*in aliqua actione eccl. constitutus*) II 56, 7.
- 6 Fortunatus 274, 1. 300, 26. 30; ad mensam eccl. *Mediolan.* inter nobiles 274, 3; in numeris militat *ib.* 4.
- (Forum-Cornelii) v. Corneliensis.
- Fossa latronis, terrulae iuxta porticum S. Pauli II 434, 11.
- Fossa Sconii (*cf. not.* 48, 29) 48, 16.
- Francia 319, 13; Franciae 482, 7; II 210, 16. 331, 1. Cf. Gallia.
- Francorum: epp.: Agilfus, Aregius, Licinius, Lupus, Melantius, Menna, Serenus, Simplicius; presb. in Francis: Candidus; abbas (in Francis): Mellitus; sacerdotes (quidam sac. in illis partibus) II 318, 25; gens II 372, 1. 375, 1; xenodochium II 376, 19; *cf.* II 377, 5. 33; regina: Brunigilda; reges: 234, 15 (excellentissimi (ac dulcissimi II 323, 12) fil. nostri II 317, 4; illustres fil. nostri II 372, 10; praecellentissimi fil. nostri II 214, 24) *cf.* Childebertus, Clotharius, Theodebertus, Theodericus — intra Franc. terminum II 200, 20 — Aurelianus ex Francis II 204, 18.
- Frigiscus: Alexander Frig. praesentium port. colonus eccl. nostrae II 70, 15.
- Frontinianistae *schismatici vel haeretici* II 250, 22; *v. not. ib.* 43.
- Fruniscendus ecclesiae *Ydroninae* II 167, 14.
- Fulloniacus (*v.* Folloniaca) fundus 11, 3; homines *eius* *ib.*
- Fundi 172, 1; Fundensis ecclesiae (173, 3; pontifex 173, 10) episcopus: Agnellus — *ecclesia unitur cum Terracinensi* III, 13.
- Furiana massa, iuris *Ianuariæ* II 174, 21.
- 1 Fuscus abbas monasteriorum S. Archangeli, quod Macharis dicitur, atque sanctorum Maximi, Herasmi et Iulianae II 169, 6; *cf.* II 167, 29. 168, 11. 13. 21. 169, 14 — lator praesentium II 168, 21 — *Fusci*: monasterium II 168, 22. 23. 169, 11; (codices monasterii II 169, 9; degens illic congregatio II 168, 26); cella II 169, 7. 9 (cellae presb. Constantius).
- 2 Fuscus archiater 87, 2.

- Gabillum** (*Γαβύλων*): Severianus Gabilli II 258, 14.
- Galatae** (II 455, 24).
- Galla** (*sing. et plur.* XII, 2) II 348, 14; gloriosa filia II 348, 15, 20; gloria vestra II 349, 4.
- Gallia**, Gallicanus: v. Arelatensis, Augustana eccl., monast. Lirinense, Massilia, Santonis, Turni; Galliae (20, 25). 71, 12. 368, 10. 464, 7. II 200, 13. 206, 13. 212, 7. 313, 13. 315, 22. 317, 16. 337, 8. 37. 39; Galliarum: fines II 111, 20; partes (Gallicanae p. 368, 17; Gall. vel Germaniae p. 369, 11) II 206, 3. 212, 24; provincia II 111, 27. 337, 5; regiones 369, 1; solidi, qui in terra nostra expendi non possunt (*cf.* Galliani solidi 191, 11) 389, 2 — eccl. II 334, 7; consuetudo missarum in G. ecclesiis II 334, 4; patrimonium (eccl. nostrae 431, 10), quod est in Galliis 388, 25; *cf.* 88, 24; patrimonium in Gallia constitutum 385, 11; conductores massarum sive fundorum per Galliam constituti (V, 31) 311, 10; rector p.: Candidus presb.; res patrimonii 385, 16 — archiepi. (ordinatio ipsorum 20, 22) (20, 21); epi.: II 337, 2; *cf.* Aetherius, Aregius, Desiderius, Palladius, Pelagius, Serenus, Syagrius, Venerius, (metropol.) Vergilius, *et.*; universi epi. Galliarum, qui sub regno Childeberti sunt (V, 59 — fratres carissimi 373, 4; frat. vestra *ib.* 10; dil. vestra *ib.* 5) 371, 10; quando de Gallis epi. veniunt II 336, 17; Gall. atque Britanniarum epi. II 337, 1; episcopus iudicare II 337, 10; presb. noster per Gall.: Candidus; sacerdotes 20, 29; patricii: Arigius, Ascliodotus, Dynamius, *cf.* etiam Vantilonus.
- Gallinas Albas** (*v. not.* 175, 41): domus posita in hac urbe, regione quarta, iuxta locum, qui appellatur Gall. Alb. 175, 16 (*ubi* monasterium Florae abbatissae).
- Gallipolis** v. Callipolis.
- Gallus** lator praes. naclerus II 140, 24.
- Gattulus** (*plur.* XIII, 38) II 401, 27; magnitudo vestra II 402, 5.
- Gaudentius** (*sing.* V, 13. 27) ep. Nolanus 294, 1. 17. 307, 20; *visitator ecclesiae Capuanae constituitur* V, 13. 14 — frater et coepiscopus noster 294, 17; frat. tua 294, 4. 9. 307, 22. 308, 7.
- 1 Gaudiosus (*sing.* IX, 184) ep. Egu-bii II 176, 20. 177, 14 — *visitator eccl. Tadinatis constituitur* IX, 184. 185 — frater et coep. noster II 177, 14; frat. tua II 176, 22. 25. 177, 2; dil. tua II 177, 2.
- 2 Gaudiosus presb. 391, 6. 10.
- 3 Gaudiosus filius noster primicerius 213, 2.
- 4 Gaudiosus (*plur.* I, 74) magister militum Africae 94, 9; gloria vestra 94, 15. 22.
- 5 Gaudiosus praesentium lator 78, 14.
- Gavinia** II 186, 8; abbatissa monasterii Ss. Gavini atque Luxurii II 186, 1 — *eius* insinuatio *ib.*
- Gavinianus** diaconus 141, 10.
- S. Gavinus**: monasterium Ss. Gavini atque Luxurii II 186, 1; *cf.* 19, 22 — abbatissae: Gavinia, Syrica — loci illius presbyterae II 186, 8 — possessio *monasterii ib.* 18. 30.
- Gelas** massa II 232, 1. 7.
- Gelasius** subdiaconus 139, 1.
- Gennadius** (*plur.* I, 59. 72. 73. IV, 7. VI, 59. VII, 3. IX, 9) patricius et exarchus Africae 82, 6. 92, 1. 93, 9. 238, 22; exarchus Africae II 47, 1; patricius Africae 434, 5. 443, 13; *cf.* 437, 2. 442, 18. II 48, 14 — vir excellentissimus filius noster 442, 18; excellentissimus filius noster II 48, 14; excellentissime fili 239, 11; gloriosus vir 437, 2; gloria vestra 82, 8. 93, 14; eminentia vestra 82, 19. 92, 11. 93, 26. 94, 2; vestra excellentia 82, 18. 92, 2. 19. 93, 12. 22. 238, 23. 239, 2. 8. 434, 6. 21. 29. 443, 14. 17. 24. 444, 1. 4. II 47, 3. 6. 8; dignitas vestra 434, 7 — partes vobis commissae 83, 3; *eius* cancellarius 442, 18; iussio 83, 1; praeceptio 82, 23; suffragia 434, 7; obsequia II 47, 3; epistolae 434, 14. 29; scripta 434, 21.
- Gentio**, filius noster, vir magnificus scribo II 95, 2 — *eius* magnitudo II 95, 6.
- Genua**, Genuensis urbs II 274, 24; *cf.* 188, 14; civitatis Gen. habitatores II 231, 9; Genuenses partes II 431, 2 — *cf.* etiam Mediolanum, unde clerici Genuam fugerunt.
- 1 S. Georgius: (*Panormi*) eccl. S. Georgii posita in loco, qui ad sedem dicitur II 45, 29; *cf.* II 46, 3; monasterium eidem eccl. coniunctum II 46, 1, eius cura *Mariniano abbati committitur* IX, 7 — (*Urbe Vetere*) monast. S. Georgii 13, 6; abbas: Agapitus — eccl. S. G. II 102, 25 — (pauperum 126, 10) monast. S. Georgii (in massa, quae nuncupatur Maratodis) 125, 21; *cf.* 126, 5; abbas *ib.*; monachi 125, 22. 26.
- 2 Georgius (VII, 15) *ecclesiae Constantinopolitanae* presbyter 445, 19. 449, 28. 458, 5 — communis filius 445, 19; venerabilis vir 449, 28 — vestra dil. 458, 9. 12. 15. 29; vestra car. 458, 17.
- 3 Georgius (*vide etiam* Gregorius *et not.* 320, 40 *ad epist.* III, 28 — *plur.* I, 22) praefectus praetorio Italiae 26, 20; *cf.* 49, 1. 5; praefectus per Italiam 49, 14 — vir excellentissimus dominus (dominus 49, 13) 49, 1. 13; excellentissimus vir dominus 49, 5 — vestra excellentia 26, 21 — *eius* consiliarius: Iohannes.
- 4 Georgius notarius principis *Mauricii* (II 365, 5).
- 5 Georgius praesentium portitor 414, 14.
- 6 Georgius: G. quidam II 22, 2.
- Gerdinna**: fundus Gerdinnae 11, 4.
- Germania**: Galliarum vel Germaniae partes 369, 11; Germaniarum episcopi II 30, 30.
- S. Gervasius**: presb. tituli Ss. Protasii et Gervasii: Iohannes.
- Getina** massa II 122, 24. 123, 5.
- Gloriosus** (IX, 45) episcopus Ostia II 72, 29 — frater carissime II 73, 1 — *eius* diocesis II 72, 32.
- Gordia** (*v. not.* 474, 38) (excellentissima 474, 2) filia mea domna *ib.* 8; *eius* filia: Theoctista; homo: Marinus (*ut videtur, vel Christodorus* 474, 4).
- Gorgona** insula 76, 23. 28. 285, 13. 290, 1 — *ibidem* monasteria 76, 26. 299, 1; *cf.* n. 285, 32.
- Gothi**: *eorum* (excellens II 226, 16) rex II 220, 20; *cf.* Reccaredus; gens II 222, 1; *eius* conversio II 222, 14 — Gothorum (i. e. Ostrogothorum) temporibus 254, 3.
- (Gradus), Gradensis episcopus: Severus.
- Graecia** 450, 2; Graeciae episcopi (VII, 7) Domitianus, Helpidius, Mauricius, Patricius, Petrus; *dicuntur* sanctissimi vos 451, 3; frat. vestra 450, 7. 451, 1; car. vestra 450, 29; scripta *eorum* 450, 7 — ad Graecias 265, 15. *V. etiam* Hellada.
- Graecitatis** ignari (II 455, 10).
- Graecus**: Graeci: 480, 2. II 59, 8. 17. 20. 23. 24. 60, 1; codices 393, 28; antiquiores cod. *synodi Chalced.* (II 464, 1); quidam 265, 5; quidam Graeci monachi 265, 11; Graecorum consuetudo 265, 10; Romanorum atque Graec. patres II 249, 6; et ideo magis in hac re illam consuetudinem amputavimus, quae hic a Graecis fuerat tradita II 59, 17; hodie in Constantin. civitate, qui de Latino in Graeco dictata bene transferant, non sunt 474, 6 (*cf. not.* 41, 40); epistolae Graeco sermone dictatae II 245, 2; Graecae linguae nescius (*noster*) 476, 1 (*cf.* II 258, 30); nos nec Graece novimus nec aliquod opus aliquando graece conscripsimus II 330, 6; librum regulae pastoralis Anastasius Antioch. in Graeca lingua transtulit II 353, 1; *Domnica* cum sit Latina, Graece mihi scripsit 225, 6 — ancillae Dei, quas vos Graeca lingua monastrias dicitis 468, 5.
- Graterensis** v. Craterensis.
- 1 Gratianus imperator Augustus (II 416, 28).
- 2 Gratianus ecclesiae Benefranae diaconus 389, 18; *incardinatur ecclesiae Neapolitanae* VI, 11.
- Gratiliana** massa II 106, 26. 107, 1.
- Gratiosa** abbatissa (monasterii in civ. Neapolitana reg. Herculensi

- in vico Lampadi) 217, 21. 25 —
petitio eius *ib.* 22.
- 1 Gratosus (*sing.* III, 20) ep. No-
mentanus 178, 5. 366, 2 — frat.
tua 178, 11; fratrum karissime
178, 17.
- 2 Gratosus presb. titul. Ss. Nerei
et Achillei II 275, 16.
- 3 Gratosus (*sing.* III, 17) subdiac.
175, 12; *cf.* not. 175, 35.
- 4 Gratosus notar. noster II 239, 3.
- 5 Gratosus vir honestus (II 483, 3).
- Gregoria (*v. not.* 124, 32 — *plur. et*
sing. VII, 23) cubicularia Augu-
stae 464, 22; domna 124, 8; dulcis
(dulcissima 465, 32) filia *ib.* 17;
dulcedo vestra 464, 23; dulcedo tua
465, 22 — eius epistolae 465, 22;
scripta 464, 23.
- 1 Gregorius (*de nomine cf.* 208, 15 *et*
not. ib. 43) noster. *De avis et ori-*
gine eius cf. de Rossi, Inscr. Christ.
I p. 372 et vitas Gregorii (Duchesne
in Libro pont. ad v. Felicis III);
frater (germanus) eius 66, 23 (*cf. not.*
ib. 51); II 188, 25; thia: Pateria —
urbanam praeturam (*vel* praefec-
turam) gerens (a. 573) 234, 3; *cf.*
not. ib. 25; *Laurentii ep. Mediola-*
nensis cautioni subscripsit ib. 3 —
portum monasterii petiit 354, 8;
in monasterio S. Andreae, qui ap-
pellatur Clivus Scauri monachicum
habitum et conversandi princi-
pium sumpsit 14, 32; *cf. not.* 15, 32;
diu cum Mariniano in monaste-
rio conversatus 351, 8 — altaris
ministerium suscepit 354, 33 ss.;
in terreno palatio excurbat, quem
multi ex monasterio fratres secuti
sunt *ib.* 22; sedis apostolicae re-
sponsa eum Constantinopoli con-
stringunt *ib.* 17; in urbe regia
responsa sedis apostolicae facit
186, 13. *Gregorio diacono missa est*
App. II; diaconus ipse dictavit
App. I et nomine Pelagii II App.
III, 1. 2. 3 (cf. not. II 449, 37);
indignus diaconus apostolicae sedis
(II 437, 13); peccator S. Romanae
ecclesiae diaconus (II 438, 27);
diaconus sedis apostolicae (II
438, 32. 38. 439, 2); servus servorum
Dei (II 437, 16); *alloquitur*: dilec-
tus filius venerabilis diaconus (II
440, 9); dilectio tua (II 440, 11),
sing. a Pelagio II papa — Ei pon-
dus pastoralis curae iniunctum
354, 16; *de susceptis pontificatus*
curis cf. praeter I, 3 — 7 et Greg.
Tur. X, 1, quae auctores vitarum
Gregorii fabulantur. Synodica eius
I, 24 — Ipse se appellat: epi-
scopus servus servorum Dei 14, 28.
53, 8. II 363, 1; servus servorum
Dei 251, 7. 353, 15. 425, 26; (*cf.* II
468, 9) — episcopus 490, 12; gratia
Dei episcopus 365, 23. II 367, 18;
episcopus s. ecclesiae catholicae
urbis Romae II 276, 1 — S. Gre-
gorii pape Romei pactum 52, 16;
epistola Sancti Gregorii papae
251, 5; *cf.* II 470, 2; decretum a
- S. G. constitutum 367, 19 — *Ad*
eum missae sunt epistolae I, 16^b
(viro sanctissimo et beatissimo
archiepiscopo almae urbis Romae
ac patriarchae); III, 66 (ad G.
apostolicum papam); IX, 227^a
(ad beatum G. Romensem episco-
pum directa; domino sancto ac
beatissimo papae G. episcopo);
I, 41^a (ad Sanctum Gregorium
papam urbis Romae directa; do-
mino beatissimo pape G.) — *in*
quibus eum alloquitur Mauricius
imp.: pater sanctissime ac bea-
tissime 23, 4; tua (vestra) sancti-
tas 22, 6. 19. 20; tua beatitudo
ib. 12 — *Licinius ep.*: sanctissi-
me pater 60, 37; beatissime papa
61, 7; sanctitas tua 58, 20; vestra
beatitudo 60, 30. 61, 1 — *Iohannes*
ep. Rav.: apostolatus domni mei
229, 24. 230, 2; apostolicus papa
228, 8; beatissimus dominus meus
229, 6; (proprius 228, 15) domnus
meus 228, 11. 229, 21. 23. 24. 230, 2
— *Recharedus rex*: sanctitas tua
II 221, 11. 12; tua in Christo sanc-
titas II 221, 19; tua christianitas
II 221, 23; tua sancta reverentia
ib. 5; reverentissime ac sanctissime
vir *ib.* 22; tua celsitudo *ib.* 14; tua
gloria *ib.* 8 — Praesidente bea-
tissimo et apostolico papa Gre-
gorio II 275, 9; *Probus abb. eum*
appellat: beatitudo domni mei II
276, 3; beatissimus dominus meus
papa II 276, 28; domnus meus II
276, 8. 13 — *Praeterea dicitur*:
reverendus papa ab episcopis Hi-
striae 19, 8; (domnus II 38, 22)
papa 363, 1; domnus et beatissi-
mus papa II 364, 8; domnus bea-
tissimus et apostolicus papa II
365, 8; beatissimus (atque apostoli-
cus II 38, 24) papa II 38, 27. 39, 6;
sanctissimus et beatissimus atque
apostolicus domnus meus papa II
413, 14; beatus papa (II 468, 8);
papa (II 470, 19) — *In super-*
scriptionibus epistularum, quas ex
codicibus Registri sumpsimus, sem-
per Gregorius simpliciter dicitur.
Cf. Mommsen in N. A. XVII, 392 s.
— *De aegritudine saepe queritur*
Gregorius. cf. II 30, 12. 229, 15.
248, 11. 258, 22. 281, 14. 15. 287, 9;
de podagrae doloribus II 143, 2.
171, 13. 220, 4. 228, 1. 249, 28. 279,
20. 281, 18. 287, 18. 28. 33. 288, 1.
332, 12. 362, 26. 431, 15 — epita-
phium eius (II 470, 2) — *De mo-*
nasteriis ab eo conditis (cf. Greg.
Tur. X, 1) cf. S. Andreae in
Clivo Scauri Romae et in Sici-
lia cf. S. Hadriani, S. Hermae,
S. Martini, Ss. Maximi et Agathae
Lucuscanum, Praetoritanum, S.
Theodori (not. 79, 30. 284, 37. 44)
— monasterium eius (II 441, 12) —
Operae Gregorii nostri: expositio
in Hiob *cf.* Hiob; homiliae
in evangelia *cf.* evangelium; re-
gula pastoralis *cf. ib.* — *Andreas*
sermone scripsit atque eos ex
nostro nomine titulavit II 330, 2
- *Gregorius Graecae linguae*
nescius; *cf. s. Graecus — Litter-*
arum vel scriptorum, quae a no-
stro dictata sunt, mentio fit (228,
11). 434, 6. 452, 26. 30. 488, 25.
II 21, 17. 23, 14. 44, 8. 48, 14. 52, 10.
67, 12. 85, 5. 103, 10. 34. 179, 15. 247,
11. 30. 249, 4. 256, 31. 354, 24. 355,
17. 375, 29. 420, 26. 29. 436, 19. (468, 8);
cf. praeterea, quae s. epistula et
scriptum commemorantur — sacrae
litterae tuae aureae (II 221, 14) —
Probus abb. ad obsequia Gregorii
ingressus II 276, 13 — consiliarius
Gregorii: Theodorus.
- 2 Gregorius, doctor defensorque ec-
clesiae (59, 13); sanctus (59, 37);
vir fortissimus II 31, 10; sic tuus
Gregorius ait (61, 4).
- 3 Gregorius (I, 24) (venerandae me-
moriae ep. II 157, 17) Antiochenus
28, 10; frater quondam et con-
sacerdos noster 339, 7 — gesta
synodi de eius causa: II 157, 17.
- 4 Gregorius (XIII, 22) episcopus
Agrigentinus 90, 1. 171, 8; ep. Sici-
liae II 388, 13.
- 5 Gregorius Nysae urbis ep. (II
466, 21).
- 6 Gregorius servus Dei presb. et
abbas monast. S. Theodori 11, 2.
284, 10 — longa paenitentia afflic-
tus 284, 14; lator praesent. 284, 10.
- 7 Gregorius (*plur.* IX, 125 *et, ut*
videatur, III, 28) praefectus prae-
torio (per Italiam 185, 22) 320, 3
(*v. not. ib.* 40); expraefecto II
43, 11. 72, 31. 76, 13. 80, 3. 32.
83, 10. 28. 126, 12 — *cf.* II 80, 16.
94, 20; gloria vestra II 126, 13. 16.
19; gloriose fili II 126, 23; glorio-
sus II 43, 11; gloriosus filius noster
II 72, 31. 76, 13. 80, 3. 16. 32. 83,
10. 28. 94, 20; excell. vestra 185, 25;
gloriosus vir 320, 3; eminentia
vestra 186, 1; christianitas vestra
186, 1; filius noster II 84, 1 — *Gre-*
gorii: homines II 83, 15. 31; pos-
sessiones, (quas illic habet II 83,
15. 28) quas illic in emphyteusim
habet II 126, 19; utilitates eius II
83, 18. 30; *cf.* II 76, 16.
- 8 Gregorius lat. praesent., qui iuris
se Emolitanae eccl. esse perhibet
II 124, 20.
- Gressianus *vel* Gressianae fundus II
385, 14; iuris Proculi diac. eccles.
Asculanae *ib.* 10.
- Grumentinae ecclesiae parochia (*in*
qua S. Maria) II 196, 4.
- Grusingus: familia Ingildi Grusingi
106, 12.
- Gudiscalus (*sing.* X, 5) dux Cam-
paniae II 240, 11 — magnitudo
tua II 240, 15. 241, 1; magnifice
fili II 241, 10 — civitas, in qua
consistis II 241, 1; eius tuitio II
241, 11.
- Guduin (*cf. not. II 429, 36 — plur.*
XIV, 10) dux Neapolim II 429, 8;
magnitudo vestra *ib.* 9.
- Gulfaris (*plur. et sing.* IX, 160) ma-

- gister militum II 160, 20 — vestra gloria II 160, 22. 161, 4; gloriose filii II 160, 28 — curae iniunctae vobis gubernationis partium Histriae II 160, 23.
- Hadrianus v. Adrianus.**
- Hebreus (cf. Iudaeus) quidam 87, 4, 8; Hebrei: Terracinae degentes 105, 3. 11. 14; qui Panormi degunt II 27, 10 (data ab eis petitio *ib.*); in hac urbe Roma habitantes II 27, 9 (v. *not. ib.* 36); (in possessionibus nostris) 288, 13. 15; de Hebreis 105, 1 (v. *epist.* II, 6); Ex-Hebreis: Iusta; Hebraei sermonis interpres (II 466, 23).
- Helena recordandae memoriae mater piissimi Constantini imperatoris II 304, 17 — *Pulcheria Augusta*, quae pro zelo catholicae fidei in sancta synodo Helena nova vocata est II 405, 9.
- 1 Helias: beati Heliae altare 195, 4.
- 2 Helias (App. III, 1. 2. 3): pater noster s. memoriae Helias, archiep. Aquileiensis ecclesiae 18, 25; pater (et archiep. 19, 6. 24) noster 19, 9; cf. *ib.* 35 (in *epist. epp. Histriae*); eius exhibitio 19, 9; *dilectissimus frater* (II 442, 10. 445, 36. 449, 22).
- 3 Helias (*sing. et plur.* V, 35) presb. et abbas provinciae Isauriae 316, 1; sanct. vestra 316, 2; tua *ib.* 6. 27; car. vestra *ib.* 20 — eius epistolae 316, 24; dulcissima scripta 316, 2 — filius tuus: Epiphanius diac.
- Hellada: universi episcopi per Helladam constituti provinciam 378, 8 (V, 63 — fratres carissimi 378, 10; epistola caritatis vestrae 379, 1).
- Helpidius (*plur.* VII, 7) unus ex episcopis Graeciae 450, 1.
- Helpidius v. Elpidius.
- S. Herasmus: corpus beati Herasmi martyris 10, 15 — monasterium S. Herasmi, quod in latere montis Repperi situm est 27, 20 (v. *not. ib.* 42); presb.: Paulinus — monasterium Ss. Herasmi, Maximi atque Iulianae (Ss. Max., Her. et Iul. II 169, 6), (quod in *Neapolitana urbe* ab Alexandria fundatum) II 167, 29; cf. 168, 2. 7. 11; massa Papyrianensis *ei cum xenodochio S. Theodori* communis II 168, 1; abbas: Fuscus.
- Herculensis regio (*Neapoli*), ubi oratorium S. Mariae 217, 24.
- Herenaui, beati, gesta vel scripta II 314, 9.
- Herene (gloriosa II 181, 11) filia nostra *ib.* 18 — eius homines II 181, 11.
- Hermas vel Hermes: reliquiae (sanctuarium II 76, 6) beatorum martyrum Hermae et Hyacinthi II 76, 4 — monast. S. Hermae (Hermetis 422, 15), quod Panormi situm (constitutum 422, 15) est 415, 19; cf. 415, 20. 416, 2; abbas: Urbicus — monast. S. Hermae, quod in domo Pomponianae religiosae feminae (in *Sardinia*) constructum est II 421, 8. 34; (v. *not. ib.* 49) — (*ecclesia Neapoli*) in honore sanctorum Hermae, Sebastiani, Cyriaci atque Pancratii consecranda II 164, 17 — monast. ancillarum Dei in honore Ss. martyrum Christi Laurentii, Ermetis *et. v. sub* Laurentius.
- Hesychius (His.) Hierosolymorum presb., ecclesiasticae historiae scriptor (II 460, 25); libri Hesychii (II 466, 8).
- Hiberia: universi episcopi per Hiberiam (II 49 — car. vestra 151, 2. 28) 150, 6; cf. *not.* 150, 23 — Quiricus ep. et ceteri in Hib. catholica eccl. episcopi II 325, 1 (XI, 52 — frat. vestra II 325, 4; sanct. vestra II 327, 8; sancta frat. vestrae congregatio *ib.* 5); eorum epistolae II 325, 5; cf. *not.* II 324, 40.
- Hieronymus, nostrae ecclesiae presbyter et singularis Hebraei sermonis interpres (II 466, 22); beati Hieronymi traditio II 59, 15.
- Hieropolitanus episcopus (II 464, 31): Alexander.
- Hierosolyma (II 289, 2), Hierosolymi (476, 25), Hierosolymorum: (sancta II 299, 10) ecclesia 476, 22. II 59, 15 (pastor 476, 22); cf. II 299, 2 — patriarchae vel epi. (Hierosolimitanus II 297, 16): Amos, Iohannes, Isacius; presb.: Hesychius; de Hier. partibus monachi II 248, 26. 28. 249, 1 — urbs II 299, 2. 325, 5; in *civit. H.*: monast. et eccl. Neas — solidi pro faciendo xenodochio Hierosolymis relictii II 393, 5.
- 1 Hilarius: sancti antiqui patres, doctores defensoresque ecclesiae, Hilarius, Ambrosius, Augustinus, Gregorius 59, 11; cf. *ib.* 14; habemus libellos sex beati Hil. ep. Pictaviensis, quos de greco Origenis in latinum vertit 60, 34.
- 2 Hylarius filius noster 191, 10 (cf. *sequentem*).
- 3 Hilarius (v. *praecedentem*) lator praesent. II 196, 22. 197, 23; praesent. portitor II 217, 10.
- 1 Hilarus (v. *not.* 93, 44; *sing.* I, 82. IX, 132) chartularius noster 95, 12. 147, 11. 21. II 252, 4. 349, 4. 356, 4. 357, 9; notarius (Africae 100, 11) 93, 25. II 131, 19 — exper. tua 100, 16. II 131, 26 — lator praesent. 93, 25. II 349, 4.
- 2 Hilarus (*subdiaconatus officio fungens*) II 327, 26. 328, 4.
- 3 Hilarus *socer Sinceris* 411, 22.
- Hippolytus v. Yppolitus.
- Hispalensis, Hispania v. Sp.
- Histria, Histricus: cf. insula Caprea; Histria (provincia II 152, 15) 23, 1. 359, 20. II 155, 25. 249, 31 — episcopi Histriae (Istriensium provinciarum (22, 8); Istriae (23, 1); de Histria 359, 20; Histrici II 156, 5) 144, 13 (v. *not. ib.* 48). (442, 1); eorum clerici (22, 8) — dilectissimis fratribus Heliae aliisque episcopis vel universis filiis Histriae partibus constitutis (App. III, 1. 2. 3 — II 442, 10; cf. II 445, 35. 449, 22); carissimi (II 442, 18. 443, 7. 452, 1); fratres (II 455, 16); fratres mei (II 466, 41); fratres cariss. (II 447, 10. 451, 8. 454, 12. 455, 31. 465, 30. 466, 27); fratres dilectissimi (II 451, 37. 455, 48. 466, 10. 467, 1); fratres filii carissimi (II 442, 13. 445, 7); dilectio atque oboedientia car. vestrae (II 445, 27); dil. vestra (II 442, 13. 445, 25. 38. 448, 40. 449, 28. 451, 18. 455, 35. 467, 19); frat. vestra (II 446, 20. 32. 449, 3. 25. 450, 9. 14. 451, 1. 11. 454, 8. 29. 455, 12. 15. 37. 461, 22. 462, 25. 466, 43); frat. ac dil. vestra (II 443, 2); eorum divisio (II 450, 21); epistola (II 446, 34. 455, 3); rescripta (II 450, 5); responsales (vestri II 462, 32. 466, 4. 10); scripta (II 445, 38. 446, 12. 447, 15. 451, 6. 25. 452, 40. 453, 11. 466, 2 — cf. Firminus, Petrus, Providentius — partes II 138, 30. 149, 35. 160, 21. 399, 3. 15; (illae partes II 189, 17. 399, 4) — gubernatio illarum partium (iniuncta *Gulfart*) II 160, 23 — praesentium portitores de H. partibus II 151, 7; (cf. II 446, 3); (ep. eorum II 151, 7. 10. 12. 14. 21); Histricorum: causa II 232, 23; error 420, 19 (v. *etiam tria capitula*); scisma 414, 2. II 153, 18. 189, 16; (scismatis caput: Severus) — Hist. se separatione remove 247, 14.
- Homobonus episcopus civitatis Albanensis 366, 9; frater et coep. noster 170, 22.
- Honorata ancilla Dei 139, 13; relicta *Speciosi* subdiac. 270, 7; *iterum nubit ib.*; filius eius 139, 15.
- 1 Honoratus presb. 97, 15. 21, cui cura *Mevanensis ecclesiae* committitur I, 78.
- 2 Honoratus archidiaconus (101, 9); v. *not. ib.* 22.
- 3 Honoratus (*sing.* I, 47. II, 36.) dilectissimus filius meus 8, 20; notarius (II 440, 10; v. *not. ib.* 32); diac. (*Constantinopoli*) 8, 20. 73, 14. 132, 6; diac. noster (sedis nostrae 167, 11) 165, 10 — dil. tua 132, 9. 12. 15.
- 4 Honoratus (*sing.* I, 10. III, 32) diac. (Salonitanus 12, 1) 249, 16; archidiaconus (Salonitanus 117, 4. 7. 15. 119, 7. 190, 1. 202, 10. 404, 8. 405, 14. II 156, 21. 173, 22) 25, 8. 13. 16. 117, 25. 118, 12. 24. 34. 119, 12. 17. 24. 120, 1. 3. 154, 2. 11. 13. II 230, 4; cf. 118, 17. 154, 3; archidiaconus sedis suae (sc. *Natalis ep.*) 118, 6 — dilectissimus filius meus 405, 14; communis filius II 230, 4; dilectio tua 109, 2 — *Honorati*: scripta 12, 2; *ib.* 7. 190, 8.
- 1 Honorius imperator Augustus (II 415, 10. 20. 417, 2); Honorio septies

- et Theodosio tertio consulibus (II 415, 24); Honorio Augusto quater et Euticiano consulibus (II 415, 18).
- 2 Honorius (*sing.* XIII, 24) ep. Tarentinus II 390, 6 — frat. tua II 390, 7; frater carissime II 390, 9.
- Horontius episcopus (sanctae catholicae ecclesiae Vetetinae 21, 23) (17, 15).
- Hortona, Hortonensis (Ort. II 182, 24): clerus, ordo et plebs consistens Hortonae 275, 17 (IV, 39 — *v. not. ib.*); Hortonensis civitas 44, 18. II 182, 24; epi.: *cf.* Blandus, Calumniosus; ante portas civit.: eccl. S. Iohannis — *Hortonensis* eccl. episcopus II 182, 17; visitatio 275, 18.
- 1 Hortulanus quondam II 37, 26.
- 2 Hortulanus (*cf. praecedentem*): xenedochia Hortulani atque Thoma II 421, 20.
- Hospiton (*plur. et sing.* IV, 27) dux Barbaricorum 262, 1; Christianus *ib.* 3; eius gens *ib.* 2.
- Hyacinthi, beati martyris, reliquiae II 76, 4; sanctuaria *ib.* 6.
- Hydrontum v. Ydrontum.
- Hylarius v. Hilarius.
- Iadara, Iadertinus episcopus: Sabitanus; presbyteri, diacones et clerus, nobiles ac populus Iadarae consistentes et milites (VI, 46) 421, 6; ecclesiae *Iadertinae*: genium II 26, 27; privilegia II 26, 24; scrinia *ib.* 26.
- Ianuaria religiosa femina II 174, 20. 175, 6 — praesentium latrrix II 68, 6; *Ianuariae*: iuris: massa Furiana II 174, 21; petitio eius II 175, 7; possessio eius II 68, 7.
- 1 Ianuarius (*plur. et sing.* I, 60. 61. 62. 81. II, 47. IV, 8. 9. 10. 24. 26. 29. VIII, 10. 35. IX, 1. 11. 195. 197. 204. X, 17. XI, 13. XIII, 6) archiep. (de) Caralis Sardiniae 83, 8. 26. 84, 14. 99, 21; metropoleos Caralis episcopus 73, 17; archiep. 148, 17; ep. Caralis (Sardiniae) vel Caralitanus 240, 1. 24. 243, 1. 260, 22. 263, 5. II 12, 19. 40, 9. 183, 5. 185, 33. 252, 17. 273, 25. 371, 1; *cf.* II 41, 16; ep. Sardiniae 258, 17. II 37, 20. 48, 10. 191, 33; reverentissimus II 420, 28; (reverentissimus II 420, 17. 422, 1) frater et coop. noster II 420, 28. 421, 24; frater (et coepiscopus noster 73, 17. 194, 4. 282, 15) II 41, 16; frater noster II 421, 30; frat. vestra 83, 14. 27. 261, 7. 24. 26. II 37, 22. 25. 48, 11. 184, 3. 186, 23. 29. 191, 35. 192, 17. 19. 20. 36. 252, 31. 273, 26. 274, 13. 16. 371, 6; frat. tua 84, 3. 4. 19. 99, 23. 26. 148, 21. 25. 149, 1. 240, 3. 12. 15. 241, 10. 242, 11. 18. 243, 8. 14. 258, 18. 259, 4. 22. 25. 28. 260, 24. 263, 10; car. tua 240, 27; vestrasanctitas 259, 23. II 183, 28. 186, 4. — *Ianuarii*: cuncti sub vobis epi. 261, 26; archipresb.: Epiphanius; clericus II 192, 12. 18; clerici (contumaces II 192, 4; probati de vestro officio II 193, 1) II 191, 34. 192, 6; perversi eius consilarii II 41, 18; ministri 260, 25; rusticorum vestrorum depraedationes atque ex-fugationes II 192, 30; subiecti eius II 192, 9; eius eccl. II 38, 1. 9. 192, 34. 252, 28. 273, 28. 420, 20. 30. 31; civ. II 183, 6. 13. 28. 184, 3. 186, 19; *laici, quibus cura patrimonii ab eo committitur* vestrae non suppositi curationi II 192, 32 *vel* non sub regula vestra degentes II 193, 1; eius definitio II 371, 10. 14; epistola II 48, 11. 25; honos 261, 27; iudicium 83, 18. 84, 22; iussiones II 191, 35. 261, 4; officium II 48, 29; patrimonium II 192, 29.
- 2 Ianuarius ep. (civitatis Malacitanae II 413, 15) II 410, 13. 19. 411, 8. 9. 10. 414, 8; *cf.* II 410, 27. 413, 16. 22. 414, 4 — (dilectissimus II 410, 12) frat. et coop. noster II 410, 23. 412, 6; dilectissimus II 410, 23; sanctissimus II 414, 4. 18 — *Ianuarii*: presb. II 410, 12. 14; causa II 412, 6; (*cf.* qui locum Ian. nequiter praesumpsit invadere II 414, 4; praedictum condemnationis vel depositionis II 410, 29); petitio II 411, 10. 413, 17; provincia eius 241, 25.
- Ibas episcopus Edessenae civitatis (18, 11); *cf.* 36, 27. II 145, 25. 146, 5; reverentissimus II 145, 25 — *Ibae*: heretica (II 464, 14) epistola 36, 27. II 145, 25. 26. 146, 1. 3. 147, 2. 4. (447, 27. 461, 30. 36. 39. 42. 462, 1. 4. 6. 21. 464, 16.)
- Iberia v. Hiberia.
- S. Ignatius non solum vester (*scil.* Antiochenus) est, sed etiam noster 336, 29 — *verba eius ib.*
- Illyricum (Ylliricum: 120, 15; *cf. etiam* Prima Iustiniana) 69, 17. 120, 15. 296, 27 — adfecta provincia (flagello barbaricae vastationis) 120, 20 — universi episcopi per Ill. (I, 43. V, 10 — frat. vestra 69, 21. 291, 7. 17; car. vestra 291, 20; epistolae, quas ad nos direxistis 291, 9) 69, 16. 291, 6; praef. praet. per Ill.: Iobinus.
- Importunus (*sing.* II, 16) episcopus 113, 14. II 139, 25; Atellanae civitatis II 139, 19 — fraternitas tua 113, 15. 18 — *mortuus*: II 139, 20 — *nurus eius*: *ib.* 21; eius ecclesia *ib.* 21. 22. 25. 29; eius parroecia (*ubi* ecclesia S. Mariae, quae appellatur Pisonis) 113, 16.
- Ingeniuus episcopus (17, 14); sanctae ecclesiae Secundae Raetiae (21, 12.) *Cf. additamenta tomi I.*
- Ingenuus II 68, 6.
- 1 Innocentius (IX, 202) ep. Sardiniae II 190, 1 — frater et coop. noster II 371, 7.
- 2 Innocentius (*plur.* X, 16. XI, 7) eminentissimus filius noster praefectus (Africae II 251, 6. 267, 7) II 252, 20 — eminentia vestra II 251, 7. 28. 267, 8; gloria vestra II 252, 4; vestrae auctoritas dignitatis II 267, 15; dulcissimus filius II 251, 11 — eius proventus II 251, 11; actiones II 252, 8; epistolae II 252, 20. 21.
- Importunus quondam palatinus II 278, 3. 6.
- Iob: *nostri* beati Iob expositio 58, 2. 355, 5. 357, 14. II 251, 27; (*cf.* librum beati Iob exponere 354, 30); libri in expositione b. Iob 352, 23; homeliae editae de libro sancti Iob (60, 31); opus ipsum de libro S. Iob 61, 1; priora — posteriora 355, 20; tertia huius operis pars 355, 27. II 353, 4 — *praefatio ad id opus Gregorii V*, 53* — *prohibet* legi commenta beati Iob publice ad vigiliis II 352, 27 — *Hilarius Pictaviensis* non omnia secundum ordinem libri sancti Iob exposuit (60, 35).
- 1 Iobinus de Portu-Veneris quondam diaconus et abbas 300, 9; *cf.* 298, 22.
- 2 Iobinus (*plur.* II, 23) excellentissimus vir filius noster praefectus praet. per Illyricum 69, 17; praefectus praetorio Yllirici 120, 15 — excell. vestra 120, 17. 121, 3; eminentia vestra 120, 20. 22; vestra gloria 121, 6; car. vestra 121, 3 — eius regimen 120, 20.
- Iobius praefectus praetorio (II 415, 20).
- Iohanna coniux *Cyriaci*, praes. port. 89, 8; ex Iudea ad Christ. religionem conversa *ib.* 13.
- 1 S. Iohannes: Ss. Ioh. et Pauli titulus 367, 2. 12. II 275, 12. 15; ecclesia b. martyrum Iohannis et Pauli *Romae* II 367, 6; presb. tituli Ss. Ioh. et Pauli: Deusdedit, Iohannes — eccl. S. Ioh. baptistae (*Romae*) II 367, 5 — eccl. S. Ioh., quae ante portas Ortonensis civitatis sita est II 182, 24 — eccl. beati Ioh., quae intra castrum, quod Cassiopii vocatur, est posita II 432, 25 — monast. beatorum Ioh. et Stephani (beati Iohannis 306, 26. 27), quod in Classitana civitate est constitutum II 18, 9; *cf. ib.* 21; 20, 5. 14 (*v. not.* 306, 50); (abb.: Claudius; *monasterium*: redditus, res vel cartae II 19, 18. 20, 8) — monast. ancillarum Dei (*intra civ. Lunensem*) in honore beati Petri et sanctorum martyrum Ioh. et Pauli *etc.* (*v. monast. Petri*) II 8, 19 — sollemnitas beati Ioh. bapt. 292, 7; dies natalicius beati Ioh. bapt. 292, 14; tunica S. Iohannis 161, 1; capilli beati Ioh. Baptistae II 225, 3.
- 2 Iohannes beatae memoriae 212, 3; decessor noster papa *ib.*; *cf.* 230 10; praecipuum eius 212, 3.
- 3 Iohannes Antiochenae eccl. antistes (II 459, 32); Ant. urbis ep. (II 466, 5); epistola eius (II 466, 6).
- 4 Iohannes (*sing.* XIV, 11) ep. *Arimensis* II 430, 1 — frater et

- coop. noster II 196, 15 — frat. tua II 430, 11.
- 5 Iohannes (*sing.* III, 45) ep. Calliopolitanus 201, 12 — frat. tua 201, 12, 25.
- 6 Iohannes (*plur. et sing.* I, 4. 24. III, 52. V, 44. VI, 15) ep. Constantinopolitanus 4, 22. 28, 9. 208, 11. 338, 22. 393, 14. 27. 394, 13. 401, 28; patriarcha 224, 14; (quondam II 157, 13) Constantinopolitanae civitatis antistes 438, 1 — frater sanctissime (atque karissime 209, 21) 209, 12. 12; frater carissime 340, 2. 342, 21. 343, 1. 11. 394, 19; beatitudo vestra 4, 24. 210, 6; (sanctissima 208, 19) frat. tua 209, 24; frat. vestra 209, 34. 338, 23. 339, 12. 14. 18. 340, 22. 341, 6. 12. 343, 9. 26; sanct. vestra 208, 23. 209, 15. 339, 6. 15. 341, 4. 11. 343, 30. 395, 6; sanct. tua 209, 27; sanctae memoriae 449, 12; sanctissimus 396, 1. 437, 35. 438, 23. II 157, 24; sanctissimus frater meus 208, 13; (quondam 438, 1) frater noster (meus 393, 14. 27) 344, 22; beatissimus vir 209, 8; vir reverentissimus 224, 13; vir sanctissimus 322, 11; frater et coop. meus (noster 332, 4. 334, 11. 401, 28) 224, 13. 396, 1; (quondam 480, 5; frater et 327, 7) consacerdos meus 322, 11. 323, 26; consacerdos noster 332, 10; dominus 208, 13. 209, 8. 210, 7. 480, 5; noster sanctissimus dominus 340, 26; Iohannis: successor: Cyriacus; fratres 340, 17; iudices (delegati a vobis 395, 2) deputati 396, 1; familiaris ille iuvenulus 209, 9 — epistolae (vestro nomine praenotatae 209, 7) 208, 13. 15. 18. 438, 2; litterae 480, 6; scripta dulcissima atque suavissima 343, 30; pax cum Ioh. 344, 19; scripta *ad eum* 332, 12.
- 7 Iohannes (*plur. et sing.* V, 57. 62. VIII, 10. IX, 156) ep. Corinthiorum 360, 24. 376, 11. 379, 2; Corinthius vel Corinthensis II 12, 17. 157, 7 — frater carissime 376, 25; frat. vestra 361, 22. 30. 376, 14. 22. 377, 18. 22; frater noster 379, 2 — Iohannis: eccl. 361, 29; provincia 361, 24; praedecessores 377, 1; actio 376, 16; epistola 376, 28.
- 8 Iohannes (VIII, 10. IX, 156) ep. Cretensis II 12, 18. 157, 8.
- 9 Iohannes ep. Euriae II 432, 21; antistes II 432, 25; frater (et coop. II 432, 17) noster II 433, 10 — eius scripta *ib.* 17; epistola *ib.* 21.
- 10 Iohannes (*v. Iohann. ep. visitator. Nepesin. n.º 25*) ep. civit. Falartianae 366, 2.
- 11 Iohannes (I, 24) ep. Hierosolimitanus 28, 10.
- 12 Iohannes (*sing.* III, 6) ep. Primae Iustinianae 164, 1. 166, 9. 167, 4. 15. 27; Primae Iust. urbis antistes 167, 22 — frat. tua 164, 6. 8. 165, 5. 21. 24; car. tua 165, 25; iudicium eius 165, 11. 167, 15. 23; homines eius 165, 9; responsales eccl. eius 165, 10.
- 13 Iohannes (*v. not. 291, 33 — sing. et plur.* V, 16. VIII, 10. IX, 156. XII, 10) ep. (Primae Iustinianae 289, 21. II 12, 18. 157, 7. 299, 28. 357, 19. 359, 1; Prim. Iust. Illirici 296, 27; servans vices nostras II 359, 2; frat. tua 297, 2; frat. vestra 297, 18. 25. 298, 3. 357, 29. 33. 358, 5. 12; car. vestra 297, 4. 19; vestra sanct. 297, 30; frater noster 289, 21. 359, 1. 6; frater et coop. noster 290, 2. 291, 10. 14; reverentissimus frater meus II 299, 28; reverentissimus II 300, 6. 359, 1 — Iohannis: consecratio 291, 15; depositio (talisi viri II 300, 10) *ib.* 2; oblatio 298, 3; responsales 298, 2; scripta *ad eum directa* II 358, 34. 359, 5.
- 14 Iohannes (*sing.* III, 7. VIII, 10. IX, 156) ep. (Larissaeus 164, 4. 9. 12. 166, 6. 377, 31. II 12, 19. 157, 8. 164, 14; frater et coop. noster 164, 8 — frat. tua 166, 8. 19. 25. 167, 5. 17. 25. 34. 168, 8 — Iohannis: executio 377, 3 (*v. not. ib.* 51) iudicium 164, 9.
- 15 Iohannes ep. Laurinensis 139, 14.
- 16 Iohannes: in castello, quod Novas dicitur, ep. quidam Ioh. nomine constitutus II 155, 22; *cf.* II 156, 2; ab Histria expulsus II 155, 25; eius petitio (*quam* cum omni plebe sua Callinico exarcho dedit) II 155, 28.
- 17 Iohannes (*sing.* XIII, 40. 46. XIV, 3. 5) ep. Panormitanus II 403, 6. 409, 8. 422, 13. 423, 27 — frat. tua II 403, 7. 409, 11. 422, 15. 424, 6 — Iohannis: eccl. II 409, 14. 22. 26. 422, 26; clerici II 409, 19; decessores II 403, 10; petitio II 422, 15. 28.
- 18 Iohannes (*v. not. 37, 40 — sing. et plur.* I, 24a. 35. II, 28. 41. 45. III, 54. V, 1. 11. 15 — eius epistula *ad nostrum*: III, 66) ep. (Ravennae 48, 13. 124, 15. 141, 7. 144, 1. 211, 1. 228, 6. 273, 11. 281, 9. 292, 1. 295, 9.) 409, 11. 21. 29. 410, 9. II 166, 16; decessor *Mariniani* ep. 375, 23. 380, 14; antistes 303, 13; quondam ep. II 166, 2. 4; coop. 37, 7; frater et coop. noster 273, 11. 16. 33. 301, 19. 304, 25; frater meus 295, 13; reverentissimus et sanctissimus frater 37, 7 — frater karissime 211, 17. 296, 9; frater dilectissime 212, 13; vestra frat. 48, 17. 124, 17. 125, 2. 5. 144, 13. 145, 3. 13. 22. 211, 11. 292, 2. 9. 11. 16; frat. tua 141, 9. 11. 211, 2. 212, 8. 18. 24. 213, 13. 17. 28. 214, 11. 281, 10. 282, 2. 292, 6. 295, 10. 296, 14; vestra beatitudo 144, 2; vestra sanct. 144, 6. 145, 9; dil. vestra 214, 1; bone vir 38, 4 — Iohannis: fratres 296, 12. 19; primi diacones 214, 12; clerus (noster 214, 19) *ib.* 2. 5; eccl. 380, 15. 381, 3. 6. 19; cognitio 141, 9; epistola (de usu pallii et de mappulis 228, 6); epistolae 295, 11. II 166, 2. 16; iudicium 141, 11. 213, 23; honos 214, 11; obsequium 214, 13; scripta 213, 26; mors 304, 25; obitus 303, 13; *ab eo constructum* monast. iuxta eccl. S. Apollinaris 381, 14.
- 19 Iohannes (VIII, 10. IX, 156) ep. Scodritanus II 12, 18. 157, 8.
- 20 Iohannes (*sing. et plur.* II 37. 39. VIII, 32) ep. Squillacinus (*cf.* 133, 1: te Iohannem ab hostibus captivatae Lissitanae civitatis ep. in Squillacina eccl. cardinalem necesse duximus constituere sacerdotem; *visitator eccl. Cotroneensis* 140, 3. 19) 132, 28. 140, 1; ep. Scillitanus II 33, 24; frat. et coop. noster 140, 19 — frat. tua 133, 16. 140, 3. II 34, 7. 27; frat. vestra II 33, 27. 34, 2. 15. 21; eius prodecessores II 33, 29. 34, 5. 11.
- 21 Iohannes (*sing.* I, 52. IX, 45. 62) ep. Surrentinus 77, 21. 366, 1. II 72, 27. 83, 29 — frater et coop. noster 55, 8.
- 22 Iohannes (*sing. et plur.* VI, 18. 41. VII, 9. 36. VIII, 21. 26. 27. IX, 16. 25. 26. 27. 32. 42. 57. 72. 83. 91. 146. 182. 236. XI, 25. XIII, 22. 32); archidiaconus Catinensis eccl. 302, 25; ep. Syracusanus (Syracusis 397, 10) 417, 6. 452, 20. 484, 17. II 22, 18. 27, 25. 28, 11. 51, 25. 58, 11. 59, 7. 60, 20. 63, 27. 69, 25. 91, 7. 98, 14. 103, 28. 142, 5. 175, 16. 231, 33. 236, 22. 285, 24. 395, 29; ep. Siciliae II 80, 30. 388, 13; ep. II 61, 25. 103, 2. 285, 9. 345, 29. 401, 9; reverentissimus frater (et coop. II 130, 12. 236, 22) noster II 61, 25. 103, 2. 237, 9. 285, 9; vir reverentissimus (frater meus II 345, 29) II 401, 9; frater et coop. noster 398, 35. 399, 2. 416, 11. II 37, 10. 12. 43, 18. 56, 12. 57, 28. 69, 9. 18. 95, 19. 141, 23; dominus II 95, 19. 401, 9; frater noster 416, 17; frater II 56, 16; frat. tua 397, 11; frat. vestra 417, 7. 17. 452, 21. 30. 485, 1. 5. 7. II 28, 1. 17. 51, 28. 60, 21. 23. 61, 3. 64, 3. 6. 69, 26. 91, 15. 98, 16. 25. 103, 34. 104, 17. 142, 9. 175, 21. 232, 3. 285, 25. 286, 28. 396, 9; eius frat. 416, 19; frater carissime II 232, 4; sanct. vestra 417, 10. II 22, 27. 23, 6. 27, 28. 58, 19. 60, 26. 104, 1. 231, 35. 232, 9. 10. 285, 29. 396, 6; vestra car. II 60, 5. 61, 7. 286, 34 — Iohannis: decessor 397, 14. II 22, 23. 104, 14; (*cf.* Maximianus); presb. (proprius 398, 28) *ib.* 32. 399, 5; actionarii II 69, 26; homo 452, 22 (homines II 98, 24. 104, 7. 11. 142, 7; benedictio 452, 21; cognitio II 141, 23. 142, 9; consilium II 401, 9; defensio II 23, 6; eccl. 397, 19. 417, 16. II 59, 20. 70, 6. 20. 98, 17. 103, 7. 30. 34. 142, 12; epistolae (epistolarum vestrarum et gestorum pagina II 58, 13); iudicium II 58, 25; mensa 452, 31; obsequium (*cf.* paterna pietas II 51, 26) II 27, 28; ordinatio II 56, 16; scripta II 60, 21. 285, 25.

- 23 Iohannes (*sing.* II, 17, 48) ep. (Vellitrans 114, 7; Vellitrensis civit. 114, 11; civit. Belliternae 366, 5) 149, 14 — frater coepiscopusque noster 114, 11 — frater karissime 149, 26; frat. tua 149, 20.
- 24 Iohannes (*plur. et sing.* I, 12) episcopus de Urbe Vetere 13, 5 — vestra sanct. 13, 6.
- 25 Iohannes (*sing.* II, 26) ep., visitator Nepesinus 123, 1 — frat. tua 123, 3, 7.
- 26 Iohannes (*cf. n° 17 — sing.* XIV, 9) episcopus II 428, 30 — frater karissime II 429, 2; dil. tua II 428, 31.
- 27 Iohannes lator praesent. frater et coep. noster II 386, 2; *eius*: eccl. *ib.* 3; diocesis *ib.* 16.
- 28 Iohannes presb. tituli S. Vitalis 366, 14; presb. tituli Ss. Protasi et Gervasi II 275, 11.
- 29 Iohannes presb. tituli S. Silvestri 367, 14.
- 30 Iohannes presb. tituli S. Chrysogoni 367, 10.
- 31 Iohannes presb. tituli Ss. Iohannis et Pauli 367, 12. II 275, 17.
- 32 Iohannes quondam presb. (S. Romanae eccl. 417, 30. 418, 15. II 135, 12) II 135, 26; in domo iuris sui posita in hac urbe Roma iuxta thermas Agrippianas oratorium construxit 418, 1. II 135, 13; *cf.* 418, 3. 9. 12. 20. II 135, 24. 31. 136, 2; (congregatio in domo 418, 12. II 135, 25; *cf.* 418, 14; domus cum horto II 135, 18; salgamus positus ante domum *ib.* 31) — testamenti eius pagina II 135, 26.
- 33 Iohannes presb. 368, 11.
- 34 Iohannes presb. (Chalcedonensis eccl. 394, 22. 395, 1. 25. 445, 3) 208, 16. 24. 343, 30. 344, 15. 394, 1. 396, 5. 27. 401, 28 — reverentissimus vir 208, 16 — lator praesent. 396, 27 — *eius* gesta 344, 15.
- 35 Iohannes presb. (psalmodorum nescius) Ravennas 351, 4.
- 36 Iohannes diac. 166, 13.
- 37 Iohannes diac. II 247, 22.
- 38 Iohannes diaconus ab altera parte *episcopus Neapolitanus* electus II 254, 11; parvula filia eius *ib.*
- 39 Iohannes (*v. praecedentem*) diac. II 327, 25.
- 40 Iohannes diac. *Mariniani ep.* II 268, 3 (*ad gubernationem patrimonii eccl. Ravennatis in Siciliam transmissus*.)
- 41 Iohannes (*sing.* III, 30) subdiac. (noster 187, 32. 233, 5) 188, 7; lator praesent. 187, 32.
- 42 Iohannes (*v. praecedentem — sing.* XI, 16. XII, 6. XIII, 19) subdiac. (Ravennae II 278, 1. 351, 24. 386, 1.) II 360, 27 — exper. tua II 278, 2. 352, 3. 13. 20. 386, 4. 11 — *eius* scripta II 360, 27.
- 43 Iohannes subdiac. 289, 1.
- 44 Iohannes (XIII, 47. 48. 49. 50) defensor (missus in Spaniam II 410, 10. 413, 10. 414, 14) II 410, 11. 412, 23 — experientia tua II 412, 30 — *eius* definitio II 412, 9; *cf.* XIII, 49.
- 45 Iohannes defensor noster 456, 10.
- 46 Iohannes regionarius II 6, 5. 212, 8.
- 47 Iohannes (sedis nostrae 148, 23) notarius 194, 3 — *eius* executio 148, 25.
- 48 Iohannes eccl. *Mediolanensis* notarius 300, 18. 22.
- 49 Iohannes *Ravennas* clericus II 392, 16.
- 50 Iohannes (*sing.* III, 3) (praesent. lator 87, 23) abbas (monast. S. Luciae in Syracusana civit. constitutus 484, 22) 160, 25 — dil. tua 160, 26. 161, 2. 11 — monast. *eius* 160, 26.
- 51 Iohannes (*sing.* V, 55) abbas de Regio 359, 6.
- 52 Iohannes (*v. not.* 234, 36) abbas 234, 9. 236, 18 — filius meus 236, 28.
- 53 Iohannes (*cf. praecedentem*) filius noster abbas (*in Sicilia*) II 362, 2 — *Iohannis*: monast. II 362, 2; congregatio *ib.* 2. 4. 8.
- 54 Iohannes, quem Epiphanius (quondam lector eccl. *Carakitanae*) in monast. in domo sua abbatem esse constituit II 274, 7; *cf.* II 371, 5.
- 55 Iohannes (*sing.* XI, 2) abbas Montis Sinae II 261, 5 — humilitas tua II 261, 6; dil. tua II 261, 14. 23.
- 56 Iohannes monachus 68, 1 (*v. not.* *ib.* 44).
- 57 Iohannes frater, consanguineus *Maurentii mag. mil.* II 15, 6 — hereditas *eius* *ib.*
- 58 Iohannes (*sing.* XI, 17) religiosus II 278, 24. 28 — mensis pauperum et exhibendae diaconiae *praepositur* XI, 17.
- 59 Iohannes (*plur.* I, 30) exconsul atque patric. et quaestor 42, 21; vestra excell. 42, 22 — *eius* patrocinia 43, 5.
- 60 Iohannes praefectus *praetorio Italiae* II 44, 9 (*v. not. ib.* 35) — eminentissimus filius noster II 119, 9 — decessor *Iohannis* (n° 61) II 243, 6; cautiones agentium vices *eius* II 44, 9.
- 61 Iohannes (*v. not.* II 242, 40 — *plur.* X, 8) praef. praetorio Italiae II 242, 27 — eminentia vestra II 243, 5. 12 — *Iohannis*: decessor (*cf. Iohannem praecedentem*) II 243, 13; agens vices: Dulcitius.
- 62 Iohannes (*cf. not.* II 121, 36) 483, 1; praefectus urbis II 121, 12. 28 — gloriosus (vir II 121, 18) 483, 11; gloriosissimus filius noster II 121, 12. 15. 26. 122, 2 — *uxor*: Domnica.
- 63 Iohannes (*plur.* IX, 14) illustris vir de Panormo II 50, 20 — vestra gloria II 50, 25 — *eius* scripta II 50, 22.
- 64 Iohannes (*v. not.* II 110, 38) lator praesent. vir magnificus, qui praefecturae vices illic (*Genuae*) acturus advenit II 110, 24; (ante hunc vices gessit: Vigilius).
- 65 Iohannes (*v. not.* II 117, 37; *plur.* IX, 174) tribunus (Siponti II 170, 9) II 117, 24 *cf.* II 118, 3; vir magnificus *ib.*; magn. vestra II 170, 14; filius noster II 117, 23 — *Iohannis*: sacrata ministeria II 118, 3; scriptum II 170, 16.
- 66 Iohannes palatinus II 118, 17 (*cf. not.* II 44, 41) — vir clarissimus II 118, 17. 119, 8 — *eius* patrocinium II 118, 24.
- 67 Iohannes vir eloquentissimus, consiliarius Georgii, praefecti per Ital. 49, 13 — vir magnificus 49, 18.
- 68 Iohannes lator praesent. vir clarissimus II 121, 13. 26.
- 69 Iohannes notarius *Campaniani magistri mil.* 66, 15.
- 70 Iohannes agrimensur 484, 25.
- 71 Iohannes argentarius II 278, 2.
- 72 Iohannes praesent. portitor 419, 24. 420, 4. 7 — *ab eo* constructum monast. *in civit. Pisaurensi* 419, 24; *cf.* 420, 4.
- 73 Iohannes praesentium port. II 22, 2 — *Iohannis*: uxor *ib.* 2 — status *eius* *ib.* 7.
- 74 Iohannes iuris ecclesiastici famulus natione Savinorum ex massa Flaviana II 107, 25.
- 75 Iohannes servus et actor domni Venantii II 280, 30; petitio *ab eo* oblata II 280, 33.
- 76 Iohannes servus II 8, 25.
- Ionas quondam gloriosus magister militum 86, 9.
- Ioseph praesentium lator Iudeus 47, 27.
- Iovinus (*plur.* IX, 15) illustris vir de Catena II 51, 6 — vestra gloria *ib.* 8.
- Irenaeus, Irene *v. Herenaeus*, Herene.
- Isacius (*plur. et sing.* XI, 28) ep. Hierosolymitanus II 297, 16 — tua frat. II 298, 23; frat. vestra II 297, 28. 298, 27; sanct. vestra II 299, 2. 10; dil. tua II 299, 17 — *eius* eccl. II 299, 2; subiectae ei eccl. II 298, 28; hi qui ei commissi sunt II 299, 17; epistola II 297, 28.
- Isauria 208, 17. 24. 480, 4; provincia 316, 1; *Isauriae*: presb. et abbas: Helias; (monachus atque) presb.: Athanasius; monachi 208, 17. 480, 4.
- Isaurus quidam, a quo in monte Sina hierochomium constructum est II 261, 21.
- Isidorus sanctissimae *Alexandrinae* ecclesiae diaconus II 408, 20; dia-

conus communis filius, lator praesentium 433, 18.

2 Isidorus inlustris memoriae vir II 65, 18.

3 (Isidorus) Ysidorus vir eloquentissimus 194, 9 *vel* excellentissimus (?) 148, 28.

Istria, Istriensis *v.* Histria.

Italia, Italicus: 26, 20, 44, 14, 49, 14, 151, 10, 185, 22, 189, 7, 206, 17, 325, 14, II 178, 14, 223, 9, 249, 31, 255, 8, (441, 1); terra 467, 36; misera et delecta II 234, 23; sub Langobardorum iugo captiva 318, 8; Italiae: litora (II 221, 7); partes (20, 2, 22, 21); *Italiae*: universi episcopi 23, 10; *cf.* Felix; quidam ex *It.* ecclesiis clerici II 27, 26; diversi sacerdotes 248, 7; exarchus: Callinicus, Romanus, Smaragdus; primi exercitus *It.* 328, 12 (*scil.* exarchus); praefectus praetorio: Georgius, Gregorius, Iohannes *et alter* Iohannes, (Maurilio); causae 44, 7; gladii ac bella II 23, 26; causa ereptionis 318, 11; inruens clades 238, 5 — rerum Italicarum confusio (22, 19) — in *It.* expensis transmittitur quidquid de *Sardinia*, *Corsica*, *Sicilia* adgregatur 325, 12 — *De divisione Italiae cf.* partes (hae—illae) — provinciae dicuntur Bruttiorum, Campania, Histria, Lucania, Picenum, Valeria; *cf.* Samnium, Secunda Raetia, Tusciana, Venetiae et Dalmatia, Sicilia.

Episcopia Italica commemorantur hae ecclesiae (cf. Indicem ad Cassiodorum — Incertae ecclesiae omissae sunt hae: Blentana—Myriensis — Uncis inclusae sunt ecclesiae, quae temporibus Gregorii aut episcopis propriis destitutae sunt vel esse videntur aut ad rempublicam iam non pertinebant):

(Latium:) Albanum — Anagnina — Arenata *cf.* Vellitrensis — Ferentina — Nomentum — Ostia — Portuensis — Praenestina — Roma — Terracina — Tibur — (Tres Tavernae, unita Vellitrensi?) — Vellitrensis —

(Campania:) Amalfitana — Atella — (Capua) — (Cumae, unita Misernati) — Formiae — (Fundi, unita Terracinensi) — (Menturnensis, unita Formiensi) — Misenas — Neapolis — Nola — Nuceria — Puteoli — Sorrentina —

(Samnium:) Benefrana —

(Lucania:) Acropolis — (Blandana) — (Buxentina) — (Velina) —

(Bruttii:) Carinae — Consentia — (Cotrone) — Locri — Nicotera — Regitana — Squillacium — Taurus — Vivonensis.

(Apulia:) Canusina — Sipontum —

(Calabria:) Brundisium — Callipolis — (Lippia) — Tarentina — Ydrontina —

(Sabinorum:) Nursina — (Reatina) —

(Tuscia:) (Sancti Anthemi unita

Nomentanae) — Balneum Regis — Blerana — Centumcellae — Clusium — Falaritana — (Fesulana) — Ferentis — Lunensis — Nepe — Perusia — Populonen-sis — Rosellana — Tuscanensis — Urbs vetus —

(Umbria:) Egubium — Mevianensis — Narniae — Spolitana — (Tadinas) — (Teramnana) — Utricolana —

(Picenum:) Anconitana — Aprutium — Ariminum — (Asculum) — (Ausimum) — Fanum — Firmum — Hortona — Pisauren-sis —

(Aemilia:) Caesena — Corneliensis — Ficulina — Ravenna — (Liguria:) (Brixia?) — (Comum?) — Dertona — Mediolanum (*Genuam translata*) — (Taurina) — (Histria et Venetiae:) Aclina — Aquileia — Bellunata — Concor-diensis — Feltrina — Gradensis — Iuliensis — Tregeste — castellum Novas — Treintina — Tervisiana — Veronensis — Vetetina. (Secunda Raetia:) Secunda Raetia — (Augustana) — (Breonensis) — (Tiburniensis).

Italica (*v. not.* 45, 27 — *plur.* III, 57, IX, 232) patricia 45, 11, 216, 15, II 227, 23 — excellentia vestra 216, 16, 24, II 227, 24, 228, 13; gloriosa filia 217, 8 — *eius* epistolae 216, 16, 23 — coniux: Venantius.

Iudaea destructa 8, 6.

Iudaeus (*cf.* Hebraeus): Theodorus ex Iudaeo 47, 27, 256, 2, 407, 28, 489, 20, II 68, 21, 25 — *cf.* Ioseph, Nasas (*cf.* 195, 11), Nostamnus, Petrus, Salpingus — Iudaei: 407, 30, II 27, 7, 67, 21, 111, 20, 22, 183, 21, 368, 17; in regno Brunigildis II 199, 28, 203, 3; de civ. *Caralitana* II 183, 6 (synagoga eorum, quae Caralis sita est II 183, 6); in Lunensi civitate degentes 255, 17; consistentes in illis partibus (*sc.* *Massiliae*) 72, 5; Neapolim habitantes II 383, 11; *cf.* *ib.* 17; in massis ecclesiae (*in Sicilia*) 134, 12; in Terracinensi castro consistentes 47, 27; Agrigenti ad christ. fidem converti volentes II 24, 20; quidam *Panormi* II 67, 13 — *Iudaeorum*: celebrationes 105, 7; cerimoniae II 383, 17 (*cf.* omnes festivitates feriasque suas per longa colentes retro tempora tenuerunt II 383, 23); codices II 383, 20; feriarum sollemnia II 383, 12; *cf.* *ib.* 22; festivitates 47, 28, 30; festivitatum sollemnia II 383, 13; perfidia II 368, 1; constitutio contra Iud. perfidiam II 223, 13; servitium 464, 10; Christiani in servitio Iud. 464, 10; servus 241, 33; servi ancillaeque 241, 30; (*cf.* qui in possessionibus eorum sunt 256, 4); synagogae in civitate Panormitana positae cum hospitibus suis II 67, 13; *cf.* *ib.* 22, 28; ne quod absit Christiana religio Iudeis subdita

polluatur 195, 14; de captivitate a Iudeis redempti 464, 9; (*Iohanna*) ex Iudea ad Christianam religionem conversa 89, 13.

Iudaicus: plurimi Iudaicae religionis viri in hac prov. commanentes ac subinde in *Massiliae* partibus pro diversis negotiis ambulantes 72, 3; Iudaica: superstitio 255, 20, 407, 22; perditio 267, 2; perfidia 322, 26, II 325, 26.

Iudaismi error (II 455, 24).

Iugildi Grusingi familia 106, 12.

1 S. Iuliana: monast. S. Iul. *v.* monast. Ss. Herasmi *et.* — orator. in honore Ss. Severini et Iulianae *v.* Severinus — sanctuarium S. Iul. martyris II 175, 6.

2 Iuliana abbat. monast. S. Viti, quod Vitula quondam construxerat 72, 26; ancilla Dei *ib.* 30.

3 Iuliana filia Iustae (ex Hebreis) 267, 4.

Iuliana possessio (*in Sicilia*) II 396, 1 — presbyter: Cosmas.

1 S. Iuliani monasterium (*in Sardinia*) II 192, 11.

2 Iulianus imperator 225, 23.

3 Iulianus episcopus, cui *Leo papa* I scripsit, (II 454, 36).

4 Iulianus *v.* Iulinus.

5 Iulianus (*plur.* V, 29) scribo 309, 7, II 249, 31 — filii magnifice 309, 21.

6 Iulianus vir clarissimus maior *Maurontii mag. mil.* II 52, 15.

Iuliensis sancta eccl. (21, 15) — ep.: Maxentius.

Iulinus (Iulianus II 401, 10 — *plur.* XIII, 23) II 389, 14; filius meus domnus II 401, 10; gloria vestra II 389, 15, 24 — *eius* scripta II 389, 15; monast. *ab eo* in Catenensi urbe constructum II 389, 27.

Iulia: titulus ad legem I. maiestatis II 417, 11.

S. Iulius: basilica Iulii in Lateranis (II 365, 6); *v. not.* *ib.* 36 — presbyter tituli Ss. Iulii et Calisti: Petrus.

Iulus quondam patriciae recordationis 125, 17; massa de iure eius *et* presbyter eius massae *ib.* *et* 126, 4.

Iunior episcopus (17, 15); sanctae ecclesiae catholicae Veronensis (21, 20.)

Iuppiter: in uno se ore cum Iovis laudibus Christi laudes non capiunt II 303, 14.

Iusta: filii Iustae ex Hebreis Iuliana, Redemptus et Fortuna 267, 4.

1 Iustinianus divae memoriae princeps 18, 9, 20, 26 — pia memoriae (princeps II 225, 19, 22, 451, 1, 455, 5) 170, 4, 7, 236, 13, 479, 24, II 431, 20; princeps *cf.* 236, 17, 438, 13; imperator perpetuus Augustus (II 414, 19) — *Iustiniani*: iussio (20, 26); pacta inter Iustin. et iura regni *Uvisigothorum* II 225, 18; synodus

- (quae eius tempore facta est) 438, 13. 479, 24. II 431, 20.
- 2 Iustinianus *filius Mauricii imperatoris* (II 365, 2.)
- 1 Iustinus: imperante domno Iust. Augusto 230, 19 (v. not. 231, 3).
- 2 Iustinus (*plur.* I, 2. II, 30) praetor (Siciliae 2, 20) 54, 9. 126, 18. 137, 11; ex (?) praetore 89, 29 (cf. not. 89, 35) — gloriosus 195, 8; vir gloriosus 54, 9; vir magnificus 89, 29 — gloria vestra 3, 6. 127, 7; gloria tua 3, 21 — „tuum“ *ad eum scribens se dicit noster* 3, 22.
- 3 Iustinus vir eloquentissimus II 155, 1; domnus II 154, 31; consilium (*sc. exarcho*) praebet *ib.*
- 1 Iustus presbyter tituli Ss. Nerei et Achillei 367, 7.
- 2 Iustus clericus 55, 8.
- Iutelas, massa iuris ecclesiae nostrae II 128, 14 — *de ea oriundus*: Petrus defensor.
- Labinia religiosa femina 76, 12 — monasterium quondam *ab ea* constitutum (*in insula Corsica*) 76, 12; monachi eius *ib.* 13, 27.
- Lamigensis eccl. 100, 12 (v. not. *ib.* 32); civitas 100, 13 — ep.: Argentius; diac.: Felicissimus, Vincenius.
- Lampadi: in civit. Neapolitana, in domo propria (*sc. Rusticae patric.*) in regione Herculensi, in vico, qui appellatur Lamp., monast. ancillarum Dei — simulque et orator. (*in honore S. Mariae*) 217, 25; cf. 218, 5. 9 — abbatissa: Gratiotiosa; ancillae Dei in eodem loco deservientes 218, 11.
- Lampo: Kyrillus ad L. presbyterum scribens (II 459, 37).
- Langobardus (Long. 22, 9): Langobardus quidam 468, 16; catholicus: Mimiulf; Langobardi: (nefandissimi 468, 3) 295, 26. 328, 15. 467, 36. II 241, 1. 266, 16; cuncti per loca vestra (*sc. Italiae*) (23, 14); Italia sub *eorum* iugo captiva 318, 8; in Tuscia positi 319, 8; qui in Narniensi civitate degunt 103, 16; epi. civitatum et castrorum, quos Long. tenere dinoscuntur (22, 9); Langobardorum: nefandissima gens 325, 1; regina: Theodelinda; rex (cum Langobardorum rege de pace convenisse II 251, 20) *ib.* 22; cf. Agilulfus, (Ago), Autharith; (*duces*: cf. Ariulfus, Arogis, Auctarit, Norduulfus); gentis novus rex II 431, 7 (*Adalouwaldus*); gladii 330, 15. 336, 21. 433, 5. 468, 12. II 362, 25 (v. *etiam sub gladius*); inter Lang. gladios 317, 32. 328, 9; incursiones II 404, 16; perfidia (II 440, 15); non Romanorum, sed Langobardorum ep. factus sum 43, 4; Lang. filios in fide catholica baptizari prohibuit (rex Autharith) 23, 12 — *Vide etiam hostis vel sim.*; si ego in morte vel Lang. me miscere voluisssem, hodie Lang. gens nec reges nec duces nec comites haberet 287, 2.
- Largia massa, ecclesia dioceseos Catenensis in ea constituta 487, 13.
- (Larissa) Larisseus episcopus: Iohannes (v. not. 164, 35).
- Lateranis: in L. in basilica Iulii (II 365, 6.)
- Latinus: cum sit Latina (*sc. Dominica*), graece mihi scripsit 225, 6; Lat. lingua 448, 21. 479, 26. II 31, 8; quia hodie in Constantinopolitana civitate, qui de latino in graeco dictata bene transferant, non sunt 474, 6; amici eius (*sc. Siculi cuiusdam*) Graeci vel Lat. II 59, 8; Latini homines (II 455, 9); Lat. patres II 257, 3; scripta Latinorum patrum II 249, 8 — omnes Latinarum provinciarum principes (II 455, 7) — Latina vel Appia via II 289, 7.
- Latronis Fossa v. Fossa.
- Laverianus fundus: principales unciae trium fundorum L., Speiani, Ancessani (II 437, 17); cf. II 438, 28; cum castello suo vel cum adiacentibus suis (II 437, 18); cum mancipiis, colonis suis vel cum omni iure et proprietate eorum (II 437, 19); cum casalibus atque appendicibus suis parietinis *cet.* et omnibus ad se pertinentibus, constitutis via Tiburtina miliario ab urbe Roma plus minus vicesimo quinto, territorio Tiburtino (II 437, 20); quattuor unciae fundi suprascripti L., Speiani et Ancessani cum castello suo in integrum pro indivisa cum omnibus ad se pertinentibus (II 438, 9); quattuor unciae fundi suprascripti L., Speiani, Ancessani cum castello suo et omnibus ad se pertinentibus (II 438, 30. 36. 42).
- 1 S. Laurentius: beati Laur. (S. Laur. mart. 264, 19. 23) corpus 192, 5; sepulchrum ipsius 264, 19; reliquiae S. Laur. mart. 423, 6; beati Laur. craticula, in qua perustus est 192, 4 — monasterium ancillarum Dei in honore beati Petri atque Ss. Laurentii, Ermetis *cet.* v. Petrus; *abb.*: Fortunatus — monast. Ss. Laur. atque Zenonis, quod in Caesinati castro est constitutum II 424, 27 — basilica cum baptisterio in honore beatorum apostolorum Petri principis atque Laurentii martyris 400, 16 — monasterium S. Laur. 391, 8; abbatissa: Constantina — presb. tituli S. Laur.: Crescens; titulus beat. Laur. mart., qui appellatur Lucinae 102, 13 — eccl. Petri, Pauli, Laurentii *cet.*; *eorundem* reliquiae v. Petrus.
- 2 Laurentius (v. not. 234, 20 — *plur.* I, 80) ep. (Mediolanensis 99, 1. 188, 10. 189, 8) II 272, 20 — frat. vestra 99, 2; sanct. vestra 99, 12; reverendae memoriae II 272, 20; quondam frater et coep. noster 183, 17 — (decessor Constantii 234, 1. 273, 1. 274, 2); *Laurentii*: epi. 273, 4; diac.: Constantius; eccl. (patrimonii eccl. vestrae exactio) 99, 6; obitus 189, 8; cautio 234, 1. 273, 2.
- 3 Laurentius episcopus (17, 14); sanctae catholicae eccl. Bellunatae (21, 16.)
- 4 Laurentius presb. tituli S. Silvestri 366, 14.
- 5 Laurentius (v. not. II 303, 39) dilectissimus filius noster (meus II 232, 10) presb. II 303, 24. 304, 12. 321, 14. 324, 7; cf. II 332, 12; dilectissimus et communis filius presb. II 315, 11.
- 6 Laurentius, qui primus fuerat in ordine diaconiae sedis apostolicae (101, 8).
- 7 Laurentius vir clarissimus, praesentium port. II 84, 16. II 130, 5.
- Laurinensis (v. not. 139, 44) episcopus: Iohannes 139, 15.
- Leander (*plur. et sing.* I, 41. V, 53. IX, 227) Spalensis ecclesiae sacerdos II 221, 19; episcopus de Spaniis (Spalensis 60, 29; Spaniarum 352, 19; Spaniorum II 218, 24) 56, 7; antistes II 221, 21 — reverentissimus vir frater et coep. noster II 225, 4; reverentiss. et sanctiss. frater coep. 353, 14 — frater carissime 57, 6; frater beatissime 353, 16; bone vir II 219, 12; vestra reverentia 56, 10. 58, 7; dulcissima frat. vestra 58, 1; vestra sanct. 57, 13. II 220, 4; sanct. tua 352, 24. 353, 2. 357, 16. II 218, 25; caritas tua 353, 5; tua beatitudo 357, 14.
- 1 S. Leo papa 265, 4. 360, 5. 382, 7. (II 443, 36); praedecessor noster papa (II 443, 30); prodecessor noster (beatus II 452, 11. 463, 15; sanctus II 451, 6. 18; sanctissimus 360, 4) (papa) II 431, 24. (II 446, 39. 447, 11. 451, 25. 453, 17. 20. 22. 456, 14. 20. 463, 30. 31); sanctus et prodec. noster (II 453, 8); beatus (II 451, 37. 452, 5. 454, 1. 27. 456, 19. 463, 37. 464, 12. 19); beatae mem. (II 443, 36); beatae record. 265, 4. (II 443, 33. 446, 38); sanctus (II 454, 18. 21); sanctae mem. 382, 7. II 144, 18. 21. 431, 23; sanctae record. (II 433, 30) — *eius* auctoritas (II 463, 16); doctrina (II 463, 44); fides (II 144, 21) atque doctrina *ib.* 18; sententia (II 453, 20); testimonium (II 454, 19); encyclica (II 451, 7. 24); epistolae (II 443, 33. 447, 12. 451, 6. 453, 22. 34. 454, 1. 2. 7. 14. 28. 456, 14. 463, 16. 36. 39); *scripta* cf. (II 452, 20. 37. 453, 35. 454, 21. 30. 36. 40. 461, 32. 463, 19. 32. 464, 19); tomus 382, 7. II 431, 23. (II 443, 34); legati vicariique (II 443, 31); vicarii (II 463, 36. 38).
- 2 Leo pia record. imperator (II 447, 17); imperator Leo Aug. II 415, 25; Aug. (II 464, 3); princeps

- (II 451, 25. 37. 41); Leone Aug. tertio consule (II 416, 8).
- 3 Leo (*sing. et plur.* IV, 34. VI, 30. VIII, 7. IX, 238. XIII, 22. XIV, 16) ep. Catenensis (Catenensium II 9, 24; predecessor: Elpidius) 90, 1. 269, 24. 408, 20. II 283, 14. 435, 17; ep. Siciliae II 388, 13; (reverentissimus II 419, 11. 423, 9); frater et coep. noster 127, 2. 303, 3. 398, 28. 31. 399, 4. II 63, 28. 436, 18; frater noster II 419, 12. 420, 1; tua frat. 270, 7. 14. 408, 22. II 10, 1. 11; frat. vestra II 233, 16. 435, 23. 28; sanct. vestra II 436, 4; *eius* eccl. II 9, 28. 10, 12. *Cf. sequentem.*
- 4 Leo (*cf. praecedentem et not.* 420, 32 — *plur.* VI, 45) ep. Fanensis (*fortasse Catenensis*) 420, 15 — frat. vestra 420, 19; vestra sanct. 420, 23.
- 5 Leo (*sing.* I, 76) ep. in Corsica 96, 5; *visitator eccl. Saonensis* 96, 8. 98, 13. 18; frater et coep. noster 98, 13; frat. tua 96, 8. 12.
- 6 Leo presb. tituli S. Damasi 367, 17.
- 7 Leo archidiaconus (*Myriensis*) 290, 22.
- 8 Leo (*sing.* IV, 19) acolitus 253, 19.
- 9 Leo: vir eminentissimus domn. Leo excons. 4, 8; gloriosus vir excons. 90, 12.
- 10 Leo (*cf. praecedentem et not.* 318, 42) 318, 3.
- 11 Leo cartarius II 42, 7; (praesent. II 42, 7) portitor *ib.* 17 — *Leonis*: familia II 42, 16; uxor (communione cum familia sua privata II 42, 14) II 42, 7. 12. 17.
- Leontia (*plur.* XIII, 42) Augusta II 364, 9. 404, 27 — vestra pietas II 405, 2. 8. 15; tranquillitas vestra II 405, 3; vestra tranqu. II 405, 13 — *Leontiae*: imperium II 405, 21. 23; (serenitas vestri imperii II 404, 28; ei servientes II 405, 3); icona (II 365, 5. 8.)
- Leontini II 362, 1 — episcopus: Lucidus.
- 1 Leontius (*sing. et plur.* III, 24. V, 48. VI, 43) episcopus visitator Arimenensis ecclesiae 347, 16; *cf.* 182, 8. 183, 5 (*cf. not.* 347, 39); ep. Arimino 419, 6; ep. (*Urbinas?*) 182, 5 (*v. not. ib.* 32); frater et coepiscopus noster 183, 5; frat. vestra 419, 7; frat. tua 182, 8. 347, 18; frater carissime 419, 10; car. tua 182, 9 — homines *eius* 347, 24.
- 2 Leontius (*sing. et plur.* VIII, 33. IX, 34. 55. XI, 4) exconsul (Siciliae II 79, 25) II 35, 9. 63, 28. 65, 1. 81, 2. 175, 17. 262, 23; domnus II 175, 17. 263, 27 — (filius noster II 63, 28) gloriosus vir II 37, 11. 43, 8. 81, 7; dulcissima mens vestra II 36, 10; gloriose filii II 364, 3. 32; gloriosus filius noster II 73, 12. 21. 80, 17. 84, 14. 113, 9; filius noster gloriosissimus II 175, 17. 22; (gloriosissimus II 43, 17. 130, 12) vir II 130, 16; gloriosus II 43, 4. 81, 2; communis filius II 43, 4; vestra gloria II 35, 27. 36, 15. 65, 2. 7. 80, 2. 7. 262, 24. 28. 263, 20. 29 — christianitas *eius* II 175, 24; *Leontii*: munera II 36, 5; (*cf. in cellaria multa misistis* II 36, 9) II 36, 14; maiores II 263, 16; subiecti II 263, 17 (*cf. vobis in discussione commissi* II 263, 15); cognitio II 79, 29.
- 3 Leontius vir clarissimus, praesentium portitor 112, 2.
- Leucas et Samantheria, massa in provincia Sicilia territorio Panormitano sita II 57, 1.
- Leucius beatissimus (II 344, 5) martyr *ib.* 3 — *S. Leucii*: monast., quod in quinto Romanae urbis miliario situm est II 344, 2; abbas: Oportunus — sanctuaria II 344, 3; corpus *ib.* 5; eccl. nomini ipsius dicata II 344, 3.
- Leuparius lator praesentium presbyter 423, 2; 430, 13.
- 1 Liberatus, qui diaconii fungi perhibetur officio 99, 26. 29.
- 2 Liberatus negotiator 67, 33.
- 1 Liberius Cumanae ecclesiae quondam antistes 122, 8.
- 2 Liberius quondam patricius II 162, 11 (*cf. not. ib.* 33) — monasterium (*S. Martini*: *cf. not.* 314, 33) ab eo in Campaniae partibus constructum *ib.*
- 1 Libertinus (IX, 202) ep. Sardiniae II 190, 1; frat. et coep. noster II 371, 7.
- 2 Libertinus (*plur. et sing.* III, 37. IX, 28. X, 12) praetor (Siciliae 195, 1) 313, 19, *cf.* 219, 3; expraetore II 246, 28; *cf.* II 262, 27. 263, 2; expraefecto II 61, 14 — vir gloriosus (domnus 313, 19) 219, 2; gloriosus II 44, 12; vir magnificus II 262, 27; magnificus 462, 20 — gloria vestra 195, 9. II 61, 15. 18. 23; magnifice filii II 247, 6 — scripta *ad eum* 219, 3; pueri *eius* II 247, 11.
- Libinianum possessio posita in prov. Sicilia territorio Panormitano II 86, 26. 97, 21.
- Licinianus beatus, episcopus (*cf. not.* 58, 43) 58, 17. 19 — *epistula eius* I, 41.
- Licinius (*plur.* XI, 41) episcopus Francorum (*Andegavensis cf. not.* II 314, 42) II 315, 3 — fraternitas vestra *ib.* 4. 13.
- Lilybaeum (Lillibaeum), Lilybaetanus (Lillabitanus II 228, 22; Lillibit. 205, 19) civitas II 187, 9. 14. 228, 28; ecclesia 392, 7. 11 — episcopi: Decius, Theodorus — defensor II 187, 14; clerus 392, 7; clerus et populus 304, 16; cives II 187, 9 — cimiliarchium ecclesiae 206, 2 — consuetudo II 187, 8 — intra civitatem L.: monasterium in domo Adeodatae Ss. Laurentii, Ermetis, Pancratii, Sebastiani et Agnes II 228, 24.
- Liparitanus (Lyp. 116, 3. 8): Liparitana ecclesia 116, 3. 8. 155, 3. 4. 210, 16; Liparitanus et Regitanus episcopi 462, 18.
- Lippiae ecclesia 399, 14 — visitator: Petrus Ydrontinus.
- Lirinum, Lirinensis: monasterium, quod appellatur Lir. Galliae 429, 13; Lirinense II 268, 11 — abbas: Conon, Stephanus.
- Lissitana civitas, ab hostibus captivata 133, 1 — episcopus: Iohannes.
- Locri, Lucrensis civ. II 93, 3: habitatores *eius* 487, 8 — *Locrensis* eccl. res II 93, 6 — episcopi: Dulcinus, Marcianus; presb., qui debuisset ep. ordinari 487, 8.
- Longinus vir clarissimus strator 220, 7.
- Longobardi v. Langobardi.
- Lucania provincia 141, 19. 237, 26 — visitator: Felix ep. de Acropoli — de prov. genita: Petronella.
- Lucas presbyter (II 330, 10) *Eusebii Thessalonicensis archiepiscopi* II 184, 29 — communis filius II 330, 10.
- S. Luciae monasterium *Syracusae* 484, 22; abbas: Iohannes; monachus: Cosmas — monasterium Ss. Andreae et Luciae *Romae* II 275, 19; abbas: Probus.
- Lucidus (*plur.* XII, 15. XIII, 22) episcopus Leontinis II 362, 1; ep. Siciliae II 388, 13 — frat. vestra II 388, 13.
- Lucifer, Lucuscani monasterii praepositus, monachus II 54, 24. 55, 5.
- Lucillus (*sing.* II, 43) episcopus de Melita 142, 16; Melitae civ. II 58, 12; *cf.* II 58, 16; quondam insulae Melitenais ep. II 236, 14 — frat. tua 142, 19. 21 — Lucilli: clerici (terras Africanas tenentes eccl. 142, 20) *ib.* 24; filius: Petrus.
- Lucina: titulus S. Laurentii, qui appellatur Lucinae 102, 13.
- Lucius quondam episcopus *Regitanus*, decessor Bonifatii 199, 26.
- Lucrensis v. Locri.
- Lucullanum (Luculanum 28, 1 — *v. not.* 28, 31) castrum 28, 1. II 242, 9; castellum 158, 11; *ibi situm*: oratorium S. Archangeli; basilica S. Petri; monasterium et oratorium S. Severini; alia eccl. 159, 18.
- Lucuscanum vel Lucuscani monasterium (Ss. Maximi et Agathae II 86, 28. 97, 23) *Panormi* II 54, 11. 18. 28. 31. 55, 14; *cf.* II 97, 26 — abbas II 54, 18. 23; Domitius; *cf.* Bonus — praepositus (praepositi II 86, 28. 97, 23): Lucifer; *cf.* Catellus — monachi II 55, 13. 17 — possessiones II 86, 26. 97, 21.
- Lugdunensis ecclesia II 214, 9 — episcopus: Aetherius.
- Lumbricata fundus v. Faborianus.
- 1 Luminosa ancilla Dei (filia fratris

- Constantii ep. Mediolanensis II 361, 12) II 361, 15. 22.
- 2 Luminosa honesta femina relicta Zemarci tribuni 13, 20.
- 1 Luminosus episcopus civitatis Ferentinae 366, 6.
- 2 Luminosus (*sing.* V, 47) abbas monasterii Ss. Andreae et Thomae in Ariminensi civitate 346, 25. 348, 26 — eius congregatio 346, 27; monast. 347, 2; petitio 346, 27.
- 3 Luminosus, praes. lator, servus S. Mariae parochiae eccl. Grumentinae II 196, 2.
- Lundonia, Lundoniensis: Lundoniae et Eburachae civitatis episcopi II 312, 23; *cf.* *ib.* 14; Lundoniensis episcopi dicioni subiacere II 312, 22.
- (Luna) Lunensis civitas 255, 17. II 8, 16 (*cf.* Iudaei); eccl. *cf.* II 396, 22; ep.: Venantius; defensor II 396, 22; cuncti clerici ceterique religiosi civitatis et territorii eius 257, 2; monast., quod in civit. Lun. situm est II 119, 21; *cf.* *ib.* 26 (degens illic congregatio II 119, 27; conversantes ibidem II 119, 29; regimen monast. II *ib.* 22); Lunense territorium II 8, 15. 24 (*ibi* constitutus fundus: Faborianus et Lumbricata); Lunenses partes 256, 18.
- 1 Lupus (*plur.* XI, 41) episcopus Cabaloni (Francorum) II 315, 1 (*cf.* *not.* II 314, 36) — fraternitas vestra II 315, 4. 13.
- 2 Lupus (*sing.* XIII, 13) presbyter et abbas II 380, 19 — ecclesiae S. Martini Augustodunensi praest. *ib.* 24.
- S. Luxurius: monast. Ss. Gavini atque Luxurii v. Gavinus.
- Lycaonia 445, 3; provincia 437, 28 — *ubi* monasterium S. Mile Tannaco.
- Macedonius 322, 27. 479, 18; damnatus 269, 21. 382, 4; Macedonii error 36, 21.
- Macharis: monast. S. Archangeli, quod Mach. dicitur II 169, 6 (*v. n. ib.* 35); abbas: Fuscus.
- Macra fluvius II 8, 25.
- Magnus (*sing.* III, 26) presbyter ecclesiae Mediolanensis 183, 15; (quondam II 266, 25) presbyter 186, 15 — possessiunculae ecclesiae Romanae illi commissae II 266, 25.
- Magulianensis massa via Numantina miliario p. m. XI: 418, 18. II 135, 29.
- Maiores: Urbs Vetus maior *cf.* Urbs Vetus.
- Maiorica insula II 412, 26.
- (Malaga) Malacitana (Malicitana II 221, 9) civitas II 413, 13; urbs II 221, 9; ecclesia II 411, 6 — episcopus: Ianuarius.
- Malchus (*v. not.* 49, 32 — *sing.* I, 36) ep. (Dalmatiae; 49, 12) 286, 23; frater coepiscopusque noster 120, 7. 146, 13. 180, 20. 202, 20 — fraternitas tua 49, 16 — *rector* patrimonii Dalmatini *cf.* 180, 24 — obitus eius 286, 23.
- Mammonia II 75, 10; socrus Stephaniae II 75, 8; avia Callixeni *ib.* et II 188, 9 — donatio eius II 75, 17. 188, 9.
- Manichaei (*v. not.* 288, 35) 133, 14. 288, 10. 393, 1.
- Maratodis massa 125, 21, *ubi* situm monasterium S. Georgii.
- 1 S. Marcellinus: presb. tituli S. Marcellini et Petri: Albinus — monast. Ss. Marci, Marc. *cet.* v. S. Marcus.
- 2 Marcellinus: destituti et paene in desolatione positi fratres Marcellini (monasterii in Plaia) II 369, 3.
- 3 Marcellinus (Marcellus 181, 4. 274, 15. II 26, 29; *v. not.* II 26, 46 — *plur.* IV, 38. IX, 158) scolasticus 274, 15; proconsul Dalmatiae II 159, 17 — lator praes. II 232, 21 — gloriosus communis filius domnus II 26, 29; filius noster (magnificus II 232, 21. 233, 2) 181, 4; magnificus atque eloquentissimus 181, 4; noster proprius II 232, 28 — gloria vestra 274, 16. 21; nobilitas vestra 274, 19; magnitudo vestra II 159, 18. 20. 29 — epistola eius 274, 22. II 159, 18.
- 1 S. Marcellus: eccl. S. martyr Marcelli II 367, 6 — presb. tituli S. Marc.: Andreas, Romanus, Vivulus.
- 2 Marcellus Barunitanae eccl. 24, 2.
- 3 Marcellus v. Marcellinus.
- 4 Marcellus lator praesent. libertus quondam Comitoli II 102, 13.
- Marcia sanctimonialis femina 284, 18.
- Marcianistarum heresis 394, 25. 395, 28. 396, 31; *cf.* *not.* 394, 41.
- 1 Marcianus Augustus (II 453, 35. 454, 30); princeps (II 453, 40); pia mem. Marc. imperator (II 443, 29); divae memoriae Marc. imperator, avus vestrae pietatis (*scil.* Mauricii) (19, 37); praesentia Marc. divi principis (19, 30).
- 2 Marcianus (*plur.* IX, 134) presb. dioceseos Taurianensis eccl. 487, 12; Lucrentis civitatis ep. (decesor: Dulcinus) II 93, 2; ep. Locris II 132, 20 — clerici eius II 93, 5; reverentissimus frater (et coep. II 129, 13) noster II 93, 2; frater noster II 129, 17.
- 3 Marcianus: monach. monasterii S. Viti II 435, 18. 436, 15.
- 4 Marcianus tabularius (*Syracusanae eccl.*) II 98, 19.
- 5 Marcianus qui nomen sibi defensoris adsumpsit II 56, 11.
- Marcianus: monasterium, quod in fundo Marc. provinciae Campaniae situm est II 328, 26; a congregatione desolatum *ib.* 27.
- 1 S. Marcus: beatus evangelista 432, 21; sanctus evang. 433, 19. 486, 21. II 258, 31 — S. Marci: benedictio 433, 19. 486, 21. II 258, 31; vox II 249, 11; eulogiae II 409, 1 — presb. S. Marci: Stephanus — monast. S. Marci, quod constitutum iuxta muros Spolitinae civitatis esse dinoscitur II 101, 10; monasterii: abbas: Stephanus; in iure monasterii: massa Veneris — monasterium Ss. Marci, Marcellini et Feliculae, quod Ravennae situm est II 166, 28; *cf.* II 167, 2; possessio largitatis titulo ei concessa II 166, 28; *cf.* II 167, 3.
- 2 Marcus vir magnificus scribo II 43, 13.
- 1 S. Maria: lector tituli S. Mariae (II 438, 42): Bonifacius — basilica S. Mariae (Romae) 102, 6 — servus S. Mariae, quod est parochiae eccl. Grumentinae II 196, 4; *cf.* Luminosus — basilica beatae Mar. semper virginis genetricis Dei et domini nostri Iesu Christi, quae est intra civitatem Reatinam posita II 76, 3 — basilica in honorem beatae semper virginis Mar. (Panormi?) II 428, 31; oratorium beatae Mariae, quod nuper in cella fratrum (Panormi) aedificatum est 79, 11 — ecclesia S. Mariae (Atellae?), quae appellatur Pisonis 113, 16 — eccl. S. Mar. (in civ. Tarentina) II 390, 8 — orator. in honore beatae Mariae semper virginis genetricisque dei et domini nostri Iesu Christi (in civ. Neapolitana in regione Herculensi in vico Lampadi) 218, 2 — monast. S. Mariae, quod Neapolim in domo quondam Felicis scolastici constitutum est II 79, 10; *cf.* 18; abbat.: *cf.* Tecla — monast. S. Mariae, ubi ancillarum Dei est congregatio constituta, in urbe Augustodonensi (a Syagrio ep. conditum) II 379, 6; *cf.* *ib.* 11. 24; abbatisa: *cf.* Talsasia et II 379, 19. 24. 26. 29.
- 2 Maria: gloriosa patricia 452, 3 (in sancto ovili adgregata).
- 3 Maria: substantia quondam Mar. 411, 10.
- 4 Maria: heres filiaque Comitoli, uxor Pardi clerici II 102, 15; *cf.* *ib.* 19.
- Marianus (Marinianus 457, 22; *cf.* *not.* II 245, 42) defensor (Constantii ep. Mediolanensis) 457, 22; lator praesent. (per eum epistolae Constantii Mediolanensis transmissae) II 245, 19.
- 1 Marinianus (*sing.* et *plur.* V, 61. VI, 1. 24. 28. VII, 39. 40. VIII, 10. 17. 18. 20. IX, 117. 131. 138. 148. 155. 177. 188. XI, 21. XII, 16. XIII, 30. XIV, 6) venerabilis frater presb. (diu cum Gregorio in monasterio conversatus) 351, 8; (*cf.* anteauctum officium, quod in regimine monasterii exhibuistis II 19, 8 — ordi-

- natio ipsius 351, 12) — ep. Ravennae 365, 23. 375, 16. 380, 11. 401, 19. 406, 17. 488, 1. 19. II 12, 16. 19, 6. 20, 27. 22, 1. 121, 25. 131, 1. 136, 11. 137, 27. 149, 34. 155, 20. 172, 21. 179, 10. 282, 9. 394, 25. 424, 23; ep. 439, 19. II 363, 1; archiep. II 38, 23. 39, 1; frater et coop. noster (meus II 406, 13) 381, 28. II 137, 27. 153, 3. 179, 28. 229, 10. 386, 7; reverentissimus frater et coop. noster (meus II 154, 25. 352, 7. 26. 353, 5) II 150, 18. 165, 24. 166, 21. 268, 2. 352, 4; frater noster (meus II 353, 8) 381, 29. 439, 19. II 180, 3; (dilectissimus II 363, 1) frater 439, 22; fratrum carissime II 394, 26; beatissimus II 38, 25; frat. tua 375, 17. 406, 18. 407, 6. II 156, 1. 7. 20. 26. 282, 11. 14. 17; frat. vestra 380, 13. 381, 4. 11. 17. 401, 20. 402, 6. 488, 2. 8. 25. 489, 10. II 19, 12. 16. 20, 18. 22, 4. 122, 3. 131, 4. 12. 136, 13. 26. 149, 38. 156, 21. 30. 172, 23. 27. 179, 11; sanct. tua II 156, 4. 22. 282, 13; sanct. vestra 489, 5. II 20, 33. 131, 10; car. vestra II 21, 3; tua dil. II 283, 2. 363, 6 — *Mariniani*: eccl. 376, 2. 401, 22. 402, 4. II 179, 12. 28. 282, 14. 23; diocesis II 156, 5; civitas 375, 20; decessor 401, 25. 402, 11. 406, 25. 29 (monasterium, quod dec. tuus condidit 406, 25; cf. *ib.* 30 — decessori vestro epistolas misimus 488, 23) cf. Iohannes — decessores II 19, 11; presbyteri ac diaconi atque clerus 380, 13 (*ab iis oblata petitio ib.*); monasteria, (quae sub eo sunt constituta 407, 6; monachi illic degentes 407, 8); diac. (servus Dei diac. vester 402, 4) II 179, 29; cf. Florentius, Iohannes; clerici 406, 28 (clericorum vestr. dominium 488, 21); causa II 150, 19; iudicium II 172, 27; testificatio (vestrae addita testificationis epistola II 137, 5); testimonium II 137, 29; epistolae (epistola 488, 2) II 106, 13. 229, 10; litterae 406, 23; scripta (*ad eum directa* cf. 488, 25) 401, 20.
- 2 Marinianus (*plur. et sing.* IX, 202. X, 3) (Turritanae civitatis 82, 11) frater et coop. noster II 49, 10; ep. (Sardiniae II 190, 1) II 238, 28 — frat. vestra II 238, 30. 239, 15.
- 3 Marinianus (*sing.* XI, 20) ep. Arabiae II 281, 10 — frater sanctissime II 281, 22; frat. tua II 281, 12. 13 — *Cf. not. ib.* 37.
- 4 Marinianus (*sing.* IX, 7) abbas 79, 12. II 45, 28 — *Mariniani*: successores II 46, 6; cf. *not.* 79, 3; monast. (monasterii tui regimen II 46, 6) II 45, 30.
- 5 Marinianus v. Marianus.
- 1 Marinus filius meus 9, 1; magnifici (*Gordiae et Theoctistae*) homines domnus Marinus et domnus Christodorus 474, 3.
- 2 Marinus: in domo quondam Marini oratorium *ab Andrea abb. constructum* in honore b. Petri et s. archangeli Michaelis (*Neapoli*) 350, 3; cf. *ib.* 10; monachi *ib.* 4.
- Martianus ep. civitatis Ferentis 366, 8.
- Martinianus (v. Marinianus n° 4 — *plur.* III, 27) frater 138, 5; abb. (de Panormo 184, 13) 138, 5; vestra cognitio 185, 3. 7. 11. *Cf. not.* 138, 43.
- 1 S. Martinus: eccl. S. Martini in suburbano Augustodunensi II 372, 3 (quae in suburbano civitatis Aug. a Syagrio ep. et regina Brunigilda constructa est II 380, 24. 29. 381, 6. 11. 16); presb. II 381, 6; (ordinatio II 381, 11. 13; cf. *ib.* 16); *praepositus*: cf. Lupus — monast. S. Mart. (in Campania; cf. *etiam monast. a Liberio construct. et not.* 314, 33) 181, 22. 314, 8. 10. 15. 18. 350, 2; abbas: Andreas, Secundinus, Theodosius; monachi 314, 9; possessiones vel horti 181, 24 — monast. ancillarum Dei, quod est S. Martini (in Sicilia) 284, 18; cf. *ib.* 24. 285, 4 et Marcia, Victoria; eius res 284, 20. 285, 1.
- 2 Martinus (*sing.* I, 77) ep. *Alirensis constituitur* I, 79; ep. in Corsica 96, 23; frater et coepiscopus noster 98, 15; frat. tua 97, 4.
- 3 Martinus (*sing.* VII, 18) diaconus et abbas 461, 12; dilectio tua 461, 20 — eius officium (officii tui propositum 461, 15) *ib.* 24; (ad tuam te eccl. in eo quo videlicet fuisti loco et ordine statuimus remeare 461, 21).
- 4 Martinus (*sing.* IX, 24) scolasticus II 57, 14; (vir) eloquentissimus II 60, 21. 61, 4 — magnitudo tua II 57, 15. 27; sapientia tua II 57, 17 — eius epistola, (quam per latorem praesentium transmisisti II 57, 17).
- 5 Martinus colonus 262, 22 — eius filius: Albinus.
- Martius gloriosus filius noster 106, 7.
- Mascalas: monasterium S. Andreae, quod est super Mascalas 216, 2 (*v. not. ib.* 35).
- Massilia (Maxilia 454, 19. II 315, 1) 425, 1; Galliarum 71, 12 — Massiliensis civitas II 195, 15; cf. II 315, 1 — episcopi: Serenus, Theodorus; abbatisa de Gallia Maxiliae: Respecta: monasterium S. Cassiani — M. partes 72, 4, *ubi* Iudaei — quidam scopoli prope Massilia inhaerentes (II 221, 7).
- Mastalon (*plur. et sing.* IX, 161) II 161, 18; dilectissime fili II 161, 30; dil. tua II 161, 26.
- Matheus vir clarissimus scolasticus II 134, 31.
- Matrona II 422, 1; coniux Epiphani, filia Pomponianae II 421, 33; cf. 422, 3.
- 1 Maurentius (*sing. et plur.* VIII, 13) episcopus Africae II 15, 25 — frater carissime II 15, 26; frat. vestra II 16, 3. 14; dilectio vestra II 16, 7.
- 2 Maurentius (*plur.* IX, 17. 53. 65. 124. 159. 165) II 162, 10; vir magnificus (domnus) chartularius 4, 11. 410, 4; magister militum (militiae II 15, 5) II 52, 9. 78, 9. 85, 14. 122, 24. 125, 20. 132, 8. 160, 6; humilis vester (*scil. Nonnosii, vel vir magnificus: cf. not.* 26, 31) 26, 13 — gloriosissimus (vir) II 132, 8. 11; gloriosus II 15, 5. 13. 18; gloriosus (gloriosissimus II 122, 24. 131, 2) filius noster II 88, 25 — gloria vestra II 52, 10. 13. 16. 78, 14. 20. 26. 29. 79, 1. 85, 18. 126, 2. 5. 160, 7. 9. 162, 13. 14. 19 — noster proprius II 131, 3 — eius consanguineus: frater Iohannes — epistolae II 120, 5; tuitio II 78, 30; utilitas II 131, 12.
- 1 Mauricius (*cf. dominus; imperator; princeps* — *plur.* I, 16. III, 61. V, 30. 36. 37. VI, 16. 61. VII, 6. 30) imperator Caesar Flavius Maur. Tiberius fidelis in Christo, pacificus, mansuetus, maximus, beneficus, Alamannicus (22, 1); piissimus domnus Maur. Tiberius (17, 12); piissimus ac serenissimus domnus Maur. Tiberius 364, 14; serenissimus dominus Maur. princeps II 73, 19; (Tiberius 436, 33) Augustus 101, 7. 220, 1. 310, 6. 317, 15. 320, 29. 395, 16. 449, 8. 477, 13. II 365, 3; (quondam II 427, 14) imperator 54, 21; occisus est Maur. imperator (II 365, 1); dominator: clementissime (17, 16); mitissime (19, 23); pie (20, 15); domine: clementissime (20, 11); pie (20, 29.) 318, 26; piissime (princeps 18, 8) (19, 18.) 221, 18. 322, 18; serenissime 220, 5. 321, 3; christianissime principum 395, 17; clem. vestra (vestrae clem. praesentia 18, 29) 310, 10. 396, 14; pietas vestra (17, 16. 18. 30. 19. 10. 23. 25. 37.) 220, 3. 221, 33. 310, 21. 317, 30. 318, 20. 320, 15. 323, 21. 436, 26. 437, 5. 449, 9. 13. 17. 26. 478, 13; pietatis vestrae serenitas 436, 29; seren. vestra 395, 18. 396, 7 — *Mauricii*: actio 224, 1; consulatus 101, 7; hostes 449, 11; imperium (honos vestri imp. 323, 8; iussio sacratissimi imp. vestri (20, 5); possessores vel cives imp. vestri 73, 20; pro vita imp. vestri (18, 38) (18, 31.) (20, 23.) 362, 15; iudicium (vestrum (18, 30); iustissimum pietatis vestrae 323, 20; iussio 7, 1. (18, 31. 19. 10. 11.) 222, 3. 437, 8. II 73, 19. 427, 15. 18; iussiones praesentes (20, 19); sacratissimae (21, 9.) 436, 30; leges sacratissimae (20, 8); regnum (per regnum, quod meruistis a Deo concessum (17, 18); de regni vestri prolixitate 321, 26); piet. vestrae vestigia *et similia* v. vestigia; avus *dicitur* Marcianus; filii (per salutem dominorum filiorum vestrorum (18, 1)); pro incolumitate domini nostri ac dominorum filiorum vestrorum (21, 10); cf. Iustinianus, Paulus, Petrus, Theodosius, Tiberius; suboles: felicissima 310, 21;

- piissima 437, 7; frater: Petrus; coniux: Constantia.
- 2 Mauricius *unus ex* ep. Graeciae (cf. VII, 7) 450, 1; sanctiss. 451, 3.
- 3 Mauricius quidam, qui nuper in monast. Barbatiani conversus est II 244, 4.
- 4 Mauricius (*plur.* II, 32, 33) mag. mil. 106, 13, 128, 19, 129, 14; gloriosus 106, 13; gloria vestra 128, 20, 129, 4, 16, 130, 9; gloriose filii 130, 11 — homines eius 106, 14, 129, 1.
- Maurilio (*plur.* IX, 64) (gloriosus vir 48, 16, 49, 4) expraefecto II 85, 1 — gloria vestra II 85, 2.
- 1 Maurus presb. tituli S. Priscæ 367, 8.
- 2 Maurus (*sing.* IV, 18) abbas (a sancto Pancratio 252, 15) 253, 2; eius monast. 253, 4, 9.
- 3 Maurus vir clarissimus comes II 21, 17 (v. not. ib. 37).
- 4 Maurus: cellerarius quidam nomine Maur. II 352, 1.
- 5 Maurus puer *Philagii*, maritus *puellae eiusdem Phil.* (filii et nepotes II 231, 18, 21) II 231, 19; cf. ib. 14, 23.
- 6 Maurus servus II 8, 25.
- Maxentius episcopus (sanctae ecclesiae Iuliensis (21, 15)) (17, 14.)
- Maxilia v. Massilia.
- 1 Maximianus (v. not. 302, 33 — *plur.* et *sing.* II, 8, 24, 35, 51, III, 12, 50, 53, IV, 11, 12, 14, 36, 42) reverendissimus (II 437, 12) abbas (II 438, 34, 41, 439, 4); v. Maximus abb. et cf. not. 15, 34 — ep. Syracusanus (Syracusanus 206, 15, 247, 11) 107, 1, 121, 14, 155, 1, 171, 7, 210, 13, 243, 25, 245, 19, 278, 3; ep. 131, 12, 205, 25, 271, 31, 358, 15, 25, II 5, 5; domn. ep. 136, 19, 23, 137, 3, 5; vir sanctissimus, coepiscopus noster 313, 2; domnus 302, 15, 19, 25 (v. not. ib. 33); reverentissimus 358, 20; reverentissimus vir 107, 3, 127, 22; reverendae mem. II 93, 11, 245, 25, 395, 30; venerandae mem. quondam 358, 15, II 395, 31; sanctae mem. II 5, 5, 22, 23; recordandae mem. II 104, 11; frater noster 205, 25, II 245, 25 — fraternitas tua 107, 5, 7, 121, 17, 21, 155, 4, 210, 16, 243, 26, 244, 2, 7, 245, 8, 247, 21, 22, 272, 3, 11, 15, 278, 8; frater et coepiscopus noster 107, 3, 116, 2, 127, 22, 293, 10; vestra fraternitas 131, 16; caritas tua 244, 19; vestra car. 206, 18; tua dilectio 246, 3 — *Maximiani*: decessor: Iohannes; epistolae 207, 9; iudicium 107, 7; obitus 302, 15.
- 2 Maximianus episcopus 147, 14; eccl. Pudentianae antistes 147, 7.
- 3 Maximianus presb. (*ex Illyrico*) 291, 9.
- 1 S. Maximus: reliquiae beati mart. Max. II 76, 4; sanctuaria mart. ib. 6 — monast. Ss. Max. et Agathae v. Lucuscanum — monast. Ss. Herasmi, Maximi et Iulianae v. Herasmus.
- 2 Maximus Antiochenae eccl. (sedis (II 463, 19)) antistes (II 447, 4); *Leonis papae* ad Max. scriptum (II 463, 31).
- 3 Maximus (*sing.* et *plur.* IV, 20, VI, 3, 25, IX, 176, 231, 234, X, 15, XIII, 10) dilectio tua II 172, 3; frat. tua II 172, 7, 249, 28, 250, 4, 12, 22, 28, 375, 29; frat. vestra II 229, 11, 20, 230, 1, 12; tua sanct. II 230, 7, 250, 25; frater et coep. (noster II 233, 4) II 232, 22 — praesumptor in Salona (cf. Max. in Salona, qui episcopatum arripuit 402, 22; cf. *etiam* 405, 15, 460, 18) 254, 12; praesumptor ecclesiae Salonitanae 382, 16; Salonitanae eccl. praevericator II 150, 14; praevericator (et excommunicatus II 25, 26, 26, 16) 286, 8; praesumptor (levatus est in Dalmatia (II 38, 21); de Dalmatia venit in civ. Ravennate (ib. 25)) II 38, 21, 39, 5; ep. Salonitanus II 171, 23, 173, 14, 229, 9, 249, 26, 375, 28; *ceterum de Maximo agitur his locis*: 249, 25, 275, 6, 309, 13, 329, 4, 404, 24, 28, 405, 7, 421, 3, 19, 23, 422, 7, 460, 14, II 13, 22, 156, 18, 21, 172, 22, 25 — *Maximi*: causa II 155, 6, 156, 20, 159, 21, 233, 4; ordinatio II 171, 24; ordinatores 255, 6; diac.: Stephanus; homines II 375, 30; mandatum (tua ac presbyterorum seu diaconorum et testium subscriptionibus roboratum II 376, 5); scripta *ad eum* 403, 32, 34, 36; epistolae *ad eum directae* 460, 20; cf. ib. 22, II 173, 17.
- 4 Maximus subdiaconus 68, 29, 34.
- 5 Maximus (v. Maximianus ep. — *sing.* I, 14*) dilectissimus filius, abbas monasterii S. Andreae, qui appellatur Clivus Scauri 14, 28; dilectissime filii 15, 20; cuncta eius congregatio Deo ibidem servientes 14, 30.
- 6 Maximus vir clarissimus (palatinus privatarum II 91, 8) II 91, 16.
- Mediolanum (II 415, 18), Mediolanensis civit. II 266, 3 (tuitio ib.); diocesis II 215, 23; (de diocese ep.: Theodorus); eccl. 183, 15, 188, 10, 189, 8, II 111, 9, 178, 14, 215, 24, 274, 25, 361, 14, 17, 19; ep. Mediolanensis (Mediolanensium 233, 18); Constantius, Deusdedit, Laurentius; Mediolanensis ecclesiae: presbyter: Magnus; presbyteri, diacones et clerus (III, 29, XI, 6, 11) 186, 12, II 265, 26, 272, 18; (filii dilectissimi 187, 8; dil. vestra 186, 14, 187, 7, II 266, 15, 27, 272, 26); electio vestra 187, 2; epistola *eorum* 186, 14; diac.: Constantius, Deusdedit, Eventius; clerus (et populus 184, 1) 188, 11; actores II 361, 17; notarius: Iohannes; homines II 230, 27; ad mensam: Fortunatus — pars II 230, 30; utilitates (utilitas II 266, 9) II 178, 29, 179, 3; patrimonium Siciliae provinciae 99, 4; in Sicilia et in aliis reip. partibus II 266, 22 (cf. not. 99, 34) — multi illic (sc. *Genuae*) Mediolanensium coacti barbarica feritate consistunt 188, 14 (cf. not. 98, 41 et 299, 41) — Cf. *etiam* S. Ambrosius.
- Megaritis: Iohannes avunculus Megaris socrus *Pantaleonis* not. II 117, 16.
- Melantius (*plur.* XI, 41) ep. Rotumo (Francorum) II 315, 1 (v. not. 314, 41) — frat. vestra II 315, 4, 13.
- Melita 142, 16; civitas II 58, 12; Melitensis insula II 236, 14; ecclesia II 237, 1; episcopi: Lucillus, Traianus; clerus et populus civitatis II 58, 27.
- Melitana urbs (II 459, 45): ep.: Aca-cius. Cf. Domitianus.
- Mellitius (cf. not. II 303, 41 — *sing.* XI, 56) abbas II 303, 25, 315, 11, 331, 1 — dilectissimus et communis filius II 315, 11; dilectiss. fil. noster II 321, 14, 324, 7 — dilectio tua II 331, 25.
- 1 Menas (Menna II 275, 10 — *plur.* XI, 41) episcopus Telesinus (Telonae *Francorum* II 315, 1) II 275, 10; reverentissimus frat. et coep. noster II 268, 14, 372, 17; quidam ep. II 215, 12 — fraternitas vestra II 315, 4, 13.
- 2 Menas notarius (*Ravennae*) II 131, 8.
- Menturnensis eccl. destituta (*adiungitur* eccl. Formiensi I, 8) 10, 13; eccl. reditus 10, 17; territorium Menturnense II 101, 12; *ibi* massa Veneris.
- Meriensis v. Myriensis.
- Merulana domus, regione tertia *Romae*, iuxta eam ecclesia S. Severini 177, 14 (cf. not. ib. 25).
- Messana, Messanensis civitas 52, 4, 107, 19; cf. 51, 9, 414, 14; ecclesia 107, 18, 387, 15; cf. II 4, 21, 302, 8; Messanensis ecclesiae: ep. (Messanae II 4, 19; Messana 483, 23): Donus, Felix; diac.: Ianuarius; defensor: Sisinnius; actores II 302, 8; homines 489, 22; possessio 245, 33 — partes Messanenses II 62, 10 — intra civit.: basilica Ss. Stephani *et*; monast. S. Theodori.
- Messianus clericus II 230, 10.
- Metrovi porta *Romae* II 289, 6.
- Mettis II 315, 2; episcopus: Agilfus.
- Mevianensis (cf. Vivaniensis) ecclesiae: clerus ordo et plebs consistens (I, 78) 97, 11 — dilectio vestra 97, 17, 22.
- Michael: oratorium in honore b. Petri et s. archangeli Michaelis (*in dioecesi Neapolitana*) 350, 6 — Cf. Archangelus.
- Michahelius filius noster, defensor sedis nostrae 213, 2.
- Mile: monasterium S. Mile, cui est vocabulum Tannaco v. Tannaco.
- Mimiulf, quidam Langobardus catholicus 468, 23.

- Misenum, Misenas (Misin. II 78, 21) civitas II 124, 5; castrum II 85, 16. 124, 2; castellum II 78, 21; ecclesia 308, 24. II 96, 6. 10; Miscenatum eccl. unitur eccl. Cumanas II 44; sacerdotis regimine destituta II 96, 6; ecclesiae: ep.: Benenatus; visitator: Fortunatus; clerus et plebs II 96, 10; clerici II 96, 16; clerus ordo et plebs consistens M. (IX, 81) II 96, 25; patrimonium 143, 12. II 96, 9; iuris famulus: Cicerio; comes II 124, 5; cf. Comitaticius, Vectanis; in Misinati portu confugiens illic in monasterio sese retinuit II 140, 26.
- Modestinius (II 417, 11).
- Momordianum fundus, iuris comitis Cominodi (II 438, 4).
- Momsuestia v. Mopsuestia.
- Monophysitae II 325, 14; eorum error II 362, 16.
- Monosteum monasterium 68, 15; cf. ib. 18; monast. ancillarum Dei, quod est in fundo Monostheo (in Sicilia) 134, 9; cf. ib. 10 — ancilla Dei in monasterio data 68, 15; fundus iuris eius: Villa-nova.
- Montana (sing. VI, 12) famula S. Romanae ecclesiae 391, 2; cf. 390, 25. 391, 5 — manumittitur VI, 12.
- 1 Montanus, episcopus Saonensis II 275, 10.
- 2 Montanus quidam pravus homo II 325, 21.
- Mopsuestia (Momsuestia (479, 22)), Mopsuestenus episcopus: Theodorus.
- Morena quaedam femina 78, 18; cf. ib. 19.
- Musicus abbas monasterii Agilitani 282, 19.
- Mustelus praesentium lator 147, 6.
- Myriensis (Meriensis 484, 1 — v. not. 290, 37) civitas cf. 290, 21; ecclesia 290, 18. 484, 1 — eius clerici 290, 22; archidiaconus: Leo; miles: Faustinus; ministeria 290, 18 — (quondam episcopus: Severinus?)
- Narbona 464, 9 (v. not. ib. 33).
- Nardias (Narnias? cf. not. 130, 35): Ariulfus in Nardias dicitur residere 130, 12.
- Narniae (cf. praefat.), Narniensis civitas 103, 14. 366, 10 — Langobardi sive Romani, qui ibi degunt 103, 16; milites Narniis et Perusinae positi 319, 10 — episcopi: Constantinus, Praelecticius.
- Narses (dat.: Narsae vel Narsi; acc.: Narsetem — plur. et sing. I, 6. III, 63. VI, 14. VII, 27) comes 392, 23; cf. 7, 10. 224, 9; religiosus 472, 25; carissimus filius meus susceptus vester (sc. Theodori medici) domnus 346, 12 — frater karissimo 8, 8; bone vir 8, 10; dulcissime fili 473, 6; caritas vestra 224, 19. 392, 24. 393, 23. 473, 29; dulcissima caritas vestra 224, 10. 473, 17. 474, 14. 20; car. tua 224, 15; dulcedo vestra 472, 28. 474, 11; dulcissima vestra magn. 474, 5 — eius scripta 472, 26. 473, 25; epistolae 224, 10. 225, 1.
- Nasas quidam sceleratissimus Iudeorum 195, 4; eius obsequia ac utilitates ib. 6.
- Nasonianum possessio, posita in provincia Sicilia territorio Panormitano II 86, 26. 97, 21.
- 1 Natalis (plur. et sing. I, 19. 20. II, 20. 50. III, 8) ep. Salonitanus 25, 6. 23. 116, 17. 118, 5. 152, 6. 180, 3; archiepiscopus Salonitanus 168, 17; (quondam II 14, 19) episcopus 118, 32. 190, 8; domnus 154, 19; frater coepiscopusque noster 118, 11. 119, 11. 23. 121, 6. 146, 10. 169, 16. 19. 180, 3; frater noster 118, 5; frater karissime 116, 18. 117, 24. 153, 26; frater dulcissime 153, 16; sanctissima frat. vestra 152, 31; frat. tua 117, 14. 153, 11; frat. vestra 154, 5. 168, 23. 27; beatitudo vestra 152, 7. 12. 26. 154, 1. 16; reverentia tua 25, 24; reverentia vestra 26, 1; dilectio tua 25, 16; — eius archidiaconus: Honoratus; responsales 154, 10; actiones 116, 19; epistola 153, 21. 30; obitus 180, 3.
- 2 Natalis quondam ep. (Caesenas) II 424, 28; successor eius: Concordius.
- Neapolis, Neapolitanus (cf. pagani, porta) cf. monast. Craterensae; mon. S. Hermiae cet.; mon. Ss. Herasmi cet.; mon. S. Sebastiani; regio Herculensis; vicus Lampadi; monast. et orator. S. Mariae; domus Marini; orator. Ss. Petri et Michaelis; Plaia; eccl. in domo Romani; monast. et orator. a Rustica construct. — Neapolis: 410, 19. II 47, 16. 49, 18. 72, 28. 83, 25. 93, 24. 96, 5. 101, 6. 111, 18. 167, 29. 194, 31. 244, 1. 253, 7. 280, 31. 283, 10. 369, 1. 383, 6. 11; Neapolitana: civitas 14, 14. 159, 19. 174, 2. 217, 24. II 49, 19. 78, 10. 141, 11. 256, 34; cf. 159, 18. II 394, 13; diocesis II 72, 32. 253, 13; ecclesia 115, 8. 389, 19; cf. II 328, 10. 393, 24. 394, 12; urbs 145, 17. II 369, 24 — Neap. ecclesiae: epi. (Neapolim ep. ordinare II 253, 16; ep. Neapolitano subiacere II 253, 31): Demetrius, Fortunatus, Pascasius; visitator: Paulus; abbas: Adeodatus; antistes (Neapolim ant. ordinare II 253, 14) 193, 7; cf. 174, 14; presbyteri 218, 7. 9. 350, 9. 10; clerus 193, 4. II 369, 14; clerus, nobiles, ordo et plebs consistens Neapolim 104, 5 (II, 5 — dil. vestra 104, 9; car. vestra 104, 18); clerus, ordo et plebs consistens Neapoli 110, 13 (II, 12 — car. vestra 110, 14; filii dilectissimi 110, 19); Neapolitani cives 219, 14; cf. Stephanus: universi milites in Neap. 130, 19 (II, 34 — devotio vestra 131, 1); pecunia II 283, 12; visitatio 123, 2; civitatis Neapolit.: clerici aliaque religioe personae 389, 25; clerus et nobiles II 254, 7 cf. ib. 28; (X, 19 — scripta vestra II 254, 10; decretum a vobis factum II 254, 23; vestra electio II 254, 28); clerus, nobilitas, simul et populus 111, 8 (consuetudines cleri eccl. 111, 15); monachus vel quaelibet alia religiosa persona 389, 27; habitatores II 74, 14. 33; nobiles 193, 18; patronus II 73, 13; priores vel populus 174, 8; seniores et cives II 78, 11; (insulae iuris eorum ib. 11. 18; eorum stricta iura ib. 20) cf. Rusticus; consuetudo II 78, 27; monasteria 390, 7. 463, 13; privilegia II 78, 29. 33; subdiaconus (noster): Anthemius; diaconia, quae Neap. exhibetur II 243, 5; dux (cf. Campania): Guduin; clerici Capuanae ecclesiae, qui in Neap. civitate consistunt 308, 1; clerus ecclesiae Capuanae degens Neapoli 294, 15; Neapoli habitantes: Iudaei (s. v.); quidam in Neap. civitate consistentes (in urbe degentes II 74, 11) ib. 8; Neapolit. quidam iuvenis II 225, 17.
- Neas: ea eccl., quae Neas dicitur II 299, 1; monasterium, quod Neas dicitur (in civit. Hierosolymitana) 476, 18; cf. ib. 18; monasterii: pater 476, 22; abbas: cf. Anastasius; monachi ib. 19; ducatus 476, 18.
- Negeugnus (Nigeunus 400, 15): eccl., quae in Negeugno monte sita est II 2, 6; presb. ib.; episcopium in eccl., quae non longe ab eodem monte est II 2, 8; locus in insula Corsica 400, 15; ibi basilica Ss. Petri atque Laurentii.
- Nemesion lator praesent., (qui se Docleatinae civitatis esse dicit antistitem II 358, 29) II 357, 22 — dilectissimus (frat. noster II 358, 17) II 357, 22. 358, 29.
- Nepe, Nepesina (Neptesena 366, 1) civit. 366, 1; eccl. 123, 3; ep.: Paulus; visitator: Iohannes — clerus ordo et plebs consistens Nepe (II, 14) 112, 1; dil. vestra 112, 4 — Leontio v. c. cura civitatis iniungitur II, 14.
- Nereida clarissima femina II 37, 21. 38, 15 — filia eius II 37, 21. 38, 1.
3. Nereus: titulus Ss. Nerei et Achillei: presbyteri: Gratiolus, Iustus.
- Nestorius 268, 21. 322, 25. 382, 4. 5. II 145, 26. 146, 2. 185, 3. 327, 6. 330, 13 (464, 27. 465, 36); hostis eccl. (II 454, 15); iure damnatus (II 461, 35); anathematizatus etiam post mortem (II 461, 41); cf. (II 464, 39. 465, 32) — iuxta doctrinam Theodori atque Nest. (II 462, 2); eius error II 326, 15. 327, 4; impietas 36, 22.
- Nestoriani II 257, 39. 325, 25; Nestoriana hereseos error II 325, 6. 26.
- Niceus (Nicaenus): Nicenum concilium 36, 20; Nicena (sancta 382, 3) synodus 268, 20; (II 451, 3); generalissima Nicaena synodus

- (II 146, 14); reverenda Nic. synod. trecentorum et octo patrum (II 443, 24); fides Nic. synodi eiusque definitiones (II 467, 11).
- Nichotera v. Nicotera.
- Nicomedia: episcopus: Aemerius (II 464, 29).
- Nicopolitana civitas 385, 31; metropolitana: Andreas; qui in civitate Nicopolitana metropolita fuerit ordinatus II 428, 19; (decessor ipsius II 428, 22); contra iudicatum Nicopolitani metropolitae II 427, 28.
- Nicotera II 132, 19; Nichoterana ecclesia 415, 6. 7. 10; (cf. II 123, 16; utilitas eius ib. 19); massa 415, 2; eius habitatores ib.; eorum episcopus ib. et. 10; episcopus: Proculus; visitator: Rufinus Vivonensis; presbyter 415, 3.
- Nigeunus v. Negeugnus.
- Nolana civitas 27, 13. 294, 18; episcopus: Gaudentius — ancillae Dei quaedam Nolanae civitatis in Aboridana domo commanentes 27, 13.
- Nomentum, Nomentanus: civitas Nomentum 366, 2; ecclesia unitur ecclesiae S. Anthemi Curium Savorum III, 20 — ep.: Constantius, Gratosus — via Nomentana (Num. II 135, 29) 418, 18.
- 1 Nonnosus (v. not. 206, 42) domnus, abbas, qui iuxta domnum Anastasium de Pentumis fuit 206, 19.
- 2 Nonnosus (plur. I, 21) 26, 9 — vestra gloria 26, 14; (humilis vester (? sc. Nonnosi cf. not. ib. 31) domnus Maurentius 26, 13) — possessio, quam petiit 26, 14.
- Nordulfus vel Nordulfus 318, 3 (v. not. 318, 40); exercitus, precarium eius 144, 11.
- Nostamnus Iudaeus praesentium portitor II 68, 21 — navis eius ib. 21; creditores ib. 22; cautio ib. 27.
- Novas castellum II 155, 22; castrum II 155, 26; cui castello insula Capritana quasi per diocesim coniuncta ib. 24 — episcopus: Iohannes; alius quidam ib. 25.
- Nuceria II 72, 29; Nucarina ecclesia 197, 2; diocesis II 329, 8; episcopus II 329, 8; cf. Primenius; diaconus: Numerius; clerus et populus civitatis 197, 5.
- Numentanus v. Nomentum.
- Numerius diaconus Nucarinae ecclesiae 197, 2.
- Numidia 95, 6. 412, 12. 442, 14. II 16, 21. 17, 12. 349, 16; prov. 147, 6. 204, 10; Numidia: epi. (Numidias II 349, 16): (primas) Adeodatus, Columbus, Victor; universi epi. (karissimi (in Christo 95, 7) fratres ib. 22) 95, 6; concilium 92, 17. 239, 3; in prov. constituta: eccl. Pudentiana.
- Nursinum territorium II 401, 28. 402, 15; presb. II 402, 24; sacerdotes II 402, 15; ibi defensor: Optatus.
- Nysa urbs (II 466, 21); episcopus: Gregorius.
- Occidens 433, 21. II 325, 13; totius Occidentis partes 265, 7; occidentes partes II 226, 10; orientis et occidentis spatium II 3, 34.
- Occila (dat. Occilani II 193, 13; plur. IX, 205) tribunus (Ydrontinus II 193, 13) II 188, 24; cf. 189, 3; filius noster vir magnificus II 188, 24 — magn. vestra II 193, 14. 19 — eius utilitates II 193, 28; eius ordinatio per exarchum II 193, 14.
- Ocleatinus, ab aliquot personis episcopus Ariminensis electus 80, 7. 25 (v. not. ib. 35).
- Olibrius consul (II 416, 31).
- 1 Opilio diaconus Benefranae ecclesiae 87, 2.
- 2 Opilio quondam patricius 132, 8 — eius nepos: Venantius.
- 1 Oportunus abbas monasterii S. Leucii II 344, 2.
- 2 Oportunus (sing. XII, 5) II 350, 11; de Aprutio II 350, 25; tonsorandus, ut vel monachus vel subdiaconus fiat II 350, 15 — dilectio tua II 350, 26; dilectissime fili II 351, 1.
- 1 Optatus defensor (territorii Nursini? cf. not. II 402, 35) II 401, 29. 402, 5. 6. 18; cf. ib. 22.
- 2 Optatus defensor (Salonitanus) II 375, 31.
- Oriens 265, 19. II 228, 8. 325, 14 — Orientis et Occidentis spatium II 3, 34; Orientis ecclesiae II 134, 16. 144, 18. 298, 26 — Priscus, patricius Orientis 207, 9.
- Origenis libelli sex (de Graeco in Latinum versi) (60, 35); naeniae (ib. 37) — (II 466, 16. 17. 20. 22. 23).
- Ormisa beatissimus papa II 147, 8.
- Orosius (praesentis praecepti portitor 75, 18. 76, 19) abb. 76, 26; cf. ib. 23.
- Orticellum: Felix de O. 163, 5.
- Ortonensis v. Hortona.
- Ostia: episcopus: Gloriosus II 72, 29 — diocesis ib. 32.
- Padus: in Pado exarchus occupatus est 463, 2.
- Palaestinarum Syriae praesul: Alexander (II 464, 34).
- Palatina inlustris femina 81, 7; domina, relicta Urbici 50, 11.
- Palatinus gloriosus frater meus patricius II 262, 26; cf. not. II 44, 37. 72, 42.
- Pallacenis: taberna in hac urbe, quae est posita iuxta P. 418, 19. II 135, 30. Cf. not. 418, 42.
- 1 Palladius (plur. VI, 48) ep. Santonis Galliae 423, 1 — fraternitas vestra 423, 2 — basilicam construit ib. 3 — eius presbyter: Leuparicus.
- 2 Palladius (sing. XI, 1) presb. de Monte Sina II 259, 6 — tua caritas II 259, 8; dilectio tua II 259, 7. 13; fili dilectissime II 260, 14 — epistolae eius II 259, 7.
- Palmaria insula 75, 10; ubi congregatio monachorum ib. 7.
- Palumbus (plur. IX, 134) episcopus Consentias II 132, 20; nunc episcopus, tunc vero archidiaconus II 4, 27; frater et coepiscopus noster II 124, 16; (reverentissimus II 129, 13) frater noster II 124, 22. 129, 17; (vir II 4, 27) reverentissimus II 124, 16 — ecclesia eius vel parochiae II 124, 17. 23; Emolitana eccl. in eius diocese constituta II 124, 20.
- 1 S. Pancrati: sacratissimum corpus 253, 11 (v. not. ib. 28); reliquiae II 176, 8 — ecclesia, quae erat commissa presb. 252, 17; cf. ib. 20. 253, 6; reditus eccl. 253, 3; monachorum congregationem in mon. ecclesiae coherenti constituere 252, 21; idem monast. cf. 253, 2. 4. 9; abbas (a S. Pancratio): Maurus; eccl. in honore Petri etc. atque Pancratii v. Petrus — basilica in honore Ss. Stephani et Pancrati cet. v. Stephanus — oculus in honore Hermae etc. atque Pancratii v. Hermae — monast. in honore Petri etc. atque Laurentii, Ermetis, Pancratii cet. v. Petrus.
- 2 Pancrati: lator praesentium, ut asserit, diaconus II 158, 31.
- Pannonia: episcopus quidam Iohannes nomine de Pannoniis veniens II 155, 23.
- Panormus 135, 7. 138, 9. 184, 12. 415, 19. 422, 15. 485, 1. II 27, 10. 50, 5. 20. 382, 1. 403, 6. 423, 6; Panormitana: civitas 11, 6. 24, 2. 139, 11. 284, 23. II 57, 2. 65, 19. 25. 67, 13; eccl. II 122, 25. 384, 6; cf. II 409, 14. 22. 26. 422, 26; pars 136, 2. 10. 184, 13. II 232, 8; Panormitanae (Panormitanorum II 56, 27) partes II 141, 5. 245, 8; Pan. territorium 11, 3. II 57, 1. 86, 27. 97, 2 — Pan. civitatis vel eccl.: antistes vel episcopus (cf. speculator II 403, 8): Iohannes, Victor; visitatio II 384, 3. 13. 22; visitator: Barbarus; clerici II 384, 13. 409, 14; clerus et plebs eccl. II 384, 7; clerus et populus II 382, 27; clerus, ordo et plebs consistens Pan. II 384, 21; (praeficiendum expetite sacerdotem II 384, 26); defensor: Fantinus; notarius: Adrianus; seniores II 409, 29; tabularius ordinandus II 409, 20; abbas (de Pan.): Martinianus 184, 12; patricius (de) Pan.: Venantius; illustris vir de Pan.: Iohannes; in Panormitana civ. degentes 184, 16; cf. hi, qui Panormi degunt II 27, 10; patrimon. partis Panormitanae 184, 13; cf. 136, 3. II 56, 26. 384, 5; rectores: Benenatus notar., Fantinus def.; possessiones eccl. Pan. II 409, 22. 25; in Pan. civitate xenodochium

- ab Isidoro constitutum* II 65, 18; *cf. ib.* 23, 24, 26; Panormi: monasterium S. Hermae; oratorium S. Mariae; basilica S. Mariae; monast. Praetoritanum; monast. et xenodochium S. Theodori; ecclesia S. Georgii ad sedem — in Panormi. territorio: possess. Faianum, Libinianum, Nasonianum; massa Leucas et Samanteria.
- 1 Pantaleon (*sing.* III, 40. IX, 19. XIII, 37) notarius (noster II 27, 27; sedis nostrae 198, 21) 197, 22. II 53, 16. 117, 15. 400, 15; *cf.* II 117, 22; experientia tua II 53, 17. 400, 16. 26. 401, 7. 17; lator praesent. 198, 21 — *Pantaleonis*: fides (tua II 400, 18); filii II 401, 19; socrus: Iohannes, avunculus Megaris II 117, 16; iuramentum eius apud corpus b. Petri ap. II 400, 16 — in ecclesiasticis utilitatibus occupatus II 117, 15 — discussionis causa in patrimonium partis Syracusanae ei commissa II 400, 17 („ordinator”: *cf. not. ib.* 39).
- 2 Pantaleon (*v. praecedentem* — *sing.* XI, 14) notarius (noster II 266, 23) II 274, 23 — *exper. tua* II 274, 24 — *ad ordinandum episcopum Mediolanensem et curandas utilitates e. R. Genuam transmissus* II 266, 24. 26. 274, 27. 28.
- 3 Pantaleon (*plur.* IV, 32) praefectus praetorio Africae 267, 12 — excellentia vestra 267, 14. 24.
- Papyriana massa, quae illic in Sicilia sita est II 168, 1; *cf. ib.* 6.
- Pardus clericus II 102, 15; uxor: Maria.
- Parisis episcopus: Simplicius II 315, 2.
- Pascasinus filius noster, vir magnificus II 231, 34.
- Pascasius (*sing. et plur.* IX, 19. 22. XIII, 15) ep. Neapolim II 280, 31. 283, 10. 383, 6; ep. II 393, 23; frat. et coop. noster II 327, 28. 393, 22; frat. (noster II 328, 3. 13) II 328, 9; frater carissime II 281, 2; frat. vestra II 283, 11; frat. tua II 383, 21 — *Pascasii*: eccl. II 283, 12. 328, 10; ecclesia ac monasteria II 393, 24. 394, 12; filii vel oppressi pauperes II 393, 24; filii nobiles II 394, 11; diaconus II 328, 6; clerici II 283, 17; omnis clerus II 328, 16; decessor II 283, 13.
- 1 Paschalis (*plur.* XIII, 25) Siciliae II 390, 16 — epistola magnitudinis vestrae II 390, 17; actio vestra II 391, 2.
- 2 Paschalis (III, 21) filius Urbici defensoris de Tibur 179, 1.
- 1 Passivus (*sing. et plur.* IX, 58. 71. XII, 4. XIII, 18) ep. (de Firmo II 90, 10. 385, 8) II 81, 18. 350, 8; *visitator Aprutii* II 90, 14; frater et coop. noster (tunc clericus II 77, 21) *ib.* 2; vir reverentissimus II 77, 2 — frat. vestra II 350, 9. 13; frat. tua II 81, 19; frater carissi-
- me II 81, 22. 90, 14. 385, 11; dilectio tua II 81, 27 — *Passivi*: eccl. II 77, 3; diocesis II 90, 14; parrochia II 81, 22. 385, 12; decessor: Fabius; redemptio II 77, 21; filii: Demetrius, Valerianus.
- 2 Passivus 124, 1.
- Pastor habens coniugem atque mancipia, qui et cum Ionathe quondam glorioso mag. mil. fuerat 86, 7.
- Pateria, domna, thia mea 50, 9 (*cf. not. ib.* 27).
- Paterius (*cf. not.* 307, 38) notarius (ecclesiae nostrae 307, 11) 391, 26; secundicerius (noster II 107, 17) II 275, 18; *cf.* II 276, 4.
- Paterni fundus II 385, 16.
- Patricius (*plur.* VII, 7) unus ex episcopis Graeciae 450, 1.
- Paula, praesentium latrrix 489, 20; *cf. ib.* 24.
- 1 Paulinus (*sing.* II, 19. IX, 134) episcopus Taurenensis II 132, 19; ep. Tauri civitatis 51, 22; Taurianensis ecclesiae episcopus (antistes II 387, 18) 155, 3; ep. 51, 7. 116, 1; ecclesiae Lyparitanae praeponitur cum *visitatione Tauritanensis ecclesiae* II 19 — reverentissimus frater et coop. noster II 129, 13 — frater noster II 129, 17; vir venerabilis 51, 7. 22; frat. tua 116, 3. 7; frater *dicitur Felcis ep. Messan.* — *Paulini*: monast. (monachi 51, 11. 23); eius regimen 51, 8.
- 2 Paulinus frater et coop. meus 404, 8. 405, 13 (*in Dalmatia, ut videtur*) — eius utilitates 404, 14.
- 3 Paulinus Tegesis civitatis ep. II, 355, 12. 356, 17; frater et consacerdos noster II 355, 18; frater noster II 355, 11. 27. 356, 17. 25. 31; *Paulini*: clerus II 355, 12. 19; clerici II 355, 22. 356, 18. 25.
- 4 Paulinus presb. monast. S. Herasmi 27, 20.
- 1 S. Paulus (*cf.* Saulus) (beatus 430, 14. II 22, 3. 9. 176, 8. 433, 27) apostolus II 368, 9. 264, 9. 266, 17; (II 455, 31. 37. 39. 45); S. Pauli: caput 264, 4; (sacratissimum 264, 14) corpus 264, 9; eius sepulchrum *ib.* 16; catenae 266, 16. 19. 21. 22; reliquiae 423, 6. 430, 14. II 176, 8; presb. tituli S. Pauli et eccl. Iohannis et Pauli v. Iohannes; ecclesia, quae in honorem S. Pauli apostoli in palatio (*sc. Romae*) aedificatur 264, 4; eccl. S. Pauli (*Romae*) 265, 12. II 433, 27 (eccl.: praepositi II 434, 15; servientes ibi praep. II 434, 20; luminaria II 434, 7. 16. 21; ad nomen eccl. beati Pauli apostoli tradere II 434, 20; possessio II 434, 2) — eccl. Petri et Pauli *cf. v. Petrus* — monast. S. Stephani, quod est ancillarum Dei positum ad S. Paulum II 434, 9 — monast. in honore Petri, Iohannis et Pauli *cf. v. Petrus* — monachus ad S. Paulum inclausus: Andreas.
- 2 Paulus (*sing.* II, 13. 18. III, 2) ep. (Neapolitanus i. e. *visitator Neapoli* 111, 5; civit. Neptesenae 366, 1) 115, 7. 160, 6; frater et coepiscopus noster 110, 14. 123, 2. 158, 11. 193, 2. 12 — frat. tua 111, 8. 115, 8. 14. 21. 160, 10 — homines eius 160, 15.
- 3 Paulus (*in Sicilia*) quondam ep. in monast. in poenitentia 206, 1 — clerici eius *ib.* 5.
- 4 Paulus episcopus *in Africa* 434, 28. 442, 16. 24; frater et coop. noster *in Africa* 268, 2. 271, 23. 434, 6. II 15, 17. 16, 14. 17, 19; frater noster 434, 12 — praesentium portitor II 15, 27. 17, 19 — eius ecclesia 442, 21.
- 5 Paulus Docleatinae civitatis ep. II 357, 24; *cf.* 357, 30. 358, 1; Docleatinus quondam ep. II 358, 30 — *Pauli*: metropolita II 358, 4; clerici II 357, 25; depositio II 358, 11.
- 6 Paulus diaconus *Corinthi* (lator praesentium 361, 4) 361, 20. 23. 29; quondam episcopus eius 361, 5.
- 7 Paulus eccl. Reatinae diaconus II 76, 2.
- 8 Paulus clericus 259, 11.
- 9 Paulus filius Mauricii imperatoris (II 365, 2).
- 10 Paulus: monasteria, quae a filio nostro domno Paulo instituta sunt 473, 18. *cf. praecedentem*?
- 11 Paulus (*plur.* I, 3. XIV, 1) scolasticus (Siciliae II 419, 9) 4, 1 — glor. vestra 4, 7. 15. II 419, 10. 18. 420, 3.
- 12 Paulus lator praesent. II 44, 6.
- 1 Pelagius (*I., papa*): praeceptum beatae recordationis Pelagii prodecessoris nostri datum ad Elpidium prodecessorem Leonis ep. II 436, 6.
- 2 Pelagius sanctae memoriae decessor meus vel noster (papa 151, 23) 327, 10. 332, 4. 339, 5. 418, 5. II 135, 16; *cf.* 332, 6; beatae recordationis decessor meus vel noster 264, 11. II 157, 16; *cf. ib.* 22; ep. s. eccl. cath. urbis Romae (II 442, 12); Pel. iunior papa (II 442, 1); papa (II 445, 35); episcopus (II 440, 9. 445, 37. 449, 23) — *Pelagii*: diac. II 157, 20; epistolae 332, 7. (II 449, 33); *Append. II et III*; scripta 339, 6. (II 449, 26; 467, 7); statuta II 157, 21.
- 3 Pelagius episcopus civitatis Anagninae 366, 4.
- 4 Pelagius (*plur.* VI, 50) episcopus de Turnis *Gallorum* 425, 1 — frat. vestra 425, 4; sanctitas vestra *ib.* 8; caritas vestra *ib.* 13.
- 5 Pelagius, (qui in Ephesina synodo damnatus est 393, 17) 393, 15. II 134, 13. 14 — locus Pelagianus 393, 15; Pelagiana heresis 480, 28. *cf. Semipelagiani*.
- Peltradius quondam II 4, 21; filius: Faustinus.

- Pentumis: domnus Anastasius de P. 206, 19.
- Persarum imperator *non conversus* 223, 28; imperium *subiugatum* 225, 25. 226, 1 — theca Persica inclausum II 431, 28.
- Pertusa villa (in massa Aquas Salvias) II 434, 4.
- Perusia 319, 10. 11; Perusina civitas II 121, 17 — milites *ibi* positi 319, 11 — clerus, ordo et plebs consistens Perusia 81, 17 — episcopus: Venantius.
- Petronella nobilis mulier de provincia Lucania genita 237, 26 — monasterium, in quo ingressa est 238, 1; *cf. ib.* 4.
- Petronius notarius S. Romanae ecclesiae 85, 1 — relicta eius: 85, 4.
- S. Petrus: ut Petrus a petra vocaretur 485, 28; qui et Paulum superat (II 455, 37) — apostolus 17, 4. 39, 12. 42, 12. 43, 9. 54, 1. 89, 28. 91, 2. 132, 8. 192, 1. 262, 13. 264, 12. 292, 7. 14. 327, 16. 328, 3. 5. 331, 6. 332, 7. 345, 18. 26. 362, 12. 363, 1. 364, 12. 429, 3. 468, 14. 474, 18. II 51, 17. 60, 24. 174, 3. 212, 25. 223, 3. 224, 36. 225, 5. 226, 1. 247, 12. 256, 29. 260, 27. 310, 5. 317, 8. 372, 19. 400, 16. 19. 401, 6 — S. Petr. apostolus magister *evangelist. Marci* 432, 27; apostolorum princeps 10, 2. 41, 4. 54, 18. 93, 21. 102, 13. 129, 7. 147, 4. 165, 17. 191, 3. 203, 21. 249, 8. 255, 9. 269, 7. 9. 277, 15. 311, 14. 316, 3. 27. 322, 33. 326, 19. 375, 7. 384, 5. 13. 385, 7. 398, 12. 403, 13. 424, 12. 427, 22. 428, 18. 461, 1. 18. 468, 8. 470, 31. 485, 20. II 17, 15. 23, 15. 36, 18. 63, 20. (147, 31) 148, 21. 151, 29. 154, 13. 155, 34. 160, 27. 162, 3. 170, 1. 193, 27. 197, 32. 220, 9. 222, 18. 234, 2. 252, 3. 278, 6. 287, 16. 311, 14. 325, 4. 345, 26. 349, 5. 354, 10. 373, 24. 377, 23. 389, 30. (456, 1. 468, 10); sanctus et omnium apostolorum princeps, Petr. apostolus 321, 27; auctore Deo s. eccl. principatum tenens 34, 35; amatores vestri Ss. Petr. et Paulus II 408, 28 (in *epist. ad Eulogium ep.*) *cf.* 486, 17 — S. Petri: amor II 160, 27; appellatio 311, 14; ex auctoritate 165, 17; 249, 8. 332, 7 — basilica: *sc. Romae* (decretum ad clerum in bas. 362, 13) abbas monast. maioris basilicae beati Petri apost. (II 445, 24) *cf.* Quodvultdeus; cum baptisterio in honore beat. apostolorum Petri princ. atque Laurentii martyris (in *insula Corsica*) 400, 16 — benedictio (de catenis II 36, 19. 317, 9. 349, 6. 408, 28) 192, 1. 262, 13. 468, 14. 17. 470, 31. 474, 9. II 36, 18. 220, 9. 224, 37. 260, 27. 262, 9. 310, 5. 360, 29. 389, 30. 408, 30; catenae (ferrum de catenis eius II 224, 37) 42, 13. 14. 43, 11. 204, 1. 470, 32; cathedra 485, 20. 24; claves (sacratissima clavis a S. Petri corpore 42, 12. 43, 9; clavis a sacratissimo beati Petri corpore 468, 14. 15. 470, 32. II 224, 36. 226, 1. 317, 8; clavis sacratissimi sepulcri eius II 36, 18; claves, in quibus de vinculis catenarum eius inclausum est 385, 19 (*v. not. ib.* 41)) 39, 12. 204, 1. 468, 16. 21. 22; confessio 269, 9; corpus (sacratissimum 127, 5. 345, 26. 363, 1. 398, 12. II 224, 36. 372, 19; ad sacrat. corp. sacramenta praebere 461, 18. II 278, 6; concilium facere ante corp. 377, 23; apud sacrat. corpus iusiurandum praebere II 400, 16) 91, 2. 264, 9. 12. II 287, 25 — ecclesiae: eccl. beati Petri 269, 7. 277, 18. 286, 17. 428, 19. 28. II 17, 15. 405, 12; eccl. beatorum Petri ac Pauli II 433, 24; eccl. beati Petri *sc. Romae* 345, 27. 362, 17. 486, 17. II 287, 20. 325, 4; ecclesiae beatorum Petri et Pauli *sc. Romae* 264, 9. II 125, 21. 126, 13. 17. 127, 5. 24; eccl. in honorem beati Petri et Pauli apostolorum nec non Laurentii atque Pancratii martyrum *sc. Santonis Galliae* 423, 3 — famuli 312, 3; gratia 328, 5; pro honore 322, 33; in iniuria II 71, 28; limina (*s. v.*); miles 54, 1 — monasteria: monast., quod in loco, qui Baias dicitur, constitutum est 484, 20; abb.: Caesarius; duo monast. ad nomen apostolorum princ. P. (a Theodora gloriosa femina) constructa, unum foras muros civitatis Beneventane, aliud in civitate diruta XV^{mo} miliario apud dictam Beneventanam civitatem (II 468, 10; *cf. ib.* 15, 20. 469, 9); monasteriorum: abbas presb.: Vitalianus; abbas (II 468, 22. 469, 1); monast. ancillarum Dei in honore beati Petri principis apostolorum atque Ss. martyrum Christi Laurentii, Ermetis, Pancratii, Sebastiani et Agnes *Lillybaei* II 228, 24; *cf.* 229, 2; intra civitatem Lunensem monast. ancillarum Dei in honore beati Petri apostolorum principis et sanctorum martyrum Iohannis et Pauli atque Hermiae et Sebastiani II 8, 16; monasterii oratorium II 8, 27 — natalis *vel* dies natalicius 54, 18. 89, 28. 129, 7. 292, 14. 462, 14. II 155, 34 (*v. not.* 89, 35. 462, 33) — oratoria: or. in honore beati Petri apostolorum princ. in *castro Aprutiensi* II 90, 12. 20; or. beati Petri in *insula Eumorfiana* 74, 17; or. in honore beati Petri princ. apost. et s. archangeli Michaelis *Neapoli* 350, 5 — patrimonium (loca patrimonii eius *sc. in Africa* 93, 23); pauperes (res S. Petri et pauperum eius 428, 29) 424, 13; pax (*s. v.*); possessiones (sicubi in poss. oratorium aut locus, qui presbyterum vel abb. indiget, inveniri potuerit II 212, 25); potestas regni caelestis II 293, 20; presbyter tituli Ss. Marcellini et Petri: Albinus; protectio (*s. v.*); res (cuius res ipsa est II 193, 27) 345, 18. 385, 7. 11. 468, 8. II 247, 12; reverentia 364, 12; sedes (sedem sedere II 2, 29) II 225, 5. 249, 11. 256, 29; sequax II 256, 28; sollemnitas 292, 7; successores 485, 21. II 354, 11; timor II 400, 19; utilitates 93, 21; vicarius: beatiss. Gregorius II 354, 10; vice 147, 4; xenodochium, quod ad S. Petrum apostolorum principem situm (constitutum II 130, 3) est *sc. Romae* II 84, 13; *cf.* II 130, 25; abbates elegimus, qui munera a nobis directa S. Petro offerrent (II 221, 5 in *epist. Reccaredi*); ad S. Petrum reversum esse II 360, 28.
- 2 Petrus (*sing. et plur.* VI, 22. VIII, 1) episcopus Aleriae de Corsica 400, 14; ep. Corsicae II 1, 12 — fraternitas tua 400, 18. II 1, 22. 2, 4. 6; frat. vestra II 1, 13. 14. 2, 8; tua sanctitas II 2, 1; sanct. vestra II 2, 12 — eius epistolae II 1, 13; obsequia II 2, 13; possessio, quam petiit II 2, 6.
- 3 Petrus (V, 56) episcopus de Histria 359, 20.
- 4 Petrus (*plur. et sing.* III, 16) episcopus Baricis in Africa 174, 21.
- 5 Petrus (*sing.* III, 67) dilectissimus frater (*scil. ep. Ravennas*) (230, 10); caritas tua (*ib.* 13). *Cf. not. ib.* 39.
- 6 Petrus (*sing.* I, 34) episcopus Terracinensis 47, 26; pontifex (defunctus) 172, 4; frater et coepiscopus noster 105, 6. 8 — tua fraternitas 47, 29. 48, 1.
- 7 Petrus (*plur. et sing.* V, 12) Troecalanus episcopus 293, 7; frater noster II 55, 7. 16. 17 — frat. tua 293, 8. 12.
- 8 Petrus (*sing.* VI, 21. XI, 57) episcopus Ydrontinus (visitator Brundisii, Lippiae et Gallipolis VI, 21 — 399, 13; *cf.* II 344, 6) II 344, 1; reverent. frater noster Ydrontinae civitatis episcopus II 167, 13 — frater carissime II 344, 5; frat. tua 399, 18. 21; dilectio tua 399, 26 — eius diaconus: Vincencius; ecclesia II 167, 14; homines II 211, 21; cura et dispositio 400, 4.
- 9 Petrus (VII, 7) unus ex episcopis Graeciae 450, 1.
- 10 Petrus quidam nomine, qui se asserit fuisse episcopum 412, 23; *cf. ib.* 32. 413, 3.
- 11 Petrus presbyter tituli S. Balbinae 367, 7.
- 12 Petrus presbyter tituli Ss. Iulii et Calisti 367, 5.
- 13 Petrus diaconus (*Neapoli*) 115, 17.
- 14 Petrus diaconus II 254, 14, *electus episcopus Neapolitanus. Cf. praecedentem.*
- 15 Petrus communis (*cf. Aregius ep. Vapincensis*) filius diaconus II 211, 19.
- 16 Petrus (*sing.* I, 9. 18. 39. 39^a. 42. 44. 54. 65. 67. 69. 70. 71. II, 38. III, 1. 5. 19. 23. 34. 35. 39) tunc Ravennae defensor 402, 11;

- subdiaconus sedis nostrae 2, 1. 9; subdiaconus noster 4, 14; subdiac. 11, 1. 24, 1. 51, 21. 53, 8. 70, 18. 79, 9. 89, 6. 26. 128, 12; cf. 86, 5; subdiac. Siciliae (per Siciliam 91, 12) 61, 18. 87, 18. 134, 6; subdiac. Campaniae 158, 10. 163, 1. 177, 11. 181, 13. 192, 10. 193, 1. 197, 1; filius noster diac. (*antea responsalis Ravennae*) 213, 2; dilectissimus fil. noster diac. (tunc subdiac. et rector patrimonii 308, 19; tunc illic, *sc. Ravennae*, defens. 402, 11); *idem esse videtur*: dilectissimus fil. noster II 49, 7 (v. *not. ib.* 37); rector 51, 10; exper. tua 11, 16. 53, 13. 18. 30. 63, 3. 64, 14. 65, 24. 28. 66, 25. 71, 3. 79, 12. 86, 10. 87, 24. 89, 8. 15. 90, 8. 91, 1. 16. 134, 10. 135, 3. 137, 14. 21. 138, 7. 159, 3. 163, 7. 177, 15. 181, 20. 192, 12. 193, 4. 197, 10. — strenuitas tua 24, 5; negligentia tua 66, 26; sollicitudo tua 66, 23; tua conscientia 135, 10; *eius* responsalis 61, 19; loci servator 136, 11. 137, 9; qui sunt in obsequio exper. tuae 65, 24; cf. 135, 15.
- 17 Petrus (*sing.* II, 3. V, 9) notarius (in Regio 290, 17) 102, 21 — experientia tua 102, 23. 290, 23.
- 18 Petrus, quem defensorem fecimus II 128, 13 — massa, quae Iutelas dicitur oriundus *ib.* — filii *eius* in ea massa lege ex condicione ligati *ib.* 16.
- 19 Petrus eccl. Euriae lector II 432, 17; cf. scripta, quae detulerat II 432, 19; *eius* ep. *ib.* 24.
- 20 Petrus acolitus, quem Sabiniano diac. observare in urbe regia feceramus, II 9, 11.
- 21 Petrus clericus lator praesentium II 88, 17; praesent. portit. II 89, 8; cf. *ib.* 16; ab episcopo suo, ne cum eo procedere auderet, inhibitus II 88, 19; cf. II 89, 8. 18.
- 22 Petrus clericus (*Thessalonicensis*) II 184, 29.
- 23 Petrus (cf. *not.* II 303, 39) monachus (dilectissimus meus filius II 332, 10; cf. *ib.* 12) II 304, 13.
- 24 Petrus, filius Mauricii imperatoris (II 365, 2).
- 25 Petrus, gloriosissimus praefectus praetorio (II 414, 19).
- 26 Petrus, (*plur.* IX, 33) Siciliae II 64, 15; gloria vestra II 64, 17. 22.
- 27 Petrus lator praesent., vir magnificus II 104, 26; filius noster II 104, 29; gloriosa filia nostra mater ipsius II 104, 29.
- 28 Petrus vir clarissimus vicedominus Rusticianae patriciae II 98, 15; *eius* epistolae *ib.* 16.
- 29 Petrus conductor de Subpatriana 66, 3.
- 30 Petrus: tempore, quo conductor fuit II 424, 2; lator (praesent. II 424, 1) *ib.* 8; cf. *ib.* 13.
- 31 Petrus quondam vir *Stephaniae* II 75, 6.
- 32 Petrus filius Lucilli (quondam episcopi) II 236, 25.
- 33 Petrus: monasterium, quod in domo sua construendum quondam Petr. asserit praecepisse 242, 10.
- 34 Petrus: Petr. quondam II 65, 25 (*ab eo* xenodochium S. Theodori in Panormitana civit. constitutum).
- 35 Petrus filius meus homo *Rusticianae* II 23, 20 (v. *not. ib.* 39). 24, 2.
- 36 Petrus, (qui ex *Iudaeorum* superstitione ad christianae fidei cultum perductus est) II 183, 7. 15. 23.
- 37 Petrus: puer Petr. nomine artis pistoricae II 188, 25; uxor vel filii praedicti mancipii II 189, 4.
- 38 Petrus quidam nequissimus II 239, 2; cf. *ib.* 10.
- Philagrius portitor (praesent. II 230, 23) II 231, 9. 25; lator II 230, 29; cf. II 230, 31. 231, 18; *Philagrii*: puer: Maurus; puella (cum filiis et nepotibus) II 231, 18. 21.
- Philaster in Latina lingua multa de heresibus conscripsit 479, 27; in libro, quem de heresibus scripsit (458, 30); libri b. mem. episcoporum Epifanii, Augustini et Filastri (448, 22.) Cf. *not.* 448, 41.
- 1 Philippus (VI, 7) unus ex episcopis Epiri 385, 28.
- 2 Philippus (*sing. et plur.* XIII, 28) presbyter II 393, 1 — sanctitas vestra II 393, 7; dilectio tua *ib.* 2 — epistolae *eius* *ib.* 2.
- Phocas v. Focas.
- Piceni provincia, ubi monasterium quoddam, II 351, 30.
- Pictaviensis episcopus: Hilarius.
- Pimenius, Amalfitanae civitatis episcopus 401, 2. 6.
- Pisani II 400, 3; drumones eorum *ib.* 4.
- (*Pisaurum*), Pisauensis civitas (diaconia, quae in civ. *Pisauensi* constituta est 306, 23; monast. constructum a Iohanne 419, 24); civis Pisauensis (Adeodatus) 306, 15; episcopus (cf. 306, 6): Felix.
- Piscenas, praedium 240, 5.
- Pisiniani possessio II 434, 10.
- Piso: ecclesia S. Mariae, quae appellatur Pisonis (*in parochia Atellana, ut videtur.*) 113, 16.
- Placidias (*domus* cf. *not.* 365, 33) (II 365, 4) — patricius et curator *eius*: Constantius.
- Placidus (filius noster II 302, 7) vir magnificus II 302, 12.
- Placitus presbyter tituli S. Savinae 367, 9.
- Plaia prope Neapolim II 253, 9; ubi Craterense monasterium.
- Pompeiana religiosa femina 83, 29. 194, 6. II 274, 1; religiosa 73, 1. Cf. Pompeiana.
- 1 Pompeius frater et coepiscopus noster II 245, 21 — episcopus II 246, 9. 14 — quaestio contra ipsum in Sicilia mota II 245, 26.
- 2 Pompeius II 168, 9 — legatum *eius* *ib.*
- Pomponiana religiosa femina II 421, 9. 32; cf. *ib.* 12 — *Pomponianae*: puellae II 421, 12; domus (monast., quod in domo sua fundari statuerat II 421, 34; cf. monast. S. Hermae) II 421, 8. — filia: Matriona; gener: Epiphanius — Cf. Pompeiana.
- Populonensis ecclesia (sacerdotis officio destituta) 16, 7. 10 — ecclesiae: visitator: Balbinus; presb. unum cardinalem illic et duos diac. ordinare 16, 11; in parrochiis eccl. tres presb. ordinare 16, 12.
- (*Portus*), Portuensis (Portensis II 72, 28) civitas 366, 5; diocesis II 72, 32 — episcopus: Felix.
- Portus Veneris 298, 23. 28. 300, 9 — diac. et abbas: Iobinus.
- Potitus vicarius (II 416, 28).
- Praecoritanum v. Praetoritanum.
- Praeicta (*sing.* IX, 23) II 56, 23 — dilectio tua *ib.* 26.
- Praeiectionis (*sing. et plur.* II, 4) episcopus *Narniensis* 103, 13; fraternitas tua *ib.* 16 — civitas *eius*, id est *Narniensis* *ib.* 14.
- Praenestina civitas 366, 12 — episcopus: Proculus.
- Praetoritanum (Praecoritanum II 53, 1) monasterium (*sc. Panormi*) 138, 5. 139, 17. II 53, 1; cf. *ib.* 5 — monasterii: abbas: Privatus?; monachorum congregatio II 53, 1; fabrica 138, 5; cf. *ib.* 9. 11. Cf. *not.* 138, 43 et ecclesiam S. Georgii ad sedem.
- S. Praxedis: presbyter tituli S. Praxedis: Aventius, Deusdedit.
- Pretiosus servus Dei 136, 17; cf. *ib.* 22.
- Prima-Iustiniana (Illirici 296, 27) 164, 1. 166, 9. 167, 4. 15. 27. 289, 21. II 12, 18. 157, 7. 299, 29; urbs 167, 22; civit. II 299, 30. 359, 1; cf. II 300, 5 — epi.: Iohannes et alter Iohannes; presb.: Maximianus.
- Primenius (IX, 45) episcopus Nuceria II 72, 28.
- Primigenius notarius noster II 92, 11; coniux *eius* *ib.* 13; filius fratris *eius* *ib.* 14.
- Priminianus fundus II 434, 5.
- S. Prisca: presbyter tituli S. Prisciae: Maurus.
- Priscus (*plur.* III, 51) patricius Orientis 207, 9 — vestra excellentia 208, 3 — patrocinia *eius* 208, 2.
- Privatus abbas 138, 11 (monasterii *Praetoritani*? cf. *not. ib.* 46).
- 1 Probinus presbyter tituli S. Cyriaci II 275, 4.
- 2 Probinus, dilectissimus filius meus presbyter II 223, 11; cf. II 221, 8;

- communis (cf. Leander ep. Spaniarum) filius presbyter 352, 24.
- 1 Probus (cf. II 48, 19 et not. II 71, 39. XI, 15) abbas (monast. Ss. Andreae et Luciae II 275, 18) II 87, 27. 276, 2. 30. 32; cf. II 277, 3. 4. 7. 11; filius noster abbas II 71, 10; dil. tua II 277, 12. 13; servus vester (sc. Gregorii nostri: II 276, 27. 28) — Probi: monast. II 277, 20; petitio (series a te petitionis oblatæ II 277, 2) XI, 15; subscriptio cf. II 276, 27. 28; filius II 276, 12. 30.
- 2 Probus filius noster abb. II 393, 5.
- Prochyta insula II 78, 23; cf. *ib.* 24. 28.
- Proclus Constantinopolitanae urbis episcopus (II 459, 7); rescribens ait (*ib.* 26).
- 1 Proculus ep. civitatis Praenestinae 366, 12.
- 2 Proculus (*plur.* IX, 134) ep. (Nicoterae II 132, 19) II 123, 16 — reverentissimus frat. et coop. noster II 129, 13; (venerabilis II 123, 16) frater noster II 129, 17 — eccl. eius II 123, 16. 18.
- 3 Proculus, diac. eccl. Asculanae II 385, 9 — Proculi: monast. (in honore S. Savini martyris) II 385, 10; eius iuris: fundus Gressianae.
- Prosper, praesentium lator, responsalis Dominici episcopi Carthagin. 283, 6.
- 1 S. Protasius: presbyter tituli Ss. Protasi et Gervasi: Iohannes.
- 2 Protasius (*plur.* VI, 53) episcopus de Aquis Galliae 428, 17 — officii vestri praerogativa *ib.* 19.
- Providentius (*plur.* V, 56) episcopus de Histria 359, 20.
- S. Pudens: presbyter tituli S. Pudentis: Bassus.
- Pudentiana ecclesia Numidia prov. constituta 147, 7 — antistes: Maximianus; diacones *ib.* 7. 20.
- Pulcheria Augusta (II 454, 33. 39); eius clementia II 406, 8; Helena nova vocata *ib.* 9.
- Puteoli, Puteolanus episcopus: II 253, 20; diocesis eius *ib.* 31 — monast.: Puteolis constitutum, quod Falcidis dicitur II 253, 18; Puteolis situm (*unitur monast. S. Sebastiani Adeodati abb. X, 18*) II 253, 21. 29; monachi eius II 253, 29.
- Quertinus (*plur.* IX, 6) ex praefecto II 45, 5 — gloria vestra II 45, 6. 16 — epistola eius II 45, 6.
- Quintianus frater atque coepiscopus noster (*in Africa, ut videtur*) 246, 18.
- S. Quiriacus (v. etiam *Cyriacus*): presbyter tituli S. Quiriaci: Aventinus.
- Quiricus (XI, 52) unus ex episcopis in Hiberia catholica ecclesia II 325, 1.
- 1 Quodvultdeus, reverentissimus frater et coepiscopus noster (*in Africa, ut videtur*) 155, 17.
- 2 Quodvultdeus, abbas monasterii maioris basilicae b. Petri apostoli (II 445, 24).
- Ravenna, Ravennas: Ravenna 141, 7. 144, 1. 213, 3. 301, 14. 375, 16. 380, 11. 381, 26. 401, 19. 406, 17. 439, 11. 488, 19. 490, 14. II 19, 6. 20. 3. 27. 22, 1. 121, 25. 131, 1. 136, 11. 137, 28. 149, 34. 156, 27. 165, 23. 166, 29. 173, 12. 278, 1. 351, 24. 386, 1. (440, 12. 449, 11); civitas 19, 3. 44, 18. 292, 9. 294, 27. 295, 27. 304, 26. II 38, 25. 26. 150, 21. 282, 33; cf. 375, 20. II 166, 28; urbs 124, 20. 125, 3. 462, 21. II 150, 19; ecclesia (sancta 229, 19). 212, 10. 229, 33. 273, 12. 375, 18. 409, 11. 410, 9. II 19, 21. 165, 24. 166, 8. 430, 9; cf. 376, 2. 380, 15. 381, 3. 6. 19. 401, 22. 402, 4. II 179, 12. 28. 282, 14. 23; diocesis cf. II 156, 5; Ravennates partes (cf. illae partes) 106, 9. II 193, 14; Ravennae part. 328, 12 — Ravennatis eccl.: epi.: Iohannes, Marinianus, Petrus; cf. sacerdos 306, 1; (quod in omnibus letaniis pallio Rav. ep. uteretur II 166, 1; cf. 229, 10. 409, 13. 15. 16. II 166, 6. 13; visitator: Severus; archidiaconus: 409, 20; cf. Donatus; diac. 296, 2; cf. Adeodatus, Florentinus, Secundus; subdiaconus: Iohannes; servus Dei: Secundus; notar.: (noster) Castorius, Menas; defensor: Petrus; responsalis: Petrus; clerici (Ravennates 214, 7; cf. Iohannes); sacerdotes vel levitae 229, 26 (cf. quidam de sacerdotali ordine Rav. civit. 213, 19); clerus, ordo et plebs consistens Ravennae 304, 1 (V, 22); clerus et plebs 381, 26 (VI, 2); clerus et populus 305, 2. 401, 21; cimiliarchium II 234, 28; consuetudo 212, 26. 292, 6. II 166, 10; honor 296, 7; patrimonium, (quod in Sicilia constitutum est II 267, 26) 303, 16. II 268, 2; (*patrimonii*: rector: Iohannes diac.; gubernatio II 268, 3; utilitates *ib.* 1); privilegia (universa priv., quae sanctae Ravennati ecclesiae indulta sunt 229, 36); cf. 212, 23. 230, 16. 376, 2; utilitates II 179, 11. 28; sacerdotes, levitae, duces, nobiles, clerici, monachi, milites, militantes et populus in Ravenna civitate consistentes vel ex ea foris degentes 490, 14 (VII, 42); Ravennae: curator: Theodorus; scolasticus: Andreas; exarchus per Italiam residens Ravennae 301, 14; civitatis nobiles viri 292, 4; Ravennates homines II 282, 10; monasteria in Ravennatibus partibus constituta 488, 20; de Ravennati ecclesia vetustus codex 490, 29 (v. not. *ib.* 50); qui pro diversis responsis Ravennam a nostris decessoribus sunt transmissi 213, 3; cf. monast. Ss. Marci, Marcellini et Feliciae — Fossa Scornii — Spatha.
- Reatina civitas II 76, 4; eccl. II 76, 2; diac.: Paulus; intra civ. posita: basilica S. Mariae.
- Reccaredus (Reccharedus II 220, 20. 23 — *sing. et plur.* IX, 228, 229) rex (Gothorum II 220, 20; Vuisigothorum II 221, 36) 57, 9; cf. II 220, 24 — excell. tua II 221, 38. 222, 4. 9; excell. vestra II 222, 18. 223, 12. 15. 29. 225, 25; excellentissime fili II 221, 37. 223, 22; dulcissima mihi vestra excell. II 225, 17; communis filius gloriosissimus 57, 9; bone vir II 222, 11 — regnum (regni vestri tempora II 225, 27); pacta (inter Iustinianum princ. et iura regni vestri II 225, 18) — Reccaredi: gens (conversio gentis ei subditæ II 223, 2); epistola II 220, 20; *epist.*: IX. 227^a; actus II 222, 12; oblatio (vestra II 223, 1. 3).
- 1 Redemptus frater et coop. noster (II 445, 23). Cf. not. *ib.* 42.
- 2 Redemptus defensor (noster II 38, 17) II 41, 21; praesent. portitor II 38, 17; lator praesent. II 41, 21.
- 3 Redemptus: uxor Redempti 138, 1.
- 4 Redemptus filius Iustae ex Hebraeis 267, 4.
- Regium 162, 7. 237, 5. 290, 17. 359, 6. II 83, 6; Regestanus, Regitana civitas II 238, 2; Regitana eccl. II 129, 8. 132, 22; cf. 388, 8. II 83, 11 — episcopi: Bonifatius, Lucius; Gregorius Bonifatius ep. Regestano Carinensem eccl. coniungit 388, 1; utrarumque ecclesiarum sacerdos 388, 9; ecclesiae actores II 83, 13; presb.: Sisinnius; clerus (data ab eo petitio II 129, 9. 132, 23). 237, 9; abbas de Regio: Iohannes; notarius in Regio: Petrus.
- Balneum Regis v. Balneum.
- Repperi mons in Campania, ubi monasterium S. Herasmi 27, 21.
- Resiniensis (cf. not. 40, 42) episcopus: Sebastianus.
- Respecta (*sing.* VII, 12) abbatiissa de Gallia Maxiliae 454, 19. — eius congregatio 455, 14; monasterium S. Cassiani 455, 17.
- Respectus diaconus Salontanus 180, 16.
- Retia, Secunda: sanctae ecclesiae episcopus (21, 13; cf. 490, 13): Ingenuinus — humiles Venetiarum vel Secundae Retiae episcopi (17, 13).
- Rogatianus praesentium portitor diaconus 412, 13. 29.
- Roma (cf. haec urbs, civitas, res publica) 4, 9. 58, 18. 135, 9. 229, 27. 247, 14. 319, 11. 462, 12. II 282, 26. 365, 6. 416, 31; urbs 58, 18. 391, 29. II 438, 36; alma urbs (22, 4); haec urbs Roma 418, 1. II 27, 9. 86, 29. 135, 13. 180, 28. 422, 21; ep. sanctae eccl. catholicae urbis Romae II 276, 1. (442, 12); cf. Benedictus, Coelestinus, Gregorius, Io-

- hannes, Leo, Ormisda, Pelagius I, Pelagius II, Vigilius — archiep. almae urbis Romae (22, 4); servus Dei de Roma: Cyriacus; Romae: tabellarius: Romanus; dilectissimi filii cives Romae II 367, 18 (XIII, 3 — carissimi filii II 368, 32); cf. 229, 7. II 228, 3 et Romani; *militēs Romae positi*: Theodosiaci; cf. 145, 5. 319, 10. (II 441, 6); cf. II 23, 28. 235, 3. 17 et Castus mag. mil. — actum Romae II 108, 6. (438, 26) — miliarii ab urbe Roma *commemorantur* 265, 20. 418, 18. II 8, 24. 135, 29. 344, 2. (438, 2); *regiones*: regio prima 109, 6; tertia 177, 14; quarta 175, 16; Subora — *Romae sita*: Catacumbas — Fossa Latronis — bibliothecae II 29, 10 — domus cum horto et balneo suo atque omnibus ad eam pertinentibus in hac urbe Roma posita, quae ad ius Panormitanae eccl. ex hereditate quondam Flori viri magnifici pervenisse dinoscitur II 422, 17; cf. *ib.* 21. 27; hortus Feliciani quondam presb. ante gradus S. Sabinae 109, 6 — domus et hortus atque hospitia iuxta locum, qui appellatur Gallinas albas 175, 16 — domus Merulana 177, 14 — domus in hac urbe constitutae, quas *eccl. S. Agathae* temporibus Gothorum *habuit* 254, 2 — palatium — porta Flaminia; porta Metrovi — taberna quae est posita iuxta Pallacenis 418, 19. II 135, 30 — thermae Agrippianae —
- Ecclesiae, monasteria, oratoria*: eccl. S. Agathae — mon. S. Andreae ad Clivum Scauri — mon. Ss. Andreae et Luciae — basilica aurea — eccl. S. Caeciliae — or. S. Caesarii — eccl. Ss. Cosmae et Damiani — mon. S. Demetrii — mon. Euprepiae — eccl. S. Iohannis bapt. — eccl. Ss. Iohannis et Pauli — basilica Iulia in *Laterano* — (mon. S. Leucii *prope Romanam*) — bas. S. Mariae — eccl. S. Pauli — bas. S. Petri — ecclesia Ss. Petri et Pauli — xenodochium ad S. Petrum — bas. S. Savinae — eccl. S. Severini — mon. S. Stephani — xenodochium Valerii — eccl. S. Vitalis. — Cf. *praeterea* s. titulus.
- Romanus [Romensis (II 220, 21), Romeus (52, 16)] pontifex 168, 4. 322, 34. II 20, 11; praesul (18, 14); priores Romanae urbis pontifices 212, 10 (*praeceptum ab eis ib.*); Romani pontificis: corpus 364, 19; communio II 354, 13. 17; concessio 214, 10 — Romani: 266, 3. 319, 12. II 304, 32. 340, 26; cives 391, 3; codices 393, 27; apostolica Romanorum sedis eccl. (II 453, 21); Romanis consuetudo non est 264, 26; Romanorum: ep. 43, 4 (Romensis ep. II 220, 21; papa Romeus 52, 16); hoc enim inter reges gentium et imperatorem Rom. distat, quia reges gentium domini servorum sunt, imperator vero Rom. dominus liberorum II 263, 10; admonitio sive exhortatio 103, 16; corda II 304, 18; salus 367, 19 — Romana: ecclesia 11, 10. 20, 12. 53, 16. 67, 21. 99, 13. 479, 16. II 38, 28. 334, 6; sancta Rom. eccl. 11, 10. 79, 1. 99, 5. 306, 29. 391, 18. II 59, 9. 163, 21. 231, 35. 276, 26. 434, 4. (438, 27); sacrosancta eccl. Romana 229, 2; sancta Rom., cui Deo auctore praesidemus eccl. 78, 15. 83, 13. 84, 17. 85, 1. 175, 16; sancta Rom., cui Deo auctore deservimus, ecclesia 391, 2. II 46, 17. 62, 9. 92, 12; nostra Rom. eccl. II 232, 12; mater sua Rom. eccl. II 59, 21; sedes II 204, 1 — Romana civitas 4, 7. 19, 10. 73, 17. 164, 3. 171, 9. 13. 190, 5. 214, 7. 294, 2. 319, 9. 483, 13. II 98, 16. 155, 34. 235, 14. 258, 34. 286, 17; Rom. civitatis subventio II 235, 11; hinc de Romana civit. esse II 89, 30; una statio, quae in Rom. civit. remansit II 278, 11; urbs 4, 12. 75, 9. 144, 4. 145, 5. 151, 17. 166, 7. 212, 10. 235, 13. 434, 13. 484, 25. II 23, 16. 43, 8. 84, 11. 249, 27. 344, 2. (443, 28); haec urbs Romana II 15, 4. — *Explicit nominantur* Romanae ecclesiae: presb.: Iohannes; diac.: Gregorius *noster*; notarius: Aemilianus, Petronius; cartularius: Castorius; famuli: Montana, Thomas; patrimonium in partibus Syracusanis, Catenensibus vel Messanensibus constitutum II 62, 9; cf. II 61, 17. 63, 14. 64, 18; fundus: Comas; consuetudo 462, 11. II 334, 5; mos 67, 21; gremium 229, 2; ius (ad ius Rom. reverti eccl. 391, 18); iuris: hortus 175, 16; portio, (quam eccl. in fundo Comas habere visa est) II 163, 21; reditus, qui Rom. ecclesiae debentur II 231, 35; eorundem redituum perceptio II 232, 13; zelus II 59, 9; res publica 310, 22. II 309, 4. 335, 7; utilitas rei publ. 478, 17; Romanae: leges 105, 15; partes 208, 3. 265, 7. II 235, 8. (441, 5); (Romanorum atque Graecorum partes II 249, 6); cf. hae partes — missarum Romanarum sollemnia 296, 2; consuetudo missarum in Rom. eccl. II 434, 4.
- 1 Romanus, ep. civit. Blentanae 366, 3.
 - 2 Romanus, presb. tituli S. Marcelli 367, 16.
 - 3 Romanus (*sing.* IX, 22. 29. 37. 46. 48. 54. 78. 79. 88. 106. 109. 110. 118. 128. 130. 145. 150. 164. 170. 199. 209. X, 1. 4. XI, 24.) defensor (Siciliae II 73, 10. 79, 9. 115, 13. 151, 6. 167, 28. 188, 6. 196, 1. 236, 10. 284, 27). 134, 8. II 55, 27. 61, 16. 62, 6. 8. 64, 1. 18. 66, 27. 75, 1. 95, 1. 15. 101, 26. 113, 6. 115, 27. 122, 11. 128, 12. 141, 20. 163, 14. 247, 11. 345, 30; cf. 136, 5. 138, 1. II 64, 8; def. noster (Siciliae II 239, 22) II 63, 14 — praesent. port. II 61, 16. 63, 14; lator praesent. II 64, 18. — exper. tua II 56, 1. 79, 13. 20. 102, 1. 113, 11. 115, 17. 116, 18. 122, 12. 128, 14. 18. 130, 2. 151, 9. 14. 163, 25. 168, 4. 11. 188, 7. 196, 5. 236, 19. 237, 25. 239, 25 — *Romani*: gubernationi *commissum* patrimonium S. Romanae eccl. in partibus Syracusanis, Catenensibus vel Messanensibus constitutum (IX, 29) II 62, 9; cf. II 63, 14. 64, 18. 116, 7; auctoritas II 285, 11; epistolae II 151, 14; executio II 196, 8; *interpositio* II 285, 5; iudicium II 284, 29; munitio II 188, 12.
 - 4 Romanus xenodochium in Sicilia tenuit 136, 5. Cf. *praecedentem*.
 - 5 Romanus (*v. praecedentem*) defensor 472, 26 ad urbem regiam missus.
 - 6 Romanus clericus (*Ravennas?*) 407, 10 — eius officium *ib.* 12.
 - 7 Romanus (*cf. not.* 301, 40 — *plur.* I, 32. III, 31. V, 19) patricius (et exarchus Italiae 44, 14. 189, 7) (20, 2.) 144, 19. 146, 8. 235, 1; exarchus per Italiam residens Ravennae 301, 14; amicus vester (*sc. Sebastiani ep.*) domnus 330, 13; gloriosus (vir 286, 10) (20, 2); excellentissimus vir 144, 19. 146, 8; excell. vestra 44, 15. 19. 21. 45, 2. 189, 8. 15. 301, 15. 21. 24. 302, 4; *Romani*: iudices 301, 24; homines 286, 10; patrocinium (favoris vestri patr. 302, 1); tuitio 301, 21. 22.
 - 8 Romanus vir magnificus expraetore 88, 1; gloriosus filius noster expraetore II 101, 29 — *Romani*: cancellarius: Faustus; possessiones et homines II 101, 29. 102, 2; utilitates II 102, 3.
 - 9 Romanus domnus 287, 11. Cf. *praecedentem*.
 - 10 Romanus (*plur.* XIII, 38) II 401, 27; magn. vestra II 402, 5.
 - 11 Romanus (*v. not.* II 47, 35) spectabilis memoriae vir II 47, 16; clarissimae memoriae vir II 164, 13; quondam Rom. II 253, 9 — in domo sua, quae in Neapolim sita est, monasterium ordinari (S. Sebastiani cf. II 253, 9) constituit II 47, 16; in domo iuris sui, quae in civit. Neapolit. sita est, aedificari eccl. deputavit II 164, 14; degentes illic monachi *ib.* 20 — mancipia iuris eius II 47, 16; cf. *ib.* 19.
 - 12 Romanus vir clarissimus II 438, 30.
 - 13 Romanus vir honestus et tabellarius urbis Romae (II 438, 36).
- (*Rosellae*) Rosellanus, Rosellensis civitas 366, 8 — episcopus: Balbinus.
- Rotumum Francorum II 315, 2 — episcopus: Melantius.
- Ruferius comes *Corsicae* cum aliis concivibus suis ad Africanam evocati provinciam 443, 15.
- 1 Rufinus (*plur.* VII, 11) episcopus Ephesi 453, 30 — fraternitas vestra 453, 31. 454, 7.

- 2 Rufinus (*plur.* VI, 38) episcopus Vivonensis 415, 1; frater coepiscopusque noster II 93, 12; quondam episcopus II 93, 15 — fraternitas vestra 415, 6.
- Rustica patriciae recordationis 217, 23; quondam inlustris femina II 163, 16 — iugalis eius: Felix — ab ea monasterium ancillarum Dei et oratorium in vico Lampadi Neapoli exstructum 217, 25; *legatum eius* ante hos fere XXI annos de construendo in Sicilia monasterio II 163, 18.
- Rusticana (*plur.* II, 27. IV, 44. VIII, 22. XI, 26. XIII, 26) gloriosa (filia nostra II 98, 15) patricia II 286, 25; patricia II 23, 13. 98, 17. 287, 8. 391, 16; *cf.* 123, 15. 279, 15; excell. vestra 123, 16. 23. 279, 16. 21. II 23, 14. 22. 24, 1. 287, 9. 20. 289, 18. 391, 28 — *Rusticianae*: domus II 23, 30. 24, 8. 287, 26; omnis familia domus vestrae II 287, 22; homines II 391, 28; *cf.* Petrus; possessiones II 98, 17; epistolae II 287, 11; litterae 279, 26; scripta 279, 16. II 287, 9. 18. 20. 23; elemosina, (quam beati Andreae monasterio fecistis) II 288, 3; *filia*: domna Eusebia; *nepos*: Strategius; nobilissimae neptes II 391, 29.
- Rusticianus 68, 9.
- 1 Rusticus presb. tituli sanctae Susannae 367, 4. II 275, 13.
- 2 Rusticus archidiaconus Capuanae ecclesiae 308, 6.
- 3 Rusticus diaconus Anconitanae eccl., electus *episcopus* II 430, 7; *ib.* 19.
- 4 Rusticus vir clarissimus senior (*sc. Neapoli*) II 94, 7.
- S. Sabina (Savina): basilica S. Sav. (*sc. Romae*) II 367, 11; (*v. not. ib.* 38) — regione prima (*sc. Romae*) ante gradus S. Sabinae 109, 6 (*ibi* hortus Feliciani presb.) — presb. tituli S. Sab.: Felix, Placitus.
- (Sabinense), Savinense atque Cartolanum patrimonium 179, 5 — defensor: Urbicus.
- (Sabini), Savini: *cf.* Cures — natione S.: Iohannes — in finibus S.: massa Flaviana.
- 1 Sabinianus (Savinus II 193, 17 — *sing.* IX, 206) episcopus (Callipoli II 194, 9) II 193, 24; frater et coop. noster II 193, 17; frat. tua II 194, 12. 22; cives eius II 193, 18.
- 2 Sabinianus (Sav. — *sing. et plur.* VII, 17. VIII, 11. 24) ep. Iaderstinus 460, 10. II 13, 19. 25, 18. 173, 22; frater et coop. noster II 230, 1; frat. tua II 13, 22. 26, 20; frat. vestra II 14, 20. 26, 14; dilectissime frater II 14, 3; frater carissime II 25, 19; car. tua II 25, 26; car. vestra II 26, 12. 25 — *Sabiniani*: eccl. II 26, 24. 26; presb., (de quo nos frat. tua consuluit II 26, 20); filii (vestri II 26, 13); scripta II 26, 25; litterae II 26, 22; (honoris vestri reverentia II 26, 27).
- 3 Sabinianus (*vel* Savin. *v. not.* 208, 34 — *sing.* V, 6. 45) dilectissimus fil. meus diaconus 210, 3. 227, 1. 467, 30. 470, 12. II 9, 12; diaconus (apud Constantinopolim 286, 7; Constantinopolitanus 344, 9) *cf.* 296, 5; responsa eccl. in urbe regia faciens 433, 8; *cf.* 9, 12. 208, 1. 323, 18. 368, 11. 477, 2; diaconus ac responsalis meus 323, 14. 326, 18; responsalis meus diaconus 481, 3; communis filius diaconus 338, 7. 339, 11. 433, 8. 469, 2. 481, 1; dil. tua 287, 8. 11. 344, 12. 26; lator praesentium 208, 1; epistolae *ad eum* 344, 33.
- 1 S. Savinus: monast. (*Proculi diaconus*) in honore S. Sav. martyris (*in parroch. Firmana*) II 385, 10; *cf. ib.* 15; oratorium in honore beati mart. Sab. (in fundo Visiano iuris Valeriani iuxta muros civit. Firmanae) II 81, 20; *cf. ib.* 25. 82, 8; sanctuaria beati mart. Sab. II 82, 7.
- 2 Sabinus (Sav.) *v.* Sabinianus ep. Callipoli.
- 3 Sabinus (*vel* Savinus — *sing. et plur.* II, 10. III, 10. IX, 88. 89. 110. 120. 122. 129. X, 2) subdiaconus regionarius II 124, 15. 237, 33; subdiaconus noster et rector patrimonii II 428, 32; subdiaconus (noster 170, 1. II 127, 6) 109, 1. II 101, 26. 102, 12. 115, 27. 123, 15. 125, 22. 126, 4. 17. 127, 26. 31. 129, 7. 132, 27 — exper. tua 109, 5. II 102, 1. 123, 17. 124, 22. 129, 13. 238, 19; exper. vestra II 129, 18; fili karissime 170, 13.
- 4 Sabinus (*vel* Sav. — *sing.* III, 36) defensor (Sardiniae 194, 1) II 66, 7 — exper. tua 194, 3 — relicta: Theodora.
- 5 Sabinus (Sav.) abb. monasterii S. Stephani insulae Capris 77, 23.
- 6 Sabinus (Sav.) vir clarissimus praesent. portitor II 187, 8; portitor II 187, 27.
- Salaria via II 289, 8.
- Salerius notarius noster II 55, 15. 67, 18 — cartularius (noster II 400, 21). II 400, 25.
- Salona 119, 23. 254, 12. 402, 22; Salona 404, 21; Salnitana civitas 118, 6. 249, 10. 328, 18; *cf.* 180, 5. 249, 11. 286, 15 (Sal. civitatis ep. me ac responsali meo nesciente ordinatus est 328, 18); ecclesia 119, 7. 150, 14. 180, 3. 190, 1. 249, 24. 382, 16. 404, 8. 405, 14; ecclesiae: clerus 202, 9 (III, 46 — dil. vestra *ib.* 10. 17.); clerus vel (et 180, 5) populus 405, 12; res 180, 25; spoliatio II 159, 22; sedes 118, 6; archiep.: Natalis; ep.: Maximus, Natalis; praesumptor *vel* praevaricator: Maximus; diaconus (archidiaconus): Honoratus; (*Salomitanus*) archidiaconus II 230, 6; primicerius notariorum: Stephanus; def.: Optatus, Tho-
- mas; dilectissimi filii, clerus, nobiles Salonis consistentes 404, 21 (VI, 26 — filii carissimi 405, 16; dil. vestra 404, 23. 27. 405, 4. 9; car. vestra 405, 19.)
- Salpingus Iudeus 66, 28.
- Salvias, Aquas *v.* Aqua.
- Salusius vir clarissimus II 196, 2.
- Samanteria: massa Leucas et S. in prov. Sicilia territorio Panormitano II 57, 1.
- Samaraeus, quidam Christianus II 22, 20 — Samaracaei degentes Cate-nae 408, 24 — Samaracaei cuiusdam nefandum servitium II 22, 24. 26; eiusdem Samaracaei filius II 22, 25 — huiusmodi superstitio II 22, 21.
- Samnium: Sisinnius iudex Samnii 139, 8.
- Santonis Galliae 423, 1 — episcopus: Palladius — *ibi* ecclesia in hon. SS. Petri, Pauli, Laurentii, Pancratii.
- Saonensis eccl. 96, 7. 98, 11 (*v. not.* 96, 38); ep.: Montanus; visitator: Leo; parrochiae 96, 10. 98, 14; *ibi* diacones atque presb. *ib.*
- Sardinia, Sardus: 72, 24. 74, 1. 194, 1. 258, 17. 260, 5. 7. II 37, 20. 48, 10. 11. 89, 26. 190, 2. 25. 191, 33. 252, 18. 273, 9. 420, 15; *cf.* Caralis, Fausiana, paganus, rusticus; insula 261, 10. 324, 14. 325, 1; provincia 268, 6. II 420, 27; Sardiniae: episcopi: Agatho, Ianuarius, Innocentius, Libertinus, Marinianus, Victor, Vincentius (IX, 202 — frat. vestra II 190, 10; *eorum*: ecclesiae II 190, 10; insula II 190, 3; metropolitanus II 190, 4. 9. 13. 15; responsales II 190, 4); quilibet ep. in Sard. 261, 10; sacerdotes 260, 24. 324, 15; praeses: Spesindeo; defensores: Sabinus, Vitalis; duces (ducatu 73, 18): Edantius, Eupaterius, Theodorus, Zabarda; iudex 324, 18. 20; (laici 260, 24); iudices 258, 28 (*v. not. ib.* 42); nobiles ac possessores in S. insula consistentes 257, 16 (IV, 23 — magn. vestra *ib.* 27; 258, 6; magnifici filii 257, 22; vestrae possessiones 257, 19; vestra utilitas 257, 25); barbari et provinciales (convertendi baptizandique II 273, 13) *ib.* 11; provinciales 73, 22; monasteria ancillarum Dei Sardinia sita 241, 4; quaedam monast. II 421, 1 (personae praepositae *ib.*); xenodochia in Sard. constituta II 420, 16; *cf. ib.* 21; possessores 325, 1; II 420, 24; quorundam Sardorum litterae 259, 5.
- 1 Saturninus (Saturus 298, 29. 300, 13) expresbytero 285, 14. 298, 29. 300, 13.
- 2 Saturninus 68, 27.
- Saturus *v.* Saturninus.
- Sava 393, 20.
- Savina, Savinianus *cf. v.* Sab.

- Savinella (*sing. et plur.* XII, 2) in *Africa, ut videtur*, II 348, 14 — gloriosa filia II 348, 15. 20; gloria vestra II 349, 4.
- Saulus v. Paulus (II 455, 16).
- Scauri Clivus v. Clivus.
- Scillacium, Scillacinus, Scillitanus v. Squill-.
- Sclavorum gens *imminens Salomae* II 249, 29 — de Sclavis victoriae II 154, 11.
- (Scodra), Scodrensis, Scodritanus: Scodrens. civit. 49, 14 — ep.: Constantinus, Iohannes, Stephanus.
- 1 Scolasticus (*sing.* IX, 43. 194.) defensor II 70, 14. 182, 7; exper. tua II 182, 8. 27; *eius* pater: Blandus ep.
- 2 Scolasticus (*plur.* III, 15) vir magnificus Campaniae iudex 158, 12. 160, 14; iudex Campaniae 174, 1 — magnitudo vestra 174, 7 — *eius* civitas (*Neapolis*) 174, 14.
- Sconii fossa v. Fossa.
- 1 S. Sebastianus: monast. S. Seb., quod Neapolim in domo quondam Romani constructum est II 253, 9; *cf.* II 47, 16. 18. 22; abbas: Adeodatus — monast. in honore beati Petri . . Iohannis . . et Sebastiani v. Petrus — *eccl.* in honore Ss. Hermas, Sebastiani, *cet.* v. Hermas.
- 2 Sebastianus (*sing. et plur.* I, 27. V, 40) ep. Resinensis 40, 29. 330, 1 — frater sanctissime 330, 13; frat. tua 330, 2; vestra frat. 330, 20; sanct. vestra 330, 3; beat. vestra 40, 30 — dulcissima atque suavissima *eius* scripta 330, 2.
- 3 Sebastianus (v. Sebastianum *praecedentem*) frat. et coop. noster (II 440, 11); frater (*ib.* 16).
- 4 Sebastianus, (*plur.* IX, 140) episcopus, *fortasse Urbinas, visitator eccl. Ariminensis* II 138, 5 — frat. vestra II 138, 7 — *eius* litterae II 138, 19.
- 5 Sebastianus, gloriosus miles anti-grafeus 167, 12.
- Secunda Retia v. Retia.
- Secundianas in palatio, in Septimo *Constantinopoli* (II 365, 1).
- 1 Secundinus (*sing. et plur.* III, 56. IV, 17. VI, 33. VIII, 30. IX, 375) episcopus (Taurominitanus 251, 5. 411, 19. II 32, 6. 42, 6; civit. Taurominensis 366, 3) 216, 1. II 93, 1; ep. Siciliae II 80, 30. 388, 13; frater et coop. noster 91, 19. II 5, 8; reverentissimus et sanctissimus frater coop. 251, 7; frat. tua 216, 5. 8. 251, 23. 252, 1. 6. II 93, 15; frat. vestra 411, 25. II 32, 8. 42, 10. 15. 23. 93, 2 — *eius* diocesis II 93, 4; epistola *ad eum* 251, 5; partes II 5, 9; scripta II 93, 2.
- 2 Secundinus (v. *praecedentem*) frater et coop. noster 360, 25. 361, 1. 29. 377, 30 — cognitio *eius* 360, 30.
- 3 Secundinus abbas *S. Martini* 181, 14; remotus abbatis officio 181, 21.
- 4 Secundinus (v. Secundus abb. *et not.* II 143, 45 — *sing. et plur.* IX, 147) servus Dei inclausus II 142, 23; fili carissime II 143, 2. (147, 24); tua car. II 143, 4. 144, 17. 145, 21. II 147, 7. 148, 26. 28; vestra car. II 147, 9; dulcissima mihi tua car. II 147, 16; dil. tua II 142, 24. 143, 1. 144, 20. 145, 22; dulcissima mihi tua dil. II 145, 2; tua sanct. (II 146, 19) — *Secundini*: diac.: Dulcinius; scripta II 142, 24; epistolae II 147, 7. 13.
- 1 Secundus (*sing.* VI, 63) servus Dei diaconus *Mariniani ep. Ravennatis* 402, 4; servus Dei, praes. portitor 402, 12; servus Dei Ravennae 439, 11; filius noster servus Dei 453, 7 — tua dilectio 440, 14.
- 2 Secundus (v. *not.* II 431, 38: *cf.* Secundinus) dilectissimus filius noster abbas II 431, 13; dil. filius meus *ib.* 21 — *scripta eius*: II 431, 13.
- Senator (*sing.* XIII, 11) presb. et abbas, *praepositus* xenodochii Francorum, (quod in civitate Augustodunensi a Syagrio ep. et regina Brunigilda constructum est) II 376, 19; *cf.* II 377, 2 — *eius*: officium locusque II 377, 10; ordo locusque II 378, 8.
- Serdica 289, 17 — episcopus: Felix.
- 1 Serenus (*plur. et sing.* IX, 51. 99) ep. Anconitanus (Anconitanæ civit. II 109, 4) II 77, 1. 108, 12; *visitator civit. Ausimatis* *cf.* II 108, 26 — frater et coop. noster II 109, 4; frat. vestra II 77, 5. 108, 19. 24; frat. tua II 108, 16; dil. tua II 108, 23 — *Sereni*: diac.: Serenus.
- 2 Serenus (*plur. et sing.* VI, 50. IX, 208. XI, 10. 41) ep. Massiliensis 425, 1. II 195, 12. 269, 22. 315, 1; frat. et coop. noster II 311, 12; frater II 270, 10; dilectissime fratrum II 272, 9; frat. vestra 425, 1. II 195, 13. 315, 4. 13; tua frat. II 195, 23. 269, 24. 271, 17. 20; sanct. vestra 425, 8. II 195, 16; car. vestra 425, 13; dil. tua II 271, 23 — *Sereni*: filii II 270, 25. 272, 10; litterae II 269, 23; scripta nostra, quae ad te misimus II 269, 26.
- 3 Serenus diaconus *Sereni ep. Anconitani* II 77, 3.
- Sergius (*cf. not.* II 11, 39 — *sing.* VIII, 9. IX, 88. 110. 112. 169. 200) defensor (Siponti II 167, 12) II 101, 26. 115, 28. 117, 14. 188, 23. 194, 24; defensor noster II 11, 6. 21; exper. tua II 102, 1. 117, 15. 118, 5. 167, 16. 189, 1. 7; executio II 167, 20; locus II 189, 4.
- Servandus diaconus ecclesiae Fesulanæ II, 140, 7; petitio *eius* *ib.*
- 1 Servus - Dei (dilectissimus quondam II 46, 16) filius noster 66, 8. 67, 36; diac. (*in Sicilia*) 64, 6. 66, 8. 67, 36. 270, 1 (sedis nostrae) II 46, 16. 23. 388, 31 — proxima *eius*: Aluminosa — qui decessoris mei temporibus ecclesiastici curam patrimonii gessit II 388, 31; *cf.* 270, 1.
- 2 Servus - Dei clericus Benafranae eccl. 87, 3; *cf. ib.* 12.
- Severianus Gabilli II 258, 14.
- 1 S. Severini: monasterium (*in castro Lucullano*) 159, 17 (v. *not. ib.* 33); oratorium *eius ibi situm* II 242, 9; presbyter: Amandus — ecclesia posita iuxta domum Merulanam regione tertia (*sc. Romae*) 177, 15 — oratorium in honore Ss. Sev. confessoris et Iulianae martyris (*in diocesi Tyndaritana*) II 174, 21; *cf. ib.* 26. II 175, 7 — in *eius* nomine orator. (*in Sicilia*) constructum II 281, 1 — reliquiae beati Sev. 177, 15; sanctuaria beati Sev. confessoris II 175, 6. 280, 32.
- 2 Severinus ep. 290, 18 (v. *not. ib.* 28).
- 1 Severus (*sing.* I, 16) Gradensis ep. *Histranorum* scismatis caput II 399, 10; ordinato in sancta Aquileiensi ecclesia beatissimus archiepiscopo nostro Severo (19, 1); ep. Aquileiensis (16, 20. 22, 10. 11); reverentissimus (22, 13); scismaticus 145, 21; civitas *eius* *ib.*
- 2 Severus (*sing.* I, 55. V, 21) ep. visitator eccl. Ariminensis 80, 6; episcopus Ficulinus, visitator ecclesiae Ravennae 303, 11 — frat. tua 80, 7. 303, 14.
- 3 Severus (*cf. praecedentem*) vir reverentissimus ep. II 174, 2.
- 4 Severus *hereticus* II 185, 2. 330, 14.
- 5 Severus (*plur.* V, 84) scolasticus exarchi 315, 1; filius noster, vir magnificus, praesent. lator II 233, 15; magn. vestra 315, 5.
- Sicilia, (Siculus) 2, 20. 4, 8. 52, 1. 53, 2. 61, 18. 68, 30. 69, 1. 87, 18. 90, 2. 10. 91, 12. 124, 25. 125, 14. 134, 6. 139, 9. 195, 1. 2. 219, 3. 237, 25. 238, 5. 248, 5. 6. 9. 300, 8. 314, 9. 392, 6. 412, 19. 462, 12; II 27, 27. 43, 8. 14. 47, 17. 51, 8. 9. 55, 28. 57, 28. 64, 15. 69, 6. 73, 10. 75, 18. 79, 9. 27. 80, 30. 85, 2. 91, 9. 27. 94, 20. 141, 22. 142, 7. 151, 6. 17. 167, 28. 168, 1. 169, 8. 188, 6. 196, 1. 227, 24. 233, 15. 236, 10. 239, 22. 245, 25. 266, 22. 267, 24. 284, 27. 286, 8. 17. 362, 16. 388, 14. 390, 16. 419, 9. 436, 13; insula 88, 14. 89, 27. 325, 3. 331, 5. II 403, 9; provincia 2, 1. 6. 11, 2. 24, 12. 99, 4. 245, 20. II 57, 1. 59, 8. 86, 27. 301, 17; Siciliae partes 180, 25. 217, 9. 278, 7. II 140, 25. 151, 8; *cf.* illae partes II 141, 2. 4; cunctae (107, 3) Siciliae eccl. 2, 7. 243, 27; in Sic. insula ecclesiae vacantes episcopis 331, 5; Gregorio, Leoni, Secundino, Iohanni, Dono, Lucido, Traiano episcopis Siciliae II 388, 13 (XIII, 22 — frat. vestra II 388, 19. 389, 4; sacerdotes per diversas vestras dioceses constituti II 388,

- 32; cf. II 389, 2; subiecti vestri II 389, 4; actio vestra II 388, 25; universis episcopis per Siciliam (constitutis 1, 10) 88, 11 (I, 1. 68 — fratres carissimi 88, 18; frat. vestra 2, e. 88, 12. 16); universis episcopis Siciliae constitutis II 301, 11 (XI, 31 — subiecti vestri *ib.* 23); et omnibus episcopis Siciliae II 12, 20 (VIII, 10 — vestra frat. *ib.* 23); fratres et coop. nostri in Sic. insula commorantes 89, 27; diacones: Cyprianus, Servus-Dei; subdiacones omnium ecclesiarum Siciliae 67, 20; cf. Petrus; defensores: Fantinus, Romanus; notarius: Adrianus; exconsul: Leonitius; praetores (praetura Siciliae 2, 24): Alexander, Iustinus, Libertinus; cf. Romanus; scolasticus: Paulus; cartarius: Stephanus — Felix, Iudaei, Paschalis et Consolantia, Petrus Siciliae v. Felix *et.* — construendum in Sic. monast. II 163, 18; cf. *ib.* 20. 22. 24. II 164, 4. 362, 20; patrimonium 3, 18. 4. 14. 63, 2. 65, 25. 68, 20. 91, 2. 2. 99, 2. 288, 2. 412, 19; nostrum patr. 88, 19. 215, 10. II 56, 12; ecclesiasticum patr. II 91, 11. 388, 31; patr. eccl. nostrae 2, 3. II 390, 19; cf. II 389, 28; patrimonii: rectores 52, 16; cf. Adrianus, Cyprianus, Petrus subdiac.; exactio 99, 2. 6; possessiones 288, 14; Siciliae: frumenta (s. v.); desolatio II 301, 17; invasio II 301, 13; sacerdotes II 403, 9 — Siculi 237, 15; natione Sicula: Aconimus; cf. *praeterea*: possess. Faianum, massa Leucas et Samaneria, Libinianum, monast. Lucuscanum, monast. S. Martini, fundus et monast. Monosteum, massa Papyriana, patrimonium eccl. Ravennatis, monast. a Rustica construct., orator. S. Severini.
- Silonis fundus *massae Aquas Salvias* II 434, 5.
- S. Silvester: presb. tituli S. Silvestri: Iohannes, Laurentius.
- 1 Simplicius (*plur.* XI, 41) episcopus Parisi *Francorum* II 315, 2 — frat. vestra *ib.* 4. 13.
- 2 Simplicius filius meus II 259, 7; filius noster II 261, 20.
- Sina mons 279, 16. II 259, 6. 261, 5 — abbas: Iohannes; presbyter: Palladius; hierochomium a quodam Isauro constructum II 261, 21.
- Sinceris lator (portitor) praesentium 411, 22. 28. — socer *eius*: Hilarus.
- Sipontum II 167, 12. 170, 19; Sipontina: eccl. 197, 23. 198, 23; civ. 198, 1; ep.: Felix, Vitalianus; diac.: Evangelus; *ibi* def.: Sergius; tribunus: Iohannes; clericus: Tribunus.
- Sirica uxor *Gaudiosi*, per epistolam manumissa 78, 17 — filii *eius* *ib.* 16; cf. *ib.* 20.
- 1 Sisinnius Regitanae civitatis presbyter II 238, 1. 14.
- 2 Sisinnius defensor ecclesiae *Messanensis* II 5, 2.
- 3 Sisinnius, qui index Samnii fuit 139, 8.
- Sixtus (Xistus): presbyter tituli S. Sixti: Bonifatius, Felix.
- Smaragdus (*plur.* XIII, 36): filius noster excellentiss. domn. Smar. exarch. et chartularius sacri palatii (II 442, 23); excellentiss. domnus fil. noster Smar. exarchus Italiae (II 449, 7); gloriosus chartularius (18, 24); gloriosus (18, 32); patricius et exarchus II 399, 1; excellentissime fili II 399, 2; vestra exc. II 399, 7. 14. 19. 28; *eius* iussiones II 399, 14; qui in Histriae partibus locum vestrum agere noscuntur II 399, 15.
- (*Sorrentum*) Sorrentinus (Surr. 55, 10. 366, 1); Sorrentini II 241, 22; civitas 366, 1; cf. II 329, 7; diocesis 55, 10; ep.: Iohannes; *electus episcopus*: Amandus — episcopus Sorrentinae civitatis II 242, 8; monachi monast. in Surr. diocesi positorum 55, 9; cf. *ib.* 22. 24; monachi, quos in Surrentina civitate transmisimus II 112, 23.
- Sozomeni historia 479, 20. 21. 24.
- Spalensis ecclesia II 221, 19 — episcopus (sacerdos): Leander.
- Spania, Spaniae, Spanii: Spania II 410, 10. 413, 10. 414, 14 (cf. Unigothi); Spaniae 352, 19. II 223, 4; Spanii 56, 8. II 218, 24 — epi.: Leander, Stephanus; defensor missus in Span.: Iohannes; Claudius in Spanis II 226, 9.
- Spatha: Spatham (spatham?), quam Petrus diac. reliquerat, nobis transmittite 402, 11 (v. not. *ib.* 36) — Spatham, quae illic (*Ravennae*) dimissa est, tecum revoca 410, 3.
- 1 Speciosus presb. tituli S. Clementis 367, 1.
- 2 Speciosus presb. tituli S. Damasi 367, 8.
- 3 Speciosus quidam presb. *Ravennae* 301, 18.
- 4 Speciosus tunc subdiaconus 270, 4; notarii gessit officium *ib.* 6 — relicta *eius*: Honorata.
- Speianus fundus: v. Laverianus.
- Spesindeo (*plur.* XI, 12) praeses Sardiniae II 273, 9; filius noster, magnificus, praeses II 183, 13 — magnitudo vestra II 273, 12. 17.
- (*Spolitum*) Spolitanus (Spolitinus II 402, 14) episcopus: Chrysantus; Spolitana: civ. II 101, 11; (iuxta muros: monast. S. Marci); sacerdotes ad diocesem pertinentes II 402, 21.
- Squillacium, Squillacinus (Scillacium II 34, 18; Scillacinus *ib.* 25; Scillitanus II 33, 24. 27) 290, 18; Scillitan. civitas II 33, 27 (*ibi* constitutum monast. Castellense); Squillacina eccl. 133, 1; castrum, quod Scil. dicitur, in solo monasterii fundatum II 34, 18; terra intra Scillacin. castrum II 34, 25; ep.: Iohannes.
- Statiani, fundus II 386, 15.
- 1 Stephanía latrrix praesentium 199, 25.
- 2 Stephanía praesentium latrrix II 75, 5; cf. II 188, 8 — *eius* vir: Petrus; filius: Callixenus; socrus: Mammonia.
- 1 S. Stephani martyris reliquiarum sanctuaria 419, 9; eccl. beati primi martyris Steph. (*sc. Romae*) II 367, 8 — intra civit. Messanensem basilica in honore Ss. Stephani et Pancrati et Eupli 107, 20 — basilica beati Steph. martyris (*Arimini*) 419, 7; cf. *ib.* 10; (v. not. *ib.* 37) — horti monasterii S. Steph., quod est ancillarum Dei positum ad S. Paulum II 434, 9 (*sc. Romae*) — monasterium S. Stephani, quod in Agrigentino est territorio constitutum II 24, 19; cf. II 25, 9; abbatissa: Domina. — monast. S. Stephani insulae Capris 77, 23; cf. 78, 2. 3; abbas: Sabinus — monast. beatorum Iohannis et Steph., quod in Classitana civitate est constitutum II 19, 9; abbas: Claudius.
- 2 Stephanus ep. Scodrensis civit. 49, 14.
- 3 Stephanus (v. *praecedentem* — *plur.* VII, 8) episcopus 451, 28 — vestra sanct. 451, 29 — *eius* scripta 451, 29; epistolae 451, 30. 33.
- 4 Stephanus (*plur.* IX, 127. XIII, 21) ep. in *Bruttis* II 127, 21. 387, 17 — frat. vestra II 127, 22. 25. 30. 128, 1; sanct. vestra II 127, 28 — officium *eius* II 127, 22.
- 5 Stephanus ep. *Hispaniae* II 411, 13. 20. 412, 7. 12. 14. 416, 10. 25. 417, 16; dilectissimus frater et coop. noster II 411, 29 — *Stephani*: eccl. (res eius vel ecclesiae ipsius II 412, 11; cf. *ib.* 15) II 412, 5; locus II 411, 28. 412, 4; depositio (praeiudicium condemnationis vel depositionis Steph. II 412, 1).
- 6 Stephanus presb. tituli S. Marci 367, 6.
- 7 Stephanus (communis filius II 229, 13. 230, 11) diac. *Maximi Salonitani* 25, 25; cf. II 39, 5.
- 8 Stephanus Thebanus diac. 166, 25; cf. 28.
- 9 Stephanus primicerius notariorum *Salonitanus* 180, 16.
- 10 Stephanus (*sing.* VI, 54) abbas de monast., quod appellatur Lirino, Galliis 429, 13; presbyteri et diacones cunctaque congregatio *eius* *ib.* 17 — dilectissime fili 429, 23; dil. tua 429, 15; car. tua *ib.* 28.
- 11 Stephanus abb. monast. S. Marci iuxta muros Spolitinae civitatis II 101, 10.
- 12 Stephanus (*plur.* II, 29) (quidam marinarum 325, 4) chartularius

- 161, 8; chartarius Siciliae 125, 14 — magnitudo caritatis vestrae 125, 16; magnitudo vestra 126, 7.
- 13 Stephanus vir magnificus 243, 5; quondam vir *Theodosiae* 240, 2.
- 14 Stephanus harum portitor vir magnificus (*Neapolitanus*) 410, 23; cf. II 74, 9.
- 15 Stephanus praesent. portitor *Neapolitanus* 14, 10; cf. *ib.* 15. Cf. *praecedentem*.
- 16 Stephanus lator praesent. vir clarissimus II 238, 29; cognata eius II 239, 2.
- 17 Stephanus: Catelli soror, quae Stephano cuidam desponsata fuerat 463, 12; cf. *ib.* 14, 17.
- 18 Stephanus praesent. portitor II 99, 2; eius uxor *ib.*
- Stopaulus lator praesentium, libertus quondam Comitoli II 102, 13; eius: dominus II 102, 15.
- Strategius (dulcissimus filius meus II 24, 6. 289, 20. 392, 5); dominus II 398, 18; cum gloriosis parentibus suis filiis vestris (sc. *Rusticianae*) II 289, 20.
- Suanenses fidem reip. promiserunt 130, 2.
- Subora (*Romae*) ubi ecclesia S. Agathae sita 253, 21.
- Subpatricia 66, 3; conductor: Petrus.
- Surrentinus v. Sorr-.
- S. Susanna: presbyter tituli S. Susannae: Rusticus.
- Syagria quaedam, vitam religiosam assecuta, II 216, 6 — eius maritus *ib.* 7; filii *ib.* 22.
- Syagrius (*plur. et sing.* VI, 52. IX, 214. 218. 222. 223. 224) ep. de Austedono *Galliae* 427, 20; ep. Gallis II 200, 13; ep. Galliarum II 205, 13; ep. Augustoduno II 213, 13. 215, 8. 216, 1; (reverendae memoriae II 376, 25. 379, 6. 380, 19) ep. II 210, 6; frater et coep. noster II 5, 30. 6, 18. 195, 16. 199, 19. 211, 28; frater noster II 6, 3. 199, 24; frater II 211, 30; reverentissimus frater noster ep. II 210, 6 — frater carissime II 206, 16; fratrum carissime II 209, 25; dilectissime fratrum II 207, 25; dilectissime frater II 213, 20; frat. vestra 427, 22. 428, 2. 4. II 200, 29. 209, 30. 214, 17. 26. 215, 16. 25; frat. tua II 205, 25. 208, 31. 213, 26. 28; caritas vestra II 201, 6; sanct. vestra 427, 25 — eius eccl. II 213, 29. 214, 5; episcopi (cum suis episcopis II 6, 18); eius petitio II 213, 28; a *Syagrio* condita: eccl. S. Martini in civit. Augustod.; monast. S. Mariae; xenodochium.
- 1 Symmachus (*sing.* I, 50) defensor (*in Corsica*) 76, 10; exper. tua 76, 11. 20. 24. 27. 77, 1.
- 2 Symmachus filius meus vir magnificus domn. II 287, 17.
- Synoriastae: *Theodorus* in libro contra Synoriastas vel Apollinariastas (II 458, 16).
- Syracusae 135, 7. 206, 15. 247, 12. 397, 10. II 60, 22; Syr. eccl. 247, 19. 397, 12. 19. 398, 26. 417, 16. II 59, 20. 60, 5. 69, 7. 70, 6. 20. 98, 17. 103, 7. 30. 34. 142, 12. 395, 31; Syracusanae partes 121, 15. II 62, 10. 63, 15 — Syracusana civitas 2, 4. 484, 22. II 237, 5; (*ibi* mon. S. Luciae, monast. Traiani); infelix populus Syr. civitatis 302, 16 — pars 135, 17. 136, 11. II 232, 8; patrimonium partis Syr. II 400, 18. II 388, 18; cf. II 390, 20. II 63, 15; rector: Adrianus; Syr. tractus II 61, 17; coloni et familia sive fundus in Syracusano et Catenensi territorio constituti II 62, 22 (IX, 30) — ep.: Iohannes, Maximianus; Syracusanus: Venantius; nobiles Syracusani 358, 12 (V, 54 — magn. vestra 358, 19; quam direxistis epist. *ib.* 13); eccl. Syracusanae: homines II 98, 17. 103, 30; causae II 70, 6; privilegia 397, 19; iurisditio 417, 16; tabularius: Marcianus; actores II 69, 7. 141, 26; clerus et plebs 358, 21; cf. *ib.* 22; actionarii II 141, 21; subdiac.: Cosmas; in Syracusanis atque Catenensibus vicinisque locis II 64, 19.
- Syria, Syrus: Syria Palaestinarum (II 464, 34); praesul: Alexander — Cosmas Syrus 278, 18.
- Syrica abbatissa monasterii Ss. Gavini atque Luxurii II 186, 2. 6. 27 — eius legatum *ib.* 21 — abbatissa, quae ante S. fuerat *ib.* 9.
- Tadinas: clerus, ordo et plebs consistens Tadinis II 177, 12 (IX, 185); eccl. II 176, 21. 25. 177, 13; ecclesiae: clerus et plebs II 176, 26; clerici ipsius civitatis II 177, 3; visitatio II 176, 22. 177, 14; *visitator*: Gaudiosus ep. Egubio.
- Tainatis ecclesia *Corsicae*, hostili feritate occupata atque diruta 96, 26 — *episcopus*: Martinus.
- Talasia (*sing.* XIII, 12) abbatissa II 379, 1 — *praesent* monasterio S. Mariae Augustoduni *ib.* 6.
- Talitanus (*plur.* IX, 239): gloriosissime filii II 234, 9; vestra gloria II 233, 29; magnitudo vestra II 234, 6 — cf. publici patrimonii cura vestrae ordinationi commissa II 234, 3; patrimonium vobis nostrae eccl. commendamus II 234, 4; homines ipsius II 234, 7.
- Tannaco: monasterium S. Mile, cui est vocabulum T., quod in Lycaonia prov. est constitutum 437, 27.
- (*Tarentum*) Tarentina civitas II 390, 7, ubi ecclesia S. Mariae *ib.* 8 — episcopi: Andreas, Honorius; clerici cf. 201, 24.
- Taurenensis, Tauriana, Taurianensis, Tauritanensis v. Taurus.
- Taurina civitas II 200, 18. 217, 29; ecclesia II 200, 23. 218, 4. 11; parochiae, quae intra regni *Francorum* sunt terminum constitutae II 217, 30 — episcopus: Ursicinus.
- Tauromenitana ecclesia 91, 15. 18 — Taurominiensis civitas 366, 8 — in hac diocesi constitutum: monast. S. Andreae super Mascalas et monast. S. Christophori — episcopi: Secundinus, Victorinus.
- Taurus civitas provinciae Brittiorum 51, 22; Taurianensis (Tauritanensis 166, 6. 8) ecclesia 155, 3. II 387, 18; cf. *ib.* 23; eius diocesis 487, 12; episcopus (Taurenensis II 132, 19): Paulinus; presbyter: Marcianus; clerus, ordo et plebs consistens Taurianis (XIII, 20) II 386, 28; cf. *ib.* 23. 29 — cf. occasio barbarica 51, 23 — destituta ecclesia II 386, 30 — *visitator post Paulinum* (cf. 116, 7) aut Stephanus aut Venerius (cf. not. II 387, 40).
- Tecla abbatissa monasterii S. Mariae *Neapoli* II 79, 10; cf. *ib.* 19 — gener eius: Alexander v. m.
- Tegesis civitas II 355, 12. 356, 17; cf. not. *ib.* 42 — ep.: Paulinus.
- Telona (*Francorum*) II 315, 1; Tlesinus episcopus: Menas.
- Teramnana eccl. II 82, 17; dispositioni *Constantii Narniensis* ep. commissa II 82, 21; *visitator*: idem Constantius; ecclesiae: clerus et plebs II 82, 18 (cleri subventio *ib.* 23; disciplina cleri vel filiorum eccl. *ib.* 27); possessiones *ib.* 22; mobile *ib.* 25; reparatio *ib.* 23.
- Tergestinus v. Tregestinus.
- Terracina, Terracinensis: civit. 366, 3; cf. 172, 7; eccl. 172, 8. 27. 173, 2; castellum 105, 10; castrum 47, 28; episcopus: Petrus; ep. de Fundia, qui nunc incardinatus est Terracina 172, 1; (cardinalis sacerdos 172, 27. 173, 18); clerus, ordo et plebs consistens Terracina 173, 10; (III, 14 — dil. vestra 173, 11. 17; car. vestra *ib.* 18; oblata ab eis petitio 173, 11); clerus simul et populus Terracinae degens 172, 3; (defuncto Petro pontifice suo *ib.* 4); Hebrei Terracinae degentes 105, 3; v. etiam *Iudaei*; populi illic consistentes 172, 9; res vel patrimonium seu clerus 172, 22.
- Tervisiana, sancta ecclesia (21, 22); episcopus: Felix.
- Tesselata fundus *massae Aquas Salarias* II 434, 5.
- Thalassius in synodo *Chalcedonensi* et praeter causam fidei episcoporum negotiis privatis interfuit (II 464, 10; cf. *ib.* 14).
- Thebana civitas 164, 2. 166, 7 — episcopus: Adrianus; diaconus: Stephanus.
- Themotea illustris femina 112, 18 — intra civit. Ariminensem in loco iuris sui oratorium in honore sanctae crucis fundavit *ib.* 17. 113, 4.

- 1 Theoctista (*dat.*: Theoctisti 5, 16 — *plur.* I, 5. VII, 23. XI, 27) patricia 466, 11. II 290, 1; soror imperatoris 5, 16 — vestra excellentia 466, 12. 22. 467, 31. 468, 27. II 290, 8. 291, 3. 33. 293, 11. 297, 2; dulcissima et excellentissima filia II 292, 23; serenissima domina eius. (*scil. Augusta*) 467, 22; continentiae 5, 19; epistolae 464, 22.
- 2 Theoctista sanctissima filia Gordiae, domna 474, 3; homo eius: Christodorus (*vel* Marinus).
- Theoctistus (*plur.* VI, 17) cognatus imperatoris 396, 23 — excellentia vestra *ib.* 35; excellentiae vestrae christianitas *ib.* 24.
- Theodebertus (*plur.* VI, 49. IX, 215. 226. XI, 50) (*frater Theoderici, nepos Brunigildae*), rex Francorum 423, 19. II 201, 13. 217, 23. 323, 1; praecellentissimus rex II 201, 3; rex et dominus 423, 24 — praecellentissime fili II 201, 18. 202, 27; excell. vestra II 202, 2. 203, 6. 7. 217, 26. 218, 7. 323, 3. 5. 14. 16. 424, 5. 11; christ. vestra II 218, 12 — *Theodeberti*: regnum II 201, 15. 202, 2. 203, 3. 7. 323, 13; (regni vestri fines II 201, 25. 202, 27; intra regni vestri terminum II 217, 30); potestas: (potestatis vestrae imminente censura II 323, 8) 424, 6; constitutio II 203, 7; subiecti 423, 23.
- Theodelinda (*v. not.* 234, 32 — *plur.* IV, 4. 33. IX, 67. XIV, 12) regina Langobardorum 236, 7. 268, 12. II 87, 25; (filia nostra 234, 7. 273, 31) regina 273, 21. II 431, 1; excellentissima filia II 88, 1; excellentia vestra II 87, 26. 431, 4. 12. 432, 2; gloria vestra 236, 8. 23. 268, 13. 269, 12; christianitas vestra II 87, 28. 431, 5 — eius coniux (excellen- tissimus coniux vester II 88, 5; excellentissimus fil. noster rex coniux vester II 432, 3); Agilulfus — scripta, (quae ad nos dudum a Genuensibus partibus transmissis II 431, 2); legati II 431, 16; filius (vobis donatus II 431, 3): Adaloaldus.
- Theodericus (*plur.* VI, 49. IX, 215. 226. XI, 47. XIII, 9) (*frater Theodeberti*), rex Francorum 423, 19. II 201, 13. 217, 23. 319, 26. 374, 31; praecellentissimus rex II 201, 3; rex et dominus 423, 24 — praecellentissime fili II 201, 18. 202, 27; excell. vestra 424, 5. 11. II 202, 2. 203, 6. 7. 217, 26. 218, 7. 319, 28. 320, 16. 375, 1. 6; christianitas vestra II 218, 12; iuxta scripta fil. nostrorum praecellentiss. regum Brunigildis ac nepotis ipsius Theoderici II 376, 24. 379, 5. 380, 23 (*cf.* Brunigilda) — *Theoderici*: regnum II 201, 15. 202, 2. 203, 3. 7; (regni fines II 201, 25. 202, 27. 320, 7; regni firmitas II 375, 13; intra regni terminum II 217, 30); potestas 424, 6; suffragia II 320, 18; constitutio II 203, 7; subiecti 423, 23. II 375, 19; famuli: Burgualdus et Uuarmari- carius II 375, 9; epistola II 319, 28; scriptorum eloquia II 374, 32; filia nostra praecellentissima avia vestra II 375, 3: Brunigildis.
- 1 Theodora tunc Augusta 151, 16 (*v. not.* *ib.* 40).
- 2 Theodora gloriosa femina (II 468, 16; *v. not.* *ib.* 34) (*ab ea constructa duo monasteria ad nomen S. Petri cf. ib.*).
- 3 Theodora relicta Sabini defensoris II 66, 7; *Theodora*: filius II 66, 8. 9; servus iuris eius II 66, 12.
- 4 Theodora praesentium latrux relicta Petronii 85, 4.
- 1 Theodoritus (II 461, 22. 465, 37. 41) episcopus Cyri (18, 12) — scrip- ta *vel* libri eius 36, 29; (II 454, 16. 461, 22. 464, 23. 27. 30. 32. 34. 41. 465, 33. 36); *cantici canticorum* commenta (II 465, 42).
- 2 Theodoritus (*plur.* VI, 7) *unus ex* episcopis Epiri 385, 28 — frater carissime *ib.* 30. 386, 13.
- 1 S. Theodorus: monast. S. Theod. (in Sicilia provincia, Panormitano territorio constitutum 11, 2) 11, 8. 284, 10; *cf. ib.* 14; presb. et abbas: Gre- gorius — xenodochium S. Theod., (quod in Panormitana civitate a Pe- tro quondam constitutum est II 65, 25) II 168, 2; *cf. ib.* 10. — monast. S. Theodori (in Messanensi civit. positum 52, 4) 51, 8; *cf. ib.* 11. 12; congregatio 52, 5; monachi 51, 11.
- 2 Theodorus (II 462, 2. 3. 466, 2. 5. 43) Mopsuestiae episcopus (18, 12); Mopsuestiae (479, 22); Mopsueste- nus (II 447, 27) — ad impietatis perfidiam cecidisse convincitur 36, 28; mortuus a synodo Ephesana damnatus (II 456, 31. 34) *cf.* (II 461, 30) — libri *vel* scripta eius (II 454, 12. 456, 37); plus quam de- cem millia libros Th. scripsisse perhibetur (II 459, 2); commentum secundum Iohannem (II 457, 33); commentum, quod est in actibus apostolorum libro primo (II 457, 41); ex libris de incarnatione (II 458, 12); ex libro octavo (*ib.* 22); ex interpretatione symboli 318 pa- trum (II 458, 29); ex libro contra Synoristas et Apollinaristas (II 458, 16; *cf. not. ib.* 45); contra Apol- linarem in libro tertio (II 456, 40); canticum canticorum *exponit* (II 465, 38) — errores eius (II 459, 37. 45. 460, 6. 24. 461, 4. 17); doctrina eius (II 462, 2); symbolum dicta- tum *ab eo* (II 465, 32); discipuli eius (*ib.*) — Armeniae episcoporum libelli contra *eum* (II 459, 7).
- 3 Theodorus (*sing.* III, 49) ep. Lilli- bitanus 205, 19; (quondam 392, 11. II 43, 15. 187, 11) ep. 304, 13; frat. tua 205, 20. 206, 6. 10. — eius substantia II 43, 15; obitus 304, 13.
- 4 Theodorus (*plur.* I, 45) ep. Massi- liae Galliarum 71, 12.
- 5 Theodorus frater et coop. noster II 396, 18; quidam ep. (de diocese Constantii Mediolanensis ep.) II 215, 23.
- 6 Theodorus (*plur.* VII, 15) diac. (eccl. Constantinopolitanae 445, 19. 458, 5) 449, 28 — venerabilis vir 449, 28; vestra dil. 458, 9. 12. 15. 19; vestra car. 458, 17.
- 7 Theodorus eccl. *Thessalonicensis* lector II 329, 21. 29; lator praesent. II 329, 21. 330, 22; portitor II 330, 8; (a familiaritate atque commu- nione *Eusebii ep.* segregandus II 330, 17).
- 8 Theodorus (*plur. et sing.* III, 64. V, 46. VII, 25) archiater et ex- praefecto 224, 19; medicus (impe- ratoris 345, 8; Constantinopoli 470, 11) 225, 13; filius meus dom- nus 224, 19; dulcissimus (gloriosis- simus 345, 32) filius meus domnus 345, 19; suavissimus filius domnus 470, 19; domnus 9, 1. 474, 1 — glo- riosae fili 226, 10. 346, 3; dulcis- sime et gloriosissime fili 345, 10; vestra gloria 226, 6. 345, 12. 38. 346, 12. 470, 12; excell. vestra 346, 15 — *Theodori*: benedictio 346, 15; res 470, 19; scripta 345, 12.
- 9 Theodorus (*plur.* I, 46), dux Sar- diniae 72, 24; magister militum, (qui ducatum Sardiniae insulae suscepisse dinoscitur 73, 18) 82, 14; gloriosus 73, 18. 83, 1 — gloria ves- tra 72, 29. 73, 4; excell. vestra 72, 28 — eius homines 83, 2; patrocina 72, 28; officialis: Dona- tus.
- 10 Theodorus (*v. praecedentem*) ma- gister II 60, 28 (*v. not. ib.* 42).
- 11 Theodorus praefectus praetorio (II 415, 10).
- 12 Theodorus (*plur.* IX, 44. 92. 116. 133) curator (Ravennae II 71, 8) II 104, 24. 121, 9. 132, 5; carissi- mus filius II 121, 11 — gloria vestra II 71, 11. 26. 72, 6. 16. 104, 25. 31. 121, 10. 16. 132, 6. 11; dulcissima gloria vestra II 121, 19 — eius pa- trocinia II 104, 30. 121, 16. 19; tui- tio II 104, 30. 132, 9; obsequia II 132, 12.
- 13 Theodorus (*sing.* III, 18) consilia- rius meus vir magnificus II 262, 27; consiliarius 176, 13. II 49, 8; vir eloquentissimus consiliarius noster 176, 16.
- 14 Theodorus maior populi *Neapoli* II 74, 9. 94, 6. 12; vir magnificus II 74, 9. 78, 11. 94, 6; (praesentium II 78, 11) portitor *ib.* 21; eius defensio II 78, 15.
- 15 Theodorus vir clarissimus 115, 17. *Cf. praecedentem.*
- 16 Theodorus palatinus 13, 23.
- 17 Theodorus ex Iudaeo 489, 20. 22. 25.
- Theodosia religiosa femina 194, 6. 240, 2. 282, 13; honesta femina 243, 6.
- Theodosiaci, *numerus militum Ro-*

- mae*, 145, 5; *cf. not. ib.* 39 (*adde: Marini, pap. dipl. n° 91*).
- Theodosianus diaconus *Catenensis* II 10, 6.
- 1 Theodosius (Augustus (415, 30. 416, 28)) pia memoriae Theod. senior princeps (II 443, 26); contra errores *Theodori* pia recordationis Theod. et Valentinianus legem promulgantes (II 461, 4. 17); Theodosii senioris Constantinopolitana synodus (19, 28).
- 2 Theodosius: diva memoriae Theod. iunior (19, 29).
- 3 Theodosius filius *Mauricii imperat.*, iam coronatus (II 365, 2).
- 4 Theodosius abb. monasterii a Libero patric. in Campaniae partibus constructi II 162, 11. 163, 15; abb. (monasterii S. Martini 181, 22. 314, 8. 350, 2.) 314, 16; filius noster II 162, 1. 11. 163, 15; congregatio *eius* II 162, 13.
- 5 Theodosius 66, 6. 68, 22; res Theodosii 66, 12.
- Theotimus (*plur.* III, 65) medicus 226, 16; domnus 226, 22; car. vestra 227, 1.
- Thessalonicensis ecclesiae archiepiscopus *vel* episcopus: Eusebius; presbyter: Lucas; lector: Theodorus; actionarii II 428, 14; responsalis *ib.* 16.
- 1 S. Thomae monasterium de Arimino (*cf. mon. Ss. Andreae et Thomae*) 346, 25; abbas: Luminosus.
- 2 Thomas: xenodochium Thomae quondam episcopi (*in Sardinia*) 240, 6; xenodochia Hortulani atque Thomae II 421, 20 — *ad quod pervenit* massa Piscenas 240, 6.
- 3 Thomas, def. eccl. *Salomitanae* II 376, 1.
- 4 Thomas, qui *Corinthis* sacros ordines accepit, *sed iis privatur* 361, 10. 16. 20.
- 5 Thomas tutor 306, 16; *cf. ib.* 18. 23.
- 6 Thomas (*sing.* VI, 12) famulus S. Romanae eccl. 391, 2; *cf.* 390, 25; *manumittitur* VI, 12; quem inter notarios volumus militare 391, 12.
- 1 Tiberius: Mauricius Tiberius *v. Mauricius*.
- 2 Tiberius: Tyberius filius Mauricii imperatoris (II 365, 2).
- Tiberis: horti duo positi inter Tiberim et porticum ecclesiae S. Pauli II 434, 8.
- Tibur, Tiburtina (Tyburt. 366, 11) civitas 366, 11; ep.: Anastasius — territorium Tiburt. (II 438, 2); *ibi constituti* fundi Laverianus, Speianus, Ancessanus — via Tiburtina (II 438, 1) — Urbicus defensor de Tibur 179, 2 (*cf. not. ib.* 32).
- Tiburniensis ecclesia „nostri concilii“ (20, 25); *cf. not. ib.* 45 — *ubi* Galliarum episcopi constituerant sacerdotem (*ib.* 26).
- Timarcus excubitor II 44, 6. 8.
- 1 Traianus (*plur.* XIII, 22): monast. illud, in quo conversus est, quod in provincia Valeria in possessione iuris sui patrem eius manifestum est construxisse II 237, 17; monachi II 237, 5 — *Traiani*: monasterium, (quod in civitate Syracusana situm est II 237, 4; *cf. ib.* 13. 22. 25) — ep. *Melitensis* II 388, 14; frater et coep. noster II 236, 13; frater noster II 237, 4. 12. 23; *eius* pater (suos patrisque sui codices aut res alias proprias, quas in eodem monast. habet II 237, 13) *ib.* 18.
- 2 Traianus (*v. praecedentem*) presb. 302, 20.
- Transpadanae partes 468, 16.
- Treestina ecclesia II 399, 6 — *episcopus*: Firminus — *seditio* civium *ib.* 12.
- Treintina, sancta ecclesia (21, 18) — episcopus: Agnellus.
- Tres-Tavernae: Trium Tavernensium ecclesia 149, 21 — *desolata ib.* 15 — *unitur alteri cuidam (Vellitrensi?) ecclesiae* II 48.
- Tribunus clericus *Sipontinus*, praesentium lator 250, 9; *cf. ib.* 12.
- Troecalanus (*v. not.* 293, 29) episcopus: Petrus.
- Tropea: monasterium S. Archangeli, quod Tropaeis est constitutum 102, 22.
- Tullianus gloriosae memoriae magister militiae (militum) II 10, 25. 11, 26 — *eius* filia ad saecularem habitum revertitur *cf. ib.* 11, 27; epistula *eius* *ib.* 27.
- Turni *Galliarum*: Pelagius episcopus de Turnis 425, 1.
- Turris (*in Sardinia*; *cf. not.* 82, 43), Turritana civitas 82, 11; ecclesia II 387, 18; clerus, ordo et plebs consistens Turris (XIII, 20) II 386, 28 — episcopus: Mariniianus; visitatio XIII, 20. 21 (*cf. not.* 387, 40) — pauperes 82, 11; religiosi homines *ib.* 13.
- Tuscanensis civitas 366, 7 — episcopus: Virbonus.
- Tuscia: Langobardi in Tuscia positi 319, 8.
- Tyberius, Tyburtinus *v. Tibur cet.*
- Tyndarinus, Tyndaritanus: Tyndarina eccl. 218, 19; clericus: Benenatus; ep.: Benenatus, Eutyechius; *in diocesi Tynd.*: oratorium Ss. Severini et Iulianae — *in iis* partibus quidam idolorum cultores atque Angeliorum dogmatis 218, 21.
- Valentinianus imper. Augustus (II 416, 28) — contra errores *Theodori* pia recordationis Theodosius et Val. legem promulgantes (II 461, 4. 17).
- 1 Valentinus presbyter II 113, 25. 114, 7 — monachi monasterii ipsius II 113, 26. 114, 8 (*ut videtur, in diocesi Spoletana*).
- 2 Valentinus (*sing.* IV, 40) abbas 276, 17 — monasterium *eius* *ib.* 18. 22; monachi *eius* *ib.* 19. 23. *Cf. praecedentem*.
- Valentio frater et coepiscopus noster *in Africa* II 16, 27.
- Valeria: monasterium, quod in provincia Valeria in possessione iuris sui patrem Traiani manifestum est construxisse II 237, 17.
- 1 Valerianus harum lator, presbyter 175, 1.
- 2 Valerianus (IX, 52) clericus Firmanus II 77, 17; notarius eccl. Firmanae II 81, 19. 82, 7 — in fundo Visiano iuris sui oratorium construxit II 81, 20; petitio *eius* II 82, 7.
- Valerii xenodochium in hac urbe Roma constitutum II 86, 29. 97, 24; *cf.* II 87, 2. 97, 26; *cf. not.* II 87, 49 — praepositus: Antonius; amministratorum II 86, 29. 97, 24.
- Vantilonus (*plur.* IX, 211) Gallis II 196, 21 — gloria vestra II 196, 22. 197, 5 — *eius* patrocini II 197, 7. 10; tuitio II 196, 23.
- Varroniana massa 66, 16.
- Vecta (*dat.*: Vectani) quondam, qui comes fuit in Misinati castello II 78, 21; nobilis *ib.* 22 — successor ipsius *ib.* 24.
- Velina, Buxentina et Blandana ecclesiae 141, 20 (*v. not. ib.* 37) — *visitor*: Felix — praefat. ecclesiarum sive diocesanos earum vel diacones sive religiosae personae 142, 2.
- Vellitrensis, Belliterna civitas 114, 11. 366, 6; (Vellitranus) episcopus: Iohannes.
- Velox (*plur. et sing.* II, 7) magister militum 106, 1 — gloria vestra *ib.* 3; gloria tua *ib.* 6.
- Venafrum *v. Benafrum*.
- 1 Venantius (*sing. et plur.* IV, 21. V, 5. 17. VIII, 5. IX, 86. 114. 143) ep. Lunensis 255, 16. 285, 13. 298, 15. II 8, 15. 100, 16. 119, 18. 140, 6; ep. II 396, 22; frater (et coepiscopus noster 256, 21. II 396, 20) *ib.* 23 — frat. vestra 285, 13. 17. II 8, 16. 100, 18. 20. 28. 119, 19. 26; frat. tua 255, 19. 256, 1. 12. 285, 20. 21. 298, 16. 299, 2. II 8, 20; frater carissime II 8, 19 — praesentium lator 256, 21; Venantii: eccl. II 396, 22; civit. II 119, 21; epistola 298, 16; tuitio II 100, 25. 29; *scripta*: II 119, 20; subiecta *ei* pagina II 140, 8; *scripta ad eum* II 119, 26.
- 2 Venantius (*sing.* XIV, 15) ep. Perusinus II 435, 1 — frat. tua II 435, 4.
- 3 Venantius (*plur.* IX, 102) episcopus II 110, 6 — fraternitas vestra *ib.* 11. — *Cf. praecedentes*.
- 4 Venantius (*v. not.* 45, 27. 416, 26. II 50, 26 — *plur. et sing.* I, 33. VI, 40. IX, 13. 232. XI, 18. XIII, 14.) 45, 11; patricius (de) Panormo

- (nepos Opilionis patric. 132, 8) II 50, 5. 382, 1; (exmonachus 416, 9); patricius II 67, 22. 123, 5; Syracusanus II 279, 18; domnus 417, 8. 11. II 227, 23. 280, 32. 33. 286, 21; (dulcissimus II 285, 25) filius meus domn. 132, 8; dilectissimus fil. noster II 284, 7; gloriosissimus filius noster domn. II 123, 5; filius gloriosus II 67, 22; honorandus 132, 7; carissime fili 416, 24; (desiderantissima II 50, 6) vestra excell. II 382, 2. 12 — eius aegritudo II 284, 7. 285, 26; eius consiliarii 47, 8; armati homines 416, 13; servus et actor: Iohannes; electio II 382, 2; iudicium *ib.* 3; oblationes 416, 21. 417, 8. 11; scripta (scriptorum vestrorum portitores II 382, 11). II 50, 6; epistola 416, 10; domus 416, 21. 417, 8. 12; coniux: Italica; filiae: Antonina, Barbara.
- Veneris, massa, in provincia Campania sita territorio Menturnensi II 101, 11.
- Veneris Portus v. Portus.
- Venerius (*sing.* IX, 134. VIII, 21) ep. (Vivonensis II 132, 20). II 128, 3. 387, 17; *visitator eccl. Taurianae vel Consentinae constituitur* XIII, 20. 21; (reverentissimus II 129, 13) frater et coep. noster II 386, 31; frater noster II 129, 17; frat. tua II 128, 3. 387, 20. 28; dil. tua II 387, 23. 27 — *Venerii*: eccl. II 128, 4.
- Venetiarum vel Secundae Retiae humiles episcopi (17, 13); episcopi Istriae seu V. (23, 1).
- Vergilius (Virg. 71, 12. 426, 21. 428, 24 — *sing. et plur.* I, 45. V, 58. VI, 51. IX, 216. 218. 224. XI, 38. 45) ep. Arelatensis (Galliarum II 310, 16) 368, 10. 372, 2. 426, 21. II 203, 15. 216, 1. 318, 6; *unus ex* episcopis Galliarum II 205, 13; Massiliae (i. e.: *epistula Massiam transmittitur*) 71, 12 — metropolita Gallis 426, 21 — frater noster 372, 2; frater et coep. noster 372, 26. 373, 9. 375, 2. 428, 24; frater (fratrum II 209, 25) carissime 368, 16. II 206, 16. 216, 3. 29; dilectissime frater (fratrum II 207, 25). II 216, 24. 311, 7; vestra frat. 369, 2. 8. 370, 17. 426, 23. 427, 7. 10. II 204, 4. 10. 209, 30. 311, 20. 318, 13; frat. tua 370, 21. 24. II 205, 25. 208, 31; tua sanct. 370, 26; sanct. vestra 426, 26. 427, 2. 8; dil. vestra II 311, 10. 318, 9 — eius auctoritas 370, 26. 372, 26; epistolae 368, 17; praedecessores 372, 28. 375, 4; *cf.* Aurelianus; prodecessor 427, 9. 428, 15.
- Veronensis sancta eccl. catholica (21, 20) — episcopus: Iunior.
- Veteranus presbyter (*Salonitanus*) II 375, 31; communis filius II 249, 27.
- Vetetina, sancta catholica ecclesia (21, 23) — episcopus: Horontius. *Cf. ib. not.* 40.
- Via-nova: pensiones xenodochii de Via nova 68, 19.
- 1 Viator diaconus II 10, 6.
- 2 Viator extribunus Ydrontinae civitatis II 193, 18.
- Vibolus v. Vivulus.
- 1 Victor (*plur. et sing.* V, 4. VI, 39. VIII, 25. IX, 18.) ep. Panormitanus 90, 1. 284, 9. 415, 18. II 27, 6. 52, 22; Panormitanae civit. antistes II 384, 2; (reverentissimus II 123, 2) frater et coep. noster 184, 18. II 54, 27. 67, 12; frat. 284, 14. 22. 285, 5; frat. vestra 415, 22. II 27, 18. 53, 3; obitus *eius* II 384, 2; *cf. ib.* 22.
- 2 Victor (*sing. et plur.* IV, 35. VIII, 14. XII, 9) ep. (Africae 270, 23; Numidia II 16, 21) II 349, 24. 356, 13; frat. et coep. noster, qui primatus inter vos (*ep. Numidia*) locum tenet II 355, 16; primas II 355, 28; frat. tua II 356, 18; frat. vestra II 357, 1 — eius concilium (vestrum II 357, 6); sententia (vestra II 357, 2).
- 3 Victor (*plur.* IX, 202) ep. Sardiniae II 190, 2; reverentissimus frat. et coep. noster Fausianensis ep. II 267, 9; frater (et coep. II 273, 13) noster II 267, 12; loca *eius* II 267, 12.
- 4 Victor, presb. tituli S. Caeciliae 367, 9.
- 5 Victor diac. *Carthaginiensis* 155, 18.
- Victoria ancilla Dei 284, 19. 25.
- Victorianus quondam presbyter II 238, 14 — eius actio *ib.* 15; filii *ib.* 18.
- 1 Victorinus episcopus *Tauromenitanae* ecclesiae 91, 18.
- 2 Victorinus praesentium lator, *Columbi episcopi Numidia* diaconus 203, 32. 205, 7.
- Viennensis ecclesia II 158, 33. 159, 5. 212, 10. 14 — episcopus: Desiderius.
- 1 Vigilius recordandae memoriae papa, in urbe regia constitutus 151, 15; tunc Romanus praesul (18, 13); papa II 147, 9. (455, 7); praedecessor noster (Romanae sedis antistes II 203, 30) II 204, 5 — *Vigili*: instructiones (18, 20); scripta (18, 15). II 204, 1. 5.
- 2 Vigilius diac. 401, 20.
- 3 Vigilius, qui vices illic (*sc. Gemuae*) ante *Iohannem* praefecturae gessit II 111, 3.
- Villa nova, fundus iuris monasterii Monosthei 134, 9.
- 1 Vincentius (*plur.* IX, 202) *unus ex* episcopis Sardiniae II 190, 1 — fraternitas vestra II 190, 10.
- 2 Vincentius diaconus *Ydrontinus* II 167, 14.
- 3 Vincentius diaconus eccl. Lamiensis 100, 12 — eius petitio *ib.*
- Vincomalus (*sing.* V, 26) defensor 307, 4. V, 26 — eius relicta: Alexandria.
- Virbonus episcopus civitatis Tuscanensis 366, 7.
- Virgilius v. Vergilius.
- Virigantinus 287, 15. 16 — qui lectioni vacat et laborare non potest *ib.*
- Visianus fundus iuxta muros civitatis Firmanae, ubi oratorium in honore b. Sabini II 81, 20.
- 1 Vitalianus (*sing.* VIII, 8) ep. (Sipontinus II 10, 24) II 170, 15; (reverentissimus II 117, 20) frater et coep. noster II 11, 28. 170, 11.
- 2 Vitalianus: Vitaliano religioso abbati presbytero duobus monasteriis ad nomen apostolorum principis P. constructis (II 468, 9).
- 3 Vitalianus expresbytero 300, 7.
- 4 Vitalianus (*plur.* II 32, 33) magister militum 128, 19; (gloriosus 106, 7) fil. noster 129, 18 — glor. vestra 128, 20. 129, 4. 16. 130, 9; *gloriose fili* 130, 11 — homines eius 129, 1.
- 1 S. Vitalis: presb. tituli S. Vitalis: Expectatus, Iohannes — eccl. beati martyris Vit. II 367, 9.
- 2 Vitalis (*sing.* IX, 2. 123. 203. XIV, 2) defensor Caralis II 41, 15; defensor Sardiniae II 190, 25. 420, 15; defensor (noster II 192, 5) II 125, 5. 239, 9. 274, 14 — exper. tua II 41, 18. 21. 125, 6. 8. 191, 4. 10. 15. 21. 420, 16. 421, 10. 21. 422, 1; *Vitalis*: defensio II 190, 27. 191, 10; patrocinia II 192, 5; *scripta* II 421, 16. 24.
- 3 Vitalis praesentium portitor II 131, 20.
- Vitula recordandae memoriae 72, 26 — *ab ea constructum* monasterium S. Viti in *Sardinia* *ib.*
- 1 S. Vitus: monasterium S. Viti (in *Sardinia*), quod Vitula quondam construxerat 72, 26; abbat.: Iuliana; possessio iuris mon. 72, 27 — monast. S. Viti, quod in Ethena monte est positum II 435, 18. 436, 15; *cf.* II 435, 20. 21. 436, 3; monachus: Marcianus; monachi (ibidem degentes II 435, 22) II 436, 17; congregatio II 435, 19; utilitates II 436, 22.
- 2 Vitus (*sing.* IX, 97) defensor II 107, 11 — in defensorum illum scollam, data ei sollemniter epistola, militandum esse praevidimus II 122, 13 — praes. portitor, olim noster *ib.* 12.
- Vivaniensis (*cf.* Mevianensis) ecclesia II 165, 2; *visitator* Chrysantus ep. Spolitanus — clerici II 165, 4; populus illic degens *ib.* 12; parochiae *ib.* 6.
- Viviana, domna, relicta Felicis 50, 12.
- Vivonensis ecclesia: *cf.* II 128, 4 — episcopi: Rufinus, Venerius.
- Vivulus (Vibolus 367, 4) presbyter tituli S. Marcelli 367, 4. II 275, 14.
- Vizachium, Vizacenus (Bisacenus

- 246, 15): universi episcopi concilii Vizachii: II 359, 16; (*plur.* XII, 12 — fraternitas vestra II 359, 24) — ep. primas Vizacenus: Cremen-
tius.
- Urbanus: monasterium Urbani quon-
dam abbatis positum foris civitate
Caralitana II 274, 5.
- Urbicius (Urbicus II 157, 6 — *plur.*
VIII, 10. IX, 156) episcopus Dira-
citanus (Dyracinus II 157, 6) II
12, 16.
- 1 Urbicus (*sing.* VI, 47. IX, 20. 21)
(monasterii mei 284, 15) praeposi-
tus 139, 12; abbas (monasterii S.
Hermæ, quod Panormi situm est
415, 19. 422, 15). II 54, 7. 55, 13. 67,
22. 300, 21. 382, 2 — dil. tua 422, 21.
II 54, 9. 16. 28. 31. 55, 2. 14; filius II
67, 22 — *eius* congregatio 415, 20.
23; monasterium 416, 2. 422, 30.
II 300, 21; dispositio II 54, 26; *cf.*
ib. 25; regimen II 54, 16; mater
139, 12.
- 2 Urbicus defensor de Tibur 179, 1;
quondam defensor de patrimonio
Savinensi atque Cartiolano 179, 5;
eius filii: Paschalis, Dometianus,
Castorius.
- 3 Urbicus: domna Palatina relicta
Urbici 50, 11.
- Urbs Vetus (*cf. etiam* civit. Bulsin-
ensis *et not.* 366, 34) (Maior 405,
30) 13, 5. 109, 16; episcopi: Candidus,
Iohannes; monasteria in parrochia
Urbis Veteris 405, 32. 406, 2.
- 1 Ursicinus dilectissimus frater no-
ster Taurinae civitatis ep. II 200,
18; frater et coop. noster Tauri-
nae civitatis antistes II 217, 29 —
Ursicini: eccl. II 218, 11; (res ec-
clesiae II 200, 23. 218, 4); parrochia
II 200, 20. 217, 30; delectio II 218, 15.
- 2 Ursicinus (*v. praecedentem*) 273, 33.
- Utricolana civitas 366, 10 — ep.:
Dominicus.
- Unaldaric lator praesentium II 89, 27.
- Uuarmaricarius inlustris filius no-
ster II 372, 10; vir inlustris filius
noster II 375, 9; vir magnificus
filius noster II 373, 8; famulus ac
legatus *Brunigildis* II 372, 10;
famulus *Theoderici* II 375, 9.
- Uuarnifrida, ad cuius consilium Ari-
ulfus cuncta agit II 71, 21.
- Uniffo (IX, 111) dux II 117, 4.
- Uuilandus lator praesentium 141, 9.
- Uuintarit (*plur.* XIII, 38) II 401, 27
— magnitudo vestra II 402, 5.
- Uuisigothi (Wisigothae 354, 1) II 221,
36; *Uuisigothorum*: rex: Reccare-
dus; conversio *cf.* II 223, 30; Wi-
sigotharum legatio 354, 1. *Cf.*
Spaniae.
- Vulcanus: monasterium S. Andreae,
quod iuxta Vulcanum est positum
359, 8.
- Xistus *v.* Sixtus.
- (*Ydrontum*) Ydrontina (Hydr. 399,
19) civitas: II 167, 13. 188, 24. 189,
2. 3. 193, 15. 18; tribunus: Occila;
extribunus: Viator — ecclesia: II
167, 4 (*ex qua* Fruniscendus); epi-
scopus: Petrus — illic rustici II
193, 22; habitatores loci ipsius II
193, 24.
- Yppolitus clericus *Mediolanensis* 186,
15; notarius 234, 9. 236, 28.
- Ysidorus *v.* Isidorus.
- Zabarda (*plur.* IV, 25) dux Sardi-
niae 260, 5 — gloria vestra *ib.* 6
— *eius* pax cum Barbaricinis
ib. 10.
- Zemarcus, clarissimus, tribunus 13,
21 — *eius* relicta: Luminosa.
- 1 S. Zenon: monasterium Sa. Lau-
rentii atque Z. in Caesinati castro
II 424, 27.
- 2 Zenon (VI, 7) *unus ex* episcopis
Epiri 385, 28. *Cf. sequentem.*
- 3 Zenon frater (et coop. 383, 7) no-
ster 383, 9 — *eius* civitas *ib.* 7.
- Zitta (*dat.*: Zittani; *cf. de nomine*
not. II 244, 40 — *plur.* X, 10) ma-
gister militum II 245, 1 — vestra
gloria *ib.* 7 — *eius* epistolae Graeco
sermone dictatae *ib.* 2.

ADDITAMENTUM:

- 1 S. Cosmas: ecclesia b. martyrum
C. et Damiani II 367, 7.
- 2 Cosmas diac. 166, 13.
- 3 Cosmas ex monacho monasterii
S. Luciae, a Maximiano ep. in
eccl. Syracusana factus subdiac.
atque a *Iohanne* ep. postea in
possessione, quae Iuliana vo-
catur, presbyter ordinatus II
395, 30.
- 4 Cosmas 215, 2; lator praes. C. Sy-
rus 278, 18.

II.

INDEX RERUM, VERBORUM, GRAMMATICAE.

COMPOSUIT LEOP. WENGER.

A, ab: *temporali sensu*: a praesenti 108, 1. — *locali sensu*: abbati a S. Pancratio 252, 15. — ab = *ἀπό*: ab Ariulfi astutia deceptus 317, 28; dum ab hoste licuerit II 369, 23. — *post verba separandi semper fere*: cf. abscedere a culturis II 7, 24; absolvere a cunctis capitulis 190, 11; abstinere ab amministrazione 201, 2; cf. 65, 16. 422, 7; deviare a semita 118, 30; quiescere ab inquietudine 202, 22; separare a communione 233, 21. 236, 21. 26. 269, 15. *cel.*; suspendere a communione (*contra nudus ablativus* 259, 16. 421, 15) 14, 11; cf. 234, 7. 301, 22. 421, 30; *cel.* — *ad hunc usum se applicant verba*: emendare a malis II 301, 31; compescere ab iniquitate 293, 14; cf. 414, 16. II 271, 3; corrigere ab infidelitate 261, 8; cf. 473, 10; vetare a nostra eccl. II 4, 32; *similia*. — ab re (*sc. alienum*): non ab re est, si . . II 127, 23. 151, 30. 315, 6; ab re non facimus, si . . II (148, 45). 208, 20; ab invicem II 427, 28.

abbas (abba 126, 4 (II 469, 1); abbam 350, 4): *allocutiones*: car. tua 127, 20. 429, 28. II 269, 13; car. vestra 316, 20; dil. tua 127, 13. 128, 12. 160, 26. 161, 2. 11. 418, 20. 422, 21. 429, 15. 453, 7. 16. II 54, 9. 16. 28. 31. 55, 2. 14. 174, 2. 5. 9. 261, 14. 23. 268, 20. 269, 14. 277, 12. 18. 331, 25; humilitas tua II 261, 6; sollicitudo tua II 369, 9. — *carissimus fil. meus* II 352, 15; *communis fil.* II 19, 10. 20, 28; *dilectissimus fil.* 14, 28; *dilectissimus fil. meus (noster* II 48, 26. 195, 14. 199, 13. 202, 33. 209, 32. 210, 6. 211, 27. 227, 1. 431, 12) II 431, 21; *dilectissimus communis fil.* II 406, 14; *fil. meus (noster* II

40, 21. 71, 10. 162, 1. 11. 163, 15. 180, 28. 362, 2. 393, 5) 236, 28; *dilectissime fili* 15, 20. 128, 9. 429, 23. II 269, 9; *religiosus* (II 468, 9); *reverendissimus* (II 437, 12); *vir reverentissimus* 131, 15; *venerabilis* 485, 7; *vir venerabilis* 13, 12. — *abbates memorantur hi*: Adeodatus, duo Agapiti, Agnellus, Andreas, Bonitus, Caesarius, duo Candidi, Claudius, Conon, Constantius, Cumquodeus, Cyriacus, Eusebius, Felix, duo Fortunati, Fuscus, Gregorius, Helias, Iobinus, sex Iohannes, Luminosus, Marinianus, Martinianus, Martinus, Maurus, Maximianus, Mellitus, Musicus, Nonnosus, Oportunus, Orosius, Privatus, duo Probi, Quodvultdeus, Sabinus, Secundinus, Secundus, Senator, duo Stephani, Theodosius, Urbanus, Urbicus, Valentinus, Vitalianus. — *monasteriorum*: in Africana prov., Agilitani, S. Andreae, S. Archangeli, de Arimino, Augustodunensis, Caralitani, Castelliensis, S. Demetrii, Franciae, S. Georgii, S. Hermae, S. Iohannis, Isauriae, Lirinensis, S. Luciae, Lucuscani, Macharis, S. Martini, Neapolim, a S. Pancratio, de Panormo, (basilicae) S. Petri, ad nomen Petri, de Portu Veneris, Praetoritani, de Regio, montis Sinae, S. Stephani, S. Theodori, S. Thomae. — *aliquo loco constitutus* 482, 22; *loci* II 20, 4. 9; *monasterii* (de monast. 429, 13; in monast. 181, 22); *abbates monachorum* II 240, 27; *ex monasteriis* II 221, 4; *abb. atque presbyter*: (*dilectissimus fil. noster* II 87, 1. 97, 26); Domitius, Gregorius, Vitalianus; *abb. ac praepositus*

monasterii II 288, 9; *abb. atque presb. xenodochii* (atque monasterii II 377, 13) *ib.* 24; *presbyter et abb. v. presb.*; *diaconus et abb. v. diac.*; *hospitalis* 126, 10; *quidam abbas (cuius nomen excidit)* 417, 28 (*v. not.* 418, 33 *sing.* dil. tua 418, 20; *congregatio tua* 418, 11; *monast.*, ubi prius fuisti 418, 10; *tui successores* 418, 33); (*Probus?*), quem ad Agilulfum transmissimus II 48, 19; *quidam* II 99, 14. — *abbas vel abbates* 244, 12. 252, 22. 489, 1. II 20, 1. 9. 11, 19. 54, 11. 55, 3. 223, 3 (469, 1). — *consensus abb.* (atque presbyteri II 378, 4) 406, 3; in quocumque monasterio curam iniungere II 277, 4; *ad honorem perducere* II 49, 27; *locus* 244, 14; *tertius a loco* 181, 17; *in defuncti abb. locum alium ordinare* 347, 4; *officium* 15, 5. II 277, 16. 21; *regit officium* II 119, 21; *officium commissum* II 424, 28; *officium: gerere* II 253, 11; *suscipere* II 421, 3. 4; *fungi officio* II 237, 21; *officio privare* 300, 10; (*ab*) *officio remove* 181, 21. II 237, 16. 425, 5; *onera suscipere* II 276, 14; *ordinatio* II 49, 28. 203, 27. 377, 19. 21; *ordo* 181, 18; *per cuiuslibet monachi aut abb. promotionem* 488, 31; (*proprii* 55, 11) *regula* 55, 16; *neque viventi abbati quaecumque persona qualibet occasione in suo monasterio praeponatur* II 19, 27; *abbatem constituere* 426, 4. II 277, 7. 351, 26; *esse constituere* II 274, 8; *deponere* II 377, 24; *facere* II 244, 8; *habere* II 351, 28; *ordinare* 181, 22. 23. 300, 10. II 54, 10. 29. 274, 9. 277, 10. 347, 5. 349, 3. 352, 5. 377, 14. 16. 32. 421, 7 (469, 3. 5); *defuncto vero abbate non extraneus*

- ... ordinetur II 19, 23; de abbate suo (*Maximiani ep.*) refovendo 131, 13.
- abbatissa: *allocutiones*: dil. tua II 135, 32. 284, 21; *memorantur hae*: Adeodata, Agnella, Bona, Constantina, Desideria, Domina, Flora, Gavinia, Gratiola, Iuliana, Respecta, Syrica, Talasia, Tecla. — *constituta*: de Massilia. — *monasteriorum*: S. Cassiani, S. Laurentii, *duorum* S. Mariae, S. Stephani, S. Viti. — abbatissa ab episcopo ordinata II 186, 13; constituta *aliquo loco* 455, 10; iuenculae abbatissae 245, 7; abbatissae ministerium 454, 27; ordinatio II 379, 24. 28; abbatissam constituere 455, 10. II 186, 17; deponere II 379, 29; ordinare II 119, 24. 377, 16. 379, 19; abbatissam eiusdem loci episcopus ordinet 454, 27.
- abbreviare II 411, 2. 412, 3.
- abesse: quod absit 109, 19. 122, 21. 125, 5. 126, 1. 136, 16. 149, 18. 175, 14. 178, 9. 184, 4. 195, 14; *et.* — quod a nobis absit 211, 9.
- abiection (= *contemptus*): plebis II 219, 16.
- ablativus*: *temporali sensu*: annis multis vixit 393, 8; tot annis servamur II 23, 28; annis septem in contumacia fuit II 38, 24; *cf.* II 239, 27. 306, 26; triennio poenitentia agenda II 296, 1; abstinentia quadraginta diebus indicta II 24, 27; triginta dierum spatio communionem privare 165, 18; duobus mensibus (abstinere, suspendere) 201, 1. 22; longo tempore destitutus 24, 16; *cf.* 186, 18. 458, 11. II 42, 21. 278, 10. 307, 12. 350, 9. 389, 17; tempore diuturno dilata est II 273, 1; longis temporibus (= *ex*) aboluisset 263, 7. — *locali sensu*: sedes, certis civitatibus constitutae 114, 9; ecclesiae territorio constitutae 178, 12; episcopus Arimino 112, 15, *sim.*; Galliarum partibus veniens II 212, 24; *cf.* scismatis pravo studio perdurantes 420, 16. — *causae*: aliquibus indicibus agnoscere 185, 12; sacerdotum indigentia quosdam paganos remanere 263, 8. — = *uno*: oraculum incompetenti persona constructum 386, 19. — *ablativus instrumenti vel modi abundanter adiectus*: relatione audisse 456, 22; dissimulatione celare 205, 28; renuntiatione reddere certiores II 430, 25; paterna adhortatione commonere 173, 17; *cf.* 250, 11; relatione comperire 269, 28. 415, 3; exultatione congaudere 450, 6. 482, 12; districta emendatione corrigere 158, 14; magna exultatione gaudere 127, 6. 207, 23; *cf.* II 30, 18; onere gravare 261, 13; reprehensione increpare II 425, 6; relatione innotescere 188, 11; suis suggestionibus innotescere II 156, 11; relatione insinuare 193, 6; gaudio, quo laetatus fuerat 16, 23; praesenti iussione mandare 27, 16; subtili indagatione perquirere 100, 18. 148, 8. 159, 9; districta inquisitione perquiri 127, 3; relatione pervenisse 488, 20; praesenti iussione praecipere 24, 5; *cf.* 264, 6. 329, 12; *et.*; diverso impedimento prohibitus 434, 14; moderamine regi 271, 7; discretionem se suspendere 421, 10; patienter tolerando sustinere II 25, 28; digna ultione vindicare 159, 2; *cf.* 160, 15; communi vita vivens II 333, 22. — *ablativus pro accusativo et accusativus pro abl.* v. *sub in.* — *substantivorum ablativi adverbiorum aut praepositionum vice fungentium*: arte consilii II 322, 1; beneficio largitatis 109, 9; constantia II 33, 10; sacerdotii contemplatione 148, 27; instantia (*s. v.*); intentu (*s. v.*); intuitu (*s. v.*) (*at cf.* cum caritatis intuitu 213, 7); largitate 177, 4; moribus 229, 32; misericorditer ac respectu pietatis 185, 23; studio pietatis II 316, 24; *et similia*. — *post adiectiva*: immemor, immeritus, indecorus, mundus.
- abnegare (= *negare*) II 162, 27.
- abprobare 169, 19.
- abscissio (abscisio) (II 446, 29. 450, 22).
- absolvere 193, 16. 244, 6. — *absolute*: ut ad locum suum reverteretur absolvimus 259, 7.
- absque (*cf.* *Woelflin, Rhein. Mus.* 37. p. 96 ss.) 128, 13. 365, 19. 419, 26. 447, 9. II 8, 27. 81, 25. 164, 18. 422, 4; absque missas publicas sollemniter consecrabis II 174, 26.
- abstracta pro concretis*: hostilitatis furor 69, 19; pro necessitate feritatis barbaricae 74, 19; *similia*; alia id genus permulta, ut dilectio tua, dominorum pietas, principatus vester (= *princeps*) v. *sub singulis allocutionibus et singulorum honorum nominibus*. — *observa*: epistola quae loquebatur 12, 21; epistola vestra significaverat 106, 4; fama: vulgavit 180, 4; asperserat 203, 10; opinio asseverat 180, 28; *et similia permulta*.
- abundantiae exempla* (*cf.* *ablativ.*; debere, et, etiam, festinare, non, quando): *in attributis*: disparilitas in diversitate membrorum 156, 10; ausu temerariae praesumptionis 292, 17; alterno mutuo affectu II 32, 24; cotidianis diebus 328, 10. II 29, 13; iusti districtio iuris 169, 2. — *in adverbis vel adverbialibus locutionibus*: quolibet alibi proficisci 404, 14; invicem alterna pace 95, 25; alternum invicem decus 375, 26. 397, 17. II 403, 15; alterno ad invicem sermone II 205, 24; alterno invicem decore II 403, 15; tantummodo solum 295, 18; ut melius emendentur 209, 14; semper consueverunt 476, 23; festinate cum celeritate 171, 12; cum omni studio ac diligentia studii tui sit perscrutari II 25, 8; sine dubio non dubitatura 262, 24; sine aliqua dilatione praestare non desinat, non dubitatura suis hoc sine dubio rationibus imputari 262, 24; mora sumpta venire non differas 460, 29; quanto affectu quantaque devotione gloria se vestra studio pietatis impenderit II 316, 23. — *in conjunctionibus*: proinde, quoniam novimus, idcirco magnitudini vestrae indicare curavimus 315, 4; quippe quia scilicet longe a nobis non sumus 432, 23; nisi forte siquid est 62, 10; ne si nudi dantur locis, in quibus dati fuerint, onerosi sint 67, 17; tamquam si 205, 3. — *praederea cf.*: dum in Dei laudibus liberior vacare voluerit II 162, 17; humanius decernentes decernimus 167, 33; cognoscentes eccl. vestram destitutam, postquam civitatem vestram recuperatam cognovimus, curae nobis fuit . . . II 109, 9; data nobis petitione conquestus est petens II 129, 9. 132, 23; habere ac possidere 179, 10; permittimus ac concedimus 179, 10; *similia*.
- accedere fideiussorem v. fideiussor.
- acceptaculum 472, 1.
- acceptio: postposita cuiuslibet personae acceptione 117, 31. 118, 37. 120, 6.
- accommodare: vix ad murorum quidem custodiam se accommodant 145, 6; in eius se tuitionem instanter adcommodet II 21, 1.
- accusativus*: visitatori Cumas 122, 6 (*similia saepius in superscriptione epistolarum*). — *acc. limitationis* (v. etiam *sub attractio inversa*): illud prae omnibus estote solliciti 406, 4; hoc ipsum vero, esse in obsequio piissimi principis, quanta est mentis occupatio 471, 30; qui hoc ipsius solummodo valeant esse custodes II 369, 7; ea postulamus II 110, 7; in his, quae accusatur 413, 3; ad ea, quae regum corda sunt monitis provocanda II 379, 2. 380, 2; si aliquid dicuntur competere II 181, 16; aliquid minus condescendant 279, 5; multa nos cogit infirmitas II 394, 26. — *finali sensu* = *ad*: cum sacerdos perscrutanda mysteria scilicet ad sancta sanctorum intrat II 249, 12. — *post verba*: carere, egredi, evadere, frui, incurrere, indigere, insonare, operari, oportere, persistere, sonare, studere.
- accusator v. accusatoris cartula II 163, 3.
- acolythus (acolythus, acolytus, acolitus): Leo, Petrus. — eccl. Catenensis. — latorem praesent. pro intercessione sanct. vestrae (*sc. Petri ep. Corsicae*) acolitum fecimus II 2, 12.
- acta synodi 332, 27. 339, 7; inter acta publica prodere II 120, 25; *cf.* agere.

- actaca: cum duobus parvulis actacis 346, 16 (v. not. ib. 42).
- actio (v. actus); = *πράξις exempli gratia*: 384, 2. 385, 3. 387, 5. 416, 1. II 314, 1. Castorii, Mauricii, Natalis ep. Salon., Paschalis et Conso-
lantiae, epp. Siciliae — actio bona 311, 13. 444, 2 (v. not. ib. 39); 453, 19. 424, 16. II 255, 24. 378, 16. 380, 10. 381, 32; mala 451, 6; perpera II 267, 11; prava 301, 17. 414, 16. II 267, 18; culmen pravae actionis 209, 25; cum gratiarum actione 128, 4. 477, 2; praepositorum II 371, 29; mores et actio 461, 25; mores actionesque 256, 30; actionum atque morum qualitas 241, 27; vita atque actio 36, 25. 379, 22; vitae melioris actio 92, 14. — = *accusatio*: extrema de personis ventilata 273, 29 (v. not. ib. 45); si quis actionem habet II 414, 21; actiones inferre 442, 22; et cet. — = *administratio*: 59, 21. 376, 22. 400, 6. 446, 43. 453, 18; Arigii patr., Innocentii praef., Iohannis ep. Corinthiorum; Victoriani presb.; actio nostra 378, 17; actio amministrationis 40, 7; amministratio actionum II 433, 26; bona actio 444, 2 (v. not. ib. 39); commissa II 264, 3. 5; gravis II 243, 8; aliqua ecclesiae nostrae II 56, 9; locus vel actio 186, 2; merita actionis II 202, 4; ornamenta actionis II 214, 16. 238, 15; quae monasterio competunt actiones II 328, 29; ordinata 53, 34; praeturae II 45, 16; publica 225, 20; actionum ratiocinia II 120, 8; actio sacerdotis II 17, 17; saeculi huius actiones 422, 17. 446, 40. II 12, 24; superhumeralis 435, 28; terrena 338, 3; actionem publicam agere 225, 20; concordii actione II 312, 25; in actione constituere 347, 24; in actione esse II 45, 13.
- actionarius quem in eodem patri-
monio deputasti 68, 20; actionarii: Arogis, Iohannis ep. Syracusani; ecclesiae: Syracusanae, Thessa-
lonicensis; nostrae ecclesiae 91, 15 (v. not. ib. 35); publici 64, 11. II 141, 1; sub rectore 138, 18; homines, qui sub actionariis (cf. Arogis) sunt II 127, 9.
- activa vita 446, 14. 465, 5.
- actor 49, 30. II 345, 3; cf. Iohannes; actores: Lucii ep.; domni Venan-
tii; ecclesiae 11, 12; eccl. nostrae 418, 6. II 135, 18. 181, 12; eccl. de-
putare II 70, 2; eccl.: Firmanae, Mediolanensis, Messanensis, Regi-
tanae, Romanae, Syracusanae; monasterii S. Andreae; cf. quia persona, apud quam agi poterat, necdum est in potestate aliqua confirmata II 61, 27.
- actualis: actuale delictum II 147, 16.
- actus (*plur.*): 2, 1. 378, 18. II 206, 8. 215, 11. 242, 13; Iobini praef.; Agnelli ep. Terracin.; Reccaredi regis; subiectorum; boni 146, 18. II 221, 21. 224, 31. 431, 11; lauda-
biles 184, 3; mores et actus 96, 13. 387, 19; mores actusque eccl. com-
ponere II 462, 28; vita actusque 123, 17. 297, 1; quid in actu deceat 296, 11. — = *actio*: actus vel dis-
ciplina cleri II 82, 27; laicorum actus II 78, 18; actuum suorum reddere rationem II 192, 33. 245, 9. 252, 27; suos disponere 106, 15; gubernare II 192, 12; actus: suae ecclesiae deserere II 191, 2. 192, 1.
- ad: abbatii monasterii S. Andreae ad Clivum Scauri II 14, 29. — *finali vel simili sensu*: imagines, quae ad aedificationem imperiti populi factae fuerant II 271, 8; laborem assumere ad veniendum 85, 21; ceteris ad exemplum vivere 156, 19; ad adorandum decipere 195, 5; ad quam rem solatio indigeo 206, 17; in monasterium ad agendam poenitentiam sunt mittendi 411, 26; ad comprehendendos eos invenire excusationem II 21, 18; ad poenam esse II 49, 3. — = *respectu*: quan-
tum ad me est 452, 32; cf. II 382, 32; ad quod rescriptum vehementer obstupui 208, 19; quod quia ita a te factum non est, ad hoc cognosco, quia ... 128, 5; contra eam fidem ad sapiendum usurpare 235, 22. — = *secundum*: ad cuius consilium cuncta agit II 71, 22; ad suum arbitrium abstulisse II 16, 39; ad octoginta solidos con-
sentire 279, 1; cf. ad hoc consen-
tire 331, 4; valeant ad terrena servire 257, 25; ad tres siliquas aureas factis libellis II 182, 13. — *post verba impediendi*: ad profi-
ciscendum impedire II 303, 27; impedimentum ad tenendam ipsam possessionem non facias II 167, 2. — *adverbialiter dicta*: ad contra 226, 19; ad faciem II 80, 23. 206, 32; ad inuicem 85, 23. II 87, 7. 97, 31. 205, 24. 419, 13; ad medium (qui esse ad medium videntur 318, 4); ad modicum 187, 23. 315, 20. 483, 4. II 25, 27. 372, 9; ad paululum 234, 9; ad plenum II 2, 24; ad praesens 115, 8. 210, 17; ad publi-
cum 378, 18; ad quantum (s. v.); ad tantum (s. v.); ad tempus (ad parum temporis II 289, 17) II 152, 22. 209, 8. 218, 11; cet. — *post verba*: occupare (ad aliud occuparis 262, 8); anhelare. — *post adiectiva*: dignus, indignus.
- adclamare: adclamatum est (*Phocae et Leontiae*) II 365, 6.
- addere: addendum (*Venerio ep.*) II 128, 3 (v. not. ib. 32).
- addicere = *condemnare* (v. not. 287, 29) 25, 8. 287, 6. 456, 27. II 154, 33. 210, 23; quae res nos nimis ad-
dixit 103, 15; tanto magis addicit II 215, 12.
- addiscere = *discere* 198, 2. 200, 2. 202, 1. 382, 22. 412, 27; cet.
- adhaerere (cf. *adsistere*): qui in-
genita nobilitate polleant et po-
tentibus viris adhaereant 94, 19;
- tibi adhaerere 115, 18; mihi ad-
haesit 186, 18; colendis terris
diutius adhaerere 256, 5; regibus
adh. II 316, 21.
- adiacere: cum castello suo vel cum
adiacentibus suis (sc. *fundorum
Laveriani cet.*) II 437, 18; cf. ib. 21.
- adiectivi neutrum singularis substan-
tivi vice fungens: in aliquo (in
aliqua re) 274, 2. 296, 1; de cetero
201, 23. 202, 2. 270, 14; cet.; opinio-
nis incerto aures sacratissimas ape-
rire 228, 16; pro lubrico corporis 166,
13; in nullo 229, 33. 236, 18. 269, 15;
cet.; deserto erroris obscuro II 360, 8;
in quoquam II 71, 18; in quantum
utile perspicit 186, 2; et similia. —
adiectivi vel participii neutr. plur.
pro substantivo: adversariorum in-
tentiones ac obiecta II 74, 8; non
solum in prosperis, sed etiam in
adversitatibus II 247, 3; contra
sacrorum canonum definita II 218,
2; aeternae vitae desiderata 429,
27; pro infectis habenda II 186, 31;
in aliis illicitis 180, 28; ab his
illicitis II 7, 26; cf. II 194, 14;
mundi huius omnia 187, 21; per-
fecta eorum 453, 23; eorum petita
172, 5; de praeteritis II 17, 18;
alieno gaudio in suis afflicta exi-
liunt, et alienis meroribus etiam
in suis laeta contabescunt 156, 10.
- adimplere 193, 4. 194, 8. 16. 219, 5.
392, 10. 420, 7. 442, 6; cet.
- aditio contra episcopum II 416, 19.
- adiungere: cum adiunctis adiacenti-
busque suis (sc. *fundorum Laveri-
ani cet.*) II 437, 20.
- adiutorium 331, 6. 344, 28. II 23, 28.
30, 29. 126, 14. 208, 25. 211, 14; cet.
- adiuvare (adiuvaverit 130, 13): vestra
in eum ope in omnibus adiuvetis
II 152, 2.
- adminiculare II 317, 5.
- administrare (amministrare): locum;
sacerdotale officium; provinciam
200, 19. 201, 17. 18. 267, 22; in officio
ordinis 12, 4; aliena 191, 2; ex-
terior providentia corporum am-
ministrata 447, 26; amministrandae
res ecclesiasticae 449, 17; cet.
- administratio (amministratio) 270, 9.
II 279, 2; actionum, dignitatis,
missarum, officii vel officiorum,
patrimonii, pietatis, praeturae,
regiminis; adepta 94, 16; bona
444, 3; digna 104, 23; huius rei
110, 6 — amministrationis: actio 40,
7; cura 3, 2; dignitas 73, 6; ex-
ordium 195, 2; officium 270, 5;
locum et amm. suam (sc. *Honorati
archidiacon.*) restituere 25, 13; pu-
blicis amministrationibus impli-
catus 220, 9.
- administratores (amm.): xenodochii.
(s. v.).
- admiscere: se causis admiscere II
191, 24.
- admonitio (amm.): secunda et tertia
213, 25; clementes ammonitiones
(pietatis vestrae) 323, 21; cet.

- adnexus 212, 4.
adnihilare (ann.) II 239, 25.
adnissus II 204, 3. 211, 12. 214, 25. 271, 4. 391, 8.
adoratores imaginum II 195, 18.
adoratio: picturis incompetenter exhibita II 271, 14; solius omnipotentis sanctae trinitatis II 271, 18.
adoratus: ab eorum adoratu populum prohibere II 195, 23.
adverbiorum usus: cf. aestimare, exhibere, iudicare; maxime se molestiam pati commemorat II 68, 6; sollicite omnino vigilantia cuncta conservet II 180, 21; rector illic patrimonii 190, 14; omnes retro temporum consuetudines 95, 13; parum (*an adiectiorum?*) aliquid exenium 137, 10; *similia*. — cf. celere.
adversus: omnia, quae sunt rectitudinis adversa II 17, 27; adversus pravis desideriis II 158, 11.
advivere II 192, 13.
adunare 248, 10. II 362, 17.
aedificare *christiano sensu*: qua ammonitione subiectos aedificet II 198, 21; qui aedificari debuerant II 215, 20; corrigendo et boni operis exempla monstrando aedifica II 308, 28; cf. (462, 8. 28).
aedificatio *christiano sensu*: ad aedificationem imperiti populi II 271, 8; aliorum aedificatione II 316, 3.
aequanimiter 29, 9. 469, 29. II 245, 5. 299, 4. 351, 7.
aequitas: *exempli gratia*: aequitatis: censura II 100, 19; ius II 101, 7; ordo II 187, 20; *similia*.
aeramentum: aeramenta II 8, 23; 90, 18; iuris ecclesiastici 135, 6.
aestimare = *existimare*: alias quam de eo aestimatum est 169, 1; quod non aestimamus 237, 7; cf. 287, 9; *cet.* — = *constituere*: que in eodem capitulare sunt insita, nequaquam estimo modo esse movenda 53, 12. — = *opinari*: sed beatissimus dominus meus nihil me contra priscam consuetudinem estimet attemptasse 229, 6. — = *placet?*: plus plerique aestimatur pictor homo, quam inanimata pictura 60, 6.
aestimatio tua: subdiaconum *alloquitur noster*.
aestivum tempus II 282, 18.
affatus: praesentibus hortamur affatibus 307, 22; his hortamur affatibus 347, 20. 381, 2; cf. 400, 19. 419, 28. 483, 28. II 22, 5. 34, 2. 74, 15. 77, 6; *cet.*
affectus: *exempli gratia*: congruo caritatis affectu 204, 21; paterno salutantes affectu 239, 7; *cet.*
afflictio: aegritudinis 131, 19; afflictionem vel molestiam sustinere 360, 12; afflictionem pertulisse 361, 9; se in affl. oppressioneque ipsius occupare 413, 28; *cet.*
agere: actum in urbe Roma 391, 29; actum Romae II 108, 6; acta in loco illo, die et consule superscripto II 354, 25. — Cf. actio; actor; actus.
aggravare animam 450, 13.
agnoscere (= *cognoscere*) *exempli gratia*: scriptis discurrentibus agnovi 144, 7; quibusdam venientibus agnovi 162, 8; quantum ex quattuor testium depositionibus agnovimus 167, 4; *et similia*; cf. 185, 13. 196, 4. 205, 26. 208, 19; *cet.*
agrimensor 484, 24. 25 (v. not. ib. 40); cf. Iohannes.
alabastrum II 35, 30.
albula II 432, 1.
alimonia, alimenta: alimonia II 55, 19. 176, 11; (*sing. v. not.* 161, 48): 161, 20. II 112, 29; alimonia servientium 108, 4; alimenta ministrae II 266, 21.
alio *pro alibi*: vivendi subsidium alio repperiant 412, 3.
aliquando: duobus modis, aliquando — aliquando II 294, 31.
aliquantisper II 11, 15.
aliquanti (= *aliquot*): aliquanti milites 106, 5.
aliquatenus 334, 22. 413, 29. 483, 12. II 23, 7; *cet.*
aliquis *pro quis persaepe* cf.: 51, 14. 65, 17. 85, 14. 109, 4; *cet.* — *pro quisquam vel ullus*: 130, 9. 167, 18. 168, 8. 169, 8. 179, 12. 183, 22. 189, 11; *cet.*
alius v. *sub declinatio*.
allegatio responsalium II 432, 20; alteri *parti*, praesertim inaudita allegationis II 103, 18; cum allegatione principalium iussionum 283, 7; pars altera epistolae tuae crebra nobis allegatione coepit insistere II 94, 1; allegationes *arbitrorum* II 186, 25.
allegoria: ad allegoriae sensum 357, 6; per allegoriam 356, 5; allegoriarum sensus 355, 2.
allegoricus: allegoricae moralitatis instrumenta 356, 5; allegorice disserere II 50, 8.
alleluia dicere (ad missas II 59, 12) ib. 15.
alma urbs: Roma.
aloe (alois, acc. aloa II 147, 11) II 147, 11; alois lignum II 36, 6.
altare, altarium 216, 6. 4; S. Andreae; beati Heliae; altaria 168, 6. 423, 4. II 331, 7. — altaris: calculum 446, 21; cultus 255, 8; ministri 363, 10; quartus minister (II 146, 17); ministerium 354, 13. 16. 20. 27. 363, 5; ad ministerium ulterius non accedere 261, 18; quia nullus debet ad ministerium alt. accedere, nisi cuius castitas ante susceptum ministerium fuerit approbata 67, 31. — altario accedere II 333, 4; ad altare nominare 273, 16; ab altari proprio remove II 200, 25; sacris altaribus amovere II 206, 13.
alteruter (= *mutuus*) 196, 3. 204, 18; *cet.*
amantissimus: amantissimi fratres (s. v.)
amaricatus 136, 19.
ambulare (cf. *commanere*): quatenus venientes illic homines praedicti viri cum eis sine aliquo impedimento debeant ambulare 106, 15.
amicitia: se ad (*reipublicae*) amicitias conferre II 88, 7.
amor vester: in *allocutione episcopi*.
amphiballus tunica II 435, 4.
amulae onichinae 68, 25 (v. not. ib. 47).
an (= *num*): requisivit, an II 144, 18; an in episcopatu ipso persistere debeas, summo nos scias cura atque inquisitione tractare 117, 19.
anacoluthon; cf. *diam usum coniunctionis ut (cum indic., cum acc. c. inf.), quia, quod*: volumus te tali ratione discutere ut — nullam patiaris sustinere calumniam, sed... omnibus modis procurare (*pro: sed — procures*) 11, 6 ss.; insinavit nobis, plurima se gravamina sustinere, et missas prohibeat (*omissum ut vel quod* cf. II 68, 6. 200, 21) celebrari, sepeliri mortuos interdicis 13, 6 ss.; statui enim... ut tam tibi quam cunctis, qui... gesserint abb. officium, nullique de congregatione liceat loca vel praedia... ex hoc distrahere licent (*nota abundantiam*) cuicumque (*pro: neve — liceat — cuiquam*) vel (*pro: aliter*) qui antistes fuerit aut quicumque... in proprium reduxerit... ante domini nostri... tribunal mecum ibidem (*nota abundantiam*) rationem erunt facturi 15, 3 ss.; quod inopportune iudicavimus, ut dum alia refugiorum loca vicina sint, cur ibidem cum monachis debeant mulieres habitare? 74, 19 s.; si non ex fidei merito et Christ. religionis gratia tanta exc. vestrae bellicorum actuum prosperitas eveniret, non summopere miranda fuerant, cum sciamus, haec etiam antiquis bellorum ducibus fuisse concessa 93, 10 ss. (v. *adnot. crit. ib. 31*); praecepit enim, ut nullus qui... nullus qui... ei in monasterio converti liceat (*pro: nulli*) 225, 20 s.; quia ego universa privilegia — pro maiori satisfactione subieci eorum in scriiniis venerabilibus secundum consecrationis decessorum meorum tempora, fidem nihilominus repperientes II 229, 36 ss.; denique dum beatae record. decessor meus, quia argentum, quod supra sacratiss. corpus S. Petri apostoli erat, longe tamen ab eodem corpore — mutare voluit, signum ei non parvi terroris apparuit 264, 11 ss.; hanc sollicitudinem non solum a te, sed etiam a tuis successoribus... constitui-mus nihilominus exhibere (*pro:*

- exhiberi* cf. II 110, 26. 111, 27. 161, 9) 418, 23 s.; ita te (*erad. R.*) in congregationis tuae dispositione custodiam stude sollicitiorem enixius exhibere 455, 14; indicavit uxori suae, quae relicto eo pro fornicationis crimine, quo vehementius stimulatam aiebat atque ob hoc (*pro: quae... aiebat, ob hoc*) religiosam vestem induerat, reum se nullatenus extitisse II 42, 8 s.; necesse est, ut ea quae agere vos sponte confidimus gloriae vestrae in his favorem nostris augere epistolis festinemus (*pro: in his, quae*) II 64, 16; (*cf. in* ipsis fratribus non invenio, eos ad lectionem vacare 161, 18); si in tuae diocesae, in qua visitationis impendis officium, memorata constructio iure consistit II 90, 14; nam quantum te veraciter diligam, tu ipse (*pro: tibi ipsi*), pectoris fecunditatem inspirante Domino, latere non credo II 221, 15.
- anagnosticum*: in *anagnostico* II 225, 16.
- anas* 346, 16 (*v. not. ib. 39*).
- anathema* 480, 10. II 144, 26. — *anathema* sit 36, 33. 255, 9. 363, 14. 364, 8. 9. 11. 22. 382, 8; *anathema* datur II 293, 14; in Nestorium *prolatum* (II 464, 39). — *anathematis*: sub interpositione 54, 4. 236, 19. 269, 2. 273, 7. II 210, 1; sub districta a. interpositione interdicti II 199, 14; maledictio 149, 6; sub a. obligatione II 202, 33. 354, 9; vinculum II 294, 15. 296, 22; vincula 18, 18.
- anathematizare* 149, 1. 170, 9. 235, 22. II 7, 18. 185, 3. 443 40. 461, 41. 465, 32; reliquas hereses *anathematizantes* II 327, 6; *anathematizando* condemnare II 330, 14; *perversa capitula anathematizanda* II 293, 13.
- ancilla* (*cf. monastria*): *ancillae Dei memorantur* haec: Adeodata, Aluminosa, Extranea, Honorata, Iuliana, Luminosa, Victoria. — *ancillae Dei monasterii*: S. Cassiani; in domo Epiphani; Monostei. — *ecclesiae nostrae ancilla* II 99, 2; servi *ancillaeque* Iudaeorum 241, 30; *vestra* (*sc. Gregorii*): Rusticiana; mihi se ancillam dicit (*Rusticiana*) II 287, 13; *ancilla Dei*: memorata (*nomen deest*) *ancilla Dei* II 119, 25; qui ancillam Dei diabolica instigatione perdidit II 429, 11; *ancillae Dei*, quas vos Graeca lingua monastrias dicitis 468, 5; *ancillae Dei* quaedam Nolanae civitatis in Aboridana domo commanentes 27, 13. — *ancillarum Dei*: congregatio 109, 7. II 379, 6; domus II 273, 29; letania II 367, 7; monasterium 134, 8. 217, 25. 240, 10. 284, 18. 24. 285, 4. II 372, 4. 434, 9; monasteria Sardinia sita 241, 3; monasterium in honore beati Petri principis apostolorum atque sanctorum martyrum Christi Laurentii, Ermetis, Pancratii, Sebastiani et Agnes II 228, 24. 229, 2. — cum ancillis Dei in eodem loco (*in monast. vici Lampadi civitatis Neapolit.*) deservientibus 218, 11.
- angaria*: in *angaria*: deputare II 35, 15; opus suum persolvere II 35, 22; servire II 35, 14. — *servitium* in sola *angaria* ministrare II 35, 24; ab omni *angaria* vel onere exuere excusareque II 131, 22; ab *angariis* atque oneribus excusare 280, 1 (*v. not. ib. 9*); in *angariis* gravari 289, 6; *angarias* exsolvere II 35, 19. — *angariae*: 88, 15. 20; seu *commoda* 82, 20; *incompetentes* II 193, 22; *longinquae* II 194, 12.
- anhelare*: caelestibus 436, 3; ad aliquid 446, 25. II 37, 5.
- animal*: de animalium capitibus sacrificia sacrilega exhibere II 7, 23. — *animalia*: immolare II 331, 16; occidere II 331, 16; offerre II 331, 24.
- annona ecclesiastica* 138, 10. — *annona*: II 113, 10; atque consuetudines diaconiae II 243, 5; *ducentae* 79, 17; (*diversorum officiorum palatii urbis Romae*) II 113, 7; viginti vestitus II 247, 10. — *annonas* de publico consequi 348, 13.
- annualis*: intra *annuale spatium* 243, 9.
- annus*: sequenti anno II 29, 26. — quod ante annos iam fieri coeperat (20, 24).
- annuus*: annum de nostra ecclesia 247, 25; *annua* 24, 6 (*v. not. ib. 39*). — *annua*: continentia 67, 34; praestatatio 108, 4. — *annua tributa* fiscalia 108, 1.
- ante* = *potius*: ut ante mortem perpeti, quam ab antiqua catholica patiantur communione divelli (19, 19). — *adverbialiter dictum*: ante annos (20, 24).
- anteagere* II 19, 8.
- antecessor*: antecessores mei 228, 15.
- antequam*, priusquam *cum coniunctivo*: et *antequam* fraternitatis tuae scripta susciperem, bonum te Dei famulum esse cognovi 203, 8; et priusquam epistola tua hoc testimonium perhiberet, manifeste cognovi 203, 19; prius enim quam scripta ad nos vestra discurrerent, Iohannem diac. parvulam habere filiam quorundam relatione cognovimus II 254, 10; sed credo, quod prius haec mihi nuntiaverit, quam de causa ecclesiae beat. vestra loqueretur II 256, 26.
- anterior* (= *prior*): 230, 15. 241, 17. 328, 19; *cet.*
- antigrafeus* 167, 12; *cf. Sebastianus*.
- antigrafus* 41, 14; *cf. Aristobulus*.
- antiquus*: seniores personas et eisdem eccl. archidiaconem et alios antiquiores, qui in sacris ordinibus ante Iohannis ep. tempora fuerant, requirat 409, 21; personas autem non duas vel tres ad satisfaciendum tibi, sed quantas antiquiores et graviore inveneris require *ib. 31*.
- antistes eccl.*: *antistites*: Bacauda, Cyrillus, Firminus, Iohannes, Leander, Liberius, Maximianus, Maximus, Nemesion, Paulinus, (Proclus), Ursicinus, Victor. — *civitatis vel eccl. vel urbis*: Alexandrinae, Antiochenae, Constantinopolitanae, Cotronae, Cumanae, Docleatinae, Edessenae, Fausianae, Neapolitanae, Paformitanae, Primaelustinianae, Pudentianae, Taurinensis, Taurinae, Tregestinae, Turritanae. — Romanae sedis: Vigilius; proprius II 266, 4; qui antistes fuerit, cui Deo auctore ecclesiae deservimus 15, 8; quae antistes episcopatus tempore adquisierit II 182, 21. — *antistites* II 221, 2; apostolicae sedis 341, 7. — *antistitem*: consecrare 188, 9. II 137, 6; constituere II 200, 22; ordinare 174, 14. 193, 7. 268, 10. 388, 3. 438, 24. II 144, 24. 253, 14; de alia sibi eccl. talem ordinandum eligere ant. II 382, 24. — nullus antistitem II 377, 4. 379, 10. 380, 28.
- aperire*: quatenus ecclesiasticae restrictioni liquide possint aperi, quae vera sunt 194, 15.
- apex*: neque unum iotam vel apicem possumus aut commovere aut commutare II 452, 41. 453, 12; *cf. II 453, 14*. — *apices* = *litterae*: Columbi ep.; Dominici ep.; Eulogii ep.; nostri II 51, 28. 65, 5; hi ap. II 91, 15; praesentes 174, 23. 190, 10. 350, 6; dominici (*sc. imperatoris*) vel responsalis nostri 255, 5; sacri 69, 18. II 209, 28; subscriptionibus (*cleri et populi*) roborati II 382, 29. — *cf. epistula, scripta*.
- apocrisiarius* 410, 12; diaconus et apocrisiarius v. diac.; sedis apostolicae 410, 10.
- apostolatus* (*in epistola Iohannis Ravennatis*) domni mei (229, 24); vester (229, 21); iussiones apostolatus domni mei (*sc. Gregorii nostri*) (230, 2). — quia illum ab apostolatu non distulit (II 147, 33).
- apostolicus*: dogmata; mater (*s. v.*); ap. auctoritas II 158, 12. 203, 25. 204, 2; detestatio ap. II 206, 29; ecclesia ap. II 160, 26. 330, 12; haec ap. eccl. II 433, 24; apostolica Romanorum sedis eccl. (II 453, 21); ap. examinatione perquirere II 89, 14; ap. instituta II 205, 25; ap. praecepta 334, 12; secundum ap. sententiam 259, 13; ultio II 201, 24. — ap. sedes 40, 10. 91, 13. 92, 18. 188, 8. 189, 1. 203, 18. 224, 17. 229, 32. 230, 13. 234, 2. 4. 270, 16. 286, 16. 327, 12. 358, 4. 375, 17. 387, 14. 397, 11. 405, 16. 421, 9. 15. II 17, 14. 33, 9. 173, 23. 203, 28. 212, 11. 333, 8. 416, 24. 431, 22. (455, 3. 6); haec sancta et ap. sedes II 312, 15. — sedis apostolicae: antistes, apocrisiarius, clerus, def., diac., domnus, legati, notarius, papa, pontifex, communicio, re-

- sponsa, unitas, vices; auctoritas 119, 25. II 171, 25. 426, 6. 427, 22; auctoritate sancire II 204, 8; ex auct. contradicere 119, 26; prophetici et evangelici atque ap. auctoritatibus consonare (II 454, 13. 15. 17); auctoritas atque consensus II 158, 7; auxilium II 191, 9; culmen 40, 6; prisca consuetudo 369, 1; diaconium 101, 8; iudicium 372, 12. II 190, 16; praeceptis subesse II 145, 16; privilegiis (II 468, 16); cf. subiecti apostolici privilegii (II 469, 5); reverentia II 403, 11; scrinium (ex codicibus et ex antiquis polyptichis scrib. s. sedis ap. (II 446, 33)); vice 107, 4. — sedi apostolicae esse subiectum II 60, 8; cf. II 61, 1; sedem ap. vice Petri apost. princ. suscepimus gubernandam 147, 3; ap. sedem regere 336, 6. — ad sedem ap.: appellare II 246, 11. 14; quaestionem deducere 167, 38; recurrere 401, 29. — praeter sedem ap. (II 468, 21); ab ap. sedium se communione vel auctoritate suspendere (II 447, 43); sedibus ap. per successionem praesulum praesidere (II 447, 42).
- apostolus: universalis 322, 10. — apostoli: Andreas, Paulus, Petrus. — apostolorum (II 448, 3). — apostolorum princeps (qui primus fulget honore in *epist. Reccardi* II 221, 13) 10, 2. 41, 4. 43, 9. 74, 17. 337, 1. II 199, 26. 294, 3; cf. Petrus. — principis: ad apostolorum principis petram solidam concurrere II 139, 4; sedes 485, 31; soliditas 485, 27. — beati principes (*Petrus et Paulus*) II 126, 23; eorum ecclesiae *ib.* 24. — presb. tituli Apostolorum: Agapitus, Andromachus; in actibus ap. (II 457, 41); auctoritas II 324, 14; corpora 265, 18; multa a sacris corporibus ap. martyrumque velamina 364, 17; liminibus praesentare 47, 15. II 158, 31. 286, 33; ad limina: properare II 151, 15; venire II 329, 21; miracula 264, 1; mos II 59, 29; successores (II 443, 23); virtus 266, 12. II 31, 2. — ad sanctos apostolos venire II 330, 28; fides ab apostolis tradita (II 443, 23. 45).
- appellare ad sedem apostolicam II 246, 11. 14.
- appellatio: beati Petri apostolorum principis 311, 14; porrecta 165, 9. 167, 10; (*iudicium*) appellatione suspensum 164, 10; suspendere appellatione sententiam 165, 7. 167, 3.
- appendix: Agellus (*s. v.*); appendices: (II 437, 20); massae II 135, 29.
- applicare (= *se appl.*): ad salubre consilium valeant applicare II 161, 9.
- apponere: quia omnes res suas — vel venundavit vel apposuit 68, 30; cf. *ib.* 33.
- approbabilis II 341, 5.
- approbare (adprobare): nobis sunt adprobati 205, 4; mihi bene est adprobata 236, 24. 269, 13; *cel.*
- appropriare II 3, 23.
- apud: diacono apud Constantinopolim 286, 7.
- aqua: benedicta II 331, 7.
- aquaeductus (*in urbe Neapoli*) II 94, 7.
- arbiter (*gen.* arbitris 31, 19. 37, 23; *gen. plur.* arbitrum 72, 31; *dat.* arbitribus 11, 14): electi arbitri 11, 14; arbitrum iudicium 72, 31; arbitros eligere II 186, 24; apud arb. causam cognoscere II 231, 17; ad arb. ire II 285, 3; cf. arbitrale subire iudicium 72, 30.
- arbitrium: per ultimum voluntatis suae arbitrium 217, 24; hoc matura deliberatione nostro sedit arbitrio 252, 21; ad suum arbitrium II 16, 29; *cel.*
- arbor: cultores arborum II 7, 22; arbores colere II 21, 12.
- arca II 297, 18. 20; *eqq.*
- archiater: Fuscus. — arch. et exp. praefecto: Theodorus.
- archidiaconatus: ab honore arch. deponere 117, 21. 118, 29; locus 117, 8. 118, 16. 119, 16; ordo 12, 13.
- archidiaconus: communis fil. II 230, 4; dilectissimus fil. meus 405, 14; dil. tua 190, 2; *archidiacones*: Donatus, Florentinus, duo Honorati, Iohannes, Leo, Palumbus, Rusticus; Aregi, Ianuarii Caralitani, Natalis. — ecclesiae: Anconitanae, Capuanae, Catinensis, Myriensis, Ravennatis, Salonitanae. — sedis suae (*sc. Salonitanae*) 118, 6; quem iuxta morem ad vestigia dominorum transmiserat (*sc. Pelagius papa*) 339, 8; archidiacones (*Salonitani*) II 230, 6; eius (*sc. Leonis ep. Catanensis*) se esse archidiaconem nec post episcopatum susceptum obliviscitur 399, 3; gloriosum fratrem nostrum vel unum de episcopis aut certe archidiaconem subscribere faciemus II 72, 10.
- archiepiscopus: beatissimus (19, 2. 16.) II 38, 25; vir sanctissimus et beatissimus (22, 4); car. vestra 40, 14. — *archiepiscopi*: Anastasius, Eusebius, Helias, Ianuarius, Marinianus, Natalis, Severus; Aquileiensis, Caralitani, Corinthiensis, Galliarum, Romae, Salonitanus, Thessalonicensis. — (pater et 19, 6. 24) archiep. noster (*in epist. epi. Venet. vel Sec. Retiae* 20, 12). — archiep. ordinare (19, 1); ad beatissimum arch. et patriarcham dioceseos illius referatur causa (II 416, 21).
- archipresbyter: communis fil. II 186, 5; Caralitani: Epiphanius.
- archivum: huius nostrae eccl. II 29, 10.
- argentarius II 278, 2; cf. Iohannes.
- argentum 193, 15; usuale 198, 24; ecclesiae (*vel* ecclesiarum) II 53, 18. 21. 23. 77, 3.
- armatus: armati homines (*Venantii patr.*) 416, 13.
- arrae: sponsalitiae 89, 13.
- ars: pistorica, sapunarium. — diversarum artium homines II 208, 29. — arte consilii gubernare II 322, 1.
- articulus: excommunicationis 154, 15.
- artifex II 52, 11.
- aruspices II 192, 20.
- ascitria II 414, 21.
- asinus: (boni 139, 4) asini *ib.* 6.
- aspectus: aspectibus nunquam deest 274, 17; vestris aspectibus praesentari II 275, 19.
- asperitas: ne duos valde in asperitate sentias, quos erga te positos in caritate contemnis 117, 24.
- aspirare: ad sacros ordines 204, 25; de laica persona II 97, 9. 177, 24. 385, 2. 387, 9; ad cuiuslibet conversationis meritum laicae personae 400, 2. 460, 2. II 96, 18. 108, 27. 177, 6; cuiuslibet conversationis meriti laicae personae II 388, 2; (*omnino in epistolis illis, quae secundum formulam de electione epi. scriptae sunt*). — = *favere*: Deus vobis aspiret 217, 13.
- assertio 318, 4. 434, 20. II 149, 10. 226, 15.
- assistere: monasteriis 241, 12; qui assistant iudicibus 315, 2; assistente plebe 251, 11. — cf. adhaerere.
- assurgere: ad indicatum II 170, 13; ad regimen II 136, 20. 137, 20. 138, 14; cf. II 430, 6. 16. 17. — = *valere*: 411, 1. II 50, 10. 89, 8. 125, 24.
- astare (adstare): adstantibus diaconibus et cuncto clero 363, 2. II 275, 17.
- astruere = *affirmare* II 159, 22. 427, 36; quantum astruit II 140, 28; sicut astruunt II 151, 10; *saepius*.
- asyndeton: cf. sermonis duritatem. — quod si ita est, valde esse constat incongruum, hac tibi auctoritate praecipimus, ut hoc denovo facere non praesumas II 284, 20; adhuc incertum est, quis interius qualis sit 476, 9; cf. 29, 14. 53, 26.
- attestatio 236, 20. II 36, 12. 150, 16; vitae 382, 3.
- attractio: quaedam ad aures nostras gravia pervenerunt, quae quoniam canon. emendationem expectant, idcirco exp. tuae praecipimus, quatenus 194, 2; de his quibus inclamatus est 405, 3; in opus quod eum praeposuimus (II 441, 12); in eo quo es ordine permanere 200, 21. 25; cf. 201, 17. 216, 3. 243, 12. 251, 19. 266, 4. 396, 28. 405, 3. 419, 13. 433, 18. II 100, 5. 136, 12. 137, 15. 138, 8. 159, 2. 170, 18. 171, 25. 173, 24. 175, 23. 229, 11. 233, 17. 246, 1. 272, 27. 331, 11. 342, 9. 428, 17; iuxta quod provideris II 10, 16; cf. 288, 20; ad quem in loco tuo te habere cognoscis, scripta dirigas II 189, 4; quocumque fuerit, comitari 483, 16; quae manus cuius tenuerunt pedes 465, 12; quia eum,

- quem caecitas sua gravat, inhumanum nimis est in collatione affligere, cuius (si *omissum*?) esset magna necessitas, debuit ex collatione misereri II 231, 13. — *attractio inversa*: nam privatae causae, quae illic actae sunt, non solum minime confirmavit, sed et retractari atque diiudicari concessit (II 447, 13); cometivam illam, quam vir eius agendam suscepit, nunc Theodoro palatino concedente ipsi est mulieri, ut peragere debeat, attributum, 13, 24; fibulam auream, quam reliquit, considerare debuistis, quae esset summa eius substantiae, . . . et tunc pro sepultura eius accipere II 4, 29; ut synagogae ipse cum his hospitibus, quae sub ipsis sunt, vel earum parietibus cohaerent atque hortis ibi coniunctis aestimatae fuerint, studii tui sit, ut praefatus . . . dare premium debeat II 67, 22. — *cf. anacoluthon*.
- attractio 249, 14.
- auctor *christiano sensu*: rerum auctor 152, 26. — auctores proauctoresque mei (II 438, 6).
- auctoritas *proprio sensu* 469, 23. II 181, 26. 337, 4. 426, 21; apostolica, apostolicae sedis, apostolorum, augusta, canonica, canonum, decessoris nostri, dignitatis, eccl., legalis, scriptorum; nostra 1, 13; summa strictio atque auctoritas 190, 18; moderata 163, 3; pestifera 267, 17; rigida 54, 13; summa 344, 29. cum summa auct. libertate (II 463, 29). auctoritatem praebere (II 462, 17); tribuimus II 337, 2; extra auct. propriam II 337, 10. — auctoritate: non iure, sed auct. 168, 25; sine auctoritate aliqua 414, 23; ex auct. agere II 337, 17; auct. corrigere *ib.* 20. — *Anweisung, Genehmigung, Urkunde*: auctoritas: consensus, largitatis, praecepti, praeceptionis; nostra 69, 5. 107, 5. 116, 3. 185, 8. 217, 10. 243, 26. 348, 7. 376, 2. 381, 10. 389, 23. 397, 19. 406, 1. 456, 6. II 53, 7. 87, 5. 97, 29. 153, 4. 191, 22. 204, 10. 359, 4. 422, 23; praesens nostra 215, 9; haec nostra II 87, 13. 98, 1. (468, 19); praesens 78, 21. 81, 9. 175, 15. 230, 14. 262, 22. II 56, 1. 88, 23. 163, 1. 181, 2. 188, 13. 253, 21. 274, 24. 344, 19; haec 97, 2. 108, 1. 109, 5. 172, 8. 401, 5. II 70, 19. 79, 13. 101, 14. 102, 18. 112, 26. 134, 31. 181, 13. 238, 6. 284, 30. (468, 21); nostri assensus 291, 15. — auctoritatis: nostrae assensus 188, 19; assensus (*Brunigildae*) II 319, 8; nostrae consensus 143, 14; praesentis auct. nostrae decretum II 377, 3. 379, 2. 380, 27; ex nostra auctoritatis indulgentia II 214, 10; nostrae pagina 241, 1. 258, 20; praesentis pagina 143, 10; nostrae permissio 96, 14; nostrae praecepto 359, 9; huius auct. nostrae series II 211, 25. 422, 29;
- huius tenor 181, 20. 253, 7. 254, 2. II 24, 22. 66, 13.
- audientia: aud. et quaestio nostra 25, 15; nostrae audientiae sententia 168, 1; ad nostram audientiam occurre 12, 7; quae in tua audientia criminaliter obiecta fuerant 167, 18.
- augmentare II 51, 28.
- augmentum (= *incrementum*) 241, 1. 369, 20. 373, 23. 377, 11. 379, 15. 386, 3. 28; *cf.*
- augustus: augusta auctoritas 321, 25; augusta pondera 320, 30. — Augustus: *cf.* imperator; perpetuus Augustus II 275, 7. 276, 6. 414, 19. (437, 9). (438, 24); Augusti: Focas, Mauricius, Tiberius, Theodosius, (Arcadius, Gratianus, Honorius, Iustinus, Leo, Marcianus, Valentinianus). — Augustae: Constantina, Leontia, Pulcheria, Theodora; tranquillissima domina 264, 26. 329, 21; serenissima domina 266, 5. 15. 324, 11. 325, 8; pietas vestra 266, 8. 326, 3. 16. 327, 2. 29. 328, 2; (vestra 326, 20) serenitas 329, 22; serenitas vestrae pietatis 264, 3.
- aurum: sed (*ut*) totum auri profanus amor optineat II 202, 5; nil in dandis eccl. ordinibus auri saeva famis inveniat II 313, 24 (*cf. Vergil. Aen.* III, 57).
- australis: calor III 148, 28.
- authenticus: authentica cartula 161, 21; authenticae II 73, 23 (*v. not. ib.* 41); authentica vel exemplaria 69, 6.
- baciola: cui baciola patris sui restitui volumus 66, 14 (*v. not. ib.* 49).
- balneum: domus cum horto et balneo suo II 422, 17.
- balsamum II 147, 11.
- baptisma (baptismum 324, 20. II 325, 22): *cf.* fons, tinctio; 44, 20. 415, 5. II 24, 25. 183, 8. 295, 15. 25. 27. 30. 294, 12. 325, 24; catholicum 147, 24. 413, 11; sanctum II 295, 19. 325, 15; tertium 57, 26. — baptismatis: aqua II 148, 14; fons 72, 5. 10; (sacri) gratia II 147, 14. 148, 6. 273, 14; a sacri bapt. gratia prohibere II 338, 18; lavacrum II 336, 6; trina mersio 57, 17; sacri sacramentum II 7, 27. 338, 2; sacri susceptio 166, 30. — baptismum praestare 16, 8. 77, 10; vestis, quam ad bapt. habeant (*cf.* II 2, 4) II 25, 1; in sancto baptismate tingi II 295, 21; de unico (de iterando (II 466, 46)) bapt. *ib.* 45, *cf.* Augustinus, Cyprianus.
- baptista 292, 7. 14. II 225, 3. 367, 5.
- baptisterium 113, 5. II 81, 26. 164, 19. 174, 27. 390, 8; Mascakas (*s. v.*); basilica cum baptisterio in honore beatorum apostolorum Petri principis atque Laurentii martyris 400, 16; bapt. consecrare 400, 20.
- baptizare 57, 22. 145, 13. 14. 147, 25. 166, 26. 242, 1. 262, 7. 288, 24. 299, 7. 324, 19. 413, 13. II 1, 20. 24, 10. 29. 31, 4. 262, 14. 325, 8. 22. 338, 1. 12. 27; in fide catholica 23, 12; in Trinitatis nomine II 325, 11. 18. 25; in Arriana heresi 23, 15; in Donatistarum heresem 413, 8; vestimenta eorum, qui baptizandi sunt II 2, 4; barbari et provinciales Sardiniae convertendi baptizandique II 273, 13; episcopi baptizandos infantes signare in frontibus bis chrismate non praesumant, sed presbyteri bapt. tangant in pectore, ut episcopi postmodum tangere debeant in fronte 242, 4; *cf.* 261, 29. 31.
- barbaricus: barbarici periculum 114, 10; barbaricae crudelitatis incursum (*pl.*) II 301, 19; feritas b. 74, 19. 188, 15; iugum b. (19, 26); occasio b. 51, 23; flagellum barbaricae vastationis 120, 21; barbaricae vires 321, 9.
- barbarismus: barbarismi confusio 357, 29.
- barbarus: barbari et provinciales Sardiniae convertendi baptizandique II 273, 13; barbarae nationes 448, 31; barbarorum gladii 337, 16. II 3, 25. 171, 13. 408, 12; (circumfusus barbarorum gladiis 343, 32); ecce, cuncta in Europae partibus barbarorum iuri sunt tradita 322, 13; quid crudelius a barbaris pati possunt 325, 2.
- basilica: *tres* S. Mariae (*Panormi, intra civit. Reatinam, Romae*); S. Petri (*Romae*); Ss. Petri atque Laurentii (*Corsicae*); S. Savinae (*Romae*); *duo* S. Stephani (*Arimini, Messanae*); Ss. Stephani et Pancrati et Eupli (*intra civit. Messan.*); bas. Aurea 101, 11 (*v. not. ib.* 26); Iulii in Lateranis II 365, 6. — bas. cum baptisterio 400, 16; in martyrum honorem basilicam aedificare II 72, 22.
- beatitudo: beat. domini mei (*sc. Gregorii*) (II 276, 3). — tua beat.: Gregorius noster. — beat. vestra: Domitianus metropolita; Eulogius patriarcha. — dulcissima (et suavisima) beat. vestra: Domitianus metropolita. — dulcissima et semper honoranda beat. vestra: Eulogius patriarcha. — vestra carissima beat.: Anastasius ep. Antioch.; Eulogius ep. Alexandr. — sanctissima vestra beat.: *idem*. — suavisissima beat. vestra: *idem* Anastasius. — beatitudo (*sc. in allocutione epp.*): tua 357, 14; vestra 4, 24. 9, 9. 38, 15. 40, 30. 60, 30. 61, 1. 144, 2. 152, 7. 12. 26. 154, 1. 16. 210, 6. 332, 12. 31. 334, 14. 336, 1. 29. 469, 7. 470, 1. 474, 29. 475, 13. 478, 35. 486, 5. 13. 16. II 2, 28. 3, 14. 26. 29, 7. 30. 30, 13. 31, 9. 17. 21. 276, 7. 407, 29. 408, 14. 26. 31.
- beatus *saepeissime cum sanctus variatur*. — beatae: memoriae, recordationis (*s. v.*). — beatissimus: archiepiscopus, dominus, frater, fraternitas, martyr, papa, pater, vir

- (s. r.). — *Marinianus*, *Ormisda*. — vos beatissimi: *Eulogius* ep. *Alexandr.*
- bellicus**: bellici motus 321, 18; bellicae curae II 139, 10.
- bellum**: belli pestis II 7, 32. — bella: 93, 16. II 309, 26; forensia 92, 5; hereticorum II 3, 12; gladii Italiae ac bella II 23, 26. — bellorum antiqui duces 93, 12; bella compescere 239, 14.
- benedicere**: Deum benedico 203, 12.
- benedictio** = *dedicatio* II 206, 30. 310, 24; optata 108, 8; nostra 407, 11; sacri mysterii II 421, 29; tunicae 161, 4; viatici II 41, 5. 410, 28. — = *reliquiae* 266, 20; pro benedictione [149, 9]. 204, 2. 247, 13; benedictio: beati *Agilegi*, *S. Marci*, *S. Petri*. — = *xenium*: ben. parvula II 393, 6; benedictiones locupletissimae II 4, 6; benedictio: *Anastasio* ep. *Antiocheni*; *Anastasio* presb.; *Eulogii* patriarch.; *Iohannis* ep. *Syracus.*; *Theodori* medici.
- beneficium**: de beati *Laurentii* craticula beneficia 192, 4; sanctorum beneficia 430, 17. 20.
- benignitas**: imperialis benignitatis vestrae pietas II 403, 26; cf. *Focas Aug.*
- benignus**: benignissimi imperatores (s. v.).
- bibliotheca**: bibliothecae Romanae urbis II 29, 10.
- biennium**: ante biennium scripsimus 434, 6 (v. not. ib. 39).
- bigamus** 133, 9. 261, 22. II 373, 4; bigamis resistimus 60, 18.
- birrum**: album II 183, 11.
- bitumen**: arcam bitumine linimus 447, 35; bitumine caritatis astricta 333, 31.
- blasphemium** (acc. blasphemias II 462, 4); blasphemia II 280, 5. (456, 39).
- blasphemus** II 303, 22.
- bonus**: filius, vir (s. v.).
- bos**: boves 134, 15. II 8, 26. 90, 16. 125, 24. 126, 20. 229, 1; boves hominesque II 127, 29; homines cum bobus suis II 127, 9; boves parvum II 385, 13; boves in sacrificio occidere II 331, 11.
- botrus** II 109, 29.
- brandeum** 265, 1 (v. not. ib. 44); brandeum allatis forficibus incidit ib. 6.
- breviata**: narratio (II 467, 7).
- brevis** vel *breve* (*Verzeichniss*); brevis (v. not. 198, 44): a vobis (sc. *Felice* ep. *Sipont.*) conscriptus 198, 25; subscriptus 198, 28; epistolis insertus 486, 21; sub breve facere II 117, 22 (v. not. ib. 36); hortus atque terrulas de brevibus suis (*rectoris patrimonii Ap-piae*) delere II 434, 19.
- bubalus** 8, 13.
- burdatio**: prima inlatio burdationis 64, 9 (v. not. ib. 37); burdationem exigere 66, 6.
- buxis** 265, 1 (v. not. ib. 43).
- caballus** 139, 4. 5. II 262, 9.
- caespes** II 8, 23.
- calamus**: sine carta et calamo loqui II 3, 84.
- calciarium**: puerorum 50, 10 (v. not. ib. 31).
- calciatus**: calciatos compagis procedere II 28, 14.
- calculus**: altaris 446, 21.
- calix** 66, 21. 87, 5. 420, 5; argenteus II 8, 21; aureus II 221, 12; electrinus II 4, 25.
- camisia**: camisiae et oraria 474, 9.
- campagus**: calciatos compagis procedere II 28, 14 (v. not. ib. 36).
- campulus**: fundi campuli cum conduma una II 90, 16.
- campus**: campum cum vinea sua occupare II 230, 26; campi *Etausi-*mani II 182, 25; campi fundi *Laveriani*, *Speiani*, *Ancessani* (II 437, 21).
- cancellarius** (v. not. 442, 37): cum *Fausto*, qui *Romani*, viri magnifici ex praetore, can. fuerat 88, 1; *Gennadii patricii* 442, 19.
- canere**: quam grave nefandumque sit episcopo canere II 303, 15.
- canon**: ad locum canonis redire II 421, 26; orationem dominicam post canonem dicere II 59, 13. — canones: 209, 20. 33. 224, 15. 17. 273, 29. II 190, 17. 299, 31. 432, 22. (462, 26). 464, 2; concilii *Constantinopolitani* 479, 14. 16; diversi [II 146, 13]; sancti 250, 7. II 209, 32; sacratissimi 261, 17. 332, 28. II 373, 10; sacri 96, 12. 104, 21. 168, 5. 455, 13. 456, 3. 457, 24. 483, 24. 488, 7. II 19, 28. 35, 1. 77, 18. 116, 8. 165, 11. 182, 20. 200, 25. 209, 7. 210, 5. 218, 2. 241, 26. 266, 11. 274, 27. 358, 21. 372, 29. 38. 414, 5. 425, 20. 28. 427, 15. 428, 1. 433, 16; venerandi 122, 14. 276, 5. 399, 25. 459, 24. II 97, 3. 108, 22. 109, 8. 137, 23. 138, 18. 176, 28. 177, 18. 384, 9. 27. 387, 4. 26; canones et leges 165, 23. II 182, 20; leges canonesque 125, 7. 169, 5; quae lex et canones praecipunt 456, 3; crimina, quae canones punire monstrantur II 19, 28. — canonum: auctoritas 241, 26. II 403, 12; censura 437, 32. II 116, 8; constitutiones (II 462, 40. 44); decreta 291, 19. 322, 20. II 433, 16; et legum et can. decreta 456, 7; definita II 218, 2; severissima can. districtio 254, 14; iuris canonumque districtio 166, 16; forma (II 462, 36); institutiones 343, 28; ius 244, 10; norma (II 462, 37); ordo II 190, 9. 426, 8; praecepta 97, 4. 259, 17; prolatio II 145, 23. 24; regula 125, 18. (II 462, 28. 30. 464, 12); et sanctorum can. et mundana-
- rum legum sanctio 250, 7; nec mundanarum legum nec sacrorum canonum statuta II 35, 1; status 309, 14; statuta 143, 13. 257, 4. 307, 6. 327, 17. 403, 5. 483, 24. 488, 7. II 9, 8. 35, 1. 77, 18. 358, 21. 411, 25; evangeliorum et can. statuta 327, 14; contra can. statuta 239, 4. II 414, 5. 425, 28; termini 209, 30; vigor 455, 13. II 425, 30. — canonibus inimicus II 428, 1; adversus canones II 158, 18; contra canones 332, 28. II 410, 21; quae contra canones perpetrantur II 373, 10; contra ius canonesque 167, 27; contra leges canonesque 165, 7. 401, 21. II 427, 15; contra canones ac leges 167, 19; secundum canones 259, 25. 401, 29; secundum canones et leges II 416, 22.
- canonice** 100, 19. 142, 3. 155, 7. 169, 19. 196, 13. 421, 19. II 110, 11. 247, 26; legitime canoniceque 166, 9. 246, 26. — canonice: causam cognoscere et finire II 427, 19; condemnare 166, 9; consecrare II 362, 7; iudicare 413, 4; ordinare 172, 24; punire II 372, 22; prolata sententia 169, 16; vindicta procedit 246, 10.
- canonicus** 339, 17. 403, 4. 404, 25. 405, 11. 413, 1. 421, 23. II 60, 27. 247, 24. 300, 11. 13; ordo II 413, 2. 425, 9; rigor 214, 3; canonici nexus 245, 11. — canonica: auctoritas II 116, 24; coercitatio II 11, 2; coercitio (can. coercionis) subdere II 89, 19. 290, 7. II 423, 18; cura 149, 24. 178, 16. 388, 11; disciplina (disciplinae: constituta 16, 14. 77, 15; vigor 299, 21; canonica disciplinae correctio 290, 5) 164, 19. II 402, 23; dispositio (dispositionis statuta 256, 20) 244, 4; distributio 244, 9; districtio (districtio: iudicium II 374, 20; censura II 377, 29. 379, 34. 381, 21; canonici vigoris districtio II 349, 26) 210, 15. 329, 18. II 410, 1. 412, 24; emendatio 194, 2; integritas 372, 9; iurisdictio 349, 12; poena 169, 15; probatio 168, 24. 29. 259, 9; prohibitio 406, 6; ratio II 427, 29; regula (regulae canonicae discretionis II 16, 7) 104, 16. 121, 8. 142, 7 (can. regulae 142, 7; iuxta can. regulam II 373, 5); severitas 387, 6; ultio 121, 7. 168, 30. 202, 23. 203, 30. 257, 5. 377, 20. II 58, 31. 89, 16. 355, 31. 359, 26. — canonicae definitiones 213, 28. — canonica: instituta 382, 26; praecepta 323, 5; statuta II 60, 27.
- canterma**: maleficium, quod canterma dicitur 313, 4 (v. not. ib. 43).
- canticum**: cantica spiritalia 102, 14; canticorum canticum exponere (II 465, 39); [in plerisque codicibus (II 466, 29)].
- cantor**: minister 363, 9; cantores 363, 6 (v. not. ib. 43). II 415, 4.
- capillus**: capilli beati *Iohannis baptistae* II 225, 3.
- capitalis**: poena II 415, 8; cap. et

ultima supplicii animaversio II 416, 4; *sententia* II 415, 15.
capitulare (*capitularis* II 432, 23, 25) 53, 12, 55, 3. II 9, 28, 178, 14, 386, 6, 410, 11. (446, 3); *secundum capitularem subter adnexum* II 274, 29; *dato capitulari* II 131, 9, 373, 8, 386, 3.
capitulum 95, 17, 147, 13, 166, 25, 27, 29, 167, 5, 18, 190, 3, 13, 18, 212, 25, 213, 24, 242, 18, 244, 2, 245, 9, 258, 20, 266, 10, 282, 15, 289, 4, 7. II 10, 3, 61, 25, 296, 30, 332, 11, 333, 2, 3, 335, 4, 342, 6, 377, 17, 379, 32, 381, 9, 402, 6, 19, 409, 10, 428, 16. — *capitula: duodecim* II 147, 1; *duodecim beatae memoriae Cyrilli* 480, 32; *cf.* II 464, 23, 41; *errorum* (nulus omnino error capituli II 296, 31) *ib.* 28; *falsa* II 411, 13; *fidei* 14, 10; *gravaminum* 74, 2; *leviora an certe graviora* II 412, 8; *omnia, quae in altercatione venerant* II 74, 20; *pecuniaria criminaliaque* 166, 14; (*criminaliter obiecta* 167, 18); *perversa* II 293, 13, 15, 294, 8; *quaedam* (*catholica* II 134, 7) II 74, 8, 184, 12, 14; *synodi Ephesinae* 480, 7; *tria* 233, 23, 235, 16. II 145, 13; *cf.* II 464, 21; (*trium capitulorum: damnatio* (18, 10, 17, 18), 283, 21, 234, 13, 235, 13, 272, 28 (*v. not. ib.* 40), 273, 5. (II 455, 7); *defensio* 18, 23. II 144, 19; *causa* 150, 7, 151, 29. (II 446, 34); *negotium* II 449, 29, 456, 2; *de tribus capitulis synodus* (*v. etiam synodus*) 151, 5, 438, 12, 479, 24; *satisfactio* 151, 21). — *pactum de quibusdam rationabilibus artis sapunarium capitulis confectum* II 118, 21.
capra: oves et caprae II 385, 14.
captivitas 310, 14. II 200, 19, 218, 13; *terrae meae c.* 318, 6; *captivitatis angustiae* 70, 6; *captivitatis calamitas* 133, 7; *de captivitate redimere* 464, 9.
captivus: captivi 410, 22, 411, 8, 470, 13; *redemptio captivorum* 175, 1, 250, 7, 345, 15, 456, 4, 467, 31, 483, 24, 484, 8. II 24, 1, 77, 19, 99, 7.
caput: existimationem, caput atque fortunas petiturus II 417, 4.
caraxare: notitia de polyptychis caraxata II 188, 11.
cardinalis (*v. not.* 97, 34, 99, 41); *v. etiam proprius*; *cf.* *diaconus, episcopus, pontifex, presbyter, sacerdos*. — (*qui diaconii fungi officio perhibetur*) 99, 27; (*diaconus*) 100, 4; *tamquam card. et proprius sacerdos* 182, 14.
cardinare: diaconus cardinandus 247, 19; *diaconum cedere cardinandum* 389, 19.
carere cum acc.: hunc necesse est primatus locum per omnia carere II 18, 19.
caritas: paterna, sacerdotalis. — *tua: abbas, comes; presbyter; servus Dei; dulcissima mihi tua car.: servus Dei*. — *vestra: diac., dux*

clerus, ordo et plebs, presb., servus Dei; Andreas scolast., Ascliodotus patric., Iobinus praef. praetor., Narses com., Theotimus medicus. — *vestra sanctissima: Anastasius ep. Antioch.* — *dulcissima caritas vestra: Narses comes*. — *magnitudo caritatis vestrae: Stephanus cartarius*. — *dilectio car. vestrae: episcopi*. (II 445, 27); *in allocutione episcoporum: caritas: tua* 85, 20, 122, 11, 165, 25, 182, 9, 204, 4, 219, 2, 13, 230, 13, 240, 27, 244, 19, 246, 28, 258, 24, 353, 5. II 25, 26, 96, 10, 211, 25; *vestra* 98, 18, 104, 18, 110, 14, 151, 2, 28, 173, 18, 206, 18, 283, 6, 13, 291, 20, 297, 4, 19, 360, 3, 10, 379, 1, 405, 19, 421, 14, 425, 13, 444, 24, 450, 39, 480, 1. II 21, 3, 26, 12, 25, 60, 5, 61, 7, 76, 20, 107, 24, 134, 9, 201, 6, 286, 34.
caro, carneus, carnalis: legitima carnis copula II 341, 11; *carnales filii* II 334, 20; *carnales oculi* 274, 17; *carnalia sacrificia* II 368, 7; *carnei robor braccii* 321, 3; *et similia*.
carta (vel charta) II 225, 23 — *cartae pagina* II 218, 28 — *sine carta et calamo loqui* II 3, 34; *in carta mihi mens vestra sine carta loquitur* II 3, 35; *cartae: II* 329, 23; *ecclesiae* II 212, 14; *exconsulatus* 132, 10, 13; *res vel cartae monasterii* II 19, 18; *descriptio rerum aut cartarum monasterii* II 208; *cartarum traditio* 364, 24; *post acceptas cartas confirmationis* 365, 9; *eodem sensu* 365, 5.
cartarius (chartarius): II 42, 7 (*v. not. ib.* 42). — *magnitudo caritatis vestrae* 125, 16. — *cart. Siciliae: Stephanus*.
cartofilacium (chartophylacium) II 225, 19, 21.
cartula (chartula): authentica 161, 21; *accusatoris* II 163, 3; *confessionis promissionisque meae* II 354, 21; *de laetania maiore* 102, 5; *manumissionis* 891, 22; *munificentiae nostrae* II 108, 2; *synodi* 283, 8; *fidem cartulae durare* [II 38, 18]; *scripturae cartulas deferre* II 352, 22.
cartularius (chart.; cf. etiam cartarius; v. not. 4, 32): *gloriosus* 18, 25, 32; *vir magnificus* 4, 11, 410, 4. — *cart. marinarum* (*cf.* *Stephanus*) 325, 4 (*v. not. ib.* 40). — (*sacri palatii*): *Smaragdus*. — *eccl. Romanae: Castorius*. — *cartularius et rector: Adrianus*. — *cartularii: (noster) Adrianus, Castorius (noster), Felix, (noster) Hilarus, Maurentius, (noster) Salerius*.
carus: carissimus: v. beatitudo, filius, frater, fraternitas, vir. — *re vera carissima et filia: patricia*. — *carissimi (in allocutione epi.): (II* 442, 18, 443, 7).
casalis: casales fundi II 182, 25, 28. [437, 18].
cassare: ne pia defunctorum voluntates cassentur 242, 9; *cassata decreta* 165, 16.

castrum (v. etiam castrum): Lucullanum, Misenas, Novas, Terracinense; fundi Laveriani, Speiani, Ancessani II 437, 18, 438, 31, 37, 439, 1.
castrum (v. etiam castellum): comes castri (*cf.* *Anio*) II 90, 11. — *castra: civit. Amalfitanae, Aprutiense-Firmentense, Balneum-Regis, Caesinas, Callipollitanum, Cassiopi, Cumannum, Lucullanum, Misenas, Novas, Squillacium, Terracinense*. — *castra: eruta* 187, 22; *eversa* 322, 14. — *episcopi civitatum et castrorum (quos Longobardi tenere dinoscuntur)* (22, 9).
casus: situs modosque et praepositio-num casus servare contemno 357, 40.
catena: catenae S. Petri *cf.* *S. Petrus* (*v. etiam claves S. Petri*); *catenae S. Pauli* *cf.* *S. Paulus*.
cathecumini II 25, 4.
cathedra S. Cassiani 455, 6, 7; *Felices ep. Pisanensis* 420, 1; *S. Petri* 485, 20, 24; *sacra* 419, 27; *cathedrae vendentium columbas* 369, 15, 377, 7, 11, 379, 10, 14, 386, 24, 28. II 206, 21, 24, 298, 34, 37.
catholicus: v. baptisma, capitula, communio, episcopus, fides, imperator, mater, patres, pax, religio, rex, sacerdotes, societas, unitas. — *hoc quisquis negat, catholicus non est* 393, 6; *cath. et ab omni heretico crimine liberum esse* 395, 4; *clamantem se atque monstrantem esse catholicum* 395, 27; *catholicum Iohannem presb. sancti concilii mecum definitio divinae potentiae revelante gratia declaravit* 396, 4; *catholicum atque sincerum in omnibus fidei professorem ... claruisse* 438, 19; *nam nos in hominem, qui non a catholicis et maxime a Langobardis eligitur, nulla praebemus ratione consensum* II 266, 16; *catholici homines et religiosi* 413, 7; *Langobardus cath.* 468, 23; *cath. (nostra 22, 6) eccl.* 255, 10, 459, 2, II 154, 32, 155, 38, 156, 2, 325, 7, 14, 415, 12, 14; *Hiberia catholica eccl.* II 325, 1; *sancta catholica eccl.* 21, 17. II 220, 25, 326, 1, 354, 13; *quia non est catholica (sc. epistola), quae patrem cath. atque in toto synodi volumine laudatum hereticum appellat* II 147, 5; *cath. professionis integritas* 438, 10; *cath. rectitudo (cath. rectitudinis: auxilium* II 431, 6; *integritas* 396, 14) II 184, 23; *cath. confessio veritatis* II 185, 5; *nec cath. nec recta sapere* II 329, 30; *loca catholice dicta* 393, 3; *omnia in suis synodicis catholice Deo auctore locutus est* 479, 12.
causa: causa vel causae: Concordii, Gregorii ep. Antiocheni, Histricorum, Ianuarii ep. Malacitani, Italiae, Mariniani ep. Ravenn., Maximi ep. eccl. Syracusanae. — *causa vel causae: criminis, criminalis, episcoporum, pauperum, pecuniaria, pri-*

- vatae, publicae, sacerdotales, speciales. — causa: acta 287, 9; ecclesiae II 256, 27; universalis eccl. 322, 19; generalis 305, 4; iudicata 89, 15. — causae negotium legaliter propositum II 94, 13. — causam: canonicè cognoscere et finire II 427, 19; cognoscere (apud arbitros II 231, 17) II 150, 19; cognoscendam deputare II 129, 12. 132, 26; (cf. te interponere debes II 285, 5); commendare II 43, 17; decidere 161, 8; (legali ordine II 141, 29) definire II 272, 23; dicere (causae dictio II 98, 28; dictio causarum 325, 5) 287, 5. II 69, 28. 94, 5; ad dicendam causam deputare II 98, 19; (exequendam II 64, 1) committere II 156, 20; in exequendam causam (causae executionem iniungere II 150, 26; diversarum causarum executio II 191, 20) se impendere II 100, 28; habere contra episcopum II 285, 4; incidere 161, 6; perquirere 168, 28; terminare II 272, 28. — novus in causa vir II 325, 7. — causae: 348, 14. II 18, 11. 83, 7; eccl. emergentes II 190, 8; ecclesiasticae 239, 1. II 61, 16; indictae 164, 15; incidentes II 209, 14; maiores 107, 9; piae (res suas piis causis impendere II 216, 20; res piarum causarum II 421, 15) 174, 22. 246, 4. 306, 24. II 377, 8. 379, 14. 381, 1; saeculares 58, 10. — causarum: defensio 302, 5; importunitas 336, 22; litigia 217, 1; tumultus (*plur.*) II 393, 10; causas utilitatesque disponere II 191, 23. cf. II 372, 32. — ut in causis veritas teneatur 53, 1; in causis occupari II 239, 24; in causis piis ac religiosis erogandum II 333, 24.
- causa (= *propter*): aegritudinis causa 246, 19. 23.
- causari: si causari voluerint II 187, 25.
- causatio 11, 9. II 57, 15.
- cautela: plerumque alterius casus alterius solet esse caut. 378, 14; circa clerum plebemque eccl. 294, 7; rerum ecclesiasticarum 198, 20; restituentis (ex hac caut. restituere 248, 15) II 105, 8; studii tui II 268, 16; subiectorum II 268, 12; proveniente cautela (cf. II 274, 12) II 141, 12. 433, 15; scripturae proveniente caut. II 151, 18; sub competentis caut. 306, 10; sub omni caut. II 163, 3.
- cautio: *Nostamni* portitoris II 68, 27. — cautionis: causa II 263, 5; exemplar II 262, 24; iuramenta 273, 2; promissio pacti vel cautionis II 232, 10; vinculum II 141, 13. — cautionem: scriptis emittere (cautiones emittere 114, 24) (20, 16); sedi apostolicae emittere 234, 1; secundum caut. expositam 165, 10 (v. not. *ib.* 45); facere 233, 22. 285, 13. 300, 14. — cautione obstructus II 141, 3; cautione emissae procuratur munitio II 426, 19; sine caut. 235, 14; cautiones agentium vices Iohannis praefecti II 44, 9 (v. not. *ib.* 31); cautiones deferre 137, 23 (v. not. *ib.* 47); cautiones debiti restituere II 68, 23.
- celere (*adverbium*) II 311, 21.
- cella: *Adeodati abbatis* II 369, 21; *Fusci abb.* (presb. cellae II 169, 7; cf. Constantius) *ib.* 7, 9; cella fratrum 79, 12; propria II 369, 24; vinaria II 434, 4. — cellae: lapsus 284, 11; necessitates 316, 14; ordinatio 453, 9. II 163, 28; tenuitas 79, 15; utilitates 88, 4; in ius cellae reformare II 369, 27; divisio cellarum II 55, 5.
- cellarium (v. not. 65, 49): in solidis vel cellario dare II 409, 16; rescellas et cellaria accipere 65, 32; qui argentum habet, cellaria habet 440, 4; in cellariis mittere II 36, 9.
- cellerarius II 352, 1; cf. Maurus.
- cellula II 276, 10.
- celsitudo: (*creatoris nostri*) 342, 17; ad solidam venire celsitudinem 342, 24. — celsitudo (*in allocutione*): tua: Gregorius. — excellentiae vestrae: Childebertus rex.
- censura: canonum, disciplinae, distractionis, iudicii, legum, officii, potestatis. — contra ecclesiasticam cens. II 349, 28.
- census: apud clarissimum magistrum census II 417, 20.
- centenarium II 234, 28. 235, 5.
- cereum: preces illae, quae super cereum in Ravennati civitate dici solent II 282, 33 (v. not. *ib.* 49).
- certitudo 284, 15. II 63, 12. 76, 14. 106, 17.
- certus: sicut certus sum 121, 17; certus sit 180, 29; hoc certa sit vestra caritas 360, 10; vobis certum sit 146, 7. 156, 14; nos certum est deputasse 113, 18; cf. 138, 23. 139, 8. 425, 6. 478, 17. 486, 19; *cel.* — ut magis certum teneamus, quia... 431, 24. — = *verus*: suscepi, certum fuisse, hoc quod fama dudum asperserat 203, 9.
- cessio, cedere: pontificis sui cessio 100, 4. — cessionem: concedere II 430, 21; dare 303, 3 (v. not. *ib.* 31). — adicientes eidem cessionem hortos duo II 434, 8. — quem non cedimus 80, 8; cedere presbyterum 398, 32; ad ordinandum cessit 399, 1.
- ceterum: de cetero (= *το λοιπόν*) 110, 3. — cetera (v. not. 140, 36): et cetera 140, 5. 141, 1. 303, 6; et cetera secundum morem 303, 17. 304, 5. II 8, 27. 196, 16. 229, 3. 385, 17.
- charta, chartarius, chartofilacium, chartula, chartularius v. carta, cartarius *cel.*
- chirographum obligationis II 68, 24.
- chrisma: unctio (sancti II 325, 13) chrismatis *ib.* 11. — chrismate: tangere in pectore 242, 5; tangere eos, qui baptizandi sunt 261, 28; in frontibus baptizandos tangere 261, 31; baptizandos infantes signare in frontibus 242, 4.
- Christe-eleison (cf. *etiam* Kyrie-eleison): Christe-eleison dicere II 59, 25. 27.
- christianitas: dominorum (a. v.). — eius (sc. *Leontii exconsulis*) II 175, 24. — in allocutione: tua: Gregorius. — vestra: Andreas scolast., Berta reg. Anglorum, Brunigilda reg. Franc., Georgius praef. praet., Theodelinda reg. Langob., Theodericus rex Franc. — excellentiae vestrae: Brunigilda, Theoctistus.
- Christianus: 262, 2. 3. 407, 29; 408, 9. 431, 27. II 22, 20. 26. 23, 3; sicut revera Christiana II 304, 21; Christiani: 21, 6. 195, 5. 405, 15. 408, 6. II 7, 24. 111, 24. 200, 1. 203, 4. 241, 13. 294, 16. 296, 22; in servitio Iudaeorum 464, 10 (v. not. *ib.* 34); Christianorum iudicium 456, 28.
- christianus: v. fides, imperator, imperium, mancipia, nobiles, populus, princeps, religio, res publica. — cogitatio (II 451, 3); devotio 373, 23. 430, 9. II 197, 33. 241, 26; emptor (emptores II 111, 29) 408, 7; mens 322, 21; opus (II 451, 3); sub nomine christiano II 296, 28; christiana corda 322, 30; de christianis natus parentibus II 22, 19. 23, 2. — christianissimus: v. dominus, filius, imperator, imperium. — christianissima mente 93, 24.
- cilicium: cineris atque cilicii tempore 211, 15.
- cimiliarchium (cf. *cymilia*): ecclesiae (II 53, 22): Lilybaetanae, Ravennatis.
- cimilium: *cymilia* 12, 11. 87, 9.
- cingulum: cinguli privatio II 416, 15. 17; cingula praefecturae II 251, 10. — brevis cingulo locutionis astringam 341, 1.
- cinis: cineris atque cilicii tempore 211, 15.
- circa: circa quas (*scil. litteras*) tanta nostrae est mentis sinceritas 216, 17; circa animarum salutem solliciti 297, 16; ea omnia circa honoris tui privilegium volumus permanere (*in epist. Iohannis papae*) 230, 15.
- circulus: cocleares et circuli 429, 28.
- circumlatrare II 219, 13.
- circumsaevire II 359, 22.
- circumscriptio: omni vi, dolo, metu et circumscriptione cessante (II 438, 19).
- cisterna II 223, 17.
- civilis aut militaris iudex II 416, 13.
- civilitas II 409, 26.
- civis: Pisaurensis (s. v.); *cives*: Ariminenses, Brixiae, Callipolitani, Lillibaei, Neapolitani, Romani, Tregestini. — dilectissimi filii cives Romae II 367, 18 (XIII, 3: carissimi filii II 368, 32); huius urbis 229, 7; nostri 433, 5. II 71, 13; clerici ac cives (*Capuani*) 192, 11; gravamina possessorum vel civium imperii sui 73, 20.

civitas: Agrigentina, Aiaceum, Albanensis, Aleria, Alexandrina, Amalfitana, Anagnina, Anconitana, Arelatensis, Ariminensis, Atellana, Augustodunensis, Ausimo, Belliterna, Beneventana, Blentana, Blerana, Bulsinensis, Cabalonum, Capuana, Caralitana, Catinensis, Centumcellensis, Classitana, Constantinopolitana, Crotonensis, Demetrias, Dertonensis, Docleatina, Eburacha, Edessena, Epitaurenensis, Euria, Falaritana, Fanum, Ferentis, Ferentina, Firmana, Genuensis, Hortonensis, Hydruntina, Lamigensis, Lillibitana, Lissitana, Locrensis, Lundonia, Lunensis, Malacitana, Massiliensis, Mediolanensis, Melita, Messana, Misenas, Myriensis, Narniensis, Neapolitana, Nepesina, Nicopolitana, Nolana, Nomentum, Nucerna, Panormitana, Perusina, Pisaurensis, Portuensis, Praenestina, Prima-Iustiniana, Ravennas, Reatina, Regitana, Romana, Rosellensis, Salanitana, Scodrensia, Sipontina, Sorrentina, Spolitana, Squillacina, Syracusana, Tadinat, Tarentina, Taurianensis, Taurina, Tauromenitana, Tegesis, Terracinensis, Thebana, Tiburtina, in Transpadanis partibus, Turritana, Tuscanensis, Utriculana, Vellitrensis. — civitas: Agnelli ep. Terracin., Aldionis, Castorii ep. Arimin., Decii (Lilybitani), Doni ep. Messan., Felicis ep. Messan., Fortunati ep. Neapol., Gudiscalci, Ianuarii ep. Caralitani, Mariniani ep. Ravenn., Scolastici iud. Campan., Severi ep. Aquileiensis, Venantii ep. Lunens., Zenonis ep. — civitates: Anastasii ep. Antioch. — civitatis: antistes, clericus, clerus, comes, episcopus, habitatores, hortua. — in civitatis loco contestationem posuit 490, 18; civ. illius ille ep. II 354, 6. cf. *ib.* 26; visitatores ecclesiarum clericique eorum, qui cum ipsis per non suae civ. parrochias fatigantur 245, 3. — in suburbano civ. II 232, 1; in ipsa civ. constitutus, ubi testimonia dantur II 417, 23. — civitatum: et castrorum episcopi 22, 9; singularum clerus et populus II 344, 19; diversarum ecclesiae 178, 6. — in illis civitatibus 230, 11. — civitas = *Roma*: haec civ. 190, 7; intra civitatem 319, 13; domus, hortua intra civ. II 370, 10; extra civitatem II 289, 8. — civitatis: cives 320, 5; huius civ. docti viri II 186, 12; istius habitatores II 120, 30; curam sollicitudinemque 112, 2; custodia 131, 2. II 21, 23. 300, 4; labores vigiliarum et custodiae civ. 320, 5. — porta II 434, 8. cf. *ib.* 12; tuitio II 266, 3. — = *Constantinopolis*: regia civ. II 398, 8; civitatis illius superflui tumultus II 398, 12.

clades = *lues*: cladis percussio II 255, 8 — ut videtur = *lues*: ea,

quae saevit clades II 24, 29; propter inruentem Italiae cladem (= *propter Langobardorum invasionem*) 238, 5.

clarissimus v. femina, iudices, magister census, memoria, puella, vir; Occila tribunus.

clavis: S. Petri (*s. v.*); aurea 468, 25; pro benedictione II 149, 9; claves caelestis regni (*Petro commissae*) 277, 18; claves regni caelorum II 443, 11; *similia*.

clemens: princeps. — clementes (*dominorum*) ammonitiones 323, 21. — clementissimus: v. dominator, dominus, imperator, princeps.

clementia in allocutione: imperatores; Pulcheria Aug. — pia: Mauricius imp. — vestra: Focas Aug., Mauricius imp. — vestrae clementiae praesentia: Mauricius imp.

clericatus: clericatus: militia 244, 14, 13; ministerium II 372, 33; officium 489, 2. II 19, 30. 158, 33; ordo 297, 23. — a clericatu in monachicam conversionem venire 55, 18.

clericus (*v. not.* 184, 43): clericus vel clerici 305, 13. 328, 15. 363, 18. 20. 488, 29. II 59, 24. 187, 24. 191, 4. 285, 1. 394, 5. 409, 24. 28. 413, 18; cler. alterius civitatis 307, 6. — (*opp. laicus*): 241, 23; vel clericus vel laicus II 285, 4; sive ep. seu clericus II 423, 17. — clerici: S. Ambrosii; Benenatus Tundaritanus, Calumniosus, Crescentius, Demetrianus, Dominicus, Hippolytus, Iohannes, Iustus, Mesianus, Pardus, Passivus, Paulus, duo Petri, Romanus, Servus-Dei, Tribunus, Valerianus; clerici: Adriani ep., Andreae ep., Augustini ep., ep. Corcyritani, Exhilarati, Felicis Sipontini, Festi ep., Fortunati Neapol., epp. Histriensium, Ianuarii ep. Caralis, Iohannis ep. Panorm., Lucilli ep., Marciani ep., Mariniani ep. Ravenn., Pascasii, Paulini ep. Tegesis, Pauli. — clerici ecclesiae vel civitatis: Africanae, Ausimo, Benefranae, Canusinae, Capuanae, Caralitanae, Comensis, Firmanae, ecclesiarum Italiae, Lunensis, Misenaensis, Myriensis, Neapolitanae, Panormitanae, Ravennatis, Sipontinae, Tadinatis, Taurianensis, Tyndarinae, Vivaniensis. — clerici: multarum ecclesiarum II 240, 25; cl. ac cives (*Capuani*) 192, 11; nostri 214, 5; II 9, 9; duces, nobiles, clerici *et.* v. duces; presbyteri, diacones ceterique clerici v. presb.; qui *aliquo loco* consistunt II 74, 8; extra sacros ordines constituti II 333, 16; visitatores ecclesiarum clericique eorum, qui cum ipsis per non suae civitatis parrochias fatigantur 245, 3; de ipsis ecclesiis quarum argentum tecum defers II 53, 25; contumaces II 192, 4; peregrini II 283, 20; probati II 193, 1; quidam in poenitentia commissi II 285, 9;

cf. *ib.* 12 (*episcopus eorum* II 285, 19); quilibet II 284, 28; cf. *ib.* 29 (eorum episcopi II 284, 29). — clericorum: ambitus 282, 4; appellatione cler. etiam presbyteros et diaconos contineri II 415, 2; (omnium 166, 22) consensus II 381, 7; conventus II 18, 16; cura 330, 17; disciplina II 191, 10; dominium 488, 21; episcopi II 240, 27; habitacula 281, 11; habitus (habitus sui officium II 193, 3); importunitatibus et diversis eorum molestiis praegravari 407, 7; pro labore II 389, 2; letania II 367, 5; nuptiae 259, 18; ordinationes 182, 13; ordinationes vel nuptiae 259, 18; provectiones II 165, 3 v. provectionio; querella II 129, 15. 132, 28; quidam (*a laicis accusati*) II 345, 1; vita 295, 17. — disciplinam clericis tenere 261, 2; clericis suis dominium exhibere 295, 18. — clericum: quia transmisit nescio quem cler. 286, 22; sicut decet cler. 454, 6 (*v. not.* *ib.* 33); contra cler. causam habere II 345, 4; contra cler. habere actionem II 414, 20. — clericos ex laicis ordinare 111, 13; presbyteros et diaconos et lectores et cantores, quos omnes clericos appellamus (II 415, 4); inter clericos ipsius civitatis, in qua visitationis impendis officium 122, 17; 459, 27; a clerico aut alio quocumque aditio contra ep. II 416, 18; de clerico id est de clero II 415, 1; episcopus qui eam (*sc. tunicam*) habet cum clericis suis 161, 3; cf. *ib.* 4; de episcopis, qualiter cum suis clericis conversentur II 333, 3; de monachis vel clericis, qui in eodem capitulare sunt insita 53, 11; de clericis ad monachatum venientibus 55, 25.

clerus (*cf.* clericus): dil. vestra 97, 17. 22. 202, 10. 17. — clerus in basilica beati Petri. — clerus eccl. vel civit.: Ariminensis, Capuanae, Carinensis, Cubulternae, Euriae, Iadertinae, Lillibitanae, Mediolanensis, Neapolitanae, Regitanae, Salontanae, Teramnanae. — clerus: Bacaudae ep., Exhilarati ep., Iohannis ep. Ravenn., Mariniani ep. Ravenn., Pascasii, Paulini ep. Tegesis. — clerus degens *aliquo loco* 294, 15; ecclesiarum ipsarum vel ex monasteriis 24, 13; noster (*sc. Ravennae*) 214, 12; venerabilis cler. primae apostolicae sedis suae (*sc. Romae*: in *epist. Iohannis Ravenn.*) 229, 25. — *opp.* pauperes: 348, 2. II 333, 10; portio cleri vel pauperum II 283, 12; cleri atque pauperum erogatio II 283, 14. pauperum utilitates clericque 10, 22. — diacones et clerus v. diac; dux, clerus ordo et plebs v. dux. — ep. vel clerus, sacerdotes vel clerus civitatis Euriae. — cler. nobiles (dilectissimi filii 404, 21; filii carissimi 405, 16; car. vestra 98, 18. 405, 19; dil. vestra 404, 23. 27. 405, 4. 9. 18; vestrae caritas dilectionis 98, 8). — consistentes: Corsicae, in civit. Neapol., Salonis; clerus, nobiles

consistentes *aliquo loco* 404, 21. — clerus nobiles ordo et plebs (dil. vestra 104, 9; car. vestra 104, 18) eccl. Neapolitanae. — clerus nobiles ordo et plebs (dil. vestra 104, 9) consistens *aliquo loco* 104, 5. — clerus, nobilitas, simul et populus civit. Neapolitanae. — cler., ordo et plebs (filii dilectissimi 110, 19; car. vestra 110, 14. 173, 18; dil. vestra 97, 17. 22. 112, 4. 173, 11. 17) eccl.: Ariminensis, Consentinae, Hortonenis, Mevianensis, Neapolitanae, Panormitanae, Turrutanae. — clerus ordo et plebs consistens: Albano, Ausimo, Cotroneae, Miseni, Nepe, Perusiae, Ravennae, Tadinat, Terracina. — clerus, ordo et plebs consistens *aliquo loco* 81, 17. 97, 11. 110, 13. 140, 10. 170, 21. 173, 10. 275, 17. 304, II 96, 25. 177, 12. 196, 14. 384, 21. 386, 30. — cler. et plebs ecclesiae: Ariminensis, Atellanae, Ausimo, Brundisii, Capuanae, Cumanae, Formiensis, Misenatis, Panormitanae, Ravennatis, Syracusanae, Tadinatis, Taurianensis, Teramnanae. — cler. et plebs consistens *aliquo loco* II 137, 12. — clerus vel (et) populus civit. vel eccl.: Lilybaetanae, Mediolanensis, Nuceriae, Panormitanae, Ravennatis, Salontanae. — clerus et populus: Aiacci, Aleriae, Melitae, Ravennae, Terracinae. — clerus simul et populus degens *aliquo loco* 172, 3; cler. et populus singularum civit. II 844, 19; cler. huius urbis et populus II 228, 3. — presbyteri, diacones ceterisque clerus v. presb.; presb. vel diacc. sive reliquis clerus v. presb. — cleri: assensus 386, 1; una, cum consensu seniorum et cleri II 409, 30; cf. *ib.* 22; consuetudo (consuetudines 111, 15) 85, 15; eccl. tam cleri quam plebis desolatione destituta 10, 13; (eccl. clero et pontifice destituta II 105, 11; ecclesiae, quae pro peccatis a clero et populo destitutae sunt II 53, 21; cf. deficiente clero vel episcopo II 105, 24; ecclesiae quae clerum et populum habent II 53, 21); disciplina II 82, 27; excessus 214, 2; ordinatio (388, 10) sive promotio 143, 12. 149, 24. 172, 22. 178, 15; portio cf. II 10, 5. 10. 15; ieratici cunctique cleri priores 244, 21; rectitudo 348, 9; relatio 189, 9; subventio II 82, 23. — cunctum cler. ammonere 155, 6; coram (cuncto 101, 10) clero 135, 13; quod nos facere cum clero voluistis II 287, 23; de clerico id est de clero II 415, 1; quod hi, qui saeculi actionibus implicati sunt, in clero eccl. prope suscipiendi non sunt II 12, 24; offerre aliquid cuilibet ex clero 365, 19; a clero sit modis omnibus alienus 413, 15; de clero probati viri 241, 6; adstantibus diaconibus et cuncto clero 363, 2; qui a clero et plebe electus est 358, 22; adclamat est eis ab omni clero vel senatu II 365, 7.

cliens: litterati clientes 47, 5.
clima: climatum diversitates 436, 12.
coadunare 283, 24. II 152, 20. 25.
cochlear: cocleares et circuli 429, 28.
codex 454, 9. II 195, 22; Eptatici (s. v.); regulae pastoralis 299, 8; de Ravennati eccl. vetustus cod. 480, 29; codex (sc. Iustinianus) II 415, 10. 417, 1; contra Athanasium presb. transmissus 392, 25; cf. 393, 14. 25. 438, 3. 14; (a *Dynamio petitus*) 482, 29; (a *Brunigida expetitus*) II 8, 4; mendosus beati Iob II 353, 6 (codex *expositionis beati Iob* II 251, 27; cf. 353, 1. 2. 355, 31. II 353, 7); adnotatio heretici cod. II 134, 5; unius codicis volumen (*martyrum gesta complectens*) II 29, 11. — codices: (scrinii sedis) apostolicae, cantici, Graeci, homeliarum, Indaeorum, Romani. — duo (*homeliarum*) 251, 19. 24; (patris *Traiani* ep.) II 237, 13; novi 393, 25; vetusti *ib.* 23; codd. vel ornamenta II 67, 27. — codicum (*ad Leandrum ep. direct.*) notitia 58, 1; paginae codicum 187, 25; ex prolati multis codicibus (II 462, 33).
coepiscopus: frater et coop. v. frater; adhibitis sibi (sc. *ep. Augustodun.*) sex aliis coepiscopis suis II 377, 28. 379, 32. 381, 20.
coercere: violentos laicos coercere 163, 3; canonica ultione coerceri 208, 30; *cf.*
coercitatio II 11, 2.
coercitio: canonica (s. v.); competens 55, 16; digna 160, 15. 359, 12; maior 184, 16; coercionis sacerdotaliter freno restringere II 16, 10.
coetus: in suo coetu recipere II 327, 9.
cognatus: novercis ac cognatis si liceat copulari coniugio II 335, 6.
cognidum 486, 23. 24 (v. not. *ib.* 41).
cognitio: Fantini, Iohannis, Leontii excons., Martiniani abb., Secundini ep. — causae iniuncta II 426, 4; de proprietate II 231, 4; cognitioni (*Columbi* ep.) interesse II 356, 4. — cognitionem: implorare 141, 9; rei cogn. mandare II 42, 10; rei cogn. in praeiudicium perducere II 170, 11; ad (nostram 402, 1) cogn. deducere 49, 20; ad cogn. dirigere 185, 3. — cognitione: partium contentiones discingere II 187, 25; sine metropolitani sui cognitione vel epistolis ambulare II 190, 9; sine cogn.: amittere II 69, 15; auferre II 361, 16; damnari 185, 1; una eademque cogn. distinguere II 103, 15.
cognitor: in hoc iudicio II 413, 26; officium cognitoris iniungitur II 413, 11; cognitorem residere II 413, 16; eligendi fas habeant cognitores 390, 3; cognitorum sententia II 386, 12; eligere cognitores II 70, 3. 123, 7. — deputatis cogni-

toribus instituimus iudicium II 369, 17. — deputare causam cognoscendam II 129, 12. 132, 26; per eos, qui nostri sunt, quaestio cognoscatur 167, 28.

cognitus: bene cognitum esse *alicui* 186, 17. 202, 13. 351, 10. 360, 26. 424, 1. 426, 27. 427, 26. 441, 20. II 128, 14; *cf.*

cognoscere (v. cognitor, causa): si filios de coniuge cognitos leges susceperis 391, 19. — = *agnoscere*: si ita cognoverit 197, 12; quem in loco tuo te habere cognoscis II 189, 4.

cohabitatio II 116, 10.

coinquinare 486, 7.

1 collatio, collata: collata inter civitatis Genuensis habitatores dare II 231, 9. — *eodem sensu* collatio II 231, 13. 14; ut — pro facienda collatione aptis debeant episcopi temporibus convenire 372, 16.

2 collatio: sit salubris de ecclesiastica observatione collatio II 209, 15.

collatum (sc. *vinum*) 486, 22 (v. not. *ib.* 28).

collecta: collectae diligentia 812, 6.

collector: collectorem se apud sophistam suum habuisse perhibet summae pravitate puerum II 406, 25.

collegium lectionis sacrae II 51, 16.

colligere: expensas cum peccati aliqua admixtione 325, 15; praecipiant nihil cum peccato colligi 325, 17.

collimitare 11, 4.

collisio metacismi 357, 22.

colere v. colonus.

colonarius v. colonus.

colonus, colonarius, colere: ius colonarium 256, 10. — cognovimus etiam, quia, quotiens conductor aliquid colono suo iniuste abstulerit, hoc quidem a conductore exigitur, sed ei non redditur, a quo ablatum est 65, 19. — coloni: Alexander Frigiscus, Argentius, Martinus. — ecclesiae (nostrae II 66, 28. 70, 15) 64, 8. II 400, 22. 424, 13; ecclesiastici 90, 9; fundi Laveriani, Speiani, Ancasani (II 437, 19); pauperes et indigentes II 401, 6; pauperes II 401, 13; singuli pauperiores II 401, 8; coloni et familiae sive fundus in Syracusano et Catenensi territorio constituti II 62, 22. — cuncta, quae de colonis vel originariis iura praecipunt 256, 7. — cf. terris diutius adhaerere 256, 5; ad colenda, quae consueverant iura, permanant 256, 6.

colum: coli molestia 144, 5 (v. not. *ib.* 39).

comes: ego (sc. *Christus*) te de notario comitem excubitorum, de comite scubitorum caesarem...

- feci 221, 15. — comes: castri Aprutensis: Anio; *Corsicae*: Ruferius; in Misinati castello: Vecta; civitatis *Misenatis*: Comitaticius. — privatarum II 301, 27. cf. Beator. — scubitorum: Filippicus. — comites: (Bonifatius), Commodus, Maurus, Narses. — (Langobardorum) 287, 3.
- cometiva: cometivam illam, quam vir eius agendam susceperat 13, 23 (v. not. ib. 39).
- comis: si vita comis fuerit II 174, 11.
- comitatus (sc. *imperatoris*): sine primatis sui epistolis ad comitatum proficisci II 57, 22 (v. not. ib. 22).
- commanere: plurimi Iudaicae religionis viri in hac provincia commanentes ac subinde in Massiliae partibus ambulantes 72, 3; multi Iudaeorum in massis eccl. commanent 134, 12.
- commater 276, 19, 23.
- commendare: *absolute* (?): ut in nullo de ea (sc. *bonitate*) diffidere, sed magis sicut revera sapienti filio eccl. nostrae debeamus peculiariter (pecunia rite *coni. Mommsen*) commendare II 63, 12.
- commendaticius: litterae commendaticiae 311, 19.
- commenta: beati Iob, psalorum, (Theodoriti).
- commissa (v. *adn. crit. ad epist. IX 224a*) II 216, 3.
- committere: omnem presbytero sollicitudinis curam commisimus 97, 21; episcopum idoneae satisfactioni committere 100, 17; commissae provinciae securitas 239, 12; hi, qui *Isacio ep. commissi* sunt II 299, 17; episcoporum causae mihi commissorum 329, 14 (v. not. ib. 46); *cet.*
- commodalis v. commodum.
- commodum, commodalis: commodalibus affigi dispendiis 82, 12; nullus in angariis seu commodis praegravetur 82, 20; pauperum comoda 307, 7. II 107, 13; bene ministratae mercedis commodum 81, 11. 86, 13. — commodum: nuptiarum, nuptiale. — comoda: immoderata 65, 1; parva 65, 25. — pro sustentanda paupertate sua comoda consequatur 247, 20; comm. sua secundum locum et ordinem sine aliqua inminutione praebere 361, 21; prius pallium nisi dato comm. non dabatur 377, 22. — commodum quaerere 65, 29; a commodo omnimodo abstinere 65, 16; aliquid commodi exigere 365, 6; commodis appetere 374, 31; nullum comm. recepisse II 278, 8; alicuius in pretio commodi participari II 41, 22; commodum aliquo interveniente testari 410, 8; comm. temporale percipere 369, 17. 377, 9. 379, 12. 386, 26. — ut per commodum conductores in massis eccl. nunquam fiant 65, 28; per commodum ad sacros ordines aduci 377, 26; in nulla ordinatione comoda subripiant 297, 25; de ordinatione commodi quicquam accipere II 377, 20. 379, 25. 381, 12; pro adipiscendis ecclesiasticis ordinibus dare aliquod commodum II 210, 2; quod nullus ad sacrum ordinem sine commodi datione pervenit 369, 12. 377, 4. 379, 7; quod sacri ordines cum datione commodi conferantur 386, 20; nihil sibi commodi datio in sacris ordinibus vindicet 387, 3; alios ad sui similitudinem sub commodi datione constituit II 207, 14.
- communio cf. participatio, v. sedes apostolica. — communionis: pro causa comm. inquietare (18, 33); pro causa comm. ad Romanam civitatem deduci (19, 10); in consortio comm. recipere 421, 16; a prohibita comm. consortio se suspendere (a consortio et communione suspendere II 13, 22) 421, 30; ad comm. gratiam revocare (gratiam atque communionem reddere 127, 22) II 14, 7; sub interdictione comm. 460, 21; interdicta interminatio 408, 38; sacrae mysteria percipere 421, 11; sanctae mysterium percipere II 339, 28; ad mysterium sacrae (sanctae 259, 10) comm. accedere II 338, 7; sacrae mysterium accipere II 342, 2; a sacrae participatione privare 117, 23. 119, 31; a sacratissimae comm. participatione suspendeo II 11, 11; nostrae fidei atque comm. plenam reddere rationem (20, 6); pro reddenda ratione communionis nostrae (19, 25); sacramentum interim conservare 167, 33; sacrae sacramenta percipere II 338, 5; a sacramento comm. abigi 183, 16; ab unitate comm. disiungere 483, 4. — communionem: accipere 298, 27; nec sacris administrare vel comm. capere dignus altaribus 168, 6; evitare (19, 13); fidelium orthodoxorum fratrum non fugere (II 467, 12); (sacram 422, 6) percipere II 113, 27; Dominici corporis recipere 247, 15; de consecratione percipere II 421, 27; sacram praebere 300, 13; quaerere 234, 10; (sacram II 42, 16) recipere 168, 4. 285, 21; reddere II 58, 25. 173, 18; apostolicae sedis reparare II 172, 7; sumere 183, 20; ad comm. catholicam convertere 14, 17; ad comm. reverti II 178, 9; ad sacram comm. revocare 259, 29; in fidem catholicam communionemque suscipere 14, 19. — communione: illicita se suspendere 421, 15; privare 183, 18. 184, 20. 198, 4. 241, 23. 421, 9. 25. II 9, 18. 14, 7. 42, 14. 21. 113, 27. 165, 12. 410, 28. 411, 32; (triginta dierum spatio 165, 18) sacra comm. privare 168, 3; sacri corporis privare 275, 7; dominici corporis privare 167, 30; dominici corporis et sanguinis communionem privare 183, 18. 185, 8. 403, 40. II 336, 5. 11. 358, 13. 410, 26; a comm. damnantium abstinere dinoscimur (18, 22); a comm. abstinuisse vel abstinere 422, 7; ab officio et a comm. alienum facere 276, 11. II 97, 9. 177, 24. 385, 2. 387, 10; ab antiqua catholica comm. divelli (19, 20); a familiaritate atque comm. segregare II 330, 17; a comm. separare (quod tres se episcopi a frat. vestrae (sc. *Constantii Mediol.*) comm. separaverint 233, 20) 236, 21. 26; ab eccl. comm. in nullo separari 269, 15. — a catholicae eccl. comm.: separare 236, 26; se suspendere 14, 11. — se a conversarum gentium comm. subtrahere (II 455, 39); a comm. (se 421, 9. II 270, 25) suspendere 234, 7. 259, 28. II 271, 1. 402, 26; ab ecclesiastica comm. suspendere 259, 16; a catholicae unanimatis comm. se suspendere 236, 9. 268, 14; in nostra gratia ac comm. receptus II 14, 1; quem in comm. vitamus (20, 7).
- communis: filius (s. v.). — communi vita viventes II 333, 22.
- compaginare: compaginatim ad unum mentibus 435, 12.
- compago (II 450, 25).
- comparatio: *comparativi praeter usum*: iuvenior; proximior. — *adverbia gradibus abundanter adiecta*: multo dulcissima 436, 14; valde (s. v.). — *gradus absolutus pro comparativo*: quanto modo diutius et clementer expectat II 319, 15. — *notio comparativi fere abolita*: districtius ac corporaliter castigatus 199, 14; quia ad faciendum se pacem studiosius et benigne impenderit II 87, 26; cf. *praeterea*: celerius (II 441, 2. 445, 10. 446, 24); citius 203, 33. 235, 17. (II 449, 4). *cet.*; diligentius 194, 13; exterius — interius II 198, 11; frequentius 219, 17; interius 194, 11; interius exteriusque 233, 7; plenius 190, 11; studiosius 219, 18. II 156, 8; subtilius 179, 5; *et cet.* — *gradus permixti*: quantoque vos iniquorum contrarietas premit, tanto alacriores ac de promissa remuneratione certissimos pastoralis sollicitudo debet accendere 443, 4.
- comparatio: comparationis mensura 62, 4; instituta summa in comparatione servetur 62, 2.
- compassio 232, 15. 337, 24. II 17, 25. *cet.*
- competere, competens, competenter. — competere: ecclesiae 10, 19. 11, 10. 53, 3. 33. 364, 6. II 181, 16; iuri ecclesiastico 54, 3; iuri (*huius ecclesiae*) 364, 2; iure competere 238, 1; pauperibus 54, 6. 364, 3. — res eis competentes 217, 15; competens persona 206, 7; post competentis severitatem vindictae 242, 19; competentem discretionem disponi 245, 12; competentem poenitentiam superare 200, 23; competentes 417, 29. II 135, 11. — officii sui ministerium sollicito ac competenter exhibere 250, 20.
- complacatio 313, 20.

complacitus: complacita Dei caritate (II 445, 25).

compromissum: sceda compromissi ac iudicati II 104, 9.

compulsio II 68, 27.

compunctio 8, 17. 354, 29. 436, 9. 466, 29. 467, 2. 15. 19. 473, 19. 22. 33. II 51, 14; *cet.*

conca argentea 138, 1.

concilium (= *synodus*): Chalcedonense, Constantinopolitanum, Ephesenum, Nicenum. — 395, 25. II 209, 3. — quattuor concilia: Nicenum, Constantinopolitanum, Ephesenum, Chalcedonense 36, 19; totum conc. nostrae parvitas (*in epist. episcoporum Histriae*) (19, 23) (*v. not. ib. 41*); quintum conc. 36, 31; fiat ex more conc. 100, 18; sacerdotale conc. 168, 25. 169, 14. — concilii: canones 479, 14. 16; unitus consensus 296, 30; definitio (definitiones 19, 22) 396, 5. II 315, 32. 322, 11. 323, 8. 355, 33; fides 236, 16. 17; definiente sententia II 16, 26; unitas ac pax 204, 3. — concilium: episcoporum universale conc. adunare 147, 12; congregare 204, 3; 205, 11; episcoporum convocare 169, 18; facere (ex opere II 357, 3) 396, 28; facere ante corpus beati Petri apostolorum principis 377, 23; habere bis in anno (concilia habere per parrochias II 209, 12) *ib.* 20; unire 271, 14. — concilio: ex conc. ferre iudicium 382, 30; in conc. consedere II 214, 11; in conc. constitutum II 330, 8. — concilia: sancta II 134, 4; veneranda 36, 31. — episcoporum concilia bis in anno celebrare 241, 25; specialis quippe synodali conc. causa est fides (II 463, 43). — = *metropolitani provincia*: v. Crementius ep., Numidia, Victor ep., Vizachium. — conc. catholicorum episcoporum 92, 12 (*v. not. ib. 30*); primas concilii II 349, 22; tres ecclesiae nostri concilii (Beconensis, Tiburniensis, Augustana Gall.) (20, 25); episcopi alieni concilii II 416, 11. 26; concilii (*Salonitani*) secretarium 25, 7; aliorum conciliorum primatus 283, 17.

concivis: Rufertus comes cum aliis concivibus suis 443, 16.

conclusio gestorum 283, 19.

condecet II 26, 32.

condelectari II 213, 20.

condemnatio: praeiudicium condemnationis vel depositionis II 410, 29. 412, 1. *cf.* Ianuarius ep., Stephanus ep.; neque ad condemnationem neque ad absolutionem sufficere II 246, 3.

condescendere: aliquid minus condescendant 279, 5. 302, 23. 331, 3; *cet.*

condicio (*servilis*): II 140, 27; de servili condicione pulsare 441, 14 (*v. not. ib. 26*). — (*personarum*) II 411, 19; status sui 274, 5. II 170, 10; nulli cuiuscumque condicionis II 416, 1; cuilibet condicioni obnoxius 133, 11

(*v. not. ib. 46*); nulli condicioni (vel corpori 307, 5) obnoxius II 141, 1; condicionem loci debentes 256, 6 (*v. not. ib. 37*); ea massa, qua lege ex condicione ligati sunt II 128, 17; ea lege atque cond. subnexa 391, 16. — de servanda pace sub cond. sacramenta praestare II 71, 17.

conditor (= Deus) 123, 20. 187, 30; *saepissime*.

conditrix: monasterii II 237, 24. *cf.* Capitulina; oratorii II 174, 28. 237, 24. *cf.* Ianuaria.

conductor: quia quotiens conductor aliquid colono suo iniuste abstulerit, hoc quidem a conductore exigitur, sed ei non redditur a quo ablatum est 65, 19; conductor domnae Campanae 68, 28; conductor de Subpatriana: Petrus. — *conductores*: Euplus, Felix, Petrus. — conductores in massis eccl. 65, 29; quidam conductores 65, 7; conductores massarum sive fundorum per Galliam constituti 311, 10; quae fraudulenter conductores a rusticis abstulerunt II 401, 3. — *conductorum*: debitum 289, 6 (*v. not. ib. 38*); fraudes II 400, 26; utilitas 65, 5. — conductoribus singulae condomae dari 135, 1; per conductores omnes partiri 135, 4.

conduma 135, 1 (*v. not. ib. 31*). II 90, 16. 182, 11; una II 385, 13; de iure eccl. deputare condumam II 182, 10.

confabulatio II 51, 15.

confamulus meus 310, 12. 23; *cf.* Busa.

confessio: Petri (*s. v.*); accusati II 246, 6; extorta II 246, 10; verae fidei 444, 27. II 325, 9. 326, 1; vera II 325, 15; ista mea conf. 235, 23; conf. et promissio mea II 354, 26; confessionis promissionisque meae cartula II 354, 21.

confessor (= *Severinus*) II 174, 22. 175, 6. 280, 32.

confirmatio episcopi II 39, 6. — confirmationis: cartae 365, 9; epistola 364, 2.

conflictus: cum eo nobis coram positus inire conflictum 442, 20.

confusio barbarismi 357, 39.

congaudere = *gaudere*: 203, 10.

congregatio: Deo servientes v. Maximus abb.; ancillarum, feminarum, fratrum, monachorum, servorum Dei; ... abbatis, Adeodatae abbat., monast. S. Andreae, in civit. Blezana, Bonae abbat., monast. S. Cassiani, monast. Castelliensis, Claudii abb., Florae abbat., monast. Fuscii abb., Gratiosae abbat., episcoporum Hiberiae, in domo Iohannis presb., Iohannis abb., Luminosi abb., monast. Lunensis, monast. in fundo Marciano, Respectae abbat., Secundini abb., Stephani abb., monast. S. Theodori, Theodosii abb., Urbici abb., monast. S. Viti. — consistens *aliquo loco* II 107, 3; degens

aliquo loco II 168, 26; *cf.* II 131, 24; communis 372, 17; nostra II 331, 2; quatenus in monasterio serviens habitare congr. potuisset II 135, 25; communis consensus congr. 347, 5. *cf.* 349, 5; in cura congr. subiectae vigilare 181, 23; se cum congregatione sua constituere 418, 11.

congruus, congrue: congruo caritatis affectu hortamur 204, 21; quisquis congruae ordinationi eius restiterit 112, 6; congrua sententia terminari 372, 13; congruum scribendi tempus 374, 35; *saepius*. — congrue: 444, 25. 449, 20. 460, 31; *cet.*

coniugationis formas: deget (= *degit*) II 152, 21; diffideat II 197, 21; adiuvaverit 130, 13; contingerit (II 469, 2); inclausus; inquiens; odiens; paruit (= *peperit*); praestasse II 71, 19; prandidi 287, 7; sufficerant II 146, 31. — fuisse, fuerit *cet. pro esse, sit cet.*: fuisse confessum 165, 4; locutum fuisse 130, 6; quae obiecta fuerant 167, 19; *cf.* 167, 11. 26. 168, 24. 29. 169, 1. 14. 21. 170, 9. 178, 16. 179, 7. 180, 10. 11. 181, 16; *cet.*: indicastis curam fuisse mandatam atque praeceptum esse II 120, 15.

coniugium (concubina 200, 15. 201, 14): legitimum II 340, 32; (de leg. suscepti coniugio 391, 17); coniugii copulatio II 301, 4; (coniugio copulari II 335, 5. 6; foris in coniugio sociare II 128, 17); coniugium dividere II 295, 13; solvere II 294, 12. 301, 2; coniugia celebrare II 336, 25; dissolvere II 294, 19.

coniunctivus v. modi permutati et cf. singulas coniunctiones.

coniungere v. unire. — = *advenire*: coniungente statim praesentium latore 118, 24; coniungens in Salomnam 119, 22; ad Ydrontinam civitatem coniungere II 189, 2.

coniurare (= *obsecrare*) II 286, 4. 16.

coniuratio: te coniurationibus miscuisse II 93, 29.

consacerdos: (noster) Adrianus ep.; (meus; noster) Iohannes ep. Constantin.; frater et consacerdos v. frater. — *consacerdotes*: Adriani ep., Aetherii ep. — absit a me, ut statuta maiorum consacerdotibus meis in qualibet eccl. infringam 154, 8; revocatis omnibus consacerdotibus synodi nostrae (18, 28).

consentientia in *allocutione*: tua consenc. subdiac.

consecrare: antistitem, baptisterium, ecclesiam, episcopum, monasterium, oratorium, presbyterium, presbyterum, sacerdotem. — a propriis episcopis, sicut antiquitatis mos exigit, cum nostrae auctoritatis adsensu consecrari 183, 18. *cf.* 189, 12; sicut baptizatus semel baptizari iterum non debet, ita qui consecratus est semel in eodem ordine iterum non valet consecrari 145, 14; consecrandi facultas (*Iohanni ep.*) attributa II 429, 1;

- (*presbyteros vel diaconos*) ad consecrandum eligere II 110, 10.
- consecratio: Andreae ep. Nicopolitani; Iohannis ep. Primae-Iust. — locorum II 27, 18; *presbyterorum vel diaconorum* II 110, 15; secundum consecrationis decessorum meorum tempora 229, 38. — consecrationem: dicere 255, 2; ratam habere 291, 15. — communionem de *Ianuarii* consecratione percipere II 421, 27; ut de eadem (*sc. basilicae beati Stephani*) consecratione devotio valeat compleri 419, 12; ut devotionis suae in consecratione (*sc. basilicae beatorum martyrum*) potiat effectum II 73, 2; *cf.* II 82, 10. 175, 10. 281, 3.
- consedeo (*v. etiam* residere): ad con-sedendum in concilio II 214, 11; con-sedentibus reverentissimis (episcopis) II 275, 9.
- consensus, consentire: apostolicae sedis, auctoritatis, clericorum, presbyteri, monachi, monacharum. — omnium vestrum in *aliquo conventu* consensus 186, 17. 291, 10; in unius electione cunctorum *convenit* cons. 296, 28; sin in qualibet persona omnium voluntarius cons. accesserit 249, 22; quem dignum (*sc. abbatem*) communis cons. congregationis elegerit 347, 5; *cf.* 349, 5; *cet.*; adnitate consensus nostri auctoritate II 266, 24; episcopi, qui perversae ordinationi ipsius praebuere consensum II 411, 32; quem communi consensu elegeritis 312, 7; totius concilii unito consensu 296, 30; ut remoto studio uno eodemque consensu tales sibi praeficiendos expetant sacerdotes 399, 23; *cet.* — cum nostro cons. 406, 24; sine nostro consensu 403, 27; *cf.* in damnatione trium capitulorum consensisse 233, 22; in electione unanimiter consensisse 188, 11.
- conservus: reverentissimus conservus meus (*sc. Iohannis Ravennatis*): Castorius notar.
- consideratio: ab ingenii vestri consideratione extraneum 145, 11; congrua nos oportet consideratione prospicere 175, 13; ut inconcusso iure a nobis pietatis consideratione concessa valeat possidere 176, 7; *cet.*
- consiliarius: sed tantum illa scripsi, quae in causis terrenis cons. dic-tare potuit 440, 13; si vero in causa tua hominem cons. quaeris (*sc. Venantius*), consiliarium me, rogo, suscipe 47, 10; *cf. ib.* 16. — *consiliarii*: Iohannes, (mens) Libertinus, (noster) Theodorus; Georgii praef. per Ital.; Ianuarii ep. Caralis: Venantii patric. — necessarium visum est tam cum cons. nostris quam cum aliis huius civitatis doctis viris, quid esset de lege, tractare II 186, 11; *cf. etiam* Iustinus consilium (*sc. exarcho*) praebet II 154, 1; ad consilium vestrae (*sc. Iohannis Constantinopolitani*) sanctitatis dirigi 209, 15; consiliis vestris adhibete (*sc. Adeodatus*) participes 204, 32; quorum consiliis haec egisti (*sc. Ianuarius*) II 41, 4; ab eorum consiliis cautus existe (*sc. Ianuarius*) II 41, 6.
- consilium: *v.* consiliarius. — *v.* Callinicus exarch. — Adriani not.
- consistere: multi de civitate, in qua consistis (*sc. Gudscaucus dux*) II 241, 1. — consistens: duces, nobiles, clerici . . . in Ravenna civ. consistentes vel ex ea foris degentes 490, 14; quidam consistentes *aliquo loco* II 74, 8; consistentes *aliquo loco*: *v.* clerici, clerus, dux, duces, Iudaei, nobiles, populus, presbyteri, sacerdotes.
- consors: consortes aliarum octo unciarum (*fundi*) (II 438, 3).
- consortium: in nostro consortio recipere II 172, 5.
- conspectus: ad nostrum venire conspectum II 221, 9.
- constare: ista constat esse distinctio 371, 20; quae re debere constiterit II 56, 8; apostolica sedes praelata constat ecclesiis 188, 8; nisi vobis labor eius fidesque constiterit 374, 21; quod nos pro vobis constaret, invenimus II 243, 4 (*v. adm. crit.*).
- constituere (*v. etiam* consistere; *cf.* constitutio): fraternitatem tuam ad praesens eccl. praeesse constitui 115, 9; cardinalem esse constitui-mus sacerdotem 172, 27; *cet.* — constituere: abbatem, abbatissam, sacerdotem. — in officio constituere 406, 4; a Deo constitutus dominus noster 320, 30; aliqua contra Chalcedonensem synod. constituta 236, 13; constitutum *aliquo loco* (*καθεστώς, ὦν*; *cf. Kalb., Roms Juristen p. 78; Arch. f. lat. Lexikogr. IX. 307 ss.*): *v.* abbas, conductores, diaconia, ecclesia, episcopus, fundus, monasterium, sacerdotes. — inter medias turbas gentium constituti 311, 12; in ipsa civitate constitutus, ubi testimonia dantur II 417, 23; in episcopatus gradu constitutus 339, 22; in *aliquo* ordine constitutus 363, 6.
- constitutio = *lex*: *cf.* Brunigilda, Theoderbertus, Theodericus. — imperialis, patrum (*s. v.*). — contra Iudaeorum perfidiam II 223, 13; (*sc. Maurici*) 221, 3, 8; haec const. gestis est publicis inserenda II 373, 20; nostrae constitutionis decreta II 18, 22; haec constitutionis nostrae pagina II 378, 10. 380, 4. 381, 26; ecclesiasticae const. vigor 301, 20; omnium constitutione damnatum II 311, 11. — *Codicis Iustin.*: (II 415, 10. 19. 24. 416, 28. 417, 1.)
- constitutum *v.* canonicus, disciplina. — hoc constitutum 15, 13; huius const. nostri statuta II 277, 13; praesentis series constituti *ib.* 22; concessa per constituti vestri (*Probi abbatis*) decretum licentia II 276, 18.
- constructio: devotio conditoris pia constructionis oraculi (II 468, 14).
- consuetudo, consuetudinarium, consuetus (*cf. etiam mos*): *v.* Alexandria eccl., Angli, apostolica sedes, Constantinopolitana eccl., Graeci, Lillibaeum, missae, Neapolitana civ., pallium, Ravennae eccl., Romani, Sardiniae ecclesiae. — quantum consuetudo est 66, 1; antiqua 230, 3. 273, 13. II 166, 1. 12. 225, 6 (antiquae consuetudinis ordo 291, 8. 375, 17. 379, 4. 387, 14. 397, 11. 460, 11 antiquae cons. usus 419, 25; secundum antiquam cons. 137, 11. 372, 1; iuxta antiquam cons. 308, 2. 409, 10. II 404, 1; contra antiquam cons. II 10, 8; ex antiqua consuetudine II 314, 6; generalis 212, 12; inoluta cons. (me devinxerat) 354, 4; longa II 33, 29. 78, 16; prava 242, 18. II 38, 3 (pravam subintroductamque cons. emendare 244, 7); prisca 374, 3. 477, 27. II 6, 13 (contra priscam cons. 229, 6; secundum priscam cons. 370, 23); servanda 189, 10; servata 189, 1; quae sunt consuetudinis, non negamus II 172, 10; contra consuetudinem (consuetudines 211, 5) 286, 13; iuxta cons. 289, 22. 348, 1; iuxta pristinam cons. II 409, 17; secundum cons. II 32, 10. 190, 6; usu fit latior et erit consuetudine licitum, quod ratione constat esse prohibitum II 200, 28; ex consuetudine licet II 186, 9; omnes retro temporum consuetudines 95, 13; cons. ecclesiastica II 230, 6; (contra antiquum ecclesiasticae cons. statum II 428, 11); antiqua cons. ecclesiae II 59, 18; (diversae 334, 3) consuetudines ecclesiarum II 406, 23; generalis ecclesiae cons. 212, 2, 6; (contra generalis eccl. consuetudinem 211, 14); sanctae eccl. cons. (*v. etiam* Romana eccl.) 57, 18; nova in hac eccl. cons. 364, 1; antiqua nostra cons. II 4, 32; veteres nostrae consuetudines II 60, 3; ad-nexus continens omnes consuetudines ex privilegio decessorum nostrorum concessas 212, 4. — consuetudo = *consuetum stipendium*: cleri vel aliorum cons. 85, 15; consuetudines cleri persolvere 111, 15; consuetudines, quae ecclesiis gravamen noscuntur inducere, nostra nos decet consideratione remittere 85, 13; *cf.* quae sunt consueta trans-mittere 85, 16; exsolvere 110, 7; consueta commoda negare 109, 20; consuetudinaria excepta inferre 312, 5; novas monasterio consuetudines ponere 126, 5; oblati in sacella consuetudinibus 132, 15; annonae atque consuetudines diaconiae II 243, 5.
- consul (*cf.* exconsul): Dei consul factus (II 470, 17); (*consules*: Caesares,

- Euticianus, Honorius, Leo Aug., Mauricius, Olibrius, Theodosius); die et consule suprascripto II 354, 25; imperatore, consule et die et indictione II 354, 2.
- consulatus *cf.* Mauricius.
- consummari: sancto martyrio consummatus est II 335, 18; professio fidei consummatur (II 464, 12).
- contagio, contagium: contagii macula 376, 16; quem huius sceleris contagio maculavit II 58, 17.
- contemplativus (*opp.* *activus*): contemplativa vita 446, 16. 465, 5.
- contemptibilis 222, 19.
- contestari (*cf.* *coniurare*); = *obsecrare* 180, 20.
- contestatio: contestationem ponere 490, 18; in contestatione loqui *ib.* 21.
- contextio 371, 14.
- continentia (*cf.* *sustentatio*): miror, quod in me conlatas dudum continentias vestras ex hac moderna pastoralis officii continentia distraxistis (*sc.* *Theoctista*) 5, 19. — = *sustentatio*, *v. not.* 24, 35: 24, 6. 67, 18. 22. 34. 68, 23. II 401, 13; annua 97, 34; eminentiae vestrae (*sc.* *Georgii praefecti praet.*) tuitio-nem et continentiam praestolatur 186, 1; vos valde in cont. nostra benignos invenimus 316, 17; locorum continentiam percipiant 361, 18.
- continere (*v.* *continentia et not.* 24, 35): eos vestris (*sc.* *episcopi per Illyricum*) solaciis contineri sum-mopere hortamur 70, 12; in continendis ac disponendis eccl. rebus 133, 17; si nos continere disponitis 139, 6; cotidianis stipendiis contineri 186, 3 (*v. not. ib.* 26); famulos suos continere 310, 7; quem semper fovit atque continuit 323, 16; a vobis (*sc.* *Leontio exconsule*) in utroque (*mente et carne*) contineri II 36, 10; me continetis II 389, 19.
- contingit: contingit (II 469, 2).
- continue II 290, 4.
- contractus: ex nullo praecedenti contractu II 186, 21.
- contradere II 46, 24. 106, 28. 110, 28. 124, 6. 141, 7. 12. 182, 27. 369, 14. 414, 24; *cf.*
- contradictor 476, 3. II 75, 12.
- contrarietas 443, 2. II 60, 30. 161, 32. 327, 11. 345, 17.
- convenire: quod cum eodem episcopo in amicitiam convenissent 196, 5; cymilia per iudicem provinciae faciat conveniri 87, 10. — = *accusare*: quos apud vos habitus sui magis officium convenit (*v. adn. crit.*) II 193, 3.
- conventiculum: humana conventicula II 51, 13.
- conventus clericorum, laicorum, nobilium, pauperum, populares; conventus illicitos celebrare II 57, 23.
- conversari: conversandi sumpsit principium 15, 1; in monasterio (*v.* *monast.*); impudice ac nequiter conv. II 318, 25; de episcopis qualiter cum suis clericis conversentur II 333, 3; qualiter in domo Dei conv. debuisset *ib.* 7; in Dei servitio conv. II 19, 13.
- conversatio 107, 11. 300, 2. 451, 17. 453, 13. 20. 460, 1. II 19, 24. 96, 18. 108, 27; fidei, monachica (*s. v.*); actus conversatioque 298, 25; conv. vel habitus 142, 5, antiqua 131, 17; sancta 370, 7; terrena 149, 5; conversationis cuiuslibet meritum 122, 20. II 177, 6; *cf.*; robor conversationis 175, 14; pia conv. suavitas 436, 15; biennium in conv. complere II 244, 12; in conv. permanere 309, 1.
- versio (*cf.* *fides*) 103, 19. 226, 5. 261, 9. 420, 21. 422, 25. II 13, 8. 9. 300, 27. 301, 1; Anglorum, gentium, Gothorum, hereticorum, populorum; animarum II 316, 14; electa II 120, 1; mea 14, 31; multorum II 308, 1; religiosa 482, 10. II 203, 18. — conversionis: causa II 140, 26; cautela 12, 24; gratia 354, 2; habitus 197, 9; novitas II 7, 3; status II 277, 21. — in ea qua sunt conversione permaneant II 421, 14.
- convertere de Iudaica perditione 267, 2. — converti: 16. 23. 219, 1. 221, 1. 3. 223, 28. 225, 24. 237, 27. 288, 18. 21. 391, 9. 422, 26. 433, 16. 463, 12. 15. II 100, 19; in monasterio *v.* *monast.*; ad (verum 288, 16) Deum 199, 7. 288, 13. 422, 18; ad fidem *v.* *fides*; ad Dei servitium 365, 17. — convertendi: barbari et provinciales Sardiniae II 273, 13; Barbaricini 260, 14. — convertendi: gratia II 185, 34; necessitas II 183, 25. — ad convertendum: accendere II 283, 22; suscipere II 244, 12.
- cooperator II 162, 1.
- coopertorium II 8, 22.
- coordinatio pro subordinatione: quia (*pro: quia dum*) hostilibus gladiis forissine cessatione confodimur, sed seditione militum interno periculo gravius arguemur 4, 13; quia durum valde est, ut sexaginta solidos pastoribus expendamus, et sexaginta denarios ex eisdem gregibus non habemus 135, 2; pervenit ad nos, quosdam... revocari, quod omnino prohibemus, et in hac re sacratissimi quoque canones contradicunt 261, 17; requiri fecimus, et inveniri nil potuit II 212, 13; in quanta apud nos memoria fraternitatis vestrae sit caritas, cordis vestri secretum requirite, et ex eo quem circa nos habet amorem colligitis II 317, 18; ammonemus, nostra fide nostroque periculo eos in fidem suscipite 14, 19; restitutas commonemus, atque exhibete 25, 14; ammone-mus, ut... praebeatis, et... custodite 76, 2.
- copulatio coniugii II 301, 4.
- coram ponere: eo coram posito 194, 5; coram positus fratribus 355, 19; coram positus partibus 100, 19; *cf.* 413, 29. 426, 28. II 26, 9. 28, 5. 43, 3; *cf.*
- corona: ut officium vobis sacerdotis ante conspectum aeterni iudicis non ad poenam, sed proficiat ad coronam 386, 16. — corona (*v. not.* 87, 39): coronas cum delfinis duas et de aliis coronis lilios (vendidisse) 87, 5.
- coronare: Theodosius iam coronatus (II 365, 2).
- corporalis: discussio II 418, 8; molestia 183, 2. 277, 10. 357, 28; percussio 109, 17; praesentia 203, 17. 204, 17; vindicta 259, 12; crimina corp. II 156, 23; mala corp. 329, 7 (*v. not. ib.* 46). — corporaliter: 195, 10. 198, 4. 199, 14. 279, 21; *cf.*
- corpus humatum 107, 22. 112, 19; corpora mortuorum 265, 12; dum molestia corpus (*sc.* *Gregorii*) atteritur 357, 17. — corporis: aegritudo 220, 8; praeceptum de circumscriptione corp. II 368, 8; debilitas II 50, 9; doloribus fatigor II 350, 18; lapsus 181, 17; molestia (molestiae 336, 23) 182, 6; pro lubrico corp. 166, 13. — corpus: S. Apollinaris, apostolorum, Christi, Domini, dominicum, S. Donati, S. Herasmi, S. Laurentii, S. Leucii, martyrum, S. Pancratii, S. Pauli, S. Petri; sacratissimum 253, 11 (*cf.* corpus beati Pauli et Petri et corpora Sanctorum); sanctum 264, 25; sanctum ac venerabile II 426, 16. 432, 26; venerabile 264, 20. II 426, 22. 433, 5. 11; corpus recondendi licentia II 432, 26. — quicquam tangere de corpore 264, 27 (*v. not. ib.* 47). — corpus: ecclesiae II 337, 16 (a sanctae eccl. corpore divisus 490, 27; sanctae eccl. corpore alienus *ib.*; unitas ecclesiastici corp. II 185, 15; scissum corpus II 399, 24; de eccl. corpore compeacere 378, 12). — ex corpore massae Gratilinae II 106, 26. — = *collegium*: *cf.* *sapunarii*; nulli conditioni vel corpori obnoxius 307, 5.
- corrector: boni te dulcem, pravi sentiant correctorem II 269, 1.
- correptio: ecclesiastica corr. 239, 8; ecclesiasticarum correptio causarum 239, 1; religiosarum personarum 359, 7; sit cum discretionem correptio 376, 19. — correptionis: aculei 301, 15; medicina 201, 5. 271, 26. — si in mea corr. despicio, restat, ut ecclesiam debeam adhibere 343, 24.
- coruscare: corpora tantis coruscant miraculis atque terroribus 264, 10. — = *fulgere*: 384, 28. 483, 7. II 31, 1.
- coruscus: inter coruscos et tonitruos II 306, 27.
- cotidianus: laetaniae cotidianae 409, 17; cotidiana obsequia II 282, 28; *etc.* — cotidiana militum II 234, 29.
- craticula: de beati Laurentii crat.,

- in qua perustus est, beneficia 192, 4.
- creator: creatoris nostri auxilio II 26, 13; cum creatoris nostri solacio 271, 25; iuvante creat. omnium II 316, 7; creat. nostro largiente II 348, 2; creatoris ac redemptoris nostri gratia prosperante II 407, 29; *cf.*
- credere: longe de eo aliter credidi 208, 15; quod et credo 473, 2; (*cf.* sicut et credimus 237, 18); quod non credimus 199, 17. 213, 23. 250, 11. 271, 16. 290, 4; *cf.*; quod evenire non credimus 122, 19. 460, 1. II 108, 26.
- crementum 384, 11.
- crescere: ut eorum pretium ad aliquam utilitatem crescat 134, 16.
- cribrare animas 469, 10.
- crimen: v. fides, lapsus, maiestas; ipsum (*canterma*) 313, 7; publicum II 415, 17; criminis causa 167, 35; de speciali crim. causa (II 452, 38); criminis maculae 185, 10; cuiuscumque criminis delator atque accusator II 417, 3; accusatus in crimine II 245, 27. — crimina: 181, 15. 302, 22. 303, 1. 360, 28. 382, 28. 404, 29. 405, 17; non abprobata 169, 14; corporalia II 156, 23; gravia 213, 20; turpia 295, 15; quae canones punire monstrantur II 19, 28; quae ad episcopatum accedere non permittunt 487, 15. — expositio criminum atque accusationis exordium II 417, 6.
- criminalis causa II 410, 20. 416, 13; (criminales causae 166, 37. 168, 24); criminalia 166, 17. 167, 7; pecuniaria criminaliaque capitula 166, 14; gestorum de criminalibus habitum series 164, 14. — criminaliter: accusatus 259, 6; excedere 488, 5; capitula crim. obiecta 167, 18.
- crucifixio 152, 31.
- crux II 183, 20. 225, 1; parvula 192, 1. II 408, 28; veneranda cr. II 183, 11; una [II 149, 9]; crux cum ligno sanctae crucis Domini II 431, 27; lignum dominicae crucis II 225, 2; oratorium in honore sanctae crucis (*intra civitatem Ariminensem*) (v. not. 112, 43) *ib.* 18.
- crypta: cryptae (retrusae iuxta Flamineam portam II 289, 4) *ib.* 10. 12. 14.
- cubicularia Augustae: Gregoria (*ubi etiam vid. allocutiones*).
- cubiculum: secreta cubuli servitia 363, 17; ministerium cub. pontificalis 363, 21.
- cuculla II 260, 27.
- culcita: culcitae II 261, 22.
- culmen: christianissimi imperii 321, 4; primatus 95, 21; ad culmen imp. pervenisse II 404, 6; ad culmen singularitatis erumpere 327, 27. 340, 13; *et similia*.
- culpabilis 289, 24. 403, 2. 408, 23. 411, 8; *cf.*; culpabilior 205, 27; culpabilis II 127, 32.
- cultellus 468, 18.
- cultor: loca patrimonii propriis nudata cultoribus 93, 23; nullus in terra nostra cult. 187, 23; nullus terram cult. inhabitat 322, 14. — cultores: arborum II 7, 22; idolorum v. idolum; verae fidei cultores 434, 26.
- cultura (*cf.* ritus): daemonum; ne rebus venerabilibus vel quando licet culturae desit obsequium II 328, 25; ex cultura terrae ferre aliquid utilitatis 135, 6.
- cultus: altaris, daemonum, gentilium, idolorum, lignorum, vestium; Dei nostri II 320, 3; divini cultus 237, 6; habitus exterioris cultus II 214, 4.
- cum coniunctio sequente indicativo: gesta plena esse cognovimus semine iurgiorum, cum una persona nolens ad sacerdotii ordinem provehitur 25, 9; cumque inter virtutes ceteras etiam adfectae carnis meritum proficit, quasi in diversa superhumeralis specie byssus torta candescit 31, 29; praesertim cum accusator et accusatum inter se fecisse gratiam indicastis, hoc nobis necesse est subtilius perscrutari 196, 9; *et cf. sim.* — *Persaepe, ubi „cum“ expectes, alias coniunctiones legis e. gr.: dum 220, 13. 262, 3. 264, 6; cf. v. etiam sub dum; postquam 212, 11; quando 209, 1. 220, 5. 222, 1; cf.: si 243, 11; cf.*
- cum praepositio: cum quo, cum qua *cf. pro* quocum, quacum *cf.* 3, 19. 19, 14. 20, 7. 76, 20. 23, 99, 12. 129, 16. 146, 10. 194, 13; *cf.* — abundanter addita: cum terra (luto 338, 2) munda *ib.* 1.
- cumulus: quem pro libertatis tuae cumulo, etiam inter notarios volumus militare 391, 12.
- cura (*cf.* gubernatio, sollicitudo, vicedominus): abbas, amministrationis, canonica, civitatis, clericorum, congregationis, decreti, episcopii, episcoporum, formarum, gubernationis, hospitalitatis, locorum, monasteriorum, officii, oneris, ordinationis, ordinis, pastoralis, pastoris, patrimonii, pauperum, populi, regiminis, regni, rerum, sacerdotalis, sitionici, subiectionum, synodi, visitationis; curam committere II 46, 1; (totius 322, 1. 10) eccl. II 394, 12; (curam utilitatesque eccl. committere 97, 15; quae ad curam utilitatemque pertinent 183, 7; curam gubernationemque committere 149, 20. 178, 11; cur. eccl. nostrae agere II 232, 5; suscipere 173, 18; praeterire 173, 1; habere gerereque 388, 8; curam et sollicitudinem eccl. habere 253, 1); cunctarum ecclesiarum iniuncta sollicitudinis cura II 136, 21; ecclesiarum 252, 16; sollicitudinis 97, 21; (mandare II 46, 5) II 136, 21; (solli-
- citudo curae II 350, 9); animarum cur. gerere II 372, 31; curarum tumultus II 143, 3; omnem (aegrotantis) agere II 300, 3; non terrenarum rerum cur., sed animarum ducatum suscepisse II 48, 32; ad curam dispositionemque (patroni *Neapolitani*) pertinere II 78, 13; sub sua habere cura II 317, 5. — curae: armorum 436, 24; bellicae II 139, 10; ecclesiasticae II 159, 10. 404, 9; terrae 5, 21; terrenae 8, 10.
- curatio: quippe vestrae (*sc. Ianuarii ep.*) non suppositi curationi II 192, 32.
- curator (Ravennae): Theodorus; patricius et curator v. patricius.
- curia (v. not. 133, 44); curiae (vel cuiuslibet condicioni 133, 11) obnoxius 261, 23.
- currere: scriptis currentibus adhortamur 271, 13.
- custodia: civitatis, monachorum; ecclesiae vestrae (*sc. Capuanae*) 294, 23; artissima detrusus cust. 167, 5; in custodia pro solidis occisum esse 286, 23; neque in cust. fuit neque in aliqua afflictione 287, 5; in cust. districta redigere II 238, 7; in cust. habere II 411, 30.
- custos: qui rerum ipsarum esse custos asseritur (*cf.* Consentius) II 92, 18.
- cymilium v. cimilium.
- daemon: daemonum cultus II 331, 9; a culturis daemonum abscedere II 7, 24; boves in sacrificio daem. occidere II 331, 11.
- daemonium II 288, 20. 292, 18; daemonio traditus II 288, 34; arreptus daemonio II 288, 14; a daemonio dimissus II 288, 15; relinquere II 288, 35.
- dalmatica (v. not. *ib.* 364, 33); dalmaticae 364, 16. II 211, 20. 26. 27.
- damnare: ius dominii sibi iuris severitate damnavit 256, 10; damnatum atque anathematizatum se esse cognoscat (II 443, 40); *cf.*
- damnosus: damnosa facultas 242, 15.
- damnum: ubi damnum minime sentit eccl. II 91, 14; in damnum eccl. convertere II 412, 16; in damno eccl. dari vel fieri 318, 1. 19; in damno eccl. persolvi 380, 16.
- dare: se dare = se offerre II 73, 22. 85, 5. 86, 9. 88, 9. 92, 2. 384, 23. 386, 31; *at cf.* si occasio dederit II 60, 5.
- daticius: daticii habitatores 93, 23.
- datio: commodi, pallii, pecuniae, praemiorum, pretii (s. v.); sine dat. aliqua 247, 1; non meritis, sed datione placere 305, 7.
- dativus: post verba: aestimari, asurgere, detrudere, indigere, insudare, iungere, loqui, misereri, oportere, petere, satisfacere, sedere, sequi, subire, suspirare, transmittere. — post adiectiva: particeps. — pro abl. comparationis: etsi ipse peccator es, mihi tamen

multo melior 476, 11; multo mihi altior, multo sublimior videri poterat *ib.* 17. — *dat. commodi*: habeo aliquid, quod etiam vestrae gloriae exultem 4, 7. — *dat. incommodi*: delinquere omnipotenti Deo 319, 2; si sibi in quoquam excessum non fuerit II 71, 18; peccavi Deo et beatissimo papae Gregorio (II 38, 27). — *cf. praeterea*: pensare mihi debuit II 154, 19; petitoria nobis insinuatione poposcit II 76, 2; cum eis remearet II 136, 18; ut amor nobis cresceret II 265, 10.

de: *substantiva copulans*: de catenis beneficia 192, 2; *cf. ib.* 4. 266, 16; *cf.*; abbati de Panormo 184, 12; abbati de monasterio, quod appellatur Lirino Galliis 429, 13; defensorem de patrimonio 179, 5; episcopo de Urbe Vetere 13, 5. 109, 16; episcopo Aleriae de Corsica 400, 14; Pelagio de Turnis (*sc. episcopo*) 425, 1; servo Dei de Roma (*non in titulo*) 135, 9; *et similia*, *cf.* 56, 8. 83, 8. 141, 18. 142, 18. 172, 1. 179, 2. 5. 184, 12. 196, 1. 249, 1; *cf.* — *pro genetivo partitivo*: quidam de clero probati viri 241, 6; multa habere de rebus 180, 27; haec de innumeris pauca (II 459, 1); nihil de synodo (II 464, 10); de sextariaticis aliquid 62, 7; *cf.* 170, 3. 179, 3. 217, 9. 233, 22. 242, 13. 244, 33; *cf. et similia*. — *adverbialiter dicta*: gravi de lege poena plectendus 199, 11; de cetero 201, 23. 202, 2. 270, 14; *cf.*; de futuro II 17, 6. II 19, 12; de praesenti II 106, 27; de praeteritis 297, 1. II 17, 18; *cf.*; de quibus (= *quamobrem*) 65, 2. 96, 11. 206, 3. 219, 14. 233, 6; *cf.* — *pro abl. causae*: quantas tribulationes de Langobardorum gladiis patior 336, 21. — *pro abl. instrumenti*: quod de huiusmodi rebus Dominum sibi debitorem faciat 83, 16. — *= ab*: de hostibus redemptus 198, 7; de malis vos omnibus tueantur 385, 20. — *= ex*: de monasteriis egressae 259, 21; te de notario comitem feci 221, 15; de eccl. dare 193, 13. 198, 10. 247, 25; *cf.*; *cf. paulo supra*. — *= in*: de sua dubitatione requisivit, an II 144, 17. — *pro ablativo post*: absolvere 190, 3; compescere 378, 12; contristari 257, 20; diffidere 444, 23; eximere 167, 31; gaudere 323, 7. 22. 416, 11. 421, 11. 422, 4; *cf.*; laetari 260, 11. 295, 4; ungui (II 458, 35). — *innoxius* II 173, 15; liber II 172, 26. — *pro genetivo*: quod factum te de contumacia redarguit 165, 12. — *pro accusativo*: *cf.* mirari.

debere (*v. etiam sub „abundantia“ et „tempora“*): *pro verbo auxiliari*: haec itaque eminentia vestra potentia qua pollet inspicere atque hoc... bonitatis suae largitatem debeat magis ostendere II 243, 14. — *futuri vicibus fungi videtur*: se relaxari debuisse precibus speranti 442, 25. — *in infinitivo, imprimis post*

verba postulandi: necessarium esse prospeximus te illic constituere debere 418, 9; praecipimus Natalem episcopum instructam ad nos dirigere debere personam 118, 32; *cf.* II 68, 9. 175, 7; *cf.* — *saepeissime post* ut, ne, quatenus, qui, ubi, *similia*: *cf.* 185, 2. 6. 9. 198, 29. 213, 27. 248, 12. 272, 28. 298, 29. 301, 5. 382, 22. 440, 5. 15; *et cetera*.

debitrix 232, 12.

debitum: conductorum, monasterii; debiti cautiones II 68, 23; sors debiti II 68, 25; sumptus debiti de eccl. ministrantur II 374, 11.

deceptiosus 341, 11.

decernere (*cf. decretum*): proinde super cunctas Siciliae ecclesias te vice sedis apostolicae ministrare decernimus 107, 4; divinitatis gratia suffragante eum praesentium scriptorum auctoritate sollemniter decernimus ordinari II 266, 14; in sua eum reformari ecclesia atque in propriae dignitatis ordine decrevimus revocari 167, 29; *cf.* 164, 9. 165, 17. 168, 4. 234, 23; *cf.*; lege decretum est II 67, 29; ea, quae decreta sunt II 453, 15; ea, quae recte et inculpabiliter sunt decreta II 453, 16.

decessor (*v. etiam antecessor, praecessor, praedecessor, prodecessor*): dec. meus 154, 6; noster 95, 12. 418, 8; beatae mem. dec. noster 95, 12; sanctae mem. dec. meus (noster 118, 10. 119, 10. 419, 33) 117, 4. 12. 118, 8. 19. 119, 7. 19. 167, 30. 264, 19. 327, 10. 468, 26. II 388, 30; beatae record. dec. noster 272, 12. — *decessoris mei (nostri)*: ammonitio 167, 30; auctoritas 270, 1; praeceptio (praeceptiones 190, 9) *ib.* 2; praeceptum 272, 12. 419, 23; scripta 117, 4. 118, 11. 119, 10. 154, 2. 167, 36; temporibus II 388, 30. — *decessores nostri* 213, 3; *cf.* Benedictus, Iohannes, Pelagii I et II; *decessores mei* 295, 26. 332, 19. II 31, 34; *decessores nostri et nos* (*sc. epp. Histrienses*) (19, 15); *nostrarum* (*sc. epp. Histriens.*) provinciarum venerandi dec. (18, 19). — *decessorum nostrorum* (meorum): consecrationis tempora 229, 38; iudicium 1, 11; munificentia 213, 10; privilegium 212, 4; temporibus 295, 19; *decessoris sui* voluntatem et statuta custodire 391, 24; a *decessoribus* bene gesta resolvere 177, 3.

decimatae aut decimati (*v. not.* 71, 36; *cf. Chronicon Farfense SS. R. It. II 2. p. 385*): vini decimatae viginti 71, 4; viginti decimati vini 139, 9.

decisio (*cf. transactio*): transactio et dec. II 15, 12. 17.

declinatio: *cf.* arbiter, diaconus, lectum, metropolis. — *gen.*: nullae 79, 19; arbitris *cf.* arbiter; (maior) domi II 154, 27; tonitruum 266, 1. — *dat.*: aliae 214, 6; utraeque 485, 4. — *acc.*: abbas; aloa; navim II

394, 3. — *ablativus: substantiva in -i*: clavi 468, 15; officiali (vestro) 72, 27; *sed* capitalare 55, 8. II 178, 14. — *adiectiva et comparativi plerumque in -i e. g.*: abundanti (II 449, 3); anhelanti (II 449, 25); competenti 55, 16; dormienti II 342, 28; paventi 31, 33; succedenti II 375, 14; *simil.*; veteri 24, 11. II 340, 7; maiori 16, 22. 149, 16. 174, 6. 178, 7. 196, 12. *cf.*; meliori 20, 2; minori 242, 20. 357, 36. 408, 23; *cf.*; *sed* omnipotente 224, 16. 467, 20. 469, 33. II 201, 6. 243, 16. 264, 6. 291, 34; *cf. saepius quam* omnipotenti 345, 13. II 3, 9. 50, 12. 158, 9. 400, 20; priori 118, 24. II 356, 29; salubriori 60, 33; superiori 135, 14. II 342, 6; uberiori 155, 20; *simil.* — *furtum* (*s. v.*). — *nom. plur.*: salubra II 192, 27. — *gen.*: infantum 166, 13; potentum 219, 1; plebium 187, 18. — *dat.*: animabus 309, 17. — *acc.* tonitruos II 306, 27; antegrados 109, 6; hortus II 434, 18. — *abl.*: animabus 45, 4. 133, 16. 161, 13. 178, 19; equabus II 46, 33. — *nom.* isdem *regulariter*; *nom.* hii 59, 13; *et alias persaepe*.

decretum vel decreta: canonum, constitutionis, constituti, legalia, legum; quod in decretum est II 160, 9; observantiae studium salubrium decretorum II 313, 18. — *apostolicae sedis*: II 203, 28; huius praecepti decretique nostri pagina II 378, 7. 380, 1. 381, 23; series II 15, 12; praesentis auctoritatis nostrae decreto indulgemus II 377, 3. 379, 9. 380, 27; decreta nostra II 373, 19. — *synodale*: decr. ad clerum in basilica beati Petri ap. 362, 13; hoc. decr. meum 363, 13; decreti mei curam gerere 364, 20; decr. sub anathematis interpositione constitui 54, 4 (*v. not. ib.* 33); praesenti decr. constituo 363, 10. 364, 7. 19; his decretis subscripsi 365, 23. — *decreta* mancipentur effectui 169, 5. — *in electione*: 80, 12; decr. sollemniter factum 174, 9; decr. a clero et nobilibus civ. Neapolitanae factum II 254, 23; decr. in subdiaconum confectum 174, 3; sollemnitas decreti omnium subscriptionibus roborati 122, 15. 276, 6. 399, 26. 459, 25. II 96, 14. 97, 4. 106, 23. 109, 10. 137, 24. 138, 19. 177, 1. 20. 384, 10. 28. 387, 5. 27; cum sollemnitate decreti vestrarumque (*sc. Chrysanti ep.*) testimonio litterarum II 165, 8; cum decreti pagina vestrae (*sc. Mariniani ep.*) quoque addita testificationis epistola II 137, 5; facto in aliquo decreto 180, 6. 487, 17; facto decreto ad nos, qui fuerit electus adveniat II 344, 21; decretis ad nos ex more factis adveniant II 344, 23. — *episcopale*: cassatis prius atque ad nihilum redactis sententiae tuae (*sc. Iohannis Primae-Iustinsanae*) decretis 165, 16; *cf.* 289, 22.

decurare II 281, 24.

dedicare (*cf. dedicatio*): ecclesiam,

- locum, oratorium; in catholicae religionis reverentia ded. 177, 13; eccl., quae est dedicanda 265, 2.
- dedicatio: loci, monasterii, oratorii; dies dedicationis II 331, 13; dedicationis munus 108, 9; venerandae sollemnia dedicationis 218, 6. 350, 8. 400, 19; dedicationem celebrare 79, 16.
- defendere: ut nihil sibi corporis defendat absentia 274, 17.
- defensio: capitulorum, pauperum, scismaticorum; Fortunati ep., Iohannis, Theodori, Vitalis; talium causarum 302, 5; defensionis solacium 301, 16; defensionem impertire II 197, 4; se in (*Ursicini*) defensionem impendere II 201, 1.
- defensor: experientia tua; sollicitudo tua II 68, 28. — defensores: Anthemius, Antoninus, duo Bonifatii, Boninus, Candidus, Consentius, Constantius, Fantinus, Felix, Iohannes, (noster) Marcianus, Marianus, (sedis nostrae) Michaelius, duo Optati, duo Petri, (noster) Redemptus, duo Romani, (noster) Sabinus, Scolasticus, (noster) Sergius, Sisinnius, Symmachus, Thomas, Urbicus, Vincomalus, (noster) Vitalis, Vitus. — defensor vel defensores: Campaniae, Caralis, Constantii (Mediol.), Corsicae, Lillibaei; eccl.: terr. Nursini, Panormi, Ravennae, Salonae, Sardiniae; patrimonii Savinensis atque Cartiolani, Siciliae, Siponti, Spaniae, de Tibur; Lunensis, Messanensis. — ille defensor (*sc. castelli, quod Novas dicitur*) II 155, 21 (*dubium, utrum civit. an eccl. fuerit; v. not. ib. 40*); quisquis ille revera sedis nostrae fuerit notarius vel def. 88, 18. — defensoris: auxilium 300, 30; nomen II 56, 11; officium (accipere II 107, 12; absente ep. de proprio expendisse II 187, 14) 307, 7. II 18, 10; nostri patrocinia II 192, 5; ad sollicitudinem def. nostri pertinere II 62, 24. — defensorem: deputare II 252, 28; ammonitum a iudice aut defensore advenire et audire testes II 417, 24. — *defensores*: quantitatem def. eccl. prodiderunt II 120, 26; locorum II 417, 19; sedis apostolicae 88, 14; def. et peregrini 67, 1. — defensorum: prior (prioris locus II 18, 17) *ib.* 19; primicerius (prim. privilegium II 18, 7); primus omnium def. (*sc. Bonifatius*) II 404, 9; *cf.* II 18, 6; honoris privilegia II 18, 16; privilegia et ordinatio II 18, 21; in def. scolam militare II 122, 13; inter def. ponere 135, 14; de rebus alienis ab ecclesiasticis def. occupatis 52, 19; ut . . . ita quoque in defensoribus septem honore regionario decorentur II 18, 14. — defensor culpae II 191, 7; intercessor apud vos magis accedere debeat, quam defensor II 192, 9; synodi II 144, 23. — doctores defensoresque ecclesiae 59, 12.
- defensorium: sumere II 55, 28.
- defensorius: defensoria epistola II 56, 5; huius rei (*sc. def.*) epistolae II 56, 2.
- defervere: II 340, 24.
- definitio: canonica, concilii, episcoporum, fidei, iudicii, legalis, legis, synodalis, synodi; Anthemii subdiac., Columbi ep., Ianuarii ep. Caralis, Iohannis def.; ecclesiastici vigoris II 355, 23; illam definitionem nostram corrumpere 237, 16; consona sanctis patribus definitione sancimus 168, 4; nostra eum definitione absolvimus 396, 30; simili definitione decernimus II 377, 31; *cf.* de communi causa eccl. aliquid definire (19, 18); causa nostra est sententia definita 402, 1; *causam* definire nequivimus 412, 28; quod est canonicum definire 421, 29; *cet.* — definita: canonum, patrum (*s. v.*).
- definitive II 57, 25.
- degere (deget = *degit* II 152, 21): hi, qui Panormi degunt II 27, 10; degentes *aliquo loco* 184, 16. II 74, 11; clerus, populus *aliquo loco* degens v. clerus, populus; duces, nobiles, in Ravenna civ. consistentes vel ex ea foris degentes 490, 14; Iudaei . . . degentes 255, 17; *cf.* 105, 3.
- degradatio: sacerdotii 44, 23; *cf.* callida arte degradare 117, 8. 119, 16; callide degradare 118, 16; a dignitate officioque degr. 147, 15; *cet.*
- deiectio: *Ursicini* ep. II 218, 15; viduitatis deiectione 163, 6; quae ad deiectionem sacerdotium graduum pertinent 268, 20; *et cet.*
- delectanter: II 221, 1.
- delegare: visitationem vel visitationis operam sollemniter del. v. visitatio; curam et sollicitudinem synodi specialiter del. II 199, 20; delegati (*a Iohanne Constantinopolit.*) iudices 395, 2.
- delfinus: coronae cum delfinis 87, 5 (*v. not. ib. 39*).
- deliciosus II 251, 30.
- deloqui II 130, 14.
- demittere (= *dimittere*): libertis demissa legata II 163, 19; demissa res II 163, 23. 29.
- demollire II 360, 17.
- demonstrare: quorum excessus contigerit demonstrari 2, 8.
- demonstrativum: ponitur pro reflexivo: supplicaverunt nobis Hebrei, ut illis . . . esset licentia 105, 3; petiturus, ut causam eius commendare debuissim 132, 9; questi nobis sunt asserentes, quod quidam eos . . . nitantur arcere II 383, 12. — *ante relativum omissum*: ne quis non sit contentus, quod voluit II 244, 14; scimus qui dixit II 3, 10; penso, quibus dictum est *ib.* 29; relectis, quae . . . acta sunt 395, 25; ut quorum cura geris, rebus nullo modo defrauderis II 253, 29; quod oporteat fieri, iam pridem iniunximus 202, 21; quem sua culpa vel facinus ab officio, quo fungitur gradu, non deicit II 349, 29; quae ad gratiam partium pertinent, semper studete II 88, 8; *in infinitivo omissum*: sed . . . asserunt ita esse postpositas (*sc. iussiones*) 436, 32; nulla occasione (*sc. eos*) excusare se volumus II 178, 12; *cf.* II 77, 5; (II 149, 1); *et sim.* — *etiam alias omittitur*: *cf.* redhibere, redintegrare; familia ipsius sacram communionem recipiat et dominae ea culpa in huius afflictionis poena diu non teneat II 42, 16; tua dil. secreto ei omnia loquatur et ammoneat 440, 14; quod quia vos diligere et omnino confidimus studere II 217, 26; excepto si 295, 21. II 190, 14; diutinis protractionibus dilato (*sc. iudicio*) II 386, 13; *et similia*.
- denominare: denominata monasteria (II 468, 15).
- denuntiatio: den. pro septiformi laetania II 365, 14; suscipienda paschalis den. II 190, 11; scripta denuntiatione mandare II 190, 5.
- deponentia sensu passivo: adeptus 92, 16. 94, 16. 125, 25. 339, 2; *cet.*; adipisci II 4, 33; consecutus 49, 30; consolari II 394, 15; criminatus II 88, 18. 89, 9; depopulatus 322, 14; imaginatus II 317, 19; iniuriari II 263, 16; largitus 120, 22; misereri 285, 21; oblitus 152, 7; perscrutari (*s. v.*); perscrutatus; praedatus (*s. v.*); questus II 93, 28; rimatus 396, 4; ulcisci 195, 7; venerari 34, 26; venerantur II 199, 9. — *deponentia formae activae*: amplectere 113, 15; consolare II 72, 18; interminare 401, 6; *cf.* perscrutare, rimare, solaciare. — *nova deponentia*: zelari (*s. v.*); prosperari II 31, 27.
- deponere: episcopum v. ep.; ab archidiaconatus honore 117, 21. 118, 29. 119, 30; dum diligenter quilibet inquisitus ordinatur, non celeriter post ordinationem deponatur 261, 25. — depositus: contra ius canonesque 167, 28; a sui honoris officio dep. non iure, sed auctoritate 168, 25; propter superbiam et mala sua 101, 7; culpa exigente 299, 24; pro corporali II 349, 20; iuste damnatus atque dep. 360, 32; inrationabiliter esse dep. II 412, 15; sicut sunt depositi, permanere 361, 12. — depositi: *cf.* Adrianus ep., Amadinus presb., Anastasius ep., Donatdeus diac., Euphemius, Florentius ep., Laurentius, Stephanus ep., Thomas. — sacerdotii honore deposito 200, 19.
- depositio: testium 165, 4. 167, 3. — = *deiectio*: Fortunati abbatis, Ianuarii ep., Iohannis ep. Prim. Iustinian., Pauli ep., Stephani ep.; praeiudicium condemnationis vel depositionis II 410, 29. 412, 1; causa (criminalis II 410, 20) digna exilio vel depositione II 411, 16. 24.

- depositum II 238, 16.
- deputare: huius praecepti pagina deputamus 91, 16; custodiam civitatis deputavimus praeesse 131, 2; ubi digna se, ut deputavimus, satisfactione purgavit II 172, 4; si paenitentiam, sicut deputavimus, egerit II 173, 17; testamenti sui pagina dep. 418, 5; praesentium portitorem nos certum est deputasse 113, 18; visitatorem dep. 183, 3; inquisitio deputatorum a principe virorum 167, 1; *cf. ib.* 11; deputatorum remissio 314, 14; electorum aut certe deputatorum a nobis iudicium II 74, 17; *cf. deputati iudices* 396, 1; eunuchi, qui parvulis dominis deputati sunt 467, 24; ea, quae eidem viro deputaveris 24, 8; suis ea obsequiis ac utilitatibus deputavit 195, 7; in paenitentiam 24, 3. 415, 3; in paenitentia 298, 24. — = *putare*: 331, 2. II 30, 19.
- deputatio: praecipue dum eandem causam vos atque . . . Rufinum ex eius (*Maximiani ep.*) deputatione audisse ac decidisse testemini II 93, 12; ex deputatione *Gregorii papae* cognitorem residere II 413, 14.
- describere: res ecclesiarum 198, 22; monasterii res 347, 3. 349, 2; unamquamque massam II 401, 6; omnia, quae repperta fuerint, subtiliter describantur 244, 22.
- descriptio: rerum aut cartarum monasterii II 20, 8; quicquid vero communiter steterit, prius descriptionem facito II 401, 14; substantiam sub omni puritate atque supilitate describe et ipsam nobis descriptionem cum celeritate transmittite 411, 10.
- deservire: in sancto loco deservientes 350, 9. 12.
- desiderabiliter II 20, 20. 178, 13.
- desiderans (= *desiderandus*, *cf. reverentissimus*): desiderantissima excellentia (*s. v.*).
- desideranter 422, 25. 482, 18. II 20, 13. 281, 20; *cet.*
- desiderare: quae beatitudini vestrae desidero II 276, 8; aeternae vitae desiderata 429, 27.
- desiderium: piis tuis desideriis faventes (II 468, 19); *cf. quae rationabilibus congruunt desideriis (ib. 13).*
- desperate II 285, 27.
- despicabilis 333, 2. II 363, 7. 394, 6.
- desponsare: desponsata 463, 13. 15.
- desusceptum (*v. not.* 206, 29) *cf. susceptum*; sub des. emissionem restituere II 105, 14; suscipere *ib.* 28; sub des. paginam dare II 140, 11; sub des. pagina contradere II 124, 5; des. facere 206, 4; emittere 206, 6; accipere 484, 2; de eodem deposito des. accipere II 53, 23; (*cf. de suscepto dare paginam II 91, 18*); sub notitia atque desuscepto 248, 11 (*v. not. ib. 35*); omnium autem rerum ipsarum non solum desuscepta eos, qui eas tradunt, percipere volumus, sed etiam a te notitias earum subtiliter retineri 248, 13.
- detentator II 5, 5; detentatores iniusti II 164, 1.
- deteriorare 348, 10.
- detestatio: apostolica II 206, 29.
- detinere: sub nomine ecclesiae iniuste detineri 53, 20; rem iniuste det. 163, 5; res alienas contra rationem det. 200, 5; *cet.*
- detrudere *cf. transmittere*; exilio detrudere 169, 18. II 14, 19.
- detruncatio 433, 6. II 255, 15.
- deturpare II 11, 28.
- Deus: Deo: adiutore 106, 8. 113, 21. 358, 26. 487, 11; adiuvante 181, 23. 268, 5. 400, 5. 422, 19; *cet.*; annuente 423, 6. 431, 27. II 135, 23; aspirante 345, 16. 407, 23. II 7, 6; attestante 451, 9; auctore 96, 18. 99, 4. 117, 30. 118, 36. 120, 5; *cet.*; auxiliante 106, 11. 161, 11. 198, 20. 229, 2; *cet.*; cooperante II 388, 23; custode 229, 12; custodiente 438, 18. 477, 31. II 121, 17. 311, 2. 357, 7; disponente 332, 18. 341, 7. II 49, 20; donante II 375, 6; adhuc expectante (II 466, 42); favente 187, 32. 374, 2; imperante II 267, 16; indignante II 263, 24; inspirante II 178, 11; irato II 184, 5; iudice II 264, 27; iuvante II 108, 13. 179, 1. 376, 8; (desuper 93, 14) largiente 93, 12. 412, 3. 409, 19; loquente II 307, 4; miserante 391, 9. 396, 30. 420, 19. 423, 25; *cet.*; operante 467, 21. II 306, 17; ordinante II 286, 27; perducente 462, 15; praecipiente II 23, 23; propitiante 254, 1; propitio 219, 13. 290, 24. 385, 31. 389, 23; *cet.*; protegente 172, 10. 315, 13. 319, 14. 372, 4; *cet.*; sibi resistente 126, 20; revelante 196, 13. 304, 18. 306, 11. 414, 3; *cet.*; solaciant 205, 11; suffragante 109, 9. 110, 24. 151, 29; volente II 183, 8. 304, 25. — Dei: gratia: cooperante 386, 2; disponente II 404, 5; operante II 305, 20; protegente II 64, 20; suffragante II 19, 13; misericordia: praestante 174, 13; protegente II 24, 28; potentia auxiliante 435, 20; *cf. etiam divinus*. — Dei laudes celebrare 418, 13. 21. II 19, 31; a Deo constitutus dominus noster 320, 30; deus *v. ancilla*, famulus, populus, servus. — dei ligni et lapidei 318, 28. 32.
- deviare 202, 17.
- devotio: militaris (*s. v.*); dev. vestra in allocutione: milites; pronae dev. mentis 96, 23.
- dextrale 223, 19.
- diabolicus: plantatio II 201, 24; diabolicae fraudis: laqueus 271, 18; temptatio 429, 20; venenum 437, 13; haec temptatio diabolicae usurpationis 335, 2; diab. instigatione II 429, 12; diab. instinctu II 239, 2; *et similia*.
- diabolus: diabolo animalia immolare II 331, 16; *et alia saepissime*.
- diaconatus *v. diaconium*; diaconatus officium 25, 10. 247, 30; in diaconatus ordine constituti 363, 6; diaconatu interveniente ligare 316, 36.
- diaconia: quae (*in civitate Pisaurensi*) constituta est 306, 23 (*v. not. ib. 48*); quae Neapolim exhibetur II 243, 5; mensis pauperum vel exhibendae diaconiae praepone II 278, 28; ad mensas pauperum vel diaconiae exhibitionem percipere II 279, 3; qui (*sc. Laurentius*) primus fuerat in ordine diaconiae sedis apostolicae 101, 8; annonae atque consuetudines diaconiae II 243, 3.
- diaconissa II 414, 21.
- diaconium: qui diac. fungi perhibetur officio (*cf. Liberatus*) 99, 26; primus in ordine diaconii sedis apostolicae (*cf. Laurentius*) 101, 8.
- diaconus: *declinatio variat secundum codices, qui abbreviationes diverso modo solvunt: sing. gen. rarius* diaconis 188, 12. 199, 10. 298, 28; *dat. semel* diaconi II 230, 11; *acc. diaconem paulo saepius quam diaconum; abl. saepius diacono. — plur. nom. raro* diaconi (subdiaconi II 59, 21) 229, 30; *dat. sive abl. semel* subdiaconis (II 259, 25); *acc. saepius* diaconos.
- diaconus: communis fil. (noster II 257, 2). 338, 7. 339, 11. 433, 8. 18. 469, 2. 481, 1. II 156, 16. 178, 2. 20. 211, 19. 229, 13. 230, 11. 28. 248, 25. 29. 256, 25. 258, 18. 406, 19. 24; dilectus fil. (noster II 70, 16) (II 440, 9); dilectissimus fil. meus (noster 308, 19. 402, 11. II 9, 12. 10, 2. 26, 11. 46, 16. 19. 49, 7. 75, 11. 85, 15. 91, 13. 178, 21. 179, 13. 420, 26. 422, 30.) 8, 20. 210, 3. 233, 19. 316, 26. 467, 30. 470, 12. 474, 13. 475, 14. II 51, 7. 286, 24; fil. meus (noster 66, 8. 67, 36. 186, 16. 188, 11. 17. 189, 9. 213, 2. 217, 8. 410, 4. (II 149, 9).) 76, 11. 22. 227, 1. II 51, 9; dilectissimi fil. mei 458, 14; vir venerabilis *cf.* 449, 28; vestra car. 458, 17; dil. tua (*s. v.*). — diacones: Adeodatus, Alexander, Anatolius, Andreas, Bonifatius (noster), Constantius, Coema, Crescens, Cyprianus (noster), Demetrius, Deusdedit, Donatdeum, Dulcidius, Epiphanius, Evangelus, Eventius, Felicissimus, Felix, Florentinus, Florentius, Gavinianus, Gratianus, (sedis apost.) Gregorius, duo Honorati (noster, sedis nostrae), Iobinus, quinque Iohannes, Isidorus, Laurentius, Martinus, Numerius, Opilio, Pancratius, duo Pauli, quattuor Petri, Proculus, Respectus, Rogatianus, Rusticus, Sabinianus, Serenus, Servandus, Servus Dei (sedis nostrae), duo Stephani, Theodorus, Theodosianus, Viator, Victor, Victorinus, Vigilus, duo Vincentii. —

- diaconus sive diacones: Adriani ep., Columbi ep., Concordii, Cyriaci ep., Iohannis ep. Ravenn., Laurentii ep., Mariniani ep. Ravenn., Maximi ep., Pascasii, Pelagii II, Petri ep., Secundini servi Dei, Sereni ep. Ancon. — diaconus sive diacones eccl.: Alexandrinae, Anconitanae, Asculanae, Benefranae, Catanensis, Constantinopolit., Fesulanæ, Iadertinae, Lamigensis, Mediolanensis, Messanensis, Nucerninae, Populonensis, Pudentiana, Ravennatis, Reatinae, Romanae, Salontanae, Siciliae, Sipontinae, Thebanae, Velinae (Buxentinae et Blandanae). — diac. et abbas: (dil. tua 461, 20); (*de Portu Veneris*) Iovinus, Martinus; diac. et apocrisiarius (*Constantinopol.*): Anatolius; diac. et primicerius: filii nostri 213, 2; diac. (et) rector (noster per Siciliam): Cyprianus; diac. (ac) responsalis meus: Sabinianus. — qui iuxta morem pro responsis ecclesiae faciendis piissimorum dominorum vestigiis adhaerebat 332, 9 (*v. not. ib.* 49); noster, qui apud imperatorem responsa eccl. faciebat II 6, 2; cardinalis 99, 27. 389, 23 (*v. etiam* cardinalis, cardinandus); lapsus 298, 28; meus 477, 28. 479, 7; quidam (*eius*: relicta II 424, 1; coniux *ib.* 2) *cf. ib.* 5, 7; primus (episcopo Ravennatis eccl. pallium induere consuevit) 229, 10; *cf.* ultimus inter diacones 100, 1; sedis apostolicae II 404, 1; venerabilis (II 440, 9); diac. monasterii II 159, 2. — diaconum: constitnere 389, 23; deicere (honore suo 164, 19); presb. aut diac. dirigere 372, 21; eligere II 382, 20, 21; facere 316, 11. II 404, 12; ordinare 16, 11. 98, 15. 99, 27. 300, 10. 348, 6. II 406, 26; procedere prohibere II 157, 20; per diaconem lat. praesent. gubernari agique 347, 22; necesse est, ut hoc (*sc. expensae in causa ptochii*) a diacono recipiatur 139, 1. — diacones: presbyteri ac diac. *v.* presb.; presbyteri diac. ceterique clerici *v.* presb.; presbyteri, diac. ceterusque clerus *v.* presb.; dilectissimi filii mei diac. 458, 14; presbyteri, quidam vel diac. II 58, 18. — diaconorum: officium 276, 3; subscriptiones II 376, 5. — neque presbiterum neque diacones habere 278, 7; presbyteros vel diacones ordinare 142, 6; diacones atque presbyteros, ordinandi licentia 96, 10. 98, 14. — diaconibus: coram omnibus diac. 101, 10; coram quibusdam diac. nostris II 425, 1; diac. et (cuncto 363, 2) clero adstantibus II 275, 17; et ingredientibus diac. ut mox procedatur 229, 9.
- diacoposis *cf.* diatoposis: super illam diacoposin (II 441, 4) (*v. not. ib.* 23).
- diatoposis = *διὰ τὴν πώσιν* (*cf.* diacoposis): super diatoposin II 243, 2; (*cf. not. ib.* 41).
- dicere: nec dicendus (*cf.* nefandus) Ariulfus 106, 9; gravibus eos (*sc. captivos*) pretiis dicunt 468, 3.
- dicio: *episcopi* dicioni subiacere II 312, 13, 22; dicionem quamlibet habere (II 468, 21); suae dicioni suppositi II 192, 32.
- dictare: quaecumque iustitiae ordo dictaverit 141, 12; scribendum dict. II 276, 27; dictandi ordo (II 451, 14).
- dictator (II 453, 10).
- dictatus 355, 25; 440, 14.
- dictio: causae II 98, 20; causarum 325, 5.
- dictum: ex nostro mandato vel dicto II 430, 22; dicta: S. Augustini (*s. v.*).
- dies: dedicationis, dominicus, natalis, natalis, paschalis; retributionis 185, 24; iudicii 200, 24; *similia saepe*; non dies, non imperium ponitur (II 462, 45); festus II 342, 21 dies festi II 248, 14; ad diem constitutum hic veniant 462, 18; ut eam (*sc. terrulam*) diebus vitae suae habeat II 66, 32; diebus meis 221, 21. 295, 22.
- digestum: libro XLVIII titulo ad legem Iuliam maiestatis digesto septimo II 417, 11.
- dignari 316, 16. 318, 30. 321, 19. 323, 21. 384, 13. 396, 33; *saepissimi*.
- dignatio: imperialis (17, 17).
- dignitas: amministrationis, episcopalis (throne), nominis, ordinis, primatus, sacerdotii; adepta dign. 92, 16; ecclesiastica 212, 14; largita 120, 22; saecularis 212, 15; dignitatis amministratio 49, 2; occupationes 2, 21; cuiuscunque dignitatis praediti potestate (II 469, 8); in propriae dign. ordine revocare 167, 29; sin nullus tali dign. (*sc. sacerdotali*) congruus invenitur 24, 17; nullus quacumque praeditus dign. II 374, 4. 379, 10. 380, 28; personae dignitate minores 283, 23; a dign. officioque degradare 147, 15; substantiarum dignitatumque privatio 283, 20. — *in allocutione*: dign. vestra: Gennadius exarchus; vestrae auctoritas dignitatis: Innocentius praef.
- dignus: *ad aliquid* 276, 3. 305, 6. 379, 22; *cf.*; si quid super quattuordecim solidos dignus est II 70, 21; dignissimus: vir.
- diuicicare: ius retractandi et diuicicandi (II 464, 19).
- dilapidare II 858, 7. 9.
- dilectio: paterna dil. 189, 14; fraternae dilectionis: alloquium 95, 32; exhortatio 241, 2. — *in allocutione*: dilectio tua: Mastalon, Oportunus, Praeicta; abbas, abbatissa, archidiaconus, diac. et abbas, presb., servus Dei; diaconus: 132, 9. 12. 15. 215, 4. 238, 9. 248, 8. 287, 8. 11. 288, 10. 20. 302, 15. 18. 303, 4. 304, 13. 308, 22. 313, 5. 7. 11. 14. 23. 314, 10. 344, 12. 18. 25. 383, 9. 392, 10. 398, 25. 27. 414, 3. 462, 11. 487, 11. 18. 489, 23. II 178, 29. 179, 29. 189, 19. 232, 25. 27. 233, 6. 299, 28. 427, 11. 35. 428, 15. 20. (440, 11); episcopus: 16, 9. 25, 16. 77, 11. 113, 6. 122, 16. 218, 4. 246, 3. 350, 6. 399, 26. 459, 25. II 81, 27. 96, 14. 108, 23. 134, 21. 172, 3. 174, 29. 177, 2. 271, 23. 283, 2. 299, 17. 306, 2. 355, 20. 363, 6. 384, 6. 11. 387, 23. 27. 426, 18. 428, 31. 432, 18. 27. — *dulcissima mihi tua dil.*: servus Dei. — *dil. vestra*: Dynamius et Aurelia; clerus; clerus, nobiles; clerus, nobiles, ordo et plebs; clerus, ordo et plebs; dux, clerus, ordo et plebs; presb. et diac.; presbyteri, diacones et clerus; episcopus: 214, 1. 273, 5. II 16, 7. 34. 164, 21. 212, 10. 216, 3. 311, 10. 318, 9. 349, 20. (II 442, 13. 445, 25. 38. 448, 40. 449, 28. 451, 18. 455, 35. 467, 12). — *frat. ac dil. vestra*: episcopi: (II 443, 2). — *vestrae caritas dil.*: clerus, nobiles. — *dil. caritatis vestrae*: episcopi (II 445, 26).
- dilectus: frater (*s. v.*); dilectissimus *v.* filia, filius, frater, lator praesent., memoria; dilectissimi (*voc.*) 102, 10 (*in praeceptione Gregorii de lactania maiore*); dilectissimus: episcopus: II 410, 23.
- diluvium: culparum 447, 32; diluvii tempore II 297, 17; *cf. ib.* 23.
- diocesis: *declinatio*: *gen.* dioceseos (diocesis II 72, 32. 369, 13); *acc.* diocesim II 155, 24; diocesem II 402, 21; *abl.* diocesi (diocese 52, 8. II 93, 4. 124, 21. 215, 23). — diocesis *vel* dioces: Aetherii, Alcisonis, Basilii, Chrysanti, Constantii, Felicii, Messanensis, Portuensis, Gloriosi, Iohannis, Mariniani ep. Ravenn., Palumbi ep., Passivi, Puteolani ep., Secundini ep., epp. Siciliae. — diocesis eccl.: Catinensis, Consentinae, Mediolanensis, Neapolitanae, Nucerninae, Ostiae, Portuensis, Ravennatis, Sorrentinae, Spolitanae, Taurianensis, Tauromenitanae, Velinae (Buxentinae et Blandanae). — dioceseos: iura II 156, 6; nostrae ordinatio II 215, 13; illius beatissimus archiep. et patriarcha dioceseos illius II 416, 21; episcoporum sedes antiquitus certis civitatibus constitutas ad alia eiusdem dioc. loca transponere 114, 9. — cui castello (*sc. Novas*) eorum insula, quae Capritana dicitur, erat quasi per diocesim coniuncta II 155, 24.
- dirigere: instructam dirigere personam 118, 32; *cf.* 158, 15. 160, 16; *cf.*; *aliquem* dir. 121, 2. 148, 23. 159, 1; *cf.*; directa relatio nobis patefecit 140, 2. 158, 12. 160, 9; *cf.*.
- discingere: contentiones II 74, 22.
- disciplina: canonica, clericorum, episcopi, monastica, monasterii, rei publicae; disc. vel eruditio II 270, 4; cleri vel filiorum eccl. *Terammanae* II 82, 27; ecclesiae 259, 26. II 328, 10; ecclesiastica 237, 13. 256, 19. 275, 4. 361, 13. 382, 17. II 7, 12. 145, 15. 192, 2. 266, 2. 358, 21; ecclesiastici regiminis 294,

- 22; regularis 481, 14. — diciplinae: censura II 113, 23; correctio 290, 5; constituta 16, 14. 77, 15; dilectio II 313, 18; diligentia 218, 9. 350, 11; falce II 412, 25; frenum II 423, 19; iugum 481, 20; exterioris magisteria 357, 37; moderamen 490, 35; ordo II 54, 20; rectitudo II 34, 15; regula 361, 13. II 192, 2. 266, 2; vigor 289, 19. 299, 21. II 9, 8. 192, 18. 337, 6. — disciplinam: adimere II 199, 2; custodire II 429, 10; evitare II 215, 24; refugere II 190, 26; tenere II 266, 11. 334, 19. — sub disciplina (*Adeodati abbatis*) subiacere II 253, 30.
- discipulatus II 207, 32.
- discissio II 73, 23; totius eccl. iniuria ac disc. II 157, 36.
- discissus: ecclesiae II 158, 13.
- discretio: frat. tuae discr. rationis eos freno coerceat II 208, 32; multum me consolata est sanct. tuae ad animum reducta discr. II 210, 20; ut nostrae ignorantiae exemplum discretionis daret 457, 7; tantae discretionis tantaque stultitiae repperiri II 241, 2. — discretionem: habere 301, 22; imminuere 406, 18; tenere II 95, 16; scientes sanct. vestrae discretionem II 104, 2. — salubri discr. 421, 10; subtili discr. 407, 26; zelum discretionem condire II 270, 21; cum (competenti 245, 12) discr. 376, 19. II 394, 14.
- discretus: gravitate discretus II 110, 23; pia discretaque cantela 443, 20; discr. moderatio 417, 17; discr. remissio II 99, 31; laudabile discretumque est II 359, 17.
- discriptio: solliciti iudicii II 26, 19 (*v. not. ib. 37*).
- discurrere: scriptis discurrentibus visitare 118, 2. 120, 17; scriptis discurrentibus agnovi 144, 7; *et similia persaepe*. — discurrere fama vulgavit 180, 3.
- discussio = *examen*: sed provenit alia contra canones ac leges in Demetrio diacono eius aliisque personis crudelis atque dolosa discussio, in qua nihil penitus repperitum est 167, 20; omne pondus discussionis huius 213, 30; ut vilissimis testibus sine corporali disc. credi non debeat II 418, 8; vobis (*sc. Leontio excons.*) in discussione commissi II 263, 15; *similia*.
- discutere (*cf. discussio*): omni mentis integritate disc. 79, 1; (subtili 119, 19) indagatione disc. 117, 12. 118, 20; *et. c.*; discussa (*persona*) 249, 27; discussa veritas 118, 21; *et. c.*
- dispariliter: II 279, 21.
- dispendiosus 3, 11.
- dispendium: ecclesiae II 120, 29; grave 288, 22; rationes finire sine disp. non possunt II 130, 11; sine ullo rei publicae disp. 319, 9; profligare dispendia 163, 11; commodalibus affligi dispendiis 82, 12; atque in longinquis angariis multisque dispendiis conterantur II 194, 12.
- dispensatio: locorum, rerum pauperum; ecclesiastica 450, 34; (disp. ecclesiasticae regula 460, 11); nostra 461, 4; tuis (*sc. Leonis ep.*) dispensationibus utilitatem profligare 96, 9.
- dispensator: sacramentorum divinorum 81, 23; disp. illi talis requiratur, qui possit eius curam omnem agere *et. c.* II 300, 3; dispensatoris locum in rebus pauperum tenemus II 389, 24. — *cf. etiam dial. III 20 et Bonifatius*.
- dispensor II 270, 24.
- disponere: qualiter se disp. debeat 440, 15.
- dispositio: canonica (canonica disp. statuta 256, 20) 244, 4; res vel disp. *monast. S. Cassiani* 455, 1; nostra II 62, 24; (meae dispositiones II 59, 9); rerum II 203, 26; ecclesia dispositioni *Constanti Narniensis commissa* II 82, 21; quem tamen tuae frat. (*sc. Augustini*) volumus disp. subiacere II 312, 21; ad curam dispositionemque patroni pertinere II 78, 13; destitutis eccl. salubri ac provida disp. succurrere 10, 12; si illic exercitus sine persona utili et cauta dispositione transmittitur 443, 22; ecclesiasticae disp. II 200, 15; quatenus tuis (*sc. Leonis ep. Corsicae*) disp. eius possit utilitas profligari 96, 9. — *eadem significatione* disponere: *Paulino ep.* disponente 155, 8; capiant te (*sc. Maximiano ep.*) disponente subsidium 245, 4; ex nostra auctoritate te (*sc. Urbicum abb.*) disponere praecipimus II 54, 25; *et. c.*
- distectus II 422, 21.
- distributio: canonica 244, 9.
- districte 193, 17; districtissime: II 12, 3.
- districtio: canonica, canonum, episcopalis, iuris; canonicae ultionis 202, 24; canonici vigoris II 349, 26; ecclesiastica 194, 15; regularis 314, 14; districtio: censura II 75, 3. 377, 29. 379, 34. 381, 21; iudicium II 374, 20; cum summa causas ipsas distr. atque auctoritate definire 190, 16.
- diversus: e diverso = *ex contrario v. sub ex*.
- dividere: a Christi corpore se div. 235, 37; si ab hac me unitate divisero II 354, 19; quid enim vos a s. eccl. unitate dividitis (II 443, 43); ab eccl. Dei et a fraterna dividi car. (II 447, 39; *cf.* II 449, 13); a sanctae eccl. doctrina divisus II 3, 18; *cf.* ab universali eccl. segregari (II 447, 24).
- divinitas: divinitatis gratia: opitulante II 26, 15; suffragante II 266, 13; divinitate propitia II 415, 27. (449, 12); *et similia*.
- divinus: v. lex, ministerium, scriptura; divinae ammonitionis eloquia 290, 1; cum divino auxilio (II 446, 8); div. disciplina 131, 19; div. dispensatio 354, 23. 363, 4; in divinis eloquiis 318, 15; div. gladius 258, 1; sine div. gratia 309, 22; divini respectu iudicii 249, 2; div. iudicio 201, 19; div. locutio 357, 12; misericordia div. 360, 13; div. munere II 431, 6; divina providentia 357, 23; div. sermo 357, 6; in servitio div. 294, 9; cum div. solacio II 369, 22; div. verbum 355, 39. — divina gratia: cooperante II 304, 25; duce II 354, 8; inspirante II 24, 20; operante (II 443, 37); praeviente II 379, 3. 380, 21; suffragante 198, 29. — divinae potentiae revelante gratia 396, 5; divinae protectionis gratia suffragante 360, 1. — divina misericordia: inspirante 230, 11; suffragante II 119, 22.
- divisio: episcoporum Histriae v. Histria; ecclesiae (II 443, 1. 41; *cf.* II 445, 14); ab errore div. revocari (II 446, 23); diuturnae div. scandalum (II 446, 10); longo div. usu (II 450, 8); in div. eccl. persistere (II 448, 41).
- divus: v. memoria, princeps.
- doctor: magnus doctor ecclesiae 479, 23; doctores defensoresque ecclesiae: Ambrosius, Augustinus, Gregorius, Hilarius.
- doctrina: Alexandrinae eccl. II 30, 16; fides atque doctr. Leonis papae II 144, 18; a sanctae eccl. doctr. divisus II 3, 18 *et. c.*
- doctus: huius civitatis docti viri II 186, 12; docti lectione medici II 282, 12.
- dogma: Angelliorum 218, 22; Apollinaris II 145, 27; apostolica et paterna (II 453, 3. 5. 6); perversum Arrii 36, 20; hereticorum 247, 12; pax dogmatis (23, 2); *et. c.*
- dolens: ne dolens factum ad vos discurrat 130, 14.
- dolus: omni vi, dolo, metu et circumscriptione cessante (II 438, 19).
- domesticus: Amandinus.
- domina: piissima vel serenissima vel tranquillissima domina: Augusta (*s. v.*). — serenissima domina vestra (*sc. Theoctistae*) 467, 22; salva domni nostri pietate et piissimae dominae tranquillitate II 297, 7. — dominae praeter Augustas appellantur: Antonina, Barbara, Campana, Constantina, Domnica, Ezechia, Eudochia, Eusebia, Gordia, Gregoria, Palatina, Pateria, Theoctista, Viviana. — familia quidem ipsius sacram communionem recipiat et dominae ea culpa in huius afflictionis poena diu non teneat II 42, 16.
- dominari: *alicui*: 226, 2. 311, 2.
- dominatio: iugum vestrae (*sc. Phocae*) dominationis II 397, 14; cum thronis et dominationibus 221, 28.

dominator: clementissime, mitissime, pie *cf.* Mauricius.

dominicus: *cf.* crux; dom. corpus (ad sacramentum dominici corp. et sanguinis accedere II 340, 3; de sumendo dom. corp. sanguinisque mysterio II 341, 15) 340, 5, 8; *cf.*; dies dom. (dominicorum 252, 19. II 368, 22, 29) II 24, 27, 40, 17, 48, 27, 183, 9, 367, 22, 24, 368, 24; dies resurrectionis dominicae II 368, 31; dom. flagella 298, 18; dom. grex 24, 20, 147, 26, 148, 5, 263, 12; *cf.*; (*cf.* oves dom. 147, 1; ovile dom. 297, 10; *similia*); dom. mandata 149, 26, 334, 11; sollemnitas dom. nativitatis II 31, 2; oratio dom. II 59, 13, 29, 60, 1; plebs dom. 374, 16; praecepta dom. 125, 18; sacerdos dom. II 43, 5; vox dom. 321, 27; *et similia*. — = *imperatoris*: dom. apices 255, 5.

dominium = *possessio*: clericorum Mariniani ep. Ravennatis; eccl. Atellanae; ius dominiumque *v.* ius; dominium: ecclesiastici iuris 365, 14; eccl. 52, 22; rei 11, 7. — domini ius (*opp.* ius colonarium) 256, 10; familiaritati vel dominio inhaerere (II 417, 4); eorum dominio, quibus ante donata sunt (*sc. mancipia*), vindicentur II 112, 12; *res* eius, cui subtracta est, dominio reformetur II 141, 26; tantummodo solum clericis suis dominium exhibet 295, 18; in possessoris redire dominium II 142, 11; in suo retinere dominio 256, 2 (*v. not. ib.* 36). — iugum domini 309, 1.

Dominus: *cf.* crux; Domini: corpus: corp. accipere II 342, 4; prohibitus corpus ac sanguinem Dom. percipere 490, 26; Domini adiuvante gratia 398, 10. — Domino: adiutore 142, 11, 193, 19. II 14, 22, 17, 23; adiuvante 165, 21, 173, 19, 240, 10, 245, 10 *cf.*; aspirante 82, 22; auctore 405, 11. II 82, 26, 199, 25, 316, 6; auxiliante 90, 6, 102, 8, 137, 17; 171, 14; *cf.*; cooperante 219, 18, 324, 17. II 161, 32; disponente 428, 1. II 137, 6, 26; favente 324, 7, 27. II 312, 20, 363, 5; inspirante 443, 20. II 221, 15; iubente 306, 32; iuvante 125, 7, 167, 23, 168, 5, 217, 1; *cf.*; largiente 375, 25. II 312, 11; miserante 156, 2. II 72, 16; opitulante II 137, 3; propitiantie II 151, 15, 251, 21, 253, 16; protegente 133, 5, 176, 20, 418, 10, 421, 10; *cf.*; revelante 111, 13, 403, 5. II 49, 9; solaciante 188, 19; suffragante 461, 5.

dominus (*vel domnus*): (proprius) domnus meus: pap. Gregorius. — domnus papa *v.* papa *et* Gregorius. — dominus (meus) beatissimus: papa Gregorius. — dominus sanctus ac beatissimus: papa Gregorius. — (sanctissimus *et*) beatissimus atque apostolicus domnus (meus): papa Gregorius. — ille noster sanctissimus domn.: Iohannes ep. Const. — domni appellantur praeter imperatores (*cf.* etiam exar-

chus): Alexander, (domn. meus) Anastasius ep. Antioch., Andreas, Appio, Callinicus, Christodorus, Columbus, Constantinus, Constantius (Mediolan.), (Decius), Dynamius, Eudoxius, Eulogius, Eusebius, (dominus) Georgius, Iohannes, Iulianus, duo Iustini, Leo excons., Leontius excons., Libertinus, Marcellinus, Marinus, Maurentius, Mauricius, Maximianus, Narses, Natalis, Nonnosus, Paulus, duo Romani, Smaragdus, Strategius, Symmachus, duo Theodori, Theotimus, Venantius. — excellentissimus domn. fil. noster: Smaragdus exarch. — gloriosus domnus: Appio, Eudoxius. — gloriosissimus domn.: Leontius excons. — dominus (*rarius* domnus) = *imperator*: 225, 19, 226, 6, 11. II 275, 7; dominus (noster): imperator, Mauricius. — clementissimus domn.: imperator. — clementissimus ac piissimus domnus: Mauricius. — clementissime, pie, piissime, serenissime domine: Mauricius. — domini filii vestri *sc. imperatoris v.* Mauricius. — dom. meus 220, 5, 221, 24; noster 218, 13; dom. omnium 220, 6; pius dom. noster 21, 3. — piissimus domn.: (rerum 164, 10) 318, 18, 321, 18, 323, 19, 325, 10, 327, 7. II 300, 9, 405, 10; filius noster 469, 19; noster 320, 18. II 299, 28; piiss. atque a Deo constitutus dominus noster 320, 30; piiss. ac serenissimus domnus 362, 14. — serenissimus domn. (meus): imperator, Mauricius 225, 24, 325, 17, 326, 21, 327, 3, 13, 20, 329, 11, 396, 12, 403, 33; christianiss. et ser. rerum dom. 17, 3. — domini: ad dom. nostri pius aures 19, 5; post consulatum dom. nostri 426, 12. II 276, 6, 437, 9; tantae elemosynae dom. mei 221, 32; imperium 325, 11, 14, 362, 15; iussio 17, 3; iussiones 164, 10; salva domni nostri pietate et piissimae domnae tranquillitate II 297, 7; scripta 327, 7; et quidem sic religiosum dominum decuit 327, 8. — dominus 74, 5, 221, 9, 310, 18, 20, 311, 1, 475, 23; domini principes II 235, 11; domini cum suis omnibus II 290, 4; reges et domini 423, 24; rerum domini II 235, 15; dom. mei 221, 3, 7, 10; domini servorum — domini liberorum II 297, 22; parvuli 467, 23 (*v. not. ib.* 44). II 297, 8; pii II 404, 19; piissimi 41, 2, 73, 19, 21, 166, 21, 283, 9, 323, 5, 9, 329, 14, 20, 403, 20, 475, 14, 477, 17; serenissimi (rerum 8, 19) 10, 1, 135, 5, 132, 19, 144, 17, 220, 2, 222, 5, 286, 14, 287, 1, 328, 21, 332, 27, 403, 15, 448, 29, 451, 19. II 43, 9; serenissimi dom. nostri 478, 16. — dominorum: christianitas 437, 7; famuli (*s. v.*); exercitus 222, 1; gratiam reparare 207, 22; (clemens 74, 5) imperium 310, 11, 436, 26; possesores vel cives imperii dom. 73, 20; iussa 73, 19; *cf.* 74, 3; iussio 329, 3, 12, 403, 17, 19, 449, 29. II 43, 9;

(serenissimae 317, 28) iussiones 319, 6, 323, 25, 403, 19, 478, 1; lex 220, 7, 12, 222, 2, 22, 30, 222, 3, 4, 225, 17, 18, 22; pietas 220, 8, 221, 10, 310, 7, 317, 16, 319, 1, 320, 10, 323, 15, 328, 12, 329, 4, 395, 21, 475, 15, 477, 14, 478, 1; serenitas 449, 22; (pia 449, 22, 451, 19) suboles 448, 29; utilitas 131, 5; ad vestigia transmittere *et similia v.* vestigia; salus et genium illius atque illius dom. rem publicam gubernantium II 354, 16. — dominus (*opp. servus*): *cf.* liberi, servi; 159, 21, 197, 10, 12, 407, 23, 408, 9, 28, 411, 1. II 28, 1, 102, 15, 108, 1, 112, 10, 230, 32, 33; dominum res manifesta cognoscat II 142, 15; ut dom. possidere 177, 1; infidelibus restitui dominis 241, 31; *dominorum* utilitates 408, 3.

domus: Aboridana, Merulana; ancillarum Dei II 273, 29; pensiones omnium domorum in hac urbe constitutarum 254, 2. — domus (*iuris*): Adeodatae, Epiphani lecto., Florentini diac., Iohannis presb., Marini, Pomponianae, Romani. — domus *positae*: in civ. Catana, Panormitana, intra civ. (*sc. Romam*). — domus posita in hac urbe 175, 15; *cf.* 176, 6; domus vel fines atque possessiones Tauromenitanae iuri ecclesiae pertinentes 91, 14; servi cuiuslibet domus 417, 3; sex unciae domus 161, 21 (*v. not. ib.* 49); et in anima et in corpore et in omni domo II 289, 19; maior domus *v.* maior. — domus = *familia*: *cf.* Barbara, Basilus, Rusticiana, Venantius.

donatio: legitima 107, 22, 113, 1. II 8, 21, 90, 16, 174, 24, 228, 29, 385, 13; iure perfecta II 108, 1; *cf.* *ib.* 4; terrae II 35, 2; donationis notitia II 188, 11; ordo 108, 9; pagina (II 438, 15); titulo donationis offerre II 57, 2, 75, 9; concedere II 34, 27, 112, 9; conferre 238, 2; legare II 66, 9; donationum gratia II 397, 18; donationem conscribere II 187, 12; facere II 75, 17, 188, 9. — per praemia et donationes ordinatus II 406, 26; *cf. formulam*: dono cedo trado ac mancipo (II 437, 16) (*v. not. ib.* 33).

donator II 187, 23.

dotare: inconcusse dotandus permaneat (II 469, 6).

drumo: drumones Pisanorum II 400, 4; studium in praeparandis drum. gerere II 251, 19.

dubietas 212, 8, 236, 28, 246, 25; *cf.*

ducatus (*cf. dux*): humilitatis 341, 32; religiosi propositi II 207, 30; monasterii 476, 18; sacerdotes sibi ducatum arripiunt 374, 24; de laico habitu ad sacrum transire duc. 370, 2; duc. gregi dominico praebere II 6, 33; animarum duc. suscipere II 48, 32.

ducere: necesse duximus 79, 11, 125, 18, 133, 2; *cf.*; necessario duximus 88, 15, 98, 12, 14, 185, 4, 193, 4; *cf.*; duxi necessario 104, 18; fraternitati

stra indebite denuo eccl. tenere non debeat II 101, 8; *cf. ib.* 13; per quod (*sc. testamentum*) nostra habeat causas eccl. II 163, 26; ut in his, quae antistes episcopatus tempore adquisierit, non alius nisi sola accedat eccl. II 182, 22; sed absit, ut eccl. cum augmento recipiat, quod de terrenis rebus videtur amittere, et lucra de vanis quaerat II 334, 26; ut nec Dei eccl. neglectum ulterius habeat.. II 374, 22. — ecclesiae *vel* ecclesiarum: actionarii, actores, actus, annuum, antistes, archidiaconus, argentum, cartae, cartularius, castellum, causae, cimiliarchium, clericus, clerus, colonus, communio, consuetudo, corpus, cura, custodia, damnum, debitum, defensor, diaconatus, diaconus, diocesis, disciplina, discussio, discussus, dispendium, dispositio, divisio, doctor, doctrina, dominium, emolumenta, episcopatus, episcopium, episcopus, familia, fides, filius, frater, fructus, gubernatio, homines, honos, horrea, horrearii, hortus, hostes, iniuria, iurisdicatio, ius, lector, levita, ligamenta, ligaturae, locus, massae, mensa, miles, minister, ministeria, mos, mysteria, naves, necessitas, negotia, nomen, notarius, obsequia, oeconomus, officium, ordinatio, ordo, parrochia, pastor, patrimonium, pauperes, paupertas, pax, pecuniae, pontifex, populus, possessio, praedia, praedicator, praeiudicium, praesul, praevaricator, presbyter, principatus, privilegia, rector, redditus, regimen, regula, res, responsa, responsalia, rustici, sacculus, sacerdos, scissio, scrinium, secretarium, seniores, sententia, servus, sollicitudo, stipendia, substantia, terrae, terrula, tuitio, unitas, usus, utilitas, vasa, visitatio, visitator. — nostrae eccl.: actio, actionarii, actores, ancilla, annuum, archivum, colonus, cura, domus, homo, horrea, insulae, ius, locus, mancipia, massa, miles, nomen, notarius, patrimonium, patrimonium, rector, redditus, scrinium, solum, terrulae, usus, utilitas, vineola. — ecclesiae: absolutio s. eccl. II 296, 24; amor s. eccl. II 271, 20; sub eccl. colore suscipi 354, 14; concordia 475, 16; sanctae eccl. gremium 153, 36; ad *matris* eccl. redisse gremium II 360, 19; nullus eccl. nostrae II 277, 20; ingressus II 339, 13. 340, 28. 341, 15; (ad ingressum reformare II 325, 14); initio nascentis eccl. II 333, 13; in membris eccl. constituti 341, 3; in quibusdam eccl. necessariis membris dentem figit 334, 6; opinio s. eccl. II 95, 25; extra parietes eccl. II 34, 29; pars eccl. II 37, 13. 91, 19. 93, 16. 230, 30; a parte nostrae eccl. II 182, 28; partes (nostrae II 167, 2. 4) eccl. II 70, 5; ad sinum matris eccl. convertere

II 383, 30; ad sinum matris eccl. redire 420, 17. II 178, 13; ad sinum s. eccl. redire II 362, 22; ad sinum sanctae eccl. reverti 414, 3; ad sinum (matris eccl. II 325, 12) revocare II 250, 23; de sinu s. eccl. evellere 486, 6; in sinu matris eccl. congregati (II 445, 20); in matris eccl. sinu consistere 483, 6; in verae sinum matris eccl. permanere II 399, 8; in sinu s. matris cath. et apostolicae eccl. permanentes (II 444, 3); in sinum matris eccl. revocare II 161, 6. 20; in sinu matris eccl. suscipere II 139, 1; intra sinum matris eccl. coadunare II 152, 20; (intra sinus suos eccl. colligit II 220, 25); spoliatio II 159, 22; matris eccl. visceribus adiungi II 325, 9; ad viscera matris eccl. reverti (II 443, 17). — ecclesiae: abstulisse II 358, 3; associare se s. eccl. (II 450, 43); commendare 67, 33; conservare II 180, 21; ut...huius oneris curae eccl. nostrae denuo ad gravamen pauperum non incumbant II 121, 3; quae eccl. integritate servata pro communi utilitate iniunxerit 386, 7; nostrae titulo donationis obtulisse II 57, 2. 75, 9; *cf.* II 188, 9; onerosum II 187, 22; poenam persolvere eccl. II 416, 16; praeesse 173, 3. 364, 9; reddi II 93, 14; redhibere II 167, 18; s. reformari eccl. (II 449, 4); sex uncias eccl. reliquisse II 93, 8; s. eccl. diversa sentiens (II 464, 40); unicuique eccl. sua dioceseos iura servare II 156, 6; nostrae solaciari atque concurrere II 131, 25; nostrae transire II 56, 9. — ecclesiam: adhibere 343, 25; adiungere 10, 15; Dei adunare II 399, 3; *cf.* eccl. suam adunari atque pacificari (II 445, 9); aedificare II 34, 28. 164, 15; quoniam eccl. destitutam agnovimus 96, 7; Dei avaritiae aperire II 310, 22; consecrare 177, 15; construere 107, 17; custodire 447, 30; quantum decet eccl. II 95, 24; dedicare 265, 2; fabricare II 34, 26; gravare II 75, 20; intrare II 338, 2. 6. 20. 23. 27. 339, 12. 340, 19. 21. 342, 3. 7; Dei purgare 313, 2; scindere 343, 25; in nullo eorum aliam eccl. secutumus II 59, 14; quia in novam eccl. vadit 398, 29; postquam sacri canones ultra tres menses eccl. praecipiant non vacare 457, 24. — ad eccl.: confugere II 112, 11; fugere 408, 5; ire II 96, 10. (149, 1); redire II 156, 13. 325, 11; ad matrem eccl. redire 151, 30; refugere 241, 30; reverti II 411, 7; ad matrem electorum omnium eccl. reverti II 325, 7; s. revocare 153, 35; venire 452, 6. II 156, 8; ad s. eccl. (catholicam II 326, 1) venire II 325, 21. — scandalum contra s. eccl. 236, 9. 268, 14; extra eccl. 408, 7. II 297, 19; in eccl. intruere II 415, 12; in vacantem eccl. ordinari 247, 3; in eccl. revocare 159, 19. — a nostra eccl. possessionem detineri

II 178, 6; *cf.* II 182, 26; remoti pro culpis ab eccl. 166, 33; a s. eccl. remove II 211, 31; possessionem ab eccl. nostra teneri II 171, 1; pacem cum eccl. non habet II 154, 32. — de eccl.: auferre II 334, 13; violenter abstractus II 413, 19; quae de eccl. praevidimus consulendum 420, 22; eiectus II 413, 23; violenter de eccl. trahi II 415, 7; solidos restituere 250, 15; hoc vitium de eccl. nostra omnino vetuimus II 38, 3. — in ecclesia: auctoritas, quam in s. eccl. acceperat II 293, 33; agere II 333, 5; infelix ego in eccl. ista quid facio? 329, 15; imagines habere II 271, 12; ne scandalum in eccl. introducat 433, 11; discordiam nutrire II 355, 21; ordinari II 410, 21; quod in tota eccl. peccatur 343, 23; reformari 167, 28. II 153, 2; refugere II 252, 24; residere II 278, 4; revocari II 411, 24. — ecclesiae: destructae 187, 22; minores circa urbem constitutae 229, 23; reverendae II 416, 6; tres eccl. nostri concilii (20, 25). — ecclesiarum: ex omnium eccl. afflictione premi 328, 16; intestina eccl. bella compescere 239, 13; sedes apostolica, quae omnium eccl. caput est II 416, 24; reparatio (*cf.* quarta ecclesiae reparandis II 333, 11) II 140, 10; reverentia II 320, 3. — ecclesiis: hominum est insidiantium eccl. (II 453, 2); imagines confrigit atque proiecit II 195, 19; magna cura prospicere II 373, 35; destitutis succurrere 10, 11. — ecclesias: desolare 149, 15. 178, 6; servare 335, 1; ad sacrosanctas eccl. confugere II 415, 21; ad eccl. occurrere II 7, 24; contra omnes eccl. canonumque agitur statuta 327, 17. — de ecclesiis: auferre II 334, 25; de multis eccl. colligere II 334, 9; exire 159, 20. — ex singulis eccl. eligere II 334, 10. — in ecclesiis: collocare II 270, 19; grave scandalum generare 475, 6; quae in eccl. geruntur incongrua 238, 24; religiose vivere 281, 12.

ecclesiasticus *v.* annona, causa, colonus, communio, constitutio, consuetudo, corpus, correptio, cura, dignitas, disciplina, dispensatio, dispositio, dominium, familia, fraus, habitus, historia, honos, institutum, iurisdicatio, ius, ministerium, mos, negotia, obsequium, observantia, observatio, officium, ordinatio, ordo, patrimonium, patrocinia, pax, personae, pietas, praedia, privilegia, propositum, ratio, redditus, regimen, regula, res, responsa, reverentia, saepia, servitus, solacia, statuta, substantia, sustentationes, tuitio, ultio, unitas, utilitas, vindicta. — eccl. adhortatio II 185, 13; contra eccl. censuram II 349, 28; concordia 283, 25. 477, 21; correctio 481, 17; defensores (52, 19); moderatio 217, 1. II 57, 5; (confusio eccl. modera-

tionis II 198, 19; nulla mota (II 256, 26); proelia 92, 6; rectitudo II 427, 29; refugia II 252, 30; remuneratio 176, 14; saepta (II 449, 15); sollicitudo et vigor 309, 17; subsidia 307, 21; tranquillitas II 386, 10; vigor 193, 10; (vigoris definitio II 355, 23; genium II 173, 2; moderamina II 16, 5); vir 53, 5; zelus II 355, 9. — ecclesiastici 3, 1. 87, 7. 313, 3. 364, 7. 381, 7. 455, 1. 489, 24. II 20, 9. 166, 18.

edictum: contra edicti morem II 267, 13.

effectus: effectni (effectibus II, 17) mancipare 91, 22. 169, 5. 306, 23. II 102, 23. 176, 10. (468, 20); *cel.*; ad effectum perducere 49, 19. 81, 2. 86, 13. II 38, 19. 102, 27. 123, 9; *cel.*; effectum potiri II 73, 3. 82, 11; effectum potiri II 175, 10. 281, 3; effectum sortiri II 153, 8; effectum sortiri II 164, 4. 344, 7. 390, 22.

efficacia 297, 20. 337, 19. 376, 26. II 16, 11; *cel.*

egere: licet nihil egeant firmitatis II 204, 9.

egredi: domos suas egr. 404, 11.

electio (*sc. episcopalis*; *cf.* eligere, consensus) 193, 7. 202, 17. 302, 24. II 266, 9. 374, 9; alterius 174, 8; episcopatus 80, 7; pura II 206, 17; grave est, si in huiusmodi causis non ex iudicio, sed ex solo favore venit el. II 254, 10; vestra concurrat 80, 27; in aliquo omnium consistit el. 189, 10; in quo se vestra declinare possit el. II 254, 28. — electionis: dignus cunctorum el. iudicio comprobatus 291, 12; onera 357, 13; si nulla eos diversitas ab el. unitate disternat 188, 16; qui ab electionis vestrae unitate inconsiderate discordant 202, 19. — electionem in aliquem facere 202, 10; electionemque vestram valde laudavimus 173, 12; orationibus prosequor el. vestram 187, 2. — in electione: cunctorum concordat assensus 266, 13; concorditer omnium convenit assensus 232, 11; unius cunctorum convenit consensus 296, 28; consentire 188, 11; declinare 80, 10; fit decretum 80, 11; duorum se dividere II 344, 22; persistere 202, 15; datio praemiorum 180, 9; venalitas 305, 5. — el. abbas II 382, 2. — vas electionis (II 445, 18).

electrinus: calix II 4, 25.

electus vester (*sc. Mediolanensis*) 187, 33.

electus (*cf.* arbiter, iudex, eligere): electi de clero 193, 17; electi a partibus timentes Deum II 19, 22; quin vicarius S. Ambrosii indignus evidenter ostenditur, si electus a talibus ordinatur II 266, 19; ne peccata sic faciant, ut nullus de electis (*sc. episcopis*) aptus existat II 382, 27. — electorum sententia definiri 49, 19; electorum iudicium: provenit II 142, 12; desiderare

390, 3; subire II 69, 14. 141, 27. 167, 5. 422, 5; ad el. ire iud. II 83, 13; ad el. accedere iudicium II 167, 19; in el. aut certe deputatorum a nobis iudicio agere II 74, 17; in el. iudicio altercando ventiletur contentio 84, 6; in el. adesse iudicio 148, 24; iudicio terminare II 142, 13. 196, 8. — *cf.* deputare.

elemosyna *rele*elemosina: Rusticianae (*s. r.*); tantae elemosynae domini mei (*sc. Mauricii imp.*) 221, 32. 334, 16. 468, 24. II 207, 3. 7. 16. 25. 26. 27. 234, 8. 389, 20; elemosynae amorem habere 261, 21; ad el. convertere 110, 6; elemosynam: facere II 288, 3. 18; mittere 145, 21; publice petere II 283, 24; ad elemosinarum studium vacare 363, 7; elemosinis operam dare II 205, 1.

eligere = *malle*, *sequente infinitivo*: foris magis eligunt habitare 401, 4; elegisti recurrere 437, 30; *cf.* 460, 23. II 25, 3. 26, 30. 116, 18. 130, 24. 179, 21. 370, 14; *sequente* ut: elegi, ut ea per alios exirent II 171, 5. — eligere (*cf.* electus): v. arbitri, cognitores, episcopatus, episcopus, iudices, sacerdos. — eligere (*sc. episcopum*): 193, 5. 14. II 254, 8; communi consensu 312, 7; de eccl. ipsa II 382, 30; sincero iudicio 291, 20; consecrandum sacerdot. II 344, 21; ordinandum (episcopum) 290, 23; sacerdotem 180, 6. II 58, 28; de altera (alia II 108, 25) eligi eccl. 459, 27. II 96, 16. 177, 3. 384, 12. 387, 29; a quibus (*sc. criminibus*) si liber inventus fuerit, eligi iure potest 303, 2; et facto decreto ad nos is, qui electus fuerit adveniat II 344, 21; ut in alia eccl., si electus fuerit, esse possit ep. II 411, 6; cum pecuniis eligi 329, 7; partes ad eligendum compellere II 285, 3.

ellipsis: et haec quidem de criminibus causis 166, 36; quod tamen de reliquiis 295, 21; quia omnino crudele II 66, 18; Capria insula, quae iuxta Maiorica item insula II 412, 27; quantum ad s. ecclesiam adiutorium II 256, 18; ut et ille, quod filiis decet, impendat, et illi, quod patri oportet, exhibeant 192, 15; quem ego in urbe regia scivi 210, 7; in quibus de catenis ipsius (*sc. aliquid*) inclusum est 204, 1; nam sine divina gratia humana dilectio, quid dicam in posterum, dum modo quoque amplius nocet? 309, 22.

eloquium: Domini 430, 14. — sacri eloquii: intellectus 223, 23; verba 152, 19; teste sacro eloquio 152, 11. — eloquia: divinae ammonitionis 290, 1; divina 318, 15; litterarum 430, 14; sacra 153, 24; *et cel.*

eloquentissimus: filius, scolasticus, vir; *cf.* Ysidorus.

emendare = *se emendare*: et si emendare nolles 339, 14.

eminentia vestra: Gennadius exarch. Afric., Georgius praef. praet. Ital., Innocentius praef. Afric., Iobinus praef. praet. Yllir., Iohannes praef. praet. Ital.

eminentissimus: filius, praefectus (Italiae), vir.

emissarius (*sc. equus*): II 46, 21. 24.

emolumentum (*cf.* commodum, utilitas): emolumenta eccl. 113, 19. 21.

emphyteusis: in emphyteusin: dare 90, 15. 162, 2; habere II 126, 20.

emulcare [II 149, 7].

emundatio 298, 18.

encyclion: encyclia (II 451, 13. 452, 40. 464, 3); Leonis papae (*s. r.*); in enkylis — quod est episcopatum collectio litterarum (II 447, 15).

episcopalis: cervix 212, 17; disceptatio 168, 29; districtio 347, 8; genium vel reverentia II 394, 7; honoris *episcopalis* genium II 395, 13; invidia II 141, 29; episcopatum collectio litterarum (II 447, 15); ep. modestia servata II 81, 7; officium 299, 5. 305, 7. 351, 7; (ad episcopalis officii apicem promoveri II 165, 7); ordinatio 193, 19; sententia ep. depositus II 357, 28; solacium II 100, 20; studium 211, 7; ep. throni dignitas 70, 8; via 219, 6.

episcopatus 5, 21. 59, 25. 95, 17. 117, 20. 122, 18. 272, 7. 351, 3. 21. 381, 3. 5. 459, 28. II 262, 6. 287, 13. 358, 11. 361, 20. 420, 30; Constantino-politanae eccl. 479, 20; Sorrentinae civit. II 242, 8. — episcopatus: ad ep. apicem: provehi 276, 9. II 97, 7. 177, 4. 384, 31. 387, 8; pervenire II 109, 12; culmen conscendere II 202, 23; electio 80, 7; ep. mei exordium 352, 22; gradu submovere 168, 26; ad ep. gradum accedere II 199, 15; in ep. gradu: constitutus 339, 22; reverti II 414, 9; honor 295, 24; ad ep. honorem accedere II 38, 2; ab ep. honore vacare II 300, 6; nomen II 215, 14; ep. illi officium ab eadem tantummodo eccl. interdicatur II 411, 4; ad ep. officium: eligere II 6, 24. 266, 5; provehi II 283, 11; accedere II 377, 33; ad ep. vel alterius sacri ordinis officium eligere II 6, 24; in loco suo et ep. officio reformetur II 358, 17; onera II 287, 12; ordinatio 229, 26. 249, 10; ordo 42, 8. 9. 45, 12. 121, 16. 202, 12. II 139, 24. 25; ad ep. ordinem promovere II 7, 1; de ep. ordine deponere II 58, 16; pondera 5, 1. 2; sarcina 296, 10; tempore II 182, 20. 21; ante ep. tempus 139, 14. — episcopatum: arripere 402, 22. 460, 18. 479, 21; suscipere 399, 3. — ad ep.: accedere 487, 15. II 254, 13. 430, 18; (crimina, quae ad ep. accedere non permittunt 487, 15); conscendere 374, 11; dignus II 96, 17. 108, 26. 177, 4. 384, 13. 387, 30; electus II 241, 22. 242, 8. 430, 4; eorum ordinatio, qui ad ep. eliguntur II 430, 1; venire 339, 1.

— res in episcopatu adquisitae II 361, 9.

episcopium (v. *not.* 416, 39): 416, 13. II 182, 17. 18. 357, 30; ep. in eccl., quae non longe a *Negeugno* monte est II 2, 8. — episcopii: curam gerere II 282, 16; vestarium omne ep. 193, 15. — episcopium: sibi facere II 2, 8; committere disponendum 12, 31. — ab ep. recedere II 182, 19; in ep. manere II 282, 28.

episcopus: *allocutiones*: amor vester 9, 12; beatitudo tua, vestra; caritas tua, vestra; dil. tua, vestra; frat. tua, vestra; frat. ac dil. vestra; sollicitudo tua 106, 6. 388, 6; veneratio tua 51, 13. — carissimi, dilectissimus, reverentissimus, sanctissimus, vir reverentissimus. — *episcopi vel episcopatus memorantur hi*: de Acropoli, Africae, Agrigentinus, Albanensis, Aleriae, Alexandrinus, Amalfitanus, Anagninus, Anconitanus, Anglorum, Antiochenus, Aquileiensis, de Aquis Galliae, Arabiae, Arelatensis, Ariminensis, Armeniae, Atellanus, Augustodunensis, Baricis, Belliternus, Blentanus, Britanniae, Brixiae, Bulsinensis, Cabaloni, Callipolitanus, Campaniae, Capritanus, Capuanus, Caralitanus, Carinis, Carthaginensis, Catinensis, Centumcellensis, Clusinus, Consentinus, Constantinopolitanus, Corcyritanus, Corinthius, Corneliensis, Corsicae, Cubulternus, Cyri, Dalmatiae, Dertonensis, Docleatinus, Dyrrhachitanus, Eburachae, Edessenus, Egubinus, Ephesus, Epiri, Epitaurensis, Euriae, Falaritanus, Fanensis, Fausianensis, Feltrinus, Ferentis, Ferentinus, Ficuculinus, Firmensis, Formiensis, Francorum, Fundensis, Galliarum, Germaniarum, Gradenis, Graeciae, Hiberiae, Hieropolitanus, Hierosolimitanus, Histriae, Hortonensis, Hydruntinus, Iaderinus, Illyrici, Italiae, Lamigensis, Larissenus, Laurinensis, Leontinis, Lillibitanus, Liparitanus, Lissitanus, Locrensis, Lundoniensis, Lunensis, Malacitanus, Massiliensis, Mediolanensis, Melitensis, Messanensis, Mettis, Misenas, Mompuestiae, Narniensis, Neapolitanus, Nepesinus, Nicomediae, Nicopolitanus, Nicoteranus, Nolanus, Nomentanus, castrum Novas, Nucerinus, (primas) Numidia, Nysae, Ostiae, Pannoniae, Panormitanus, Perusinus, Pictaviensis, Pisarenensis, Portuensis, Praenestinus, Primae-Iustinianae, Puteolanus, Secundae Raetiae, Ravennas, Regestanus, Resiniensis, Romanus, Rosellanus, Rotumi, Salonitanus, Santonis, Saonensis, Sardiniae, Scodrensis, Serdicae, Siciliae, Sippontinus, Sorrentinus, Spalensis, Spaniae, Spolitanus, Squillacinus, Syracusanus, Tarentinus, Taurianensis, Taurinus, Tauromenitanus,

Tegesis, Telesinus, Terracinenensis, Tervisianus, Thebanus, Thessalonicensis, Tiburtinus, Treientinus, Troecalitanus, de Turnis, Turritanus, Tuscanensis, Tyndarinus, de Urbe-Vetere, Utriculanus, Vellitranus, Venetiarum, Veronensis, Vetetinus, Viennensis, Vivonensis, (primas) Vizacenus. — universi epi. *constituti*: de Corinthiis, per Dalmatias, in Galliis, per Helladam, per Hiberiam, per Illyricum, in Italia, in Numidia, per Siciliam, Vizachii. — episcopus *vel* episcopi: Bonifatii def., Brunigildis, Constantii Mediol., Demetrii, Donatdei, Donatistarum, Eulogii ep., Florentini diac., Fortunati abb., Honorati diac. Salon., Ianuarii Caral., Pauli diac., Petri, Syagrii, Theodelindae. — episcopi: Acacius, (prim.) Adeodatus, Adrianus, Aemerius, Aetherius, *duo* Agathones, Agilfus, *tres* Agnelli, Alciso, Alexander, Alipios, Alvinus, Amos, Anastasius, Anatolius, *tres* Andreas, Aregius, Argentius, Armenius, Augustinus, Augustus, Bacauda, Balbinus, Barbarus, *duo* Basilii, Benenatus, Blandus, Bonifatius, Calumniosus, Candidus, Castorius, Chrysantus, Columbus, Concordius, *duo* Constantini, *tres* Constantii, (primas) Cremenius, Crisconius, Cyriacus, Cyrillus, Decius, *duo* Demetrii, Desiderius, Deusdedit, (metropol.) Domitianus, *tres* Dominici, Donatus, Dulcinus, Ecclesius, *duo* Elpidii, Epiphanius, (patriarch.) Eulogius, Eusanus, (archiep.) Eusebius, Eutycheus, Exhilaratus, Exuperantius, Fabius, *octo* Felices, Festus, Filaster, Firminus, Flavianus, Florentinus, Florentius, Fonteius, *duo* Fortunati, Gaudentius, Gaudiosus, Gloriosus, *quattuor* Gregorii, Helias, Hilarius, Homobonus, Honorius, Horontius, *duo* Ianuarii, Ibas, Importunus, Ingenuinus, Innocentius, *viginti sex* Iohannes, Iulianus, Iunior, *duo* Laurentii, Leander, *tres* Leones, Leontius, Libertinus, Licinianus, Licinius, Lucidus, Lucillus, Lucius, Luminosus, Lupus, Malchus, Marcianus, *tres* Mariniani, Martianus, Martinus, Maurentius, Mauricius, Maxentius, *duo* Maximiani, Maximus, Melantius, Menas, Montanus, *duo* Natales, Nemesion, Palladius, Palumbus, Pascasius, Passivus, Patricius, *tres* Paulini, *quattuor* Pauli, *duo* Pelagii, *octo* Petri, Philaster, Philippus, Pimenius, Pompeius, Praeiectionis, Primenius, Proclus, *duo* Proculi, Protasius, Providentius, Quiricus, Romanus, *duo* Rufini, *duo* Sabiniani, *tres* Sebastiani, *duo* Secundini, *duo* Sereni, Severinus, *tres* Severi, Simplicius, *quattuor* Stephani, Thalassius, *duo* Theodoriti, *quattuor* Theo-

dori, Thomas, Traianus, Urbicius, Ursicinus, Valentio, *duo* Venantii, Venerius, Vergilius, *tres* Victores, Victorinus, Vincentius, Virbonus, Vitalianus, *duo* Zenones. — episcopus: cf. abbatissa, baptizare, canere, civitas, clerici, clerus, collatio, communio, concilium, condemnatio, consecrare, defensor, eligere, gesta, iudicium, iura, iurisdicatio, monachus, mulieres, novellarum constitutio, ordinare, ordinatio, petitiō, pontifex, potestas, presbyter, primas, procedere, proventus, pueri, quarta, rationes, relatio, residere, (paganus) rusticus, sacerdos, speculator, stipendium, subscribere, subscriptio, tonsurare, universalis, velare, xenodochium. — episcopi *aliquo loco* constituti 1, 10. 118, 1. 378, 8. II 155, 22. — episcopus: ille et ille ep. II 413, 15. 414, 1; cf. II 413, 18; ille ep. 457, 23 (v. *not.* ib. 39); cf. ib. 25; gratia Dei ep. 365, 23. II 367, 18; quod si quis eorum, id est sive ep. seu clericus, ammonitionem tuam neglexerit II 423, 27; ep. vel religiosus 461, 2; cardinalis 110, 16. II 426, 20; (tamquam 183, 7) proprius 400, 4. II 386, 20. 433, 8; cf. Castorius; universus 469, 32; invitatus (II 469, 3. 5); exponere, qui sit ep. 59, 25; cf. ib. 28; ut nullus esse ep. reputetur II 144, 23; ut in nullo, quia est ep., agnoscat II 393, 23; nisi prius... ipse ep. fuero 338, 11; neque ut ep. neque ut servus iure rei publicae, sed iure privato loquor 220, 4; ut ep., cui ante militaverat sacerdotio dignum praeviderit 55, 21; ne excellentiam vestram hac ex re cogatur ep. offendere 301, 25; quod quaedam immobilia... iam ep. adquisisset II 361, 13; sic caritatis officium illic (*sc. in monasterio*) ep. impleat II 20, 17; nescio qui ei (*sc. sedi apostolicae*) subiectus non sit II 61, 2; si quamlibet aliam iniuriam a quocumque ep. in eccl. passus fuerit II 415, 8; produci aut exhiberi iussus II 416, 16. — episcopi: accusatio 361, 5. 442, 23; confirmatio II 39, 6; ad culpam ep. respicere II 186, 15; qui loci ipsius curae sit causas utilitatesque disponere II 191, 22; damnatio 164, 17; dicioni subiacere II 312, 22; disciplina II 190, 26; ad natalem pontificis ep. convenire 54, 16; vacuum ep. nomen 440, 9; aliquid de ep. persona decernere II 246, 17; uniuscuiusque ep. reverentia II 191, 10. — nusquam canones praecipiant, ut pro aegritudine episcopo succedatur II 299, 31. — episcopum: adhibere 455, 11; adire II 285, 1. 414, 17; solum appellari ep. 327, 24; cf. 339, 5; consecrare 184, 2. 187, 34. 189, 15. 249, 25. 290, 24. 487, 11. II 6, 31. 312, 14. 374, 9; quid in actu ep. deceat 296, 11; deponere 168, 18. 457, 23; *cet.*; dici 339, 4; esse

II 10, 25; facere II 30, 31; invitum ep. producere vel exhibere II 416, 13; sacrare II 177, 2; quoniam nec ep., cui obsecundare, nec propriam habet eccl. 389, 19; ep. missarum illic sacra convenit sollemnia celebrare 455, 4; cf. 349, 6; doceat prius sanctissimum ep., cui horum unusquisque subiacet II 414, 29; ad ep. suum retransmittere II 215, 25; de causis mercedis apud ep. agere II 389, 22; contra ep. causam habere II 285, 4; aditio contra ep. II 416, 19. — episcopo: ecclesia Dei diu viduata proprio ep. non debet remanere 488, 11; vivente ep. II 372, 28. 374, 5; ab episcopo agere II 64, 1; cum ep. loqui II 25, 4; licentiam deexquirendo ep. dedisse 392, 8. — episcopi sanctissimi et Deo amabiles ac reverentissimi ep. et clerici et monachi II 414, 18; alii ep. ceterique religiosi 460, 29; nos qui ep. dicimur II 5, 36; quid ergo nos ep. dicimus 342, 15; qui accusati fuerant 318, 24; cf. *ib.* 23; (omnes II 294, 17) catholici ep. (92, 12); multi ep. (II 452, 40) cf. (II 453, 10); reverentissimi ep. (II 463, 5); venerabiles ep. (II 462, 37); civitatum et castrorum, quos Langobardi tenere dinoscuntur (22, 9); ut ep. non facile valeant convenire II 366, 14; cf. *ib.* 19; alique ep. assertores orthodoxae fidei iniuste deiectioni sunt (19, 34); omnes ecclesiae universalis ep. 340, 17; quos e propriis locis hostilitatis furor expulerat 69, 18; cf. *ib.* 20; ut ep. mei me despiciant 329, 16; ad nos pertinentes 125, 1; universi 340, 21. — episcoporum: adventus II 20, 13; causae (mihi commissorum 329, 14) II 57, 16; pro causis ep. specialibus (II 451, 39); specialia ep. certamina II 145, 24; in Ephesina secunda ep. congregatione (19, 32); culpa praegravari II 202, 2; cura 330, 17 (episcopi curae *alicuius* subiecti 335, 4); cura ep. atque clericorum 330, 17; omnium ep. definitio II 320, 7; libri 448, 22; mentes II 426, 13. 432, 16; mores II 337, 9; negotia privata (II 464, 11); aliorum ep. praesentia II 336, 15; praeviditas II 189, 17; si quispiam ep. de hac luce migraverit 244, 19; sicubi autem longius ep. quispiam pergere forte voluerit 370, 25; sedes antiquitas certis civitatibus constitutae 114, 8; aliam (*sc. suggestionem transmiserunt*) Severi, Aquileiensis ep., aliorumque ep., qui cum illo sunt (22, 10). — episcopis: ordinatis ep. praecepta tradere II 333, 8; quos ordinaverit, praesit II 312, 22; ut ep. omnibus dicatur, ut nullam facere subdiaconum praesumant, nisi 67, 24. — episcopos: ceteros episcopos sua attendere loca II 214, 10; in praedicio consensisse II 410, 29. 412, 1; deducere 442, 26; qui sub

se etiam tricenos et quadragenos ep. habent 296, 5; iudicare II 337, 10; apud singularum eccl. deponere ep. 248, 11; si qua vero inquisitio de fide vel fortasse aliarum rerum inter ep. causa emergerit 370, 37. — episcopis: adgregatis tribus vel quattuor ep. II 336, 23; collectis duodecim ep. 370, 28; testibus (22, 13); ecclesiae vacantes ep. 331, 5; valde est execrabile, ut quod a regibus gentium servatum est, ab ep. dicatur ablatum 427, 13; cum aliis fratribus nostris ep. II 355, 17; ut cura maxima esse debeat de ep. 53, 10; quid de ep., qui verberibus timeri volunt, canones dicant 209, 33; si qua culpa in ep. invenitur II 61, 1; si qua sunt in ep. vitia II 337, 6; sine ep. II 336, 17. 344, 17.

epistolaris: ep. alloquio 104, 8. II 61, 15; ep. brevitate 338, 6; verba epistolaria 444, 24. — epistolariter: 412, 19.

epistolarius: ep. sermone 26, 1.

epistula: confirmationis, defensoria, heretica, patrum, synodales, synodica; testificationis: cf. Ecclesiis. — epistulae: Adeodati ep., Aetherii, Alcisonis, Aldionis, Alexandri, Amandini, Anastasii ep. Antiocheni, Anastasii presb., Anatolii, Andrae, Aregi, Ariulfi, Azimarchi, Barbarae et Antoninae, Brunigildis, (synodi) Chalcedonensis, Childeberti, Claudii abb., Columbi ep., Consolantiae, Constantii (Mediolanensis), Cypriani diac., Cyriaci (Constantinopolitani), Cyridani, Domitiani, Dominici, Domnelli, Domnicae, Eulogii ep., Eusebii ep., Fausti, Felicis, Firmini, Fortunati Neapol., Gennadii, Gregoriae, Gregorii, Heliae presb., episcoporum per Hellad., episcoporum Hiberiae, (episcoporum Histriae), Ianuarii ep. Caralis, Ibae, episcoporum per Illyr., Innocentii praef., Iohannis, Isacii, Italicae, Leandri, Leonis pap., Marcellini procons., Mariniani, Martini abb., Maurentii mag. mil., Maximi ep., Maximiani ep., presb., diac. *cel.* Mediol. eccl., Narsae, Natalis ep., Palladii presb., Paschalis, Pelagii II, Petri vicedomini, Philippi presb., Quertini, Reccaredi, Romani def., Rusticianae, Secundini servi Dei, Stephani, nobilium Syracus., Theoctistae, Theoderici, Tulliani filiae, Venantii, Vergilii, Zittanis. — epistolae ad: Arelatensem ep., Cillanem, decessor. Iohannis ep. Ravenn., Maximum ep., Sabinianum diac., Secundinum ep., al. Vincomalum; — epistula: mea 273, 21. 440, 10. 12; nostra II 30, 14. 111, 6; praesens 361, 2; ep., quam nunc direxi 344, 13; domni meae (*sc. Gregorii*) (228, 11). — epistulae: prima epistolae frons 150, 9; sicut ex nomine ep. agnosco 208, 18; huius tenor 357, 39. — de episcopis, qui se suspendere

visi sunt, aliam epistolam feci 234, 11 (*v. not. ib.* 40). — data ei sollemniter epistola II 122, 13; per epistolam manumittere 78, 19. — epistulae: (*sc. Gregorii nostri*) 286, 12. 373, 11. 490, 29. II 172, 22. 249, 28; meae 234, 10. 277, 13. 336, 29; nostrae 164, 11. 240, 3. 377, 30. 442, 29. 443, 14. II 105, 26; praesentes 171, 10. 256, 26; Graeco sermone dictatae II 245, 2; dulcissimae mihi atque suavissimae sanctitatis vestrae (*sc. Anastasii ep.*) ep. 336, 2. — epistolarum: exemplaria 332, 8. II 252, 21; series 430, 7. — duas ep. (*sc. de causa Iohannis ep. Constantino-pol.*) facere nolui, sed una breviter facta est 344, 11; ut mihi neque legere neque multa per epistolas loqui liceat 225, 3; inter multas aliorum epistolas 472, 27. — nostris est epistolis confirmatus II 399, 8; innotescere epistolis (II 466, 9).

epitaphium: S. Gregorii Papae (II 470, 2).

eptaticum *v.* heptaticum.

equa: equae 134, 17. II 46, 18. 23. 229, 2.

eradicare II 40, 20. 109, 26. 407, 7.

erogatio: iniqua II 378, 1; cleri atque pauperum II 283, 14.

erogator: vestra magn. II 169, 23. 234, 26. 235, 10; glor. vestra II 234, 21. 235, 1; cf. Domnellus.

erogare: expensam 181, 1; substantiam pauperibus 306, 18; de eccl. (*sc. hospitalitatis curae suscipiendae causa*) II 187, 13. 15. — erogantis: periculum II 235, 5.

erratus: in ipsis erratibus 447, 5.

error *cf.* heresis; Agnoitarum, Eunomii, Eutychis, Histicorum, idololatriae, Monophysitarum, Nestorii, scismaticorum, Theodoriti; ab unitatis radice telo erroris abscindere II 354, 4; tantus populus a suo err. conversus II 308, 6; in err. positi II 325, 22; a perverso err. reverti II 327, 4; errores in Constantinopolitana eccl. II 31, 12; errorum capitula II 296, 28; (nullus omnino error praedicti capituli II 296, 31).

erubescere: nec Deum metuit nec homines erubescit 209, 2; qui erubescitur II 389, 17.

esse: non quae canonice, sed ea potius quae furoris sunt exequi 421, 19. — oboedientes existere 70, 5; esse resistentem II 287, 31. — = *abesse*: qui longe sunt 252, 6; cf. 274, 17; unde nos quoque nobis longe non sumus, quia in illo qui ubique est unum sumus 333, 10; *at cf.* 432, 23.

esus 30, 31. II 331, 16.

et (*cf.* etiam). — = *etiam*: quod et magis optandum est 103, 20; ne vel una ovis et non forte utilis pereat 148, 1. — *abundanter adiectum*: quia et tanto enixius po-

- testis exorare, quanto et a confusione tribulationum longius estis 5, 8; quia tanto necesse est, ut canonica ultionis vindictam sentiat, quanto et ipsam regulam canonicam ignorat 121, 7; postquam tamen ex abundanti et appellationem tibi constat esse porrectam 165, 8; non solum te perficere, verum etiam et ab his servari volumus 253, 13; licet et ipsi sint liberi 256, 4.
- etiam: etiam cum (= *etsi*) ordo eos ad locum eundem deferat 95, 18. — *abundanter positum*: etiam et meas voces contra te in testimonium habebis 138, 17; tam ipsa, quam etiam quae in eius honore loquique successerit 176, 5; quatenus et tunc a subiectis amari debeat, etiam cum... 233, 1.
- evadere: distractionem sententiae iudicii sequentis II 280, 15.
- evangelicus: prophetici et ev. atque apostolicis auctoritatibus consonare (II 454, 13. 14. 16); lectio 365, 1; evangelicae lect. officium 363, 11; praecepta 343, 28; *cf.* — contra ev. sententiam 327, 16; contra statuta ev. 322, 20. 332, 28.
- evangelista: S. Marcus (s. v.); quaedam vero postpositae (*sc. home- liae*), quae per evangelistam scriptae sunt 251, 22.
- evangelium: verum Dei (II 455, 19). — evangelii: expositiones, quae circa paschalem sollemnitatem a sacerdotibus fiunt II 283, 1; *cf.* quarundam (*lectionum sancti ev.*) dictata expositio 251, 11; sancti ev. quadraginta lectiones exposui 251, 10; *cf. ib.* 17; lectio (quadraginta lectiones 251, 10) sancti ev. II 431, 27; quattuor libri ev. sancti 170, 5; regula (II 455, 24). — contra evangelium duritia (II 455, 25); evangeliorum et canonum statuta 327, 14. — evangelia: transmisimus 316, 8; iuratus dico per haec sancta quattuor ev. II 354, 14. — mediis sacrosanctis ev. II 19, 22. 102, 22. 123, 8. 129, 12. 132, 26. 167, 20. 187, 28. 413, 25; tactis sacrosanctis ev. II 430, 17.
- eulogia *vel* eulogium: parva eulogia (*sing.*) II 54, 32 (*v. not. ib.* 49). — eulogiae: S. Marci II 409, 1. — eulogium condidisse II 93, 8 (*v. not. ib.* 41).
- eunuchus: gloriosi eunuchi, qui *parrulis dominis* deputati sunt 467, 24 (*v. not. ib.* 46).
- exacerbatio II 287, 32. 395, 2. 435, 21.
- exactio: patrimonii 99, 3. 6; publica 261, 23; in aliquibus massis eccl. valde iniustissima 62, 13; turpis 63, 9. — exactionis poena 261, 13; gravamen exactionum 324, 24 (*v. not. ib.* 46).
- examinatio: examinationem: iudicii tradere 164, 13; subtilius habere 166, 18. — apostolica examinatio- ne: perquirere II 89, 14; districta exam. perquirere 195, 9; cum summa subtilitatis exam. perquirere 238, 10.
- exarchus (*v. primi exercitus*); *allocutiones et titulos v. etiam sub singulis exarchis*. — exarchi Italiae: Callinicus, Romanus, Smaragdus. — exarchus II 38, 28. 155, 28. (441, 6); per Italiam residens Ravennae 301, 14; filius noster (*ex.* II 234, 31) II 156, 15; (dulcissimus atque II 172, 12) excellentissimus (*fil.* noster 462, 23. 463, 2. II 26, 18. 44, 7. 72, 2. 6. 150, 3. 193, 15; *fil.* nost. domn. II 72, 2. 172, 12. 193, 14; *fil.* meus domn. II 156, 18) *ex.* 145, 17. 315, 4. 15. II 48, 20. 106, 9. 156, 10. 234, 29. 353, 10; filius noster *ex.* II 234, 31. — exarchi: inuisiones II 150, 4; ordinatio II 193, 14; responsa II 156, 15; scolasticus 315, 1; *scripta cf.* II 48, 20. 441, 6; suggestiones II 156, 11; iussio quae ad eum delata est II 156, 12. — exarchus Africae: Gennadius *cf.* II 47, 1; patric. *et ex.* Afr. 82, 6. 92, 1.
- exasperatio II 395, 1.
- excedere = *delinquere* (*cf. excessus*): criminaliter 488, 5; in mulieres 259, 27; in sacerdotem verbis excedere 159, 11; si qua in ecclesiis excederentur 243, 27; *cf.* II 117, 6; non in eo, qui excesserit, sed in ipso canonicè vindicta procedet 246, 10; si sibi in quoquam excessum non fuerit II 71, 18.
- excellens: (*sc. dominorum*) consideratio 318, 13; Gothorum rex II 226, 16. — excellentissimus: *v. exarchus*, filia, filius, patricius, rex, vir; coniux vester (*sc. Theodelindae*) II 88, 5.
- excellentia: *in allocutione*: tua: Reccardus rex. — vestra: Agilulfus rex, Brunigilda reg., Callinicus exarch., Childebertus rex, Clotharius rex, Eusebia patric., Filippicus comes scub., Gennadius exarch., Georgius praef., Iobinus praef. praet., Iohannes excons., Italica patric., Pantaleon praef. praet., Priscus patric., Reccardus rex, Romanus exarch., Rusticiana patric., Smaragdus patric., Theoctista patric., Theoctistus, Theodelinda reg., Theodericus rex, Theodorus dux, Theodorus archiater et expraef., Theudebertus, Venantius patric. — desiderantissima vestra *exc.*: Venantius patric. — dulcissima mihi vestra *exc.*: Callinicus exarch., Reccardus rex. — excellentiae vestrae: bonitas: Brunigilda reg.; celsitudo: Childebertus rex; christianitas: Brunigilda reg., Theoctistus. — Iuliano viro clarissimo maiori excellentiae eas (*sc. sellas*) dirigere II 52, 15; *v. adnot. crit. ib.* 28.
- exceptor: exceptores 251, 24 (*v. not. ib.* 44).
- exceptum: praeter excepta et vilicilia 64, 7; consuetudinaria *exc.* 312, 5 (*v. not. ib.* 34); *exc.* quae de possessione potuerunt in eius utilitate verti II 95, 5. — in exceptis reputari II 95, 8; in excepto dictare II 106, 10.
- excessus = *peccatum* (*cf. excedere*) 205, 23. 210, 14. 214, 2. 229, 3. 257, 3. 267, 22; *cf.*
- excipere: quarundam (*lectionum*) explanationem coram populo ipse locutus sum atque ita ut loquebar excepta est 251, 12. — excepto si 295, 21. II 190, 14.
- excommunicare 131, 16. 137, 4. 149, 1. 199, 14. 329, 8. II 25, 26. 26, 16. 156, 24. 172, 28. 411, 25; in duobus mensibus II 41, 4. — excommunicati homines 255, 3.
- excommunicatio: excommunicationis articulus 154, 15; sub *exc.* interpositione 328, 26; excommunicationi succumbere 460, 23; excommunicationem exequi II 41, 17; post interdictionem nostram, quae sub *exc.* tua ordinantiumque te facta est 254, 21; usque ad diem obitus sui in eadem *exc.* permaneat 285, 19.
- exconsul: *allocutiones vide sub singulis exconsulibus*: Iohannes, Leo, Leontius.
- exconsulatus: cartae exconsulatus 132, 10. 13.
- excubitor *cf.* Comitulus, Timarcus; comes scubitorum: 43, 17; *cf.* Filippicus; ego te de notario comitem excubitorum, de comite scubitorum caesarem... feci 221, 15; cum uno tribuno et excubitore (22, 19).
- executio: causae, negotii; Fantini, Fortunati ep., Iohannis ep. Larisaei, Iohannis notarii, Romani def., Sergii def.; veritatis 327, 5; iustitiae II 264, 13; partes ad eligendum ab ipso *exec.* deputata compellat II 285, 3; executionis instantia ad effectum perducere II 38, 19. 167, 20; executioni perfectae contradi II 414, 24; ad effectum executione perducere II 123, 9; districta *exec.*: compellere II 239, 26. 358, 1; constringere II 192, 14; tanto ea (*sc. negotia*) maturiori vigilantiorique *exec.* complere 169, 24.
- executor: *opp. iudex*: [II 416, 17]; usus executoris 65, 17. — executorem deputare II 5, 8. 345, 5.
- exemplar: exemplar *vel* exemplaria: cautionis, epistolarum, gestorum, (rerum) inventarii, iudicii, inuisionis, litterarum, praecepti, privilegiorum, prodecessorum, scriptorum, sententiae. — authentica *vel* exemplaria dare 69, 6; ad exemplaria nil possumus facere 161, 61.
- exemplum: legis, praecepti (*s. v.*).
- exenium *v. xenium*.
- exercitus: Auctarit, Nordulfi; dominorum 222, 1; nefandissimae gen-

- tis (II 441, 9); quia fortasse multi milites convertebantur et exercitus decrescebat 225, 24; sacerdotum ei (*sc. regi superbiae*) praeparatur exercitus 341, 31; dux exercitus II 202, 22; primi exercitus Italiae 328, 12 (*v. not. ib. 43*); exercitui ducem praepone 374, 20; committere exerc. gubernandum 374, 22; persona utilis, quae exerc. gubernare valeat 443, 22; exerc. cauta dispositione transmitti 443, 22.
- exfugatio II 192, 30.
- exhibere: diaconiae exhibendae elegimus praepone II 279, 1. — *usu iudiciario*: Ianuarium summa hic exhibere instantia non omittas 194, 5; *cet.* — vos misericorditer exhibetis II 321, 20; salubriter ac unanimiter exhibete II 158, 12.
- exhibitio: ad diaconii exhibitionem percipere II 279, 3; sit exh. efficacior II 279, 9. — *sensu iudiciario*: testium (*s. v.*); patris nostri (19, 9) (= *Severi Aquileiensis archiep.*); qui ad eorum (qui in saeptis ecclesiasticis residebant) exhibitionem venerat II 43, 13.
- exhortatio: exhortationi invigilare 117, 1; studium dare 153, 30.
- exhortatorius: libellus II 143, 1.
- exigere (*cf. exactio et not. 62, 53*): exigi 62, 14. 63, 1. 7. 66, 7. 11; burdenationem exigere 66, 6; si tamen ita est exigendi licentia II 424, 14; non ex placito neque exactus aut petitus 365, 9. — nimietas exigentium 324, 23.
- exiguitas: nostra 61, 3.
- exilire: in contemptu sedis apostolicae apertus exilivit 286, 16.
- exilium: in occupationis exilium missus 8, 4. — exilio: detrudere 169, 18. II 14, 19; transmitti II 56, 13; (criminalis II 410, 20) causa ex. vel depositione digna II 411, 16. 24; culpa ex. vel depositione digna II 413, 23; de ex. eicere 169, 17; ex ex. eicere 168, 28. — in exilio: demorari II 410, 17; deportari II 328, 5. 416, 18; detrudere 168, 28.
- exire: exeuntes maligni homines turbaverunt animos vestros 170, 2; nullus in agros exeat II 366, 28. — dummodo causam, quam nobiscum habet, exeat 68, 13; ut ea, quae secutura sunt, per alios exirent II 171, 6.
- existere: si sicut decet sollertes extiterint 103, 6; *et similia saepe.*
- exmonachus 416, 9; *cf. Venantius.*
- expatriarcha: Antiochia 28, 11; *cf. Anastasius.*
- expensa: expensam: erogare 181, 1; itineris praebere II 151, 15. — expensae: cotidianae 328, 13; minores 325, 19; novae II 235, 4; pauperum 384, 8; de rebus ecclesiae 138, 24. — restitutio expensarum II 187, 18. — expensas: colligere 325, 15; dare 287, 15; expendere II 187, 10; facere 306, 29. — expensis et annona eccl. monasterium construere 138, 10. — in expensis: dari 138, 9; necessitatem pati 306, 28.
- experientia in allocutione: exp. tua: defensor: 76, 11. 20. 24. 27. 77, 1. 194, 3. 262, 22. II 41, 18. 21. 46, 16. 47, 18. 56, 1. 65, 17. 28. 67, 20. 68, 9. 26. 79, 13. 20. 92, 11. 102, 1. 113, 8. 115, 17. 116, 18. 117, 15. 118, 5. 122, 12. 123, 1. 6. 125, 6. 8. 128, 14. 18. 130, 2. 151, 9. 14. 163, 25. 167, 16. 168, 4. 11. 169, 10. 13. 182, 7. 27. 187, 16. 188, 7. 189, 1. 7. 191, 4. 10. 15. 21. 196, 5. 236, 19. 237, 25. 239, 25. 344, 16. 25. 345, 5. 420, 16. 421, 10. 21. 422, 1. 423, 12; notarius: 100, 16. 102, 23. 290, 23. 305, 2. 306, 7. 28. 409, 18. II 53, 18. 106, 26. 107, 4. 116, 18. 131, 26. 166, 13. 28. 173, 19. 274, 24. 300, 22. 302, 23. 27. 392, 16. 400, 16. 26. 401, 7. 17. 436, 20; subdiaconus: 11, 6. 27, 16. 53, 13. 18. 30. 55, 12. 63, 3. 64, 14. 65, 24. 28. 66, 25. 71, 3. 74, 21. 75, 9. 78, 21. 26. 79, 11. 81, 9. 85, 2. 86, 19. 87, 7. 24. 89, 8. 15. 90, 8. 91, 1. 16. 109, 5. 119, 21. 134, 10. 135, 3. 137, 14. 21. 138, 7. 159, 3. 163, 7. 169, 16. 177, 15. 180, 4. 181, 20. 192, 12. 193, 4. 197, 10. 410, 22. II 99, 4. 102, 1. 105, 26. 28. 112, 26. 123, 17. 124, 4. 22. 129, 13. 134, 30. 139, 22. 141, 5. 9. 163, 1. 180, 16. 181, 1. 18. 26. 238, 19. 242, 10. 17. 18. 278, 2. 328, 8. 352, 3. 16. 20. 386, 4. 11. 412, 30. 434, 17. 24. — [exp.] vestra: subdiaconus II 129, 18.
- explanatio 251, 11.
- explere: opus hoc in sex codicibus explevi 355, 32.
- expensio *v.* sponsio.
- expositio: evangelii, beati Iob (*s. v.*); mea 357, 31; nostra 358, 2; expositionis ministerium 355, 29; ordo exp. 355, 32; quod quaedam historica exp. transcurrimus 356, 4; exp. criminum atque accusationis exordium II 417, 6.
- expositor: expositores (*scripturae sacrae*) 223, 20.
- expraefecto: *allocutiones v. sub singulis expraef.*; *cf. Aristobulus, Gregorius, Libertinus, Maurilio, Querinus.* — archiater et expraefecto: Theodorus.
- expreatore (*Siciliae*): Iustinus, Libertinus, Romanus.
- expresbytero: *cf. Saturninus, Vitalianus.* — expresbytero et abbate *v.* presb.
- exterior: administratio 447, 26; cultus 354, 5; disciplina 357, 37; hostis II 139, 11. 320, 11. 399, 26; (interiores hostes exterioresque 474, 20). — exteriores: adversarii II 322, 12; curae 354, 20; utilitates II 119, 29; et ad interiora illum curanda exacuit et ad exteriora gerenda gratiae suae pietate confortat 351, 16. — exterius: stipendia: sua accipere II 333, 17; ab hoste defendere 437, 13.
- extollentior II 161, 33.
- extraneus *v.* fratres, mulieres: 64, 14. 66, 2. 136, 9. 261, 8. 452, 31. 33. 454, 26. II 19, 23. 101, 16. 383, 7. 409, 24. 26. (469, 9).
- extrinsecus: Viator extrinsecus civitatis II 193, 18.
- extrinsecus: extrinseca subiectorum utilitas II 254, 17.
- exultare: habeo aliquid, quod etiam vestrae gloriae exultem 4, 8.
- fabae: fabarum modii tot 86, 11.
- fabrica 75, 6. II 236, 17; in monasterio 138, 5.
- fabula: et non in eis inanes saecularium negotiorum fabulae, sed verba sacrae lectionis audiuntur 152, 37; ut apud suos in fabula sit et extraneis sic vilis ac despicibilis videatur II 394, 5.
- facere: delictis facientibus 96, 27; peccatis facientibus 143, 8. 144, 3. 149, 15. 178, 6. 225, 16. 245, 20; *cet.*; alienos facere a communione *v.* communio; cum Ariulfo se fecit 145, 18; ad exemplaria nil possumus facere 161, 22; ne illi despectus suus ad periculum et tibi faciat ad culpam II 356, 29. — *sequ. infinitivo (cf. Archiv f. lat. Lex., III. p. 180 ss.)*: centum solidos per Petrum dilectioni tuae dare (*dari R*) fecimus 128, 12; illum (*sc. praepositum*) tibi dari feci 160, 28; praeparari facere II 120, 22; *cf. 180, 15. 193, 3. 196, 2. 201, 20. 21; cet.*
- factor: si laudator eius tantum est quispiam et non factor 435, 18.
- facultas: consecrandi *v.* consecrare. — munitio facultatis pauperum 245, 1. — facultatem: liberam concedimus II 422, 30; liberam habebis modis omnibus 172, 27; liberam tibi tribuimus 391, 21; *cet.*
- falsare 393, 23.
- falsitas 318, 8.
- fames: ut nisi de Sicilia frumenta congregentur, fames vehementer imminet 90, 11; bella, fames, pestilentiae, terrae motus per loca II 309, 26.
- familia: 65, 14. 21. 67, 1. 113, 2. II 333, 9; ecclesiae 311, 14. 17; ecclesiastica 67, 14. 365, 12; massae 125, 23; patrimonii (*S. Romanae eccl.*) II 62, 15; Aloin et Adobin atque Ingildi Grusingi 106, 12; omnis fam. domus vestrae (*sc. Rusticianae*) II 287, 22; coloni et familia *cet. v.* coloni.
- familiaris: familiares mei II 406, 23; ex familiaribus vel ex servis II 417, 3. — *adiectivum*: Ravennas ecclesia, quae familiariter vestra est (*in epist. Ioh. Ravenn. 229, 33*); omnem illam familiarem tuam negligentiam postpone 69, 3; quod dare omnibus illi ecclesiae semper familiare fuit II 440, 3; notum est, quod grex, si pastoris cura defuerit, per avia gradiatur et ob hoc

- familiarius inimici laqueis insidiantis incurrat 81, 20; *cf. not. ib.* 40.)
- familiaritas: a familiaritate atque communione segregandus vestra (*Eusebii ep.*) II 330, 17. — familiaritati vel dominio inhaerere (II 417, 4).
- familicus = *famelicus*: quasi quibusdam familiaris similes 251, 15.
- famulatus: illi per favorem iustitiae suum famulatum reddat 327, 4.
- famulus Dei 161, 22. 203, 8. 262, 12; *Brunigildis* II 197, 23; iuris ecclesiae: Cicerio; iuris ecclesiastici: Iohannes; ego indignus pietatis vestrae (*sc. Mauricii imp.*) fam. 220, 3; *cf. ego indignus fam. vester* 221, 20. — famuli: Christi II 5, 24; beati Petri 312, 3; S. Romanae ecclesiae: Montana, Thomas. — *sc. dominorum* 310, 7; *sc. principis* (II 441, 3). — famuli Theoderici. fam. ac legati *Brunigildis*: Burgoldus, Uarnmaricius.
- fanum: fana idolorum II 331, 6; fanorum aedificia II 308, 26.
- fatigare: ut nullus se pro Ocleatini debeat ad nos fatigare persona 80, 25.
- febris: februm (in clero huius urbis et populo) languores II 228, 4.
- felicissimus: vestro (*sc. imperatoris*) felicissimo tempore (*in epist. ep. Histriensium* 20, 4); felicissimis temporibus vestris (*sc. imperatoris*) II 397, 17; pietatis vestrae (*sc. domini*) felicissima suboles 310, 21.
- femina: clarissima: Arethusa, Ne-reida. — gloriosa: (Theodora). — gloriosissima: Adeodata. — honesta: Luminosa, Theodosia. — illustis: Adeodata, Palatina, Rustica, Themotea. — magnifica: Alexandria. — nobilis: Clementina. — religiosa: Castella, Ianuaria, Labinia, Pompeia, Pomponiana, Theodosia. — sanctimonialis: Marcia. — feminae: Dei dicatae 241, 8; *cf. ib.* 22; sanctimoniales 310, 14. — feminarum congregatio II 135, 20; letania fem. coniugarum II 367, 8.
- ferculum: quae modis alternantibus multipliciter disserendo ferculum ori offerimus 356, 11.
- feretrum: quo Romani pontificis corpus ad sepeliendum ducitur 364, 19.
- feria (= *Wochentag*): sexta 102, 12; quarta et sexta II 301, 16. — feriae Iudaeorum v. Iudaei.
- ferramentum: ferramenta II 8, 23. 90, 18.
- ferinus: ferino degentes modo 263, 9.
- festivitas: *cf. dies festus*; celeberrima II 24, 28; longa II 25, 6; paschalis 61, 19. 123, 4 (*v. not. ib.* 33). II 183, 9. 190, 3; in ipsa diei festivitate concurrere 79, 15. — festivitates: sanctorum 79, 10; Iudaeorum v. Iudaei.
- festinare *pro verbo auxiliari*: solaciari festinet 159, 3; venire festina 403, 3. 404, 2; restituere festinate 420, 6; festina strenue agere 439, 16; *et similia persaepe*. — hortamur, ut ad nos venire omni postposita excusatione festines 382, 25; *cf.* 282, 21. 388, 8. 389, 8. 410, 23. 413, 23. 415, 7. 425, 7. II 23, 14. 33, 28. 64, 16. 66, 14. 30. 168, 5.
- festine 448, 17.
- festus: dies festus v. dies.
- fibula: aurea II 4, 29.
- ficulnea II 257, 5.
- fideiussor 120, 7. 404, 10. II 141, 9. 278, 2; non simpliciter, sed compendii causa fideiussorem accedere II 278, 6; *cf. (simpliciter ib.)* accedere *ib.* 3.
- fidelis: in Christo (*sc. imperator*) (22, 2); quanta fidei viro minime committi debuerunt II 159, 20. — fideles: 321, 7. 322, 15. 350, 13. 364, 14. II 1, 16. 5, 1. 7, 7. 203, 28. 377, 22. 379, 27. 381, 14. (455, 20. 22); filii 358, 16; orthodoxi fratres (II 467, 12); (*cf. infideles domini* 241, 31; ab infid. revocare II 110, 13; in infidelitate remanere 261, 7). — fidelium: actiones illicitae (II 462, 43); concordia II 30, 16; concursus II 90, 22; corda (II 466, 18); secunda generatio II 335, 12; tertia vel quarta generatio II 335, 11; ad institutionem fid. (II 462, 30); oblatio II 93, 8. 409, 16; oblationes II 333, 4; seges II 30, 25; unitas 359, 21.
- fides: cartulae (*s. v.*); fidem integram s. rei publicae servare 20, 17; fidem Magni presb. et Yppoliti clericorum portitorum personae faciebant 186, 15. — *christiano sensu*: fides: beat. Cyrilli, Leonis papae, concilii, synodi; quae ab apostolis tradita et a s. patribus in praedictis quattuor synodis explanata atque confirmata dinoscitur (II 443, 45) *cf. ib.* 23; catholica 23, 16. 57, 10. 247, 13. 372, 3. 394, 20. 396, 8. 437, 2. 6. 452, 5; tua cath. (*sc. Athanasii presb.*) 438, 18; christiana II 21, 13. 304, 18. 37. 308, 25; universae eccl. 469, 29; orthodoxa 19, 25; recta II 185, 21. 368, 32; sancta II 367, 21. — fidei: agmina (II 470, 14); amor cath. fid. II 406, 4; capitula 14, 10; causa II 462, 21. 463, 1. 14. 42. 43. 464, 10; causa vel fid. vel criminis 167, 35; in causa fid. indices 394, 22; iniuncta pro causis fidei Wisigotharum legatio 353, 17; confessio verae fid. 444, 27. II 325, 9. 326, 1; sanctae fid. conversatio II 208, 10; verae cultores 434, 26; cath. cultura 254, 1; ad christ. fid. cultum perducere II 183, 7; defensio cath. 434, 16; definitio II 145, 23. (463, 18. 46); peractis definitionibus (II 462, 26); dissensio 479, 2; de sacrosanctis ecclesiis orthodoxae fid. expelli aut trahi vel protrahi confugas II 416, 2; ad christ. fid. gratiam converti II 315, 9; ad verae fid. gratiam trahere II 222, 10; inimici rectae fid. II 399, 27; integritas (cath. 18, 5. 438, 16) fid. 151, 2. 29; fidei nostrae integritas (II 447, 37); de nostrae fid. integritate satisfactionem nostram mittere (II 443, 18; *cf.* II 445, 40); libellus 395, 31; sanctae lux II 305, 21; cath. mysteria 151, 19; (perfecta II 462, 41) professio II 153, 8. 325, 12. (454, 26. 28.) 464, 12; cath. professio 437, 24; professio verae fid. II 325, 17; sanctae fid. professio (II 462, 29); servata fid. puritate II 192, 16; rectitudo II 389, 23; definita fid. regula (II 462, 35); retractatio (II 456, 18); catholicae sacerdotes 267, 18; sacramentum II 295, 16; in fid. rectae soliditate transferre II 222, 1; (conservandae 477, 23) unitas *ib.* 20. II 145, 23. 151, 12. 161, 5; ad unitatem fid. congregare 48, 5; in unitate fid. permanere (II 444, 3); veritas cath. fid. (19, 34); zelus cath. fid. II 405, 9. — catholicae fidei sociatus II 431, 4. — fidem: suam confiteri II 390, 12; cath. conservare (19, 21); semper ante oculos habere II 400, 18; perdere 344, 32. 33; tenere (II 455, 33). — ad fidem: corda aedificare (II 462, 28); rectam adducere II 383, 7; cath. converti 57, 10; christ. converti 408, 1. 423, 23. 25. II 24, 20; christ. festinare II 273, 11; perducere II 333, 13; praecedere II 23, 1; ad fid. illis (*sc. Iudaeis*) et conversionem nihil proficit II 383, 17; recipere (II 455, 38); reducere II 1, 18; cath. reverti II 156, 5; cath. revocare 288, 11. 413, 13. II 406, 29; venire II 386, 10; verti (II 455, 20). — extra fidem agi (II 455, 2) *cf.* (II 463, 44. 464, 13. 24); per fidem catholicam (17, 18); epistolae recta plenae fid. 447, 29; de fide statuta (II 452, 12; *cf. ib.* 10. 19. 32. 37. II 463, 3. 6); pro fide (II 463, 7); inquisitio de fide 370, 27; in fid. cath.: baptizare 23, 12; communicare 14, 19; sacerdotes, qui in ista fide defuncti sunt 483, 6.
- fiducialiter 209, 22. 473, 36. II 100, 7. 106, 8. 127, 3. 316, 29.
- fieri: fiendus: quid fiendum sit 110, 17. 142, 11. 205, 25; quae fienda de-postulant 111, 12; *cf.* 253, 5. 12. II 42, 23. 65, 16. 23. 173, 1. 199, 19; *cf.*
- figura, figuratus: per figuram dicta II 368, 6; figurata narratio 467, 3.
- filacta v. phylacta.
- filia: *proprio sensu cf. frater, soror*. — *in allocutione* filia: revera carissima et filia: Clementina. — dilectissima fil. nostra: Adeodata. — dulcis: Gregoria cubicularia. — dulcissima: Gregoria cubic. — dulcissima mea: Antonina, Barbara.

— dulcissima et excellentissima: Theoctista. — excellentissima: Brunigilda reg.: Theodelinda reg. — excellentissima fil. mea: Gordia. — excellentissima fil. nostra: Brunigilda reg. — gloriosa: Clementina, Columba, Domnica, Galla, Italica, Savinella. — gloriosa filia mea: Domnica. — gloriosa fil. nostra: Clementina, Herene, mater Petri, Rusticana. — filia mea gloriosa coniux vestra (sc. *Andreae scolast.*) II 109, 32. — mea: (sc. *soror Adoloualdi*), Domnica, Gordia. — nostra: Aureliana, Herene, Theodelinda reg. — filia nostra praecelestissima avia vestra (sc. *Brunigildis reg.*) II 375, 3. — dulcissimae filiae (meae): Barbara et Antonina. — gloriosae filiae meae Domnica, Eudochia.

filius: *proprio sensu*: (cf. frater, soror): filios: distrahere 325, 31; vendere 324, 25. 325, 3 (r. not. 324, 47); ut filios proprios diligere 268, 1; sicut speciali filio fiducialiter loqui II 106, 8. — *ecclesiastico sensu*: filius: meus *rel* noster: abbas, diac., exarch. Italiae, presb., primicerius, servus Dei, Ansfred. Blanca, Bonitus, Burgoaldus, Callinicus exarch., Dynamius, Faustinus, Gregorius expraef., Hylarius, Iohannes trib., Iulianus, Leontius excons., Marcellinus procons., Marinus, Occila, Pascasinus, Paulus, Petrus, Placidus, Severus, Simplicius, Symmachus, dom. Theodorus, dom. Venantius. — carissimus: Theodorus curator; carissimus fil. meus: abbas, Narses comes. — communis: abbas, archidiaconus, archipresb., diac., mag. mil., presb.: praesent. lator Eulogii ep., Leontius excons. — communis fil. gloriosissimus: Reccaredus rex. — communis fil. noster: diac. — dilectus fil. (noster): diac. — dilectissimus: abbas. — dilectissimus fil. meus *rel* noster: abb., abb. atque presb., archidiaconus, diac., presb.: domn. Venantius. — dilectissimus communis fil.: diac., presb. — dulcissimus: Innocentius praef. Afric. — dulcissimus fil. meus: presb.: Strategius, Theodorus medic., dom. Venantius. — dulcissimus atque excellentissimus fil. noster: Callinicus exarch. — eminentissimus fil. noster: praefect. Italiae, Innocentius praef. — excellentissimus fil. meus *rel* noster: exarchus Italiae, Adoloualdus, Callinicus exarch., Gennadius exarch., Smaragdus exarch., coniux Theodelindae reg. — gloriosus fil. noster: magister mil.: Ansfred. coniux Bertae reginae, Bonitus, Gregorius expraef., Leontius excons., Martius, Romanus expraef. — gloriosus communis fil.: Marcellinus procons. — gloriosissimus fil. meus *rel* noster: mag. mil.; Faustus, Iohannes praef. Urbis, Leontius excons., Theodorus

medic., dom. Venantius. — illustris fil. noster: Burgoaldus legat. — fil. noster magnificus: Filoxenus, Marcellinus procons. — praecellentissimus fil. noster: Childebertus rex. — suavissimus: Theodorus medic. — communis fil.: excellentissimus vir: Constantinus praef. — dulcissimus fil. meus frater vester (sc. *Aureliani*): II 204, 19 (r. not. ib. 45). — excellentiss. domnus fil. noster: Smaragdus exarch. — vir excellentiss. fil. noster: Gennadius patric.: lobinus praef. praet. — fil. noster vir gloriosus: Felix cartular. — vir illustris filius noster: Burgoaldus et Uuarmaricius legati. — piissimus dominus fil. noster 469, 19. — vir magnificus fil. noster: Burgoaldus et Uuarmaricius legati. — fil. noster (meus) vir magnificus: Hylarius, Petrus. — fili: carissime: servus Dei, subdiaconus: dom. Venantius. — dilectissime: abbas, presb.: Mastalon, Oportunus. — dulcissime et gloriosissime: Theodorus medic., Narses comes. — excellentissime: Gennadius exarch.: Reccaredus rex, Smaragdus exarch. — gloriose: mag. mil.: Adilbertus rex, Arogis dux, Gregorius expraef., Leontius excons., Theodorus medic. — gloriosissime: Talitanus. — magnifice: Andreas, Gudiscalcus dux, Iulianus, Libertinus expraetor. — praecellentissime: Childebertus rex. — filii: domn. Venantius et Urbicus abb. — nostri: nobiles viri civit. Ravennae, clerus, nobilitas *et*. Neapolitanae civit., diac. et primicerius: Blanca et Pascasinus, reges nepotes Brunigildis, Burgoaldus et Uuarmaricius, Eupaterius et Spesindeo. — carissimi: cives, clerus, nobiles. — fratres filiique carissimi (in *allocutione episcoporum*) (II 442, 13. 445, 7). — dilectissimi fil. mei *rel* nostri: diacones, presb. et abb., presb. et monach. — dilectissimi: cives; clerus, nobiles; clerus, ordo et plebs: habitatores Arimini: presbyteri, diac. et clerus; Dei servi. in *chartula de lact. mai.* 102, 7. — fil. mei excellentissimi: Italica et domn. Venantius. — excellentissimi (ac dulcissimi) fil. nostri: reges Francorum. — gloriosi: magistri mil. — gloriosi fil. nostri: magistri mil.: Cethegus atque Flora. — illustres fil. nostri: reges Francorum. — magnifici: nobiles ac possessores. — praecellentissimi: Theodericus et Theodebertus reg. — praecellentissimi fil. nostri: Francorum reges: reges Brunigilda ac Theodericus. — nostri: gloriosae personae: Dynamius et Aureliana, Cethegus atque Flora. — tui (sc. *Fortunati ep.*): Neapolitani cives 219, 14. — viri magnifici filii nostri: Burgoaldus et Uuarmaricius. — filii: eccl.: Corneliensis, Histriae, Teramnanae; episcoporum Campaniae, Domini ep., Eusebii ep., Fortunati ep., Pascasii ep., Sabiniani

ep., Sereni ep., Massil., episcoporum Siciliae; universi filii *aliquo loco* constituti (II 442, 11); eccl. 81, 24. 98, 20. 211, 12. 213, 14. 229, 9. 292, 16. 375, 20. 382, 22. II 83, 9. 272, 27; nostri 148, 19. II 91, 13. 127, 12. 242, 19. 277, 5; fratres ac filii nostri (II 444, 5) non devota mente nec ut filii suscepistis 183, 1. — boni filii caritas II 234, 21; de causa filii superscripti 138, 21 (r. not. ib. 49); paternam commendatio boni filii mentem solet semper accendere II 104, 29; sicut revera sapienti filio eccl. nostrae peculiariter commendare II 63, 13; sicut revera de fil. nostro confidere II 127, 2; quanta de bono revera et christianissimo decet fil. praedicari II 71, 11; sicut de carissimo revera fil. praesumere II 132, 6; convocandi sunt diversi ecclesiae filii 271, 5. — filiorum: aversa fil. corda dulci car. prosequi II 398, 10; fil. nostrorum desideria II 65, 3; bonorum dilectio (utilitatis eorum studiose concurrere II 80, 31) *ib.*; bonorum studium II 79, 31; dilectio spiritalium fil. 111, 7. — paternam filiis suis caritatem exhibere II 394, 13; haec me . . . saepe convenientibus fil. meis dicere, saepe cum eis pariter ammirari delectat II 222, 5; quod filiis decet, impendere 192, 14; cf. 417, 15. II 83, 27; bonis devotisque fil. respondere II 232, 10; sicut re vera filiis servari, quod iustum est II 103, 20; sicut boni patres carnalibus fil. solent II 334, 20; sicut revera filius, quos diligimus, minime tacere II 44, 13; filios castigare 229, 18; sicut decet filios 416, 23; sicut decet fideles filios 258, 16; tueri iuste filios suos II 64, 5; erga fil. suos esse sollicitos II 356, 14; adhibitis sibi filiis suis (sc. *de Ianuario ep. Caral.*) II 183, 29.

fimbria: vestimenti fimbriam tetigit II 339, 15.

finis: domus vel fines atque possessiones Tauromenitanae iuri eccl. pertinentes 91, 14; fines iuri vestro (sc. *Brunigildis*) subiecti II 199, 22; de quibusdam fin. quaestio 484, 23; de externis fin. emere 408, 4; *et*.

finitio (cf. definitio): nec haec amplius sine finitione causa remaneat II 88, 25.

fiscalis: fiscali more 364, 3; pro supplendis fiscalibus 241, 9 (r. not. *ib.* 45); liberi a tributis fisc. solidi 108, 1. II 81, 24. 90, 19. 174, 5. 229, 1; cum omni onere professionum et fisc. tributorum (II 438, 7).

fixus: fixus II 61, 6.

duentum 335, 25. 355, 18. II 307, 1. 363, 2.

folium: verborum folia 357, 32.

fons: fundi Laveriani, Speiani, Ancessani (II 437, 23); in eodem loco, quo fontes sunt 216, 3; repleto

- loco ipsarum fontium 216, 6 (v. not. ib. 38). — *eccl. sensu* (cf. baptisma): ad fontes (in basilica beatae Mariae) II 76, 3; de fonte surgens (= baptizatus) II 183, 11; de fontibus susceptus 245, 23.
- foralis: for. inquietudo 83, 19. 84, 23; litigia for. 87, 19; for. strepitus 216, 25.
- forensis: presb. 392, 9 (v. not. ib. 34); forensia bella 92, 5.
- foris: duces, nobiles . . . in Ravenna civitate consistentes vel ex ea foris degentes 490, 14; foris de massa, in qua nati sunt II 128, 22; foris alicubi in coniugio sociare II 128, 17.
- forma: sententiae II 426, 6. — curam formarum committere II 353, 15; cf. ib. 19, 20.
- fornicari II 224, 8.
- fornicatio 33, 16. II 42, 8. 11. 300, 26. 301, 3. 340, 32.
- fortis: quasi ad fortiorem honorem provehere 117, 7. 118, 15. 119, 15; cf. 119, 8. 133, 15; et similia. — fortissimus: vir (s. v.)
- fortitudo: qui pro fortitudine constructionis dicitur lapis 450, 25.
- fortuna: existimationem, caput atque fortunas petiturus II 417, 4.
- fragilitas: nostra (II 443, 3).
- frater: *sensu proprio*: de causa fratris mei 66, 23 (v. not. ib. 51). — filius et filia misceantur II 335, 7; si debeant duo germani fratres singulas sorores accipere, quae sunt ab illis longa progenie generatae II 335, 1; et quidem terrena lex in Romana re publica permittit, ut sive fratris et sororis seu duorum fratrum germanorum vel duorum sororum. — *de abbatibus vel monachis*: frater 135, 9. 11. 138, 3. 160, 26; fratres 161, 13. 355, 28. 453, 15. 19. II 288, 10. 369, 3; fratres monast. tui (sc. Iohannis abb. S. Luciae) 161, 18; me multi ex monast. fratres mei germana vincti caritate secutisunt 354, 22; cf. ib. 29. 355, 19. — frater: cella 79, 12; congregatio II 20, 31. 340, 24. 369, 1; custodia 453, 9; quies et utilitates II 21, 2; ad monast. pergere sine aliquo fratr. suorum II 351, 31. — convenire fratres faciat II 352, 21; in regendis fratribus elaborare 453, 8; cf. II 268, 13. — *de presbytero*: venerabilis frater 351, 8. — *de episcopis*: (cf. episcopus, coepiscopus): quidam frat. II 288, 22; quidam fratres 251, 13; frater: 124, 21. 296, 15. 378, 14. 439, 22. 479, 10. II 41, 16. 56, 16. 150, 21. 211, 30. 217, 8. 311, 4. 328, 9. 331, 26. 396, 23. (440, 16); meus 295, 13. 339, 21. 393, 14. 27. 450, 8. 477, 21. 25. II 345, 29. 353, 8; noster 118, 5. 166, 7. 205, 25. 246, 21. 257, 1. 274, 4. 289, 21. 300, 28. 330, 22. 332, 14. 344, 10. 22. 372, 2. 379, 2. 381, 29. 383, 9. 385, 30. 416, 17. 434, 12. 439, 19. 479, 7. 12. II 6, 3. 5. 24, 26. 55, 16. 17. 57, 21. 60, 9. 67, 17. 69, 13. 124, 22. 129, 11. 132, 25. 179, 3. 180, 3. 182, 29. 199, 24. 237, 4. 12. 24. 245, 25. 267, 12. 323, 18. 324, 2. 6. 328, 3. 13. 331, 4. 355, 11. 27. 356, 17. 25. 31. 359, 1. 6. 21. 27. 399, 16. 419, 12. 420, 1. 421, 30. 426, 2. 427, 12. 17. 428, 13. 21. 433, 10. 435, 6; frat. et coep. meus 107, 3. 224, 13. 257, 18. 260, 6. 262, 9. 327, 24. 404, 8. 405, 12. II 106, 13. 352, 7. 353, 5; frat. et coep. (*perraro* coepiscopusque) noster 5, 10. 55, 8. 73, 17. 82, 11. 91, 20. 98, 13. 15. 105, 6. 8. 110, 14. 114, 11. 116, 2. 118, 11. 120, 7. 121, 6. 123, 2. 6. 124, 17. 127, 2. 22. 140, 12. 146, 10. 13. 155, 8. 164, 8. 165, 21. 169, 16. 19. 170, 22. 173, 12. 180, 3. 20. 183, 5. 18. 184, 18. 185, 2. 192, 11. 193, 2. 12. 194, 4. 196, 4. 198, 9. 201, 13. 202, 21. 204, 33. 239, 5. 246, 18. 256, 22. 258, 8. 260, 23. 268, 2. 271, 23. 272, 11. 16. 33. 275, 19. 278, 6. 282, 15. 290, 2. 291, 10. 14. 293, 10. 294, 17. 301, 19. 303, 3. 304, 3. 25. 308, 18. 332, 4. 334, 11. 346, 28. 360, 25. 361, 1. 29. 372, 26. 373, 9. 376, 28. 377, 29. 30. 379, 1. 381, 28. 383, 7. 398, 28. 31. 399, 2. 4. 401, 28. 416, 11. 428, 24. 434, 7. 480, 36. II 5, 8. 30. 6. 18. 7. 5. 11. 28. 15. 27. 16. 14. 25. 27. 17. 19. 31, 4. 37, 9. 10. 12. 43, 18. 49, 10. 54, 27. 56, 12. 57, 18. 28. 63, 28. 64, 4. 67, 12. 24. 69, 9. 18. 77, 2. 8. 21. 78, 12. 18. 91, 15. 93, 12. 95, 19. 96, 27. 124, 16. 137, 27. 153, 3. 7. 166, 21. 170, 11. 177, 14. 179, 28. 193, 17. 195, 16. 196, 15. 199, 19. 211, 28. 213, 24. 217, 29. 225, 4. 229, 10. 230, 1. 233, 4. 236, 12. 237, 11. 242, 14. 245, 21. 265, 27. 272, 22. 273, 13. 311, 12. 327, 28. 355, 16. 369, 11. 18. 372, 25. 384, 23. 386, 2. 7. 31. 393, 22. 396, 18. 20. 399, 6. 13. 402, 3. 410, 23. 412, 6. 420, 29. 421, 24. 423, 7. 428, 17. 430, 11. 432, 17. 435, 2. 436, 18. (440, 11); frat. et consacerdos meus 327, 7. 15. 449, 16. 23. 451, 2. 477, 16. 31. 479, 6. 480, 5; frat. et consacerdos noster 339, 7. 451, 2. 469, 24. 478, 34. 479, 5. II 355, 18; beatissimus frat. et consacerdos noster II 157, 27; communis II 318, 8; dilectus frat. (noster 438, 22.) II 25, 23; dilectissimus frat. (noster II 200, 18. 358, 17). 230, 19. II 363, 1; dilectissimus frat. et coep. noster II 410, 12. 411, 29; dilectissimus communis frat. II 356, 23; reverentissimus frat. meus II 299, 28; reverentissimus frat. noster II 61, 25. 88, 24. 91, 10. 93, 2. 103, 2. 129, 8. 132, 22. 167, 13. 182, 16. 187, 27. 209, 31. 210, 6. 215, 23. 237, 9. 239, 23. 252, 19. 285, 9. 309, 13. 321, 15. 372, 34; reverentissimus frat. et coepiscopus meus 236, 23. 269, 12. II 154, 25. 352, 26; reverentissimus frat. et coep. noster II 117, 20. 123, 2. 130, 12. 150, 18. 165, 24. 178, 28. 182, 9. 187, 17. 236, 22. 267, 9. 268, 2. 14. 303, 25. 304, 13. 305, 2. 311, 19. 314, 11. 316, 9. 320, 15. 321, 3. 323, 15. 324, 1. 352, 4. 372, 17. 419, 11. 420, 17. 422, 1. 423, 9; reverentissimus communis frat. et coep. noster II 315, 9. — reverentissimus et sanctissimus: Iohannes
- ep. Ravenn., Leander ep., Secundinus ep. — sanctissimus: Iohannes ep. Const.; sanctissimus frat. meus: Cyriacus ep. Constant., Eulogius patriarch., Iohannes presb. — sanctissimus frat. noster: Iohannes ep. Constant. — sanctissimus frat. et coep. meus: Anastasius Antioch., Iohannes ep. Constant. — sanctissimus frat. et consacerdos meus: Amos. — venerabilis frat. noster: Proculus ep. — reverentissimus vir frat. noster: Augustinus ep., Constantius ep. Mediol. — vir sanctissimus frat. noster: Anastasius ep. Antiochen.; vir sanctissimus frater et consacerdos meus: Cyriacus. — frater: II 270, 10; beatissime 353, 16; carissime 57, 6. 112, 19. 116, 18. 117, 24. 149, 26. 153, 26. 156, 33. 162, 13. 211, 17. 218, 3. 283, 21. 296, 9. 334, 2. 8. 340, 2. 342, 21. 343, 1. 11. 368, 16. 376, 25. 388, 12. 394, 19. 419, 10. 432, 22. 476, 35. II 8, 19. 15, 26. 25, 19. 73, 1. 76, 5. 81, 22. 82, 9. 90, 14. 107, 21. 174, 23. 175, 8. 184, 19. 206, 16. 211, 4. 228, 27. 229, 28. 232, 4. 255, 9. 281, 2. 306, 1. 17. 307, 12. 330, 20. 339, 19. 344, 5. 347, 15. 360, 15. II 385, 11. 390, 9. 405, 31. 429, 2; karissime in Christo frater 146, 24; dilecte (mi 436, 10) frat. 435, 7. II 32, 23. 256, 4; dilectissime 212, 13. II 14, 3. 17, 23. 213, 20. 311, 7. 314, 2. 348, 4; dulcissime 153, 16; reverentissime 442, 30. — sanctissime: Dominicus ep. Carthag., Iohannes ep. Const., Marrianus ep. Arab., Sebastianus ep. Resin. — sanctissime atque karissime: Iohannes ep. Const. — fratres: 107, 2. 161, 13. 298, 1. 331, 3. 332, 22. 338, 25. 339, 5. 340, 1. 2. 17. 341, 10. 343, 28. 432, 24. 435, 25. II 209, 13. 288, 10. 22. 24. 28. 289, 1. 2. 6. 293, 18. 305, 18. 318, 7. 432, 15. (455, 16); frat. filiiue 435, 21. 23. 24; fratres mei 156, 39. 206, 16. II 31, 29 (II 466, 41); fratres nostri 8, 18. II 116, 21. 129, 18. 157, 10. 214, 22. 293, 19. 355, 17. 356, 14; fratres et coep. nostri 70, 2. 6. 89, 27. 296, 29. 372, 8. 462, 11. II 202, 32. 313, 22. 349, 23. 371, 7. 395, 10; fratr. consacerdotesque nostri 372, 4. II 58, 15; fratres ac filii nostri (II 444, 5); fratr. sacerdotesque nostri II 116, 1; amantissimi II 347, 11; beatissimi 444, 22; carissimi 95, 22. 373, 4. 378, 10. 385, 30. 386, 13. II 73, 1. 216, 3. 29. 301, 18. 365, 15. 366, 26. (447, 10. 451, 8. 452, 1. 454, 12. 455, 31. 465, 30). 466, 27; karissimi in Christo fratr. 95, 7; fratres filiiue carissimi (II 442, 13. 445, 7); dilectissimi 359, 22. 360, 7. II 216, 24. (442, 10. 445, 26. 449, 22. 451, 37. 455, 48. 466, 10. 467, 1.) reverentissimi fratr. nostri II 388, 27; reverentissimi fratr. et coep. nostri: 155, 17. II 129, 14. — fraterum: carissime 178, 17. II 83, 14. 209, 25. 394, 26; dilectissime II 207, 25. 272, 9. — qui (sc. Dominicus ep. Carthag.) ad me electos fratres et filios transmissistis 157, 1. —

adiuvare fratrem II 201, 1: sed tolerabilius est antiquiorem fratrem quam novum et puerum tolerare II 55, 2: extranei fratres II 426, 12: fideles orthodoxi II 467, 12: loco mihi fratres estis, moribus patres II 31, 2: fratrum: concordia II 206, 14: communio (II 467, 13: diviso II 155, 12: meorum honos II 31, 17: meorum iura 154, 2: nostrorum necessitates 73, 15: regimen II 244, 15: aliorum reverentia II 356, 14: fratrum unum ex congregatione eligentes II 467, 2: octo presentibus fratribus II 363, 1: ut despectus aliis fratr. solum te sanctum et esse crederes sapientem II 270, 12: Gregorius ep. cum ceteris fratr. et coep. meis 430, 12: cum fratribus fuisse nostris delibere II 276, 20: cf. d. 1: pacem cum suis fratr. habere 208, 14: gloriosus frater meus noster II 72, 2: II 262, 20: r. not. II 72, 21: de comitib.: frater karissime c. Narves, 8, 2.

fraternitas in allocutione episcopali: frat. 206, 12: 416, 19: frat. tua 10, 12: 47, 20: 48, 1: 49, 14: 50, 7: 84, 1: 20, 26: 21, 97: 22, 99: 103, 14: 107, 1: 109, 11: 110, 1: 111, 1: 113, 12: 115, 14: 116, 1: 117, 14: 121, 17: 122, 17: 123, 17: 133, 14: 140, 1: 141, 1: 142, 19: 143, 19: 147, 10: 148, 21: 149, 1: 150, 153, 11: 153, 14: 160, 10: 162, 1: 164, 1: 165, 1: 166, 1: 167, 12: 168, 1: 172, 1: 173, 1: 174, 12: 175, 1: 178, 11: 182, 1: 189, 14: 198, 11: 200, 1: 201, 12: 203, 1: 204, 1: 205, 20: 206, 10: 209, 14: 210, 17: 212, 15: 213, 15: 214, 11: 216, 15: 218, 19: 219, 1: 222, 11: 233, 20: 234, 1: 235, 14: 236, 1: 237, 1: 238, 1: 240, 1: 241, 10: 242, 11: 243, 1: 244, 1: 245, 1: 246, 1: 247, 1: 248, 1: 249, 1: 250, 1: 251, 1: 252, 1: 253, 1: 254, 1: 255, 1: 256, 1: 257, 1: 258, 1: 259, 1: 260, 1: 261, 1: 262, 1: 263, 1: 264, 1: 265, 1: 266, 1: 267, 1: 268, 1: 269, 1: 270, 1: 271, 1: 272, 1: 273, 1: 274, 1: 275, 1: 276, 1: 277, 1: 278, 1: 279, 1: 280, 1: 281, 1: 282, 1: 283, 1: 284, 1: 285, 1: 286, 1: 287, 1: 288, 1: 289, 1: 290, 1: 291, 1: 292, 1: 293, 1: 294, 1: 295, 1: 296, 1: 297, 1: 298, 1: 299, 1: 300, 1: 301, 1: 302, 1: 303, 1: 304, 1: 305, 1: 306, 1: 307, 1: 308, 1: 309, 1: 310, 1: 311, 1: 312, 1: 313, 1: 314, 1: 315, 1: 316, 1: 317, 1: 318, 1: 319, 1: 320, 1: 321, 1: 322, 1: 323, 1: 324, 1: 325, 1: 326, 1: 327, 1: 328, 1: 329, 1: 330, 1: 331, 1: 332, 1: 333, 1: 334, 1: 335, 1: 336, 1: 337, 1: 338, 1: 339, 1: 340, 1: 341, 1: 342, 1: 343, 1: 344, 1: 345, 1: 346, 1: 347, 1: 348, 1: 349, 1: 350, 1: 351, 1: 352, 1: 353, 1: 354, 1: 355, 1: 356, 1: 357, 1: 358, 1: 359, 1: 360, 1: 361, 1: 362, 1: 363, 1: 364, 1: 365, 1: 366, 1: 367, 1: 368, 1: 369, 1: 370, 1: 371, 1: 372, 1: 373, 1: 374, 1: 375, 1: 376, 1: 377, 1: 378, 1: 379, 1: 380, 1: 381, 1: 382, 1: 383, 1: 384, 1: 385, 1: 386, 1: 387, 1: 388, 1: 389, 1: 390, 1: 391, 1: 392, 1: 393, 1: 394, 1: 395, 1: 396, 1: 397, 1: 398, 1: 399, 1: 400, 1: 401, 1: 402, 1: 403, 1: 404, 1: 405, 1: 406, 1: 407, 1: 408, 1: 409, 1: 410, 1: 411, 1: 412, 1: 413, 1: 414, 1: 415, 1: 416, 1: 417, 1: 418, 1: 419, 1: 420, 1: 421, 1: 422, 1: 423, 1: 424, 1: 425, 1: 426, 1: 427, 1: 428, 1: 429, 1: 430, 1: 431, 1: 432, 1: 433, 1: 434, 1: 435, 1: 436, 1: 437, 1: 438, 1: 439, 1: 440, 1: 441, 1: 442, 1: 443, 1: 444, 1: 445, 1: 446, 1: 447, 1: 448, 1: 449, 1: 450, 1: 451, 1: 452, 1: 453, 1: 454, 1: 455, 1: 456, 1: 457, 1: 458, 1: 459, 1: 460, 1: 461, 1: 462, 1: 463, 1: 464, 1: 465, 1: 466, 1: 467, 1: 468, 1: 469, 1: 470, 1: 471, 1: 472, 1: 473, 1: 474, 1: 475, 1: 476, 1: 477, 1: 478, 1: 479, 1: 480, 1: 481, 1: 482, 1: 483, 1: 484, 1: 485, 1: 486, 1: 487, 1: 488, 1: 489, 1: 490, 1: 491, 1: 492, 1: 493, 1: 494, 1: 495, 1: 496, 1: 497, 1: 498, 1: 499, 1: 500, 1: 501, 1: 502, 1: 503, 1: 504, 1: 505, 1: 506, 1: 507, 1: 508, 1: 509, 1: 510, 1: 511, 1: 512, 1: 513, 1: 514, 1: 515, 1: 516, 1: 517, 1: 518, 1: 519, 1: 520, 1: 521, 1: 522, 1: 523, 1: 524, 1: 525, 1: 526, 1: 527, 1: 528, 1: 529, 1: 530, 1: 531, 1: 532, 1: 533, 1: 534, 1: 535, 1: 536, 1: 537, 1: 538, 1: 539, 1: 540, 1: 541, 1: 542, 1: 543, 1: 544, 1: 545, 1: 546, 1: 547, 1: 548, 1: 549, 1: 550, 1: 551, 1: 552, 1: 553, 1: 554, 1: 555, 1: 556, 1: 557, 1: 558, 1: 559, 1: 560, 1: 561, 1: 562, 1: 563, 1: 564, 1: 565, 1: 566, 1: 567, 1: 568, 1: 569, 1: 570, 1: 571, 1: 572, 1: 573, 1: 574, 1: 575, 1: 576, 1: 577, 1: 578, 1: 579, 1: 580, 1: 581, 1: 582, 1: 583, 1: 584, 1: 585, 1: 586, 1: 587, 1: 588, 1: 589, 1: 590, 1: 591, 1: 592, 1: 593, 1: 594, 1: 595, 1: 596, 1: 597, 1: 598, 1: 599, 1: 600, 1: 601, 1: 602, 1: 603, 1: 604, 1: 605, 1: 606, 1: 607, 1: 608, 1: 609, 1: 610, 1: 611, 1: 612, 1: 613, 1: 614, 1: 615, 1: 616, 1: 617, 1: 618, 1: 619, 1: 620, 1: 621, 1: 622, 1: 623, 1: 624, 1: 625, 1: 626, 1: 627, 1: 628, 1: 629, 1: 630, 1: 631, 1: 632, 1: 633, 1: 634, 1: 635, 1: 636, 1: 637, 1: 638, 1: 639, 1: 640, 1: 641, 1: 642, 1: 643, 1: 644, 1: 645, 1: 646, 1: 647, 1: 648, 1: 649, 1: 650, 1: 651, 1: 652, 1: 653, 1: 654, 1: 655, 1: 656, 1: 657, 1: 658, 1: 659, 1: 660, 1: 661, 1: 662, 1: 663, 1: 664, 1: 665, 1: 666, 1: 667, 1: 668, 1: 669, 1: 670, 1: 671, 1: 672, 1: 673, 1: 674, 1: 675, 1: 676, 1: 677, 1: 678, 1: 679, 1: 680, 1: 681, 1: 682, 1: 683, 1: 684, 1: 685, 1: 686, 1: 687, 1: 688, 1: 689, 1: 690, 1: 691, 1: 692, 1: 693, 1: 694, 1: 695, 1: 696, 1: 697, 1: 698, 1: 699, 1: 700, 1: 701, 1: 702, 1: 703, 1: 704, 1: 705, 1: 706, 1: 707, 1: 708, 1: 709, 1: 710, 1: 711, 1: 712, 1: 713, 1: 714, 1: 715, 1: 716, 1: 717, 1: 718, 1: 719, 1: 720, 1: 721, 1: 722, 1: 723, 1: 724, 1: 725, 1: 726, 1: 727, 1: 728, 1: 729, 1: 730, 1: 731, 1: 732, 1: 733, 1: 734, 1: 735, 1: 736, 1: 737, 1: 738, 1: 739, 1: 740, 1: 741, 1: 742, 1: 743, 1: 744, 1: 745, 1: 746, 1: 747, 1: 748, 1: 749, 1: 750, 1: 751, 1: 752, 1: 753, 1: 754, 1: 755, 1: 756, 1: 757, 1: 758, 1: 759, 1: 760, 1: 761, 1: 762, 1: 763, 1: 764, 1: 765, 1: 766, 1: 767, 1: 768, 1: 769, 1: 770, 1: 771, 1: 772, 1: 773, 1: 774, 1: 775, 1: 776, 1: 777, 1: 778, 1: 779, 1: 780, 1: 781, 1: 782, 1: 783, 1: 784, 1: 785, 1: 786, 1: 787, 1: 788, 1: 789, 1: 790, 1: 791, 1: 792, 1: 793, 1: 794, 1: 795, 1: 796, 1: 797, 1: 798, 1: 799, 1: 800, 1: 801, 1: 802, 1: 803, 1: 804, 1: 805, 1: 806, 1: 807, 1: 808, 1: 809, 1: 810, 1: 811, 1: 812, 1: 813, 1: 814, 1: 815, 1: 816, 1: 817, 1: 818, 1: 819, 1: 820, 1: 821, 1: 822, 1: 823, 1: 824, 1: 825, 1: 826, 1: 827, 1: 828, 1: 829, 1: 830, 1: 831, 1: 832, 1: 833, 1: 834, 1: 835, 1: 836, 1: 837, 1: 838, 1: 839, 1: 840, 1: 841, 1: 842, 1: 843, 1: 844, 1: 845, 1: 846, 1: 847, 1: 848, 1: 849, 1: 850, 1: 851, 1: 852, 1: 853, 1: 854, 1: 855, 1: 856, 1: 857, 1: 858, 1: 859, 1: 860, 1: 861, 1: 862, 1: 863, 1: 864, 1: 865, 1: 866, 1: 867, 1: 868, 1: 869, 1: 870, 1: 871, 1: 872, 1: 873, 1: 874, 1: 875, 1: 876, 1: 877, 1: 878, 1: 879, 1: 880, 1: 881, 1: 882, 1: 883, 1: 884, 1: 885, 1: 886, 1: 887, 1: 888, 1: 889, 1: 890, 1: 891, 1: 892, 1: 893, 1: 894, 1: 895, 1: 896, 1: 897, 1: 898, 1: 899, 1: 900, 1: 901, 1: 902, 1: 903, 1: 904, 1: 905, 1: 906, 1: 907, 1: 908, 1: 909, 1: 910, 1: 911, 1: 912, 1: 913, 1: 914, 1: 915, 1: 916, 1: 917, 1: 918, 1: 919, 1: 920, 1: 921, 1: 922, 1: 923, 1: 924, 1: 925, 1: 926, 1: 927, 1: 928, 1: 929, 1: 930, 1: 931, 1: 932, 1: 933, 1: 934, 1: 935, 1: 936, 1: 937, 1: 938, 1: 939, 1: 940, 1: 941, 1: 942, 1: 943, 1: 944, 1: 945, 1: 946, 1: 947, 1: 948, 1: 949, 1: 950, 1: 951, 1: 952, 1: 953, 1: 954, 1: 955, 1: 956, 1: 957, 1: 958, 1: 959, 1: 960, 1: 961, 1: 962, 1: 963, 1: 964, 1: 965, 1: 966, 1: 967, 1: 968, 1: 969, 1: 970, 1: 971, 1: 972, 1: 973, 1: 974, 1: 975, 1: 976, 1: 977, 1: 978, 1: 979, 1: 980, 1: 981, 1: 982, 1: 983, 1: 984, 1: 985, 1: 986, 1: 987, 1: 988, 1: 989, 1: 990, 1: 991, 1: 992, 1: 993, 1: 994, 1: 995, 1: 996, 1: 997, 1: 998, 1: 999, 1: 1000, 1: 1001, 1: 1002, 1: 1003, 1: 1004, 1: 1005, 1: 1006, 1: 1007, 1: 1008, 1: 1009, 1: 1010, 1: 1011, 1: 1012, 1: 1013, 1: 1014, 1: 1015, 1: 1016, 1: 1017, 1: 1018, 1: 1019, 1: 1020, 1: 1021, 1: 1022, 1: 1023, 1: 1024, 1: 1025, 1: 1026, 1: 1027, 1: 1028, 1: 1029, 1: 1030, 1: 1031, 1: 1032, 1: 1033, 1: 1034, 1: 1035, 1: 1036, 1: 1037, 1: 1038, 1: 1039, 1: 1040, 1: 1041, 1: 1042, 1: 1043, 1: 1044, 1: 1045, 1: 1046, 1: 1047, 1: 1048, 1: 1049, 1: 1050, 1: 1051, 1: 1052, 1: 1053, 1: 1054, 1: 1055, 1: 1056, 1: 1057, 1: 1058, 1: 1059, 1: 1060, 1: 1061, 1: 1062, 1: 1063, 1: 1064, 1: 1065, 1: 1066, 1: 1067, 1: 1068, 1: 1069, 1: 1070, 1: 1071, 1: 1072, 1: 1073, 1: 1074, 1: 1075, 1: 1076, 1: 1077, 1: 1078, 1: 1079, 1: 1080, 1: 1081, 1: 1082, 1: 1083, 1: 1084, 1: 1085, 1: 1086, 1: 1087, 1: 1088, 1: 1089, 1: 1090, 1: 1091, 1: 1092, 1: 1093, 1: 1094, 1: 1095, 1: 1096, 1: 1097, 1: 1098, 1: 1099, 1: 1100, 1: 1101, 1: 1102, 1: 1103, 1: 1104, 1: 1105, 1: 1106, 1: 1107, 1: 1108, 1: 1109, 1: 1110, 1: 1111, 1: 1112, 1: 1113, 1: 1114, 1: 1115, 1: 1116, 1: 1117, 1: 1118, 1: 1119, 1: 1120, 1: 1121, 1: 1122, 1: 1123, 1: 1124, 1: 1125, 1: 1126, 1: 1127, 1: 1128, 1: 1129, 1: 1130, 1: 1131, 1: 1132, 1: 1133, 1: 1134, 1: 1135, 1: 1136, 1: 1137, 1: 1138, 1: 1139, 1: 1140, 1: 1141, 1: 1142, 1: 1143, 1: 1144, 1: 1145, 1: 1146, 1: 1147, 1: 1148, 1: 1149, 1: 1150, 1: 1151, 1: 1152, 1: 1153, 1: 1154, 1: 1155, 1: 1156, 1: 1157, 1: 1158, 1: 1159, 1: 1160, 1: 1161, 1: 1162, 1: 1163, 1: 1164, 1: 1165, 1: 1166, 1: 1167, 1: 1168, 1: 1169, 1: 1170, 1: 1171, 1: 1172, 1: 1173, 1: 1174, 1: 1175, 1: 1176, 1: 1177, 1: 1178, 1: 1179, 1: 1180, 1: 1181, 1: 1182, 1: 1183, 1: 1184, 1: 1185, 1: 1186, 1: 1187, 1: 1188, 1: 1189, 1: 1190, 1: 1191, 1: 1192, 1: 1193, 1: 1194, 1: 1195, 1: 1196, 1: 1197, 1: 1198, 1: 1199, 1: 1200, 1: 1201, 1: 1202, 1: 1203, 1: 1204, 1: 1205, 1: 1206, 1: 1207, 1: 1208, 1: 1209, 1: 1210, 1: 1211, 1: 1212, 1: 1213, 1: 1214, 1: 1215, 1: 1216, 1: 1217, 1: 1218, 1: 1219, 1: 1220, 1: 1221, 1: 1222, 1: 1223, 1: 1224, 1: 1225, 1: 1226, 1: 1227, 1: 1228, 1: 1229, 1: 1230, 1: 1231, 1: 1232, 1: 1233, 1: 1234, 1: 1235, 1: 1236, 1: 1237, 1: 1238, 1: 1239, 1: 1240, 1: 1241, 1: 1242, 1: 1243, 1: 1244, 1: 1245, 1: 1246, 1: 1247, 1: 1248, 1: 1249, 1: 1250, 1: 1251, 1: 1252, 1: 1253, 1: 1254, 1: 1255, 1: 1256, 1: 1257, 1: 1258, 1: 1259, 1: 1260, 1: 1261, 1: 1262, 1: 1263, 1: 1264, 1: 1265, 1: 1266, 1: 1267, 1: 1268, 1: 1269, 1: 1270, 1: 1271, 1: 1272, 1: 1273, 1: 1274, 1: 1275, 1: 1276, 1: 1277, 1: 1278, 1: 1279, 1: 1280, 1: 1281, 1: 1282, 1: 1283, 1: 1284, 1: 1285, 1: 1286, 1: 1287, 1: 1288, 1: 1289, 1: 1290, 1: 1291, 1: 1292, 1: 1293, 1: 1294, 1: 1295, 1: 1296, 1: 1297, 1: 1298, 1: 1299, 1: 1300, 1: 1301, 1: 1302, 1: 1303, 1: 1304, 1: 1305, 1: 1306, 1: 1307, 1: 1308, 1: 1309, 1: 1310, 1: 1311, 1: 1312, 1: 1313, 1: 1314, 1: 1315, 1: 1316, 1: 1317, 1: 1318, 1: 1319, 1: 1320, 1: 1321, 1: 1322, 1: 1323, 1: 1324, 1: 1325, 1: 1326, 1: 1327, 1: 1328, 1: 1329, 1: 1330, 1: 1331, 1: 1332, 1: 1333, 1: 1334, 1: 1335, 1: 1336, 1: 1337, 1: 1338, 1: 1339, 1: 1340, 1: 1341, 1: 1342, 1: 1343, 1: 1344, 1: 1345, 1: 1346, 1: 1347, 1: 1348, 1: 1349, 1: 1350, 1: 1351, 1: 1352, 1: 1353, 1: 1354, 1: 1355, 1: 1356, 1: 1357, 1: 1358, 1: 1359, 1: 1360, 1: 1361, 1: 1362, 1: 1363, 1: 1364, 1: 1365, 1: 1366, 1: 1367, 1: 1368, 1: 1369, 1: 1370, 1: 1371, 1: 1372, 1: 1373, 1: 1374, 1: 1375, 1: 1376, 1: 1377, 1: 1378, 1: 1379, 1: 1380, 1: 1381, 1: 1382, 1: 1383, 1: 1384, 1: 1385, 1: 1386, 1: 1387, 1: 1388, 1: 1389, 1: 1390, 1: 1391, 1: 1392, 1: 1393, 1: 1394, 1: 1395, 1: 1396, 1: 1397, 1: 1398, 1: 1399, 1: 1400, 1: 1401, 1: 1402, 1: 1403, 1: 1404, 1: 1405, 1: 1406, 1: 1407, 1: 1408, 1: 1409, 1: 1410, 1: 1411, 1: 1412, 1: 1413, 1: 1414, 1: 1415, 1: 1416, 1: 1417, 1: 1418, 1: 1419, 1: 1420, 1: 1421, 1: 1422, 1: 1423, 1: 1424, 1: 1425, 1: 1426, 1: 1427, 1: 1428, 1: 1429, 1: 1430, 1: 1431, 1: 1432, 1: 1433, 1: 1434, 1: 1435, 1: 1436, 1: 1437, 1: 1438, 1: 1439, 1: 1440, 1: 1441, 1: 1442, 1: 1443, 1: 1444, 1: 1445, 1: 1446, 1: 1447, 1: 1448, 1: 1449, 1: 1450, 1: 1451, 1: 1452, 1: 1453, 1: 1454, 1: 1455, 1: 1456, 1: 1457, 1: 1458, 1: 1459, 1: 1460, 1: 1461, 1: 1462, 1: 1463, 1: 1464, 1: 1465, 1: 1466, 1: 1467, 1: 1468, 1: 1469, 1: 1470, 1: 1471, 1: 1472, 1: 1473, 1: 1474, 1: 1475, 1: 1476, 1: 1477, 1: 1478, 1: 1479, 1: 1480, 1: 1481, 1: 1482, 1: 1483, 1: 1484, 1: 1485, 1: 1486, 1: 1487, 1: 1488, 1: 1489, 1: 1490, 1: 1491, 1: 1492, 1: 1493, 1: 1494, 1: 1495, 1: 1496, 1: 1497, 1: 1498, 1: 1499, 1: 1500, 1: 1501, 1: 1502, 1: 1503, 1: 1504, 1: 1505, 1: 1506, 1: 1507, 1: 1508, 1: 1509, 1: 1510, 1: 1511, 1: 1512, 1: 1513, 1: 1514, 1: 1515, 1: 1516, 1: 1517, 1: 1518, 1: 1519, 1: 1520, 1: 1521, 1: 1522, 1: 1523, 1: 1524, 1: 1525, 1: 1526, 1: 1527, 1: 1528, 1: 1529, 1: 1530, 1: 1531, 1: 1532, 1: 1533, 1: 1534, 1: 1535, 1: 1536, 1: 1537, 1: 1538, 1: 1539, 1: 1540, 1: 1541, 1: 1542, 1: 1543, 1: 1544, 1: 1545, 1: 1546, 1: 1547, 1: 1548, 1: 1549, 1: 1550, 1: 1551, 1: 1552, 1: 1553, 1: 1554, 1: 1555, 1: 1556, 1: 1557, 1: 1558, 1: 1559, 1: 1560, 1: 1561, 1: 1562, 1: 1563, 1: 1564, 1: 1565, 1: 1566, 1: 1567, 1: 1568, 1: 1569, 1: 1570, 1: 1571, 1: 1572, 1: 15

furtum (*abl.* furtu II 334, 13. 25): in furtis publicis implicari II 95, 27. fustis: caedi crudeliter fustibus 200, 26; *cf.* 208, 18; fustibus castigari 201, 20.

fusus II 346, 3.

gallina: gallinae II 95, 7.

generalis *v.* causa, consuetudo, iudicium, pater, pax, synodus, utilitas; ecclesia 211, 14. 212, 2. 6. 247, 17; (*cf.* *etiam* consuetudo); generali canonicaeve iurisdictioni deservire 349, 12. — generalissima: synodus (*s. v.*). — generaliter: monasterii commendare negotia 88, 2; et omnibus gen. ad eam (*sc. eccl.*) pertinentibus 172, 23; synodus, quae postea gen. facta est II 144, 28; *et similia*.

generalitas: in damno generalitatis 335, 8; generalitatis usus 212, 19; pro utilitate gen. impendere 361, 27; generalitatis vice 174, 12; causa generalitati utilis II 353, 22; *et.*

generatio: tertia vel quarta generatio fidelium II 335, 11; secunda generatio fidelium *ib.* 12; ad quam generationem II 335, 5.

geneticus: desiderii nostri est 196, 2; quatenus omnis contra te penitus adversae opinionis (*sc. quidquam* adv. op.) dicendi subtrahatur occasio 461, 25; quibus legati tituli aliquid dereliquit 67, 1. — *geneticus partitivus v. sub. „de“; saepius vitatur, cf. nihil pravam 237, 13; pravam quid (II 466, 47); novum aliquid (II 463, 28); et similia. — post adiectiva: v. adversus. — post verba: v. egere.*

genitus: mulier de provincia Lucaenia genita 287, 27.

genius: quatenus adeptae dignitatis meliori genio resistendi Donatistis possibilitas disponatur 92, 16; honos ac genius 233, 10; vigoris ecclesiastici genius II 173, 2; *et similia*.

gens: Adilberti, Bertae, Clotharii; Anglorum, Barbaricorum, Francorum, Gothorum, Langobardorum, Sclavorum; nova (II 470, 14); gens, quam (Deus) eligi voluit II 306, 3; ferocissimae gentis (*sc. Langob.*) gladius 321, 6; nefandissimae gent. (*sc. Langob.*) exercitus (II 441, 9). — gentes: (18, 34. 20, 3. 21, 1). 310, 11. 311, 12. 341, 28. 383, 25. 384, 28. 385, 18. 423, 22. II 5, 26. 201, 16. 250, 1. 270, 16. 17. 309, 3. 372, 1; finitimae 94, 3; nostrae II 221, 23; perfidae II 7, 29, 8. 6. — gentium: colla 451, 21; conversarum communio (II 455, 39); gravissimum iugum (18, 4); rapinae 311, 16; regimen II 323, 30; reges 427, 12. II 263, 10. 397, 21. 21; regna 383, 26; turbae II 197, 20. — eminere adversantibus gentibus II 322, 17; multis gentibus imminere II

322, 3. — homines, quos ab initio natura liberos protulit et ius gentium iugo substituit servitutis 390, 29.

gentilis: gentiles 324, 14. 17. II 4, 34; corda gentilium II 322, 1; a gent. cultu suspendere II 110, 14; gent. et hereticorum (admonitio sive exhortatio) 103, 18.

gentilitas: pravae gentilitatis more 324, 15.

generis usus notabilis: fons (*fem.*) 216, 6; exercitus (*fem.*) *s. v.*; de affectu et veritatis studio, qui in vobis est, valde gaudemus 428, 21; transmisimus cucullam et tunicam, quae suscipe II 260, 28; sin vero hoc (*sc. pro hac persona*) inveniri nunc non potest II 165, 9.

genus *v.* imperatores, imperialia.

germana II 116, 9.

germanus noster II 188, 25.

germinare: radix amaritudinis rursum germinans 343, 14.

gerundium: ad faciendum pacem II 87, 26; ad elemosynam quae sunt consueta exsolvendo, convertere 110, 7; invadendo dilaniare 373, 3; sequendo pervenire 376, 24; provehendo agere 377, 16. 379, 19. 387, 2; certando obtinere 378, 25; providendo iungere 396, 26; patienter tolerando vincere 433, 3; perdere agendo contraria 444, 4; loquendo perdere 446, 18; tacendo sentire 446, 19; vivendo tenere 458, 19; se male vivendo separare 459, 6; mortis remedium expectando suspiro II 228, 3; non explendo, sed inquirendo monstravit (II 466, 35); ratiocinando respondimus (II 467, 5); quid scripserit consulendo (II 447, 17); *et similia*.

gerundivum (*cf. etiam accusativum*): si eum loquendum fixius aliquid indicatis II 61, 6. — hoc servandum et . . . nos praecepisse cognosce 390, 6; si ad eccl. confugiendum forte crediderint II 112, 11; nostras vices commisimus peragenda 291, 16; *cf.* 374, 22. II 37, 11; *et.*; cum eorum corpora humi mandanda deferuntur 364, 15; *cf.* 467, 22; hanc epistolam scribendam dictavimus 307, 12; *cf.* 391, 26. II 107, 17; *et.* — *praeterea post verba*: ducere 399, 19. 415, 22. II 53, 4. 127, 25; *et.*; eligere II 19, 26. 137, 23. 138, 17. 139, 29; *et.*; existimare 456, 22; expectare 399, 24. 459, 23. II 96, 12. 97, 2; *et.*; exponere 394, 18; iniungere 360, 28; mandare 373, 10. 457, 22. II 10, 3; *et.*; negligere 283, 20; novisse 277, 1. 390, 2. 414, 7. II 81, 28; *et.*; petere II 78, 30; poscere 488, 4. II 14, 18; postulare II 53, 3; praebere 341, 13; praevidere 312, 2. 375, 19. 381, 12. 387, 16; *et.*; prospicere 293, 9. 395, 21. 484, 24; *et.*; providere 291, 17; putare 390, 12. II 22, 4. 65, 21. II 79, 17; *et.*; re-

stituere 327, 12; scindere 364, 17; scire II 135, 1; statuere II 10, 5; studere II 83, 29; venire 400, 1; *et saepius*.

gesta: martyrum *v.* martyres. — *municipalia*: munificentia gestis municipalibus alligata 108, 5. 113, 3. II 81, 24. 90, 19. 174, 25. 385, 16; gestisque municipalibus allegatis II 8, 26; *cf.* allegandi licentia II 108, 5; allegandi gestis (II 438, 21). — *sc. in electione vel in synodis*: *cf.* synodus; gesta: confecta II 417, 23; in concilii vestri (*sc. Natalis ep.*) confecta secretario 25, 7; (apud *Constantium Mediolanensem*) confecta II 246, 2; ceteraque documenta, id est gesta et petitiones 171, 11; haec gesta esse poterant ad definiendum idonea II 246, 5; *cf. ib.* 16; sicut gesta testantur II 413, 20. — gestorum: conclusio 283, 19; exemplaria II 357, 23; interlocutio nostra gest. apud nos habitorem suprema (II 449, 6); pagina II 58, 13; apud ep. de criminalibus habitorem series 164, 14; apud nos habitorem tenor 394, 29; cum mandato gestis ex more indito transmittere II 376, 6; haec constitutio gestis est publicis inserenda II 373, 20; ut fratri suo ea quae novit gesta negando velit abscondere 209, 3; probationes inter publica gesta deposita 190, 18; inter gesta potuerat attestari 229, 7; ex gestis inventum est 201, 13; nec alia in gestis ipsis repperimus 165, 4; *cf.* quae penes te (*sc. Iohannem ep. Larissacum*) gesta sunt 167, 10; quae apud vos (*sc. Dominicum ep.*) gesta sunt 283, 17. — gesta vel scripta: Herenaei, Iohannis.

giganteus: ut mundi molem subvehi giganteo sudore suspicetur 356, 18.

gladius *cf.* barbari, inimici, Langobardi; quod modo in nos humanus, modo divinus glad. saeviat, videtis 258, 1; pestilentia et glad. 341, 28; ferocissimae gentis 321, 6; saevientis inimici II 301, 26; ultore gladio ferire II 417, 6; cotidiani gladii II 404, 16; hostium gladii 321, 10; gladiatorum oppressiones II 393, 10; inter gladios inlaesi servamur II 23, 29.

gloria in allocutione: tua: magister milit.: 106, 6; (Gregorius papa); Iustinus praetor; gloria vestra: magister milit.: 94, 15. 22. 106, 3. 128, 20. 129, 4. 16. 130, 9. II 52, 10. 13. 16. 78, 14. 20. 26. 29. 79, 1. 85, 18. 126, 2. 5. 160, 7. 9. 22. 161, 4. 162, 13. 14. 19. 245, 7; (*in epist.* IX. 95): 106, 7. 14; Adeodata, Adilbertus, Amandinus, Andreas scolast., Arigius, Arogis, Asclipiodotus, Barbara et Antonina, Berta, Brunigilda, Claudius, Clementina, Columba, Cyridanus, Dynamius, Faustus, Felix cartular., Galla, Genadius exarch., Gregorius expraef., Innocentius praef., Iohannes, Iovinus praef., Iulius, Iustinus praef.,

- Leontius excons., Libertinus praef., Marcellus scolast., Maurilio ex-
praef., Nonnosus, Petrus Siciliae,
Savinella, Talitanus, Theodelinda,
tres Theodori (curator, dux, me-
dicus imp.), Vantilo, Zabardus dux;
dulcissima gloria vestra: Barbara
et Antonina, Theodorus curator.
- gloriosus *u.* eunuchi, femina, filia,
filius, frater, magister milit., me-
moria, personae, vir; gloriosi: *cf.*
Aldio, Apollonius, Appio, Callini-
cus, Comitiolus, Domnica, Eusebia,
Gregorius expraef., Iustinus praef.,
Leontius excons., Maria patric.,
Maurentius expraef., Reccaredus
rex, Romanus exarch., Rusticiana,
Sebastianus, Smaragdus cartular.,
Venantius; glor. coniux vester
(*sc. Bertae reg.*) II 304, 27; glor.
coniux vester (*sc. Domnicae: Io-
hannes*) 483, 11; filia mea gloriosa
coniux vestra (*sc. Andreae scolast.*)
II 109, 32; huius terrae gloriosi
191, 5; gloriosos inter homines esse
II 227, 4. — gloriosissimus *v.* do-
mnus, femina, filius, vir; Leontius
excons., Maurentius expraef., (Pe-
trus praef. praef.); nihil prodest
gloriosissima sanitas et pulchri-
tudo in superficie corporis (*in
epist. ad Italicam*) 216, 21.
- glutinare II 221, 17.
- glutire 356, 34. 35.
- gradus (*cf.* honos, ordo): episcopatus,
pontificatus, sacerdotalis, sacer-
dotii; ex praerogativa sublimioris
gradus 95, 24; in sui gradus ordine
restitui 190, 4; reverti ad grad.
priorem 24, 21; ad clericatus or-
dinem vel potiore forte gradum
promoveri 297, 24; ad eiusdem
grad. revocare 118, 25; ad subli-
miorem grad. crescere 118, 7; pro-
prio gradu privatus 154, 3; quem
sua culpa vel facinus ab officiis,
quo fungitur gradu non deicit II
349, 29; de quolibet etiam ultimo
gradu 453, 11; in sui ordinis gra-
du permanere 190, 11; presbyte-
rum vel diaconum sive in gradu
alio ordinari 348, 6; gradus et di-
versos ordines esse distinctos 371,
12; postpositis gradibus per ab-
rupta quaerit ascensum II 208,
13; de excommunicationis articu-
lo, quae tamen interposita con-
dizione gradu secundo vel tertio
... subiuncta est 154, 15. — ante
grados sanctae Sabinae 109, 6.
- grammatica: grammaticam exponere
II 303, 12.
- granaticum: granatica 64, 1 (*v. not.
ib. 26*).
- gratanter 373, 24. II 150, 1.
- gratia: gratiae causa 365, 10; domi-
norum gratiam reparare 207, 22;
ad Christi grat. perducere 288,
23; gratia Dei episcopus 365, 23;
unitus in gratia 196, 2; cum gra-
tiarum actione 398, 16.
- gratulari = gaudere (*cf. Rösch*
Itala p. 367): haec ergo quoniam
superna tibi sentio maiestate col-
lata, gratulor 203, 12 (*cf. paulo
ante*: meritisque tuis valde con-
gaudeo *ib.* 10); in nostro te re-
ceptum consortio gratulare II
172, 5.
- gravamen: pauperum (*s. v.*); animae
vestrae 202, 18; eccl. 380, 15; ex-
actionum 324, 24; ecclesiis grav.
inducere 85, 13; in vestro grava-
mine 347, 3; in eius se occupare
gravamine 396, 2; gravamina pos-
sessorum vel civium 73, 20; capi-
tula gravaminum 74, 2; gravami-
na: imponere 88, 20; sustinere
13, 7; remotis vexationibus ac
cunctis gravaminibus 349, 13.
- gravare: ut ab aliquibus iniuste
eum minime gravari permittatis
313, 24.
- gravedo: praesentis libri stilo ex-
primo de eorum gravidine omne
quod penso 37, 11; per inbecilli-
tatem humanam videbatur habere
gravedinem 60, 30.
- gravitas: morum 16, 13. 24, 15. 77, 14;
vestrae (*Dominici ep.*) gravitatis
proprium 283, 22.
- gremium: intra sanctae ecclesiae
gremium 153, 39; qui intra sanctae
eccl. gremium continentur *ib.* 36;
et similia.
- gressus: itineris 446, 42. — = *passus*:
446, 17. II 14, 9. 26, 5. 33, 15; *et.*
- grossescere II 145, 19.
- grossus: cibus grossior II 363, 11.
- gubernaculum: gubernacula: pote-
statis, regni (*s. v.*).
- gubernare: sedem apostolicam 229,
33; arte consilii II 322, 1; eccle-
siam 133, 4; exercitum 443, 22;
gregem Dominicum 182, 30; eccle-
siae gubernandae 173, 11; plebs
pastoris moderamine gubernata
149, 17; nullo pastoris moderamine
gubernante 178, 8; *et similia*.
- gubernatio (*cf.* cura): Histriae par-
tium, monachorum, monasteriorum,
patrimonii, patrimonii; eccle-
siae 98, 9. 178, 11. 376, 12. II 382, 3;
unitarum eccl. 143, 19; pro quo-
rum sustentatione gubernatione-
que concessa sunt (*sc. privilegia*)
II 377, 11. 379, 17. 381, 5; curae in-
iunctae gubernationis II 160, 23;
gubernationis suscipere officium
375, 18. 387, 15. 397, 12.
- gubernator: navis II 299, 7.
- guttur: cultellum sibi in gutture
defixit 468, 19.
- habere: magna nos exultatio habuit
291, 11; aliam de te aestimationem
habebimus 348, 17; quam semper
cognitam habui 26, 21; *cf.* 286, 18.
344, 11; *et.*; virum quem habemus
expertum 49, 3; quem quidem
commendatum in omnibus habe-
tis 346, 13; *cf.* 414, 4. 420, 20. 424,
12. 427, 7. 432, 1; *et.*; incertum
habere II 30, 22; habetur incogni-
tum 267, 14; *cf.* 416, 18; proprium
absentem habere sacerdotem 182,
10; necesse habere 115, 13. II 413,
16; lex habet, ut 278, 21; unde
habent, ut II 59, 20. — = *possum*
(*cf. Arch. f. lat. Lex. II p. 50 ss.*):
quid aliud agi habuit II 86, 6; quia
hoc fieri non habuit II 845, 3; vos
deserere non habet II 360, 29. —
cf. etiam sub infinitivo.
- habitu: habitatores: filii dilectis-
simi 182, 22) *civitatis*: Ariminen-
sis, Caralitanae, Epitaurensis, Ge-
nuensis, Hydruntinae, Locrensis,
Neapolitanae. — *locorum*: *cf.*
Balneum - Regis, Callipolitanum
castr., insula Capritana, massae
Nichoterana; datici 93, 23; pro-
prij 94, 18. — habitatores dirigere
114, 10; urbes cum habitatoribus
suis 341, 29.
- habitus (*cf.* cultus): clericorum, laicus,
monachus, monachorum, religio-
nis; conversatio vel habitus 142, 5;
conversionis 197, 9; ecclesiasticus
II 12, 25; noster II 245, 4; religio-
sus II 3, 7. 10, 25. 195, 4. 216, 12;
religiosus atque monachus 301,
27; saecularis 220, 10. 221, 6; a
statu habitus sui cecidisse 181,
17; habitum: adsumere II 100, 29;
mutare II 239, 3; ad male contemp-
tum hab. revocare II 11, 7; ad hab.
suum redire II 286, 1; ad ecclesiasti-
cum hab. venire II 12, 22; ad religio-
sum hab. revocare II 11, 29; de-
specto habitu suo ad laicum reverti
vitam 259, 12; quod meus ipsius
cum habitu concordaret II 329, 25;
in eodem quo sumpsit habitu
permanere II 159, 3; in suo ha-
bitu probari II 13, 5; qui non ge-
runt in moribus, quod ostendunt
in habitu 257, 6.
- haruspex *v.* aruspex.
- hastula: hastulae vinearum II 229, 2.
- hebdomada *v.* ebdomada.
- heptaticum (*v. not.* 139, 45): Eptatici:
codex 139, 16; textus II 137, 2. —
aliqua me loquente de eptatico
II 352, 17.
- hereditarius: her. nomine derelin-
quere 391, 14; her. onera 411, 21.
- heremus II 306, 31; caelestis gratia
et nos in urbibus et vos in here-
mo protegat II 260, 21.
- heresiarcha: heresiarchae 322, 24.
469, 30. (II 466, 16).

- heresis: (*declinatio: gen.* hereseos, *raro* heresis 394, 19. II 220, 24; *acc.* heresem *et* heresim; *abl.* heresi, *semel* herese 393, 3): *cf.* error, superstition; Agnoitarum, Arriana, Constantinopolitana, Donatistarum, Marcianistarum, Nestoriana, Pelagiana 247, 16. 394, 19. 20. 396, 32. 458, 30. 480, 1. II 206, 28. 296, 34. 311, 9. 325, 10; simoniaca 247, 2. 297, 26. 369, 23. 373, 8. 374, 27. 377, 13. 379, 18. 382, 19. 386, 31. 403, 11. 404, 29. II 134, 18. 172, 25. 173, 15. 206, 4. 207, 25. 211, 28. 315, 31. 320, 6. 322, 10. 355, 27. 357, 2. 407, 1; quia haec sim. haer. prima in eccl. surgens apostolorum est auctoritate damnata II 324, 14; error simoniaca hereseos II 298, 28; quod sacri illic ordines per sim. heresem, quae prima contra eccl. orta et districta maledictione damnata est, conferantur II 198, 26; *cf.* II 6, 26. 201, 23. 323, 8. 407, 5; in simoniaca heresi lapsus II 156, 23; in heresi (heresem 413, 8) baptizare 23, 15; hereses diversae (II 443, 31); omnes her. 438, 9. II 185, 3; reliquae her. 479, 18; reliquas hereses anathematizantes II 327, 6; liber de heresibus: *cf.* Augustinus, Philaster.
- hereticus 369, 25. 377, 16. 379, 19. 387, 2. 394, 2. II 146, 2. 147, 5. 206, 30; heretici: Agnoitae, Eudoxius, Nestorius, Severus; 57, 25. 153, 35. 283, 10. 322, 24. 394, 14. 448, 23. 469, 30. 480, 4. 486, 4. II 3, 21. 134, 1. 6. 3. 154, 32. 296, 34. 298, 18. 22. 325, 16. 18. 362, 19. 22. 406, 99. (466, 19); cuiuslibet heretici sensus II 431, 23. — hereticorum: bella II 3, 12; conversio II 30, 16; dogma 247, 12; errores 283, 24; infectio 413, 11; nefandissima pravitas 267, 13; quaestiones II 3, 20; deviae sectae 283, 12; her. epistola v. Ibas; locus her. 393, 15; her. religio 92, 7; pravitas her. 254, 1. 396, 6; her. scripta v. Theodoritus. — adnotatio heretici codicis II 134, 5; hereticae: infectionis venena 428, 6; perversitatis macula 438, 18; pravitatis error 437, 23; ab omni heretico crimine liber 395, 4; loca esse aliqua heretica 393, 2; *cf.* *ib.* 3; codicem fuisse inventum, in quo plurima continebantur heretica 438, 4; her. defensio capitulorum (II 447, 23).
- hic: hii qui 109, 4; *cf.* 112, 8. 127, 3. 9. 156, 39. 165, 3. 12. 169, 18. 179, 3. 11; *cel.*; his diebus 158, 12; ante hos fere XXI annos II 163, 17. — hic (*sc. adverbium*): hic *pro huc*: veniens hic in Romanam civitatem 73, 17; *post verba*: advenire 166, 10; discurre 106, 4; excurrere 106, 9; exhibere 194, 5; mandare 301, 1; transmittere 3, 17. 197, 5. 213, 22; *cel.*; venire 174, 13. 184, 19. 265, 11. 392, 7; *cel.*; *et similia*; *at contra*: huc adesse 403, 24. 404, 3; huc praesentes sunt 193, 18.
- hiemalis, hiems: tempus hiemis 312, 2. 458, 10; pro imminetia hiemalis temporis 449, 29.
- hieraticus: ieratici cunctique cleri priores 244, 21 (*v. not. ib.* 43).
- hierochomium II 261, 20 (*v. not. ib.* 40).
- hilarescere 351, 20. II 397, 14.
- hilariter II 241, 27.
- historia: ecclesiastica 318, 21; eccl. hist. scriptor: Hezychius; fundamenta historiae 356, 7; scientia hist. II 195, 24; visio hist. II 271, 13; ita sunt gesta per historiam, ut tamen signarent aliquid per allegoriam 152, 14; historias sanctorum depingere II 270, 20.
- historicus: hist. expositio 356, 4.
- historiographi (II 466, 16).
- holocaustum: purae mentis 81, 24.
- homelia: homeliae (in evangelia) 251, 18. 252, 2; homeliae in beatum Ezechielem prophetam II 363, 3; duo homeliarum codices, quas dixi in eccl. II 148, 24; per homelias dixeram 58, 3; habere se homelias editas de libro S. Iob 60, 30.
- homo: consiliarius 47, 10; potens vel inferior 15, 9; proprius ecclesiae 384, 11; meus 287, 12; noster 274, 10. 311, 19 (*v. not. ib.* 42). II 400, 3. — homines: actionariorum (*s. v.*); Adriani ep., Agilulfi, Aregi, Arogis, Autharith, Comitoli, Constantii (Mediolanensis), Domitiani, Eusebii ep., Felicis cartul., Filoxeni, Gordiae, Gregorii expraef., Herenes, Iohannis, Leontii ep., Mauricii mag. mil., Maximi ep., Pauli ep. Neapol., Petri diac., Romani, Rusticianae, Theodoraе, Theodori mag. mil., Venantii, Vitaliani mag. mil.; Ariminensis eccl., castrum vel massae Callipolitanae, fundi Fulloniaci, eccl. Mediolan., eccl. Messanenensis, Ravenates, eccl. Syracusanae, eccl. Turritanae; homines: nostri 262, 9. 429, 1; patrimonii nostrae eccl. II 234, 4; proprii (ecclesiae 347, 21). 398, 30; diversarum artium II 209, 29; cum bobus suis II 126, 20; boves hominesque II 127, 29; ecclesiae nostrae 314, 19. II 101, 15. — homines: honesti ac egei II 283, 20; multorum iudicium II 240, 26; publici II 234, 5; rei publicae II 117, 5; saeculares 329, 2; potestas super omnes homines 221, 9. — homines (= *mariti*): 474, 3.
- honestus: honesta: femina. — honesti: homines.
- honorandus: patricius (*s. v.*). — semper honoranda: beatitudo.
- honor (*cf. officium*): abbatis, archidiaconatus, defensoris, diaconi, episcopatus, fratrum, imperii, indumenti, metropolitanus, militum, pallii, patriarcharum, praesidentium, presbyteratus, regionarius, sacerdotalis, sacerdotii, sacerdotum, sacramenti; Dominici ep., Eulogii ep., Ianuarii Caral., Iohannis ep. Ravenn., S. Petri, Ravennatis eccl., Sabiniani ep.; debitus 369, 4. II 31, 30; dignus II 226, 3; ecclesiae II 56, 14. 214, 5; hon. ac genius 233, 10; meus II 31, 28. 29; onerosus II 219, 19; sacer II 201, 30; sanctus II 199, 1; specialis 485, 25; temporalis 6, 27. — honoris: amissio II 236, 12; augmentum II 214, 15; desiderium II 207, 29; potestatis honorisque sui dignitate careat II 378, 11. 380, 5. 381, 27; distinctio II 312, 24; emptor II 207, 13; sui genius II 395, 13; sui gradu carere 167, 28; praemium II 313, 25; circa hon. tui privilegium permanere (230, 15 *in epist.* III, 67); reverentia II 26, 27; honoris huius vinculis in civitate teneor Romana religatus 4, 7; *cf. ib.* 9. 25. 29. — fortiori de se praetendisse honori 133, 15. — honorem: nec honorem esse deputo, in quo fratres meos honorem suum perdere cognosco II 31, 27; reverentiam et honorem debitum exhibere prioribus II 359, 17; percipere 361, 14; quaerere II 206, 12; suscipere 369, 7; redire ad hon. [II 146, 21]; ad sacrum hon. perducere 369, 21. 377, 12. 379, 15. 386, 29; ad fortiozem honorem provehi 117, 7. 118, 15. 119, 15. — qui primus fulget honore II 221, 13; suo privari II 299, 32; sui ordinis honore privare 166, 26; honore restituto ad S. Petri... limina venire 10, 2 (*v. not. ib.* 35); servato hon. commonere II 123, 2; qui minorem maior in hon. praecedit II [146, 18]; in honore locoque succedere 176, 6; mecum in honore suo vivere 41, 6. — honores ecclesiastici II 202, 4. 320, 9; honorum beneficia tribuere II 312, 9; honores sacros ambire II 208, 12; honores non habet, et cartas exconsulatus petit 132, 19; *cf. ib.* 15; augere honoribus II 5, 24; honoribus proficere II 219, 14.
- horrearius: eccl. horrearii II 120, 25.
- horreum: horrea ecclesiae 62, 8. 64, 17; in horreis eccl. nostrae II 120, 16.
- hortus (*acc. plur.* hortus II 434, 19): iuris sanctae Romanae ecclesiae 175, 16; hortus atque hospitium, quae intra eandem domum (*Romae posita*) ianua concludit 176, 2; *cf. ib.* 6; domus ipsa cum horto suo (*Romae posita*) II 135, 18; domus cum horto et balneo suo (*Romae posita*) II 422, 17. — horti: massae Aquas Salvias II 434, 18; duo positi inter Tiberim et porticus eccl. S. Pauli II 434, 8; *cf. ib.* 9; possessiones vel hortos monasterii (S. Martini) eccl. tuitione defende 181, 24; de hortis, quos in capitulare transmissio ex substantia Italiae eccl. vestrae (*sc. Constantii Mediol.*) competere signastis II 178, 14.

- hortuum: hortua intra civitatem II 370, 10.
- hospes: hospites II 328, 14. 426, 25; hospites atque supervenientes 240, 11.
- hospitalis: abbas 126, 10.
- hospitalitas 152, 13. 161, 19. II 67, 1. 333, 10; cura hospitalitatis II 66, 28. 204, 30; hospitalitatem et suspensiones exhibere II 282, 16; cf. II 333, 23.
- hospitium: hortus atque hospitium (*Romae posita*) 176, 2; hospitium *synagogarum* II 67, 13.
- hospitari II 194, 33; hospitandi occasio II 20, 14.
- hostia: oblationis hostiam consecrare II 59, 30; hostias immolare 285, 16.
- hostilis: feritas 96, 27; impietas (*sc. Langobard.*) 149, 15. 178, 6; hostili more 416, 14; bella 92, 5; gladii 4, 12; hostiles impetus 82, 10; insidiae (*sc. Langobard.*) 174, 16; necessitas (II 442, 15).
- hostilitas 120, 16 (*v. not. ib. 42*). II 237, 19. 328, 27; continua 81, 8; hostilitatis: furor 69, 19 (*v. not. ib. 37*); incursus 114, 13; clades host. 172, 7.
- hostis: exterior II 139, 11; externus internusque (II 445, 21); terrenus 378, 21; dum hostis (*sc. Langobardi*) illic accesserit II 184, 5; hoste prohibente 389, 20; dum ab hoste licuerit II 369, 23; (exterius 437, 12) ab hoste defendere II 301, 33; quando de hoste formido est II 183, 30; tempore, quo intervalum de hoste fuerit II 329, 3; hostes: 133, 1. 5. 146, 4. 151, 17. 250, 13. 316, 31. 319, 10. 313, 15. 401, 5. 443, 23. II 47, 2. 71, 24. 77, 22. 193, 23. 218, 11. 240, 21. 26. 299, 31. 301, 12; (*Callinici*) II 154, 14; (*Mauricii*) 449, 11; circumsaevientes II 359, 23; comprimendi 93, 2; devicti 396, 13; ecclesiae 146, 2. II 408, 5; exteriores nostri II 320, 11; exteriores nostri II 369, 26; interiores exterioresque 474, 20; nostri II 48, 11. 22; hostium: submissa host. colla 82, 7; gladii 321, 10; insidiae 330, 18; interpositio 125, 1; in host. locis II 266, 21; vires 319, 9; inter hostes II II 47, 7; ab hostibus redimere 345, 29; de hostibus comparare II 99, 3; de hostibus (*sc. Langobard.*) redemptus 198, 7 (*v. not. ib. 39*). — hostis = *diabolus* (*v. etiam inimicus*): cf. (II 470, 10); antiquus 126, 19. 128, 10. 146, 24. 156, 6. 200, 22. 209, 22; *et.*; callidus 386, 11. 388, 6; generalis 147, 5; iniquus 455, 15; hostis callidi insidiae 172, 9; noster 342, 12. 378, 29; callidi perversique hostis insidiae 172, 10; superbia hostis ipsius 342, 16; antiquo hosti militare II 412, 29; *et similia*. — hostis (= *exercitus, fem.*): ipsa 129, 5; collecta 130, 11; tua (*sc. Iohannis ep. Lissitani*) 133, 3.
- huiusmodi: si huiusmodi manifestum esse repperit 195, 10; huiusmodi disponendo 199, 12.
- huiusmodi fecit affligi 201, 31.
- humanus *v. lex*; dilectio 309, 22; gladius 187, 24. 257, 1; ab hum. rationibus absolutus II 279, 6.
- humatus *v. corpus*.
- humilis: vester (*sc. Nonnosii*) dominus Maurentius 26, 13 (*v. not. ib. 31*); humiles Venetiarum vel Secundae Retiae episcopi (17, 13); preces humilium sacerdotum (17, 16); humilia constituta 163, 21.
- humilitas: tua (II 261, 6): abbas.
- humor: noxius II 287, 39; infectio noxii humoris II 281, 20.
- hyacinthus: iacinti II 432, 1.
- hymnidicus II 404, 31.
- hyperbata exempli gratia*: de frumentis autem. quae scribitis, longe aliter vir magnificus Citonatus asserit 3, 15; sine dubio non rationi operam, sed obstinationi vos dare monstratis 151, 27; Caesarius venerabilis abbas quia noster olim, fuerit, fraternitatem vestram credimus non latere 485, 7; non tamen II 154, 20. 156, 12; sed praedictus vir eloquentissimus peto ut simul veniat II 155, 2; Adeodatus vero praedictae ecclesiae diaconus dum studeret, volentes... curavimus II 166, 8; in ea, qua a vobis fuerit libertate declaratus, permaneat II 170, 18; quatenus in ea nos via cum fructu boni operis, quam se pastor pastorum esse testatus est, dirigat II 211, 17; quanto viciniore estis, tanto credo, quod subtilius cognovistis II 228, 7; venientes quidam Ravenates homines gravissimo maerore percussus sum, quia fraternitatem tuam retulerunt... aegrotare II 282, 10; pro eius vos amore misericorditer exhibetis II 321, 20; ut... ad fraternitatis tuae eum debeat evocare iudicium II 402, 19; adque partes aliquando terminum pervenerunt II 413, 20; nulla manifeste causa extitit II 425, 4; si in tuis plurimas venas mentibus atque uberrimas non haberet 156, 4; *et similia*.
- hypocrisis 326, 25. 344, 17.
- iacinthus *v. hyac.*
- ibi, ubi *pro eo, quo: post verba*: convenire 48, 3; perducere 43, 4; proficisci 146, 14; *et cet.*
- icona (*εἰκών*): Focae et Leontiae Augustorum II 365, 5. 8.
- id est: hanc tenendam observantiam scito, id est ut, quicquid... comparavit vel quolibet titulo adquisivit, libera illi tollendi facultas sit II 237, 15.
- ideoque = *ideo*: quia igitur nec in civitate nec in eccl. tua est cuiquam habitandi licentia, ideoque hac te auctoritate cardinalem constitui-
- mus sacerdotem 172, 7; quia igitur te mancipiorum cognovimus ministerio destitutum, ideoque puerum iuri dominioque tuo dari tradique praecipimus 176, 16; praeterea quia de hostibus se redemptum ac propterea debitum habere commemorat, ideoque Felici te imminere praecipimus, ut 198, 8; quia ergo eccl. S. Agathae ad cath. fidei culturam reducta est, ideoque huius auctoritatis tenore commonitus pensiones omnium domorum annis singulis congregare non desinas 254, 1; ne ergo hac occasione humani generis inimicus sua eos calliditate decipiat, ideoque huius te praecepti serie commonemus, ut... 276, 21.
- idiota: idiotae II 270, 14.
- idololatria 257, 19; idololatriae error 257, 28.
- idolum (*cf. manufactum*): quoddam idolum positum habere II 238, 3. — idolorum: cultores 218, 21. 322, 15. II 192, 20; cultus II 1, 16. 308, 26; perversi cultus II 309, 4; fana II 331, 6; immolatio 324, 21; sacrificia 324, 15; venerator ac cultor II 238, 2. — idolis immolare 324, 18. 19. II 7, 22. 331, 25. — idola: calcare II 305, 22; destruere II 331, 7.
- ieiunare II 282, 30.
- ieiunium: ieiunia 334, 16.
- ier- *v. hier-*
- ignoranter 264, 21.
- ilico: ilico ut suscepit II 94, 6.
- ille: quicquid illud est 122, 10. 303, 16. 459, 20. II 85, 19. 96, 9. 108, 18. 176, 24. 384, 5. 387, 21; quisquis ille fuerit ordinatus 104, 22. 193, 11; *et.*; salutem geniumque illius atque illius dominorum nostrorum II 354, 16; illo atque illo et illis diebus 410, 10. — *pro nomine*: cf. civitas, partes; ille ep. 457, 23; acta in loco illo II 354, 25; *et cet.*; illa indictio 414, 6.
- illic: *pro „illuc“ post verba*: accedere II 164, 18. 165, 15. 430, 12; *et.*; congregare 406, 21; dirigere 90, 4. 121, 3. 148, 23. 159, 1; *et.*; inferre 85, 14; pertinere 253, 4; refugere 74, 18; reverti 136, 1. 238, 16; transmittre 76, 17. 106, 5. 160, 17; *et.*; venire 106, 14. II 215, 25. 272, 27. 356, 6; *et.*; *et cet.*
- illuminatio 450, 25.
- illustratio II 152, 24.
- illustris *v. femina*, filii, memoria, praefecturius, viri; Adeodata, Andreas. — illustrissimus: vir.
- imago: genetricis Dei dominique nostri II 183, 10; Salvatoris nostri (II 149, 9); Salvatoris et S. Dei genetricis Mariae, beati Petri et Pauli apostoli (II 149, 8); imaginis eius... valde nobis tua postulatio placuit (II 147, 37); sublata cum ea, qua dignum est,

vereratione imagine atque cruce II 183, 20; imaginum adoratores II 195, 18; im. picturae II 271, 8. — imagines: (sanctorum II 270, 9) adorare II 271, 16; confringere atque proicere II 195, 19; facere II 271, 11, 16; (sanctorum II 270, 10) frangere II 195, 20. 271, 10. — o quam bona est caritas, quae absentia per imaginem praesentia sibi met ipsis exhibet per amorem 368, 12; illa synodus, quae sub primae Ephesinae imagine facta est II 134, 12.

immemor: immemores honoris sui genio II 395, 13.

immeritus: immeritus loco iudicetur 100, 2.

imminentia (cf. imminere) 187, 33. 243, 2. 449, 29; *cf.*

imminere (*sc. verbis*): (imminui 158, 15). 198, 10. 409, 10; *et saepius*.

imminutio: personarum 388, 4 (*v. not. ib. 42*).

immissio = *invasio*: immissiones vel dolos aliquos facere II 19, 30; immissionibus vel inquietudinibus molestari 83, 14. 84, 18.

immissor 135, 12.

immutabiliter II 87, 16. 98, 5.

impendere: se imp. *alicui rei* 174, 22; *cf.*; se imp. *in aliqua re* 235, 3. 242, 18. II 17, 30. 63, 21; *cf.*; in his omnibus te volumus impendi 256, 11.

imperativus: ponitur indicativus futuri: nobis modis omnibus renuntiare curabitis 185, 13; *cf.* 103, 2. 180, 7. 194, 16. 198, 2. 5. 254, 5. 411, 5; *cf.*

imperator *cf.* dominus, iudicium, lex, medicus, pietas, responsa eccl., serenitas; Persarum, Romanorum; imperatores Augusti: (Archadius), (Gratianus), (Honorius), (Iulianus), (Iustinianus), (Leo), (Marcianus), (Mauricius), (Valentinianus); imperator: 221, 16. 212, 6. 344, 13. II 304, 18. 365, 1. 414, 19. 415, 10. 20. 25. 416, 28. 417, 2. 427, 14; perpetuus August. (II 414, 19); catholicus II 134, 2; christianus 318, 30; clementissimus domn. imp. II 427, 34; domnus imp. 344, 18. 23. II 286, 12. 14. 352, 33. (440, 14); orthodoxus II 298, 19; piissimus II 12, 21. 60, 29. 225, 18. 304, 17. 309, 3; piissimus domnus imp. II 60, 9. 263, 33. (441, 1); piissimus noster imp. II 158, 4. 263, 9; piissimus et christianissimus dominus noster imp. II 133, 34. 298, 16; prior 221, 24; serenissimus dominus (meus 225, 14) imp. 7, 1. 254, 18. 286, 9. 403, 28. 470, 2. 471, 14. 479, 4. II 6, 1. 233, 2. 263, 35. 286, 6. 427, 27; serenissimus et christianissimus II 13, 8; terrenus 345, 38. 346, 1; (caeli *ib.* 2). — imperatores: nostri II 405, 5; piissimi (nostri 166, 15. II 154, 22) 124, 2 (*v. not. ib. 31*); piissimi et benignissimi imperatores nostri II 290, 2; rei publicae II

397, 21. 22. — imperatoris: cognatus: Theoctistus; tranquillissima coniux et mansuetissima suboles II 133, 35. 298, 17; iussio 286, 9. II 427, 34. 428, 4. 7; iussiones 286, 9. 403, 28; pietas 7, 3. II 427, 35; unius imp. potestas II 293, 18; res publica 225, 17; soror: Theoctista: vestigia (*s. v.*). — imperatorum: piissimae imp. aures II 156, 11; clementia 166, 18; (rectae 166, 19) iussiones *ib.* 16; propinqui (de suo genere II 290, 3). — imperatore, consule et die et indictione II 354, 2; imperatore, indictione et die II 413, 11.

imperialis: dignatio (17, 17); genus II 293, 17; iussa 164, 13; iussio II 416, 14; iussiones 70, 5; pietas 478, 3. II 403, 26; pondus (18, 18); sacra 74, 2; verba 469, 21; imperialis culminis lene iugum II 404, 30; ad imperiale fastigium pervenisse II 397, 13; imperiali constitutione sancitum est II 187, 30.

imperium: domini, dominorum; Leon-tiae, Mauricii, Persarum; christianum 448, 31. 451, 21; sacratissimum: Mauricii; non dies, non imp. ponitur (II 462, 45); atque salutem dominorum fil. vestrorum, (*sc. Mauricii*), quibus perpetuum imp. Deo gubernante permanet (18, 2). — imperii: christianissimi culmen imp. 321, 4; ad culmen imp. pervenisse II 404, 6; iugum pii imp. II 397, 30; opinio pii imp. (21, 5).

impersonalia: si contigerit causa 153, 28; quo necesse fuerint solacia tribuatis 94, 23; quae minus libeant 152, 9; oportuerant 78, 25; oportuerat 270, 6; si obnoxius esse patuerit 489, 26.

implere: huius ergo considerationis ratio vehementer nos debet implere, ut animarum morbis . . . festinemus . . . resistere 270, 27.

impositio (*cf. manus*): 369, 17. 377, 8. 379, 12. 386, 25. II 199, 6. 206, 22. 298, 36; *cf.*

impossibilitas II 50, 24.

impostura: Romani codices multo veriores sunt quam graeci, quia nos vestra sicut non acumina, ita nec imposturas habemus 393, 28.

improbabilis: intellectum non esse imp. 223, 15.

improvisu: ex improvisu II 277, 6.

impudice II 239, 5.

in *cum abl.*: *temporalis sensu*: in die exitus tui 170, 15; in die retributionis 172, 20. 185, 24; *cf.* 129, 7. 200, 24. 298, 21. II 94, 21. 145, 13. 248, 14; si vita continens in (= *per*) annis plurimis fuit 261, 20; ad agendam poenitentiam in (= *per*; *vide etiam sub „ablativus“*) sex mensibus 411, 26; *cf. ib.* 32. II 41, 4; terrulam in praedicto annorum spatio eos habere concedimus II 107, 2; fieri in nullae morae in-

teriectione (= *cum tamen nulla mora intericitur*; *cf. Draeger hist. Synt. I^a p. 651*) 79, 19. — *adverbialiter*: in antea 15, 7; in pridem II 107, 1. — *locali sensu in inscriptionibus*: ab-bati in Franciis II 331, 1; episcopo in Serdica 289, 17; Claudio in Spaniis II 226, 9; *cf.* 290, 17. 362, 12. 402, 22. II 212, 23; *cf.* — *pro nudo abl. loci*: in illis locis 88, 22; *cf.* 113, 4. 153, 32. 265, 20. II 354, 25; *cf.*; in priori loco II 356, 29. — *pro abl. causae*: qua in re moti 248, 8. — *instrumentali sensu*: in construendo monasterio voluntatem complere 252, 6; in quo (*sc. codice*) plurima continebantur heretica 438, 3; *cf.* 359, 23. 480, 29. 31. II 29, 9; *cf.*; quanta in cotidiana nostrorum civium deprae-datione . . . patimur 433, 6; grex decipi non debet in errore pasto-ris II 156, 4; quod gravibus molestiis affligantur atque in longinquis angariis multisque dis-pendiis conterantur II 194, 12; *cf.* II 193, 22; in his verbis eorum mentes demulcens II 271, 15; *et similia*; qui non gerunt in moribus, quod ostendunt in habitu 257, 6; *cf.* 297, 13; in eo ipso . . . quantum omnes antecedas 262, 4; in eorum poena monstretur 313, 15; *cf.* 199, 9; in mente tenere 207, 19; *cf.* 289, 3. — *post verba*: accusare 168, 24. 29. 169, 18. 209, 11. II 60, 28. 245, 27; *cf.*; confidere 266, 10. 444, 23; convincere 168, 29; exilire 286, 16; exultare et laetari 450, 10; gaudere 104, 20. 290, 3. 384, 15. 450, 7; *cf.*; laetari 178, 20. — *post adiectiva*: durus in asperitate 117, 24; neque in fide recti . . . neque in bonis ope-ribus intenti II 145, 17. — *locutiones*: in aliquo omnium consistit electio 189, 9; *cf.* 104, 20. 167, 20. 188, 18; facto in persona decreto 180, 6. 487, 17; pretium in (= *pro*) aliquo datum 250, 15. 17; in mandatis dare 275, 19. 294, 18. 304, 3. II 96, 28. 109, 5. 177, 15. 384, 23. 386, 31; in poena esse II 202, 25; *cf.* II 211, 1. 215, 15. 222, 11; in commissis sibi animabus sollerter invigilet 133, 16; petitio, quae tenetur in subditis 109, 12. 201, 24. II 92, 7. 422, 15; *cf.*; insin-uatio, quae habetur, in sub-ditis II 8, 16. 27, 10; *cf.*; in quadringentis solidis merces sus-cipere II 114, 22; *cf.* II 139, 20. 168, 10. 409, 16; dare in auro soli-dos decem 79, 17; *cf.* 87, 5. 138, 8. II 377, 20. 379, 25. 381, 12; *cf.*; karissimi in Christo fratres 95, 7; *cf. ib.* 25. 146, 24; *cf.* — *adverbialiter dicta*: in aliquo 125, 4. 274, 2. 296, 1; *cf.*; in aperto 421, 28. 467, 26; *cf.*; in brevi II 112, 26; in ce-leritate II 264, 34; in communi 188, 15; in futuro (futuris II 48, 16). 204, 24. II 216, 34; in gravido I 74, 20; in integro 418, 16. II 8, 24. 135, 27; *cf.*; in longinquo II

- 356, 19; in modico 477, 19; in nullo 121, 6. 229, 33. 236, 18; *cet.*; in omnibus 90, 12. 173, 17. 175, 2; *cet.*; in perpetuo 455, 17; in praesenti II 130, 19. 173, 3. 266, 27; *cet.*; in proximo II 26, 15; in quoquam II 71, 18; in secreto 378, 18; in stricto II 197, 5; in subsequenti 482, 30. II 72, 14. 178, 19. 352, 25; *cet.*; in toto II 105, 15. 28; in transcurso II 246, 4; in veritate 306, 10. 21. 371, 17. 417, 12; *cet.*; in vicino II 151, 14. — *pro „in“ cum acc. locali sensu:* in monasterio et sub abbatis regulam reddatur 55, 16; *post verba:* accedere 264, 11; adducere 194, 14; advenire 175, 2; ascendere 276, 18. 22; colligere II 29, 11; *cf. ib.* 12; conferre 381, 10. 12; conscribere 36, 11; conspergere 333, 5; convenire 47, 27. 186, 17. 189, 11; *cet.*; converti 422, 21; dare 139, 17. 197, 13. 198, 5. 285, 2; *cet.*; *cf. praeterea* 19, 14. 30, 8. 39. 52, 17. 53, 10. 12. 55, 16. 24. 57, 22. 62, 8. 63, 10. 67, 9. 10. 68, 20. 87, 12; *et sescenties.* — *alio simili sensu:* in usu accedere (venire 64, 3) *cf. ib.* 1; in aliquo *convenit* consensus 186, 17; *cf.* 189, 11. 296, 28; in electione declinare 80, 10; in summa confusione divisa 287, 3; ne in causis saecularibus misceantur 52, 17. 53, 10; se miscere in aliqua re 180, 21. 25. 287, 4. 302, 3. 5; in his immixtas esse personas 190, 16; in nostra ratione redigi 65, 5. — *pro „in“ cum acc. finali vel simili sensu:* in honore alicuius: consecrare 107, 20. 112, 18. 177, 15. 218, 2; *cet.*; dedicare, fundare 350, 5. 400, 17. 454, 22; *cet.*; in catholicae religionis reverentia dedicare 177, 13; in Dei timore populum tui mores instituant 172, 15; solidi, qui in eius possint proficere victu 210, 18; *cf.* 298, 21; in animae periculo: ministrare 200, 20; redundare 214, 1; quae in mea consolatione dicta sunt 223, 17; esse in exemplo (*cf.* in exemplum venire 369, 7). 363, 18; ut haec vobis cura in fructu sit II 6, 21; in tuo dedecore res commissa est II 10, 28; in utilitate verti II 95, 6; in cuius ille hoc iniuria perpetravit II 429, 19. — *alio sensu:* in electione consensisse 188, 11; in electione duorum se dividere II 344, 22; in magna laetitia prosilire II 259, 17; in damno eccl. persolvere 380, 16; *cf.* 361, 19; quicquid in Deo exciditur II 405, 7; in eodem episcopo fortiter vindicabo 261, 10; *cf.* 210, 14; contestationem posuit in eius crimine loquentem 490, 18; in eis (*sc. ratiociniorum causis*) se obligavit II 45, 15; mysteria in detrimento suae animae perceperunt 421, 13; scelus in Paulo fratre commissum 158, 11; provenit in Demetrio diacono discussio 167, 20. — in *cum acc.*: locutiones: in pravorum actuum perpetrationem decipere 126, 19; in non modicam summam debitor 179, 6. 182, 9. 187, 26; in tantam se levitatem exhibere II 215, 13; *cf.* 138, 8; heredem in unam unicam reliquisse II 92, 14; alias (*sc. condumas*) distrahe, et in nummum reduc 135, 5; vestra in eum ope in omnibus adiuvetis II 152, 2; in adiutorium adsumant 172, 17; in aditum obstat 170, 15; in servitium detineri 255, 17; in Dei servitium consistant 111, 17; in libertatem modis omnibus defendatur 242, 2. — *adverbialiter dicta:* in aliquid (*v. supra*) 300, 24. II 72, 3; in commune (*v. supra*) 188, 11; in extremum II 147, 13. 286, 1; in omne 220, 2. 297, 28. 444, 29. 486, 20. II 71, 20. 28. 250, 8. 290, 23; in quantum (*s. v.*); in tantum 3, 3. 43, 18. 283, 14. 340, 1; *cet.*; in totum II 117, 22. 118, 5. 274, 5; in totum partemve II 15, 14. 18, 24; in tutum II 286, 13. — *pro „in“ cum abl. locali sensu perraro:* nos esse in mentes unam animam dicimus 226, 18 (*v. adnot. crit.*); aliquid in eas (*sc. formas*) reparare II 353, 20; in vos consolationem inveniat II 51, 29; disposueram in cellulam super me solitarius habitare (II 276, 10); quae in loca suprascripta construxit (II 468, 16). — *alio sensu persaepe:* et memetipsum in comparisonem tui satis indecorum vidi 60, 10; in fidem communicare (*cf.* in fidem communionemque suscipere 14, 19) *ib.* 3; in heresem (in heresi 23, 15) baptizare 413, 8; in testimonium habere 138, 17; electionem in aliquem facere 202, 10; decretum in subdiaconum confectum (*v. supra*) 174, 3; in opprimendos se occupare subiectos (*cf.* ad aliud occuparis 262, 8). II 9, 26; in praeiudicium atque damnationem versati sunt II 414, 2; quod me diligitis, in Sav. diaconum demonstrate 208, 1; confidimus in omnipotentem Dominum 249, 20.
- inablutus: inabluta sorde peccati 166, 31.
- inanescere II 213, 19.
- inanimatus 60, 7.
- inbaptizare: inbaptizati 166, 34.
- incandere II 399, 20.
- incantator: incantatores II 302, 21.
- incardinatio 100, 5.
- incardinatus *v.* cardinare 133, 8 (*v. not. ib.* 44); episcopus inc. 172, 1.
- incarnatio 458, 20. 26; libri de incarnatione *v.* Theodoritus.
- incarnatus 450, 28. II 257, 22. 258, 1.
- incautela II 422, 31.
- incensus II 36, 7.
- incessabilis 354, 25. — incessabiliter II 210, 9.
- incessans 319, 3. — incessanter 42, 10. 187, 24. 319, 2. 448, 30. 466, 13. 469, 19. 475, 2; *cet.*
- incidens: incidentis utilitatis causa II 158, 23; *cf.* II 209, 14.
- incidere: ad eandem summam debitum eius incide 279, 7.
- incisio 265, 6. 378, 19.
- inclamare: si eum de his, quibus inclamatus est, conscientia non accusat 405, 3.
- inclausio: inclausione species II 329, 26; si vero sunt liberi, inclausione digni districtaque sunt in paenitentia dirigendi II 192, 26.
- inclausus: servus Dei incl. II 142, 23.
- includere: inclausus 385, 19. II 142, 23.
- incolumis: Deus te incolumen custodiat *vel similia v.* subscriptio.
- incolumitas: pro inc. domini nostri (*sc. Maurici*) ac dominorum filiorum vestrorum (21, 10).
- incompetens: quod mihi durum atque inc. videtur 67, 22; oraculum incompetenti persona constructum 386, 19; si in aliquibus inc. angariis vel oppressionibus affliguntur II 193, 22. — incompetenter: si manifeste iniuste et inc. ablatae sunt (*sc. librae auri*) 66, 5; virilibus inc. se miscere negotiis 241, 9.
- incompetentia 321, 9.
- inconcussus: inconcussis quadraginta annis 11, 9.
- incongrue 190, 6. 243, 27. II 34, 14. 67, 17; *cet.* — incongruus 238, 24. 244, 10. 15. 245, 11. 274, 6; *cet.*
- inconsignatus *v.* signatus; insigninati II 262, 14.
- inconsutilis 447, 30.
- incontaminatus 386, 15.
- inconveniens II 59, 31.
- inconvulsus 372, 23. II 93, 16. 369, 29.
- incordare II 47, 6.
- inrepatio II 40, 13.
- inculpabiliter II 16, 22.
- inculpatus II 207, 23.
- incunctanter 222, 23. 400, 19. 453, 10.
- incurrere: laqueos insidiatoris incurrit 98, 11.
- indebite 314, 19. 463, 14. 19. II 101, 8. 14. 371, 6. 409, 26.
- indeceus II 210, 23. 406, 8. — indecenter 59, 32. II 34, 8. 142, 13. 144, 4. — indecentius 282, 19.
- indecius II 427, 16.
- indecorus: moribus indecori 212, 17.
- indefinitus II 386, 4.
- indevotus II 99, 29. 128, 1.
- indicativus (*cf.* quamvis, ut): *pro imperativo:* magis autem ... id studiosius peragitis, ut II 150, 3. — *pro coniunctivo in interrogationibus obliquis:* quaerendum est, cuius conditionis cuiusve opinionis aut ne inopes sint ... et utrum testimonium ex auditu dixerunt aut certe specialiter se scire testati sunt ... II 411, 21; quam sit vita brevis aspiciate, ad quem quandoque ituri

- estis iudicem, cogitate 8, 9; *cf.* 7, 12, 8, 4, 9, 22, 26, 10, 30, 18, 39, 1, 2, 46, 4, 25, 28, 47, 12, 53, 6, 69, 10, 123, 165, 9, 209, 21, 221, 25; *cet.* — *pro coniunctivo in relativis enuntiatis consecutivis*: quid est, quod me beat. vestra non ita ut se diligit 4, 24; si qui sunt, qui dicunt II 295, 15, 296, 1; *cf.* II 296, 28, 342, 26, 407, 2; *cet.*
- indicere: indicta onera 482, 34.
- indictio (*v. etiam sub „temporum notae“*): pro transactae indictionis debito 3, 15; fructus decimae ind. 113, 19 (*v. not. ib.* 44); de duabus ind. pensiones 134, 11 (*v. not. ib.* 48); *cf.* 136, 13; pro rationibus nonae ac decimae ind. faciendis II 190, 6.
- indiculum 409, 26 (*v. not. ib.* 45).
- indifferenter: ad nostram audientiam indifferenter occurre 12, 7; ecclesiasticos ad se faciat indifferenter occurrere 87, 7; necesse est te illic indifferenter accedere II 62, 12; *et similia*.
- indigena: indigenae 310, 19.
- indigere: ut nostrae ammonitioni indigeret 258, 19; scelus gravissimam poenitentiam indiget 139, 3. *cf.* II 163, 1, 213, 1.
- indignus: ad hoc officium ind. 374, 31 (*cf. dignus*); qui indignos se omnibus hominibus fatentur 326, 28; qui ei (sc. beato Petro) indigni servimus 328, 6; *et similia*.
- indisciplinatio 160, 13, 275, 5, 290, 9, II 183, 23.
- indisciplinatus: miles II 429, 15.
- indiscretio 363, 16, II 94, 9.
- indiscretus: ind. defensio II 96, 23; ind. praesumptio II 114, 5, 6; nec indiscretum quid vel inutile 80, 11; indiscretum existere II 113, 15. — indiscrete 470, 27, II 287, 15.
- indiscussus 68, 28, 31, 196, 7, 355, 6, 359, 24, 382, 23, 385, 4, 434, 20; *cet.*; indiscussis petitionibus non credentes 164, 7.
- indisunctus 316, 7.
- indistrictus (II 450, 22).
- indivisibilis II 256, 24.
- indubitanter 454, 21, (II 429, 4).
- indumentum: indumenti honor II 229, 19; ind. munificentia II 214, 6; indumentis se laicis deturpavit II 11, 28.
- indutiae (*cf. pax*) (20, 5, 22, 15.) II 136, 16, 390, 18.
- inemendatus 55, 17, 252, 3, II 272, 6.
- inexcusabiliter II 244, 19, 301, 19.
- infans: consignandi infantes II 165, 14, 388, 22; matres infantum 166, 23; letania pauperum et infantium II 367, 9; propositum de infantibus 166, 30.
- infectio: venenata II 157, 35.
- infectus: ut ea, quae contra leges fiunt, non solum inutilia, sed etiam pro infectis habenda sint II 186, 31.
- infernum (= *gehenna*) 284, 13, 459, 3, 467, 17, II 280, 7.
- infinitivus (*cf. ut, eo quod*): esse *persaepe deest*: lacrimabiliter est conquestus, de quibusdam se capitulis . . . non legitime neque canonice condemnatum 166, 9; *cf.* 181, 16, 196, 12, 198, 7; *cet.* — *acusativus cum inf. pendet ab*: abesse 332, 21, 456, 27; non ambigere 234, 13, 268, 2, 315, 19, 387, 17, 449, 19; *cet.*; ammonere II 34, 17; cernere 396, 15; cognoscere 424, 8; commovere 305, 13; compellere 257, 3; concedere 384, 13, (II 447, 14, 452, 39); consentire 377, 27; considerare 228, 13; conspiciere 370, 20; constituere 270, 17, 327, 3, II 77, 26; *cet.*; contemnere II 68, 25; continere 212, 14; curare 205, 21; decernere 249, 13, 397, 20; deponere 358, 16; deprecari 173, 13; deputare 300, 14, 383, 10; desiderare 245, 1, 374, 33, 391, 25; *cet.*; despiciere 394, 15; disponere 165, 24, 217, 26, 311, 18, 347, 18; *cet.*; non dubitare 262, 24, 359, 33, 452, 5, 470, 4; *cet.*; exoptare 356, 30; facere 87, 10, 180, 15, 193, 3, 13, 196, 2; *cet.*; hortari 202, 15; intendere 359, 25; mandare 300, 20, 375, 2; *cet.*; (non 21, 5, II 20, 19) metuere II 48, 12; monere II 178, 5; non perferre 274, 24; permittere 98, 15, 204, 17, 239, 7, 246, 24, 271, 18; *cet.*; pertimescere 37, 12; petere 272, 2, 278, 4, 401, 27; *cet.*; poscere 406, 30, 412, 29; postulare 290, 19, 308, 21, 315, 10; *cet.*; praecipere 198, 10, 325, 16, 364, 10, 374, 30; *cet.*; praestare 454, 3; prohibere (II 450, 22, 452, 8, 453, 3, 456, 19); *cet.*; proponere 212, 19; providere 432, 4; rogare 346, 14; statuere 201, 2, 349, 10, 455, 3, 12; *cet.*; studere 206, 3; suadere II 166, 11, 207, 1, 297, 5, 310, 20; non timere II 295, 7; consuetudo est 263, 6; contingit 55, 19, 218, 12, 290, 5, 297, 24; *cet.*; dicitur 234, 7, 306, 23, 308, 8; *cet.*; nec dubium est 326, 22, 355, 23, 442, 30; *cet.*; evenit 252, 2; fertur II 184, 29, 201, 23; iniquum est II 216, 7; mirum est 384, 25; placet 243, 13; studii est (*at ut* II 67, 23) II 55, 18; sufficit II 104, 27; voluntas 418, 15. — *nudus inf. pendet ab*: abnuere 371, 21; accendere II 239, 7; admonere 262, 8; agere 402, 7; appetere 281, 12, 296, 13, 323, 8; *cet.*; aspirare 217, 13; celebrare (II 448, 43); clarescere II 58, 22, 349, 22, 412, 10, 16; *cet.*; commovere 290, 24; compellere 206, 16, 261, 14, 23, 311, 13; *cet.*; concedere 345, 20; concupiscere 404, 25; consentire 323, 1, 331, 2, 332, 20, 29; conspiciere II 171, 7; constare 254, 3; contemnere 357, 40; contendere 216, 24, 271, 2, 375, 26, 387, 20; *cet.*; curare 185, 14, 230, 3, 244, 19, 246, 6, 251, 19; *cet.*; desiderare 296, 3, 323, 17, 339, 2; *cet.*; non desistere 301, 5; despiciere 289, 22, 357, 38; differre 329, 18.
- (non) 375, 6; dignari 318, 30, 321, 20, 323, 19; *cet.*; dimittere II 259, 21; disponere 258, 10, 468, 6; egere 436, 13; non erubescere 209, 12, 409, 17; evitare 340, 9; fateri 235, 9; firmare II 172, 2; (non 299, 23, II 207, 39) formidare 81, 36, 287, 4, 342, 32, 490, 20; *cet.*; indigere II 355, 13; iniungere 425, 9; invigilare 258, 7; invitare 430, 9, II 80, 2; iudicare II 95, 5; laborare 5, 18; meminisse 357, 15, 375, 19, II 44, 15; *cet.*; memorare 60, 33; merere 232, 10, 315, 8, 316, 34, 328, 3; *cet.*; non metuere 32, 12, 209, 12, 267, 19, 342, 20, 374, 31; *cet.*; monere II 311, 5; (non 320, 5, 392, 10) negligere 246, 8, 283, 12, 343, 15; *cet.*; nescire II 55, 4; niti 378, 18, (II 461, 23); noscere II 10, 25, 405, 4; occurrere II 72, 14; non omittere 193, 6, 194, 5; oportere 78, 25, 270, 6; optare 427, 24; patescere II 58, 30, 89, 16; pati II 44, 21, (II 448, 41); permittere 245, 9, 300, 15; perspicere 361, 3, 388, 7; pertimescere (*contra ne* 476, 35) 31, 37, 323, 18, 370, 3, 466, 32; *cet.*; petere 474, 10; postponere 372, 18; praecipere 444, 1; praevidere 420, 20, 434, 18; prohibere 292, 3; provocare 308, 5; pulsare II 373, 25; putare II 118, 7; (non 315, 8, II 267, 25) recusare 213, 15, 398, 16, 433, 6; *cet.*; non rennuere 406, 22; seducere 202, 17; satire 352, 30; sollicitare II 89, 13; suadere 300, 5, II 175, 21, 239, 3; *cet.*; sufficere 324, 25, 325, 2, 336, 23; *cet.*; testari II 423, 10; timere 378, 15, II 40, 20, 55, 1; *cet.*; venire II (II 146, 24, 147, 36) 288, 34; vetare 377, 25. — curae est 351, 1, 461, 16, II 58, 37; dignum esse II 413, 23; fas est II 276, 18; licentia est 404, 13; licentiam: dare 406, 2, II 271, 27; habere 64, 7, 389, 22; metuendum esse II 202, 10; necessitatem habere 241, 8; oportet II 338, 8; prodest 423, 24. — *nudus inf. pendet a passivis*: approbari 377, 1; asseri 242, 11, II 92, 18; cerni II 433, 28; cogi 301, 24; cognosci 88, 22, 112, 7; comprobare 247, 5, 291, 13, 454, 24; *cet.*; convinci II 201, 28; credi 204, 15, 301, 4, 354, 19, 398, 3; *cet.*; decerni II 410, 27; designari 327, 25; dinosci 69, 18, 73, 1, 99, 22, 155, 3; *cet.*; doceri II 50, 23; intellegi 408, 11; inveniri 247, 24, 263, 13; *cet.*; invitari II 61, 24, 217, 27; legi II 428, 23, 432, 23; memorari II 58, 18, 272, 2, (461, 36); monstrari II 19, 28, 52, 24, (464, 24); *cet.*; negligi 363, 9; nosci 198, 23, 230, 14, 272, 7; *cet.*; permitti 65, 8, 244, 15, 365, 20, 395, 30; *cet.*; postulari II 425, 20; praecipere 450, 27, II 12, 5; probari 173, 19, 272, 9, 365, 17, 483, 26; *cet.*; prohiberi 357, 25; relinquere II 14, 10; repperiri 245, 6, 323, 17; reprehendi 318, 1, 477, 19, II (464, 14); *cet.*; sciri 468, 23. — *inf. activi pro passivis*: nostra se petit epi-

- stola commendare II 110, 26; hoc observari ac custodire provideat II 111, 27. — *inf. post habere cum relativo*: unde dare non habent 64, 11; agnovi vos apud quem agere non habere 144, 8; civitati illi quem dare similem non habemus 358, 26; non habeo quod vobis dare 440, 4; unde solvere non habere 456, 6.
- infirmans = *infirmus* II 339, 26.
- informare: praedicti... instructionibus informati, ad hoc inclinare nullo modo potuerunt (18, 20); ut quid fiendum sit a vobis informatus agnoscat 205, 26; cuius relatione vestra sanct. potest plenius informari 259, 23; *et similia*; cf. 306, 11. 349, 1. 438, 2. 441, 1. 482, 14. II 19, 9. 26, 26. 27, 11; *cet.*
- infructuosus II 107, 24. 109, 25. 213, 27.
- infula: infulis decorari (II 468, 17).
- infulgere II 226, 21.
- ingenium: sub quolibet ingenio vel argumento 407, 30 (*v. not. ib. 41*); quolibet ingenio vel excusatione II 128, 16.
- ingerere: se ingerere 374, 35. 425, 4.
- ingluyies: in vigiliis corporis in ingluviem cecidisse II 342, 29.
- ingratitude (*opp. gratia*) 434, 16. II 86, 12. 159, 18.
- ingravanter 218, 6. 350, 7. II 164, 16.
- inhabitare 322, 14.
- inhabitatio 450, 13.
- inhabitor II 397, 25.
- inhianter 271, 14.
- inimicans = *inimicus* 166, 20.
- inimicus: inimici: Christi, fidei; nostri II 301, 13; saevientis inimici (*sc. barbarorum*) gladius II 301, 26; inimicorum gladii 344, 30. — = *diabolus* 429, 21. 453, 21. II 116, 4. 209, 6; *cet.*
- iniunctio: a qua (*sc. eccl.*) pertinacium et imperitorum hominum iniunctione disiunctus fueras II 360, 11; inlicitae iniunctiones II 193, 25.
- iniungere: Leontino... curam sollicitudinemque civitatis iniunximus 112, 2; Paulo... Neapolitanae ecclesiae operam iniunximus 123, 2; fraternitati tuae earum sollemniter operam visitationis iniungimus 142, 1; *et similia*; cf. 158, 13. 160, 15. 183, 6. 184, 17. 190, 15. 198, 27. 354, 16. 350, 28. 372, 6; *cet.*; iniungere emptionem II 111, 23; iniuncta pro causis fidei... legatio 353, 17.
- iniuria: s. ecclesiae II 150, 25; totius eccl. ini. ac discissio II 157, 36; Dei iniuriam vindicare 195, 9; *et similia*; factas atroces sacerdotibus aut ministris iniurias veluti publicum crimen insequi (II 415, 17).
- iniuriare: te iniuriaverat 149, 3; si a maioribus vestris libertatem iniuriari non vultis II 263, 16; iniuriantem lex capitali poena percutiat II 415, 8.
- inlatio: prima inlatio burdationis 64, 9.
- inlicite 343, 11. II 69, 10. 27.
- inlicitus: v. invasio, ordinatio, proventus (*s. v.*); inlicitis (*agitur de angariis*) praegravari II 194, 14; ut ab his debeant inl. salubriter coerceri II 7, 28; in venditione rerum vel aliis inlicitis 180, 28.
- innotescere: pro nulla alia causa factum (*sc. esse*) innotuit 149, 3; neque enim volo... ea facile hominibus innotesci II 352, 32; cf. 150, 10. 188, 11. 235, 1. 260, 12; *cet.*; *at contra*: haec dixi, ut exc. vestrae innotesceret, cuius oratorio elemosinam fecistis II 289, 18; cf. II 321, 12.
- innovatio: iterata innovatione 297, 6.
- innuere 327, 13. 369, 18. 377, 9. 379, 13. 386, 26.
- inoboediens 266, 10. 290, 9. 301, 23. 372, 17. II 56, 16. 62, 27.
- inoboedientia II 171, 24. 173, 16; inoboedientiae culpa II 423, 18.
- inolescere: inolita consuetudo 354, 4.
- inordinate 292, 18. II 54, 18. 388, 27.
- inquam (*initio positum*) II 212, 10; inquiring II 75, 13. 94, 2.
- inquietudo: foralis inquietudo 83, 19. 84, 23; inquietudo et tribulatio 183, 1; pro magnitudine inquietudinis excedentium personarum 256, 23; credimus eum ab inquietudine vestra quiescere 202, 22; quorundam immissionibus vel inquietudinibus 83, 14. 84, 18; cf. 392, 12. 395, 8. 396, 8; *cet.*
- inquinatio 335, 5. 337, 24.
- inquisitio: de fide 370, 27; synodalis 169, 1; deputatorum a principe virorum 167, 1; cf. quae omnia diligenter inquire 108, 2.
- inrationabiliter: non inr. esse depositum II 412, 15; *saepius*.
- inremissibiliter II 99, 25.
- inreprehensibilis 294, 10. 312, 10. — inreprehensibiliter 30, 15. 449, 24.
- inreprehensibilitas 356, 40.
- inrequisitus 309, 12. 329, 9. 382, 18. 403, 30. 460, 20.
- inretractabilis (II 467, 11). — inretractabiliter 54, 1.
- insecutio 434, 8.
- insensibilis 356, 28. — insensibiliter 35, 46. 447, 18. II 144, 13.
- inseparabilis 410, 6.
- insidiari: familiaris vester ille iuvenculus... qui insidiari cotidie diversorum mortibus per occulta testamenta nec Deum metuit nec homines erubescit 209, 11. — insidians = *diabolus*: 482, 22.
- insidiator = *diabolus*: callidus 123, 20; internus II 139, 11; laqueos insidiatoris incurrit 98, 11.
- insinuare (*mittheilen*): directae relationis textus insinuat 80, 23; insinuatum nobis est 83, 12. 84, 16; insinuaverunt nobis praesentium latores 147, 6; *et similia*; cf. 11, 3. 185, 25. 193, 6. 246, 5. 314, 8. *cet.*
- insinuatio: Gaviniae (*s. v.*); petitoria (quod habetur in subditis II 81, 19. 90, 11). II 76, 2. 385, 9; petitorii insinuatio (quod habetur in subditis 112, 16. II 174, 20. 228, 23) 107, 18. 350, 2; insinuatio, quae habetur in subditis II 8, 16. 27, 10; praesentium latorum insinuatione didicimus 147, 23; nulla res ab investigatione pravorum actuum vel ins. te revocet 205, 27; scriptorum vestrorum insinuatio patefecit 385, 30; *et similia*.
- insolentia = *molestia* 216, 3 (*v. not. ib. 35*).
- insolubilis: quaestio II 148, 2.
- insonare: protervos ac tumidos gehennae supplicia terribiliter insonando flectimus 156, 25; evangelicae tuba lectionis insonuit adpropinquantem finem mundi II 255, 11.
- inspectio: rerum facta inspectione 198, 25.
- inspector II 16, 12. 250, 7. 8.
- instanter 190, 15. 203, 27.
- instantia: tua inst. ... fiat ex more concilium 100, 18; quatenus eius instantia et quae sunt legibus canonibusque placita decernantur 169, 4; *et similia* cf. 169, 22. 194, 5. 245, 10. 305, 3; *cet.*
- instantissime 237, 11.
- instigatio 381, 27. II 17, 22.
- institutio: canonum, patrum; uncias, quas per supremae suae voluntatis arbitrium institutionis modo noscitur reliquisse 391, 7.
- institutum: contra ecclesiasticum institutum II 373, 6. — instituta: apostolica II 205, 25; canonica 382, 26; sacri ordinis II 208, 14.
- instructio (18, 20.) 356, 15. 376, 21. II 37, 3. 57, 27.
- instructum v. instrumentum.
- instruere: personam (ad iudicium 117, 13) instructam transmittere 117, 26; instructam personam dirigere 118, 32. 120, 1. II 38, 17; instructam de cetero personam transmittere II 376, 4; *et similia*.
- instrumentum: factis nuptialibus instrumentis 198, 3; omnia instrumenta vel quicquid est aliud, quod partibus... poterat ministrare II 87, 6; cum omni iure, instructo instrumentoque suo II 434, 6.
- insudare: contemplationis latitudini ac moralitatis insudo 355, 33; cf. II 18, 8. 312, 10.

- insula: insulae: Capraria, *duae* Capreae, Capris, Corcyra, Corsica, Eumorfittana, Gorgona, Maiorica, insula Maurentii mag. mil., Melitensis, civit. Neapolitanae, Palmaria, Prochyta, Sardinia, Sicilia; diversae ins. 315, 18 (*v. not. ib. 43*). 439, 18 (*v. not. ib. 43*); in iure ecclesiae nostrae 90, 14.
- integer: fundus in integro constitutus II 8, 24; ad eandem domum in integro 418, 16; *cf.* II 135, 27. — integerrimus: integerrima serenitatis eius (*sc. Constantiae Aug.*) conscientia 329, 22.
- intellectualis II 374, 8.
- intentio = *contentio*: 14, 11. 19, 27. 20, 10. 147, 20. 151, 3; *cet.*
- intentus (-us) 72, 6. 100, 1; aequitatis intentu II 89, 28.
- inter: inter initia 270, 24; dum inter me et te, quis sit superior, ignores 476, 10.
- interdictum (II 446, 3).
- interesse: per eum cuius interest ordinari 181, 22; ubi praedicti fratris et coep. nostri in iudicio interest II 37, 12; hi, quorum interest, ammonendi sunt II 421, 16; per hos quorum interest facias vindicari 489, 27; *cf.* II 252, 26. 380, 2. 381, 24; ut interesse ad cognoscenda ea, quae correctionis indigent debeas II 355, 9; ut cognitioni vestrae (*Columbi ep.*) interesse non rennuat II 356, 5; ut interesse vobiscum (*Victore ep.*) non differat II 357, 9; in eodem scelere interfuisse 159, 5; *cf.* (II 464, 20); *at contra* (*ib. 11*).
- interminatio: haec omnia praeceptionis vestrae interminatione corrigite 82, 23; quem si forte non emendari post tuam int. cognoveris 401, 8; *et similia*; *cf.* 403, 39. 407, 8. 481, 24; *cet.*
- internuntius: internuntii 44, 17.
- interpositio: per interpositionem personae eius 405, 9.
- interpres: interpretem suspicor in eius epistolis errasse II 248, 30; neque enim haec (*sc. metacismi collisio cet.*) ab ullis interpretibus in scripturae sacrae auctoritate servata sunt 358, 1; gravem hic interpretum difficultatem patimur II 258, 27.
- interpretari: quod res quae dubitati subiacet in parte semper est interpretanda meliore (II 466, 11).
- interrogatio: si facta interrogatione quam discimus suprascriptum ad nos diac. transmissurus es 197, 5; *cf.* tibi scripsimus, ut Numerium diac. . . interrogare subtiliter debuisses 197, 3.
- interruptio II 143, 18.
- interventio II 241, 12.
- intimare = *certiorem facere*: 357, 27. 457, 22; *cet.*; *cf.* *Ed. Wölfflin*,
- Arch. f. lat. Lexicogr. II p. 359 s. sub „verba desuperlativa“.*
- intra: palatio (II 365, 9).
- intrinsecus 216, 22. 338, 6. 356, 46; *cet.*
- introitura II 118, 20 (*v. not. ib. 44*).
- intuitus: intuitu: benignitatis 361, 19; pia considerationis 186, 2; pietatis 179, 9. 247, 19. 391, 1; *cet.*; christ. religionis 385, 9; cognoscendae veritatis 166, 11; *et similia*.
- inustus: sanctum inustum corpus 264, 25.
- inutilis: non solum inutilia, sed etiam pro infectis habenda II 186, 31.
- invadere: invadere loca singulorum 325, 5; fines invasi 53, 17; in quid ei invasum est II 436, 24; quae ei perhibentur invasa *ib. 3*.
- invasio: illicita II 141, 29.
- invasor II 17, 2.
- invenire: iudex hic praesens inventus est 158, 13. 160, 14; per oeconomum, qui tempore mortis praedicti ep. inventus est 181, 2; sed dum huic rei praesens fuisset inventus II 369, 12.
- inventarium: pro faciendi inventarii labore 244, 24; exemplar rerum inv. II 130, 23; secundum rerum inv. paginam 206, 3; fideliter rerum inv. conscribere 180, 15; inv. rerum facere 244, 21. II 20, 10. — *cf.* descriptio.
- investigabilis II 326, 26.
- inviolabiliter 455, 18. II 313, 20. 433, 9.
- invisibilis 342, 7. II 148, 45.
- iota: neque unum iotam vel apicem possumus aut commovere aut commutare (II 452, 41. 453, 12; *cf. ib. 13*).
- ire: licentiam tibi eundi concedimus II 420, 25.
- ironiae exempla: agimus gratias sollicitudini tuae, quia . . . praecepi tibi, ut argentum illius retransmittere debuisses, et sic oblivioni mandasti, ac si tibi aliquid ab extremo mancipio tuo diceretur 66, 23 ss.; fabrica nec ad medietatem quidem adhuc perducta est. Ex qua re quid aliud quam favorem tuae experientiae conlaudamus 138, 6; et quae tanta sit Constantinopolitanae civitatis delectatio quaeve Romanae urbis oblivio, ignoro; optinere apud vos hac ex re nunc usque nil merni II 23, 15.
- ita: ut corpus meum tamquam in sepulturam ita siccatum sit II 287, 33; ita . . . quod 238, 12 (*v. adnot. crit. ib.*).
- iter: terrenum 40, 21. 22; expensa itineris II 151, 16; impedimenta it. 40, 20; longinqui it. labor 175, 3; huius it. longinquitas 163, 12; iter propositum peragere 458, 11; in itinere remansisse 458, 11.
- iudaizare II 387, 24.
- index (*cf.* arbiter) 159, 1. 160, 17. 404, 4. II 250, 1. 423, 9; in causa fidei 394, 22; saecularis 313, 21. 437, 4; saeculares 329, 16. II 357, 30; nulum posse iudicem esse in causa, qua adversarius comprobatur (20, 9). — iudices: Africae, Romani exarchi; diversorum fugacium II 240, 28; (diversi II 111, 23) rei publicae 330, 16; delegati (deputati 396, 1) a Iohanne Constantinopolitano iud. 395, 2; a partibus eligantur II 27, 15. — metu iudicis consensisse II 411, 1. 412, 2; apud iudicem adjuvare II 100, 25; per loci iudicem haec executioni perfectae contradi (II 414, 24). — iudicum: (*ali*)quis iud. atque saecularium personarum II 378, 9. 380, 3. 381, 25; multorum homines II 240, 26; iniquitates 336, 21; perversitas II 3, 25. — qui adstant iudicibus 315, 2. — iudices: delegare 395, 2; deputare 396, 1. II 285, 2; eligere II 68, 11. 69, 16. 285, 6. 345, 6; apud electos iud. venire compellere II 245, 8. — iudex (*sc. provinciae, v. not. 324, 37*): II 416, 14. 417, 12. 24; Campaniae, Samnii, Sardiniae; *cf.* Scolasticus, Sisinnius; civilis aut militaris II 416, 13; clarissimi provinciarum iudices II 417, 19; sententia non a suo iud. dicta 416, 26. 30. — = *Dems*: aeternus 185, 10. 187, 27. 200, 14; futurus iudex 212, 13. 214, 2; ante apparitionem districti iudicis 153, 14; pro placanda futuri indignatione iudicis 165, 25; *et similia*; *cf.* 221, 31. 243, 16. 298, 4. 326, 3; *cet.*
- iudicialis: causa iudiciali termino definita II 142, 14.
- indicare: canonice 418, 4; de cunctis capitulis 167, 15; causam 89, 16. 401, 22. 413, 2; episcopos II 337, 10; negotium 323, 19; de pecuniariis 167, 1; per nos II 60, 27; quod inportune iudicavimus 74, 19; quae indicata sunt 89, 17; *cf.* 148, 25. — indicantium: ratio 315, 9; sententia decernere II 145, 28. — indicatum: Andreae metropol. II 438, 2; Nicopolitani metropolitae II 427, 28; sceda compromissi ac iudicati II 104, 9; series iudicati 360, 26. 395, 26; velut iud., quid a nobis fieret, expressisset (II 446, 6); ad proferendum iud. se adsurgere II 170, 13; sicut in eodem iudicato statutum est II 104, 6.
- iudiciarius: emendatio II 193, 20; potestas 3, 10.
- iudicium (*cf.* cognitor): apostolicae (sedis), arbitrale, arbitrum, districtionis, electionis, electorum; Chrysanti, Constantii, (Mediolanensis), Fantini, Ianuarii archiep., Iohannis ep. Lariss., Prim.-Iustin., Ravenn., Syracus., Mariniani ep. Ravenn., Mauricii, Maximiani ep. Syracus., Romani def., Venantii patric.; christianorum 456, 28; sacerdotalis concilii 168, 25; depu-

tatum a nobis II 38, 16; canonicae districtio II 374, 30; generale 169, 30; ordinabiliter habitum II 411, 15; tantae sedis II 31, 13. — iudicii: censura II 43, 21, 103, 19; examinatio 164, 13. II 417, 5; (cf. iud. examinandum 72, 39); exemplar II 104, 13; definitione: declarari II 422, 7; distinguere II 104, 16; interventu II 231, 21; limen 395, 30; rationem reddere 165, 11. — iudicio committere II 58, 28, 172, 28; oportet esse iud. 315, 12; cf. II 181, 17; voluisse esse iud. II 103, 7; cf. II 104, 3; et petit inter eum et se iud. debere consistere 49, 16. — iudicium: eligere 49, 17. II 70, 6; ex concilio ferre 382, 30; habere II 238, 16; manu aliquid iud. inferre II 221, 19; inire II 103, 14; refugere II 103, 9; iudicium (iudicio II 167, 16) subire II 103, 35, 123, 6; subire cum parte altera II 98, 34. — ad iudicium: suum accersire 141, 11; personam destinare 118, 21; evocare II 402, 19; alterius exhiberi 389, 28 (v. not. ib. 40); nostrum flagitare 107, 8; ire II 5, 9; nostrum referri 370, 29; invitum ad iud. trahi II 416, 10; (personam instructam transmitti 117, 13) II 104, 7; venire 213, 28. II 22, 8, 103, 16; ad ultimam desperationem pervenimus, ut ad illius iudicium metropolitae noster cogeretur, cum quo causa ipsa esse dinoscitur (19, 14). — ante iud. restituere 148, 27. II 230, 28; per iud. repeti 52, 23. — iudicio: nullo agentes 53, 29; cf. ib. 18, 33, 33, 364, 4; uno eodemque iudicio cognosci II 69, 12; definire II 123, 4, 187, 28, 302, 8; causas iud. interveniente definire II 83, 8; sincero eligere 291, 20; publico pulsare II 94, 13; iud. (sc. concilii) terminari 100, 20; causam interveniente iud. terminare II 371, 6; ex iudicio patere 99, 14; ex iud. restituere II 104, 12. — in iudicio: consistere II 70, 1; suo evocare 259, 1; exhiberi II 284, 29; residere II 74, 23; eodem sedere II 150, 21; nostro ventilari 274, 8; partes in iud. observare compellere II 38, 17; quia personae etiam quos novi in iudicio non agnosco 154, 14. — sine iud. condemnare II 43, 24; sicut in iudiciis laicorum privilegia turbare non cupimus 163, 2. — iudicium sc. Dei: habito prae oculis terrore venturi iudicii 147, 12; memores futuri iudicii 185, 6; propter futuri metum iudicii 257, 4; *similia* cf. 258, 4, 307, 11, 320, 11, 322, 29, 323, 18, 340, 10, 25; *et.*

ingalis: filii nostri Cethegus atque Flora iugales II 91, 8; Rusticam . . . Felicem iugalem suum heredem instituisse II 163, 17.

iugiter II 53, 6, 369, 23.

iumentum: iumenta capita II 385, 14.

iungere *cum dativo*: puellae iunctus

245, 24; cf. puella huic disiuncta 246, 1.

iuramentum (cf. mediis sacrosanctis evang., iusiurandum): 410, 6 (*epist. VI 31 fin.*); cautionis suae iuramenta transcendere 273, 2.

iurisdiction: Andreae metropol., Corcyritani ep., Corcyritanae eccl., eccl. Syracusanae; si sua unicuique ep. iurisdiction non servatur II 285, 6; illic (sc. in monasterio) II 329, 7. — iurisdictionis: ecclesiasticae vigor 190, 17; aliquid sibi servare 167, 32; omnem ante habitae suae potestatem iurisdictionis abstinere 167, 34. — iurisdictioni: subdi 259, 25; suae subicere II 427, 10; iur. (sc. Fortunati ep.) suppositi 390, 14; monast. illud nulli alterius alii quam generali canonicaeve iurisdictioni deserviens 349, 12. — iurisdictionem: amisisse 390, 4; eccl. servare II 433, 2; aliquam iur. vel privilegium vindicare II 433, 7; nullam potestatem, nullum privilegium, nullam iur., nullam ulterius auctoritatem defendere II 426, 20. — de iurisdictione: tuae potestatis eximere 167, 31; episcopi subtrahere II 427, 9; de iur. eius abducere ac suae potestati subicere II 425, 28.

ius (cf. dominium, possessio, privilegium, proprietas, res): barbarorum, canonum, cellae, coloniarum, colonorum, domini, episcopi, gentium, patrimonioli, possessoris, potestatis, praepositorum, reipublicae, servitutis; divinum humanumque 165, 6; proprietarium 109, 8; si in rebus saecularibus suum cuique ius et proprius ordo servandus est II 200, 14; quatenus . . . ius eccl. tuae (sc. *Alcisonis ep.*) . . . praeiudicium aliquid nulla umquam ratione sustineat II 433, 17. — iuris: iusti districtio 169, 2; servata iuris canonumque districtio 166, 16; iuris ecclesiastici v. aera, menta, famulus, possessio, servus; ecclesiastici iuris esse 74, 22; secundum statuta patrum iurisque formam 346, 28; quod iur. ordo suaserit II 22, 9; contra iur. ordinem II 69, 27, 142, 10; servus iur. publici II 141, 2; ius domini sibi iuris severitate damnare 256, 10. — iuri eccl.: conservare 67, 19; redhiberi 99, 4; ecclesiae reparare II 140, 14; supponi II 43, 15; vindicare 78, 16. II 34, 28; eccl. nostrae iuri mancipari 391, 10; iuri ecclesiastico: competere 54, 3, II 409, 25; se subdere 52, 21; subtrahere 67, 16; iuri: pristino reformari 385, 17; suppositum esse II 43, 16; responsum iuri publico reddere II 245, 3; iuri dominioque *alicuius* dari tradique 176, 18; iuri dominioque suo in perpetuum vindicare (II 438, 14); iuri proprietateque *alicuius* vindicare II 107, 28. — omne illic ius ac potestatem eccl. inviolabiliter custodire II 433, 8. — ad

ius eccl.: pertinere 84, 32, 91, 14; remanere II 180, 14; ad eccl. ius potestatemque migrare 10, 19. — contra ius canonesque 167, 27; in alterius ius eccl. contradi II 369, 14; in ius eccl. reparare II 409, 25; in ius vindicare II 32, 14. — iure: non iure, sed auctoritate deponi 168, 25; bono, optimo et inconcusso iure (II 433, 6); inconcusso iure 11, 13; quieto et inconcusso iure 176, 7; salvo iure eccl. nostrae II 106, 28; antiquo modernoque iure vel privilegio 10, 13; quod iure eccl. competat 53, 3; iure: manifesto competere II 186, 17; directo donare II 107, 27; eligi 303, 2; haberi infirma 437, 32; subsistere 165, 8. II 376, 7, 385, 12; suo tantummodo esse iure contentum 349, 11; neque ut ep. neque ut servus rei publicae, sed iure privato loquor 220, 4; cum omni iure, instructo instrumentoque suo II 434, 6; cum omni iure et proprietate (sc. *fundi*) (II 437, 25); de iure eccl. deputare condumam II 182, 10; ex meo iure in vestro iure dominioque transcribo (II 437, 16); in iure ecclesiastico haberi 53, 32; in iure ecclesiae: permanere II 67, 25; transulisse 272, 7. — dum episcopi iura eadem civitas non habet II 299, 3; redigi iura prohibere II 23, 2; iura sua singulis episcopis inviolata servare II 329, 9; quia sicut nostra defendimus, ita singulis quibusque eccl. sua iura servamus 156, 37; sanctissimae illi sedi, quae universali eccl. iura sua transmittit, obviare 229, 3; ecclesiae iura potestatemve nullo modo subtrahere 178, 3; ad (eccl. II 75, 2) iura pervenire 240, 6; in eccl. pristina iura restituere 91, 18; in iura ecclesiastica revocare II 63, 2.

iusiurandum II 293, 15, 411, 17, (440, 15); iusiurandi interveniente vinculo II 140, 28; iusiurandum praebere II 250, 24, 430, 18. (ad corpus Petri II 400, 16); iureiurando testari II 166, 11; sub iur. satisfacere II 372, 19.

iussio: iussiones: domini, dominorum, exarchi, imperatoris(-um), imperiales, imperii, pontificis, praefecti Ital., principales, principis(-um); Brunigildis, Constantinae Aug., Gennadii patric., Iulianii ep. Caral., Iustiniani, Mauricii, Smaragdi. — iussio: nostra 24, 9, II 135, 2; praesens 24, 1, 27, 16, 50, 10, 55, 13, 64, 2, 71, 3, 74, 21, 87, 6; de monast. sine mea iuss. tollere II 54, 22; usque ad secundam iuss. abstinere curavi (in *epist. Iohann. Ravenn.* 230, 3); iussionibus vel utilitatibus vestris (sc. *Gregorii*) parere (in *epist. Iohann. Ravenn.* 229, 13); cf. iussionibus apostolatus domni mei parere 230, 2. — iussio (sc. *imperialis*): pro scismaticorum defensione transmissa II 154,

18. 30; exemplar iussionis, quae vobis pro scismaticorum defensione transmissa est II 154, 18; secundum eius (sc. *iussionis princip.*) tenorem disponere II 421, 22; in his, quae secundum iussionem agitis (sc. *Iohannes praef. pract.*) II 243, 15; vera iussione ordinatus 255, 6; iussiones serenissimae 167, 12. 321, 30; allegatio principalium iussionum 233, 7.
- iustum: iussa: dominorum, imperialia.
- iustificare [II 146, 34].
- iustitia: executio iustitiae II 264, 13; per favorem iust. 327, 4; contra iust. regulam 117, 21. 119, 29; *cet.*; contra iust. tramitem 165, 25; iustitiae ac legis ordo II 102, 22; in nullo contra iust. opem ferre 121, 7; contra iustitiam et aequitatis ordinem II 67, 30; salva iustitia 141, 12; sacramentum de servanda lege et iustitia II 252, 26; *et similia.*
- iustus: iustum legitimumque II 376, 7; si non sunt legibus iusta, quae repetit 138, 21; quae iuste debentur 179, 4; iustissimo iudicio pietatis vestrae (sc. *Mauricii*) cedere 323, 20.
- iuvamen II 76, 16. 164, 5. 241, 13. 243, 12. 322, 13.
- iuvenulus: quia mihi familiaris vester ille iuv. rescripsit 209, 9; *cf. ib.* 24; filios iuvenulos habere 246, 1; iuvenulas fieri abbatissas vehementissime prohibemus 245, 7.
- iuvenis: equi iuveniores (= *pulli equorum*) 134, 18.
- iuxta: iuxta eas (sc. *homelias*)... corrigere 252, 3; iam iuxta eundem modum debet relaxatio fieri vel certe iuxta quod tua dil. praevidet 288, 20; quando tanta est quantitas, quae nec dantem onerat et accipientis pauperiem iuxta aliquid consolatur II 75, 5; *et similia.* — *cum ablativo*: iuxta Panurmitana civitate 189, 10.
- Myrieleison: dicere II 59, 13. 22. 37.
- labor: culturam laboris adhibeant II 191, 12.
- laborare: nec tamen me proderet laboro 5, 18.
- lacrimabilis: lacrimabili prece 310, 9. — lacrimabiliter 245, 22. 348, 27. II 276, 18.
- lactare: despiciunt lactare, quos gignunt II 339, 7.
- laetania (vel letania): ancillarum Dei, clericorum, feminarum, infantium, monachorum, pauperum, viduarum, virorum; quae maior ab omnibus appellatur 102, 7 (laet. maiores II 166, 15); septiformis II 365, 14. 366, 27; laetantiam indicare II 301, 19; *vela* cum let. ad beati Petri eccl. portari II 287, 20; chartula de laetania maiore 102, 5; laetaniae 292, 2. 296, 7.
- 375, 22. 409, 14. 16. II 58, 23. 166, 17; cotidianae 409, 17; omnes II 166, 1; sollemnes 211, 13. 229, 11. 292, 13. 409, 12. 17. II 166, 6. 17; quattuor aut quinque sollemnes II 166, 12.
- laicus: communione privetur, si laicus, si vero clericus est... 241, 23; laic. religiosus II 303, 15; habitus II 199, 15. 202, 17. 210, 3; persona 122, 20; vita 2, 22; ex laico ad religiosum migrare officium II 276, 9; laici iudices 260, 24; laici nobiles 53, 5. 54, 9; conventus patrociniaque laicorum 259, 24; laicorum privilegia 163, 2; violentos laicos coercere 163, 3; clericos ex laicis ordinare 111, 13; sacerdotes ex laicis ordinare II 198, 15.
- lapis, lapideus (*cf. idolum*): cultus lignorum ac lapidum II 30, 28; lapides adorare 253, 2; ligna et lap. adorare 262, 4; deos ligneos et lapideos colere 318, 28; *cf. ib.* 32.
- lapsus: qui post acceptum ordinem lapsus in peccato carnis fuerit 261, 18; ancilla lapsa 68, 15; lapsi culpa (II 146, 25); de sacris ordinibus lapsi 261, 15; lapsae personae II 421, 2; de lapsis sacerdotibus ac levitis vel quolibet ex clero observare 67, 7; *cf. ib.* 10; *et cet.*
- lapsus: corporis 181, 17; lapsus crimen 285, 15; post lapsum (II 146, 12). II 26, 11. 311, 14; post lapsum cellae ipsius paene generalem 284, 11; in lapsu accusare II 58, 29; ex suo lapsu cautorem factum 300, 15; ad lapsus deduci 241, 18.
- largiri *absolute*: v. creator, Dominus.
- largitas: concessa 177, 2; largitatis auctoritate fulcire 176, 20; possessio largitatis titulo concessa II 166, 28; *cf. ib.* 30; larg. meae pagina (II 438, 18); resolutoriam proferre largitate sententiam 177, 4.
- lassescere 357, 20. II 339, 21.
- lator praesentium (*cf. portitor*): lattores praesent.: Agilulf, habitatorum ins. Capreae, Martini abb.; *duo* Adeodati, Adrianus not., Agatho, Apollonius, Augustinus, Baucada, Barbatianus, Bonifatius, Bonus, Calumniosus, tres Candidi: presb., abb., homo Syracusanus, Castorius, Catellus, Claudius abb., Columbi diaconus, Constantius, Cosmas, Criscentius, Cumquodeus, Cyriacus, S. Demetrii monast. monachi, Donatdeum, *duo* Donati, Euthychus, Eventius, Faustinus, tres Felices et homo Felicis cartular., Fortunatus et monachi Fortunati, Fuscus abb., Gallus, Gaudiosus, Gregorius, Hilarius, Hilarius not., Iohannes, Ioseph, Isidorus, Leuparicus, Luminosus, Marcellinus, Marcellus, Marianus, Mustelus, Nemesion, Pancratius, Pantaleon not., *duo* Pauli,
- tres Petri, Philagrius, Prosper, Redemptus def., Romanus def., Sabinianus diac., Severus scolastic., Sinceris, Stephanus, Stopaulus, Theodorus, Tribunus, Uualdarius, Uuilandus, Valerianus presb., Venantius Lunens., Victorinus diac.; lator 412, 19. II 230, 29. 424, 8; harum lator 175, 1. 442, 16. 454, 5. 481, 2; lator praesentium 5, 10. 17, 3. 39, 10. 40, 12. 41, 7. 71, 6. 75, 3. 78, 14. 87, 22. 93, 25. 94, 21. 109, 19. 118, 22. 121, 1. 15. 20. 141, 9. 184, 19. 187, 32. 198, 22. 205, 7. 208, 1. 246, 16. 247, 12. 250, 9. 256, 21. 259, 5. 279, 9. 18. 283, 6. 284, 10. 347, 22. 361, 4. 396, 27. 411, 22. 414, 2. 420, 18. 422, 20. 423, 2. 428, 20. 430, 12. 32. 431, 6. 433, 18. 452, 21. 463, 12. 24. 481, 14. 483, 25. 487, 12. II 2, 12. 20, 28. 25, 32. 26, 9. 30. 32, 20. 40, 18. 41, 16. 20. 44, 6. 46, 22. 49, 20. 54, 12. 57, 17. 61, 25. 64, 18. 65, 4. 88, 17. 89, 27. 103, 8. 104, 26. 106, 10. 110, 24. 120, 23. 121, 13. 26. 122, 25. 124, 20. 140, 24. 141, 9. 147, 12. 152, 1. 158, 31. 168, 21. 170, 10. 26. 172, 24. 175, 17. 176, 7. 178, 2. 180, 11. 181, 25. 195, 14. 196, 2. 22. 197, 22. 212, 24. 225, 2. 232, 21. 233, 15. 238, 29. 245, 19. 281, 11. 317, 26. 325, 3. 329, 21. 330, 22. 349, 4. 17. 386, 2. 388, 18. 390, 17. 424, 1. 27. 435, 4; harum lattores II 138, 20. 151, 20; lattores praes. 147, 6. 14. 23. 148, 8. 164, 11. 174, 3. 425, 5. II 10, 6. 86, 13. 102, 13. 110, 18. 181, 5. 149, 25. 154, 12. 155, 21. 160, 21. II 180, 29. 189, 16. 262, 11. 362, 16. 431, 20; dilectissimus lat. praes. II 357, 22. 358, 29; communis filius praesentium lat. II 30, 12; lator praes., qui primus omnium defensorum fuit (eum diaconem feci II 404, 12) II 404, 9; praes. lator Iudeus 47, 27.
- latratus 486, 4.
- latratrix: praesent. latrices: Adeodata, Agnella, Arethusa, Desideria, Ianuaria, Paula, *duae* Stephaniae, Theodora; latratrix II 100, 28; harum II 272, 26; praesentium 85, 4. 163, 5. 199, 25. 441, 12. 489, 20. 489, 20. II 68, 6. 75, 5. 100, 17. 194, 22. 272, 19. 300, 20. 371, 4.
- latus: illud a latere respiciendum est, ad hoc autem tota mentis intentione laborandum ac vehementius innitendum 407, 2; a latere nostro 312, 8 (*v. not. ib.* 41). II 49, 6.
- lavacrum: baptismatis II 336, 6; sacrum II 390, 10; lavacri purificationem quaerere II 340, 28.
- laxare: eidem Maximo... hoc, quod... me... praetermittere praesumpit, ita ex corde laxavi, ac si... 329, 6.
- lectio: lectione docti medici II 282, 12; lectio: evangelica, evangelii; lectionis: sacrae collegium II 51, 16; studium 261, 21; usus 156, 2; sacrae verba 152, 27; lectioni studere 117, 1; ad lectionem (lectioni

287, 16) vacare 161, 18; lectione formare 172, 19; psalmi ac reliquae lectiones 363, 12; sacrac lectiones 252, 1.

lectisternium 468, 6; lectisternia II 261, 20.

lector: tituli S. Mariae: Bonifatius. — lectores: Clematius, Epiphanius, Petrus, Theodorus; ecclesiae: Caralitanae, Euriae, Thessalonicensis; presbyteros et diaconos et lectores et cantores, quos omnes clericos appellamus II 415, 4.

lectum: stratum II 90, 17; lecta strata II 8, 22; lectustrata II 385, 16; lecti quindecim II 261, 22.

legalis: auctoritas II 77, 18; decreta 463, 15 (v. not. ib. 40); definitio II 183, 21; ordo 82, 22. II 141, 29. 186, 23; provisio II 69, 11; ratio II 70, 1. 100, 22, 27; sanctio II 186, 28. 276, 21; statuta 488, 24. — legalem finem accipere 194, 11; legali modo II 22, 8. — legaliter: competere 272, 8. 16; vice sua personam instituere II 123, 4; cf. ib. 5; propositum terminare II 94, 14; subveniri II 66, 18; tranquille et leg. sopiri 11, 14; cum mandato leg. facto II 376, 5; causae negotium leg. propositum II 94, 13.

legatio: iniuncta pro causis fidei Wisigotharum 353, 17.

legatum: Syricae II 186, 21; legati: causa II 272, 19; titulo II 46, 18. 135, 14. 182, 25; legata, quae ex testamento Antonini def. a nobis debentur 137, 19.

legatus: legati sedis apostolicae (II 463, 28); per legatos suos vicariosque praesedit (sc. Leo papa) (II 443, 31); famuli ac legati *Brugiadis*: Burgoaldus, Unarmaricarius; praesent. portitores legati *Theodelindae* II 431, 16.

legitimus: coniugium, donatio, traditio; legitima carnis copula II 341, 11; filii legitimi 391, 16; legitimis praesentibus dari 67, 12; iustum legitimumque II 376, 7; quid sit legitimum, informati II 371, 13; quae licita probantur esse ac legitima II 341, 3; in qua (sc. cautione) viri nobilissimi et legitimo numero subscripserunt 234, 2 (v. not. ib. 21). — legitime: damnare 167, 21; leg. canonicque 246, 26; cf. 166, 9.

lena (*χλαίνα*): lenae II 261, 22.

lentare 194, 18. 199, 17. 359, 8; *cel.*

leti: iura (II 470, 5).

levare: levatus est Maximus praesumptor II 38, 22.

levigare (= *leve reddere*) II 26, 1. 162, 16. 423, 10.

levita: levitae 67, 7. 13; sacerdotes vel lev. Ravennatis ecclesiae 229, 26; cf. 490, 12.

lex cf. canones, condicio; *saeculari et usitato sensu*: lex vel leges: dominorum, Iulia, Mauricii, Theo-

dosii, Valentiniani; lex: humana II 294, 19; mundana II 301, 1; saeculi II 4, 24; terrena II 335, 7; hereticorum nefandissimam pravitatem qualiter lex persequatur 267, 13 (v. not. ib. 42); quoniam et lex habet, ut . . . 278, 20 (v. not. ib. 36); quae lex et sacri canones praecipunt 456, 3; lex, quam piissimus imperator dedit II 12, 21; quia lex . . . praedict. mulierem ab intestati avunculi successione vocare dinoscitur II 117, 18; cum multa lex velut immunda manducare prohibeat II 340, 9. — legis: aperta leg. definitione decretum est II 186, 33; exemplum leg. II 414, 15; per cuiuslibet leg. interventum (II 438, 17); iustitiae reputari 72, 33; iustitiae ac legis ordo II 102, 22; iuxta praeceptum leg. 46, 19; quamvis . . . leg. ratio non permittat II 75, 2 (v. not. ib. 39); nec ratio leg. nec reverentia religionis II 22, 22; leg. serie diligenter inspecta II 27, 12; verba legis ista sunt II 415, 3; cf. ib. 8. 23. 26. II 417, 17; et cf. ut huius legis series loquitur II 415, 9; sicut leg. voluntas hoc ex deliberatione facientibus contradicit II 276, 24. — violentos laicos coercere non contra leges est agere, sed legi ferre subsidium 163, 4; quis prior imperator talem legem dederit 221, 24; cf. pietas vestra (sc. Maurici) vigorem legis . . . inflectat 221, 33; quoniam hanc sibi quodam modo nobilitas legem ponit II 316, 26; quam legem (sc. de conversione in monast.) primum, sicuti dicunt, qui leges veteres noverunt, Iulianus protulit 225, 22; in qua (sc. vita) videmus aliam legem in membris nostris repugnantem legi mentis nostrae et captivos nos ducentem in lege peccati, quae est in membris nostris 450, 14 ss.; contra legem aut rationem II 175, 23; contra Dei timorem et legum ordinem II 436, 25; si filios de coniuge . . . cognitos lege susceperis 391, 19; quia . . . ultra, quam lege decretum est, non debet esse licentia II 67, 29; ultra quam permissum est lege II 27, 8 (v. not. ib. 36); quod lege praecipitur II 376, 9; prohibente quippe lege 380, 16 (v. not. ib. 27); cf. 381, 20; lege servata . . . ad effectum perducii II 123, 8; servata lege compleri II 345, 7; pronoiores existere speciali quodam modo lege 432, 26; ea lege atque condicione subnexa 391, 16; quid esset de lege, tractare II 186, 2; quamvis gravi esset de lege poena plectendus, nos tamen aliquatenus legis duritiam molientes indulgemus 199, 11; opem de lege aut quocumque privilegio ministrare II 87, 8. 97, 32; ut eis sacramento . . . de servanda lege et iustitia promittatur II 252, 26; si aliqua ex lege vobis ad pro-

ferendam sententiam fuerit nata dubietas II 371, 11. — leges: divinae mundanaeque 104, 14; mundanae 267, 15; leges canonesque 125, 7. 169, 5; canones et leges 165, 23. II 182, 20; piissimae 243, 16. 256, 1; plurimae leges ostendunt, quae paene nulli habentur incognitae II 418, 6; secundum quod leges praecipunt 242, 9. — legum: quamquam . . . temeritatem leg. censura districtissime feriat II 413, 24; et leg. et canonum decreta 456, 7; quos legum damnat districtio mundanarum 267, 15; ex leg. districtione 256, 4; iuxta legum praecepta 195, 14; anteriorum leg. praescripta II 416, 5; et legum ratio et aequitas ammonet naturalis 411, 20; ex leg. sanctione 256, 3; et sanctorum canonum et mundanarum legum sanctio 250, 7 (v. not. ib. 37); nec voluntatem nostram nec legum statuta supitli scientes discretionem pensare 407, 26; contra legum fieri statuta 381, 3; nec mundanarum leg. nec sacrorum canonum statuta II 35, 1; oblitus vigorem leg. 87, 9; legum vigorem sacerdotali moderatione temperans II 413, 25. — res legibus inimica 408, 21; sacrilegium et contra leges est II 102, 29; graviter omnino et contra leges actum II 415, 6; tamquam ab alio passi aliquid contra leges II 417, 21; quod contra leges actum est II 418, 4; quae contra leges sunt II 186, 30; contra leges canonesque 165, 7. 401, 21. II 427, 15; contra canones ac leges 167, 19; secundum leges 279, 4 (v. not. ib. 33); secundum canones et leges II 416, 22; secundum sanctas regulas et nostras leges II 416, 20; si . . . non sunt legibus iusta 138, 21; reservatis legibus indicatum 164, 5; poena legibus statuta II 192, 35; nequaquam canonibus neque legibus subsistere 165, 13; Romanis vivere legibus 105, 15; sed etiam alia erant poena de legibus ferendi 408, 30 (v. not. ib. 42); poena veniens de legibus II 23, 5. — *ecclesiastico sensu*: lex: Dei II 4, 24; divina 30, 27. II 294, 20. 301, 2; sacra II 335, 10. 339, 10. — leges: pia 321, 22; de quibus lex dicit 34, 17; lex veteri populo praecepit II 340, 20. — legis: caelestis lator II 294, 22; sacrae regula II 350, 14; secundum leg. litteram II 368, 19; testamentum veteris leg. II 342, 6. — legem requirent ex ore eius (sc. sacerdotis) (32, 18); quia et in lege scriptum est II 335, 13. 337, 12.

libellarius: libellario nomine concedere 103, 5 (v. not. ib. 33).

libellatica 65, 31 (v. not. ib. 46).

libellus: episcoporum Armeniae, Athanasii, S. Hilarii: exhortatorius II 143, 1; de pecuniariis 167, 6; in quo

- objecta sibi confiteretur capitula 167, 5; quem delegatis a vobis iudicibus optulit 395, 2; ex probati libelli pagina 438, 17 (v. *not. ib. 37*); cf. *ib. 8*; libellum, in quo ea, de quibus accusatus fuerat, vera esse confessus est, optulisse II 357, 27; libelli: accusationis 318, 23, 24; securitatis de pensionibus 63, 12; possessionem sub libellorum speciem tenere II 95, 4; factis libellis... expondisse II 34, 19 (v. *not. ib. 46*); ad tres siliquas aureas factis libellis ei vineolam ipsam locare II 182, 13.
- liber (*opp.*: servus; cf. servitium, tributum): quoniam et lex habet, ut homo liber pro debito nullatenus teneatur 278, 21 (v. *not. ib. 36*); ut paene nullus liber, nullus servus remanserit II 228, 4; licet et ipsi ex legum restrictione sint liberi 256, 5; si vero sunt liberi II 192, 26. — liberum: adprobare 442, 3; probare 442, 1; lib. se nullique conditioni obnoxium profiteri II 140, 28. — liberos: cadere II 263, 7; lib. homines redimere 410, 24; quos ab initio natura lib. protulit 390, 29; lib. civesque Romanos efficitur 391, 3 (v. *not. ib. 37*). — liberorum: dominus II 263, 11; domini II 397, 22; cf. libere laborare 279, 7.
- liber cf. codex: libri: Epiphani, Eusebii, evangelii, S. Iob, regulae pastoralis, Theodoriti; liber praesens 37, 11, 13, 38, 1; de heresibus cf. Augustinus, Philaster; libri de officiis 59, 20; de unitatis nomine cf. Cyprianus; dignetur ergo beat. vestra (sc. *Gregor. noster*) opus ipsum de libro S. Iob, sed et alios libros morales, quos fecisse te memoras in hoc libro regularum, exiguitati nostrae (sc. *Laciniano ep.*) transmittere (61, 2); quae me loquente excepta sub oculis fuerant, per libros emendando composui 355, 22.
- libertas: lib. eis tuitionis auxilio ex legum sanctione servetur 256, 3; substantia eius caedi debuit, non lib. II 263, 7; reformetur iam singulis sub iugo pii imperii lib. sua II 397, 21. — libertatis: tuae (sc. *Thomae*) cumulus 391, 12; ad lib. praemia perducere 408, 10; quod revelante Deo lib. auctore adprobata sit libera nullaue in ea macula servilis inventa 442, 3; remoto iugo tristitiae ad lib. tempora pervenimus II 403, 25. — ut... disrupto... vinculo servitutis pristinae nos restitueret libertati (sc. *redemptor noster*) 390, 28; si ipsi (sc. *Leontius excons.*) a maioribus vestris iniuriari libertatem vestram non vultis, subiectorum vestrorum lib. honorando custodite II 263, 16; credimus nos celeriter devictis gentibus ad pristinam lib. reduci (in *epist. episcoporum Istriens.*) (20, 3); in libertatem defendere 242, 2.
- 407, 25; in libertatem (libertate II 112, 11) vindicare 408, 1, 27; quicquid agitis, prius quidem servata iustitia, deinde custodita per omnia libertate agere debetis II 263, 12; si de eius vobis lib. certius constiterit II 170, 16; cf. *ib. 18*; in libertate reddi 391, 1.
- libertus: liberti Comitoli, (uxoris) Redempti; cf. Marcellus; libertis demissa legata II 163, 19; cf. II 102, 14.
- libet: quae minus libeant narrare 152, 9.
- libra (v. *not. 62, 53*): ita ut libram septuagenum ternum semis exigantur 62, 14; quod per libram amplius accipitur 63, 3; neque siliquas extra libras neque libram maiorem neque onera supra libram maiorem exigi 63, 6; pensantem libram septuagenum vinum (v. *adnot. critic.*) persolvant 63, 6.
- librarius: librarii 58, 4.
- licentia: liberam habebis ex praesenti nostra permissione licentiam 178, 16, 388, 12; cf. 348, 8, 404, 13, 412, 3, 438, 21; *cf.*: habebis modis omnibus ex nostra permissione lic. 182, 11; ex praesenti epistolae nostrae concessa licentia 249, 25; ex more concedi licentiam (II 438, 22); *cf. similia*.
- licet: licet si II 230, 23. — *pro particula causali*: scribendi... licet nulla... esset occasio, actum est, ut... 71, 14.
- licite 211, 16. II 77, 18.
- ligamentum: ligamenta s. eccl. II 296, 23.
- ligare: qua (sc. *massa*) lege ex conditione ligati sunt II 128, 17.
- ligatura: ligaturae s. eccl. II 296, 24.
- lignum: alois II 36, 6; sanctae crucis Domini II 431, 27; sanctum (II 149, 10); ligna 486, 13. II 29, 20, 24, 208, 21; construendis apta navibus 433, 22; grandia II 408, 22; maiora II 29, 21, 27, 171, 9, 258, 31; bene olentia 433, 20; parva II 29, 26. — ligna et lapides: adorare 262, 4; colere II 1, 21. — *cf.* deos ligneos et lapideos colere 318, 28; cf. *ib. 32*; cultus lignorum ac lapidum II 90, 28.
- lilii: de aliis coronis lilii 87, 6 (v. *not. ib. 39*).
- limatura 266, 20.
- limen: oratorii (s. v.); limina: apostolorum (s. v.); beati Petri liminibus se praesentare 277, 15; limina beati Petri revidere II 23, 15; ut vos beat. Petrus... ad sua limina feliciter perducatur II 170, 2 — ad beati Petri limina: festinare II 345, 26; venire 17, 4, 316, 3. II 51, 17, 174, 3; mecum celebrare sollemnia missarum 41, 4. — iuxta beati Petri limina 331, 6; cf. ad beat. Petrum venire 132, 8.
- linire 447, 35.
- litigare: cum publico litigare 161, 10; de virtutibus litigantes 475, 36.
- litigium: ne gignat ex pace lit. II 15, 3; quatenus aliquod non possit lit. remanere II 371, 11; salubriter amputandi causa litigii litterarum memoriae servanda deponere II 370, 25. — litigia: causarum 217, 1; foralia 87, 19; ut non sit, unde se possint litigiis fatigare II 345, 8.
- littera: iuxta litteram custodiri II 368, 4; servari II 368, 6; secundum legis litteram II 368, 19. — litterae = *epistola*: Aetherii, Agnelli ep., Barbari, Brunigildis, Chrysanti, Dominici ep., Gaudiosi ep., Iohannis, Italicae, Mariniani ep., Ravenn., Rusticianae, Sabiniani ep., Sardorum, Sebastiani, Sereni, Venerii; litterae: commendaticiae 311, 19; episcopales (ep. collectio litterarum [II 447, 15]); saeculares II 303, 21; sacrae tuae (sc. *Gregorii nostri*) litterae aureae (II 221, 14 in *epist. Roccaredi*). — litterarum: exemplaria II 166, 7; pagina II 25, 22; primordia II 269, 23; testimonio II 96, 15, 138, 19, 165, 8, 177, 2, 384, 11; mearum textus 56, 11. — qui litteras nesciunt 172, 14. II 195, 22, 270, 16; cf. 133, 10, 271, 9. II 195, 24, 330, 5; videndum, ne sine litteris, aut ne obnoxius curiae compellatur post sacrum ordinem ad exactionem publicam redire 261, 22; praedicatores suos, quos in mundum misit, sine litteris elegit II 305, 28.
- litteratus: clientes 47, 5; homo II 45, 14.
- locus (loca *pro loci* 393, 2, 3, 16). — locus: quorum haec locus est insequi II 319, 7. — loca: Arenata, Baiae, Catacumbae, Fausiana, Gallinas Albas, Chrysanti ep., Victoris ep. — loci *vel* locorum: condicio, continentia, defensores, iudex, munitio, praepositi, servatores, subreptio; locus venerabilis 243, 15, 282, 21; locus ipse eccl. nostrae proprius II 193, 21; cf. II 194, 13; dedicatio loci II 176, 12; alium ordinari nec loci desertio nec sinit inminutio personarum 388, 3. — locum: administrare 59, 32; committere II 212, 25; consecrare II 164, 17; absque missis publicis dedicare 419, 26; sollemniter dedicare II 135, 21; ordinare II 369, 22, 382, 13; in sancto loco deservire 350, 9, 12. — loca: longinquiora 372, 25; pia II 377, 32, 379, 27, 381, 14; religiosa II 245, 3; sancta 123, 18, 279, 19; venerabilia 241, 13, 33, 243, 27, 253, 20. II 102, 29, 186, 26, 270, 20, 371, 28, 374, 23. — locorum longinquitas 213, 21; terrena sanctorum honoribus loca construere II 265, 13; sin vacantia loca reppereris 24, 16; locis munitis ecclesia constituta 155, 2; eius loco succedere II 372, 33; qui locum vestrum (sc. *Smaragdi patric.*) agere noscuntur II 399, 15;

- alium loco ipsius ordinare II 372, 29. 374, 6. 8; cf. II 424, 30; loco eius consecrari II 374, 16; quem in loco tuo te habere cognoscis II 189, 4. — locus = ordo (cf. honos, ordo): abbas, archidiaconatus, canonicus, episcopatus, episcopi, fratrum, primatus, presbyteratus, prioratus, regiminis, sacerdotii; loc. inferior 453, 15; si talis non est, qualem locus exposcit 453, 11; ad tuum monasterium in tuo loco vel ordine nihilominus remeare 438, 22; quod non locus, sed actio apta perquiritur 453, 17. — loci nostri consideratione 309, 11; dispensatio loci nostri II 172, 10; ad summa loci fastigia ascensum quaerere II 208, 13; sacri loci ingressus II 340, 30; ipsa iam loci mei necessitate compellor 45, 14; loci ordinatio II 352, 13; sic huius loci ordinationem disponimus II 329, 8; loci postponi ordinem II 356, 28; ut primatem non ex ordine loci postpositis vitae meritis faciat 92, 13 (v. not. ib. 32); cf. 95, 18. 110, 3; secundum loci eius ordinem 110, 3. — loco et ordini suo reformari II 410, 27; cf. II 425, 5; restitui (in 118, 31) loco suo 117, 35; quas vices non loco, sed personae tribuimus 107, 10. — locum: temerarie ambire II 411, 28; invadere II 412, 4. 414, 4; sequi 284, 20; ei locum vel actionem provideat 186, 2; hunc loc. ac ordinem vindicare II 214, 9; commoda sua, secundum loc. et ordinem praebere 361, 21. — etsi hanc (sc. frat. tuam) non vita, tamen loco transgredior 153, 13; loco et honore servato II 214, 7; loco et ordine praere 145, 1; a loco amovere II 230, 10; de loco Albini quid dicam, de quo nobis aperte contra iustitiam respondeatur II 353, 12; tantis in hoc loco huius mundi fluctibus quatuor 56, 13; in loco superiori ponere 135, 14; persona in priori loco posita II 356, 29; qui in sacro loco sunt positi II 10, 4; in eo, quo fuisti loco et ordine, remeare 461, 21; in suo loco atque ordine reverti 165, 23; in eccl. atque loco suo revocetur II 410, 14. — non loca vel ordines creatori nostro nos proximos faciunt 476, 7; locis maioribus praepositi II 251, 13; loca sacra destruere 282, 4; sua attendere loca II 214, 12.
- locutio: locutionis ministerium 357, 26.
- longaevus II 252, 9.
- longinquus: in longinquo II 356, 19.
- longus: longum temporis II 432, 23. — longe: per indultam longe retro largitatem II 18, 13; quod longe faciat divina potentia 372, 10; mihi longe factum est, quod intra me est 6, 12; qui non longe est, ut appareat 162, 17.
- loqui: me loquente de proverbii, de canticis canticorum, de prophetis, de libris quoque regum et de eptatico II 352, 16; loquendi ars 357, 37. — *alicui* (αὐτῷ cf. Rönisch, *Itala* p. 440) loqui 56, 11. II 220, 14.
- lubricum: pro lubrico corporis 166, 13.
- lucidare II 221, 20.
- lues (cf. pestilentia): quanta in Africanis partibus lues intravit II 255, 7.
- luminar: luminaria 15, 18. 108, 4. 254, 4. II 176, 11. 433, 28; S. Pauli (s. v.). — luminaribus: deputare II 434, 7; impendi II 434, 16; de luminaribus cogitare II 434, 21. — pro luminaribus sponte quid offerre II 38, 10.
- luter (λουτήρ) 34, 21. 22. 23.
- lusus verborum (cf. ironia, sub „ridicula“): etiam obliviscentem me non obliviscor 40, 31; contristatus sum de tristitia tua 127, 20; si quidem parvo corpusculo maiorem sapientiam habes 137, 1; dum nobilitatis vestrae peritia non ignoret 274, 19; nimis mihi fuerat desipuisse sic sapere 467, 23; illa ne voluistis onera suscipere, quae vobis imponi nolulistis 5, 3; quod iam vel modo non experientia, sed neglegentia tua studeat implere 66, 25; dumque solum simplicitati a vobis studetur, quantum videmus, disciplina negligitur 260, 25; mihi credite, ego quoque voluissem vobiscum ire, sed vobiscum minime redire 279, 17; et quidem de bonis vestris nova semper exultatione gaudeamus, sed tamen ita vos perfecte agere nova esse nullo modo deputamus II 30, 18. — cf. honos-onus.
- maestificare 271, 11.
- magister: clarissimus mag. census v. census. — sc. officiorum: virexcellentissimus mag. 287, 12; cf. ib. 14 (v. not. ib. 41). — sc. militum: allocutiones: tua gloria, gloria vestra; communis fil. II 51, 26; fil. noster 129, 16; (vir 320, 3) gloriosus 66, 15. 73, 18. 83, 1. 86, 9. 106, 13. 310, 23. II 15, 5. 13. 18; gloriose fili II 160, 28; gloriosus (gloriosissimus) II 122, 24. 131, 2) fil. noster II 65, 4. 88, 25. 108, 14; gloriosi fil. (nostri 106, 7). 130, 11; filius noster gloriosus mag. mil. 129, 4. II 183, 12; gloriosissimus (vir II 132, 11). II 132, 8; gloriosae mem. II 10, 25. 11, 26. — magistri militum: Aldio, Apollonius, Bahan, Campanianus, Castus, Eupaterius, Gaudiosus, Gularis, Ionas, Maurentius, Mauricius, duo Theodori, Tullianus, Velox, Vitalianus, Zittanis; magister II 60, 28; mag. militiae II 10, 26. 15, 5; unum mag. militum concedere (II 441, 4).
- magisterium: spiritualis magisterii doctrina 454, 11; magisteria disciplinae exterioris 357, 37.
- magnificus v. femina, filius, memoria, vir; Armenius, Filoxenus, Libertinus ex praef., Spesindeo praeses. — magnifici homines (= *marii*): cf. Christodorus, Marinus. — magnificus atque eloquentissimus: Marcellinus procons.
- magnitudo: in allocutione: eius magn. Gentio scribo. — magn. caritatis vestrae: Stephanus cartar. — magn. tua: Gudiscalus dux, Martinus scolast. — magn. vestra: Andreas, Azimarchus scribo, Basilus, Bonifatius, Domnellus erogator, Eupaterius dux, Felix cartul., Gattulus, Guduin dux, Iohannes tribun., Marcellinus procons., Occila tribun., Paschalis et Consolantia, Romanus, nobiles ac possessores Sardiniae, Scolasticus iudex, Severus scolast., Spesindeo praeses, Stephanus cartar., nobiles Syracusani, Talitanus, Unintarit. — dulcissima vestra magn.: Narses comes.
- maiestas: lex Iulia maiestatis II 417, 11. — maiestatis: crimen II 415, 23. 417, 7. 9. 12; reus II 415, 9; principis mai. veneratio II 417, 13.
- maior (cf. minor): v. causae, laetantia, ordo; pallea maiora minora sex 87, 6. — maior (sc. domus): II 52, 13; domni II 154, 27; vicedominum sibi ordinet (sc. frater Pascasius) et maiorem domus II 328, 13; cf. ib. 17. — = praepositus: II 276, 25; maiores vestri II 263, 16; maiorum fultus patrocini 213, 23; maioribus tuis (sc. ep. Serdicae) inoboediens 290, 9; maiores vestri (sc. Leontii excons.) II 263, 16; si a maioribus vestris libertatem iniuriari non vultis II 263, 16; maior populi: Theodorus; ad maiorem recurrere 401, 26. — opp. minores vel pauperes: II 252, 18; locis maioribus esse praepositos II 251, 13. — statuta maiorum 154, 8. 209, 20. 30.
- maliloquium II 268, 32.
- mancipare: effectui (s. v.)
- mancipium: et sic oblivioni mandasti, ac si tibi aliquid ab extremo mancipio tuo diceretur 66, 25 (in epist. ad Petrum subdiac. Siciliac). — mancipium vel mancipia: 52, 21. 53, 17. 26. 31. 159, 17. 344, 31. 408, 24. II 5, 9. 23, 1. 63, 1. 112, 5. 9. 13. 141, 6. 10. 13. 189, 5. 229, 1; Adeodati, Clementinae, Pastoris, Romani; iuris monast.: S. Demetrii, S. Martini; Barbaricina II 125, 3; Christiana (Christianum 256, 2). 105, 16. 195, 6. 13. 255, 18. II 111, 28. 31. 199, 28. 112, 11. 14. 203, 3; eccl. nostrae II 181, 15; fundi Laveriani, Speiani, Ancessani II 437, 19; parochiarum eccl. Consentiniae II 124, 18. — mancipiorum ministerium 176, 17; possessiones mancipii, ubi laborare debeant, conducere II 47, 20; pagana manc. emere 408, 24.
- mandare: quae oblivioni mandavi

- 207, 1; *cf.* 66, 24; *cet.* — *absolute*: suppliciter gloriae vestrae per filium nostrum Vitalianum . . . et verbo et scripto mandavimus 129, 17. — *in locutionibus*: executionem . . . negotii Antonino subdiac. nostro ex nostra praeceptione mandavimus 169, 4; instructam hic debetis mandare personam 301, 1; fil. vestrum Epiphanium mandastis, ut ad sacrum ordinem provehere deberemus 316, 9; *et similia*.
- mandatum: mandata dominica (*s. v.*); nostrum evidens expectare mand. 488, 4; facto mand. II 122, 25; cum mand. legaliter facto tua ac presbyterorum *cet.* . . . subscriptionibus roborato gestisque ex more indito II 376, 4; ex nostro mandato II 24, 21. 73, 16. 82, 10. 395, 16; ex nostro mand. vel dicto II 430, 22; in mandatis dare 276, 1. 294, 18. 304, 3. II 96, 28. 109, 5. 177, 15. 384, 23. 386, 31.
- manifestare 452, 8. 473, 1. II 414, 18
- mansionarius: monachi et mansionarii 264, 22 (*v. not. ib.* 45).
- mansuetus (*sc. Mauricius*) (22, 3). — mansuetissima suboles (*sc. imperatoris*) II 133, 35.
- manufactum *cf.* idolum: (omne II 271, 6) manufactum adorare II 195, 20.
- manumissio: manumissionis: cartula 391, 22; pagina 391, 26 (*v. not. ib.* 43). 391, 15. — manumissiones in ecclesia celebrare 111, 14 (*v. not. ib.* 35).
- manumittere 391, 1; per epistolam 78, 19.
- manus: militaris *v.* signatus. — *vis*: res manu, non iudicio aliquo ablatae 53, 18; nullo agentes iudicio sed manibus defendentes 53, 29; non iudicio, sed manibus defendere 364, 4; manu aliquid iudicium inferre II 421, 19; non manu, sed ratione iudicari 53, 3; non solum manibus, sed etiam verbis excedere 159, 11; manu defensare 54, 4; manu facere nihil praesumant II 68, 10. — propria manu 391, 27. II 276, 27 (*v. etiam* subscribere); manu mea *v.* subscribere; ordinando ep. pontifex manum ponit 365, 1; sicut pontificem non decet manum quam imponit vendere 365, 3; manus impositio II 199, 6. 206, 22. 298, 36. 325, 12. 16; impositio manuum 369, 17. 377, 8. 379, 11. 386, 25; manum imponere 406, 8. II 208, 15; manus imponere 249, 10. II 247, 24. 254, 21.
- mappula: mappulae 228, 9. 229, 21. 28; uti mappulis 214, 5. 13 (*v. not. ib.* 25).
- mare: maris periculum II 91, 28; per mare adducere II 125, 23; ad mare trahere II 126, 18. 127, 7. 26.
- marinus: marinarum cartularius 325, 4 (*v. not. ib.* 40); *cf.* Stephanus.
- maritalis: maritale regimen 13, 18.
- martyr: martyres: Agatha, Agilius, Agnes, Apollinaria, Caecilia, Cosmas, Cyprianus, Damianus, Herasmus, Hermas, Hyacinthus, Iohannes, Iuliana, Laurentius II 385, 11; Leucius, Marcellus, Maximus, Pancratius, Paulus, Sabinus, Sebastianus, Stephanus, Vitalis; beatus primus mart. (Stephanus) II 367, 8; beatissimus mart. (Leucius) II 344, 5; sancti mart. Christi II 228, 26. — martyrum: sanctorum corpora II 147, 11; multa a sacris corporibus apostolorum martyrumque velamina 364, 17; gesta (*ab Eusebio collecta*) II 29, 5; *cf. ib.* 9; in mart. honorem basilica a Gregorio *expresf. aedificanda* II 72, 32; dies natalicii ss. mart. II 331, 13; omnium mart. distinctae per dies singulos passiones II 29, 12; sanctuaria beatorum mart. in diocesis vestrae (*cf. epist. IX. 45*) locis quiescentium II 72, 31; in mart. veneratione missarum sollemnia agere II 29, 13.
- martyrium 470, 33. II 225, 1; palmam sumens martyrii II 434, 2; martyrio coronati II 29, 16.
- massa: totius humani generis massa 333, 5; Aquae Salviae, Callipolitana, Cinciana, Flaviana, Furiana, Galliae, Gelae, Getina, Gratiliana, (de iure) Iuli, (iuris eccl. nostrae) Iutelas, Largia, Leucas, Magulianensis, Maratodis, Nicoiterana, Papyriana, Varroniana, Veneris; ea massa, qua lege ex condicione ligati sunt II 128, 17. — massae: familia; presb. (*s. v.*); habitatores 415, 2; homines II 194, 18. 23. — unamquamque massam describere II 401, 6; foris de massa, in qua nati sunt II 128, 22; massae ecclesiae 62, 13. 65, 29. 32. 134, 12; (conductores massarum eccl. *v.* conductor); per omnes massas 69, 4.
- mater *cf.* ecclesia: nostra Aquileiensis eccl. (21, 9); mater sua Romana eccl. II 59, 21; vestra (*eccl. Firmiana*) II 77, 22; a sinu matris ecclesiae alienum esse decernimus 235, 23; quem igitur ista mea confessio non sanat, non iam Chalcedonensem synod. diligit, sed matris eccl. sinum odit 235, 24; in viscera s. matris cath. atque apostolicae regredi (II 448, 42); ut ad matrem vestram, quae filios suos expectat et invitat, eccl. redeatis (*sc. epi. per Hiberiam*) 151, 30.
- matricula: mulier de matriculis 200, 26; *cf.* 201, 20 (*v. not. ib.* 40).
- maximus: (*sc. Mauricius*) (22, 3).
- medella: lingua illi vestra medella sit II 216, 16.
- mediare II 209, 32.
- mediator 36, 28.
- medicinale II 406, 24; sophista eius II 406, 25.
- medicus: imperatoris: Theodorus; medici II 116, 16. 208, 25. 282, 20. 31. 394, 29; Anastasius, Archelaus, Theotimus; docti lectione med. II 282, 12; doctorum provisio medicorum 270, 25. — *cf.* archiater.
- medietas (= *dimidium cf. Arch. f. lat. Lexicogr. III. p. 458*): med. legati 66, 33; med. pecuniae 468, 4. 5; fabrica nec ad med. perducta 138, 6; *cet.*
- medius: ad medium deducere 255, 2. II 352, 23; exemplum ad medium deducitur 145, 12; in medium proferre II 225, 25; auferre de medio eccl. II 406, 5; partem mediam relaxare II 180, 17; petitores sumus et medii II 72, 2; mediis sacrosanctis evangelis *v.* evangelium.
- medullare 451, 29.
- medullitus 333, 20. 337, 20. 405, 5. 421, 14. 448, 8. II 229, 13. 251, 8.
- meliorare 264, 14. 20. II 136, 15. 137, 16. 138, 10. 220, 25. 229, 16. 289, 16. 394, 32.
- melioratio 445, 9. 457, 19. 21.
- memoria: memoriae: beatae: decessor noster Augustinus ep., Benedictus pap., Cyrillus, Damasus pap., Epiphanius ep., Iohannes papa, (Leo papa), Philaster ep. — clarissimae (mem. vir: Romanus): Alexandria. — dilectissimae: Anatolius. — divae: Iustinianus princ., Marcianus princ., Theodosius princ. — gloriosae: mag. mil. Aetia, Childebertus rex. — gloriosae mem. pater vester (*sc. Childeberti*) 375, 4. — illustis mem. vir: Isidorus. — magnificae: Eutherus. — pia: Constantinus princ., Iustinianus princ., (Marcianus imp.), (Theodosius princ.). — recordandae: Constantinus ep. Mediol., Helena, Maximianus ep., Vigilius papa, Vitula. — reverendae: Laurentius ep., Maximianus ep.; Syagrius ep. — sanctae: decessor meus (noster) Iohannes ep., Iohannes ep. Constant., Helias archiep., Leo papa, Maximianus ep., Pelagius papa. — spectabilis mem. vir: Romanus. — venerabilis: Andreas metropolita. — venerandae: Gregorius ep. Antioch., Maximianus ep. Syracus.
- mens: dulcissima mens vestra: exconsul.
- mensa: Iohannis ep. Syracusan. 452, 31; ad mensam eccl. Mediolan.: Fortunatus; mensae: pauperum (*s. v.*).
- menstruare: menstruata mulier II 339, 10.
- menstrua: quae menstruum sanguinis patitur II 339, 17; quia et sine partus causa, cum in suetis menstruis detinentur, viris suis misceri prohibentur II 339, 9; menstruus: menstrua consuetudo II 338, 4. 339, 33. 340, 3; menstruus sanguinis fluxus II 339, 24.
- mensura: comparationis 62, 4; mo-

- destinae ac mensurae termini II 157, 14.
- mercennarius: mercennariorum vice 31, 38.
- merces: quatenus et benedictione tunicae perfruamur, et de eodem ep. vel clericis mercedem habere valeamus 161, 4; mercedes = *stipendia*: solis magis utilitatibus quam mercedibus occupatus fuit 136, 6 (v. not. ib. 42). — = *miseri-cordia*: mercedis intentione 175, 3 (v. not. ib. 31). — (*sc. caelestis*): bene ministratae mercedis commodum percipere 81, 11. 86, 13; *cet.*; defuncti 240, 13; *sacpissime*. — (*sc. colonorum*): triennii se tempore laborasse et mercedes non ut dignum est accepisse II 70, 17; *cf. ib. 20 et not. ib. 38*.
- meritum: causae 401, 27. II 191, 6; causae meritum examinare II 170, 13; *cf. rei meritum ib. 15, 17*; negotii 462, 22; probatae vitae 121, 16; vitae merita 92, 13; ad cuiuslibet conversationis meritum laicae personae aspirare 400, 2. 460, 2. II 96, 18. 108, 27. 177, 6; cuiuslibet vitae vel meriti laica persona II 97, 6. 109, 12. 177, 21. 385, 30. 387, 7; cuiuslibet conversationis meriti laicae personae aspirare II 388, 2.
- mersio: trina mersio baptismatis 57, 17; tres mersiones 57, 24; *cf. ib. 27*.
- metacismus: metacismi collisio 357, 31 (v. not. ib. 45).
- metatus: metatum accipere II 195, 3.
- metropolis (*gen.* metropoleos 73, 16): Caralis; suo per omnia loco et honore servato II 214, 7.
- metropolitae: metropolitae (ep. metr. II 43, 1): Andreas, Domitianus, Vergilius, Galliis, Nicopolitanus, Pauli ep. Docleatin.; ut ad illius iudicium metr. noster cogeretur occurrere, cum quo causa ipsa esse dinoscitur (*in epist. Istriensium episcoporum* 19, 14); qui in civit. Nicopolitana metr. fuerit ordinatus II 428, 20; si dictum fuerit, quia nec metr. habuit nec patriarcham II 416, 23; si autem a clerico aut alio quocumque aditio contra ep. fiat propter quamlibet causam, apud sanctissimum eius metr. . . . causa iudicetur (II 416, 20); non putamus ignotum, quod prope de nullo metropolita in quibuslibet mundi partibus sit auditum, extra mis-sarum tempus usum sibi pallii vendicasse 211, 18; mos omnium metropolitaram 212, 8; *cf. ib. 20*; singulis metr. . . . proprio honore servato 370, 23.
- metropolitanus: (episcopus): Domitianus; episcoporum Sardiniae (*s. v.*); metropolitani honore perfrui II 312, 19; sine metr. cognitione vel epistolis ambulare II 190, 9; metropolitana eccl.: Aquileiensis.
- metus: omni vi, dolo, metu et circumscriptio cessante (II 438, 19).
- migrare: de hac luce migrasse 122, 7. 190, 8; *cet.* — *eodem sensu absolute*: aut si eos migrare contigerit 103, 20; migrari (*deponens*): fuisse migratam 284, 19.
- miles: gloriosus: Sebastianus; quia miles de Romana urbe tultus est 145, 4. — milites (devotio vestra 131, 1): civ. Iadertinae, positi Narniis et Perusiae, in Neapoli; presbbyteri, diac. . . . et milites v. presbbyteri; tuam beatitudinem milites ad illos transmisisse (*in epist. Mauricii Aug.* 22, 12); duces, nobiles . . . milites militantes *cet. v.* duces; illic erant parati venire 106, 3; *cf. ib. 6*; qui ad vos (*sc. Mauric. et Vitalianum magg. mil.*) diriguntur 129, 2; de Romana civit. milites ablati sunt 319, 10; numquid . . . multi de civitate in qua consistis ad Langobardos milites fuga non lapsi sunt II 241, 2; in monasterio conversi 221, 21; *cf. 221, 17. 225, 21. 25. II 244, 16*; quod intra monast. milites hospitentur II 194, 33. — militis nuditas II 235, 3; numerus indisciplinati militis II 429, 15; satis mirati sumus, quod in milite illo, qui ancillam Dei diabolica instigatione perdidit, districtissima vindicta hactenus facta non fuerit II 429, 11. — militum: adiutoria II 23, 28; cotidiana II 234, 29; magister (*s. v.*); rogae 310, 22; per virtutem mil. 225, 24; seditione militum interno periculo gravius urgemur 4, 13. — ab honoris sui milites gradu deicere II 58, 19; monasteria, quae milites suscepissent 226, 4; valde mihi durum videtur, ut ab eius servitio milites suos prohibeat (*sc. Mauricius*), qui et omnia tribuit et dominari eum non solum militibus, sed etiam sacerdotibus concessit 226, 2 ss.; levatus est Maximus praesumptor . . . a militibus II 38, 23; miles (*sc. ecclesiae cf. militare*): 55, 20. 370, 2. 484, 1. II 207, 31; vere beati Petri apostoli miles 54, 1; militem ecclesiae nostrae dirigere 189, 11 (v. not. ib. 31).
- miliarium (mill. 265, 20) v. Roma, urbs.
- militare (militari II 158, 33); in numeris 274, 4 (v. not. ib. 32). — *ecclesiastico sensu*: inter notarios 391, 13; in defensorum scolam II 122, 13; episcopo: 55, 21; ecclesiae 81, 21. 84, 18. 110, 3. 244, 12. 250, 16. II 158, 33; in ecclesia 83, 13. 110, 1. 278, 10; nostrae eccl. II 139, 2. 149, 37; Christo 221, 13; Deo II 412, 29; personae omnipotenti Domino militantes II 86, 23. 97, 18; antiquo hosti II 412, 29. — militare: cervici elationis 341, 31; avaritiae 348, 18.
- militaris: necessitas II 234, 27; roga II 234, 24; violentia 20, 4; civilis aut militaris iudex II 416, 13; militaris devotionis oboedientia 131, 3; manu militari 255, 1. 404, 4. mil. solacio II 121, 18; si qui ex militaribus numeris in monasteriis converti festinant II 13, 3.
- militia: magister militiae v. mag.; summa militiae laus . . . est 130, 20; militiae vel rationibus publicis obligatus II 12, 21; nomen militiae dare II 191, 3; ut ei, qui semel in terrena mil. signatus fuerit, nisi aut expleta militia, aut pro debilitate corporis repulsus Christo militare non liceat 221, 12; *cf. 225, 21*; in militia sponsi eius (*sc. domnae Constantinae*) intrasse 471, 14. — *ecclesiastico sensu*: clericatus mil. 244, 13. 14; qui exordium religiosae mil. non viderunt 374, 25; caelestes militiae 371, 17.
- mille: decem milia Angli II 31, 4.
- minister: ministri: Cyriaci ep., Ianuarii ep. Caralitani; quartus altaris min. [II 146, 17]; ita minister vel notarius non debet in ordinationem eius (*sc. ep.*) vocem suam vel calamum venundare 365, 3; *cf. ib. 1*. — ministri: sacri altaris 363, 10; omnipotentis Dei II 157, 34; cath. ecclesiae II 415, 14; omnes huius vestrae (*sc. Focas Aug.*) eccl. II 404, 2; sacerdotes et min. II 415, 13. — factas atroces sacerdotibus aut ministris iniurias velut publicum crimen insequi II 415, 17.
- ministerium (*cf. officium*): abbatissae, altaris, clericatus, cubiculi, expositionis, locutionis, mancipiorum, ordinis, pastoris, praedicationis, presbyteri(i), ptochii, sacerdotii, subdiaconi; sacrum 363, 8; sacra min. 446, 21; ad ministerii sui officium revocari 261, 16; tanto min. convenire 416, 1; ministerium eccl. deservire II 7, 2. — ministerium: suum exhibere 389, 21; (bene susceptum 444, 20) min. implere II 342, 22; min. officiumque suum circa eccl. impendere 308, 4; si professionem ordinis nostri et locum, cuius min. gerimus, attendamus 48, 14; ad hoc min. ad-surgere II 374, 8. — tanto ministerio dignus 96, 13. 122, 14. 276, 5. 399, 24. 459, 23. II 96, 12. 97, 4. 108, 21. 109, 9. 137, 24. 138, 18. 176, 27. 177, 19. 384, 9. 27. 387, 4. 25; ab omni ecclesiastico min. repellere II 410, 22. 411, 29. — ministeria: divina 87, 20; ecclesiae vel ecclesiarum 87, 4. 10. 142, 9. 198, 24. 248, 7. 290, 18. 483, 24. II 105, 10. 27. 28. 124, 18. 23. (147, 29); exteriora 357, 29; sacra (*Iohannis tribuni*) II 118, 3; ut ep., cui min. ipsa tradi possint, debeat ordinari 290, 21; ecclesiastica min. venundare 484, 7. — nihil de reditu, ornatu ministerisque et similia v. reditus, profectio.
- ministrare: super cunctas eccl. vice sedis apostolicae ministrare 107, 4; sacerdotale ministrare officium 111, 6; quattuor solidos annuos ministrare 139, 10; in loco eodem

- ministrare 117, 22; cf. 118, 17. 119, 30; *et similia*.
- minor (*cf. maior*): terrula modiorum plus minus decem II 66, 30. — (*opp. persona in priore loco posita*): II 356, 30; personae dignitate minores 283, 23; minores mei II 60, 11; min. vel pauperes II 252, 18; minores non premere II 428, 18. — minus = non: si quid minus impletum est II 302, 11; cf. 153, 17.
- minorare II 297, 6.
- minoratio 342, 18.
- innutiae = *minora onera* 64, 1.
- miraculum: miracula: apostolorum, patrum. — 264, 10. 266, 17; *cet.*
- mirari: de Grecorum consuetudine miramur 265, 11.
- miscere: se miscere negotiis 241, 10; se in causis sacerdotalibus miscere 254, 20. 403, 21; cf. 287, 1. 411, 23. 443, 25; *cet.* — misceri (*deponens*): iuravit de omnibus . . . mixtum se non esse II 39, 3; quia antiquae meae deliberationis intentio est . . . pro nullius umquam me (*om. r. 1. 2.*) misceri persona 187, 2.
- miserere: ut ei debeat misereri 285, 21 cf. II 231, 14.
- missa: publica II 8, 27; missae: Gallicarum eccl., Romanae (*s. v.*); cotidiana II 59, 26. — missarum: administratio 201, 2; celebratio 477, 30; peragere mysteria 417, 13; sacra myst.: celebrare II 362, 8; peragere 488, 30; officia peragere 455, 9; celebrare sacrificia veneranda miss. 218, 8. 350, 9; sollemnia 41, 4. 233, 9. 252, 19. 292, 17. 363, 11. II 40, 19. 199, 25. 220, 10. 229, 18; sollemnitas 201, 22; sollemnitatem celebrare (II 469, 1); tempore pallio uti 211, 12; cf. 212, 1; sacra miss. sollemnia desunt II 165, 14; missarum sollemnia: agere II 29, 13. 172, 28. 312, 12; (publice) celebrare 275, 7. 286, 13. 328, 21. 332, 10. 339, 9. 14. 382, 21. 403, 33. 36. 419, 27. 455, 6. 479, 7. II 40, 17. 18. 54, 28. 248, 14. 342, 20; explere II 282, 16; sacra miss. sollemnia: (mecum 477, 27. 479, 3) celebrare 253, 8. 375, 20. 415, 4. 20. 417, 9. 421, 24. 455, 4. II 213, 30; exhibere II 90, 22; peragere II 53, 1; inter sacra missarum soll. . . . quadraginta lectiones exposui 251, 9; inter miss. soll. nominare 273, 12; cf. 460, 26. — missas: (publicas II 386, 17) celebrare 13, 8. 10. 416, 21. 417, 14. 420, 3; facere 329, 3. 8. 349, 5. II 156, 24; fieri II 90, 21. 164, 20. 174, 28; (publicas 420, 2) peragere 375, 21. 416, 22. — habere ad missas 213, 12; alleluia dicere ad missas II 59, 12; ante missas messem exarare II 48, 27; absque missis publicis 113, 4. 419, 26. II 81, 25. 164, 18; absque missas publicas II 174, 26.
- moderamen: sacerdotis (*s. v.*); reliquiae plebis nullo pastoris moderamine gubernatae 149, 17; prudenti moderamine dispensare II 317, 23; *et similia*.
- moderator: provinciae (*s. v.*).
- modernus: ex hac moderna pastoralis officii continentia 5, 20; antiquo modernoque iure vel privilegio 10, 18; *et saepius*.
- modi: *coniunctivus in oratione obliqua pro inf.*: illic accedens terminos effodisses (*sc. rettulit*) II 48, 29. — *modi permutati*: cf. *imperativus*; quos apud vos habitus sui magis officium convenit, quam excuset II 193, 3; ideo frat. tua ad praedictam eccl. ire properabit et . . . clerum . . . ammonere festinet 459, 21. II 176, 25.
- modicum: non modicum condolentes 488, 23. — ad modicum: derelicti sumus 187, 23; *et similia* cf. 315, 20. 483, 4; *cet.*
- modius (*pl. modia* 71, 4) 50, 11. 12. 13. 71, 4. 86, 11. 12; iniustus mod. II 401, 1; iustus II 400, 24; maior mod. 62, 8; decem et octo sextariorum mod. 62, 9; viginti et quinque sextariorum II 400, 21. — modii: possessionis Disterianae (*s. v.*).
- modulatio: modulationi vocis servire 363, 6.
- modulus: in qualicumque modulo suspicionis adducere 456, 29.
- modus: situs modosque (motusque *praeter Vindob. et Maurinos ceteri codd.*) et praepositionum casus servare contemno 357, 40.
- modus: si quidem modus habet substantiae 242, 12 (*v. not. ib. 43*); ut . . . secundum modum decessoris eius faciat episcopum consecrari 187, 33; secundum pristinum modum 263, 10; *et similia*. — nullo modo *in formulis*: nullo modo permittas 159, 18; nullo modo praesumas accedere 200, 19; *et cet.* — multis modis est utile II 88, 7. — modis omnibus (omnimodis II 271, 16) *in formulis*: mod. omn. adprobata 151, 12; habebis mod. omn. ex nostra permissione licentiam 182, 11; *et similia* cf.: 185, 13. 198, 27. 202, 24. 206, 3. 254, 5. 304, 16; *cet.*
- mollescere: in Dei laudibus II 222, 4.
- momentum: tam mom. quam proprietatis causa II 69, 9; cf. II 103, 15. 104, 7; tam mom. quam principalis rei quaestio II 70, 3.
- monachus: regula mon. 244, 18; ad monachatum venire 55, 25.
- monachus: monachica: vita 244, 17; regula 282, 1; (monachicae reg. praecepta 75, 17); conversatio 308, 24. 391, 5; (gratia monachicae conversationis II 159, 1); conversio 55, 18; (ex monachicae conv. statu II 277, 21); in religioso atque mon. habitu permanere 301, 27; sub monachico habitu se devovere 46, 30; monach. habitum suscipere II 13, 5; vestem monachicam induere II 186, 7; cf. 301, 27; in monachico et minori esse ordine II 421, 2; monachici ordines 244, 13.
- monacha: cum consensu monacharum II 379, 20.
- monachus: mon. atque presb.: Athanasius. — monachi: Andreas, Barbatianus, Bonus, Catellus, Cicerio, Constantius, Cosmas, Iohannes, Lucifer, Marcianus, Petrus, Valerianus. — monasterii *vel* monasteriorum *vel* oratorii: Agilitani, S. Andreae, S. Archangeli, in civ. Augustodunensi, Barbatiani, parrochiae Candidi ep., in insula Capria, Castellensis, in Christi Monte, Claudii, Craterensis, Cumquodei, S. Demetrii, Fortunati, S. Georgii, in Gorgona, in Hierosolymorum part., in Isauria, Labinae, S. Luciae, Lucuscani, Mariniani ep. Ravenn., in domo Marini, S. Martini, in civ. Neapolitana, Neas, in insula Palmaria, Paulini ep. Tauri, Praetoritani, Puteolia, Romani, in Sorrentina civ., S. Theodori, Traiani ep., Valentini, S. Viti. — monachi: degentes *aliquo loco* 407, 8; in sancto loco deservientes 350, 12; *aliquo loco* servientes 27, 21; duces, nobiles, clerici, monachi *cet. v.* duces; quos ad Augustinum transmisimus II 303, 24. 311, 19. 314, 11. 315, 11. 316, 9; cf. mon. praesent. portitores II 321, 14. 323, 18. 324, 6; revertentes ab eo (*sc. Augustino*) quidam mon. II 320, 16; cf. II 321, 5. 323, 16; quidam Greci monachi 265, 11. — nisi si talis vitae mon. fuerit 55, 20; tonsorandus est, ut vel mon. vel a vobis subdiac. fiat II 350, 15; ex discipulo tuo cognovimus, quia tu qui abb. diceris, esse adhuc mon. nescis II 55, 4; cf. II 54, 32; ut ne unus quidem illic mon. remaneret II 274, 7; cf. II 328, 28. — monachi: cor habere II 351, 29; habitum sumere II 141, 6; quid est habitus mon., nisi despectus mundi? II 352, 11; ne per cuiuslibet mon. aut abbatis promotionem onus aliquod fortasse sustineant 488, 31; cf. 489, 2. 9. — ut neque monacho ulterius de monast. in monast. emigrare liceat 55, 13; episcopum tollendi monachum habere licentiam prohibemus II 378, 3; si quis contra aliquem clericum aut mon. . . . habet aliquam actionem II 414, 21; qui quoniam prius a malo mon. innocenter deceptus et postmodum in convictione eius fortiter perstitit II 330, 23; qui praesentes erant atque laborabant mon. et mansionarii 264, 22; in qua (*sc. domo Marini*) monachi habitare debeant 350, 4; diversorum monast. mon. . . . saepe se hostibus tradiderunt II 240, 26; si monachi vel clerici . . . lapsi fuerint 67, 15; ut invito . . . abbate . . . tolli exinde mon. non

debeant II 19, 30. — monachorum: abbas II 34, 12; abbates II 240, 27; acta 75, 19; congregatio 75, 7. II 53, 1. 3. 4. 8. 352, 5. 10; congregationem constituere 252, 21. II 274, 3; cum consensu II 377, 15; custodia II 288, 7; gubernatio II 49, 21; insolentiae 216, 3 (*v. not. ib. 35*); letania II 367, 6; pater II 49, 23; quies II 203, 24; regulam nosse II 55, 2; quia... mon. quidem species tenetur, multa vero sub sanctitatis habitu saecularia aguntur 476, 19. — ut... aliis monachis spes gerendi talia submoveatur 126, 3. — monachos: corrigere 76, 28; deputare II 253, 22. 29. 329, 3. 369, 23; proprios non habere II 237, 7; ordinare 55, 22. 76, 13. 282, 21. 300, 4. 489, 11; a litigiis foralibus submovere 87, 19; a quibusdam episcopis excedentes mon. defensari 481, 22; prior inter mon. 298, 25. — si illic peculiaritas a monachis habetur II 352, 10; cum monachis mulieres habitare 74, 20; *cf.* 276, 19. 23; de monachis restituendis 125, 15; de monachis vel clericis quae in eodem capitulare sunt insita 53, 11; ut quidam ex clericis vel etiam ex mon. electi ministerio cubiculi pontificalis obsequantur 363, 21.

monasteria Sanctorum: Agnes, *quinque* Andreae, iuxta eccl. S. Apollinaris, Archangeli, Aristi, Cassiani, Demetrii, Gavini, (pauperum) Georgii, *ad eccl. S. Georgii*, Hadriani, *duo* Herasmi, *duo* Hermae, Iuliani, *tria* (quorum unum ancillar. Dei) Laurentii, Leucii, Luciae, Luxurii, *duo* Marci, *duo* (ancillar. Dei) Mariae, *duo*, (quorum alterum ancill. Dei) Martini, *duo* Maximi, Mile, Pancratii, Pauli, *ad S. Paulum*, (basilicae) Petri, *duo* ad nomen Petri, Savini, *duo* Sebastiani, Severini, *quattuor* Stephani, *duo* Theodori, Thomae, *duo* Viti, Zenonis. — *episcoporum vel personarum*:... abbas, Adeodatae, Adeodati abb., Agapiti abb., Agnellae, Athanasii presb., Barbatiani, Bonae, in parroch. Candidi, Claudii abb., (ancill. Dei) in domo Epiphani lect., (ancill. Dei) Euprepiae, Fortunati ep., Fusci abb., Gregorii papae, Iohannis abb., in domo Iohannis presb., Iohannis abb., Iulini, Labinae, Luminosi abb., sub Mariano ep. Ravenn., Mauri abb., Pascasii, domni Pauli, in domo Petri, Petronellae, in domo Pomponianae, Probi abb., Proculi diac., Respectae, Romani, Traiani ep., Urbani abb., Urbici abb., Valentini presb., Valentini abb. — monasteria: in Africana prov., in Arelatensi civ., in urbe Augustodunensi, Baiis, in civ. Beneventana, Blerana, Brundisii, in castro Caesinati, in prov. Campania, in insula Capraria, in insula Capria, insulae Capris, Capuanae dioces.,

in civ. Caralitana, Castellense, in civ. Catinensi, in insula Corsica, Craterense, in Ethena monte, Falcidis, iuxta locum, qui appellatur Gallinas Albas, in insula Gorgona, Lillybaei, Lirinense, Lucuscanum, in civ. Lunensi, in prov. Lycaonia, Macharis, in fundo Marciano, super Mascalas, in portu Misenati, (ancill. Dei) Monosteum, Neapoli, Neas, in insula Palmaria, in civ. Panormitana, in Piceni prov., in civ. Pisaurensi, in Plaia, Praetoritanum, Puteolis, in Ravenn. partibus, (ancill. Dei) in Sardinia, in Sicilia, in civ. Sorrentina, in civ. Squillacina, Tanco, in civ. Tauromenitana, Tropeis, in parrochia Urbis Veteris, in prov. Valeria, iuxta Vulcanum. — monasterium (*cf.* oratorium, xenodochium): monasteria: *aliquo loco* constituta 11, 2. 102, 22. 348, 26. 422, 15. II 93, 4. 253, 18; constituta *sub aliquo* 407, 6. II 168, 21; subiecta alicui II 244, 2. — monasterium: meum 284, 15. II 30, 29. 213, 24 *vel* nostrum II 54, 9. 15 (praepositus: Augustinus, Urbicus; monachus II 30, 29; congregatio II 54, 9). — virorum (intra muros Arelatensis civ.) II 203, 22; mon. destitutum a monachis II 253, 19; ut gravamen aliquod mon. non incurrat II 20, 18; mon., quae milites suscepissent 226, 4. — monasterii *vel* monasteriorum: abbas, abbatissa, ancilla Dei, conditrix, diaconus, ducatus, fratres, mancipia, monachus, pater, praepositus, presbyter, servus Dei. — monasterii: cartae (res vel cartae II 19, 18. 20, 8) II 253, 12; in claustra se recipere II 13, 25; congregatio II 435, 19; constructio 138, 8. II 163, 22; consuetudines 126, 3; debitum 161, 7; dies dedicationis 455, 4; dispendium II 101, 19; disciplina II 54, 20; distractionem tenere 282, 1; dominium II 237, 20; commissa gubernatio II 268, 24; iuris fieri II 185, 35; iure separari II 186, 29; in iure: contulisse II 203, 25; reformari II 101, 17; restituere II 101, 15; reverti II 34, 29; munitio II 98, 6; negotia 87, 23. 88, 2; occupationes II 174, 4; portum appetere II 159, 10; possessionem detentare 72, 27; privilegia olim indulta confundere II 33, 26; regimen II 19, 8. 46, 6. 119, 22. 186, 14; regula (*-ae* II 333, 11) II 54, 13; res vel dispositio 455, 1; res describere 347, 3; res dispergere 284, 20; res de iure eius quolibet titulo segregare II 35, 2; de rebus dare 285, 1; substantiam gravare II 20, 20; utilitates procurare II 421, 11; quae tandem cuncta sollicite fugiens portum mon. petii 354, 8; *cf. ib. 22*; non suum, sed mon. ipsius esse II 237, 22; quatenus... mon. iura praeiudicium non incurrant II 34, 24; ut... in describendis providendisque, adquisitis adquiren-

disve mon. rebus nulla se occasione permisceat 349, 3; monachos pro utilitate mon. transmittere 314, 9; *cf. ib. 15*. II 20, 11; aliquid emere pro utilitate mon. II 288, 10; in utilitatibus mon. solacia impendere II 436, 22; domum mon. (*in Sicilia*), quam Antoninus datis triginta solidis a monasterio tulerat... restituere 68, 24. — monasterio: coniungi II 369, 13; praeesse 391, 8. II 277, 5; praeiudicium inrogare II 186, 16; proficere II 422, 3; unire II 32, 10. 329, 1; quae mon. competunt actiones II 328, 29; de horto mon. tradendo 109, 2; res mon. competentes II 186, 5. 369, 25; res mon. derelictae II 192, 15. — monasterium: aedificare II 274, 11; consecrare II 228, 27; construere 176, 4. 240, 2. 7. 242, 7. II 207, 12. 273, 29; fabricare 138, 9; fundare 242, 7. 243, 6; ingredi (convertendi gratia II 185, 34) II 276, 21. 277, 23; introire II 277, 15; ordinare 243, 9. II 47, 17. 277, 4; ordinationi committere II 329, 6; petere II 13, 2; unire II 253, 11. 15. 21; perpetuo illic tempore mon. esse 418, 16. II 135, 27. — ad mon.: accedere II 352, 21; visitandi exhortandique gratia... ad mon. accedi II 20, 16; ambulare II 276, 16; mittere II 277, 11; reducere II 289, 16. — quem largum erga mon. sacerdotalis debuerat magis munificentia demonstrare II 34, 10; in mon. mittere II 411, 26; rationes eius possunt per mon. fieri 220, 13. — de mon.: egredi II 288, 37; *cf. foras egredi* 161, 14; eicere II 239, 4; exire II 239, 2; fugere II 288, 32. 289, 1. 17; relaxare 270, 12; repellere II 362, 23; seducere 238, 6; tollere II 54, 21. 169, 12; de mon. in monasterium transmigrare 55, 10; *cf. ib. 13*. — in monasterio: converti (convertere II 421, 13) 220, 12. 221, 21. 225, 21. 422, 20. 463, 13. II 13, 3. 12. 23. 15. 7. 237, 17. 244, 4; (prave II 34, 13) conversare 55, 15. 351, 9. 365, 13. II 119, 29; dare (*sc. in poenitent.*) 198, 4; expensas dare 287, 16; deputare 270, 8. 301, 18. 401, 8. II 58, 20. 411, 32. 412, 1; detrudere 241, 24. II 11, 8; ingredi 238, 1. II 186, 17; alio migrari 284, 19; mittere II 11, 29. 358, 9; ante alios monach. ordinare 300, 3; permanere 206, 1. II 300, 24; recipere 284, 14. II 414, 3; redigere 238, 15; conversionis se causa retinere II 140, 26; retrudere 185, 9. 199, 14. II 358, 14; servare 365, 19; vitam ducere II 219, 32; neque viventi abbati quaecumque persona... in suo mon. praeponatur II 19, 27; in quocumque mon. abbas curam iniungere II 277, 4; qui in mon. positi aurum quaerunt II 352, 12; et eam hic in mon. dandam... transmittat 197, 13; in mon., quo ab initio conversatus est, reddatur 55, 15; in alio districtiori virgi-

- num mon. in poenitentia redigi 241, 19; qui si quando in mon. virginum... fuerit ingressus 285, 4. — monasteriorum: cura 330, 17. 481, 11. II 394, 12; (cf. curam et sollicitudinem de monasteriis habere vel gerere 300, 16; monasterium curae *alicuius* committere II 329, 5); districtiorem dissipare 126, 2; gubernatio II 421, 1; negotia II 14, 31; quies 489, 7. II 19, 7; quietem... perdendo cognovi 354, 12; cf. *ib.* 27; sollicitudinem gerere II 395, 14; utilitates complere II 19, 81. — monasteriis: assistere 241, 12; ferre consultum 109, 3; omnibus interdiceret II 244, 11; custodiendis praeesse II 282, 17; praeponi 281, 12; quae danda... singulis quibusque personis vel mon... iniunxi 137, 14; ut legata... mon. vel aliis solverentur 137, 20; quod... loca dudum mon. consecrata nunc habitacula clericorum aut etiam laicorum facta sint 281, 11; haec eccl., quae... mon... tam multa indesinenter expendit 328, 13; ne hoc onus mon. remaneret 488, 24; cf. 489, 3. — monasteria: defensare 406, 21; destruere 281, 13; pauperrima regularia mon. require 67, 8; ad ordinanda alia mon... monachos tollere II 19, 30; abbates fieri per mon. 244, 13; per sua mon. revocare II 274, 2. — cum episcoporum adventus desideranter a monasteriis debeat expectari II 20, 13; de mon. ad laicam vitam egredi 269, 21; cf. *ib.* 27; ex mon., si qui digni ad sacerdotalem locum possunt inveniri 24, 14; in monasteriis dare 310, 16. 389, 2; in mon. ad poenitentiam lapsos tradere 67, 9.
- monasticus: disciplina monastica 349, 4.
- monastria II 414, 21; ancillae Dei, quas vos Graeca lingua monastrias dicitis 468, 5.
- monomachus II 143, 12.
- moralitas: exercitium moralitatis 355, 3; mor. gratia 356, 9; per mor. instrumentum 355, 30; allegoricae mor. instrumenta 356, 5; et paulo diutius contemplationis latitudini ac moralitatis insudo 355, 33.
- morbosus II 330, 19.
- mordenter 295, 13.
- mors: qui mortis urgentur periculo II 58, 26.
- mortalitas (cf. pestilentia): gravis 23, 15; (in civi. *Narniensi*) 103, 15 (v. *not. ib.* 43); strages mortalitatis II 228, 6; Africa autem qualiter mortalitate et languoribus vastetur II 228, 6.
- mos: apostolorum, edicti, fiscalis, Romanae eccl., sacerdotalis, scrinii; sicut antiquitatis mos exigit 188, 18; sicut vetus mos exigit 189, 12; sicut moris fuit 54, 16; contra mor. ecclesiasticum 211, 8; contra (antiquum II 78, 12) mor. 290, 8. II 386, 16; iuxta (antiquum 368, 19. 370, 22. 374, 2) mor. 291, 16. 332, 9. 339, 9; *cel.*; secundum mor. (pristinum 292, 15) 289, 21. II 62, 16; et cetera secundum morem v. cetera. — more: competenti 124, 18; pravae gentilitatis 324, 15; sollemni II 186, 13; ex more 100, 18. 233, 9. 251, 10. 297, 5. II 108, 17. 136, 24. 172, 9. 229, 18; *cel.* — mores: episcoporum, paterni, subiectorum; mores et actus 96, 13; mores eccl. actusque componere (II 462, 28); morum: gravitas (s. v.); moribus ac verbo 263, 11.
- move: primum capitulum penes fraternitatem tuam motum est 166, 25.
- mox = *simulac* (cf. *Rösch, Bala p. 400*): mox praesentem iussionem suscepis 50, 10 (v. *adnot. crit.* 117, 40) cf. 87, 6. 117, 15. 159, 18. 393, 25. II 94, 23; mox ut = *simulac* II 288, 13. 289, 10.
- muliebris: frequentior muliebris introitus 349, 8.
- mulier: de matriculis (s. v.); nobilis: Petronella; multi viri ac multae mul. nobiles (ex civ. *Crotoniensi*) 468, 1; mulieres extraneae II 401, 29. 402, 2. 15. 21; incautam cum eis (sc. *mulieribus*) communionem habere 276, 19; habitare cum mulieribus 261, 3; quosdam episcoporum... in una domo cum mulieribus conversari II 116, 2; si qui episcoporum... cum mulieribus degunt II 116, 6.
- multiplex: multiplicior II 327, 15. — multiplicius 44, 6. II 21, 4. 148, 24.
- multus: multum: et maiora (sc. *liga*) multum mittere possumus 486, 14; cf. paulo *infra* 15: minus autem mittere verendum puto. — = *magnopere*: multum vos diligo 207, 25; multum praesumptor extitit 409, 24. — multo: dulcissima 436, 14.
- mundus: proveciores aetate et mundi opere 204, 25; *cel.*
- municipalis v. gesta.
- munificentia: munificentiae nostrae cartula II 108, 2.
- munimen II 213, 18.
- munitio: locorum, monasterii, pauperum, xenodochii. — tua (sc. *Romani def.*) II 188, 12; plenissima II 87, 12. 98, 1; emissa procuratur cautione mun. II 426, 19; plenariam mun. scripto facere 279, 8 (v. *not. ib.* 33); munitionem emittere II 432, 28; ad mun. sufficere II 188, 12; munitione fulcire II 279, 2; cf. scriptura interveniente munire II 433, 6 et *similia*.
- munus: munera, quae transmisistis (sc. *Leontius excons.*) II 36, 5; cf. *ib.* 14; pro tributis aliis muniis 241, 7.
- murena 223, 19 (v. *not. ib.* 41).
- muri: murorum, custodia 145, 6. II 235, 17; mur. vigiliae II 21, 20. 48, 22. 162, 13; (cf. de eodem onere relevari II 162, 13).
- mutuare II 234, 30. 235, 3. 4.
- mutuus: v. pecunia, solidi; mutuum ab extraneis accipere 64, 14; cf. *ib.* 11.
- mysterium: mysteria: communionis, dominici corporis, missarum; divina 143, 17; sacra 60, 27. 102, 15. 253, 7. 354, 31. 357, 7. II 249, 12; sacrosancta 60, 25; prohibitio percipiendi s. myst. II 342, 20; a perceptione sacri myst. prohibere II 342, 23; immolatio sacri myst. II 342, 24; sacri mysterii benedictio II 421, 29; mysterium exhibere II 342, 21; mysteriis deservire 354, 19; ad exhibenda sancta myst. illi non debet ministrare, qui... 477, 28; sacra myst. celebrare 216, 6. II 342, 5; ab eius (sc. *Iesu Christi*) sacrosancti corporis ac sanguinis tractandis mysteriis submoveri 147, 19; a sacris generalis ecclesiae myst. errare 247, 17; a caelestibus myst. alienus 249, 15.
- mysticus: mystica verba (II 470, 12).
- naeniae: ut de stellis naenias Originis transferret 60, 36.
- namque *postponi solet*: 2, 22. 30, 22. 31, 36. 32, 1. 28. 33, 1. 12. 34, 16. 34. 39; *cel.*
- natalicius: dies nat.: S. Apollinaris, S. Iohannis, martyr, S. Petri.
- natalis (abl. natale 129, 7); (natale 136, 15. 462, 14); Cypriani, S. Petri; sicut moris fuit, ut ad natalem pontificis ep. convenirent 54, 16 (v. *not. ib.* 39); dies natalis vel dedicationis monast. 455, 4 (v. *not. ib.* 40).
- natio: Sicala (s. v.); hominum nationes 435, 13 (diversae hom. nat. II 340, 26); barbarae nat. 448, 31; multae nat. II 7, 30.
- nativitas: parva 90, 10; sollemnitas dominicae nativitatis II 31, 2.
- nauclerium II 29, 26.
- nauclerus II 140, 24; cf. Gallus.
- naufragium II 91, 26.
- naulum II 261, 22.
- nauta: nautae 62, 11.
- navigare: navigantes alii II 160, 8; licentia navigandi II 160, 8.
- navigium: navigii: necessitas II 256, 33; procuratio 40, 21; inventa nav. prosperitate II 53, 29. 126, 4.
- navis (acc. navim II 394, 3): Alexandrina, Nostamni; 486, 14. II 131, 20. 394, 3; maior II 29, 21; parva II 171, 9. 228, 32. 408, 23; navis: angustia 433, 24 (v. *not. ib.* 39); qualitas II 29, 20; iuxta modum nav. II 29, 25; in tuitione nav. se impendere II 131, 27; gubernator II 299, 7; naves commendatae sanctae ecclesiae 90, 11; ligna con-

struendis apta navibus 433, 22; ut illic (*sc. in Siciliam*) naves quantas possumus dirigamus et eadem ad nos frumenta deferantur 90, 4.

ne: vetare, ne 438, 7. — ut ne: providere, ut ne forte sit II 254, 27; *cf.* 87, 21. — ne non: ammonere, quatenus . . . uti pallio ulterius non praesumas, ne non habere et ad missas incipiat 213, 12; adsi- duae orationi operam date, ne non videatur magis vobis quae- sita mentis in oratione securitas, sed . . . 347, 6. — *in interrogatione antepositur*: hoc nobis necesse est subtilius perscrutari, ne fortasse eorum sit comparata concordia 196, 11; perpendi, ne grave esset 458, 9.

nec: necnon et 86, 11. 111, 13. 198, 21. 213, 2. 453, 9. II 10, 6; *cf.* — nec . . . vel 168, 5. — = *ne-quidem*: 104, 12. 106, 9. 152, 12. 154, 12. 164, 17. 165, 4. 9. 166, 34. II 158, 14; *cf.* nec ad medietatem quidem 138, 6.

necdum = *nondum*: 423, 5. II 102, 16. 26.

necessarius: necessario et necessarium *in formulis*: eorum petita necessario complenda praevidimus 172, 5; frat. vestram necessarium praevidimus adhortandam 381, 12; quorum petitionem necessarium duximus adimplere 392, 10; *cf.* 415, 22; 481, 13; *cf.*

necessitas: cellae, pauperum, Romanae urbis, sacerdotum; ecclesiae 247, 5.

neglectum: quatenus nec offensa te aliqua de neglecto respiciat 183, 22; ut nulla te de negl. culpa respiciat 194, 17; quatenus nulla in eis possit evenire de negl. iac- tura 198, 21; *et similia*.

neglectus II 115, 31.

neglegentia: tua (*sc. pro*: exper. tua) 66, 26; *cf.* Petrus subdiac. Siciliae.

negotiatio II 111, 21.

negotiator 67, 33; *cf.* Liberatus; ne- gotiatores 486, 24.

negotium: monasteriorum (*s. v.*); causae neg. legaliter propositum II 94, 13; negotii executionem man- dare 169, 3; usque ad finem ne- gotii (*sc. tormentorum*) 165, 3; huius neg. audientiam mandare- mus II 43, 19; iudicare neg. 323, 19; saecularia negotia 6, 25; eccle- siastica neg. II 56, 4; sanctae eccl. negotia II 64, 5; in pera- gendis negotiis eccl. II 386, 9.

neophytus 370, 5. 6. 7. II 6, 30. 208, 9. 10. 11.

nidificare 333, 4.

nimietas 324, 23. II 150, 15. 248, 12; *cf.*

nisi: quod . . . non prius tignorum pondus accipiunt, nisi a novitatis suae humore siccentur 370, 9; cer- tum . . . est non vos ante exerci- tui ducem praepone, nisi vobis

labor eius fidesque constiterit . . . 374, 20.

nobilis: Vecta. — femina: Clemen- tina. — mulier: Petronella. — nobi- les: civit. Caralitanae, Neapolita- nae, Ravennatis, Syracusanae; cle- rus, nobiles *cf. v.* clerus; duces, nobi- les, *cf. v.* duces; diversorum nob. servi . . . saepe se hostibus tradi- derunt II 240, 25; conventus paupe- rum, nob. 211, 16; presbyteri . . . no- biles ac populus *v.* presbyteri; nobi- lium ac possessores (in Sardinia in- sula) consistentes 257, 16 (magni- tudo vestra 257, 27. 258, 6; magnifici filii 257, 22); multi viri ac multae mulieres nobiles (*ex civ. Crotoniensi*) 468, 1; revera nob. et Christiani II 419, 15; laici nobiles 53, 5. 54, 9; sicut sapientes nob. decet II 228, 10; inter nobiles consediisse et sub- scripsisse 274, 4.

nobilissimus: nob. coniux (*sc. Eu- sebiae*) II 398, 17; in qua nob. viri et legitimo numero subscripserunt 234, 2; nobilissimae neptes vestrae (*sc. Rusticianae*) II 391, 29.

nobilitas: clerus, nobilitas *cf. v.* clerus; sed quoniam hanc sibi quodam modo nob. legem ponit II 316, 24. — *in allocutione*: nobili- tas vestra: Marcellinus scolasticus.

nomen: episcopatus, defensoris, here- ditarium, libellarium. — nominis: dignitas II 314, 5; officium II 33, 16; denique ut nec ei communices nec nom. ipsius (*sc. Maximi Sa- lomitani*) facias inter sacra missarum sollemnia mentionem 460, 26 *cf.* 273, 12. 16; falsum nomen (*sc. defensoris*) sibi assumere II 56, 14; nomen dare militiae II 191, 3; ad nomen eccl. tradere II 434, 20; ad nomen nostrae eccl. vindicari II 181, 14; per nomen eccl. nostrae potiri angariis 88, 20; per nostrae vel eccl. suae nomen defendi II 21, 21; quolibet alio nomine II 277, 20; nostro nom. praenotare II 330, 5; ex nostro nom. titolare II 330, 3; sub curandarum rerum at- que causarum nomine praegra- vare 406, 25; in nomine Domini (*in titulo*) 102, 5. II 413, 11.

non abundanter adiectum: in cuius praesentia nullus locus compunc- tae animae non est secretus 466, 19; pro nulla causa locum non dare 469, 10. 18; *cf.*

norma: iustitiae 117, 30. 118, 36. 120, 6.

noscere (*verbum auxiliare*): si cum ea se novit immixtum 201, 16; noscitur *v.* sub infinitivus post passiva: *cf.* si se non cognovit ex- communicatum II 156, 24.

noster: olim (II 122, 12). 485, 7. II 104, 27; *cf.* Caesarius, Exhilaratus, Vitus; proprius: Maurentius mag. mil.; ac si specialiter nostra sit II 131, 23; ita sicut revera no- strum proprium attendere II 232, 28; quidam nostri II 375, 30; ve- stros, qui nostri sunt, mea vice

salutate 394, 4; vobis eos, qui nostri sunt, commendamus II 132, 7.

notarius: *allocutiones*: experientia tua; vir honestus II 438, 19. — no- tarii: Adrianus, (eccl. Romanae) Aemilianus, Agilegius, (nostrae eccl.) Agnellus, Benenatus, tres (sedis nostrae) Bonifatii, (meus, noster) Castorius, Eugenius, (no- ster) Gratosus, Hilarus, Hippo- lytus, Honoratus, (sedis nostrae) Iohannes, Menas, (nostri, se- dis nostrae) duo Pantaleones, (eccl. nostrae) Paterius, (Romanae eccl.) Petronius, Petrus, (noster) Primigenius, (noster) Salerius, Va- lerianus; Campaniani mag. mil.; Fantini def.; Africae; eccl. Medio- lanensis, Panormitanae; Ravennae, in Regio, eccl. Romanae, Siciliae. — notarius: sanctae cui Deo auctore praesidemus ecclesiae: Castorius. — reverentissimus conservus meus Castorius apostol. sedis vestrae not. (*in epist. Iohannis Ravennat.* 228, 10; *cf.* reverentissimus 229, 8). — not. ac responsalis noster: Castorius. — not. rogatoriusque meus: Deuade- dit. — not. principis: Georgius. — quisquis ille revera sedis nostrae fuerit notarius vel defensor 88, 18; ita minister vel not. non debet in ordinationem eius vocem suam vel calamum venundare 365, 3; mores notarii 296, 11; notarii officium 270, 5; hanc donationem not. no- stro perscriptam legimus II 108, 4; notarium commendare 93, 26; per not. transmittere 279, 2; et qua- rundam (*sc. evangelii lectionum*) dictata expositio adistente plebe est per not. recitata 251, 11; ego (*sc. Christus*) te (*sc. Mauricium Aug.*) de notario comitem . . . feci 221, 15; inrisiones illas, quas ha- bere notarii adhuc pueri solent 295, 12; notariorum primicerius: Stephanus; not. schedae II 363, 5; schola notar. atque subdiaconorum II 18, 12 (*v. not. ib.* 38); quem (*sc. Thomam*) inter notarios volumus militare 391, 12; coram omnibus notariis 101, 10.

notitia: codicum, donationis. — subter adnexa II 29, 26; not. atque desus- ceptum 248, 11 (*v. not. ib.* 31); noti- tiam quae nomina eorum (*sc. ser- vorum redemptorum*) vel, quis ubi maneat sive quid agat seu unde sit, contineat 411, 3 (*v. not. ib.* 39); facta not., quis quomodo est vel ubi habitat II 53, 26; quarum (*sc. rerum*) notitiam nobis oblatam praesentibus adnectimus litteris 168, 8; secundum notitiam earum II 409, 2; notitia . . . facta II 82, 25. 105, 29. 194, 22; notitias earum (*sc. rerum*) subtiliter retineri 248, 14.

notus: meus II 276, 26. 354, 21; *cf.* Aemilianus.

Novella: Novellarum constitutio (quae de episcopis loquitur II 416, 11). II 414, 17. 415, 2; constitutio

Novellae, quae de testibus loquuntur, capitulo XVI. II 417, 17.
 Novembrius 302, 15. II 188, 7. 364, 8.
 noviter = *nove*: 244, 1. 419, 11. II 390, 8.
 nubilum: oblivionis nubilo II 370, 15.
 nullatenus 42, 23. 201, 17. 203, 22. 204, 26. 221, 7; *cet.*; *saepissime*.
 nullus = *nemo*: 13, 25. 15, 16. 24, 17. 59, 34. 67, 25. 31; *cet.*; *saepissime*.
 numerarius (*v. not.* II 84, 32) II 84, 12. 130, 2; *cf.* Bonifatius.
numeri permutati: missas prohibeatis celebrari, sepeliri... mortuos interdicere 13, 9; memoras displicuisse vobis illud opus, sed hoc... statuisse, ut in librorum ductus eas transponeres 60, 32 ss.; *cf.* 212, 22. 213, 28. 216, 8; *et cet. similia*; te vel heredes tuos satisfacturum esse non dubites 108, 7; ita ut neque fraternitas tua neque presbyteri praeter diligentiam disciplinae aliquid molestiarum inferat 218, 10 (*v. adnot. crit. ib.*); si denuo ad nos de quoquam, qui ad eum pertinent, querela pervenerit 246, 9.
 numerus: legitimus, militaris, militis. — in numeris militare *v.* militare.
 nuptiae: clericorum 259, 18; omne commodum nuptiarum 65, 2; de nuptiis rusticorum commoda percipere 65, 1.
 nuptialis: nuptiale commodum 65, 4; factis nuptialibus instrumentis 198, 3.
 nutritor 467, 28.
 nutrix: domna illa nutrix mea 279, 27.
 ○: o quam bona est caritas 338, 12.
 obiectio 190, 7. II 433, 12.
 obiectum: adversariorum intentiones ac obiecta II 74, 18.
 obire: obitis his 306, 18.
 oblatio: fidelium (*s. v.*). — oblationes: Iohannis ep. Prim. Iustin. Recaredi, Venantii. — oblationis hostiam consecrare II 59, 30; super oblationem dicere II 59, 31.
 obligatio 404, 7. 405, 22. 422, 3. 484, 3. II 262, 25; *cet.* — anathematis II 202, 33. 354, 9; obligationis chirographus II 68, 24; *cf.* substantia ecclesiae obligata 179, 8.
 obnoxius: curiae 133, 11. 261, 23; nulli conditioni vel corpori obnoxius 307, 6 (*v. not. ib.* 35).
 oboedientia 98, 19. 100, 3. 112, 5. 130, 20. 173, 17. 187, 13. 222, 6. II 423, 15; militaris devotionis ob. 131, 3; iugo oboedientiae se submittere II 172, 3; oboedientiae culpa II 233, 4. — oboedientiam: debere II 62, 26; exhibere 460, 24. II 56, 13. — *cf.* oboedire: 110, 20. 155, 7. 183, 8. 202, 23; *cet.*
 obreptio 403, 19.
 obsequium: obsequium *vel* obsequia: domni papae, pontificis, principis,

REG. GREG. II.

servorum Dei. — Callinici, Gennadii, Gregorii pap., Iohannis ep. Ravenn. Iohannis ep. Syracus., Nassa, Petri ep., Petri subdiac., Theodori curat. — obsequium: culturae II 328, 25; veri Dei II 331, 9; ecclesiasticum 276, 4. 282, 2. 294, 8. 20. — obsequium: suum commodare 245, 6; reperire 294, 10; in obs. suum retinere 256, 9. — in obsequio occupatus II 27, 28. — obsequia: ecclesiastica 281, 13. 307, 21; patriae caelestis 260, 9. — obsequiis: devotus II 132, 12; respondisse digne II 18, 9; hominum sociari II 244, 15; suis obs. ac utilitatibus deputare 195, 6. — cotidiana obs. de eccl. habere II 282, 28; ne loca Deo dicata... destituta servitium repellantur obsequiis II 176, 14; in aliorum se obsequiis ac laboribus occupare II 191, 2. 35.
 observantia: ecclesiastica II 218, 1.
 observatio: ecclesiastica 294, 23. II 209, 15.
 observare: quem diacono responsa ecclesiastica facienti observare in urbe regia feceramus II 9, 13; eum nec in eccl. nec in loco alio observare, sed illic iugiter permanere ex nostra quoque auctoritate constituat II 53, 6.
 obsessio (*sc. Romae*) 320, 6.
 obstaculum 277, 14. 325, 20.
 obstrictus: si quid obstrictum vel ecclesiae redhibere cognoscis II 167, 18.
 obstupendus: quod minus fuerat obstupendum II 243, 6.
 obumbratio II 207, 3.
 occasio: occasio se dat II 92, 2; occasionis excusatio 372, 23; quoniam occasionem vicium nostrarum consideramus 165, 13; quolibet tempore, qualibet occasione vel subreptione 168, 2; nominis vestri occasione 301, 23; occasione tui peccati 460, 13; occasione quasi regiminis 488, 21. — nulla occasione in *formulis exempli gratia*: monasterii rebus nulla se occ. permisceat 349, 3; ut haec in damno ecclesiae nulla debeant occ. persolvi 380, 16.
 occurrere: quia digne vobis gratias agere necdum occurrimus II 72, 14.
 Octobrius 90, 8. 106, 16. 230, 29. II 274, 8.
 odiasse (odians II 260, 12).
 odor 337, 4.
 oeconomus (*v. not.* 445, 41): eccl. *Caralitanae* II 420, 20; expensa per oeconomum erogetur 181, 1.
 oecumenicos: patriarcha 344, 16; superbum ac pestiferum ycomenicon, hoc est universalis, sibi vocabulum usurpasse II 157, 15.
 officialis: Theodori ducis Sardin.: Donatus.
 officium (*cf.* ministerium): *v.* communio, dignitas, gubernatio, honos,

ministerium, ordo. — officium: abbas, amministrationis, clericatus, cognitoris, defensoris, diaconatus, diaconii, diaconorum, episcopale, lectionis, ministerii, missarum, nominis, notarii, oneris, palatii, pastorale, pastoris, praedicationis, praetoris, presbyteratus, presbyteri, primatis, psalmodiae, rectoris, regiminis, sacerdotale, sacerdotii, sacerdotis, speculatoris, subdiacognatus, subdiaconi, visitationis; ecclesiasticum off. 220, 9. II 20, 4. — officii: sui amministratio 155, 5. II 243, 15. 314, 5; nostri censura 187, 8; consideratio II 216, 15. 357, 4; *cf.* II 48, 29; nostri ministerium 398, 8; sui ministerium exhibere 250, 10; praerogativa 428, 19; nostri praepositum 142, 17; propositum maculare 461, 15; qualitas II 127, 22; nostri sollicitudo II 157, 9; sui terminos non exire II 356, 27; ab amministratione off. sui subducere II 372, 28; suscepti cura compellit off. 98, 8; *cf.* II 315, 4; si in off. sui cura incautus vel lentus extiterit II 328, 12; ministerium sacri interdiceret off. 213, 25; norma suscepti off. II 192, 3; nam omnibus... cuiuslibet off. valde onerosa est novitas 351, 14; quod sedem apost. diligendo ad off. vestri originem... recurritis II 33, 9. — dignos huic off. adhibere 204, 28; aptam personam huic off. quaerere II 277, 6; officio suo moribus et actione respondere 461, 24. — officium: suum adimplere 45, 3; susceptum adornare 375, 26. 387, 19. II 403, 15; suum amministrare II 372, 25; digna amministratione complere 104, 22; *cf.* 371, 24; suum exequi II 313, 3; implere 298, 28; suum peragere 183, 19; susceptum integrum resignare 85, 24; dum non off., sed nomen attendit II 206, 7. — ad officium: susceptum adsurgere II 136, 19. 137, 19. 138, 13; aptus II 247, 31; se ostendere indignum 374, 30; perducere 387, 4; promovere 96, 15. 270, 14; suum remeare 407, 12; reverti II 414, 7; digni ad tale off. 77, 14; idoneus ad aliquod off. vel ministerium II 228, 5; ex laico ad. religiosum migrare off. II 276, 9; contra off. II 421, 6; secundum meritum vel off. sive laborem suum II 409, 14. — officio: carere 249, 28; proprio depulsus 166, 14; sacro privatus 300, 2; (proprio 166, 20) remotus 241, 23. — ab officio: suo abducere II 374, 5; inrevocabiler depositus 298, 27; nostro non discrepare II 138, 28; quiescere 201, 17; (suscepto suspendere II 424, 24). 201, 2; vacare atque esse privatum 300, 12; ab off. et a communione alienum facere 276, 11. II 97, 9. 177, 24. 385, 2. 387, 10; de off. suo esse sollicitum 373, 1; in off. constituere 406, 4; in off. ecclesiae revocare II 159, 5; in ecclesia et officio suo revocari II 410, 17; qui in tuo off. locoque successerint

253, 12. II 377, 10. 379, 15. 381, 3. — officia: ecclesiastica 220, 11. II 206, 3. 208, 1; saecularia 309, 8; presbyteri, diacones ceteraque ecclesiastica off. subscribentes II 422, 17; officiorum singulorum administratio 371, 15; ab officiis, quo fungitur gradu, deicere II 349, 29; libri de officiis 59, 20.

offuscare 300, 32.

oleum: sanctae crucis II 36, 6.

olivum: oliveta *fundi Laceriani, Speciani, Ancessani* II 437, 22.

omelia v. homelia.

omnimodis II 271, 16.

omnis: in omnibus *in formulis*: naves vero . . . in omnibus tuere 90, 12; oboedientiam praebere in omn. 173, 17; *et similia* cf. 175, 2. 182, 8. 9. 194, 7; *cet.* — *similiter* per omnia: ut per omnia impleant 137, 15; habebis per omnia ordinandi licentiam 142, 8; cf. 62, 4. 75, 10. 153, 41. 170, 12. 182, 6. 194, 9. 381, 6; *cet.*

onichinae amulae 68, 25.

onus: onus *vel* onera: hereditaria, pensionis, possessionis, professionum, tributorum; huius oneris curae eccl. nostrae II 121, 2; nihil oneris amplius indicare 256, 8; onus relevare 288, 21. II 180, 19; hoc in se onus suscipere II 187, 12; ab omni angaria vel onere exuere excusareque II 131, 22. — onera: adiectionis 63, 11; imposita II 78, 82; indicta 432, 34; minuta 63, 3; quae super pensum inlata subtrahimus 63, 9. — diversis oneribus affligi II 420, 24; abiectis siliquis, oneribus vel granaticis 64, 1; ab angariis atque oneribus excusare 280, 1; qui culmen regiminis ad officium portandi oneris suscipit II 133, 20. 298, 8.

operari *aliquid*: 221, 22. 255, 19. 325, 5. 376, 25. 387, 8. II 48, 11; *cet.*

operatio II 152, 26.

operator 473, 15.

opitulatio II 123, 21. 126, 21. 132, 11. 193, 16. 321, 3; *cet.*

oportet: qua tueri haec oportuerant 78, 25; quod subdiaconus oportuerat exhibere 270, 6. — sicut iudicii vestri discretionem oportuit II 382, 3; cf. II 341, 11. 419, 15. — si . . . sic utilitatibus suis aestimat optere II 45, 20; cf. 116, 5.

optio 225, 20 (*v. not. ib. 42*).

opus: S. Iob (*s. v.*); Dei 253, 11. 258, 10. II 247, 27. 253, 20. 24; sanctum II 222, 12; opus Dei celebrare II 329, 3; sacrum opus: celebrare 415, 11; peragere 416, 3; opera terrena II 366, 28; opus suum in angaria persolvere II 85, 22; mercedem operum tenes (II 470, 18). — ex opere *v.* concilium.

opusculum: opuscula beati Augustini II 251, 30.

oraculum II 386, 19 (*v. not. ib. 42*). (II 468, 14).

orarium: camisiae et oraria 474, 9. 486, 18.

oratio: lectio atque or. 161, 15; orationibus atque ieiuniis occupatus 334, 16; *cet.*

oratorium: oratoria Sanctorum: Agnae, Andreae, Archangeli, Caesarii, Cassiani, Iulianae, *duo* Mariae, Michaelis, Petri, Sabini. *duo* Severini; oratoria *sita*: iuxta thermas Agrippianas. intra civ. Ariminensem, in civ. Firmana, in domo Iohannis presb., in diocesi Iohannis subdiac. Ravenn., in vico Lampadi, in cast. Luculano, in domo Marini, in civ. Neapolit., in civ. Panormitana, in possessionibus S. Petri, in loco iuris Themoteae, in civ. Tyndarina, in fundo Visiano. — oratorium propriis constructum sumptibus II 281, 1. — oratorii: conditrix, presbyter (*s. v.*); dedicatio 282, 17 (*v. not. ib. 38*); limen II 288, 14. — cuius oratorio elemosinam fecistis II 289, 18. — oratorium: (sollemniter) 113, 4. II 8, 27. 81, 25. 281, 1; consecrare 218, 2. II 81, 21. 90, 12. 174, 21. 175, 7; construxisse 217, 26. 350, 4. 418, 2. II 135, 14. 386, 16; *cet.*; dedicare 418, 9. II 386, 17; fundare 112, 17.

ordinabiliter II 411, 14. 15.

ordinare = *constituere* (*v. etiam* eligere): abbatem, abbatissam, antistitem, archiep., clericos, diacon., maiorem domum, metropolit., monach., monast., pastorem, patrimon., praeposit., presb., sacerdotem, vicedominum, xenodochia. — ordinare: ecclesiam (ecclesias) 115, 11. 304, 15. II 82, 20. 272, 28. 282, 15. 420, 29. 31; episcopum *vel* episcopos: 67, 6. 80, 29. 124, 23. 133, 6. 180, 6. 193, 16. 197, 7. 229, 29. 249, 11. 15. 16. 263, 7. 276, 7. 286, 9. 11. 290, 21. 302, 28. 303, 4. 304, 18. 328, 18. 349, 10. 351, 2. 358, 16. 23. 365, 1. 5. 385, 31. 398, 26. 399, 1. 400, 4. 457, 25. 487, 9. 17. 488, 9. II 82, 19. 97, 6. 109, 11. 136, 24. 137, 26. 155, 25. 33. 156, 4. 22. 177, 21. 218, 3. 247, 23. 253, 14. 274, 27. 312, 13. 19. 22. 27. 333, 8. 336, 15. 17. 19. 22. 344, 24. 357, 29. 372, 27. 410, 21. 412, 5; cum pretio *v.* pretium; ut eum (*sc. Drocultum*) exc. vestra (*sc. Gennadius exarch.*) ordinare dignetur II 47, 6; ut ipse prior habeatur, qui prius fuerit ordinatus II 312, 24; ut is, qui ordinatus est, iterum ordine tur 145, 10; sed ne umquam hi qui ordinati sunt pereant, provideri debet . . . 261, 19; qui eum ordinaverunt vel ordinationi eius consentientes interfuerunt II 410, 24; cf. II 411, 31; per ep. ordinari II 312, 28; non resumpticia, sed vera iussione ordinari 255, 6; qui inordinate ordinatus est 328, 20; cf. 329, 5. 6; si quorundam patrocini fuerit quisquam electus, voluntatibus eorum cum fuerit

ordinatus oboedire . . . compellitur 180, 11; ad destinatum ordinem non aliter nisi te (*sc. Aetherio ep.*) ordinante perveniat II 374, 21; per praemia et donationes ordinari II 406, 26; cf. II 356, 34; eundem, qui ordinandus est vel ordinatus omnino aliquid dare prohibeo 365, 5; cf. II 202, 1; ut nulla proveniat in ordinatione venalitas, ne . . . et ordinatis et ordinantibus periculum maius imminet 204, 30; post interdictionem . . . nostram, quae sub excommunicatione tua (*sc. Maximi praesumptoris*) ordinantiumque te facta est 255, 1; ad nos veniat ordinandus II 97, 6. 384, 29. 387, 6; ne, quem tam benignus ad ordinandum cessit, ordinatum destituere fortasse videatur 399, 1; diacones atque presb. tibi concedimus ordinandi licentiam 96, 10; cf. 98, 14. 142, 9. — = *instituere*: secundum canonum praecepta cuncta dispone vel ordina 97, 4.

ordinate 282, 1.

ordinatio: abbatis, abbatissae, Barbarae et Antoninae, cellae, cleri, clericorum, episcopalis, episcopatus, exarchi, praepositi, praesulum, presbyteri, presbyterii, pontificum, sacerdotalis, sacerdotum; *tribunorum*; eccl. II 137, 21. 138, 15; Aquileiensis ecclesiae (20, 21); episcopi *vel* episcoporum (20, 22). 236, 25. 249, 24. 269, 14. 291, 8. 329, 5. 365, 3. 450, 3. 20. II 56, 16. 171, 24. 214, 10. 336, 20. 23; illicita II 356, 34; insulae Capritanae II 154, 25; nostra 20, 15. 40, 13. 156, 16; spiritalis II 336, 27; locorum ord. provenit 24, 20. — ordinationis: celebratio 232, 10. 292, 15; curam ord. impingere II 286, 22; pecuniae II 207, 15; secundum ord. tempus . . . sua attendere loca II 214, 10; ord. meae dies 54, 17; in ipso meae ord. initio 5, 10. — mores et actus huic ord. concordare 96, 13; quisquis congruae ord. eius restiterit 112, 7. — ordinationem: destruere II 424, 25. 425, 7; contra ecclesiasticam ord. II 425, 27; huius loci disponere II 329, 8; suam evitare 174, 5; aliam inquirere 44, 24; ad ord. non idoneus II 420, 20; ad ord. venire II 407, 9; post ord. deponi 261, 25. — eam (*sc. eccl.*) digna ordinatione disponere 115, 13; regulari ord. disponi II 369, 11; cum congrua ordinatione de ecclesiis exire 159, 20; estote praecipue in ord. solliciti 204, 24; in ord. ep. testes II 336, 18; in nulla ord. commoda quolibet modo subripiant 297, 25; in ord. venalitas 203, 24. 204, 30; pro ord. . . omnino aliquid dare prohibeo 365, 4. — ordinationes: illicitae 133, 9. 297, 23; canonicæ ord. impedire II 110, 12; quem dignum talibus ord. iudicaverit 24, 18; innoxias habere manus de ord. II 310, 26; de ord.

- aliquid accipere . . . vetuimus 377, 24; *cf.* 364, 23; ex sua quoque ord. exc. vestrae celsitudo perpendat (*sc. Childebertus rex*) 374, 19. — *ratio*: ordinationi committere II 234, s. 329, 6; pacifica eas (*sc. causas*) ord. definire II 83, 8; cunctis salubri ord. dispositis II 369, 28; *cf.* II 19, 12. 372, 32.
- ordinator 80, 23. 290, 2. II 202, 1; ordinatores (*Maximi ep.*) 255, 6.
- ordo (*cf.* gradus, honos, locus, officium): canonum, canonicus, consuetudinis, dignitatis, disciplinae, donationis, expositionis, iustitiae, legalis, legum, regiminis. — ordo *ecclesiastico sensu*: archidiaconatus, clericatus, diaconatus, diaconii, episcopatus, episcoporum, monachus, presbyteratus, presbyterii, presbyterorum; ecclesiae II 16, 22; ecclesiasticus 244, 17; ecclesiastici vigoris II 28, 12; regularis II 113, 28. 198, 20; spiritualis II 199, 27; saecularis ordo et disciplina II 202, 21; si in rebus saecularibus suum cuique ius et proprius ordo servandus est II 200, 14; vel minus exhibuisse, quam tuus exigit ordo pauperibus 247, 25. — ecclesiastici ordinis: amor II 313, 17; antiqua ord. dispositio II 17, 3; districtio II 9, 9; libramen 461, 6; sollicitudo II 15, 28; usum ignorare 117, 2; *cf.* 153, 40; sub praetextu eccl. ordinis 354, 11. — sacri ordinis: instituta II 203, 14; pondus 354, 21; privatio 300, 15; ad sacri ordinis ministerium accedere 298, 29. 300, 13; ad episcopatus vel alterius sacri ord. officium eligere II 6, 24. — consideratio huius ord. 156, 17. — ordinis nostri: dignitas 332, 2; professio 48, 14. — sub mei ord. casu II 354, 9; appetitus maioris ord. 249, 26; curam sui ord. agere 153, 31; ab ord. sui ministerio deiici 25, 12; in officio ordinis sui administrare 12, 4; contra ord. sui propositum II 302, 13; sui habere respectum 201, 1; ne periculum ord. tui incurras 122, 21. 400, 2. 460, 2. II 96, 19. 108, 28. 177, 6. 384, 15. 388, 2. — quae sacro ordini contradicunt 404, 29; si huic ord. hic non videatur idoneus II 254, 27; suo ord. reformari II 349, 27. — ordinem ecclesiasticum: advertere 401, 23; custodire II 285, 7; servare 180, 12; sacrum ord. accipere 316, 11. 361, 11; ad s. eccl. ord. deduci II 297, 23; ad eccl. ordinem: pervenire II 20, 6; promoveri II 378, 3; quae ad ord. eccl. rectitudinemque pertinent 291, 18; ad sacrum ord.: obsistere II 242, 15; pervenire 67, 30. 204, 23. 278, 7. 369, 12. 377, 3. 379, 6. II 134, 16. 298, 26; reverti 299, 21; ad sacrum ord. revocari 298, 23; in sacrum ord. pretio collocari 374, 28; in sacrum ord. revocare 300, 4. 361, 13; qui post acceptum ord. lapsus in peccato carnis fuerit 261, 18; post sacrum ord. ad exactionem publ. redire 261, 23. — sacro ordine carere 261, 18; (a 261, 5) sacro ord. privatus 288, 24; quae . . . tanto ordine digna valeat inveniri 180, 14; ab omni ecclesiastico ord. removeri II 414, 6; in sacro (sacroto II 10, 7) ord. constitutus 200, 18. 201, 15. 488, 29. II 116, 22. 209, 5. 237, 34. 355, 12. 401, 28; in sacro ord.: conlocari 204, 27; positus 201, 16. II 356, 18; permanere aut revocari II 26, 21; in sacro ord. vel ad clericatus ministerium promoveri II 372, 33; *cf.* II 179, 17. 424, 4; in eo quo es ordine, permanere 200, 21. 25; in eo quo sunt ord. perseverare II 421, 6; in eo, quo fuerat ord. constitutus, revocari 300, 1; in suo loco vel ord. remeare 438, 22; qui in ord. locoque tuo successerint II 378, 8. 380, 2. 381, 24; alii in eodem ord. constituti II 359, 9; in eodem ordine consecrare 145, 14; nullum pro eccl. ordine aliquid umquam dare II 202, 34; *cf.* II 199, 16. 210, 2. 355, 33. 356, 2. — praerogativa ordinum II 214, 12; ecclesiasticorum ordinum sanctitas II 407, 7; crimina quae insonantibus et maxime sacratis ordinibus ingeruntur II 327, 24. — ordines pensare 405, 16; ecclesiasticos ordines: confundere 309, 9; dare II 313, 24. 355, 27. 356, 31. — sacros ord.: appetere II 201, 29; conferre 374, 26. 386, 20. II 198, 25. 206, 4. 324, 12; temerare 214, 3; pro praemiis ad eccl. ordines adduci II 407, 8; ad eccl. ordines tendere 133, 13. — ad sacros ord.: accedere 133, 11. 489, 2. II 208, 9. 11. 373, 4; adduci 373, 8. 377, 27. II 407, 11; admittere 203, 22; aspirare 204, 25; perducere II 133, 33. 298, 15; promovere 361, 17. 379, 21; provehi 203, 25. 316, 9. II 298, 30; tolli II 19, 30; venire 370, 5; clerici extra sacros ord. constituti II 333, 16; si qui maturiores sunt extra sacros ord. 409, 22. — per distinctos ord. II 208, 1; per subdiaconos . . . vel per minores ord. exhiberi 363, 13. — ordinibus privati 361, 11; servatis propriis ord. II 327, 8; a sacris ord. prohibere II 201, 31; de sacris ord. lapsi 261, 15; nullam contrarietatem vel difficultatem de propriis suis ord. facere II 327, 11; in sacris ord. esse 409, 21. II 134, 19; nihil sibi commodi datio in sacris ord. vindicat 387, 3; in minoribus ord. constituti 133, 14; in suis ordinibus suscipere 209, 28. — in potestate et ordine differre 371, 19; ex ordine sequi 453, 8. — duci, clero, ordini et plebi civitatis . . . *et similia v. sub* dux, clerus, plebs.
- organum 357, 28. 30. 32; org. Dei II 249, 15.
- orientalis: sanctissimae orientales eccl. II 144, 20; episcopi (*s. v.*).
- originalis II 147, 15. 148, 7. 14.
- originarius: coloni vel originarii 256, 7 (*v. not. ib.* 37); (*cf.* de pos-
- sessione, cui oriundo subiecti sunt, exire II 128, 20).
- ornamentum: de rebus vel ornament. (*Salonitanae*) eccl. fideliter rerum inventarium conscribi 180, 15; codices vel ornamenta . . . ablata quaeruntur II 67, 27; pecunias et ornamenta de Antonini substantia tecum defer 136, 12; reditus vel ornamenta ministeriaque ipsius sollicitudinis tuae (*sc. Leonii ep.*) in tutum cura conservet 182, 12.
- ornatus: nihil de (provectionibus clericorum) reditu, ornatu *cet. v.* provectione, reditus.
- orphanus 83, 9. 11. 186, 4. II 75, 20. 188, 14. 15. 284, 15. 285, 27; puerulus orphanus 193, 12.
- orthodoxus: *v.* fides, filii, fratres, imperator; quamvis Cyriacum noverimus orthodoxum . . . 480, 37; se orth. monstrare (II 464, 39); quia quaedam loca catholice dicta et omnino orthodoxa velut heretica adnotavit 393, 3.
- os: si vox de eodem loco in ecclesiae ore sonaret 105, 7 (*v. not. ib.* 43).
- ostensio: in ostensione est 295, 24; ex corporalis visus ostensione II 161, 23.
- ovinus: ovina facie 321, 16.
- ovis: oves II 229, 3. 401, 8; oves et caprae II 385, 14.
- pacalis: quousque . . . partes Italiae pacales constituentur (23, 1 *v. ad not. crit.* 23, 25 *et in additamentis* 491 *ad pag.* 23).
- pacifice II 79, 13. 87, 13. 98, 2.
- pacificus: (*sc. Mauricius* 22, 2).
- pactum (*cf.* pax): S. Gregorii papae Romae rectoribus Siciliae datum 52, 16; pactum, ubi sacramenta sunt praestita II 119, 5; saponiariorum pactum inter se de quibusdam rationabilibus artis suae capitulis confectum II 118, 21; promissio pacti vel cautionis II 232, 10; in pacto subscribere II 71, 27; pacta inter Iustinianum princ. et iura regni vestri (*sc. Reccaredi*) II 225, 13; pactorum (*inter Domitium presb. et Antonium subdiac.*) habitorum pagina II 87, 10. 97, 35; *cf.* II 87, 14. 98, 3; pactis intervenientibus II 87, 3. 97, 27.
- paenitentia: 261, 15. 16. 300, 8. II 14, 2; [II 146, 19. 27. 29. 32. 33.] 172, 4. 29. 173, 16. 255, 25; gravissima 139, 3; summa 165, 19; digna II 378, 13. 380, 7. 381, 29; pauci temporis II 296, 11; quolibet triennio paen. agenda II 296, 1; agenda temporis paen. II 414, 4; paen. ac abstinentia quadraginta diebus indicta II 24, 27. — paenitentiae: lamenta II 296, 18; lucra 147, 15; modus II 58, 25; (temperandus II 411, 2. 412, 3); virtus II 296, 11; paenitentiae reservatus 104, 15. — paenitentiam: agere 185, 9. 234, 13. 285,

20. II 13, 6. 38, 27. 58, 20. [II 146, 26]. 288, 19. 296, 19. 358, 15; ampliorum paen. agere II 39, 1; in triennium agere II 294, 13; dominici corporis et sanguinis communione privati agere paen. in monasterio II 410, 26; in paen. dare 67, 13. 15. 259, 13; in paen. deputare 24, 3. 415, 3; indicare 145, 16; indicare paen. aliquantum dierum II 1, 17; peragere 198, 4. 199, 14; praestare 16, 8. 77, 10; in paen. redigere 285, 18; ad paen. tradere 67, 10; communione privati in sex mensibus ad agendam paen. in monasterio deputentur II 411, 32; excommunicati in monasterium ad agendam paen. in sex mensibus sunt mittendi II 411, 25. — paenitentia: afflictus 284, 14; digna praecedente paen. II 421, 3; in paen. commissi II 285, 10; in paen. deputare 298, 24. 308, 20; districta in paen. dirigere II 192, 26; sub paen. redactus 238, 15; in paen. redigere 241, 20; in paen. permanere 206, 1; in eadem paen. perseverare II 296, 12; in paenitentia religare 87, 12; in paen. retrudendus est II 349, 21. — cf. sibi paenitendo proficere 241, 21; digne paenituisse 259, 29.
- paganus (cf. gentilis); rusticus (sc. *Sardiniae*) 261, 10; vir (sc. *Sardiniae*) II 38, 7; quidam pagani (sc. *Sardiniae*) 262, 8; pagani (sc. *pueri Angli*) 389, 6; pagani (servi 407, 26) sc. *Neapoli* 407, 28; pagani quos mercimonii causa de externis finibus emerint 408, 4; pagani (sc. *mancipia* de Galliarum finibus *empta*) II 111, 23; pagana mancipia (sc. *Catanae*) 408, 24.
- pagina: auctoritatis, cartae, constitutionis, decreti, desuscepti, donationis, gestorum, inventarii, largitatis, libelli, litterarum, manumissionis, pactorum, petitionis, praereptionis, praecepti, ratihabitionis, scriptorum, suggestionis, testamenti, transactionis, visitatoris; subdita desuscepto II 91, 18; subiecta vobis (sc. *Venantio ep.*) pag. II 140, 8. — in sacris paginis 187, 21.
- paginalis: locutio II 265, 28.
- palatinus (v. not. 13, 40. 287, 42): palatini: Catellus, Inportunus, Iohannes, Theodorus. — (Iohannes) praefectus simul et palatinus II 44, 9; palatinus privatarum (vir clarissimus II 91, 9. 16) cf. Maximus.
- palatium: sacrum (II 442, 23); cartularius: Smaragdus; terrenum 354, 22. 470, 29. 473, 30. II 35, 22; caeleste 470, 30. — voluntas palatii 309, 19; praemia in palatio mittere 146, 1; ecclesia, quae in honorem sancti Pauli apostoli in pal. aedificatur 264, 4; oratorium S. Caesaris intra palatio II 365, 9; diversa officia pal. urbis Romae II 113, 7 (annonae eorum *ib.*); (sc. *Constantinopoli*): in Septimo in palatio, qui dicitur Secundianas II 365, 1; palatio commendare II 286, 21; permanere in pal. II 403, 26. 404, 4.
- pallium: pallea maiora minora 87, 6; pallia Aquitanica 486, 18; 213, 13. 229, 10. 297, 5. 365, 5. 9. 368, 21. 376, 28. 377, 22. 379, 2. 386, 17. II 6, 8. 211, 30. 225, 5; pallium amissum 117, 17. 118, 26. 119, 27. — pallii: usus 41, 3. 117, 16. 212, 1. 228, 8. 14. 230, 13. 292, 12. 368, 19. 374, 3. 375, 19. 387, 16. 409, 10. II 165, 25. 166, 9. 212, 11. 213, 29. 214, 13; usu privare 118, 27; usum contradicere 119, 25; usum: adipisci II 6, 20; concedere II 403, 8; usu honorare II 213, 29; usus extra ecclesiam 295, 19; amictus 230, 11; datio 364, 24; honor II 6, 13; accepti ratio II 229, 28; (usum ad sola missarum sollemnia agenda concedimus II 312, 12). — pallium: accipere II 337, 3; deferre II 172, 8; dirigere 291, 15. II 5, 30. 6, 16. 39, 6; induere 292, 16. II 166, 17; honoris percipere II 312, 15; tribuere II 312, 20. — pallio: uti 211, 12. 213, 11. 233, 9. 292, 7. 409, 13. 14. 16. II 166, 1. 5. 12. 199, 25. 220, 10. 229, 18; intra ecclesiam uti 370, 24; extra eccl. uti 375, 22; consuetudo utendi pall. 410, 11; decorari pallio 212, 16; cum palliis ambulare 296, 7.
- palmatianae 85, 18 (v. not. *ib.* 31).
- pandectae: libro XII. Pandectarum II 417, 12.
- papa: papae: Damasus, Gregorius, Iohannes, Leo, Ormisda, Pelagius, Vigilius; beatissime papa, apostolicus papa, beatissimus (atque apostolicus) papa, dominus (sanctus ac) beatissimus papa, dominus papa, reverendus papa v. Gregorius; papa: Romeus, urbis Romae (sc. *Gregorius*) 52, 16. 58, 18; in urbe regia constitutus (sc. *Vigilius*) 151, 15; cuncti presb. et diaconi mei in obsequio domni papae mecum procedentes (229, 30); et subscriptio domni papae 230, 28; et ecce in praefatione epist. . . superbae appellationis verbum universalem me papam dicentes imprimere curastis II 31, 24; cf. *ib.* 30.
- par: a paribus 28, 11. 423, 20. 425, 2. 427, 21. 478, 30. II 15, 25. 16, 21. 101, 27. 205, 14. 315, 3. 348, 14; non a paribus 439, 11; a pari 206, 5 (v. not. *ib.* 32); a pari duas 98, 6. — patriarchae alii pares vestri (sc. *Anastasio patr. Antioch.*) 39, 7.
- paratura: de benedictione s. Petri transmissimus paraturam unam II 360, 30.
- parens: legitimi parentes 67, 12.
- parere: paruit = peperit II 157, 30 (v. *ib.* adn. crit.)
- parochia (parrochia et parroechia): parrochiae: Alcisonis, Amos, Benenati Tundaritan, Candidi ep., Crisconii ep., Importuni ep., Palumbi, Passivi, Ursicini. — *ecclesiae vel civitatis*: Brundisii, Grumentinae, Neapolitanae, Populonensis, Saonensis, Vivaniensis. — nullus canonum ordo consentit, ut parrochiam alterius alter aliquo modo debeat occupare II 426, 8; visitatores ecclesiarum clericique eorum, qui cum ipsis per non suae civitatis parroechias fatigantur 245, 4; de habendis per parrochias conciliis II 209, 12; a suis remotum esse parrochiis II 201, 2.
- parochialis: paroeciales presbyteri 77, 13.
- pars: cf. eccl. Mediolanensis, Panormitana, Syracusana; partes: Africanae, Agrigentinae, Brittorum, Campaniae, Caralitanae, Catinenses, Europae, Galliarum, Genueses, Germaniae, Hierosolymorum, Histriae, Italiae, Iudaeorum, Lunenses, Messanenses, Occidentis, Panormitanae, provinciarum, Ravennates, rei publicae, Romanae, Siciliae, Syracusanae, Transpadanae; hae partes II 235, 3; partes istae (21, 6.) II 235, 12; et partes istae et diversae insulae 439, 17; illa partes II 234, 32. 235, 2. 265, 28. (441, 7); commotio partium nostrarum (20, 27); per diversas terrarum part. 222, 6; in quibuslibet mundi part. 211, 18; in his, in quibus constitutus es, part. 218, 22; in his part. 326, 3. II 71, 23. 86, 10. 404, 12; in illis part. 121, 15. 175, 2. 377, 3. 379, 6. 386, 20. 421, 21. 424, 11. 428, 7. II 6, 26. 48, 22. 102, 1. 318, 25. 323, 13. 425, 2. (440, 12); in part. istis 180, 4; in partibus vobis (sc. *Gennadio exarcho*) commissis 83, 3. — quarta pars cf. quarta; quas (sc. *res*) pro parte defuncti patris ipsius habere poterat 238, 7; pauperum partes attendere II 234, 8; ad fratris et coop. nostri Secundini partes fac ire iudicium II 5, 9; dum modo per partes non eat, sed celerius finem accipiat II 130, 14.
- particeps: cum dativo: conscius vel particeps praefato Petro dicitur extitisse 413, 3; cf. II 359, 33.
- participatio cf. communio; dominici corporis ac sanguinis participatio privare 117, 18. 119, 27. 249, 13. 490, 32. II 58, 22; sacri corporis et sanguinis dominici part. privare 285, 17; cf. 490, 24; a dom. corporis ac sanguinis part. submovere 118, 28.
- participium 28, 3. 59, 6; *cel.*
- participium: pro praepositione vel abundanter adiecta participia: praesentis: omni excusatione cessante = sine 198, 26; cf. 308, 7. 361, 30. 403, 10. 420, 1; *cel.*; reverentia exigente 180, 11; cf. 123, 4. 183, 16. 290, 7. 299, 24. 421, 9; *cel.*; peccatis (delictis 96, 27) facientibus 134, 8. 144, 3. 149, 15. 178, 6; *cel.*; faciente

neglegentia 385, 12. II 1, 17; *cet.*; iustitia favente 189, 16; *cf.* 156, 38. II 17, 1; *cet.*; nostra interveniente auctoritate 389, 23; *cf.* 243, 13. 316, 26. 403, 12. (II 456, 29); *cet.*; nuntiante opinione 203, 9; *cf.* 94, 12. 330, 22. 355, 22. 377, 30. 379, 6; *cet.*; iustitia procedente 147, 22; *cf.* 89, 28. 93, 27. 238, 15. 259, 13; *cet.*; angustia stimulante 148, 3; *cf.* 156, 39. 300, 23. 301, 18; *cet.*; *et similia aescensies*; *cf. inprimis* Christus, Deus, Dominus. — *perfecti*: nisi dato commodo 377, 22; datis fideiussoribus 404, 10; *cf.* II 9, 28. 129, 9. 132, 23; *cet.*; exhibita oboedientia 291, 20; facta interrogatione 197, 5; *cf.* 179, 5. II 53, 26; *cet.*; habita discretionem 301, 22; *cf.* 124, 19. 151, 28. 166, 18; *cet.*; interposita conditione 154, 15; *cf.* 391, 16; *cet.*; omisa (= *sine*) excusatione 250, 17; *cf.* 460, 28. 488, 27. II 24, 23; *cet.*; excusatione postposita 109, 7; *cf.* 117, 30. 118, 37. 120, 6. 156, 36; *cet.*; ea sane lege atque conditione subnexa 391, 18; *et similia permulta*. — *pro enuntiato relativo participia*: antedictus, antefatus, praedictus, praefatus, praenominatus, *similia* *cf.* 10, 17. 11, 5. 16, 10. (18, 30). 49, 18. 65, 4. 154, 13. 198, 10. 28. 214, 12; *cet.* — *participia absoluta pro adiunctis* (*cf. Rünsch, Itala p. 450*): veniente autem viro magnifico, domno Maurentio chartulario, ei quaeso . . . concurrere 4, 11; ut lapso eo res eius omnes ecclesiae remanerent 272, 13; ut eis ad te convocatis illos communear II 395, 16. — *participii nominativus ad subiectum logicum relatus*: scientes . . . gratum nobis fuit 412, 30; cognoscentes . . . curae nobis fuit II 109, 2; haec considerantes necesse est, ut frat. vestra . . . 417, 17; *cf.* 421, 29. 464, 14. II 64, 16. 221, 7. 386, 30. 391, 3; asserens puerum se quendam de Sicilia partibus veniens (*pro venientem*) . . . perduxisse II 140, 25; *cf.* II 141, 2. — *nominativus vere absolutus* (*cf. Arch. f. lat. Lexicogr. XI. 45 s.*): qui dum fuerit postulatus cum sollempnitate decreti . . . ad nos veniat ordinandus, provisuri ante omnia, ne cuiuslibet vitae vel meriti laicam personam praesumatis eligere 276, 8; *cf.* 122, 19. 400, 1. 460, 1. II 96, 18. 97, 6. 108, 27. 109, 11. 177, 5. 21. 362, 7. 384, 11. 29. 387, 6. 388, 1; vocandi tamen sunt ipsi, tranquille commonendi, . . . scientes, quod de Iudaeis veritas dicit II 260, 5; *cf.* 100, 22. 122, 16. 142, 5. 459, 26. II 96, 15. 108, 24. 177, 2. 266, 10. 387, 28. 430, 6; qui properantes, iam paene litora cernentes Italiae, in illis vi maris advenit (II 221, 6). — *accusativus absolutus*: haec itaque memoratis viris primitus reformata, liberum tibi sit, si quam contra eos postea hic apud nos causam movere volueris II 94, 10. — *participii futuri usus notabilis* (*cf. etiam nomina-*

tiv. absolut.): eis subvenire . . . modis omnibus festinabis, sciturus tuis esse rationibus, quicquid nostra praeceptione praeberis, imputandum 103, 2; *cf.* 108, 10. 200, 20. 307, 9. 423, 9. II 107, 14. 151, 15; *cet.*; unde valde necessarium fuerat, si hic pro plenissima instructione nostra magn. tua nostris interrogationibus responsura tempore, quo in Sicilia delata est, perrexisset II 57, 27; res quaelibet transitura . . . praemia mansura II 36, 29 s.; ex rebus transitoriis mansura semper lucra mercari II 86, 26. 97, 21; *cf.* II 91, 11; de rebus vestris rationes redditurus vado (*je vais rendre*) 467, 34; absit, ut sibi met contraria sapiat et vel superiora subsequentibus discordia praeferat vel inferiora praecedentibus impugnatura subiungat (II 462, 12); qui ad singula quaeque vellent motura retenti sunt (II 463, 13).

partialis 333, 9. — partialiter 340, 9.

parum: ut parum aliquid exenium offerant 137, 10.

parvitas: ergo, mitissime dominator, totius concilii nostrae parvitas haec est deliberatio (19, 21).

pascha: sanctum II 25, 3; venturum II 190, 5; sollempnitas paschae 23, 13.

paschalis: denuntiatio, festivitas; dies 50, 15; sollempnitas 23, 1. II 283, 1; sollempnitatem sustinere paschalem II 24, 24.

passio: locus et dies passionis II 29, 15; passiones: martyrum (s. v.)

pastellus 364, 25 (*v. not. ib. 46*). 365, 5.

pastor: pastor ecclesiae apostolorum princeps II 294, 3; Hierosolymorum ecclesiae 476, 22. — pastoris: vacare officio 155, 2; ministerium 81, 22; plebs past. moderamine gubernata 149, 17; res, quae ad past. curam pertinent II 394, 2; ecclesiae past. proprii regimine destitutae II 139, 33. — pastorem ordinare 121, 20; de suis habere pastorem II 382, 32; sine proprio past. esse II 58, 28; populus destitutus a pastore II 156, 6; pastores per possessiones ordinare 135, 5; solidos pastoribus expendere 135, 2; ordinanda alia loca pastoribus destituta II 382, 13; *cet.*

pastoralis: regula past. v. regula; cura 96, 6. 187, 1; past. officium 242, 20; past. regimen 40, 7. 449, 16; past. vigilantia II 273, 26; pastoralis ordo regiminis 237, 19; past. regiminis necessitas 84, 15; ex hac moderna past. officii continentia 5, 20; past. curae officium 435, 24; past. officii continentia 5, 20; pastoralis officii cura 132, 29. II 316, 4; past. curae sollicitudine destitutum II 350, 9; past. sollicitudinem impendere II 14, 3; pastorem curam efficaciter am-

ministrare II 382, 19; eccl. past. sollicitudine destituta II 109, 2; eccl. past. regimine destituta II 136, 13. 137, 15. 138, 9; a past. regimine vacare 24, 13. — pastoraliter: 283, 9.

patena: argentea II 8, 21.

pater: monachorum, servorum Dei (s. v.); catholicus II 146, 2. 147, 5; catholici 448, 24; familias 156, 30. — monasterii: Cyriacus; pater noster, vel pater et archiep. noster *cf.* Helias. — pater sanctissime ac beatissime: Gregorius noster. — ut et ille, quod filiis decet, impendat, et illi, quod patri oportet, exhibeant 192, 15; qui non solum pater, sed etiam generalis pater in mundo vocari appetis 343, 2. — patres: Graecorum, Latini, Romanorum; loco mihi fratres estis, moribus patres II 31, 20; sanctissimi 229, 17; sancti II 147, 17. 297, 30. (II 443, 45); *cf. ib.* 25, 29. 446, 36. 456, 33. 466, 13; sancti antiqui vel beati patres: Ambrosius, Augustinus, Gregorius, Hilarius; terribiles (II 448, 40); venerandi II 249, 9; probati 480, 2; boni II 334, 20; subsequentes II 31, 33; nostri II 333, 14. 18; praecedentes nobis patres (II 146, 15). — patrum: auctoritas (II 452, 4); multorum consensus (II 451, 13); antiqua patr. constitutio II 337, 18; dicta II 3, 14. 467, 6; diffinita (II 146, 10); epistolae (II 446, 12. 14. 21. 37); antiquorum institutio II 190, 17; antiqua institutio II 325, 10; miracula 206, 17; providentia II 209, 12; antiqua regula 364, 23; regulae 334, 12. 399, 16. II 205, 26. 209, 21. (446, 7); scripta 448, 26. (II 459, 5); sententia II 6, 27; magnorum patr. sententiae (II 466, 13); contra Theodorum sententiae (II 461, 22); statuta 323, 12. 346, 27; symbolum trecentorum decem et octo patr. (II 458, 29). — quia ad sancta loca fuistis, patres multos vidistis 279, 19; reliquas hereses ab aliis iam patribus damnatas reprobat 479, 19; *cf.* 480, 1.

patere: si Theodorus tantae iniquitati obnoxius esse patuerit 489, 26.

paternus: dogmata, salutatio (s. v.); caritas pat. 44, 16. 73, 4. 375, 1. 385, 14. 416, 14. 417, 18. 424, 5. 431, 26. II 20, 34. 37, 9. 81, 12. 86, 8. 127, 8. 152, 1. 218, 6. 356, 14. 362, 10. 382, 15. 394, 13. 432, 3; paternae caritatis affectus II 85, 4. 197, 26; paternae vigilantiae cura II 395, 14; commonitio paternae caritatis 104, 9; pat. adhortatio 173, 17. II 44, 20. 80, 1. 119, 5. 272, 2. 323, 2; pat. dilectio 189, 14. II 65, 6. 76, 19. 80, 2. 84, 17. 88, 5. 90, 1. 99, 21. 100, 4. 316, 27. 420, 2; pat. affectus 216, 18. 239, 7. 297, 8. 396, 32. 421, 14. 443, 18. II 64, 20. 126, 19. 132, 7. 193, 19. 199, 11. 201, 19. 202, 26. 217, 13. 268, 4. 324, 5. 349, 4. 390, 23. 399, 19; amor II 419, 20; pat. ac sacerdotalis consolatio 427, 1; pat.

- consolatio II 51, 29; pat. dulcedo II 47, 5. 63, 16. 92, 1. 104, 28. 121, 14. 153, 22. 197, 6. 234, 4. 271, 4. 375, 9. 419, 18; pat. pietas II 51, 26; gratia pat. II 65, 2; pat. commendatio II 104, 28; pat. commendationes II 64, 16; pat. alloquium II 217, 5; pat. mores 219, 17; paternis fraternisque visceribus 435, 22.
- pati: ipsum puto adversarium patimur, quem asseris velle canones custodire 224, 14; qui dormientibus purus sum, vigilantibus duplex non esse patior II 44, 21; ut nullo modo patiamini ulterius in divisione ecclesiae persistere (II 448, 41).
- patriarcha (cf. expatriarcha): patriarchae: Anastasius, Cyriacus, Eulogius, Gregorius noster, Iohannes; Alexandrinus, Antiochenus, Constantinopolitanus; archiep. et patriarcha v. archiep.; si unus patriarcha universalis dicitur, patriarcharum nomen ceteris derogatur 332, 20 (v. not. ib. 50); cf. in qua se paene per omnem versum ycomenicon patr. nominaret 344, 16; quia nec metropolitam habuit nec patriarcham II 416, 23; honor patr. omnium 334, 29; ut duodecim patr. nomina describantur 30, 13; sicuti patr. aliis, paribus vestris, synodicam vobis epistolam direxi 39, 7; ut universa vos eccl. patriarchas non solum in bonis operibus, sed etiam in veritatis auctoritate cognoscat 335, 5; quislibet ex quattuor patr. 154, 1 (v. not. ib. 33); cf. II 7, 17.
- patricius: patricii: Arigius, Asclapiodotus, Constantius, Decius, Dynamius, Gennadius, Iohannes, Liberius, Opilio, Palatinus, Priscus, Romanus, Smaragdus, Venantius; patriciae: Campana, Clementina, Eusebia, Italica, Maria, Rusticiana, Theoctista. — = *exarchus*: 235, 1; (excellentissimus vir 350, 23) domn. patr. 315, 8. 351, 2; sed per excellentissimum patricium et per eminentissimum praefectum atque per alios civitatis suae nobiles viros importune expetit, ut hoc debeat concedi 292, 3. — patriciae recordationis v. recordatio.
- patrimonialis: patr. utilitates peragere 79, 2.
- patrimonium: nostrum 428, 24. 429, 5; eccl. nostrae 424, 10. 427, 6. 9. II 316, 28; eccl. nostrae in illis partibus constitutum 428, 6; eccl. nostrae, quod illic situm est 432, 8; gubernatio patrimonii eccl. nostrae 425, 12; patr. ipsum II 317, 5; patr. ibidem (sc. in Gallia) constitutum 385, 11. — patrimonii: administratio 121, 2; gubernatio 384, 5; ius 384, 9; regimen 384, 11; cf. ib. 8; res 385, 16.
- patrimonium: patrimonium vel patrimonium: Africae (S. Petri), S. Anthemi eccl., Appiae, eccl., Ariminensis, Ausimo, Brundisii, Campaniae, eccl. Carinensis, Cartolanum, (eccl. nostrae) in Catinens. partibus, eccl. Cumanae, (nostrum) Dalmatiae, eccl. Formiensis, (eccl. nostrae) Galliarum, Ianuarii ep. Caralia, eccl. Misenatis, Panormitanae, Ravennatis, Savinense, (eccl. nostrae) Siciliae, (eccl. nostrae) in partibus Syracusanis, eccl.: Tadinatis, Terracinenensis, Trium Tavernensium. — patrimonium nostrae eccl. II 234, 4; patr. constitutum *aliquo loco* II 62, 9. 63, 15. 267, 26; patrimonii: defensor, rector, subdiaconus (s. v.); curam (ordinationi II 234, 3) committere II 56, 12. 61, 17. 192, 29; curam gerere II 105, 10. 388, 31; exactio 99, 3. 6; gubernationem ceterasque utilitates committere peragendas 347, 18; ad gubernationem transmittere 431, 10. II 63, 15. 268, 3; pensionibus reputare 215, 10; dari de pensionibus II 91, 11; potestatem accipere 91, 2; ad ponendas explendasque rationes 180, 24; utilitatem impedire 91, 3; utilitates agere II 268, 1. — patrimonium: commendare II 234, 4; (gubernationi II 62, 11); committere 2, 3. II 116, 7; ordinare 268, 2; regere 3, 18. 4, 14. 312, 11. II 388, 18. 390, 20; pergere ad patr. gubernandum 388, 25; per patr. vel actionem aliquam eccl. nostrae transire II 56, 8; in aliquibus causis, quae sunt extra patr. 65, 25; amputari de patrimonio 63, 2; in patrimonio deputare 68, 20. — publicum patr. II 234, 3; rector: Talitanus.
- patriota II 252, 1.
- patrocinari II 17, 22. 132, 10; cf. patrocinantibus vobis (sc. Asclapiodoto) II 217, 12.
- patrocinium: patrocinia: Azimarchi, Brunigildis, Callinici, Eupaterii, Iohannis, Priaci patric., Romani exarchi, Theodori ducis, Vantilonis, Vitalis def. — personarum patrocinia 180, 10. — patrocinii: ferre auxilium 432, 3; per bonum patr. provocati II 139, 9; gratiam ostendere II 104, 30; opem ferre II 121, 16; suffragia ministrare II 321, 17. — patr. invenire II 197, 7; ecclesiasticae pietatis patrocinio 242, 2; patrocinio fulciri 302, 1; si quorundam patrocinio fuerit quisquam electus 180, 10; si ad nos, maiorum fulti patrocinio, venire despexerint 213, 23; patrociniorum opem consequi II 65, 6. — patrocinia: consequi 208, 2; (ecclesiastica II 95, 20) impendere II 84, 18; religiosi vel clerici conventus patrociniaque laicorum caveant 259, 24. — patrocinii: adiuvare II 90, 1; cingi 72, 28; si episcoporum causae mihi commissorum apud piissimos dominos aliorum patrocinii disponuntur 329, 15.
- patronus: dulcissimus atque suavissimus patronus domnus meus: Anastasius ep. Antioch. — ad curam dispositionemque patroni (cf. Neapolitanae) pertinere II 78, 13.
- pauper (cf. etiam clerus); coloni pauperes v. coloni; insontes et pauperes II 201, 30; minores vel paup. II 252, 18; paup. ac peregrini II 378, 2; filii vel oppressi paup. (*Pascasii ep.*) II 393, 24; cf. homines honesti ac egeni II 283, 20; sacerdotes egenique 310, 13; inopes personae accusantium (II 411, 20); dum innocentia pauper displicet II 201, 31; orfano atque pauperi subvenire II 75, 20; quicquid pauperi tribuitur II 242, 28; si qui sunt pauperes, etiam minus dare debent 65, 3; pauperes, qui elemosinam publice petere consueverunt II 283, 23; pauperum: alimonia 427, 8; causae: de causis paup. definire 216, 25; se in causis pauperum impendere II 316, 24; commoda 307, 7. II 107, 13; conventus paup. nobilium 211, 16; curam gerere 50, 8; sine ullo paup. damno 242, 2; defensio 52, 17. 348, 14. II 250, 13. 394, 13; erogatio cleri atque pauperum II 283, 14; expensae 384, 8; ad munitionem facultatis pauperum 244, 24; gemitus 137, 23; gravamen II 121, 3. 233, 6; letania paup. et infantium II 367, 9; mensis paup. vel exhibendae diaconiae praepone II 278, 28; cf. II 279, 3; quam maxime cum exiguae substantiae et monasterium pauperum esse didicimus 126, 10; (cf. pauperima regularia monasteria 67, 8); necessitas defendendorum pauperum 53, 11; cf. 54, 6; pauperum oppressorumque necessitas 2, 7; paup. necessitates 78, 13; partes attendere II 234, 8; res: quia paup. res sunt 428, 26; res S. Petri et pauperum eius 428, 29; dispensatio rerum paup. II 388, 16; cf. II 389, 21; rebus paup. solacia sua praebere 431, 13; res: defendere II 245, 6; ordinare 94, 22; quia de rebus paup. dandis agitur 215, 4; de rebus paup. persolvere ib. 9; dispensatoris locum in rebus paup. tenemus II 389, 24; in rebus paup. praepudicium non facere 217, 4; tuitionem in rebus paup. impendere 424, 13; tuitio oppressorum paup. II 395, 15; paup. fiat utilitas II 130, 9; utilitatem exequi II 163, 27; utilitatem gravari 138, 22; opem pro utilitate paup. impendere II 317, 27; utilitatibus proficere 10, 22; utilitates nutrire II 317, 1; patrocinium in utilitatibus paup. praebere II 252, 3; vestimenta 388, 26. 389, 5. — pauperibus: benedictionem transmittere 452, 21; cf. ib. 25. 470, 13; competere 54, 6. 363, 3; huius eccl. consulere 217, 15; dare 440, 4; dispensare II 207, 8; (substantiam 306, 18) erogare 79, 16. 467, 31;

- exhibere 247, 25; expendere 328, 15; largiri 161, 16; vestem comparare ac praebere II 25, 1; ne viduis aliisque pauperibus... profligantur dispendia 163, 11; tertia (*sc. debet fieri portio*) paup. II 333, 10; *cf.* 348, 2. — pauperes vexari et commodalibus affligi dispendiis 82, 12; paup. opprimi ac pati praeiudicium II 344, 25; paup. diligere 429, 29; et idcirco fratres nostros, quamlibet paup. et abiectos, in nullo despicere debemus II 293, 19; si quae inter pauperes et sanctam Romanam ecclesiam quaestiones vertuntur 79, 1; quatenus... de paup. ... mercedem apud omnipot. Deum adquiratis II 84, 20; opponere se pro pauperibus, pro pressis II 250, 4.
- pauperes 308, 8. II 75, 7. 180, 15. 19.
- paupertas II 78, 22. 113, 13. 401, 15; ecclesiae 10, 17. 386, 13.
- pax (*cf.* indutiae, pactum): (*sc. cum Langobardis*): *cf.* Agilulfus, Ariulfus, Cilla; 248, 12. 319, 8. 9. II 87, 26. 28. 117, 5. 140, 13. 234, 32. 235, 8. 426, 21; inter Iustinianum et regnum Wisigothorum II 225, 26; ordinanda inter vos (*sc. Brunigildam*) et rempublicam II 372, 15; *cf.* II 375, 11; quiescat felicissimis temporibus vestris universa republica prolata sub causarum imagine praeda pacis II 397, 17; pax: cum Barbaricinis 260, 10; catholica (19, 31. 38); cordium 447, 39 dogmatis 23, 2; (universalis 321, 2, totius 339, 25) ecclesiae 321, 18. 323, 22. 338, 24. 371, 22. 373, 6. 433, 13. 478, 16. II 157, 13. 24. (444, 20); *cf.* 333, 16. 19. 22. 371, 23. 414, 32. 448, 1. 469, 27. 475, 24. 476, 35. 477, 32. II 147, 3. (442, 23); ecclesiastica 449, 9. II 425, 22; unitas ac pax concilii 204, 3; quod inter orientales episcopos et beatum Cyrillum pax fuerit celebrata II 147, 3. — a pacis nostrae societate divisi II 406, 3; pacis (*sc. unitatis*) studium (II 450, 38); verba pacis (II 452, 4); unitas ac firmitas pacis eccl. pacem nobis et temporalem obtinet et aeternam (II 445, 11); hominum est insidiantium tantummodo ecclesiis et universali Christi pacique (II 453, 2); pacem rei publicae ex universalis eccl. pace pendere 321, 2; ut cum eo (*sc. Iohanne ep. Constantinopol.*) pacem habere debuissim 344, 19; quia... pacem nobiscum nullo modo habebit (*sc. Cyriacus ep.*) 479, 11; ut in s. Hierosolymorum eccl. pacem cohabitantium per omnia conservet II 299, 11; ad pacem (*sc. unitatis*) pervenire (II 450, 7); a beati Petri apostolorum principis pace se segregare II 158, 22.
- pectusculum 30, 31.
- peculiariter: *in formulis*: sancta Ravennas ecclesia, quae peculiariter vestra est (229, 19); habere ut vestros peculiariter 189, 19; *cf.* 229, 19. II 21, 2. 63, 14. 324, 8; *cf.*: peculiariter commendare II 17, 17.
- peculiaritas 55, 12. 432, 26. II 351, 29. 352, 7. 10.
- peculiaris: de peculiaris ferre firmam iure sententiam 166, 17; *cf. paulo supra*: de peculiaris criminalibusque capitulis *ib.* 14.
- peculium 391, 4. II 90, 18. 401, 12.
- pecunia: mutua 456, 5. 12. II 111, 5; mutuas pec. exigere II 111, 5; datio pecuniae II 6, 23. 324, 12; pecuniae: ordinationis II 207, 15; hic competentes II 234, 32; *eccl. Neapolitanae* II 283, 12; acceptarum inlatarumque pecuniarum summa 99, 7; cum pecuniis electis 329, 7; *cf.*
- pecuniarius: pecuniaria criminaliaque capitula 166, 14; causa vel causae pec. 164, 5. 167, 36. II 416, 13; et nullo iure pecuniariis in causis eum frat. tuae condemnatum sententia 167, 25; de pecuniariis iudicare 167, 1; in pecuniariis tuae consensisse sententiae 167, 6.
- penitus: *in formulis*: nihil eum penitus invenimus fuisse confessum 165, 4; nihil penitus repertum est 167, 21; *cf.* 171, 12. 180, 21. 190, 12. 245, 1; *cf.*
- pensio: 142, 23. 312, 6. II 194, 21; integra 63, 5; reddituum 138, 25; possessionum 142, 20. — pensionis: summa 50, 14. 63, 8. 11. 64, 2. 65, 31; in summam pens. redigere 63, 4; caput 63, 10; onere gravari 261, 13; pro levandis pens. oneribus 288, 22; in solidum pensionem habet 288, 18; tantam pens. persolvere 63, 13; de pensione dimittere 288, 25. — pensiones: fundi 134, 11; indictionum 136, 13; xenodochii 68, 19; omnium domorum in hac urbe constitutarum 254, 2; patrimonii nostri pensionibus reputari 215, 10; ecclesiastici patrimonii II 91, 11; collectae 427, 9; praebere 256, 6; securitatis libelli de pensionibus 63, 12.
- pensum: onera, quae super pensum inlata subtrahimus 63, 9; ut aliquanta eis pensi relaxentur 134, 13.
- pentecosten: tempora II 59, 12.
- per *in subscriptionibus*: universis episcopis per Siciliam constitutis 1, 10; *cf.* consistens, constitutus; diaconus per Siciliam 489, 19; universis episcopis per Illiricum 69, 16. 291, 6; exarcho per Africam 93, 9; Dinamio et Aureliae per Francias 482, 6; *similia*, *cf.* 88, 11. 91, 12. 150, 6. 185, 22. 301, 14. 463, 10. 464, 7. 487, 7. 489, 19; *cf.* — per tribus horis II 38, 27; per cotidiana momenta excrescere 318, 6. — *pro ablative*: qui contra te per alia opera praevalere non potest 170, 14; per labores atque sollicitudinem filio nostri donare (II 442, 22); per quattuor partes contineri 192, 3. — *adverbialiter dicta*: per allegoriam 365, 5; per omnia (*cf. Arch. f. lat. Lexicogr. IX. 144*) v. omnis.
- peraccedere II 221, 5. 11.
- perclarescere 438, 18.
- perditio 267, 2. 342, 11. 460, 23. 481, 17. II 114, 1; *cf.*
- perdurare: siquidem in praedicto... omnium voluntates atque consensum perdurare cognoscis 188, 18; scismatis pravo studio perdurantes 420, 16.
- peregrinus: dummodo dominorum misericordiam non solum indigentes indigenae, sed advenientes etiam peregrini suscipiant 310, 19; suscepti peregrini II 426, 1; pauperes ac peregrini 378, 3; defensores et peregrini 67, 1; peregrinus presb. 253, 8; clerici peregrini II 283, 20.
- perexire II 311, 22. 314, 15.
- perfectus: perfecta sanctitas (*s. v.*); quatenus perfecta eorum Dominus suae propitiationis dono perficiat et imperfecta ad cumulum faciat perfectionis ascendere 453, 23.
- perfidia: Iudaeorum, Iudaica v. Iudaei.
- perflare II 260, 2.
- periculum: *in formulis*: dum causarum suarum periculum fugiunt II 12, 22; ne periculum ordinis tui incurras v. ordo; ad suum procul dubio sciat pertinere periculum 112, 10; *cf.* 159, 13. 180, 22. 194, 17; *cf.*: sciturus in animae tuae periculo ministrare 200, 20; *cf.* 201, 18; 214, 1; *cf.*: noveritis eum periculo fuisse commonitum II 63, 3; *et similia persaepe*.
- perlegare 460, 20.
- permittere: parentes sui non permittuntur succedere 65, 8; fortasse ideo excedere permissus es 131, 21.
- permixtio: permixtione (*sc. concubinae*) maculatum 200, 18.
- perpetuus: in perpetuum (*in formula salutationis*) 14, 30.
- perscrutare: suptiliter perscrutare II 156, 1; et perscrutari curat et investigata renuntiat 205, 21; res, si districtissime fuerit perscrutata et emendata 159, 15.
- persecutio: de persecutione Ariulfi 106, 2; persecutionis tempore 153, 26.
- persecutor II 291, 23. 292, 15. 18.
- persistere: ut hanc sollicitudinem possis sine diminutione persistere 205, 22.
- persona: quas videlicet vices non loco, sed personae tribuimus 107, 10. — = *homo*: laica, lapsa, minores, praepositae, publicae, religiosae, urbanae, venales. — filii nostri gloriosae personae: Cethegus, Florus. — ecclesiasticae pers. 190, 15. II 95, 17. 18; (aliquis iudicum atque saecularium person. II 378, 9. 380, 3. 381, 25. — personarum: necessitas II

- 382, 13; patrocinia 180, 10; potentia vel supplicatio 203, 24. 204, 28; qualitas 308, 3; quicquid . . . de personis gestum est (II 463, 42). — persona *alicuius*: pro persona illius sit severitas remissior 159, 7; contra personam frat. tuae 164, 5; cf. 168, 22. 171, 14. 186, 15; *cet.* — portitorum personae 186, 15; quorum personae . . . valeant ordinari II 328, 17; persona, apud quam agi poterat II 61, 27; facto in persona, quae fuerit electa decreto 180, 6; *et similia*.
- personae verbi secunda et tertia promiscue adhibitae*: experientia tua faciat, ut parere festines 76, 29; cf. 163, 7; experientia tua diligenter invigilet, et si eiusdem loci monachos bene se tractare noveris, . . . eis subvenire . . . modis omnibus festinabis 102, 23; *et similia passim*.
- personale pro possessivo*: in comparisonem tui 60, 10; tui praesentia 182, 10; frequens a nobis lacrimarum imber 436, 9; sui *v. reflexivum*.
- personalis: nullum pro personali amore defendimus 117, 30. 118, 36. 120, 5; *cet.*; ne personale videatur esse quod geritur II 433, 13.
- perstrepere II 219, 20.
- persuadere: persuasus (*πεισισμένος*) II 155, 30.
- pertinere: quod contra ecclesiasticam disciplinam pertinet 237, 13.
- pervadere: homines maligni spiritus instigatione pervasi 381, 27.
- pervasio (*cf.* momentum): quatenus et pervasionis quaestio et proprietatis contentio finiatur II 98, 24; (*v. not. ib. 42*); *cf.* possessionum fines violenter pervadere II 103, 31.
- pervenire: quatenus, si emendari nefandus ac profanus tumor verecunde non posset, tunc ad ea debuisset, quae sunt districta atque canonica, perveniri 339, 17.
- pes: ad pedes vestrae (*sc. Mauricii*) pietatis occurrere (20, 6).
- pestilentia: *cf.* lues; pest. et gladius per mundum saevit 341, 28; videlicet immutationes aeris terroresque de caelo et contra ordinationem temporum tempestates bella fames, pestilentiae, terrae motus per loca II 309, 26.
- petere: *aliquem* (*αἰτεῖν τινα cf. Rönsch p. 441*): 443, 18. II 85, 18. 136, 19. 141, 21. 156, 10. 162, 14; *cet.*; quod petimur 443, 15; ea, quae sponte praebere nos convenit, petiti negare non possumus II 101, 28. — *cum dativo*: peto tuae christianitatis prudentiae (II 221, 23 *in epist. Reccardi*).
- petitio: Adeodatae, clerici Andreae ep. Tarent., Bacaudae ep., habitatorum insulae Capreae, monachorum monast. Castellensis, Childerti, monachorum monast. Crateras, Donatdei, Fausti, Felicissimi diac., Gratosae, Hebraeorum, Ianuariae, Ianuarii ep. Malacitani, Iohannis, Luminosi abb., presbyterorum Mariniani ep. Rav., Maximiani ep., Probi abb., eccl. Pudentianae diaconorum, clericcl. Regitanae, Syagrii; cleri, ord. *cet.* eccl. Terracinensis, Valeriani not., Vincentii diac.; filiorum nostrorum (*sc. civit. Ravenn.*) 292, 12; episcopi volentis reverti II 154, 27. — *pet.*, quae tenetur in subditis 100, 12. 201, 24. 217, 22. II 27, 10. 32, 7. 100, 18. 349, 18. 422, 15; ceteraque documenta, id est gesta et petitiones 171, 11. — oblatae petitionis: pagina II 100, 18; series II 277, 2; textus II 276, 29. — inditae textus petitionis 348, 27; subditae textus *pet.* 246, 17; quoniam gratiae laudandaeque petitioni nec effectum negari, nec moram oportebat innecti 173, 14; Probus abbas dixit: petitionem prae manibus habeo; postulo, ut eam suscipi et vobis relegi iubeatis II 276, 3; ut . . . data petitione ad implendum se locum suum profiteatur non posse sufficere II 372, 26; *cf.* II 300, 7. 374, 7; indiscussis petitionibus 164, 7.
- petitor: petitores sumus et medii II 72, 2.
- petitorius: petitoria *vel* petitorii insinuatio *v.* insinuatio.
- petitum: eorum petita 172, 5.
- phantasma: cuncta fantasmata corporis ab oculis mentis abigere 5, 25.
- philosophus: veteres philosophorum 226, 17.
- phylactum: filacta II 431, 26.
- piaculare II 237, 35. 357, 5.
- pictura (*cf.* idolum, imago, *similia*) II [148, 44]. [149, 6]. 270, 14. 16. — picturam: in ecclesiis adhibere II 195, 21; adorare II 270, 13. — pictura teste II 271, 13; picturae imaginum II 271, 8; adoratio picturis incompetenter exhibita II 271, 14.
- pietas: dominorum, imperatoris, imperialis; ut pietatis administratio . . . onus praeiudicii non imponat II 78, 28; eorum (*sc. dominorum*) inssa de pietatis largitate procedentia 74, 3. — *in allocutione*: pietas vestra: Focas Aug., Leontia Aug., Mauricius Aug. — imperialis benignitatis vestrae pietas: Focas Aug. — benignitas vestrae pietatis: Focas Aug. — serenitas vestrae pietatis: Constantina Aug., Mauricius Aug. — ad pedes, vestigia pietatis vestrae *similia v.* pedes, vestigia.
- pignus: res, quas in pignore dederat, recipere 66, 13.
- pinguedo II 109, 28.
- pistoricus: artis pistoricae II 188, 25 (*v. not. ib. 39*); *cf.* Petrus.
- pius *v.* causa, clementia, constructio, conversatio, desiderium, dominus (-i), imperium, loca, leges, memoria, recordatio, res, res publica. — *pias aures*: inclinare II 404, 14; praebere 318, 12; apud *pias aures* vestras impetrare (18, 3); ad *pia vestigia v. vestigia*. — *piissimus v.* Augustus, dominus (domini), imperator (-es), iussio, lex, princeps; *piissimi filii* (*sc. Constantinae Aug.*) 326, 21; *piissima suboles* (vestra) *v.* domini, Mauricius; ad *piissimas aures vestras* 325, 9.
- placere: nos enim, qui sumus, quibus placeri ab hominibus quaeritur? 162, 15.
- placidus: quam (*sc. relationem*) pia clementia dignetur placida aure recipere (21, 7).
- placitum: si non ex placito neque exactus aut petitus post acceptas cartas et pallium offerre aliquid cuilibet . . . voluerit 365, 8; rebus servare fidem in placitis 142, 18 (*v. not. ib. 39*).
- plantatio II 201, 24.
- platea: per plateas 211, 15; in plateis 212, 11. 13.
- plebs: eccl. Brundisinae, Iohannis ep., eccl. Teramnanae; dominica (*s. v.*); clerus, ordo et plebs *similia v.* clerus; totius plebis regimen 81, 19; ecce . . . cuncta plebs caelestis irae mucrone percutitur et repentina singuli caede vastantur II 366, 2. — commissae plebis: cura 95, 19; regimen 149, 27. 178, 18. 388, 13. — quorum et iudicio plebs tota consentiat 174, 13; in lingua vestra vitam esse aliam plebs commissa cognoscat 297, 17; *cf.* II 33, 6; opprobrium hominum et abiectio plebis II 219, 16; ne . . . reliquiae plebis nullo pastoris moderamine gubernatae per invia . . . rapiantur 149, 17; *cf.* 178, 8; in tuis actibus plebi bene vivendi consistent 172, 13; reverti ad propriam plebem II 156, 3; *cf. ib. 8*; adsistente plebe 251, 11; sacerdotes ac plebes, quae Nestorianae hereseos errore confusae sunt II 325, 7; Paulus, Andreas, Iohannes quid aliud quam singularum sunt plebium capita 340, 33; iuxta meritum plebium 187, 18; regentium merita et plebium 451, 4; *cf. ib. 5. 8. 12. 17*.
- plectilis sella II 52, 11.
- plenaria: munitio 279, 8; retributio II 401, 19.
- plenissima: firmitas 391, 27.
- pluralis abstractorum exempli gratia*: affatus (*s. v.*); amaritudines 346, 10. II 45, 9; animi II 166, 21; aspectus 274, 17. II 275, 19; culturae II 7, 24; desolationes II 228, 8; dilationes 390, 15; discissus II 158, 13; effectus 11, 17; emolumenta 113, 19. 21; frequentiae 450, 35; importunitates 407, 7; nisus 147, 5;

- patrocinia II 65, 6. 84, 19. 90, 1; *cf.*; prosperitates II 36, 32; provisiones 295, 1; redemptiones 250, 7; sensus 41, 21; usus 153, 1. II 124, 7. 125, 12; *cf.*; voluntates atque consensus 188, 18. — *pluralis maiestatis*: domini, imperatores, principes; *cf.* *etiam usum pronominum* nos, vos, noster, vester.
- plus: eis . . . plus quam meis assertionibus credulitas impenditur 318, 4; annorum plus minus decem et octo II 107, 26; *cf.* II 135, 30; sive plus minusque 235, 21. — plures = *complures*: 97, 13. 219, 1. 239, 3; *cf.*
- poena: canonica, capitalis, exactio- nis; legibus statuta II 192, 35; de lege poena 199, 11; *et cf.*
- polyptychum: coram clero pol. de- duxi 135, 13 (*v. not. ib.* 41); de pol- lyptichis caraxata II 188, 11 (*v. not. ib.* 34); ex antiquis polypticis scrinii s. sedis apostolicae (II 446, 33).
- pompaticus: superbi atque pompa- tici cuiusdam sermonis inventione 321, 23; *cf.* 334, 19.
- pondus (*cf.* onus): iusta pondera 64, 7; iniusta pond. frangere 64, 4. — augusta pond. 320, 30.
- ponere: rationes, titulum.
- pontifex: *sc. Romanus*: praedictus pontifex (*sc. Leo papa*) 265, 6; se- dis apostolicae 332, 18; nisi cum concessa Romani pont. iussione 168, 4; Romano pontifici ablatum est 322, 34; huius sedis pontifices 363, 16; futuri post me pont. 217, 4. II 18, 24; ordinationes apostolicae sedis pontificum II 147, 8. — = *episcopus*: eccl.: Brundisii, Cubulternae (II 105, 11), Fundensis, cleri et populi Terracinae; cardinalis 97, 1. 5; pro- prius 96, 15. 98, 16; ut pontifex pro- prius 178, 16; summus (II 470, 7); qui- dam noster pont. II 59, 19. — ponti- ficis: absentia II 18, 15; sui cessio 100, 4; ecclesiam pont. vacare of- ficio 97, 20; *cf.* 98, 7. 488, 6; plerum- que clerici, qualis in secreto sit vita sui pontificis, nesciunt 363, 19. — pontificem: eligere 104, 19; or- dinare 358, 24; sicut pont. non de- cet, manum quam imponit vendere 365, 2; quia cum consensu omnium clericorum contra suum pont. se suggessisse professi sunt 166, 22. — qui praeteritis temporibus fuere pontifices 230, 13; indulta ponti- ficum largitas II 18, 13; obsequia pont. II 18, 11; *cf.* *ib.* 20; vicinis *ecclesiis* mandare pontificibus 178, 11.
- pontificalis: cubiculum (*s. v.*); moni- ta II 376, 21; 379, 1. 380, 20; sub- sidium 262, 21.
- pontificatus II 215, 11; pont. gradus 341, 9.
- popularis: ne in servorum Dei re- cessibus popularibus occasio prae- beatur ulla conventibus 349, 7.
- populus 451, 10. 11. 15. II 308, 6; uni- versae rei publicae II 397, 13; po- puli (ac reges): Adilberti; maior po- puli v. maior; rector populi 451, 15; ad populorum regimina perducere II 308, 20. — *plerumque ecclesiastico sensu*: 172, 15. 252, 19. 328, 15. 363, 9. 364, 17. 386, 18. 404, 4. II 23, 28. 59, 24. 60, 2. 74, 13. 183, 31. 192, 21. 195, 23. 198, 16. 202, 12; Christianus 92, 5; Dei 321, 11; s. eccl. II 30, 19. — populus eccl.: Alexandrinae, Capritanae, Cyriaci ep. eccl., Iad- ertinae, Syracusanae, Vivaniens- sis. — pop. in illis partibus consi- stens 421, 21; degens (habitans II 110, 16) illic pop. II 110, 12. 165, 12; populi illic (*sc. Terracinae*) consi- stentes 172, 9; clerus et populus; clerus, nobilitas, populus *similia v.* clerus; duces, nobiles . . . populus v. duces; presbyteri, diacones *cf.* . . . ac populus v. presbyteri; priores vel populus: civit. Neapolitanae. — populi: adhortatio 111, 10; amor 309, 19; cura 330, 17; *cf.* 446, 35; commissi instructio 376, 21; inter- cessor II 208, 6; pastor (*s. v.*); peccata II 319, 5; ruina II 208, 7; utilitas II 78, 31; vota II 254, 8. — populo deficiente 149, 16. 178, 7; coram populo 251, 12; cum uni- verso populo nobis credito (18, 22); inter populorum strepitus 211, 15 (*v. not. ib.* 42).
- porcus: porci II 95, 7. 385, 16. 401, 8.
- porrigere: porrecta appellatio 167, 10; porrecta petitione insinuave- runt nobis 147, 5; *similia*.
- porta: civitatis, Flaminea, Metrovi; portae (*sc. Neapoli*) II 94, 7 (*v. not. ib.* 39).
- porticus: porticus eccl. *S. Pauli* II 434, 8. 12.
- portio: cleri (*s. v.*); quarta II 10, 4. 13 (*v. not. ib.* 36). II 409, 13; quat- tuor portiones 348, 1. II 333, 9; *cf.* *ib.* 4, 22. — de portionibus tibi competentibus II 56, 27; portio, quam *S. Romana* eccl. in fundo Comas habere visa est II 163, 21.
- portitor (*cf.* lator): praesentium por- titores: Alexander Frigiscus, Ar- gentius, Augustinus, Bonifatius, Candidus presb., Castorius, Cri- sconius, Cyriacus, *duo* Dominici, Droctulfus, Eventius, Euplus, Fe- lix, Georgius, Hilarius, Iohanna, Iohannes, Laurentius, Leo, Leon- tius, Nostamnus, Orosius, Paulus ep., Philagrius, Redemptus def., Rogatianus, Romanus def., Sabi- nus, Secundus, Sinceris, *tres* Stephani, Theodorus, Victorinus diac., Vitalis; portitor: 246, 5. 272, 11. 411, 28. 420, 7. 464, 14. II 26, 24. 42, 18. 68, 28. 78, 21. 89, 16. 178, 3. 178, 15. 187, 27. 197, 6. 231, 9. 25. 330, 8; harum 410, 28. II 148, 19; praesentis praecepti 75, 18. 76, 19; praesens 252, 3. 412, 13; praesen- tium 14, 10. 40, 18. 58, 5. 68, 26. 80, 10. 28. 102, 22. 112, 2. 113, 17. 203, 32. 245, 21. 271, 32. 384, 6. 385, 12. 414, 14; 419, 24. 423, 27. 426, 26. 427, 25. 429, 15. 431, 29. 464, 8. 487, 16. II 15, 27. 16, 25. 17, 19. 22, 2. 19. 38, 18. 42, 7. 61, 16. 63, 15. 66, 28. 68, 21. 70, 15. 78, 11. 79, 12. 83, 16. 89, 8. 94, 20. 99, 2. 118, 16. 122, 12. 130, 5. 131, 20. 187, 8. 230, 24. 406, 14; re- lationis 158, 15; scriptorum no- strorum II 270, 3. — portitores: ha- rum p. 299, 9; praesentes p. 314, 15; praesentium 89, 9. 290, 19. 402, 13. II 47, 19. 132, 8. 165, 4. 321, 14. 323, 18. 324, 6. 376, 2. 431, 16; prae- sentium de Histriae partibus v. Hi- stria; scriptorum vestrorum (*sc. Venantii patric.*) II 382, 11. — porti- torum: personae 186, 15; raritas 120, 17.
- portus: Misenas II 140, 26. — quae tandem cuncta sollicite fugiens portum monasterii petii 354, 8.
- positus: ut ego tam longe positus quae in civitate tua aguntur ag- noscam 284, 23; vosque hic positos asserunt promississe 442, 1; milites *aliquo loco* positi 319, 10; quae scripta mea in civitate posita 286, 15.
- possessio (*cf.* domus, momentum): possessio vel possessiones: Archelai, monasterii *S. Aristi*, Asinaria, Au- riana, eccl. Caralitanae, in civit. Catinens., Cellas Cupias, Consen- tinae eccl., Diasteriana, Eugenitis, Faianum, Fausti, Felicis Siciliae, monast. *Ss. Gavini* atque *Luxurii*, Gregorii expraef., monast. *Ss. He- rasmi*, *Maximi* *cf.*, Ianuariae, Iu- liana, Libinianum, monast. *S. Marci*, eccl. *Messanensis*, *Nasonia- num*, *Nonnosi*; eccl.: *Panormita- nae*, *beati Pauli*, *Petri ep. Corsic.*, *Pisiniani*, *Romani expraet.*, *Ru- sticianae*, *nobilium ac possessorum Sardiniae*, *patrimonii Siciliae*, eccl. *Teramnanae*, *iuris Traiani ep.*, monast. *S. Viti*. — possessio *eccl. nostrae* II 170, 27. — possessiones: ecclesiae II 191, 14; maiores sae- culi II 150, 14; minores II 150, 15; nostrae 288, 10. 13; *beati Petri apo- stoli* II 212, 25; *privatorum* (*s. v.*). — possessiones vel horti: monast. *S. Martini*. — redeat cunctis in rebus propriis *secura possessio* II 397, 19. — possessionis: onus 238, 17; partem aliquam detinere 163, 24. — posses- sionem: violenter auferre II 230, 28; indebite detinere II 186, 18; iuris ecclesiastici sub libellorum speciem tenere II 95, 4. — de possessione in utilitate vertere II 95, 6; de poss., cui oriundo subiecti sunt, exire II 128, 20; qui in possessione ec- clesiae degunt 65, 9; qui parentes in poss. habent 67, 18. — possessio- num: pensio 142, 20; termini II 40, 19. — possessiones iis, ubi labo- rare debeant, . . . conducat II 47, 20; pecuniam ad emendas possessio- nes expendere II 112, 25; *cf.* *ib.* 28; per poss. ordinare 135, 5; sine dictione causarum per poss. ac domos ti-

tulos ponendo 325, 6; qui in possessionibus eorum (*sc. Iudaeorum*) sunt 256, 4.

possessiuncula: possessiunculae, quas Magnus presb. commissas habuerat II 266, 25.

possessor (*v. not.* 240, 36) 11, 7, 53, 34, 240, 7; in possessoris redire dominium II 142, 11; possessoris ius II 142, 13. — possessor: Corsicae, Sardiniae; nobiles ac possessor (in Sardinia insula) consistentes 257, 18; gravamina possessorum vel civium imperii sui 73, 20. — *cf.* possidere: inconcussis quadraginta annis 11, 9; quadraginta annos inconcussio iure 11, 13; per innumeros annos 11, 5; tradere possidendum 176, 3; ut dominum possidere 177, 1; dominium rei possidere 11, 8; mancipia possessa 52, 21; *cf.*

postquam: postquam . . . appellationem tibi constat esse porrectam, mirati sumus, quor nec homines tuos . . . transmissi 165, 8.

postulare: ea postulamus II 110, 7.

potens: potentum nomine atque locorum se qualitate defendere 219, 1.

potentia: (vel supplicatio 203, 24, 204, 28) personarum II 233, 7.

possibilitas: ut possibilitas exigit 307, 21; quantum locorum possibilitas exigit 310, 13; omni possibilitate 361, 25; *cf.*

potestas (*cf.* dignitas, ius): imperatoris, iudiciaria, iurisdictionis, patrimonii, principalis, rei publicae; Brunigildis, Childeberti, ep. Corcyritani, eccl. Corcyritanae, Theodeberti, Theoderici; super omnes homines 221, 9; ligandi ac solvendi 277, 18, 322, 9, 326, 23; regia (pot. regiae gubernacula II 375, 1) II 319, 28, 322, 2; saeculi 53, 5; terrena 424, 9. II 304, 10. — potestatis: censura 374, 7; ius 255, 20; a quo (*sc. Deo*) ius tantae pot. accepit 327, 4; pot. honoris-que sui dignitate careat II 378, 11, 380, 5, 381, 27. — neque episcoporum neque ecclesiasticorum quemquam aliquam habere potestatem 455, 1; non illic (*sc. in mona st.*) aliquam habeat . . . ulterius pot. 489, 3; cui talem dedimus pot. II 62, 27; habens homo potestatem II 286, 15; per quam (*sc. cautionem*) promittat nullam sibi in eo potestatem, nullum privilegium *cf.* . . . defendere II 426, 20; nullam in me quasi ex pot. prodeuntem violentiam pertimescant 277, 22; in pot. habere 413, 8; persona in pot. aliqua confirmata II 61, 27; sed in pot. et ordine . . . differt alter ab altero 371, 19; cum principatibus et potestatibus 221, 28.

potiri: vestris solaciis potiatur 412, 1; ope tuae sollicitudinis potiatur 412, 28; *similia*. — cum acc. *cf.* effectus.

prae: prae omnibus 180, 8, 204, 33; *cf.*

praecedens: priores presbyteri et praecedentes 305, 12 (*v. not. ib.* 37); (*opp. subditi*) 451, 4, 6.

praecellentissimus: filius(-i), reges; filia nostra praecellentissima avia vestra (*sc. Theoderici reg.*) II 375, 3.

praecceptio (*cf.* praecceptum): praecceptio vel praecceptiones: dominorum (*s. v.*); Benedicti, Gaudentii ep., Gennadii; auctoritatis nostrae 359, 9; (haec 194, 18) nostra 89, 9, 100, 23, 103, 2, 148, 23, 169, 4, 190, 2, 198, 6, 199, 15, 249, 14, 347, 1, 401, 9, II 66, 21, 73, 2, 188, 7; praesens 49, 16, 218, 3. II 95, 18; decessoris nostri nostraeque praec. 190, 2 (*v. not. ib.* 35). — praecceptiones: frequentes 78, 11; tam decessoris nostri quam nostrae 190, 9. — praecceptionis huius: auctoritas 16, 10, 77, 12; pagina 455, 16; series II 116, 5, 130, 7, 168, 4. — praecceptionis nostrae series II 141, 8, 142, 8, 429, 1 (eius textus II 441, 8); praesentis praec. nostrae pagina 79, 10; constituentes per huius praec. nostrae paginam (II 469, 6). — directa praec. statuimus 173, 16; hac praecceptione: commovere II 166, 31; iniungimus II 73, 13, 117, 19; mandamus II 46, 21, 75, 16, 102, 1, 128, 13; ex nostra praec. II 175, 9, 281, 2, 344, 7.

praecceptum: praeccepta: apostolica, apostolicae (sedis); canonum, canonica, evangelica, legis, monachicae (regulae), sacrae scripturae; Iohannis papae, Pelagii I. — praecceptum: de circumcissione corporis II 368, 8; hoc II 92, 15, 239, 26, 434, 23; a prioribus Romanae urbis pontificibus 212, 10. — praeccepta: nostra 81, 12, 86, 14; *decessoris nostri* 272, 13 (*v. not. ib.* 33); salutaria II 209, 28. — praeccepti: sine praec. auctoritate II 386, 16; praec. nostri auctoritas 10, 9; huius praec. (nostri 183, 19) auctoritas 188, 13, 197, 24, 267, 4, II 77, 24, 107, 4; praesentis praec. (mei 53, 20; nostri II 369, 30) auct. 119, 22; exemplaria II 436, 7; exemplum 230, 9; emissum praec. pagina II 389, 29; praec. nostri pagina II 188, 12; huius praec. (nostri II 370, 17) pagina 91, 16, 22, 181, 6, 185, 4, 276, 21, 413, 23, II 46, 5; praesentis praec. pagina 85, 2, 86, 10, 87, 24, 100; huius praec. decretique nostri: pagina II 378, 7, 380, 1, 381, 23; series II 15, 12; praesentis praec. portitor 75, 18, 76, 19; (huius 253, 12, 272, 3, II 87, 6, 97, 20) praec. series 419, 23; *cf. ib.* 26; praec. tenor 420, 2. — praeccepta dirigere II 62, 16, 194, 25; concessimus 406, 28; simile praecceptum concessimus II 15, 19; *cf.* II 87, 18, 98, 7; datis ex more praecceptis ammonere II 136, 24; praec. discurrentibus iniungere 50, 7; praec. transmissi 161, 22; quae danda per praec. . . iniunximus 137, 13; *cf.* praesenti auctoritate

praecipimus 78, 21, 262, 22; *cf.*; hac auctoritate praecipimus 109, 5; huius auct. tenore praecipimus 181, 20; *et similia passim*.

praecessor: praecessores *Constantini* II 309, 7.

praecipitanter II 64, 1. — praecipitantius II 208, 16.

praecipitatio II 244, 6.

praecipitatus: improvidus et praec. II 198, 21.

praeclarescere II 425, 2.

praedari: a praedatis atque afflictis fratribus 298, 1.

praedeceessor: noster II 203, 30, 204, 5, 9; praedececessores nostri 377, 1, 386, 18, II 28, 16; *cf.* (Coelestinus), (Leo), Vigilius; praedececessorum nostrorum, qui vices suas eius (*sc. Vergilii*) praedececessoribus concesserunt, mandata 372, 27; antiquis praed. meorum temporibus II 337, 2.

praedicamentum II 134, 13.

praedicatio: tua (*sc. Agnelli ep.*) 172, 14. — praedicationis: ministerium 156, 20; officium 363, 7.

praedicator: sanctae eccl. II 256, 29; iuxta egregii praedicatoris (*sc. Pauli*) vocem 162, 9; *similia*.

praedium: quod appellatur Piscenas 240, 5; urbanum vel rusticum 54, 5; *cf.* 364, 28; ecclesiastica praedia 65, 30; praedia ecclesiarum II 202, 13; per villas praediaque 241, 9.

praefectura: (*sc. Italiae*) II 234, 30, 235, 2; praefecturae (*sc. Africae*) cingula II 251, 10; praefecturae vices illic (*sc. Genuae*) *agentes* (II 110, 25, 111, 4); Iohannes, Vigilius.

praefecturius: inlustris II 120, 23; *cf.* Euthychus.

praefectus (*cf.* expraefecto): *allocutiones vide sub singulorum praefectorum nominibus*: praef. (praetorio 320, 3, II 242, 27) *sc. Italiae*: *cf.* Georgius, Gregorius, Iohannes, Iohannes; apud eminentiss. fil. nostrum praef. II 278, 11, 353, 15, 18 (directa iussio eius II 278, 13); per excellentiss. patricium et per eminentiss. praef. 292, 4. — praef. praetorio Africae: Innocentius, Pantaleon. — praef. praet. Illyrici: Iobinus; communis filius excellentissimus vir domnus Constantinus praef. 452, 9 (*v. not. ib.* 40). — praef. urbis: Iohannes. — [praefecti praetorio: Eritrius, Euticianus, Iobius, Petrus, Theodorus].

praeiacens (*cf.* praecedens): praeiacentes II 283, 18 (*v. not. ib.* 42).

praeiudicare: laici praeiudicantes 163, 2; ut nihil tibi quaestio praeiudicet 190, 13.

praeiudicialis: praeiudiciale commissum II 200, 22; praeiudicialiter II 10, 9, 73, 15, 104, 9.

praeiudicium: condemnationis vel depositionis II 410, 29, 412, 1; in

- rebus pauperum praeiudicium facere 217, 4; ne viduis inde praeiudicium oriatur 85, 5; sustinere 163, 8. 242, 1; sibi praeiudicium generari 214, 9; rei cognitionem in praeiudicium perducere II 170, 11; introduci in eccl. praeiudicium II 428, 2; in fratris sui (= Ianuarii) praeiudicium atque damnationem iniuste versati sunt II 414, 2; praeiudicio subiacerere 169, 21; in praeiudicio eccl. subripere II 427, 14.
- praelibare (II 462, 37).
- praelibatio (II 462, 40).
- praemium 286, 11. 297, 24. 305, 5. 10. 324, 18. 20. 329, 2. 404, 30. 437, 1. II 134, 20. 199, 7. 201, 28. 32. 324, 13; quicquam praemii accipere 259, 19. — praemium: accipere et dare II 355, 30; accipere 374, 27. — praemio provehi II 298, 30; eccl. ordines dare sub praemio II 356, 32; praemiorum copia II 202, 4; datio 180, 9. II 134, 17. 298, 27; per praemia et donationes ordinatus II 406, 26; pro praemiis ad eccl. ordines adduci II 407, 8; ad libertatis praemia perducere 408, 10; honoris praemium vita sit II 313, 25.
- praenominare = *prius nominare*: II 186, 27. 433, 5. 434, 18; *cet.*
- praenotare: epistolae nomine praenotatae sunt 209, 8; quod imperitus litterarum et scripturae divinae nescius nostro . . . nomine praenotavit II 330, 6.
- praepositio: praepositionum casus servare contemno 357, 40.
- praepositum = *propositum*: officii nostri praepositum 142, 17.
- praepositus: locis maioribus esse praepositos II 251, 13; praepositorum instantia II 276, 23. — *ecclesiastico sensu*: de episcopis *cf.* 289, 18. 386, 3. 429, 18. II 9, 26. 27. 209, 13. 355, 15. 396, 5; iura praepositi II 191, 8; *ecclesiae* 264, 15. II 434, 15; *cf.* Lupus; praepositos eccl. ordinare II 434, 16; praepositi: monachorum 481, 21; *monasteriorum* 55, 18. 160, 26. 453, 7. II 268, 12; *cf.* Augustinus, Catellus, Cumquodeus, Lucifer, Senator, Urbicus; *servorum Dei* 128, 1. II 49, 22; *cf.* Augustinus; xenodochiorum: Antonius, Crescens; praeposita *monasterii*: Domnica. — haec (*sc. praepositi*) ordinatio 453, 17; praepositum: monasterii ordinare 160, 27. 28; xenodochii ordinare 258, 27; personae praepositae II 421, 1; *cf.* monasteriis praeponi 281, 12. — *saeculari sensu*: praepositi II 240, 12. 373, 18; huiusmodi praepositorum actio II 371, 29.
- praerogativa: gradus, officii, ordinum, privilegiorum, sacerdotii; recompensationis II 18, 12.
- praescriptio: utraque parti XL annorum praescriptione servata 485, 4 (*v. not. ib.* 43); ex temporis praescriptione II 87, 8. 97, 32.
- praescriptum: anteriorum legum praescripta II 416, 5.
- praesens: sed dum huic rei praesens fuisset inventus II 369, 12; nobis praesentes sumus 264, 19. — a praesenti, ad praesens *v. singulas praepositiones*; praesentium lator, latrix, portitor *v. lator cet.* — praesens (*eccl. sensu*): 191, 9. 207, 24. 226, 26; *cet.*
- praesentare II 148, 30. 237, 2. 275, 19. 276, 34; *cet.*; *se* praesentare 277, 16. II 231, 7. 286, 23; *cet.*
- praesentia: episcopi (*s. v.*); ut ad vestrae (*sc. Mauricii*) clementiae praesentiam veniretur (18, 29).
- praesentialiter II 221, 17.
- praeses: Sardiniae II 183, 12. 273, 9; *cf.* Spesindeo.
- praesidere (praesed. 452, 8): sedibus apostolicis (II 447, 42); ecclesiae 10, 15; S. Romana, cui Deo auctore praesidemus, ecclesia 83, 13. 84, 17; *cet. v. Romana eccl.*; sancta, cui Deo auctore praesidetis, ecclesia (*sc. Mediolanensis*) 99, 4; et necessaria est magna discretio, ut inter suggestionem atque delectationem, inter delectationem et consensum iudex sui animus praesideat II 343, 9; praesidente beatissimo et apostolico papa Gregorio atque consendentibus reverentissimis Menna ep. *cet.* II 275, 9; manifestatur enim virtus praesidentium, ubi surgit seges animarum 452, 8; honos praesidentium 485, 22; *cf.* numerus stantium 485, 23.
- praestare (praestasse II 71, 19) = *concedere*: sicut nos in praesenti vita de transitoria corporis praestitit incolumitate cognoscere 454, 3.
- praestatio: annua 108, 4; nostra II 180, 17; a praestatione se suspendere II 34, 21.
- praesul: Vigilius tunc Romanus praesul (18, 14); Syriae Palaestinae: Alexander. — praesulis instructiones (18, 20); cuiuslibet ecclesiae praesules (II 469, 8); expositae ordinationes praesulum II 147, 10; per successionem praesulum (II 447, 42).
- praesumenter 486, 22.
- praesumere: quia de gloria vestra sicut de carissimo revera filio omnino praesumimus II 182, 6; qualiter de gloria vestrae debeamus sinceritate praesumere II 151, 28; = audere (*sich unterfangen*, *cf. Rösch Hala p. 376*): 201, 17. 18. 213, 7. 12. 214, 8. 9. 11. 322, 21; *cet.*
- praesumptio = *audacia*: 212, 21. 213, 17; *cet.*
- praesumptivus II 159, 30.
- praesumptor: *cf.* Maximus.
- praetor: (Siciliae): Iustinus, Libertinus (*allocutiones v. ib.*); et officio praetoris aliquid . . . tribue 137, 11; cum loci servatore praetoris 206, 10 (*v. not. ib.* 33); ne forte praetori aliqua possit nasci suspicio 462, 15; *cf. ib.* 18 (*v. not. ib.* 36).
- praetorium: praefectus praetorio *v. praefectus*. — praetoris observare II 239, 24.
- praetura: Siciliae (*s. v.*); urbana 234, 3 (*v. not. ib.* 25); praeturae administratio II 45, 7. 10. 12. 20 (*cf. haec actio ib.* 16); ad praet. dignitatem accedere II 262, 25; venisse ad administrandam praeturam 2, 24.
- praevalere 191, 6. 262, 7. 266, 19. 297, 11. 326, 24; *cet.*
- praevaricator: *cf.* Maximus.
- praevenienter 189, 18.
- praeventus 313, 7.
- precarium (*v. not. 144, 45*): proprium precarium II 243, 10; precarium suum accipere II 132, 9; pro percipiendo precario II 131, 6; sibi dari precaria 144, 11.
- premere: ne hoc peccatum vel numerum indisciplinati militis vel loca illa valeat premere II 429, 16.
- presbyter: *allocutiones*: tua car. 475, 34. II 259, 8; vestra car. 316, 20. 458, 17; dil. tua 388, 26. 389, 8. 438, 4. 464, 11. 476, 23. II 213, 3. 259, 7. 13. 393, 2; sanct. tua, vestra *v. sanctitas*. — fil. noster 427, 11. 431, 10. II 212, 24. 269, 13; communis fil. 352, 24. 425, 12. 427, 6. 428, 6. 429, 5. 445, 19. II 249, 27. 317, 26. 330, 10; dilectissimus filius meus (noster 384, 5. 385, 13. 424, 10. 432, 7. II 6, 15. 8, 4. 303, 16. 24. 304, 12. 316, 24). II 223, 11; dilectissimus communis fil. 428, 6; dulcissimus fil. meus II 223, 11; filii dilectissime II 260, 14; dilectissimi filii mei (nostri: presb. et abb. II 321, 14. 324, 7): presb. et monach. II 332, 10; dilectissimi et communes fil.: presb. et abb. II 315, 11; venerabilis frater 351, 8; vir reverentissimus 208, 16; vir venerabilis II 393, 2; *cf.* 449, 28; domnus presb. 299, 9. — presbyteri: Adeodatus, Aetius, Agapitus, Agrippinus, Albinus, Amandus, Anastasius, duo Andraeae, Andromachus, Athanasius, (Atticus), Aventinus, Aventius, Bassus, Bonifatius, Candidus, Columbus, Constantius, Cosma, Crescens, duo Deusdedit, Dominicus, Domitius, Donatus, Donus, Epiphanius, Expectatus, Felicianus, duo Felices, Fortunatus, Gaudiosus, Georgius, Gratiolus, Gregorius, Helias, Hesychius, (nostrae eccl.) Hieronymus, Honoratus, octo Iohannes, Iustus, Lampo, duo Laurentii, Leo, Leuparicus, Lucas, Lupus, Magnus, Marcanus, Marinianus, Maurus, Maximianus, Palladius, Paulinus, duo Petri, Philippus, Placitus, duo Prohini, Romanus, Rusticus, Senator, Sisiniius, tres Speciosi, Stephanus, Traianus, Valentinus, Valerianus, Veteranus, Victor, Victorianus,

Vitalianus, Vivulus. — tituli (titulo II 275, 13, 15) Sanctorum: Apostolorum, Balbinae, Caeciliae, Chrysogoni, Clementis, quattuor Coronatorum, Cyriaci, Damasi, Eudoxiae, Eusebii, Iohannis et Pauli, Iulii et Calisti, Laurentii, Marcelli, Marcellini et Petri, Marci, Nerei et Achillei, Praxedis, Priscaae, Protasi et Gervasi, Pudentis, Savinae, Silvestri, Sixti, Susannae, Vitalis. — in civ. Augustodunensi, Candidi ep., eccl. Chalcedonensis, Chrysanti, Eusebii ep., in Francis, cellae Fuscii abb., per Gallias, laderae, Ianuarii ep. Malacitani, Iohannis ep. Syracus., de Isauria, in possess. Iuliana, in civ. Lucensi, monast. Lucuscani, Lycaoniae, Mariniani ep. Ravenn., eccl. S. Martini, eccl. Mediolanensis, monast. S. Mile, in Negeugno monte, massae Nichoteranae, territorii Nursini, Palladii ep., eccl. S. Pancratii, monasterii ad nomen Petri, eccl. Populonensis, Primae-Iustinianae, in Regitana civ., eccl. Romanae, Sabiniani ep., eccl. Saonensis, oratorii S. Severini, de monte Sina, in partibus Syracusanis, eccl. Taurianensis, oratorii iuris Themoteae, monasterii S. Theodori, eccl. Thessalonicensis. — abbas atque presb. v. abbas; monachus atque presb. v. monach.; ex presbytero et abbate: Amandinus; quidam (familiaris *Sereni ep.*) II 271, 24, 311, 13; presbyteri eccl. *Neapolitanae* in sancto loco deservientes 350, 9; cf. 218, 7; presbyteri, diacones et clerus, nobiles ac populus laderae consistentes et milites 421, 6; car. vestra 421, 14; presb. et abbas 11, 2, 299, 24, 316, 1, II 376, 19, 380, 19; cf. Domitius. — presbyter: cardinalis 16, 11, 113, 5, II 164, 19, 174, 27; forensis (cf. Decius) 392, 6; peregrinus 258, 8; proprius 398, 28, 32; cum eis (sc. *pueris paganis*) presb. transmittatur (sc. *ex Gallis*) 389, 7. — presbyteri ac diacones 276, 3, 406, 27, 429, 16, II 58, 18, 29; presbyteri et diaconi mei 229, 21; cuncti presbyteri et diaconi mei 229, 29; presbyteri, diacones ceterique clerici 244, 12; presbyteri, diacones ceterisque clerici 255, 1; presbyteri, vel diacones sive reliquis clerici II 382, 23; presbyteri, diacones et clerici 186, 12, II 265, 26, 272, 18; (filii dilectissimi) 187, 8; dil. vestra 186, 14, 187, 7, II 266, 15, 27, 272, 26; sedis huius presbyteri ac diacones 364, 10 (eorum ordo *ib.* 21); priores presbyteri 391, 27; priores presbyteri et praecedentes 305, 12 (v. *not. ib.* 37); presbyteri ac diacones ceteraque ecclesiastica officia subscribentes praebuere consensum II 422, 16; presbyteri baptizandos tangant in pectore 242, 5; cf. 261, 28, 31. — presbyteri: consensus II 378, 4; ministerium 415, 23; officium 183, 19, II 53, 2, 8; ordinatio 246, 24, II

381, 11, 13; in presb. ordine consecrare II 53, 3; de persona presb. hoc attendendum est II 414, 16. — presbyterum: cedere 398, 32; consecrare 415, 9; constituere cardinalem II 81, 27, 90, 20, 396, 6; dare II 382, 12; deponere II 377, 24, 381, 16; deputare 113, 17, 455, 8; ordinare 16, 11, 12, 96, 10, 246, 21, 30, 247, 3, 348, 6, 398, 29, 406, 3, 5, 415, 6, 20, II 53, 5, 9, 362, 2, 377, 14, 32, 381, 6, 8, 396, 1; postulare 113, 6, II 81, 28, 164, 21, 174, 29; retransmittere (441, 11) (v. *not. ib.* 23); hi, qui . . . nequeunt in synodo convenire, loco suo presb. aut diaconem dirigant 372, 30; neque presb. neque diacones habere 278, 7; ut, sicubi . . . locus, qui presbyterum vel abbatem indigeat, inveniri poterit, ei debeat committi II 212, 25; presb. vel diaconum sive in gradu alio ordinare 348, 6; per presbyterum . . . missarum officia peragantur 455, 8; cf. 420, 3. — presbyterorum: causa 224, 13; officium 276, 3; subscriptiones 366, 13; consensu presb. et diaconorum atque cleri II 354, 22; ordinationes presb. vel diaconorum seu alterius ordinis II 374, 17; presb. seu diaconorum subscriptiones II 376, 5. — portionem . . . presbyteris, diaconibus ac clero . . . dividere II 10, 14; cf. II 283, 20; appellatione clericorum etiam presbyteros et diaconos contineri II 415, 3; cf. *ib.* 14; ut aliquos secum e vicino debeant presbyteros ducere (sc. *ad Anglos*) 424, 2; cf. 431, 33; presbyteros ac diacones ordinare 96, 10, 98, 14, 276, 3; presbyteros vel diaconos ordinare 142, 6, II 110, 9, 12; coram omnibus presbyteris 101, 10.

presbytera: presbyterae: monast. S. Gavini.

presbyteratus: presbyteratus honos 406, 8; loco presb. expulsus 246, 16; presb. officium 405, 33, 415, 8; ad ordinem presb. provehere 118, 7, 406, 6; ad hunc ordinem promoveri 406, 1; privari ordine presb. 247, 14; in presb. ordine restitutus 246, 29.

presbyterium (v. *not.* 111, 37) 111, 15, 308, 2. — presbyterii: ministerium 285, 15; ordo II 165, 10; virum ad ordinationem presb. offerre consecrandum II 362, 4. — presbyterium auxi 135, 14.

pretium (cf. praemium): pretii: venalitas 305, 9; datio II 206, 6; pretium dare II 206, 10; pretium de manus impositione percipere II 206, 22; ad pretium manus impositionem dare II 298, 36; pretium de loco sepulturae percipere II 4, 36; loca humandi corporis pretio adipisci II 4, 33; captivos mitiori pretio comparare 411, 8; cum pretio ordinare 369, 24, 377, 16, 379, 19, 387, 1; in sacrum ordinem pretio collocari 374,

28; Dei donum pretio comparare vel venumdare II 206, 19. — pretia: gravia 468, 3; iusta II 409, 23; frumentorum 62, 1; publica 62, 3. — in rerum pretiis gravari 289, 6.

prex: preces illae, quae super ceceum in Ravennati civitate dici solent II 282, 33.

primas: Vizacenas (s. v.); episcopus primas v. ep. — cur nobis non primatis eius, sed excellentiae vestrae epistola nuntiavit 434, 29 (v. *not. ib.* 45); aliquos episcoporum sine primatis sui epistolis ad comitatum proficisci II 57, 22 (v. *not. ib.* 39); ut (sc. *concilium*) primatem non ex ordine loci faciat 92, 13; erga primatem synodi tuae esto sollicitus 203, 22 (in *epist. ad Columbum ep.*, v. *not. ib.* 45); una cum primatem concilii II 349, 22; de primatibus constituendis ceterisque capitulis 95, 16.

primatus: aliorum conciliorum 283, 17. — primatus: culmen 95, 21; dignitas 95, 18; locus II 18, 18; qui prim. inter, vos locum tenet II 355, 28; officium 204, 22.

primicerius: filius noster 213, 2; cf. Gaudiosus. — defensorum II 18, 17; notariorum 180, 17 (v. *not. ib.* 46).

primi exercitus Italiae 328, 12 (v. *not. ib.* 43).

primitivus 36, 11.

primitus: in *formulis*: percepta primitus donatione legitima 107, 22, 113, 1, II 81, 23, 90, 16, 174, 24; cet.; inquisita primitus morum gravitate 24, 13; haec memoratis viris primitus reformata II 94, 10; coelesti primitus principi obediunt existere 70, 4; et *similia*.

princeps (cf. domini, imperator): apostolorum (s. v.); terrae (sc. *diabolus*) 222, 23. — principes: Constantinus, Iustinianus, Marcianus, Mauricius, (Theodosius). — princeps: (II 462, 37); clementissimus 40, 19; divus (19, 30); piissimus 471, 30, II 268, 37, 392, 2, (441, 3); serenissimus 167, 2, 291, 10, 296, 30, II 264, 4, 304, 33. — principes: Latinarum (provinc.) s. v.; christiani (19, 7, 20, 10); christianissimi (19, 32); clementissimi II 113, 14; piissimi (20, 29), 254, 15, II 156, 17; serenissimi 27, 1, 132, 14, 144, 14, 167, 10, 260, 12, II 113, 10, 120, 15, (452, 35); domini princ. II 235, 11; parentes vestri (sc. *Constantinae Aug.*) priores princ. 328, 4. — principes: anteriores 328, 19; pagani 518, 28, 31; terreni 260, 15. — principis: consensus 291, 10; famuli (II 441, 4); iussio (piissima iussio serenissimi principis 167, 2) (20, 37); (ex hoc data II 421, 21; secundum eius tenorem II 421, 22); notarius: Georgius; obsequium 471, 30; utilitas II 264, 4; vestigia (s. v.); voluntas 296, 30. — deputati a principe viri 167, 1. — principum: iussio 254, 15, II 120, 15; (retro princ. II 78, 18)

- iussiones 144, 14; iussionum exemplaria II 73, 22; antiquorum nomen II 309, 6; christianissime principum 395, 17; pro felicitate christianorum principum (II 442, 22).
- principalis: v. maiestas, unciae; iussio 69, 21. 167, 14. II 234, 25. 426, 3; quae ex principali iuss. expensasunt, reputare II 264, 29; princ. iussiones 436, 33; allegatio princ. iussionum 283, 7; omnem tamquam princ. habeat potestatem II 427, 33; remedia (18, 3); responsio (II 463, 8).
- principaliter 241, 8. 297, 22. 469, 22. II 295, 17. 426, 24.
- principatus: sanctae ecclesiae 34, 35; cura totius eccl. et principatus 322, 10. — ad pia vestigia principatus vestri (sc. *Mauricii Aug.* 18, 27); hoc apud vos (sc. *Brungildam*) tenet prae ceteris principatum II 371, 26; cum principatibus et potestatibus 221, 28.
- prior, priores: cleri, defensorum, inter monachos. — ut ipse prior habeatur, qui prius fuerit ordinatus II 312, 21. — priores: *Constantinopoli*; presbyteri (s. v.); vocandi sunt II 293, 12; priores vel populus civitatis: Neapolitanae; priores presbyteri et praecedentes 305, 12 (v. not. ib. 37); reverentiam et honorem debitum exhibere prioribus II 359, 17.
- prioratus: prioratus locus 284, 20. II 18, 19; potestas prioratus sui 34, 33.
- priusquam v. antequam.
- privatio: cinguli II 416, 15. 17; substantiarum dignitatumque privatio 283, 20.
- privatus: negotia (s. v.); iure privato 220, 4; privatae causae II 416, 29; causae privatae et publicae 241, 13; privatis vocabulis contenti esse non possunt 327, 1; privatorum possessiones II 191, 13. — privatarum: comes cf. Beator. — palatinus cf. Maximus; cet.
- privilegium: primicerii defensorum 212, 12. 307, 9. II 87, 9. 97, 33. 426, 30; hoc priv. II 107, 14; honoris tui (sc. *Petri ep. Ravenn.*) priv. volumus permanere 230, 15; privilegii munusculum 15, 2; nihil aliud privilegii concedentes II 362, 7; aliquam iurisdictionem vel privilegium vindicare II 433, 7; per priv. 213, 11; antiquo modernoque iure vel privilegio 10, 18; ex privilegio 212, 7; omnes consuetudines ex priv. decessorum nostrorum concessae 212, 4. — privilegia: sed. apostolicae, defensorum, monasterii; eccl. Corcyritanae, Iaderinae, civ. Neapolitanae, eccl. Ravennatis, Syracusanae 229, 34. II 377, 3. 379, 8. 380, 27; haec priv. 390, 9. 16; ecclesiastica 156, 36 (v. not. ib. 47); laicorum 163, 2; vetera 229, 19; ab apostolica sede concessa II 212, 11; quaedam priv. a nostris concessa prodecessoribus II 26, 24; cf. ib. 26. — privilegiorum: indultorum priv. beneficia 455, 18; exemplaria priv. eccl. II 194, 13; cf. II 26, 26; praerogativa II 237, 10. — privilegia: concedere 386, 18; cet.; indulgere 454, 24. II 33, 26; cet.; privilegia locis ipsis indulsimus II 372, 7; largiri II 203, 27; aliqua largiri II 214, 13; praestare (II 468, 14). — privilegiis se tueri 212, 20.
- pro: pro nefas! II 310, 23. — *sensu causali*: causae, pro quibus missus est II 58, 1; si pro causis aliis non licet 288, 12; pro nostra commendatione ac divinae considerationis intuitu II 201, 1; pro hac re 190, 6; pro qua re 14, 18. 192, 12. 197, 24. II 166, 31. 335, 18; cet.; pro eo quod 292, 2. II 217, 10. 231, 4. 273, 29. 321, 16; cet. — *finali sensu* (cf. ad): id non ad superfluae elationis pompam, sed pro genio et honore tuae eccl. petivisse II 214, 5; quem pro regendo eccl. patrimonio transmisimus 4, 14; cf. 190, 9. II 166, 7; pro exemplo aliorum districte emendare tantum facinus II 429, 18; quae pro huius rei quiete statuta sunt II 204, 9; pro plenissima firmitate subscripsimus 391, 27; et similia. — = *secundum*: basilicam se pro sua devotione fundasse 107, 19; cf. 112, 17. II 8, 16. 81, 21. 90, 12. 107, 19. 174, 21; cet.; pro voto suo quattuor uncias dimisisse 218, 1; cf. 12, 12. 13, 9; cet.
- proastium (*προάστειον*) 471, 33
- proauctores: auctores proauctoresque mei (II 438, 6).
- probatio: canonica 168, 24. 29. 259, 9; canonicae atque districtissimae probationes 259, 9; probationum difficultas 213, 21; de singulis quibusque capitulis probationes inter publica gesta depositas ad nos transmittat 190, 18; cet.
- probatus: probati patres 482, 2.
- procedere: (sc. in eccl.) II 421, 31; cum eo (sc. *Iohanne Constantino-pol.*) proc. nunquam praesumas 344, 34; ab ep. suo (sc. *Fortunato ep.*), ne cum eo procedere auderet, inhibuit II 88, 19; ne vobiscum (sc. cum *Fortunato ep.*) procedere audeat interdictus II 89, 8; vobiscum (sc. cum *Fortunato ep.*) habeat procedendi licentiam II 89, 18; diaconum procedere prohibere II 157, 20; cuncti presbyteri et diaconi mei in obsequio domni papae mecum procedentes (229, 30); spoliatos procedere II 59, 13. 18; vestitos proc. II 59, 19; calciatos compagis proc. II 28, 14.
- procer: officium terreni proceris 35, 31; aliqui procerum (sc. *Constantinopoli* II 365, 3).
- processio: publica 347, 3; processio-nis gratia 108, 11; ad iduis processio-nibus occupatur 345, 35.
- proconsul: provinciae 165, 1; Dalmatiae: Marcellinus.
- procurator: proc. instituere 161, 15 (v. not. ib. 47).
- prodecessor 427, 9. 428, 25. II 33, 29. 34, 5. 11; cet.; noster sanctissimus 360, 4; prodecessores nostri II 26, 24. 101, 7. II 451, 13. 455, 35; cf. (229, 29. 36); cf. Leo, Pelagius.
- professio: fidei (s. v.); per *Adriani ep.* professionem 165, 5; expectata prof. vestra (sc. *Felici ep. Portuensis*) II 108, 5; cf.: iuris ecclesiastici esse professus 53, 27; inter tormenta professus est 167, 16; aperta mea prof. 269, 6; mea (II 438, 22); forma nostrae prof. (II 462, 14); cum omni onere professionum et fiscalium tributorum (II 438, 7).
- professor: fidei rectae 395, 32. 396, 30; sinceræ fidei 438, 20.
- profligare: ne viduis ex huius itineris profligentur longinquitate dispendia 163, 11; quatenus . . . luminaria vel alimonia ibidem servientium ante dedicationem loci ipsius debeant profligari II 176, 11.
- profunditas 354, 31. 355, 16.
- prohibitio: canonica 406, 6; percipiendi s. mysterii II 342, 20; ne detrimentum ante prohibitionem possint ignorantes incurrere II 112, 6.
- prolatio: canonum II 145, 23. 24.
- prolepsis: latorem praesentium nulla quidem ratio permittebat, ut . . . debuisset 284, 10.
- proximitas: de regni vestri proximitate tractatis 321, 26; propter proximitatem huius epistolae (II 447, 20).
- proximus: valde proximum est dicere II 427, 11.
- prolongare 484, 24.
- promissio: quam solvi feci II 354, 1; mea v. confessio.
- promonere II 376, 4.
- promotio: cleri (s. v.); ne vel per cuiuslibet monachi aut abbatis promotionem onus aliquod fortasse sustineant 488, 31.
- prope: quibusdam scopulis prope Massilia inhaerentes II 221, 7.
- propheticus: prophetis et evangelicis atque apostolicis auctoritatibus consonare II 454, 12. 14. 16.
- propinare: mortem 465, 11.
- propitiatio 275, 10. 424, 8. 453, 23. II 43, 20. 193, 16.
- propositum: sacerdotis, sacerdotale; religiosum II 101, 9; religiosi propositi ducatus II 207, 20; contra ecclesiasticum prop. II 273, 2; et contra rationem et contra nostrum prop. 272, 10.
- propriarius: iure propr. possidentum 109, 8.
- proprietas: verborum 41, 22; soli atque impositi aedificii II 180, 20. —

- proprietatis: ius 176, 3. 418, 17. II 135, 28. 142, 12; iure competere II 422, 1; quaestio II 104, 15; tam momenti quam propr. causa II 69, 9; *cf.* II 103, 15. 104, 7; quatenus et pervasionis quaestio et proprietatis contentio finiatur II 98, 24. — iuri proprietatque tuae vindices II 107, 28; monasteria velut in propr. possidere 488, 22; de propr. cognitio II 231, 4; cum omni iure et proprietate (*sc. fundi*) (II 437, 25).
- proprius: *v.* abbas, altare, antistes, cella, dignitas, dominus, episcopus, gradus, homo (-ines), manus, monachi, officium, ordo (-ines), pastor, plebs, pontifex, precarium, presbyter, rector, res, rura, sacerdos, subscriptiones, sumptus, susceptus, synodus; propria ecclesia 10, 20. 193, 2. 389, 20; sicut revera proprius II 85, 21; meus propr. 189, 18; *cf.* noster; esse me vestrum proprium 27, 2 (*in epist. ad Georgium praef.*); cogitet igitur dominorum pietas de me proprio suo 323, 16; ita eum . . . suum proprium debet attendere 399, 4; quem vestrum (*sc. Brunigildis*) propr. novimus II 199, 20; ad propria cum securitate valeat remeare 120, 9.
- propter: propter quod 104, 9. II 26, 22. 262, 6. 276, 11. 281, 14; *cf.*
- prosperari II 31, 27.
- protectio: regiminis, sacerdotis. — beati Petri apostolorum principis in hac urbe prot. II 23, 27.
- protractio II 386, 13.
- provectio: provectiones: clericorum (*s. v.*); ut nihil de provectionibus clericorum reditu, ornatu, ministerioque vel quicquid illud est, a quoquam praesumatur ecclesiae 122, 9; *cf.* 140, 4. 141, 1. 294, 5. 19. 303, 15. 304, 4. 399, 20. 459, 19. II 96, 8. 28. 108, 17. 109, 6. 176, 23. 177, 15. 384, 4. 24. 387, 1. 21.
- provectus: sacerdotii (*s. v.*); Innocentii praef.; ordinati ep. II 336, 29; paucorum prov. illicitus II 198, 18. — provectus: immaturitas II 7, 4; incrementum II 313, 25. — *cf.*: provehere 348, 7; provehi 121, 16; *cf.*
- provehere = *promovere* 119, 8. 15. 121, 16. 203, 26; *cf.*
- proverbialiter dicta: et Ethiops in balneum niger intrat et niger egreditur, sed tamen balneator nummos accipit 223, 30; ut in actione eius ab umbra statuam cognoscant 224, 1.
- provide II 87, 13.
- provincia: provinciae: Africa (-na), Augustodunensis, Brittiorum, Campania, Corinthiensis, Galliarum, Hellada, Histria, Ianuarii ep. Caral., Iohannis ep. Corinth., Isauria, Latinae, Lucania, Lycaonia, Numidia, Piceni, Sardinia, Sicilia; tota provincia II 263, 3. — provinciae: proconsul, rex (*s. v.*); moderator II 415, 14; rectores II 415, 13; laesio 443, 25; utilitas provinciae ecclesiarumque 2, 6; pro utilitate prov. expendere 361, 24. — plurimi Iudaicae religionis viri in hac prov. commanentes 72, 3; si quis ad prioris locum veniens in alia fortasse prov. propter utilitatem propriam degit II 18, 18. — provinciae 94, 18. 322, 14. II 29, 16. 215, 16. 319, 13. — nostrarum provinciarum: decessores (18, 19); partes (18, 10 *in epist. episcoporum Istriens.*); clarissimi provincialium iudices II 417, 19. — inter alias prov. 151, 9; per diversas prov. 94, 11; per omnes prov. (18, 16); per universas prov. (II 447, 17); ex diversis prov. post captivitatem fugientes 310, 14.
- provincialis: provinciales: Sardiniae (*s. v.*); provincialium assensus 386, 1; ut provincialibus suis ad remedium consistant 94, 19.
- proximitas: proximitatis: ius II 6, 23; dilectio prox. fraternae 72, 1.
- proximus (proximior II 117, 17).
- prudens: prudentes viri II 316, 21.
- psalmodia II 350, 11. 351, 6; psalmodiae officium sollemniter exhibere II 46, 2.
- psalmus: psalmi ac reliquae lectiones 363, 12; commenta psalmodum legi ad vigiliis II 352, 29; psalmorum nescius 351, 4 (*v. not. ib. 31*). — psalmos: ignorare II 430, 9; novisse II 247, 27; minus tenere II 430, 19.
- ptochia: causa ptochii 138, 24 (*v. not. ib. 51*); ministerium ptochii II 125, 9.
- publicum: cum publ. litigare 161, 10; annonas de publ. consequi 348, 13. — in publico: dari 64, 15; transferre 161, 9.
- publicus *v.* acta, actio, actionarius, administratio, crimen, exactio, fraus, furta, gesta, homines, iudicium, ius, missa, patrimonium, processio, rationes, res, utilitas; unigenitus de secreto patris egressus est ad publicum nostrum 446, 3; per publicas personas compelli 241, 7; publica voce II 141, 1. — publice: *v.* elemosyna, (commenta beati) Iob, populus; publice: dari 226, 7; scindi 286, 16; scripta mea publ. relecta 286, 15.
- puella: domna clarissima puella: *cf.* Constantina. — = *serva* (*v. not.* 193, 28): 197, 8 ss. 245, 24. II 231, 18. 21. 421, 12; *cf.* Catella.
- puer = *servus* (*v. not.* 159, 31): *cf.* Consentius, Petrus, Maurus; 24, 6. 159, 8. 176, 17. 389, 5. II 92, 18. 20. 188, 25. 229, 1. 231, 19. 237, 12. 247, 11; quidam II 140, 25; qui cuiusdam eccl. . . esse perhibet II 4, 25; *iuris publici* II 141, 4; pueri Angli 389, 1; ut pueri 203, 22; calciarium puerorum 50, 10; pueros episcopo similes non transmittito 338, 9 (*v. not. ib. 39*).
- puerulus: orphanus 193, 12 (*v. not. ib. 39*); unum mihi puerulum dimisit 474, 11.
- pulsare = *accusare*: 441, 14.
- pulsatus II 347, 23.
- pupillaris: in pupillari aetate 306, 17.
- purificatio 460, 22. II 89, 13. 123, 18.
- puritas 411, 10. II 99, 16.
- putredo 342, 20. II 36, 23.
- Quadragesima: in Quadr. 409, 16.
- quaestio: nostra 25, 15; mediocris 167, 38; per eos, qui nostri sunt, quaestio cognoscatur 167, 38; quaestio revertitur 11, 17; vertitur 168, 9. — quaestionem: (nostrae audientiae sententia) decidere 168, 1; ad apostolicam sedem quaest., si est ardua, deducere 167, 38; discutere 11, 7; movere 190, 12; ventilare 168, 10; *et cet.*
- quaestor 42, 21; *cf.* Iohannes.
- qualiscumque *indefinite*: 456, 29.
- qualiter = *quomodo* 102, 11. 145, 9. 167, 1. 207, 18. 229, 13; *cf.*; quatenus . . . qualiter vobis illicita displiceant, ostendatis II 214, 28; ne occasionem inveniat, qualiter . . . consentire non debeat II 72, 4; scripsimus, qualiter petitionem debeat confirmare II 153, 4.
- quamlibet: quamlibet bona videantur 269, 11; quamlibet acuti gladii immittantur II 3, 17; fratres nostros, quamlibet pauperes et abiectos, in nullo despiciere II 293, 19.
- quamquam: *sequente coniunctivo*: quamquam igitur fraterna dil. hoc a te et sine nostris scriptis debeat (debebat 71, 2) exigere, tamen praesentibus quoque vos specialiter adhortamur epistolis 256, 26; et quamquam sit laudabile II 243, 2.
- quamvis: *sequente indicativo*: 201, 20. 230, 3. 234, 1. 236, 27. 474, 17. II 104, 3. 258, 33. (II 462, 43); *cf.*
- quando *abundanter adiectum*: dum quando certus esse ac scire debueris II 302, 24.
- quantitas: tritici (*s. v.*). — certam rederiberi pecuniae quantitatem 99, 5.
- quantocius 82, 11. II 215, 17.
- quantuluscumque *indefinite*: ex quantuluscumque parte 332, 22.
- quantus (*cf. tantus*): quanti = *quot*: 221, 21. 258, 7. 469, 30. II 166, 17. 280, 4; *cf.* — quantum: quantum vos Dominus adiuvaverit 130, 13; quant. didicimus 189, 9; quant. ad me attinet 321, 20; *et similia cf.* 249, 9. 20. 260, 25. 266, 7. 267, 16. 270, 4. 287, 15. 295, 28. 302, 21. 310, 15. 321, 20; *cf.* — ad quantum: potuerit II 99, 6; *cf.* II 130, 14. — in quantum: possumus 48, 15; possibilitas suppetit 71, 2; *et similia cf.* 48, 17. 53, 11. 73, 11. 89, 7. 102, 16. 129, 3. 181, 25. 186, 2.

- 289, 13. 267, 24; *cet.* — quantum . . . (tantum): quantum gavisi fuimus, abundantius nunc confundimur 17, 1; tantum displicet, quantum a veritatis iudicio abhorret 53, 30; *cf.* 78, 13. 145, 1. 236, 10. 339, 27. 421, 10. 432, 34. 469, 6. II 14, 2; *cet.*; quantum plus diligitis, tantum exhortari adaidue debetis 452, 10; quantum vos pure diligimus, tantum de vobis fortius dolemus 268, 15. — (in) quantum — in tantum: in tantum proficis, quantum tibi non studueris derogando fratribus arrogare 340, 1; in tantum nos recte diligere specialiter possumus, in quantum generalitati minime nocemus 3, 3; *cf.* 43, 18. — quantum — tanto: tantoque maior efficeris, quantum te a superbiae et stultitiae vocabulo restringis 339, 27. — quanto — (tanto): districtum iudicium quanto fit vicinius, plus timete II 228, 11; et quidem amicorum nos amissio tanto debet tolerabilius contristare, quanto amissuros nos illos condicio mortalitatis exposcit 12, 25; *cf.* 30, 26. 43, 7. 58, 21. 92, 21. 115, 20. 153, 20. 159, 7. 175, 2. 187, 30. 205, 27. 233, 4. 255, 18; *cet.*; iudicia Domini quanto sunt investigabilia, tanto debent esse humanis sensibus metuenda 40, 2; *cf.* 85, 22. 88, 13. 91, 13. 121, 7. 143, 19. 159, 14. 187, 14. 188, 8; *cet.*; tanto mihi celerime indulgeat, quanto hoc me aegrum dicere non ignorat 357, 16; ut quanto illorum iniquitas Deum potuit ad iracundiam provocare, tanto eum vos placare emendatione districtissima valeatis II 58, 31. — quanto — in tanto: in tanto se ergo aestimet fraternitas tua omnipotenti Deo placuisse, quanto se perversis hominibus displicuisse cognoverit II 250, 11.
- quantuscumque: quanticumque = *quocumque* 197, 6.
- quantulibet: in quantalibet tristitia 337, 18.
- quarta: *cf.* portio 293, 10 (*v. not. ib.* 33). 308, 1 (*v. not. ib.* 33). II 10, 9. 409, 19; quarta pars II 409, 16; episcopus locorum tantummodo distribuere quartam antiquorum reddituum 244, 6; de rebus quar-tae 244, 8; canonica dispositio quartarum 244, 4 (*v. not. ib.* 38).
- quatenus: *cum coniunctivo* (= *ut finale* *cf. Arch. f. lat. Lexicogr. V. 399, ss.*): 2, 6. 10, 3. 21, 23. 16. 26, 3. 30, 1. 40, 16. 41, 5. 51, 12; *cet.*; quat. et ille hac se adiutum commendatione cognoscat et ut salubriter te iniunctis exhibuisse per omnia com-proberis II 102, 3. — ita, sic, *similibus antecedentibus*: praesenti praecep-tione ammonet, ut patrocinia eccl. sub tanto moderamine debeatis impendere, quat., si qui in furtis publicis implicati sunt, a nobis non videantur defendi, ne . . . II 95, 22; haec omnia ita vigilanter ob-servet, quat. ei non supplicatio quorundam valeat nec persona subripere 408, 12; *cf.* II 152, 19. 205, 11. 230, 4. 234, 11. 238, 13. 239, 27; *cet.*
- queri: quae contra frat. tuam a parte contraria quæta sunt 93, 28.
- quia (*cf. quod*): si igitur, ut dicitis, ita est . . . quia vero non ita sit, quemadmodum vos in eius insultatione affirmare conamini, rationem addendite 151, 13. — *post verba declarandi et sentiendi (cum indicativo et coniunctivo)*: *cf.* 116, 2. 203, 13. 205, 1. 5. 206, 6. 208, 18. 209, 16. 17. 212, 21. 213, 16. 221, 25. 224, 15. 232, 12; *cet.*; grave mihi est, q. 295, 12; *cf. ib.* 15. 19; nulli sit dubium, q. 334, 6; *cf.* 336, 9. 345, 29. II 246, 21; securi maxime, quia . . . nec ei subripiatur nec pars eccl. possit praeiudicium sustinere II 37, 12. — quod a te quaesituri sumus, quia vel propriae ecclesiae vel ea, quae de diversis ecclesiis cymilia sunt collecta, sub omni nunc sollicitudine et fide servantur 12, 10. — *sequente accusativo cum inf.*: cognovisse te non est ambiguum, quia nostrum in eius persona non fuisse consensum 460, 15.
- quicumque *indefinite*: 15, 7. 100, 23. 202, 23. 205, 2. 233, 23. 247, 2. 277, 1. 296, 4. 360, 11. 489, 2. II 18, 26. 19, 27. 87, 9. 14, 97, 32. 98, 2; *cet.*
- quiescere: ab eo, quo est officio quiescat 201, 17.
- quietus: quieto iure 11, 5.
- quilibet *pro relativo*: cuiuslibet vitae existat 36, 25; *cf.* 76, 20. 131, 18. 214, 9. 282, 3; *cet.*
- quippe: quippe ut pontifex proprius 149, 25; *cf.* 172, 24. 176, 21. 178, 16.
- quisquam = *quis* 187, 10. 221, 22. 246, 9. 268, 3. 271, 19. II 192, 6. 9; *cet.* — *in enuntiato positivo*: 180, 11. 185, 7. 202, 17. 413, 12; *cet.*
- quisque: percussus quisque ante rapitur, quam ad lamenta paenitentiae convertatur II 366, 4; dum quisque dissensit ab altero 97, 13; quibusque modis 180, 9; boni quique II 308, 20. 407, 11; *cf.* 156, 23; subiecti quique 84, 11; *cf.* 321, 26. 223, 20. II 245, 8; *cet.* — = *quicumque*: *cf.* 115, 9. 200, 3. 206, 18. 19. 306, 22. II 161, 6. 166, 19. 225, 26. 226, 2. 247, 3. 293, 10; *cet.*
- quisquis *indefinite*: quoquo modo 194, 18. 198, 5. 403, 35. II 87, 8. 97, 32. 235, 15; *cet.*
- quo: quo — (eo): omnis sententia quo plus confirmatur, facilius creditur II 146, 21.
- quoque 403, 32. 465, 23. II 339, 3.
- quocontra 342, 34.
- quocumque = *in quocumque*: quocumque necesse fuerit (*at cf. in quocumque necesse fuerit II 65, 7*) II 63, 18. 78, 31. 80, 17; quocumque ratio suaserit II 76, 17; *et similia* *cf.* II 83, 16. 100, 25. 122, 5. 130, 7; *cet.*
- quod (*cf. quia*): eo quod (= quod) 12, 22; quod . . . Claudium abb. . . longa apud nos hactenus mora retinuit, res illa fecit, quod II 20, 28. — *post verba dicendi et sentiendi saepius cum coniunctivo quam cum indic. coniunctum*: (eo q.) 12, 3. 22, 17; (eo q.) 105, 6. 187, 31. 196, 4. 213, 19. 229, 13. 254, 15. 260, 10; (eo q.) 260, 23. 265, 14. 288, 16. 289, 20; *cet.*; fertur quia 195, 3. 243, 7; *cf.* II 30, 26. 116, 11. 191, 2; *cet.*; dubium non est q. 273, 4. II 201, 32; *cf.* 312, 9; securi quod nullus vos denuo de his aliqua ratione concutiat 179, 11; neque personarum illarum nos qualitas movet, quod in accusatione episcopi valuisse idonei repperiri 442, 23. — *sequente acc. c. inf.*: insinuavit, eo quod homines fundi F. . . fines fundi G. . . velle pervadere 11, 3; cognovimus ab eo dictum, eo quod . . . a statu habitus sui lapsu corporis cecidisse 181, 16; cognovimus, quod te prorupisse 254, 16; dicitur, quod aliqui . . . convolare II 192, 5. — *temporali sensu*: non multum temporis intervallum est, quod quaedam nobis fuerant nuntiata 211, 2; *cf.* 357, 19. 462, 14. 473, 29. II 45, 8. 248, 13. 281, 15. 314, 9.
- quodsi *cum indicativo*: 12, 11. 212, 11.
- quomodo (*cf. qualiter*): idem, quomodo vestra eccl. proprium habere valeat sacerdotem, scripsimus II 153, 6.
- quoniam (*cf. quia, quod*) *post verba declarandi et sentiendi plerumque cum indicativo coniunctum*: *cf.* 172, 26. 271, 8. 318, 3. 320, 14. 325, 13. 342, 31. 386, 2; *cet.*
- quousque = *donec*: (18, 34. 22, 21). II 9, 18. 12, 2. 27, 17. 48, 21. 67, 14. 82, 20; *cet.*
- racana: racanae II 261, 22; duae rac. II 346, 1.
- rancor: omnis rancor sinistrae suspicionis II 229, 13.
- ratihabitio: pro securitate partium II 56, 25; per huius ratihabitionis paginam confirmamus II 57, 4.
- ratio: canonica, iudicii, legalis, legis; in quantum ratio patitur 181, 25. — *rationis*: censura 292, 3; ecclesiasticae rat. consideratio II 211, 23; contra rat. ordinem 105, 14. II 68, 14. 78, 32. 90, 3. — quae rationi conveniunt 98, 19. 230, 10; *cf.* 309, 16; *cet.*; contra rationem 200, 5. 286, 13. 300, 23. 327, 21. II 102, 20. 111, 3. 119, 4. 132, 10; et contra rat. et contra nostrum propositum 272, 9; recepta a nobis ratione 247, 15; salva ratione II 65, 6. 66, 15. 79, 14. 85, 21. 100, 20. 110, 26. 175, 22. 179, 1. 180, 2. 181, 3. 189, 19. 234, 7. 238, 19. 252, 30. — *ratio*: actuum, indicationis, patrimonii; ec-

clesiasticae rationi persolvere II 180, 13; collecta ratione 67, 2; facta subtilius ratione 179, 5; in nostra ratione redigere 65, 5; rationes finiri sine dispendio non possunt II 130, 11. — rationibus ecclesiasticis se inferre 254, 6; ecclesiasticis nihil impendere II 66, 32; militiae vel rationibus publicis obligatus II 12, 21. — ut ea tuis possint rationibus imputari 24, 8 (v. *not. ib. 40*); cf. 27, 18, 50, 14, 67, 35, 71, 5, 75, 5, 77, 2, 79, 8, 81, 10, 86, 12, 103, 2, 138, 23, 139, 8, 12, 262, 24, 267, 7, 414, 7, 464, 15, II 25, 3, 70, 23, 115, 19, 130, 28, 135, 1, 243, 10. — rationes fieri 220, 13. — rationes omnes deportare 136, 14; disponere II 81, 3; exequi 49, 5; exponere 49, 4, 181, 2, 258, 23, II 43, 12, 409, 21; vigilanter ac suptiliter exquirere II 264, 7; incipere II 130, 17; ponere 258, 26, 347, 25, 470, 19, II 99, 7, 279, 3, 434, 17; terminare II 130, 9; de his quae gessit rationes perscrutari II 56, 7; ad ponendas explendasque rat. 180, 23. — ab humanis rat. absolutus II 279, 6; a rat. publicis absolutus II 13, 2; quia iustas causas de suis rationibus habent II 263, 34, 36; in rat. publicis implicatus II 13, 10; in rationibus quondam Bonifatii numerarii nostrum interesse II 130, 2.

rationicinium: totius ratiocinii meritum 99, 8. — ratiociniorum: causas adsumere et in eis se obligare II 45, 14; in rat. causa venire II 263, 27; ratiocinia exponere II 84, 15; actionum suarum expositis ratiociniis 120, 8.

rationabilis 193, 3, 202, 1, 267, 3, 268, 5; *cet.* — rationabiliter: 205, 24, 241, 14, 301, 3, 306, 21, 361, 31; *cet.*

rationale: iudicii 435, 28.

rebaptizare 133, 14, 267, 19, 271, 11.

recidiva: aegritudinis vestrae recidiva II 262, 5.

recidivus II 15, 3, 123, 10, 130, 27, 433, 13.

recognoscere: inter vos nihil caritas recognoscit 12, 3.

recolere: dum malorum suorum recolit 466, 32.

recompensare 397, 3; ipsi reditus minime ad recompensandum sufficiunt 139, 1.

recompensatio II 18, 12.

recordandus: recordandae memoriae (s. v.).

recordatio: recordationis: beatae: Coelestinus papa, Leo papa, Pelagius papa; decessor: meus 264, 11; noster 272, 12. — patriciae: Iulus, Rustica. — pia: Leo imperator, Theodosius imp., Valentinianus imp. — sanctae: papa Leo.

rector = pontifex: 29, 15, 30, 1, 32, 35, 33, 7, 34, 1, 23, 30, 51, 13, 52, 1, 3, 5, 81, 19, II 202, 18; ecclesiae 44, 19, 53, 28, II 286, 15. — rectoris: boni corda 436, 7; officium 30, 2. —

proprio decedente rectore 399, 16; sine proprio esse rect. 193, 8, 457, 26, II 344, 18 (v. *not. 457, 40*). — rectores: boni 34, 5; huius sedis 364, 16. — (sc. *patrimonii*): Panormitani, Siciliae. — rectores patrimonii: Adrianus, Antoninus, Benenatus, Cyprianus, Eugenius, Felix, Petrus, Sabinus subdiac., Talitanus. — cartularius et rector: Adrianus. — rector: 64, 1, 364, 2; nostri patrimonii 88, 19; patrimonii eccl. nostrae 390, 12; ut debeant . . . actionarii sub rectore fieri 138, 18. — rector populi 451, 15; provinciae rectores II 415, 13.

redemptio: captivorum (s. v.); cf. 410, 24, 456, 4, 468, 4; *Demetriani, Valeriani, Passivi* II 77, 21; Tribuni clerici 250, 9; cf. redimere (de captivitate 464, 9; de hostibus 198, 7; ab hostibus 345, 29). 464, 13, 14, II 77, 27.

redemptor: captivi 250, 16.

redemptor: redemptoris nostri gratia: compensante II 279, 11; cooperante 315, 8; suffragante 434, 26, II 268, 23. — redemptoris nostri misericordia liberante II 354, 12; redemptori nostro hostis extitit (II 456, 39).

redhibere: si quid (sc. *eum*) obstrictum vel ecclesiae redhibere cognoscis II 167, 18; legatum suo inquit monasterio redhiberi II 168, 11.

redintegrare: ut in ovili ipsius summo redintegrare (sc. *eos suppleas ex praecedente nullum*) cum desiderio cupiatis II 160, 28.

reditus 138, 25, 418, 2, II 10, 12, 92, 26, 135, 14, 228, 29, 232, 8; eccl.: Ariminensis, Menturnensis, S. Pancratii, Romanae; ecclesiae nostrae 191, 11; ecclesiastici II 409, 18; monasterii (s. v.); res atque red. 243, 14; red. vel ornamenta ministeriaque 182, 12 (v. *not. ib. 39*). — redituum: fructus 191, 4; pensio 138, 25; perceptio II 232, 13; quantitas 108, 3, 242, 13; quarta antiquorum red. 244, 6. — de rebus: quartae 244, 8; de red. eccl. quarta portio II 409, 13; de red. ecclesiis noviter adquisitis canonicam dispositionem quartarum provenire 244, 4. — reditus: utiles accipere II 232, 4, 9; commutare 162, 2. — nihil de provectionibus, reditu *cet.* v. provectionio; ut nihil de reditu, ornatu, ministeriisque a quoquam usurpari patiatur 276, 1.

reflexivum: genitivus sui ponitur pro suis vel eius: quos peto, ut absque iniuria sui suscipiat 128, 13; sanctuaria suscepta sui cum reverentia collocabis 113, 8, 400, 21, II 90, 23; in sui praesumptione II 306, 6; cf. 238, 11, 244, 16, 21, 460, 22, II 81, 29, 136, 23, 140, 27, 144, 11, 174, 30, 176, 13, 251, 7, 343, 9. — sibi (= *is*): sed et terrulam eccl. nostrae vicinam sibi . . . require 103, 3.

reformare: in sua reformari ecclesia 167, 28; *cet.*

refragatio 391, 23, II 18, 23, 34, 4, 57, 7.

regeneratio: aqua regenerationis 267, 18, 271, 10.

regere: fratres, patrimonium; ecclesiani 330, 23, 331, 6; apostolicam sedem 336, 6; ut quos consilio regit (sc. *Brunigilda*) exterius, perire interius non permittat II 198, 11; regentes (*oppos.*: plebes) 451, 4, 12; regendi suscipere officium II 186, 3; ad regendum adsurgere II 430, 17; *cet.*

regimen: fratrum, gentium, maritale, pastoris, pastorale, patrimonii, plebis, populi, regni, rei publicae, sacerdotis, sacerdotale; Iobini, Marini, Paulini, Urbici abb.; ecclesiae 98, 8, 295, 1, 331, 2, 339, 10, 376, 13, II 136, 19, 137, 15, 138, 13, 300, 3; ecclesiasticum II 261, 8; ecclesiastici reg. disciplina 294, 22; nostrum II 221, 23; animarum 445, 20; animarum regimina 449, 20. — regiminis: in reg. arce II 254, 16; culmen 7, 12, 37, 15, II 133, 20, 298, 7, 397, 9; studium huius reg. 3, 3; reg. concessi amministratio 120, 23; causa 219, 18; protectio et cura II 156, 7; suscepti reg. cura II 157, 9; commissi reg.: sollicitudo 436, 14; cura 443, 2; suscepti sollicitudo reg. II 373, 34; locus 73, 15, 74, 15, 302, 19, 445, 26, 447, 1, 11, II 352, 3; locus reg., quem accepit II 158, 24; ad locum reg. adducere II 202, 11; ad locum sacri reg. pervenire II 210, 4; qui in loco est reg. 363, 21; necessitas iniuncti reg. II 388, 16; ad reg. officium adsurgere II 430, 6; cf. anteactum off., quod in regimine monast. exhibuistis II 19, 8; occasione quasi reg. 488, 21; onus II 7, 3. — regimen: exhibere II 266, 13; ad reg. (sc. *regularis ordinis*) accedere II 198, 21; ad eccl. adsurgere regimen II 382, 17; ad eccl. reg. vel susceptum officium adsurgere II 136, 19, 137, 19, 138, 13; persona ad reg. eccl. idonea II 374, 13. — ad eccl. regimina migrare II 294, 30. — is qui est in regimine II 300, 2; in reg. praeesse II 54, 23; cautus in reg. II 49, 26.

regina: reginae: Berta (*Anglorum*), Brunigilda (*Franc.*), Theodelinda (*Langobard.*)

regio: prima, tertia, quarta v. Roma; Herculanensis (*Neapoli*) (s. v.).

regionarius: regionarii: Iohannes, Sabinus subdiac. II 18, 14; honos regionarius II 18, 15.

regius v. civitas (= *Constantinopolis*), dignitas, gubernatio, potestas, urbs; regis animis II 320, 2; regia voluntas II 203, 30. — regia = *urbs regia*: dum in regia sumus II 73, 19.

regnum: Adilberti, Brunigildis, Childberti, Mauricii, Reccardi, Theodeberti, Theoderici; tunc regnum

- bene regitur, cum regnandi gloria animo non dominatur II 224, 23; claves regni caelorum II 443, 11; terrestre 221, 11; terrenum II 373, 14; temporale II 198, 12. 397, 26. — regni: multae curae II 221, 2; gubernacula 383, 20. II 224, 22. 373, 13; regimen II 195, 18; salus II 304, 21; ad regni nostri solium (II 221, 10). — de regno ad regnum transire 57, 16; per regnum quod meruistis (*sc. Mauricius*) a Deo concessum (17, 19); gentium regna 383, 26.
- regula: abbatis, canonum, canonica, disciplinae, dispensationis, iustitiae, legis, monachatus, monachica, monachorum, monasterii, patrum; ecclesiastica II 333, 20; regulae ecclesiasticae II 165, 11; indicta reg. II 190, 13. — regulam tenere II 351, 32; dum per hoc et praeterita corriguntur et regulam futura suscipiunt II 209, 16; extra venerabilia loca contra regulam vagare 241, 13; sub regula vestra (*sc. Ianuarii ep. Caralis*) degentes II 193, 1. — regulae: sanctae II 416, 20; sacrae 149, 6; ecclesiae 413, 2; canonicae discretionis II 16, 7; Donati 357, 41 (*v. not. ib. 47*). — liber regularum 58, 17. 20. 61, 2; codex regulae pastoralis 299, 8 (*v. not. ib. 38*); liber regulae pastoralis 352, 22. II 352, 33; positae regulis (II 462, 43).
- regularis *v.* ordinatio, ordo. monasteria; disciplina 481, 14; districtio 314, 14; observatio II 139, 30; regulari emendatione corrigere II 34, 14. 356, 26; decenti regularique modo 282, 22. — regulariter: 359, 12.
- reiacere 259, 2.
- reincorporare 17, 1.
- relatio: directa rel. nobis patefecit 140, 2; *cf.* 158, 12. 189, 9; *cf.*; relationis portitor 158, 13; iuxta seriem rel. vestrae 95, 15; *cf.* 282, 13; *cf.*; directae rel. textus insinuat 80, 23; relationem dirigere 158, 12. 160, 10. 289, 22. 459, 17. II 384, 2. 387, 19; hanc relationem a nobis factam subscripsi (21, 13; *cf. epist. I 16 a*); relatione innotuit 188, 11; *cf.* 193, 6; *cf.*; suscepta fratrum et coop. nostrorum rel. 296, 29; ut de aequitate servata *Secundum* ep. relationibus informemur 91, 23.
- relativum: talem vobis personam exquirite, in qua et omnium adunata possit gaudere concordia et (*sc. eu* *cf.* 197, 9. II 429, 19) sacris nullo modo canonibus respuatur 104, 20; hanc autem secundicerio nostro scribendam dictavimus, cuique subscripsimus II 107, 16; de quo scimus omnes, quantum Deo adversus fuit 225, 23; *cf.* 300, 7. 457, 8; *cf.*
- relaxare 204, 1. 246, 19; *cf.*
- relaxatio 458, 9.
- relegere = *legere* (*cf. Römisch, Italia p. 387*): quae acta sunt, relegimus REG. GREG. II.
- 164, 8; *cf.* 166, 12. 186, 16. 196, 4. 202, 10. 298, 16; *cf.*
- relicta 13, 20. 50, 11. 85, 4. 270, 7; *cf.*
- religio: heretica, Iudaica; christiana 195, 14. 255, 20. 385, 8. II 201, 15. — religionis: catholicae (christianae II 320, 29) amor II 203, 21; habitus II 208, 11; reverentia (in cath. religionis reverentia dedicare 177, 13) II 22, 22; studium 264, 3. — religionem locorum ipsorum ita ab eccl. disciplinae tramite deviasse, ut . . . 256, 19; extraneos ad christ. rel. adducere II 383, 7.
- religiosus *v.* abbas, causa, clerici, conversio, femina, habitus, homines, loca, militia, officium, propositum, vestis; religiosus 259, 16. 414, 2. 420, 16. 472, 25. II 16, 31; dominus 327, 8; laicus religiosus II 303, 15. — religiosi: Anastasius, Iohannes, Narses 258, 28. II 245, 8; religiosi viri 425, 3. 484, 18. II 315, 4; rel. vel clerici 259, 24; cuncti clerici ceterique religiosi 257, 2; catholici homines et religiosi 413, 7; alii episcopi ceterique rel. 460, 29; ep. vel religiosus 461, 2; dux religiosorum 370, 2. — religiosae (*v. etiam femina*): Adeodata, Pompeiana; religiosa persona 389, 27; religiosae personae 142, 2. 359, 7. 389, 25. II 371, 2. 377, 23. 379, 28. 381, 15. — religiosa meditatio II 208, 3; rel. sinceritas *Brunigildis* 431, 5; rel. vita 175, 13. 221, 5. II 216, 6. 350, 12; religiosae mentis amor 436, 28. — religiose vivere 281, 12.
- reliqua: reliquam reducere II 424, 13.
- reliquiae: Hermae et Hyacinthi, S. Maximi, S. Pancratii, S. Pauli, S. Petri, S. Severini 78, 1. 240, 15. 265, 5. 295, 21. II 265, 6. 281, 11; sanctorum 264, 1. 27. 265, 15. — reliquiarum sanctuariorum: S. Stephani.
- repetitio: si illud, quod grave iugum atque vinculum cervicis nostrae, non dico pro ecclesiastica, sed pro quadam saeculari nobis dignitate defendimus, gravare nos iudicantes, si tanto pondere vel parvi temporis spatium careamus 212, 15.
- replicare: ea, quae scripsi, replicanda non sunt 277, 13; ad haec replicabat praedicta Gavinia II 186, 8; *cf.* II 369, 16.
- reprehensibilis 256, 12. 363, 5. 364, 1. 390, 11. 396, 3; *cf.*
- reprobatio 480, 32.
- reprobis 458, 24. 471, 29. II 291, 23. 26. 307, 16.
- reputare: ipse sibi reputet 256, 9; peccatis meis reputo 339, 21; in exceptis reputari II 95, 8; patrimonii nostri pensionibus esse reputandum 215, 11; quos tuis per omnia noveris rationibus reputandos 414, 7 (*cf. rationibus imputare*).
- res: episcopatus, monasterii, patrimonii, pauperum, S. Petri, xenodochii; res saecularis 55, 11; rem in-
- licite detinere 163, 5. — res: ecclesiae 172, 22. 180, 12. 15. 25. 133, 18. 244, 21. 23. 248, 9. 290, 25. 300, 20. 25. 304, 14. 381, 3. 484, 8. II 93, 6. 105, 15. 124, 23. 200, 23. 218, 4. 236, 15. 357, 31. 358, 7. 412, 11. 15; res eccl. disponere II 139, 30; ad ius ecclesiae pertinentes 84, 32; propriae res eccl. 199, 24; ecclesiarum vel monasteriorum sive piarum causarum II 421, 15; res utilitatesque ecclesiae 97, 16; ecclesiasticae 184, 4. 198, 19. 289, 10. 290, 19. II 77, 18. 105, 7; cautela rerum eccl. 198, 20; eccl. rer. cura 445, 20. II 374, 14; pro fraudibus eccl. rer. 166, 14; res. eccl.: administrare 449, 17; committere II 193, 1; mobiles 53, 17; pia 258, 18; rebus publicis fraudem facere II 263, 6; quas res publicas quaerens II 391, 29; terrenae 424, 19; terrenarum: tumultus 9, 23; utilitas II 390, 23; venerabiles 245, 10. II 328, 25; victuales II 416, 7. — rerum: custos, dispositio, inventarium, notitia: cura 449, 20; venditio 180, 28; aut in angariis aut in rerum pretiis gravari 289, 6; res sive sacrae sive aliae mobiles immobilesque eius ecclesiae restituere 168, 6.
- rescella: rescellae et cellaria 65, 32 (*v. not. ib. 47*).
- rescriptum, rescribere 255, 7. II 408, 20.
- reserpere 267, 16.
- reservatio: sine reservatione aliquid dedisse 91, 4.
- residere: in ecclesia residere 401, 2. 7; qui residerent (II 462, 45); Gregorius papa coram sacratissimo beati Petri apostoli corpore cum episcopis et omnibus Romanae eccl. presbyteris residens 363, 1; exarchus per Italiam residens Ravennae 301, 14; episcopi in eodem concilio residentes (II 464, 18).
- resolutorius: in sua resolutoria proferre largitate sententiam 177, 4.
- responsalis *sc. Constantinopoli*: Anatolius, Bonifatius, Sabinianus, *cf. etiam* Honoratus; diac. resp. meus, resp. meus diac.: Sabinianus; meus, qui in urbe regia demoratur: Bonifatius; resp. noster II 14, 13; per eos, qui nostri sunt vel fuerint in urbe regia responsales 167, 37; dominici vel responsalis nostri apicibus 255, 25; *quaestio* apud resp. nostrum in urbe regia ventiletur 168, 10; me ac resp. meo nesciente ordinatus 328, 18; *cf.* 329, 5; a responsali meo publice dari 226, 7; per alios resp. meos 339, 11. 343, 22; responsalis *sc. Ravennae*: Petrus; resp. nostri 295, 21. II 71, 9; praesentis resp. nostri relatione II 106, 13; resp. nostrorum relatione II 161, 19; in subsequenti responsalem dirigimus II 72, 15. — *ceteri* responsales: Alciso, habitatorum ins. Capritanae, Cyriaci ep., Dominici ep. Carthag., episcoporum Histriae, Iohannis ep. Primae Iust., Natalis ep. Sa-

- lon., Petri subdiac. Siciliae, episcoporum Sardiniae, eccl. Thessalonicensis. — *Cf. etiam* responsum.
- responsio: principalis (s. v.).
- responsum (*cf. responsalis*): ad ordinationem episcopatus seu responsi venire 229, 26; responsum iuri publico reddere II 245, 3; *exarchi* responsa II 156, 15; responsa sedis apostolicae 353, 17; in urbe regia responsa sedis apostolicae facere 186, 18. 444, 14; resp. ecclesiae in urbe regia facere 438, 8. 474, 13; diac. noster, qui apud *imperatorem* responsa eccl. faciebat II 6, 2; resp. ecclesiastica facere 210, 4. II 9, 12; ad urbem regiam pro faciendis resp. transmittere II 408, 25; diaconus, qui iuxta morem pro responsis ecclesiae faciendis piissimorum dominorum vestigiis adhaerebat 332, 9 (*v. not. ib. 49*); qui pro diversis responsis Ravennam a nostris decessoribus sunt transmissi 213, 3.
- res publica: Brunigildis, dominorum, Romana, Theoderici (s. v.); sancta res publ. (18, 6. 29. 34. 20, 1. 17. 21, 4.) 94, 2. 130, 20; in potestate sanctae rei publ. venire (18, 29); libertas sub sancta re publ. (18, 34); pro solacio sanctae rei publ. 94, 2; fidem integram sanctae rei publ. servare (20, 17); utilitas sanctae rei publ. (21, 4); christianae rei publ. regimen 436, 24; in servitio rei publ. positi 471, 17; christianae rei publ. societatem non rennuere II 88, 6; se ad eius amicitias conferre II 88, 7; pia res publ. 324, 26. — res publica: 106, 11. 235, 3. 260, 8. 315, 20. 321, 25. 325, 18. 344, 31. 403, 22. II 108, 13. 404, 19; coangustata (II 441, 2); pacata 396, 15; universa II 397, 17. 404, 32. — rei publicae: disciplinae contraria 82, 17 (*v. not. ib. 46*); imperatores II 397, 21. 22; homines II 117, 5; iudices 330, 16; *cf. II 111, 23*; partes II 266, 22. 399, 30; universae rei publ. populus II 397, 13; dispendium 319, 9; fides 130, 2. 145, 18; in iure rei publ. restituere II 109, 3; iure rei publ. 220, 4; pax 321, 2; utilitas 106, 8. 112, 3. 130, 10. 318, 11. 403, 17. 478, 17; utilitates 325, 18; utile 130, 8; vires 321, 10; dilatandae rei publ. causa 93, 16; venire ad rem publicam 317, 33. II 47, 2; pagani in re publ. principes 318, 28; in re publica detineri (II 441, 9).
- resudare II 30, 14.
- resumpticius: non res., sed vera iussione ordinatus 255, 6 (*cf. adnot. crit. ib. 23*).
- retentio: indebita II 164, 1; usus-fructus (II 438, 11) *cf. II 113, 3*.
- retexere: tamen paulo iudicavimus apertius retexendam (*sc. querellam*) 246, 18.
- retractare: ius retractandi et diiudicandi (II 464, 19; *cf. ib. 14*).
- retrudere 125, 26.
- retransmittere 135, 16. 136, 19. 209, 27. 316, 10. 439, 14; *cet.*
- retributio 185, 24.
- retributor 299, 6.
- reverendus: v. eccl., memoria, papa. — reverendissimus *cf. reverentissimus*.
- reverentia: apostolicae sedis, episcopalis, fratrum, S. Petri, priorum, sacerdotalis, sanctitatis; in catholicae religionis reverentia dedicare 177, 13; ecclesiastica II 218, 7. — reverentiam: exhibere 127, 8; servare 117, 3; ad magnam rev. adducere 233, 3. — cum rev. suscipere 423, 8. — in allocutione: *episcoporum*: reverentia: tua 25, 24; vestra 26, 1. 56, 10. 58, 7. — tua sancta rev.: Gregorius papa.
- reverentissimus: abbas, conservus, episcopi, frater, notarius, vir; notarius 229, 8. — *sc. episcopus*: (22, 13.) 380, 20. II 124, 16. 145, 25. 166, 21. 420, 28.
- rex: *allocutiones v. sub singulis regibus*: Adilbertus, Aduloualdus, Agilulfus, Agon, Autharith, Childebertus, Clotharius, Reccaredus; reges et domini: Theodebertus, Theodericus; rex *vel* reges: Anglorum, Ariulfi, provinciae Augustodunensis, Francorum, Gothorum, Langobardorum, Uuisigothorum; populi ac reges: Adilberti. — excellentiss. rex: Childebertus. — excellentiss. filius noster rex: Aduloualdus. — excellentissimus filius noster rex coniu xvester (*sc. Theodelindae reg.*) II 432, 3; excellentissimi filii nostri reges (*sc. Francorum*) II 317, 4; filii nostri excellentissimi reges nepotes vestri (*sc. Brunigildis*) II 373, 23. — praecellentissimi reges: Brunigilda et Theodericus, Theodericus et Theodebertus. — esse autem regem, quia sunt et alii, non mirum est, sed esse catholicum, quod alii non merentur, hoc satis est 384, 25; *cf. 385, 1*; reges gentium 427, 12; hoc namque inter reges gentium et rei publicae imperatores distat, quod reges gentium domini servorum sunt, imperatores vero rei publicae domini liberorum II 397, 21 ss.; quando ... pro lucro caelestis patriae reges elaborant II 222, 8; catholicorum regum corda II 376, 21. 379, 2. 380, 20; nullus regum, antistitum, nullus quacumque praeditus dignitate II 377, 4. 379, 10. 380, 28; *cf. II 377, 18. 378, 9. 379, 23. 380, 3. 381, 25*; qui (*sc. Dominus*) dat salutem regibus II 201, 17; prudentes viros regibus adhaerere II 316, 21; *cf. potentia regalis 384, 1*; regalia scrinia II 373, 21.
- ridicula: quia durum valde est, ut sexaginta solidos pastoribus expendamus, et sexaginta denarios ex eisdem gregibus non habemus 135, 2; unum nobis caballum mi-
- serum et quinque bonos asinos transmisisti. caballum illum sedere non possum, quia miser est, illos autem bonos sedere non possum, quia asini sunt 139, 4.
- rimare: rimabimus 434, 23.
- ritus: a consueta ritus sui cultura suspendere II 383, 10.
- roborare: cum sollemnitate decreti omnium subscriptionibus roborati 122, 15. II 376, 6. 382, 29; *et similia cf. 125, 6. II 376, 6. 382, 29; cet.*
- robur: proprium robur obtinere sententiam 169, 20; pro futuri temporis testimonio ac robore 176, 20; *et similia*.
- roga (*v. not. 145, 40*): militum, militaris. — rogam accipere 145, 6; de pecuniis hic competentibus primum rogam illarum partium faciatis II 234, 32.
- rogatorius: notarius rogatoriusque meus (II 438, 19); *cf. Deusdedit*.
- rusticus (*cf. colonus*): cuiuslibet episcopi in Sardinia insula paganum rusticum invenire potuero, in eodem ep. fortiter vindicabo 261, 10. — rustici: eccl. Caralitanae, civit. Hydruntinae, Ianuarii Caral.; 63, 4. 12. 66, 6. 11. 69, 4. 136, 8. 257, 19. 261, 12. 289, 5. II 401, 3; pauperes 65, 3; divites *ib. 4*; miseri II 86, 7; ecclesiae 62, 1. 10. 64, 15; quos habet ecclesia 261, 6; nostri 64, 9; possessionis eccl. Caralitanae rura propria deserentes II 191, 12. — rusticorum: vires 63, 5; utilitas 289, 9. 10; supra damnum rust. 66, 12; de nuptiis rusticorum immoderata commoda percipere 65, 1 (*v. not. ib. 36*).
- sabbatum II 368, 2. 7. 10. 11; dies II 367, 21. 22; dies sabbati II 368, 13. 14. 16; otium sabbati II 368, 19; sabbatum custodire II 368, 18.
- saccellarius 328, 12. 14 (*v. not. ib. 45*).
- sacculus: ecclesiae 65, 26.
- sacella: oblati in sacella consuetudinibus 132, 15 (*v. not. ib. 45*).
- sacerdos: sacerdos *vel* sacerdotes: Britanniae, castrum Callipolitani, eccl. Carinensis, diocesis Chrysanti, castrum Cumani, Desiderii ep., Euriae civit., Francorum, Galliarum, Italiae, territorii Nursini, civit. Ravennatis, eccl. Regitanae, Sardiniae, Siciliae, Spalensis eccl., eccl. Tainatis, Terracinensis eccl., Vivaniensis eccl.; 229, 1. 266, 20. 289, 24. 306, 12. 318, 1. 2. 12. 15. 30. 31. 319, 1. 321, 7. 322, 15. 24. 323, 10. 327, 9. 334, 9. 341, 15. 373, 22. 374, 24. 416, 27. 423, 26. 425, 3. 431, 27. 444, 28. 448, 8. 475, 18. 23. 478, 11. 479, 2. 483, 6. 8. II 18, 26. 49, 2. 60, 2. 78, 17. 157, 32. 201, 25. 202, 7. 203, 1. 208, 7. 28. 209, 14. 20. 218, 16. 231, 6. 270, 11. 283, 1. 303, 19. 310, 18. 22. 319, 5. 6. 320, 6. 323, 7. 341, 30. 342, 5. 22. 361, 9. 382, 5. 394, 19. (447, 17); sacer per diversas vestras (*sc. Siciliae*)

dioceses constituti II 388, 32; sac. vel levitae Ravennatis ecclesiae 229, 26; sacerdotibus, levitis, ducibus, nobilibus, clericis, monachis... in Ravenna civitate consistentibus... 490, 14 (VII, 42). — sacerdos: cardinalis 97, 2, 98, 17. 172, 5. 173, 16; (card. constituere sacerdotem 133, 2. 172, 9. 27. 173, 13). II 249, 11; dominicus II 33, 5; omnis cuiuslibet aecl. sac. (II 468, 20); proprius 172, 24. 388, 11. 487, 10. II 137, 26. 138, 20. 153, 6; tamquam cardinalis et proprius 182, 14; universalis 478, 7; cf. *ib.* 10; ordinatus a nobis II 136, 12. — sacerdotis: actio II 17, 17; dignitas II 199, 1. 215, 9; honor II 6, 25; nomen II 6, 6; officium 16, 7. 210, 17. 386, 15. 407, 4. II 37, 24; opera II 201, 27; propositum II 406, 8; quod sac. est II 168, 26; cf. II 213, 21; in locum vel ordinem sac. suscipere II 266, 18; ecclesia sac. auxilio destituta 98, 12; eccl. sac. moderamine destituta 96, 6. 399, 15. II 137, 13. 138, 6; populus sac. protectione privatus II 155, 31; eccl. sac. regimine destituta II 96, 6. 26; sac. vacare regimine 141, 21; eccl. sac. proprii pastoralis regimine destituta II 137, 14. 138, 8; cf. II 176, 21; civitas destituta sac. solacio 174, 2. — nec cuiquam sacerdoti communicare 421, 31. — sacerdotem: consecrare 197, 4. 305, 3. 488, 3; consecrandum eligere II 344, 21; eligere 184, 1. II 139, 29. 33. 344, 17; ordinare 96, 18. 97, 18. 20. 170, 23. 180, 6. 8. 202, 14. 305, 1. 392, 7. 449, 13. II 196, 16. 198, 14. 206, 16. 350, 10; ordinandum sibi eligere s. 180, 6. II 58, 28; sibi praeficiendum expectare 399, 24. 459, 23. II 96, 12. 97, 3. 108, 21. 176, 27. 177, 18. 384, 8. 26. 387, 3. 25; sacrare 459, 26; in ecclesiastico obsequio sac. exquirere 276, 4; ab altari proprio insontem removere sac. II 200, 25. — eccl. sacerdote privata 155, 3; eccl., quae a sacerdote vacaverit II 411, 6; quatenus nihil tale a quolibet alio sac. ullatenus praesumatur II 81, 28. 164, 22. 174, 29. — sacerdotes: catholici 271, 9. 284, 16; catholicae fidei 267, 18; omnes concilii (18, 34); universalis eccl. 234, 5. — sacerdotes: mei 221, 16; aliarum provinciarum II 215, 16; sac. et ministri II 415, 12; sac. ac plebes II 325, 6; sac. egenique 310, 13; qui sac. dicimur II 38, 7; boni revera sac. II 76, 18. — sacerdotum: congregatio (II 449, 11); contumelia 237, 6; culpa II 236, 11. 318, 13; dilectio II 5, 22; omnium definitio II 324, 16; dissensio 477, 15; exercitus 341, 31; omnium honor 322, 31; cf. II 31, 35. 320, 3; indigentia 263, 8; iniuria II 157, 13. 415, 14; cf. *ib.* 17; iudicio comprobati 269, 18; concors mens 321, 5; cf. *ib.* 19; necessitas II 165, 13; officium II 198, 15. 208, 28; ordinatio II 199, 23; preces humilium sac. (17, 16); concors sac. sententia 168, 27; cunctorum servus 323, 10. — do-

minari non solum militibus, sed etiam sacerdotibus 226, 3. — sacerdotes ex laicis ordinare II 198, 15; cf. 370, 1. II 207, 30. — ecclesiae, quas vacare sacerdotibus indicasti II 420, 28; una cum aliis sac. quaerere II 319, 9; cf. II 356, 24. 394, 10; neque ut aliae mulieres cum sac. habitent II 210, 4; de lapsis sac. ac levitis vel quolibet ex clero 67, 7; nullum de regibus, nullum de sac. vel quemcumque alium... commodi quicquam accipere II 377, 18. 379, 23. 381, 10; cf. II 378, 9. 380, 2. 381, 25. — Cf. consacerdos, sacerdotalis.

sacerdotalis: adhortatio II 183, 29. 301, 23. 382, 25; affectio 40, 22. II 20, 33; affectus 417, 15. II 76, 14; ammonitio II 402, 22; animus 404, 26. 421, 20; animus et caritas 433, 14; benevolentia II 269, 23; benignitas 232, 14; caritas 320, 31. 395, 7. 398, 2. II 233, 17; compassio II 17, 25; concordia 386, 9; consideratio II 216, 13. 414, 2; cura II 65, 17; erectio 211, 6; fervor 283, 12; (deiectio sac. graduum 168, 20); gravitas II 83, 7. 215, 19. 218, 2. 270, 2. 355, 8; honos 96, 26. 249, 5. 338, 23; honos et reverentia 373, 21; indignatio 232, 16; invidia II 142, 14; locus 24, 14; mansuetudo 282, 14; mens 436, 15; moderatio II 413, 25; modestia II 32, 21. 425, 27; mos 164, 19. 401, 7; sac. mores 167, 24; munificentia II 34, 10; ordinatio II 33, 8; sac. ordinationes 254, 13; ordo 369, 13. 377, 5. 379, 8. 386, 21. 403, 27. 449, 17; quidam de sac. ordine Ravennatis civitatis 213, 19; patientia II 315, 30; reverentia 416, 25. II 239, 25; sollicitudo II 186, 29. 371, 2; tuitio 13, 18. 411, 26; unitas 449, 10; vigor II 26, 2; zelus 408, 26. II 22, 24. 272, 1; zelus et sollicitudo II 395, 17; paterna ac sacerdotalis consolatio 427, 1. — sacerdotale: concilium 169, 14; sacerdotalis concilii proveniente iudicio 168, 25; cor II 31, 15; officium 13, 8. 111, 6. 148, 18. 211, 6. 255, 7. 404, 30. II 132, 27. (146, 12); sacerdot. officia 252, 16; sacerdotalis officii honos 375, 24. 387, 18. 397, 15. II 403, 14; ad sac. officii pertinere opprobrium II 394, 10; propositum II 33, 25. 349, 25; eccl. sacerdotali regimine destituta II 177, 13; studium 425, 7. II 25, 20. 178, 3. 204, 6. 272, 22. 314, 13; sac. studia II 203, 16; subsidium II 81, 11. — sacerdotales causae 254, 19. 403, 21; sacerdotalia solacia II 388, 17. — sacerdotalter: 323, 11. II 16, 10. 51, 27. 111, 1; exhibere II 33, 12; concurrere II 81, 5; deservire II 216, 31; ad investigandum se accingere II 359, 31.

sacerdotium 305, 8. 370, 1. II 199, 7. 202, 3. 35. 206, 23. 208, 17. 298, 37. 38. 410, 22. 411, 28. 414, 6. — sacerdotii: honorabilis sac. censura II 199, 3; consideratio II 356, 16; de-

gradatio 44, 23; dignitas 255, 4; gradus 164, 6. 197, 3; gravitas II 13, 23; honor 230, 11; honore: depositus 200, 19; privatus 104, 15; honorem arripere II 202, 17; honos reverentiaque 374, 6; integritas 306, 9; locus 296, 30; ad suscepti sac. ministerium remeare II 137, 17. 138, 11; mos sac. vestri (*sc. Domini ep.*) 283, 24; officium 291, 12. 308, 9; officio destitutus 77, 9; ordo 25, 9. 200, 26. 254, 16. 285, 15. 290, 14. 291, 12; pondus 156, 18; praerogativa 297, 14; proventus 460, 14; ad sac. regimen accedere II 6, 31; respectus II 67, 17; sinceritas 305, 11; ad summam sac. proventus II 206, 17. — sacerdotium rapere 405, 15; ad sac. promoveri 174, 9; in sacerdotio positus 208, 17.

sacramentum (*cf.* iusiurandum): baptismatis, communionis, dominici corporis, fidei; de servanda lege et iustitia II 252, 26; de venia 159, 22; honores tanti sacramenti optinere II 261, 27. — sacramentum: dare corporaliter II 15, 10; praestare II 42, 19. 71, 17. 118, 26. 119, 5. 172, 25. 173, 14. 354, 26. — sacramento: interveniente II 118, 23; dato II 411, 9; triduanae sepulturae sacramenta 57, 19; sacramentorum divinatorum dispensator 81, 23; sacramenta praebere II 278, 6; districta (districtissima II 42, 12) sacr. praebere 461, 19.

sacratu: sacratissimus: v. canones, clavis, corpus, imperium, iussio, urbs; aures sacratissimas aperire (*sc. Gregorium* 228, 17).

sacrificium: Dei II 207, 18; sacrificii sollemnitate celebrare II 53, 9; sacr. explorare II 48, 28; tempore, quosacr.celebrat II 421, 25; sacrific. veneranda missarum 218, 8; sacr. daemonum II 331, 11; de suo sacrificio animalia immolare II 331, 23; cf. *ib.* 25; sacrificia idolorum 324, 15; carnalia sacrificia persolvenda II 368, 7; sacrificiorum usus II 331, 21; de animalium capitibus sacrificia sacrilega exhibere II 7, 23.

sacrilegium II 102, 28. 192, 22. 415, 11. sacrare: episcopum, sacerdotem. — sacrandum occurrere 122, 16. II 96, 15. 108, 24. 138, 20. 384, 11. 387, 28; *cf.*

sacrosanctus: v. ecclesia, mysteria.

sacrum: sacra imperialia 74, 2 (*v. not. ib.* 34). — nec sacris administrare vel communionem capere dignus altaribus 168, 6.

saecularis v. causa, dignitas, habitus, homines, iudex, litterae, negotia, officia, personae. — alter saec. quidam 208, 14; quia hoc et saeculares quilibet faciunt 128, 6; *cf.*

saeptum: saepta: ecclesiastica (II 449, 15); venerabilia II 175, 18; in saeptis: ecclesiasticis residere II 43, 11; venerabilibus residere II 43, 11.

salarium: constituere 88, 3.

salgammum (v. not. 418, 45) 418, 19. II 135, 31.

saluber: salubri consideratione 290, 6. — salubriter: utilitates ecclesiasticas salubriter modis omnibus Deo auctore disponi 96, 17; salubriter adimplere 173, 19; voluntas defuncti salubriter sumat effectum II 65, 27; de persona eius salubrius disponere 171, 14; cf. 178, 18. 198, 29. 200, 5. 217, 10; *cf.*

salus: salutes meas dicite 225, 5.

salutare in *formulis salutationis*: atque ideo salutantes hortamur magn. vestram 174, 7; cf. II 61, 18. 65, 5. 80, 15; *cf.*; quomobrem paterno salutantes affectu excell. vestram hortor 239, 7; cf. 384, 4. 396, 32. 443, 18. II 64, 20. 126, 19. 132, 7. 193, 19. 199, 11. 202, 26. 217, 13. 268, 4. 324, 5. 349, 4. 390, 23. 399, 19; salutantes itaque excell. vestram paternae caritatis affectu petimus 375, 1; cf. *ib.* 28. II 85, 4. 151, 31; salutantes itaque cum omni adfectu atque dulcedine indicamus 275, 1; excell. vestram salutantes paternae caritate quaesumus 424, 5; cf. 431, 26. II 37, 9. 86, 9. 124, 8; eapropter paternae dilectione salutantes petimus II 80, 3; cf. II 84, 17. 88, 5. 90, 1. 316, 27; salutantes itaque glor. vestram paternae dulcedine petimus 431, 6; cf. II 47, 5. 63, 16. 92, 2. 104, 28. 121, 14. 153, 22; atque ideo congruo honore vestram excell. salutantes indicamus 430, 13; domnum . . . mea peto vice salutari 279, 26; cf. 394, 4. 473, 28. 474, 1. II 24, 9. 109, 32. 228, 16. 280, 24. 289, 22. 392, 5.

salutatio in *formulis*: ad . . . reddendum debitae sal. alloquium 71, 13; proinde paternae dilectione persolventes debitum salutationis officium quaesumus 189, 14; cf. 191, 8. 258, 6. 330, 21. 486, 3. II 29, 29. 31, 37. 197, 27. 226, 18. 279, 19. 398, 11. 432, 3; praemisso quapropter excell. vestrae paternae salutationis affectu petimus II 139, 3; cf. II 161, 4; praemisso siquidem devota ex caritate salutationis alloquio hortor 203, 20; cf. 385, 14. II 218, 6. 372, 10. 382, 15.

salutatorium 375, 20. 21 (v. not. *ib.* 42).

salutifer 374, 17. 378, 12.

sanctificatio II 224, 18.

sanctimonialis: femina (s. v.)

sanctio: canonum, legalis, legum.

sanctitas: sanctitatis: locus 448, 9; reverentia 364, 16; studia II 337, 12; permanere in sanctitate II 467, 1. — in *allocutione papae*: tua (in Christo II 221, 19) sanct. (22, 18. 20. 58, 20. II 221, 11. 12); vestra sanct. (22, 6). — in *allocutione episcoporum*: tua sanct. 209, 27. 352, 24. 353, 2. 357, 16. 370, 26. II 2, 1. 49, 25. 156, 4. 22. 210, 20. 218, 25. 230, 7. 250, 25. 313, 2. 337, 8. 396, 19. 402, 20. 22;

sanct. vestra: 13, 6. 39, 10. 57, 13. 99, 12. 144, 6. 145, 9. 208, 23. 209, 15. 223, 16. 30. 259, 23. 272, 26. 273, 5. 297, 30; 330, 3. 332, 8. 332, 25. 339, 6. 15. 341, 4. 11. 343, 30. 395, 6. 398, 2. 15. 412, 16. 23. 30. 414, 17. 417, 10. 420, 7. 23. 425, 8. 426, 26. 427, 2. 8. 25. 429, 6. 432, 31. 33. 444, 14. 445, 4. 451, 29. 456, 27. 457, 10. 469, 13. 475, 21. 478, 31. 480, 36. 481, 1. 486, 23. 26. 489, 5. II 2, 12. 31. 3. 15. 36. 4. 1. 9. 10. 17, 20. 20. 15. 33. 22, 27. 23, 6. 27, 28. 30, 12. 31, 30. 34. 32, 20. 43, 5. 58, 19. 60, 26. 104, 1. 110, 26. 127, 28. 131, 10. 150, 22. 164, 16. 168, 21. 170, 26. 171, 3. 12. 178, 7. 183, 28. 186, 4. 195, 16. 211, 29. 220, 4. 231, 12. 35. 232, 9. 248, 11. 21. 27. 249, 4. 256, 31. 257, 11. 262, 3. 282, 13. 285, 29. 299, 2. 10. 327, 8. 348, 7. 362, 21. 406, 9. 15. 408, 16. 436, 4. — vestra dulcissima sanct.: Domitianus ep. metropolit., Eulogius ep. Alexandr. — dulcissima mihi atque suavissima sanct. vestra: Anastasius ep. Antioch., *idem* Eulogius. — perfecta vestra sanct.: *idem* Anastasius. — suavissima vestra sanct.: *idem* Anastasius; *idem* Eulogius. — veneranda mihi vestra sanct.: *idem* Anastasius; *idem* Eulogius. — in *allocutione presbyteri (et abb.)*: sanct. tua 316, 6. 27; sanct. vestra 316, 2. II 393, 7. — in *allocutione servi Dei*: tua sanct. (II 146, 19).

sanctuarium (v. not. 78, 37); Hermae et Hyacinthi, Leucii, martyrum, S. Maximi, S. Sabini, S. Stephani; 78, 2. 4. 108, 11. 113, 8. II 81, 29. 90, 23. 174, 30. 176, 13; suscepta 400, 21 (v. not. *ib.* 38).

sanctus v. concilium, conversatio, corpus, ecclesia, fraternitas, loca, memoria, papa, patres, res publica, reverentia, sedes, synodus, trinitas, vir. — sancti viri II 294, 30. — sanctorum: multi sanct. II 294, 28; beneficia 430, 17. 20; (sacratissima 265, 1. s) corpora *ib.* 8; festivitates 79, 10; ecclesiae II 127, 15; depingere historias II 270, 20; imagines adorari II 270, 9; imagines frangere II 270, 10; ossa 265, 10. 17; reliquiae 264, 1. 27. 265, 15; ad sancta sanctorum intrare II 249, 12. — sanctissimus: Theoctista domna; archiepiscopus, beatitudo, caritas, domnus, episcopi, frater, fraternitas, metropolitana, pater, prodecessor, sedes, synodus, vir. — *de episcopis*: 396, 1. 437, 35. 438, 23. II 2, 24. 157, 24. 414, 4. 18; sanctissimi vos 451, 3. 485, 26.

sanguen: sanguina effundi desiderant 129, 7.

sapiens: adhibitis sapientibus viris 198, 2; sapientem virum et quem nostis Dei timorem habere prae oculis requirite II 371, 12.

sapientia: tua: Martinus scolasticus.

sapunarii: *Neapolitani* II 118, 16. — *sapunarium*: ars *ib.* 20; corpus II 118, 18; pactum inter se de qui-

busdam rationabilibus artis suae capitulis confectum *ib.* 21.

sarta: tecta 108, 4. 254, 4. 348, 3.

satellicium 216, 22.

satio 437, 21.

sationalis: terrae sationales II 370, 11.

satisfacere: mihi satisfecistis, ut contristari non debeam 316, 2. — Deo omnibus satisfacere II 159, 29.

satisfactio: fidei (s. v.); sat. accipere (II 446, 2; cf. *ib.* 5); sat. plenam reddere (II 449, 10; cf. *ib.* 19). — = *fideiussio*: qualis sit sinceritas, satisfactione non egemus 412, 17.

scandalizare 261, 28. 480, 35. II 292, 27. — scandalizari: 273, 7. 11. 23. 448, 10. II 293, 5. 6. (444, 29).

scandalum 95, 10. 209, 18. 22. 216, 24. 416, 12; *cf.*

sceda: compromissi ac iudicati II 104, 9; notariorum schedae II 363, 5.

scindere: se scindere a frat. vestrae (*Constantii Mediolan.*) unitate 235, 12.

scisma (v. tria capitula), scissura (234, 4). — scisma Historicorum (s. v.); 420, 16. II 150, 5; simoniacum II 39, 3. — scismatis: auctor II 354, 4. 20; error II 155, 27. 161, 6; eiusdem (Istrianorum) caput II 399, 10. — ad scisma reverti II 354, 12. — ab scismate resipiscens II 399, 7; ab illorum scism. se separare II 153, 5; esse in scism. (II 447, 43); in scism. positi II 139, 8; cf. ecclesiam scindere 343, 5.

scismaticus: scismatici II 138, 30. 152, 25. 154, 23. 155, 30; illarum partium II 151, 11; cf. Severus. — scismaticorum: error II 6, 9. 145, 4; in scism. errore reversus II 155, 32; quos ab unitate eccl. scism. error dissociat II 7, 10; lapsus II 153, 2; exemplar iussionis pro scism. defensione transmissa II 154, 18.

scissio: sanctae eccl. (II 456, 26). 466, 43; erroris 447, 31.

scolasticus: *allocutiones vide sub singulis scolasticis*: Andreas (Ravennae), Eugenius, Felix, Marcellinus, Martinus, Matheus, (Siciliae) Paulus, (exarchi) Severus; ut precem quam scol. composuerat super oblationem diceremus II 59, 31; scolastici *sc. Siciliae*: 68, 31. 138, 21.

scribo (v. not. 137, 9. 309, 41): *allocutiones v. sub singulis scribonibus*: Azimarchus, Busa, Gentio, Iulianus, Marcus. — scribones: 137, 9. II 95, 5.

scrinium II 134, 11. 314, 7; s. sedis apostolicae (II 446, 33); eccl. Iaderinae (s. v.); nostrum 206, 7. 212, 22. II 194, 15. 353, 6. 8; eccl. nostrae 206, 4 (v. not. *ib.* 32). II 212, 12. 434, 24; sanctae ecclesiae nostrae 252, 5; s. eccl., cui Deo auctore praesumus (II 455, 4); more

- scrinii nostri II 165, 3; in scrinio promittere 487, 10. — scrinia: nostra II 373, 21; regalia II 373, 21; venerabilia 229, 37.
- scriptor (II 453, 10); eccl. historiae: Hesychius.
- scriptum (cf. rescriptum): cf. cautio, epistola, petitio, supplicatio. — scripta: Adeodati ep., Alcisonis, Alipii, Anastasii ep. Antioch., Anatoli, Andreae, Ansfridi, Aregi, S. Augustini, Bonifatii, Brunigildis, Callinici, nobilium civit. Caralitanae, Castorii not., Columbi ep., Constantii (Mediolanensis), Cyriaci (Constantinopolitani), Cyridani, Cyrilli ep., Dominici, Domitiani metropolit., Dynamii et Aurelianae, Ecclesii, Edesseni ep., episcoporum Epiri, Eulogii, Eutychii, Gennadii, episcoporum Graeciae, Gregoriae, Gregorii, Herenaei, (episcoporum Histriae), Honorati diac. Salon., Iohannis, Iulini, Latinorum patrum, Mariniani ep. Ravenn., Narsis, cleri et nobil. civit. Neapol., Pelagii II., Procli ep., Rusticianae, Sabiniani ep., Secundi abb., Secundini, Stephani, Theodelindae, Theoderici, Theodori med., Theodoriti, Venantii, Vigili papae, Vitalis. — dulcissima: Heliae presb. — dulcissima atque suavissima: Iohannis ep. Constantinopol., Sebastiani ep. Resiniens. — suavissima: Eulogii patriarchae. — scripta quae detulerat cf. Petrus lect. — scripta ad: Anatolium, Cyprianum, Dynamium, Iohannem, Marinianum ep. Ravenn., Maximum Salonit., Serenum ep. Massiliens., Venantium ep. Lunens. — scripta: piissimi domini 327, 7; domini imperatoris 344, 19; mea publice relecta vel in civitate posita 286, 15; decessoris mei et mea in causa Honorati archidiacon. scripta 154, 2; nostra 183, 6 (v. not. ib. 31). 349, 9. 382, 21. 402, 23. 433, 9. 438, 24. 443, 17. II 41, 16. 93, 35. 111, 14. 157, 24. 192, 6. 272, 21. 359, 5; (scriptorum nostr. portitor II 270, 3); aliqua de Ravennate urbe 462, 21; et iam . . . ad nos scripta pervenerunt (sc. de Augustino) II 30, 32; exemplaria scripta his subdita, quae ad Iohannem ep. Prim. Iustinianae direximus II 358, 34; cf. II 359, 5. — scripto tradere non potui II 352, 17; scripto discernere II 170, 16; sententia, quae sine scripto dicta fuerit II 418, 10; generalitatis usum ex non scripto sequi 212, 19; ex scripto privilegiis se tueri 212, 20. — si qua exinde (sc. in cartis eccl. Viennensis) scripta inveniri potuerint II 212, 15. — scriptorum: eloquia II 374, 32; exemplaria 332, 12. II 41, 16. 78, 19; pagina 349, 9. 482, 8. II 322, 6; series 152, 7. 204, 11. II 93, 23; tenor 213, 26; praesentium script. auctoritate ordinare II 266, 14. — eorumque mihi scripta de eodem pretio transmittat II 41, 23; scripta denuntiatione mandare II 190, 5. — scriptis: actum II 411, 18; cavere 299, 1; indicari II 411, 22. 418, 9. 10; spondere II 141, 11.
- scriptura: sacra 153, 19. 222, 14. 223, 17. 19; cf. vide etiam expositor. — scripturae divinae: nescius II 330, 5; cf. scientia institutus II 382, 4. — scripturae sacrae: praecepta II 296, 3; scientiam habere II 430, 5. — scripturae sanctae testimonio 83, 9. — scripturae: cartulae II 352, 22; proveniente cautela II 151, 18; per scripturam manus II 162, 36; scriptura interveniente munire II 433, 6.
- scubitor v. excubitor.
- sculca 130, 13 (v. not. ib. 42).
- scutella: argentea 138, 2.
- secretarium 211, 12. 213, 13. 229, 9. 292, 15; eccl. 211, 16; gesta, quae nobis in concilio vestri confecta secretario direxistis 25, 7.
- secretarius 66, 21; cf. Dominicus.
- secretum: vestrae excell. famulis ac legatis . . . nostrum nos secundum scripta vestra praeuisse secretum II 372, 12.
- secretus: secretius II 421, 29.
- secta: deviae hereticorum sectae 283, 13 (v. not. ib. 41); superstitionis sectae II 23, 1.
- secundicerius (v. not. 477, 39): Exhilaratus, (noster) Paterius.
- secundum: nostrum secundum aliquid interesse II 130, 3.
- securitas: ut inlibata maneret securitas II 15, 19; securitatis libelli 63, 12; securitatem (sollemniter 99, 15) emittere II 130, 26 (v. not. ib. 44). — Cf. securis redditus II 187, 12.
- sedere: caballum 139, 5; asinos 139, 5; sedem II 2, 29; nostro sedit arbitrio 242, 20. 307, 5. II 107, 12; nostro sedit cordi 149, 19. 178, 10. 388, 6; cf.
- sedes (cf. sedere II 470, 19): Aquileiensis, Romana, Romanorum, Salonitana; haec sedes (quae a cuncta eccl. humiliter in eius auctore veneratur II 456, 4) 117, 16. 119, 26. 363, 10. — sedes: apostolica, apostolorum, principis, S. Petri; nostra 2, 1. 9; tua (sc. Iohannis episcopi Vellitrani) 114, 11; sanctissima vestra (sc. Eulogii Alexandrini) II 407, 6; sanctissima illa sed., quae universali ecclesiae iura sua transmittit 229, 3; quattuor praecipuae sedes II 144, 24. — huius sedis: diac., rector, pontifex, presb. — sedis nostrae: defensor, diac., notarius, subdiaconus. — iudicium tantae sedis II 31, 13; ut et ego sedi discipuli praesidere videar propter magistrum et vos sedi magistri propter discipulum (in epist. ad Eulogium Alexandrin.) 432, 29 (v. not. ib. 41). — eccl. S. Georgii in loco, qui ad sedem dicitur II 45, 29.
- seducere: si dilectionem vestram ab eo quisquam deviare seduxerit 202, 17.
- sella: sellae plectiles II 52, 10.
- semel: ut et susceptam semel animarum curam . . . impleas 133, 2; cf. 187, 14. 221, 12. II 67, 21; cf. et semel et bis scripsi 208, 13.
- senatus: omnis clerus vel senatus II 365, 7.
- senior: quidam senes mendicantes, qui a me discussi sunt 439, 20. — seniores: personae 409, 19; cf. Accellus, Rusticus; eccl. Panormitanae II 409, 29; seniores et cives Neapolit. civit. II 73, 11; cum consensu seniorum et cleri II 409, 19.
- sensatus 355, 13.
- sensus: non verbum ex verbo, sed sensum ex sensu transferte, quia plerumque dum proprietates verborum tenditur, sensuum virtus amittitur 24, 21 (v. not. ib. 41); ad sensum salutis rediens 404, 12.
- sententia: capitalis, cognitorum, concilii, electorum, episcopalis, evangelica, iudicis, de peculiaribus, de pecuniariis, sacerdotum, synodorum; nostra 165, 20; nostrae audientiae 168, 1; canonicae ultionis II 355, 31; ecclesiae [II 146, 10]; tua sent. nequaquam canonibus neque legibus subsistens 165, 22; partibus praesentibus sent. recitata est II 411, 22; quae sine scripto dicta fuerit II 418, 10. — sententiae: exemplaria II 427, 20; forma II 426, 6; nomen II 418, 11; nostrae textus II 427, 25; tuae (sc. Iohannis ep. Primae Iustin.) decreta 165, 16; vestrae (sc. Victoris ep.) falce II 357, 2. — sententiam: proferre II 371, 11; in damnatione canonice prolata sent. 169, 16; cf. prolata sententia statuisset II 426, 4; cf. II 427, 20; resolutoriam largitate proferre sent. 177, 4; suspendere appellatione 167, 3; protulit in damnatione sententiam (quae licet non esset) appellatione suspensa, contra leges canonesque prolata ipsa non poterat iure subsistere 165, 7; cf. 151, 16; aliorum retrattare sententias II 246, 18.
- sepelire: sepeliri ibidem mortuos interdicas 13, 9.
- Septembris: mensis 90, 7.
- septiformis: letania II 365, 14. 366, 27.
- Septimum: in Septimo (II 364, 9).
- sepulcrum: S. Apollinaris, S. Laurentii, S. Pauli.
- sequax alicuius: 395, 32. II 35, 25. 162, 1. 249, 6. 256, 29. 327, 6. 330, 14; cf. a tuis sequacibus 17, 4.
- sequi: alicui [II 146, 18].
- serenitas: cogitationum 446, 31; dominorum (s. v.); imperatoris II 428, 5; vestri (sc. Leontiae Aug.) imperii II 404, 28; mentis 446, 24. — in allocutione: vestra ser.: Constantina Aug., Focas Aug., Mau-

- ricius Aug.; ser. vestrae pietatis: Constantina Aug.
- serenissimus: v. domina, dominus (-i), iussio, princeps (-ipes). — ut serenissimis auribus (*sc. Mauricii Aug.*) suggerant 437, 6.
- series: auctoritatis, constituti, epistolarum, gestorum, iudicati, legis, petitionis, praeceptionis, praecepti, relationis, testamenti; nostrae ammonitionis 242, 19.
- servator: loci serv. tuus (*sc. Petri subdiac. Siciliae*) 136, 11. 137, 9; *cf. ib.* 14; frat. tua cum loci serv. praetoris examinet 206, 10 (*v. not. ib.* 33).
- servilis: condicio (*s.v.*); macula 442, 3.
- servire: in angaria II 35, 14; in monasterio 365, 19; quia hunc non ad vendendum, sed ad serviendum sibi intellegitur reservasse 408, 11; qui ei (*sc. Petro*) indigni servimus 328, 6; servientes 430, 18. II 176, 11. 14; sibi (*sc. Leontiae Aug.*) servientes regere II 405, 3; alimonia servientium (*in basilica*) 108, 4.
- servitium (*sc. paganorum*): 407, 28; v. cubiculum, Iudaei, res publica; serv. in sola angaria ministrare II 35, 24; in servitio subiugare II 124, 22; habere servitia II 107, 25; servitio (*in servitium* II 22, 26) redigere II 23, 2; ad serv. retrahi 78, 20; in servitium (*servitio* 464, 10) detinere 255, 18; ad serv. obligare II 5, 28; ab humano serv. liber 365, 20; in serv. permanere II 22, 22; in serv. subiugare II 124, 22. — (*sc. Dei*): ut in eius vivat in hac terra servitio, per quem ad libertatem caeli valeat pervenire 474, 12; Dei 109, 4. 9. 115, 21. 433, 15. II 19, 13. 199, 9. 244, 16; omnipotentis Dei 365, 15. 389, 6; divinum 294, 9. 365, 13; eius loci (*sc. monast.*) II 159, 3; ad Dei serv. converti 365, 17; ad Dei se conferre serv. II 370, 14; ad Dei serv. fugitivos eius reducere II 408, 9; in Dei nostri servitium consistant 111, 17; in Dei serv. conversari II 19, 13.
- servitus: iugum servitutis 390, 29; vinculum serv. 390, 27; ex iure ecclesiasticae serv. ad Dei servitium converti 365, 17.
- servus *christiano sensu*: 318, 14. II 241, 15. 360, 7; Gregorius servus servorum Dei 14, 28. 53, 8. 251, 8. 353, 15. 425, 22. II 363, 2. (437, 16. 468, 10); ego enim cunctorum sacerdotum servus sum 323, 10; ego, qui per episcopatus onera servus sum omnium factus II 287, 12; serv. vester (*sc. Gregorii nostri*): Probus; servi humiles 203, 12. — servus Dei *de monachis: allocutiones*: (dulcissima mihi II 147, 16) tua caritas II 143, 4. 144, 17. 145, 21. 147, 7. 148, 26. 28; vestra car. II 147, 9; (dulcissima mihi II 145, 2) tua dil. 440, 14. II 142, 24. 143, 1. 144, 20. 145, 22. 147, 13; tua sanct. (II 146, 12); filius meus (noster 453, 7). 257, 18. 258, 9. 262, 10; feli carissime II 143, 2. (147, 34). — *cf.* Adeodatus, Augustinus, Bonus, Cyriacus, Gregorius, Pretiosus, Secundinus, *duo* Secundi. — monasterii in Blerana civit., Ravennae, de Roma. — servus S. Mariae: Luminosus. — servi Dei, quos illic (*sc. ad Anglos*) misimus II 305, 2; *cf.* 424, 1. 425, 6. 426, 27. 427, 26. 431, 7. 31; servi Domini nostri 425, 22; dilectissimi filii 425, 24. 426, 10; praepositus vester 426, 4; servus Dei inclausus II 142, 23; servi Dei 88, 4. 5. 127, 24. 128, 1. 208, 21. 284, 16. 349, 6. II 106, 24. 112, 29. — servorum Dei: congregatio 418, 3. 420, 4. 489, 8. II 135, 15. 20; monast. 282, 16; pater II 49, 19; praepositus (*s.v.*); locus servorum Dei obsequiis destitutus II 369, 6. — servus (*opp. dominus*): 295, 15. II 8, 25. 23, 4. 66, 12. 192, 25. 228, 4; *cf.* Iohannes, Iudaei, Maurus; serv. et actor Venantii: Iohannes; iuris ecclesiastici 53, 27. 28; iuris publici II 141, 2. — servi: diversorum nobilium II 240, 25; *cf. ib.* 27; pagani 407, 26; *cf.* 408, 2. 8; domini servorum II 263, 10. 397, 22; servos comparare 410, 25; servos eccl. redimere 411, 2; a servis suis accusatus II 416, 32; *cf.* II 417, 3. — ego servus eorum (*sc. sereniss. dominorum*) 287, 1; neque ut servus rei publicae, sed iure privato loquor 220, 4; per me servum ultimum suum et vestrum (*sc. Mauricii Aug.*) respondit Christus 221, 14.
- sextariaticum: sextariatica 62, 7 (*v. not. ib.* 42).
- sextarius: viginti et quinque sextarii II 400, 22; decem et octo sextariorum modius 62, 9.
- si: si, nisi: iam undecim menses sunt, si (*cf.* quod) de lecto surgere aliquando potuero II 228, 1. — si (= *ei, num.*, „ob“ *cf. Rönsch, Italia p. 403*): 201, 14. II 246, 13. 251, 22; *cf.* — *in enuntiationis hypotheticis quomodo a Gregorio construat, exemplo sint loci selecti* hi: haec maxima laus et merces est, si illa orphanis impendantur 186, 4; *cf.* 207, 2. 10. II 242, 28; quae si bene consideres, ipse paene satisfacere differendo firmabas II 172, 1; cuius si forte lenitatem diaconi sui adhuc opinio lacerata non commovet et in hoc torpens extiterit, experientia tua haec quae diximus faciat II 328, 6; tunc enim Deo omnibus se satisfacere magnitudo vestra patenter evidenterque cognoscat, si et devia ad rectitudinem et praesumptiva ad humilitatis normam studeret revocare II 159, 29; sic diceris exarsisse, ut, nisi occultans se iracundiae tuae tempore latuisset, non leve discrimen incurreret II 240, 18; fraternitati tuae fuerant indicanda, nisi scire te omnia testaretur II 358, 31; quales nobis, si subiecti fuissetus, nostros vulneramus esse praepositos II 396, 4.
- sigillum: sigillum in substantia imponere II 286, 10.
- signatus (*cf. inconsinatus*): manu signatus 225, 20; in manu sign. 221, 3 (*v. not. ib.* 41); in terrena militia sign. 221, 12.
- signum: loca heretica signo contra posito ostendit 393, 2.
- silex: iactavit se tensus intra civitatem (*sc. Ravennat.*) in media silice II 38, 26.
- siliqua: siliquae extra libras 63, 6; tres siliquae aureae II 182, 13; abiectis siliquis, oneribus, vel granaticis 64, 1.
- simoniacus (sym. 247, 2): v. heresis, scisma.
- sindo: sindones II 8, 22.
- sine: quo sine II 375, 17.
- singularitas: ad culmen singularitatis erumpere 327, 27. 320, 13; sibi gloriam singularitatis arripere 341, 10; hoc singularitatis nomine uti 322, 34; *cf. ib.* 323, 7.
- siquidem (= *scilicet, enim*): 168, 23. 181, 4. 183, 17. 203, 20. 218, 21. 239, 2. 240, 5; *cf.*
- sitonicum (*v. not.* 3, 36): curam sitonici mandare II 120, 15; (*v. not. ib.* 31); quae summa eiusdem sit. ab horreariis eccl. sit suscepta, prodere inter acta publica II 120, 24; in praedicta sit. specie II 120, 29; ad replendum sitonicum 3, 16; sit. suscipere II 120, 31.
- situs: situs modosque et praepositionum casus servare contemno 357, 40.
- sive: ut praedicto Constantio, seu fuerit consecratus episcopus necne, excell. vestra . . . suum dignetur impendere . . . solacium 189, 15; sive plus minusque usurpare 235, 21.
- sociare aliquem alicui: 301, 28. 317, 19. 321, 10. 340, 6; *cf.*
- sodomita: sodomitae scelus II 238, 4.
- solaciare II 123, 20. 189, 19. — solaciari 13, 21. 159, 3. 306, 24. 392, 10. 424, 5. II 47, 20. 21. 66, 12. 79, 14; *cf.*
- solacium (*persaepe = auxilium, Erleichterung, Unterstützung*): solacia ecclesiastica II 196, 6; Bonifatium not. in solacio tuo adhibeas II 117, 21. 24; in eius ire solaciis II 126, 1; ut ipsa (*sc. portio*) ad persolvenda eadem legata vel constructionem ipsius monasterii solacia commodaret II 163, 23; *cf. similia*.
- solaticum II 34, 20 (*v. not. ib.* 48); solatici praestatio II 34, 21.
- solidus (*cf. pecunia*): solidi: Galliarum, Gallicani; solidos mutuos accipere 161, 7 (*v. not. ib.* 44). 289, 5; pro solidis 286, 23.

- solitarius:** solitarium habitare II (149, 12). 276, 10; solitariam vitam ducere II 143, 11.
- sollemnis** (v. mos, traditio): sollemnia: dedicationis, feriarum, festivitatum, Iudaeorum, missarum; illic consuetudine sollemnium festa disponas 114, 14. — sollemniter: decernere, dedicare, delegare, ordinare; acta II 411, 23; visitationis operam soll. delegamus 140, 3; cf. 142, 1. 275, 19; *cet.*
- sollemnitas:** S. Apollinaris, S. Iohannis; sub stipulatione, exsponsione sollemnitate interposita (II 438, 22); decreti, missarum, nativitatibus, paschae, paschalis, sacrificii II 331, 13. 15; grandis II 282, 32.
- sollicitudo** (cf. cura): monasteriorum, sacerdotalis; credita II 171, 27; iniuncta II 105, 12; cunctarum eccl. iniuncta sollicitudinis cura II 136, 21. — *in allocutione:* soll. tua: abbas, episcopus, defensor, subdiac.; omnem suprascripto presbytero . . . sollicitudinis eius (sc. eccl.) curam commissimus 97, 21; Leontio . . . curam sollicitudinemque civitatis iniunximus 112, 2; sollicitudinis tuae grex circumseptus custodia 172, 12; *et similia.*
- sollicitus:** sed illud prae omnibus estote solliciti, ut 406, 4. — sollicitus 300, 17. 356, 6.
- solum:** iuris monasterii *Castelliensis* II 34, 19; iuris eccl. nostrae II 180, 11; sol. ipsum cum imposito aedificio II 180, 13. — proprietatis soli atque impositi aedificii II 180, 20.
- solummodo** 226, 11. II 369, 8.
- sonare:** valida tempestate quassatae putridae naufragium tabulae sonant 5, 6; cf. 57, 4.
- sophista:** quidam collectorem se apud sophistam suum habuisse perhibuit II 406, 25.
- soror:** singulas sorores accipere II 335, 1; duarum sororum filius et filia II 335, 8; fratris et sororis filius et filia II 335, 7.
- sortilegus:** sortilegi II 302, 21.
- sortilogus:** sortilogi II 192, 20.
- sortiri:** *cum ablativo* v. effectus. — uxores II 333, 17; viros 259, 22; cuius filiam . . . in coniugio suo sortitus est II 66, 8.
- sors:** differre qualibet sorte II 94, 10; cf. II 128, 25. — = „*Capital*“: pretii sorte contentus II 115, 3.
- sospitas** II 227, 24.
- specialis:** causa v. Chalcedonensis synodus; pax 315, 17. — specialiter: specialiter nostra II 131, 23; quem specialiter prae ceteris semper fovit atque continuit 323, 16. — *in formulis:* delegare (s. v.); specialiter ei iniunximus 158, 13; cf. 212, 9. 237, 8. 238, 2. 243, 4. 244, 3. 246, 28. 249, 7. 288, 15; *cet.*
- species** (v. not. 244, 44): species quaedam aut aliud quodlibet de rebus eccl. 244, 23 (v. not. *ib.* 44). — in specie restituere II 120, 20; in specie praeparare II 120, 22; in praedicta sitonici specie II 120, 29. — vilium specierum more 137, 6.
- spectabilis:** spect. memoriae v. memoria.
- speculator:** eccl. (sc. *Panormitanae*) speculatoris suscepisse officium II 403, 8.
- spelunca:** pravitatis hereticae 253, 21 (cf. *Diurn.* 24).
- spiritalis:** v. canticum, filius, ordinatio, ordo; spiritalia impertire suffragia II 388, 15; cf. *ib.* 22; spiritalia quaerite, caelestia amate 187, 19. — spiritaliter II 298, 24. 340, 22. 368, 10.
- spoliare:** spoliatos procedere II 59, 13. 18.
- sponsalicius:** sponsalitia arrae 89, 13.
- sponsalis:** sponsalia 391, 14.
- sponsio, exsponsio:** v. stipulatio.
- spontaneus** 437, 34. II 354, 7.
- stare** (= *esse* cf. *Rönsch, Italia p.* 388): quaecumque pro utilitate rei publicae steterint 106, 8; ultimum inter diaconos stare 100, 2.
- statio:** ut ipsa una statio, quae in Romana civitate remansit, eius temporibus claudi non debeat II 278, 11.
- status:** canonum 309, 14; ecclesiasticae consuetudinis II 428, 11; rerum venerabilium 245, 10. — status sui sibi fieri terrorem II 102, 17; de status sui condicione: pulsari 274, 5; sibi violentiam inrogari II 170, 10. — si de statu eius (sc. *uxoris Iohannis*) quaestio perseverat II 22, 7.
- statutum:** statuta: canonum, canonica, constituti, dispositionis, evangelica, evangeliorum, legalia, legum, maiorum, patrum; Pelagii II (s. v.); nostra 375, 8; vestra II 158, 20; contra ecclesiastica stat. II 200, 21.
- stilus:** quia et cum postrema dictarem, quo stilo prima dixeram, sollicite attendi 355, 23. — attestatur Gregorius sanctus, cuius stilum adsequeris (*in epistola ad Gregorium directa I, 41a.* 59, 37). — consolare ergo nos stilo tuo 60, 21.
- stipendium** 67, 13. 69, 20. 245, 5. 348, 18. 414, 5; ut ex omni stipendio, quod accedit, quattuor debeant fieri portiones, una videlicet ep. et familiae propter hospitalitatem atque susceptionem, alia clero, tertia pauperibus, quarta eccl. reparandis II 333, 9; cf. *ib.* 19. — stipendia: ecclesiae 68, 4; rerum 68, 16. — stipendiorum solacium 308, 4. — stipendia: de ecclesia consequi 348, 16; sua exterius accipere II 333, 17. — cotidianis stipendiis contineri 186, 3.
- stipulatio:** stipulatione et sponsione interposita II 108, 5; sub stipulatione exsponsione sollemnitate interposita (II 438, 22).
- storax** II 147, 11.
- strator** 220, 7 (v. not. *ib.* 28); cf. Longinus. — vir clarissimus 220, 7.
- strenuitas** 24, 5; tua: subdiaconus.
- strepitus:** ut uno omnes eodemque consensu remoto strepitu talem vobis praeficiendum eligatis auxiliante Domino sacerdotem II 137, 22; cf. II 177, 17. 384, 26. 387, 2; ea, quae cum aliis habuit, sine strepitu decidit II 171, 2; antedicto monasterio postposito strep. vel excusatione reddatur II 186, 22; nam cum omni strep. neque utilitas publica agitur neque aliquid magni est compendii, quod repetere videtur II 392, 3.
- strictus:** quanto et eam (sc. *defensionem*) in stricto positos cognoscitis suppliciter expectare II 197, 5. — stricte 354, 12. II 50, 11. — strictius II 58, 23.
- studere cum acc.:** opinionem quoque praedicti cleri tui studere te volumus 237, 12. — *pro verbo auxiliari:* 30, 3. 54, 4. 106, 7. 119, 24. 121, 19. 123, 7; *cet.*
- suasio:** non tam suasionibus, quam potestatis iure quodammodo deservire 255, 21.
- suasoria:** adhortatio II 192, 23; praedicatio 115, 9.
- suavis:** suavissimus: v. beatitudo, filius, sanctitas, scripta.
- sub sensu temporali:** sub die tertio nonarum Octobrii II 275, 8. — *cum ablativo pro acc.:* sub poenitentia reducta 238, 15; adunatas (sc. *res*) sub notitia atque desuscepto 248, 10; *ut* cf. in monasterio et sub abbatis regulam reddatur 55, 16. — *per:* epistolam sub urbana persona transmittere II 126, 2. — *modum indicans:* sub quadam ambiguitate 251, 17; sub quolibet argumento II 23, 6; sub brevitate 206, 17. 225, 1; *cet.*; sub celeritate 8, 22. 126, 3. 171, 13. 193, 15. 17. 207, 2. 236, 25. 269, 14; *cet.*; sub colore episcopatus 5, 21; sub condicione II 71, 17; *cet.*; sub disciplina debita 311, 1; sub dubietate 252, 2; sub excommunicatione tua 254, 21; sub districta exquisicione 238, 10; sub festinatione 5, 9. 50, 14. 117, 26. 195, 15. 268, 3. 271, 24; *cet.*; sub ingenio (s. v.); sub interdictione 460, 21; sub interpositione 54, 5. 236, 19. 328, 22; *cet.*; sub iurando satisfacere II 372, 19; sub tanto moderamine II 95, 21; sub necessitate 308, 10; sub nomine 195, 4. 208, 14; *cet.* cf. nomen; sub qualibet occasione II 22, 28; cf. 344, 15; sub praetextu 394, 19. II 34, 26; sub quadam verecundiae reverentia 339, 15; sub silentio 32, 1; sub omni sollicitudine et cautela II 53, 22; sub omni solli-

- citudine et fide 12, 11; sub quolibet excusationis specie 361, 12. 408, 9. 463, 20; *cf.* II 34, 7. 99, 16; *cf.*; sub studio 32, 36; sub debita veneratione 240, 16; sub ea vivacitate 246, 3; *et similia passim.*
- subdiaconatus: subd. privare officio II 328, 4.
- subdiaconus (*cf.* rector): *allocutiones*: fili carissime 170, 13; aestimatio tua 63, 8; tua conscientia 135, 10; experientia tua, vestra (*s. v.*); sollicitudo tua 66, 23; *subdiaconi*: (noster) Anthemius, (noster) Antoninus, (noster) Antonius, Cosma, Epiphanius, Felix, (noster) Florentius, Gelasius, Gratosus, (Hilarus), *duo* (*alter* noster) Iohannes, Maximus, Oportunus, (sedis nostrae, noster) Petrus, (noster) Sabinus, Speciosus. — *subdiaconus vel subdiacones*: Bonifatii ep., Campaniae, Neapolim, Ravennae, Siciliae, eccl. Syracusanae. — subdiaconus regionarius: Sabinus. — subdiaconi: ministerium 270, 6; fungi officio II 396, 5; nullum facere subd., nisi qui se victurum caste promiserit 67, 25; *cf.* 270, 10; subdiaconum fieri 350, 15. 396, 1; decretum in subdiacono confectum 174, 3; subdiacones . . . ab officio suo inrevocabiliter depositi inter laicos communionem accipiant 298, 26; *cf.* 300, 11; schola notariorum atque subdiaconorum II 18, 12 (*v. not. ib.* 38); subdiaconos spoliatos procedere II 59, 12; *cf. ib.* 18, 21; per subdiaconos vel . . . per minores ordines exhiberi 363, 12; coram omnibus subdiaconibus 101, 10; de subdiaconis non miscendis cum suis coniugibus 269, 25; *cf. ib.* 27.
- subditus: subdita pagina II 91, 18; subditae textus petitionis 246, 17; in subditis transmisistis adnexum 212, 4; insinuatio *vel* petitio, quae tenetur in subditis *v.* insinuatio, petitio. — subditi = *subiecti*: Brunigildis, Cyriaci (Constantinopolitani); *cf.* gens, populi; 369, 20. 377, 11. 379, 15. 386, 4. 28. 447, 22. 451, 5. 6. 457, 15. 20. II 193, 2; *cf.* — subditorum: mores II 308, 27; utilitas 457, 12.
- subiectus: subiecta vobis (*sc. Venantio ep.*) pagina II 140, 8; monasteria *alicui* subiecta II 244, 2. — subiectorum: actus II 214, 17; animi II 397, 15; colla II 397, 7; cura 336, 22; libertas II 263, 17; utilitas II 254, 17; de possessione, cui oriundo subiecti sunt, exire II 128, 20. — subiecti: Adilberti, Brunigildis, Cononis, Cyriaci (Constantinopolitani), Ianuarii ep. Caralis, Leontii excons., episcoporum Siciliae, Theodeberti, Theoderici; 142, 17. 233, 1. 289, 19. 297, 6. 369, 7. 376, 18. 385, 3. 390, 8. 429, 18. II 9, 26. 197, 22. 198, 21; omnes episcopi curae vestrae (*sc. Eulogii et Anastasii episcoporum*) subiecti 335, 4; subiecti iis (*sc. episcoporum*) in sacris ordinibus constituti II 116, 22. 207, 31. 209, 13. 215, 11. 217, 25. 244, 18. 268, 12. 355, 15. 371, 29. 404, 31. 405, 23; *cf.* gens. — *cf.* omnes, qui vobis (*sc. Anastasio ep.*) subiacent 336, 2.
- subinferre 283, 20.
- subintroducere 213, 6. 244, 7.
- subire: iudicio II 167, 18.
- subiungere 225, 25. 334, 19. II 124, 12.
- sublimis: sublimem illum inter homines potentia regalis ostendit 384, 1. — sublimiter II 30, 17.
- submonere = *monere*: 78, 26.
- suboles: pietatis vestrae felicissima suboles, piissima suboles *similia v.* Mauricius, domini.
- subrepere: qui aliter pio domino nostro subrepere cupiunt, nec Dei iudicium habent prae oculis, nec *cf.* (21, 3).
- subreptio 240, 27. II 429, 15; subreptionis locus II 73, 14. 428, 8; quolibet tempore, qualibet occasione, vel subreptione 168, 2.
- subripere: nullus contra me domno meo conetur subripere 229, 12; *cf.* 204, 29.
- subrogare = *praebere*: ut in cunctis vestri robur ei subrogetis auxilii 239, 9.
- subsannator II 116, 4.
- subscribere: *v.* consul, pactum, presbyteri, testis. — 289, 23. II 72, 9. 214, 11. (438, 33. 40). (439, 4); gloriosum fratrem nostrum vel unum de episcopis aut certe archidiaconem subscribere faciemus II 72, 10. — brevis subscriptus 198, 28; subscripta relatio 188, 12. — qui propriis manibus subscripturi sunt II 354, 23. — propria manu subscribens tradidi II 354, 24. — praestito sacramento subscripsi II 354, 26; manu mea subscripsi (II 438, 20); *cf. ib.* 29; hanc relationem a nobis factam subscripsi (21, 13 *in epist.* 16a); subscripsimus II 107, 17. 108, 4; subscripsimus vobisque tradidimus 391, 28 (*v. not. ib.* 48); qui post sententiam subscripserunt (II 463, 2).
- subscriptio: episcopi II 354, 25; episcoporum omnium generalis subscr. (II 463, 2) *cf.* II 464, 18; erat inserta subscr. 186, 14 (*v. not. ib.* 40); et subscriptio (21, 12. 23, 3); et subscr. domni papae (230, 18 *v. not. ib.* 44). — subscriptionem adicere II 157, 33. — sollemnitas decreti omnium subscriptionibus roborati *v.* decretum; a subscriptione abstinere II 72, 1; apices subscriptionibus *cleri et populi* roborati II 382, 29; mandatum tua (*sc. Maximi ep.*) ac presbyterorum seu diaconorum et testium subscriptionibus roboratum II 376, 5.
- subsistentia: personam mediatoris Dei et hominum in duabus subsistentiis separans 36, 28; Trinitatis subsistentias unius substantiae esse 152, 17.
- subsistere: si hoc veritati subsistit II 78, 16; ex sententia nequaquam canonibus neque legibus subsistente 165, 23; si (*sc. testamentum*) iure subsistit 218, 4; neque enim universitas alia poterat ratione subsistere 371, 16; si ea quae ait veritate subsistunt 411, 25; *cf.* II 140, 8. 231, 21. 238, 29; *cf.*
- substantia: Antonini def., monasterii. Theodori ep.; ecclesiae 244, 10. II 358, 9; ecclesiastica 470, 18; ecclesiae obligata 179, 7. — substantiam cadere II 263, 7; sigillum in substantia imponere II 286, 10; substantiarum dignitatumque privatio 283, 20.
- substantiola II 276, 11. 17.
- suburbanum (*v.* proastium): II 232, 6; Augustodunense II 372, 3. 380, 24; civitatis II 232, 1; derelictis suburbanis II 232, 11.
- subventio: cleri *eccl. Teramnanae* II 82, 23; Romanae civit. II 235, 11; dominorum pietas . . . ita benigna hic subventionem respexit 310, 8.
- successor: successores: mei 15, 3; nostri 391, 22; (S. Petri) 485, 21; quia sua a successoribus desiderat mandata servari, decessoris sui procul dubio voluntatem et statuta custodiat 391, 24.
- sudarium 266, 14.
- sufficienter 355, 38. 356, 2. 450, 32. II 20, 2; *cf.*
- suffragator: diversi suffragatores II 130, 14.
- suffragium (*v. not.* 324, 40): *cf.* patrocinium, tuitio. — suffragium promissae 324, 22; suffragio venditorum II 206, 18. — suffragia: Genadii, Theoderici. — suffragiis adiuvere II 324, 3.
- suffulcire: aderit accusator, qui ea . . . congruenti probatione suffulciat 403, 12; suffultus: *in formulis*: Iohannem . . . nostra illic praeceptione suffultum direximus 148, 23; *cf.* 188, 14. 198, 1. 359, 10. II 84, 20. 107, 4. 427, 29; *cf.*
- suggerere 107, 18. 112, 16. 166, 15. 23. 225, 19. 226, 6; *cf.*
- suggestio: accusatorum 166, 35; piissimis oblata dominis 166, 21; prima 164, 4; *Theodosiae* 282, 18. — per suggestionis meae paginam 222, 5; *cf.* suggerendum domino nostro . . . (17, 12).
- sumptus: debiti (*s. v.*); propriis sumptibus II 73, 1. 82, 8. 175, 8. 281, 1; sumptu proprio II 90, 12.
- super: onera, quae super pensum inlata subtrahimus 63, 10.
- superaddere 316, 19. 355, 5.
- superaffluens II 134, 22. 299, 18.

superesse: vitae 264, 24.
 superexistere II 372, 32.
 superfluitas II 339, 12. 342, 15. 16.
 superhumale 30, 37. 31, 2. 4. 23; superhumeralis actio 435, 28.
 superimponere II 208, 24.
 supernus (cf. divinus): gratia 338, 8. 451, 20; cet.; iudicium 187, 18. 343, 16; cet.; maiestas 203, 11. 444, 17; cet.; mysteria 451, 9; obliuiscens . . . cunctum superni metus intuitum 249, 6; supernae percussiois cladius 187, 24; et cet.
 superseminare (II 443, 14).
 superstio (cf. error, heresis): Arriana, Iudaica; huiusmodi superstio II 22, 21; cf. superstitionis sectae II 23, 1.
 supervacue II 34, 21.
 superveniens: hospites atque supervenientes 240, 11.
 supplicatio: data scriptis suppl. II 136, 19; scriptis suppl. porrecta II 137, 18. 138, 12; potentia vel suppl. personarum 203, 24. 204, 28.
 suppositorium: subp. argenteum 66, 20 (v. not. ib. 50).
 surtaria: surtariae (II 149, 7).
 susceptio II 333, 10; hospitalitas et susceptiones II 282, 17.
 susceptum cf. desusceptum: susceptum emittere II 140, 13.
 susceptus: vester (sc. Theodori medici) domnus Narses 346, 12 (v. not. ib. 36); proprius II 287, 13.
 suspendere: a communione 234, 7; a missarum sollempnitate 201, 22. — se suspendere: (a 14, 11) communione 236, 10; cet.; ab earum consecratione II 67, 15; ab utrorumque molestia 404, 13; ab administrationis officio 270, 5; cf. ib. 9; ab eius tuitione 301, 22; de episcopis, qui se suspendere visi sunt 234, 12; a tali vos hortamur inhumanitate suspendi 13, 10; ab officio tuo suspensus 201, 2; iudicium appellatione suspensus 164, 9; sententia appellatione suspensa 165, 7; cf. 167, 3; similia.
 suspirare: desiderium 187, 7; caelestibus praemiis 466, 30.
 sustentaculum: ut eorum angustias, si non ex omnibus, saltem aliquibus sustentaculis sublevemus 70, 22.
 sustentatio (cf. continentia): habitantium II 203, 23; ecclesiasticae sustentationes 70, 7; quatenus sustentationem aliquam habeant 67, 5; cf. II 82, 25; pro sustentatione ac stipendiis praesentis vitae 69, 20; pro sustentatione vitae ministrare 71, 5; pro sustentatione eius annuos triginta solidos dare 81, 9; cf. 86, 11; cet.
 symbolum: Theodoriti (s. v.); fidem . . . redegit in symb. (II 443, 25).
 symoniacus: v. simoniacus.
 synagoga (abl. synagoge 105, 3; syn-

agoga II 257, 7. — cf. Iudaei): 105, 3. II 27, 7. 183, 22; a synagogarum consecratione se suspendere II 67, 15; synagogas consecrare II 67, 20.
 synodalis: concilia (s. v.); definitio II 313, 23; epistolae II 144, 24. (446, 36); perfectis syn. gestis (II 462, 27); inquisitio 169, 1.
 synodica (v. not. 28, 39): synodica epistola 5, 9. 39, 7. 438, 25. 448, 25. 469, 24. 477, 21. 478, 34. — synodicae 449, 12. 14; cf. Cyriacus (Constantinopolitanus).
 synodus (II 462, 26. 27): sancta (II 462, 42); Aquileiensis. Chalcedonensis (sancta, veneranda), Constantinopolitana, Ephesina, Nicena (reverenda, sancta, generalissima); quae Iustiniani temporibus de tribus capitulis facta est 438, 13. 479, 24; cf. 151, 5. II 431, 20; quae in Constantinopoli postmodum facta est, quae a multis quinta nominatur 273, 25; cf. ib. 22 (v. not. ib. 44); quae postea generaliter facta est II 144, 28; cf. II 145, 1; quae apud vos (sc. Iohannem Constantinop.) de fratris quondam et consacerdotis nostri Gregorii causa congregata est 339, 7. — synodi: generales 448, 27. II 144, 26; sanctissimae generales 448, 20; quattuor 269, 1. 3. 273, 24. 382, 6. (II 146, 14). (II 443, 45) cf. 448, 21. 479, 13; sanctae quattuor 268, 20. 372, 3. II 431, 24; cf. 448, 26. II 330, 12; quattuor sanctissimae 273, 26. 360, 4; sanctae quattuor universales 438, 10; quattuor sanctae universales ecclesiae 170, 5; venerandae synodi, quas universalis eccl. recipit II 327, 7; syn. propria II 312, 14; syn. fit II 199, 13; curam et sollicitudinem eiusdem syn. specialiter delegare II 199, 18; sed de alia re synodus forte colligitur II 158, 16; quia pia leges, quia veneranda syn., . . . turbantur 321, 22; quale quidem nec synodus dicenda est II 158, 14. — synodi: acta 327, 12. 332, 7. 339, 7; cartula 283, 8; defensor II 144, 23; definitio 235, 20. II 146, 4. 211, 31. 214, 1; definitiones 480, 6. (II 467, 10); fides 235, 19. 21. 236, 18. 273, 8; cf. (II 454, 28. 455, 2); fidem illibatam servare (II 467, 9); (omnia II 157, 16) gesta 479, 16; terminus 170, 6; textus II 145, 28; totum volumen II 147, 5. — synodorum: fides 37, 1. 382, 6; sententia 213, 15. — synodum: aggregare 17, 5; congregare II 202, 31. 209, 31. 211, 28. 214, 22. 26. 311, 9. 314, 4. 320, 5. 322, 10. 323, 6. 324, 15; custodiri (II 453, 33); facere 332, 5. II 158, 6. 373, 10; habere 44, 22; causa illius (sc. Iohannis presb.) per synodum decisa est 394, 1 (v. not. ib. 34). — a synodo damnari II 146, 3; cum omni synodo II 210, 6; cf. II 211, 32; in synodo convenire 372, 20; in synodo tali 327, 11 (acta

illius synodi 327, 12); cf. 332, 5 (v. not. 327, 48). — synodus = episcopi provinciae: consacerdotes synodi nostrae (18, 28); primas syn. tuae (sc. Columbi ep. Numidiae) 203, 22 (v. not. ib. 43).
 synonymorum coacervatio: genetivus synonymi accedit: auxilii patrocini-um 384, 7; sollicitudo curae II 350, 9; caritas dilectionis 204, 11; districtiois censura II 379, 34; longae exercitationis usus II 7, 2; gaudium exultationis 337, 18; gratia favoris II 65, 6; tui gradus ordo 190, 4; iuvaminis solacium II 164, 6; largitatis munus II 218, 13; ministerii officium 261, 16; officii ministerium 250, 20 (cf. ministerium officiumque 308, 4); tui ordinis gradus 190, 11; patrocini auxilium 432, 3; patrocini opem II 65, 6; cf. II 121, 16; patrocini suffragia II 321, 17; iuxta postulationis desiderium 291, 13; divinae protectionis auxilium 378, 26; ausu temerariae praesumptionis 292, 17; sollicitudinis cura 97, 21. 182, 13. II 136, 21; status condicio II 170, 10; tuitionis auxilium 240, 13; voluntatis desiderium 407, 24. — Huc applica usum, quo nominativus ita adiectus sit, ut superfluum videatur; substantivi notio est plerumque generalis: consolationis auxilium 351, 14; ratiocinii auxilium 432, 3 (v. supra); culpa error 117, 14; debiti necessitas 198, 11; tormentorum necessitas 165, 3; obligationis necessitas 484, 3; culpae offensa 109, 18. — ordo: aequitatis II 67, 30. 167, 6; differentiae 371, 16; iustitiae ac rationis 391, 23; rationis II 78, 32. 90, 3. 94, 4; cet.; veritatis et rationis II 422, 29. — alimoniae suffragia 423, 10 (v. etiam supra); ad usus exercendae virtutis 153, 1. — Similes nominativos cf. hos: aspiratio II 204, 21; astutia II 379, 20; causa 185, 25. 219, 18. II 75, 15. 379, 30; contrarietas 443, 4; cultura II 191, 13; cura 293, 8; custodia 172, 12; effectus II 167, 20; examinatio 238, 11; facinus II 436, 1; gratia II 80, 3. 104, 30; iniquitas 128, 10; insania 434, 11; intentio 187, 1; locus 159, 14. II 173, 20; molestia 434, 8; mora 442, 26; officium 375, 18. II 90, 14. 96, 17; oppositio 124, 5; opera 182, 8; opus 72, 8; praesidium 375, 3. II 111, 1; provisio 371, 12; ratio II 135, 18; rectitudo 160, 2. 249, 4. 309, 15; solacium 163, 9. 174, 2. II 115, 19. 161, 8. 164, 6; subsidium II 64, 23; usurpatio II 34, 4. 266, 17; vigor II 79, 29. 192, 18; vires II 87, 17; vitium 296, 18. — Separatim colloca: per manus tutoris 306, 18; manus auxilii II 217, 16; correptionis medicina 201, 5; pastoralis curae onera 187, 1; onus praeiudicii II 78, 28; pondus meae infirmitatis 156, 30; iustitiae semita 118, 30; competentis severitas vindictae 241, 19. — trames: com-

mendationis 247, 24; eccl. disciplinae 256, 19; sacerdotalis honoris 249, 6; humilitatis 211, 8; iustitiae 165, 25; legum 256, 2; contra patrum tram. 239, 4; veritatis 160, 12.

synthychia: quorum synth. spatiae sunt 43, 5 (v. not. ib. 26).

tabellarius: vir honestus Romanus tab. urbis Romae (II 438, 36).

tabernaculum: ut... tabernacula sibi circa eadem eccl., quae ex fanis commutatae sunt, de ramis arborum faciant et religiosiis conviviis sollemnitatem celebrent II 331, 14.

tabularius *Syracusanae eccl.*: Marcianus. — *eccl. Panormitanae* ordinandus II 409, 20.

tamen: et tamen absentem corde semper attendam 203, 15. — *restringens*: terram conspicio, quam tamen tenere non possum 57, 6; cf. 67, 2. 125, 1; quae quam sint, si tamen vera sunt, rei publicae disciplinae contraria 82, 17; cf. 124, 26. 206, 5. 207, 2. 209, 20. 267, 19. 313, 17; *et* (at cf. siquidem vera sunt 196, 13); ita hoc illi noveris esse concessum, ut tamen... Iohannis sit arbitrio per omnia reservatum II 237, 11; quia argentum, quod supra sacratiss. corpus S. Petri apostoli erat, longe tamen ab eodem corpore fere quindecim pedibus mutare voluit 264, 12; ut foralis illi inquietudo submoveri debeat et tamen a iudicii iustitia nullatenus excusetur 84, 23; cf. 266, 22; *et similia*.

tantus: tantum—quantum, tanto—quanto *et*. v. quantus. — tanti = tot. 221, 31. — sed si tantum est, subscribere faciemus II 72, 2. — diu accusatio incerta contrivit in tantum, quia 395, 28. — tantum, ut: tantum hic parva nativitas fuit, ut 90, 9; tantum hebes tantumque es negligens, ut II 11, 1; nam nos quicquid utile, quicquid probatur esse pacificum, desideramus, et, ut fieri valeant, studemus. Tantum est, ut, sicut nostra, ita quoque Dei, quo sine nil possumus, in ea quae expediunt, sit voluntas II 375, 16; nam nos non solum tibi, sed etiam omnibus, quod iustum legitimumque fuerit, parati sumus Deo iuvante per omnia custodire: tantum est, ut et tu quod lege praecipitur facere non omittas II 376, 8; tantum est, ut studeas esse sollicitus, ut subripiendi cuiquam illic locus non pateat II 73, 24. — in tantum, ut: in tantum suptilius nos definisse meminimus, ut 283, 14; harum vero talis vita est, atque in tantum lacrimis et abstinentia stricta, ut credamus 468, 11; quæta nobis est quandam Theodorum sibi nimis frustra inimicum existere, in

tantum, ut 489, 21. II 435, 21; frat. tuam a consortio et communione Maximi, ubi te prius neglectus impulerat, in tantum postea gravitas sacerdotii ad animum reducta suspendit, ut II 13, 23; nulum illic esse presb., qui sacra possit missarum sollemnia celebrare, in tantum, ut etiam filios suos sine baptismo asserant remansisse 415, 4.

tectum: sarta tecta 108, 4. 224, 4. II 236, 17.

temerator (II 469, 9).

temporalis: v. commodum, honos, xenia.

temporalitas II 230, 14.

temporaliter 38, 20. 191, 6. II 348, 17; *et*.

temporum notae: *De modis, quibus in codicibus nostris et in Registro indicatur, quo tempore quaeque epistula a Gregorio data sit, cf. praefationem. — Hic in uno conspectu proponuntur temporum notae, quae praeter illas in contextu epistularum leguntur. Anni imperatorum citantur his locis: imperante domno Iustino Aug. (230, 19); domni imperii Mauricii anno tertio 362, 15; imperante domino nostro Mauricio Tiberio piissimo Aug. 426, 11; imperante domino Mauritio Tiberio perpetuo Aug. anno XVIII. (II 275, 6); imperante domino Mauritio Tiberio perpetuo Aug. anno XVIII. (II 276, 5); imperante domino Mauritio Tyberio perpetuo Aug. anno sexto (II 437, 8); imperante domino nostro Mauritio Tyberio perpetuo Aug. anno sexto (II 438, 34); imperatore, consule et die et indictione II 354, 2. — *Consulatus*: post consulatum eiusdem domini nostri (sc. Mauricii) anno decimo tertio 426, 12; eodemque domino consule anno XVII. (II 275, 7); post consulatum eiusdem domini anno XVII. (II 276, 6); imperatore, consule et die et indictione II 354, 2; die et consule suprascripto II 354, 25; post consulatum eiusdem domini nostri anno quarto (II 437, 9); post consulatum eiusdem anno quarto (II 438, 24); die et consolatui suprascripto (II 438, 26); Dat. VI. kal. Mai. Mediolano Honorio Augusto quater et Euticiano consulibus (II 415, 18); Dat. kal. April. Honorio septies et Theodosio tertio consulibus (II 415, 24); Caesaribus consulibus (II 417, 8); — *indictiones*: haec prima indictio II 31, 3; (praesens II 62, 11. 188, 7) secunda II 39, 7; futura tertia II 194, 19; futura quarta II 251, 21; sexta II 364, 8. 367, 12. (437, 10. 438, 25); (praesens II 434, 15) septima 74, 1; praesens nona 27, 14; nona et (ac) decima 136, 13. II 130, 6; decima 113, 20; undecima II 38, 23; tertia decima (et prima II 187, 14). 267, 5. 362, 16;*

praesens tertia decima 361, 22; decima quarta 426, 12; quinta decima II 9, 27; praesens indictio (praesentis ind. impletio 13, 25); transacta 3, 15; subsequens II 28, 5; indictiones succedentes 27, 18; illa indictio 414, 6; duae indictiones 134, 11. — *Dies citantur aut per subtractionem*: dat. prid. kal. Mart. II 416, 8; dat. Kal. April. II 415, 24; dat. VI. kal. Mai. II 415, 18; die septimo Kalendarum Maiarum II 365, 6; die IIII. Kalendarum Septembrium II 367, 11; kalendis Octubriis 106, 16. 230, 29; dat. X. kal. Oct. 230, 19; dat. XI. kal. Oct. II 416, 30; dat. VI. id. Nov. II 416, 8. — *aut per additionem*: quinto die mensis Iulii 362, 16; die vicesima tertia mensis Novembrii II 364, 8; vicesima octava die mensis decembris (II 437, 10. 438, 24). — *Menses sine die his locis commemorantur*: Februarius mense 90, 6; mense Iulio 362, 16; Augusto mense 79, 13; mense Septembrio vel Octubrio 90, 7; mense Novembrio 302, 15. II 188, 7. — *De ceteris temporum notis cf. aestas*, aestivus, annus, biennium, dies, hiemalis, hiems, pascha, pentecosten; *et*.

temporum usus notabilis: v. sub coniugatio; cf. cum, dum, postquam. — *pro futuro praesens*: si quando tamen oportunitatem invenio, rebus ostendere curabo 26, 11; *similia* 111, 6. 187, 21. 448, 2. II 220, 5; *et*; quisquis congruae ordinationi eius restiterit, nostrae dispositioni resultare cognoscitur 112, 7; *similia* 142, 26. II 172, 30; *et*. — *pro perfecto plusquamperfectum*: quotiens eorum nos discordia tristes facit, qui pacis praedicatores esse debuerant, studendum est II 427, 6. — *pro praesentis coniunctivo perfecti coni.*: synodus fieri... constituat, ubi... debeat interdici, ne ullus audeat gradum accedere neque quilibet quicquam dare vel sit ausus accipere II 199, 16. — *pro futuri coniunctivo imperfecti coni.*: ordo causae indicat, ut in actione subiuncta canonum forma sequeretur (*proprie pro: formam secuturam esse*) (II 462, 36). — *pro imperfecti coniunctivo praesentis sine perfecti coni.*: praecepimus, ut monachos ad unum recongreget 51, 10; cf. 77, 1. 185, 2. s. 209, s. 220, 9; *et*; rescripsit mihi, quia nesciris de qua causa scriberem 208, 18; cf. ib. 23. II 304, 14; *et*. — *pro plusquamperfecti coniunctivo perfecti coni.*: qualis... gloria vestra extiterit quantaque illi solacia impenderit, retulerunt II 304, 14. — *pro imperfecti coniunctivo plusquamperfecti coni.* (cf. Rönisch, *Rala* p. 431): ei scripsimus ammonentes, ut et oblationes vestras susciperet et missas in domo vestra non solum celebrari permetteret, sed ai

- velit etiam ipse perageret causamque suam exequi debuisset 416, 22; *cf.* II 43, 12; de qua scripsistis nobis, ut requiri qualiter orta sit debuisset 145, 9; *similia* 160, 15. 16. 184, 18. 185, 27. 197, 2. 240, 5. 264, 15. 284, 12. 286, 9. 287, 17. 306, 18. 310, 18. 339, 4. 16. 344, 20. 381, 10. 382, 22. 407, 25. 411, 20. 418, 5. 10. 433, 9. 440, 11. 442, 21. 449, 14. 488, 23; *cet.*; necessarium esse prospeximus, ut dedicari oratorium ipsum debuisset et . . . te illic cum congregatione constituere per omnia debere, quatenus in suprascriptae domus monasterio esse congregatio potuisset et imminens potuisset periculum evitare 418, 9; ne ad Romanam potuisset urbem accedere, diverso est impedimento prohibitus 434, 13; *similia* 118, 21. 439, 13. 483, 26. II 30, 14. 302, 23. 427, 23; quod tam sero factum est, ut persona ipsa hic iam valuisset minime repperiri 442, 17; *similia* *ib.* 23. II 249, 29; quamvis causa fuerit, quae frat. vestrae animos ad iracundiam non inmerito provocaret, ut nec oblationes domni Venantii voluisset suscipere nec in domo ipsius sacra missarum sineretur sollempnia celebrari, tamen . . . 417, 8; et ne forte per tempus transisset (*sed laudo Mommsenii con.*: transisse dicatur) in voluntate necessitas, lingua illi vestra medella sit II 216, 16. — *infinitivus praesentis pro futuri*: 200, 21. 211, 31. 300, 23. 306, 12. 327, 7. 354, 14. 360, 12. 408, 15. 414, 16. 438, 13. 17. II 34, 20. 79, 19; *cet.*; constituentes nullam vos exinde molestiam sustinere nec a quoquam vobis aliquam obici quaestionem II 77, 26; *cf.* II 57, 4. — *infinitivus perfecti pro praesentis*: respondit abbatissam induisse vestem noluisse II 186, 7; se relaxari debuisse precibus speranti non potuimus contradictionis moras afferre 442, 25.
- temptator (*cf.* diabolus) 334, 20.
- tempus: temporis praescriptio II 87, 8. 97, 32; tricennale tempus 126, 6; cura nobis fuit ita causam tempore disponere, sicut . . . II 427, 24; quolibet tempore, qualibet occasione, vel subreptione 168, 2. — tempore *pro temporibus*: Leonis papae tempore 265, 4. — o tempora, o mores (322, 12). — = *aetas*: pueros in eisdem monasteriis ante decem et octo annorum tempora suscipi prohibemus 75, 8.
- tenacia 35, 16. II 430, 16.
- tendiculum 334, 24.
- tenere: comperimus hanc apud vos olim consuetudinem tenuisse 269, 26; consuetudo tenet, ut 462, 11.
- tenor: auctoritatis, epistolae, gestorum, iussionis, praecepti, scriptorum.
- terminus: termini canonum 209, 30; terminos effodere II 48, 29.
- terra: haec terra 325, 15. 330, 13. 336, 21; terrae meae captivitas 318, 6; terrae curae 5, 21; terrae ecclesiae 142, 20. 253, 3; diversae terrarum partes 222, 3.
- terrenus: v. conversatio, cura, imperator, iter, lex, militia, onera, opera, palatium, potestas, principes, regnum, res, utilitas.
- terrestris: terrestre regnum 221, 11.
- territorium: Agrigentium, Curium (Savinorum), Lunense, Menturnense, Nursinum, Panormitanum, Syracusanum, Tiburtinum. — de duobus territoriis II 401, 1 (*v. not. ib.* 39).
- terrula: ecclesiae nostrae vicina sibi (*sc. monast. S. Archangeli*) 108, 3; terrula vel terrulae: massae: Aquae Salviae, Gratilianae; possessionis: Disterianae.
- testamentum 11, 19. 218, 4; testamenti pagina II 102, 15. 135, 16; series 350, 4. 418, 3; legata ex testamento 137, 19; occulta testamenta 209, 11. — testamentorum insidiae II 397, 18; *cf.* testandi licentia II 185, 34; *cet.*
- testificatio: ad nos eum cum decreti pagina vestrae (*sc. Mariniani ep. Ravenn.*) quoque addita testificationis epistola II 137, 5.
- testificari: personae accusantium ac testificantium II 411, 19.
- testimonium: litterarum (*s. v.*); *Mariniani Ravenn.* II 137, 29; test. dicere 164, 18. II 411, 17. 21; pro futuri temporis testimonio ac robore 176, 20. — testimonia: virorum fortissimorum Basilii, Gregorii atque Epiphani II 31, 9; inutilia II 417, 25. — testimonia: dare II 417, 23; valere II 417, 26. — ut intellecta quaeque testimoniis cingerem et prolata testimonia, si implicita fortasse viderentur, interpositione superadditae expositionis enodarem 355, 3.
- testis: testis subscripsi (II 438, 34. 40. 439, 4). — testes: in ordinatione episcopi II 336, 18; vilissimi II 417, 16. 418, 8; si alii accusatores, alii testes fuerunt II 411, 16; quales testes vel cuius opinionis ad testimonium admittendi sunt, plurimae leges ostendunt II 418, 6. — testium: capitulum 166, 27; depositio (depositiones 167, 3) 165, 4; exhibitio II 417, 5; mandatum test. subscriptionibus roboratum II 376, 5. — testes: adhibere II 92, 18; audire II 418, 3; producere 164, 16. II 417, 22; test. ut subscriberent, rogavi (II 438, 29); per quinque testes constituere II 230, 29. — testibus: a me rogatis obtuli (*paginam*) subscribendam (II 438, 20); Novellae constitutio, quae de testibus loquitur II 417, 17.
- textus: heptatici, litterarum, petitionis, praeceptionis, relationis, sententiae, synodi.
- theca: Persica II 431, 28.
- therma: thermae Agrippianae 418, 2.
- thesaurizare II 349, 2.
- thia: domna Pateria, thia mea 50, 9.
- thronus: episcopalis throni dignitas 70, 8; cum thronis et dominatibus 221, 28.
- thymiana II 147, 11.
- timo (temo): ad arbores ac timones faciendos II 408, 22.
- tinctio (*v. baptisma*): trina tinctio 60, 22.
- tinea II 349, 3.
- tintinnabulum 32, 30. 33. II 249, 13.
- tiro: tirones 137, 9 (*v. not. ib.* 44).
- titulare: eos (*sc. sermones*) ex nostro nomine titulavit II 330, 3; domus inrationabiliter titulata 85, 2 (*cf.* titulum imponere).
- titulus: beati Laurentii; presbyter tituli v. presb. — titulum imponere 54, 6 (*v. not. ib.* 36); *cf.* deposito titulo 85, 3; titulos ponere 325, 6. 364, 7; fiscali more titulos imprimere 364, 3. — titulo: donationis, largitatis, legati; quolibet titulo segregari II 35, 2; ex reditu vel quolibet alio titulo II 10, 12.
- tollere v. tultus.
- tomus (thomus II 443, 34): Leonis papae 382, 27. II 431, 23. (II 443, 34).
- tonitrus (*gen.* tonitruum 266, 1; *acc.* tonitruos II 306, 27).
- tonsorare (*v. not.* 188, 47; tonsur. II 55, 28. 300, 28). 188, 18. 374, 10. II 55, 28. 207, 29. 244, 7. 13. 300, 28. 350, 15; quod quidam ex laico habitu per appetitum gloriae temporalis defunctis episcopis tonsurantur 369, 27; *cf.* 374, 10. II 207, 29).
- tormentum: tormentorum necessitas 165, 2; inter tormenta profiteri 167, 16. — *cf.* usque ad finem negotii 165, 3; quando filios suos distrahunt, ne torqueantur 326, 1 (*v. not. ib.* 41).
- totus: in totum facere II 118, 5 (*v. adnot. crit.*)
- trabes II 125, 21. 126, 17. 127, 5. 25. 128, 4.
- tractator: sacri eloquii 355, 26; *cf.* 357, 34; divini verbi 355, 29.
- tractatus = *quaestio*: habito tractatu 271, 14. II 371, 8.
- tractus: Syracusanus, atque Catenensis II 61, 17.
- traditio: chartarum 364, 24. — trad. beati Hieronymi II 59, 15; *cf. ib.* 20, 32.
- tranquillitas vestra: Leontia Aug. tranquillissima: domina (*s. v.*); pro tranqu. eius (*sc. imperatoris*) coniuge II 133, 35. 298, 16.
- transactio: transactio et decisio II

- 15, 12, 17; transactionis pagina II 15, 8.
- transcursus: incaute vel in transcursu definiri II 246, 4.
- transgressor 237, 18.
- transire: eum per patrimonium vel actionem aliquam ecclesiae nostrae transire ulterius non permittas II 56, 8. — = *mori*: 103, 21; de hac vita 306, 17; *cf.* transitus II 204, 19. 210, 25. — = *praeteriri*: ista iam transeant, ad nostra red-eamus 154, 18. — = *anteire*: antiquos reges laudibus ac meritis transire II 309, 10.
- transitorius 345, 24. 368, 20. 424, 2. II 86, 26. 97, 21. 298, 8; *cf.*
- transmarinus: v. comitatus; aliqui episcopi transmarina petentes II 190, 8.
- transmittere (*cf.* detrudere): exilio transmittere II 56, 13.
- tribulare 320, 19. II 255, 28.
- tribulum: grana tribulis attrita aristis et paleis nudantur II 109, 28.
- tribunus (v. *not.* 13, 38): *allocutiones v. sub singulis tribunis*: Anastasius, Constantius, Iohannes, Occila, Zemarcius; Hydrontinus, Sipontinus. — milites transmisisse cum uno tribuno et excubitore (22, 12). — *tribunorum* ordinatio II 193, 14.
- tributum: tributa: fiscalia (s. v.); tributa: duplicia illic trib. exigere II 267, 13; persolvere 64, 10; ad tributa sua persolvenda idoneum II 191, 15; praebere II 202, 13; pro tributis aliis muniis compelli 241, 7.
- tricennalis: tricennale tempus 126, 6.
- triduanus: trid. paenitentia II 366, 16; triduanae sepulturae sacramenta 57, 19; resurrectio tridui temporis 57, 20.
- trinitas: sancta Trin. II 327, 14; in (S.) Trin. nomine (baptizare II 325, 11. 18. 25). II 325, 23. 24; *et cet.*
- triticum 50, 11. 12. 13. 383, 9; quod nobis fuerat transmissum II 41, 20; omnis tritici quantitas, quae in horreis eccl. nostrae suscepta fuerat II 120, 16; *cf.* et quantitatem defensores eccl. prodiderunt II 120, 26.
- triumphus: laetare triumphis (II 470, 17).
- trutinare 194, 11.
- tueri (*passive* 78, 25): filios suos II 64, 5; possessiones hominesque II 102, 2; possessiones rationabiliter tueri 313, 23; ex scripto privilegiis se tueri 212, 20; rationabiliter tueri atque defendere 306, 21; tueri atque regere 311, 19; ab eccl., qua tueri haec oportuerant, revocari 78, 25; *cf.*
- tuitio: civitatis, navis, pauperum, sacerdotalis. — Asclipiodoti, Bruni-gildae, Callinici, Eupaterii, Gudi-scalci, Maurentii mag. mil., Ro-mani exarchi, Theodori, Vantilonis, Venantii; nostra 13, 21; tuitio et continentia 186, 1 (v. *not.* ib. 26); tuitio atque sollicitudo 258, 24. — tuitionis: nostrae solacium 163, 9; nostrae suffragia quaerere II 119, 11; auxilium invenire II 139, 8; auxilium praebere 240, 12; auxilio ex legum sanctione servari 256, 3; gratiam consequi 432, 9; gratiam impendere 432, 2; remedio fovere II 104, 30; minus tuit. impendere 241, 5. — tuitioni: commendare II 217, 11; ecclesiasticae se commendare II 92, 13. — tuitionem: ferre 83, 16. 84, 20; habere II 90, 2; impendere 413, 25. II 22, 6. 32, 9. 68, 13. 78, 30. 100, 25. 29. 118, 25. 168, 20. 241, 11; ecclesiasticam impendere 408, 28. 413, 23. 414, 5. II 66, 14; impertire II 132, 9. — in tuitione se adcommo-dare II 20, 35; in tuit. se impendere 83, 27; tuitione securus 432, 4; tuitione ecclesiast. defendere 181, 24. II 68, 9; fulcire II 181, 26; vallari II 196, 5; in *ecclesiarum* tuit. esse sollicitum 91, 14.
- tultus (*part. perf. pass.*): miles de Romana urbe tultus est 145, 5; *cf.* 200, 3. II 67, 27. 231, 3. 274, 2. 412, 18.
- tumultus: causarum (s. v.); (*sc. Constantinopoli*) II 290, 7; *cf.* II 398, 12.
- tunica: S. Iohannis 161, 1; *cf.* ib. 2; de benedictione S. Petri cuculla et tunica II 260, 27; amphiballus tun. II 435, 4; benedictio tunicae 161, 4; in tunicis procedere II 59, 21.
- turbulentia 282, 16.
- tutamen II 273, 27.
- tutor: deputare tutorem 306, 16.
- tutus (*cf.* totus): in tutum conservare 182, 13.
- tuus: tui sumus, tua legere delectamur (61, 3 in *epist. Liciniani ep.*); ut esse non tuus (*sc. Iustini praet.*) erubescam 3, 22.
- typhus (*τύφος*): superbiae 475, 9; verborum II 142, 26; superbia et typhus 478, 14.
- typicus: typ. investigatio 356, 5; significatio typ. 356, 8.
- vacare: ad (lectionem atque 161, 18) orationem 161, 15; ad animarum compendium 263, 13; *cf.* cui non vacat flere, quod fecit II 366, 8; ut in monachos suos, quos illic ordinare coeperat, summopere vacare festinet 282, 21.
- vacca: vaccae 134, 15. II 90, 17. 229, 2. 401, 8.
- vacuare 357, 6. (II 464, 20); partes omni praesidio vacuatae (II 441, 6).
- valde: minus affligor valde quam mereor 346, 11; valde plures 147, 24; *cf.* 149, 16. 178, 7; valde iniustissimus 62, 13.
- valere: bene valete (II 469, 10); si quid valet, illic requirat . . . si autem invenire non valet, vel ali-quantum temporis venire debet II 174, 9. — *verbum auxiliare*: quatenus et . . . perfruamur et . . . mercedem habere valeamus 161, 5; *et saepius*.
- vas: vasa sacra (et velamina 117, 10) 118, 18. 119, 18. II 27, 26. 27; vasa sacra resque ecclesiarum 248, 9; sacrata vasa 456, 2. 7. 8. 484, 5; sacrorum alienatio vasorum 190, 6 (v. *not.* ib. 36). — vas electionis i. e. *Paulus* (II 445, 18).
- vasculum 66, 22. 337, 24. II 223, 27.
- ubertim II 340, 12.
- ubicumque (*indefinite*): II 190, 12.
- velamina: multa a sacris corporibus apostolorum martyrumque 364, 17; vasa sacra et vel. 177, 9.
- velare: nullum ep. nisi sexagenariam virginem, cuius vita hoc atque mores exigerint, velare 245, 9; quae velantur virgines 259, 18.
- velum: vela II 287, 19. 22.
- venalis: venales personae 283, 10; ut oculis meis cernerem Romanos more canum in collis funibus ligatos, qui ad Franciam ducebantur venales 319, 13 (v. *not.* ib. 20).
- venalitas: in electione venalitas 305, 5; in ordinatione ven. 203, 24. 204, 30; *cf.* 203, 26. II 19, 25; ut nulla penitus in rebus eorum (*sc. pauperum*) ambitiosis hominibus venalitatis relinquatur occasio 245, 2; Dei donum pretii venalitate mercari 305, 9; non negligentia, sed venalitate factum II 154, 29.
- vendere: filios vendere 324, 25. 325, 3 (v. *not.* 324, 47); *cf.* filios distrahere 325, 21.
- venerabilis: v. abbas, clerus, corpus, diaconus, frater, locus, monasterium, res, scrinia, saepta, vir.
- venerandus: v. canones, concilium, crux, decessor, dedicatio, memoria, sacrificium, sanctitas, synodus.
- venerari (*passive*): immoderatus venerari recusavit 34, 36; contra Deum pecuniae venerantur II 199, 9.
- veneratio: debita 265, 2; principalis maiestatis II 417, 13; vitae 16, 13. 77, 14; *cf.* — in *allocutione episcopi*: ven. tua 51, 13.
- venialis: si venialem culpam commiserint, dominis suis accepto de venia sacramento sine mora reddantur 159, 21.
- venire: rei publicae contra fidem venit 145, 18; si quis contra eam (*sc. constitutionis nostrae paginam*) venire temptaverit II 380, 5. 381, 27.
- ventilare: quod subtilius poterat ventilari 99, 11; ut apud respon-salem nostrum in urbe regia (*quaestio*) ventiletur 168, 10; de personis vero, de quibus post terminum synodi aliquid actum fuerat, est ventilatum 170, 6; *similia cf.* 273, 29. 274, 8. 370, 28. II 231, 22; *cf.*

- veraciter 198, 25. 207, 10. 215, 6. 265, 17; *cet.*
- verba auxiliaria: v. debere, festinare, noscere, valere.
- verbera (v. *not.* 165, 41): verberibus subdere II 416, 18. — verberibus: castigare II 328, 5; corrigere II 334, 16; ferire II 334, 21; laniare 165, 1; quia sine verberibus atque terroribus fraudes publicae inveniri non possunt II 263, 26.
- verbex: verbices II 95, 7.
- verbum: suppliciter gloriae vestrae et verbo et scripto mandavimus 129, 17; ut verbum, quod ei . . . praebuit, custodire debeat ac servare II 81, 8; accepto verbo ad Siciliam ire parati sunt II 43, 14; verborum folia 357, 33.
- verecundia = *vindicta* 201, 23.
- vestarium: omne episcopii 193, 15.
- vestiarium: alimonia et vestiarium praebere II 55, 19.
- vestigia: qui iuxta morem pro responsis eccl. faciendis piissimorum dominorum vestigiis adhaerebat 332, 9; aptum esse pietatis vestrae (*sc. Phocae*) vestigiis II 404, 11; eorum (*sc. serenissimi domini*) vestigia pure amare 225, 16; ad clementissimi princ. vestigia destinare 40, 19; dirigere ad pia vestigia principatus vestri (*sc. Mauricii*) preces (18, 27); episcopos ad piet. vestrae (*sc. Mauricii*) vestigia dirigere 437, 5; ad vestrae (*sc. Maur.*) pietatis vestigia occurrere (19, 26); ad imperatoris vestigia properare II 233, 3; ad vestra (*sc. Mauricii*) redire vestigia (18, 37); ad vestigia dominorum transmittere 210, 4. 339, 9. 475, 14; ad vestra (*sc. Phocae*) vestigia venire II 404, 7; cum apud vestigia dominorum in regia urbe demorarer II 294, 7.
- vestmentum: exiguum quoque vest. transmittere studui II 148, 27. — vestimenta: eorum, qui baptizandi sunt II 2, 4; pauperum (*s. v.*)
- vestire: vestitos procedere II 59, 19.
- vestis (II 470, 9): monachica (*s. v.*) — qua baptizandi utuntur 299, 7 (*v. not. ib. 35*); quam ad baptismum habent II 25, 1; hiemalis II 435, 3; vestis (vestium II 187, 10) qualitas II 186, 15. — vestem: habere 441, 4; religiosam induere II 42, 9; religiosam mutare II 421, 13. 424, 4; negare II 416, 7; ad vestem sibi emendam non sufficere II 25, 1. — veste despecti 326, 26; corpus despectis vestibus tegitur 321, 14. — cultus vestium II 214, 16. — vestes: sibi applicare II 182, 18; mutare II 216, 7; perdidisse 344, 31; religiosas proicere II 10, 26. 11, 37. — in vestibus permanere II 186, 7.
- vestitus: viginti annonae vestitus II 247, 10.
- veterosus II 366, 16.
- viaticum 285, 19. II 58, 27; benedictione viatici non privare II 41, 5; benedictionem viat. non negare II 410, 28.
- vicarie 375, 6.
- vicarius: S. Ambrosii, Leonis papae, S. Petri; noster: Criscentius; quae a nostro vic. fuerint definita 372, 21; dando pro eis (*sc. mancipis*) vicarios recompensa II 181, 16; per legatos suos vicariosque praesedit (II 443, 31); ad Potitum vicarium (II 416, 28).
- vicedominus: vir clarissimus vic. Rusticianae patriciae II 98, 15 *cf.* Petrus; cura vicedomini 428, 29; vicedominum: constituere 12, 30; sibi ordinare II 328, 13; *cf. ib.* 17.
- vicinus: e vicino (in vicino 431, 28) 423, 26. 424, 3. 431, 33. II 399, 14.
- vicis: vice: sedis apostolicae ministrare 107, 4; nostra fungi 78, 12; nostra pallium tribuere II 6, 16; Petri (*s. v.*); cunctorum vice venire ad eligendum ep. 193, 14; generalitatis vice 174, 12; omnium in electione vice fungi 193, 7; sua vice mandare II 382, 28. — vices: sedis apostolicae, praedecessorum nostrorum. — occasio vicium nostrorum 165, 13. — vices non loco, sed personae tribuimus 107, 9; vices nostras: committere 2, 1. 370, 21. 374, 2; indulgere 372, 15; peragere 291, 16; servans (*sc. Iohannes ep. Prim.-Iustin.*) II 359, 2; tribuere 372, 2; agens vices (*Iohannis praef. praetor.*): Dulcitius, agentes vices Iohannis praef. simul et palatini II 44, 9 (*cf. not. ib. 35*); praefecturae illic (*sc. Genuae*) agentes: Iohannes, Vigilus; vices concedere 372, 27. — cultus ornamentum in vicibus nostris ac pallio quaesisse 368, 21. — octo vicibus negavit, octo vicibus est vexatus II 288, 18.
- victimare II 207, 23.
- virtualis: victuales res II 416, 7.
- vicus: qui appellatur Lampadi (*sc. Neapoli*) 217, 24.
- videre = *visitare*: volumus, ut exper. tua praefatum Felicem videat 197, 11.
- vidua: quaedam vidua II 192, 11; (eiusdem defunctae mulieris actus *ib.* 12); letania viduarum II 367, 9.
- viduare: ecclesia viduata episcopo 488, 11.
- vigilia: se a murorum vigiliis excusare II 21, 20; defendi a vigiliis II 21, 22. — *christiano sensu*: *cf.* commenta: Iob, psalmorum; a vigiliis quoque temperandum est II 282, 32.
- villicilia 64, 8.
- villa: Auriana, Pertusa. — per villas residere 92, 15; pro supplendis fiscalibus per villas praediaque discurre 241, 9.
- vinarius: vinaria cella II 434, 4.
- vindemium: vindemia II 409, 22.
- vindicta: canonica ultionis 121, 7; corporalis 259, 12; ecclesiastica 290, 9; vind. exhibere 246, 6; in ipso canonice vindicta procedet 246, 10; ad vind. huius culpaе sufficere 361, 10; *cet.*
- vineae: campum cum vinea sua occupare II 230, 26. — vineae: fundi Carsimiani, terrularum Fossa latronis, Laveriani. — hastulae vinearum II 229, 2.
- vineola: parvula iuris eccl. nostrae II 182, 11. — vineolam locare II 182, 12. 13.
- vinum: vini decimatae viginti 71, 4; viginti decimati vini 139, 9; viginti urnae vini II 78, 23; vin. emere II 409, 22.
- violentia: praesent. latrici viol. dicitur inrogasse, praefatamque rem inlicite detinere 163, 5; *cf.* violentus: violentos laicos coercere 163, 3.
- vir: beatissimus: v. domnus; Anastasius ep. — bone: Iohannes ep. Ravenn., Leander ep. Span., Reccaredus rex. — carissimus: Archelaus medic. — clarissimus: Archelaus, Augustus, Basilus, Blanca, Bonifatius, Desiderius, Felix cartular., Iohannes palatinus; Iulianus maior, Laurentius, Leontius, Longinus strator, Matheus scolastic., Maurus com., Maximus palatin. privat., Petrus vicedom., Romanus, Rusticus senior, Sabinus, Salusius, Stephanus, Theodorus. — clarissimus vir inter alios memorialis: Desiderius. — ille vir clarissimus II 155, 21. — dignissimus: Filimuth. — eloquentissimus: Faustinus, Iohannes consil., Iustinus, Martinus, Theodorus consil., Ysidorus. — eminentissimus: Leo excons. — excellentissimus: magister; Constantinus praef., Gennadius exarch., Georgius praef., Romanus exarch., Ysidorus. — excellentiss. vir filius noster: Iobinus praef. — communis filius excellentiss. vir: Constantinus praef. — gloriosus: Arigius patric., Castus mag. mil., Edantius, Faustus, Gennadius exarch., Gregorius expraef., Iohannes praef. urb., Iustinus praef., Leo excons., Leontius excons., Libertinus praef., Maurilio expraef., Romanus exarch., Theodorus mag. mil. — filius noster vir gloriosus: Felix cartular., Leontius excons. — gloriosissimus: Decius, Leontius excons., Maurentius mag. mil. — honestus: notarius, tabellarius; Gratosus. — illustris: Iohannes, Iovinus. — illustrissimus: Aptonius. — illustris memoriae: Isidorus. — magnificus: Aldio, Alexander, Andreas, Azimarchus, Bonifatius, Ciconatus, Constantinus tribun., Domitius, Dulcitius, Eutychus praefectur., Felix cartular., Florus, Iohannes, Iustinus expraef., Marcus scribo, Maurentius cartular., Pascasinus, Petrus, Romanus

- expraet., Scolasticus iudex, Stephanus, Theodorus. — filius meus (noster) vir magnificus: Gentio scribo, Occila tribun., Placidus, Severus scolast., Symmachus. — reverentissime ac sanctissime: Gregorius papa. — reverentissimus: v. abbas, frater noster, presbyter; *in allocutione episcoporum*: 107, s. 127, 22. 224, 13. 344, 10. II 4, 27. 77, 2. 20. 156, 27. 174, 2. 220, 26. 225, 4. 331, 4. 345, 29. — sancte: Anastasius ep. Antiochen. — sanctissimus: frater noster; Anastasius ep. Antioch., Iohannes ep. Constantinop., Maximianus ep. Syracus. — sanctissimus ac beatissimus: Eulogius ep. — venerabilis: abbas, presb. (s. v.) *in allocutione episcoporum*: 51, 7. 22. 52, 7. — viri: fortissimi: Basilus, Gregorius atque Epiphanius. — gloriosi: Gregorius praef. et Castus mag. mil. — illustres filii nostri: Burgoaldus et Uuarmaricius legati. — magnifici (filii nostri: Burgoaldus et Uuarmaricius legati): Faustus atque Domitius. — nobiles 292, 4. — nobilissimi 234, 2. — reverentissimi: *in allocutione episcoporum*: 436, 31; venerabiles: Gregorius presb. et Theodorus diac. — letania virorum II 367, 5; monasterium virorum intra muros Arelatensis civitatis II 203, 21. 25. 26.
- virgo: nullum ep. frat. tua nisi sexagenariam virginem, cuius vita hoc atque mores exigerint, velare permittat 245, s (v. not. ib. 39). — quae velantur virgines 259, 18.
- virtheum 486, 22 (v. not. ib. 40).
- vis: vi pervadere II 98, 18; omni vi, dolo, metu et circumscriptione cessante (II 438, 19); in murorum se vigiliis ultra vires suas vehementer affligi II 162, 14.
- visibilis 342, 7. II 148, 45.
- visitatio: ecclesiae: Agrigentinae, Anconitanae, Ariminensis, Ausimatis, Brundisii, Canusinae, Capuanae, Crotonensis, Cumanae, Gallipolis, Hortonenis, Lippiae, Lucaniae, Misenatis, Neapolitanae, Nepesinae, Panormitanae, Populonensis, Ravennatis, Saonensis, Tadinatis, Teramnanae, Vivanienensis. — visitationis: curam committere 293, s; deputare officium II 165, 2; impendere officium 122, 18. 459, 28. II 96, 17. 108, 26. 138, s. 177, 4. 262, 13. 344, 6. 384, 13. 387, 30. II 90, 14; (destitutae eccl.) operam (sollemniter) delegare 122, s. 140, 3. 182, s. 303, 13. 459, 17. II 96, 6. 176, 22. 384, 3. 387, 19; operam: impendere 415, 6; (sollemniter) iniungere 96, s. 98, 13. 123, 2. 142, 1. 183, s. 399, 18; mandare II 82, 17; vis. studio ecclesiam congregare 116, s. — visitationem: adsumere 123, 3; (destitutae eccl.) sollemniter delegare 140, 11. 275, 18. 294, 17. 304, 2. II 96, 27. 109, 4. 177, 14. 384, 22. 386, 30; gerere 343, 10. — cf. visitandi gratia II 20, 16.
- visitator: Agnellus, Armenius, Balbinus, Barbarus, Benenatus Misenas, Chrysantus, Constantius Narniensis, Felix, Fortunatus ep. Neapol., Gaudentius, Iohannes, Leo, Leontius, Passivus, Paulinus, Petrus ep. Ydrontin., Serenus ep. Anconitan., duo Severi, Venerius. — visitatoris pagina prosequente 276, 7. II 97, s. 109, 10. 137, 25. 177, 20. 384, 29. 387, 6. — visitatorem: accedere 77, 12. 294, 4. II 108, 17. 430, 12; visitatorem deputare 183, s. — visitatores ecclesiarum clericique eorum, qui cum ipsis per non suae civitatis parrochias fatigantur 245, 3.
- vita: activa, contemplativa, monachica, religiosa; continens 261, 20; turpis 166, 28; imperii vestri (sc. Mauricii 18, 38). — vitae: actio, meritum, veneratio; subsidium II 213, 2. — vitam: in monasterio ducere II 219, 32; solitariam ducere II 143, 11. — communi vita viventes II 333, 22.
- vivacitas 246, 4. 408, 26. II 184, 32.
- vivaciter 193, 17. 244, 7.
- vivificatio II 2, 2. 164, 2. 165, 9.
- vix—quidem: vix ad murorum quidem custodiam se accommodant 145, 6.
- ulciscenter 290, 6.
- ulcisci: dum in eum ulcisci (pass.) debuisset 195, 7.
- ullatenus: quatenus nihil tale a quolibet alio sacerdote ullatenus praesumatur 113, 7; cf. 386, 11. II 81, 29. 164, 22. 174, 30; cf.
- ultio: apostolica, canonica. — ecclesiasticae ultionis timor II 357, 22.
- unanimes 226, 22. II 53, 4. 313, 22. — unanimiter 188, 12. 334, 6. 335, 7. II 312, 26.
- uncia: unciae: 161, 21. 162, 1. 2; principales (*fundorum Laveriani, Speiani, Ancessani*) (II 436, 17; cf. ib. 24. II 438, 30. 37. 42); octo unc. Gratiiosi viri honesti (II 438, 3).
- unctio: chrismatis II 325, 11. 13.
- unde = ubi: unde multa debui, pauca locutus sum II 148, 19.
- uniformis (sc. epistola, cf. a paribus): 463, 10.
- unire: monasterium (s. v.); se monasteriumque suum II 253, 11; ecclesiam 43, 10; ecclesias 143, 7. 19; ecclesiae 388, 9. II 139, 31. 155, 28; sanctae (et universali II 325, 17) eccl. II 155, 31; ecclesiae adgregari unisque 178, 13; cf. sanctae universali eccl. adunare II 362, 17; ecclesiam coniungere 388, 1; segregatus ab apostolica eccl. II 160, 26; universali eccl. separari II 7, 19; a s. universali eccl. divisus II 145, 5.
- unitas: communionis, corporis, electionis, fidei, fidelium, sacerdotalis; un. ac pax concilii 204, 3; un. gratiae 447, 31; eccl.: v. dividere, doctrina, scismatici; unitas: (s.) eccl. (catholicae 273, 3; universalis 156, s. 340, 3). 469, 25. 477, 14. II 145, 10. 153, 18. 297, 20. (450, 20); un. ac firmitas pacis eccl. (II 445, 10); ecclesiastica 479, 3; in universalis ecclesiae sacerdotum mentibus 234, 5; un. atque humilitas ecclesiae 334, 26. — amor unitatis eccl. II 161, 19; in caritate un. (II 448, 43); manere in un. caritate (II 444, 5. 30); ardor sanctae un. (II 466, 30); conservatio un. II 149, 37; liber de un. nomine (II 447, 46) ornamentum (II 450, 37); ne ab un. radice eos, qui ad eam reversi fuerint, telo iterum erroris abscidat II 354, 4. — unitati (s.) eccl.: communicare II 155, 4; coniungi II 153, 3. 154, 12; se reformare II 152, 31; sociari 483, 2; subdere II 138, 31. 149, 35. — ad unitatem sedis apostolicae reversus II 354, 7; ad un. concordiae revocare II 7, 10; ad un. nostram reverti 151, 25. — ad unitatem (s.) eccl.: converti 420, 18. II 178, 10; (matris eccl.) redire II 399, 8; remeare 170, 13; reverti II 156, 2. 178, 4. 189, 16; revertendi oboedientia (II 446, 1); revocare II 160, 25. 360, 10; venire II 154, 21; erga unitatem s. eccl. discordes (II 466, 29). — in unitatem eccl.: reducere 219, 7; reincorporare 17, 1; in unitatem redactum totius corpus eccl. 333, 7. — ab unitate eccl. abscindere 437, 23; ab un. disiunctus II 271, s. 360, 10; cf. II 467, 2; quicumque in pace et un. eccl. non fuerit (II 444, 20); in un. eccl. (ad quam sum reversus, et communione Romani pontificis II 354, 17; cf. ib. 13) permanere II 151, 18; in hac unitate obligantes II 354, 22; pro unitate servanda (II 466, 45); cf. dissociatus a catholica societate 17, 2; sese scindere a frat. vestrae unitate 235, 12.
- unitio (cf. unire): in perpetuo unitio extenditur aut temporalis est II 253, 17.
- universalis (cf. oecumenicus): apostolus, papa, patriarcha, sacerdos; ecclesia 156, s. 170, s. 229, s. 234, s. 273, 2. 293, 15. 321, 2. 322, 19. 332, 13. 340, 9. 17. II 7, 19. 31, 28; sancta un. ecclesia 235, 27. 340, s. 359, 22. 360, s. 374, 28. 377, 17. 382, 1. II 145, 5; sancta et un. ecclesia 340, 31; episcopus 322, 11. 327, 10. 340, 17. 469, 32; un. appellatio 340, 11; cf. 322, 30. 332, 6. 25. 341, 3; numquidnam non per venerandum Chalcedon. concilium huius apostolicae sedis antistites universales oblato honore vocati sunt? 341, 7; et cum fortasse is in errore perit, qui universalis dicitur, nullus iam ep. remansisse in statu veritatis invenitur 334, 20; nam si unus, ut putat, universalis est, restat, ut vos episcopi non sitis II 158, 1; cum universalis nominis falsitate 335, 2.

universitas (*cf.* universalis): universitatis nomen 332, 18.

universus: universi: episcopi, habitatores, milites, monachi; universae ecclesiae (*cf.* fides) 322, 29. 335, 5. 469, 32. II 7, 17. 294, 17; universae ecclesiae 294, 3.

unusquisque: si sua unicuique episcopo iurisdictio non servatur II 285, 6.

vocatio: diem tuae vocationis attende (*sc.* Iohannes Ravenn.) 296, 10.

volumen: codicis, synodi. — terreni actus volumina 354, 26; opus hoc per triginta et quinque volumina extensum in sex codicibus explevi 355, 31.

voluntarie II 5, 6. 94, 21.

voluntas (*cf.* consensus): voluntatis: supremae elogium 243, 5; ultimae arbitrium II 65, 19. 164, 14. — pia defunctorum voluntates 242, 9. 243, 17.

votivus: nuntius 123, 16.

urbanus: v. praedium, praetura. — urbana persona II 126, 2; urbani 136, 9; in urbano simplicitatis vocabulo 317, 17.

urbs: Augustodunensis, Catinensis, Constantinopolis, Genuensis, Hierosolymorum, Malacitana, Neapolitana, Prima-Iustiniana, Ravennas, Roma, Romana; haec urbs 319, 15. 323, 14. 328, 9. 13. 407, 10. 418, 19. 449, 29. 468, 6. 7. 10. 486, 23. II 23, 27. 272, 25; haec sacratissima urbs (*sc.* Constantinopolis 22, 17). — clerus huius urbis et populus II 228, 3; cives huius urb. 229, 7. — *cf.* etiam domus; urbs regia (*sc.* Constantinopolis): (*cf.* responsa, responsalis) 60, 29. 151, 15. 167, 37. 168, 10. 186, 18. 210, 7. 433, 9. 442, 24. 444, 14. 472, 26. 474, 14. II 9, 13. 14, 12. 134, 6. 8. 179, 12. 232, 25. 239, 15. 256, 25. 294, 7. 296, 31. 391, 17. 404, 4. 407, 26; haec urbs regia (II 415, 26); sanctissimus regiae vestrae urbis episcopus 19, 33; vicinae urbes II 228, 5; cum hoc minoribus circa urbem constitutis ecclesiis licitum sit 229, 23; destructae urbes, eversa castra, depopolatae provinciae 322, 13; caelestis gratia et nos in uribus et vos in heremo protegat II 260, 21.

usque: usque hodie 295, 12; usque nunc (19, 15). 51, 23; ad hoc usque 82, 15. 183, 1. 344, 15; *cet.*; hucusque (20, 18). II 226, 11; nuncusque 10, 22. 29, 8. 53, 15. 69, 20. 78, 17. 221, 5. 479, 27; *cet.*

usquequaque 338, 6.

usualis: usuale argentum 198, 24. 484, 4.

usufructuarius II 421, 34.

usurpare *absoluite*: si quis contra eam eiusdem synodi fidem sive

plus minusque ad sapiendum usurpare appetit 235, 22.

usurpatio: iure usurpationis et canonum 244, 11.

usus (*cf.* consuetudo, mos): antiquitatis II 78, 34; generalitatis, pallii, sacrificiorum; ecclesiastici ordinis 117, 2. — contra longum usum II 383, 16; contra veterem us. II 78, 17; secundum usum veterem eccl. nostrae 261, 30. — ex usu iam multorum annorum 63, 1; suis usibus retinere 244, 6.

usufructus: retentio usufructus (II 438, 11); retento sibi usufructu 113, 3.

ut = *quod*: ad ultimam desperationem pervenimus, ut ad illius iudicium... cogeretur... (19, 13); cuius enim iam culpa sis, intelligis, ut ego tam longe positus quae in civitate tua aguntur, agnoscam... 284, 23; stultus est enim, qui in eo se primum existimat, ut bona quae viderit, discere contemnat II 60, 12; et hoc peccatis meis imputo, ut post tot labores atque angustias... talem vicissitudinem merear invenire 229, 15; *cf.* 296, 4. — ut moram in dandis reliquiis faceremus, non voluntate distulimus, sed praecedentis rei nos casus fecit ambigere II 265, 6. — id est ut: omnia, quae sanctis canonibus sunt adversa, districte... dammentur, id est, ut nullus pro adipiscendis eccl. ordinibus dare aliquid commodum praesumat *cet.* II 210, 2. — denique ut: maxime se molestiam ab Ingenuo, Anastasio atque Bonifatio... pati commemorat, denique ut de possessione... etiam... nitantur expellere II 68, 7; *cf.* 118, 19. 200, 21. 460, 26. — *post*: absolvere 259, 7; admirari II 199, 28; debere (nihil aliud debetis, nisi ut... 452, 27); discere 207, 20; eligere II 171, 5; non longe esse 162, 17; expectare II 53, 18. 258, 35; implere 270, 27; indicare (II 462, 36); mirari 250, 8. 267, 19. II 78, 10. 231, 10; ob stare (ut minime II 60, 28); non pati II 32, 12; promittere 442, 1; satisfacere 316, 2; sperare II 432, 25; aegre sustinere II 111, 6; testimonium tenere 456, 29; absit 296, 7; adest II 26, 15; decet 269, 16. 327, 9. II 25, 27. 36, 7; dicitur 221, 12; licet II 296, 11; oportet 335, 1. 375, 6. 377, 26. 378, 20; *cet.*; placet 310, 17; videtur 288, 14. 290, 24. 312, 5; *cet.*; contra canones est 401, 21; contra eccl. probatur esse censuram II 349, 28; consuetudo est (*cf.* hinc est II 144, 24) 292, 6; lex habet 278, 21; licentia est 390, 13; grave erit opprobrium II 254, 28; convenit rationi 230, 10; aequum est 272, 15; durum ac difficile est II 120, 19; dignum est 152, 23. 201, 3. 269, 6. 318, 26. 358, 2. 469, 25. II 67, 2. 157, 22; durum est (videtur 226, 1) 411,

27. 415, 9; execrabile est 427, 12; valde grave est 329, 13; incongruum est 298, 1; inconveniens videtur II 59, 31; grave est satis et indecens II 246, 4; omnino iniustum est II 299, 32; iniustum videtur II 4, 25; iustum est 185, 15. 234, 4. 245, 5; melius est 458, 13. 483, 14; multum est 279, 1; necessarium est 418, 9. 440, 11. II 24, 21. 36, 9; *cet.*; optimum est 283, 21; prope est 279, 25; triste valde est 327, 23; est utile II 282, 22. — ut *cum indicativo*: tantae liberationis fui tantaeque caritatis, ut, si... voluisses, ... inveneras 296, 16; illud prae omnibus commonentes, ut, ubi... personae inventae fuerint, districte ac canonice ut vivant modis omnibus studebis 142, 3. — ut *cum acc. c. inf.*: pollicitus est, ut ipsos posae converti 14, 17; vos asserunt promississe, ut, si probare se liberam valuisset, suo eam vos coniungi reformare 442, 1.

utcumque: *indefinite*: 58, 4. 403, 8. 435, 17; *cet.*

utilitas vel utilitates: cellae, conductorum, dominorum, filiorum, fratrum, generalitatis, monasterii, patrimoniales, patrimonii, (eccl.) Pauli, pauperum, S. Petre populi, provinciae, rei publicae, rusticorum, subditorum, subiectorum; communis 187, 9. 386, 7. II 124, 8; ex cultura terrae 135, 6, ecclesiastica 108, 7. 288, 21. 307, 5. 312, 4. 417, 29. II 107, 12. 135, 11; 390, 21; ecclesiasticae 78, 12. 96, 17. 115, 18. 176, 14. 244, 17. II 18, 8. 20. 55, 29. 62, 7. 25. 122, 14. 232, 30; propriae 88, 21. 305, 4; (ecclesiasticis util. accedere II 422, 23; in ecclesiasticis util. occupatus II 117, 15); (sanctae 91, 1) ecclesiae 96, 9. 98, 20. 155, 7. 295, 2. 361, 29. 428, 19. II 123, 19. 126, 15. 128, 15. 266, 9; ecclesiarum II 124, 27. 373, 36; provinciae ecclesiarumque 2, 6. — utilitates: ecclesiae 91, 20. 113, 21. 115, 12. 21. 116, 4. 182, 11. 183, 21. 348, 9. II 127, 22. 178, 29. 179, 3. 373, 2. 374, 4; ecclesiae nostrae II 232, 23. 234, 10. 266, 26. 274, 28; (eccl. utilitatibus praestare II 194, 20; res utilitatesque eccl. procurari et custodiri 97, 16; utilitates ecclesiae administrare II 56, 14; curam utilitatesque eccl. committere 97, 15; ecclesiae suae vel parochiarum utilitates negligere II 124, 17); exteriores II 119, 29. 382, 25; generalis II 160, 12; publica II 43, 9. 121, 2. 175, 19. 392, 5; publicae II 392, 1; terrena (rerum terrenarum II 390, 23) 417, 9; obsequia ac utilitates 195, 6. — utilitati: ipsius concurrere II 76, 16; *cf.* II 83, 30. 102, 3; consuetudinaria excepta eius utilitati inferre 312, 5; vestrae providere II 284, 16; vestrae util. ad terrena servire 257, 25. — utilitatem:

facere II 85, 16; gravare II 64, 5; peragere II 131, 13; minorem util. in eorundem redituum perceptione sustinere II 232, 12; ut saltem eorum pretium ad aliquam util. crescat 134, 16; quae ad curam utilitatemque pertinent 183, 7; ad util. vestram vel rei publicae pertinere 112, 3. — de possessione in utilitate vertere II 95, 6; pro vestra utilitate tractare 112, 6; quia plurimae utilitates exposcunt 305, 1; eius utilitatibus convenire 155, 6; suis util. dari de pensionibus ecclesiastici patrimonii II 91, 11; eius util. occurrere 413, 26; sic util. suis oportere II 45, 19; substantiam vos habere ac possidere permittimus atque concedimus vestris proculdubio utilitatibus profuturam 179, 10; qualiter inssionibus vel utilitatibus vestris paruerim (229, 14 in *epist. Iohannis Ravenn.*). — utilitates peragere 80, 13. 347, 19; causas utilitatesque disponere II 191, 23; cf. II 372, 33; se in omnes util. eius exercere 182, 9. — solis magis utilitatibus

quam mercedibus occupatus 136, 6; absentem a suis esse utilitatibus II 83, 18; ut nos in vestris promptius util. commodemus II 193, 28; pro suis util. proficiaci 404, 14.

utrum: utrumne... aut si 159, 9.

xenium vel exenium (v. not. 85, 31): exenii: nomine II 41, 20; sub ex. quasi specie II 34, 8. — exenium: vestrum (sc. *Barbarae et Antoninae*) libenter accepi II 346, 1; parum aliquid ex. offerre 137, 10; dignum ex. transmittere II 126, 2. 127, 11. — aliquo parvo exenio dato agi potest, ut... II 282, 28. — xenia temporalia directa 436, 12. — exenia: suscipere 297, 30; parva ex. transmittere II 310, 4; epistolis quoque exenia coniunxit 398, 16. — non delectamur exeniis 85, 17.

xenodochium vel xenodochia: Anichiorum, Augustodunense, in partibus Caralitani, Crescentis, Francorum, Hierosolymorum, Hortulani, in Panormit. civit., ad S. Petrum, Romae, Romani, in Sardinia, S. Theodori, Thomae ep.,

Valerii, de Via-nova; xenodochia: constituta *aliquo loco* 258, 22. II 420, 16; quia, et si monasteria aut xen. vel quid aliud construatur, mercedi non proficit II 207, 12. — xenodochii: abb. atque presb. (s. v.): amministratorum II 86, 29. 97, 24; praepositi: Antonius, Crescens, Florentius; munitio II 87, 17; pensiones 68, 19; res xen. atque monast. II 377, 33. — xenodochio praeesse II 382, 10. — xenodochium gubernare II 382, 10; xenodochia ordinare II 420, 21.

xenodochus (v. not. 11, 39): Bacanda. — xenodochi, qui in eis (sc. *xenodochis Caralitani*) sunt vel fuerunt constituti 258, 28.

ycomenicos v. oecumenicos.

zelari 239, 13. 314, 11. II 311, 4.

zelus 29, 15. 34, 42. 35, 13. 47, 17. 93, 95, 22; *cel.*

zizania vel zizanium: bono semini superseminare zizaniam (II 443, 14); zizania seminare (II 446, 9).

III. INDEX INITIORUM.

Abbate quodam ad nos IX 85.
 Ab ipso III 37.
 Accedens ad V 5.
 Ad explendum I 28.
 Ad hoc divinae V 59.
 Ad hoc fraternitatem II 18.
 Ad hoc locorum VIII 7.
 Adeodata gloriosissima IX 233.
 Aequitatem atque V 57.
 Aequitatis ius IX 87.
 Agapitus abbas I 12.
 Agathosa latrrix XI 30.
 Agnoscentes ecclesiam IX 185.
 Ago omnipotenti V 46.
 Alexander Frigiscus IX 43.
 Alia quidam XIII 10.
 Amandum presbyterum X 6.
 Amarissimas dilectionis V 20.
 Amicitiarum vestrarum VII 11.
 Amorem circa IX 14.
 Anio comes IX 71.
 Ante aliquantum temporis experientiae IX 194.
 Ante aliquantum temporis filius IX 91.
 Ante aliquantum tempus IX 38.
 Ante hoc IX 166.
 Ante longum IX 229.
 Antiquus humani VII 14.
 Apostolicae sedis benivolentia et V 61; VI 8. 18.
 Apostolicae sedis benivolentia provocati XIII 40.
 Apud excellentiam vestram pravorum V 19.
 Apud excellentiam vestram tanto IX 141.
 Audiens, quod IX 101.
 Audito dulcissimi IX 217.
 Augustinus praesentium IX 113.

Basilicam beati VI 43.
 Basilicam, quam XIV 9.
 Benedictionem quam VII 9.
 Bene novit XII 4.
 Benenatus frater V 28.
 Bona vestrae I 30.

REG. GREG. II.

Bonifatium notarium IX 123.
 Bonis devotisque IX 237.
 Bonitatem vestrae I 22.
 Bonorum nos IX 57.
Caput nostrum IX 218.
 Caritas, qua VII 31.
 Caritas vestra VI 14.
 Caritatis vestrae IX 98.
 Castorium fratrem III 24.
 Catellus praesentium VII 20.
 Cautionis exemplar XI 4.
 Clero Ariminensis V 48.
 Clerus ecclesiae Regitanae IX 129. 134.
 Cognoscat experientia IX 74.
 Cognoscat gloria IX 17.
 Cognoscatis, quia IX 30.
 Cognoscentes ecclesiam Tadinatem IX 184.
 Cognoscentes ecclesiam vestram diu IX 100.
 Cognoscentes ecclesiam vestram sacerdotis IX 81.
 Cognoscentes magnitudinem IX 205.
 Cognoscentes Misenatem IX 80.
 Cognoscentes, qualis IX 104.
 Cognovimus, quod IX 202.
 Commissae me IX 224.
 Communem filium VII 5.
 Communis filius VIII 29.
 Comperimus Benenatum IX 163.
 Comperimus ministeria IX 94.
 Confidentes quod IX 56.
 Consideranti mihi I 24.
 Considerare cum XIII 41.
 Consuetudines, quae I 64.
 Contumelia quidem IV 5.
 Conversionis mee I 14*.
 Cor nostrum III 19.
 Cosmas ex variis III 55.
 Credat mihi II 31.
 Cui officium XIII 49.
 Cuius rei causa VII 1.
 Cum certum XI 39.
 Cum de gente IV 27.
 Cum de negotiis IX 24.
 Cum divinae XI 38.

Cum fortius XI 53.
 Cum fraternitatem VIII 6.
 Cum in fraterna XI 42.
 Cum in regni IX 212.
 Cum iustitiae IX 55.
 Cum lator IX 70.
 Cum multa XI 34.
 Cum percussio II 11.
 Cum pia IX 216.
 Cum plerumque X 2.
 Cum praedicator V 41.
 Cum redemptor VI 12.
 Cum regni IX 215.
 Cum reverentissimi IX 90.
 Cum Romanum VII 27.
 Cum sacerdotis IX 223.
 Cum scriptum XI 46.
 Cum serenissimam V 38.
 Cum sincera VI 16.
 Cum sit proprium IX 107.
 Cum tanta nos IX 239.

De causa fratris V 45.
 De causa Maximi V 6.
 De fraternitatis VI 52.
 De Manichaeis V 7.
 De persona XIII 50.
 Debitum salutationis XI 18.
 Dei vos I 59.
 Desiderantissimae vestrae IX 13.
 Desiderata dulcedinis VII 22.
 Desideratam suavissimae VII 24.
 Desiderium quod IX 18.
 Deus, qui V 56.
 Dilectionis tuae scripta IX 147.
 Dilectionis vestrae desideria III 14.
 Dilectionis vestrae per eos *App.* III 2.
 Dilectionis vestrae quam I 56.
 Dilectionis vestrae scripta III 46.
 Dilectio tua IX 21.
 Dilectissimo fratri III 67.
 Dilectissimus filius meus Bonifatius IV 2.
 Dilectissimus filius meus Cyprianus IX 15.
 Dilectissimus filius meus Sabinianus VII 25.

Discedenti tibi I 37.
 Divina praecepta I 44.
 Divinorum nos IX 109.
 Domina abbatissa VIII 23.
 Dominicis mandatis II 28.
 Dominicus praesentium VII 21.
 Dominorum pietas provida VII 30.
 Dominorum pietas quae V 30.
 Droctulfus praesentium IX 9.
 Donatus lator IX 193.
 Dudum ad VII 40.
 Dudum dum VII 4.
 Dudum quidem III 32.
 Dudum te, frater V 53*.
 Dulcissima atque V 40.
 Dulcissima sanctitatis V 35.
 Dum contemplationis I 6.
 Dum cuncta III 8.
 Dum de Neapolitanae III 15.
 Dum scriptis VI 25.
 Dum Florentinus IX 167.
 Dum fraternitas X 9.
 Dum inter multa XIV 10.
 Dum lator IX 182.

Ea quae ad correptionem V 55.
Ea quae fienda IX 35.
Ea quae filiis IX 62.
Ea quae nobis contra I 10.
Ea quae nobis experientia XIII 27.
Ea quae per Paulum IX 5.
Ea quae provide II 16.
Ea quae sponte IX 88.
 Ecclesiarum cura IV 18.
 Ecclesiastica damnum non VI 42;
 IX 137.
 Ecclesiasticae utilitatis intuitu V 26;
 IX 97.
 Ecclesiasticis utilitatibus desudan-
 tes III 18.
 Ecclesiasticis utilitatibus fideliter
 VIII 16.
 Ecclesiastici vigoris VIII 27.
 Effectus iusta XIII 5.
 Egentibus nostrae I 69.
 Eis quos de Iudaica IV 31.
 Eo tempore V 44.
 Epistolam dilectionis III 29.
 Epistolam excellentiae II 27.
 Epistolam fraternitatis VII 2.
 Epistolam gloriae vestrae suscepi-
 mus IX 6.
 Epistolam gloriae vestrae suscipiens
 I 11; IX 240.
 Epistolam magnitudinis IX 158; XIII
 25.
 Epistolarum vestrarum plena sacer-
 dotali VI 19.
 Epistolarum vestrarum plena vene-
 rabili XI 40.

Epistolarum vestrarum series VI 55.
 Epistolas beatitudinis I 7.
 Epistolas vestras X 10.
 Epistolis dilectionis XI 1.
 Et antequam fraternitatis III 47.
 Et legum VI 33.
 Et nobis confert V 10.
 Et pridem quidem II 7.
 Et sacrorum canonum et VII 35.
 Et sacrorum canonum statuta IX 52.
 Et si occupata XIII 35.
 Et si vos multo I 79.
 Et temporis necessitas I 8.
 Et temporis qualitas II 44.
 Et tibi gratum I 38.
 Euplus praesentium IV 36.
 Ex gestis III 45.
 Ex habitatorum VI 38.
 Ex quorundam XIII 39.
 Excellentiae vestrae christianitas VI
 57.
 Excellentiae vestrae electione XIII
 14.
 Excellentiae vestrae index XI 47.
 Excellentiae vestrae praedicandam
 VI 5.
 Excellentiae vestrae scripta suscepi
 XI 26.
 Excellentiae vestrae scripta suscipi-
 ens IV 44.
 Excellentiam vestram VI 59.
 Excellentissimi viri V 51.
 Exeuntes maligni III 10.
 Expectabamus fraternitatem III 42.
 Expectabamus ut IX 19.
 Experientia tua indicante XIV 2.
 Experientia tua non XI 58.
 Experientia tua praesenti XI 14.
 Experientia tua quod XIII 37.
 Experientiae tuae IX 168.
 Experientiam tuam iam IX 8.
 Experientiam tuam non IX 130.
 Explere verbis IX 228.

Felicitissimus atque I 82.
 Felix praesentium VIII 21.
 Felix vir clarissimus II 24.
 Felix vir magnificus IX 42.
 Festivitatibus sanctorum I 54.
 Filii nostri IX 236.
 Filio nostro VII 10.
 Filius meus Bonifatius I 50.
 Filius meus dominus II 36.
 Filius noster Faustinus VIII 3.
 Filius noster Fortunatus IX 191.
 Filius noster gloriosus IX 32.
 Filius noster Iohannes XII 15.
 Filius noster Severus IX 238.
 Filius noster Theodosius IX 162.
 164.

Filius noster vir IX 200.
 Frater et coepiscopus noster Marina-
 nus IX 189.
 Frater et coepiscopus noster Theo-
 dorus XIII 33.
 Fraternitate tua indicante XIII 24.
 Fraternitatem tuam a VI 11.
 Fraternitatem vestram licet II 21.
 Fraternitatem vestram valde V 11.
 Fraternitati vestrae ante VI 29.
 Fraternitati vestrae ecclesiae IX 60.
 Fraternitati vestrae esse IX 165.
 Fraternitatis tuae edocti I 55.
 Fraternitatis tuae grata III 49.
 Fraternitatis tuae scripta IX 135.
 Fraternitatis vestrae adeo IX 114.
 Fraternitatis vestrae afflictio IX 219.
 Fraternitatis vestrae desiderium IX
 220.
 Fraternitatis vestrae diu I 68.
 Fraternitatis vestrae epistula VII 39.
 Fraternitatis vestrae insinuatione
 VIII 5.
 Fraternitatis vestrae scripta suscepi
 in quibus IX 27.
 Fraternitatis vestrae scripta suscepi,
 quae XI 25.
 Fraternitatis vestrae scripta suscepi-
 mus IX 188.
 Frater noster III 7.
 Fratrem et XIV 15.
 Fratres mei III 50.
 Frequenter me II 35.
 Fuerunt quidam III 65.
 Fuscus abbas monasterii IX 170.
 Fuscus abbas monasteriorum IX 172.
 Fuscus archiater I 66.

Georgius praesentium VI 37.
 Gesta, quae nobis I 19.
 Gloriae vestrae bonitas IX 31.
 Gloriae vestrae caritas IV 38.
 Gloriae vestrae cognita IX 28.
 Gloriae vestrae dudum IX 115.
 Gloriae vestrae scripta XIII 23.
 Gloriae vestrae suscipientes II 32.
 Gloria in excelsis Deo et in terra
 V 42; XI 36.
 Gloria in excelsis Deo, qui iuxta
 XIII 34.
 Gloriosa filia IX 192.
 Gloriosi filii IX 72.
 Gloriosissimus filius noster Faustus
 IX 145, 146.
 Gloriosissimus filius noster Iohannes
 IX 117.
 Gloriosissimus filius noster Mauren-
 tius IX 119.
 Gloriosus filius X 13.
 Gratam nobis XI 13.

- Gratias excellentiae IX 66.
 Gratias omnipotenti V 63; XI 48.
 Grave nimis VIII 32.
 Gregorius, servus I 9.
- H**abet hoc II 30.
 Habitatores Lucensis VII 38.
 Hereticorum nefandissimam IV 32.
 His qui se apud VII 3.
 Homilias quae XII 16^a.
 Honoratus, archidiaconus II 22.
- I**am dudum VIII 22.
 Ianuaria praesentium IX 39.
 Ianuaria religiosa femina IX 180.
 181.
 Ianuarius diaconus II 9.
 Illa praepositorum X 5.
 Implenda semper XIII 46.
 In nostra mente IX, 173.
 In primis requirendum XIII 47.
 In quanta apud XI 44.
 In quantum homo I 31.
 In sancta hac V, 57^a.
 In serenissimis V 36.
 Indicante Romano II 38.
 Indicatum nobis est IX 203. 206.
 Indicavit nobis Adeodatus IX 190.
 Indicavit nobis Bacauda IV 42.
 Indicavit nobis fraternitas VI 27.
 Indicavit Nostamnus IX 40.
 Insinuatum nobis est, ancillas I 23.
 Insinuatum nobis est, Marcellum I 18.
 Insinuavit nobis IX 207.
 Inter armorum VI 61.
 Inter hoc, quod IX 154.
 Inter quae hoc XIII 7.
 Inter sacra IV, 17^a.
 Inter tot curas XI 51.
 Iobinus excellentissimus I 43.
 Iohannem religiosum VI 36.
 Iohannes frater I 40.
 Iohannes praesentium VIII 20.
 Iohannes servus XI 19.
 Iohannes vir I 36.
 Iudaei de civitate IX 195.
 Iudicia Domini I 26.
 Iurgantium controversias II 41.
 Iusta poscentibus I 17.
 Iustitiam quam I 46.
- L**aetos nos excellentiae V 60.
 Laetos nos relatio VI 54.
 Laetos nos vestrae VII 34.
 Lator praesentium Cosmas IV 43.
 Lator praesentium de IX 174.
 Lator praesentium Eventius IX 183.
 Lator praesentium filius IX 212.
 Lator praesentium Gallus IX 144.
 Lator praesentium Iohannes XIII 19.
- Lator praesentium Theodorus XI 55.
 Latore hic XI 20.
 Latore praesentium IX 186.
 Latorem praesentium V 4.
 Latores ad IX 155.
 Latores praesentium de Histriae IX 148. 160.
 Latores praesentium qui IX 201.
 Latores praesentium Siciliam XII 16.
 Latores praesentium Stopaulus IX 89.
 Latrrix praesentium XI 11.
 Laudis vestrae V 54.
 Legem quam VIII 10.
 Leontio viro II 14.
 (Levatus est VIII 36.)
 Librum regularum I 41^a.
 Licet ad reddenda II 23.
 Licet apud sacerdotes VI 50.
 Licet cetera IV 20.
 Licet eos qui XI 17.
 Licet fraternitas I 61.
 Licet fraternitatem tuam erga VII 32.
 Licet fraternitatem tuam piis III 16.
 Licet fraternitatem vestram XI 41.
 Licet gloriam IX 50.
 Licet multa IX 44.
 Licet non mediocriter III 2.
 Licet omnia XIV 14.
 Licet si multum IX 235.
 Lillibitanae clerus VI 13.
 Litterarum tuarum II 10.
 Locis munitis II 51.
 Locorum venerabilium IV 19.
 Luculenta eminentiae X 16.
 Luminosus abbas V 49.
 Luminosus praesentium IX 209.
- M**agistra bonorum IX 222.
 Magnam nobis VIII 34.
 Magnas omnipotenti Deo gratias agere XI 27.
 Magnas omnipotenti Deo gratias reddimus XIII 45.
 Magnitudinem vestram IX 63.
 Magnitudinis vestrae VII 26.
 Mancipia iuris IX 10.
 Mandata caelestia II 8.
 Manifestum bonitatis V 16.
 Mansuetam et I 16^b.
 Marcianus monachus XIV 16.
 Mater et VI 58.
 Maurus praesentium IX 108.
 Maximus Salonitanae IX 149.
 Memor bonitatis VII 15.
 Mens mea vestrae I 5.
 Mense Novembrio IX 199.
 Ministeria ecclesiae V 9.
 Miramur, cur VI 28.
 Miramur fraternitatem VI 44.
- Miramur, karissimi I 58.
 Monasterium sancti II 3.
 Monstrat quam III 33.
 Multa mihi III 63.
 Multa nos XIII 30.
 Multi hominum I 33.
 Multis ab urbe II 20.
 Multorum ad nos IV 21.
 Multorum relatione IV 34.
 Multum cor IX 153.
 Multum, frater VIII 13.
 Multum nos VI 40.
- N**atalem, Salonitanae III 22.
 Navem in qua IX 132.
 Ne incauta XIV 11.
 Ne rebus XI 54.
 Ne religiosorum VII 36.
 Nec novum X 19.
 Necessitatem patientibus IV 28.
 Nihil proficit X 1.
 Nimis nos V 24.
 Non inmerito XIV 7.
 Non multum III 54.
 Non solum frequentibus I 53.
 Nos quidem IV 10.
 Notum est II 46.
 Novit dilectio VII 19.
 Nulli est XII 14.
 Nullus umquam XI 32.
- ❶ quam bona V 58.
 Obitum Bacaudae VII 16.
 Obitum Cotronae II 39.
 Obitum Iohannis V 21.
 Obitum Laurentii III 31.
 Obitum Paulini XIII 21.
 Obitum Theodori V 23.
 Obitum Victoris XIII 16.
 Officii nostri decet II 43.
 Officii nostri est III 21.
 Officii siquidem I 13.
 Officio pietatis II 10.
 Olim novimus XIII 36.
 Olim quidem fraternitati IV 11.
 Omnia quidem App. II.
 Omnipotens Deus cordi I 21.
 Omnipotens Deus dulcissimo I 29.
 Omnipotens Deus qui pietatem VII 6.
 Omnipotens Deus qui pietatis V 39.
 Omnipotenti Deo III 61.
 Oportebat quidem IV 24.
 Oportet, fratres XIII 2.
 Oportuerat quidem IV 16.
 Oportunus abbas XI 57.
 Ordinationem viri VII 7.
- P**ancratius lator IX 157.
 Particeps procul XI 12.
 Pastoralis curae I 24^a.

- Pastoralis nos cura constringit I 76;
 VI 21; IX 139. 140.
 Pastoralis officii II 37.
 Pastoralis regiminis I 62.
 Paulus ecclesiae IX 49.
 Per dilectissimos XI 56*.
 Pergens auxiliante VI 10.
 Pergenti tibi I 39*.
 (Per indictionem XIII 1.)
 Perlatas ad nos II 52.
 Perlatum ad nos X 4.
 Perlatum est IV 6.
 Pervenit ad me quia XII 5.
 Pervenit ad me quod in ecclesia V 1.
 Pervenit ad me quod quidam VI 26.
 Pervenit ad me quosdam perversi
 XIII 3.
 Pervenit ad me quosdam vestrorum
 VI 46.
 Pervenit ad nos Benenatum IX 121.
 Pervenit ad nos diversos IV 15.
 Pervenit ad nos eo IV 40.
 Pervenit ad nos Florentium III 9.
 Pervenit ad nos fratrem XIII 29.
 Pervenit ad nos in IV 29.
 Pervenit ad nos insinuante V 33.
 Pervenit ad nos nulla I 49.
 Pervenit ad nos peccatis II 4.
 Pervenit ad nos Pimenium VI 23.
 Pervenit ad nos, quia IX 79.
 Pervenit ad nos, quod Canosina I 51.
 Pervenit ad nos, quod monachi IX 105.
 Pervenit ad nos, quod Populonensis
 I 15.
 Pervenit ad nos, quod qui in sacro
 XIII 38.
 Pervenit ad nos, quod quidam de
 vestris IX 204.
 Pervenit ad nos, quod quidam epi-
 scopi IV 3.
 Pervenit ad nos, quod quidam pra-
 vae IX 46.
 Pervenit ad nos, quod quosdam in-
 cantatores XI 33.
 Pervenit ad nos, quod si quis contra
 XI 24.
 Pervenit ad nos quosdam homines
 VI 2.
 Pervenit ad nos quosdam illic VIII 19.
 Pervenit ad nos reverentissimum IX
 122.
 Pervenit ad nos tonsuratos IX 22.
 Petiit dilectio III 3.
 Petiit Domitius IX 159.
 Petitionem tuam V 47.
 Petrus clericus IX 68.
 Petrus, quem IX 128.
 Petrus vir IX 83.
 Piae postulatio VII 12.
 Pietatis vestrae I 16*.
- Piissimus atque V 37.
 Post discessum XI 56.
 Post longas III 6.
 Postquam civitas IX 99.
 Postquam Deus noster V 62.
 Postquam Deus omnipotens VI 49.
 Postquam ecclesiae VI 10.
 Postquam excellentiae IX 213.
 Postquam gloriosissimo IX 131.
 Postquam hostilis II 48.
 Postquam in Agathone III 53.
 Postquam is qui ad X 7.
 Postquam revertens VI 63.
 Postquam sic de IX 92.
 Praedicator omnipotentis IX 1.
 Praepositorum sollicitudo XI 9.
 Praesentium lator IV 14.
 Praesentium portitor Leo IX 3.
 Praesentium portitores IX 150.
 Praesidente beatissimo XI, 15.
 Pridem praecepimus III 56.
 Pridem quidem fraternitati III 12.
 Primum me hoc V 15.
 Probabilibus desideriis III 11: IX 210.
 Proculus diaconus XIII 18.
 Propositi nostri cura IX 29.
 Propositi nostri nos III 41.
 Propterea quod in IX 124.
 Propter hoc omnipotens XI 37.
 Prudentes viros XI 43.
- Quadam die XIII 44.
 Quae adversus Lucillum IX 25.
 Quae de causa IX 177.
 Quae dilectissimus XII 11.
 Quae linguae XIII 42.
 Quae sit Adeodatae IX 86.
 Quaedam ad aures III 36.
 Quaedam ad nos V 25.
 Quale de Paulo II 12.
 Quale in castello III 1.
 Qualem necessitatem IX 106.
 Qualiter de fraternitatis VIII 15.
 Qualiter de gloriae IX 151.
 Qualiter erga nos III 48.
 Qualiter in Sardinia X 17.
 Qualiter Iohannes XI 16.
 Qualiter neglectus IV 35.
 Qualiter oboedientia V 8.
 Qualiter ordinati IX 138.
 Qualiter succurrendum IV 17.
 Quam copiosa XII 1.
 Quam magna IX 4.
 Quam sit necessarium VIII 17.
 Quamquam glorioso IX 16.
 Quamvis causa VI 41.
 Quamvis causae III 52.
 Quamvis culpabilibus IX 176. 231.
 Quamvis ea quae ad IX 48.
 Quamvis et ratio IX 171.
- Quamvis fraternitatem vestram bonis
 VI 51.
 Quamvis fraternitatem vestram officii
 IX 127.
 Quamvis gloriae IX 116.
 Quamvis gravis XII 3.
 Quamvis horrenda III 23.
 Quamvis inter medias V 31.
 Quamvis ita fraternitas IX 103.
 Quamvis nulla I 27.
 Quamvis spiritualium II 5.
 Quamvis triste XIII 8.
 Quando ad ea quae XIII 11. 12. 13.
 Quando inter religiosas XIII 6.
 Quando mala XII 10.
 Quanta bona III 64.
 Quanta in Africanis X 20.
 Quanta in omnipotentis VIII 4.
 Quanta in vobis bona XI 49.
 Quanta in vobis bonitas VI 56.
 Quanta sit XIII 43.
 Quanta vos X 12.
 Quanta apostolica III 30.
 Quanto apostolicae I 71.
 Quanto ardore V 53.
 Quanto ceteros VI 6.
 Quanto cordi VIII 14.
 Quanto credi IX 178.
 Quanto laetitiae XII 9.
 Quanto nos cognitus IX 73.
 Quanto nos gloria XIV 1.
 Quanto viduae VI 35.
 Quantum bene XIII 4.
 Quantum dolor VI 32.
 Quantum in vobis VI 53.
 Quantum nos XI 6.
 Quantum sit XI 45.
 Quare venerabilis IX 120.
 Quasi oblita II 50.
 Quem redemptor XII 13.
 Querellam Theodosiae V 2.
 Querimoniam monachorum VIII 30.
 Queritur Festus III 34.
 Questa nobis est Nereida VII 41.
 Questa nobis est Paula VIII 35.
 Qui adsistunt V 34.
 Qui de filii XI 8.
 Qui ecclesiasticis V 27.
 Qui paternae XI 50.
 Qui post terrenam XI 35.
 Qui pravorum XI 7.
 Qui sincera XIII 15.
 Qui terrenis IX 225.
 Quia bene XII 8.
 Quia bonus VII 29.
 Quia caritati XI 52.
 Quia de gloria IX 133.
 Quia ecclesiam IX 7.
 Quia excellentia IX 67.
 Quia fratres I 70.

- Quia gloriam IX 95.
 Quia in magna VIII 33.
 Quia incongruum XIV 6.
 Quia ingredientibus IX 197.
 Quia melius VI 50 a.
 Quia Pantaleo IX 112.
 Quia pervenit VIII 26.
 Quia praesentium IX 37.
 Quia regiminis I 47.
 Quia servorum IX 12.
 Quia sic de IX 126.
 Quia, sicut canta IX 110.
 Quia sunt culpa IX 5.
 Quia Tecla IX 54.
 Quia unguenti IX 230.
 Quibusdam venientibus III 4.
 Quicquid mihi I 3.
 Quicquid misericorditer III 28.
 Quicquid tribuitur X 8.
 Quid de fratre IX 2.
 Quid in Sardinia IX 11.
 Quid petitio IX 143.
 Quidam maligni VII 42.
 Quisquis divina VI 47.
 Quod ad dilectionem *App.* III 1.
 Quod communem VIII 18.
 Quod fraternitati IX 208.
 Quod in tanto VII 23.
 Quod lingua I 2.
 Quod multis II 45.
 Quod praesentium IX 77.
 Quod responsalem I 42.
 Quoniam Agrigentinae V 12.
 Quoniam Cumanae II 25.
 Quoniam Festus V 13. 14.
 Quoniam filius IX 78.
 Quoniam in insula VI 22.
 Quoniam nefandissimus I 17.
 Quoniam Paulo II 26.
 Quoniam semper *App.* IV.
 Quoniam Velina II 42.
 Quorundam ad nos IV 4. 33; V, 52;
 IX 142; XIII 32.
 Quorundam de Lunensium IV 22.
 Quorundam in Neapolitana IX 47.
 Quorundam monachorum X 18.
 Quosdam de Sicilia IX 232.
 Quotiens contra VI 3.
 Quotiens cordis XII 7.
 Quotiens de urbe XIII 26.
 Quotiens digna IX 136.
 Quotiens ea IX 102.
 Quotiens eorum XIV 8.
 Quotiens illa XIII 31.
 Quotiens in quibusdam IX 23.
 Quotiens laudis *App.* I.
 Quotiens res I 78.
 Redemptor noster IX 152.
 Relatio cleri III 13.
 Relectae textus V 17.
 Relectis epistolis X 11.
 Religiosam vitam III 17.
 Religiosis desideriis facile I 52.
 Religiosis desideriis sine III 58.
 Res ad nos ... Marcianus XIV 17.
 Res ad nos ... Samaraei VI 30.
 Resipiscentibus fratribus XIV 13.
 Respondere epistolis I 41.
 Responsalium nostrorum IX 161.
 Reverentissimus conservus III 66.
 Reverentissimus frater et IX 187.
 Reverentissimus frater noster IX 169.
 Sacerdotali proculdubio IX 61.
 Saepius a nobis III 35.
 Sanctitatem vitae XI 2.
 Sanctitatis tuae IX 227.
 Satis credimus IV 7.
 Satis, frater VIII 24.
 Satis me XII 2.
 Savinus vir IX 198.
 Scientes devotionis IX 33.
 Scientes gratia IX 34.
 Scientes magnitudinem II 29.
 Scientes, quanta IX 125.
 Scimus excellentiae VI 17.
 Scire te II 19.
 Scribendi ad excellentiam I 32.
 Scribendi ad fraternitatem I 45.
 Scripsit mihi XI 29.
 Scripta beatitudinis VII 28.
 Scripta dulcissimae et cordis V 43.
 Scripta dulcissimae et suavissimae
 III 62.
 Scripta dulcissimae vestrae IX 175.
 Scripta fraternitatis tuae III 59.
 Scripta fraternitatis vestrae sacer-
 dotali VI 34.
 Scripta fraternitatis vestrae susce-
 pimus IX 75.
 Scripta fraternitatis vestrae susci-
 piens gratias I 80.
 Scripta fraternitatis vestrae susci-
 piens magnas IV 1.
 Scripta fraternitatis vestrae susci-
 pientes contristati XI 3.
 Scripta fraternitatis vestrae Vigilio
 VI 24.
 Scripta quae XIV 12.
 Scripta reverentiae I 20.
 Scripta sanctitatis VIII 31.
 Scripta tuae III 60.
 Scripta vestra II 49.
 Scripta vestrae beatitudinis I 25.
 Scripta vestrae sanctitatis VII 8.
 Scriptis fratris IV 25.
 Scriptis sanctitatis IV 37.
 Scriptis tuis I 81.
 Scriptorum vestrorum eloquia XIII 9.
 Scriptorum vestrorum insinuatio VII 7.
 Scriptorum vestrorum pagina VII 33.
 Serenitas vestrae IV 30.
 Servata veritate XI 28.
 Servi Dei IX 96.
 Si caritatis I 4.
 Si culpam III 25.
 Si custos VIII 8.
 Si dispensationis VII 17.
 Si ea de quibus III 27.
 Si homo VIII 9.
 Si in proximorum I 57.
 Si in rebus IX 214.
 Si ipse se I 60.
 Si ita ut IV 41.
 Si lapsus V 18.
 Si latoris X 3.
 Si non ex fidei I 73.
 Si professionem I 35.
 Si proximorum I 65.
 Si, quam magna IX 196.
 Si quando, karissimi I 75.
 Si sacerdotale quod administramus
 II 47.
 Si sacerdotale quod suscipimus II 18.
 Si saecularibus V 29.
 Si scriptorum IX 76.
 Si vitae III 51.
 Sicut aqua X 21.
 Sicut de eis VI 62.
 Sicut dilectio VI 20.
 Sicut ecclesia III 43.
 Sicut excellentiam I 72.
 Sicut exigente III 26.
 Sicut gradientem I 16.
 Sicut grave et IX 66 a. 82.
 Sicut hereticorum VI 15.
 Sicut in iudiciis III 5.
 Sicut iniusta VI 1.
 Sicut iudaeis VIII 25.
 Sicut laudabile XII 12.
 Sicut loci VIII 12.
 Sicut lucernae I 74.
 Sicut nos nobis XIII 22.
 Sicut perseveranti VIII 11.
 Sicut rationi XIV 3.
 Sicut regiminis I 48.
 Sicut reprehensibile VII 13.
 Sicut res ad I 63.
 Sicut res ecclesiasticae IX 93.
 Sicut scismatis VI 45.
 Sicut studii I 67.
 Sicut veraciter VII 18.
 Sollemnitas annuae II 2.
 Stephanus praesentium portitor cum
 I 14.
 Stephanus praesentium portitor, qui
 IX 84.
 Suavissima mihi VII 37.
 Summa militiae II 34.

- Summum in regibus IX 226.
 Super afflictiones XI 31.
 Supplicaverunt nobis II 6.
 Suppliciter gloriae II 33.
 Suscepi epistolas dilectionis XIII 28.
 Suscepi epistolas suavissimae VIII 2.
 Suscepimus plenas III 57.
 Suscepti regiminis IX 156.
 Susceptis epistolis fraternitatis VIII 1.
 Susceptis epistolis vestris XI 59.
 Susceptis fratris et IX 234.
 Susceptis gloriae XI 23.
 Susceptis magnitudinis IX 41.
 Talia ad nos XIV 4.
 Tanta nobis IV 12.
 Tempore quo fraternitas XI 22.
 Tempore quo nos IX 227*.
- (Temporibus papae II 1.)
 Temporis qualitas II 17.
 Themotea inlustris II 15.
 Theodora relicta IX 36.
 Theodosia religiosa IV 9.
 Theodosius abbas V 50.
 Transacto anno X 14.
 Tribunal indicis III 44.
 Valde me contristatum IX 20.
 Valde miramur IX 64.
 Valde mirati IX 53.
 Valde necessarium I 1.
 Valde nos IX 69.
 Valerianus notarius IX 58. 59.
 Ubi canonicam XIII 48.
 (. . . ubi ei scribit IX 111.)
 Veniens ad nos V 3.
 Veniens dilectissimus IX 65.
- Veniens lator VI 48.
 Veniens quidam IX 26.
 Veniente viro IX 179.
 Venientes monachi XII 6.
 Venientes quidam XI 21.
 Vere mirabilis VI 60.
 Vestri antistitis obitum II 40; IV 39;
 V 22; XIII 17. 20.
 Vir magnificus VI 31.
 Vir reverentissimus IX 51.
 Vir sanctissimus V 32.
 Virtutum mater *App.* III 3.
 Vir venerabilis I 39.
 Vitum praesentium IX 118.
 Urbicus abbas VI 39.
 Ut moram XI 5.
 Utilis semper VIII 28.
 Zenon frater VI 4.

HIS VOLVMINIBVS CONTINENTVR:

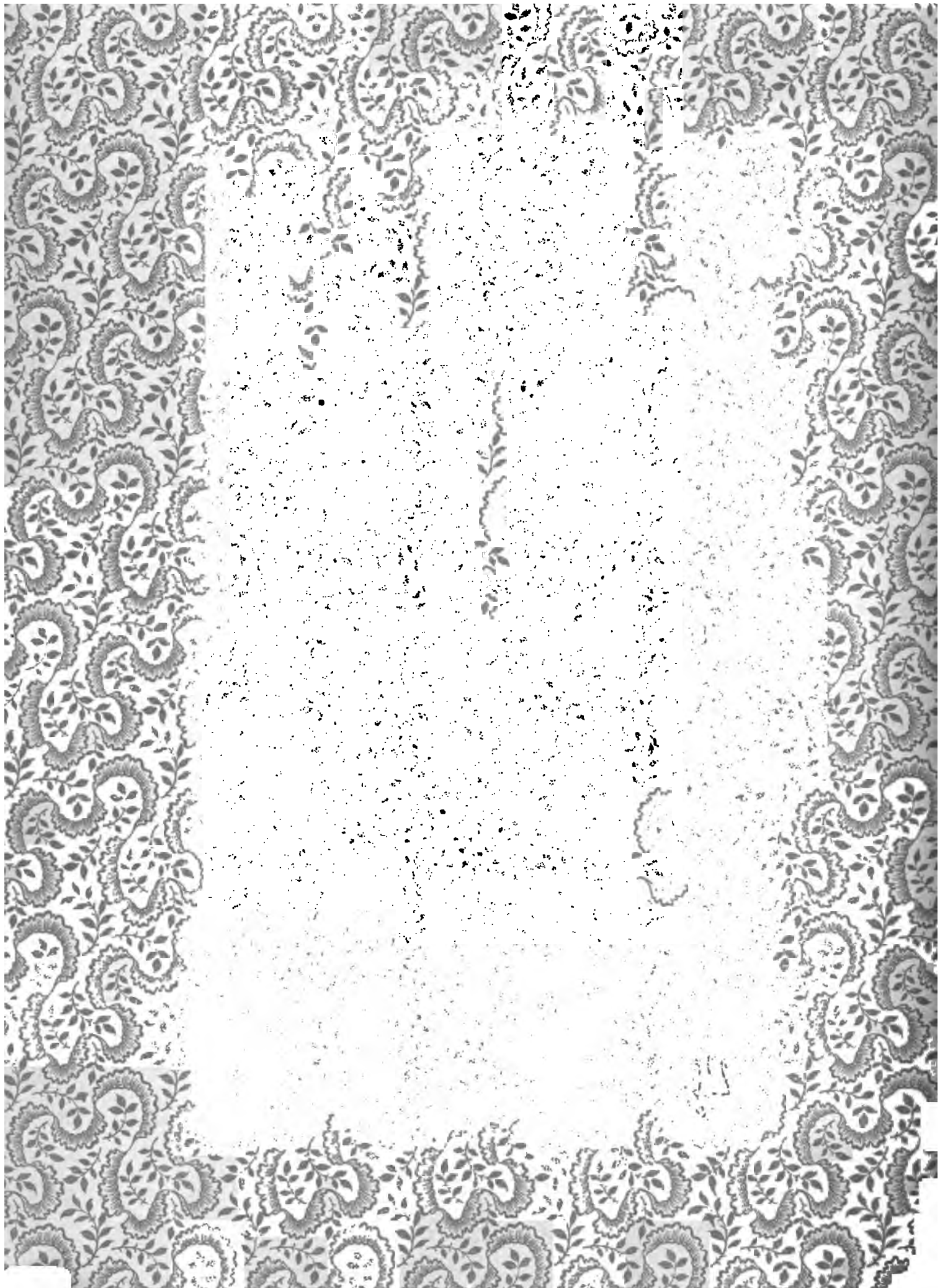
<i>Liber I</i>	<i>(Indictio IX)</i>	<i>tom. I</i>	<i>pag. 1</i>
<i>Liber II</i>	<i>(Indictio X)</i>	„	„ 101
<i>Liber III</i>	<i>(Indictio XI)</i>	„	„ 158
<i>Liber IV</i>	<i>(Indictio XII)</i>	„	„ 232
<i>Liber V</i>	<i>(Indictio XIII)</i>	„	„ 281
<i>Liber VI</i>	<i>(Indictio XIV)</i>	„	„ 380
<i>Liber VII</i>	<i>(Indictio XV)</i>	„	„ 441
<hr/>				
<i>Liber VIII</i>	<i>(Indictio I)</i>	<i>tom. II</i>	<i>pag. 1</i>
<i>Liber IX</i>	<i>(Indictio II)</i>	„	„ 40
<i>Liber X</i>	<i>(Indictio III)</i>	„	„ 236
<i>Liber XI</i>	<i>(Indictio IV)</i>	„	„ 259
<i>Liber XII</i>	<i>(Indictio V)</i>	„	„ 347
<i>Liber XIII</i>	<i>(Indictio VI)</i>	„	„ 364
<i>Liber XIV</i>	<i>(Indictio VII)</i>	„	„ 419
<i>Appendix I</i>		„	„ 437
<i>Appendix II</i>		„	„ 440
<i>Appendix III</i>		„	„ 442
<i>Appendix IV</i>		„	„ 468
<i>Appendix V</i>		„	„ 470
<i>Index personarum et locorum</i>		„	„ 473
<i>Index rerum, verborum, grammaticae</i>		„	„ 515
<i>Index initiorum</i>		„	„ 601
<i>Prooemium</i>		„	„ VII–XLIII

Accedit tabula ad pag. XVI.

Stanford University Libraries

3 6105 002 353 840

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES
STANFORD AUXILIARY LIBRARY
STANFORD, CALIFORNIA 94305-6004
(650) 723-9201
salcirc@sulmail.stanford.edu
All books are subject to recall.
DATE DUE

